IYA YONAI

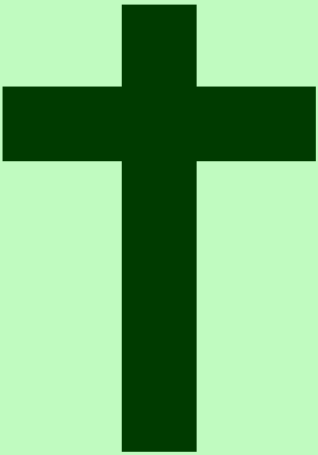

The New Testament in the Umanakaina Language of Papua New Guinea

IYA YONAI
The New Testament in the Umanakaina Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Umanakaina long Niugini

Copyright © 1999 The Bible Society of Papua New Guinea

Language: Umanakaina

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:
You include the above copyright and source information.
You do not sell this work for a profit.
You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.
Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-10-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 1 Oct 2024 from source files dated 31 Aug 2023
92bb28a8-6181-5bd4-a67f-1906ab635008

Contents

FRT 1
Mateyu 2
Maki 66
Ruki 105
Diyoni 170
Bususu 215
Roumi 276
1 Korini 303
2 Korini 329
Garasiya 346
Epeso 355
Piripai 365
Korosiya 372
1 Tesaronika 379
2 Tesaronika 385
1 Simosi 389
2 Simosi 397
Taitos 403
Paerimoni 407
Iburu 409
Diyemesi 429
1 Pita 436
2 Pita 444
1 Diyoni 449
2 Diyoni 456
3 Diyoni 457
Diyudi 459
Matatapupu 462

Iya Yonai

The New Testament in the Umanakaina language of Papua New Guinea

Nupela Testamen long tokples Umanakaina long Niugini

Iya Yonai
The New Testament in the Umanakaina language of Papua New Guinea
[gdn]

Translation by Wycliffe Bible Translators

© 1999 The Bible Society of Papua New Guinea

Print publication, 1999 by The Bible Society of Papua New Guinea

Web version
2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.
www.Wycliffe.org

http://pngscriptures.org

www.ScriptureEarth.org

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons license (Attribution-Noncommercial-No Derivative Works).
http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0

Your are free to share — to copy, distribute and transmit the text under the following conditions:

- **Attribution.** You must attribute the work to *Wycliffe Bible Translators* (but not in any way that suggests that they endorse you or your use of the work).
- **Noncommercial.** You may not use this work for commercial purposes.
- **No Derivative Works.** You may not alter, transform, or build upon this work.
- **In addition,** you have permission to port the text to different file formats, as long as you don't change any of the text or punctuation of the Bible.

Notice — For any reuse or distribution, you must make clear to others the license terms of this work.

Tok Orait
Dispela Buk Baibel i kam wantaim tok orait na lo bilong Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivative Works license. Em i tok olsem **yu ken givim kopi long narepela manmeri.** Yu ken wokim kopi na givim long husat i laikim. Tasol, yu mas tok klia dispela samting i kam long *http://tokplesbaibel.org*. Yu no ken kisim mani na salim dispela. **Yu mas givim nating.** Na tu, **yu no ken senisim Tok.**
Ol piksa i kam wantim ol Baibel na narapela buk i stap long dispela sait i gat tok orait long usim wantaim dispela samting tasol. Sapos yu laik narapela tok orait, yu mas askim husat i papa bilong copyright long dispela ol piksa.
Sapos yu laik stretim samting i no orait long dispela tok orait, stretim tok, salim Buk Baibel, o tainim Tok bilong God long nupela tok ples, yu ken **askim mipela.**
Olgeta tok orait na lo long tok ples English i stap long *http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/legalcode.*
Sapos yu gat askim long dispela, **plis askim mipela.**

Oka garugaru mena weupamana empamana ki kabuwai

MATEYU
Iyesu e yonai bagi kawaya apunu Mateyu okapupu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Takari kawaya Mamanuga God badidi gwaiyabawena e bonanai wainapamawa ragidai badidi tadeyawa ki makeya makeya ka Iyesu wenawena kawayawena upiwagawa umawa manako siyareya powena ko ade iyawena kipu ubupu. Gwaiyaba ropani kawaya ki badidi maba matarawagawa ki yonai ka apunu Mateyu ubupu Mamanuga God e okai bagi kawaya yau rabineya okapupu. Iyesu e ka Mesaiya. E ka oragai apunai Dewida e gidaragai.

Oka yau rabineya ka Iyesu badidi kabuwawagawa umawa ki yonai ropani kawaya.

Oka debai empamana ki kabuwai

Iyesu e ripakwarakwaraiyoma ade e wenawena yonai *1:1-2:23*
Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni e upi *3:1-12*
Iyesu siruwa kawapu ade kerapu wadewade e bameya bauwena *3:13–4:11*
Iyesu tawana Gariri rabineya upiwagawa *4:12-18:35*
Iyesu natere Diyerusaremu deneya upiwagawa kaniyawa *19:1-20:34*
Pura siyarai natere Diyerusaremu rabineya *21:1-27:66*
Iyesu iyawena kipu ubupu ade matarawagawa *28:1-20*

Iyesu Keriso e ripa kwarakwaraiyoma
(Ruki 3:23-38)

1 Yau ka Iyesu Keriso e ripakwarakwaraiyoma dai mu simaga. Oragai apunai Eburamu
e momoiyoma wenatagamawa kebomawa da paunau ka kaiwawo Dewida wena-wena.
Ade kaiwawo Dewida e momo-iyoma wenatagamawa kebomawa da siyareya ka Iyesu
wenawena.
2 Apunu Eburamu e ubupu manako e gubagai Aisiki wenawena.
Aisiki e ubupu manako e gubagai Diyaikapu wenawena.
Diyaikapu e ubupu manako e gubagai Diyuda e yowaiyoma mete kina wenatagubu.
3 Diyuda e ubupu manako e gubagai-yoma Peresi yo Tara wenatagubu. Mu inamaga ka
Tama.
Peresi e ubupu manako e gubagai Esironi wenawena.
Esironi e ubupu manako e gubagai Rama wenawena.
4 Rama e ubupu manako e gubagai Aminadapu wenawena.
Aminadapu e ubupu manako e gubagai Nasoni wenawena.
Nasoni e ubupu manako e gubagai Saramoni wenawena.
5 Saramoni e ubupu manako e gubagai Bowasi wenawena. Bowasi e inai ka ridi Reyabu.
Bowasi e ubupu manako ridi Rusi pokaiya ka e gubagai Obedi wenapupu.
Obedi e ubupu manako e gubagai Diyese wenawena.
6 Diyese e ubupu manako e gubagai apunu kawai Dewida wenawena.
Apunu kawai Dewida e ubupu manako e gubagai Soromoni wenawena. Soromoni e inai
ka apunu Uriyasi e koboroi.
7 Soromoni e ubupu manako e gubagai Reyabowamu wenawena.
Reyabowamu e ubupu manako e gubagai Abaidiya wenawena.
Abaidiya e ubupu manako e gubagai Ata wenawena.
8 Ata e ubupu manako e gubagai Diyosapasi wenawena.
Diyosapasi e ubupu manako e gubagai Diyoramu wenawena.
Diyoramu e ubupu manako e gubagai Usiya wenawena.
9 Usiya e ubupu manako e gubagai Diyotamu wenawena.
Diyotamu e ubupu manako e gubagai Ayasi wenawena.
Ayasi e ubupu manako e gubagai Esekiya wenawena.
10 Esekiya e ubupu manako e gubagai Manase wenawena.
Manase e ubupu manako e gubagai Amoni wenawena.
Amoni e ubupu manako e gubagai Diyosaiya wenawena.
11 Diyosaiya e ubupu manako e gubagai Diyokonaiya e yowai-yoma mete kina we-
natagubu. Mara ki makeya ka tawana Babironi ragidai bautagubu tawana Isiraero
ragidai tetampu diburatampu tawana Babironi kayatagubu.
12 Tawana Isiraero ragidai tawana Babironi were ade wiratagubu bautagubu ki makeya
ka apunu Diyokonaiya e ubupu manako e gubagai Siyasiyero wenawena.
Siyasiyero e ubupu manako e gubagai Serababero wenawena.
13 Serababero e ubupu manako e gubagai Abiyusi wenawena.

Abiyusi e ubupu manako e gubagai Eraiyakimu wenawena.
Eraiyakimu e ubupu manako e gubagai Asoro wenawena.
14 Asoro e ubupu manako e gubagai Diyadoki wenawena.
Diyadoki e ubupu manako e gubagai Akimu wenawena.
Akimu e ubupu manako e gubagai Eriyudi wenawena.
15 Eriyudi e ubupu manako e gubagai Eriyesa wenawena.
Eriyesa e ubupu manako e gubagai Matanu wenawena.
Matanu e ubupu manako e gubagai Diyaikapu wenawena.
16 Diyaikapu e ubupu manako e gubagai Diyosepa wenawena. Apunu Diyosepa e ka ridi Meri e nobomoi.
Ade ridi Meri e ka Iyesu e inai.
Ko Iyesu e si daikere ka mu Keriso simupu.

17 Oragai apunai Eburamu e momo-iyoma wenatagamawa popotagamawa ade wenatagamawa popotagamawa inako kwaetagamawa kebomawa da ida esida kewowena kerapu apeya apeya (14) ki makeya ka kaiwawo Dewida wenawena. Ade kaiwawo Dewida e momoiyoma wenatagamawa popotaga-mawa ade wenatagamawa popotaga-mawa inako kwaetagamawa kebomawa da ida esida kewowena kerapu apeya apeya (14) ki makeya ka tawana Babironi ragidai bautagubu tawana Isiraero ragidai tetampu diburatampu tawana Babironi kayatagubu. Ade ki eweya ka tawana Isiraero ragidai wenatagamawa popotagamawa ade wenatagamawa popotagamawa inako kwaetagamawa kebomawa da ida esida kewowena kerapu apeya apeya (14) ki makeya ka Keriso e wenawena.

Iyesu Keriso wenawena
(Ruki 2:1-7)

(v22) Takari kawaya ka Mama-nuga God ubupu e bonanai waina-piyawa wagawa apunai mosi sibu, manako e ubupu oka inako tapu, wagubu ke; (v23) ‘Aita ewa ka onowa mosi romodoyagisi manako munu uratanai wenapoto. Ko onowa ki ka apunu mo mete eba iwa. Munu wena-yagisi ki mu e si Imanuwero siyomoto. (Si Imanuwero ki mibai mete kina ko ki mibai ka ‘Mamanuga God nu mete idiwei.’)

18 Mamanuga God e okai wagubu ki makeya makeya ka Iyesu Keriso wenawena yau kena; E inai Meri ka onowa tondawa da yaraga mo si ka Diyosepa pokaiya winemupu da e uwarana ki nana. Mu didiwa eba ukwapamawa ko pa idiwa. Onowa Meri inako pa tondawa kaniyawa da Mama-nuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya kawapu e rabineya minibu siwa manako Keyai ki kasiyarai pokaiya ka e romodowena.
19 Apunu Diyosepa e ka notai eyaka mena supasupai apunai, ko e gurabai Meri romodowena empupu ka e notai wagubu ke; ‘Ki nima romodoi wagubu?’ E notai inako wagubu, ko e eba nuwaiya iyapana Meri siyamana midimama kweyamana ki pokere e ebo mena weki gwaiya wareta kwaetagubu ki meyana puru kayawagana ki nana wainapiyawa.
20 E inako notapiyawa tondawa da Mamanuga God aneya mo tonopupu e bameya bauwena waro were maba sibu, wagubu ke; “Diyosepa, kau ka oragai apunai Dewida e wenai. Kau notagi eba koyogono ko kau gurabagi Meri ki e idai karako tepi kupi. Nau suwagani wainapi; Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya kawapu Meri rabineya minibu siwa kasiyara kwebu manako kasiyara ki pokaiya ka e romodowena.
21 Ko munu uratanai aita wenayagisi ki kau e si Iyesu siyo, mibai ka e iyapanaiyoma mu bigimaga empoto surupoto manako iya tageni.” Aneya ki inako wagubu.
22 (-)
23 (-)
24 Apunu Diyosepa yabuwena kipu ubupu ka e aneya badidi sibu ki makeya makeya kwaewena e gurabai Meri uwapu.
25 Ko e wainai mete eba iwa ko pa idiwa kebomawa da e gubagai wenawena ka e ubupu munu ki si Iyesu sibu. Naiya ka e wainai mete eba ukwapamawa ko munu ki wenawena eweya ka mu waina nobomo ewapuru idiwa.

2

Munu Iyesu wenawena ki iyapana e empamana ki nana bautagubu

1 Apunu Erodi tawana Diyudiya ragidai kawaimaga tondawa ki makeya ka munu Iyesu natere Beteriyemu tawana Diyudiya rabineya wenawena. E wenawena eweya ka iyapana supama iyabatamawa ragidai dai ki madega posiwagau deneya idiwa ki kimpu ubumpu madega kaniyau surau deneya kayatagubu natere Diyerusaremu bautagubu.
2 Bautagubu, manako manu inako wadumupu, tagubu ke; “Wi Diyu ragidai Kaiwawoga wauni wenawena ki e bani tondau? Nu madega posiwagau ki deneya idiweya da e

supamai wauni posiwena ki tanai emipi ki pokere nu munu wenawena ki taragapamana
e si tepapamana ki nana baigibi.”
3 Apunu kawai Erodi ade natere Diyerusaremu ragidai kuduba mete kina yona ki
wainamupu ka mu notamaga babawena,
4 ki pokere apunu Erodi ubupu Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai ade
Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai mete kina mu bibimaga tonopupu manako
manutapu, wagubu ke; “Keriso aita baiyagisi ki ka e tawana bani wenayagisi?”
5 E inako wagubu manako mu denai tagubu ke; “E natere Beteriyemu tawana Diyudiya
rabineya wenayagisi, mibai ka takari kawaya ka Mamanuga God e bonanai wainapiyawa
wagawa apunai mosi oka tapu, wagubu ke;
6 ‘Natere Beteriyemu tawana Diyuda rabineya, kau ka natere marai munta ko ade natere
kuduba tawana Diyuda rabineya mu paunamugu kau mena ka natere kawaya,
mibai kau rabinageya ka Kaiwawo kawaya mo wenayagisi. E uburoto nau iya-
pananiyoma Isiraero ragidai kwayubatamono tondono.’ ”
7 Apunu Erodi yona ki wainapupu ka e supama iyabatamawa ragidai ki mu bibimaga
tonopupu bautagubu manako weki gwaiya manutapu, wagubu ke; “Wi gwede mara
supama wauni posi-wena ki yabiri emupu?”
8 Mu denai tagubu manako e tadebu tonotapu, wagubu ke; “Wi natere Beteriyemu kai-
wagi munu wawayai ki naigida mena kwaenepumuri empumuri manako ewa wiraiwagi
baiwagi nau sidimuri da nau mete kayasugani e empani taragapani.”
9 Supama iyabatamawa ragidai yona ki wainamupu ka mu kimpu ubumpu kayatagubu
kaiwa manako supama naiya mu mubo tawanamaga deneya posiwena emupu ki yabir-
itapu kaya-wena kaniyawa da yabaramugu munu wenawena kawareya uburawa ki mu
ade emupu.
10 Mu supama ki emupu ka mu mamama kawaya wainamupu,
11 manako kayatagubu kaiwa da munu tondawa tawai ki bautagubu. Mu tawa rabineya
yampu ka mu munu ki e inai Meri mete kina ika idiwa emitampu manako kwarisitagubu
ramatamaga kawareya ubumpu munu ki taragamupu e si esida tepamupu. Mu e si
tepa-pamawa idiwa da kamadumpu ka mu igwamaga rabineya puyo bagibagi bowa
yamayamai ade ripa otai aurere aurere kiyabumaga ebo ebo denimaga kawa-kawaya ki
inako waramupu puyo kwemupu.
12 Mu ade wiratagubu kayatagamawa makeya ka mu yawata naiya bautagubu yawatai
ki eba kaya-tagubu, mibai ka mu waro were emupu da mu apunu Erodi bameya eba
kaya-tagamana ki nana. Mu kimpu ubumpu manako yawata kudubai mosi mu mubo
tawanamugu ade kayatagubu.

Mu tawana Idipi kayatagubu

13 Supama iyabatamawa ragidai ki kayatagubu eweya ka Mamanuga God e aneyai mo
tonopupu kunumau kawapu manako apunu Diyosepa bameya bauwena waro were sibu,
wagubu ke; “Apunu Diyosepa, kau garugaru mena kiri uburi kau ridigi munugi tetami
wakapaiwagi kaiwagi tawana Idipi idiwoi, mibai ka apunu Erodi kau munugi miniyana
po ki kwaenei kwaewagau. Ko wi ade wiraigamana marai ki nau ewa were kau kabuwa-
niyani.” Aneya ki inako wagubu.
14 Apunu Diyosepa waro were yona ki wainapupu ka e garugaru mena kipu ubupu munu
ki e inai mete kina wara-tapu kemora ki rabineya tawana Idipi deneya kayatagubu.
15 Mu kayatagubu kaiwa da bautagubu ka mu ika idiwa kebomawa da apunu Erodi
powena eweya ka mu ade wiratagubu mu mubo tawanamugu ade kayatagubu.

Takari kawaya ka Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai mosi oka in-
ako tapu, wagubu ke; ‘Kaiwawonuga e wagubu ke; Nau gubagani tawana Idipi kamadana
yabadana ki nana suwagubuwani.’ Oka badidi wagubu ki mibai wana wena-wena karako
yau kena.
16 Supama iyabatamawa ragidai apunu Erodi beramupu yawata kudubai mo kay-
atagubu ki sisiyai Erodi waina-pupu ki ka e nuwai pupuwena. E piyara ragidai tadebu
da mu kayatagamana munu uratanai mu kwamuramaga apeya ade erida ki natere Be-
teriyemu ade natere Beteriyemu bameya ika idiwa ki mu kuduba namutamana gawarara
ki nana wagubu. Supama iyabatamawa ragidai gwede mara supama wauni posiwena
emupu ki yonai apunu Erodi kataiwena ki pokere e wainapupu da piyara ragidai munu
kwamuramaga apeya ade erida ki namutamana ki ka baganai.
17 Apunu Erodi berokoi yau kwae-wena ki pokaiya ka Mamanuga God takari kawaya
e bonanai wainapiyawa wagawa apunai Diyeremaiya kabuwa-pupu oka tapu ki mibai
wana wena-wena. Oka ki wagubu ke;

18 ‘Tawana Rama rabineya ka apena yo yadi ki mumugarai bauwena kayawena iyapana
wainamupu. Ridi Raisero e munuiyoma kuduba popotagubu gawarara ki pokere e
mu yadimaga kirau. Iyapana e rabinai minimana kwarisi ki nana kwaetagamu ko
e rabinai eba kwarisiwena mibai ka e munuiyoma kuduba popotagubu gawarara.’

Mu wiratagubu natere Nasareta kayatagubu

19 Apunu Erodi powena ki makeya ka Mamanuga God e aneyai mo tono-pupu kunumau
kawapu tawana Idipi rabineya apunu Diyosepa bameya bauwena manako waro were
sibu,
20 wagubu ke; “Kau kiri uburi munu ki e inai mete kina karako waratami manako
wiraiwagi tawana Isiraero naiya idiwa watagau ki ade kaiwagi. Kau munugi minimana
po kwaetaga-mawa ragidai ki mu kuduba popo-tagubu gawarara.”
21 Apunu Diyosepa yona ki waina-pupu ka e kipu ubupu munu ki e inai mete waratapu
ade wiratagubu kaya-tagubu kaiwa da tawana Isiraero bautagubu.
22 Mu ika bautagubu ka apunu Erodi e gubagai si ka Akerausi e mamai watai wadubu
tawana Diyudiya ragidai kawaimaga tondawa ki sisiyai Diyosepa wainapupu. E kudu
waina-pupu ade waro mo mete wadubu ki pokere mu ade kimpu ubumpu tawana
Diyudiya kamadumpu manako kaya-tagubu kaiwa da tawana Gariri bau-tagubu.
23 Mu ika bautagubu ka mu ade kayatagubu kaiwa idiwa da natere mo si ka Nasareta
bautagubu manako ika idiwa. Takari kawaya ka Mamanuga God e bonanai wainapamawa
tagamawa ragidai Iyesu nene oka inako tamupu, tagubu ke; ‘Iyapana e tawana Nasareta
apunai siyomoto.’ Oka badidi wagubu ki mibai wana wenawena karako yau kena.

3

Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni e Iyesu yawatai mebu
(Maki 1:1-8; Ruki 3:1-18; Diyoni 1:19-28)

1 Mara ki makeya ka iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni tawana Diyudiya rabineya
iyapana eba idiwu tawaneya ki bauwena manako dimawagawa iyapana tadeyawa, wa-
gawa ke;
2 “Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki marai
rogobiwena ki pokere wi beraga berokoi oragai ki wi karako kamadumuri wi notaga
wirayagisi.”
3 Takari kawaya ka Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai Aisaiya
apunu Diyoni nene oka yau okapupu, wagubu ke;
“Apunu mosi gwabau umau e bonanai ragiragi kawaya wagau ke; Kaiwawonuga e yawatai
gwaba memuri da e taneya mena baiyagisi kayayagisi.”
4 Apunu Diyoni e gwedegwedei ka eba bagi. E papa kameru kumai kau-piyawa ade e
naurai taburuba papa kwakwarai pokaiya yamanamupu ki umarawa umawa. E bani ka
manigowa yo tapoi borepa ki mena kupawa tondawa.
5 Natere Diyerusaremu ragidai, iyapana awana Diyoudani bameya idiwa ragidai, ade
iyapana tawana Diyudiya kuduba inako ki mu e bameya bautagubu,
6 manako mu bigi badidi kwaetagamawa ki mu tagamawa matara mu idamaga ker-
apumaga rikapamawa manako apunu Diyoni ubupu mu awana Diyoudani rabineya
siruwatapu.
7 Parisi ragidai ade Sadusi ragidai ropani kawaya mete kina e siruwa-tamana ki nana
bautagubu emitapu ki ka e ubupu mu tadebu, wagubu ke; “Wi ka motamota berokoi e
munuiyoma. Nima nidibu da wi Mamanuga God e nuwa pupui wi bamagau bauwagana
kwaewagau ki kudeya wakapaigubu yewe siruwaigamana ki nana baigubu?
8 Wi mibai iyaga wirapamana weta-wetara ki nana wainapiyamu ki ka wi iyaga oragai
ki kuduba kamadumuri manako supasupai mena idiwoi.
9 Ade eba notapiyoi da wi yona mena iwaga-mana ka baganai, iwagi ke; ‘Nu ka oragai
apunai Eburamu e momoiyoma ki pokere Mamanuga God e nu waina-niyau da nu ka
baganai.’ Nau nidiyani wainapumuri; Mamanuga God e nuwaiya ki ka e bowa ropani
kawaya yau tadeni manako mu eyaka eyaka oragai apunai Eburamu e momoiyoma
wenatagisi.
10 Karako ka ripa kerareya dokopana apunai okukunawena kewo-wena da e ripa
meyana ki nana. Ripa ururutanai kuduba ki e dokopoto matau isiyapoto.”
11 Apunu Diyoni iyapana ade tadebu, wagubu ke; “Wi notaga wirawena beraga berokoi
kamadumpu ki mibi-pamana ki nana ka nau awana pokaiya wi siruwaniyakani. Ko nau
ewaneya ka apunu mosi baiyagisi. E kasiyarai ka kawaya esida ko nau kasiyarani ka
marai munta erida. Nau apunu ki e bigabigai kwaesugana waitapana e kerarai kwakwarai

bibiyopana ko nau eba bagi da nau upi ki kwaesugani. E baiyagisi ki ka e Mamanuga God e
Keyai Tanai Bagi Kawaya ki kasiyarai pokaiya ade mata nonarai pokaiya wi siruwaniyoto.
12 E diba idaiya wadubu kewowena ki pokaiya e gwaba madai ki tekwaripoto da mibai
gwegwetagisi wateya ukwopomoto. Ko gwaba ki kwarai ka mugu ki pokere nusuru tepoto
madaneya nakapoto. Madai gwetagubu ki e tepoto e tawaiya magara nakapoto, ko mugui
ki e mata maramara urau ko ewa mo eba poyagisi ki kawareya isiyapoto.” Apunu Diyoni
inako wagubu.

Apunu Diyoni Iyesu siruwapupu
(Maki 1:9-11; Ruki 3:21-22)

13 Mara ki makeya ka Iyesu tawana Gariri kamadubu awana Diyoudani papateya
bauwena da apunu Diyoni uburana e awana ki rabineya siruwa-pana ki nana.
14 Ko apunu Diyoni ubupu Iyesu notai wirapana ki nana sibu, wagubu ke, “Nau ka eba
bagi da nau uburani kau siruwaniyani. Nau kau bamageya bausugubena da kau nau
siruwasinibena ki ka baganai, ko kau gwede nana nau bamaneya baunugibi?”
15 Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Kau mara karako nene nau siruwasini ki ka
supasupai. Nu inako kwaigomu ki ka Mamanuga God e badidi supasupai wainapiyau ki
mibai wenapoto.” Apunu Diyoni yona ki wainapupu ka e ubupu Iyesu siruwapupu.
16 Iyesu awana rabineya supu ade matarau posiwagawa ki makeya ka kunuma ya-
garawena manako Mama-nuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki midiwari umago maba
kawapu e kawareya minibu siwa ki e empupu.
17 Ki makeya ka bonana mosi kunumau kawapu, wagubu ke; “Yau ka nau Gubagani.
Nau nuwaneya po eyo ki pokere nau karako e mamamai suwagakani.” Bonana ki inako
wagubu.

4

Berokoi Apunai Seitani Iyesu beraberapiyawa kerapu taisinipiyawa
(Maki 1:12-13; Ruki 4:1-13)

1 Ki eweya ka Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya kawapu manako yabiriwena
Iyesu bananapupu iyapana eba idiwu tawaneya kaya-tagubu.
2 Iyesu bani eba kupawa ko ika pa umawa wadawa da mara apunai apeya (40) ke-
wowena eweya ka e wetei mebu.
3 E wetei meyawa makeya ka kerapu wadewade apunai Seitani e bameya bauwena
manako sibu, wagubu ke; “Kau God e Gubagai baganai ki kau nuwagi da bowa yau bani
wenayagisi kupi.”
4 E inako wagubu ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Mamanuga God e okai mosi wagubu
ke; Iyapana iyamaga kerarai ka eba bani mena ko Mamanuga God e umuneya badidi
wagau ki pokaiya ka mu iya wadamu.”
5 Berokoi Apunai Seitani Iyesu yonai ki wainapupu ka e wirawena Iyesu idaiya wadubu
kayatagubu natere Bagi Kawaya Diyerusaremu bautagubu, manako e Iyesu wadubu
Mamanuga God e Tawai iyarau kawaya ki tagaiya tapu,
6 manako sibu, wagubu ke; “Kau God e Gubagai baganai ki kau kwarara yau sikipi wairau
uburi.” E inako wagubu ade wagubu ke; “God oka inako tapu, wagubu ke;
‘Nau aneyagiyoma tonotamani eminimoto idamaga rabineya wadinimoto sumoto ki
pokere kau keraragi bowa eba miniyoto.’ ”
7 Berokoi Apunai Seitani e Mamanuga God yonai kawareya inako wagubu, ko Iyesu
denai e sibu, wagubu ke; “Mama-nuga God e okai mosi wagubu ke; Wi nau kasiyarani
matarau empamana ki nana asusu eba kwaiwogoi.”
8 Iyesu inako wagubu, ko Seitani ubupu Iyesu idaiya ade wadubu banana-pupu ewapuru
kweya iyarau mo yamupu manako e tawana bagibagi kuduba madega kauwagau madega
posiwagau ki kabuwapupu sibu, wagubu ke;
9 “Kau yabaraneya kwarisinuwagi kau rama-tagi kawareya uburi nau sini tepapi man-
ako ewa ka nau gwedegwede bagibagi yau kuduba kau negeyani.”
10 E inako wagubu, ko Iyesu denai e nakaripupu sibu, wagubu ke; “Seitani, kau
kamadisini kayanuwagi. Mamanuga God e okai mosi wagubu ke; Nu Mamanuga God e
ebo mena si tepa-pomu ade e mena notapomu bigabigai kwaigomu.”
11 Iyesu yona ki wagawa makeya ka Berokoi Apunai Seitani e kamadubu kayawena,
manako aneya bautagubu Iyesu waitamupu togimupu.

Iyesu e upi kerarai tawana Gariri rabineya birikapupu
(Maki 1:14-15; Ruki 4:14-15)

12 Iyapana apunu Diyoni wadumpu diburamupu ki sisiyai Iyesu wainapupu ki ka e ade
wirawena tawana Gariri kayawena.

13 E ika bauwena ka e ebo tawaneya natere Nasareta rabineya eba tondawa ko e
kayawena kaniyawa da natere Kaponiyamu bauwena manako ika tondawa. Natere
Kaponiyamu ka kaburu kawaya Gariri ki papateya tawana Teburoni yo Natari ragidai mu
wairamaga kawareya.
14 E ika tondawa ki ka Mamanuga God e bonanai waina-piyawa wagawa apunai Aisaiya
takari kawaya oka badidi tapu ki mibai wana wenawena yau kena. E oka inako tapu,
wagubu ke;
15 'Tawana Teburoni ade tawana Natari awana Diyoudani papasi buridere egi yawatai
deneya ade tawana Gariri iyapana kwaiyanai ragidai mete idiwu ki tawanai,
16 wi yona yau wainapumuri; Iyapana sisipu rabineya idiwu ki mu ka tanai kawaya mo
emupu. Ade sisipu kudeya wainapiyamu idiwu ragidai ki mu kawarimugu ka tanai
ki mete minibu siwa.'
17 Mara ki makeya ka Iyesu yona ki mibai dimawagana kerarai birikapupu. E iyapana
tadeyawa, wagawa ke; "Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya
idiwana ki marai rogobiwena. Ki pokere wi beraga berokoi oragai ki wi karako kamadu-
muri wi notaga wirayagisi."

Iyesu kimai ragidai apeya apeya ki mu nene wagubu
(Maki 1:16-20; Ruki 5:1-11)

18 Mara ki makeya ka Iyesu kaburu Gariri papateya kaniyawa da apunu Saimoni si
daikere Pita ade e yowai Enduru mete kina raubiyo nene kaburu kawaya ki papateya ika
puwaritaga-mawa idiwa emitapu. Mu ka kimai wasisinai ragidai bowa madai wada-mana
ki nana eboga ki kwaetagamawa.
19 Ko Iyesu mu emitapu tadebu, wagubu ke; "Kebomuri nau ewaneya ubumuri. Wi
karako raubiyo tepiyamu iwu ki maba nau wi kabuwaniyani da wi kaiwagi iyapana nene
iwagi tetamuri."
20 Mu Iyesu yonai wagubu ki waina-mupu ka mu garugaru mena puwari-muguma ika
nakamupu kamadumpu manako kimpu ubumpu e eweya kayatagubu.
21 Iyesu ade kayawena kaburu papateya kaniyawa ka e apunu Tabadi e gubagaiyoma
Diyemesi e yowai Diyoni mete kina mamamaga mete ika waka rabineya puwarimaga
badipamawa idiwa emitapu. E mu nene mete wagubu,
22 manako garugaru mena ka mu kimpu ubumpu mamamaga ki ika waka rabineya
kamadumpu manako deni mena Iyesu eweya kayatagubu.

Iyesu iyapana tadeyawa kabukabuwa ade iyatamiyawa
(Ruki 6:17-19)

23 Iyesu tawana Gariri rabineya tawa tawa kuduba bauwena kayawena. E Diyu ragidai
mu gurigurimaga tawai rabineya iyapana kabuwatamiyawa mu Mamanuga God e gari
rabineya kai-wana e kasiyarai pokaiya idiwana ki yonai bagi kawaya dimawagawa ade
iyapana sigiramaga kiyabui ebo ebo ki kuduba mete iyatamiyawa.
24 E badidi kwaewagawa ki yonai tawana Siriya rabineya kuduba kawayawena kaya-
wena ki pokere iyapana ubumpu sigira kiyabui ebo ebo wadumpu ragidai ki waratampu
e bameya bautagubu. Iyapana makari kawaya wainapamawa ragidai, iyapana notam-
aga gogagoga-wagawa kakasimaga meme dokodoko-pupu ragidai, idamaga kerapumaga
badababadamawena bisi kayawena ragidai, ade kweya kairapu iyapana giritampu mu
rabinamugu idiwa ragidai ki mu kuduba kebompu Iyesu bameya bautagubu manako e
ubupu mu iya-tapu.
25 Iyapana ropani kawaya tawana Gariri rabineya idiwa ragidai, natere Ida Esida
Kewowena rabineya idiwa ragidai, natere Diyerusaremu rabineya idiwa ragidai, tawana
Diyudiya rabineya idiwa ragidai, ade awana Diyoudani papasi buridere idiwa ragidai ki
mu kuduba e ewakumapamawa iwa.

5

Iyesu kweya mo kawareya dimawagawa
(Ruki 6:20-23)

1 Iyapana ropani kawaya Iyesu ewakumapamawa iwa emitapu ki ka e kweya mo
yapu manako ika kwarisi-wena tondubu. E tadeyau kabukabuwa ragidai bautagubu e
kwagaramupu idiwa,
2 manako e tadebu kabukabuwa, wagubu ke;
3 "Iyapana gwedewau mu nuwa-maga notamaga Mamanuga God kataipamana
wainapiyamu ko mu kataimaga ka eba kawaya ki pokere mu ida kasikasi maba
e bameya bautagamu ki mu mamamatogomono, mibai ka Mamanuga God e gari
rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana watai ka mu nene.

4 Iyapana gwedewau karako yadi wadamu ragidai ki mu mete mamamatogomono, mibai
ka Mamanuga God mu rabinamaga miniyoto kwarisi nuwanusuru tageni.
5 Iyapana gwedewau kwarisitagubu moyamoyakai idiwu ragidai ki mu mete mamamato-
gomono, mibai ka Mamanuga God e gwede tageyana gwaiyabai wagubu ki e mu
tageni.
6 Iyapana gwedewau mu nuwamaga notamaga eyaka mena bagi supasupai idiwana ki
mena notapiyamu ragidai ki mu mete mamamatogomono, mibai ka mu badidi
notapiyamu ki kuduba mu bananapomoto.
7 Iyapana gwedewau mu kowa-muguma nuwanuwatamiyamu ragidai ki mu mete
mamamatogo-mono, mibai ka Mamanuga God e uburoto mu mete nuwanuwa-
tamini.
8 Iyapana gwedewau mu rabina-mugu nota bagi mena waina-piyamu ragidai ki mu
mete mamamatogomono, mibai ka mu ubumoto yabumugere Mamanuga God
empomoto.
9 Iyapana gwedewau kowamuguma nuwarara tagarara idiwu ki dobotamiyamu ragidai ki
mu mete mamamatogomono, mibai ka Mamanuga God uburoto e eya munuiyoma
mu tadeni.
10 Iyapana gwedewau Mamanuga God e nene bagi supasupai kwaetagamu manako ki
pokaiya ka iyapana mu giritamiyamu pasutamiyamu ragidai ki mu mete mamam-
atogomono, mibai ka aita ewa ka mu Mamanuga God e gari rabineya kaiwoto e
kasiyarai pokaiya idiwono.
11 Nau pokanere ka iyapana wi wainanimoto siyasiya, wi tagararani-moto, wi
wereyakauranimoto ade bera yonai berokoberoko ebo ebo wi narini-moto. Ko mu wi
bamagau inako kwae-togomono ki ka wi mamamaiwogoi.
12 Ena, mara ki baiyagisi ki ka wi mibi mamamai idiwoi, mibai ka wi puyoga kawaya ki
wi nawanaga usi kunumau tondau. Iyapana wi giriniyamu pasuniyamu ki maba takari
kawaya ka iyapana ubumpu Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai
inako mete giritamawa pasutamawa.”

Aidaba ade Tanai ki kabuwai
(Maki 9:50; Ruki 14:24-35)

13 “Wi yewe wairau iyapana kuduba mu paunamugu idiwu ki ka wi midiyaga ka aidaba
maba. Ko wainapumuri; Aidaba ki kwerereyagisi e midiyai kewoyagisi ki ka wi badidi
maba kwaiwagi da aidaba ki midiyai ade wenapoto? Ae, ki pa mena. Aidaba ki midiyai
kewoyagisi ki ka pa mugu da iyapana isiyapomoto taisi kurakura-pomoto.
14 Wi yewe wairau iyapana kuduba mu paunamugu idiwu ki ka wi taniga duna urau
ki tanai maba. Iyapana kweya kwauneya natere mo wadumupu, natere ki ka iyapana
yabumugu matarau uburau ko eba weki gwaiya uburau.
15 Ade iyapana mosi duna beupoto ki ka e duna ki bani taroto? E kurari umuneya
wekepoto bo? Ae, pa mena, e duna matarau taroto manako iyapana e tawai rabineya duna
ki taneya idiwono.
16 Ki maba, wi wiga taniga duna maba iyapana kawarimugu miniyoto siwa da mu wi
iyaga bagi kawaya ki empomoto ki ka mu Mamanuga God Kunumau Tondau e si esida
tepapomoto.”

Mamanuga God e gorai oragai ki kabuwai

17 “Oragai apunai Mosisi gora tapu ade Mamanuga God e bonanai waina-pamawa
tagamawa ragidai badidi tagubu ki nau koritapana kwenupana ki nana bausugubuwani
bo? Pa mena, wi inako eba wainapiyoi. Nau eba gora oragai ki koritapana ki nana
bausugu-buwani ko mu badidi tagubu ki mibai wenawagana ki nana ka nau bausugu-
buwani.
18 Nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Iyapana badidi maba idiwana ki gorai ka e
wateya tondau. Iyapana gora ki wirapamana bo e okai marai munta mo surupamana ki
yawatai mo pa mena. Gora oragai tampu ki mibai makeya makeya wena-yagisi kewoyagisi
eweya ka kunuma yo waira kuduba gogatagisi.
19 Ki pokere iyapana gwedewau gora oragai ki marai munta mo paerepomoto bo mu
kowa-muguma gora marai munta ki kamadamana ki nana kabuwatamini, ki ka aita
kunumau Mamanuga God e gari rabineya ka iyapana ki maimeretagisi tariya kawareya
idiwono. Ko iyapana gwedewau gora oragai ki makeya makeya kwaetogomono ade
kowa-muguma kabuwatamono da mu kwae-tagamu ki kawareya mu kowamuguma inako
mete kwaetogomono, ki ka aita kunumau Mamanuga God e gari rabineya ka iyapana ki
kawakawaya-tagisi kebari bagi kawaya ki kawareya idiwono.

20 Nau nidiyani wainapumuri; Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai ade Parisi
ragidai mete kina ki mu wainapiyamu da; ‘Nu ka Mamanuga God e yabuiya bagi supasupai
kwaigemei ragidai.’ Ko wainapumuri; Mu bagi supasupai kwaetagamu ki maba wi mete
inako kwaiwagi ko ade eba wade ewaiwatamuri, ki ka Mama-nuga God wi iyapana bagi
supasupai eba nidini ade e gari rabineya kunumau ki wi eba posiwagi.”

Nuwapupu ki kabuwai

21 “Gora oragai inako wagau; ‘Kau waretagi eba mini poyo. Kau ki kwae-nuwagi ki ka
iyapana kau wadinimoto idamaga gurai kau naurigeya ugwadini-moto ragiragi manako
kau paeregi ki bimbinai makeya makeya bita negeni.’ Wi kataigau da takari kawaya ka
oragai ragidai gora ki wainapamawa kwae-tagamawa.
22 Ko nau nidiyani wainapu-muri; Kau nima waretagi bameya nuwagi pupuwagau ki ka
iyapana kau wadinimoto idamaga gurai kau nauri-geya ugwadinimoto ragiragi manako
kau paeregi ki denai bita negeni. Ade kau nima yona berokoi pokaiya kau waretagi
kirapiyei ki ka iyapana kau wadinimoto kawakawai ragidai mu yabaramugu tamunimoto.
Ade kau nima waretagi siyei da e ka notababa apunai ki kau mata nonarai ki yawateya
kayanugana kwaenugei.
23 Ki pokere nau ade nidiyani wainapumuri; Kau nima puyo Mamanuga God e kepakepai
kawareya tarana kwaenugei manako ki makeya ka kau notagi yagisi ke; ‘Akae, nau
waretani bameya kwaesugubuwani siyasiya ki e wainapiyau tondau.’ Kau notagi inako
yogono,
24 ki kau puyogi ika kamadi manako kayanuwagi kau waretagi bameya kau paeregi ki
wade supasupapi ade besipi were ewa wiranuwagi baunuwagi kau puyogi ki Mamanuga
God nene ika tari.
25 Kau gwede mo paerepipi ki gwawai kau iyaragi wadiniyoto kawakawai ragidai mu
bamamugu kayayogono ki kau yawatau e mete wibo mena kau paeregi ki wadumuri
supasupa. Kau ki eba kwaenuwagi ki ka e uburoto kau wadiniyoto idamaga gurai iyapana
naurimugu ugwaditami-yamu ragiragi ragidai mu idamaga rabineya kau tamuniyoto.
Tamuniyoto manako mu ubumoto kau wadinimoto supasupa manako ewa wiratagisi
pinai ragidai idamaga rabineya kau tamuni-moto da mu ubumoto kau diburanimoto.
26 Nau nidiyani wainapi; Kau dibura rabineya tondowa yarowa da kau paeregi ki denai
kuduba kau kewopi were.”

Sipuma goragora eba rauru kawakawara kasiwaraigamana ki kabuwai

27 “Oragai ragidai oka tampu ki wi kataigau. Mu oka inako tampu, tagubu ke; ‘Wi sipuma
goragora eba rauru kawakawara kasiwaraiwogoi idiwoi.’
28 Ko nau karako wi nidiyani wainapu-muri; Apunu mo uburoto ridi mo empoto manako
e rabineya ridi ki mete ukwapamana poisiyasiyai wainapono ki ka e notai ororeya mena
bigiwena sipuma goragora rauru kawakawara-wena.
29 Ki pokere, kau yabugi garu berokoi kwaenugana ki nana weyaweya-niyau taininiyau
ki kau kiya uburi yabugi ki wadi toporu kwenupi. Kau inako kwaenuwagi ki kau midigi
kwakware-pugi bani makariyagisi ko ki ka eba gwedei mete kina mibai ka aita ewa ka
kau bagi kawaya tondowa. Ko kau inako eba kwaenuwagi ki kau bani wainapiyei da kau
midigi kwakwarepugi ka bagi kawaya ko aita ewa ka mu kau midigi kwakwarepugi bagi
kawaya ki yadini matau kwenupomoto.
30 Ade kau idagi garu berokoi kwaenugana ki nana weyaweyaniyau taininiyau ki kau
kiya idagi ki mei puru kwenupi. Kau inako kwaenuwagi ki kau midigi kwakware-pugi
bani makariyagisi ko ki ka eba gwedei mete kina mibai ka aita ewa ka kau bagi kawaya
tondowa. Ko kau inako eba kwaenuwagi ki kau bani wainapiyei da kau midigi kwakware-
pugi ka bagi kawaya ko aita ewa ka mu kau midigi kwakwarepugi bagi kawaya ki kuduba
yadini matau kwenupomoto.”

Ridi apunu ragi kasiwaratagamu ki kabuwai
(Mateyu 19:9; Maki 10:11-12; Ruki 16:18)

31 “Oragai ragidai oka inako mete tampu, tagubu ke; ‘Apunu mosi e wainai kamadana
wainapiyau ki ka e anika meyana puru ki okai okapoto kweyoto.’
32 Ko nau karako nidiyani wainapumuri; Apunu mosi e wainai apunu mo mete eba
iwa ko e wainai ki pa asusu ragipupu manako ridi ki ewa kayayagisi apunu kudubai mo
uworoto, ki ka e nobomoi yabiri kwaewena siyasiya ki pokaiya ka ridi ki e nobomoi yabiri
ki rauru kawakawarapupu. Ade apunu ridi wakeyara uwapu ki e mete kina ka ridi ki e
nobomoi yabiri ki rauru kawakawarapupu.” Iyesu inako wagubu.

Gwede mo si pokaiya gwaiyaba kaimatana iwegemei ki kabuwai

33 “Oragai ragidai oka tampu ki wi kataigau. Mu oka inako tampu, tagubu ke; ‘Wi badidi
kwaigamana ki nana gwede mo e si pokaiya gwaiyaba kaima-tana Mamanuga God bameya
iwagubu ki kuduba wi makeya makeya kwaiwogoi ko eba paerepiyoi.’
34 Ko nau karako nidiyani wainapumuri; Wi gwaiyaba yonai mo iwagi ki ka wi gwede mo
e si pokaiya gwaiyaba kaimatana eba iwagi. Wi kunuma si pokaiya gwaiyaba kaima-tana
eba iwagi mibai ka kunuma ka Mamanuga God e tondau ki watai.
35 Ade wi waira si pokaiya gwaiyaba kaimatana eba iwagi mibai ka waira ka Mamanuga
God e kerarai tainipiyau uburau ki watai. Ade wi natere Diyerusaremu e si pokaiya
gwaiyaba kaimatana eba iwagi mibai ka natere ki ka nu Kaiwawonuga Kawaya e naterei.
36 Ade wi wiga debaga pokaiya gwaiyaba kaimatana mete eba iwagi mibai ka wi wiga
kasiyaraga pokaiya iwagi ki ka gwede mo eba wenayagisi. Wi badidi iwagi ki pokaiya ka
wi debaga kumai eyaka mena kwaitana poe bo pinai eba wenapoto. Pa mena.
37 Ko wi yau mena kwaiwagi; Wi wainapiyamu da gwede mo ka pa mena ki ka wi ‘pa
mena’ iwagi, ade wi waina-piyamu da gwede mo ka mibai ki ka wi ‘mibai’ iwagi. Wi yona
ki kawareya gwede mo iwagi, yona ki kuduba ka Berokoi Apunai e deneya bauwagau.”

Nu deni deni bimbina kasiwaraigemei ki kabuwai
(Ruki 6:29-30)

38 “Oragai ragidai oka tampu ki wi kataigau. Mu oka inako tampu, tagubu ke; ‘Apunu
mosi e waretai yabui mini-yoto sukwana ki ka bidara wadubu apunai ki gwawai uburoto
e waretai ki yabui mete miniyoto sukwana. Ade apunu mosi e waretai uwarai miniyoto
siwa ki ka bidara wadubu apunai ki gwawai uburoto e waretai ki uwarai mete miniyoto
siwa.’
39 Ko nau karako wi nidiyani wainapumuri; Iyapana mosi gwede berokoi mo kau
bamageya kwaeyogono ki kau denai bimbina eba wadi. E kau kwanabugi garu minibu ki
kau denai e eba mini ko kamadi da e kau kwanabugi tenene ki mete miniyoto ka baganai.
40 Ade kau waretagi mo bameya kau kwaenugibi siyasiya manako e denai kau midigi
tatamai kweyana ki nana yagisi ki kau eba kau midigi tatamai ki mena rikapi kwei ko
nusuru tatamai ki mete kwei.
41 Ade piyara apunai mosi kau e waitapana yawata eba rowarowa e igwai ketowa-pana
wagau ki kau yawata rowarowai-tau ade yari e igwai ketowapi were kwei.
42 Ade iyapana mosi kau gwede-gwedegi ki genei yagisi ki kau e kwei, ade iyapana mosi
baiyagisi kau gwede-gwedegi pa wadana empana ki nana yagisi ki kau eba gwandagi
nuwagi ko kamadi da e yadini.”

Nu iyaranuguma mete nota kwarikwarisitamana ki kabuwai
(Ruki 6:27-28, 32-36)

43 “Oragai ragidai oka tampu ki wi kataigau. Mu oka inako tampu, tagubu ke; ‘Wi
kowaguma nota kwarikwarisi-tamiyoi ko wi iyaraguma keitamiyoi.’
44 Ko nau karako nidiyani wainapu-muri; Wi iyaraguma ki mete nota kwarikwarisita-
muri ade wi giriniyamu pasuniyamu ragidai ki mu nene ka wi Mamanuga God bameya
guriguriwagi.
45 Wi inako kwaiwagi ki ka wi kunumau tondau apunai Mamanuga God e munuiyoma
mibai. E yagisi ki ka e umuneya madega uburoto iyapana bagai ade eba bagai ki mu
kawarimugu tapapoto, ade e yagisi ki ka e umuneya nawaya baiyagisi iyapana supa-
supai kwaetagamu ragidai ade eba supasupai kwaetagamu ragidai ki mu kawarimugu
kaworoto.
46 Kau nota kwarikwarisi-niyamu ragidai ki mu mena denai nota kwarikwarisitamiy-
owa ki ka Mamanuga God kau gwede nana wadiniyoto bagi? Kau kwaenugibi ki ka eba
gwede kawaya mosi. Iyapana takesi wadamu ragidai ki mu mete inako kwaetagamu.
47 Ade kau kowagiyoma nuwageya po ragidai ki mu mena waretatamiyowa mete
yonaiwogoi ki kau gwede bagi mo eba kwaenugibi. Mamanuga God eba kataimugu ragidai
ki mu mete inako kwaetagamu.
48 Ki pokere, wi Mamaga kunumau tondau e bagi supasupai mena kwaewagau ki maba
wi mete inako bagi supasupai mena kwaiwogoi.” Iyesu inako wagubu.

6

Gwedegwedemaga pa mena ragidai waitatamana ki kabuwai

1 Iyesu yona ade mosi tadebu, wagubu ke; “Naigida mena idiwoi. Wi gwedegwede
kuduba Mamanuga God nene kwaiwogoi ki ka eba iyapana wi eminimana ki nana
kwaiwogoi ko wi weki gwaiya mena kwaiwogoi. Wi iyapana eminimana ki nana kwaiwagi
ki ka wi Mamaga kunumau tondau aita puyo wi eba negeni.

2 Ki pokere wi iyapana gwedegwede-maga pa mena ragidai waitatamana wainapiyamu
ki ka eba iyapana wi eminimana ki nana yonai iwagi kawaya ko giyansu mena mu
waitatamuri. Iyapana midimaga pa matakawagau ragidai ki mu maba wi inako eba
kwaiwogoi. Mu ka guriguri tawai rabineya ade imatau noda gongomu-tagamu iyapana
mu emitamana simaga tepapamana ki nana matarau kwae-tagamu. Nau yona mibai
nidiyani wainapumuri; Mu upimaga denai ka mu yewe wairau wadumpu kewowena.
3 Wi iyapana waitatamana ki nana waina-piyamu ki ka wi matarau iyapana yabumugu
mu eba waitatamuri ko wi wibo mena weki gwaiya mu waitata-muri da kowaguma wi bagi
badidi kwaigubu ki sisiyai mete eba kataitagisi.
4 Wi inako kwaiwagi ki ka wi Mamaga ki nu weki gwaiya badidi kwaigemei ki kuduba
matarau empiyau apunai ki e uburoto denai puyo wi negeni."

Nu Mamanuga God bameya gurigurigamana ki kabuwai
(Ruki 11:2-4)

5 "Wi Mamanuga God bameya gurigurigamana kwaiwagamu ki ka wi iyapana midimaga
pa matakawagau ragidai ki mu maba inako eba guri-guriwogoi. Mu ka iyapana mu
emita-mana ki nana guriguri tawai rabineya ade imatau mete kina matarau ubumu
guriguritagamu. Nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Mu denimaga ka mu ororeya
mena wadumpu kewowena.
6 Wi gurigurigamana kwaiwagamu ki ka wi wibo tawaga rabineya kaiwuri gudu
umamuri manako wi Mamaga ki nu yabunugu matarau eba empemei apunai ki e bameya
guriguriwagi. Wi inako kwaiwagi ki ka wi Mamaga ki nu weki gwaiya badidi kwaigemei
ki kuduba matarau empiyau apunai ki e uburoto wi bagi kawaya kwaigubu ki denai puyo
wi negeni.
7 Wi Mamanuga God bameya gurigurigamana kwaiwagamu ki ka wi iyapana kwaiyanai
ragidai mu buburi-maga kororai mibi pa mena rowarowa kawaya tagamu kaiwu idiwu ki
mu maba wi inako eba guriguriwogoi. Mu notapiyamu da; 'Nu rowarowa kawaya inako
buburigomu ki ka e nu waina-niyoto'. Mu inako notapiyamu,
8 ko wi mu maba inako eba kwaiwogoi. Wi nuwaga notaga kuduba ki Mamanuga God
e matarau empiyau ki pokere wi gwede nene wainapiyamu ki e ororeya mena kataiwena
kewowena were ewa wi e bameya gurigurigubu.
9 Wi Mamanuga God bameya guriguriga-mana ki wi guriguri yau maba iwagi;
'Mamanuga, kau ka Kunumau tondei. Nu nuwanugu kau sigi bagi kawaya ki kawayayagisi.
10 Nu nuwanugu kau garigi rabineya kaiwana kau kasiyaragi pokaiya idiwana ki marai
baiyagisi. Nu nuwanugu kau kaubo nuwageya kunumau badidi wainapiyei
kwaenugei ki maba kau yewe wairau inako mete kwaenuwagi da wenayagisi.
11 Nu baninuga karako nene waina-pemei ki kau nege.
12 Ade kowanuguma berokoi nu bamanugu kwaetagubu ki nu nubo notanugu deni mena
surumipi ki maba berokoi nu kwaigibi ki kuduba kau mete kau kaubo notageya deni
mena surupi.
13 Kau kwayubaniyo da gwede ragiragi mosi eba baiyagisi nu nukeniyoto, ade kau Berokoi
Apunai bodapi da e eba baiyagisi nu giriniyoto. Kau ka Kaiwawo maramara tondei.
Kau kasiyaragi ade kau tanigi kawaya ki mara-mara tondono kaniyono. Ki mibai.'
Wi inako guriguriwagi.
14 Ade yona yau mete wainapumuri; Iyapana bera berokoi mo wi bamagau kwaetagubu
ki ka mu berokoi badidi kwaetagubu ki wi notagau deni mena surupumuri. Wi inako
kwaiwagi ki ka wi Mamaga kunumau tondau ki e mete uburoto wi bigi badidi kwaigubu
ki kuduba deni mena notagogapoto.
15 Ko iyapana bera berokoi mo wi bamagau kwaetagubu ki wi notagau deni mena
eba surupumuri ki ka wi Mamaga kunumau tondau ki e mete wi bigiga ki eba empoto
notagogapoto. Pa mena."

Mamanuga God e nene bani kamadamu ki kabuwai

16 "Wi gurigurigamana ki nana Mamanuga God e nene bani kamadu-muri ki ka wi
iyapana midimaga pa matakawagau ragidai badidi kwae-tagamu ki mu maba wi inako
eba kwaiwogoi. Mu ka kiyabumaga nuwa-boya kiyabui maba idiwu da iyapana mu
kiyabumaga ki empamana manako ki pokaiya kataitagamana da mu Mamanuga God nene
bani kamadumpu idiwu. Ko nau nidiyani wainapumuri; Mu kwaetagubu ki denai ka mu
wadu-mupu kewowena.
17 Wi Mamanuga God e nene bani kamadumuri ki ka wi kiyabuga siruwapumuri
monagaiwagi ade wi debaga isiwaripumuri.
18 Wi inako kwaiwagi ki ka iyapana wi midiga bagi kawaya ki empomoto manako
eba kataitagisi da wi Mamanuga God nene bani kamadumpu idiwu. Wi Mamaga ki

nu yabunugu eba empemei apunai ki e mena kataiya. E ka wi weki gwaiya badidi kwaiwagamu ki kuduba matarau empiyau apunai ki pokere aita ewa ka e uburoto wi badidi kwaigubu ki denai puyo negeni.”

Nu puyo denai kunumau yadamu
(Ruki 12:33-34)

19 “Wi gwedegwedega yewe wairau eba bondaiwogoi magara miniyoi. Yewe wairau ka
ketere baitagisi wi gwede-gwedega purupomoto ade wi gwede-gwedega niniyagisi. Ade
kuwa ragidai mete baitagisi wi tawaga baupomoto wi bondaga magara nakamupu ki
kuwa-tagisi.
20 Ko wi Mamanuga God e nene kwaiwogoi ki ka wi deniga ki e kunumau wi nene
puyo tapu ki kawayayogono yarono. Kunumau ka ketere eba bai-tagisi wi puyoga ki
purupomoto ade wi puyoga ki eba niniyagisi. Ade kuwa ragidai mete eba baitagisi wi
deniga ki kuwatagisi. Pa mena.
21 Wi yewe wairau magaraga damupumuri ki ka wi nuwaga notaga waira yau purapurai
ki mena kawareya ukworono. Ko wi magaraga kunumau damupumuri ki ka wi nuwaga
notaga kunuma purapurai ki mena kawareya ukworono.”

Mamanuga God e tanai nu rabinanugu tondau ki kabuwai
(Ruki 11:34-36)

22 “Wi yabuga ka wi kwakwarepuga ki dunai. Wi yabuga bagi negai kawaya ki ka wi
midiga kwakwarepuga mete tanai kawaya,
23 ko wi yabuga gwaku-gwakuyagisi berokoyagisi ki ka wi midiga kwakwarepuga tanai
ki sisipupoto. Ki maba, tanai wi rabinagau ki sisipuyagisi, akae, ki ka wi rabinagau sisipu
kawaya umoroto.”

Mamanuga God ade waira yau gwedegwedei ki kabuwai
(Ruki 16:13; 12:22-31)

24 “Iyapana mosi e kawakawaiyoma apeya mu bigabigamaga kwaeyogono ki ka e badidi
maba mo yogono ki e umunui yodono ade wirayogono mo yogono ki e umunui mete
yodono? Ki pa mena mibai ka e uburoto mosi nota kwarikwarisipono ko ade mosi
keipono ade uburoto mosi e diriwai kwaeyogono ko ade mosi tagararapono. Ki maba, wi
Mamanuga God e nene wainapamana wainapiyamu ki ka wi waira yau gwedegwedei nene
notagogapumuri. Ade wi waira yau gwedegwedei nene wainapamana wainapiyamu ki ka
wi Mamanuga God notagogapumuri.
25 Ki pokere, nau nidiyani wainapu-muri; Wi karako yewe idiwana ki iyai nene eba
wainapiyoi. Wi masura kupamana bo awana kubamana bo midi tatamai umamana ki
bani deneya baiyagisi ki nene wi eba wainapiyoi bo nuwaboyaiwogoi. Bani ka eba gwede
kawaya mosi ko wi iyaga ka kawaya esida. Ade sipuma goragora ka eba gwede kawaya
mosi ko wi midiga kwakwarepuga ka kawaya esida.
26 Nau keyakeyai mosi midiwari naureya nidiyani ki wi wainapumuri; Midiwari iyarau
iwu ki mu upi eba kwaetagamu, mu raupomu eba kwaetagamu, ade mu bani magara
nakapamana tawai pa mena, ko mu banimaga ka Mamanuga God maramara mu tageyau
iyatamiyau. Mamanuga God e yabuiya wi ka kawaya esida ko midiwari mu ka erida.
27 Wi yewe wairau idiwana ki iyai nene wainapiyoi nuwaboyaiwogoi ki ka wi iyaga ki
pokaiya eba rowarowayagisi. Pa mena, wi iyaga piri munta mena mete eba rowarowayag-
isi.
28 Wi sipuma bo goragora umamana ki nuwaboyai mete eba wainapiyoi nuwaboyai-
wogoi. Nau keyakeyai mosi paraparawasi naureya kabuwaniyani ki wi wainapumuri;
Paraparawasi mu ka eba upitagamu ade mu kwakwarepu-maga sikwapamana nene mete
eba wainapiyamu,
29 ko wainapumuri; Kaiwawo Soromoni e ka purapura apunai ade e gwedegwedei
umapu monagawena ki tanai ka kawaya, ko e gwedegwedei ki tanai ka ade marai munta
erida ko paraparawasi mu tanimaga Mamanuga God mu pa tagebu ki tanai ka kawaya
esida.
30 Gwaba karako kasiga uburau ko tawiri pasumoto ki uroto kewoyagisi, ko waina-
pumuri; Mamanuga God gwaba kaina ki pa monagatamiyau ki ka e sipuma goragora wi
negeni monaganiyoto bo? Ena e wi negeni monaganiyoto. Akae, wi sumaga Mamanuga
God bameya ka marai munta erida wainapakani.
31 Ki pokere wi bani kupamana bo awana kubamana ki nene eba wainapiyoi nuwaboy-
aiwogoi, ade wi gwedegwede umamana ki nima negeyana ki nene mete eba notapiyoi.

32 Mamanuga God eba kataimugu ragidai tawana tawana idiwu ki mu inako notapiyamu
kwaenetagamu iwu, ko wi Mamaga kunumau tondau ki e kataiya da wi bani pa mena ade
gwedegwede pa mena pa idiwana ki ka eba baganai.
33 Wi e gari rabineya idiwana ki kwaenei mena kwaiwogoi ade wi nuwaga notaga e
nuwaiya badidi wainapiyau ki mena supasupai makeya makeya kwaiwogoi ki ka e bani
yo gwedegwede kuduba inako deni mena wi negeni.
34 Ki pokere mara marawani nene ki wi karako eba notapiyoi nuwaboya-iwogoi. Mara
marawani baiyagisi ki ka wi e bitai bo e nuwaboyai kataiwagi, ko wi eba karako ki
notapiyoi nuwaboya-iwogoi. Mara marawani ki ebo marawani nene ade mara karako ki
ebo karako nene."

7

Iyapana berokoi eba tadeyomu
(Ruki 6:37-38, 41-42)

1 Iyesu ade tadebu, wagubu ke; "Wi kowaguma emitamuri ki ka wi garugaru mena mu
eba waigubatamuri da Mamanuga God wi mete eba waigubaniyoto.
2 Wi iyapana gwede maraitau tagemuri ki denai ka Mama-nuga God wi maraitau negeni,
ade wi iyapana gwede kawaya daganani tagemuri ki ka Mamanuga God denai kawaya
daganani wi negeni."
3 Iyesu inako wagubu, manako ade tadebu, wagubu ke; "Kau nima waretagi e yabuiya
gwede mugu marai munta mo kenepupu empipi nuwegei ki kau badidi pokere kau kiya
yabugeya ripa tapai kawaya mo kenepupu ki eba empipi were nuwegei.
4 Kau gwede nana yabarayabara kau waretagi siyei, nuwegei ke; 'Kabai, kau yabi da
nau waitaniyani mugu marai munta kau yabugeya supu ki koritapani.' Kau gwede nana
inako nuwegei ko ripa tapai kawaya kau kiya yabugi kenepupu ki kau eba empipi were
nuwagibi?
5 Wi ka midiga pa matakawagau ragidai. Wi yabiri ripa tapai kawaya wi wiga yabuga
kenepupu ki koritapumuri da wi tawana naigida empumuri were ewa ka wi kowaguma
yabumugu mugu marai munta kenepupu ki waitatamuri koritapumuri.
6 Gwede bagi Mamanuga God e nene ki wi taku eba tagemuri kwaenda taku ade
wiratagisi wi wiga menimoto. Ade wi taene monabu bagi kawaya ki wi boyo yabaramugu
eba nakapumuri kwaenda boyo dogiya mete taisi kurakurapomoto utapomoto."

Mamanuga God e kwaenepamu e gudui miniyamu
(Ruki 11:9-13)

7 "Nau suwagani ki wi naigida mena wainapumuri; Wi Mamanuga God bameya badidi
iwagi ki e negeni. Wi iya yawatai kwaenepumuri ki ka e yawata ki wi kabuwaniyoto. Wi
e gudui mini-muri ki ka gudu ki wi nene siwayagisi,
8 mibai ka iyapana gwedewau Mama-nuga God bameya genetogomono ki ka e denai mu
tageni. Ade iyapana gwedewau kwaenetogomono ki ka mu mibai bananapomoto. Ade
iyapana gwedewau gudu minimono ki ka gudu ki mu nene siwayagisi.
9 Wi gwedewau munuguma mete kina ki wi yona yau wainapumuri; Wi munuga mosi
baire nene yagisi ki ka wi e bowa kwemuri kupoto bo? Ae, pa mena.
10 Ade e menamena kupana nene yagisi ki ka wi e motamota berokoi kugura kwemuri
da e ki kupoto bo? Ae, pa mena.
11 Ki pokere wainapumuri; Wi iyapana kaina yewe wairau idiwu ki wi ka eba bagi ko wi
munuguma mu bamamugu ka wi bagi mena kwaiwa-gamu puyo ebo ebo bagi mena mu
tageyamu. Ki maba, Mamanuga God e ka bagi kawaya esida kunumau tondau ki apunai
ki pokere nu mete kataigibi wetawetara da iyapana gwedewau e bameya genetagisi ki ka
e denai puyo bagi ebo ebo ki mena mu tageni.
12 Ki pokere, wi nuwagau iyapana wi bamagau badidi kwaetagamana waina-piyamu
ki wi yabiri mu bamamugu inako mete kwaiwogoi. Oragai apunai Mosisi gora tapu
ade Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai badidi tagubu ki mibai
kuduba ka ki kena."

Katamuru kapokaporoi ade katamuru dadarai ki kabuwai
(Ruki 13:24)

13 "Wi kunuma katamurui kapo-kaporoi ki rabineya kaiwuri. Bita wadamana tawanai
ki katamurui ka dadarai kawaya ade yawata ki kayatagamana ka eba ragiragi ki pokere
iyapana ropani kawaya yawata ki kayatagamu.
14 Ko iya yawatai ki katamurui ka kapokaporoi ade yawata ki kayatagamana ka ragiragi
kawaya ki pokere iyapana eba ropani yawata ki bananamupu kayatagaubu."

Ripa mibai kirau ki kabuwai
(Ruki 6:43-44)

15 Iyesu iyapana ade tadebu, wagubu ke; “Mamanuga God e yonai mu mubo notamaga pokaiya beratagamu tagamu iwu ragidai ki mu wi naigida mena emitamiyoi. Mu midimaga kwakwarepu-maga matarau empumuri ka papa sipi maba moyamoyakai ko mu rabinamugu ka berokoi taku kamarai wasibena maba tayatayabadai.
16 Mu badidi kwae-tagamu ki pokaiya ka wi mu kiyabumaga kataiwagi. Gaya madai kauma eba wenapoto ade impunewa madai damaya eba wenapoto.
17 Ripa iruirui kawaya ka mibai bagi kawaya naigida mena kiroto ko ripa wayowayoi ka mibai kiroto siyasiya.
18 Ripa iruirui kawaya ka mibai berokoi eba kiroto, ade ripa wayowayoi ka mibai bagi kawaya eba kiroto.
19 Nau nidiyani wainapumuri; Ripa mosi e mibai eba kirau ki ka mu ripa ki meyomoto yadini matau kwenupomoto.
20 Ki maba, iyapana mu mubo notamaga pokaiya Mamanuga God e yonai beratagamu tagamu iwu ragidai ki mu badidi tagamu kwaetagamu iwu ki pokaiya ka wi mu kiyabumaga matarau emitamuri.”

Mamanuga God yagisi ke; ‘Nau eba kataineya wiyo’
(Ruki 13:25-27)

21 Nau nidiyani wainapumuri; “Iyapana ropani kawaya nau sidiyamu tagamu ke; ‘Kaiwawoni, Kaiwawoni.’ Mu inako tagamu ko mu dai mena ka Mamanuga God e gari rabineya kunumau baitagisi. Iyapana gwedewau nau Mamai kunumau tondau e nuwaiya badidi wainapiyau ki makeya makeya kwaetagamu ragidai ki mu mena ka e bameya baitagisi.
22 Mamanuga God e idai gurai iyapana kuduba mu nauri-mugu ugwaditamana ragiragi ki marai baiyagisi makeya ka iyapana ropani kawaya baitagisi nau sidini, tagisi ke; ‘Kaiwawoni, Kaiwawoni, nau kau sigi pokaiya Mamanuga God e yonai dimasugekeya ade kau sigi pokaiya ka nau kweya kairapu ropani kawaya siwakeketamekeya ade matakira ebo ebo mete kwaesugekeya mibai wena-piyawa.’
23 Mu inako tagisi ko nau denai mu tadeyani, suwagani ke; ‘Wi bani baigubu? Nau eba kataineya wiyo. Wi ka bera berokoi kwaiwagamawa ragidai ki pokere kamadisinimuri kaiwagi.”

Iyapana apeya tawa wadumupu ki keyakeyai
(Ruki 6:47-49)

24 “Iyapana nima nau bamaneya baiyagisi manako nau yonani suwagu-buwani ki makeya makeya kwaeyogono ki e iyai badidi maba ki keyakeyai nau karako suwagani wainapumuri; E ka apunu notanotai mosi ki e tawai bebedai ki urubai rorowa kawakawaya ukwatapu supu bebeda nunutapu ki maba.
25 Nawaya aniyata wagubu ade awana goya ade nusuru bauwena tawa ki kweyana gwairi kwaewagawa, ko e tawa ki bebedai rorowa kawakawaya ukwatapu nunutapu ki pokere tawa ki eba gwairiwena.
26 Ko iyapana nima nau yonani yau wainapoto ko makeya makeya eba kwaeyogono ki ka e notababa apunai ki e tawai bebedai ki urubai iyaruiyaru ukwatapu nunutapu ki maba.
27 Nawaya aniyata wagubu, awana goya bauwena ade nusuru tapu tawa ki minibu da tawa ki deni mena gwairiwena rororororowena.”
28 Iyesu yona ki wagubu kewowena makeya ka iyapana kuduba e yonai wainamupu mu notamaga kowena kodabamaga kamupu,
29 mibai ka e kabuwai ka kasiyarai kawaya ko Mama-nuga God e gorai kataimugu ragidai ki mu kabuwamaga ka kasiyarai pa mena.

8

Iyesu ubupu apunu mosi sigira berokoi wadubu ki iyapupu
(Maki 1:40-45; Ruki 5:12-16)

1 Iyesu kwaunai ki kamadubu kawarawa ka iyapana ropani kawaya e ewakumamupu.
2 Ki makeya ka apunu mosi sigira berokoi wadubu e kwakwarepui kwatakwatawena ki bauwena Iyesu empupu. E garugaru mena yabadubu Iyesu yabareya kwarisi-wena e ramatai kawareya ubupu manako genepupu, wagubu ke; “Kaiwa-woni, kau kaubo nuwageya ko kau nuwanuwasiniyei ki kau nau wadisini bagi.”
3 Iyesu apunu ki e nuwaboyai wainapupu ki pokere e idai roronapupu apunu ki e mideya tapu manako sibu, wagubu ke; “Nau nuwaneya kau iya negeyani ki pokere kau sigiragi ki

nau karako surupakani da kewoyagisi.” Iyesu yona ki wagubu makeya ka apunu ki e sigirai
garugaru mena kewowena e midi wateya wateya bauwena manako e iyawena.
4 Ko Iyesu apunu ki tatama-pupu, wagubu ke; “Nau karako iyani-buwani ki sisiyai kau
iyapana eba tade ko kau deni mena Mamanuga God Bameya Dobopiyamu Ragidai mu
bamamugu kayanuwagi da mu kau eminimoto manako ewa kayanuwagi oragai apunai
Mosisi gora tapu ki makeya makeya kwaenuwagi Mama-nuga God bameya puyo tari. Kau
inako kwaenuwagi ki ka iyapana kawakawai kau eminimoto manako mibipomoto da kau
sigiragi wana kewowena.” Iyesu inako wagubu.

Apunu kawai mosi e bigabigai apunai sigirawena
(Ruki 7:1-10)

5 Iyesu natere Kaponiyamu rabineya bauwena ka tawana Roumi ragidai mu piyara-
muguma kawaimaga mosi e ika bananapupu manako waita nene Iyesu genepupu sibu,
wagubu ke;
6 “Kaiwa-woni, nau bigabigani apunai sigira kawaya wadubu e idai kerarai bada-
badamawena bisi kawayawena kebari kawareya makariwagau ukwarau.”
7 Iyesu yona ki wainapupu, ka e denai sibu, wagubu ke; “Baganai, kaigomu da nau e
empani iyapani.”
8 E inako wagubu, ko piyara apunai ki garugaru mena denai wagubu ke; “Kaiwawoni, ki
pa mena. Kau ka apunu bagi kawaya ko nau ka eba bagi da kau nau tawaneya yari. Kau
pa yona mena nuwagi manako nau bigabigani apunai iyayagisi.
9 Nau mete kina ka iyapana kawakawai dai mu kobamugu ade nau kobaneya ka piyara
dai mete kina. Nau mu kayatagamana suwagani ki mu kayatagisi. Nau mu kebomana
suwagani ki mu kebomoto. Ade nau bigabigani apunai nau bigani mo kwaewagana siyani
ki e nau bigani ki kwaeyagisi.”
10 Iyesu yona ki wainapupu, ka e notai wagubu ke; “Akae, apunu yau e sumai ka kawaya.”
E inako notapupu manako wirawena iyapana ropani kawaya e ewakumapamawa ika ubu-
mawa ki tadebu, wagubu ke; “Nau nidiyani wainapumuri; Tawana Isiraero ragidai wi
paunagau ka nau apunu yau e sumai maba mo eba bananapuwani.
11 Nau yona mibai nidiyani wainapu-muri; Iyapana kwaiyanai ragidai tawana tawana
kuduba madega kau-wagau madega posiwagau were bai-tagisi manako kebomono Ma-
manuga God e gari rabineya kunumau wi ripakwarakwaraguma Eburamu, Aisiki ade
Diyaikapu mete kina mu mete ewapuru mamamatogomono bani kupomono idiwono.
12 Wi Diyu ragidai wi ka Mamanuga God e gari rabineya idiwana ki ragidai ko wi eba
suma-iwagamu ki pokere Mamanuga God uburoto wi teniyoto matarau gari tagaiya sisipu
rabineya isiyaniyoto manako wi ika makariwogoi uwariga sisiripiyoi ‘aige, aige’ iwogoi
idiwoi.”
13 Iyesu inako wagubu manako wira-wena piyara apunai ki sibu, wagubu ke; “Kau
tawageya ade kayanuwagi. Kau nau sumasinibi ki pokere kau bigabigagi apunai ki
iyayagisi.”
Iyesu yona ki wagawa makeya ka piyara apunai ki e bigabigai apunai deni mena
iyawena.

Iyesu iyapana ropani kawaya iyatamiyawa
(Maki 1:29-34; Ruki 4:38-41)

14 Ki eweya ka Iyesu apunu Pita e tawaiya kayawena. Apunu Pita e memenagui ridai
muyamuyawena ika kebari kawareya ukwarawa,
15 ki pokere Iyesu kanibu e idai ridi ki kawareya tapu manako ki makeya ka e
muyamuyawena ki deni mena kewowena manako e kipu ubupu kanibu Iyesu diriwai
kwaewena bani dai warapupu kwebu.
16 Kemorawagawa ka iyapana ubumpu kowamuguma kweya kairapu rabinamugu
idiwa ki tetampu Iyesu bameya bautagubu manako e yona mena pokaiya keyai berokoi
kuduba ki siwakeketapu bautagubu kayatagubu ade sigira ragidai kuduba mete iyatapu.
17 Mamanuga God e bonanai waina-piyawa wagawa apunai Aisaiya takari kawaya
wagubu oka tapu ki mibai wana wenawena yau kena. E oka tapu ki inako wagubu ke;
‘Sigira ebo ebo nu umeme dokodokonibu ki e rikapupu wadubu kayawena.’

Nu Iyesu eweya badidi maba kaigamu
(Ruki 9:57-62)

18 Iyapana ropani kawaya bautagubu Iyesu kwagaramupu emitapu ka e tadeyau kabuk-
abuwa ragidai tadebu da e yo mu ewapuru waka kawareya kaburu papasi daikere
kayatagamana ki nana wagubu.

19 Ki makeya ka Mama-nuga God e gorai ki kataiya apunai mosi bauwena Iyesu sibu,
wagubu ke; “Sidiyei Kabukabuwa Apunai, kau kayanuwagi tawa tawa umowa ki nau kau
ewakumaniyoni mete iwomu.”
20 E inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Taku kamarai ki mu ka waira
umuneya ukwapamu gawara-maga mete kina. Ade midiwari iyarau iwu ki mu ka
tawamaga ripa kawareya mete kina. Ko nau Kunumau Kawa-puwani Apunai gawara nau
ukwarana bo aiyatasugana ki watai mo pa mena.”
21 E tadeyau kabukabuwa apunai mosi bauwena e sibu, wagubu ke; “Kaiwawoni,
kamadisini da nau yabiri kayasugani nau mamai powena ki ononopani were ewa ki nau
bausugani kau ewageya kayasugani.”
22 Apunu ki inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Iyapana keyaimaga
powena ragidai ki mu mena ubumoto popotagubu ragidai onono-tamini, ko kau kiya uburi
nau ewaneya yabodowa.”

Nusuru kawaya mo bauwena Iyesu wagubu puruwena
(Maki 4:35-41; Ruki 8:22-25)

23 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina waka kawareya yamupu.
24 Mu kayatagubu kaiwa ka nusuru kawaya mo garugaru mena bauwena towawa
wirawena yabadubu waka rabineya posiwena da waka waunitau kaburu surana kwaewa-
gawa. Ko Iyesu ika waka rabineya ukwarawa,
25 ki pokere e tadeyau kabukabuwa ragidai kaimupu e wadumupu yabuyabu manako
simupu, tagubu ke; “Kaiwawo-nuga, nu waunitau popoigamana kwaigemei ki pokere
garugaru mena waitaniyo.”
26 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Wi gwede nana kudu
wainapiyamu? Wi sumaga ka eba kawaya.” E inako wagubu manako ubupu ragiragi
kawaya nusuru towawa tadebu manako ki makeya ka nusuru pamenawena, towawa
bigawena, manako kaburu kwarisiwena ukwapu.
27 Iyapana kuduba matakira ki emupu ka mu notamaga kowena kodabamaga kamupu,
tagubu ke; “Apunu yau e ka nima? E bonanai ragiragi kawaya wagubu makeya ka nusuru
yo towawa e umunui wadumupu.”

Iyesu kweya kairapu siwakeketapu
(Maki 5:1-20; Ruki 8:26-39)

28 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina waka kawareya kayatagubu kaiwa
da papasi buridere Gadara ragidai mu tawanamugu bau-tagubu. Bautagubu ka iyapana
apeya ika idiwa ki Iyesu emupu manako matarau bautagubu. Mu tawa rabineya eba idiwa
ko popotagubu ragidai nakapiyamu wateya ki ragumaga rabineya ukwapamawa. Kweya
kairapu iyapana apeya ki mu rabinamugu idiwa ki kasiyara tagemawa da mu yawira
kwaetagamawa ki pokere tawana ki ragidai mu kudumugu wainapamawa ragu ki yawatai
deneya eba iwa.
29 Iyapana apeya ki Iyesu ika bauwena emupu ka mu kwetagubu bonanamaga ragiragi
kawaya e simupu, tagubu ke; “Nu katainugu da kau ka God e Gubagai. Nu bita wadamana
marai ki eba bauwena ko nu nawananuga tondau ki pokere kau karako gwede berapana
ki nana nu bamanugu baunugibi?.” Mu inako tagubu.
30 Karako kweya madanai daikere eba uwama ka papa boyo ropani kawaya eba bigabi-
gai buri sipura-tagamawa idiwa.
31 Kweya kairapu papa boyo ki emitampu ka mu Iyesu genemupu, tagubu ke; “Kau nu
siwakekeniyana ki nana baunugibi ki kau tononiyo da nu kaigamu bo buri rabinamugu
teteigamu idiwomu.”
32 “Ki baganai, kaiwagi.” Iyesu inako wagubu manako ki makeya ka keyai berokoi ki
kimpu ubumpu iyapana apeya ki kamaditampu matarau bautagubu kayatagubu kaiwa da
bo ki rabinamugu tetetagubu. Ki makeya ka bo ki kuduba yabaramaga babawena kweya
ki erida mena garugarumupu kaburu sikisiki-mupu manako nonamaga kubabu da mu
kuduba popotagubu gawarara.
33 Bo baikamutagamawa ragidai ika idiwa badidi wenawena ki mu mubo yabumugere
emupu ki ka mu wakapa-tagubu kayatagubu natere ki rabineya badidi wenawena sisiyai
ade iyapana apeya rabinamugu kweya kairapu idiwa mu bamamugu badidi wenawena ki
sisiyai mete kina iyapana tademawa iwa.
34 Iyapana yona ki wainamupu ka mu kuduba Iyesu empamana ki nana kayatagubu
manako mu e bameya bautagubu ka mu e baiyonomupu da e mu tawanamaga ki ka-
madana kayawagana ki nana simupu.

9

Idai kerarai badababadamawena bisi kayawena apunai
(Maki 2:1-12; Ruki 5:17-26)

1 Iyesu waka kawareya yapu manako wirawena e ebo tawaneya kaya-wena.
2 E ika bauwena ka iyapana dai mu waretamaga sigirawena e idai kerarai bad-
abadamawena bisi kaya-wena kebari kawareya ukwarawa ki kawaramupu e bameya
bautagubu. Mu sumamaga kawaya Iyesu bameya ki e empupu ki pokere e sigira apunai
ki sibu, wagubu ke; “Gubagani, kau kasiyara wainapi. Kau bigigi ki nau empuwani karako
deni mena surupakani.”
3 Iyesu yona ki wagubu ka Mama-nuga God e gorai kataimugu ragidai ika idiwa
wainamupu manako mu deni deni manu kasiwaratagamawa, tagamawa ke; “Apunu yau
ka Mamanuga God e si giripiyau wainapemei.”
4 Mu inako notapamawa ko mu notamaga ki kuduba Iyesu empupu kewowena ki pokere
e mu manutapu, wagubu ke; “Wi gwede nana karako nota berokoi inako wi rabinagau
wainapiyamu?
5-6 Nau e bigi surupana suwagubuwani ko wi bera umani nau sidimpu mibai ka wi
wainapiyamu da ki ka pa yona da muyai pa mena. Ko nau karako yona ade mosi suwagani
manako wi nau matakirani muyai kawaya empumuri. Nau Kunumau Kawapuwani
Apunai iyapana bigimaga empana surupana ki nana ki kasiyarai wadubuwani ki wi
karako nau mibisini-muri.” E inako wagubu manako wira-wena sigira apunai ki sibu,
wagubu ke; “Kau kiri uburi kebarigi ewopi kawarapi kau tawageya kayanuwagi.”
7 Iyesu yona ki wagawa makeya ka apunu ki garugaru mena kipu ubupu e ebo tawaiya
kayawena.
8 Iyapana kuduba ika idiwa matakira ki emupu ka mu notamaga kowena kudu mete
wainamupu, tagubu ke; “Mamanuga God e iyapana kaina karako kasiyara kwebu ki nu
yabunugere emipi.’ Mu inako tagubu manako Mamanuga God e si esida tepamupu.

Iyesu apunu Mateyu nene wagubu
(Maki 2:13-17; Ruki 5:27-32)

9 Iyesu tawana ki kamadubu manako kayawena kaniyawa ka e iyapana wairamaga
denai takesi wadawa ki apunai mosi si ka Mateyu ika takesi wadamawa wateya tondawa
empupu. Empupu manako sibu, wagubu ke; “Kau karako yabi nau ewaneya kayanuwagi.”
E inako wagubu, manako ki makeya ka apunu Mateyu deni mena kipu ubupu Iyesu
eweya kayawena.
10 Mara mosi ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina apunu Mateyu e
tawaiya daiyo bautagubu. Iyapana takesi wadamawa ragidai ropani kawaya ade iyapana
beramaga berokoi ki iyapana mu keitamawa ragidai ki mu dai mete bautagubu mete ika
dibimupu ewapuru kupetagamawa idiwa.
11 Parisi ragidai iyapana ki emitampu ka mu bautagubu Iyesu e tadeyau kabukabuwa
ragidai manu-tampu, tagubu ke; “Wi Nidiyau Kabu-kabuwa Apunai e ka badidi pokere
iyapana takesi wadamu ade bigi kwae-tagamu ragidai ki mu mete dibimupu ewapuru
kupetagamu idiwu?”
12 Iyesu mu yonamaga ki wainapupu ka e denai tadebu, wagubu ke; “Sigira ragidai ki
mu mena ka muramura apunai bameya kayatagisi ko midimaga bagi ragidai ki mu ka
muramura apunai ki e bameya asusu eba kayatagisi.
13 Wi kaiwagi manako Mamanuga God e okai yau nene badidi wagubu ki mibai wi
kwaenepumuri empumuri. E okai inako wagubu ke;
‘Wi nau nene papa puyo pasumana ki nau eba nuwaneya, ko wi nuwaga notaga iyapana
nuwanuwatamana ade mu nene kwaiwagamana ki nau nuwaneya.’
Nau eba iyapana bagi ki mu nene bausugubuwani ko nau iyapana berokoi bigibigi ki mu
nene bausugubuwani da mu notamaga wirayagisi.” Iyesu inako wagubu.

Iyapana Mamanuga God e nene bani kamadumpu
(Maki 2:18-22; Ruki 5:33-39)

14 Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni e tadeyawa kabukabuwa ragidai Iyesu
bameya bautagubu manako manumupu, tagubu ke; “Nu ade Parisi ragidai mete kina nu
kuduba ka mara dai Mamanuga God e nene bani kame-demei pa gurigurigemei idiwei ko
kau tadeyei kabukabuwa ragidai mu ka badidi pokere inako eba kwaetagamu?”
15 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Wi badidi waina-piyamu?
Anika waunai ki kupei kawa-reya ka apunu ewai ade ridi ewai bani eba kupomono ko
nuwaboyatagisi pa idiwono bo? Ae, pa mena, bananatamini kupe ki kawareya baitagisi
ki ka mu anika waunai apunai ki mete ewapuru kupetogomono ko eba nuwaboya nene

idiwono. Ko mara baiyagisi da iyapana ubumoto anika waunai apunai ki yadini dokodoko
kayatagisi. Mara ki makeya ka e kowaiyoma nuwaboyatagisi bani kamadini."
16 Iyapana nota oragai ade nota waunai ki eba dibipamana ki nana ka Iyesu waigugu
mosi mu ade tadebu, wagubu ke; "Iyapana mosi e midi tatamai oragai tegereyagisi ki ka
e eba uburoto dabuwa tenai waunai mosi tegerepoto manako yadini oragai ki naureya
popopoto. Pa mena. E inako kwaeyagisi ki ka dabuwa tenai waunai ki ewa kaporopoto
manako e midi tatamai oragai ki popopupu wateya purupuruyagisi.
17 Ki maba; Awana waeni waunai ki wi awana kororai oragai kakokakowena ra-
bineya eba gwepumuri. Wi ki kwaiwagi ki ka awana waeni waunai ki ebo totoripoto
kawayayagisi ko awana kororai ki ka kakokakoi ki pokere wateya tondono da tegereyagisi
sukwanayagisi manako awana waeni mete baiyagisi kayayagisi. Ko awana waeni waunai
ki wi awana kororai papa kwakwarai wauni waka-mupu ki rabineya gwepumuri. Awana
kororai ki ka nenanenaitau ki pokere awana waeni ebo totoripoto kawaya-yagisi ki ka
kororai ki mete kawayayagisi manako awana waeni ade awana kororai ki ewapuru bagi
kawaya idiwono."

Munu ridi popai ade ridi sigisigirai
(Maki 5:21-43; Ruki 8:40-56)

18 Iyesu yona ki wagawa makeya ka iyapana gurigurimaga tawai ki kwayubapiyau
apunai mosi bauwena Iyesu yabareya kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu manako
sibu, wagubu ke; "Nau peteni waunitau yewe powena ki pokere kau yabodowa da nau
tawa-neya kaigamu manako kau idagi e kawareya tari da e iyayagisi ade umono."
19 Iyesu yona ki wainapupu ka e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina kimpu ubumpu
apunu ki mete kaya-tagubu.
20-21 Iyapana mu paunamugu ka ridi mosi ika kaniyawa ko e ka kwamura ida esida
kewowena kerapu apeya (12) ki rabineya sigira mena tondawa. E kobaiya ka dara
maramara bauwagawa. Ridi ki e notai inako wagubu ke; 'Nau kaniyani e midi tatamai
mena geyapani ki nau iyasugani.' E notai inako wagubu ki pokere e karako Iyesu tagere
bau-wena manako e midi tatamai giyansu mena geyapupu.
22 Ko Iyesu wirawena ridi ki empupu manako sibu, wagubu ke; "Peteni, kau kasiyara
wainapi. Kau sumasinibi ki pokere kau karako iyanugibi." E yona ki wagawa makeya ka
ridi ki deni mena iyawena.
23 Iyesu apunu kawai ki e tawaiya bauwena ka e tawa rabineya yapu manako iyapana
ika ratapamawa apena meyamawa munu ridai powena ki pokere durere siyamawa ika
idiwa emitapu.
24 Emitapu manako baiyono-tapu, wagubu ke; "Wi kuduba baiwagi kaiwagi. Munu ridai
yau eba powena ko e pa ukwarau." E inako wagubu, ko mu e gwaigwitamupu.
25 Iyapana kuduba bautagubu kaya-tagubu eweya ka Iyesu e eya mena kanibu munu
ridai ki bameya bauwena e idaiya wadubu manako ki makeya ka munu ridai ki ade
iyawena kipu ubupu.
26 Iyesu badidi kwaewena ki sisiyai garugaru mena kawayawena kayawena iyapana
kuduba tawana ki rabineya idiwa ragidai wainamupu.

Iyapana apeya yabumaga kenekenei ki Iyesu iyatapu

27 Iyesu natere ki kamadubu kaya-wena kaniyawa ka iyapana apeya yabumaga
kenekenei e ewakumamupu manako bonanamaga ragiragi kawaya wena siyamawa,
tagamawa ke; "Oragai apunai Dewida e momai; Kau nu nuwa-boyanuga wainapiyei bo
pa mena?"
28 Iyesu tawa mo yapu ka yabumaga kenekenei ragidai ki mu mete bauta-gubu e eweya
tawa ki rabineya yamupu manako e mu manutapu, wagubu ke; "Wi wainapiyamu da nau
wi iyaniyana ki kasiyarai nau bamaneya bo?"
"Ena, Kaiwawonuga nu kau sumanimei."
29 Mu inako tagubu ki pokere Iyesu ubupu e idai mu yabumaga kawareya tapu manako
tadebu, wagubu ke; "Wi badidi sumaiwagamu ki makeya makeya wi bamagau wenayag-
isi."
30 E yona ki wagawa makeya ka mu yabumaga pawena tawana ade emupu. Ko Iyesu mu
umunumaga umapu, wagubu ke; "Nau wi bamagau kwaesugubuwani ki sisiyai wi iyapana
eba tadeyoi."
31 E inako wagubu, ko mu e umunui eba wadumupu ko mu tawana ki rabineya
kayatagubu kaiwa e sisiyai iyapana tademawa iwa.

Apunu mosi e tenawarai bisi kayawena yona eba wagawa

32 Iyapana apeya ki iyatagubu kayatagubu eweya ka iyapana dai ki apunu mosi e
rabineya kweya kairapu mo tondawa ki pokere e tenawarai bisi kayawena yona eba
wagawa ki wadumpu Iyesu bameya bautagubu.
33 Iyesu kweya kairapu ki siwakekepupu bauwena kayawena makeya ka apunu ki e
tenawarai tekatekawena manako e yona supasupai kawaya ade wagubu. Iyapana kuduba
ika idiwa matakira ki emupu ka mu notamaga kowena kodaba-maga kamupu, tagubu ke;
“Tawana Isiraero rabineya ka nu naiya gwede mo yau maba inako eba wenawena emipi.”
34 Ko Parisi ragidai Iyesu badidi kwaewena emupu ka mu tagubu ke; “Kweya kairapu
mu kawaimaga kasiyara kwebu manako kasiyara ki pokaiya ka e uburau kweya kairapu
siwakeketamiyau da mu bautagamu kayatagamu.”

Iyesu e iyapanaiyoma mu nuwaboyamaga wainapupu

35 Iyesu kayawena natere natere tawa tawa bauwagawa kayawagawa umawa. E
Diyu ragidai mu guriguri-maga tawai rabineya iyapana tadeyawa kabukabuwa ade mu
Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki yonai bagi kawaya
dimawagawa umawa. Iyapana sigira-maga kiyabui ebo ebo e bameya bau-tagamawa ki ka
e mu iyatamiyawa.
36 Iyapana ropani kawaya e bameya inako bautagamawa emitapu ka e mu nuwaboyam-
aga wainapupu, mibai mu ka gwe papa sipi mu kwayubatamiyau apunai pa mena ki maba
nuwasiyasiya-tagamawa iwa.
37 Iyesu iyapana emitapu ka e wirawena e tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu
ke; “Emitamuri, maura ka kawaya daganani ko raupomu ragidai ka eba ropani,
38 ki pokere upi apunai e bameya guriguriwogoi da e raupomu ragidai e kokoreya
raupomutagamana ki nana tonotamini.” E inako wagubu.

10

Iyesu apunu ida esida kewowena kerapu apeya winetapu
(Maki 3:13-19; Ruki 6:12-16)

1 Mara ki makeya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewowena kerapu
apeya mu nene wagubu e bameya bautagubu manako e ubupu kasiyara tagebu da mu
kayataga-mana keyai berokoi siwakeketamana ade iyapana sigiramaga kiyabui ebo ebo
ki mete iyatamana ki nana.
2 Iyesu tonotapu ragidai ida esida kewowena kerapu apeya winetapu ki mu simaga ka
yau kena; Apunu Saimoni ki e si daikere Pita sibu ade e yowai Enduru mete kina; apunu
Tabadi gubagaiyoma Diyemesi ade e yowai Diyoni mete kina;
3 apunu Piripo, apunu Batoromaiya, apunu Tomasi, ade iyapana wairamaga denai takesi
wadawa apunai Mateyu mete kina; apunu Arapiyasi gubagai Diyemesi; apunu Tadeyasi;
4 iyapana wairamaga gwandagi wagau apunai mosi si ka Saimoni; ade Iyesu yogoi ewa
wagubu apunai Diyudiyasi si daikere ka Isikariyoto.

Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai tonotapu kayatagubu
(Maki 6:7-13; Ruki 9:1-6)

5 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewowena kerapu apeya ki tadebu
tonotapu, wagubu ke; “Wi iyapana kwaiyanai ragidai mu bamamugu eba kaiwagi ade
tawana Sameriya ragidai mu nateremaga mo rabineya mete eba kaiwuri.
6 Wi tawana Isiraero ragidai mu mena bamamugu kaiwagi, mibai mu ka gwe papa sipi
yawata paeremupu kwakotagubu ki mu maba iwu.
7 Wi kaiwagi manako dimaiwogoi, iwogoi ke; ‘Nu Mamanuga God e gari rabineya
kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki marai waunitau baiyagisi.’
8 Wi inako dimaiwogoi manako sigira ragidai iyatamiyoi. Iyapana kwakwarepumaga
kwatakwata-wena ki wi iyatamiyoi ade kweya kairapu iyapana rabinamugu idiwu
ki wi mete siwakeketamiyoi da mu baitogomono kayatogomono. Iyapana dai mibai
popotagubu emitamuri ki ka wi iwogoi manako mu ade iyatogomono kimono ubumono.
Nau kasiyara deni mena wi puyo negebuwani ki pokere kaiwagi iyapana deni mena
iyatamiyoi ko eba mu gwede mo denai wi negemana ki nene iwogoi.
9 Wi bani iwoi ki ka wi bowa madai dai mete eba tepumuri,
10 igwa eba tepumuri, wi midiga tatamai yapakai eba tepumuri, wi kerapuga kwakwarai
eba tepumuri, ade wi gunaga mete eba tepumuri ko pa ida kasikasi kaiwagi mibai ka
iyapana gwedewau nau upini kwaetagamu ragidai ki mu ka upimaga ki denai mete
bananapomoto.”
11 Wi natere bo tawa mo baiwagi manako iyapana mo wi diriwaga kwaeyogono ki ka wi
e bameya yamuri idiwoi da wi natere ki kamadumuri kaiwagi makeya. Ko wi tawa yaba-
yababa mo eba ukwapumuri.

12 Wi tawa mo yamuri ki ka wi yabiri yona inako iwagi ke; “Parau kawaya nuwabagi
rabineya idiwoi.’
13 Iyapana mosi ika nuwabagi rabineya tondau ki ka e wi parauga ki mibai wainapoto.
Ko tawa ki rabineya iyapana mo inako pa mena ki ka wi parauga ki wirayagisi wi wiga
wainapumuri.
14 Ko wi tawa bo natere mo baiwagi da iyapana wi nene eba kwaetogomono ki ka wi
waigugu mena inako kwaiwagi; Wi kerapuga dogiyai mena tawamaga pasipumuri.
15 Nau nidiyani wainapumuri; Mamanuga God e idai gurai iyapana kuduba wi naurigau
ugwadiniyana ragiragi ki marai baiyagisi makeya ki ka tawana Sodomu yo Gomora ragidai
bita maraitau yadini ko natere ki ragidai ki mu ka bita kawaya daganani bananapomoto.”

Iyapana nu girinimoto pasunimoto ki yonai
(Maki 13:9-13; Ruki 21:12-17)

16 “Nau karako wi tononiyakani, ko nau nidiyani wainapumuri; Papa sipi munai taku
kamarai wasibena ropani kawaya paunamugu iwu ki maba ka nau wi tononiyani kaiwagi.
Ki pokere motamota baibiga kwaetagamu ki maba wi mete baibigaga inako kwaiwogoi,
ade wi iyapana paunamugu bagi supasupai mena kwaiwogoi idiwoi.
17 Yabu yabu idiwoi mibai ka iyapana baitagisi wi tenimoto kayatagisi mu gurigurimaga
tawai rabineya mu idamaga gurai wi naurigau ugwadini-moto ragiragi manako taburuba
pokaiya wi raukekenimoto girinimoto pasuni-moto.
18 Nau pokanere ka wi aita kaiwawo kawakawai ragidai mu yabaramugu ubumuri nau
yonani bagi kawaya mu tademuri ade iyapana kwaiyanai ragidai mete tademuri da mu
mete kina nau yonani ki wainapomoto.
19 Wi mu yabaramugu ubumu ki ka mu wi manunimana ki denai wi badidi iwagamana
bo badidi maba tademana ki wi notaga eba koyogono mibai ka wi yona denai iwagamana
marai baiyagisi ki ka wi yona badidi iwagamana ki nau wi kabuwaniyani.
20 Wi yona denai iwagi ki ka eba wi wibo yonaga ko ki ka wi Mamaga e eya Keyai wi
rabinagau tondau ki e yagisi.
21 Tatai uburoto yagisi manako e yowai poyagisi. Yowai uburoto yagisi manako e
tatai poyagisi. Mamai ubu-roto yagisi manako e munuiyoma popotagisi. Munumuguma
ubumoto mu inamuguma mamamuguma tagarara-tamini tagisi manako mu inamuguma
mamamuguma popotagisi.
22 Nau pokanere ka iyapana wi nidimono siyasiya ade wi tagararanimono, ko iyapana
nima nau eba tagararasiniyau ko giruru maba ki kobaiya tewagau buridere bauwagau ki
ka aita ewa, mara kwauneya, ka Mamanuga God uburoto iyapana ki iya waunai kweyoto.
23 Mu natere mo rabineya wi girinimoto pasunimoto ki ka wi wakapaiwagi kaiwagi
natere mo rabineya idiwoi. Nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Wi kaiwagi tawana
Isiraero rabineya nau yonani natere natere tawa tawa iwogoi iwoi ko wi upiga ki wi eba
kewopumuri were ka nau Kunumau Kawapuwani Apunai ade wirasugani bausugani.
24 Iyapana gwede mosi kataitagamana wainapiyamu ki ka mu eba ubumoto kabuwa-
maga apunai ki e raurupomoto. Ade bigabiga kwaetagamu ragidai ki ka mu eba ubumoto
kawakawaimuguma raurutamini.
25 Kabuwawagau apunai badidi bananapoto ki e kabuwai waina-piyamu ragidai mete
bananapomoto ki ka baganai. Ade kawai apunai badidi bananapoto ki e bigabigaiyoma
mete bananapomoto ki ka baganai. Nau ka wi Kaiwawoga ade wi ka nau iyapana-niyoma
ki pokere wainapumuri; Mu tawa apunai nau sidimono da nau ka kweya kairapu mu
kawaimaga Besaboro ki ka mu tawa rabineya idiwu ragidai wi mete nidimono siyasiya.”

Nu nima kudeya wainapomu?
(Ruki 12:2-7)

26 “Ki pokere, wi iyapana kaina mu kudumugu eba wainapiyoi, mibai ka gwedegwede
kuduba karako utamupu ki utai ka mara mosi wakayagisi, ade gwedegwede kuduba
karako weke-piyamu ki kuduba ewa marai mosi matarayagisi.
27 Nau yona karako sisipu rabineya badidi nidiyakani ki wi nawaru puruyagisi makeya
matarau iwagi, ade nau wenagugau umana misimisinibuwani ki yonai ka wi aita ewa tawa
tagaiya yamuri matarau wena siyamuri da iyapana kuduba wainapomoto.
28 Iyapana wi kwakwarepuga mena minimoto poyo ko wi mibiga rabinagau ki eba
minimoto poyo ki mu kudumugu wi eba wainapiyoi. Ko Mamanuga God e mena kudeya
wainapiyoi mibai ka e nuwaiya ki ka e uburoto wi teniyoto manako wi kwakwarepuga ade
wi mibiga rabinagau ki ewapuru bita wadamana wateya giritamini.
29 Wainapumuri, wi waibora eyaka mena pokaiya midiwari gunototo apeya gimarata-
muri mibai ka midiwari ki ka maimerei munta. Mu ka maimerei munta ko mu Mamanuga
God e kwayubai rabineya idiwu ki pokere mu mo asusu wairau eba kauyagisi.

30-31 Ko ade wainapumuri; Mamanuga God e yabuiya ka midiwari ki maimerei munta
erida ko wi ka kawakawaya esida. Wi debaga kumai eyaka eyaka ka e iyaba-pupu
kewowena wi kwayubaniyau ki pokere wi kudu eba wainapiyoi."

Iyapana dai Iyesu nene tagamu ko dai e tagararapiyamu
(Ruki 12:8-9)

32 "Nau suwagani wainapumuri; Iyapana nima iyapana paunamugu matarau yagisi ke,
'Nau ka Iyesu nene', iyapana nima inako yagisi ki ka nau mete kina nau Mamai kunumau
tondau e yabareya suwagani da apunu bo ridi ki e ka nau nene.
33 Ko iyapana nima iyapana paunamugu matarau yagisi ke, 'Nau ka eba Iyesu e iyapanai',
iyapana nima inako yagisi ki ka nau mete kina aita ewa nau Mamai kunumau tondau e
yabareya matarau suwagani da apunu bo ridi ki e ka eba nau nene."

Iyesu ka iyapana ewanauwanibu apunai
(Ruki 12:51-53; 14:26-27)

34 "Wi bani wainapiyamu da nau bausuwagubuwani da iyapana nuwabagi rabineya
yewe wairau idiwana ki nana. Ko ki pa mena, nau eba ki nene bau-sugubuwani. Nau
iyapana purutamana ewanauwatamana ki nana bausugu-buwani.
35 Nau bausugubuwani ki pokaiya ka munumuguma ubumoto mu mamamuguma
iyaratamini, ade pete-muguma ubumoto mu inamuguma iyaratamini, ade
wawanepumuguma ubumoto mu naimuguma iyaratamini.
36 Wi iyaranimana ragidai ka wi wiga wenaga eyaka mena ki rabineya.
37 Iyapana nima nau maraitau nota kwarikwarisisiniyau ko e eya inai mamai kawaya
daganani nota kwarikwarisitamiyau ki e kwaitana ka nau ewaneya eba uburoto kayayag-
isi. Ade iyapana nima nau maraitau nota kwarikwarisisiniyau ko e eya gubagai-yoma ade
e peteiyoma kawaya daganani nota kwarikwarisitamiyau ki e kwaitana ka nau ewaneya
eba uburoto kayayagisi.
38 Iyapana nima nuwaboya ade midi makari nau bananapakani ki maba e mete banana-
pana ko e tagararapiyau e eya ripa korosi ki eba kawarapiyau, iyapana ki e kwaitana ka
nau ewaneya eba uburoto kayayagisi.
39 Iyapana nima e eya iyai karako tondana ki nene mena wainapiyau ade wadau doko
ki e ka e eya iyai ewa wadana ki mete kaupiyau. Ko iyapana nima e eya iyai karako nene
nau pokanere kaupiyau ki e ka aita ewa iya mibai ki bananapoto."

Mamanuga God deni mena nu puyonuga negeni
(Maki 9:41)

40 "Iyapana nima wi diriwaga kwaewagau ki ka e nau diriwani mete kwaewagau, ade
iyapana nima nau diriwani kwaewagau ki ka e nau Tonosinibu Apunai e diriwai mete
kwaewagau.
41 Iyapana nima nuwaiya ka Mamanuga God e bonanai waina-piyau wagau apunai
e diriwai kwae-wagana wainapiyau manako e diriwai kwaeyogono ki ka aita ewa Ma-
manuga God e bonanai wainapiyau wagau apunai puyo yodono makeya ki ka iyapana
ki e mete uburoto puyo ki maba mo yadini. Ade iyapana nima nuwaiya ka iyapana
bagi supasupai kwaewagau apunai e diriwai kwaewagana wainapiyau manako e diriwai
kwaeyogono ki ka aita ewa Mamanuga God iyapana bagi supasupai ki puyo kweyono
makeya ki ka iyapana ki mete uburoto puyo ki maba mo yadini.
42 Nau yona mibai nidiyani wainapu-muri; Iyapana nima nuwaiya ka awana kasiga
miniyana bo gwede mo inako wadana nau ewakumasiniyau ridai bo apunai simaga eba
kawaya ki mo kweyana wainapiyau manako kweyau ki ka aita ewa e denai puyo bagi
kawaya bananapoto mibai ka e nau ewakuma-siniyawa apunai bo ridai ki waitapupu."

11

Apunu Diyoni e kowakowaiyoma Iyesu bameya tonotapu
(Ruki 7:18-35)

1 Iyesu yona ki e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewowena kerapu apeya tadebu
kewo-wena ka e ade kipu ubupu tawana ki kamadubu manako kayawena tawana Gariri
rabineya tawa tawa dimawagawa iyapana tadeyawa kabukabuwa umawa.
2 Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni dibura rabineya tondawa manako Iyesu
badidi kwaewagawa umawa ki sisiyai wainapupu ka e eya tadeyau kabukabuwa ragidai
dai Iyesu manupamana ki nana tonotapu.
3 Mu Iyesu bameya bautagubu manako manumupu, tagubu ke; "Kau nidi da nu
wainapamu; Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni apunu mosi ewa bauwagana sisiyai

wagubu wainamipi ki apunai ka kau baganai bo nu apunu kudubai mosi e bauwagana nawanai idiwomu?”

4 Iyapana ki inako tagubu ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Wi wiraiwagi kaiwagi manako wi yabugere badidi empiyamu bo wainapiyamu ki sisiyai kuduba wi apunu Diyoni simuri, iwagi ke;

5 ‘Iyapana yabumaga kenekenei ki tawana ade empiyamu; iyapana kerapu-maga badabadamai bo kiyokiyoi ki iyatagubu ka iwu; iyapana kwakwarepu-maga kwatak-watawena ki ade bagi-tagubu; iyapana wenagumaga kenekenei ki yona ade wainapiyamu; popotagubu ragidai ki mu dai ade iyatagubu kimpu ubumpu ade iyapana nuwasiyasiya nene idiwu ragidai ki mu ka yona bagi kawaya ki mete wainapiyamu.

6 Iyapana nima e midi nau bamaneya eba togayogono ki ka e mibi mamamai tondono.’ ” Iyesu inako wagubu.

7 Apunu Diyoni e tonotapu ragidai ki wiratagubu kayatagubu eweya ka Iyesu iyapana ropani kawaya ika dibimupu idiwa ki apunu Diyoni e nene yona yau tadebu, wagubu ke; “Wi apunu Diyoni bameya iyapana eba idiwu tawaneya kaigubu ki ka wi gwede empamana ki nana wainapamawa? Wi gwaba mosi nusuru gipiyau ki empamana ki nana kaigubu bo?

8 Wi gwede empamana ki nana kaigubu? Wi apunu mosi e midi tatamai bagibagi monagawena ki empamana ki nana kaigubu bo? Pa mena. Iyapana midimaga tatamai bagibagi inako umamu ragidai ki mu ka kawakawai ragidai mu tawamaga bagi kawaya rabineya idiwu.

9 Ko nau sidimuri; Wi gwede empamana ki nana kaigubu? Wi Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai mosi ki empamana ki nana kaigubu bo? Ena, wi ki nene kaigubu. Ko nau nidiyani wainapumuri; Apunu Diyoni e ka Mamanuga God e bonanai wainapiyau wagau apunai mosi ko e ka ade kawaya esida.

10 Mamanuga God e Okai apunu Diyoni nene inako wagubu ke;
‘Nau yonani wagana apunai ka nau bibi yabiri tonopani kau yawatagi meyoto.’

11 Oka ki inako wagubu, ko nau ade nidiyani wainapumuri; Iyapana kuduba emita-miyamu mu paunamugu ka iyapana siruwatamiyau apunai Diyoni e mena ka kawaya esida, ko aita ewa, Mamanuga God e gari rabineya idiwana ki marai baiyagisi makeya, ki ka iyapana nima kwarisiwena munu marai munta maba tondau ki e ka ade apunu Diyoni raurupoto esida.

12 Apunu Diyoni e yonai dimawagawa makeya yabadawa da karako ka yawira ragidai ropani kawaya Mamanuga God e watai kunumau ki wadamana giripamana pasumana ki nana kwaetagamu.

13 Mamanuga God e bonanai waina-pamawa tagamawa ragidai oka badidi tampu ade oragai apunai Mosisi gora tapu mete kina ki mu kuduba ka mara ewa badidi wenawagana ki nana tagubu were ewa ka apunu Diyoni bauwena.

14 Wi nuwagau mu tagubu ki mibai wainapamana wainapumuri? Ki baganai, wi yona yau mete wainapu-muri; Mu tagubu da oragai apunai Eraidiya aita ewa ade wirawagana bauwagana ki nana ki ka mu apunu Diyoni e nene tagubu.

15 Wi wenaguga mete kina ki ka nau yona yau suwagu-buwani ki mibai wi naigida mena wainapumuri.

16 Wi karako idiwu ragidai wi iyaga badidi maba ki keyakeyai nau badidi maba suwa-gani? Nau nidiyani wainapu-muri; Wi ka munu rasi imatau damu-piyamu idiwu ki mu maba. Mu ka mu mubo deni deni tagamu kasiwara, tagamu ke;

17 ‘Wi taereigamana ki nana durere siyemeya ko wi eba taereigubu. Nu nuwaboya umayoi
umayoigemeya ko wi yadi eba wadumupu.’

18 Nau nidiyani wainapumuri; Apunu Diyoni bauwena ki ka e Mamanuga God nene bani ragipupu ade awana waeni ki mo e mete eba kubabu. Ko iyapana e kwaewena ki emupu ka mu e simpu siyasiya, tagubu ke; ‘Kweya kairapu mosi e rabineya tondau.’

19 Ade nau Kunumau Kawapuwani Apunai bausugubuwani ki ka nau bani yo awana kubabuwani manako iyapana nau sidimupu, tagubu ke; “Empumuri, e ka kupekupei ade awana kawaya daganani kubarau e yabarai baba-wagau. E takesi wadamu ragidai ade iyapana bigibigi nu tagararatamemei ragidai ki mu waretamaga.” Mu inako tagamu, ko Mamanuga God e katai ka kawaya esida. Iyapana gwedewau Mamanuga God e yonai wainapomoto mibipomoto ki mu ka e katai mibai ki mete kataitagisi.” Iyesu inako wagubu.

Iyesu eba sumapiyamu ragidai ewa bita yadini
(Ruki 10:13-15)

20 Iyesu kayawena tawa tawa natere natere kunuma kasiyarai pokaiya matakira ebo ebo kwaewagawa ki iyapana mu yabumugere matarau emupu. Ko mu notamaga eba

wirawena ade mu beramaga berokoi ki mu eba kamadumpu ki pokere e natere ki ragidai
nakaritapu tadebu, wagubu ke;
21 “Akae, natere Korasini ragidai. Akae, natere Betaida ragidai. Wi ka bita kawaya
daganani bananapumuri. Nau matakira kawakawaya wi paunagau kwaesugekeya. Nau
matakira ki maba natere Taya yo natere Saidoni ragidai mu bamamugu kwaesugubena
ki ka mu ororeya mena mu beramaga berokoi ki kamadumpena mu notamaga wira-
mpena Mamanuga God kabuwampena manako gwedegwede tegetegerei umampena ku
pasitagumpena ade mibi nuwaboyai idimpena.
22 Nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Mamanuga God e idai gurai iyapana naurigau
ugwa-diniyana ragiragi ki marai baiyagisi ki ka e natere Taya yo natere Saidoni ragidai
kawaya daganani nuwanuwa-tamini ko e wi maraitau nuwanuwa-niyoto.
23 Ade wi natere Kaponiyamu ragidai; Wi bani wainapiyamu da wi wibo kasiyaraga
pokaiya esida kunumau yamuri, ko nau nidiyani wainapumuri; Pa mena, wi ka deni mena
erida bita wadamana wateya sumuri. Nau matakira kawakawaya wi paunagau kwae-
sugekeya. Nau matakira ki maba natere Sodomu ragidai mu bamamugu kwaesugubena
empena ki ka mu nateremaga ki eba giriwagubena ko mu karako mete idimpibena.
24 Nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Mamanuga God e idai gurai iyapana wi
naurigau ugwadiniyana ragiragi ki marai baiyagisi ki ka e natere Sodomu ragidai mu
kawaya daganani nuwanuwatamini ko e wi maraitau nuwanuwaniyoto.” Iyesu inako
wagubu.

Nau bamaneya baiwagi aiyata maramara idiwoi
(Ruki 10:21-22)

25 Ki makeya ka Iyesu Mamanuga God bameya parauwena, wagubu ke; “Mamai, kau ka
kunuma yo waira Kaiwawoi ki pokere nau kau parau-niyakani. Gora kataimugu ragidai
ade katai ebo ebo kataitagubu ragidai ki mu bamamugu ka kau yonagi wekepipi. Ko
iyapana karako munu rasi maba idiwu ki mu mena bamamugu ka kau notagi matarapipi.
26 Ena, Mamai, kau kaubo nuwageya wainapipi da ki ka baganai ki pokere kau inako
kwaenugibi.”
27 Iyesu e Mamai bameya inako parauwena kewowena ka e iyapana ade tadebu, wagubu
ke; “Nau Mamai gwedegwede kuduba tegebu umani sidibu. E mena e eya Gubagai nau
kataisinibu wetawetara ade nau niya mena ka nau Mamai kataipuwani wetawetara. Ade
iyapana gwedewau nau naubo nuwaneya winetapuwani da mu nau Mamai kataipamana
ragidai ki mu mena ka nau Mamai mete kataipomoto.
28 Wi gwedewau bita kawaya kawara-piyamu ki pokere wi wairoroigubu kasiyaraga
kewowena ragidai ki wi kuduba nau bamaneya baiwagi manako nau aiyata wi negeyani.
29 Nau kewatani kawarapakani ki wi mete wadumuri wi kwepokaragau tamuri manako
nau kwaesugakani ki wi nau emisinimuri makeya makeya kwaiwogoi. Wi inako kwai-
wogoi ki ka wi aiyata bananapu-muri mibai ka nau kwarisisugubuwani moyamoyakai
tondakani.
30 Nau kewatani ki daikerei wi kawarapamana ki nana negeyakani ki bitai ka eba bisi
kawaya ko tekatekai.” Iyesu inako wagubu.

12

Aiyata pa idiwana marai ki yonai
(Maki 2:23-28; Ruki 6:1-5)

1 Mara eba rowarowa kewowena eweya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete
kina aiyata marai ki makeya yawata mo kaya-tagubu manako yawatau ka mu kokora mo
bameya bautagubu. E tadeyau kabukabuwa ragidai kokora ki kawareya kaiwa ka mu
gwaba mosi ki madai dai asusu toporupamawa tepa-mawa idamugu kotopamawa manako
madai mibai ki kupamawa kaiwa.
2 Mu inako kupamawa kaiwa ki ka Parisi ragidai dai mu emitampu manako mu
bautagubu Iyesu simupu, tagubu ke; “Kau kowakowagiyoma buri emitami. Nu aiyatanuga
marai ki makeya mu inako kwaetagamu ki ka mu goranuga ki raurupiyamu.”
3 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Takari kawaya oragai apunai
Dewida badidi kwaewena ki bususui mu oka tampu ki wi iyaba-mupu kataigubu bo pa
mena? E kowakowaiyoma mete kina wetei metapu,
4 manako oragai apunai Dewida Mamanuga God e Tawai rabineya yapu bani buredi ki
iyapana Mamanuga God nene puyo ika naka-mupu ki dai e tepupu kubabu ade dai mete
tepupu e kowakowaiyoma tagebu kupamupu. E inako kwaewena, ko gora wagau da bani
ki ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ki mu mena kupomoto.

5 Ade oragai apunai Mosisi gora tapu ki wi iyabamupu bo pa mena? Gora wagau da
Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ki mu ka aiyata marai ki makeya mete kina
Mamanuga God e Tawai rabineya upitogomono. Mu aiyata marai ki kaisi raurupiyamu ko
Mamanuga God e yabuiya ka mu eba paerepiyamu.
6 Nau nidiyani wainapumuri; Mamanuga God e Tawai ka gwede mo kawaya ko ade
gwede mo kawaya esida ki karako bauwena.
7 Oka mo wagubu ke; 'Wi papa nau nene puyo pasumu ki nau eba nuwaneya, ko
wi nuwaga notaga iyapana nuwanuwatamana mu nene kwaiwagamana ki nana ki nau
nuwaneya.' Wi yona ki mibai kataigu-mpena ki ka wi karako nari yonai pa asusu iwagamu
ki eba iwagumpena.
8 Kunumau Kawapu Apunai e ka aiyata marai ki debai. E ka esida, ko aiyata marai ka
erida."

Apunu mosi e idai kiyokiyowena
(Maki 3:1-6; Ruki 6:6-11)

9 Iyesu tawa ki kamadubu manako kayawena guriguri tawai mo yapu.
10 Tawa ki rabineya ka apunu mosi e idai kiyokiyowena bisi kayawena ika tondawa. Ko
mara ki ka aiyata marai ki pokere iyapana dai Iyesu naigida mena empamana da e aiyata
marai ki makeya gwede mo paerepana manako mu ki pokaiya e siyamana wirawira ki
nana ika mete bautagubu. Bautagubu manako manumupu, tagubu ke; "Sigira ragidai ki nu
aiyata marai ki makeya mu iyatamomu bo pa mena? Nu goranuga ki nene badidi wagau?"
11 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; "Wi papaga sipi mosi aiyata
marai ki makeya uruba mo rabineya kauyagisi ki ka wi sumuri papa ki tainipumuri
iyapumuri bo pa mena? Ena, wi sumuri tainipumuri iyapumuri.
12 Papa sipi ki ka eba gwede kawaya mosi ko iyapana ka kawaya esida ki pokere nu sigira
ragidai aiyata marai ki makeya waita-tamomu ki ka nu gora eba raurupemei."
13 E inako wagubu manako wirawena idai kiyokiyoi apunai ki sibu, wagubu ke; "Kau
idagi roronapi."
Apunu ki e idai roronapiyawa makeya ka e idai ki garugaru mena supasupawena
iyawena e idai daikere ki maba wenawena.
14 Parisi ragidai Iyesu kwaewena ki emupu ka mu tawa ki kamadumpu manako e
minimana po ki keketai kupamawa.

Mamanuga God e bigabigai apunai winepupu

15 Parisi ragidai Iyesu minimana po keketai kupamawa ki e eya wainapupu ki pokere e
kipu ubupu tawana ki kamadubu kayawena. Iyapana ropani kawaya e ewakumamupu
kayatagubu. Iyapana dai mu sigiramaga mete kina ki ka e mu kuduba iyatapu,
16 ko e mu tatamatapu tadebu da mu e sisiyai ki iyapana eba tademana ki nana.
17 E inako kwaewena ki ka Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai
Aisaiya takari kawaya oka tapu ki mibai wenawagana ki nana. Oka ki wagubu ke;
18 'Mamanuga God inako wagau; Yau ka nau bigabigani apunai winepuwani. Nau
nuwaneya po eyo ade e mamamai nau suwagakani. Nau Keyaini ki nau e rabineya
tapuwani ade nau kasiyara kwe-buwani da iyapana kuduba, madega kauwagau
madega posiwagau e umuneya nau notani bagi supasupai ki kataipamana ki nana.
19 Iyapana e siyomoto siyasiya ki e denai eba yagisi ade e bonanai ragiragi kawaya eba
yagisi. Natere natere imatau ka mu e bonanai eba wainapomoto.
20 Iyapana gwedewau kasiyaramaga pa mena ragidai ki mu bamamugu ka e kwarisiyagisi
naigida mena kwayubatamono, ade iyapana gwedewau waitamaga pa mena da mu
notamaga kauwena ragidai ki e mu togitamini. E inako kwae-yogono yarono da nota
bagi supasupai baiyagisi nota oragai kuduba raurutamini kewoyagisi makeya.
21 E mu waitatamana ki nana ka iyapana tawana tawana kuduba mu notamaga e bameya
nota-pomono ade e nawanai idiwono.'
Oragai apunai Aisaiya e Mamanuga God yonai oka inako tapu.

Iyesu ade Besaboro
(Maki 3:20-30; Ruki 11:14-23)

22 Ki makeya ka iyapana dai ubumpu apunu mosi kweya kairapu e rabineya tondawa ki
pokere e yabui kenewena ade e tenawarai bisi kayawena yona eba wagawa ki wadumpu
Iyesu bameya bautagubu. Iyesu apunu ki iyapupu manako e yabui papupu makeya ki ka
e tawana empupu ade yona mete wagubu.
23 Iyapana ropani kawaya ika idiwa Iyesu matakira kwaewena ki emupu ka mu notam-
aga kowena kodabamaga kamupu manako mubo manu kasiwara-tagamawa, tagamawa
ke; "Apunu yau ka oragai apunai Dewida e momai ki nawanai nu idiwei ki e baganai bo?"

24 Parisi ragidai iyapana inako tagubu wainamupu ka mu denai tagubu ke; “Ki pa
mena. Kweya kairapu kawai-maga Besaboro e rabineya tondau kasiyara kweyau manako
kasiyara ki mena pokaiya ka e kweya kairapu kuduba ki siwakeketamiyau.”
25 Mu inako tagubu, ko mu nuwa-maga notamaga ka Iyesu ororeya mena empupu ke-
wowena ki pokere e denai tadebu, wagubu ke; “Tawana mosi ki ragidai nuwarara tagarara
kande kasiwaratogomono idiwono ki ka mu purutagisi mu mubo mubo kayatagisi manako
tawanamaga ki gumoroyagisi gwaba umuroto. Ade iyapana tawa eyaka mena bo natere
eyaka mena rabineya purupomoto kandetogomono idiwono ki ka mu iyamaga giriyagisi
mu mubo mubo kayatagisi.
26 Ki maba, Berokoi Apunai Seitani e ebo kowaiyoma mete kande kasiwaratogomono
ki ka e kasiyarai badidi maba uburono, mibai ka e kowakowaiyoma purupurutagubu mu
mubo mubo idiwu.
27 Wi iwagamu da nau kweya kairapu kawaimaga Besaboro e kasiyarai tegeyau pokaiya
kweya kairapu siwakeketamakani, ko nau e kasiyarai pokaiya kwaesugubena maba ki
ka wi wiga kowaguma nima kasiyarai pokaiya kweya kairapu ki siwakeke-tamuimbena?
Besaboro mu mete kasiyara tageyau bo? Wi wiga kowa-guma ki manutamuri da mu muga
tagisi.
28 Nau ka eba Besaboro e kasiyarai pokaiya kwaesugakani ko nau Mamanuga God e eya
Keyai ki kasiyarai pokaiya kweya kairapu siwakeke-tamakani bautagamu kayatagamu. Ki
pokaiya ka wi kataiwagi da Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya
idiwana ki marai wana wi bamagau bauwena.
29 Iyapana mosi nuwaiya ka kasiyara apunai mosi e tawai baupana e gwede-gwedei
kuwawagana wainapiyau ki ka e yabiri kayayagisi kasiyara apunai ki yadini e idai
kerarai umeme dokodoko-poto taroto were ewa tawa ki yaroto apunu ki e gwedegwedei
kuwayagisi.
30 Iyapana nima nau diriwani eba kwaewagau ki ka e nau tagararasiniyau, ade iyapana
nima nau eba waitasiniyau nau iyapananiyoma eba waratamiyau ki ka e mu daburita-
miyau.
31 Nau suwagani wainapumuri; Iyapana berokoi badidi kwaetagubu bo tagubu ki
kuduba ka Mamanuga God empoto surupoto e tagaiya deni mena kwenupoto. Ko iyapana
nima uburoto Mamanuga God e eya Keyai ki siyoto siyasiya ki ka Mamanuga God iyapana
ki e bigi empana notagogapana ki yawatai pa mena.
32 Iyapana gwedewau nau Kunumau Kawapuwani Apunai nau sidimoto siyasiya ki
ka Mamanuga God mu bigimaga ki empana surupana yawatai mete kina. Ko iyapana
gwedewau ubumoto Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya ki siyomoto siyasiya
ki ka Mamanuga God mu bigimaga ki empoto ko mara karako ade mara ewa ka e mu
bigimaga ki eba surupoto.”

Ripa mibai kirau ki yonai
(Ruki 6:43-45)

33 “Ripa iruirui kawaya ki e ka mibai bagi mena kiroto, ade ripa wayowayoi ki e ka mibai
berokoi mena kiroto. Wi ripa mibai empumuri ki pokaiya ka wi kataiwagi da ripa bani ka
iruirui ade ripa bani ka wayowayoi.
34 Wi ka motamota berokoi ki e momoiyoma. Wi rabinagau ka nota berokoi mena
posiwena ki pokere wi badidi maba wi umunuga pokaiya yona bagi iwagi? Ki pa mena.
Iyapana nima yona berokoi e umuneya wagau ki ka e rabineya berokoi badidi notapiyau
ki mena makeya e umuneya posiwagau.
35 Ki maba, apunu bagai ki e nuwai notai ka taniwena ki pokere e bagi mena kwaewagau.
Ko apunu berokoi e nuwaiya notaiya ka berokoi mena posiwena ki pokere e berokoi mena
kwaewagau.
36 Nau nidiyani wainapumuri; Mamanuga God e idai gurai iyapana kuduba wi naurigau
ugwadiniyana ragiragi ki marai baiyagisi makeya ki ka e uburoto wi yewe wairau yona
mibai pa mena kororai iwagamawa ki kuduba e mete matarapoto denai negeni.
37 Wi yona supasupai iwagubu bo yona eba supasupai iwagubu wi yonaga ki pokaiya ka
e wi iyapana bagi nidini bo iyapana berokoi nidini.”

Iyapana matakira nene tagamawa ki yonai
(Maki 8:11-12; Ruki 11:29-32)

38 Ki makeya ka Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai ade Parisi ragidai dai mete
kina bautagubu Iyesu simupu, tagubu ke; “Nidiyei Kabukabuwa apunai, nu nuwanugu
kau matakira mo kwaenuwagi da nu empamu.”
39 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Wi karako idiwu ragidai wi
beraga ka eba bagi ade wi Mamanuga God bameya rauru kawa-kawara ki berai maba

kwaiwagamu idiwu ki pokere wi kunuma matakirai empamana ki nana iwagamu. Ko matakira inako mo wi bamagau eba wenayagisi. Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai Diyouna e bameya badidi wenawena, waigugu ki mena maba wi bamagau wenayagisi.

40 Oragai apunai Diyouna mara apeya eyaka iyana kawaya mo rabineya tondawa ki maba ka nau Kunumau Kawapuwani Apunai mara apeya eyaka waira rabineya surani tondoni.

41 Oragai apunai Diyouna dimawagawa makeya ka tawana Niniwe ragidai mu notamaga wirawena mu beramaga berokoi kuduba kamadumpu. Ko wi inako eba kwaigubu ki pokere Mamanuga God e idai gurai iyapana kuduba wi naurigau ugwadiniyana ragiragi ki marai baiyagisi ki ka tawana Niniwe ragidai ki mu mete ubumoto mu idamaga gurai wi naurigau ugwadini-moto ragiragi. Oragai apunai Diyouna e ka apunu kawaya, ko nau suwagani wainapumuri; E ka ade erida ko karako bauwena apunai ki e ka kawaya esida.

42 Ade takari kawaya ka tawana Seba ragidai mu ridimaga kawai mosi tawana uwama kawaya were yabadubu apunu kawai Soromoni e notai supasupai pokaiya dimawagawa ki yonai waina-pana ki nana. Apunu Soromoni e ka kawaya, ko nau suwagani wainapumuri; E ka ade erida ko karako bau-wena apunai ki e ka kawaya esida. Ki pokere Mamanuga God e idai gurai iyapana naurigau ugwadiniyana ragiragi ki marai baiyagisi ki ka ridi kawai ki e mete uburoto e idai gurai iyapana karako idiwu ragidai wi naurigau ugwadiniyoto ragiragi.

43 Nau nidiyani wainapumuri; Keyai berokoi iyapana mosi kamadini bai-yagisi kayayagisi ki ka e aiyata tondana aiyatawagana tawai waunai mosi kwaenepono umono. E wata bagi mosi eba bananapoto,

44 ki ka e notai yagisi ke; ‘Nau karako ade wirasugani wata naiya tondekeya ki wateya ade kaya-sugani.’ E notai inako yagisi manako e wirayagisi baiyagisi ki ka e tawa memupu waramupu monagamupu bagi kawaya ki empoto,

45 ki pokere e mamamayagisi kayayagisi e kowaiyoma e maba ko ade berokoi kawakawaya esida ida daikere kewowena daikere apeya (7) ki waratamini manako mu baitagisi ewapuru iyapana ki e rabineya ika idiwono. Naiya, keyai berokoi eyaka mena iyapana ki rabineya tondawa makeya, ki ka iyapana ki bagasitau tondawa. Ko karako ka keyai berokoi ropani kawaya e rabineya idiwu ki pokere e iyai ka berokoi kawaya. Iyapana mara karako bera berokoi kwaetagamu idiwu ragidai ki mu ka bita kawaya ki maba bananapomoto.” Iyesu inako wagubu.

Iyesu inai ade e eya yowaiyoma
(Maki 3:31-35; Ruki 8:19-21)

46 Iyesu iyapana inako tadeyawa kabukabuwa tondawa makeya ka e eya inai ade e eya yowaiyoma mete kina ika bautagubu. Mu tawa rabineya eba yamupu ko ika matarau ubumawa Iyesu kawarana da mu e mete yonatagamana ki nana ki yonai mena tawa rabineya tonomupu.

47 Mu yona mena tonomupu manako iyapana mosi ubupu Iyesu sibu, wagubu ke; “Kau inagi ade kau yowagi-yoma mete kina bautagubu tawa ureya ubumu kau mete yonaigamana ki nana tagamu.”

48 E inako wagubu, ko Iyesu e denai sibu, wagubu ke; “Nau inai ka nima? Ade nau yowaniyoma ka gwedewau?”

49 E inako wagubu ade wirawena e tadeyau kabukabuwa ragidai emitapu manako iyapana tadebu wagubu ke; “Nau tadeyakani kabukabuwa ragidai yau emitamuri. Mu ka nau nau yowani-yoma ade nau inaniyoma.

50 Iyapana gwedewau nau Mamai kunumau tondau e nuwaiya badidi wainapiyau ki makeya makeya kwaetogomono ki mu ka mibai nau yowaniyoma, nau egapuniyoma, ade nau inaniyoma.” Iyesu inako wagubu.

13

Momai upu ki waigugui
(Maki 4:1-9; Ruki 8:4-8)

1 Mara eyaka mena ki rabineya ka Iyesu tawa ki kamadubu manako kayawena kaburu kawaya ki papateya bauwena kwarisiwena ton-dubu manako e iyapana ika tadeyawa kabukabuwa tondawa.

2 Iyapana ropani kawaya eba bigabigai bautagubu e yonai wainapamana ki nana e kwagara-mupu idiwa ki pokere Iyesu waka mosi ika kaburu papateya uburawa ki kawareya yapu tondawa ko iyapana kuduba ka kaburu ki papateya wairau idiwa.

3 E yona marai kawai kuduba waigugu were tadeyawa manako paunau ka e waigugu
mosi inako tadebu, wagubu ke;
“Apunu mosi ka momai dai urana kayawena.
4 E momai ki urawa umawa da momai dai yawatau kerapu dabireya gwegwetagubu
manako midiwari garugaru mena bautagubu momai ki kupampu gawarara.
5 Momai dai ka e yaroyaro kawareya upu manako momai ki garugaru mena ugwadubu
susukwana. Ko waira ki ka eba kawaya,
6 ki pokere madega ubupu urabu ki ka momai ki garugaru mena suratagubu, mibai ka
witai waira rabineya eba supu.
7 Ade momai dai ka gwabau gaya kakapareya gwegwetagubu wenatagubu ko gwaba
ubupu niniuraurapupu ki pokere wenatagubu ko mibai eba kipu.
8 Ko momai dai ka e waira bageya upu manako ugwede susukwanapupu wenatagubu
kawakawayatagubu mibai kipu. Dai ka mibai apunai ida daikere mena (100) kipu, dai ka
mibai apunai apeya eyaka (60) kipu, ade dai ka apunai eyaka mena ida esida mena (30)
inako kipu.
9 Wi wenaguga mete kina ki ka wi nau waiguguni yau suwagu-buwani ki mibai naigida
mena wainapu-muri.” Iyesu inako wagubu.

Iyesu gwede nana waigugu were tadeyawa?
(Maki 4:10-12; Ruki 8:9-10)

10 Iyesu yona ki wagubu eweya ka e tadeyau kabukabuwa ragidai e bameya bautagubu
manako manumupu, tagubu ke; “Kau badidi pokere iyapana waigugu were tadeyei?”
11 Mu inako tagubu ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Mamanuga God e gari rabineya
idiwana ki yonai weke-wekei ki mibai kuduba ka nau wi mena nidiyakani ko mu eba
tadeyakani.
12 Iyapana nima Mamanuga God e yonai mibai wainapupu wadubu doko ki ka e yona
waunai mosi ade wainapoto yadini manako Mamanuga God e eya katai iyapana ki e
rabineya kawaya-yagisi. Ko iyapana nima yona ki eba wainapupu wadubu doko ki ka e
ewa mo eba yadini ade marai munta waina-pupu ki mete gogayagisi.
13 Nau iyapana waigugu were tadeyakani ki mibai ka mu yabutamiyamu ko mu mibai
eba empiyamu. Ade mu wenagu-mugere wainapiyamu ko mu mibai eba wainapiyamu.
14-15 Mu inako kwae-tagamu ki ka Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa
apunai Aisaiya takari kawaya oka tapu ki mibai wena-wena yau kena. Oka ki wagubu ke;
‘Wi wenaguga wi wiga bodamupu. Wi yabuga wi wiga kenemupu. Ade wi rabinagau wi
wiga gudu uma-mupu.
Ki pokere wainapiyoi, wainapiyoi, ko wi mibai eba wainapumuri. Yabu tamiyoi, yabu
tamiyoi, ko wi mibai eba empumuri.
Wi empamana eba wainapiyamu. Wi wainapamana eba wainapiyamu. Wi kataigamana
mete eba waina-piyamu.
Wi wainampena ki ka wi mibai mete bananampena manako wi notaga wirawagubena wi
Mamaga God nau bamaneya da nau iya wi negebena.’
16 Iyesu Mamanuga God e okai ki kawareya inako wagubu manako e tadeyau kabuk-
abuwa ragidai ki ade tadebu, wagubu ke; “Ko wiyo, wi ka wi yabuga pokaiya empiyamu
ade wi wenaguga pokaiya wainapiyamu ki pokere mamamaiwogoi.
17 Nau yona mibai suwagani wainapumuri; Oragai Mamanuga God e bonanai waina-
pamawa tagamawa ragidai ropani kawaya ade iyapana ropani kawaya naiya idiwa mete
kina ki mu ka wi karako empiyamu ki mu mete empamana wainapamawa ko mu eba
emupu. Ade wi karako waina-piyamu ki mu mete wainapamana wainapamawa ko mu
eba wainamupu.” Iyesu inako wagubu.

Momai urawa waigugui ki mibai Iyesu matarapupu
(Maki 4:13-20; Ruki 8:11-15)

18 “Apunu momai urawa ki waigugui mibai nau karako suwagani wainapu-muri;
19 Iyapana gwedewau Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya
idiwana ki yonai wainapomoto ko mu mibai naigida eba kataitagisi, ki mu ka momai
yawatau kerapu dabireya gwegwetagubu ki maba. Iyapana ki mu ka Mamanuga God e
yonai waina-pomoto ko Berokoi Apunai Seitani garugaru mena baiyagisi mu notamaga
yadini gogapoto manako yona badidi wainamupu ki e surupoto.
20 Momai yaroyaro kawareya gwegwetagubu ki mibai ka yau kena; Iyapana dai Ma-
manuga God e yonai wainapomoto manako mamamatagisi,
21 ko yona ki mibai mu rabinamugu eba supu tawa-wena ki pokere mu rowarowa
kawaya eba mamamatogomono. Mu yona ki pokaiya berokoi mosi bananapomoto bo

iyapana dai ubumoto mu giritamini pasutamini ki ka mu Mamanuga God e yonai ki garugaru mena notagoga-pomoto ewamugere wiratagisi.
22 Ade momai gwabau gaya kakapareya gwegwetagubu ki mibai ka yau kena; Iyapana dai Mamanuga God e yonai wainapomoto ko mu mubo iyamaga nene mena notapomono ade waira yau purapurai empomono yabumaga midiyayogono. Mu notamaga ka ki mena kawareya ukworono manako nota ki uburoto Mamanuga God e yonai badidi wainamupu ki utapoto da mu mibimaga mo eba kiroto.
23 Ko iyapana dai ka e momai waira bageya upu ki maba. Mu ka Mamanuga God e yonai wainapomoto sumapomoto manako mu mibimaga mete kiroto. Dai ka mu mibimaga apunai ida daikere mena (100) kiroto, dai ka mu mibimaga apunai apeya eyaka (60) kiroto, ade dai ka mu mibimaga apunai eyaka mena ade ida esida mena (30) kiroto." Iyesu inako wagubu.

Gwaba kokorau wenawena ki waigugui

24 Iyesu waigugu ade mosi tadebu, wagubu ke; "Wi Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki keyakeyai mosi nau nidiyani wainapumuri; Ki ka apunu mosi momai bagibagi dai tepupu e kokoreya upu ki maba.
25 Kemora mo rabineya iyapana kuduba ukwapamawa tetamugu ka apunu ki e iyarai mosi gwaba berokoi ki momai dai tepupu apunu ki e kokoreya bauwena manako momai bagi kawaya ki kawarimugu ka e momai berokoi ki kwisipupu kayawena.
26 Momai bagi kawaya upu ki kawayawena supupu ki kaparimugu ka gwaba berokoi ki mete wenatagubu.
27 Wenatagubu emupu ka upi ki apunai e bigabigaiyoma dai e bameya bautagubu manako simupu, tagubu ke; "Bada, kau momai bagi mena upi ko badidi pokere ka gwaba berokoi ki mete kaparimugu wenatagubu."
28 Upi apunai yona ki wainapupu ka e denai wagubu ke; "Nau iyarani mo bauwena ki kwaewena."
E inako wagubu manako mu e ade manumupu, tagubu ke; "Kau nuwageya nu kaigamu gwaba berokoi ki kwai-pamu isiyapamu bo?"
29 Ko e denai tadebu, wagubu ke; "Pa mena, wi inako kwaiwagi ki ka wi kwaenda momai bagi dai mete kwaipu-muri,
30 ki pokere karako pa idiwomu yamomu da maura marai baiyagisi were. Nu inako kwaigomu ki ka momai bagi ade gwaba berokoi ki ewapuru kawakawayatagisi manako maura marai baiyagisi ki ka nau raupomu ragidai tonotamani da mu yabiri gwaba berokoi ki kwaipomoto bawapomoto matau pasumoto manako ewa ka mu mibai bagi ki raupomutagisi nau tawani rabineya nakapomoto."

Damaya madai ki waigugui
(Maki 4:30-32; Ruki 13:18-19)

31 Iyesu iyapana waigugu were inako tadebu ko kawareya ade wagubu ke; "Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki keyakeyai mosi nau karako wi nidiyani wainapu-muri; Ki ka apunu mosi ripa damaya madai tepiyau urau ki maba.
32 Ripa dai mu madimaga ka kawakawaya ko damaya madai rabineya ka momai rasirasi. Momai marai munta eyaka mena inako ki kauyagisi wairau suroto wena-yagisi ki ka aita ripa kawaya mo wena-yagisi ragaragapoto manako midiwari baitagisi ragai ki kawareya tawatagisi."

Bani buredi kawayawagana ki waigugui
(Ruki 13:20-21)

33 Iyesu waigugu mosi iyapana ade tadebu, wagubu ke; "Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki keyakeyai ade mosi nau karako wi nidiyani wainapumuri; Ki ka ridi mosi bani buredi kawaya-wagana domai marai munta mo yadini suguna mete wirapoto taroto manako suguna ki kawayayagisi yaroto ki maba."

Iyesu waigugu mena pokaiya iyapana tadeyawa
(Maki 4:33-34)

34 Iyesu waigugu mena pokaiya iyapana ropani kawaya tadeyawa umawa ko e yona matarau mo mu eba tadebu.
35 Mamanuga God e bonanai waina-piyawa wagawa apunai mosi naiya oka tapu ki mibai wenawagana ki nana ka e inako kwaewena. Oka ki wagubu ke;
'Mamanuga God kunuma waira yamanapupu makeya yabadawa da karako e yonai mibai iyapana eba kataitagamana ki nana wekepupu ki yonai ka nau waigugu mena pokaiya mu tadeyani.'

Momai bagi ade berokoi ki waigugui Iyesu matarapupu

36 Iyesu iyapana ropani kawaya ki kamaditapu tawa rabineya yapu ton-dubu makeya
ka e tadeyau kabukabuwa ragidai e bameya bautagubu manako manumupu, tagubu ke;
“Kaiwawonuga, kau gwaba momai berokoi kokorau wenawena ki waigugui nuwagibi ki
mibai kau karako matarau nuwagi da nu wainapamu.”
37 Mu inako tagubu, ki pokere Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Momai bagi upu apunai
ki e ka nau Kunumau Kawapuwani Apunai.
38 Kokora ki ka waira kuduba madega kauwagau madega posiwagau, ade momai bagi ka
iyapana kuduba ki aita ewa Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya
idiwana ki ragidai. Gwaba berokoi ki momai kwisipupu ka Berokoi Apunai Seitani e
iyapanaiyoma,
39 ade iyara apunai ki ka Berokoi Apunai Seitani e eya. Maura marai ki ka mara siyareya,
ade raupomutagamana ragidai ki mu ka Mamanuga God e aneyaiyoma.
40 Mu gwaba berokoi ki kwaimpu matau isiyamupu ki maba mara siyareya
41 ka nau Kunumau Kawapuwani Apunai nau aneyaniyoma tonotamani da mu nau
garini rabineya kayatagisi gwede kuduba iyapana bigi tageyau ade iyapana gwedewau
berokoi kwaetagamu ragidai ki mu kuduba mete kina purutamini damutamini,
42 manako tetamini mata maramara urau ki nonareya isiyatamini. Isiyatamini manako
mu ika yadi kimono uwarimaga sisiripomono ‘aige, aige’ togomono idiwono.
43 Mara ki makeya ka Mamanuga God e eya iyapanaiyoma bagi supasupai kwaetaga-
mawa ragidai ki mu tanimaga madega maba tapapoto manako mu e gari rabineya
idiwono. Wi wenaguga mete kina ki ka wi nau waigugu suwagubuwani yau ki mibai
naigida mena wainapumuri.”

Waigugu yonai dai yau kena

44 Iyesu inako wagubu manako waigugu dai ade tadebu, wagubu ke; “Mamanuga God
e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki keyakeyai ade mosi nau karako
wi nidiyani wainapumuri. Ki ka apunu mosi waira ukwapupu rabineya purapura bagi
kawaya mo bananapupu ki maba. E purapura ki empupu ade utapupu kamadubu manako
mibi mamamai garugaru mena kayawena e ebo gwedegwedei kuduba tepupu nidapupu
manako denai bowa madai wadubu ki pokaiya ka e wirawena waira ki gimarapupu. E
waira gimara-pupu kewowena ki ka purapura waira rabineya ki mete e nene.
45 Ade Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki keyakeyai
ade mosi ka yau kena; Ki ka purapura deni deni nida kasiwarawagau apunai mosi taene
bagi kawaya mo kwaenepiyau umau ki maba.
46 E taene bagi kawaya mo bananapoto ki ka e wirayagisi kaya-yagisi e ebo purapurai
kuduba nidapoto manako denai bowa madai yadini ki pokaiya ka e kayayagisi taene bagi
kawaya ki gimarapoto.
47 Ade Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki keyakeyai
ade mosi ka yau kena; Ki ka iyapana kimai wasisinai ragidai puwarimuguma tempu kaya-
tagubu kaburu rabineya nunumupu manako raubiyo kiyabumaga ebo ebo waramupu ki
maba.
48 Mu puwari-muguma tainitamini borau positagisi ki ka mu raubiyo kwanapomoto.
Raubiyo bagi ki mu kodemaga rabineya nunu-moto ko berokoi ki mu isiyapomoto.
49 Mara siyarai ki marai baiyagisi ki ka inako maba wenayagisi. Mamanuga God e
aneyaiyoma kayatagisi iyapana bagi supasupai ragidai mu paunamugu iyapana beramaga
berokoi ki kwana-tamini,
50 manako tetamini mata maramara urau ki nonareya isiyatamini. Isiyatamini manako
mu ika yadi kimono uwarimaga sisiripomono ‘aige, aige’ togomono idiwono.”
51 Iyesu waigugu ki wagubu kewo-wena ka e tadeyau kabukabuwa ragidai ki emitapu
manako manutapu, wagubu ke; “Nau keyakeyai karako suwagu-buwani ki mibai wi
wainamupu bo pa mena?”
“Ena, nu wainamipi.”
52 Mu inako tagubu ki pokere Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Nau keyakeyai mo
wi nidiyani wainapumuri; Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai ubumoto nau
sumasinimoto manako Mamanuga God e gari rabineya kayatagisi yona waunai mete
kataitagisi ki ka mu tawa apunai e tawai rabineya kaniyau e gwedegwedei waunai ade
oragai ewapuru tepiyau ki maba.” Iyesu inako wagubu.

Natere Nasareta ragidai Iyesu tagararamupu
(Maki 6:1-6; Ruki 4:16-30)

53 Iyesu waigugu kuduba ki wagubu kewowena ka e tawana ki kamadubu,
54 manako wirawena e ebo tawaneya ade kayawena. E guriguri tawai rabineya Ma-
manuga God e yonai iyapana tadeyawa kabukabuwa tondawa. Iyapana ropani kawaya

e yonai wagawa ki wainapamawa ka mu notamaga kowena, tagamawa ke; “Apunu yau ka
yona kawaya kawaya yau bani wainapupu bauwena wagau? Nota yau ka nima e kwebu?
E matakira ebo ebo mete kwaewagau ki kerarai ka badidi?
55 E ka ripa meyau kaitepiyau tawa wadau apunai ki e gubagai. E inai ka Meri ade e
yowaiyoma ka Diyemesi yo Diyosepa yo Saimoni yo Diyudiyasi.
56 Ade e egapuiyoma ka nu mete yewe idiwei. E ka pa tawa munai ko e katai kawaya yau
ka e bani wadubu?”
57 Iyapana inako tagubu manako Iyesu simpu siyasiya tagararamupu.
Ko Iyesu iyapana tadebu, wagubu ke; “Mamanuga God e bonanai wainapiyau wagau
apunai ki e ka tawana tawana umono manako iyapana e wiwirapomono e diriwai
kwaetogo-mono ko e wirayagisi e ebo tawaneya baiyagisi ki ka e eya iyapanaiyoma e eba
wiwirapomono ade e diriwai mete eba kwaetogomono.”
58 Iyapana ika idiwa e eba suma-mupu ki pokere natere ki rabineya ka e matakira ropani
kawaya eba kwaewena.

14

Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni powena
(Maki 6:14-29; Ruki 9:7-9)

1 Mara ki makeya ka tawana Gariri ragidai mu kawaimaga si ka Erodi Iyesu sisiyai
wainapupu,
2 manako e kowakowaiyoma tadebu, wagubu ke; “Apunu yau kena e ka bani iyapana
siruwatamiyawa apunai Diyoni powena ki ade iyawena kipu ubupu ki pokere e kasiyara
wadubu matakira ebo ebo inako kwaewagau.”
3-5 Apunu Erodi inako wagubu ki mibai ka e naiya e yowai Piripo e wainai si ka Erodiyasi
kuwawena uwapu ki pokere iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni ubupu e kawareya
kawareya sisibapiyawa, wagawa ke; “Kau nadawagi kuwanugibi ki kau gora raurupipi
bera berokoi kwaenugibi.” Apunu Diyoni inako wagawa tondawa ki pokere apunu Erodi
gagayawena Diyoni deni mena miniyana po wainapupu. Ko e Diyu ragidai mu kudumugu
mete wainapupu mibai ka iyapana kuduba kataimugu da apunu Diyoni e ka Mamanuga
God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai mosi. Apunu Erodi iyapana kudumugu
wainapupu ki pokere e piyara ragidai tadebu da mu Diyoni pa wadamana e idai kerarai
umamana dokodoko manako diburapamana ki nana wagubu.
6 Ki eweya, iyapana apunu Erodi wenawena marai ki kupei kupe-tagamawa idiwa ki
mareya ka ridi Erodiyasi e petei bauwena apunu Erodi e daiyoi bautagubu ragidai mete
mamamatagamana ki nana mu yabara-mugu taerewagawa kaniyawa yabadawa. Apunu
Erodi munu ridai ki badidi kwaewena empupu ka e rabinai bagiwena,
7 manako gwaiyaba kaimatana e sibu, wagubu ke; “Nau mibai nidiyakani; Kau gwede
mo nene wainapiyei nuwagi ki kuduba nau kau negeyani.”
8 Apunu Erodi inako wagubu, manako munu ridai ki e inai nuwaiya badidi wainapiyawa
ki e kataiya ki pokere e denai wagubu ke; “Nau nuwaneya kau tegeyana ka yau kena;
Iyapana siruwa-tamiyawa apunai Diyoni e gobai wi karako memuri puru manako e debai
ki wi yogo kawareya tamuri nau tegemuri.”
9 Apunu Erodi yona ki wainapupu ka e nuwaboyawena. Ko e ororeya mena e daiyoi bau-
tagubu ragidai mu yabumugu munu ridai ki gwaiyaba kaimatana sibu ki pokere e piyara
ragidai tadebu da mu munu ridai ki nuwaiya badidi ki makeya makeya kwaetagamana ki
nana wagubu,
10 manako mu e umuneya kayatagubu apunu Diyoni dibura rabineya tondawa ki e gobai
mempu puru.
11 Mempu puru manako e debai yogo mo kawareya tampu wadumpu bautagubu munu
ridai ki kwemupu, manako e ubupu yogo ki wadubu kayawena e inai kwebu.
12 Apunu Diyoni e tadeyau kabukabuwa ragidai e powena sisiyai wainamupu ka mu bau-
tagubu e kwakwarepui wadumpu kayatagubu ononomupu. Ki eweya ka mu kayatagubu
apunu Diyoni powena sisiyai ki kuduba Iyesu simupu.

Iyesu iyapana 5000 bani mibai tagebu
(Maki 6:30-44; Ruki 9:10-17; Diyoni 6:1-14)

13 Iyesu apunu Diyoni powena sisiyai wainapupu ka e tawana ki kamadubu waka
kawareya iyapana eba idiwu tawanai mo kayawena e ebo mena ika tondana ki nana. Ko
iyapana e kaya-wena sisiyai wainamupu ki ka mu e kayawena ki deneya kaburu papateya
kerapumugu kayatagubu kaiwa e duwareya buri bautagubu manako e nawanai ika idiwa.

14 Iyesu buri bau-wena waka kamadana wairau surana kwaewagawa ka e iyapana
ropani kawaya bautagubu e nawanai ika idiwa emitapu manako e mu nuwaboyamaga
wainapupu ubupu sigiramaga ebo ebo ki iyatapu.
15 Kemorawagawa makeya ka e tadeyau kabukabuwa ragidai e bameya bautagubu
manako simupu, tagubu ke; “Madega surana kwaewagau, ko tawana yau ka tawa pa mena
ki pokere kau iyapana ropani kawaya yau karako tonotami da mu kayatagisi tawa tawa
bani dai mu mubo gimarapomoto teyomoto kupomoto.”
16 Mu inako tagubu, ko Iyesu mu emitapu denai tadebu, wagubu ke; “Ae, mu eba
kayatagisi ko wi wiga baniga dai tepumuri tagemuri da mu kupomoto.”
17 E yona ki wagubu ka mu denai tagubu ke; “Akae, nu ka bani buredi ida daikere mena
ade raubiyo apeya ki mena yewe temipi.”
18 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Ki baganai, bani ki tepumuri
nau tegemuri.”
19 E inako wagubu manako iyapana kuduba dewarepa kawareya idiwana ki nana
tadebu. E bani buredi ida daikere mena ade raubiyo apeya mete kina ki tepupu esida
kunumau yabu tapu e Mamai bameya parauwena manako bani buredi ki gerepupu e
tadeyau kabukabuwa ragidai tagebu manako mu ubumpu iyapana tagempu kayatagubu.
20 Iyapana kuduba bani ki kupampu matetagubu manako mu kupampu kewowena
eweya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai bani pirai ki kwanamupu kode rabineya
nunumupu ka kode ida esida kewowena kerapu apeya (12) positagubu.
21 Ko mara ki makeya ka iyapana ropani kawaya eba bigabigai bani ki kupampu
matetagubu. Apunu mena ka kuduba 5000, ko ridi yo munu mete kina ki mu eba
iyabatampu.

Iyesu e kerareya kaburu kawareya kaniyawa
(Maki 6:45-52; Diyoni 6:15-21)

22 Iyapana bani ki kupampu kewo-wena eweya ka Iyesu e tadeyau kabu-kabuwa ragidai
tadebu, wagubu ke; “Wi yabiri waka kawareya kaburu papasi daikere kaiwagi ko nau ka
ewa ika bausugani.” E inako wagubu manako wirawena iyapana kuduba ika dibimupu
idiwa ki tonotapu mu mubo tawana-mugu tawanamugu kayatagubu.
23 Iyapana kayatagubu kewowena eweya ka Iyesu e eya mena kwaunai mo yapu manako
e eya mena e Mamai bameya ika guriguriwagawa tondawa da kemorawena.
24 Kemora ki rabineya ka nusuru towawa wirawena waka kaburu paunau gipiyawa
kaniyawa,
25 da mara waunitau dumai tarana kwaewagawa ka Iyesu kipu ubupu supu e kerareya
kaburu kawareya e tadeyau kabukabuwa ragidai mu ewamugu kayawena.
26 E kayawena kaniyawa da mu bamamugu bauwagana kwaewagawa ka mu e kaburu
kawareya e kerareya mu denemugu yabadawa emupu ki ka mu kudu ebotau wainamupu
didiguramaga wagubu, tagubu ke; “Guba diyayai mo bauwagau.” Mu inako tagamawa
kwetagamawa idiwa.
27 Ko Iyesu garugaru mena tadebu wagubu ke; “Yau ka nau, ki pokere kudu eba
kwaiwogoi ko kasiyarai kawaya idiwoi.”
28 Apunu Pita Iyesu yonai ki waina-pupu ka e denai wagubu ke; “Kaiwa-woni, ki kau
baganai ki kau nuwagi da nau mete kina nau kerapuneya kaburu kawareya kau bamageya
kaniyani.”
29 “Ki baganai, yabi.” Iyesu inako wagubu manako apunu Pita kipu ubupu waka
kamadubu e kerareya kaburu kawareya Iyesu bameya kayawena.
30 E kaburu kawareya kaniyawa ka e nusuru kasiyarai kawaya bauwena e weupana
kwenupana kwaewagawa ki kudeya wainapupu. E kudu wainapiyawa makeya ka e
kaburu rabineya surana kwaewagawa ki pokere e bonanai ragiragi kawaya wagubu ke;
“Kaiwawoni, nau kaburu rabineya surakani ki pokere waitasini.”
31 E inako wagubu, ko Iyesu garugaru mena e idaiya wadubu manako sibu, wagubu ke;
“Pita, kau badidi pokere kau notagi apeya apeya inako wainapiyei? Kau kawaya daganani
nau eba sumasiniyei.”
32 Mu waka kawareya positagubu makeya ka nusuru kewowena.
33 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai matakira ki emupu ka mu e si tepamupu, tagubu
ke; “Mibai, kau ka Mamanuga God e eya Gubagai.”

Iyesu sigira ragidai tawana Genesare rabineya iyatamiyawa
(Maki 6:53-56)

34 Mu waka kawareya ade kaya-tagubu kaiwa da papasi buridere tawana Genesare
bautagubu.

35 Iyapana ika idiwa Iyesu kiyabui emupu ka mu garugaru mena kimpu ubumpu tawa
tawa kayatagubu sigira ragidai tetampu Iyesu bameya bautagubu.
36 Mu e midi tatamai mena geyapamana da mu iyatagamana ki nana e genemupu,
manako sigira ragidai ki e midi tatamai geyamupu makeya ki ka mu kuduba iyatagubu
gawarara.

15

Nu ripakwarakwaranuguma mu kabuwamaga
(Maki 7:1-3)

1 Parisi ragidai ade Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai mete kina natere
Diyerusaremu were bautagubu manako Iyesu manumupu, tagubu ke;
2 "Kau tadeyei kabukabuwa ragidai badidi pokere nu goranuga oragai ki nu ripakwarak-
waranuguma nu kabuwanimawa kebomawa ki mu raurupiyamu mu idamaga gora ki
pokaiya eba siruwapiyamu were bani kupamu?"
3 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; "Wi gwede nana wi wiga goraga
naigida mena wiwira-piyamu ko Mamanuga God e gorai tapu ki wi raurupiyamu?
4 Mamanuga God e okai wagubu ke; 'Kau inagi mamagi naigida mena wiwiratamiyowa
ade mu umunumaga wadowa'. Ade e okai mosi inako wagubu ke; 'Iyapana nima e eya inai
mamai tadebu siyasiya ki ka wi denai e minimuri poyo.'
5 Mamanuga God e okai inako wagubu ko wi wibo nuwagau iwagamu da iyapana mosi e
inai mamai nuwasiyasiya nene idiwu ki emitamini manako yagisi ke; 'Nau wi waitaniyana
gwede mo negeyana ko nau gwede ki winepuwani Mamanuga God nene tapuwani ki
pokere nau wi negeyana ka eba baganai.'
6 E inako yagisi ki ka wi iwagi ke; 'Baganai, kau inagi mamagi eba waitatamiyowa.'
Ko wi iyapana inako tadeyamu ki ka wi paerepiyamu Mamanuga God e gorai tapu ki wi
raurupiyamu manako wi wibo kabuwaga ade wi wibo kaisiga ki mena makeya makeya
kwaiwagamu.
7 Wi ka wi midiga pa matakawagau ragidai. Oragai apunai Aisaiya takari kawaya wi
karako kwaiwagamu idiwu ki uwamau empupu manako wi nene oka mibai inako tapu,
wagubu ke;
8 'Mamanuga God e wagau; Iyapana yau nau sini pa umunumaga pokaiya tagamu wi-
wirasiniyamu, ko mu nuwamaga notamaga ka uwama kawaya, eba nau bamaneya.
9 Mu tagamu da mu nau sini tepa-piyamu ko mu kwaetagamu ki mibai ka pa mena.
Mu muga goramaga iyapana naiya mu mubo notamaga pokaiya kwaetagamawa
iwa ki mena mu makeya makeya kwaetagamu ade mu kowamuguma mete
kabuwatamiyamu iwu. Ko gora kuduba mu wiwirapiyamu ki ka eba nau gorani.
Pa mena.'
Oragai apunai Aisaiya wi sisiyaga inako wagubu."

Gwede ka iyapana bigi negeyau?
(Maki 7:14-23)

10 Iyesu iyapana ropani kawaya ika idiwa ki mu nene wagubu bautagubu manako
tadebu, wagubu ke; "Nau yona yau suwagani ki mibai wi naigida mena wainapumuri
kataiwagi wetawetara;
11 Wi gwede mosi wi umunugere kupumuri ki ka eba bani ki wi bigi negeni. Ko wi wibo
rabinagau berokoi notapiyamu manako wi umunuga pokaiya matarau iwagamu ki mena
wi bigi negeyau."
12 Iyesu yona ki wagubu kewowena eweya ka e tadeyau kabukabuwa ragidai e bameya
bautagubu manako simupu, tagubu ke; "Parisi ragidai kau yonagi ororeya mena nuwagibi
ki mu wainamupu gagayatagubu ko kau ki wainapipi bo pa mena?"
13 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu wagubu ke; "Gwede ripai kuduba ki nau
Mamai kunumau tondau e idere eba utapu ki ripai ka e aita ewa uburoto kwaitamini,
14 ki pokere wi Parisi ragidai mu nene eba wainapiyoi. Mu ka iyapana yabumaga
kenekenei ragidai mu kawakawaimuguma, ade mu muga mete yabumaga kenekenei ki
pokere mu yawata paerepiyamu. Yabui kenekenei apunai mosi ki eba uburoto e waretai
yabui kenekenei ki e idaiya yadini yawata kabuwapoto. E inako kwaeyogono ki ka mu
ewapuru yawata paerepomoto bobau gwepomoto."
15 Iyesu yona ki wagubu ka apunu Pita denai wagubu ke; "Kau waigugu nuwagibi ki
mibai kau matarau nu kabuwaniyo."
16 Ko Iyesu denai mu kuduba tadebu, wagubu ke; "Wi mete kina mu maba notababa
wadamu bo?

17 Wi badidi pokere eba wainapiyamu? Bani kiyabui ebo ebo kupumuri ki suroto wi
rabinagau tondono manako ewa baiyagisi kayayagisi. Ki ka eba bani ki wi nuwaga notaga
bigi kweyau,
18 ko ki ka wi wibo rabinagau berokoi badidi wainapiyamu manako wi umunugere
matarau iwagamu ki mena wi bigi negeyau.
19 Wi wibo nuwaga notaga nota berokoi ebo ebo wainapiyamu taininiyau ki pokaiya
ka wi minimini popoiwagamu, deni deni rauru kawakawaraiwagamu, taku maba igida
yauda asusu yabayababa iwu, kuwaiwagamu, yona beraiwagamu ade yanuwe tey-
ateyama iwagamu.
20 Nota berokoi ebo ebo inako ki wi bigi negeyau, ko wi idaga eba siruwapiyamu were
bani kupamu eba ki wi bigi negeyau." Iyesu inako wagubu.

Ridi kwaiyanai mosi Iyesu sumapupu
(Maki 7:24-30)

21 Iyesu tawana ki kamadubu kaya-wena kaniyawa da tawana mosi natere Taya yo
natere Saidoni bamamugu ika bauwena,
22 ka tawana Kainani ragidai mu ridimaga mosi ika tondawa ki Iyesu bameya bauwena
manako e bonanai ragiragi kawaya sibu, wagubu ke; "Oragai apunai Dewida e momai,
kau nau nuwaboyani wainapiyei bo pa mena? Kweya kairapu berokoi mosi nau peteni
rabineya tondau ki pokere e makariwagau naigida eba ukwarau."
23 Ridi ki inako wagubu, ko Iyesu yona daikere eba wagubu ki pokere e tadeyau
kabukabuwa ragidai e bameya bautagubu manako simupu, tagubu ke; "Kau ridi yau
tonopi da e kayayagisi mibai ka e midi togatoga nene yona-wagau tondau."
24 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai wagubu ke; "Tawana Isiraero ragidai papa sipi
maba yawata paeremupu kwakotagubu kayatagubu ki mu nene mena ka nau Mamai nau
tonosinibu kawapuwani."
25 E yona ki wagawa makeya ka ridi ki Iyesu yabareya kwarisiwena e ramatai kawareya
ubupu manako sibu, wagubu ke; "Kaiwawoni, kau nau waitasini."
26 E inako wagubu, ko Iyesu denai wagubu ke; "Nau munu rasi banimaga tepani
takumuguma kupamana nene isiyapani ki ka eba baganai."
27 Iyesu inako wagubu, ko e waigugu wagubu ki mibai ka ridi ki wainapupu ki pokere e
denai wagubu ke; "Kaiwawoni, kau yona mibai nuwagibi, ko munu rasi ki mu banimaga
kupomono da pirai gwetagisi ki ka taku mete kupomoto."
28 Iyesu yona ki wainapupu ka e denai sibu, wagubu ke; "Ridi, kau kawaya daganani nau
sumasiniyei ki pokere kau petegi nene badidi wainapiyei ki nau kwaesugani." Iyesu yona
ki wagawa makeya ka ridi ki e petei deni mena iyawena.

Iyesu ubupu iyapana ropani kawaya iyatapu

29 Iyesu tawana ki kamadubu kayawena kaburu Gariri papateya bauwena manako
kanibu kwaunai mo yapu kwarisiwena tondubu.
30 E ika tondawa ka iyapana ropani kawaya e bameya ika bautagubu. Mu kowa-muguma
idamaga kerapumaga bada-badamawena ragidai, yabumaga kenekenei ragidai, idamaga
kerapu-maga korekorei ragidai, tenawarimaga badababadamawena bisi kayawena yona
eba tagamawa ragidai, ade iyapana sigiramaga kiyabui ebo ebo ragidai ki mu tetamawa
ika bautagamawa Iyesu yabareya nakatamawa manako e ubupu mu kuduba iyatapu.
31 Iyapana tenawarimaga badababadamawena bisi kayawena yona eba tagamawa ragidai
ki mu ka yona ade tagubu, idamaga kerapumaga korekorei ragidai ki mu ka ade supa-
supatagubu, iyapana idamaga kerapumaga badababadamawena bisi kayawena ragidai ki
mu ubumpu kerapumugu kayatagubu, ade iyapana yabumaga kenekenei ragidai ki mu
ka tawana ade emupu. Iyapana kuduba ika idiwa matakira ki emupu ka mu nota-maga
kowena kodabamaga kamupu manako tawana Isiraero ragidai mu Mamamaga God ki e si
mu esida tepamupu.

Iyesu iyapana 4000 bani mibai tagebu
(Maki 8:1-10)

32 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mu nene wagubu bautagubu, manako tadebu,
wagubu ke; "Nau iyapananiyoma yau mu nuwaboyamaga wainapakani. Mu dai ka
tawana uwama kawaya were bautagubu mara apeya eyaka nu mete yewe idiweya ko mu
banimaga ka pa mena. Nau mibi wetei mu tonotamani ki ka mu yamono da yawatau
kasiyaramaga kewoyagisi wairorotagisi."
33 Iyesu inako wagubu ko e tadeyau kabukabuwa ragidai denai e manumupu, tagubu ke;
"Tawana yau ka gwabau iyapana eba idiwu tawanai ki pokere nu kaigamu iyapana ropani

kawaya yau waitatamamu ki ka mu banimaga ki nu bani maba tepamu tageyamu da mu kupomoto?”

34 Mu inako tagubu, ko Iyesu mu manutapu, wagubu ke; “Wi masura boromai badibadi ika nunumupu?”

Mu denai tagubu ke; “Nu masura ida daikere kewowena daikere apeya ki mena yewe temipi ade menamena maimerei munta eba ropani dai mete temipi.”

35 Iyesu yona ki wainapupu ka e iyapana kwarisitagamana waira kawareya idiwana ki nana wagubu,

36 manako e masura ida daikere kewo-wena daikere apeya ki ade menamena ki mete tepupu kunumau esida Mamanuga God bameya parauwena. E bani ki gerepupu e tadeyau kabu-kabuwa ragidai tagebu manako mu bani ki temupu iyapana tagemupu kaya-tagubu.

37 Mara ki makeya ka iyapana ropani kawaya ki kuduba bani ki kupampu matetagubu. Mu kupamawa idiwa da kamadumpu ka e tadeyau kabukabuwa ragidai bani pirai kwana-mupu kode rabineya nunumupu manako kode ida daikere kewowena daikere apeya (7) positagubu.

38 Iyapana ropani kawaya bani ki kupampu matetagubu apunu mena ka kuduba 4000 ko ridi yo munu mete kina ki mu eba iyabatampu.

39 Ko Iyesu iyapana tonotapu kaya-tagubu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai mete waka rabineya yamupu tawana Magadani kayatagubu.

16

Iyesu matakira mo kwaewagana ki nana tagubu
(Maki 8:11-13; Ruki 12:54-56)

1 Ki eweya ka Parisi ragidai ade Sadusi ragidai Iyesu kerareya wadamana da e yona mo paerepana bo eba paerepana ki empamana ki nana e bameya bautagubu manako manumupu, tagubu ke; “Kau kunuma kasiyarai pokaiya matakira mo kwaenuwagi da nu kau eminiyamu.”

2 Iyesu yona ki wainapupu ka e denai tadebu, wagubu ke; “Madega surau gugu beuwagau empiyamu ki ka wi iwagi ke; ‘Gugu beuwena ki pokere marawani ka kwamura puruyagisi’,

3 ade wi didiburu oroguma pinipini-wagau empiyamu ki ka wi iwagi ke; ‘Oroguma pinipiniwena ki pokere kemora nene ka nawaya baiyagisi.’ Wi ka kunuma yo waira kiyabumaga empiyamu manako ki pokaiya ka wi kataiwagamu da nawaya baiyagisi bo kwamura uburoto. Ko Mamanuga God karako kwaewagau ki mibai wi badidi pokere eba empiyamu bo wainapiyamu?

4 Wi karako idiwu ragidai wi beraga ka eba bagi ade Mamanuga God bameya ka wi rauru kawakawara ki berai maba kwaiwagamu ki pokere wi kunuma matakirai empamana ki nana iwagamu ki mo nau eba kwaesugani. Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai Diyouna matakira badidi kwae-wena ki kawareya mena nau wi kabuwa-niyani.” Iyesu inako wagubu manako kamaditapu kayawena.

Parisi ragidai ade Sadusi ragidai mu beramaga
(Maki 8:14-21)

5 Mu waka kawareya kayatagubu kaiwa ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai wainamupu da mu masura dai eba temupu.

6 Ko Iyesu tadebu, wagubu ke; “Nau suwagani wainapumuri; Parisi ragidai ade Sadusi ragidai mete kina mu banimaga bedebedepupu ki wi naigida mena empiyoi kaisipiyoi kwaenda mu banimaga kinokinoi ki wi pasiniyoto giriniyoto.”

7 Iyesu yona ki wagubu ka e tadeyau kabukabuwa ragidai babatagubu manako mu mubo mubo deni deni manu kasiwaratagamawa, tagamawa ke; “Nu masuranuga dai eba temipi ki pokere e inako wagau bo?”

8 Mu notamaga badidi wagawa ki Iyesu ororeya mena kataiwena ki pokere e manutapu, wagubu ke; “Wi badidi pokere masura dai eba temupu ki kawareya iwagamu? Wi sumaga nau bamaneya ka eba kawaya.

9 Nau keyakeyai suwagubuwani ki mibai wi eba wainamupu bo? Nau naiya bani buredi ida daikere mena gerepuwani iyapana uratanai mena 5000 tagebuwani kupampu matetagubu gawarara ki ka wi bani pirai uburawa ki kode badibadi positampu? Wi ki wainapiyamu bo pa mena?

10 Ade nau masura ida daikere kewowena daikere apeya gerepuwani iyapana 4000 tage-buwani kupampu matetagubu ki ka wi bani pirai uburawa ki kode badibadi positampu?”

11 Nau eba bani kaina nene suwagubuwani ko nau Parisi ragidai ade Sadusi ragidai
mu banimaga bedebedepupu ki wi naigida mena empamana kaisipamana ki nana
suwagubuwani. Ko wi badidi pokere keyakeyai ki mibai eba wainamupu?”
12 Iyesu yona ki wagubu ka e tadeyau kabukabuwa ragidai wainamupu da e eba bani
kaina bedebedepupu kinokino-wena ki nene wagubu ko e Parisi ragidai ade Sadusi ragidai
mu kabuwamaga ki naigida mena empamana kaisipamana ki nana wagubu.

Apunu Pita ubupu Iyesu nu Iya Negeyana Apunai Keriso sibu
(Maki 8:27-30; Ruki 9:18-21)

13 Ki eweya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina natere Sisaraiya Piripai
ade natere dai bameya bameya mete kina ki deneya kaya-tagubu. Mu yawatau kay-
atagubu kaiwa ka Iyesu mu manutapu, wagubu ke; “Nau Kunumau Kawapuwani Apunai
nau nene ka iyapana badidi tagamu?”
14 “Mu dai tagamu da kau ka iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni, ade dai tagamu
da kau ka oragai apunai Eraidiya ade wiranugibi baunugibi, ade dai tagamu da kau ka
Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai Diyeremaiya bo ade e waretai
mosi.”
15 Mu inako tagubu manako Iyesu mu ade manutapu, wagubu ke; “Ko wiyo, wi
wainapiyamu da nau ka nima?”
16 E inako wagubu ka apunu Saimoni si daikere Pita denai wagubu ke; “Kau ka Mesaiya.
Kau ka nu Iya Negeyana Apunai Keriso. Kau ka Mamanuga God mara-mara tondau apunai
e eya Gubagai.”
17 Apunu Pita inako wagubu manako Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Apunu Diyouna e
gubagai Saimoni, kau yona mibai nuwagibi ki pokere mamama-nugowa. Kau yona inako
nuwagibi ki ka eba iyapana kaina mo kau kabuwanibu ko nau Mamai kunumau tondau e
mena kau kabuwanibu ki makeya kau nuwagibi.
18 Apunu Pita, nau nidiyani wainapi; Kau sigi ka waigugu ko ki mibai ka ‘bowa’ ki
pokere bowa ki kawareya ka nau bebedani kaupani nau tawani yadani manako nau
sumasiniyamu ragidai kau pokagere ropanitagisi ade mu sumamaga ragiragiyagisi. Po
kasiyarai ki baiyagisi nau sumasiniyamu ragidai ki bodata-mana kwaeyogono ko po
kasiyarai ki mu eba raurutamini bo bodatamini. Pa mena.
19 Mamanuga God e gari kunumau ki kasiparai nau kau negeyani ki pokere kau yewe
wairau gwede mo bodapana eba wenawagana nuwagi ki ka Mamanuga God usi kunumau
ki e mete bodapoto da eba wenayagisi. Ade kau yewe wairau gwede mo wenawagana ki
nana baganai nuwagi ki ka Mamanuga God usi kunumau ki e mete baganai yagisi.”
20 Iyesu inako wagubu manako wirawena e tadeyau kabukabuwa ragidai mu
umunumaga umapu, wagubu ke; “Nau ka wi Iya Negeyana Apunai Keriso ko yona ki
wi iyapana eba tademuri.”

Iyesu bita midi makari bananapana powagana ki yonai wagubu
(Maki 8:31-9:1; Ruki 9:22-27)

21 Naiya ka Iyesu e powagana sisiyai e tadeyau kabukabuwa ragidai matarau eba tadebu
ko karako ade ewa ka e mu inako tadebu, wagubu ke; “Nau natere Diyerusaremu kaya-
sugani manako iyapana kawakawai Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ade
Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai mete kina ki mu ubumoto nau wadisinimoto
bita midi makari kawaya daganani tegeni. Mu nau wadisinimoto deni mena susinimoto
poyo ko mara apeya eyaka kewoyagisi eweya ka nau ade iyasugani kirani uburani.”
22 Iyesu e powagana sisiyai matarau inako wagubu wainapupu ka apunu Pita ubupu
Iyesu wadubu paere bananapupu mubo kayatagubu manako e ubupu Iyesu sisibapupu,
wagubu ke; “Kaiwawoni, mu kau bamageya inako kwaetogomono ki ka Mamanuga God
mu bodatamini da kau bamageya inako eba wenayagisi.”
23 E inako wagubu ko Iyesu wira-wena e empupu manako denai sibu, wagubu ke; “Pita,
kau ka Seitani. Kau nau yawatani bodapiyei ki pokere nau taganeya kayanuwagi. Kau eba
nau Mamai God e nuwaiya ki nuwegei ko kau iyapana kaina mu notamaga ki nuwegei.”
24 Iyesu inako wagubu manako ade wirawena e tadeyau kabukabuwa ragidai kuduba
tadebu, wagubu ke; “Iyapana nima nuwaiya nau ewaneya kayawagana wainapiyau ki
ka e gwedegwede kuduba e eya iyai nene wainapiyau ki kamadini manako e bita makari
nau pokanere bananapana ki kudeya e eba wainapono ko kasiyarai kawaya uburoto e eya
korosi kawara-poto yabadini nau ewaneya uburoto kayayagisi.
25 Iyapana nima e ebo iyai karako nene wainapiyau ki ka e eya iyai ewa nene ki e
kaupiyau. Ko iyapana nima nau pokanere e eya iyai karako nene kaupiyau ki ka aita ewa
ka e iya mibai bananapoto yadini.

26 Iyapana mosi e eya iyai karako nene wainapiyau ade waira purapurai kuduba,
madega kauwagau madega posiwagau ki tepiyau niniyapiyau, ki ka e poyagisi makeya ka
e gwedegwedei ki kuduba kamadini kayayagisi ko denai mo eba yadini. E eya iyai mibai
ki e kaupupu kewowena.
27 Nau Kunumau Kawapuwani Apunai uburani nau Mamai e tanai bagi kawaya ki
kasiyarai pokaiya nau aneyaniyoma tetamani mete kawamamu makeya ki ka iyapana
kuduba, madega kauwagau madega posiwagau mu badidi kwae-tagamawa ki makeya
mena ka nau mu denai tageyani.
28 Nau yonani yau nidiyakani ki wi naigida mena wainapu-muri; Wi karako idiwu
ragidai nau Kunumau Kawapuwani Apunai kaiwawo-sugana ki marai baiyagisi emisin-
imuri were ka wi dai popoiwagi."

17

Iyesu kiyabui wirawena taniwena
(Maki 9:2-13; Ruki 9:28-36)

1 Mara ida daikere kewowena daikere eyaka mena ki eweya ka Iyesu ubupu apunu Pita,
apunu Diyemesi ade Diyemesi e yowai Diyoni mete kina waratapu mu muga mena kweya
kawaya mo yampu kwauneya positagubu.
2 Mu ika idiwa ka Iyesu e midi kuduba wirawena ebo wenawena. E kiyabui wirawena
tanai ka madega sinini maba ade e midi tatamai poe kawaya wirawena taniwena ki mu
mete emupu.
3 Mu empamawa idiwa ka oragai popotagubu ragidai Mosisi yo Eraidiya mataratagubu
bautagubu Iyesu mete yonatagamawa idiwa ki mu emitampu.
4 Emitamawa ka apunu Pita ubupu Iyesu inako sibu, wagubu ke; "Kaiwawoni, nu wi
mete yewe idiwei ka bagi kawaya. Kau nuwageya ki ka nau karako nabonabo apeya eyaka
yewe yadani, mosi kau nene, mosi apunu Mosisi nene ade mosi apunu Eraidiya nene."
5 Apunu Pita yona ki wagawa makeya ka oroguma poe tanai kawaya mo mu kawarimugu
kawapu manako bonana mosi oroguma rabineya mete bauwena, wagubu ke; "Yau ka nau
Gubagani. Nau nuwaneya po eyo ki pokere e mamamai nau suwagakani. E mena yonai ki
wi wainapiyoi idiwoi."
6 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai bonana ki wainamupu ka mu notamaga kowena
kudu mete wainamupu manako gwairitagubu nikapu mempu wairau ukwampu.
7 Ko Iyesu mu bamamugu bauwena geyatapu manako tadebu wagubu ke; "Kimuri
ubumuri ko kudu eba wainapiyoi."
8 E inako wagubu ka mu yabu tampu manako mu Iyesu e ebo mena ika uburawa emupu.
9 Mu kweya were wiratagubu kawamawa ka Iyesu mu tatamatapu, wagubu ke; "Wi
karako badidi yabugere matarau waro were maba emupu ki sisiyai wi iyapana eba
tademuri. Nau Kunumau Kawapuwani Apunai posugani ade iyasugani kirani uburani
eweya ka wi iyapana tademuri."
10 Iyesu inako wagubu ka e tadeyau kabukabuwa ragidai ki e manumupu, tagubu
ke; "Gora kataimugu ragidai badidi pokere tagamu da oragai apunai Eraidiya e yabiri
baiyagisi?"
11 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; "Mu apunu Eraidiya nene inako
tagamu ki mibai. E yabiri baiyagisi gwedegwede kuduba okukuna-yagisi.
12 Ko nau ade suwagani wainapu-muri; Oragai apunai Eraidiya e ororeya mena
wirawena bauwena ko iyapana e gogomupu manako mu mubo nuwamugu e bameya
berokoi badidi kwaetagamana wainamupu ki mu kwaetagubu. Ki kwaitana ka iyapana
ubumoto Kunumau Kawapuwani Apunai nau bamaneya inako mete kwaetagisi."
13 Iyesu yona ki wagawa makeya ka e tadeyau kabukabuwa ragidai katai-tagubu da e
wagubu ki ka e iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni ki e nene wagubu.

Kweya kairapu munu mosi rabineya tondawa
(Maki 9:14-29; Ruki 9:37-43)

14 Mu ade wiratagubu iyapana ropani kawaya ki mu bamamugu bautagubu ka apunu
mosi Iyesu bameya bauwena e yabareya kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu,
15 manako sibu, wagubu ke; "Nidiyei Kabukabuwa Apunai, nau gubagani e nuwaboyai
ki kau wainapi. Kweya kairapu mosi e rabineya tondau ki e wadau kwisikwisi-piyau ku
kawareya matau kwenupiyau ade awanau mete kwenupiyau.
16 Nau e wadubuwani kau tadeyei kabukabuwa ragidai mu bamamugu bausugubuwani
da mu e iyapamana ki nana, ko mu kwaetagubu ko e eba iyawena."
17 Apunu ki inako wagubu, ko Iyesu denai wagubu ke; "Wi nau eba sumasini-yamu
ragidai. Wi nau matesiniyamu idiwu. Nau mara badibadi yabaranugu wi mete yewe

idiwomu da wi nau suma-sinimuri? Ko baganai, munu ki wadu-muri nau bamaneya kebomuri.”
18 Mu munu ki wadumpu bautagubu ka Iyesu kweya kairapu munu ki rabineya tondawa
ki siwakekepupu bauwena kayawena manako ki makeya ka munu ki deni mena iyawena.
19 Ki eweya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mubo mena e bameya bautagubu
manako manumupu, tagubu ke; “Nu badidi pokere keyai berokoi ki simipi ko e eba
bauwena kayawena?”
20 Mu inako manumupu, ko Iyesu denai tadebu wagubu ke; “Ki mibai wi sumaga ka
eba kawaya. Ko nau nidiyani wainapumuri; Ripa damaya madai ki bonai rabineya ka
rasirasi. Wi marai munta ki maba nau mibai sumasinimuri ki ka wi kweya yau simuri,
iwagi ke; ‘Kau kiya kiri uburi buri kayanuwagi’, wi inako iwagi ki ka kweya ki kiroto
uburoto kayayagisi. Wi nau inako sumasiniyoi ki ka wi badidi iwagi ki kuduba wenayagisi.
21 Ko wi kweya kairapu yau maba siwakekepamana ki ka wi yabiri Mamanuga God e
nene bani kamadumuri ade guriguriwagi were ewa e siwakekepumuri da e baiyagisi kaya-
yagisi.” Iyesu inako wagubu.

Iyesu e powagana ade kirana uburana yonai ade wagubu
(Maki 9:30-32; Ruki 9:43-45)

22 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai kuduba tawana Gariri rabineya bautagubu
dibimupu idiwa ka Iyesu mu tadebu, wagubu ke; “Iyapana ubumoto Kunumau Kawa-
puwani Apunai nau nidani tagisi manako iyapana dai ki mu idamaga rabineya tamusini-
moto,
23 da mu nau susinimoto poyo. Mu nau susinimoto poyo, ko mara apeya eyaka
kewoyagisi eweya ki nau ade iyasugani kirani uburani.”
Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai yona ki wainamupu ka mu nuwaboya-tagubu.

Apunu Pita Mamanuga God e Tawai ki takesi tapu

24 Mu natere Kaponiyamu bautagubu ka Mamanuga God e Tawai ki takesi wadamu
ragidai bautagubu apunu Pita manumupu, tagubu ke; “Wi Nidiyau Kabukabuwa Apunai
ki e nu wairanuga denai takesi tarau bo pa mena?”
25 “Ena, e takesi tarau.” Pita inako wagubu ko e tawa rabineya yapu ka Iyesu wirawena
e sibu, wagubu ke; “Saimoni, kau badidi wainapiyei? Iyapana gwedewau waira yau
kawakawaimuguma mu bamamugu takesi tamoto? Iyapana kwaiyanai ragidai mu mena
takesi ki tamoto bo taubanuwai ragidai mete kina?”
26 “Ki ka iyapana kwaiyanai ragidai ki mu mena takesi ki tamoto.” Pita inako wagubu ko
Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Baganai, inako ki ka nu taubanuwai ragidai waira ki denai
takesi eba tamana.
27 Ko Mamanuga God e tawai ki takesi wadamu ragidai nu bamanugu eba gunarataga-
mana ki nana ka kau kayanuwagi kimai kaburu kwenupi manako menamena yabiri
tainipi ki e kodabai ki kau wadi waka manako e rabineya ka kau nu takesi tamana ki bowai
madai ika emani. Kau bowa madai ki wadi manako kaya-nuwagi takesi wadamu ragidai
mu bamamugu nau yo wi ewapuru takesinuga tari.” Iyesu inako wagubu.

18

Nima ka kawaya esida?
(Maki 9:33-42; Ruki 9:46-48; 17:1-2)

1 Mara ki makeya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai e bameya bautagubu manako
manumupu, tagubu ke; “Kunumau, Mamanuga God e gari rabineya nima si ka kawaya
esida?”
2 Ko Iyesu munu marai munta mo nene wagubu bauwena wadubu mu yabaramugu
tapu,
3 manako tadebu, wagubu ke; “Nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Iyapana
kawakawai wi notaga munu rasi mu notamaga maba ki ka wi Mamanuga God e bameya
kaiwuri e gari rabineya bagi kawaya idiwoi. Ko wi notaga eba munu rasi mu notamaga
maba ki ka wi Mamanuga God e bameya eba kaiwuri ade e gari rabineya eba idiwoi.
4 Nima iyapana yabaramugu ebo kwarisiyagisi manako munu marai munta yau e notai
maba tondono ki ka aita ewa Mamanuga God e gari rabineya ka iyapana ki kawaya-yagisi.
5 Ade iyapana nima nau sini pokaiya munu yau maba e diriwai kwaewagau ki ka e nau
diriwani mete kwaewagau.
6 Ko iyapana nima uburoto nau sumasiniyau apunai bo ridai ki pisipisipoto da e sumai
nau bamaneya ki kauyagisi, akae, iyapana ki ka aita bita kawaya mo bananapoto. Iyapana
e wadumpena bowa bisi kawaya mo taburuba pokaiya kwimpena e gobaiya umampena
manako egi rabineya kwenumpena ki ka e nene baganai.

7 Gwede marai kawai iyapana tainitamiyau da mu paerepiyamu bigi kwaetagamu, ko
iyapana nima e waretai ki e kerareya wadau da e bigi kwaewagau, akae, iyapana ki ka
aita berokoi kawaya eba marai bananapoto.
8 Ki pokere, kau idagi bo kau kerapugi daikere berokoi kwaenugana ki nana taininiyau
da kau sumagi ki pokaiya kaupana kwaenugei, ki kau kaubo uburi kau idagi bo kau
kerapugi ki mei puru kwenupi. Kau idagi bo kau kerapugi daikere mena pokaiya
kanenenugowa umowa da ewa iya maramara tondana kaniyana ki iyai bananapi ki ka
bagi kawaya. Ko kau idagi bo kau kerapugi daikere daikere pokaiya inako umowa da mu
aita ewa kau wadinimoto mata maramara urau ki nonareya kwenuni-moto ki ka berokoi
kawaya.
9 Ade kau yabugi daikere berokoi kwaenugana ki nana taininiyau da kau sumagi ki
pokaiya kaupana kwaenugei, ki kau kaubo uburi kau yabugi ki wadi toporu kwenupi. Kau
yabugi eyaka mena bagi ki mena pokaiya umowa da ewa iya maramara tondana kaniyana
ki iyai bananapi ki ka bagi kawaya. Ko kau yabugi daikere daikere pokaiya inako umowa
da mu aita ewa kau wadinimoto mata maramara urau ki nonareya kwenunimoto ki ka
berokoi kawaya.

Papa sipi kwakowena ki keyakeyai
(Ruki 15:3-7)

10 Wi munu rasi yau maba eba waigubatamiyoi mibai ka mu aneya-muguma ka mara-
mara kunumau nau Mamai e yabareya ubumu.
11 Iyapana Mamanuga God e yawatai paeremupu ragidai ki mu waratamana iya waunai
tageyana ki nana ka nau Kunumau Kawapuwani Apunai bausugubuwani.
12 Nau keyakeyai mo suwagani waina-pumuri; Apunu mosi e papaiyoma sipi ropani
kawaya apunai ida daikere mena (100) manako e papaiyoma ki mu paunamugu papa sipi
eyaka mena mo yadini kaupoto ki ka e badidi kwae-yagisi? Nau nidiyani wainapumuri; E
papaiyoma dai ki kuduba 99 ki gwabau kamaditamini manako papa eyaka mena wadubu
kaupupu ki e kwaenei kayayagisi.
13 E kwaenepono umono da bananapoto ki ka e papa eyaka mena ki e nene mamama
kawaya wainapoto ko e papaiyoma ropani kawaya eba waditapu nunutapu ki mu nene ka
e mamama maraitau wainapoto.
14 Ki maba, wi Mamaga kunumau tondau e eba nuwaiya e munui eyaka mena yau maba
mo yawata paerepoto kwakoyagisi."

Iyapana bigi nu bamanugu kwaetagisi ki nu badidi kwaigamu?

15 Iyesu ade tadebu, wagubu ke; "Kau waretagi mosi berokoi mo kau bamageya
kwaeyagisi ki kau yabiri e bameya kayanuwagi manako wi apeya wiga mena e paerei
kwaewena ki wadumuri supasupa. E kau yonagi wainapoto ki ka baganai,
16 ko e kau yonagi ki eba wainapiyau ki kau uburi kau kowagiyoma apeya bo apeya eyaka
inako waratami e bameya kaiwagi manako e badidi wagau ki mu mete wainapomoto.
Kau inako kwaenuwagi ki kau Mamanuga God e okai wagubu ki makeya kwaenugei. Oka
ki wagubu ke; 'Iyapana apeya bo apeya eyaka baitagisi gwede ewapuru emupu ki tagisi
matara ki ka wi mu yonamaga ki mibipumuri.'
17 Ko paere kwaewena apunai ki uburoto kau kowagiyoma mu yonamaga mete eba
wainapoto ki kau kayanuwagi iyapana ika Mamanuga God nene dibipiyamu idiwu ragidai
kuduba mu paunamugu uburi nuwagi da mu mete kina e badidi kwaewena ki sisiyai
mu wainapomoto. Ko e mu yonamaga mete eba wainapoto ki kau e deni mena kamadi
kayanuwagi. Mamanuga God tagararapiyamu ragidai ade takesi wadamu ragidai mu
bama-mugu wi badidi kwaiwagamu ki maba kau e bameya inako mete kwaenuwagi
tagararapi.
18 Nau wi kuduba yona mibai nidiyani wainapumuri; Wi yewe wairau gwede mo
bodapamana eba wena-wagana iwagi ki ka Mamanuga God usi kunumau gwede ki mete
bodapoto da eba wenayagisi. Ade wi yewe wairau gwede mo wenawagana ki nana baganai
iwagi ki ka Mamanuga God usi kunumau gwede ki nene mete baganai yagisi.
19 Ade nau yona yau mete suwagani wainapumuri; Wi apeya yewe wairau gwede mo
nene wi nuwaga notaga eyaka mena pokaiya guriguriwagi ki ka nau Mamai kunumau
tondau wi badidi iwagubu ki makeya makeya e kwae-yagisi.
20 Mibai, wi apeya bo apeya eyaka nau sini pokaiya ewapuru dibipu-muri idiwoi ki ka
nau mete kina ika wi paunagau."

Iyapana paeremaga ki nu notanugu deni mena surupamu

21 Ki makeya ka apunu Pita Iyesu bameya bauwena manako manupupu, wagubu ke;
"Kaiwawoni, nau waretani nau girisiniyono pasusiniyono ki ka nau mara badibadi e paere

nau bamaneya kwaewena ki nau notaneya deni mena surupani? Nau mara ida daikere
kewo-wena daikere apeya ki kwaesugani ka baganai bo?
22 Apunu Pita inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Kau eba mara ida
daikere kewowena daikere apeya mena inako kwaenuwagi ko maramara kawareya
kawareya ka kau e badidi paerepiyau ki kau notageya deni mena surupi.
23 Ki pokere, Mamanuga God e gari rabineya kunumau ka badidi maba ki nau karako
keyakeyai mosi wi kabuwaniyani wainapumuri; Mara mosi ka apunu kawai mo ubupu
iyapana e bameya gwedegwede sikwatagubu ki denai e kweyamana ki nana mu yona-
maga tonopupu.
24 Mu denai kweya-mana marai ki bauwena ka e kowa-kowaiyoma dai tonotapu kay-
atagubu yabiri e bigabigai apunai mosi ki bowa madai kawaya daganani eba iyaba-
pamana makai e bameya sikwawena apunai ki wadumpu bautagubu e yabareya tamupu.
25 Bigabiga apunai ki sikwa kawaya daganani kwaewena denai tarana ki makai eba
wadubu ki pokere apunu kawai ki ubupu bigabiga apunai ki sibu, wagubu ke; ‘Kau ridigi
munugiyoma mete kina ade kau gwedegwedegi kuduba ki iyapana baitagisi tepomoto
manako mu bowa madai wi deniga tamoto ki nau yadani.’
26 Bigabiga apunai yona ki waina-pupu ka e kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu
manako e kawai ki genepupu sibu, wagubu ke; ‘Bada, kau nuwagi nau bamaneya ki eba
pupu-yogono ko nawananugowa. Nau sikwasugubuwani ki denai kuduba nau ewa were
kau negeyani.’
27 E inako wagubu ka apunu kawai ki e notai wirawena e bigabigai apunai ki e
nuwaboyai wainapupu manako e ubupu apunu ki e bameya badidi sikwawena ki kuduba
deni mena surupupu pa tonopupu kayawena.
28 Bigabiga apunai ki tawa ki kama-dubu bauwena kayawena kaniyawa ka e waretai
mosi ika bananapupu. E waretai ki ka naiya bowa madai eba ropani bigabiga apunai
ki e bameya sikwawena ko bigabiga apunai ki e waretai karako empupu ka e kanibu e
gobaiya wadubu manako ragiragi kawaya sibu, wagubu ke; ‘Kau naiya nau bamaneya
sikwa-nugibi ki denai kau karako mena tege.’
29 E waretai yona ki wainapupu ka e kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu manako
bigabiga apunai ki sibu, wagubu ke; ‘Kabai, kau nuwagi nau bamaneya eba pupuyogono
ko nawananugowa. Nau sikwasugubuwani ki denai kuduba nau ewa were kau negeyani.’
30 E inako wagubu, ko bigabiga apunai ki e waretai ki e nuwaboyai eba wainapupu ko e
wadubu diburapupu ika tondana da e sikwa-wena ki denai kuduba bodapana were.
31 Bigabiga ragidai dai ki mu wareta-maga badidi kwaewena emupu ka mu gagay-
atagubu manako kayatagubu kawaimaga sisiya ki kuduba simupu.
32 Apunu kawai ki yona ki wainapupu ka e bigabiga apunai ki e nene ade wagubu
bauwena manako nakaripupu sibu, wagubu ke; ‘Kau ka berokoi. Kau bigabiga beranugei.
Kau genesinibi ki pokere kau bowa madai kawaya daganani nau bamaneya sikwanugibi
ki kuduba nau deni mena surupuwani notagogapuwani.
33 Nau kau nuwanuwa-nibuwani ki pokere kau mete kina ka kau waretagi e nuwaboyai
wainapena.’
34 Apunu kawai ki e nuwai e bigabigai apunai ki bameya pupuwena manako e wadubu
diburapupu ika tondana bita wadana da e sikwawena ki denai kuduba bodapana were.”
35 Iyesu keyakeyai ki wagubu kewo-wena ka e wirawena e tadeyau kabukabuwa ragidai
tadebu, wagubu ke; “Nau keyakeyai suwagubuwani ki maba ka wi kowaguma paere wi
bamagau badidi kwaetagamu ki kuduba wi notagau deni mena surupumuri. Wi inako
eba kwaiwagi ki ka nau Mamai kunumau tondau e uburoto apunu kawai ki e bigabigai
apunai bameya badidi kwae-wena ki maba e wi bamagau inako mete kwaeyagisi.” Iyesu
inako wagubu.

19

Ridi apunu anikatagubu ko ragi kasiwaratagamu
(Maki 10:1-12; Ruki 16:18)

1 Iyesu yona ki wagubu kewowena ka e tawana Gariri kama-dubu kayawena kaniyawa
da tawana Diyudiya bauwena ka e awana Diyoudani purupupu papasi daikere bauwena
tondawa.
2 Iyapana ropani kawaya e ewakumapamawa iwa ki e mu ika iyatapu.
3 E ika tondawa ka Parisi ragidai dai bautagubu e manupamana da e yona mo paerepana
manako mu ki pokaiya e wadamana ki nana e bameya bautagubu manako simupu, tagubu
ke; “Apunu mosi e ebo nuwaiya e wainai pa ragipana wainapiyau ki ka nu goranuga wagau
da ki ka baganai bo eba baganai?”

4 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai mu manutapu, wagubu ke; “Mamanuga God e okai ki
wi iyabamupu bo pa mena? E okai wagubu da e kunuma waira yamanapupu makeya ki
ka e ridi yo apunu ewapuru yamanatapu.
5 E mu yamanatapu manako wagubu ke; ‘Apunu mosi karako e inai mamai kama-
ditamini ridi mosi uworoto manako mu apeya wainai nobomoi ewapuru eyaka mena
idiwono.’
6 Naiya ka mu mubo mubo idiwa ko karako ka mu ewapuru eyaka mena idiwu ki pokere
Mamanuga God ridi yo apunu inako dibitapu ki ka iyapana mo eba baiyagisi mu wade
purupurutamini.”
7 Iyesu inako wagubu wainamupu ka Parisi ragidai ki denai e manumupu, tagubu ke;
“Kau nuwegei ki mibai maba ki ka oragai apunai Mosisi badidi pokere nu goranuga tapu,
wagubu ke; ‘Apunu mosi nuwaiya ka e wainai ragipana wainapiyau ki ka e anika meyana
puru ki yonai oka pokaiya taroto manako e ridi ki tonopoto deni mena kayayagisi.” ’
8 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai wagubu ke; “Wi rabinaga ka ragiragi kawaya ki
pokere ka oragai apunai Mosisi gora ki wi nene tapu. Ko kerareya Mamanuga God iyapana
yamanatapu makeya ka inako pa mena.
9 Nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Ridi mosi rauru kawakawara ki berai mo eba
kwaewena ko e nobomoi uburoto e wainai ki pa asusu ragipoto manako kayayagisi ridi
kudubai mosi uworoto, ki ka apunu ki e wainai yabiri ki rauru kawakawarapupu.” Iyesu
inako wagubu.
10 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai yona ki wainamupu ka mu Iyesu simupu,
tagubu ke; “Waina nobomo inako idiwana ki ka nu ridi eba tauwa-mana ko pa idiwana
wainapemei.”
11 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Nau yona suwagu-buwani ki
iyapana kuduba eba waina-pomoto ko Mamanuga God yona ki wainapamana notai tagebu
ragidai ki mu mena ka yona ki mibai waina-pomoto.
12 Mibai ebo ebo ki pokaiya ka iyapana dai ridi eba tauwamu; Dai wenatagubu siyasiya ki
pokere, dai ka iyapana mu kwakwarepumaga rigamupu ki pokere, ade dai ka Mamanuga
God e gari kunumau ki mena diriwai kwae-tagamu ki pokere mu ridi eba tauwamu. Iya-
pana gwedewau yona yau wainapa-mana wainapiyamu ki ka baganai mu wainapomoto.”
Iyesu inako wagubu.

Iyesu munu rasi waditapu bagi
(Maki 10:13-16; Ruki 18:15-17)

13 Iyapana dai mu munumuguma tetampu Iyesu bameya bautagubu da e idai mu
kawarimugu tarana mu nene guriguriwagana ki nana. Ko e tadeyau kabukabuwa ragidai
ubumpu iyapana ki nakaritampu baiyonotampu.
14 Mu inako kwaetagamawa ko Iyesu tadebu, wagubu ke; “Munu rasi nau bamaneya
kebomono ki wi mu yawata-maga eba bodapiyoi. Mu ka nau Mamai God e gari rabineya
kaiwoto e kasiyarai pokaiya bagi kawaya idiwono.”
15 E inako wagubu manako e idai munu ki kawarimugu tapu waditapu bagi manako ewa
kamaditapu kayawena.

Apunu mosi e gwedegwedei ropani kawaya
(Maki 10:17-31; Ruki 18:18-30)

16 Mara mosi ka apunu mosi Iyesu bameya bauwena manako manupupu, wagubu ke;
“Sidiyei Kabukabuwa Apunai, nau bagi badidi maba kwae-sugani da nau denai iya waunai
banana-pani maramara tondoni kaniyoni?”
17 Apunu ki inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Kau gwede bagi nene nau
manusinibi ki mibai ka badidi? Mamanuga God e eya mena ka bagi. Kau e gorai tapu ki
makeya makeya kwaenugowa ki kau iya ki wadi.”
18 Iyesu inako wagubu, ko apunu ki denai wagubu ke; “Nau gora bani wadana makeya
makeya kwaesugana ki nana nuwegei?”
E inako wagubu, ko Iyesu denai wagubu ke; ‘Iyapana mo eba mini poyo; Kau waretagi
eba raurupi e wainai eba wadi; Gwedegwede mo eba kuwa-nuwagi; Kau waretagi badidi
kwaewena empipi ki kau bera eba nuwagi;
19 Kau inagi mamagi wiwiratamiyowa ade kau kiya nene wainapiyei ki maba kau
kowagiyoma mu nene inako mete wainapiyowa.”
20 Iyesu inako wagubu, ko apunu ki denai wagubu ke; “Gora nuwagibi ki nau makeya
makeya naigida mena kwaesugekeya yabedekeya da karako, ko ki kawareya ka nau gwede
kwaesugani?”

21 Apunu ki inako wagubu, ko Iyesu ade sibu, wagubu ke; “Kau nuwageya bagi kawaya
tondana wainapiyei ki kau kayanuwagi kau gwedegwedegi kuduba tepi iyapana gwedeg-
wedemaga pa mena imagei ragidai tage manako ewa yabi nau ewaneya uburi. Kau inako
kwaenuwagi ki kau denai bagi kawaya mosi aita kunumau bananapi.”
22 Apunu ki e gwedegwedei ka ropani kawaya ki pokere e Iyesu yonai ki wainapupu ka
e nuwaboyawena nuwasiyasiya nene e tagai wirapupu kayawena.
23 Iyesu apunu ki nuwasiyasiya nene inako kayawena empupu ka e wirawena e tadeyau
kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu ke; “Iyapana gwedegwedemaga ropani kawaya
ragidai mu Mamanuga God sumapamana ade e gari rabineya kunumau kaiwana idiwana
ka ragiragi kawaya.
24 Yawata ki katamurui ka tainugu umunai ki maba. Papa kawaya ‘kameru’ kwaitana
tainugu umunai ki teyagisi ki ka e daikere eba baiyagisi kayayagisi, mibai ka tainugu
umunai ka marai munta ko papa ki ka kawaya. Ko nau suwagani wainapumuri; Papa
kawaya ‘kameru’ ki tainugu umuneya tewagana ki ka ade matarau ko iyapana mu
gwedegwedemaga ropani kawaya ragidai ubumana Mamanuga God sumapamana ade e
gari rabineya kaiwana idiwana ki ka ragiragi kawaya.”
25 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai yona ki wainamupu ka mu notamaga kowena
manako e manu-mupu, tagubu ke; “Akae, inako ki ka nima iya waunai yadini?”
26 Mu inako tagubu, ko Iyesu mu emitapu manako denai tadebu, wagubu ke; “Iyapana
wi wiga kasiyaraga pokaiya iya ki eba wadumuri ko Mamanuga God e badidi yagisi ki e
umuneya ka gwedegwede kuduba ade wenayagisi.”
27 Apunu Pita yona ki wainapupu ka e denai wagubu ke; “Kau wainapi, nu ka tawanuga
kuduba kamadimpi kau ewageya kaigibi ki pokere denai ka nu gwede yadamu?”
28 E inako wagubu, ko Iyesu mu kuduba tadebu, wagubu ke; “Nau yona mibai nidiyani
wainapumuri; Mara ewa, nau Kunumau Kawapuwani Apunai kaiwawo kemai tanai
bagi kawaya ki kawareya tondoni makeya, ki ka wi nau ewakumasiniyamu ragidai ida
esida kewowena kerapu apeya (12) ki wi kawakawaiwagi manako wi kemaga kawareya
idiwoi tawana Isiraero ragidai kunu ida esida kewowena kerapu apeya (12) kuduba ki mu
yabiyabirimuguma idiwoi.
29 Iyapana gwedewau wi tawaga, wi yowaguma tataguma, wi inaguma mamaguma, wi
munuguma bo wi wairaga inako ki kuduba nau pokanere kamaditamuri kaiwagi, ki ka wi
denai kawaya daganani wadumuri manako maramara idiwana kaiwana ki iyai wi mete
wadumuri.
30 Iyapana ropani kawaya karako yewe wairau kawakawayatagubu idiwu ki mu ka mara
mosi maimeretagisi ewa ubumoto. Ade iyapana ropani kawaya karako maimeretagubu
idiwu ki mu ka mara mosi kawakawayatagisi yabiri ubumoto.” Iyesu inako wagubu.

20

Iyapana kokorau upitagamawa ki keyakeyai

1 “Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki keyakeyai
mosi nau karako wi kabuwaniyani wainapumuri; Mara mosi nawaru dumai tarawa
makeya ka apunu kawai mosi ubupu iyapana e upi kwaetagamana ki nana mu kwaene-
maga kayawena.
2 Mu mara eyaka mena upitagamana ki denimaga bowa madai baura eyaka mena
wadamana ki yonai e mu mete ewapuru tagubu mibimupu manako ewa tonotapu e
kokoreya kayatagubu upitagamawa.
3 Madega kaidenai pisikanawagawa makeya ka e ade ubupu kanibu iyapana dai ika
imatau pa ubumawa iwa emitapu.
4 Emitapu manako e mu mete tadebu, wagubu ke; “Wi kaiwagi nau upini kwaiwagi ki ka
nau wi deniga kemora nene negeyani.”
5 E inako wagubu manako mu mete kina e kokoreya kayatagubu.

Madega paunau wadawa makeya ade madega kekerawagawa makeya ka e inako mete
kwaewena iyapana dai e kokoreya tonotapu.
6 Kemora nene ka e ade ubupu iyapana dai ika pa ubumawa iwa ki emitapu manako
tadebu, wagubu ke; ‘Wi madega kawaya yau gwede nana pa asusu giripiyamu iwu?’
7 E inako wagubu ka mu denai tagubu ke; ‘Ki mibai ka iyapana mo e upi kwaigamana ki
nana nu eba nidibu.’ Mu inako tagubu ki pokere apunu kawai ki iyapana ki mete tadebu,
wagubu ke; ‘Baganai, wi kaiwagi nau kokoraneya upiwagi.’
8 Kemorawagawa makeya ka apunu kawai ki ubupu e kobaiya upiwagawa apunai mosi
sibu, wagubu ke; ‘Kau nau upini kwaetagamawa ragidai ki mu nene nuwagi baitagisi

manako mu upitagamawa ki denimaga tage. Ewa bautagubu ragidai mu denimaga ki kau
yabiri tage ko yabiri bautagubu ragidai mu denimaga ki kau siyarai tage.'
9 Iyapana kemora nene bautagubu ragidai ki mu ka yabiri bautagubu manako mu
denimaga bowa madai baura eyaka mena ki mu eyaka eyaka wadumupu.
10 Iyapana didiburu bau-tagubu ragidai ki emupu ka mu nota-maga wagubu ke; 'Nu ka
didiburu mena baigibi muya nunumeya idiweya da kemorawena ki pokere nu ka bani
deninuga kawaitau yadamu.' Mu notamaga inako wagubu ko mu mete bowa madai baura
eyaka mena ki mena wadumupu.
11 Mu ki mena wadumupu ki pokere mu apunu kawai ki e bameya gunaratagubu, tagubu
ke;
12 'Iyapana yau mu ka kemora nene bautagubu eba rowarowa upitagamawa ko nu ka
didiburu mena baigibi kau upigi kwaigemeya muya nunumeya da karako kemorawena.
Kau bowa madai baura eyaka mena mu tagebi ki kau nu mete negebi ko ki ka eba
supasupai.'
13 Mu inako tagubu, ko apunu kawai ki wirawena e upi kwaewagawa apunai ki mosi
sibu, wagubu ke; 'Kabai, nau eba paerepuwani kau bamageya berokoi mo eba kwaesug-
ubuwani. Nau didiburu kau mete ewapuru iwagibi mibimipi da kau nau upini mara eyaka
mena upi-nugowa ki nau kau denigi bowa madai baura eyaka mena negeyani.
14 Kau denigi ki wadi kau tawageya kaya-nuwagi. Nau siyarai bautagubu ragidai ade wi
yabiri baigubu ragidai wi deniga kawayai eyaka mena negebuwani ki ka nau naubo mena.
15 Nau naubo bowani madai pokaiya badidi kwaesugana wainapakani ki nau kwaesug-
ani, ko kau wainapiyei da ki ka eba baganai bo? Nau ewa bautagubu ragidai denai kawaya
tagebuwani ki nene kau nuwaroronugei bo?"
16 Iyesu keyakeyai ki wagubu ade tadebu wagubu ke; 'Iyapana gwedewau karako
siyareya ubumu ki mu ka aita yabiri ubumoto ade iyapana gwedewau karako yabiri
ubumu ki mu ka aita siyareya ubumoto."

Iyesu powagana ade iyawagana sisiyai ki ade wagubu
(Maki 10:32-34; Ruki 18:31-34)

17 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewowena kerapu apeya mete kina
kayatagubu natere Diyerusaremu yawatau yamawa ka e mu waditapu paere bananatapu
mubo mena kayatagubu manako tadebu, wagubu ke;
18 "Nau suwagani wainapu-muri; Nu karako natere Diyerusaremu kaigamu ki ka
iyapana ubumoto Kunumau Kawapuwani Apunai nau wadisinimoto iyapana kawakawai,
Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ade Mamanuga God e gorai kataimugu
ragidai mete kina ki mu idamaga rabineya nau tamusinimoto. Mu idamaga rabineya
tamusinimoto manako iyapana ki ubumoto mu idamaga gurai nau naurineya ugwadi-
sinimoto ragiragi, tagisi ke; 'Kau kaubo beragi ki pokere karako denai ponuwagi.' Mu inako
tagisi,
19 manako wadisinimoto kwaiyanai ragidai mu idamaga rabineya tamusinimoto man-
ako mu ubumoto nau waegeyageyamasinimoto, wikuku pokaiya raukekesinimoto man-
ako ewa susinimoto poyo. Nau mibai posugani ko mara apeya eyaka kewoyagisi eweya ka
nau ade iyasugani kirani uburani." Iyesu inako wagubu.

Apunu Diyemesi yo Diyoni mu inamaga Iyesu genepupu
(Maki 10:35-45)

20 Ki makeya ka apunu Tabadi e wainai ubupu e gubagaiyoma apeya waratapu Iyesu
bameya bautagubu. Ridi ki Iyesu yabareya kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu
manako e nuwaiya badidi wainapiyawa ki e Iyesu kwaewagana ki nana gwaiyabapupu.
21 "Kau nuwageya gwede?" Iyesu inako wagubu manako ridi ki denai wagubu ke; "Nau
nuwaneya ka yau kena; Kau nau gwaiyabasini da kau Kaiwawo-nuwagi makeya ki ka nau
gubaganiyoma apeya yau kau madanigeya idiwono, mosi kau idagi garu deneya ade mosi
kau idagi tenene ki deneya."
22 Ridi ki inako wagubu ka Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Kau nuwegei ki mibai kau
kiya eba kataigeya." E inako wagubu manako wirawena ridi ki e gubagaiyoma ki tadebu,
wagubu ke; "Nau nuwaboya nene awana suwakarai kubarani makari bananapani ki wi
mete kubamuri baganai bo?"
23 "Ena, nu baganai."
Mu inako tagubu, ko Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; "Baganai, nau nuwaboya nene
awana suwakarai kubarani ki wi mete kubamuri. Ko iyapana nima nau idani garu deneya
tondana ade nima nau idani tenene deneya tondana ki sisiyai ka nau eba suwagani.
Iyapana gwedewau nau Mamai mu watamaga ki winepupu ragidai ki mu mena ka aita
kaiwoto wata ki idiwono."

24 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida mena ki apunu Diyemesi yo Diyoni mu
sisiyamaga ki wainamupu ka mu bamamugu rabina-maga pupuwena.
25 Ko Iyesu ubupu e tadeyau kabukabuwa ragidai kuduba mu nene wagubu bautagubu
manako tadebu, wagubu ke; “Wi kataigau da Mamanuga God tagararapiyamu ragidai mu
kawakawaimuguma ubumoto mu mubo kasiyaramaga pokaiya gwede mo togomono ki
ka mu kobamugu idiwu ragidai ki mu umunumaga yodomono makeya makeya kwaeto-
gomono.
26 Ko wi bamagau ka inako pa mena. Wi mo nuwagau kawaigamana wainapiyamu ki ka
wi yabiri kwarisiwagi wi kowaguma mu bigabigamaga kwaiwogoi.
27 Ade wi mo nuwagau yabiri ubumana waina-piyamu ki ka wi yabiri kowaguma mu
ewamugu ubumoi mu bitamaga kawara-piyoi.
28 Nau Kunumau Kawapuwani Apunai mete kina inako kwaesugakani. Eba iyapana
ubumana nau bigani kwaetagamana ki nana bausugubuwani ko nau uburana mu biga-
maga kwae-sugana ki nana nau bausugubuwani. Nau posugani manako nau pokanere ka
iyapana ropani kawaya mu bigimaga kuduba rikayagisi deni mena goga-yagisi.”

Iyapana apeya yabumaga kenekenei
(Maki 10:46-52; Ruki 18:35-43)

29 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina natere Diyeriko kamadamana kay-
atagamana kwae-tagamawa ka iyapana ropani kawaya mu ewakumatampu.
30 Iyapana apeya yabumaga kenekenei ika yawata kwaiya idiwa ki Iyesu ika yabadawa
sisiyai wainamupu ka mu bonanamaga ragiragi kawaya patamupu, tagubu ke; “Oragai
apunai Dewida e momai, kau nu nuwaboyanuga wainapiyei bo pa mena?”
31 Mu inako tagamawa ka iyapana ropani kawaya ika ubumawa iyapana apeya ki yona
kerekeretagamana ki nana nakaritampu ko mu bonanamaga ragiragi kawaya kawareya
kawareya ade wena siyamawa, tagamawa ke; “Oragai apunu Dewida e momai, kau nu
nuwaboyanuga wainapiyei bo pa mena?”
32 Iyesu yona ki wainapupu ka e yawatau ubupu iyapana apeya ki mu nene wagubu
bautagubu manako tadebu, wagubu ke; “Wi nuwagau nau gwede wi nene kwaesugani?”
33 E inako wagubu ka mu denai tagubu ke; “Kaiwawonuga, nu nuwa-nugu ka kau nu
yabunuga wadi papi da nu tawana empamu.”
34 Mu inako tagubu wainapupu ka Iyesu mu nuwaboyamaga wainapupu manako mu
yabumaga geyapupu. E mu yabumaga geyapiyawa makeya ka iyapana ki tawana matarau
emupu manako mu kimpu ubumupu Iyesu eweya kayatagubu.

21

Iyesu natere Diyerusaremu bauwena manako iyapana e paraupamawa
(Maki 11:1-11; Ruki 19:28-40; Diyoni 12:12-19)

1 Mu kebomawa da natere Diyerusaremu bameya bau-tagamawa ka mu ripa ‘oripi’
wena-tagubu kweyai ki yamupu manako natere marai munta mo si ka Bepage bautagubu.
Mu ika bautagubu ka Iyesu ubupu e tadeyau kabukabuwa ragidai apeya tadebu, wagubu
ke;
2 “Wi natere buri yabaranugu ki yabiri kaiwagi manako papa ‘donki’ mosi e munui mete
kina taburuba pokaiya yawata uwareya umatampu ki ika emitamuri. Wi papa ‘donki’ ki e
munui mete kina taburubamaga rikapumuri manako bananatamuri kebomuri.
3 Ko iyapana mosi wi eminiyoto, yagisi ke; ‘Wi badidi pokere inako kwaiwagamu?’, e
inako yagisi ki ka wi denai e simuri, iwagi ke; ‘Nu Kaiwawonuga papa ‘donki’ yau e munui
mete kina ki mu nene wagubu. E garugaru ade tonotamini wiratagisi baitagisi.”
4 Iyesu inako wagubu ki ka Mama-nuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai
mosi oka tapu ki mibai wenawena. E okai ki inako wagubu ke;
5 ‘Tawana Saiyoni ragidai yona yau tade; Wi Kaiwawoga kwarisiwena papa ‘donki’
kawareya wi nene yabadau empumuri. E papa ‘donki’ ki munai kawareya yabadau.’
6 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai apeya ki kayatagubu manako mu natere buri
bautagubu ka mu Iyesu badidi tadebu ki makeya makeya kwaetagubu.
7 Mu papa ‘donki’ ki e munui mete kina tetampu wiratagubu bautagubu ade mu muga
midimaga tatamai rikatampu papa ki kawarimugu nakatampu manako Iyesu yapu papa
‘donki’ ki kawareya tondubu kayawena.
8 E kayawena kaniyawa ka iyapana ropani kawaya ika ubumawa ki mu mete kina
mu midimaga tatamai dai rikatamawa yawatau nakapamawa ade dai ka ripa kwarai
meyamawa naka-pamawa da Iyesu ki kawareya bauwagana kayawagana ki nana.
9 Iyapana dai yabiritagubu ade dai ewatagubu inako kayatagubu yamawa manako mu
ewapuru mena Iyesu paraupamawa Mamanuga God e si tepapamawa, tagamawa ke;

"Ousana kaiwa kaiwa. Oragai apunai Dewida e momai, nu kau sigi tepapemei. Mamanuga God kau wadiniyoto bagi. Kau karako Mamanuga God e kasiyarai pokaiya baunugibi. Mamanuga God usi kunumau tondau e si nu karako tepapemei."

Iyapana inako tagamawa.

10 Iyesu natere Diyerusaremu bau-wena ka iyapana kuduba notamaga kowena purere igida yauda bautaga-mawa, tagamawa ke; 'Apunu yau e ka nima?'

11 Ko iyapana e ewakumapamawa mete bautagubu ragidai ki mu denai tagubu ke; "Apunu yau e ka Mamanuga God e bonanai wainapiyau wagau apunai mosi si ka Iyesu. E ka natere Nasareta tawana Gariri rabineya ki mu iyapana-maga mosi." Mu inako tagubu.

Iyesu Mamanuga God e Tawai rabineya kayawena
(Maki 11:15-19; Ruki 19:45-48; Diyoni 2:13-22)

12 Iyesu Mamanuga God e Tawai ki rabineya kayawena manako iyapana ika deni deni nida kasiwaratagamawa idiwa ki nakaritapu siwakeketapu. Bowa madai deni deni nida kasiwaratagamawa ragidai ki mu wataramaga ki e korita-pupu isiyapupu ade midiwari bowa madai nene nidatagamawa ragidai ki mu kebarimaga ki e mete tarapupu isiya-pupu,

13 manako tadebu, wagubu ke; "Takari kawaya ka mu Mamanuga God e okai mosi inako tampu, tagubu ke; 'Nau Tawani ki ka guriguri tawai.' Mamanuga God e okai inako wagubu, ko wi ka kuwa ragidai yewe maramara weki gwaiya kuwaiwagamu idiwu." Iyesu inako wagubu.

14 Mamanuga God e Tawai rabineya ka iyapana yabumaga kenekenei ade tagamaga korekorei Iyesu bameya bautagubu manako e mu iyatapu.

15 Ko Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ade gora kataimugu ragidai mete kina Iyesu bagi kawaya badidi kwaewagawa emupu, ade munu rasi Mamanuga God e Tawai rabineya e si tepapamawa idiwa ki mu yonamaga mete wainamupu, ki ka mu nuwamaga pupuwena. Munu rasi ki inako taga-mawa ke; 'Oragai apunai Dewida e momai, nu kau sigi tepapemei.'

16 Iyapana kawakawai ki Iyesu bameya bautagubu manako simupu, tagubu ke; "Mu yona tagamu ki kau wainapiyei bo pa mena?"

"Ena, nau wainapakani. Ko Mama-nuga God e okai ki wi iyabamupu bo? Oka ki wagubu ke; 'Mamanuga, kau munu rasi kabuwatapi da mu kau sigi bagi kawaya ki tepapiyamu.' "

17 Iyesu inako wagubu manako iyapana ki kamaditapu natere Diyerusaremu kamadubu kayawena umawa da natere Betani bauwena manako e kemora ki ika ukwapu.

Iyesu ripa damaya sibu
(Maki 11:12-14, 20-24)

18 Mu ika ukwampu nawaru puru-wena manako natere Betani kama-dumpu kayatagubu kaiwa ka Iyesu wetei mebu.

19 E wetei meyawa ka e yabu tapu manako ripa damaya mo buri yawata kwaiya uburawa ki empupu. Ko ki ka eba damaya madai kirau ki marai ki pokere e ripa ki bameya bauwena ka e damaya madai mo eba empupu. E kwarai mena empupu ki pokere e ripa ki sibu, wagubu ke; "Kau mibigi ewa eba kiroto." Iyesu yona ki wagubu makeya ka ripa ki deni mena surawena.

20 E tadeyau kabukabuwa ragidai badidi wenawena emupu ka mu nota-maga kowena kodabamaga kamupu, tagubu ke; "Ripa damaya yau badidi maba garugaru mena inako surawena?"

21 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; "Nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Wi notaga eba apeya apeya ko eyaka mena Mamanuga God sumapiyoi ki ka nau ripa damaya bameya badidi kwaesugubuwani ki maba wi mete inako kwaiwagi. Ko eba ki mena. Wi kweya buri simuri, iwagi ke; 'Kau kiya kiri uburi kayanuwagi egi suri', wi inako iwagi ki ka kweya ki eya kiroto uburoto kayayagisi.

22 Wi Mamanuga God bameya guriguri pokaiya gwede mo nene geneiwagi ki ka wi notaga eyaka mena inako nota-pumuri, iwagi ke; 'Nau karako suwagu-buwani ki wenayagisi.' Wi inako sumaiwagi ki ka wi iwagubu ki wana e negeni." Iyesu inako wagubu.

Diyu ragidai kawakawaimuguma Iyesu pari wirawirapamawa
(Maki 11:27-33; Ruki 20:1-8)

23 Iyesu wirawena Mamanuga God e Tawai rabineya ade kanibu manako iyapana ika idiwa ki tadeyawa kabukabuwa tondawa ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ade iyapana kawakawai dai ki e bameya bautagubu manako manumupu, tagubu ke; "Kau nima kasiyara negebu were kwaenugei? Kasiyara ki nima negebu?"

24 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; "Yabiri ka nau wi manuniyani denai sidimuri were ewa ka nau nima kasiyara tegebu ki sisiyai wi nidiyani.

25 Apunu Diyoni iyapana siruwatamana ki nana bauwena ki ka e Mamanuga God
wagubu ki pokaiya kwaewagawa bo iyapana kaina mo wagubu were kwaewagawa? Wi
ki iwagi da nau wainapani.”

Kawakawai ragidai e manui ki wainamupu ka mu denai e badidi siyamana ki nana
dibimupu deni deni tagamawa kasiwara idiwa. Mu inako tagamawa ke; “Nu denai
iwagamu da; ‘Apunu Diyoni, e ka Mamanuga God wagubu umuneya kwaewagawa’, nu
inako iwagamu ki ka apunu ki denai nidiyoto, yagisi ke; ‘Baganai, ko wi badidi pokere
apunu Diyoni e yonai eba sumamupu?’

26 Ko nu iwagamu da; ‘Apunu Diyoni, e ka iyapana kaina mo wagubu umuneya kwaewa-
gawa’, nu inako iwagamu ki ka nu iyapana-nuguma pakasi ragidai badidi tagisi, mibai ka
mu kuduba wainapiyamu da apunu Diyoni e ka Mamanuga God e bonanai wainapiyawa
wagawa ki apunai mosi.”

27 Kawakawai ragidai inako waina-mupu ki pokere mu denai Iyesu simupu, tagubu ke;
“Nima Apunu Diyoni tono-pupu ki nu eba katainugu.”

Iyesu yona ki wainapupu ka e denai wagubu ke; “Baganai, wi nau eba sidimupu ki
pokere nima kasiyara nau tegebu pokaiya kwaesugakani ki sisiyai nau wi mete eba
nidiyani.”

Apunu mosi e gubagaiyoma apeya ki keyakeyai

28 Iyesu inako wagubu, ade wagubu ke; “Wi karako badidi wainapiyamu; Apunu mosi
e gubagaiyoma apeya mete idiwa manako mara mosi ka e ubupu e gubagai yabiri we-
nawena ki e bameya bauwena manako sibu, wagubu ke; ‘Gubagani, kau karako kokorau
kaya-nuwagi upinuwagi.’

29 E inako wagubu ko e gubagai ki basarawena, denai wagubu ke; ‘Pa mena, nau eba
nuwa-neya’. E inako wagubu ko ewa ka e notai ade wirapupu manako kokorau kayawena.

30 Ki eweya ka apunu ki wirawena e gubagai mosi ki e bameya kayawena manako e mete
sibu da e kokorau kayawagana upiwagana ki nana. E gubagai ki garugaru mena wagubu
ke; ‘Baganai, eba wainapi, nau kokorau kayasugani’. E inako wagubu ko ewa ka e notai
wirapupu manako kokorau eba kayawena.

31 Karako sidimuri da nau wainapani; Munu nima ubupu e mamai umunui wadubu,
yabiri ki kena bo ewa ki kena?”

Iyesu yona ki wagubu ka kawakawai ragidai ki denai tagubu ke; “Munu yabiri ki kena.”

Mu inako tagubu, manako Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Nau yona mibai nidiyani
wainapumuri; Iyapana takesi wadamu ragidai ade ridi yawata kawakawareya iwu ragidai
ki mu ka aita wi raurunimoto Mamanuga God e gari rabineya yabiri kaiwoto, ko wi ka
ewaiwagi.

32 Apunu Diyoni wi bamagau bauwena yawata supasupai kabuwa-nibu, ko e yonai ki wi
eba wainamupu sumamupu. Takesi wadamu ragidai ade ridi yawata kawakawareya iwu
ragidai e yonai wainamupu sumamupu manako mu beramaga berokoi kamadumpu ki wi
yabugere emitampu ko wi wiga beraga berokoi ki wi eba kamadumpu ade wi notaga eba
wiramupu.”

Upi kwayubapamawa ragidai mu keyakeyaimaga
(Maki 12:1-12; Ruki 20:9-19)

33 Iyesu ade tadebu, wagubu ke; “Nau keyakeyai ade mosi suwagani wainapumuri;
Waira apunai mosi e gari umapu manako ripa ‘waeni’ ki momai dai tepupu gari ki rabineya
upu. Ki eweya ka e ripa madai ki botopamana watai yamanapupu manako iyapana e upi ki
kwayubapamana watai iyarau mo mete wadubu. Wadubu kewowena ka e iyapana dai mu
nene wagubu bau-tagubu manako gwaiyabatapu, wagubu ke; “Wi nau upini yau naigida
mena kwayubapiyoi manako maura marai ki makeya ka wi madai dai wi wiga tepiyoi ko
dai nau nene nakapiyoi. Nau niya ka tawana mo kayasugani umoni da ewa marai mosi
ade bausugani.” E inako wagubu manako kamaditapu kayawena.

34 Maura marai bauwena ka e ubupu e bigabigaiyoma ripa madai dai tepa-mana ki nana
upi kwayubapamawa ragidai ki mu bamamugu tonotapu kayatagubu.

35 Ko mu ika bautagubu ka upi kwayubapamawa ragidai ki ripa madai mo mu
eba tagempu ko mu ubumpu iyapana ki tetampu mo guda-pamawa da pa tonomupu
kayawena, mo minimupu poyo ade mosi bowa were minimupu.

36 Ki eweya ka upi ki apunai e bigabigaiyoma ragidai ropani kawaya inako ade tonotapu
kayatagubu. Ko mu iwa da buri bautagubu ka upi kwayuba-pamawa ragidai ubumpu
yabiri bau-tagubu ragidai bamamugu badidi kwaetagamawa ki maba mu ewa bautagubu
ragidai ki mu bamamugu inako mete kwaetagubu.

37 Upi apunai e bigabigaiyoma inako tonotamiyawa da kewowena ka e eya gubagai
tonopupu. E notai wagubu ke; ‘Nau niya gubagani tonopani ki ka mu e naigida mena
wiwirapomoto waina-pakani.’
38 Ko e gubagai kayawena umawa da buri upi kwayubapamawa ragidai bamamugu
bauwagana kwae-wagawa ka mu e yabadawa emupu manako mu mubo mena tagubu ke;
‘Waira yau ewa wadana apunai ki bauwena yau kena ki pokere karako miniyamu poyo da
e gwedegwedei yau kuduba ka aita nu tepamu.’
39 Mu inako tagubu manako mu munu ki wadumpu dokodoko gari tagaiya kwenumupu
manako minimupu poyo.”
40 Iyesu keyakeyai ki wagubu kewowena ka e iyapana ki ade manutapu, wagubu ke;
“Wi badidi wainapiyamu; Waira ki apunai e eya aita wirayagisi baiyagisi ki ka e upi
kwayubapamawa siyasiya ragidai ki mu bamamugu badidi kwaeyagisi?”
41 Iyesu inako wagubu ka kawakawai ragidai ki denai e simupu, tagubu ke; “Mu berokoi
kwaetagubu ki pokere e mu tetamini namutamini manako ewa e upi kwayubapamana
ragidai kudubai dai ki mu nene yagisi baitagisi manako mu ubumoto e upi naigida mena
kwayuba-pomono da maura marai baiyagisi ki ka mu bani tepomoto manako daikere
apunu kawai ki e nene nakapomoto.”
42 Iyapana ki inako tagubu manako Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; “Mamanuga God
e okai ki wi iyaba-mupu bo pa mena? Oka ki wagubu ke;
‘Wi tawa wadamu ragidai waina-mupu da e ka bebeda berokoi ki pokere kwenumupu. Ko
Mamanuga God bebeda ki wadubu ade wowo bebedai kaupupu. Nu Kaiwawo-nuga
ki kwaewena ka bagi kawaya nu yabunugere emipi.’ ”
43 Iyesu Mamanuga God e okai kawareya inako wagubu manako ade tadebu, wagubu
ke; “Mamanuga God wi wataga e gari rabineya winepupu tapu ki e koritapoto iyapana
kudubai mibi-maga kipu ragidai ki mu tageni da mu ika idiwono.
44 Nau nidiyani wainapu-muri; Iyapana kaiwoto da bebeda ki pokaiya pisipisitamini
gwepomoto ki ka mu bidara yadini midimaga purupuru-tagisi. Ade bebeda ki mu
kawarimugu kauyagisi ki ka mu tauniyoto kwere-kwerere.” Iyesu inako wagubu.
45 Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai ade Parisi ragidai mete kina
wainamupu da Iyesu keyakeyai ki wagubu ki ka e mu nene wagubu,
46 ki pokere mu gagayatagubu e wadamana yawatai kwaenepamawa. Ko mu e eba
wadumupu mibai ka mu pakasi ragidai ropani kawaya ika idiwa ki mu kudu-mugu
wainamupu. Pakasi ragidai tagubu da Iyesu e ka Mamanuga God e bonanai wainapiyawa
wagawa apunai mosi.

22

Mamanuga God e poragai kawaya ki waigugui
(Ruki 14:15-24)

1 Iyesu waigugu pokaiya iyapana ade tadebu, wagubu ke;
2 “Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki keyakeyai
mosi ka yau kena; Apunu kawai mosi e gubagai anikawagana ki kupei kawaya mo
okukunawena.
3 E okukunawena kewowena ka e bigabiga-iyoma dai tonotapu da mu kayataga-mana
iyapana bibitapu ragidai ki waratamana kupe kawareya bautaga-mana ki nana. E bigabi-
gaiyoma kaya-tagubu iyapana tademupu, ko iyapana ki basaratagubu eba bautagubu.
4 Ko apunu kawai ki e bigabigaiyoma dai ade tonotapu tadebu, wagubu ke; ‘Wi kaiwagi
nau bibitapuwani ragidai inako tademuri, iwagi ke; ‘Nau kupe yau okukunasugubuwani
kewowena. Nau papaniyoma burumakau munumuguma mete kina ki nau namuta-
puwani bani teyamipi nawananimei ki pokere wi kuduba kupe yau kawareya garugaru
mena baiwagi.’
5 E bibi tonotapu ragidai kayatagubu yona ki iyapana tademupu ko iyapana
basaratagubu umunumaga eba wadumpu ko mu mubo nuwamugu nuwamugu mena
kwaetagubu. Mosi e ebo kokoreya kayawena ade mosi e ebo baikamu wateya ki kayawena.
Mu inako kwaetagubu,
6 ade mu dai ubumpu bibi ragidai ki tetampu giritampu pasutampu manako ewa
taunimupu popo.
7 Iyapana kwaetagubu siyasiya ki sisiyai apunu kawai ki wainapupu manako e nuwai
pupuwena e piyara-iyoma dai tonotapu kayatagubu berokoi kwaetagubu ragidai ki
kuduba namu-tampu gawarara manako mu natere-maga mete pasumupu.
8 Ki eweya ka e bigabigaiyoma ragidai mu nene wagubu bautagubu manako tadebu,
wagubu ke; ‘Nau gubagani anikawagana ki kupei nau ororeya mena okukunasugubuwani

kewowena. Ko iyapana bibimaga tonopuwani ragidai ki mu ka eba bagi da mu bautagamana makai,
9 ki pokere wi karako kaiwagi imatau ade yawata kawakawareya iyapana ropani kawaya pa asusu ika idiwu ki waratamuri da mu kupe yau kawareya baitagisi.'
10 E inako wagubu manako e bigabigaiyoma kayatagubu imatau ade yawata kawakawareya iyapana bagi ade eba bagi ki kuduba waratampu bautagubu tawa kuduba posiwena.
11 Apunu kawai ki iyapana bau-tagubu ragidai mu emitamana ki nana tawa rabineya yapu manako e apunu mosi ika tondawa ki e anika monagai eba umapu ki empupu sibu, wagubu ke;
12 'Kabai, kau anika monagai eba umapi ki pokere kau badidi maba nau tawaneya baunugibi?' E inako wagubu, ko apunu ki yona daikere mo eba wagubu ko pa tondawa.
13 E pa tondawa ki pokere apunu kawai ki e bigabigaiyoma tadebu, wagubu ke; 'Apunu yau wadumuri e idai kerarai umamuri dokodoko manako gari tagaiya sisipu rabineya kwenupumuri. E ika makariyogono uwarai sisiripono yadi kirono tondono."
14 Iyesu keyakeyai ki wagubu kewowena ka e iyapana ki ade tadebu, wagubu ke; "Mamanuga God e iyapana ropani kawaya bibitapu ko e iyapana eba ropani winetapu."

Iyapana wairamaga denai takesi tamoto bo pa mena?
(Maki 12:13-17; Ruki 20:20-26)

15 Ki makeya ka Parisi ragidai mubo mena paeretagubu Iyesu beraberapa-mana manupamana da e yona mo paerepana manako mu ki pokaiya e wadamana ki nana ki keketai kupamawa.
16 Mu ubumpu mu muga tademawa kabukabuwa ragidai ade apunu Erodi e kowaiyoma dai mete kina ki tonotampu kayatagubu Iyesu bameya bautagubu manako simupu, tagubu ke; "Nidiyei kabukabuwa apunai, nu katainugu da kau iyapana eba beratamiyei ko kau yona mibai mena nuwegei. Iyapana kawakawai kau bamageya bautagamu ki kau bera yonai eba nuwegei beratamiyei. Ade iyapana pakasi ragidai kau bamageya bautagamu ki kau mu mete eba beratamiyei yona kudubai mosi nuwegei. Pa mena. Kau maramara yona eyaka mena Mamanuga God e yawatai ki yonai mibai ki mena kawareya kawareya iyapana kabuwatamiyei.
17 Ki pokere, kau badidi wainapiyei ki kau karako kiya nuwagi da nu wainapamu; Nu tawana Roumi ragidai mu kawaimaga Sita bameya nu wairanuga denai takesi tamana ki nene ka nu goranuga badidi wagau? Nu takesi ki tamana ka baganai bo eba baganai?"
18 Iyapana ki Iyesu wadamana ki nana dayaya yonai tagamawa ki Iyesu ororeya mena kataiwena ki pokere e denai tadebu, wagubu ke; "Wi ka midiga pa matakawagau ragidai. Wi badidi pokere nau wadisinimana ki nana dayaya yonai iwagamu?
19 Ko baganai, wi takesi tamana ki bowai madai mo tegemuri da nau empani."
Mu bowa madai mo wadumpu kwemupu,
20 manako e mu manutapu, wagubu ke; "Yau ka nima keyai bowa madai yau naureya tondau? Nima si bowa madai yau naureya okamupu?"
21 E inako wagubu ka mu denai tagubu ke; "Yau ka tawana Roumi ragidai mu kawaimaga Sita e keyai ki naureya tondau."
Mu inako tagubu, manako Iyesu denai wagubu ke; "Baganai, ki pokere apunu kawai Sita e nene ki wi e ebo kwemuri, ade Mamanuga God e nene ki wi e ebo kwemuri."
22 Iyesu yona ki wagubu ka iyapana ki mu notamaga kowena denai siyamana babatagubu manako kamadumpu kayatagubu.

Popai ragidai ade iyatagisi kimoto ubumoto
(Maki 12:18-27; Ruki 20:27-40)

23 Mara eyaka mena ki rabineya ka Sadusi ragidai dai Iyesu bameya bau-tagubu. Sadusi ragidai mu ka iyapana inako tadeyamu, tagamu ke; 'Nu popoigamu ki ka nu ewa eba iyaigamu ade kimamu ubumamu.'
24 Sadusi ragidai ki Iyesu bameya bautagubu manako simupu, tagubu ke; "Nidiyei Kabukabuwa Apunai, oragai apunai Mosisi nu goranuga inako tapu, wagubu ke; 'Apunu mosi e wainai munu eba wenapoto manako e nobomoi poyagisi, ki ka apunu ki e yowai koboro ki uworoto manako munu wenapoto ki aita popai apunai ki e watai yadini.'
25 Kau karako wainapi; Iyapana ida daikere kewowena daikere apeya (7) nu mete yewe idiweya manako mu tata-maga ridi mo uwapu. E ridi mo uwapu ko e munu eba wenapupu manako apunu ki powena. E powena ki pokere e yowai koboro ki uwapu ko e mete powena ko munu mo eba wenawena.
26 Mu inako kwaetagamawa yamawa da iyapana ida daikere kewowena daikere apeya (7) koboro ki uwamupu ki mu kuduba popotagubu gawarara ko munu mo eba wenawena.

27 Ko siyareya ka ridi ki e eya mete powena.
28 Kau karako nuwagi da nu wainapamu; Mara kwauneya iyapana popotagubu ragidai
ade iyatagisi kimoto ubumoto makeya ki ka ridi ki nima wainai? Mibai ka e iyapana ida
daikere kewowena daikere apeya (7) ki tauwapu."
29 Sadusi ragidai ki inako tagubu ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke, "Wi paerepiyamu
kawaya daganani. Wi Mamanuga God e yonai eba kataigau ade e kasiyarai mete eba
kataigau.
30 Iyapana popotagubu ragidai ade iyatagisi kimoto ubumoto makeya ki ka mu eba
anikatagisi. Mu ka aneya kunumau idiwu ki mu maba inako idiwono.
31 Ko iyapana popotagubu ragidai ewa ade iyatagamana kimana ubumana ki yonai ka
Mamanuga God e okai wi kabuwanibu kewowena. Ko e yonai ki wi bani eba iyabamupu
bo? E okai ki wagubu ke;
32 'Apunu Eburamu e Mamai God ka nau. Apunu Aisiki e Mamai God ka nau. Ade apunu
Diyaikapu e Mamai God ka nau.' "
Iyesu ubupu Mamanuga God e okai kawareya inako wagubu manako ade tadebu,
wagubu ke; "Mamanuga God e ka eba iyapana kwakwarepumaga ononopiyamu puwawa-
gau ki mu Mamamaga. E ka popai ragidai mu keyaimuguma iyaiya idiwu ki mu Mamam-
aga, ki pokere e okai wagubu ke; 'Apunu Eburamu e Mamai God ka nau. Apunu Aisiki e
Mamai God ka nau. Ade apunu Diyaikapu e Mamai God ka nau."
33 Iyapana ropani kawaya Iyesu kabuwai ki wainamupu ka mu nota-maga kowena.

Gora bani ka kawaya
(Maki 12:28-34; Ruki 10:25-28)

34 Iyesu badidi wagubu ki pokaiya Sadusi ragidai yona denai tagamana babatagubu ki
sisiyai Parisi ragidai wainamupu manako mu bautagubu ewapuru dibimupu.
35 Mu ewapuru dibimupu manako mu paunamugu ka Mamanuga God e gorai kataiya
apunai mosi ubupu Iyesu manupana da e yona mo paerepana ki nana e manupupu,
wagubu ke;
36 "Nidiyei Kabukabuwa Apunai, Mamanuga God e gorai ropani kawaya nakapupu ki
paunamugu gora bani ka kawaya esida?"
37 E inako wagubu, manako Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Gora kawai ka yau kena;
'Mamanuga God e eya mena ka Kaiwawo. Wi nuwaga notaga ade wi mibiga kuduba e
mena mara-mara nota kwarikwarisipiyoi idiwoi.'
38 Gora ki mena ka kawaya esida,
39 ade gora ki kobaiya ka yau kena; 'Kau kiya nene wainapiyei ki maba kau kowagi-yoma
mu nene mete wainapiyowa.'
40 Gora apeya yau mena ka kawakawaya. Mamanuga God e bonanai wainapamawa
tagamawa ragidai badidi tagubu ade oragai apunai Mosisi gora badidi tapu ki kuduba ka
gora apeya yau mu koba-mugu." Iyesu inako wagubu.

Nu Iya Negeyana Apunai Keriso ka nima?
(Maki 12:35-37; Ruki 20:41-44)

41 Parisi ragidai ika bautagubu dibimupu idiwa ki pokere Iyesu mu manutapu, wagubu
ke;
42 "Wi badidi wainapiyamu; Wi Iya Negeyana Apunai Keriso ki e ka nima e momai?"
E inako wagubu manako mu denai tagubu ke; "E ka oragai apunai Dewida e momai."
43 Mu inako tagubu ko Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; "Keriso ka oragai apunai Dewida
e momai ki yonai ka mibai maba ki ka Mamanuga God e Keyai badidi pokere apunu Dewida
kabuwapupu da e uburoto Keriso e eya Kaiwawoi siyana ki nana sibu? Mama-nuga God e
okai wagubu ke;
44 'Nau Mamai God nau Kaiwawoni sibu, wagubu ke; Kau nau madanani garu deneya
tondowa da nau kau iyaragiyoma kuduba kwanatamani kau kerapugi kobaiya
nakatamani kewoyagisi were.'
45 Oragai apunai Dewida ubupu wi Iya Negeyana Apunai Keriso e eya Kaiwawoi sibu, ko
ade badidi maba ka e eya Kaiwawoi sibu Keriso ki ade apunu Dewida e eya momai?"
46 Iyesu yona ki wagubu ka Parisi ragidai yona denai tagamana babatagubu. Mara ki
makeya ade ewa ka iyapana dai eba bautagubu Iyesu manumupu.

23

Iyesu iyapana kawakawai sisibatapu
(Maki 12:38-39; Ruki 11:43-46; 20:45-46)

1 Ko Iyesu wirawena e tadeyau kabukabuwa ragidai ade iyapana ropani kawaya mete
kina ki tadebu, wagubu ke;

2 “Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai ade Parisi ragidai ki mu ka oragai apunai
Mosisi e watai wadumupu,
3 ki pokere mu Mamanuga God e yonai tagamu ki wi wainapiyoi makeya makeya
kwaiwogoi. Ko mu kwaetagamu ki kawareya wi inako eba kwaiwogoi, mibai ka mu yona
tagamu ki mu muga paerepiyamu ko eba kwaetagamu.
4 Mu mubo goramaga bisi kawaya ki mu wadamu pakasi ragidai mu kwepokaramugu
tamu. Ko iyapana gora ki makeya kwaetagamana ki nana muya nunumu ki ka kawakawai
ragidai ki pa ubumu mu emitamiyamu ko eba waitatamiyamu.
5 Iyapana mu emitamana ki nana ka mu Mamanuga God e yonai dai oka-piyamu mu
yabaramugu painipiyamu ade mu idamugu katama maba umamu. Mu midimaga tatamai
umamu ki kisiyarai rorowa kawakawaya taini-piyamu iwu.
6 Poraga kawareya ka mu iyapana mu emitamana wiwiratamana ki nana kebari bagi
kawaya kawareya idiwu ade guriguri tawai rabineya ka mu kawai gisipiyamu kawakawai
ragidai mu watamaga bagi kawaya ki kawareya idiwu.
7 Mu nuwamugu kayatagamana imatau iwana da iyapana ropani kawaya ika idiwu mu
emitamana naigida mena parautamana ki nana manako tagamana ke; ‘Wi ka nu Nidiyamu
Kabukabuwa Ragidai’.
8 Mu inako kwaetagamu, ko nau nidiyani wainapumuri; Wi wiga kowaguma eba
tademuri da mu ka wi ‘Nidiyamu Kabukabuwa Ragidai’, mibai ka wi Nidiyau Kabukabuwa
Apunai ka eba ropani ko eyaka mena.
9 Ade yewe wairau ka wi iyapana kaina mo eba simuri da e ka wi ‘Mamaga’, mibai ka wi
Mamamaga eyaka mena ka kunumau tondau.
10 Ade wi Kaiwawoga ka Keriso e eya mena ki pokere iyapana kaina mo wi Kaiwawoga
eba simuri.
11 Iyapana nima wi paunagau kawaiwagana wainapiyau ki ka e kwarisiyagisi e kowaiy-
oma mu bigabigamaga kwaeyogono.
12 Iyapana nima e ebo si tepapiyau ki ka aita ewa ka e kwarisiyagisi suroto. Ko ade
iyapana nima e ebo kwarisiwena tondau ki ka aita ewa ka e kawayayagisi.”

Parisi ragidai mu midimaga pa matakawagau
(Maki 12:40; Ruki 11:39-42, 44, 52; 20:47)

13-14 Iyesu ade wagubu ke; “Akae, Mamanuga God e gorai kataigau ragidai ade Parisi
ragidai, wi ka aita bita kawaya bananapumuri. Wi ka midiga pa matakawagau ragidai.
Mamanuga God e gari kunumau ki katai iyapana kataitagamana katamurui ki kasiparai ka
wi umamupu dokodoko. Wi wiga ka katai ki eba kataigamana wainapiyamu ade iyapana
katai ki kataitagamana wainapiyamu kaiwu mu yawatamaga ki wi bodapiyamu.
15 Akae, Mamanuga God e gorai kataigau ragidai ade Parisi ragidai, wi ka aita bita
kawaya bananapumuri. Wi ka midiga pa matakawagau ragidai. Iyapana eyaka mena
kwaitana e notai wirapa-mana da wi kwaiwagamu ki maba e mete inako kwaewagana ki
nana ka wi ubumu tawana tawana igida yauda egi kawareya mete kina kwaeneiwagamu
iwu. Wi iyapana mo inako bananapumuri ki ka wi beraga berokoi e kabuwapumuri da
e wi badidi kwaiwagamu ki maba e inako mete kwaeyogono. Ko berokoi e kwae-yogono
ka kawaya esida ki pokere e yo wi bita wadamana tawaneya baiwagi ki ka e bita kawaya
daganani esida bananapoto.
16 Akae, wi yabuga kenekenei iyapana waratamiyamu yawata paere-piyamu
kabuwatamiyamu ragidai. Wi ka aita bita kawaya bananapumuri. Wi iyapana tadeyamu,
iwagamu ke; ‘Nima uburoto Mamanuga God e Tawai ki si pokaiya gwede mo gwaiyaba
kaimatana yagisi manako gwaiyaba wagubu ki e ewa eba kwaeyagisi, ki ka baganai, eba
gwedei mete kina. Ko e uburoto bowa yamayamai Mamanuga God e Tawai rabineya ki
si pokaiya gwaiyaba kaima-tana ki yagisi, ki ka gwaiyaba wagubu ki e makeya makeya
kwaeyogono ko eba paerepoto.’
17 Wi inako iwagamu ki mibai ka wi yabuga ka kenekenei ade wi ka notababa ragidai.
Gwede ka kawaya esida? Bowa yamayamai ki kena bo Mamanuga God e Tawai ki kena?
Nau nidiyani wainapumuri; Gwede yamayamai tawa rabineya ki kuduba ka tawa ki
pokaiya Mamanuga God e nene.
18 Ko wi iyapana inako mete tadeyamu, iwagamu ke; ‘Nima uburoto Mamanuga God e
kepakepai ki si pokaiya gwede mo gwaiyaba kaimatana yagisi manako gwaiyaba wagubu
ki e ewa eba kwaeyagisi, ki ka baganai, eba gwedei mete kina. Ko e uburoto puyo kepakepa
kawareya tampu ki si pokaiya gwaiyaba kaimatana ki yagisi, ki ka gwaiyaba wagubu ki e
makeya makeya kwae-yogono ko eba paerepoto.’

19 Wi yabuga kenekenei ragidai. Gwede ka kawaya esida? Kepakepa ki kena bo puyo
kepakepa kawareya ki kena? Nau nidiyani wainapumuri; Gwede kepa-kepa kawareya ki
kuduba ka kepakepa ki pokaiya Mamanuga God e nene.
20 Iyapana nima uburoto kepakepa ki si pokaiya gwede mo gwaiyaba kaimatana yagisi ki
ka e puyo kepakepa kawareya nakamupu ki kuduba simaga pokaiya gwaiyaba kaimatana
ki mete wagubu.
21 Ade iyapana nima uburoto Mama-nuga God e Tawai ki si pokaiya gwede mo gwaiyaba
kaimatana yagisi ki ka e tawa ki apunai e si pokaiya gwaiyaba kaimatana ki mete wagubu.
22 Ade ki kwaitana; Iyapana nima uburoto kunuma si pokaiya gwede mo gwaiyaba
kaimatana yagisi ki ka e Mamanuga God e kemai ade kema kawareya tondau apunai ki
mu simaga pokaiya gwaiyaba kaimatana ki mete wagubu.
23 Akae, Mamanuga God e gorai kataigau ragidai ade Parisi ragidai, wi ka aita bita
kawaya bananapumuri. Wi ka midiga pa matakawagau ragidai. Wi ka gwedegwedega
kuduba naigida mena damupiyamu manako damu ida esida mena ki damui eyaka mena
ka wi Mamanuga God nene tamu. Ena, eba wi gwedegwedega ki mena ko kusura kwarai
yo gumai ebo ebo inako ki wi mete tepiyamu naigida mena damu-piyamu. Ko Mamanuga
God e gorai kawakawai karako suwagani ki wi eba wainapiyamu kwaiwagamu; Wi
Iyapana bamamugu supasupai kwaiwagamana ki wi eba kwaiwagamu, wi iyapana eba
nuwanuwatamiyamu, ade wi badidi kwaiwagamana iwagamu ki wi eba kwaiwagamu.
Damu eyaka mena Mamanuga God nene tamana ki ka baganai ko e gorai kawakawai ki
wi mete makeya makeya kwaigamana ki nana.
24 Wi yabuga kenekenei iyapana waratamiyamu yawata paerepiyamu
kabuwatamiyamu ragidai, wi ka badidi maba ki keyakeyai nau karako wi nidiyani
wainapumuri; Wi ka apunu mosi e kapai rabineya kwagama marai munta supu ki
empupu tekwaripupu kwenupupu ko buwamuku kawaya e kapai rabineya supu ki e eba
empupu ko mete kubabu, ki wi ka apunu ki maba.
25 Akae, Mamanuga God e gorai kataigau ragidai ade Parisi ragidai, wi ka aita bita
kawaya bananapumuri. Wi ka midiga pa matakawagau ragidai. Wi kapaga yo wi yogoga
tagai mena ki wi siruwapiyamu da iyapana wi emini-mana baganai tagamana ki nana,
ko wi rabinagau berokoi posiwena uburau ki wi utapiyamu kapoi ade taisi teyateyama ki
mena kwaiwagamu idiwu.
26 Wi yabuga kenekenei Parisi ragidai, nau yona yau nidiyani ki wi wainapumuri; Wi
kapaga yo wi yogoga ki rabinai yabiri siruwapumuri ki ka tagai mete taniyagisi.
27 Akae, Mamanuga God e gorai kataigau ragidai ade Parisi ragidai, wi ka aita bita
kawaya bananapumuri. Wi ka midiga pa matakawagau ragidai. Popotagubu ragidai mu
rakimaga iyapana tarapiyamu bagi kawaya monagapiyamu, ki wi ka ade raki ki maba.
Raki kawareya ka tanai kawaya ko raki rabineya ka popai ragidai mu suwanamaga ade
mu midimaga kwakwarepumaga puwawena ika uburau.
28 Ki maba, iyapana wi midiga kwakwarepuga empiyamu ka bagi kawaya ko wi midiga
pa matakawagau. Wi rabinagau ka bigi mena posiwena uburau.”

Mamanuga God uburoto Parisi ragidai bita tageni
(Ruki 11:47-51)

29 Iyesu ade wagubu ke; “Akae, Mamanuga God e gorai kataigau ragidai ade Parisi
ragidai, wi ka aita bita kawaya bananapumuri. Wi ka midiga pa matakawagau ragidai.
Mamanuga God e bonanai wainapamawa taga-mawa ragidai ade bagi supasupai kwae-
tagamawa ragidai naiya mena popotagubu ononotampu ki mu ononotampu rakimaga ki
wi karako naigida mena monagapiyamu ade kwayubapiyamu.
30 Wi iwagamu ke; ‘Nu ripakwarakwaranuguma ubumpu Mamanuga God e bonanai
waina-pamawa tagamawa ragidai namutampu ki ka mu idiwa makeya nu ika mete
idimpena ki ka mu berokoi kwaetagubu ki maba nu inako eba kwaigumpena.’
31-32 Wi inako iwagamu, ko nau nidiyani wainapumuri; Wi ripakwarakwaraguma nene
iwagamu ki ka wi wiga nene mete iwagamu, mibai wi ka mu momo-muguma. Ko baganai,
mu naiya Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai namutamawa ki
bigi wi karako wadumuri riyapumuri yamuri kewopumuri.
33 Wi ka motamota berokoi e munuiyoma ade wi motamota e munuiyoma mete we-
natamiyamu. Mamanuga God wi bita negeyana watai ki wi badidi maba baibigapumuri?
34 Nau nidiyani wainapumuri; Nau bonanani wainapamana tagamana ragidai yo katai
ragidai yo wi nidimana kabukabuwa ragidai ki mu kuduba nau wi bamagau tonotamani
manako mu nau yonani togomono iwono. Ko nau kataineya da aita ewa ka wi ubumuri
manako mu dai wi namutamuri, dai wi ripa korosi naureya ikokotamuri da popotagisi,

dai wi tetamuri guriguri tawai rabineya raukeketamuri, ade dai wi siwakeketamuri tawa
tawa kaya-tagisi.
35 Wi mu bamamugu inako kwaiwagi ki pokere wainapumuri; Iyapana naiya ubumpu
bagi supasupai apunai Eiboro minimpu poyo ade e eweya supasupai kwaetagamawa
ragidai mete namutamawa kebomawa da apunu Barakaiya e gubagai Sekaraiya Mama-
nuga God e Tawai rabineya 'Puyo Tamu Watarai' ade 'Wata Tanai Bagi' ki paunau minimpu
poyo, mu berokoi ki kuduba kwaetagamawa ki denai ka bita wi bananapumuri.
36 Ena, nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Iyapana kuduba naiya namutampu
popotagubu ragidai mu bimbinamaga ka wi karako idiwu ragidai wadumuri."

Iyesu natere Diyerusaremu nene nuwaboyawena
(Ruki 13:34-35)

37 Iyesu ade wagubu ke; "Natere Diyerusaremu ragidai, natere Diyerusaremu ragidai.
Mamanuga God e bonanai wainapiyamu ragidai ki wi namutamiyamu ade e bibi tonotapu
ragidai ki wi bowa were tauniyamu popo. Kokoroku inai e munuiyoma e mabui kobaiya
nakatamiyau kwayuba-tamiyau ki maba ka nau maramara wi kuduba nau idani rabineya
dibiniyana ki nana wainapekeya ko wi nau bodabodasinimawa.
38 Ko wainapumuri, karako nau kamadiniyani kayasugani manako wi tawaga gumoroy-
agisi.
39 Ade nau yonani yau mete wainapumuri; Waunitau ka wi nau mo eba emisinimuri,
ko mara baiyagisi da wi iwagi ke; 'Kau Mamanuga God e kasiyarai pokaiya baunugibi ki
pokere e kau wadiniyoto bagi,' wi yona ki iwagi makeya ka wi nau ade emisinimuri." Iyesu
inako wagubu.

24

Mara siyarai bauwagana ki makai nu badidi maba empamu
(Maki 13:1-2; Ruki 21:5-6)

1 Iyesu Mamanuga God e Tawai ki kamadubu kayawena kaniyawa ka e tadeyau kabuk-
abuwa ragidai e bameya bautagubu e tawa bagi kawaya ki naigida mena empana ki nana
simupu.
2 Ko e tadebu, wagubu ke; "Wi gwedegwede yau kuduba em-piyamu? Nau yona mibai
suwagani wainapumuri; Tawa yau bowa pokaiya wadumupu ki ka iyapana ewa marai
mosi baitagisi baupomoto giripomoto pasumoto manako bowa mo kawareya pasimupu
ki kuduba mu yadini rorororo isiyapomoto kewoyagisi.

Nuwboya ade bita makari yabadau ki yonai
(Maki 13:3-13; Ruki 21:7-19)

3 Iyesu ripa 'oripi' wenatagubu kweyai ki kawareya tondawa makeya ka e tadeyau
kabukabuwa ragidai mubo mena e bameya bautagubu manako manumupu, tagubu
ke; "Kau nidi; Nuwaboya yo midi makari nene nuwagibi ki gwede mara baiyagisi?
Kau wiranugana baunugana marai ade mara siyarai ki marai bauwagana ki nu gwede
matakirai empamu da nu kataigamu mete idiwomu?"
4 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; "Wi kwayubaga naigida mena
kwaiwogoi yabu yabu idiwoi kwaenda iyapana baitagisi wi beranimoto kerapugau yadini.
5 Iyapana ropani kawaya nau ewaneya baitagisi nau sini pokaiya beratagisi, tagisi ke;
'Nau ka wi Iya Negeyana Apunai Keriso.' Mu inako beratagisi manako iyapana ropani
kawaya notamaga wirapomoto da mu sumatamini.
6 Wi ta yo yawira ki sisiyai wainapumuri, ade ta yo yawira kwaetagamana kwaetagisi ki
sisiyai mete wainapumuri. Ko kudu eba wainapiyoi. Ta yo yawira ki kuduba wenayagisi
ko mara siyarai tondau, eba bauwagana kena.
7 Tawana tawana ka natere mo uburoto natere kudubai mo mete yawiratagisi, ade
tawana mo kawaimaga e iyapanaiyoma tetamini kayatagisi tawana mo kawaimaga e
iyapanaiyoma mete kandetagisi. Tawana dai ka kapoi kawaya daganani uburoto ade
tawana dai ka waira nutanuta mete baiyagisi.
8 Ko nuwaboya yau kuduba ka ridi munu wenapana tagai urau ki makarai maba.
Makarai kawaya ka ewa baiyagisi.
9 Mara ki baiyagisi makeya ka iyapana ubumoto wi dai tenimoto iyara ragidai mu
idamaga rabineya naka-nimoto manako mu ubumoto wi girini-moto pasunimoto manako
namunimoto. Nau pokanere ka iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau
wi tagararanimoto.
10 Mara ki makeya ka nau sumasiniyamu ragidai ropani kawaya mu sumamaga kaupo-
moto manako kowamuguma tagararatamono deni deni yogo kasiwaratogomono.

11 Ki makeya ka Mamanuga God e yonai beratagamu mubo nuwamugu nuwa-mugu
tagamu ragidai ropani kawaya mete baitagisi iyapana kerapumugu waditamono notam-
aga wirapomono.
12 Mara ki makeya ka berokoi e upi kawayayagisi kayayagisi ki pokere iyapana ropani
kawaya mu rabinamugu ka nota kwarikwarisi ki notai nusuru-yagisi.
13 Ko iyapana gwedewau ragiragi kawaya ubumoto giruru maba kobaiya tetetagisi
kaiwono da mara siyarai baiyagisi ki mu ka iya waunai yadini.
14 Iyapana tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau, ki ka mu
Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki yonai bagi kawaya
yau wainapomoto kewoyagisi were ewa ka mara siyarai ki baiyagisi.”

Berokoi kawaya mosi yabadau
(Maki 13:14-23; Ruki 21:20-24)

15 “Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai Daniyero wagubu da aita
ewa ka Berokoi Kawaya mosi baiyagisi manako wata bagi kawaya e eba uburana watai
ki wateya e uburoto. (Nima yona yau iyabapono ki ka e yona yau mibai ki naigida mena
notapono.) Wi berokoi ki ika uburono empumuri,
16 ki ka wi tawana Diyudiya ragidai garugaru mena wakapaiwagi kweyau kaiwagi.
17 Iyapana mosi tawa tagaiya yapu tondau ki e eba suroto e ebo gwedegwedei tawa
rabineya nakapupu ki tepoto. Pa mena.
18 Ade iyapana mosi kokorau umau ki ka e eba wirayagisi e midi tatamai ki kai tawau
kayayagisi. Pa mena.
19 Akae, mara ki makeya ridi mosi mibi romodoi bo munu wawayai mete kina ki ka e
badidi maba wakapayagisi garugaru kaya-yagisi?
20 Ade ki maba, wi Mamanuga God bameya guriguriwogoi da berokoi ki nusuru marai
bo aiyata marai ki makeya eba baiyagisi.
21 Mibai, mara ki makeya ka nuwaboya yo bita kawaya daganani wenayagisi. Ma-
manuga God ubupu waira yo gwedegwede kuduba yamanatapu makeya idiweya ke-
bomeya da karako ka iyapana bita inako mo eba emupu. Ade ewa, mara siyareya, ka mu
bita inako mo mete eba empomono. Ko paunau ka bita kawaya yau wenayagisi.
22 Mamanuga God e bita ade nuwaboya ki marai yadini rowarowa ki ka iyapana mo eba
tondono ko mu kuduba popo-tagisi gawarara. Ko e eya iyapanaiyoma winetapu ragidai ki
mu nene e waina-piyau ki pokere e mara ki yadini rogobi da mu eba popotagisi ko idiwono.
23 Mara ki makeya iyapana mo baiyagisi wi nidiyoto, yagisi ke; ‘Kebo-muri empumuri,
Keriso yewe bauwena tondau,’ bo ade mo yagisi ke; ‘Keriso bauwena burida tondau,’
iyapana mosi baiyagisi inako yagisi ki ka wi e yonai ki eba sumapumuri.
24 Iyapana dai ubumoto beratagisi, tagisi ke; ‘Nau ka Keriso.’ Ade dai beratagisi, tagisi ke;
‘Nau ka Mamanuga God e bonanai wainapuwani makeya nidiyakani yau kena.’ Mu inako
tagisi manako mu matakiramaga marai kawai mete kwaetogomono wi kabuwanimono.
Mu iyapana beratamini manako kasiyara-tagisi ki ka mu ubumoto Mamanuga God e eya
iyapanaiyoma winetapu ragidai ki mu notamaga mete wira-pomoto.
25 Ki pokere wi wibo kwayubaga kwaiwogoi yabu yabu idiwoi. Gwedegwede kuduba
aita ewa wenayagisi ki sisiyai nau karako yabiri nidibuwani yau kena.
26 Iyapana dai wi nidimoto, tagisi ke; ‘Empumuri, e bauwena iyapana eba idiwu
tawaneya buri tondau’, mu inako tagisi ki ka wi rabinaga pakarayagisi mu ewamugu eba
kaiwagi. Ade mu tagisi ke; ‘Empumuri, e nu bamanugu yewe bauwena tawanugu tondau’,
mu inako tagisi ki ka wi mu yonamaga ki mete eba sumapumuri.
27 Yangwara wadau kunuma kuduba miniyau siwa ki maba ka Kunumau Kawapuwani
Apunai nau marani baiyagisi manako iyapana kuduba nau inako matarau emisini-moto.
28 Ko nau waigugu yau suwagani ki wi wainapumuri; Gwede mosi powena ika ukwarau
ki ka midiwari kusuketa ika mete dibipomoto e kwakwarepui ki kupamana ki nana
baitagisi.”

Kunumau Kawapu Apunai ade wirayagisi baiyagisi
(Maki 13:24-27; Ruki 21:25-28)

29 “Bita makari kawaya ki marai kewoyagisi ki ka madega sisipupoto manako siragamu
ewa eba taniyagisi. Supama kunumau gwegwetagisi manako kunuma kasiyarai mubo
mubo geyageyatagisi.
30 Mara ki makeya ka iyapana tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega
posiwagau, Kunumau Kawapuwani Apunai nau matakirani kunumau kwaesugani ki
mu empomoto manako yadi kimono apena meyomono. Ki makeya ka Kunumau Kawa-
puwani Apunai nau tanini bagi kawaya ade nau kasiyarani mete kina kunumau oroguma
kawareya ade kaworoni ki wi nau emisinimuri.

31 Bawiwi kawaya ki yogono makeya ka nau aneyaniyoma tonotamani manako tawana
tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau, kunuma waira kerareya, ki mu
kayatagisi nau iyapananiyoma winetapuwani ragidai kuduba kwanatamini manako wata
eyaka mena damutamini."

Waigugu mosi ripa damaya naureya
(Maki 13:28-31; Ruki 21:29-33)

32 Iyesu inako wagubu, ade tadebu, wagubu ke; "Karako keyakeyai ripa damaya naureya
kabuwaniyani ki wi wainapumuri; Ripa damaya mibai toporuyagisi gumai bagi kawaya
posiwagana kwaeyogono ki ka wi kataigau da bodu marai waunitau baiyagisi.
33 Baganai, wi gwedegwede kuduba nidibuwani ki mibai wena-yogono empiyoi ki ka wi
mete kataiwagi da mara siyarai ka waunitau.
34 Nau yona mibai suwagani wainapu-muri; Nau yonani yau kuduba nidi-buwani ki
mibai matarayagisi empu-muri were ka wi dai yewe wairau idiwu ragidai ewa popoiwagi.
35 Kunuma waira kuduba gogatagisi, ko nau yonani badidi suwagubuwani ki eba
gogayagisi ko maramara tondono kaniyono."

Iyesu gwede mara ade wirayagisi baiyagisi
(Maki 13:32-37; Ruki 17:26-30, 34-36)

36 "Nau gwede mara kemorau bo nawarau ade wirasugani bausugani ki ka iyapana
kuduba wi eba kataigau, aneya kunumau idiwu mete eba katai-mugu, ade nau niya
Mamanuga God e eya Gubagai ki nau mete eba kataineya. Nu Mamanuga God e eya mena
mara ki kataiya.
37 Iyapana oragai apunai Nowa tondawa makeya badidi kwaetagamawa idiwa ki maba
ka nau Kunumau Kawa-puwani Apunai ade wirasugana bau-sugana makeya iyapana
inako mete kwaetagisi.
38 Oragai takari kawaya awana goya kawaya ki eba bauwena makeya ka iyapana bani
kupamawa, awana kubamawa, apunu ridi tauwa-mawa ade petemuguma apunu tauwa-
mawa, mu inako kwaetagamawa kebomawa da apunu Nowa waka kawaya ki kawareya
yapu posiwena.
39 Mara ki makeya ka iyapana eba kataimugu da awana goya kawaya ki yabadawa,
ko goya kawaya ki bauwena iyapana kuduba bibiyotapu gawarara. Nau Kunumau
Kawapuwani Apunai ade wirasugana bausugana marai ka inako wenayagisi.
40 Nau bausugani ki ka iyapana apeya upitagamu idiwu ki nau mo yadani ko mosi
kamadani.
41 Ridi apeya bani madai musupiyamu idiwu ki nau mo yadani ko mosi kamadani.
42 Ki pokere wi wibo kwayubaga kwaiwogoi yabu yabu idiwoi. Nau wi Kaiwawoga
gwede mara ade wira-sugana bausugana marai ki wi eba kataigau.
43 Nau yona yau mete suwagani ki wi naigida mena wainapu-muri; Tawa apunai e eba
kataiya da kuwa apunai kemorau gwede madega baiyagisi. E kataiwagubena ki ka e
dagurai tondibena manako kuwa apunai ki eba bauwagubena e tawai baupena.
44 Baganai, ki maba nau nawanani yabu yabu idiwoi. Wi wainapiyoi da nau eba
bausugana marai ki nau Kunumau Kawapuwani Apunai ade wirasugani bausugani."
Iyesu inako wagubu.

Bigabiga apunai bagi ade eba bagi
(Ruki 12:41-48)

45 "Bigabiga apunai nima e upi eba kamadau ko e notai supasupai kawaya mena
kwaewagau ki e bameya badidi wenayagisi ki nau karako wi nidiyani wainapumuri;
Kawai apunai tawa kamadini kayayogono ki ka e bigabiga apunai ki e nene yagisi baiyagisi
manako siyoto da e yabiyabiri uburono manako e kowaiyoma bigabiga ragidai kuduba mu
upimaga badidi upitagamu ki makeya mu denimaga tageyono.
46 Bigabiga apunai ki uburoto e upi wadubu ki naigida mena kwayubapono kwaeyogono
tondono da apunu kawai ki ade wirayagisi baiyagisi e empoto, ki ka apunu kawai ki e
mamamai yagisi.
47 Ena, nau mibai suwagani wainapu-muri; Bigabiga apunai ki e upi naigida mena
inako kwayubapono kwaeyogono tondono ki ka tawa apunai ki e tepapoto kawaiyagisi
manako siyoto, yagisi ke; 'Nau tawani ade nau gwedegwedeni kuduba ki kau mete
kwayubapiyowa.'
48 Ko bigabiga apunai ki e berai eba bagi ki ka e upi naiya wadubu ki naigida eba
kwayubapono ko e notai yagisi ke; 'Nau kawaini e wirawagana bauwagana marai ki e
paerepupu rowarowa kawaya umau wadau'.

49 E inako notapono manako e eya kawai gisipono e kowaiyoma bigabiga ragidai ridi
yo apunu ki tauniyono makari tageyono ade bani kawaya daganani kupono awana
suwakarai mete kuburono da e yabarai babayagisi.
50 Ko ki makeya ka tawa apunai ki ade wira-yagisi baiyagisi manako bigabiga apunai ki
nainipoto.
51 E eba nawanawagawa ki pokere apunu kawai ki baiyagisi bigabiga apunai ki yadini
gudapoto bidara kweyoto manako ewa yadini iyapana midimaga pa matakawagau ragidai
mu watamugu kwenupoto. Kwenupoto manako e ika yadi kirono uwarai sisiripono
tondono.” Iyesu inako wagubu.

25

Onowa ida esida mena badidi kwaetagubu ki keyakeyai

1 Iyesu ade tadebu, wagubu ke; “Mara ki makeya wi Mamanuga God e gari rabineya
badidi maba kaiwana ki keyakeyai mosi ka yau kena; Onowa ida esida mena ki mu duna-
muguma temupu anika waunai apunai ki bananapamana nawanai kayatagubu.
2 Onowa ki mu paunamugu ida daikere mena ka notanotai ko ade ida daikere ka
notababa ragidai.
3 Notababa ragidai ki mu dunamuguma mena temupu ko duna awanai yapaka ki mu eba
temupu.
4 Ko onowa notanotai ki mu ka mu duna-muguma ki awanai yapaka mete temupu.
5 Anika apunai ki garugaru eba bauwena ki pokere onowa ki kuduba pa nawana idiwa
da paunau ka mu yabu-maga towena manako oro wadumpu.
6 Tedera paunau ka apunu mosi ubupu e bonanai ragiragi kawaya wagubu ke; ‘Anika
apunai bauwagana kwaewagau, wi kebomuri e banana-pumuri.’
7 E yona ki wagubu ka onowa ida esida ki kuduba wakapa giritagubu kimpu ubumpu
mu dunamuguma wade kawakawayamupu,
8 ko notababa ragidai ki mu dunamuguma awanai kewowena ki pokere mu ubumpu
notanotai ragidai ki tademupu, tagubu ke; ‘Wi dunaga awanai dai nu negemuri, mibai ka
nu dunanuguma awanai ki kewowena.’ Mu inako tagubu,
9 ko onowa notanotai ki denai mu tademupu, tagubu ke; ‘Pa mena, nu nubo denenugu
mena minimipi ki pokere dai wi nege-mana ka eba baganai. Wi kaiwagi wi wibo awanaga
ki gimarapumuri.’
10 Mu inako tagubu manako notababa ragidai ki ubumpu mu dunamuguma awanai ki
gimarapamana ki nana kayatagubu.

Mu kayatagubu ewamugu ka anika apunai ki bauwena. Onowa notanotai ida daikere
mena ki mu ka okukuna-tagubu kewowena ika nawana idiwa ki pokere anika apunai ki
bauwena ka e mu emitapu waratapu tawa rabineya anika kupei kupetagamana ki nana
yamupu manako ewa gudu umamupu.
11 Notababa ragidai iwa da ewa bautagubu ka mu gudu umampu ki tagaiya wadedetaga-
mawa, tagamawa ke; ‘Kaiwawonuga, Kaiwawonuga, kau gudu nu nene kwaipi.’
12 Mu inako tagubu, ko apunu ki denai tadebu, wagubu ke; ‘Ki pa mena, nau eba
kataineya wiyo.’ ”
13 Iyesu keyakeyai ki wagubu kewowena ka e iyapana ade tadebu, wagubu ke; “Nau
gwede mara bo gwede madega bausugani ki wi eba kataigau ki pokere yabu yabu idiwoi.”

Bigabiga ragidai apeya eyaka mu keyakeyaimaga
(Ruki 19:11-27)

14 Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; “Mara ki makeya wi Mamanuga God e gari rabineya
badidi maba kaiwana ki keyakeyai mosi ka yau kena; Apunu kawai mosi tawana uwama
kawaya mo kayawagana kwaewagawa ki pokere e bigabigaiyoma apeya eyaka ki mu nene
wagubu bautagubu manako e gwede-gwedei kuduba mu idamaga rabineya nakapupu da
mu kwayubapamana ki nana.
15 Mu eyaka eyaka kataimaga kawayai ki makeya makeya ka e bowa madai mu tagebu.
Mosi ka e bowa madai 5000 kwebu, mosi ka e 2000 kwebu, ade mosi ka e 1000 kwebu. E
inako kwaewena manako kamaditapu tawana mo kayawena.
16 Bowa madai 5000 wadubu apunai ki e kayawena bowa madai ki pokaiya upi mo
kwaewagawa manako bowa madai ki kawayawagawa yarawa da e kawareya ade 5000
wadubu.
17 Bowa madai 2000 wadubu apunai ki e mete inako kwaewena. E kayawena bowa
madai ki pokaiya upiwagawa yarawa da bowa madai ki kawareya ka e ade 2000 wadubu.

18 Ko bowa madai 1000 wadubu apunai ki e upi mo eba kwae-wena ko e ubupu
apunu kawai ki e bowai madai wadubu kayawena uruba ukwapupu manako rabineya
wekepupu.
19 Apunu kawai ki umawa wadawa da mara rowarowa kawaya kewowena eweya ka e
ade wirawena bauwena manako e bigabigaiyoma mu nene wagubu bautagubu tadebu,
wagubu ke; 'Nau bowa madai wi kwayubapamana ki nana negebuwani ki wi karako
tepumuri baiwagi da nau empani.'
20 Bowa madai 5000 wadubu apunai ki e yabiri bauwena manako wagubu ke; 'Bada
emani, kau bowa madai 5000 nau idani rabineya tapi ko ki pokaiya ka nau upisugekeya
da kawareya ade 5000 wadubuwani karako negeyakani yau kena.'
21 E yona ki wagubu ka apunu kawai ki denai e sibu, wagubu ke; 'Kau midigi eba
togawena ko kau upi bagi kawaya kwaenugibi apunai. Nau marai munta negebuwani ki
kau naigida mena kwayubapiyeya ki pokere nau karako kawaya daganani negeyani ki kau
mete kwayubapiyowa. Kau yabi da nau mete ewapuru idiwomu mamamaigomu.'
22 Ki eweya ka bowa madai 2000 wadubu apunai ki e mete bauwena manako wagubu
ke; 'Bada emani, kau bowa madai 2000 nau idani rabineya tapi ko ki pokaiya ka nau
upisugekeya da kawareya ade 2000 wadubuwani karako negeyakani yau kena.'
23 E yona ki wagubu ka apunu kawai ki denai e sibu, wagubu ke; 'Kau midigi eba
togawena ko kau upi bagi kawaya kwaenugibi apunai. Nau marai munta negebuwani ki
kau naigida mena kwayubapiyeya ki pokere nau karako kawaya daganani negeyani ki kau
mete kwayubapiyowa. Kau yabi da nau mete ewapuru idiwomu mamamaigomu.'
24 Siyarai ka bowa madai 1000 wadubu apunai ki e mete bauwena manako wagubu ke;
'Bada, nau kataineya da kau midigi kwakwarepugi ka tayatayabadai. Kau eba upinugibi
kokoreya ki kau bani tepiyei ade kau momai eba upi wateya ki kau raupomunugei.
25 Nau kau kudugeya wainapekeya ki pokere kau bowagi madai ki nau tepuwani waira
rabineya wekepuwani ko ki kuduba nau karako ade negeyakani yau kena.'
26 Bigabiga apunai yona ki wagubu wainapupu ka apunu kawai ki denai e sibu, wagubu
ke; 'Kau ka berokoi ade kau ramatagi ka togatogai upi eba kwaenugei apunai. Nau eba
upisugubuwani kokoreya ki nau bani tepakani ade nau momai eba upuwani wateya ki
nau raupomusugakani ki kau katainugibi nuwegei?
27 Baganai, kau katainugibi ki pokere bowa madai negebuwani ki kau wadubena
kayanugubena bowa madai kawayawagau wateya tapena da nau karako wirasugubuwani
bausugubuwani ki kau bowa madai dai kawareya tapena ki nau mete tegebena.'
28 Apunu kawai ki inako wagubu manako e bigabigai-yoma tadebu, wagubu ke; 'Bowa
madai 1000 apunu yau kwebuwani ki wi wadmuri bowa madai kawaya daganani 10000
wadubu apunai ki e kwemuri.
29 Nau nidiyani wainapumuri; Iyapana nima marai munta wadubu ki pokaiya ubu-
rau upi naigida mena kwaewagau kwayubapiyau ki kawareya ka e ropani kawaya
bananapoto ade e bondai ki mete uburono. Ko iyapana nima e bameya marai munta
uburau ki kawareya ka e mo eba yadini ade marai munta e bameya uburau ki mete
gogayagisi.
30 Wi apunu berokoi yau karako wadumuri sisipu tawaneya gari tagaiya kwenupu-muri.
E ika yadi kirono e uwarai sisiri-pono tondono.' Apunu kawai ki inako wagubu."

Mamanuga God iyapana bagi ade berokoi purutamini

31 Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; "Nau Kunumau Kawapuwani Apunai kaiwawosug-
ani nau aneyaniyoma bananasinimoto kaworoni makeya ki ka wi nau kepakepani tanai
bagi kawaya ki kawareya tondoni emisinimuri.
32-33 Iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ki mu baitagisi Kunumau
Kawapu apunai e yabareya dibipomoto idiwono manako papa sipi yo papa gote
kwayuba-tamiyamu ragidai mu papamuguma badidi maba purupiyamu papa sipi daikere
nakapiyamu ade papa gote daikere nakapiyamu ki maba ka e uburoto iyapana bagi
supasupai kwae-tagamawa ragidai tetamini e idai garu deneya nakatamini ade eba
supasupai kwaetagamawa ragidai ki tetamini e idai tenene deneya nakatamini.
34 E inako kwaeyagisi kewoyagisi eweya ka wi Kaiwawoga uburoto e idai garu deneya
idiwu ragidai ki tadeni, yagisi ke; 'Nau Mamai wadinibu bagi ragidai wi karako kebomuri
manako e kunuma waira kerareya wi wataga e gari rabineya yamanapupu ki rabineya ka
wi e kasiyarai pokaiya idiwoi.
35 Nau wetei mesiniyawa makeya ka wi nau bani tegemupu kububuwani, ade nau
awana gobani wagawa ki makeya ka wi nau awana tegemupu kubabuwani. Nau gogai
wi bamagau bausugubuwani ki wi nau diriwani kwaigubu,

36 ade nau sipumani pa mena ki wi nau sipuma-sinimupu. Nau sigirasugubuwani ki wi
nau kwayubasinimawa ade nau dibura rabineya tondekeya ki wi nau kasiyara tegemana
ki nana nau daiyoni baigubu.'
37 E inako yagisi ki ka iyapana bagi supasupai kwaetagamawa ragidai denai e siyomoto,
tagisi ke; 'Kaiwawonuga, kau gwede mara wetei meniyawa manako nu bani kau negemipi,
ade kau gwede mara awana gobagi wagawa manako nu awana kau negemipi?
38 Kau gwede mara nu bamanugu iyapana gogai maba baunugibi manako nu kau diri-
wagi kwaigibi ade gwede mara ka kau sipumagi pa mena manako nu kau sipumanimpi?
39 Kau gwede mara sigiranugibi manako nu kau eminimpi bo kau gwede mara dibura
rabineya tondeya manako nu kau daiyogi baigibi?'
Mu inako tagisi,
40 ko wi Kaiwawoga denai yagisi ke; 'Nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Wi
ubumpu nau iyapananiyoma kupamu siyasiya iwu ragidai mu diriwamaga kwaigubu ki
ka wi nau diriwani mete kwaigubu ki kena.'
41 E inako yagisi manako ade wirayagisi iyapana e idai tenene deneya ubumu ragidai
ki tadeni, yagisi ke; 'Mamanuga God e kowagai rabineya idiwu ragidai, wi paepereiwagi
kamadisinimuri kaiwagi. Berokoi Apunai Seitani e aneyaiyoma mete kina mu watamaga
mata maramara urau ki tawaneya Mamanuga God yamanapupu ki wateya ki wi mete ika
kaiwagi.
42 Nau wetei mesiniyawa makeya ki wi nau bani eba tegemupu, ade nau awana gobani
wagawa ki makeya ka wi nau awana mete eba tegemupu.
43 Nau gogai wi bamagau bausugubuwani ki wi nau diriwani eba kwaigubu, ade nau
sipumani pa mena ki ka wi nau eba sipumasinimpu. Nau sigirasugubuwani ade dibura
rabineya tondekeya ki wi nau nene eba kwaigamawa.'
44 E inako yagisi ki ka mu denai tagisi ke; 'Kaiwawonuga, kau gwede mara wetei menibu,
bo awana gobagi wagubu, bo kau iyapana gogai maba baunugibi, bo kau sipumagi pa
mena, bo kau sigiranugibi bo ade dibura rabineya tondeya manako nu kau eba eminimpi
waitanimpi?'
Mu inako tagisi,
45 ko wi Kaiwawoga denai yagisi ke; 'Nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Wi nau
iyapananiyoma kupamu siyasiya iwu ragidai mu diriwamaga eba kwaigubu ki ka wi nau
diriwani mete eba kwaigubu ki kena.' E inako yagisi,
46 manako uburoto iyapana ki tonotamini bita maramara wadamana ki tawaneya
kayatagisi. Ko iyapana bagi supasupai kwaetagamawa ragidai ki mu e tonotamini iya
maramara idiwana ki wateya kayatagisi idiwono." Iyesu inako wagubu.

26

Iyapana kawakawai Iyesu minimana po ki keketai kupamawa
(Maki 14:1-2; Ruki 22:1-2; Diyoni 11:45-53)

1 Iyesu yona yau kuduba iyapana kabuwatapu kewowena ka e wirawena e tadeyau
kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu ke; "Wi kataigau da mara apeya yabaranugu ka
'Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai' ki marai.
2 Poraga ki kawareya ka iyapana ubumoto nau Kunumau Kawapuwani Apunai wadisin-
imoto piyara ragidai mu idamaga rabineya nau tamusinimoto manako mu ubumoto nau
ripa korosi naureya susinimoto poyo."
3 Mara ki makeya ka iyapana kawakawai ade Mamanuga God bameya dobopiyamu
ragidai mete kina ewapuru mena Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai
kawaimaga si ka Kaipasi e tawaiya dibimupu,
4 manako mu Iyesu wekei gwaiya wadamana minimana po ki keketai kupamawa.
5 Iyapana ropani kawaya ika poraga kawareya bautagubu ki pokere kawakawai ragidai
ki tagubu ke; "Iyapana ropani kawaya yewe bautagubu ki ubumana nu yawirani-mana
kudeya ki pokere kamadamu da poraga yau kewoyagisi were ewa ka nu apunu ki
yadamu." Mu inako tagubu.

Ridi mosi ubupu Iyesu monagapupu
(Maki 14:3-9; Diyoni 12:1-8)

6 Ki makeya ka Iyesu apunu mosi si ka Simiyoni e bameya natere Betani rabineya
tondawa. Apunu Simiyoni e ka naiya sigira berokoi mo wadubu e kwakwarepui kwatak-
watawena, ko e karako iyawena.
7 Mu kupetagamawa idiwa ka ridi mosi ripa otai aurai bagi kawaya awana kororai mo
rabineya minibu ki wadubu Iyesu bameya bauwena. Awana ki denai ka kawaya daganani,

ade awana kororai ka mu bowa si ‘arabata’ pokaiya yamanamupu. Ridi ki Iyesu bameya
bauwena manako ripa otai bagi kawaya ki Iyesu debaiya kwebu wira.
8 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ridi ki badidi kwaewena emupu ka mu rabina-
maga urabu manako mu mubo mena inako tagubu ke; “Ridi yau awana bagi kawaya ki
gwede nana pa giripupu?
9 E kayawagubena iyapana gimarampena manako denai bowa madai kawaya da-
ganani kwempena ki e wadubena iyapana gwedegwedemaga pa mena imagei ragidai ki
tagebena.” Mu inako tagubu.
10 Ko mu badidi notapamawa ki Iyesu e ororeya mena kataiwena ki pokere e tadebu,
wagubu ke; “Ridi yau kamadumuri midimama eba kwemuri. E bauwena nau nene badidi
kwaewena ka bagi kawaya.
11 Gwedegwedemaga pa mena imagei ragidai ki mu ka maramara wi mete idiwoi da wi
mu waitatamiyoi, ko nau marani rogobiwena da nau ewa wi mete eba idiwomu.
12 Ridi yau badidi kwaewena ki kuduba bagi mena. Nau posugana marai waunitau
ki pokere e karako bauwena nau monagasinibu awana bagi kawaya yau nau debaneya
kwebu wira.
13 Nau mibai nidiyani wainapumuri; Iyapana tawana tawana idiwu aita ewa nau yonani
bagi kawaya wainapomoto ki ka mu ridi yau nau nene badidi kwaewena ki sisiyai mete
waina-pomoto manako e werei togomono.”

Iyesu wadamana yonai ki apunu Diyudiyasi mibipupu
(Maki 14:10-11; Ruki 22:3-6)

14 Iyesu yona ki wagubu makeya ka e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewowena
kerapu apeya apunai mosi si ka Diyudiyasi si daikere ka Isikariyoto e kipu ubupu
Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ki mu bamamugu kayawena,
15 manako manutapu, wagubu ke; “Nau karako waitaniyani da wi Iyesu wekei gwaiya
wadumuri ki ka wi denai nau gwede tegemuri?”
Mu bowa madai apunai eyaka mena ade ida esida mena (30) ki iyabamupu kwemupu,
16 ki pokere apunu Diyudiyasi kayawena Iyesu wadana mu idamaga rabineya tarana ki
yawatai kwaenepiyawa umawa.

Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kupetagamawa
(Maki 14:12-21; Ruki 22:7-14, 21-23; Diyoni 13:21-30)

17 ‘Parawa Pa Pasumana Kupei’ ki marai yabiri bauwena ki makeya ka Iyesu tadeyau
kabukabuwa ragidai e bameya bautagubu manako simupu, tagubu ke; “Kau nuwageya nu
tawa bani rabineya yamamu tawiyaigamu da kau ‘Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai’
ki kupei kupenuwagi?”
18 Mu inako tagubu manako e denai tadebu, wagubu ke; “Wi natere Diyerusaremu
kaiwagi, manako apunu mosi ika bananapumuri ki wi simuri, iwagi ke; Nu Nidiyau
Kabukabuwa Apunai nu tononibu wagubu ke; Nau marani wana bauwena ki pokere
kau tawageya ka nau tadeyakani kabu-kabuwa ragidai mete kina ‘Mamanuga God Nu
Raurunibu Poragai’ ki kupei ika kupeigamu.”
19 Iyesu inako tadebu tonotapu manako mu kayatagubu natere ki rabineya e wagubu ki
makeya makeya kwaetagubu ‘Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai’ ki ika tawiyatagubu.
20 Kemorawagana kwaewagawa ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida
kewowena kerapu apeya mete ika dibimupu kupetagamawa idiwa,
21 manako paunau ka e ubupu mu tadebu, wagubu ke; “Nau yona mibai nidiyani
wainapumuri; Waunitau ka apunu mosi wi paunagau uburoto nau yogoni yagisi.”
22 Iyesu yona ki wagubu wainamupu ka mu notamaga kowena nuwaboya-tagubu
manako mu eyaka eyaka e manumupu, tagubu ke; “Kaiwawoni, kau nau nene nuwegei
bo? Kau eba nau nene nuwegei?”
23 Ko Iyesu tadebu, wagubu ke; “Ki ka apunu eyaka mena mosi karako nau mete ewapuru
bani pikapana ki nana awanau kaupiyau yogo yau kawareya nau mete ewapuru kupemei
apunai ki waunitau nau nidani yagisi.
24 Takari kawaya ka Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai
ubumpu nau Kunumau Kawapuwani Apunai posugana ki yonai oka tamupu. Ko apunu
nima nau nidani yagisi ki e ka aita bita kawaya daganani bananapoto. Akae, apunu ki eba
wenawagubena ki e nene baganai.”
25 Iyesu yona ki wagubu ka e yogoi tapu apunai Diyudiyasi e empupu manako wagubu
ke; “Sidiyei Kabu-kabuwa Apunai, kau nau nene nuwegei bo? Kau eba nau nene nuwegei?”
E inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu wagubu ke; “Kau kiya yona ki nuwagibi.”

Iyesu e kupe siyarai
(Maki 14:22-26; Ruki 22:14-20; 1 Korini 11:23-25)

26 Mu kupetagamawa idiwa da paunau ka Iyesu bani buredi mo wadubu Mamanuga God bameya parauwena piripiri gerepupu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai tagebu, tadebu, wagubu ke; “Bani buredi yau ka nau kwakwarepuni ki pokere tepumuri kupumuri.”
27 E inako wagubu manako kapa mo wadubu Mamanuga God bameya ade parauwena manako tagebu tadebu, wagubu ke; “Wi kuduba awana yau piripiri kubamuri.
28 Awana ‘waeni’ daragai yau ka nau darani. Nau Mamai uburana iyapana ropani kawaya mu bigimaga deni mena surupana ki nana gwaiyabawena ki mibai wenawagana ki nana ka nau karako posugani manako nau darani baiyagisi kaworoto.
29 Nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Awana daragai yau ka nau ewa mo eba kubarani. Ko aita ewa nau Mamai God e gari rabineya e kasiyarai pokaiya tondoni makeya ki nau awana ‘waeni’ waunai mosi wi mete ewapuru kubamamu.”
30 Iyesu yona ki wagubu kewowena ka mu Mamanuga God e si umayo pokaiya tepamupu manako kayatagubu kaimpu ripa ‘oripi’ wenatagubu kweyai ki yampu kayatagubu.

Iyesu kataiya da apunu Pita yona yagisi bodaboda
(Maki 14:27-31; Ruki 22:31-34; Diyoni 13:36-38)

31 Mu kayatagubu kaiwa ka Iyesu yona mo mu ade tadebu, wagubu ke; “Nau kataineya da kemora yau rabineya ka wi kuduba nau kamadisinimuri kudu wakapaiwagi kaiwagi, mibai ka takari kawaya ka Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai mosi nau nene oka inako tapu, wagubu ke;
‘Mamanuga God wagubu ke; Aita ewa ka nau papa sipi kwayubatamiyau apunai miniyani manako papa sipi kuduba daburipomoto mu mubo mubo kayatagisi.”
32 Iyesu inako tadebu, manako ade tadebu wagubu ke; “Nau posugani ade iyasugani kirani uburani ki nau yabiri kayasugani tawana Gariri rabineya wi nawanaga ika tondoni.”
33 Apunu Pita yona ki wainapupu ka e denai wagubu ke; “Mu dai ka bani kau kamadinimoto kudu wakapatagisi kayatagisi ko nau kau eba kamadiniyani kayasugani.”
34 Apunu Pita inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Pita, nau mibai nidiyani wainapi; Kemora yau rabineya ka kau mara apeya eyaka nuwagi bodaboda da kau eba kataigeya nau. Kau inako beranugowa manako ewa ka kokoroku yagisi manako nawaru puruyagisi.”
35 Iyesu inako wagubu, ko apunu Pita e midi minibu, wagubu ke; “Akae, nau inako eba suwagani. Kau ponuwagi ki ka nau mete posugani.” Apunu Pita inako wagubu manako Iyesu tadeyau kabukabuwa ragidai kuduba Pita umunui kawareya ki mu mete tagubu.

Iyesu tawana Gesemane rabineya guriguriwagawa tondawa
(Maki 14:32-42; Ruki 22:39-46)

36 Mu kayatagubu kaiwa da tawana Gesemane bautagubu ka Iyesu mu munatapu, wagubu ke; “Wi yewe idiwoi ko nau niya mena kayasugani nau Mamai bameya gurigurisugani.”
37 E inako wagubu manako ubupu apunu Pita ade apunu Tabadi e gubagaiyoma apeya ki mu mena waratapu mete kayatagubu.
Ki makeya ka Iyesu nuwaboya kawaya wainapupu ade e rabinai giriwena pasuwena,
38 ki pokere e kowakowaiyoma ki emitapu tadebu, wagubu ke; “Nau karako nuwaboya kawaya wainapakani ade nau rabinaneya po mete wainapakani ki pokere wi nau mete yabu yabu yewe idiwoi ko oro eba ukwopoi.”
39 E inako tadebu kamaditapu kanibu e ebo mena ubupu manako kwarisiwena wairau ukwapu e Mamai bameya guriguriwena, wagubu ke; “Mamai, berokoi nau karako bananapani ki kau surupi bo? Kau wainapiyei da baganai ki kau baunuwagi nau nuwaboyani kerarai kapa tegebi ki kau wadi kwenupi. Ko Mamai, kau kaubo nuwageya ki kwaenuwagi ko eba nau nuwaneya ki kau kwaenuwagi.”
40 Iyesu inako guriguriwena manako e ade wirawena bauwena ka e tadeyau kabukabuwa ragidai apeya eyaka ki ika ukwapamawa emitapu. Emitapu, wade yabuyabutapu, manako e apunu Pita empupu sibu, wagubu ke; “Nau eba rowarowa kanibuwani ko wi apeya eyaka badidi pokere nau mete yabu yabu eba idiwei?
41 Yabu yabu idiwoi, ade Mamanuga God bameya guriguriwogoi da gwede mosi eba baiyagisi wi kerapugau yadini. Wi nuwaga notaga ka wi bani kasiyara wainapiyamu ko wi kwakwarepuga ka kasiyarai pa mena.”
42 Iyesu inako tadebu manako wirawena kanibu e Mamai bameya ade guriguriwena, wagubu ke; “Mamai, kau kapa tegebi ki nau kamadana yawatai pa mena ki ka baganai,

nau kubarani. Eba nau nuwaneya ki kau kwaenuwagi ko kau kaubo nuwageya ki kwaenuwagi.”
43 E inako guriguriwena manako ade wirawena bauwena e kowakowaiyoma ki yabu-
maga ade bisi kayawena ukwa-pamawa emitapu.
44 E mu emitapu kamaditapu ade kanibu e Mamai bameya naiya guriguri-wena ki
kawareya ade guriguriwena.
45 E guriguriwagawa da kamadubu ka e wirawena bauwena e kowakowaiyoma ki ade
ukwapamawa idiwa emitapu manako wade yabuyabutapu tadebu, wagubu ke; “Wi oro
mena ukwapamu idiwu bo? Ko karako kewowena. Nau Kunumau Kawapuwani Apunai
nau marani wana bauwena da nau nidani wagubu apunai ki baiyagisi nau wadi-siniyoto
manako iyapana beramaga berokoi ragidai mu idamaga rabineya nau tamusiniyoto.
46 Ki pokere, kimuri ubumuri da kaigomu. Nau yogoni tapu apunai ki wana bauwena
empumuri.”

Iyapana Iyesu wadumupu
(Maki 14:43-50; Ruki 22:47-53; Diyoni 18:3-12)

47 Iyesu yona ki wagawa makeya ka mu apunu Diyudiyasi ika matarau bauwena emupu.
E ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewo-wena kerapu apeya ki apunai
mosi. Diyu ragidai mu kawakawaimuguma ade Mamanuga God bameya dobo-piyamu
ragidai mete kina ki mu iyapana ropani kawaya tonotampu ta yo kepata inako temupu
apunu Diyudiyasi mete ika bautagubu.
48 Yawatau ka yogo tapu apunai ki iyapana ki inako tadebu, wagubu ke; “Nu kaigamu
buri baigamu ki wi nau mena emisiniyoi manako apunu ki nau kiyauyauponi ki e wi
naigida mena wadumuri dokodoko kaiwagi.”
49 Apunu Diyudiyasi inako tadebu, ki pokere mu karako bautagubu ka e deni mena
kayawena Iyesu bameya bauwena manako paraupupu, wagubu ke; “Sidiyei Kabukabuwa
Apunai, kaiwa kaiwa.” E inako wagubu, manako kanibu Iyesu kiyauyaupupu.
50 Ko Iyesu apunu Diyudiyasi empupu manako sibu, wagubu ke; “Nau waretani, kau
badidi kwaenugana wainapiyei ki kau garugaru mena kwaenuwagi.”
E yona ki wagubu makeya ka iyapana ki Iyesu waipara mena wade dokodokomupu
ubumawa.
51 Ko Iyesu mete iwa apunai mosi ubupu e kerebai wadubu iyara apunai ki mosi e
wenagui mebu puru. Bidara wadubu apunai ki e ka Mamanuga God bameya dobopiyamu
ragidai kawaimaga ki e bigabigai apunai mosi.
52 Ko Iyesu wirawena kereba wadubu apunai ki sibu, wagubu ke; “Kau kerebagi wadi
wateya ade tari. Iyapana gwedewau kereba sumeya kwaetagamu ragidai ki mu ka aita
kereba pokaiya popotagisi.
53 Nau naubo nuwaneya kwaesugubena ki ka nau Mamai kabuwapena manako e
aneyaiyoma ropani kawaya eba bigabigai nau waitasinimana ki nana kunumau tono-
tapena kawampena nau waitasinimpena, ko ki wi wainapiyamu bo pa mena?
54 Nau Mamai inako sibena ki ka e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai takari
kawaya oka tampu ki mibai eba wenawagubena, ko nau eba sibuwani mibai ka nau
nuwaneya oka ki wenawagana ki nana.”
55 Iyesu inako wagubu manako wirawena iyapana ropani kawaya ika bautagubu ki
mu emitapu tadebu, wagubu ke; “Nau ka eba yawiyawirai. Wi ta yo kepata wi tawagau
kamadumpena pa baigumpena, ko wi gwede nana ki mete temupu nau yawirani baigubu?
Nau maramara Mamanuga God e Tawai rabineya wi nidiyekeya kabukabuwa tondekeya
ko wi badidi pokere mara ki makeya nau eba wadisinimupu?
56 Ko baganai; Mamanuga God e bonanai waina-pamawa tagamawa ragidai takari
kawaya oka tampu ki mibai karako wenayagisi.”
Iyesu yona ki wagubu wainamupu ka e tadeyau kabukabuwa ragidai kuduba e kamad-
umpu wakapatagubu garugaru mena kayatagubu.

Iyapana kawakawai Iyesu siyamawa wirawira
(Maki 14:53-65; Ruki 22:54-55, 63-71; Diyoni 18:13-14, 19-24)

57 Iyapana ki Iyesu wadumpu dokodoko kayatagubu kaiwa da Mamanuga God bameya
dobopiyamu ragidai kawaimaga si ka Kaipasi e tawaiya bautagubu. Diyu ragidai
kawakawaimuguma ade Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai kuduba mete kina ika
dibimupu idiwa.
58 Apunu Pita Iyesu eweya weke-wagawa yabadawa da tawa ki kakapareya tewena
imatau bauwena manako kanibu iyara ragidai ika idiwa ki mu paunamugu tondubu. E
Iyesu bameya badidi wenawagana ki empana ki nana ika tondawa.

59 Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai ade Diyu ragidai mu
kawakawaimuguma mete kina ki mu nuwamugu Iyesu minimana po waina-mupu ki
pokere e paere mo kwaewena ki mu beratagamana ade matarapamana ki yawatai mu
kwaenepamawa idiwa.
60 Iyapana ropani kawaya bautagubu mu mubo mubo beratagamawa ko mu rabinam-
aga ka eba eyaka mena ki pokere mu mibai mo eba bananamupu. Mu mubo mubo inako
manu kasiwara-tagamawa idiwa da paunau ka iyapana apeya ubumpu,
61 manako tagubu ke; "Apunu yau wagubu ki nu wainamipi, e wagubu ke; 'Mamanuga
God e Tawai ki nau koritapani manako mara apeya eyaka rabineya ka nau tawa ki waunai
ade yadani.' "
62 Iyapana apeya ki inako tagubu wainamupu ka Mamanuga God bameya dobopiyamu
ragidai mu kawaimaga ubupu Iyesu sibu, wagubu ke; "Mu yona tagubu ki denai kau mo
nuwagi bo pa mena? Mu gwede yonai tagubu?"
63 E inako wagubu, ko Iyesu kererewena yona denai mo eba wagubu ki pokere Ma-
manuga God bameya dobopiyamu ragidai kawaimaga ki ubupu e ade sibu, wagubu ke;
"Maramara tondau apunai Mamanuga God e kau eminiyau ki pokere e yabuiya karako
matarau nuwagi da nu wainapamu; Mamanuga God e eya Gubagai ade nu Iya Negeyana
Apunai Keriso ki kau baganai bo?"
64 E yona ki wagubu ka Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Ena, ki kau ba nuwegei. Ko
nau wi kuduba nidiyani wainapumuri; Nau Kunumau Kawapuwani Apunai aita ewa
uburani nau Mamai Kasiyarai Kawaya Esida Apunai e idai garu deneya tondoni ki wi nau
emisinimuri manako nau kunumau oroguma kawareya ade wirasugani kaworoni ki wi
nau mete emisinimuri."
65 Iyesu yona ki wagubu makeya ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu
kawaimaga ki e yabui dara wirawena manako e ubupu e eya midi tatamai wadubu tegere
manako iyapana ika idiwa ki manutapu, wagubu ke; "E yona berawena Mamanuga God
e si giripupu ki wi wainamupu bo? E eya wagubu ki nu kuduba wainamipi kewowena
ki pokere e paere kwaewena iwagamana matara ki yonai nu kwaene-pemeya idiweya ki
kwaenei karako kewowena.
66 Apunu yau Mamanuga God bameya berawagau ki pokere wi wainapiyamu da nu
karako e bameya badidi kwaigamu?"

E inako wagubu ka kawakawai ragidai ki mu kuduba ubumpu ewapuru mena mu
idamaga gurai Iyesu naureya ugwadumpu ragiragi, tagubu ke; "E Mamanuga God e si
giripiyau ki pokere e denai karako poyagisi."
67 Mu inako tagubu manako mu dai ubumpu Iyesu kiyabuiya tepotepo-pamawa ade
minimawa ade dai e kwanabeya minimawa manako waegeyageyamapamawa, tagamawa
ke;
68 "Ki nima nunibu? Kau nu Iya Negeyana Apunai Keriso baganai ki ka kau nima nunibu
ki e si nuwagi da nu wainapamu." Mu inako tagubu.

Apunu Pita wagubu bodaboda
(Maki 14:66-72; Ruki 22:56-62; Diyoni 18:15-18, 25-27)

69 Ki makeya ka apunu Pita ika imatau tondawa manako Mamanuga God bameya
dobopiyamu ragidai kawaimaga e bigabigai munu ridai mosi bauwena e empupu sibu,
wagubu ke; "Kau mete kina ka tawana Gariri apunumaga Iyesu mete iwa apunai mosi
eminiyakani."
70 Munu ridai ki inako wagubu ko Pita iyapana kuduba yabaramugu denai wagubu bod-
aboda, wagubu ke; "Kau apunu nima nene nuwegei? Kau yonagi ki nau eba wainapakani."
71 Apunu Pita inako wagubu manako kipu ubupu kanibu tawa kakapareya uburawa.

E ika uburawa ka munu ridai ade mosi bauwena e empupu manako iyapana ika idiwa
ki tadebu, wagubu ke; "Apunu burida ka tawana Nasareta apunai Iyesu mete iwa apunai
mosi."
72 E inako wagubu ko Pita ade wagubu bodaboda, wagubu ke; "Mamanuga God nau
emisiniyau; Apunu ki nene iwagamu ki nau eba kataineya."
73 Mu idimupu eba rowarowa ka iyapana ika idiwa ki Pita naigida mena yabu
dokodokomupu manako simupu, tagubu ke; "Nu katainugu da kau ka e mete iwa apunai
mosi, mibai kau ka tawana Gariri ragidai mu bonanamaga nuwegei."
74 Pita yona ki wainapupu ka e midi minibu, wagubu ke; "Apunu ki nene iwagamu ki
e nau eba kataineya. Mamanuga God e kataiya da nau yona mibai suwagakani. Nau
berasugakani ki ka e kowaga tegeni ka baganai."

Apunu Pita yona ki wagawa makeya ka e kokoroku mo wagubu wainapupu,

75 manako e wenagui paparawena Iyesu naiya badidi wagubu ki wainapupu. Iyesu naiya e inako sibu, wagubu ke; ‘Kemora yau rabineya ka kau mara apeya eyaka nuwogowa bodaboda da kau eba kataigeya nau. Kau inako beranugowa manako ewa ka kokoroku yagisi manako nawaru puruyagisi.’ Iyesu naiya inako wagubu ki makeya makeya apunu Pita wainapupu manako e kipu ubupu matarau kayawena yadi kawaya daganani kipu.

27

Iyesu apunu Pairasi yabareya ubupu
(Maki 15:1; Ruki 23:1-2; Diyoni 18:28-32)

1 Nawaru dumai tarawa ka Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai ade Diyu ragidai kawakawaimuguma kuduba mete kina Iyesu badidi maba minimana po ki keketai kupamawa.
2 Mu wadumupu e idai umamupu dokodoko manako bananamupu kayatagubu tawana Roumi ragidai piyaramuguma mu kawaimaga Pairasi bameya bautagubu.

Apunu Diyudiyasi kwikwiwena
(Bususu 1:18-19)

3 Iyesu yogoi wagubu apunai Diyudiyasi mu Iyesu wadumupu sisiyai wainapupu ka e rabinai wirawena e badidi paerepupu ki wainapupu, manako e bowa madai apunai eyaka mena ade ida esida mena (30) naiya kwemupu ki tepupu Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ade Diyu ragidai kawakawaimuguma mete kina ki mu bamamugu kayawena.
4 E mu bamamugu bauwena ka e tadebu, wagubu ke; “Nau kwaesugubuwani siyasiya. Iyesu berokoi mo eba kwae-wena ki pokere nau e nidai suwagu-buwani ki nau paerepuwani kawaya daganani.”
Apunu Diyudiyasi inako wagubu ko mu denai tagubu ke; “Ki ka eba nuyo ko kau kaubona.”
5 Mu inako tagubu ka apunu Diyudiyasi bowa madai kuduba ki tepupu Mamanuga God e Tawai rabineya isiyapupu manako kamaditapu bauwena kayawena kanibu e ebo kwikwiwena.
6 Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai bowa madai ki kwana-mupu manako tagubu ke; “Nu bowa madai yau Mamanuga God e Tawai nene tamamu ki ka nu goranuga raurupamu mibai ka bowa madai yau ka yogo tampu ki bowai madai.”
7 Mu yona ki kawareya tagamawa idiwa da mu rabinamaga eyakamenawena ka mu kayatagubu kurari yamanawagawa apunai mosi e bameya bowa madai ki pokaiya waira mo gimaramupu. Waira ki rabineya ka mu kwaiyanai ragidai popotagamana ki ika ononotamana ki nana.
8 Mara ki makeya yabadawa da karako ka iyapana waira ki si ‘Apunu Darai Waira Yau Wadubu’ ki tagamawa.
9 Mamanuga God e bonanai waina-piyawa wagawa apunai Diyeremaiya takari kawaya oka tapu ki mibai wena-wena yau kena. E oka tapu ki inako wagubu ke;
‘Tawana Isiraero ragidai mu rabina-maga eyakamenawena manako mu bowa madai apunai eyaka mena ade ida esida mena (30) ki tempu apunu powagana ki e yogoi tamupu.
10 Bowa madai ki pokaiya ka mu kurari yamanawagawa apunai mosi e wairai gimaramupu. Mamanuga God nau sidibu ki makeya makeya inako wenawena.’
Oragai apunai Diyeremaiya e oka inako tapu.

Iyesu apunu Pairasi e yabareya ubupu
(Maki 15:2-5; Ruki 23:3-5; Diyoni 18:33-38)

11 Mu Iyesu wadumpu apunu Pairasi bameya bautagubu e yabareya tamupu manako tawana Roumi kawaimaga ki ubupu Iyesu manupupu, wagubu ke; “Kau Diyu ragidai mu Kaiwawomaga kawai ki kau baganai bo?”
E inako manupupu manako Iyesu denai wagubu ke; “Ena, ki kau ba nuwegei.”
12 Iyesu inako wagubu ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ade Diyu ragidai kawakawaimuguma mete kina e kawareya kawareya naripamawa bera ropani kawaya siyamawa ko e yona denai mo eba wagubu.
13 E yona denai mo eba wagubu ki pokere apunu Pairasi Iyesu ade sibu, wagubu ke; “Mu rowarowa kawaya kau mena kekeniyamu idiwu ko mu yona tagamu ki kau wainapiyei bo pa mena?”
14 Ko Iyesu yona denai mo eba wagubu, ki pokere apunu kawai ki e notai babawena.

Apunu Pairasi Iyesu minimana po yonai wagubu
(Maki 15:6-15; Ruki 23:13-25; Diyoni 18:39-19:16)

15 Kwamura makeya makeya 'Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai' poragatagamawa
ki kawareya ka tawana Roumi piyaramuguma mu kawaimaga ubupu dibura gudui kwai-
pupu manako dibura apunai eyaka mena nima iyapana e si tagamawa ki apunai dibura
kamadubu manako pa bauwena kayawena.
16 Karako ka apunu mosi si ka Barabasi ika diburawena tondawa. E si kawayawena
kayawena iyapana kuduba wainamupu.
17 Iyapana kuduba ika bautagubu dibimupu idiwa ki apunu Pairasi mu emitapu manako
e ubupu mu manutapu, wagubu ke; "Wi nuwagau nau karako nima e idai rikapani da e
baiyagisi kayayagisi? Nau apunu Barabasi e idai rikapani baiyagisi kayayagisi bo apunu
Iyesu si daikere Keriso tagamu ki e idai rikapani bai-yagisi kayayagisi?"
18 Apunu Pairasi yona ki wagubu ki mibai ka e kataiya da Diyu ragidai mu
kawakawaimuguma gunaratagubu ki pokere mu Iyesu wadumpu e idai rabineya tamupu.
19 Apunu Pairasi e idai gurai iyapana naurimugu ugwaditamana ragiragi ki kemai
kawareya tondawa makeya ka e eya wainai bauwena yona mo e bameya tonopupu sibu,
wagubu ke; 'Apunu ki e berokoi mo eba kwaewena ki pokere kamadi. Nau kemorau e waro
were empuwani manako e pokaiya ka nau oro naigida eba ukwapuwani.' E yona inako
tonopupu.
20 Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai ade Diyu ragidai mu
kawakawaimuguma mete kina ki garugaru mena bautagubu iyapana pakasi ragidai
mu rabinamaga kupa-mpu, tagubu ke; "Apunu Pairasi wi ade manuniyoto ki ka wi apunu
Barabasi e idai rikapana da bauwagana kayawagana ki nana iwagi ko mu ubumoto apunu
Iyesu pa minimana po ki yonai iwagi."
21 Apunu kawai Pairasi iyapana ade manutapu, wagubu ke; 'Wi nuwagau nau nima e
idai rikapani da e baiyagisi kayayagisi?'
Ko mu denai tagubu ke; 'Nu nuwanugu kau apunu Barabasi e idai rikapi da e baiyagisi
kayayagisi.'
22 Mu inako tagubu ki pokere apunu Pairasi mu ade manutapu, wagubu ke; "Ko apunu
Iyesu si daikere Keriso tagamu ki e bameya ka nau karako badidi kwaesugani?"
E yona ki wagubu ka mu kuduba tagubu ke; 'Ripa korosi naureya mini-muri poyo.'
23 Mu inako tagubu ki pokere apunu Pairasi mu ade manutapu, wagubu ke; "E poyagisi
ki mibai ka badidi? E gwede paere kwaewena?"
Ko mu naiya tagubu ki kawareya mu bonanamaga ragiragi kawaya ade tagamawa ke;
"Ripa korosi naureya minimuri poyo."
24 Iyapana inako kawareya kawareya tagamawa ki pokere apunu Pairasi e notai wagubu
ke; 'Iyapana yau nau bonanani eba wadamu ade mu waunitau yawira kwaetagamana
kwaetagamu.' E notai inako wagubu ki pokere e iyapana kuduba yabaramugu waigugu
mo kwaewena e idai bigi siruwapupu manako tadebu, wagubu ke; "Apunu yau powagana
ki yonai ka wi iwagubu ko eba nau suwagubuwani, ki pokere e poyagisi ki bimbinai ka aita
wi wadumuri ko eba nau yadani."
25 E inako wagubu, ko iyapana ropani kawaya ki denai tagubu ke; "E poyagisi ki bimbinai
nu yadamu ade nu mununuguma mete yadini ki ka baganai, eba gwedei mete kina.'
26 Iyapana yona ki tagubu waina-pupu ka apunu Pairasi ubupu dibura rabineya ton-
dawa apunai Barabasi e idai kerarai rikapupu tonopupu bau-wena kayawena. Ko e piyara
ragidai tadebu da mu Iyesu wikuku pokaiya raukekepamana ki nana wagubu manako ewa
ubupu Iyesu wadubu mu idamaga rabineya tapu, wagubu ke; "Wi apunu yau wadumuri
ripa korosi naureya minimuri poyo."

Piyara ragidai Iyesu waegeyageyamapamawa
(Maki 15:16-20; Diyoni 19:2-3)

27 Piyara ragidai ki Iyesu wadumpu kawaimaga tawai rabineya kaimpu manako kowa-
muguma nene tagubu bautagubu ewapuru mena ika dibimupu idiwa.
28 Mu e eya midi tatamai rika-mupu manako midi tatamai daragai bagi kawaya mo
wadumpu monaga-mupu.
29 Mu impunewa tempu e debaiya painimupu ade guna mosi wadumpu e idai garu
tampu kwempu manako e yabareya kwarisitagubu mu ramatamaga kawareya ubumupu
e waegeyageyamapamawa parau bera-tagamawa siyamawa, tagamawa ke; "Kaiwa kaiwa,
Diyu ragidai mu Kaiwawomaga Kawaya."
30 Mu inako tagubu manako ubumpu Iyesu kiyabuiya tepotepopamawa ade guna idaiya
wadubu ki mu wadumpu e debaiya kawareya kawareya minimawa.

31 Mu e inako waegeyageyamapamawa da kamadumpu ka mu midi tatamai daragai bagi
kawaya ki ade rikamupu e ebo gwedegwedei ade umamupu kwemupu manako ripa korosi
naureya minimana po ki nana wadumpu kaya-tagubu.

Mu Iyesu ripa korosi naureya ikokomupu
(Maki 15:21-32; Ruki 23:26-43; Diyoni 19:17-27)

32 Piyara ragidai ki Iyesu wadumpu kayatagamawa yamawa ka mu tawana Sairini
apunumaga mo si ka Saimoni ika yawatau bananamupu. Mu e Iyesu korosi kawarapana
ki nana simupu manako apunu Saimoni ubupu ripa korosi ki kawarapupu.
33 Mu Iyesu wadumpu yampu tawana mo si ka 'Gorogata' bautagubu ko tawana ki si
mibai ka Deba Suwana.
34 Ika bautagubu ka mu ripa otai suwakarai mosi wadumpu awana 'waeni' mete
wiramupu manako awana ki Iyesu kubarana ki nana kwemupu. E awana ki piri munta
remopupu ko e eba nuwaiya kubarana wainapupu.
35 Ki eweya ka mu Iyesu wadumpu ripa korosi naureya ikokomupu manako e midi
tatamai rikamupu. Mu yanuwa munta mo mete kwaetagubu da nima si yanuwa ki
rabineya yabiri bauwena ki ka e ubupu Iyesu midi tatamai ki e wadubu.
36 Mu inako kwaetagamawa da kewowena ka mu kwarisitagubu e ika empamawa idiwa.
37 Iyesu debaiya ripa korosi naureya ka mu e badidi pokere powagana ki kerarai oka
inako tamupu; 'Yau ka Iyesu, Diyu ragidai mu Kaiwawomaga'.
38 Mu iyapana berokoi apeya mete ripa korosi naureya ikokotampu, mosi ka Iyesu e idai
garu deneya ade mosi ka e idai tenene deneya.
39 Iyapana ika esidaeridatagamawa kaiwa kebomawa Iyesu emupu ka mu debamaga
gipamawa e waegeyageyama-pamawa siyamawa, tagamawa ke;
40 'Kau karako kiri uburi kwaenuwagi. Kau naiya nuwagibi da kau Mamanuga God e
Tawai ki koritapana mara apeya eyaka rabineya ade wadana ki nana nuwagibi ki pokere
kau Mamanuga God e Gubagai mibai ki kau karako iyanuwagi ripa korosi ki kamadi
kawari da nu kau eminiyamu."
41 Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai, Mamanuga God e gorai kataimugu
ragidai, ade Diyu ragidai mu kawakawaimuguma mete kina ki mu bautagubu Iyesu inako
mete gwaigwita-pamawa, tagamawa ke;
42 "E iyapana iyatamiyawa ko e eya iyawagana ka badidi pokere e kasiyarai pa mena?
E mibai tawana Isiraero ragidai nu Kaiwawonuga ki ka e ebo ripa korosi ki kamadini
kaworoto da nu yabunugere e empamu sumapamu.
43 E wagubu da e Mamanuga God sumapiyau ade wagubu da e ka Mamanuga God e eya
Gubagai ki pokere e mibai wagubu ki ka Mamanuga God karako e iyapoto da nu empamu."
44 Iyapana kawakawai ki inako tagubu ade iyapana berokoi apeya e madanai daikere
daikere ikokotampu ki mu mete kina Iyesu inako waegeya-geyamamupu.

Tawana sisipu umapu
(Maki 15:33-41; Ruki 23:44-49; Diyoni 19:28-30)

45 Madega paunau wadawa makeya ka tawana kuduba sisipu umapu, ko ade madega
kanibu kekerawagawa napusi apeya eyaka wadawa makeya ka sisipu ki ade negawena.
46 Sisipu ki ade negawagawa makeya ka Iyesu e bonanai ragiragi kawaya wagubu ke;
"Eroi, Eroi, rama sabaktani." Ki mibai ka inako; 'Mamani God, Mamani God, kau badidi
pokere nau kamadisinibi?'
47 Iyapana dai ika ubumawa e yonai ki wainamupu ka mu tagubu ke; "Wainapumuri, e
oragai apunai Eraidiya e wenai siyanau."
48 Apunu ki mosi dabuwa tenai mo wadubu garupupu awana suwakarai mo rabineya
kaupupu manako sikurupupu Iyesu umuneya tapu da e kubarana ki nana.
49 Ko mu dai tagubu ke; "Kamadi, idiwomu da empomu. Oragai apunai Eraidiya
baiyagisi e iyapoto bo?"
50 Ko Iyesu e bonanai ragiragi kawaya ade wagubu manako e nonai toporuwena powena.
51 Iyesu powagawa makeya ka aukwara mosi Mamanuga God e Tawai rabineya gudu
maba uburawa ki paunau tegerewena esida da erida. Waira nutanuta kawaya mo mete
bauwena ade bowa susukwanatagubu.
52 Mamanuga God e iyapanaiyoma naiya popotagubu ragidai ki mu dai uruba rabineya
ade iyatagubu kimpu ubumpu.
53 Iyesu ade iyawena kipu ubupu eweya ka iyapana popotagubu ade iyatagubu kimpu
ubumpu ragidai ki Mamanuga God e naterei Diyerusaremu rabineya matara-tagubu
manako iyapana ropani kawaya mu yabumugere emitampu.
54 Piyara ragidai kawaimaga ade e kobaiya idiwa ragidai mete kina ika Iyesu empamawa
idiwa ki waira nutanuta ade gwedegwede kuduba wenawena ki mete emupu ka mu

notamaga kowena kudu mete waina-mupu manako tagubu ke; “Mibai, apunu yau e ka
Mamanuga God e eya Gubagai.”
55-56 Ridi ropani kawaya ika uwamautau Iyesu empamawa ubumawa mu paunamugu
ka ridi Meri Magidarini, apunu Diyemesi yo Diyose mu inamaga si ka Meri, ade apunu
Tabadi e wainai. Iyesu naiya tawana Gariri rabineya umawa wadawa ki makeya ka ridi
ropani kawaya ki e ewakumapamawa waitapamawa wadamawa tekateka iwa.

Mu Iyesu kwakwarepui ragu tamupu
(Maki 15:42-47; Ruki 23:50-56; Diyoni 19:38-42)

57 Kemorawagana kwaewagawa ka purapura apunai mosi si ka Diyosepa ika bauwena.
E ka Iyesu ewakuma-piyawa umawa apunai mosi tawana Arimateya were bauwena.
58 E kaya-wena apunu kawai Pairasi e yabareya ubupu manako Iyesu kwakwarepui
wadana ononopana ki nana ki genei wagubu. Apunu Pairasi wagubu da baganai,
59 ki pokere apunu Diyosepa kayawena Iyesu kwakwarepui wadubu kwarisi aukwara
waunai mosi pokaiya gerowopupu,
60 manako wadubu kayawena ragu waunai mosi ki e eya nene gimarapupu ki rabineya
tapu. Tapu manako bowa kawaya mosi gwairipupu kanibu ragu umunai ki minibu
bodapupu manako kamadubu kayawena.
61 Ridi Meri Magidarini ade e waretai si ka Meri ki mu ika uwamautau ubumawa manako
apunu Diyosepa badidi kwaewena ki kuduba mu yabumugere emupu.

Piyara ragidai ragu ki katamurui dagurapamawa ubumawa

62 Nawaru puruwena aiyata marai ki makeya ka Mamanuga God bameya dobopiyamu
ragidai mu kawakawai-muguma ade Parisi ragidai dai mete kina apunu Pairasi bameya
kayatagubu,
63 manako simupu, tagubu ke; “Kawainuga, bera apunai powena e naiya iyaiya tondawa
makeya badidi wagubu ki nu notapemei. E inako wagubu ke; ‘Nau posugani ko mara apeya
eyaka eweya ki nau ade iyasugani kirani uburani.’
64 E inako wagubu ki pokere kau nuwagi da piyara ragidai kayatagisi ragu ki katamurui
dagurapomono da mara apeya eyaka kewoyagisi werena. Wi inako eba kwaiwagi ki
ka e tadeyawa kabukabuwa ragidai kwaenda kai baitagisi e kwakwarepui ki kuwatagisi
kayatagisi manako iyapana beratamini, tagisi ke; ‘E iyawena kipu ubupu.’ Mu inako
bera-tagisi ki ka mu yonamaga ki kawaya-yagisi kayayagisi. E naiya eya berawena ki ka
maraitau erida ko mu karako ewa inako beratagisi ki ka kawaya esida.”
65 Apunu Pairasi yona ki wainapupu ka e denai wagubu ke; “Baganai, wi piyara ragidai
bananatamuri kaiwagi manako wi badidi wainapiyamu ki wi makeya kwaiwogoi ragu ki
naigida mena kwayubapiyoi.”
66 E inako wagubu manako mu kayatagubu iwa da buri bautagubu ka mu ragu katamu-
rui rima umamupu manako ripa otai mo rima ki kawareya pasimupu da iyapana rima ki
koritapomoto ki ka mu idamaga kewoi bowa ki naureya tondono ki mu em-pomoto. Mu
inako kwaetagubu manako piyara ragidai ki ika dagura ubumana ki nana kamaditampu
kayatagubu.

28

Iyesu powena, ko e ade iyawena kipu ubupu
(Maki 16:1-10; Ruki 24:1-12; Diyoni 20:1-10)

1 Diyu ragidai aiyatamaga marai ki idiwa da kewowena manako ukwampu nawaru
dumai tarawa ka ridi Meri Magidarini ade e waretai si ka Meri ki kimpu ubumpu Iyesu
kwakwarepui tampu ki ragui empamana ki nana kayatagubu.
2 Garugaru mena ka waira nutanuta kawaya mo bauwena manako ki makeya ka
Mamanuga God e aneyai mosi kunumau kawapu bowa kawaya ragu umunai bodapupu
ki gwairipupu ragu madaneya tapu manako yapu bowa ki kawareya tondubu ki mu
yabumugere emupu.
3 Aneya ki e kiyabui sinini tanai ka yangwara maba ade e midi tatamai ka poe kawaya
midiwari weyaku ki maba.
4 Piyara ragidai ika gopara ubumawa aneya ki emupu ka mu kudu ebotau wainamupu
didiguramaga wagubu manako iyapana popai ki maba notamaga gogagogawena.
5 Ko aneya ridi ki inako tadebu, wagubu ke; “Wi notaga eba koyogono, kudu eba
wainapiyoi. Nau kataineya da ripa korosi naureya minimpu poyo yewe ragu tampu
apunai Iyesu e midi kwakwarepui ki wi empamana ki nana baigubu.
6 Ko e yewe eba ukwarau. E naiya nidibu ki makeya makeya e iyawena kipu ubupu
kayawena. Mu e tampu watai yau kena ki wi karako kebomuri empumuri.

7 Ko karako garugaru mena kaiwagi e tadeyau kabukabuwa ragidai tademuri, iwagi
ke; ‘Iyesu iyawena kipu ubupu yabiri kayawena tawana Gariri rabineya wi nawanaga
ika tondau ki pokere karako kaiwagi e ika bananapumuri.’ Nau karako nidibuwani ki wi
naigida mena wainapumuri.”
8 Aneya yona ki wagubu ka ridi ki garugaru mena ragu kamadumpu Iyesu kowakowaiy-
oma tademana ki nana mibi didigurai garugarumupu kayatagubu, ko mu mamama mete
wainamupu.
9 Ki makeya ka Iyesu garugaru mena bauwena mu yabaramugu ubupu manako pa-
rautapu, wagubu ke; “Kaiwa kaiwa.” Mu e yonai ki wainamupu ka mu e yabareya
kwarisitagubu ramata-maga kawareya ubumpu e kerareya wadumpu doko manako e si
esida tepamupu.
10 Ko Iyesu tadebu, wagubu ke; “Kudu eba wainapiyoi ko karako kaiwagi nau kowaniy-
oma nau sumasiniyamu ragidai ki mu tademuri, iwagi ke; ‘Wi kaiwagi manako tawana
Gariri rabineya ika bananasinimuri.’ ” Iyesu inako tadebu.

Ragu katamurui dagura ubumawa ragidai mu yonamaga

11 Ridi ki ragu kamadumpu wira-tagubu kayatagamawa ka piyara ragidai ika kata-
muru dagurapamawa ubumawa ki wiratagubu natere Diyerusaremu kayatagubu man-
ako badidi wenawena mu yabumugere emupu ki sisiyai mu Mamanuga God bameya
dobopiyamu ragidai mu kawakawaimuguma tade-mupu.
12 Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ki yona ki waina-mupu ka mu Diyu
ragidai kawakawai-muguma mete dibimupu mu badidi kwaetagamana ki yonai taga-
mawa kasiwara manako bowa madai kawaya daganani tempu piyara ragidai ki tagempu,
13 tadempu, tagubu ke; “Wi yona yau mena iyapana tadeyoi, iwogoi ke; ‘Nu kemorau uk-
wepemeya tetanugu ka e tadeyawa kabukabuwa ragidai bautagubu e midi kwakwarepui
ki kuwatagubu kayatagubu.’ Wi inako mena iwogoi,
14 ko wi ukwapamawa sisiyai ki wi kawaiga wainapana manako ki pokaiya bita
negeyana ki kudeya ki wi eba wainapiyoi. Yawata ki ka nu mena yadamu supasupa.”
15 Diyu ragidai kawakawaimuguma inako tagubu ki pokere piyara ragidai bowa madai
ki temupu manako kawa-kawai ragidai ki mu badidi kwaetaga-mana ki nana tademupu
ki mu makeya makeya kwaetagubu. Mu bera yonai iyapana tademupu ki kawayawagawa
yabadawa da karako Diyu ragidai inako mete wainapiyamu.

Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mu bamamugu matarawena
(Maki 16:14-18; Ruki 24:36-49; Diyoni 20:19-23; Bususu 1:6-8)

16 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewowena kerapu eyaka mena ki
kimpu ubumpu tawana Gariri kayatagubu manako kweya mosi ki Iyesu naiya mena
kabuwatapu ki ika bautagubu.
17 Mu Iyesu emupu ka mu e si tepapamawa ko mu dai notamaga apeya apeya mete
wagawa.
18 Ko Iyesu mu bamamugu bauwena, manako tadebu, wagubu ke; “Kunuma waira ki
kasiyarai kuduba ka nau tegebu wadu-buwani,
19 ki pokere kimuri ubumuri tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega
posiwagau ki kaiwagi iyapana bani bani idiwu ki tadeyoi iwoi da mu nau ewakuma-
sinimono. Mamanuga God e si pokaiya ade e Gubagai nau sini pokaiya ade e eya Keyai
Tanai Bagi Kawaya ki e si pokaiya ka wi mu siruwatamiyoi,
20 ade yona kuduba nau nidibuwani ki wi kaiwagi mu tadeyoi kabukabuwa iwoi da
nau yona kuduba suwagubuwani ki mu makeya makeya kwaetagamana ki nana. Nau
suwagani wainapumuri; Wi inako kwaiwogoi ki ka nau maramara wi mete idiwomu
yamomu da mara siyarai ki baiyagisi.” Iyesu inako wagubu.
Ika kewowena.

MAKI
Iyesu e yonai bagi kawaya apunu Maki okapupu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Mamanuga God e yonai bagi kawaya apunu Maki okapupu yau rabineya ka Iyesu e upi badidi kwaewagawa umawa ki yonai ropani kawaya ko e badidi kabuwawagawa umawa ki yonai ka eba ropani.

Oka yau rabineya ka Iyesu e eya si wagubu da e ka Kunumau Kawapu Apunai.

Oka debai empamana ki kabuwai.

Yona bagi kawaya ki kerarai *1:1-13*
Iyesu tawana Gariri rabineya upiwagawa *1:14-9:50*
Iyesu natere Diyerusaremu deneya upiwagawa kaniyawa *10:1-52*
Pura siyarai natere Diyerusaremu rabineya *11:1-15:47*
Iyesu iyawena kipu ubupu *16:1-8*
Iyesu matarawena ade kunumau kayawena *16:9-20*

Apunu Diyoni Iyesu sisiyai wagawa
(Mateyu 3:1-12; Ruki 3:1-18; Diyoni 1:19-28)

1 Mamanuga God e Gubagai Iyesu Keriso e yonai bagi kawaya ki kerarai ka yau kena.
2 Takari kawaya ka Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai Aisaiya Mamanuga God e okai yau tapu, wagubu ke;
'Nau bibini yabiri kayawagana wagana apunai ki nau yawata yabiyabiri tonopani da e kau yawatagi meyoto taniyagisi.
3 Iyapana eba idiwu tawaneya ka e bonanai ragiragi kawaya inako wagau ke;
'Kaiwawonuga e yawatai gwaba memuri da e taneya baiyagisi kayayagisi.' '
4 Oragai apunai Aisaiya oka inako tapu ki pokere mara ki bauwena makeya ka apunu Diyoni iyapana eba idiwu tawaneya ubupu iyapana siruwa-tamiyawa dimawagawa, wagawa ke; "Wi beraga berokoi oragai ki wi karako kamadumuri wi notaga wirayagisi da nau uburani wi siruwaniyani manako Mamanuga God e uburoto wi bigiga ki kuduba deni mena surupoto."
5 E yona inako wagawa manako tawana Diyudiya ade natere Diyerusaremu ragidai e empamana ki nana kebomupu ika bautagubu. Bautagubu ka mu berokoi badidi kwaetagamawa ki tagubu matara mu idamaga kerapumaga rikapamawa manako apunu Diyoni ubupu mu awana Diyoudani rabineya siruwatapu.
6 Apunu Diyoni e gwedegwedei ka eba bagi. E papa kameru kumai kau-piyawa ade e naurai taburubai ka papa kwakwarai pokaiya yamanamupu ki e umarawa umawa. E bani ka manigowa yo tapoi borepa ki mena kupawa tondawa.
7 E dimawagawa iyapana tadeyawa, wagawa ke; "Apunu nau ewaneya baiyagisi e kasiyarai ka kawaya daganani esida ko nau kasiyarani ka maraitau erida. Nau e bigabigai kwaesugana waitapana e kerarai kwakwarai ki rikapana ko nau eba bagi da nau upi ki kwaesugani.
8 Nau awana pokaiya wi siruwaniyakani ko e uburoto Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki pokaiya wi siruwaniyoto." Apunu Diyoni inako wagubu.

Apunu Diyoni ubupu Iyesu siruwapupu
(Mateyu 3:13-4:11; Ruki 3:21-22; 4:1-13)

9 Mara ki makeya ka Iyesu natere Nasareta tawana Diyudiya rabineya ki kamadubu kayawena yabadawa da apunu Diyoni bameya bauwena manako Diyoni ubupu Iyesu wadubu awana Diyoudani rabineya siruwapupu.
10 Iyesu awana rabineya supu ade matarau posiwagawa makeya ka e kunuma ya-garawena empupu manako Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki midiwari umago maba kawapu e kawareya tondubu,
11 manako bonana mosi kunumau kawapu ki wagubu ke; "Kau ka nau Gubagani. Nau nuwaneya po kau ki pokere nau karako kau mamamagi suwagakani." Bonana ki inako wagubu.
12 Ki makeya, garugaru mena, ka Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya bauwena Iyesu sibu yabiripupu da e iyapana eba idiwu tawaneya ki kayawagana ki nana,
13 ki pokere e kipu ubupu manako tawana ki kayawena mara apunai apeya (40) rabineya e eya mena ika umawa wadawa. Ko Berokoi Apunai Seitani maramara e bameya bauwagawa e beraberapiyawa ade e rabinai kupawa. Papa kamarai ika mete idiwa ko Mamanuga God e aneyaiyoma bautagubu Iyesu kwayubapamawa.

Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mu nene wagubu
(Mateyu 4:12-22; Ruki 4:14-15; 5:1-11)

14 Iyapana apunu Diyoni wadumpu diburamupu eweya ka Iyesu tawana Gariri rabineya
bauwena Mamanuga God e yonai bagi kawaya ki dimai wagawa iyapana tadeyawa,
wagawa ke;
15 "Mara wana bauwena. Iyapana ubumana nau Mamai God e gari rabineya kaiwana e
kasiyarai pokaiya idiwana ki marai wana bauwagana kwaewagau. Ki pokere wi beraga
berokoi ki wi karako kamadumuri wi notaga wirayagisi manako yona bagi kawaya yau
mena wainapumuri sumapumuri." E inako wagubu.
16 Mara ki makeya ka Iyesu kaburu Gariri papateya kaniyawa da apunu Saimoni e
yowai Enduru mete kina raubiyo nene kaburu kawaya ki papateya ika puwaritagamawa
idiwa emitapu. Mu ka kimai wasisinai ragidai bowa madai wadamana ki nana ika
ebogatagamawa.
17 Ko Iyesu mu emitapu manako tadebu, wagubu ke; "Kebomuri nau ewaneya ubumuri.
Wi karako raubiyo tepiyamu iwu ki maba nau wi kabuwaniyani da wi kaiwagi iyapana
nene iwagi tetamuri."
18 Iyesu yona ki wagubu wainamupu ka mu garugaru mena puwarimaga tampu kamad-
umpu manako kimpu ubumpu e eweya kayatagubu.
19 Mu kayatagubu kaburu papateya kebomawa da apunu Tabadi e gubagai-yoma
Diyemesi yo Diyoni mete kina ika wakamaga rabineya puwarimaga badipamawa idiwa
emitampu.
20 Iyesu garugaru mena apunu Diyemesi yo Diyoni mu nene wagubu manako mu
kimpu ubumpu mu mamamaga Tabadi e kowakowaiyoma mete kina ika waka rabineya
kamaditampu manako sumpu deni mena Iyesu eweya kayatagubu.

Keyai berokoi apunu mo rabineya tondawa
(Ruki 4:31-37)

21 Mu kayatagubu kaiwa da natere Kaponiyamu bautagubu ka mu ika idiwa da aiyata
marai ki makeya ka mu guriguri tawai ki rabineya yamupu manako Iyesu ika dimawa-
gawa iyapana tadeyawa kabukabuwa tondawa.
22 Ko iyapana ika idiwa e yonai ki waina-mupu ka mu notamaga kowena kodaba-maga
kamupu mibai ka Iyesu e yonai ki kasiyarai ka kawaya ko iyapana kawakawai Mamanuga
God e gorai kataimugu ragidai ki mu yonamaga ka kasiyarai pa mena.
23 Iyesu ika dimawagawa tondawa manako ki makeya ka keyai berokoi apunu mosi
rabineya tondawa ki ika bauwena Iyesu empupu manako e bonanai ragiragi kawaya Iyesu
sibu, wagubu ke;
24 "Iyesu, tawana Nasareta apunai, kau nuwageya gwede nu bamanugu berapana ki
nana? Kau nu giriniyana ki nana baunugibi bo? Nau kataineya kau. Kau ka Mamanuga
God e umunui wadei apunai bagi kawaya."
25 Ko Iyesu wirawena keyai berokoi apunu ki rabineya tondawa ki empupu manako e
bonanai ragiragi kawaya siwakekepupu sibu, wagubu ke; "Kau kererenuwagi apunu yau
kamadi baunuwagi matarau kayanuwagi."
26 E yona ki wagubu makeya ka keyai berokoi ki apunu ki ragiragi kawaya wadubu
kwisikwisipupu manako e kwewena bauwena kayawena.
27 Ko iyapana kuduba Iyesu badidi kwaewena emupu ka mu notamaga kowena mu
mubo mubo kowamuguma mete manu kasiwaratagamawa, tagamawa ke; "Yau ka badidi?
Yau ka kabuwa waunai mosi bo? Apunu yau e kasiyarai ka kawaya esida. E keyai berokoi
siwakeketamiyau wagau ki ka mu e bonanai wadamu bautagamu kayatagamu." Iyapana
inako tagubu,
28 manako Iyesu badidi kwaewena ki sisiyai garugaru mena tawana Gariri rabineya
kawayawena kayawena iyapana kuduba wainamupu.

Iyesu iyapana ropani kawaya iyatamiyawa
(Mateyu 8:14-17; Ruki 4:38-41)

29 Iyesu kipu ubupu e tadeyau kabukabuwa ragidai ade apunu Diyemesi yo Diyoni mete
kina waratapu guriguri tawai ki kamadumpu manako kaimpu apunu Saimoni yo Enduru
mu tawamugu yamupu.
30 Tawa ki rabineya ka apunu Saimoni e memenagui ridai muyamuyawena ika uk-
warawa ki sisiyai mu Iyesu simupu,
31 manako e kanibu ridi ki waitapupu e idaiya wadubu kipu ubupu. Ridi ki kirawa ubu-
rawa makeya ka e sigirai ki garugaru mena kewo-wena manako e kanibu mu diriwamaga
kwaewena bani warapupu tagebu.

32 Madega kanibu supu kemora-wagawa ka iyapana dai kayatagubu sigira ragidai ade
keyai berokoi mu rabinamugu idiwa ragidai inako tetampu Iyesu bameya bautagubu.
33 Natere ki ragidai kuduba ika bautagubu tawa ki ureya ubumawa,
34 manako Iyesu ubupu iyapana sigiramaga ebo ebo ki iyatamiyawa ade keyai berokoi
mu dai rabinamugu idiwa ki mete siwakeke-tamiyawa bautagamawa kayataga-mawa.
Keyai berokoi ki kuduba katai-mugu da Iyesu ka nima ko mu yona ki matarau eba
tagamana ki nana ka e mu tatamatapu.

Iyesu tawana Gariri rabineya dimawagawa umawa
(Ruki 4:42-44)

35 Mu ukwapamawa da nawaru dumai tarawa ka Iyesu kipu ubupu iyapana yabumaga
sipeya tawa ki kamadubu kanibu e ebo mena gari tagaiya e Mamai bameya guriguri-
wagawa tondawa.
36 Ko apunu Saimoni e kowaiyoma mete kina Iyesu kwaenei kayatagubu kwaenepa-
mawa iwa da bananamupu,
37 manako simupu, tagubu ke; “Natere yau ragidai kuduba kau kwaeneniyamu.”
38 Ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Nau Mamai e yonai iyapana kuduba tadeyana ki
nana nau tono-sinibu bausugubuwani ki pokere nu yewe mena eba idiwomu ko tawana
tawana mete kaigamu da nau ika mete dimasugoni umoni.”
39 Iyesu inako wagubu manako tawana Gariri rabineya tawa tawa umawa wadawa ade
Diyu ragidai mu gurigurimaga tawai rabineya mete kina Mamanuga God e yonai wagawa
umawa. E keyai berokoi dai mete siwakeketamiyawa bautagamawa kayatagamawa.

Iyesu apunu mosi sigira berokoi wadubu ki iyapupu
(Mateyu 8:1-4; Ruki 5:12-16)

40 Apunu mosi sigira berokoi mo wadubu e kwakwarepui kwatakwata-wena ki Iyesu
bameya bauwena parau-pupu e yabareya kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu man-
ako genepupu sibu, wagubu ke; “Kau kaubo nuwageya nau nene wainapiyei ki kau
wadisini bagi.”
41 Iyesu apunu ki e nuwaboyai wainapupu ki pokere e idai roronapupu sigira apunai ki
e mideya tapu manako sibu, wagubu ke; “Nau nuwaneya kau iya negeyani ki pokere kau
sigiragi nau karako surupakani da deni mena kewoyagisi.”
42 Iyesu yona ki wagawa makeya ka apunu ki e sigirai garugaru mena kewowena e midai
wateya wateya bauwena manako e iyawena.
43 Ko Iyesu apunu ki tatamapupu sibu tonopupu, wagubu ke;
44 “Nau karako iyanibuwani ki sisiyai kau iyapana eba tade ko kau deni mena
Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu bamamugu kayanuwagi da mu kau
eminimoto manako ade kau sigiragi kewowena ki mu mete em-pomoto manako ewa
kayanuwagi oragai apunai Mosisi gora tapu ki makeya makeya kwaenuwagi papa
kumerekumere Mamanuga God bameya puyo tari. Kau inako kwaenuwagi ki ka iyapana
kawakawai ki kau eminimoto manako mibipomoto da kau sigiragi wana kewowena.”
45 E inako sibu ko apunu ki e umunui eba wadubu ko e kayawena Iyesu e badidi maba
iyapupu ki sisiyai tawa tawa wagawa umawa ki pokere Iyesu tawana tawana matarau eba
umawa ko e gari tagaiya wekei gwaiya mena umawa. Ko iyapana ropani kawaya tawana
tawana maramara e bameya bautagamawa.

2

Apunu mosi e idai kerarai badabadamawena ki Iyesu iyapupu
(Mateyu 9:1-8; Ruki 5:17-26)

1 Mara dai kewowena eweya ka Iyesu ade wirawena natere Kaponiyamu e ebo tawaneya
bauwena manako e bauwena sisiyai kawayawena kayawena iyapana ropani kawaya
wainamupu e empamana ki nana diriwai bautagubu.
2 Bautagubu ka tawa rabineya, katamuru ade imatau iyapana posiwena tawa rabineya
yamana watai mo pa mena.
Iyesu tawa rabineya kabuwagawa tondawa ki makeya,
3 ka iyapana apeya apeya mu waretamaga e idai kerarai badabadamawena bisi
kayawena ki gagara umampu rabineya kaumpu ki kerorampu ika bautagubu.
4 Mu nuwa-mugu apunu ki wadamana Iyesu bameya yamana ki nana ko tawa rabineya
iyapana posiwena ki pokere mu apunu ki mibi gagarai wadumpu tawa tagaiya yampu
manako Iyesu tondawa kawareya tawa tagai wadu-mpu bebere apunu ki mibi gagarai
taburuba pokaiya kwimpu kaumpu Iyesu rabineya supu.
5 Mu sumamaga kawaya daganani Iyesu bameya ki e empupu ki pokere e sigira apunai ki
sibu, wagubu ke; “Gubagani, kau beragi berokoi ki nau empuwani da karako surupakani.”

6 Iyesu yona ki wagubu ka iyapana kawakawai Mamanuga God e gorai kataimugu
ragidai ika idiwa waina-mupu manako mu notamaga wagubu ke;
7 “E ka badidi pokere inako wagau? Mamanuga God e mena nu beranuga berokoi ki
empiyau surupiyau. Apunu yau ka berawagau Mamanuga God e si giripiyau ade e eya si
tepapiyau wainapemei.”
8 Mu inako notapamawa, ko Iyesu mu notamaga ki e garugaru mena empupu manako
manutapu, wagubu ke; “Wi karako gwede nana sidiyamu da nau Mamanuga God e si
giripakani?
9 Nau e bigi surupana suwagubuwani ko wi bera umani nau sidimupu mibai ka wi
wainapiyamu da ki ka pa yona da muyai pa mena. Ko nau karako yona ade mosi suwagani
manako wi nau matakirani muyai kawaya empumuri.
10 Nau Kunumau Kawapuwani Apunai iyapana beramaga berokoi empana surupana ki
kasiyarai wadubuwani kawapuwani ki wi karako nau mibisinimuri.” E inako wagubu,
manako wirawena sigira apunai ki sibu, wagubu ke;
11 “Nau suwagani wainapi; Kau kiri uburi gagaragi wadi kawarapi kau tawageya
kayanuwagi.”
12 Iyesu yona ki wagubu makeya ka apunu ki kipu ubupu iyapana yabu-mugu e gagarai
wadubu kawarapupu manako garugaru mena bauwena kayawena. Iyapana ika idiwa
matakira ki emupu ka mu notamaga kowena kodabamaga kamupu manako Mamanuga
God si tepamupu, tagubu ke; “Nu naiya inako mo eba emipi.”

Iyesu apunu Riwai nene wagubu
(Mateyu 9:9-13; Ruki 5:27-32)

13 Iyesu ade wirawena kayawena kaburu Gariri papateya bauwena ka iyapana ropani
kawaya e bameya bautagubu manako e ubupu dima-wagawa Mamanuga God e yonai mu
tadeyawa kabukabuwa tondawa.
14 E tadeyawa kabukabuwa tondawa da kamadubu ade kayawena kaniyawa ka e apunu
Aropiya e gubagai si ka Riwai ika empupu. Apunu Riwai e ka tawana ki mu wairamaga
denai ‘takesi’ wadawa ki apunai mosi ika ‘takesi’ wateya tondawa. Ko Iyesu apunu Riwai
empupu manako sibu, wagubu ke; “Kau karako yabi nau ewaneya uburi.” E inako wagubu
manako apunu Riwai kipu ubupu e eweya kayawena.
15 Ki eweya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina apunu Riwai e tawai
rabineya kupetagamawa idiwa. Iyapana ‘takesi’ wadamawa ragidai ade beramaga
eba bagi ki pokere iyapana mu tagararatampu ragidai ropani kawaya mete kina Iyesu
ewakumapamawa iwa manako mu dai e mete ika kupetagamawa idiwa.
16 Parisi Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai iyapana ki Iyesu mete kupe-
tagamawa idiwa emitampu ka mu ubumpu Iyesu tadeyau kabukabuwa ragidai tademupu,
tagubu ke; “E badidi pokere bera berokoi kwaetagamu ragidai ki mu mete ewapuru kupe-
tagamu idiwu?”
17 Iyesu mu yonamaga ki wainapupu ka e denai tadebu, wagubu ke; “Sigira ragidai ki
mu mena ka muramura apunai bameya kayatagisi, ko midimaga bagi ragidai ki mu ka
muramura apunai ki e bameya asusu eba kayatagisi. Nau ka eba iyapana bagi supasupai
ki mu nene bausugubuwani ko iyapana berokoi bigibigi ki tadeyana da mu nau bamaneya
kebomana ki nana nau bausugubuwani.

Iyapana Mamanuga God nene bani kamadumpu
(Mateyu 9:14-17; Ruki 5:33-39)

18 Mara mosi ka iyapana siruwa-tamiyawa apunai Diyoni e tadeyau kabukabuwa ragidai
ade Parisi ragidai dai mete kina gora pokaiya Mamanuga God nene bani kamadumpu
idiwa, manako iyapana dai Iyesu bameya bautagubu e manumupu, tagubu ke; “Apunu
Diyoni e tadeyau kabukabuwa ragidai ade Parisi ragidai mu tadeyamu kabukabuwa
ragidai mete kina ki mu kuduba ka Mamanuga God nene bani kamadumpu idiwu ko kau
tadeyei kabukabuwa ragidai ki mu ka badidi pokere inako eba kwaetagamu?”
19 Iyapana ki inako tagubu ko Iyesu denai waigugu were tadebu, wagubu ke; “Anika
waunai kupei ki kawareya ka apunu ewai ade ridi ewai bani eba kupomoto ko pa idiwono
bo? Ae, pa mena. Bananatamini kupe ki kawareya baitagisi ki ka mu eba nuwaboya nene
idiwono ko anika waunai ki mete kupetogomono idiwono.
20 Ko mara baiyagisi da iyapana ubumoto anika waunai apunai ki yadini dokodoko
kayatagisi. Mara ki makeya ka e kowai-yoma nuwaboyatagisi bani kamadini.”
21 Iyapana nota oragai ade nota waunai ki eba dibipamana ki nana ka Iyesu waigugu
were ade tadebu, wagubu ke; “Gwedegwede oragai mo tegereyagisi ki ka wi dabuwa tenai
oragai mo wadumuri ki naureya tamuri popopumuri. Ko wi dabuwa tenai waunai mo

wadumuri tamuri popopu-muri ki ka dabuwa tenai waunai ki ewa kaporopoto manako gwedegwede oragai ki wi popomupu wateya purupuruyagisi.
22 Ade keyakeyai mosi ka yau kena; Awana ‘waeni’ waunai ki wi awana kororai papa kwakwarai waunai pokaiya yamanamupu ki rabineya gwepumuri. Awana kororai ki ka nenanenaitau ki pokere awana ‘waeni’ ebo totoripoto kawayayagisi ki ka kororai ki mete kawayayagisi. Ko wi awana ‘waeni’ waunai ki awana kororai oragai kakokakowena rabineya gwepu-muri ki ka awana ‘waeni’ waunai ki totoripoto kawayayagisi ko awana kororai ki ka kakokakoi ki pokere wateya mena tondono da baurayagisi manako awana ‘waeni’ ki mete baiyagisi kayayagisi.” Iyesu waigugu inako wagubu.

Aiyata pa idiwana marai
(Mateyu 12:1-8; Ruki 6:1-5)
23 Aiyata marai ki makeya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina tawana mo kayatagubu manako yawatau kokora mo kawareya bau-tagubu. Bautagubu ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai gwaba maba mosi ki madai kupemei kena ki asusu toporu-pamawa tepamawa kaiwa.
24 Parisi ragidai mu emitampu ka mu bautagubu Iyesu simupu, tagubu ke; “Kau kowa-kowagiyoma buri emitami. Nu aiyata-nuga marai mu inako kwaetagamu ki ka mu nu goranuga ki giripiyamu.”
25 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Takari kawaya oragai apunai Dewida badidi kwaewena ki bususui mu oka tampu ki wi iyaba-mupu kataigubu bo pa mena? E kowakowaiyoma mete kina wetei metapu,
26 manako e Mamanuga God e Tawai rabineya yapu bani buredi ki iyapana Mamanuga God nene puyo ika nakamupu ki dai e tepupu kubabu. Mara ki makeya ka apunu Abayata Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawaimaga tondawa. Oragai apunai Mosisi nu goranuga tapu da bani ki kena ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ki mu mena ku-pomoto ko apunu Dewida e ka bani ki dai tepupu kubabu ade dai e kowakowai-yoma mete tagebu kupamupu.”
27 Iyesu inako wagubu manako siyareya ka e mu ade tadebu, wagubu ke; “Mamanuga God e ubupu aiyata marai ki iyapana kuduba nu baginuga nene tapu ko eba nu aiyata marai ki si tepapamana ki nana nakanibu.
28 Kunumau Kawapu Apunai e ka aiyata marai ki debai. E ka kawaya esida ko aiyata marai ki ka e kobaiya.”

3

Iyesu apunu mosi e idai kiyokiyowena ki iyapupu
(Mateyu 12:9-14; Ruki 6:6-11)
1 Ki eweya ka Iyesu wirawena guriguri tawai ki ade kayawena manako tawa ki rabineya ka e apunu mosi e idai daikere kiyokiyowena bisi kayawena ika tondawa empupu.
2 Ko mara ki ka aiyata marai ki pokere iyapana dai Iyesu naigida mena empamana da e gwede mo paerepana manako mu ki pokaiya e siyamana wirawira ki nana ika bautagubu. E apunu idai kiyokiyoi ki aiyata marai ki iyapoto bo pa mena? Mu inako nota-pamawa.
3 Ko Iyesu apunu ki sibu, wagubu ke; “Kau yabi yewe iyapana yabaramugu uburi.”
4 E inako wagubu, manako wirawena iyapana ika idiwa ki tadebu, wagubu ke; “Aiyata marai ki ka nu bagi kwaigomu bo berokoi kwaigomu? Ade nu iyapana iyatamomu bo giritamomu? Nu goranuga ki nene badidi wagau?” Ko iyapana ki denai mo eba tagubu.
5 Iyesu mu emitapu manako e rabinai berokowena. Ko e mu nuwaboyamaga mete wainapupu mibai ka mu tagamawa mama ade mu rabina-maga ka ragiragi kawaya. Ko e idai kiyokiyoi apunai ki empupu manako sibu, wagubu ke; “Kau idagi roronapi.” E idai roronapupu makeya ka e idai ki garugaru mena supasupawena.
6 Parisi ragidai Iyesu kwaewena ki emupu ka mu garugaru mena tawa ki kamadumpu bautagubu kayatagubu manako apunu Erodi e kowaiyoma mete dibimupu Iyesu mini-mana po ki yanuwei teyamawa.

Iyapana ropani kawaya kaburu ki papateya bautagubu
7 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina kaburu kawaya si Gariri tagamu ki papateya kayatagubu, manako iyapana ropani kawaya mu ewakumatampu. Iyapana ki mu ka tawana Gariri yo tawana Diyudiya ki ragidai.
8 Mu dai ka tawana Idumeya yo natere kawaya Diyerusaremu were bautagubu ade mu dai ka awana Diyoudani papasi buridere ade natere Saidoni yo Taya ki deneya bautagubu. Mu kuduba ka Iyesu e badidi kwaewena ki sisiyai wainamupu ki pokere mu karako e empamana ki nana ika bau-tagubu.

9 Iyapana ropani kawaya inako bautagubu tawana kuduba posiwena ki pokere Iyesu
ubupu e tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu ke; “Waka mo wadumuri da nau
waka rabineya tondoni mibai ka iyapana yau kuduba nau tatarasiniyamu kapisinimana
kwaetagamu.”
10 Iyesu sigira ragidai ropani kawaya iyatapu ki pokere sigira ragidai ade dai bautagubu
mu kowamuguma tataratamawa mibai ka mu nuwamugu ka garugaru mena Iyesu
bameya bautagamana da e mu iyatamana ki nana.
11 Iyapana rabina-mugu keyai berokoi idiwa ki mu mete ika bautagubu manako mu
Iyesu emupu ki ka mu e yabareya gwaigwiritagubu bonanamaga ragiragi kawaya e
simupu, tagubu ke; “Kau ka Mamanuga God e Gubagai.”
12 Ko Iyesu keyai berokoi ki tatamatapu ragiragi kawaya tadebu, wagubu ke; “Nau ka
nima ki sisiyai wi iyapana eba tadeyoi.”

Iyesu e tonotapu ragidai winetapu
(Mateyu 10:1-4; Ruki 6:12-16)

13 Iyesu kwaunai mo yapu posiwena manako e ebo nuwaiya iyapanai ki mu nene
wagubu e bameya bautagubu,
14 manako apunu ida esida kewowena kerapu apeya (12) winetapu tadebu, wagubu
ke; “Wi ka nau tononiyana ragidai. Nau yonani nidiyani ki wi wainapiyoi mete iwomu
manako nau kasiyara negeyani were ewa ka wi kaiwagi nau yonani ki dimaiwogoi iwoi,
15 ade keyai berokoi iyapana dai mu rabinamugu idiwu ki wi mete siwakeketamiyoi.”
16 Iyesu e winetapu ragidai ida esida kewowena kerapu apeya mu simaga ka yau kena;
Saimoni si daikere Pita sibu;
17 apunu Tabadi e gubagaiyoma Diyemesi yo Diyoni simaga waunai Bowanagesi tadebu
(Simaga Bowanagesi ki mibai ka gaiya).
18 Ade iyapana dai simaga ka; Enduru yo Piripo yo Batoromaiya yo Mateyu yo Tomasi,
ade apunu Arapiyasi e gubagai si ka Diyemesi. Ade dai ka apunu Tadeyasi yo apunu
Saimoni mosi. Apunu Saimoni e ka iyapana wairamaga gwandagi wagau ki apunai.
19 Ko siyarai ka apunu Diyudiyasi si daikere ka Isikariyoto. E ka Iyesu e yogoi ewa
wagubu ki apunai.

Berokoi Apunai Seitani si daikere ka Besaboro
(Mateyu 12:22-32; Ruki 11:14-23; 12:10)

20 Ki eweya ka Iyesu ade wirawena e tondawa tawaiya kayawena ko iyapana ropani
kawaya e ewakumamupu mete kayatagubu. E tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina
bani kupetagamana kwaetagamawa ko mu kupetagamana yawatai mo pa mena mibai ka
iyapana ropani kawaya ika bautagubu mu kwagaratampu idiwa.
21 Iyesu inai ade e eya yowaiyoma sisya ki wainamupu ka mu kimpu ubumpu e banana-
pamana tawamugu tamana ki nana, mibai ka mu wainamupu da e yabarai babawena.
22 Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai natere Diyerusaremu were bautagubu
ki Iyesu badidi kwaewena emupu ki ka mu e wereyakauramupu, tagubu ke; “Keyai
berokoi mu kawai-maga Besaboro e rabineya tawawena tondau kasiyara kweyau manako
kasiyara ki pokaiya ka e keyai berokoi kuduba siwakeketamiyau.”
23 Mu inako tagubu ko Iyesu mu nene wagubu e bameya bautagubu manako e waigugu
were mu tadebu, wagubu ke; “Berokoi Apunai Seitani e ka badidi maba uburoto ade e eya
siwakekeyagisi? Ki pa mena.
24 Tawana mosi ki ragidai nuwarara tagarara kande kasiwaratogomono idiwono ki ka
mu purupurutagisi mu mubo mubo kayatagisi manako mu tawanamaga ki gumoroyagisi
gwaba umoroto.
25 Ade iyapana tawa eyaka mena rabineya ewa nauwa idiwono ki ka mu iyamaga
giriyagisi mu mubo mubo kayatagisi.
26 Ki maba, Berokoi Apunai Seitani e ebo kowaiyoma mete purupomoto kande kasi-
waratagisi ki ka e kasiyarai garugaru mena kewoyagisi.
27 Iyapana nima nuwaiya ka apunu kasiyarai mosi e tawai baupana e gwedegwedei
kuwawagana wainapiyau ki ka e yabiri kasiyara apunai ki yadini e idai kerarai umoroto
doko-doko taroto manako ewa tawa ki yaroto apunu ki e gwedegwedei kuwayagisi.”
28 Iyesu inako wagubu, ade wagubu ke; “Nau suwagani wainapumuri; Iyapana berokoi
badidi kwaetagubu bo tagubu ki kuduba ka Mamanuga God empoto deni mena surupoto
nota-gogapoto.
29 Ko iyapana nima Mama-nuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya ki siyoto siyasiya ki e
paerei ka Mamanuga God eba empoto surupoto ko e bigi ki maramara tondono kaniyono.”
30 Iyesu yona ki wagubu mibai ka iyapana dai e simupu, tagubu ke; ‘Keyai berokoi mosi
e rabineya tawawena tondau.’

Iyesu inai ade e eya yowaiyoma
(Mateyu 12:46-50; Ruki 8:19-21)

31 Ki makeya ka Iyesu inai ade e eya yowaiyoma mete kina ika bautagubu. Mu tawa
ki rabineya eba yamupu ko ika tawa ureya ubumawa Iyesu mu bama-mugu kawarana ki
nana ki yonai mena tawa rabineya tonomupu.
32 Iyapana ropani kawaya Iyesu kwagaramupu ika idiwa yona ki wainamupu ka mu
Iyesu simupu, tagubu ke; "Kau inagi ade kau kiya yowagiyoma mete kina bautagubu kau
nene tagamu."
33 Ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; "Nau inai ka nima? Nau yowani-yoma ka
gwedewau?"
34 E inako wagubu manako wirawena iyapana ika kwagaramupu idiwa ki kuduba
emitapu, tadebu, wagubu ke; "Nau kwagara-siniyamu mete idiwei ragidai wi kuduba ka
nau yowaniyoma ade nau inaniyoma.
35 Iyapana gwedewau nau Mamai God e badidi wagau ki wainapiyamu makeya makeya
kwaetagamu ragidai ki mu ka mibai nau yowaniyoma, nau egapuni-yoma, ade nau
inaniyoma."

4

Momai upu ki keyakeyai
(Mateyu 13:1-9; Ruki 8:4-8)

1 Mara mosi ka Iyesu kaburu Gariri papateya iyapana ade tadeyawa kabukabuwa
tondawa. Iyapana ropani kawaya eba bigabigai bautagubu e yonai wainapamana ki
nana e kwagara-mupu idiwa ki pokere Iyesu waka mosi ika kaburu papateya uburawa
ki kawareya yapu tondawa ko iyapana kuduba ka kaburu ki papateya wairau idiwa.
2 E yona marai kawai kuduba waigugu were tadeyawa manako paunau ka e inako
wagubu ke;
3 "Nau yona yau suwagani wainapu-muri; Apunu mosi e momai dai urana ki nana
kayawena.
4 E momai ki urawa umawa da momai dai kerapu dabireya gwegwetagubu manako
midiwari garugaru mena bautagubu momai ki kupampu gawarara.
5 Momai dai ka e yaroyaro kawareya upu manako momai ki garugaru mena ugwadubu
susukwana. Ko waira ki ka eba kawaya,
6 ki pokere madega ubupu urabu ki ka momai ki garugaru mena suratagubu mibai ka
witai waira rabineya eba supu.
7 Ade momai dai ka gwabau gaya kakapareya gwegwetagubu wenatagubu ko gwaba
ubupu niniuraurapupu ki pokere wenatagubu ko mibai eba kipu.
8 Ko momai dai ka e waira bageya upu manako ugwede susukwanapupu wenatagubu
kawakawayatagubu mibai kipu. Dai ka mibai apunai eyaka mena ida esida mena (30)
kipu, dai ka mibai apunai apeya eyaka (60) kipu, ade dai ka mibai apunai ida daikere mena
(100) inako kipu.
9 Wi wenaguga mete kina ki ka wi nau yonani yau suwagubuwani ki mibai naigida mena
wainapumuri." Iyesu inako wagubu.

Iyesu badidi pokere iyapana waigugu were tadeyawa?
(Mateyu 13:10-17; Ruki 8:9-10)

10 Ki eweya Iyesu e tadeyau kabu-kabuwa ragidai ida esida kewowena kerapu apeya (12)
ade e ewakumapa-mawa ragidai mete kina mu muga mena e mete ika idiwa ki makeya ka
mu e manupupu, tagubu ke; "Kau yona waigugu were nuwagibi ki mibai ka badidi?"
11 Mu inako tagubu ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; "Wi Mamanuga God e gari
rabineya idiwana ki yonai wekewekei ki mibai kuduba nau matarau wi nidiyakani ko
iyapana gwedewau gari ki tagaiya idiwu ragidai ki ka nau waigugu mena pokaiya mu
tadeyakani,
12 da mu;
'Yabutamono, yabutamono ko mibai eba empomoto. Wainapomono wainapomono ko
mibai eba waina-pomoto. Mu wainampena ki ka mu notamaga wirawagubena
Mamanuga God bameya manako e mu bigimaga ki empena surupena mu tagamugu
kwenupena.' "

Iyesu waigugu wagubu ki mibai matarapupu
(Mateyu 13:18-23; Ruki 8:11-15)

13 Iyesu inako wagubu, manako manutapu, wagubu ke; "Nau momai upu ki waigugui
suwagubuwani ki ka eba waigugu wekewekei. Wi waigugu ki mibai eba wainamupu ki ka
wi badidi maba waigugu were ewa suwagani ki mibai wainapumuri?

14 Waigugu suwagubuwani ki mibai ka yau kena; Momai urau apunai ki e ka Mamanuga
God e yonai wagau apunai.
15 Mara mosi ka momai upu ki kerapu dabireya gwegwetagubu ko ki mibai ka yau kena;
Iyapana dai Mamanuga God e yonai wainapomoto ko Berokoi Apunai Seitani garugaru
mena baiyagisi yona waina-mupu ki surupoto.
16 Momai yaroyaro kawareya gwegwetagubu ki mibai ka yau kena; Iyapana dai Ma-
manuga God e yonai wainapomoto mamamatagisi,
17 ko yona ki mibai mu rabinamugu eba supu tawawena ki pokere mu yona ki pokaiya
berokoi mosi bananapomoto bo iyapana dai baitagisi mu giritamini pasutamini ki ka mu
Mamanuga God e yonai ki garugaru mena notagoga-pomoto.
18 Ade momai gwabau gaya kakapareya gwegwetagubu ki mibai ka yau kena; Iyapana
dai Mamanuga God e yonai wainapomoto,
19 ko mu mubo mubo iyamaga nene mena notapomono ade waira yau purapurai
empomono yabumaga midiyayogono. Mu notamaga ka ki mena kawareya ukworono
manako nota ki uburoto Mamanuga God e yonai badidi wainamupu ki utapoto da mu
mibimaga mo eba kiroto.
20 Ko iyapana dai ka e momai waira bageya upu ki maba. Mu ka Mamanuga God e yonai
wainapomoto sumapomoto manako mu mibimaga mete kiroto. Dai ka mu mibimaga
apunai eyaka mena ade ida esida mena (30) kiroto, dai ka mu mibimaga apunai apeya
eyaka (60) kiroto, ade dai ka mu mibimaga apunai ida daikere mena (100) kiroto."

Duna eba wekepamana ki waigugui
(Ruki 8:16-18)

21 Iyesu inako wagubu ade tadebu, wagubu ke; "Apunu mosi duna beupoto ki ka e duna
ki bani taroto? E digumau taroto bo kurari umuneya wekepoto bo? Ae, e duna ki matarau
taroto da tanai tawa rabineya miniyoto siwa.
22 Ki maba, wi weki gwaiya badidi kwaiwagamu ki ka ewa marai mosi matarayagisi. Ade
wi gwede mosi utapiyamu ki utai ka ewa marai mosi wakayagisi matarayagisi.
23 Ki pokere wi wenaguga mete kina ki ka wi nau yonani suwagubuwani yau ki mibai
naigida mena wainapumuri wetawetara.
24 Wi yona badidi maba wainapu-muri ki wi naigida mena notapumuri wainapumuri.
Wi kawareya kawareya inako wainapiyoi yamoi ki ka wi mibai wainapumuri ade mibai
ki kawareya mete wainapumuri.
25 Iyapana nima Mamanuga God e yonai mibai waina-pupu wadubu doko ki ka e yona
waunai mosi ade wainapoto yadini. Ko iyapana nima yona ki eba wainapupu wadubu
doko ki ka e ewa mo eba yadini ade marai munta wainapupu ki mete gogayagisi."

Momai mosi wenawagau kawayawagau ki waigugui

26 Iyesu inako wagubu ade tadebu, wagubu ke; "Mamanuga God e gari rabineya idiwana
kaiwana ki waigugui mosi ka yau kena; Iyapana mosi momai dai uroto kamadini,
27 manako e tawaiya kayayagisi ukworono ade kirono uburono inako kwaeyogono
umono. Ko momai upu ki badidi maba waira rabineya ugwede susukwanatapu
positagubu ki ka eba apunu ki e kwae-wena.
28 Ki ka waira ebo kwaewena manako momai ki ugwede susukwanatapu matarau
positagubu kawakawayatagubu kwarai wenapupu supupu manako ewa mibai kipu.
29 Mibai kipu ki raiyagisi ki ka raupomu marai wana bauwena ki pokere apunu ki e
kerebai yadini baiyagisi mibai ki meme kaikirapoto raupomuyagisi."

Damaya madai ki waigugui
(Mateyu 13:31-32, 34; Ruki 13:18-19)

30 Iyesu inako wagubu ade tadebu, wagubu ke; "Mamanuga God e kasiyarai pokaiya e
gari rabineya idiwana ki ka badidi maba? Ki keyakeyai nu gwede naureya iwagamu?
31 Ki ka ripa damaya madai ki maba. Ripa dai ki mu madi-maga ka kawakawaya ko
damaya madai rabineya ka momai rasirasi. Momai marai munta eyaka mena inako ki
kauyagisi wairau suroto wenayagisi,
32 ki ka ripa kawaya mo wenayagisi ragai isiyapoto manako midiwari baitagisi ragai ki
kawareya tawatagisi."
33 Iyesu waigugu were iyapana inako tadeyawa kabukabuwa tondawa. Mu e waigugu
wagubu ki mibai wainamupu ki ka e waigugu waunai mosi kawareya ade tadebu. Ko mu
eba wainamupu ki ka e yona waunai mosi mu eba tadebu.
34 E waigugu mena pokaiya wagawa umawa ko yona matarau mo iyapana eba tadeyawa.
Ko e eya tadeyau kabukabuwa ragidai mete muga mena ewapuru idiwa ki ka e waigugu
were wagawa ki mibai kuduba mu bamamugu matarapiyawa.

Nusuru kawaya mo bauwena manako Iyesu wagubu umuneya puruwena
(Mateyu 8:23-27; Ruki 8:22-25)

35 Mara ki kemoreya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu ke;
"Kebomoi da nu waka kawareya kaburu papasi daikere kaigamu."
36 E yona ki wagawa ka e eya waka rabineya tondawa ki pokere e tadeyau kabukabuwa
ragidai kimpu ubumpu iyapana ropani kawaya ika idiwa ki kamaditampu e eweya
waka kawareya positagubu manako mu ewapuru mena kayatagubu. Ko waka dai mete
kayatagubu.
37 Mu kayatagubu kaiwa da nusuru kawaya mo bauwena towawa wirawena yabadubu
waka rabineya posiwena manako waka waunitau kaburu surana kwaewagawa.
38 Ko Iyesu waka nikareya kunuwana tapu ukwarawa, ki pokere e tadeyau kabukabuwa
ragidai kaimpu e wadumpu yabuyabu simupu, tagubu ke; "Nidiyei Kabukabuwa Apunai,
nu popoigamana kwaigemei ko kau nu nene wainapiyei bo pa mena?"
39 Mu inako tagubu manako Iyesu yabuwena kipu ubupu e bonanai ragiragi kawaya
nusuru yo towawa ki tadebu, wagubu ke; "Purupuruiwagi! Bigabigaiwagi!" E yona ki
wagawa makeya ka nusuru puruwena, towawa bigawena, manako kaburu kwarisiwena
daumoro ukwapu.
40 Ko Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai emitapu tadebu, wagubu ke; "Wi gwede nana
kudu kwaiwagamu? Wi nau sumasinimpena ki ka wi kudu eba wainampena ko wi nau eba
suma-siniyamu ki pokere wi kudu mete wainapiyamu."
41 Mu notamaga kowena kudu ebotau wainamupu manako mu mubo mena tagubu ke;
"Apunu yau ka nima? Nusuru yo towawa e wagubu umuneya bigabigatagubu."

5

Keyai berokoi apunu mosi giripupu
(Mateyu 8:28-34; Ruki 8:26-39)

1 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina waka kawareya kayatagubu kaiwa da
papasi daikere Gerasini ragidai mu tawanamugu bautagubu.
2 Bautagubu ka Iyesu waka kamadubu kanibu wairau supu manako apunu mosi iyapana
popotagubu ononotampu ki rakimaga kawareya tondawa ki Iyesu empupu e diriwai
yabadubu. Keyai berokoi apunu ki rabineya tondawa ki pokere e yabarai babawena,
3 raki ki kawareya ukwarawa. Iyapana e wadamana kwarisi ki kwaetagamawa ko e
kasiyarai ka kawaya daganani ki pokere e iyapana weutamiyawa isiyatamiyawa.
4 Mu maramara e idai kerarai taburuba ragiragi kawaya pokaiya umamawa dokodoko
ko e kwikwi gengemupiyawa manako taburuba ki purupurutagamawa ki pokere iyapana
karako e kamadumpu e ebo mena umawa wadawa.
5 E kemora nawaru kweyau umawa raki kawareya tondawa kwewagawa bowa were e
eya midi minimini sipasipara-piyawa mibai darai umawa wadawa.
6 Apunu ki yabu tapu Iyesu buri empupu ka e diriwai garupupu Iyesu yabareya bauwena
manako e paraupana ki nana kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu.
7-8 Ko Iyesu apunu ki empupu manako keyai berokoi e rabineya tondawa ki mete
empupu manako e keyai berokoi ki siwakeke-pupu sibu, wagubu ke; "Kau apunu yau ra-
bineya tondei ki karako kamadi baunuwagi kayanuwagi." E inako wagubu siwakekepupu
ko keyai berokoi ki denai bonanai ragiragi kawaya Iyesu sibu, wagubu ke; "Iyesu,
Kawainuga God kunumau tondau e Gubagai ka kau. Kau gwede berapana ki nana nau
bamaneya baunugibi? Kawainuga God e yabuiya ka nau suwagakani yau kena; Nau eba
girisini kwaenda makari nau bamaneya baiyagisi."
9 Keyai berokoi ki inako wagubu, ko Iyesu e manupupu, wagubu ke; "Kau sigi ka badidi?"
"Nu keyai berokoi ropani kawaya yewe dibimipi idiwei, ki pokere nau sini ka Damu
Kawaya."
10 Keyai berokoi ki inako wagubu manako kawareya kawareya nuwasiyasiya nene Iyesu
siyawa, wagawa ke; "Waira kudubeya eba tononiyo ko waira orageya yewe idiwomu."
11 Karako ka kweya madani daikere papa boyo ropani kawaya buri sipura-tagamu iwu,
12 ki pokere keyai berokoi papa boyo ki emitampu ka mu Iyesu genepamawa kawareya
kawareya siyamawa, tagamawa ke; "Kau nuwagi, manako nu kaigamu bo buri rabina-
mugu teteigamu idiwomu."
13 "Ki baganai, kaiwagi." Iyesu inako wagubu, manako keyai berokoi apunu ki ka-
madumpu matarau bautagubu kayatagubu bo ki rabinamugu tete-tagubu. Ki makeya
ka bo ropani kawaya eba iyabapamana makai kuduba 2000 kwaitana mu yabaramaga
babawena kweya ki erida mena garugarumupu kaburu sikisikimupu manako nonamaga
kubabu popotagubu gawarara.

14 Baikamu ragidai ika idiwa gwede wenawena ki emupu ka mu wakapa-tagubu kay-
atagubu tawa tawa iyapana tademupu manako iyapana waratampu kayatagubu Iyesu
bameya mu mubo yabumugere empamana ki nana bau-tagubu.
15 Bautagubu ka mu apunu ki naiya keyai berokoi ropani kawaya e rabineya idiwa ki ika
monagawena bagi kawaya tondawa emupu. Empamawa ka mu notamaga kowena kudu
mete wainamupu.
16 Ko bo baikamu-tagamawa ragidai ubumpu apunu ki sisiyai ade bo popotagubu ki
sisiyai mete kina iyapana tademawa,
17 ki pokere tawana ki ragidai Iyesu kawareya kawareya baiyonopamawa da e mu
tawanamaga ki kamadana kayawagana ki nana.
18 Iyesu waka kawareya ade kayawagana kwaewagawa ka wadubu bagi apunai ki e
ewakumapupu mete kayatagamana ki nana ika bauwena.
19 Ko Iyesu apunu ki munapupu, sibu, wagubu ke; “Kau kowagiyoma mu bamamugu
kayanuwagi. Mamanuga God e notai kawaya daganani kau nene wainapupu. E kau nene
bagi kawaya badidi kwaewena ki sisiyai kuduba kau iyapana tawageya idiwu ki tadeyowa
da mu mete wainapomoto.”
20 Iyesu inako wagubu manako apunu ki kayawena tawana Dekaporisi rabineya Iyesu
e bameya badidi kwaewena ki sisiyai iyapana tadeyawa umawa. Iyapana kuduba yona ki
wainamupu ka mu notamaga kowena.

Munu ridai popai ade ridi sigisigirai
(Mateyu 9:18-26; Ruki 8:40-56)

21 Iyesu ade wirawena waka kawareya kayawena kaburu papasi daikere bauwena
manako iyapana ropani kawaya bautagubu e ika banana-mupu kwagaramupu idiwa.
22 Iyesu ika kaburu papateya uburawa ka guriguri tawai ki kwayubapiyau apunai
mosi si ka Yairusi bauwena Iyesu empupu manako garugaru mena e diriwai yabadubu
e yabareya kwarisiwena ramatai kawareya ubupu manako nuwasiyasiya nene Iyesu
gigipiyawa, wagawa ke;
23 “Nau peteni marai sigirawena powagana kwaewagau ki pokere kau yabodowa nau
tawaneya mete kaigamu kau idagi e kawareya tari da e iyayagisi ade umono.”
24 Apunu ki Iyesu inako gigipiyawa da bananapupu ko iyapana ropani kawaya Iyesu
paupunampu mete kayatagubu.
25 Iyapana ropani kawaya ki mu paunamugu ka ridi mosi ika kaniyawa. Kwamura ida
esida kewowena kerapu apeya (12) ki rabineya ka e sigira mena tondawa. E kobaiya ka
dara maramara bauwagawa.
26 Sigira ki kataimugu ragidai e iyapamana ki nana kawareya kawareya muramura
kweyamawa ko e sigirai ki eba kewowena ko e maramara makari wainapiyawa tondawa.
Mu e iyapamana ki denai ka e bowai madai tagebu gawarara ko e eba iyawena ko e sigirai
ki kawayawagawa yarawa.
27 Ridi ki Iyesu sisiyai wainapupu ki pokere e empana ki nana karako iyapana pauna-
mugu e tagere bauwena.
28 E kaniyawa da e notai wagubu ke; “Nau karako kaniyani e aukwarai mena geyapani
ki nau bani iyasugani.”
29 E notai inako wagubu manako kanibu Iyesu bameya bauwena e aukwarai ki giyansu
mena geyapupu. E aukwarai geyapiyawa makeya ka e rabineya e ebo mena wainapupu da
e kobaiya dara bauwagawa ki kewowena ade e sigirai ki mete garugaru mena kewowena.
30 Ki makeya ka Iyesu e nuwaiya mena wainapupu da e kasiyarai mo bauwena
kayawena ki pokere e iyapana paunamugu wirawirawagawa yabu tarawa, wagawa ke;
“Nau aukwarani ka nima geyapupu?”
31 E inako wagubu ko e tadeyau kabukabuwa ragidai denai e simupu, tagubu ke;
“Empiyei, karako iyapana ropani kawaya bautagubu kau paupunanimpu ki geyaniyamu,
ko kau nima geyanibu were nuwegei?”
32 Mu inako tagubu ko Iyesu nima geyapupu ki e nene yabu tarawa tondawa,
33 ki pokere ridi ki e ebo mena wainapupu da e sigirai kewowena ki kudu mibi didigurai
bauwena Iyesu yabareya kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu manako e geyapupu
sisiyai ki kuduba wagubu matara.
34 Ko Iyesu ridi ki empupu denai sibu, wagubu ke; “Peteni, kau sumasinibi ki pokere
kau karako iyanugibi. Kau sigiragi wana kewowena ki pokere kau rabinagi kwarisiyagisi
nuwabagi rabineya mibi mamamai kayanuwagi.”
35 Iyesu inako wagawa makeya ka iyapana dai apunu Yairusi bibi bau-tagubu simpu,
tagubu ke; “Kau petegi powena. Nu Nidiyau Kabukabuwa Apunai ki ororeya mena

bauwagubena ki ka baganai ko kau petegi karako wana powena ki pokere apunu ki siyo
da e wirayagisi kayayagisi."
36 Mu inako tagubu ko Iyesu e wenagui mena yona ki wainapupu kamadubu manako
wirawena apunu Yairusi sibu, wagubu ke; "Kau notagi eba koyogono ko nau mena
sumasiniyowa."
37 E inako wagubu iyapana kuduba munatapu manako apunu Yairusi ade e eya tadeyau
kabukabuwa ragidai Pita yo Diyemesi ade Diyemesi yowai Diyoni mete kina ki mu
mena mete kayatagamana ki nana wagubu manako waratapu apunu Yairusi tawaiya
kayatagubu.
38 Mu apunu Yairusi tawaiya bau-tagubu ka Iyesu iyapana ika yadi wadamawa nuwa-
maga notamaga giri kandiwagawa ki emitapu,
39 manako e kanibu tawa rabineya yapu iyapana ki tadebu, wagubu ke: "Wi gwede
apenai meyamu? Munu ridai ki eba powena ko e pa ukwarau."
40 E inako wagubu ko mu e gwaigwitapamawa ki pokere e iyapana ki baiyonotapu
bautagubu matarau kayatagubu. E eya ade munu ridai ki inai mamai ade e tadeyau
kabukabuwa ragidai apeya eyaka mete kina ki mu mena tawa rabineya munu ki bameya
idiwa.
41 Iyesu kanibu munu popai ki bameya bauwena e idaiya wadubu manako sibu, wagubu
ke; "Tarita kumi!" (Yona ki mibai ka; 'Munu ridai, nau nidiyani wainapi; Kau kiri uburi!')
42-43 Iyesu inako wagawa makeya ka munu ridai ki garugaru mena iyawena kipu ubupu
kanibu yabadubu. Tawa rabineya idiwa ragidai matakira ki emupu ka mu notamaga
kowena kodabamaga kamupu didiguramaga mete wagubu. Ko Iyesu mu umunumaga
umapu tadebu, wagubu ke; "Iyapana eba tademuri. Wi petega wana iyawena ki pokere
karako bani dai kwemuri kupoto." Ko munu ridai iyawena ki e kwamurai ka ida esida
kewowena kerapu apeya (12).

6

Natere Nasareta ragidai Iyesu tagararamupu
(Mateyu 13:53-58; Ruki 4:16-30)

1 Iyesu tawana ki kamadubu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina e ebo
tawaneya ade kayatagubu.
2 Aiyata marai ki makeya ka e guriguri tawai rabineya Mamanuga God e yonai iyapana
tadeyawa kabukabuwa tondawa. Iyapana ropani kawaya e yona wagawa ki wainapa-
mawa ka mu notamaga kowena, tagamawa ke; "Apunu yau ka yona kawaya kawaya yau
bani wainapupu bauwena wagau? Nota yau ka nima kwebu? E matakirai ebo ebo mete
kwaewagau ki kerarai ka badidi?
3 E ka ridi Meri e gubagai ki gwedegwede marai kawai ripa pokaiya yamanawagau ki
apunai. E yowaiyoma ka Diyemesi yo Diyose yo Diyudiyasi yo Saimoni, ade e egapuiyoma
ka nu mete yewe idiwei." Iyapana inako tagubu manako Iyesu simpu siyasiya tagarara-
mupu.
4 Ko Iyesu iyapana tadebu, wagubu ke; "Mamanuga God e bonanai wainapiyau wagau
apunai tawana tawana umono da iyapana e wiwira-pomono e diriwai kwaetogomono. Ko
e wirayogono e ebo tawaiya baiyogono ki ka e eya iyapanaiyoma e eba wiwira-pomono
ade e diriwai mete eba kwaetogomono."
5 Mu Iyesu eba sumamupu ki pokere e natere ki rabineya matakira kawaya mo eba
kwaewena. E idai sigira ragidai dai mena mu kawarimugu nakapupu manako mu
iyatagubu.
6 Tawana ki ragidai e eba sumamupu ki pokere e notai babawena nuwaboyawena.

Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai tonotapu kayatagubu
(Mateyu 10:5-15; Ruki 9:1-6)

7 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewowena kerapu apeya (12) mu nene
wagubu bautagubu manako kasiyara tagebu da mu tawana tawana kayatagamana keyai
berokoi siwakeketamana ki nana. E tadebu, wagubu ke; "Wi apeya tawana anu kaiwagi
ade wi apeya tawana anu kaiwagi." E inako tadbu tonotapu,
8 ade wagubu ke; "Wi kaiwagi ki ka wi yawata gwedegwedei mete eba tepu-muri. Igwa,
masura, bowa madai ki kuduba wi kamaditamuri,
9 ko wi kerapuga tatamai ade wi midiga tatamai eyaka eyaka ki mena umamuri wi
gunaga mena tepumuri kaiwagi.
10 Wi kaiwagi iwoi da natere mo baiwagi manako iyapana mo wi nene kwaewagau ki ka
wi e bameya ukwapu-muri ko wi tawa yabayababa mo eba ukwapumuri.

11 Ko wi natere mo baiwagi da iyapana wi nene eba kwaetogomono ade wi yonaga
eba wainapomono ki ka wi waigugu mena inako kwaiwagi; Wi kerapuga dogiyai mu
tawamaga mena pasipumuri manako kamaditamuri kaiwagi. Mu waigugu ki empomoto
ki ka mu notamaga yagisi ke; 'Akae, nu beranuga ka eba bagi ki pokere mu waigugu mena
nu bamanugu kwaetagubu yau kena." '
12 Iyesu inako tadebu tonotapu manako mu kayatagubu tawana tawana bautagamawa
dimatagamawa iwa, tagamawa ke; "Wi beraga berokoi kamadumuri ade wi notaga
wirayagisi Mamanuga God bameya."
13 Mu inako tagamawa manako keyai berokoi ropani kawaya mete siwakeketamawa
bau-tagamawa kayatagamawa. Ade mu sigira ragidai ropani kawaya mete iyatamawa
awana dobiri monamonai maba ki pokaiya mu kwakwarepumaga pasipamawa.

Erodi apunu Diyoni e gobai mebu puru
(Mateyu 14:1-12; Ruki 9:7-9)

14-16 (-)

17-19 Apunu kawai Erodi e ka e yowai Piripo e wainai si ka Erodiyasi kuwawena uwapu
ki pokere iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni e kawareya kawareya sisibapiyawa,
wagawa ke; "Kau nadawagi gwede nana kuwanugibi? Kau ki kwaenugibi ki kau gora
raurupipi bera berokoi kwaenugibi." Apunu Diyoni inako wagubu ki pokere ridi Erodiyasi
gagayawena e deni mena miniyana po wainapupu. Ko apunu Erodi e tatamapupu piyara
ragidai tadebu da mu apunu Diyoni e idai kerarai umamana pa diburapamana ki nana
wagubu.
20 Apunu Erodi wainapupu da apunu Diyoni e ka tanai supasupai bagi kawaya ki apunai
ade e kudeya mete wainapupu ki pokere e tatamai inako wagubu. Apunu Diyoni badidi
yonawagawa ki ka apunu Erodi nuwaiya yona ki wainapana waina-piyawa ko e yonai ki
wainapiyawa ki ka e notai mete babawagawa.
21 Ki eweya mara mosi ka ridi Erodiyasi apunu Diyoni bameya badidi kwaewagana
notapiyawa ki matara-wena. Apunu Erodi wenawena kupei ki marai bauwena ka iyapana
kawakawai e kobaiya idiwu ragidai yo piyara ragidai mu kawakawaimuguma yo tawana
Gariri ragidai mu kawakawai-muguma dai mete kina ika Erodi bameya daiyo bautagubu.
22 Mu kupetagamawa idiwa ka ridi Erodiyasi e petei bauwena mu mamamatagamana
ki nana mu yabaramugu taerewagawa kaniyawa yabadawa. Apunu Erodi e daiyoi bau-
tagubu ragidai mete kina e taerewagawa ki empamawa ki ka mu rabinamaga bagiwena
manako apunu Erodi ubupu munu ridai ki sibu, wagubu ke; "Kau nuwageya gwede ki kau
nuwagi manako gwede ki kuduba ka nau kau negeyani."
23 E inako sibu manako gwaiyabapupu, wagubu ke; "Nau mibai nidiyakani; Kau nuwa-
geya gwede nene wainapiyei ki kuduba nau kau negeyani. Nau kasiyarani daikere ki nau
mete negeyani."
24 Apunu Erodi inako wagubu ko munu ridai ki e inai bameya kayawena manako
manupupu, wagubu ke; "Inani, nau gwede tegeyana ki nana siyani?"
"Mu iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni e gobai meyamana puru ade e debai kau
negemana ki nene nuwagi."
25 E inai inako wagubu, ki pokere munu ridai ki garugaru mena apunu Erodi bameya ade
kayawena, manako sibu, wagubu ke; "Nau nuwaneya kau tegeyana ka yau kena; Iyapana
siruwatamiyawa apunai Diyoni e gobai wi karako memuri puru manako e debai yogo
kawareya tamuri tege-muri."
26 Apunu Erodi yona ki waina-pupu ka e nuwaboyawena ko e ororeya mena iyapana
ropani kawaya ki mu yabumugu munu ridai ki gwaiyaba kaimatana sibu ki pokere e
apunu Diyoni e tatamai ade wagana ki yawatai pa mena.
27 E piyara apunai mo sibu da e kayawagana apunu Diyoni e gobai meyana puru ki nana
wagubu manako apunu ki kayawena apunu Diyoni e gobai mebu puru.
28 E gobai mebu puru kewowena ka e debai ki yogo kawareya tapu manako wadubu
kanibu munu ridai ki kwebu manako e ubupu yogo ki wadubu e inai kwebu.
29 Ko apunu Diyoni e tadeyau kabukabuwa ragidai e powena sisiyai wainamupu ka mu
bautagubu e kwakwarepui wadu-mupu ononomupu.
(v14) Iyesu badidi kwaewagawa umawa ki sisiyai kawayawena kayawena manako
apunu Erodi sisiya ki mete wainapupu. Iyapana dai Iyesu nene inako tagubu ke; "Iyapana
siruwatamiyawa apunai Diyoni powena ki ade iyawena wirawena bauwena yau kena ki
pokere e upi kasiyarai kawaya kwaewagau."
(v15) Ko dai tagubu ke; "E ka bani oragai apunai Eraidiya ade wirawena bauwena."
Ko ade dai tagubu ke; "E ka Mamanuga God e bonanai wainapiyau wagau apunai mosi
ki naiya idiwa tagamawa ki maba mosi."

(v16) Mu inako tagamawa ki apunu Erodi mete wainapupu, manako e wagubu ke; “Ki mibai, e ka apunu Diyoni ade wirawena bauwena yau kena. Nau suwagubuwani manako mu apunu Diyoni e gobai mempu puru powena ko e karako ade iyawena wirawena bauwena yau kena.”

Iyesu iyapana 5000 bani mibai tagebu
(Mateyu 14:13-21; Ruki 9:10-17; Diyoni 6:1-14)

30 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ade wiratagubu bautagubu manako mu badidi kwaetagamawa ade iyapana badidi tademawa teyateyama ki sisiyai kuduba mu makeya makeya Iyesu simupu.
31 Mu kupetagamana kwaetagamawa ko iyapana ropani kawaya mu bama-mugu bautagamawa ade kayatagamawa bautagamawa ade kayatagamawa ki pokere mu bani kupamana babatagubu. Babatagubu ki pokere Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu ke; “Iyapana yau kamaditamamu nu nubo mena tawana mosi iyapana pa mena tawanai ki kaigamu da wi ika naigida mena aiyataiwagi.”
32 E inako wagubu manako mu waka kawareya positagubu mubo mena kayatagubu.
33 Iyapana ika idiwa ragidai mu kayatagamawa emitampu ki ka mu kimpu ubumpu mu kayatagamawa ki deneya kaburu papateya garugarumupu manako Iyesu duwareya naiya buri bautagubu e nawanai ika idiwa. Tawana ki ragidai ropani kawaya ika mete bautagubu ewapuru mena dibi-mupu idiwa.
34 Iyesu waka kawareya kaniyawa da bauwena manako iyapana ropani kawaya ika bautagubu e nawanai idiwa emitapu ki ka e mu nuwaboyamaga wainapupu. Mu ka papa sipi kwayuba-tamiyau apunai pa mena ki maba idiwa. E mu nuwaboyamaga wainapupu ki pokere e ubupu yona marai kawai mu tadeyawa kabukabuwa tondawa.
35 E inako tadeyawa kabukabuwa tondawa da kemorawagana kwae-wagawa ka e tadeyau kabukabuwa ragidai bautagubu e simupu, tagubu ke; “Madega surana kwaewagau ko tawana yau ka tawa pa mena,
36 ki pokere kau iyapana kwagaraniyamu yau karako tonotami da mu tawanamugu tawana-mugu kayatagisi bani tepomoto teyomoto kupomoto.”
37 Mu inako tagubu ko Iyesu mu emitapu manako denai tadebu, wagubu ke; “Ae, wi inako eba iwagi. Wi wiga baniga ki dai tepumuri tagemuri da mu kupomoto.”
E yona ki wagubu ka mu denai tagubu ke; “Akae, nu gwede tageyamu? Nu kaigamu bani dai gimarapamu tageyamu kupomoto bo? Mu ka ropani kawaya ko bani ki denai ka kawaya daganani. Bowa madai kawaya 200 yau ka maraitau.”
38 Mu inako tagubu, ko Iyesu mu manutapu, wagubu ke; “Wi yawata masurai nu nuga denenugu badibadi temupu? Kaiwagi empumuri.” E inako wagubu, manako mu kaimpu emupu ade bautagubu, tagubu ke; “Nu bani buredi ka ida daikere mena ade raubiyo apeya ki mena temipi.”
39 Mu inako simupu manako Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Ki baganai. Sumuri iyapana tademuri da mu dewarepa yau kawareya mu mubo mubo damupomoto idiwoto kayatagisi.”
40 E inako wagubu, manako e kowakowaiyoma ki kaya-tagubu iyapana ki tademupu, dai 100 idimpu, dai 50 idimpu, mu inako kayatagubu iyapana damutamawa iwa.
41 Ko Iyesu bani buredi ida daikere mena ade raubiyo apeya mete kina ki tepupu esida yabu tapu e Mamai bameya parauwena manako bani buredi ki gerepupu e tadeyau kabukabuwa ragidai tagebu manako mu bani ki tempu iyapana tagempu kayatagubu. E raubiyo apeya ki mete purupupu iyapana kuduba tagemana ki nana wagubu.
42-44 Ko mara ki makeya ka iyapana ropani kawaya eba bigabigai apunu mena kuduba 5000 bani ki kupampu matetagubu. Mu kupetagamawa idiwa da kamadumpu ka e tadeyau kabukabuwa ragidai bani pirai kwana-mupu kode rabineya nunumupu ka kode ida esida kewowena kerapu apeya (12) positagubu.

Iyesu kerareya kaburu kawareya kaniyawa
(Mateyu 14:22-33; Diyoni 6:15-21)

45 Iyapana bani kupampu kewowena ka Iyesu ubupu e tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu ke; “Wi yabiri waka kawareya kaburu papasi buridere tawana Betaida kaiwagi ko nau ka iyapana ropani kawaya yau tonotamani kayatagisi were wi ewagau ika bau-sugani.”
46 E inako wagubu kuwenatapu ade wirawena iyapana kuduba ika dibimupu idiwa ki tonotapu kayatagubu manako ewa kwaunai mosi yapu e Mamai bameya ika guriguriwagawa tondawa.
47 Kemorawagawa ka waka wana kaburu paunau kaniyawa ko Iyesu e ebo mena borau tondawa.

48 Nusuru towawa wirawena waka gipiyawa kaniyawa ki pokere e tadeyau kabu-
kabuwa ragidai waka barapamana ka ragiragi kawaya ki e mu emitapu.
Nawaru dumai waunitau tarana kwaewagawa ka Iyesu kipu ubupu supu e kerareya
kaburu kawareya e tadeyau kabukabuwa ragidai mu ewamugu kayawena. E kayawena
kaniyawa da mu bamamugu bauwena ade wade ewaiwatamana kwaewagawa,
49-50 ka mu e kerareya kaburu kawareya yabadawa emupu manako kudu ebotau
wainamupu didiguramaga mete wagubu, tagubu ke; "Ki ka guba diyayai mo bauwena."
Mu inako tagamawa kwetagamawa idiwa mibai ka e ika yabadawa ki mu kuduba matarau
emupu manako notamaga kowena.
Ko Iyesu garugaru mena tadebu, wagubu ke; "Yau ka nau ki pokere kudu eba kwaiwogoi
ko kasiyarai kawaya idiwoi."
51 E inako wagubu kanibu waka kawareya yapu posiwena manako ki makeya ka nusuru
bigawena. E tadeyau kabukabuwa ragidai e kwaewena ki emupu ka mu notamaga kowena
kodabamaga kamupu,
52 mibai ka mu notamaga ka ragiragi kawaya. Iyesu naiya bani buredi gerepupu iyapana
tagebu ko matakira ki mibai ki mu naigida eba wainamupu.

Iyesu tawana Genesare rabineya sigira ragidai iyatamiyawa
(Mateyu 14:34-36)

53 Mu waka kawareya ade kaya-tagubu kaiwa da papasi buridere tawana Genesare
bautagubu. Mu waka taburubai wadumpu kwimpu,
54 manako waka ika kamadamana kwaetagamawa ka iyapana ika idiwa ki Iyesu kiyabui
emupu,
55 manako mu garugaru mena kimpu ubumpu tawa tawa kayatagubu Iyesu bauwena
sisiyai iyapana tademawa iwa. Tawana ki ragidai yona ki wainamupu ka mu sigira
ragidai mibi gagarai tetampu manako tawa tawa Iyesu bani umawa ki mu e bameya ika
bautagamawa.
56 E tawa tawa bau-wagawa ki ka mu sigira ragidai imatau nakatamawa da mu Iyesu
midai geyapamana bo pa mena ki ka mu e midi tatamai mena geyapamana da mu ki
pokaiya iyatagamana ki nana. Iyapana gwedewau e geyapamawa ki ka mu iyatagamawa.

7

Parisi ragidai mu mubo kaisimaga ki kwaetagamawa
(Mateyu 15:1-9)

1-4 Parisi ragidai ade Diyu ragidai dai mete kina mu ripakwarakwara-muguma gora
tampu ki mu makeya makeya naigida mena kwaetagamu idiwu. Mu bani kupomoto
ki ka mu naiya goramaga badidi wagau ki makeya makeya kwaetagisi mu idamaga
siruwapomoto were ewa bani ki kupo-moto. Mu bani gimarapomoto ki ka mu naiya bani
ki naigida mena siruwa-pomoto were ewa tawiyatagisi ade kapa yo kurari yo gwedegwede
kuduba inako ki mu asusu eba siruwapomoto ko oragai ragidai badidi kwaetagamawa ki
maba mu makeya makeya inako kwae-togomono siruwapomono.
Parisi ragidai ade Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai mete kina natere
Diyerusaremu were bautagubu ki mu kaimpu Iyesu kwagaramupu idiwa manako e
tadeyau kabukabuwa ragidai gora pokaiya idamaga eba siruwamupu ko bani pa kupa-
mawa idiwa ki mu emitampu,
5 ki pokere mu Iyesu manu-mupu, tagubu ke; "Nu ripakwarakwara-nuguma goranuga
oragai kabuwanimpu kebomawa ki kau tadeyei kabukabuwa ragidai badidi pokere
raurupiyamu idamaga eba siruwapiyamu were bani tepiyamu kupamu?"
6 Mu inako tagubu ko Iyesu denai wagubu ke; "Wi ka midiga pa mataka-wagau ragidai.
Ko wi kwaiwagamu ki nene ka oragai apunai Aisaiya takari kawaya uwamau empupu
manako e oka mibai inako tapu, wagubu ke;
'Mamanuga God e wagau; Iyapana yau nau sini pa umunumaga pokaiya tagamu wi-
wirasiniyamu, ko mu nuwamaga notamaga ka uwama kawaya, eba nau bamaneya.
7 Mu tagamu da mu nau sini tepa-piyamu ko mu kwaetagamu ki mibai ka pa mena.
Mu muga goramaga iyapana naiya mu mubo notamaga pokaiya kwaetagamawa
iwa ki mena mu makeya makeya kwaetagamu ade mu kowa-muguma mete
kabuwatamiyamu iwu. Ko gora kuduba mu wiwirapiyamu ki ka eba nau gorani.
Pa mena.'
Oragai apunai Aisaiya wi nene inako wagubu,
8 ki kawareya nau karako wi nidiyakani yau kena; Mamanuga God e gorai ki wi
wadumpu tagagau kwenu-mupu ko iyapana kaina mu yonamaga ki wi wadamu doko wi
rabinagau tamu makeya makeya kwaiwagamu."

9 Iyesu inako wagubu, ade tadebu, wagubu ke; “Mamanuga God e yonai ki wi wadamu
kiyokiyo wi tagagau tamu ko wi wibo kabuwaga ki wi naigida mena wiwirapiyamu esida
tepapiyamu.
10 Oragai apunai Mosisi Mamanuga God e gorai tapu, wagubu ke; ‘Kau inagi mamagi
wiwiratamiyowa ade mu naigida mena kwayubatamiyowa. Iyapana nima e eya inai
mamai kiratamono tadeyono siyasiya ki ka e denai poyagisi.’
11 Oragai apunai Mosisi inako wagubu ko wi ka wibo nuwagau inako iwagamu ke;
‘Iyapana mosi e inai mamai nuwasiyasiya nene idiwu ki emitamini manako yagisi ke; ‘Nau
wi waitaniyana gwede mo negeyana ko nau gwede ki winepuwani Mamanuga God nene
tapuwani ki pokere nau wi negeyana ka eba baganai.’
12 E inako yagisi ki ka wi iwagi ke; ‘Ki ka bagi kawaya. Gwedegwede Mamanuga God
nene tapi ki kau inagi mamagi eba tage.’
13 Ko wi iyapana inako tadeyamu ki ka wi paerepiyamu Mamanuga God e gorai rau-
rupiyamu manako wi wibo kabuwaga ade wi wibo kaisiga ebo ebo ki mena kwaiwagamu.
Wi gwedegwede marai kawai yau maba mete paere-piyamu kwaiwagamu.”

Gwede ka iyapana bigi negeyau?
(Mateyu 15:10-20)

14 Iyesu iyapana ropani kawaya ika idiwa ki mu nene ade wagubu bau-tagubu manako
tadebu, wagubu ke; “Nau yona yau suwagani ki mibai wi kuduba naigida mena waina-
pumuri;
15-16 Wi gwede mosi umunugere kupu-muri ki ka eba bani ki wi bigi negeni. Ko wi wibo
notaga pokaiya waina-piyamu matarau kwaiwagamu ki mena wi bigi negeyau.”
17 Iyesu iyapana ropani kawaya ki kamaditapu tawa yapu ki ka e tadeyau kabukabuwa
ragidai e bameya bau-tagubu manako manumupu, tagubu ke; “Kau nuwagibi ki mibai ka
badidi?”
18 Mu inako tagubu, ko e denai tadebu, wagubu ke; “Wi mete notababa wadamu bo? Wi
badidi pokere eba wainapiyamu? Bani kiyabui ebo ebo kupemei ki ka eba bani ki uburoto
wi bigi negeni.
19 Bani kupumuri ki suroto wi rabinagau tondono manako ewa baiyagisi kayayagisi. Ki
ka eba bani ki uburoto wi nuwaga notaga bigi kweyoto. Pa mena.” Iyesu yona ki wagubu
ki ka e bani kuduba ka bagi mena ki yonai wagubu.
20 Ko Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; “Ki ka wi wibo rabinagau waina-piyamu ade
matarau kwaiwagamu ki mena wi bigi negeyau.
21 Wi wibo nuwagau notagau nota berokoi waina-piyamu ki pokaiya ka wi taku maba
igida yauda asusu iwu, kuwaigamu, minimini popoiwagamu,
22 mibi anikai sipuma goragora rauru kawakawara kasiwaraiwagamu, wibo kapoi-
wagamu, bera berokoi ebo ebo kwaiwagamu, kowaguma weyaweyatamiyamu, midi-
mama berai kwaiwagamu, nuwaroroiwagamu, kowaguma yanuwe-maga teyamu, wibo
yabara kawa-kawaraiwagamu, wi notaga pa mena maba babaibitau inako kwaiwagamu
iwu.
23 Nota berokoberoko yau kuduba wi wibo rabinagau wainapiyamu ade ewa matarau
kwaiwagamu ki mena wi bigi negeyau.” Iyesu inako wagubu.

Ridi kwaiyanai mosi Iyesu sumapupu
(Mateyu 15:21-28)

24 Iyesu tawana ki kamadubu kayawena kaniyawa da tawana mosi natere Taya bameya
bauwena manako tawa mo yapu. E eba nuwaiya iyapana e empamana ki nana ko e
bauwena sisiyai ki kawayawena kayawena iyapana kuduba wainamupu.
25 Ridi kwaiyanai mosi ika mete tondawa ki Iyesu bauwena sisiyai wainapupu. E ka eba
Diyu ragidai mu ridimaga ko e ka tawana Sairoponisiya mu ridimaga mosi.
26 Keyai berokoi mosi ridi ki e petei rabineya tondawa ki pokere ridi ki karako garugaru
mena bauwena Iyesu yabareya kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu manako Iyesu
genepupu da e uburana keyai berokoi e petei rabineya tondawa ki siwakeke-pana ki nana.
27 Ko Iyesu denai e waigugu were sibu, wagubu ke; “Nau yabiri munu rasi bani tageyani
da mu kupomoto mate-tagisi. Ko mu banimaga taku nene isiyapani ki ka eba baganai.”
28 E inako wagubu ko ridi ki Iyesu waigugui ki mibai wainapupu manako denai sibu,
wagubu ke; “Kaiwawoni, kau yona mibai nuwagibi ko munu rasi banimaga kupomono da
pirai gwetagisi ki ka taku mete kupomoto.”
29 Iyesu yona ki wainapupu manako denai e sibu, wagubu ke; “Kau yona denai bagi
kawaya nuwagibi ki pokere kau tawageya kayanuwagi. Keyai berokoi kau petegi rabineya
tondawa ki karako wana bauwena kayawena.”

30 Iyesu inako wagubu manako ridi ki kayawena e tawaiya bauwena ka e petei iyawena
midi bagi kawaya kebari kawareya ukwarawa empupu. Keyai berokoi ki ororeya mena e
kamadubu bauwena kayawena.

Apunu mosi e wenagui kenekenei ki Iyesu e iyapupu

31 Iyesu natere Taya kikireya ki kamadubu kayawena umawa da tawana Saidoni
bauwena manako kayawena kaniyawa da tawana Dekaporisi bau-wena ade surawa da
kaburu Gariri papateya bauwena.
32 E ika bauwena ka iyapana dai ki apunu mosi e wenagui kenekenei yona naigida eba
wagawa ki wadumpu Iyesu bameya bautagubu, manako genemupu, tagubu ke; "Kau yabi
kau idagi apunu yau kawareya tari da e iyayagisi."
33 Iyesu apunu ki wadubu paere mu mubo mena kaimupu manako e idai gurai apeya
apunu ki e wenagui umuneya daikere daikere nunupu. Nunupu toporupupu ade e idai
gurai tepopupu apunu ki e tenawarai kawareya tapu.
34 E inako kwaewena wirawena kunumau esida yabu tapu e nonai warapupu manako e
apunu ki sibu, wagubu ke; "Epata!" (Ki mibai ka; 'wenagugi paparayagisi.')
35 Iyesu yona ki wagawa makeya ka apunu ki e wenagui paparawena ade e tenawarai
tekatekawena manako e yona supasupai kawaya wagubu.
36 Ko Iyesu wirawena bauwena iyapana tadebu, wagubu ke; "Nau apunu yau
wadubuwani bagi ki sisiyai wi iyapana eba tademuri." E kawareya kawareya inako
tatamatamiyawa umunumaga umarawa ko mu e umunui kwenumupu manako tawana
tawana kayatagubu iyapana tademawa iwa.
37 Iyapana sisiya ki wainamupu ka mu notamaga kowena Iyesu e si esida tepapamawa,
tagamawa ke: "Apunu Iyesu badidi kwaewagau ki kuduba bagi mena. Wenagui kenekenei
iyapanai ki yona wainapiyau ade yona eba wagau ki karako yona wagau." Mu inako
tagamawa.

8

Iyesu iyapana 4000 bani mibai tagebu
(Mateyu 15:32-39)

1 Mara ki makeya ka iyapana ropani kawaya ade dai bautagubu dibi-pamawa idiwa ko
mu banimaga ka pa mena. Mu banimaga ka pa mena ki pokere Iyesu mu nuwaboyamaga
waina-pupu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai mu nene wagubu bautagubu tadebu,
wagubu ke;
2 "Nau iyapanani-yoma yau mu nuwaboyamaga waina-pakani. Mu dai ka tawana
uwama kawaya were bautagubu mara apeya eyaka nu mete yewe idiweya ko mu ban-
imaga ka pa mena.
3 Nau mibi wetei mu tonotamani ki ka mu yamono da kasiyaramaga yawatau kewoyagisi
wairorotagisi."
4 Iyesu inako tadebu ko e tadeyau kabukabuwa ragidai denai tagubu ke; "Tawana yau
ka tawa pa mena ki pokere bani ki nu bani tepamu tageyamu da mu kupomoto?"
5 Mu inako tagubu ko Iyesu mu manutapu, wagubu ke; "Wi masura boromai badibadi
ika nunumupu?" Mu denai tagubu ke; "Nu masura ida daikere kewowena daikere apeya
ki mena yewe temipi."
6 Iyesu yona ki wainapupu ka e iyapana kwarisitagamana wairau idiwana ki nana
wagubu. E masura ida daikere kewowena daikere apeya ki e idaiya tepupu kunumau esida
Mama-nuga God bameya parauwena manako bani ki geretapu e tadeyau kabukabuwa
ragidai tagebu manako mu bani ki tempu iyapana tagempu kayatagubu.
7 Ko raubiyo rasirasi eba ropani ika mete idiwa ki mu tempu Iyesu kwemupu manako
e Mamanuga God bameya ade parauwena. E parauwagawa da kamadubu, iyapana
tagemana ki nana wagubu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai raubiyo ki mete tempu
iyapana tagempu kayatagubu.
8-9 Mara ki makeya ka iyapana ropani kawaya kuduba 4000 kwaitana bani ki kupa-mpu
matetagubu. Mu kupamawa idiwa da kamadumpu ka e tadeyau kabu-kabuwa ragidai
bani pirai kwanamupu kode rabineya nunumupu manako kode ida daikere kewowena
daikere apeya positagubu.
10 Ko Iyesu iyapana tonotapu kaya-tagubu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai mete
waka rabineya yamupu mu mubo mena tawana Daromanuta kayatagubu.

Parisi ragidai Iyesu matakira mo kwaewagana ki nana tagubu
(Mateyu 16:1-4)

11 Ki eweya ka Parisi ragidai dai Iyesu kerareya wadamana da e yona mo paerepana bo
eba paerepana ki empa-mana ki nana e bameya bautagubu manako manumupu, tagubu

ke; “Kau kunuma kasiyarai pokaiya matakira mo kwaenuwagi da mibai bo bera ki nu kau eminiyamu.”
12 Iyesu yona ki wainapupu ka e midi togawena e debai gipupu manako e denai tadebu, wagubu ke; “Iyapana karako idiwu ragidai wi badidi pokere matakira nene maramara nau sidiyamu iwu? Nau yona mibai suwagakani; Nau matakira inako mo wi eba kabuwaniyani empumuri.”
13 E inako wagubu kamaditapu waka kawareya ade yapu manako e kowakowaiyoma mete kina kaburu ki papasi buridere kayatagubu.

Parisi ragidai ade apunu Erodi mu beramaga
(Mateyu 16:5-12)

14 Mu waka kawareya kayatagubu kaiwa ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai wainamupu da mu masura dai eba temupu. Mu bani buredi eyaka mena ki mena wadumpu.
15 Ko Iyesu waigugu were tadebu, wagubu ke; “Nau suwagani wainapumuri; Parisi ragidai ade apunu Erodi mete kina mu banimaga bedebede-pupu ki wi naigida mena empiyoi kaisipiyoi kwaenda mu banimaga kinokinoi ki wi pasiniyoto giriniyoto.”
16 Iyesu yona ki wagubu ka e tadeyau kabukabuwa ragidai baba-tagubu manako mu mubo mubo deni deni manu kasiwaratagamawa, tagamawa ke; “Nu masura dai eba tempi ki pokere e inako wagau bo?”
17-18 Mu inako manu kasiwara-tagamawa idiwa ki Iyesu kataiwena ki pokere e manutapu, wagubu ke; “Wi badidi pokere masura dai eba tempu ki kawareya iwagamu? Nau waiguguni suwagubuwani ki mibai wi wainamupu bo eba wainamupu? Wi yabuga mete kina ko wi badidi pokere eba em-piyamu? Wi wenaguga mete kina ko wi badidi pokere eba wainapiyamu? Wi notaga mete kina bo pa mena?
19 Nau naiya bani buredi ida daikere mena gerepuwani iyapana uratanai mena 5000 tagebuwani kupampu matetagubu gawarara ki ka wi bani pirai uburawa ki kode badibadi positampu? Wi ki waina-piyamu bo pa mena?”
E inako manutapu manako mu denai tagubu ke; “Nu kode ida esida kewowena kerapu apeya (12) inako positampi.”
20 Mu inako tagubu manako Iyesu mu ade manutapu, wagubu ke; “Baganai, ko nau bani buredi ida daikere kewowena daikere apeya geretapuwani iyapana 4000 tagebuwani kupampu matetagubu ki ka wi bani pirai uburawa ki kode badibadi positampu?”
Ko mu denai tagubu ke; “Nu kode ida daikere kewowena daikere apeya (7) inako positampi.”
21 Mu inako tagubu ko Iyesu tadebu, wagubu ke; “Baganai, wi matakira ki kuduba emupu ko wi badidi pokere matakira ki mibai eba kataigubu?”

Apunu mosi e yabui kenewena ki Iyesu iyapupu

22 Mu natere Betaida bautagubu ka iyapana ubumpu apunu mosi e yabui kenekenei ki wadumpu Iyesu bameya bautagubu manako genemupu, tagubu ke; “Kau yabi manako kau idagi apunu yau e yabui kawareya tari da e yabui payagisi tawana empoto.”
23 Mu inako tagubu ki pokere Iyesu kanibu apunu ki e idaiya wadubu bananapupu gari tagaiya kayatagubu manako e yabui ki puwapupu. Puwapiyawa da kamadubu ka e idai daikere daikere e yabui kawareya nakapupu ade kamadubu manako sibu, wagubu ke; “Kau gwede mo empiyei bo pa mena?”
24 Iyesu inako wagubu manako apunu ki iyarau esida yabu tapu igida yauda yabu tapu, wagubu ke; “Nau iyapana emitamakani ko nau yabuni keyai kaniyau yabadau iyapana ripa maba kaiwu kebomu emitamakani.”
25 E inako wagubu ki pokere Iyesu e idai daikere daikere apunu ki e yabui kawareya ade naka-pupu ade kamadubu manako ki makeya ka apunu ki e yabui bonai keyai kani-yawa yabadawa ki kewowena manako e tawana naigida mena empiyawa.
26 Ko Iyesu apunu ki e ebo tawaiya tonopupu sibu, wagubu ke; “Kau natere buri eba kayanuwagi ko kau kaubo tawageya ki deni mena kayanuwagi.”

Apunu Pita ubupu Iyesu nu Iya Negeyana Apunai Keriso sibu
(Mateyu 16:13-20; Ruki 9:18-21)

27 Ki eweya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina natere Sisaraiya Piripai ade natere dai bameya bameya mete kina ki deneya kayatagubu. Mu yawatau kayatagubu kaiwa ka Iyesu mu manutapu, wagubu ke; “Wi karako iwagi da nau wainapani; Iyapana nau sini badidi tagamu?”

28 “Mu dai tagamu da kau ka iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni ade wiranugibi
baunigibi, ade dai tagamu da kau ka oragai apunai Eraidiya ade wiranugibi baunugibi,
ade dai tagamu da kau ka Mamanuga God bonanai wainapiyei nuwegei ki apunai mosi.”
29 Mu inako tagubu ki pokere Iyesu mu ade manutapu, wagubu ke; “Ko wiyo, wi
wainapiyamu da nau ka nima?”
E inako wagubu ka apunu Pita denai e sibu, wagubu ke; “Kau ka nu Iya Negeyana Apunai
Keriso.”
30 Apunu Pita yona ki wagubu ka Iyesu ubupu e tadeyau kabukabuwa ragidai ki kuduba
mu umunumaga umapu, wagubu ke; “Ki kau mibai nuwegei ko nau sisiyani ki wi iyapana
eba tadeyoi.”

Iyesu bita midi makari bananapana powagana ki yonai wagubu
(Mateyu 16:21-28; Ruki 9:22-27)

31 Naiya ka Iyesu e powagana sisiyai e tadeyau kabukabuwa ragidai matarau eba tadebu
ko karako ka e tadebu, wagubu ke; “Nau Kunumau Kawapuwani Apunai aita bita midi
makari kawaya daganani mo bananapani. Iyapana kawakawai, Mamanuga God bameya
dobopiyamu ragidai ade Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai mete kina ki mu
kuduba nau tagarara-sinimoto manako nau wadisinimoto susinimoto poyo. Nau mibai
posugani ko mara apeya eyaka kewoyagisi eweya ka nau ade iyasugani kirani uburani.”
32 Iyesu e powagana sisiyai matarau inako wagubu ki pokere apunu Pita kanibu Iyesu
bananapupu mu mubo mena paeretagubu manako e Iyesu sisibapupu.
33 Ko Iyesu wirawena e tadeyau kabukabuwa ragidai emitapu manako denai Pita
sisibapupu, wagubu ke; “Pita, kau ka Seitani ki pokere nau taganeya kayanuwagi. Kau
ka eba nau Mamai God e nuwaiya badidi ki nuwegei ko kau iyapana kaina mu notamaga
ki nuwegei.”
34 Iyesu ubupu iyapana ropani kawaya ade e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina
ki mu nene wagubu bautagubu manako tadebu, wagubu ke; “Iyapana nima nuwaiya ka
nau ewaneya kayawagana wainapiyau ki ka gwedegwede e eya iyai nene waina-piyau ki
kuduba e kamadini manako nau ripa korosi kawareya makarisugani ki maba e mete bita
makari nau pokanere bananapana ki kudeya e eba wainapoto ko kasiyarai kawaya e eya
korosi ki kawarapoto yabadini nau ewaneya uburoto.
35 Iyapana nima e ebo iyai karako nene wainapiyau ki ka e eya iyai ewa nene ki e
kaupiyau. Ko iyapana nima nau pokanere ade nau yonani bagi kawaya ki pokaiya e eya
iyai karako nene kaupiyau ki ka e iya mibai aita ewa yadini.
36 Iyapana mosi e eya iyai karako nene wainapiyau ade waira gwedegwedei kuduba,
madega kauwagau madega posiwagau ki tepiyau manako poyagisi, ki ka e poyagisi
makeya ka e gwedegwedei kuduba ki kamadini kayayagisi ko denai mo eba yadini. E eya
iyai mibai ki e kaupupu kewowena.
37 E ebo gwede-gwedei ki pokaiya iya mibai ki ade wadana ki yawatai mo pa mena.
38 Mara karako idiwei ki rabineya ka iyapana mu mubo notamaga berokoi pokaiya
kwae-tagamu iwu ade Mamanuga God bameya rauru kawakawara ki berai maba kwai-
wagamu idiwu. Ki pokere nima nau pokanere bo nau yonani pokaiya iyapana ki mu
yabaramugu midimamayagisi ki ka nau Kunumau Kawapuwani Apunai uburani nau Ma-
mai e tanai pokaiya nau aneyaniyoma bagi kawaya mete wirasugani bausugani makeya
ki ka nau ridi bo apunu ki mete midimamapani.”

9

1 Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; “Nau yonani yau nidiyakani ki wi naigida mena
wainapumuri; Wi yewe idiwu ragidai Mamanuga God e gari rabineya idiwana ki kasiyarai
matara-yagisi wi yabugere empumuri were ewa ka wi dai popoiwagi.”

Iyesu kiyabui wirawena taniwena
(Mateyu 17:1-13; Ruki 9:28-36)

2 Mara ida daikere kewowena daikere eyaka mena ki eweya ka Iyesu ubupu apunu Pita
yo Diyemesi yo Diyoni waratapu mu muga mena kweya kawaya mo yampu kwauneya
posi-tagubu. Mu Iyesu empamawa idiwa ka e kiyabui ade e midi kuduba wirawena ebo
wenawena ki mu emupu,
3 ade e midi tatamai poe kawaya ki mete wirawena nainiwara kawareya wadawa ki
mu mete emupu. Iyapana gwede-gwede bigibigi ki taniwagana siruwa-pemei ki tanai ka
maraitau ko e midi tatamai poe ki tanai ka bagi kawaya.
4 Mu inako empamawa idiwa ka oragai ragidai Eraidiya yo Mosisi Iyesu bameya
mataratagubu mete yona-tagamawa ubumawa ki mu mete emitampu.

5 Emitamawa ka apunu Pita ubupu Iyesu sibu, wagubu ke; “Nidiyei Kabukabuwa
Apunai, nu yewe wi mete idiwei ka bagi kawaya ki pokere karako ka nu nabonabo apeya
eyaka yewe waditamamu, mosi ka kau nene, mosi ka apunu Mosisi e nene, ade mosi ka
apunu Eraidiya e nene.”
6 Apunu Pita e kowaiyoma apeya ki mete kina kudu ebotau wainapamawa ki pokere e
babawena yona ki wagubu.
7 Ki makeya ka oroguma kawapu mu ruputapu manako bonana mosi oroguma rabineya
mete bauwena, wagubu ke; “Yau ka nau Gubagani. Nau nuwaneya po eyo ki pokere e mena
yonai ki wi wainapiyoi idiwoi.”
8 Mu bonana ki wainapamawa ka mu kokakokaratagubu notamaga babawena. Mu yabu
tamawa ko mu iyapana mo eba emupu ko Iyesu e eya mena ika uburawa emupu.
9 Mu kweya were wiratagubu kawamawa ka Iyesu mu umunumaga umapu, wagubu
ke; “Wi gwedegwede kuduba karako yabugere emupu ki sisiyai wi iyapana eba tadeyoi.
Nau Kunumau Kawapuwani Apunai posugani ade iyasugani were ka wi nau sisiyani yau
iyapana tademuri.”
10 E wagubu ki mu e umunui wadu-mupu ko mu mubo mubo deni deni manu kasi-
waratagamawa, tagamawa ke; “E powagana ade iyawagana yonai wagubu ki mibai ka
badidi?”
11 Mu inako tagubu manako wiratagubu Iyesu manumupu, tagubu ke; “Mamanuga God
e gorai kataimugu ragidai ka badidi pokere oragai apunai Eraidiya yabiri bauwagana ki
nana tagamu?”
12-13 Mu inako tagubu ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Mu apunu Eraidiya nene
tagamu ki mibai, ko nau suwagani wainapumuri; Oragai apunai Eraidiya e ka ororeya
mena wirawena bauwena manako iyapana e bameya berokoi badidi kwaetagamana
wainamupu ki mu Mamanuga God e okai apunu Eraidiya nene wagubu ki makeya makeya
mena kwaetagubu. Apunu Eraidiya e ororeya mena bauwena gwedegwede kuduba
okukunawena kewowena nau Kunumau Kawapuwani Apunai nau yawatani mebu. Ko
Mamanuga God e okai nau nene badidi wagubu ki wi mete wainapumuri. Oka ki wagubu
da iyapana aita ubumoto Kunumau Kawapuwani Apunai nau tagararasinimoto manako
bita midi makari tegeni.”

Keyai berokoi munu mo rabineya tondawa ki Iyesu siwakekepupu
(Mateyu 17:14-21; Ruki 9:37-43)

14 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai apeya eyaka ki mete kweya kawareya ade
wiratagubu kawamawa da kweya kerareya bautagamawa ka mu kowamuguma ika kama-
ditampu ragidai ki iyapana ropani kawaya mete idimpu wiwirampu ika idiwa emitampu.
Mu ka iyapana kawakawai Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai mete yona deni deni
tagamawa kasiwara idiwa.
15 Iyapana ika idiwa ki Iyesu yabadawa emupu ka mu wakapa giritagubu manako
garugaru mena e diriwai bameya kayatagubu.
16 Ko Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ki manutapu, wagubu ke; “Wi gwede yonai
deni deni yewe mu mete iwagamawa kasiwara idiwa?”
17 E inako wagubu manako apunu mosi iyapana paunamugu ika uburawa ki bauwena
denai wagubu ke; “Nidiyei Kabukabuwa Apunai, nau karako nau gubagani wadubuwani
kau bamageya bausugu-buwani mibai ka keyai berokoi mosi e rabineya tondau ki pokere
e yabarai babawena yona eba wagau.
18 Keyai berokoi ki nau gubagani wadau wairau kwenupiyau manako e umunui gipopo-
rai bauwagau uwarai sisiripiyau manako e idai kerarai kuduba patoto-tagamu. Nau kau
tadeyei kabukabuwa ragidai keyai berokoi ki siwakeke-pamana ki nana tadebuwani ko
mu siwakekemupu ko e eba bauwena kayawena.” Apunu ki inako wagubu.
19 Iyesu yona ki wainapupu manako iyapana emitapu tadebu, wagubu ke; “Wi nau eba
sumasiniyamu ragidai, wi nau matesiniyamu idiwu. Nau mara badibadi yabaranugu wi
mete yewe idiwomu da wi nau sumasinimuri? Nau mara badibadi wi bitaga kawaraponi
yaroni tondoni? Ko baganai, munu ki wadumuri kebomuri da nau e empani.”
20 Iyesu inako wagubu manako iyapana dai kayatagubu munu ki wadumpu e bameya
bautagubu. Mu e bameya bautagamana kwaetagamawa ka keyai berokoi ki Iyesu empupu
manako munu ki wadubu kwisipupu gwairiwena wairau ukwapu wiriwiri-wagawa pisi
kandawa e umunui gipoporai bauwagawa.
21 Munu ki inako kwaewagawa ki Iyesu empupu manako e wirawena munu ki mamai
sibu, wagubu ke; “Kau gubagagi kwamura badibadi inako kwaewagawa?” Ko apunu ki
wagubu ke; “E munu marai munta makeya berokoi yau banana-pupu.

22 Keyai berokoi yau nau gubagani mara ropani kawaya wadawa ku kawareya
kwenupiyawa mata urana po ki nana kwaewagawa. E awanau kwenupiyawa nonai
kubarana ki nana inako mete kwaewagawa. Ki pokere nau nidiyani wainapi; Kau karako
nu nuwaboyanuga wainapiyei bo pa mena? Kau kasiyaragi mete kina ki kau nuwagi
manako nau gubagani iyayagisi."
Apunu ki inako wagubu,
23 ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Kau badidi pokere inako nuwegei? Kau nau
sumasiniyei bo eba sumasiniyei? Kau nau sumasini ki nau gwedegwede kuduba kau
bamageya kwaesugani."
24 Iyesu yona ki wagubu ka munu ki mamai e bonanai ragiragi kawaya wagubu ke; "Nau
sumaniyakani ko nau notani mete apeya apeya ki pokere kau waitasini nau notani wirapi
da nau kau mena sumaniyoni."
25 Ki makeya ka Iyesu wirawena iyapana ropani kawaya e bameya ika kebomawa
emitapu ki pokere e wira-wena e bonanai ragiragi kawaya pokaiya keyai berokoi ki
siwakekepupu sibu, wagubu ke; "Kau sigi ka Keyai Berokoi Wenagugi Kenekenei Umunugi
Bodabodai. Nau karako nidiyakani; Kau baunuwagi deni mena kayanuwagi ko ewa mo
eba wiranuwagi munu yau rabineya." Iyesu inako wagubu.
26 Keyai berokoi ki Iyesu yonai wainapupu ka e kwewena munu ki wadubu ragiragi
kawaya kwisikwisi-pupu wairau kwenupupu manako matarau bauwena kayawena. E
bau-wena kayawena makeya ka munu ki powena maba ika wairau ukwapu ki pokere
iyapana kuduba tagubu ke; "Munu ki wana powena."
27 Ko Iyesu kanibu munu ki e idaiya wadubu bagipupu manako munu ki iyawena kipu
ubupu.
28 Iyesu tawa rabineya kanibu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai e bameya
bautagubu weki gwaiya giyansu mena e simupu, tagubu ke; "Nu keyai berokoi ki si-
wakekemipi ko e badidi pokere eba bauwena kayawena?"
29 Ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; "Guriguri mena pokaiya ka wi keyai berokoi yau
kwaitana siwakekepumuri manako e baiyagisi kayayagisi ko wi inako eba guriguriwagi ki
ka e eba baiyagisi kayayagisi." Iyesu inako tadebu.

Iyesu powagana ade kirana uburana yonai ade wagubu
(Mateyu 17:22-23; Ruki 9:43-45)

30-31 Mu tawa ki kamadumpu manako tawana Gariri bautagubu kayatagubu. Iyesu
nuwaiya ka e tadeyau kabukabuwa ragidai mu mubo mena yona mo kabuwatamana ki
nana wainapiyawa ko e eba nuwaiya iyapana kuduba e yonai ki kataitagamana ki nana.
E tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu ke; "Iyapana ubumoto Kunumau
Kawapuwani Apunai nau nidani tagisi manako wadisinimoto iyapana dai mu idamaga
rabineya nau tamusinimoto da mu nau susinimoto poyo. Mu nau susinimoto poyo ko mara
apeya eyaka kewoyagisi eweya ki nau ade iyasugani kirani uburani."
32 Iyesu inako wagubu ko e tadeyau kabukabuwa ragidai yona ki eba waina-mupu. E
mibai badidi wagubu ki mu e manupamana ko mu kudu mete waina-pamawa ki pokere e
eba manumupu.

Nima ka kawaya esida?
(Mateyu 18:1-5; Ruki 9:46-48)

33 Mu natere Kaponiyamu bautagubu tawa rabineya yampu ka Iyesu e tadeyau kabuk-
abuwa ragidai manutapu, wagubu ke; "Yawatau ka wi gwede yonai deni deni iwagamawa
kasiwara kebomawa?"
34 Ko nima mu paunamugu ka kawaya esida ki sisiyai mu deni deni tagamawa kasiwara
kebomawa ki pokere Iyesu mu manutapu ki ka mu midimama waditapu kerekerere-
tagubu idiwa ko yona denai mo eba tagubu.
35 Ko Iyesu kwarisiwena tondubu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida
kewowena kerapu apeya (12) ki tadebu, wagubu ke; "Iyapana nima yabiri uburana
wainapiyau ki ka e naiya yabiri eba uburoto ko e kwarisiyagisi e kowaiyoma mu bigabiga-
maga kwae-yogono."
36 E inako wagubu manako munu marai munta mo wadubu e wereyeya tapu manako
tadebu, wagubu ke;
37 "Iyapana nima nau sini pokaiya munu yau maba e diriwai kwaewagau ki ka e nau
diriwani mete kwaewagau. Ade iyapana nima nau diriwani kwae-wagau ki ka e eba nau
mena diriwani kwaewagau ko e nau Tonosinibu Apunai e diriwai mete kwaewagau."

Nima nu eba tagararaniyau ki e ka nu waretanuga
(Ruki 9:49-50)

38 Iyesu inako wagubu manako apunu Diyoni ubupu e sibu, wagubu ke; “Nidiyei
Kabukabuwa Apunai, apunu mosi kau sigi pokaiya keyai berokoi mo siwakekepiyawa
ki nu emipi ko e ka eba nu mete ewapuru iwei ki pokere e badidi kwaewagawa ki nu e
kamadana ki nana simipi.”
39 Apunu Diyoni inako wagubu ko Iyesu denai wagubu ke; “Ae, wi e inako eba bodamp-
ena mibai ka iyapana nima nau sini pokaiya matakira kwaeyagisi ki ka e garugaru mena
eba wirayagisi nau sini giripoto.
40 Nima nu eba tagarara-niyau ki e ka nu waretanuga ko eba nu iyaranuga.
41 Nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Wi ka nau iyapananiyoma ki pokere iyapana
nima wi diriwaga kwaeyagisi awana kasiga bo inako mo wi negeni ki ka aita ewa ka e denai
bagi kawaya mo bananapoto.”

Bigi taininiyau ki nu kwaigamana wainapemei
(Mateyu 18:6-9; Ruki 17:1-2)

42 Iyesu inako wagubu ade tadebu, wagubu ke; “Iyapana nima uburoto munu marai
munta nau sumasiniyau yau maba e kerareya yadini da e nau kamadisiniyoto ki iyapanai
ka aita ewa bita kawaya daganani mo bananapoto. Akae, iyapana e wadumpena bowa
kawaya mosi taburuba pokaiya kwi-mpena e gobaiya umampena egi kwenumpena ki ka
e nene baganai.
43-44 Ki pokere, kau idagi daikere berokoi kwaenugana ki nana weyaweyaniyau ki kau
idagi ki mei puru kwenupi. Kau idagi daikere bagi ki mena pokaiya umowa wadowa da
ewa iya maramara tondana kaniyana ki iyai bananapi ki ka bagi kawaya. Ko kau idagi
berokoi ki mete inako umowa wadowa da ewa mata nonarai tawaneya kayanuwagi ki ka
berokoi kawaya. Mata nonarai ki eba poyagisi ko maramara kau uraniyono tondono.
45-46 Ade kau keraragi daikere berokoi kwaenugana ki nana weyaweyaniyau ki kau
keraragi ki mei puru kwenupi. Kau keraragi daikere bagi ki mena pokaiya kanenenugowa
umowa wadowa da ewa iya maramara tondana kaniyana ki iyai bananapi ki ka bagi
kawaya. Ko kau keraragi berokoi ki mete inako umowa wadowa da mu ewa kau mata
nonareya kwenunimoto ki ka berokoi kawaya.
47 Ade kau yabugi berokoi kwaenugana ki nana weyaweyaniyau ki kau yabugi ki wadi
toporu kwenupi. Kau yabugi daikere bagi ki mena pokaiya umowa wadowa da ewa
Mamanuga God e kasiyarai pokaiya e gari rabineya kani tondowa ki ka bagi kawaya. Ko
kau yabugi berokoi ki mete umowa wadowa da mu ewa kau mata nonareya kwenunimoto
ki ka berokoi kawaya.
48-49 Mata ki tawaneya ka ‘motamota rasirasi wi rabinagau idiwono ki eba popotagisi ade
mata nonarai ki mu eba popomoto.’ ”
Iyesu inako wagubu manako ade tadebu, wagubu ke; “Puyo kuduba Mamanuga God
bameya nakapiyamu ki midiyawagana ki nana ka mu aidaba mete kawareya kweyamu
wira. Ko wainapumuri; Mu aidaba pasumu ku wenawagau ki maba ka mata kaworoto
iyapana kuduba wi uraniyoto manako Mamanuga God yabuiya ka midiyai ewa wenayag-
isi.
50 Aidaba ki ka gwede mo midiyai bagi kawaya ko aidaba ki kwerereyagisi midiyai
ki kewoyagisi ki ka wi badidi maba kwaiwagi da aidaba ki midiyai ade wenapoto? Ki
pokere, aidaba midiyai bagi kawaya ki maba wi mete inako idiwoi ade deni deni kwayuba
kasiwaraiwogoi idiwoi.” Iyesu waigugu inako wagubu.

10

Ridi apunu anikatagubu ko ragi kasiwaratagamu
(Mateyu 19:1-12; Ruki 16:18)

1 Iyesu tawana ki kamadubu manako kayawena kaniyawa da tawana Diyudiya bauwena
ka e awana Diyoudani purupupu papasi daikere bauwena tondawa. Iyapana ropani
kawaya e bameya bautagubu kwagara-mupu idiwa manako e ubupu Mama-nuga God e
yonai mu tadeyawa kabu-kabuwa tondawa. E tawana tawana umawa wadawa ki ka e
maramara inako mena kwaewagawa umawa.
2 E ika tondawa ka Parisi ragidai dai bautagubu e manupamana da e yona mo paerepana
manako mu ki pokaiya e wadamana ki nana e bameya bautagubu manumupu, tagubu ke;
“Apunu mosi e ebo nuwaiya e wainai ragipana waina-piyau ki ka baganai bo eba baganai?”
3 Mu inako tagubu ko Iyesu denai manutapu, wagubu ke; “Oragai apunai Mosisi gora
tapu e ki nene badidi wagubu?”
4 Ko mu denai tagubu ke; “Oragai apunai Mosisi e gora inako tapu, wagubu ke; ‘Apunu
mosi e wainai ragipana wainapiyau ki ka e yabiri uburoto anika meyana puru ki yonai
okapoto manako ewa ridi ki tonopoto deni mena kayayagisi.”

5 Mu inako tagubu ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Wi rabinaga ka ragiragi kawaya
ki pokere ka oragai apunai Mosisi gora ki wi nene inako tapu.
6 Ko naiya mena, kunuma waira kerareya Mamanuga God iyapana yamanatapu makeya
ki ka e ridi yo apunu ewapuru yamanatapu.
7 E inako kwaewena ki pokere apunu mosi karako e inai mamai kamaditamini ridi mosi
uworoto manako mu apeya wainai nobomoi ewapuru eyaka mena idiwono.
8 Naiya ka mu mubo mubo idiwa ko karako ka mu ewapuru eyaka mena inako idiwono.
9 Ki pokere waina-pumuri; Mamanuga God ridi yo apunu inako dibitapu ki ka iyapana
eba baitagisi mu wade purupurutamini.” Iyesu inako wagubu.
10 Mu ade wiratagubu yampu tawa rabineya idiwa ka e tadeyau kabu-kabuwa ragidai
bautagubu Iyesu simupu da e yona ki kawareya mu ade kabuwatamana ki nana tagubu,
11 ki pokere Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; “Apunu mosi uburoto e wainai ragipoto
manako ewa kayayagisi ridi kudubai mosi uworoto ki ka apunu ki e wainai yabiri ki rauru
kawakawarapupu.
12 Ade ridi mosi uburoto e nobomoi ragipoto manako ewa kayayagisi apunu kudubai
mosi uworoto ki ka ridi ki e nobomoi yabiri ki mete rauru kawa-kawarapupu.”

Iyesu munu rasi waditapu bagi
(Mateyu 19:13-15; Ruki 18:15-17)

13 Iyapana munumuguma tetampu kebompu Iyesu bameya bautagubu da e idai mu
kawarimugu tarana waditamana bagi ki nana. Ko e tadeyau kabukabuwa ragidai ubumpu
munu rasi ki inamuguma mete kina nakaritampu baiyonotampu, tagubu ke; “Wi kaiwagi.”
14 Mu inako tagamawa ki Iyesu wainapupu manako e rabinai beroko-wena tadebu,
wagubu ke; “Munu rasi nau bamaneya kebomu ki wi eba bodatamiyoi mibai mu ka nau
Mamai God e gari rabineya e kasiyarai pokaiya bagi kawaya idiwono.
15 Nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Iyapana kawakawai wi notaga munu rasi mu
notamaga maba ade wi mu maba Mamanuga God e umunui wadumuri sumapumuri ki ka
wi e bameya mete kaiwuri e gari rabineya bagi kawaya idiwoi. Ko wi notaga eba munu rasi
mu notamaga maba ki ka wi e bameya eba kaiwuri ade e gari rabineya ki wi eba idiwoi.”
16 Iyesu inako wagubu manako munu rasi ki taiyatapu e idai mu kawarimugu tapu
manako waditapu bagi.

Gwedewau Mamanuga God e gari rabineya kaiwoto idiwono
(Mateyu 19:16-30; Ruki 18:18-30)

17 Iyesu ade kayawagana kwae-wagawa ka apunu mosi garugaru mena bauwena e
yabareya kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu manako sibu, wagubu ke; “Sidiyei
Kabukabuwa Apunai bagi, nau badidi kwaesugani da nau iya waunai bananapani mara-
mara tondoni kaniyoni?”
18 E inako wagubu ko Iyesu denai wagubu ke; “Kau gwede nana nau apunu bagi sidibi?
Mamanuga God e eya mena ka bagi.
19 Ko kau manusinibi ki denai nau nidiyani; Mamanuga God e gorai kuduba ki kau
kataigeya; ‘Iyapana mo eba mini poyo; Kau waretagi eba raurupi e wainai eba wadi;
Gwede-gwede mo eba kuwanuwagi; Kau waretagi badidi kwaeyagisi emani ki kau bera
eba nuwagi; Kau rabinageya bera berokoi mo eba wainapiyowa ade iyapana eba be-
ratamiyowa; Kau inagi mamagi tagisi ki mu umunumaga wadi ade mu naigida mena
wiwiratamiyowa.”
20 Iyesu yona ki wagubu ka apunu ki denai e ade sibu, wagubu ke; “Sidiyei Kabukabuwa
Apunai, nau munu marai munta tondekeya makeya kaniyekeya da karako ka nau Ma-
manuga God e gorai tapu ki kuduba nau naigida mena wiwirapekeya tondekeya.”
21 E inako wagubu ko Iyesu apunu ki empupu e nene wainapupu manako sibu, wagubu
ke; “Kau gwede mo eyaka mena yau eba kwaenugibi; Kau kaya-nuwagi kau gwedegwedegi
kuduba tepi iyapana gwedegwedemaga pa mena ragidai tage manako ewa yabi nau
ewaneya uburi. Kau inako kwaenuwagi ki kau denai bagi kawaya mo aita kunumau
bananapi.”
22 Apunu ki e gwedegwedei marai kawai ropani kawaya ki pokere e Iyesu yonai ki waina-
pupu ka e notai kauwena e gwedegwedei nene wainapiyawa manako e nuwaboyawena
Iyesu eweya eba kayawena ko nuwasiyasiya nene e tagai wirapupu deni mena kayawena.
23 Iyesu apunu ki kayawena empupu ka e wirawena e tadeyau kabukabuwa ragidai
tadebu, wagubu ke; “Iyapana gwedegwedemaga ropani kawaya ki Mamanuga God e
umunui wadamana sumapamana ade e gari rabineya kaiwana idiwana ki ka ragiragi
kawaya.”

24 E inako wagubu ka e tadeyau kabukabuwa ragidai mu notamaga babawena. Ko
Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; “Mununiyoma, nau nidiyani wainapumuri; Iyapana
Mamanuga God sumapamana ade kaiwana e gari rabineya idiwana ki ka ragiragi kawaya.
25 Yawata ki katamurui ka tainugu umunai ki maba. Papa kawaya ‘kameru’ kwaitana
tainugu umunai ki teyagisi ki ka e daikere eba baiyagisi kayayagisi mibai ka tainugu
umunai ka marai munta ko papa ki ka kawaya. Ko nau suwagani wainapumuri; Papa
kawaya ‘kameru ‘tainugu umunai ki teyagisi ki ka ade matarau ko iyapana gwedegwede-
maga ropani kawaya Mamanuga God sumapamana e gari rabineya kaiwana idiwana ki
ka ragiragi kawaya.”
26 Iyesu tadeyau kabukabuwa ragidai yona ki wainamupu ka mu notamaga kowena
kodabamaga kamupu manako tagubu ke; “Akae, inako ki ka nima iya waunai yadini?”
27 Mu inako tagubu ko Iyesu mu emitapu manako denai tadebu, wagubu ke; “Iyapana wi
wiga mena iya ki eba wadumuri ko Mamanuga God wi iyaniyana yagisi ki ka wi e bameya
kaiwuri e gari rabineya e kasiyarai pokaiya idiwoi. Mamanuga God e badidi yagisi ki e
umuneya ka gwedegwede kuduba wenayagisi.”
28 Iyesu inako wagubu ko apunu Pita ubupu e sibu, wagubu ke; “Kau wainapi; Nu ka
gwedegwedenuga kuduba kama-dimpi kau ewageya kaigibi ki pokere denai ka nu gwede
yadamu?”
29 Apunu Pita inako wagubu ko Iyesu denai wagubu ke; “Nau mibai suwagani waina-
pumuri; Wi gwedewau nau pokanere bo nau yonani bagi kawaya yau pokaiya wi tawaga
bo wi kokoraga bo wi inaguma, mamaguma, yowaguma, tataguma, munuguma bo inako
ki kuduba kamaditamuri manako kaiwagi tawana mo idiwoi,
30 ki ka denai wi tawaga yo wi kokoraga ropani-yagisi ade iyapana ropani kawaya
wi inamamatamuri yowatatatamuri gubagatamuri idiwoi. Ko wi nau Mamai e umunui
inako wadoi kwaiwogoi ki ka iyapana dai mete baitagisi wi girini-moto. Ko mara waunai
baiyagisi ki makeya ka wi iya mara mara idiwana kaiwana ki iyai wadumuri.
31 Iyapana gwedewau yewe wairau kawakawaya-tagubu idiwu ki mu ka mara mosi
maimeretagisi ewa ubumoto. Ade iyapana gwedewau karako maimere-tagubu idiwu ki
mu ka mara mosi kawakawayatagisi yabiri ubumoto.” Iyesu inako wagubu.

Iyesu powagana ade iyawagana sisiyai ki ade wagubu
(Mateyu 20:17-19; Ruki 18:31-34)

32 Mu kayatagubu natere kawaya Diyerusaremu yawateya yamawa ka Iyesu yabiriwena
ko e tadeyau kabu-kabuwa ragidai mu notamaga kowena e eweya kayatagubu. Iyapana
dai mu ewamugu yamawa ki mu mete kudu wainapamawa.
Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewowena kerapu apeya (12) ki mu nene
ade wagubu kaimpu e madaneya ubumpu manako iyapana e bameya badidi kwaetaga-
mana ki sisiyai e tadebu, wagubu ke;
33 “Nau suwagani wainapumuri; Nu karako natere Diyerusaremu kaigamu ki ka
apunu mosi uburoto Kunumau Kawapuwani Apunai nau yogoni yagisi manako iyapana
kawakawai, Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ade Mamanuga God e gorai
kataimugu ragidai mete kina ki mu idamaga rabineya nau tamusiniyoto. Mu idamaga
rabineya tamusiniyoto manako mu ubumoto mu idamaga gurai nau naurineya ugwa-
disinimoto ragiragi, tagisi ke; ‘Kau kaubo beragi ki pokere karako denai ponuwagi.’ Mu
inako tagisi manako ubumoto nau wadisinimoto iyapana kwaiyanai ragidai mu idamaga
rabineya tamusinimoto,
34 manako mu ubumoto nau waegeyageyamasinimono gwaigwitasinimono
tepoteposinimono manako ewa susinimoto poyo. Nau mibai posugani ko mara apeya
eyaka kewoyagisi eweya ka nau ade iyasugani kirani uburani.” Iyesu inako wagubu.

Apunu Diyemesi yo Diyoni Iyesu manumupu
(Mateyu 20:20-28)

35 Apunu Tabadi e gubagaiyoma Diyemesi yo Diyoni kaimpu Iyesu bameya bautagubu
manako manumupu, tagubu ke; “Nidiyei Kabukabuwa Apunai, nu nuwanugu ka kau
gwede mosi nu nene kwaenuwagi.”
36 Mu inako tagubu manako Iyesu denai wagubu ke; “Wi nuwagau gwede ki wi karako
nau kabuwasinimuri da nau wainapani.”
37 E inako wagubu, manako mu tagubu ke; “Nu nuwanugu ka yau kena; Kau aita ewa
Mamanuga God e gari rabineya e taneya tondowa makeya ki kau nuwagi manako nu
apeya kau madanigeya idiwomu, mosi kau idagi garu deneya ade mosi kau idagi tenene ki
deneya.”

38 Mu inako tagubu ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Wi yona baba-piyamu ki pokere
wi inako sidiyamu. Nau nuwaboya nene awana suwakarai kubarani ki wi mete kubamuri
baganai bo? Nau nuwaboya nene siruwasugani ki wi mete inako siruwaiwagi bo?”
39 “Ena, nu baganai.”
Mu inako tagubu ko Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; “Baganai, nau nuwaboya nene
awana suwakarai kubarani ki wi mete kubamuri ade nau nuwaboya nene siruwasugani
ki wi mete inako siruwaiwagi.
40 Ko iyapana gwedewau nau idani garu deneya bo nau idani tenene deneya idiwana ki
sisiyai ka eba nau suwagani. Iyapana gwedewau nau Mamai mu watamaga ki winepupu
ragidai ki mu mena ka aita kaiwoto wata ki idiwono.”
41 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai dai ki apunu Diyemesi yo Diyoni mu sisiyamaga
ki wainamupu ka mu bamamugu rabinamaga pupuwena.
42 Ko Iyesu ubupu e tadeyau kabu-kabuwa ragidai kuduba mu nene wagubu bautagubu
manako tadebu, wagubu ke; “Wi kataigau da iyapana kwaiyanai ragidai mu kawakawai-
muguma kasiyaramaga pokaiya gwede mo tagisi ki ka mu kobamugu idiwu ragidai ubu-
moto mu umunumaga yadini makeya makeya kwaetogomono. Ade iyapana kawakawai
ki mu kawarimugu esida ragidai badidi tagisi ki ka kawakawai ragidai ki ubumoto mu
umunumaga mete yadini makeya makeya kwaetogomono.
43 Ko wi bamagau ka inako pa mena. Wi mo nuwagau kawaigamana wainapiyamu ki ka
wi naiya kwarisiwagi wi kowaguma mu bigabigamaga kwaiwogoi.
44 Ade wi mo nuwagau yabiri ubumana waina-piyamu ki ka wi naiya kwarisiwagi
kowaguma mu ewamugu ubumoi ade mu bitamaga kawarapiyoi.
45 Nau Kunumau Kawapuwani Apunai mete kina inako kwaesugakani. Eba iyapana
ubumana nau bigani kwaetagamana ki nana bausugubuwani ko nau uburana mu biga-
maga kwaesugana ki nana nau bausugubuwani. Nau posugani manako nau pokanere ka
iyapana ropani kawaya mu bigimaga kuduba rikayagisi deni mena gogayagisi.

Yabui kenekenei apunai Basimiyasi
(Mateyu 20:29-34; Ruki 18:35-43)

46 Mu kayatagubu kaiwa da natere Diyeriko bautagubu ade kayatagubu kaiwa ka
iyapana ropani kawaya Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina bananatampu
mete kayatagubu. Yawata kwaiya ka apunu mosi e yabui kenekenei bowa madai nene
gene-wagawa ika tondawa. Apunu ki ka apunu Simiyasi e gubagai si ka Basimiyasi.
47 Tawana Nasareta apunai Iyesu ika yabadawa sisiyai ki apunu Basimiyasi wainapupu
manako e bonanai ragiragi kawaya wena siyapu, wagubu ke; “Iyesu, oragai apunai
Dewida e wenai, kau nau nuwaboyani wainapiyei bo pa mena?”
48 E inako wagubu ka iyapana bau-tagubu e nakarimupu simpu tagubu ke; “Kau yona
kamadi.” Mu inako tagubu ko e bonanai ragiragi kawaya kawareya kawareya ade wena
siyanawa, wagawa ke; “Apunu Dewida e wenai, kau nau nuwaboyani wainapiyei bo pa
mena?”
49 Iyesu ubupu iyapana tadebu, wagubu ke; “Wi apunu ki simuri da e yabadini.” E inako
wagubu manako iyapana kaimpu apunu yabui kenekenei ki simupu, tagubu ke; “Kau kiri
uburi kau notagi kasiyara wainapiyowa. E kau nene wagau nawananiyau.”
50 Mu inako tagubu wainapupu ka apunu Basimiyasi e aukwarai wadubu waka
kwenupupu bagi ubupu manako Iyesu diriwai garugaru mena kayawena.
51 E bameya bauwena ka Iyesu wirawena e empupu manako manu-pupu, wagubu ke;
“Kau nuwageya nau gwede kwaesugani kau bamageya?”
Ko e denai wagubu ke; “Sidiyei Kabukabuwa Apunai, kau yabuni wadi papi da nau
tawana empani.”
52 Ko Iyesu denai wagubu ke; “Ki baganai, kayanuwagi. Kau sumasinibi ki pokere kau
karako iyanugibi.” Iyesu yona ki wagawa makeya ka apunu ki e yabui papupu tawana
empupu manako e kipu ubupu Iyesu eweya kayawena.

11

Iyesu natere Diyerusaremu bauwena manako iyapana e paraupamawa
(Mateyu 21:1-11; Ruki 19:28-40; Diyoni 12:12-19)

1 Mu kebomawa da natere Diyerusaremu bautagamana kwaetagamawa ka mu ripa
‘oripi’ wenatagubu kweyai ki yamupu manako natere marai munta mo si ka Betani
bautagubu kamadumpu kayatagubu da natere mo si ka Bepage bautagubu.
2 Ika bautagubu ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai apeya tadebu, wagubu ke;
“Wi yabiriwagi natere buri yabaranugu ki kaiwagi manako papa ‘donki’ mosi taburuba
pokaiya yawata uwareya kwimupu uburau ki ika empumuri, ko papa ‘donki’ ki kawareya

ka iyapana mo naiya eba kayawena. Wi papa ‘donki’ ki e taburubai rikapumuri manako
bananapumuri kebomuri.
3 Ko iyapana mo wi eminiyoto, yagisi ke; ‘Wi gwede nana inako kwaiwagamu?’, e inako
yagisi ki ka wi denai e simuri, iwagi ke; ‘Nu Kaiwawonuga papa ‘donki’ yau nene wagubu
ko e garugaru mena ade tonopoto wirayagisi baiyagisi.”
4 Iyesu inako wagubu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai apeya ki kayatagubu papa
‘donki’ buri yawata uwareya tawa katamuruiya kwimupu ki emupu manako mu kaimpu
papa ki rikapamupu.
5 Rikapamawa ka iyapana ika idiwa ragidai mu emitampu manako manutampu, tagubu
ke; “Wi gwede nana asusu baigubu papa ‘donki’ munai yau e taburubai rikapiyamu?”
6 Iyapana ki inako tagubu ko Iyesu tadeyau kabukabuwa ragidai ki Iyesu badidi tadebu
ki mu makeya makeya iyapana tademupu manako iyapana ki denai tagubu ke; “Baganai,
papa ‘donki’ ki wadumuri kaiwagi.”
7 Mu papa ‘donki’ ki wadumpu bautagubu manako mu muga midimaga tatamai
rikatampu tempu papa ki tagaiya nakamupu manako Iyesu yapu papa donki ki kawareya
tondubu kayawena.
8 Tondubu kayawena kaniyawa ka iyapana ropani kawaya mu mete kina mu midimaga
tatamai rikatamawa yawatau nakapamawa ade dai ka ripa kwarai meyamawa nakapa-
mawa da Iyesu bauwagana ki kawareya kaya-wagana ki nana.
9 Iyapana dai yabiri-tagubu ade dai ewatagubu inako kaya-tagubu yamawa manako
ewapuru mena Iyesu paraupamawa ade Mamanuga God e si tepapamawa, tagamawa ke;
“Ousana kaiwa kaiwa. Mamanuga God e si nu karako tepapemei. E kau wadiniyoto bagi.
Kau karako Mamanuga God e kasiyarai pokaiya baunugibi.
10 E kau wadiniyoto bagi. Kau ka nu ripakwarakwaranuga Dewida kaiwawowena e
watai wadana nu kwayubaniyana tondana ki nana baunugibi. Mamanuga God usi
kunumau tondau e si nu karako tepapemei.”
11 Iyesu natere Diyerusaremu bau-wena ka e Mamanuga God e Tawai rabineya
kanibu gwedegwede kuduba empiyawa wiwirapiyawa ko kemora-wagana kwaewagawa
ki pokere e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewowena kerapu apeya mete wira-
tagubu kayatagubu natere Betani bautagubu.

Iyesu ripa damaya sibu
(Mateyu 21:18-19)

12 Mu ika ukwampu nawaru puru-wena manako natere Betani kamada-mana kwaetaga-
mawa ka Iyesu wetei mebu.
13 E wetei meyawa ka e yabu tapu manako ripa damaya kwarai buri empupu ki pokere
e madai dai kupana wainapupu kayawena. Ko ki ka eba damaya madai kirau ki marai ki
pokere e buri bauwena ka e damaya madai mo eba empupu.
14 E kwarai mena empupu ki pokere e ripa damaya ki sibu, wagubu ke; “Kau mibigi ewa
eba kiroto. Iyapana mo kau mibigi eba kupoto.” Iyesu yona ki wagubu ki ka e tadeyau
kabukabuwa ragidai mu kuduba wainamupu.

Iyesu Mamanuga God e Tawai rabineya kanibu
(Mateyu 21:12-17; Ruki 19:45-48; Diyoni 2:13-22)

15 Mu natere Diyerusaremu ade bautagubu ka Iyesu kanibu Mamanuga God e Tawai
rabineya kayawena manako iyapana ika deni deni nida kasiwaratagamawa idiwa ki emi-
tapu manako nakaritapu siwakeketapu. Bowa madai deni deni nida kasiwara-tagamawa
idiwa ragidai ki mu watara-maga ki e koritapupu isiyapupu ade midiwari bowa madai
nene nida-tagamawa ragidai ki mu kebarimaga ki e mete tepupu isiyapupu.
16 Iyapana gwedegwede marai kawai tepamana Mamanuga God e Tawai rabineya
kebomana kwaetagamawa ki ka e mu yawatamaga bodapupu,
17 manako iyapana kabuwatapu tadebu, wagubu ke; “Mamanuga God e okai wagau;
‘Nau Tawani ki ka guriguri tawai ki rabineya iyapana tawana tawana kuduba, madega
kauwagau madega posiwagau ki baitagisi nau bamaneya guriguritogomono idiwono.’ Ko
wi ka yona ki eba waina-piyamu. Wi ka kuwa ragidai yewe maramara weki gwaiya
kuwaiwagamu idiwu.” Iyesu inako wagubu.
18 Iyapana kawakawai, Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ade Mamanuga
God e gorai kataimugu ragidai mete kina Iyesu kwaewena sisiyai ki wainamupu ka mu
e minimana po yanuwei teyamawa. Ko iyapana ropani kawaya Iyesu eweya kayatagubu
e yonai kasiyarai kawaya ki waina-pamawa e si tepapamawa iwa ki pokere kawakawai
ragidai ki e kudeya mete wainapamawa.
19 Kemora nene ka Iyesu e kowakowaiyoma mete kina natere Diyerusaremu kamad-
umpu kayatagubu.

Ripa damaya sibu ki surawena emupu
(Mateyu 21:20-22)

20 Mu ukwampu nawaru puruwena ka mu didiburu kayatagubu kebomawa da ripa
damaya ki bameya bautagubu manako ripa ki kwarai, ragai ade witai kuduba suratagubu
emupu.
21 Mara yomi ka Iyesu ripa ki sibu ki apunu Pita wainapupu ki pokere e wagubu ke;
"Sidiyei Kabukabuwa Apunai, kau ripa burida emani. Kau yomi ripa ki sibi ko karako ka
surawena."
22 Apunu Pita inako wagubu ko Iyesu denai wagubu ke; "Nau mibai nidiyani waina-
pumuri; Wi notaga eyaka mena Mamanuga God sumapumuri,
23 ki ka wi kweya buri simuri, iwagi ke; 'Kau kiri uburi egi kayanuwagi', ki ka kweya ki
kiroto uburoto egi kayayagisi. Ko wi notaga apeya apeya notapiyoi were simuri ki ka e eba
kiroto uburoto kayayagisi. Wi notaga eyaka mena iwagi ke; 'Nau karako suwagubuwani
ki wenayagisi', wi notaga inako yagisi ki ka wi iwagubu ki wana wenayagisi.
24 Ki pokere, nau karako yona mo ade suwagani wainapumuri; Wi Mamanuga God
bameya guriguri pokaiya gwede mo nene geneiwagi ki ka wi notaga eyaka mena inako
notapu-muri, iwagi ke; 'Nau karako suwagu-buwani ki wenayagisi.' Wi inako sumaiwagi
ki ka wi iwagubu ki wana e negeni.
25 Ade yona yau mete wainapu-muri; Iyapana bera berokoi mo wi bamagau kwaewena
manako wi rabinaga berokowena ki ka wi naiya berokoi ki wi notagau deni mena
surupumuri notagogapumuri manako ewa ubumuri guriguriwagi. Wi inako kwaiwagi ki
ka Mamanuga God kunumau tondau wi wiga bigiga ki mete empoto deni mena surupoto.
26 Ko iyapana mo bera berokoi wi bamagau kwaewena manako wi berokoi ki wi notagau
eba surupumuri notagogapumuri ki ka Mamanuga God kunumau tondau wi wiga bigiga
ki mete eba notagogapoto."

Diyu ragidai kawakawaimuguma Iyesu pari wirawirapamawa
(Mateyu 21:23-27; Ruki 20:1-8)

27 Mu natere Diyerusaremu ade bautagubu ka Iyesu Mamanuga God e Tawai ra-
bineya ade kayawena manako iyapana kawakawai, Mamanuga God bameya dobopiyamu
ragidai, Mama-nuga God e gorai kataimugu ragidai, ade iyapana kawakawai dai mete kina
ki e bameya bautagubu,
28 manako manumupu, tagubu ke; "Kau nima kasiyara negebu were kwaenugei?
Kasiyara ki nima negebu?" Mu inako tagubu.
29 Ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; "Yabiri nau wi manuniyani denai sidimuri
were ewa ka nau nima kasiyara tegebu ki sisiyai wi nidiyani.
30 Nau yonani ka yau kena; Apunu Diyoni iyapana siruwatamana ki nana bauwena ki
ka e Mamanuga God wagubu ki pokere kwaewagawa bo iyapana kaina mo wagubu were
kwae-wagawa? Wi ki iwagi da nau wainapani."
31 Kawakawai ragidai e manui ki wainamupu ka mu mubo mubo deni deni manu
kasiwaratagubu, tagubu ke; "Nu denai iwagamu da; 'Apunu Diyoni, e ka Mamanuga God
wagubu umuneya kwaewagawa', nu inako iwagamu ki ka apunu ki denai inako nidiyoto,
yagisi ke; 'Baganai, ko wi badidi pokere apunu Diyoni e yonai eba sumamupu?'
32 Ko nu iwagamu da; 'Apunu Diyoni, e ka iyapana kaina mo wagubu umuneya
kwaewagawa', nu inako iwagamu ki ka nu iyapananuguma pakasi ragidai badidi tagisi?"
(Mu iyapana kudumugu mete wainapamawa mibai ka pakasi ragidai kuduba wainamupu
da apunu Diyoni e ka Mamanuga God e wagubu umuneya bauwena ade e ka Mamanuga
God e bonanai wainapiyawa wagawa ki apunai mosi.)
33 Kawakawai ragidai kudu mete wainapamawa ki pokere mu denai Iyesu simupu,
tagubu ke; "Nima apunu Diyoni tonopupu ki nu eba katainugu." Iyesu yona ki wainapupu
ka e denai tadebu, wagubu ke; "Baganai, wi nau eba sidimupu ki pokere nima kasiyara
tegebu ki sisiyai nau wi mete eba nidiyani." Iyesu denai inako wagubu.

12

Upi kwayubapamawa ragidai mu keyakeyaimaga
(Mateyu 21:33-46; Ruki 20:9-19)

1 Iyesu keyakeyai mo tadebu, wagubu ke; "Apunu mosi e gari umapu manako ripa
'waeni' ki momai dai tepupu gari ki rabineya upu. Ki eweya ka e ripa madai ki botopamana
watai yamanapupu manako iyapana e upi ki kwayubapamana ragidai wata-maga iyarau
mo mete wadubu. Wadubu kewowena ka e iyapana dai nene wagubu bautagubu manako
gwaiyaba-tapu, wagubu ke; "Wi nau upini yau naigida mena kwayubapiyoi manako
maura marai ki makeya ka wi madai dai wi wiga tepiyoi ko dai wi nau nene nakapiyoi.

Nau niya ka tawana mo kayasugani umoni da ewa marai mosi ade bausugani.” E inako wagubu manako kayawena.
2 Maura marai bauwena ka e ubupu e bigabigai apunai mosi ripa madai ki dai tepana ki nana upi kwayubapamawa ragidai ki mu bamamugu tonopupu kayawena.
3 Ko e ika bauwena ka mu e ripa madai ki eba kwemupu ko mu e wadumupu pa gudapamawa da tono-mupu ida kasikasi wirawena kayawena.
4 Ki eweya ka upi ki apunai e bigabigai apunai ade mosi tonopupu manako e kayawena umawa da buri bauwena ka upi ki kwayubapamawa ragidai e mete wadumupu e debai minimupu sukwana ade midimama berai e bameya kwaetagubu manako e mete pa ida kasikasi tonomupu kayawena.
5 Ki eweya ka upi apunai ki e bigabigai ade mosi tonopupu ko e umawa da buri bauwena ka upi ki kwayubapamawa ragidai e wadumupu minimupu poyo. Upi apunai ki e bigabigaiyoma ragidai ropani kawaya inako eyaka eyaka tonotamiyawa kayatagamawa ko mu iwa da buri bautagamawa ka upi ki kwayuba-pamawa ragidai iyapana ki kuduba giritamawa pasutamawa. Dai mu taunimawa popo ade dai mu pa bidara tagemawa ida kasikasi tonotamawa kayatagamawa.
6 Mu inako kwaetagamawa yamawa da siyareya ka upi apunai ki e bigabiga-iyoma kuduba inako tonotapu kewo-wena. E eya gubagai nuwaiya po apunai ki e mena ika e bameya tondawa. E notai wagubu ke; ‘Nau niya gubagani tonopani ki ka mu e naigida mena wiwirapomoto wainapakani.’ E inako wainapupu manako e eya gubagai ki tonopupu kayawena.
7 E gubagai kayawena umawa da mu bamamugu bauwagana kwaewagawa ka upi kwayubapamawa ragidai ki mu mubo mena tagubu ke; ‘Waira yau ewa wadana apunai bauwena yau kena ki pokere karako miniyamu poyo da e gwedegwedei yau kuduba ka aita nu tepamu.’
8 Mu inako tagubu manako kaimpu apunu ki e gubagai ki deni mena minimupu poyo manako gari tagaiya kwenumupu.”
9 Iyesu keyakeyai ki wagubu manako manutapu, wagubu ke; “Waira ki apunai e gubagai powena ki bimbinai ka e badidi kwaeyagisi? Nau suwagani wainapumuri; E baiyagisi manako upi kwayubapamawa siyasiya ragidai ki tetamini namutamini manako mu upimaga ka e kowaiyoma kudubai dai tageni.
10 Mamanuga God e okai tampu ki wi iyabamupu bo pa mena? Oka ki wagubu ke;
‘Wi tawa wadamu ragidai waina-mupu da e ka bebeda berokoi ki pokere kwenumupu. Ko Mamanuga God bebeda ki wadubu ade wowo bebedai kaupupu.
11 Nu Kaiwawonuga ki kwaewena ka bagi kawaya.’ ”
Iyesu inako wagubu.
12 Diyu ragidai kawakawaimuguma wainamupu da Iyesu waigugu wagubu ki ka e mu nene wagubu ki pokere mu e wadamana ki nana mete wainamupu. Ko mu iyapana ropani kawaya ika idiwa mu kudumugu mete wainapamawa ki pokere mu e kamadumpu kayatagubu.

Iyapana wairamaga denai takesi tamoto bo pa mena?
(Mateyu 22:15-22; Ruki 20:20-26)

13 Ki eweya ka kawakawai ragidai ki ubumpu Parisi ragidai dai ade apunu Erodi e kowaiyoma dai mete kina Iyesu beraberapamana manupamana da e yona mo paerepana manako mu ki pokaiya e wadamana ki nana e bameya tonomupu.
14 Mu e bameya bautagubu manako dayaya yonai inako tagubu ke; “Nidiyei kabuk-abuwa apunai, nu katainugu da kau iyapana eba beratamiyei ko kau yona mibai mena nuwegei. Iyapana kawakawai kau bamageya bautagamu ki kau bera yonai mo eba nuwegei mu beratamiyei. Ade iyapana pakasi ragidai kau bamageya bautagamu ki kau mu mete eba beratamiyei yona kudubai mosi nuwegei. Pa mena. Kau maramara yona eyaka mena Mamanuga God e yonai mibai ki mena kawareya kawareya nuwegei. Ki pokere nu karako kau nidimei ki kau wainapi; Nu tawana Roumi ragidai mu kawaimaga Sita e bameya nu wairanuga denai takesi tamamu ki kau wainapiyei baganai bo eba baganai?
15 Nu takesi ki tamamu bo eba tamamu?”
Mu inako tagubu, ko Iyesu e rabineya wainapupu da; ‘Mu ka nau bamaneya dayay-atagamu nau kerapuneya wadamu’, ki pokere e denai tadebu, wagubu ke; “Wi gwede nana inako manusiniyamu kerapuneya wadamu? Bowa madai mo tegemuri da nau empani.”
16 Mu kayatagubu bowa madai mo wadumpu bautagubu kwemupu manako e bowa madai ki empupu tadebu, wagubu ke; “Yau ka nima keyai bowa madai yau naureya tondau? Nima si bowa madai yau naureya okapupu?”

E inako wagubu ka mu denai tagubu ke; “Yau ka tawana Roumi ragidai mu kawaimaga
Sita e keyai ki naureya tondau.”
17 Mu inako tagubu, manako Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Baganai, apunu kawai Sita
nene ki wi e ebo kwemuri ade Mamanuga God nene ki wi e ebo kwemuri.” Iyesu yona ki
wagubu ka iyapana ki mu notamaga kowena denai siyamana babatagubu.

Iyapana popotagubu ragidai ade iyatagisi kimoto ubumoto
(Mateyu 22:23-33; Ruki 20:27-40)

18 Ki makeya ka Sadusi ragidai dai Iyesu manupamana ki nana e bameya bautagubu.
(Sadusi ragidai mu iyapana inako tadeyamu, tagamu ke; “Nu popoigamu ki ka nu ewa eba
iyaigamu kimamu ubumamu.”)
19 Sadusi ragidai ki Iyesu bameya bautagubu manako e simupu, tagubu ke; “Nidiyei
Kabukabuwa Apunai, oragai apunai Mosisi nu goranuga inako tapu, wagubu ke; ‘Apunu
mosi e wainai munu eba wenapoto ko e nobomoi poyagisi ki ka apunu ki e yowai koboro
ki uworoto manako munu e wenapoto ki aita popai apunai ki e watai yadini.
20 Karako tawana mosi ka iyapana ida daikere kewowena daikere apeya (7) ika idiwa
manako mu tatamaga ridi mo uwapu. E ridi mo uwapu ko e munu eba wenapupu manako
apunu ki powena.
21 E powena ki pokere e yowai koboro ki uwapu ko e mete powena ko munu mo eba
wenawena. Munu eba wenawena ki pokere e yowai ade mosi ubupu koboro ki ade uwapu
manako e mete powena ko munu mo eba wenawena.
22 Mu inako kwaetagamawa yamawa da iyapana ida daikere kewowena daikere apeya
(7) koboro ki uwamupu ki mu kuduba popotagubu gawarara ko munu mo eba wenawena.
Ko siyareya ka ridi ki e eya mete powena.
23 Kau karako nuwagi da nu wainapamu; Mara kwauneya ka iyapana popotagubu
ragidai ade iyatagisi kimoto ubumoto makeya ki ka ridi ki nima wainai? Mibai ka e iyapana
ida daikere kewowena daikere apeya (7) ki tauwapu.”
24 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai Sadusi ragidai ki tadebu, wagubu ke, “Wi kawaya
daganani paerepiyamu. Wi Mamanuga God e yonai eba kataigau ade e kasiyarai mete eba
kataigau.
25 Iyapana popotagubu ragidai ade kimoto ubumoto makeya ki ka mu eba anikatagisi.
Mu ka aneya kunumau idiwu ki maba inako idiwono.
26 Ko iyapana popotagubu ragidai ewa ade iyatagamana kimana ubumana ki yonai ka
oragai apunai Mosisi oka tapu kewowena ko e yonai ki mibai wi bani eba wainapiyamu bo?
Mara mosi ka oragai apunai Mosisi kayawena kaniyawa da e ripa mo beuwena empupu
manako e Mamanuga God e bonanai inako wainapupu, wagubu ke; ‘Apunu Eburamu e
Mamai God ka nau. Apunu Aisiki e Mamai God ka nau. Apunu Diyaikapu e Mamai God ka
nau.’
27 Oragai apunai Mosisi Mamanuga God e bonanai inako wainapupu ki mibai nau
karako wi nidiyani wainapumuri; Oragai ragidai Eburamu yo Aisiki yo Diyaikapu ki mu
ka orageya mena popotagubu gawarara ko mu keyai-muguma iyaiya idiwu ki pokere
Mamanuga God wagubu ke; ‘Mu Mamamaga God ka nau.’ Ko wi waina-piyamu da iyapana
popotagisi ki mu ewa eba iyatagisi kimoto ubumoto ki pokere wi kawaya daganani paere-
piyamu.” Iyesu inako tadebu.

Yona kawakawaya apeya
(Mateyu 22:34-40; Ruki 10:25-28)

28 Mamanuga God e gorai ki kataiya apunai mosi ika uburawa mu waina-tamiyawa ki
Iyesu yona denai bagi kawaya Sadusi ragidai tadeyawa ki wainapupu manako e kanibu
Iyesu bameya bauwena e sibu, wagubu ke; “Mamanuga God e gorai ropani kawaya
nakapupu ki paunamugu gora bani ka kawaya esida?”
29 E inako wagubu manako Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Gora kawai ka yau kena;
‘Tawana Isiraero ragidai, wi wainapumuri; Mamanuga God e eya mena ka Kaiwawo.
30 Ade wi nuwaga notaga, wi mibiga kuduba ade wi kasiyaraga kuduba ki pokaiya ka wi
maramara wi Mamaga God e mena nota kwarikwarisipiyoi idiwoi.’
31 Gora kawai mosi ka yau kena; ‘Kau kiya nene wainapiyei ki maba kau kowagiyoma
mu nene mete wainapiyowa.’ Gora apeya yau mena ka kawakawaya.”
32 Iyesu inako wagubu manako apunu ki ubupu denai wagubu ke; “Sidiyei Kabukabuwa
Apunai, kau yona mibai kawaya nuwegei. Mamanuga God e eya mena ka Kaiwawo.
Tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ka kaiwawo mo e maba
pa mena.

33 Nu nuwanuga notanuga ade nu kasiyaranuga kuduba ki pokaiya Mamanuga God
kawaya daganani nota kwarikwarisipomu ade nu kowanuguma mu nene mete notata-
momu idiwomu ki ka gora kawakawaya esida. Nu papa pasumei puyo Mamanuga God
kweyemei bo denai gwede mo inako kwaigemei ki kuduba ka erida."
34 Apunu ki yona supasupai kawaya inako wagubu ki pokere Iyesu denai e sibu, wagubu
ke; "Kau yona mibai nuwagibi. Nau wainapakani da kau waunitau Mamanuga God
sumapi e umunui wadi manako e gari rabineya e kasiyarai pokaiya uburi."
Iyesu inako wagubu wainamupu ka iyapana ika idiwa kudu mete waina-mupu ko mu
manu mo e eba simupu.

Nu Iya Negeyana Apunai Keriso ka nima?
(Mateyu 22:41-46; Ruki 20:41-44)

35 Iyesu Mamanuga God e Tawai ki rabineya iyapana tadeyawa kabu-kabuwa tondawa
ka e mu manutapu, wagubu ke; "Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai ka badidi
pokere tagamu da 'Nu Iya Negeyana Apunai Keriso e ka oragai apunai Dewida e momai?'
36 Nau suwagani wainapumuri; Takari kawaya ka Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi
Kawaya oragai apunai Dewida kabuwapupu manako e ubupu oka yau tapu, wagubu ke;
'Nau Kaiwawoni God nau Kaiwawoni sibu, wagubu ke; Kau nau madanani garu deneya
tondowa da nau kau iyaragiyoma kuduba kwanatamani kau kerapugi kobaiya
nakatamani kewoyagisi were.'
37 Oragai apunai Dewida ubupu Keriso e eya Kaiwawoi sibu, ko ade badidi maba ka e eya
Kaiwawoi sibu Keriso ki ade apunu Dewida e eya momai?"
Iyesu inako wagubu manako iyapana pakasi ragidai ropani kawaya ika idiwa ki mibi
mamamai e yonai ki waina-pamawa.

Iyesu Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai mu sisiyamaga wagubu
(Mateyu 23:1-36; Ruki 20:45-47)

38 Ko Iyesu ubupu iyapana ade tadeyawa kabukabuwa, wagawa ke; "Yabu yabu idiwoi
kwaenda Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai baitagisi wi kerapugau yadini. Iya-
pana mu emitamana ki nana ka mu monagamaga rorowa kawakawaya inako umamu
imatau kaiwu kebomu da iyapana ropani kawaya ika idiwu ki mu emitamana wiwirata-
mana ki nana.
39 Guriguri tawai rabineya ka mu kawai gisipiyamu kawakawai ragidai mu watamaga
bagi kawaya ki kawareya idiwu. Ade poraga kawareya ka iyapana mu emitamana simaga
tepapamana ki nana ka mu iyapana yabaramugu kebari bagi kawaya kawareya idiwu.
40 Ridi koboro mu gwedegwedemaga ade mu tawamaga kuduba ki mu asusu tepiyamu
ko mu beramaga ka badidi maba ki iyapana eba kataigamana ki nana ka mu ubumu
iyapana yabaramugu guriguri rowarowa kawaya tagamu. Mu inako kwaetagamu ki
pokere mu aita ewa denai bita banana-pomoto ki bitai ka kawaya esida."

Koboro mosi bowa madai Mamanuga God nene tapu
(Ruki 21:1-4)

41 Iyesu kanibu Mamanuga God e Tawai rabineya iyapana bowa madai Mamanuga God
nene puyo tamawa watai ki madaneya tondubu manako iyapana ika bautagamawa bowa
madai dai puyo nakapamawa ki mu emitami-yawa. Gwedegwedemaga ropani kawaya
ragidai bautagamawa bowa madai kawaya daganani nunumawa,
42 ko ridi koboro mosi e gwedegwedei pa mena ki bauwena bowa madai waibora apeya
ki mena ika nunupu.
43 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mu nene wagubu bautagubu, manako tadebu,
wagubu ke; "Nau yonani yau nidiyani wainapumuri; Iyapana kuduba bowa madai ika
nunumawa mu ka puyo maraitau nakapamawa ko ridi koboro ki e mena ka puyo kawaya
daganani tapu.
44 Gwedegwede ropani kawaya ragidai ki mu ka tagamaga mesi mete nakamupu ko
ridi koboro ki e gwedegwedei ka pa mena ko waibora marai munta e bameya tondawa
ki kuduba e Mamanuga God nene tapu." Iyesu inako wagubu.

13

Mamanuga God e Tawai ki iyapana yadini rorororo
(Mateyu 24:1-14; Ruki 21:5-19)

1 Iyesu Mamanuga God e Tawai ki kamadana kwaewagawa ka e tadeyau kabukabuwa
apunai mosi e bameya bauwena manako sibu, wagubu ke; "Nidiyei Kabukabuwa Apunai,
tawa bagi kawaya bowa bagibagi pokaiya wadumupu yau emani."

2 Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Kau gwede-gwede yau kuduba empiyei? Nau yona
mibai nidiyani wainapi; Tawa yau bowa pokaiya wadumupu ki ka iyapana ewa marai
mosi baitagisi baupomoto giri-pomoto pasumoto manako bowa eyaka mena kwaitana mo
e wateya eba tondono ko mu kuduba rororororotagisi kewoyagisi.”
3 Ki eweya, Iyesu ripa ‘oripi’ wenatagubu kweyai ki kawareya yapu tondawa ka e
Mamanuga God Tawai ki bamanugutau burida empupu. Apunu Pita yo Diyemesi yo
Diyoni yo Enduru mu muga mena e bameya bautagubu manako manumupu, tagubu ke;
4 “Kau kabuwaniyo; Nuwaboya marai nene nuwagibi ki gwede mara baiyagisi? Ade
mara ki bauwagana ki nu gwede matakirai empamu da nu kataigamu mete idiwomu?”
5 Ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Yabu yabu idiwoi da iyapana eba baitagisi wi
beranimoto wi notaga wirapomoto.
6 Iyapana ropani kawaya nau ewaneya baitagisi nau sini pokaiya beratagisi, tagisi ke;
‘Nau ka eyo.’ Mu inako beratagisi manako ubumoto iyapana ropani kawaya kerapumugu
waditamini notamaga wirapomoto da mu sumatamini.
7 Wi ta yo yawira sisiyai wainapumuri ade ta yo yawira kwaetagamana kwaetagisi ki
sisiyai mete wainapumuri. Ko kudu eba wainapiyoi. Ta yo yawira ki kuduba wenayagisi
ko mara siyarai tondau eba bauwagana kena.
8 Tawana tawana ka natere mo uburoto natere kudubai mo mete yawira-tagisi, ade
tawana mo kawaimaga e iyapanaiyoma tetamini kayatagisi tawana mo kawaimaga e
iyapanaiyoma mete kandetagisi. Tawana ebo ebo ka tawana mosi waira nutanuta
baiyagisi ade tawana mosi ka kapoi kawaya uburoto. Ko nuwaboya yau ki ka ridi munu
wenapana tagai urau ki makarai maba. Makari kawaya ka ewa baiyagisi.
9 Wi wibo kwayubaga kwaiwogoi idiwoi. Iyapana wi tenimoto kawakawai ragidai mu
bamamugu idamaga gurai wi naurigau ugwadinimoto ragiragi manako guriguri tawai
rabineya wi nunimoto. Nau pokanere ka wi aita kawakawai ragidai mu yabaramugu
ubumuri nau sisiyani mu tademuri wainapomoto.
10 Yabiri ka iyapana tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau nau
yonani bagi kawaya yau wainapomoto kewoyagisi were ewa ka mara siyarai ki baiyagisi.
11 Tawana tawana ebo ebo iyapana aita ubumoto wi tenimoto idamaga gurai wi nau-
rigau ugwadinimoto ragiragi ki ka wi denai iwagamana ki nene kudu eba wainapiyoi ko
yabarayabara ubumoi. Wi yona denai iwagamana marai baiyagisi ki ka wi pa yona iwagi
manako ki makeya ka Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya wi kabuwaniyoto
manako wi yona ki mena makeya makeya iwagi.
12 Tatai uburoto yagisi manako e yowai poyagisi. Yowai uburoto yagisi manako e
tatai poyagisi. Mamai uburoto yagisi manako e munuiyoma popotagisi. Munumuguma
ubumoto mu inamuguma mamamuguma tagarara-tamini tagisi manako mu inamuguma
mamamuguma popotagisi.
13 Nau pokanere ka iyapana wi kiranimono beroberoko ko iyapana nima nau eba
tagararasiniyoto ko giruru maba kobaiya teyagisi buridere baiyagisi ki ka mara siyareya
ka Mamanuga God uburoto iyapana ki iya waunai kweyoto.”

Berokoi kawaya mosi yabadau
(Mateyu 24:15-28; Ruki 21:20-24)

14 “Aita ewa ka ‘Berokoi Kawaya’ mosi baiyagisi manako e eba uburana watai ki wateya
uburoto. (Nima yona yau iyabapono ki ka e yona yau mibai ki naigida mena notapono.)
Wi berokoi ki ika uburono empumuri ki ka wi tawana Diyudiya ragidai garugaru mena
wakapaiwagi kweyau kaiwagi.
15 Iyapana mosi imatau tondau ki ka e eba yaroto e ebo gwedegwedei tawa rabineya
nakapupu ki tepoto. Pa mena.
16 Ade iyapana mosi kokorau umau ki ka e eba wirayagisi e midi tatamai ki kai tawau
kayayagisi. Pa mena.
17 Akae, mara ki makeya ka ridi mosi mibi romodoi bo munu wawayai mete kina ki ka e
badidi maba wakapayagisi garugaru kayayagisi?
18 Mamanuga God bameya guriguriwagi da berokoi ki nusuru mareya eba baiyagisi.
19 Mibai, mara ki makeya ka nuwaboya ade bita kawaya daganani wenayagisi. Kerareya
Mamanuga God waira gwedegwede kuduba yamanapupu makeya idiweya kebomeya da
karako ka iyapana bita inako mo eba bananamupu. Ade ewa, mara siyareya ki nu bita
inako mo mete eba bananapamu. Ko paunau ka bita kawaya yau wenayagisi.
20 Mamanuga God e bita ade nuwaboya ki marai yadini rowarowa ki ka iyapana mo eba
tondono ko mu kuduba popotagisi gawarara. Ko e eya iyapanaiyoma winetapu ragidai ki
mu nene e wainapiyau ki pokere e mara ki yadini rogobi da mu eba popotagisi ko idiwono.

21 Mara ki makeya iyapana mo baiyagisi wi nidiyoto, yagisi ke; ‘Kebo-muri empumuri,
Keriso yewe bauwena tondau.’ Bo ade mo yagisi ke; ‘Keriso burida bauwena tondau.’
Iyapana mo baiyagisi inako yagisi ki ka wi e yonai ki eba sumapumuri.
22 Iyapana dai ubumoto beratagisi, tagisi ke; ‘Nau ka Keriso.’ Ade dai beratagisi, tagisi ke;
‘Nau ka Mamanuga God e bonanai wainapuwani nidiyakani yau kena.’ Mu inako tagisi
manako mu matakiramaga marai kawai mete kwaetogomono wi kabuwanimono. Mu
iyapana beratamini ade Mamanuga God e iyapanaiyoma winetapu ragidai mu notamaga
wira-pamana ki nana mete kwaetogomono,
23 ki pokere wi wibo kwayubaga kwaiwogoi idiwoi. Gwedegwede kuduba aita ewa
wenayagisi ki sisiyai nau karako yabiri nidibuwani yau kena.”

Iyesu kunumau oroguma kawareya kaworoto
(Mateyu 24:29-31; Ruki 21:25-28)

24 “Bita kawaya ki marai kewoyagisi ki ka madega sisipupoto manako siragamu ewa eba
taniyagisi.
25 Supama kunumau gwegwetagisi manako kunuma kasiyarai mubo mubo geyageyatag-
isi.
26 Mara ki makeya ka Kunumau Kawapuwani Apunai nau kasiyarani kawaya tanini bagi
kawaya mete oroguma kawareya ade kaworoni ki wi nau emisinimuri.
27 Nau aneyaniyoma tonotamani manako tawana tawana kuduba, madega kauwagau
madega posiwagau ki mu kayatagisi Mamanuga God e winetapu ragidai kuduba kwana-
tamini ewapuru mena damutamini.”

Waigugu mosi ripa damaya naureya
(Mateyu 24:32-35; Ruki 21:29-33)

28 Iyesu inako wagubu ade tadebu, wagubu ke; “Karako waigugu ripa damaya naureya
kabuwaniyani ki wi wainapumuri; Ripa duwapiyau empu-muri ki wi kataigau da bodu
marai waunitau baiyagisi.
29 Baganai, wi gwedegwede kuduba nidibuwani ki mibai wenayogono empiyoi ki wi
mete kataiwagi da mara siyarai ka waunitau.
30 Nau yona mibai suwagani wainapu-muri; Nau yonani yau kuduba nidi-buwani ki
mibai matarayagisi wi yabugere empumuri were ka wi dai karako idiwu ragidai ewa
popoiwagi.
31 Kunuma waira kuduba gogatagisi ko nau yonani suwagubuwani ki eba gogayagisi ko
maramara tondono kaniyono.”

Iyesu gwede mara wirayagisi baiyagisi ki nu eba katainugu
(Mateyu 24:36-44)

32 “Nau gwede mara kemorau bo nawarau ade wirasugani bausugani ki ka iyapana
kuduba wi eba kataigau, aneya kunumau idiwu mete eba katai-mugu, ade Mamanuga God
e eya Gubagai nau niya mete kina ka mara ki eba kataineya. Nau Mamai e eya mena mara
ki kataiya.
33 Ki pokere yabu yabu idiwoi wi kyayubaga mete kwaiwogoi mibai ka mara ki gwede
mara baiyagisi ki wi eba kataigau.
34 Mara ki badidi maba baiyagisi ki nau karako suwagani; Apunu kawai mosi e tawana
mo kaya-yagisi ki ka e naiya e bigabigaiyoma ragidai mu upimaga purupoto mubo mubo
denemugu tageni ade katamuru uburau apunai gwaiyabapoto da e yabu yabu tondono.
35 Baganai, katamuru uburau apunai yabu tarau tondau ki maba ka wi mete inako
yabu tamiyoi idiwoi mibai ka tawa apunai gwede mara ade wirayagisi baiyagisi ki wi eba
kataigau. E kemora nene baiyagisi bo kemora paunau baiyagisi bo mara dumai tarono ki
makeya baiyagisi bo nawaru puruyagisi didiburu mena baiyagisi bo, ki wi eba kataigau.
36 E garugaru mena baiyagisi manako wi oro were naininiyoto ki ka eba baganai.
37 Nau karako wi nidiyakani ki nau eba wi nene mena suwagakani ko iyapana kuduba
mu nene mete suwagakani yau kena; Yabu yabu idiwoi.”

14

Iyapana kawakawai Iyesu minimana po ki keketai kupamawa
(Mateyu 26:1-5; Ruki 22:1-2; Diyoni 11:45-53)

1 Mara ki makeya ka iyapana kawakawai, Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai
ade Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai mete kina Iyesu weki gwaiya minimana
po ki keketai kupamawa. Mara ki tetaiya ka iyapana poragamaga kawaya ki mu si
‘Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai’ tagamu ade poraga ki rabineya ka kupe mosi ki
mu si ‘Parawa Pa Pasumana Kupei’ tagamu ki mete kina.

2 Iyapana kawakawai ki Iyesu wadamana sisiyai tagamawa ko mu iyapana yawiratagamana kudumugu mete wainapamawa ki pokere mu mubo mena tagubu ke; “Iyapana ropani kawaya yewe poraga nene bautagubu ki ubumana nu yawiranimana kudeya ki pokere kamadamu da poraga yau kewoyagisi were ewa yadamu.” Mu inako tagubu.

Ridi mosi ubupu Iyesu monagapupu
(Mateyu 26:6-13; Diyoni 12:1-8)

3 Ki makeya ka Iyesu apunu mo si ka Simiyoni si daikere ka ‘Kwata Apunai’ ki e bameya natere Betani rabineya bauwena.

Mu kupetagamawa idiwa ka ridi mosi ripa otai aurai bagi kawaya awana kororai mo rabineya minibu ki wadubu bauwena. Ripa otai ki si ka ‘nada’ ko ki denai ka kawaya daganani. Awana kororai ki mu bowa ‘arabata’ pokaiya yamanamupu. Ridi ki Iyesu bameya bauwena awana kororai ki minibu sukwana manako e ripa otai bagi kawaya ki Iyesu debaiya kwebu wira.

4 Iyapana dai tawa rabineya Iyesu mete idiwa ki ridi ki inako kwaewena emupu ka mu rabinamaga urabu mu mubo mena tagubu ke; “Ridi yau awana bagi kawaya ki gwede nana pa kwebu wira?

5 E wadubena kayawagubena iyapana gimarampena manako denai bowa madai kwempena ki e wadubena iyapana gwedegwedemaga pa mena ragidai tagebena ki ka baganai.” Mu inako tagubu manako mu ridi ki sisiba-pamawa.

6 Ko Iyesu denai wagubu ke; “Ridi yau kamadumuri midimama eba kwemuri. E bauwena nau nene badidi kwaewena ki ka bagi kawaya.

7 Gwede-gwede pa mena ragidai ki mu ka maramara wi mete idiwoi da wi mu waitatamiyoi ko nau marani rogobi-wagau da nau wi mete eba idiwomu.

8 Ridi yau e ebo nuwaiya badidi waina-pupu nau nene kwaewena ki kuduba bagi mena. Nau posugana marai ka waunitau ki pokere e karako bauwena nau monagasinibu awana bagi kawaya yau nau debaneya kwebu wira.

9 Nau mibai nidiyani wainapumuri; Iyapana tawana tawana idiwu aita ewa nau yonani bagi kawaya wainapomoto ki ka mu ridi yau e nau nene badidi kwae-wena ki sisiyai mete wainapomoto manako e werei togomono.”

Mu Iyesu wadamana ki apunu Diyudiyasi mibipupu
(Mateyu 26:14-16; Ruki 22:3-6)

10 Iyesu yona ki wagubu makeya ka e tadeyau kabukabuwa apunai mosi si ka Diyudiyasi si daikere ka Isikariyoto kipu ubupu kayawena iyapana kawakawai Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ki mu bamamugu bauwena manako tadebu, wagubu ke; “Nau karako waitaniyani da wi Iyesu weki gwaiya wadumuri.”

11 E yona ki wagubu wainamupu ka kawakawai ragidai ki mu rabinamaga bagiwena poyo manako mu denai e simupu, tagubu ke; “Ki ka bagi kawaya. Kau inako waitaniyo ki ka nu denai aita bowa madai dai kau negeyamu.” Mu inako tagubu ki pokere apunu Diyudiyasi kayawena Iyesu wadamana minimana po ki yawatai kwaenepiyawa umawa.

Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kupetagamawa
(Mateyu 26:17-25; Ruki 22:7-14, 21-23; Diyoni 13:21-30)

12 Mara karako mena idiwono da marawani ka mu ‘Parawa Pa Pasumana Kupei’ ki kupetagisi. Ko karako ka mu bususumaga wagubu ki mu makeya makeya kwaetagisi papa sipi munai mo ugwadinimoto poyo ki pokere Iyesu tadeyau kabukabuwa ragidai e bameya bautagubu manako simupu, tagubu ke; “Kau nuwageya nu bani kaigamu tawiyaigamu da kau ‘Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai’ ki kupei kupenuwagi?”

13 Ko Iyesu ubupu e tadeyau kabukabuwa ragidai apeya tonotapu tadebu, wagubu ke; “Wi yabiriwagi natere Diyerusaremu baiwagi manako apunu mosi ika yawatau awana miniyoto kawarapoto kaniyono empumuri ki e eweya kaiwagi.

14 E tawa bani yaroto ki wi mete ika yamuri manako wi tawa ki apunai ika tondau ki simuri, iwagi ke; Nu Nidiyau Kabukabuwa Apunai wagubu ke; ‘Nau watani bani da nau tadeyakani kabukabuwa ragidai mete kina ‘Mama-nuga God Nu Raurunibu Poragai’ ki kupei ika kupeigamu?’

15 Wi manu inako iwagi manako nu kupenuga watai kawaya mosi ki mu ororeya mena okukunatagubu kebari mempu kewo-wena ki e yaroto ika tawa rabinai tetaiya wi kabuwaniyoto. Nu baninuga ki wi ika tawiyaiwagi manako nu ika kupeigamu.”

16 Iyesu inako wagubu manako mu kayatagubu natere ki rabineya bautagubu ka mu Iyesu badidi wagubu ki makeya makeya banana-mupu manako mu ika tawiyatagubu.

17 Kemorawagana kwaewagawa ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida
kewowena kerapu apeya mete kina ika bautagubu manako mu tawa ki rabineya kupetaga-
mawa idiwa.
18 Ko Iyesu tadebu, wagubu ke; “Nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Wi ba
bananasinimpu baigubu yewe mete kupemei idiwei ko waunitau ka apunu mosi wi
paunagau uburoto nau yogoni yagisi.”
19 Iyesu yona ki wagubu wainamupu ka mu notamaga kowena nuwaboya-tagubu
manako mu eyaka eyaka e manupamawa, tagamawa ke; “Kau nau nene nuwegei bo? Kau
eba nau nene nuwegei?”
20 Ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Ki ka wiyo, nau nidiyakani kabukabuwa ragidai
ida esida kewo-wena kerapu apeya ki mosi. Karako tena yau kawareya nau mete ewapuru
kupemei apunai mosi ki waunitau uburoto nau nidani yagisi.
21 Takari kwaya ka Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai ubumpu
Kunumau Kawapuwani Apunai nau aita posugana ki yonai okamupu. Ko apunu nima nau
nidani yagisi ki ka aita ewa ka e bita kawaya daganani bananapoto. Akae, apunu ki eba
wenawagubena ki ka e nene baganai.” Iyesu inako wagubu.

Kupe siyarai
(Mateyu 26:26-30; Ruki 22:14-20; 1 Korini 11:23-25)

22 Mu kupetagamawa idiwa da paunau ka Iyesu bani buredi mo wadubu Mamanuga
God bameya parauwena piripiri gerepupu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai tagebu,
wagubu ke; “Bani buredi yau ka nau kwakwarepuni ki pokere tepumuri kupumuri.”
23 E inako wagubu manako ade kapa mo wadubu Mamanuga God bameya ade pa-
rauwena manako tagebu ewapuru mena kubamupu.
24 Kubamawa da kamadumpu ka e tadebu, wagubu ke; “Awana ‘waeni’ daragai yau
ka nau darani. Nau Mamai naiya iyapana ropani kawaya mu iyamaga nene gwaiyaba
kaimatanawena ki mibai wenawagana ki nana ka nau karako posugani manako nau
darani baiyagisi kaworoto.
25 Nau yona mibai suwagani wainapumuri; Awana daragai yau ki nau ewa mo eba
kubarani. Ko aita ewa, nau Mamai God e gari rabineya e kasiyarai pokaiya tondoni
makeya ki ka nau awana ‘waeni’ waunai mosi kubarani.”
26 Iyesu yona ki wagubu kewowena ka mu Mamanuga God e si umayo pokaiya tepamupu
manako kayatagubu kaimpu ripa ‘oripi’ wenatagubu ki kweyai yamupu.

Iyesu kataiya da apunu Pita yagisi bodaboda
(Mateyu 26:31-35; Ruki 22:31-34; Diyoni 13:36-38)

27 Mu kayatagubu kaiwa ka Iyesu yona mo tadebu, wagubu ke; “Nau kataineya da
wi kuduba waunitau nau kamadisinimuri kudu wakapaiwagi kaiwagi mibai ka takari
kawaya ka Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai mosi nau nene oka
inako tapu, wagubu ke; ‘Aita ewa ka Mamanuga God papa sipi kwayuba-tamiyau apunai
miniyoto poyo manako papa sipi kuduba daburipomoto mu mubo mubo kayatagisi.’ ”
28 Iyesu inako wagubu manako ade tadebu, wagubu ke; “Nau posugani ade iyasugani ki-
rani uburani ki nau yabiri kayasugani tawana Gariri rabineya wi nawanaga ika tondoni.”
29 Apunu Pita yona ki wainapupu ka e denai wagubu ke; “Kau nidiyei kabukabuwa
ragidai dai ka bani kau kamadinimoto kudu wakapatagisi kayatagisi ko nau kau eba
kamadiniyani kayasugani.”
30 Apunu Pita inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Pita, nau mibai nidiyani
wainapi; Kemora yau rabineya ka kau mara apeya eyaka nuwogowa bodaboda da kau eba
kataigeya nau. Kau inako nuwogowa were ewa ka kokoroku apeya yagisi manako nawaru
puruyagisi.”
31 Iyesu inako wagubu ko apunu Pita e midi minibu, wagubu ke; “Akae, nau inako eba
suwagani ko kau ponuwagi ki ka nau mete posugani.” Apunu Pita inako wagubu manako
Iyesu tadeyau kabukabuwa ragidai kuduba Pita umunui kawareya ki mu mete tagubu.

Iyesu tawana Gesemane rabineya guriguriwena
(Mateyu 26:36-46; Ruki 22:39-46)

32 Mu kayatagubu kaiwa da tawana Gesemane bautagubu ka Iyesu mu munatapu,
wagubu ke; “Wi yewe idiwoi ko nau niya mena kaniyani nau Mamai bameya gurigurisug-
ani.”
33 E inako wagubu manako ubupu apunu Pita yo Diyemesi yo Diyoni ki mu mena
waratapu mete kayatagubu.
Ki makeya ka Iyesu nuwaboya kawaya wainapupu ade e rabinai giriwena pasuwena ki
pokere e kowakowaiyoma ki emitapu tadebu, wagubu ke;

34 “Nau karako nuwaboya kawaya daganani wainapakani ade nau rabinani giripakani
pasurakani. Wi yewe yabu yabu idiwoi ko oro eba ukwopoi.”
35 E inako tadebu kamaditapu kanibu e ebo mena ubupu manako kwarisiwena wairau
ukwapu e Mamai bameya guriguriwena, wagubu ke; “Mamai, berokoi nau karako bananapani ki kau surupi bo?”
36 Ade wagubu ke; “Mamai, Mamai, kau badidi wainapiyei nuwagi ki kuduba wenayagisi. Nau nuwaboyani kerarai kapa tegebi ki nau eba kubarana wainapakani ki pokere
kapa ki wadi kayanuwagi. Ko Mamai, kau kaubo nuwageya ki kwaenuwagi ko eba nau
nuwaneya ki kau kwaenuwagi.”
37 Iyesu inako guriguriwena manako e ade wirawena bauwena ka e tadeyau kabukabuwa ragidai ki ika ukwa-pamawa emitapu. Emitapu, wade yabuyabutapu, manako e
apunu Pita si daikere Saimoni empupu sibu, wagubu ke; “Saimoni, kau ukwerei bo? Nau
eba rowarowa kanibuwani ko kau yabu eba tondei.
38 Yabu yabu idiwoi ade Mama-nuga God bameya guriguriwogoi da gwede mosi eba
baiyagisi wi rabinaga kweyoto wira. Wi nuwaga notaga ka bani kasiyara wainapiyamu
ko wi kwakwarepuga ka kasiyarai pa mena.”
39 Iyesu inako tadebu manako wirawena kanibu e Mamai bameya naiya guriguriwena
ki kawareya ade guriguriwena.
40 E guriguriwagawa da kamadubu ka e ade wirawena bauwena manako e kowakowaiyoma ki yabu-maga ade bisi kayawena ukwapamawa emitapu. Emitapu ade wade yabuyabutapu ko mu yona denai e siyamana ki mu babatagubu.
41 Ko Iyesu ade kanibu e Mamai bameya guriguriwagawa da kamadubu manako ade
wirawena bauwena ka e kowakowaiyoma ki ade ukwapamawa emitapu. Emitapu ka e
tadebu, wagubu ke; “Wi oro mena ukwapamu idiwu. Ko karako kewowena. Kunumau
Kawa-puwani Apunai nau marani wana bauwena da nau nidani wagubu apunai baiyagisi
nau wadisiniyoto manako iyapana beramaga berokoi ragidai mu idamaga rabineya nau
tamusiniyoto.
42 Ki pokere kimuri ubumuri da kaigomu. Nau yogoni wagubu apunai ki burida
bauwena empumuri.”

Iyapana Iyesu wadumupu
(Mateyu 26:47-56; Ruki 22:47-53; Diyoni 18:3-12)

43 Iyesu yona ki wagawa makeya ka mu apunu Diyudiyasi ika matarau bauwena emupu.
E ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewo-wena kerapu apeya ki apunai
mosi. Diyu ragidai mu kawakawaimuguma yo Mamanuga God bameya dobopiyamu
ragidai yo Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai mete kina ki mu iyapana ropani
kawaya tonotampu karako ta yo kepata inako temupu apunu Diyudiyasi bananamupu
mete bautagubu.
44 Yawatau ka yogo wagubu apunai ki iyapana ki tadebu, wagubu ke; “Nu kaigamu usi
baigamu ki ka wi nau mena emisiniyoi manako apunu ki nau kiyauyauponi ki e wi naigida
mena wadumuri dokodoko kaiwagi.”
45 Apunu Diyudiyasi inako tadebu ki pokere mu karako bautagubu ka e deni mena
kanibu Iyesu bameya bauwena manako paraupupu sibu, wagubu ke; “Sidiyei Kabukabuwa Apunai.” E inako wagubu manako Iyesu kiyauyaupupu.
46 E kiyauyaupiyawa emupu ka iyapana ki kaimpu Iyesu wade doko-dokomupu ubumawa.
47 Ki makeya ka Iyesu mete iwa apunai mosi kereba wadubu iyara apunai ki mosi e
wenagui mebu puru. Bidara wadubu apunai ki e ka Mamanuga God bameya dobopiyamu
ragidai kawaimaga e bigabigai apunai mosi.
48 Ko Iyesu iyapana ki emitapu manako tadebu, wagubu ke; “Nau ka eba yawiyawirai.
Wi ta yo kepata wi tawagau kamaditampena pa baigu-mpena ka baganai ko wi gwede nana
ki mete temupu nau yawirani baigubu?
49 Nau maramara Mamanuga God e Tawai rabineya wi nidiyekeya kabu-kabuwa
tondekeya ko wi badidi pokere mara ki makeya nau eba wadisinimupu? Ko baganai;
Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai takari kawaya e yonai oka
badidi tampu ki mibai karako wenayagisi.”
50 Iyesu yona ki wagubu wainamupu ka e tadeyau kabukabuwa ragidai kuduba e
kamadumpu wakapatagubu kayatagubu.
51 Ko yaraga mosi aukwara mena utawena ika Iyesu eweya kaniyawa ki iyara ragidai
e emupu manako mu e wadamana ki nana wadumupu paeremupu e aukwarai mena
wadumupu rika,
52 ki pokere apunu ki ni matarau wakapawena kayawena.

Iyapana kawakawai Iyesu siyamawa wirawira
(Mateyu 26:57-68; Ruki 22:54-55, 63-71; Diyoni 18:13-14, 19-24)

53 Iyapana ki Iyesu wadumpu dokodoko kayatagubu kaiwa da Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawaimaga tawaiya bau-tagubu. Diyu ragidai kawakawai-muguma kuduba Iyesu siyamana wirawira ki nana mete ika bautagubu dibimupu idiwa.
54 Apunu Pita Iyesu eweya weke-wagawa yabadawa da tawa ki kakapareya tewena imatau bauwena manako kanibu iyara ragidai mata pasumpu ika idiwa ki mu paunamugu tondubu mete mata empiyawa tondawa.
55 Iyapana kawakawai Iyesu siyamana wirawira ki nana ika dibimupu idiwa ki mu nuwamugu e paerei mo kwaene-pamana bananapamana da mu ki pokaiya e minimana po ki nana ko mu kwaenepamawa idiwa ko mibai mo eba bananamupu.
56 Iyapana ropani kawaya ubumpu mu mubo nuwamugu nuwa-mugu beratagamawa ko mu rabinamaga ka eba eyaka mena ki pokere mu mibai mo eba bananamupu.
57 Mu inako tagamawa idiwa da tagamawa idiwa da paunau ka iyapana dai ubumpu bera inako tagubu ke;
58 "Apunu yau wagubu ki nu wainamipi, e wagubu ke; 'Mamanuga God e Tawai iyapana idamugu wadumupu ki nau koritapani manako mara apeya eyaka rabineya ka nau tawa ki waunai ade yadani. Ko tawa nau yadani ki ka eba iyapana mu idamugere wadamu ki maba nau yadani.' E inako wagubu ki nu wainamipi."
59 Iyapana ki inako tagubu ko mu mete rabinamaga ka eba eyaka mena ki pokere mu mibai mo eba bananamupu.
60 Ki makeya ka mu kawaimaga ki ubupu Iyesu manupupu, wagubu ke; "Yona mu tagubu ki kau denai mo nuwagi bo pa mena? Kau sisiyagi tagubu ki kau wainapiyei mibai bo bera?"
61 E inako manupupu ko Iyesu yona denai mo eba wagubu ko pa tondawa ki pokere mu kawaimaga ki ubupu e ade manupupu, wagubu ke; "Mamanuga God si tepapemei e Gubagai ki kau baganai bo? Nu Iya Negeyana Apunai Keriso ki kau baganai? Kau kiya sisiyagi karako matarau nuwagi da nu wainapamu."
62 Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai kawaimaga yona ki wagubu ka Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Ki ka nau. Nau ka Kunumau Kawapuwani Apunai. Aita ewa ka nau uburani nau Mamai Kasiyarai Kawaya Apunai e idai garu deneya tondoni ki wi nau emisinimuri manako nau kunumau oroguma kawareya ade wirasugani bausugani ki wi nau mete emisinimuri."
63 Iyesu yona ki wagawa makeya ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawaimaga ki e yabui dara wirawena manako e ubupu e eya midi tatamai wadubu tegere manako iyapana ika idiwa ki manutapu, wagubu ke; "E yona berawena Mamanuga God e si giripupu ki wi wainamupu bo? E eya wagubu ki pokere yona yau yewe kewowena wainapakani.
64 Apunu yau Mamanuga God bameya berawagau ki pokere wi wainapiyamu da nu karako e bameya badidi kwaigamu?" E inako wagubu manako kawakawai ragidai ki kuduba ewapuru mena mu idamaga gurai Iyesu naureya ugwadumpu ragiragi, tagubu ke; "E Mamanuga God e si giripiyau ki pokere e denai karako poyagisi."
65 Mu inako tagubu manako mu dai kimpu ubumpu Iyesu tepotepopamawa mu idamaga e yabui bodapamawa ade dai e kwanabeya minimawa manako waegeyageyamapamawa, tagamawa ke; "Ki nima nunibu? Kau mibai Mamanuga God e Gubagai ki kau nima nunibu ki e si nuwagi da nu wainapamu." Ta ragidai dai mete bautagubu e minimawa.

Apunu Pita wagubu bodaboda
(Mateyu 26:69-75; Ruki 22:56-62; Diyoni 18:15-18, 25-27)

66 Ki makeya ka apunu Pita ika imatau tondawa manako Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai kawaimaga e bigabigai kwaewagawa munu ridai mosi ika bauwena e em-pupu.
67 E Pita ika mata empiyawa tondawa empupu manako yabu doko-dokopupu sibu, wagubu ke; "Kau tawana Nasareta apunumaga Iyesu e mete iwa eminibuwani."
68 Ko Pita denai wagubu bodaboda, wagubu ke; "Kau nima nene nuwegei? Kau yonagi ki nau eba wainapakani." E inako wagubu manako kipu ubupu kanibu tawa kakapareya uburawa manako ki makeya ka kokoroku wagubu.
69 E ika uburawa ka ridi ki ade bauwena e empupu manako wirawena iyapana ika idiwa ki tadebu, wagubu ke; "Apunu burida ka mu wadumupu apunai ki e mete iwa apunai mosi e kiyabui empakani."
70 E inako wagubu, ko Pita ade wagubu bodaboda.

Mu idimpu eba rowarowa ka iyapana ika idiwa ki Pita naigida mena yabu dokodokomupu manako simupu, tagubu ke; “Nu katainugu da kau ka e mete iwa apunai mibai kau ka tawana Gariri apunai.”
71 Apunu Pita yona ki wainapupu ka e midi minibu, wagubu ke; “Apunu ki nene iwagamu ki nau eba kataineya. Mamanuga God e kataiya da nau yona mibai suwagakani.”
72 E yona ki wagawa makeya ka e kokoroku ade wagubu wainapupu manako e wenagui paparawena Iyesu naiya badidi wagubu ki wainapupu. Iyesu naiya e inako sibu, wagubu ke; ‘Kemora yau rabineya ka kau mara apeya eyaka nuwogowa bodaboda da kau eba kataigeya nau, ko ki eweya ka kokoroku apeya yagisi manako nawaru puruyagisi.’ Iyesu naiya inako wagubu ki makeya makeya Pita wainapupu manako e rabinai makariwena yadi kipu.

15

Iyesu apunu Pairasi e yabareya ubupu
(Mateyu 27:1-2, 11-14; Ruki 23:1-5; Diyoni 18:28-38)

1 Nawaru dumai tarawa ka Diyu ragidai mu kawakawaimuguma kuduba yonatagubu kewowena ade mu rabinamaga eyakamenawena ki pokere mu Iyesu wadumpu e idai umamupu dokodoko manako bananamupu kaya-tagubu piyara ragidai mu kawaimaga Pairasi bameya bautagubu.
2 Bautagubu ka apunu Pairasi ubupu Iyesu manupupu, wagubu ke; “Diyu ragidai mu kaiwawo-maga kawai ki kau baganai bo?”
Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Ena, ki kau ba nuwegei.”
3 Iyesu inako wagubu ko iyapana kawakawai Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai bautagubu e kawareya kawareya naripamawa bera ropani kawaya siyamawa,
4 ki pokere apunu Pairasi wirawena Iyesu ade sibu, wagubu ke; “Kau yona denai mo nuwagi bo pa mena? Mu rowarowa kawaya kau mena kekeniyamu idiwu ko kau pa tondei.”
5 Ko Iyesu yona denai mo eba wagubu ki pokere apunu Pairasi e notai babawena.

Apunu Pairasi ubupu mu Iyesu minimana po wagubu
(Mateyu 27:15-26; Ruki 23:13-25; Diyoni 18:39-19:16)

6-7 Karako ka iyapana dai dibura-tagubu ika idiwa. Mu naiya yawira kayatagubu kawakawai ragidai dai namutampu ko mu paunamugu ka apunu mo si ka Barabasi ika mete tondawa. Diyu ragidai mu bususumaga ka kwamura makeya makeya ‘Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai’ poragatagamawa ki kawareya ka mu dibura apunai mo eyaka mena e si tagamawa manako apunu Pairasi dibura gudui kwaipiyawa manako si tagamawa apunai ki pa bauwagawa kayawagawa.
8 Mu bususumaga inako ki pokere iyapana karako apunu Pairasi bameya bautagubu manako simupu, tagubu ke; “Kau kwamura makeya makeya kwae-nugei ki kau karako mete kwaenuwagi dibura gudui ade kwaipi bo?”
9-10 Iyapana inako tagubu ko apunu Pairasi e rabineya mena wainapupu da Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ki mu nuwarorotagubu ki pokere mu Iyesu wadumupu e idai rabineya tamupu. E notai inako wagubu ki pokere e denai iyapana ki manutapu, wagubu ke; “Wi nuwagau nau uburani manako Diyu ragidai wi kaiwawoga yau e idai rikapani da e baiyagisi kayayagisi bo?”
11 Ko Diyu ragidai kawakawai-muguma ki garugaru mena bautagubu iyapana ika idiwa ki mu rabinamaga kupamupu, tagubu ke; “Iyesu bauwagana kayawagana ki nana eba iwagi ko apunu Barabasi e si iwagi da e baiyagisi kayayagisi.” Mu inako tagubu ki pokere iyapana kuduba apunu Barabasi e si tagubu.
12 Ko apunu Pairasi iyapana ade manutapu, wagubu ke; “Ko Diyu ragidai wi kaiwawoga siyamawa apunai yau e bameya ka nau badidi kwaesugani?”
13 E yona ki wagubu ka iyapana mu bonanamaga ragiragi kawaya denai tagubu ke; “Wadumuri ripa korosi naureya ikokopumuri da e poyagisi.”
14 Mu inako tagubu ki pokere apunu Pairasi iyapana ki ade manutapu, wagubu ke; “E poyagisi ki mibai ka badidi? E paere badidi kwaewena?” Ko mu kawareya kawareya bonanamaga ragiragi kawaya tagamawa ke; “Wadumuri ripa korosi naureya ikokopumuri da e poyagisi.”
15 Apunu Pairasi yona ki wainapupu ka e iyapana rabinamaga bagiwagana ki nana dibura gudui kwaipupu manako apunu Barabasi matarau bauwena kayawena. Ki eweya ka e ubupu piyara ragidai tadebu da mu Iyesu kuwe pokaiya minimana ki nana wagubu manako ewa kanibu Iyesu wadubu mu idamugu tapu, wagubu ke; “Wadumuri ripa korosi naureya e minimuri poyo.”

Piyara ragidai Iyesu waegeyageyamapamawa
(Mateyu 27:27-31; Diyoni 19:2-3)

16 Piyara ragidai ki Iyesu wadumpu mu kawaimaga tawai rabineya kaimpu manako
kowamuguma nene tagubu bautagubu ewapuru mena ika dibimupu idiwa.
17 Mu aukwara daragai bagi kawaya mo wadumpu Iyesu monaga-mupu ade impunewa
tempu e debaiya painimupu,
18 manako waegeyageyama-pamawa, tagamawa ke; "Kaiwa kaiwa, Diyu ragidai Kaiwa-
womaga Kawaya."
19 Mu inako tagamawa, e debaiya auda were minimawa ade e kiyabuiya tepotepopa-
mawa manako e yabareya ramatamaga kawareya ubumpu parau beratagamawa.
20 Mu inako waegeya-geyamapamawa da kamadumpu, aukwara daragai bagi kawaya
ki ade rikamupu e ebo midi tatamai ade umampu kwempu manako ripa korosi naureya
minimana po ki nana wadu-mpu kayatagubu.

Mu Iyesu ripa korosi naureya ikokomupu
(Mateyu 27:32-44; Ruki 23:26-43; Diyoni 19:17-27)

21 Piyara ragidai ki Iyesu wadumpu kayatagamawa ka tawana Sairini apunu-maga mo si
ka Saimoni ika gwabau gari tagaiya yabadawa da yawatau banana-mupu. Bananamupu
ka mu e Iyesu korosi kawarapana ki nana simupu manako apunu Saimoni ubupu ripa
korosi ki kawarapupu. (Apunu Saimoni e ka Arekisanda yo Rupai mu mama-maga.)
22 Mu Iyesu wadumpu kaimpu tawana mo si ka 'Gorogata' tagamu ki bautagubu. Si
'Gorogata' ka keyakeyai ko ki mibai ka Deba Suwana.
23 Ika bautagubu ka mu ripa otai suwakarai mosi awana 'waeni mete wiramupu ki Iyesu
kubarana ki nana e kwemupu ko e awana ki eba kubabu.
24-25 Didiburu madega kaidenai pisikanawagawa makeya ka mu Iyesu ripa korosi
naureya ikokomupu manako piyara ragidai ubumpu e midi tatamai rikamupu ki yanuwa
munta mo pokaiya nida kasiwaratagubu. Nima si yanuwa ki rabineya yabiri bauwena ki
e ubupu Iyesu midi tatamai ki e wadubu.
26 Iyesu powagana ki kerarai ka mu oka pokaiya inako tamupu, "Yau ka Diyu ragidai mu
Kaiwawomaga'.
27-28 Mu Iyapana berokoi apeya mete ripa korosi naureya ikokotampu ki mosi ka Iyesu
e idai garu deneya ade mosi ka e idai tenene ki deneya. Mu inako kwaetagubu ki ka
Mamanuga God e okai takari kawaya badidi wagubu ki makeya makeya mu kwaetagubu.
Oka ki wagubu ke; 'Kuwa ragidai mu paeremaga bimbinai banana-mupu ki daikere e mete
bananapupu.'
29 Iyapana ika esidaeridatagamawa kaiwa kebomawa Iyesu emupu ka mu debamaga
gipamawa e waegeyageyama-pamawa, tagamawa ke; 'Kau karako kiri uburi da nu kau
eminiyamu. Kau naiya nuwagibi da kau Mamanuga God e Tawai ki koritapana mara apeya
eyaka rabineya tawa waunai mo ade wadana nuwagibi,
30 ki pokere karako kau kiya kasiyaragi pokaiya ripa korosi ki kamadi kawari iyanuwagi
da nu kau eminiyamu."
31 Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ade Mamanuga God e gorai kataimugu
ragidai ki mu mete kina Iyesu gwaigwitapamawa, tagamawa ke; "E iyapana iyatamiyawa
ko e eya iyawagana ka badidi pokere e kasiyarai pa mena.
32 E mibai tawana Isiraero ragidai nu Kaiwawonuga ade nu Iya Negeyana Apunai
Keriso ki ka e ebo ripa korosi ki kamadini kaworoto da nu yabunugere empamu manako
sumapamu." Iyapana apeya e madanai daikere daikere ikokotampu ki mu mete kina Iyesu
inako waegeyageyama-pamawa.

Tawana sisipu umapu
(Mateyu 27:45-56; Ruki 23:44-49; Diyoni 19:28-30)

33 Madega paunau wadawa makeya ka tawana kuduba sisipu umapu ko ade madega
kanibu kekerawagawa napusi apeya eyaka wadawa makeya ka sisipu ki ade negawena.
34 Sisipu ki ade negawagawa makeya ka Iyesu e bonanai ragiragi kawaya wagubu ke;
"Eroi, Eroi, rama sabaktani." Ki mibai ka; 'Mamani God, Mamani God, kau badidi pokere
nau kamadisinibi?'
35 Iyapana dai ika ubumawa e yonai ki wainamupu, ka mu tagubu ke; "Wainapumuri, e
oragai apunai Eraidiya nene wena siyanau."
36 Apunu mosi dabuwa tenai mo wadubu garupupu awana suwakarai rabineya
kaupupu manako sikurupupu Iyesu umuneya tapu da e kubarana ki nana manako
wagubu ke; "Idiwomu empomu. Oragai apunai Eraidiya baiyagisi e ripa korosi naureya
yadini pakara bo?"
37 Ko Iyesu e bonanai ragiragi kawaya wagubu manako e nonai toporuwena powena.

38 Iyesu powagawa makeya ka aukwara mosi Mamanuga God e Tawai rabineya gudu
maba uburawa ki paunau tegerewena, esida da erida.
39 Piyara apunai mosi ika ripa korosi kerareya uburawa ki Iyesu bonanai ragiragi
kawaya wagubu ki wainapupu ade e badidi maba powena ki mete empupu ki ka e wagubu
ke; “Mibai, apunu yau e ka Mamanuga God e eya Gubagai.”
40 Ridi dai ika uwamau Iyesu em-pamawa ubumawa mu paunamugu ka ridi Meri
Magidarini, ridi Saromi, ade apunu Diyemesi marai yo apunu Diyose mu inamaga si ka
Meri.
41 Iyesu naiya tawana Gariri rabineya umawa wadawa ki makeya ka ridi ki e wadamawa
tekateka waitapamawa iwa. Ade ewa, e natere Diyerusaremu kayawena ki makeya ka ridi
ropani kawaya dai ki e mete ewakumapamawa, ko mu mete kina karako bautagubu ika
empamawa ubumawa.

Apunu Diyosepa Iyesu kwakwarepui ragu tapu
(Mateyu 27:57-61; Ruki 23:50-56; Diyoni 19:38-42)

42-43 Diyu ragidai mu kawaimaga mosi si ka Diyosepa. E tawanai ka Arimasiya. Iyapana
e werei tagamawa mibai ka e berai bagi kawaya. E maramara Mamanuga God notapiyawa
ade Mamanuga God e gari rabineya kaiwana idiwana ki marai bauwagana nawanai mete
tondawa.
Kemora nene ka apunu Diyosepa yabarayabara apunu Pairasi bameya kayawena man-
ako Iyesu kwakwarepui ki genei wagubu da e wadana onono-pana ki nana.
44 Apunu Pairasi Iyesu powena yonai ki wainapupu ka e wakapa giriwena piyara apunai
mo nene wagubu manako manupupu, wagubu ke; “E ororeya mena powena ki mibai?”
45 “Ena, e ororeya mena powena.” Apunu Pairasi yona ki wainapupu ka e ubupu apunu
Diyosepa kayawagana Iyesu kwakwarepui ononopana ki nana wagubu.
46 Apunu Diyosepa kayawena aukwara bagi kawaya mo gimarapupu wadubu kayawena
ripa korosi kerareya bauwena manako e kowaiyoma mete kina Iyesu kwakwarepui
ripa korosi naureya wadumupu kwarisi manako aukwara ki pokaiya gerowomupu.
Gerowopamawa da kamadumpu ka mu e kwakwarepui wadumpu kayatagubu ragu
mosi ki iyapana idamugu ukwa-mupu ki rabineya tamupu manako bowa kawaya mosi
gwairimupu ragu umunai ki minimupu bodamupu.
47 Mu inako kwaetagamawa ki ka mu ridi Meri Magidarini yo apunu Diyose e inai si ka
Meri mu yabumugu kwaetagubu.

16

Iyesu powena ko e ade iyawena kipu ubupu
(Mateyu 28:1-8; Ruki 24:1-12; Diyoni 20:1-10)

1 Diyu ragidai aiyatamaga marai ki idiwa da kewowena makeya ka ridi Meri Magidarini,
ridi Saromi ade apunu Diyemesi e inai si ka Meri ki kimpu ubumpu ripa otai aurai
bagi kawaya dai gimaratampu da mu ewa kayatagamana Iyesu powena e kwakwarepui
monagapamana ki nana.
2 Pura kawaiya didiburu mena madega posiwagawa makeya ka mu kimpu ubumpu
Iyesu kwakwarepui ragu rabineya tampu ki empamana ki nana kayatagubu.
3 Mu kayatagubu kaiwa da yawatau ka mu muga manu kasiwara-tagubu, tagubu ke;
“Bowa kawaya ragu katamurui minimpu bodampu ki nima waitaniyoto da nu gwairi-
pamu?” (Mibai ka bowa ki ka kawaya eba marai.)
4 Mu inako manu kasiwaratagamawa kaiwa da buri bautagubu ka mu yabu tampu
manako bowa ki ororeya mena gwairiwena emupu.
5 Emupu manako ragu rabineya kaimpu yabu tampu ka mu yaraga mosi e midi tatamai
poe rowarowa kawaya umapu ki mu idamaga garu deneya ragu rabineya tondawa emupu.
Empamawa ka mu notamaga kowena kodabamaga kamupu.
6 Ko apunu ki mu tadebu, wagubu ke; “Wi notaga eba koyogono. Nau kataineya da wi
tawana Nasareta apunumaga Iyesu ripa korosi naureya minimpu poyo yewe ragu tampu
ki e midi kwakwarepui empamana ki nana baigubu. Ko e yewe eba ukwarau. E ororeya
mena iyawena kipu ubupu kayawena. Mu tampu watai yau karako yewe empumuri.
7 Wi karako kaiwagi e tadeyau kabukabuwa ragidai apunu Pita e kowaiyoma mete
tademuri, iwagi ke; ‘Iyesu naiya mena nidibu da e yabiri kayawagana tawana Gariri
rabineya wi nawanaga ika tondana ki nana wagubu ki pokere wi karako e eweya kaiwagi
tawana Gariri rabineya e bananapumuri.”
8 Apunu ki inako wagubu ko ridi ki kudu wainamupu ragu kamadumpu manako yona
mo eba tagubu ko mibi didigurai garumupu kayatagubu.

Iyesu ridi Meri Magidarini e bameya matarawena
(Mateyu 28:9-10; Diyoni 20:11-18)

9 Iyesu pura kawaiya didiburu mena ade iyawena kipu ubupu ka e yabiri ridi Meri
Magidarini e bameya matarawena. Ridi ki ka naiya keyai berokoi ida daikere kewowena
daikere apeya (7) e rabineya idiwa manako Iyesu mu siwakeketapu ki ridai.
10 E Iyesu iya-wena empupu ka e kayawena Iyesu tadeyau kabukabuwa ragidai Iyesu
nene nuwaboyatagamawa yadi wadamawa idiwa ki mu bamamugu bauwena manako e
Iyesu iyawena matarau empupu ki sisiyai mu tadebu.
11 Mu e yonai ki wainamupu ko mu e eba sumamupu.

Iyesu e kowakowaiyoma apeya bamamugu matarawena
(Ruki 24:13-35)

12 Ki eweya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai apeya tawana mo kayatagubu
yawatau kaiwa manako Iyesu kiyabui wirawena ebo mo wenawena ki mu emupu.
13 Mu ade wiratagubu kayatagubu kowamuguma tademupu ko mu yonamaga ki ka mu
kowamuguma ki eba sumamupu.

Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai bamamugu matarawena
(Mateyu 28:16-20; Ruki 24:36-49; Diyoni 20:19-23; Bususu 1:6-8)

14 Siyareya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewo-wena kerapu eyaka
mena bani ku-pamawa idiwa manako e eya mu bamamugu matarawena. E iyawena kipu
ubupu ki sisiyai ka iyapana dai naiya bautagubu mu tademupu ko mu yonamaga ki eba mu
sumamupu. Mu rabinamaga ka ragiragi kawaya ki pokere Iyesu mu sisibatapu manako
tadebu, wagubu ke;
15 "Karako kimuri ubumuri tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwa-
gau ki kaiwagi nau yonani bagi kawaya yau iyapana tadeyoi iwoi.
16 Iyapana nima nau sumasiniyoto ade nau sini pokaiya siruwayagisi ki ka e iya waunai
yadini. Ko iyapana nima nau eba sumasiniyoto ki ka e bita bananapoto.
17 Nau sumasinimono ragidai mu ka nau kasiyarani pokaiya matakira ebo ebo kwae-
togomono; Nau sini pokaiya ka mu keyai berokoi siwakeketamono da keyai berokoi ki
matarau baitogomono kayatogomono. Mu tenawarimaga ka wirayagisi da mu yona naiya
eba tagamawa ki mu togomono.
18 Motamota berokoi mu metamini ki ka mu eba popotagisi ade mu awana berokoi
mo kubomoto ki ka mu mete eba popotagisi. Mu idamaga sigira ragidai kawarimugu
nakapomono ki ka sigira ragidai ki iyatagisi."
19 Nu Kaiwawonuga Iyesu yona ki wagubu kewowena ka kasiyara mo kawapu e wadubu
tepapupu kunumau yapu kayawena manako Mamanuga God e idai garu deneya e tapu
tondubu.
20 Ko e tadeyau kabukabuwa ragidai ki mu kayatagubu tawana tawana, madega kauwa-
gau madega posiwagau ki e sisiyai iyapana tademawa iwa. Nu Kaiwawonuga mu kasiyara
tageyawa manako kasiyara ki pokaiya ka mu matakira ebo ebo mete kwaetagamawa
iwa. Iyapana matakira ki empamawa pokaiya ka mu yonamaga ki mete mibipamawa
sumapamawa.
Ika kewowena.

RUKI
Iyesu e yonai bagi kawaya apunu Ruki okapupu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Iyesu e yonai bagi kawaya apunu Ruki okapupu yau rabineya ka Iyesu e wenawena bususui, e kawayawena upi badidi kwaewagawa umawa ki bususui ade e powena ko ade iyawena kipu ubupu kunumau kayawena ki bususui

Oka yau rabineya ka Iyesu sigira ragidai ropani kawaya iyatamiyawa ade Mamanuga God e kasiyarai pokaiya matakira ebo ebo kwaewagawa ki bususui mete kina.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-4*
Apunu Diyoni ade Iyesu wenatagubu *1:5-2:52*
Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni e upi *3:1-20*
Iyesu siruwa kawapu ade kerapu wadewade e bameya bauwena *3:21-4:13*
Iyesu tawana Gariri rabineya upiwagawa *4:14-9:50*
Iyesu natere Diyerusaremu deneya upiwagawa kaniyawa *9:51-19:27*
Pura siyarai natere Diyerusaremu rabineya *19:28-23:56*
Iyesu iyawena, matarawagawa, ade kunumau kayawena *24:1-53*

1 Kaiwa kaiwa apunu Teopirasi, nau parauniyakani kawaya kau bamageya.
Nu paunanugu badidi wenawena ki sisiyai ka iyapana ropani kawaya naigida mena wainamupu were oka-mupu.
2 Ade gwede wenawena yabumugere empamawa iyapana tademawa kebomawa ragidai badidi tagubu ki iyapana ki makeya makeya oka tamupu.
3 Nau kawaini Teopirasi, kerareya badidi wenawena yabadawa da karako ki bususui nau mete naigida mena kataisugana ki nana ka nau iyapana manutamekeya ade oka dai mete iyabapekeya manako karako ka nau bususu ki kuduba makeya makeya kau bamageya okapana wainapakani.
4 Iyapana naiya kau badidi ka-buwanimawa ki mibai kau naigida mena wainapana wetawetara ki nana ka nau karako oka yau kau nene tarakani.

Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni e wenawagana sisiyai

5 Yabiri badidi wenawena ka yau kena; Apunu Erodi tawana Diyudiya ragidai mu kawaimaga tondawa ki makeya ka Mamanuga God bameya dobopiyau apunai mosi si ka Sekaraiya ika tondawa. Apunu Sekaraiya e ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai dai mu debaimaga si ka Abaidiya e kobaiya tondawa upiwagawa. Apunu Sekaraiya e wainai si ka Erisabeta. E mete kina ka oragai apunai Aroni e momai.
6 Mamanuga God yabuiya ka apunu Sekaraiya e wainai mete kina iya bagi supasupai mena idiwa. Nu Kaiwawonuga e gorai kuduba ki mu naigida mena wiwirapamawa makeya makeya kwaetagamawa idiwa. Mu paeremaga mete pa mena.
7 Ridi Erisabeta e ka kagara tondawa da karako ka e nobomoi mete kina ewapuru maguratagubu.
8 Mara mosi ka apunu Sekaraiya e kowaiyoma mete kina Mamanuga God bameya dobopiyamu ki upi kwae-tagamawa,
9 manako ki makeya ka e kowaiyoma ki apunu Sekaraiya wine-mupu da e kayawagana nu Kaiwawo-nuga e Tawai rabineya gwede mosi aurai bagi kawaya Mamanuga God e kepakepai kawareya pasurana ki nana. Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu goramaga pokaiya ka mu maramara inako kwaetagamawa mu waretamaga mo winepamawa da e upi ki kwaewagana ki nana.
10 Apunu Sekaraiya e ebo mena tawa ki rabineya kanibu manako e gwede aurai bagi kawaya ki pasurana madegai wadawa makeya ka iyapana ropani kawaya ika imatau Mamanuga God bameya guriguritagamawa ubumawa.
11 Ki makeya ka Mamanuga God e aneyai mosi e bameya ika matarawena gwede aurai bagi kawaya pasumu ki kepakepai idanuga garu deneya ika uburawa.
12 Apunu Sekaraiya aneya ki empupu ka e notai kowena kudu mete waina-pupu,
13 ko aneya ki e sibu, wagubu ke; “Sekaraiya, kau kudu eba wainapiyowa. Kau Mamanuga God bameya gwede nene gurigurinugeya ki e wainapupu mibipupu ki pokere kau wainagi Erisabeta ka aita romodoyagisi manako kau gubagagi ki wenayagisi. Ko e wenayagisi ki kau e si Diyoni siyo.
14 Kau gubagagi wenayagisi ki pokaiya ka kau mamama wainapiyowa ade iyapana ropani kawaya ka e mamamai mete mamamatogomono.

15 Nu Kaiwawonuga e yabuiya ka kau gubagagi ki apunu kawai mosi uburoto. E
awana ‘waeni’ ade awana suwakarai mo eba kuboroto, mibai ka e wenayagisi makeya ka
Mamanuga God uburoto e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya kau gubagagi bameya tonopoto e
rabineya posiyagisi kasiyara kweyoto.
16 Kau gubagagi pokaiya ka tawana Isiraero ragidai ropani kawaya mu notamaga
wirayagisi da mu ubumoto nu Kaiwawonuga mu Mamamaga God siyomoto.
17 Oragai apunai Eraidiya kasiyarai kawaya uburawa ki maba ka kau gubagagi kasiyarai
kawaya uburoto yawata yabiyabiri kayayagisi nu Kaiwawonuga e yawatai meyoto. E
iyapana kawakawai mu notamaga wirapoto da mu munumuguma notatamono, ade
iyapana Mamanuga God e yonai tagararamupu ragidai ki e mu mete wiratamini da mu iya
bagi supasupai idiwana ki yawatai naiya kataitagubu ko tagararamupu ki yawatai mu ade
kataitagisi. Nu Kaiwawonuga e eya iyapanaiyoma mu nuwamaga notamaga ki e wirapoto
da mu Kaiwawonuga e nawanai idiwono.”
18 Aneya yona ki wagubu manako apunu Sekaraiya denai e sibu, wagubu ke; “Nau
badidi kataisugani da yona yau ka mibai? Nau ka apunu magurai ade nau ridini e mete
magurawena.”
19 Ko aneya ki denai wagubu ke; “Nau ka Gebiro, karako Mamanuga God e yabareya
uburakani. E nau tonosinibu da nau yona bagi kawaya yau kau nidiyana ki nana
bausugubuwani,
20 ko nau nidibuwani ki kau eba mibisinibi ki pokere nau karako kau nidiyani wainapi;
Mamanuga God e winepupu marai baiyagisi ki ka nau suwagubuwani ki mibai makeya
makeya wenayagisi. Ko kau nau yonani ki eba sumapipi ki pokere Mamanuga God uburoto
kau umunugi deni mena bodapoto manako kau pa tondowa yarowa da nau gwaiyaba
nidibuwani ki mibai matara-yagisi makeya ki kau tenawarigi tekatekayagisi manako kau
yona ade nuwagi.”
21 Apunu Sekaraiya aneya ki mete yonatagamawa makeya ka iyapana kuduba ika
imatau e nawanapamawa ubumawa. Ko e garugaru eba bauwena ki pokere mu notamaga
babawena, tagubu ke; “E badidi pokere Mamanuga God e Tawai rabineya rowarowa
kawaya inako tondau?” Mu inako tagamawa idiwa.
22 Apunu Sekaraiya matarau bauwena ki ka e yona wagana kwaewagawa ko gwede
mo e bonanai bodapupu ki pokere e yona mo eba wagubu ko idai mena pokaiya keyai
kwaewagawa. Iyapana e bameya badidi wenawena ki emupu ka mu notamaga wagubu
ke; “E ka bani waro were maba mosi Mamanuga God e Tawai rabineya empupu ki pokere
e inako kwaewagau.”
23 Apunu Sekaraiya e upi Mamanuga God e Tawai rabineya kewopupu manako ade
wirawena e ebo tawaiya kayawena.
24 Mara dai kewowena eweya ka e wainai Erisabeta romodo-wena. E romodowena
siragamu ida daikere ki rabineya ka e tawa rabineya mena tondawa.
25 E wagubu ke; “Nau Kaiwawoni karako nau waitasinibu. E nuwai notai kawaya
daganani nau nene wainapiyawa ki pokere nau kagara tondekeya manako iyapana
kuduba nau emisinimawa ki midimamai e wadubu kwenupupu.”

Aneya Iyesu wenawagana yonai onowa Meri sibu

26 Ridi Erisabeta romodowena siragamu ida daikere kewowena ki makeya ka Ma-
manuga God ubupu aneya Gebiro ade tonopupu kunumau kawapu tawana Gariri
bauwena manako e kayawena natere mo si ka Nasareta bauwena.
27 Ika bauwena ka e kayawena onowa mo si ka Meri bameya bauwena. Onowa Meri e ka
apunu mo mete eba iwa ko e yaraga mo si ka Diyosepa pokaiya tonabamupu da e uwarana
ki nana. Apunu Diyosepa e ka oragai apunai Dewida e momai.
28 Aneya ki bauwena Meri sibu, wagubu ke; “Meri, kaiwa kaiwa. Nu Kawainuga God
e nuwaiya po kau. E kawaya daganani kau notaniyau da karako kau wadiniyoto bagi.”
Aneya ki Meri inako paraupupu.
29 Onowa Meri parau ki wainapupu ka e notai babawena, inako notapupu; “Ki ka gwede
parui parausiniyau?”
30 Ko aneya e ade sibu, wagubu ke; “Meri, kau notagi eba koyogono. Nu Kawainuga
God e notai kawaya daganani kau nene wainapiyau ki pokere karako ka e deni mena kau
wadiniyoto bagi.
31 Nau suwagani wainapi; Kau romodonuwagi manako munu uratanai wenayagisi ki
kau e si Iyesu siyo.
32 E kaiwawoyagisi manako iyapana tagisi ke; “Mamanuga Kawai Kunumau Tondau e
Gubagai ka yau kena.” Takari kawaya ka oragai apunai Dewida ubupu kaiwawowena ko

karako ka nu Kawainuga God kaworoto kasiyara e Gubagai kweyoto manako e uburoto e ripakwarakwarai Dewida e watai yadini kaiwawoyagisi.
33 E kaiwawoyogono manako uburono tawana Isiraero ragidai maramara kwayubatamono tondono ko e kasiyarai ki eba kewoyagisi."
34 Aneya yona ki wagubu ka Meri denai e sibu, wagubu ke; "Nau apunu mo mete eba iweya. Nau pa tondekeya ki pokere nau munu asusu badidi wenapani?"
35 Ko aneya denai e sibu, wagubu ke; "Nu Kawainuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya ki kaworoto kau rabinageya miniyoto siwa manako e kasiyarai kau kawarigeya tondono. Ki pokere munu bagi kawaya ki aita wenayagisi ki e ka nu Kawainuga God e ebo nene manako iyapana tagisi ke; "Mamanuga God e Gubagai ka yau kena."
36 Nau suwagani wainapi; Kau rakarakagi Erisabeta e ka kagara tondawa da magurawena ko Kawainuga God wagubu ki pokere e karako romodowena. E romodo matarapupu siragamui ka ida daikere kewo-wena daikere eyaka mena.
37 Nu Kawainuga God e kasiyarai pokaiya badidi yagisi ki e umuneya ka gwedegwede kuduba wenayagisi." Aneya ki inako wagubu.
38 Onowa Meri yona ki wainapupu ka e denai aneya ki sibu, wagubu ke; "Baganai, nau ka Kaiwawoni e bigabigai kwaesugakani ki ridai ki pokere e badidi wagubu ki makeya nau bamaneya wenayagisi." E inako wagubu manako aneya ki e kamadubu kayawena.

Onowa Meri e rakarai Erisabeta bameya daiyo kayawena

39 Mara ki makeya ka onowa Meri kipu ubupu manako garugaru mena natere mosi kweyau ika tawana Diyudiya rabineya ki kayawena.
40 E kayawena kaniyawa da natere ki bauwena ka e kanibu apunu Sekaraiya tawaiya yapu manako e rakarakai Erisabeta ika paraupupu.
41 Ridi Erisabeta parau ki wainapiyawa makeya ka e rabineya munu ki geyageyawena manako Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya kawapu ridi Erisabeta kawareya minibu siwa,
42 manako Erisabeta ubupu e bonanai ragiragi kawaya Meri sibu, wagubu ke; "Ridi kuduba nu paunanugu ka Mamanuga God kau mena kawaya daganani wadinibu bagi ade munu kau aita wenapi e mete kina ka Mamanuga God deni mena yadini bagi.
43 Ko nau ka eba bagi da nau Kaiwawoni e eya inai nau daiyoni bauwagana mamama kawaya yau nau tegeyana ki nana.
44 Nau suwagani wainapi; Kau nau parau-siniyeya ki makeya ka munu nau romodoneya ki mamamawena yapu kawapu.
45 Nu Kaiwawonuga kau bamageya badidi kwaewagana wagubu ki kau sumapipi ki pokere e deni mena wadiniyana bagi ki mamamai kau wainapiyowa tondowa." Ridi Erisabeta inako wagubu.

Onowa Meri umayo pokaiya Mamanuga God e si tepapupu

46 Ko onowa Meri Mamanuga God e si tepapupu, wagubu ke;
"Nau nuwani notani pokaiya karako nau Kaiwawoni e si esida tepa-pakani.
47 Nau Mamai God e ka nau Iyasinibu Apunai ki pokere nau rabinaneya ka nau mamama kawaya wainapakani.
48 Nau ka pa iyapana kaina eba bagi ade e bigabigai mena kwae-sugakani ki ridai, ko e nau nene wainapiyau ki pokere nau mibi mamamai tondakani. Mara karako ade ewa ka iyapana kuduba Mamanuga God nau wadisinibu bagi ridai sidimono.
49 Mamanuga God e kasiyarai ka kawaya daganani esida. E gwede kawaya mosi nau nene kwae-wena ki pokere iyapana nau inako sidimono. Mamanuga God e si ka bagi kawaya esida.
50 Iyapana naiya idiwa, karako idiwei ade ewa mete idiwono ragidai nu gwedewau e mayapemei ki ka e nu nuwanuwaniyono ade wadiniyono bagi.
51 E idai roronapupu manako e kasiyarai pokaiya ka e matakira ebo ebo kwaewagawa. Iyapana yabara kawakawaratagamawa ragidai mu notamaga ade mu muga mete kina ki e daburitapu mubo mubo kayatagubu.
52 Yewe wairau kawakawayatagubu ragidai ki mu simaga ka e erida nunupu ade iyapana simaga wekewena ragidai ki mu simaga ka e esida tepapupu.
53 Wetei idiwu ragidai ki e bani yo gwedegwede bagibagi tagebu ko gwedegwedemaga ropani kawaya ragidai ki mu e ida kasikasi tonotapu.
54 E nu ripakwarakwaranuguma badidi gwaiyabatapu ki e notai eba gogawena. E bigabigaiyoma tawana Isiraero ragidai nu nuwanuwaniyana ade toginiyana ki nana ka e bauwena.

55 Nu ripakwarakwaranuga Eburamu e momoiyoma ka nuyo. Mamanuga God nu eba notagoganibu ko e maramara nu notaniyau, nu nuwanuwaniyau ade nu wadiniyau bagi.”
56 Onowa Meri umayo pokaiya yona ki wagubu manako e rakarakai Erisabeta mete ika idiwa da siragamu apeya eyaka kewowena eweya ka e ade wirawena e ebo tawaneya kayawena.

Iyapana siruwatamana apunai Diyoni e wenawena

57 Ridi Erisabeta e munu wenapana marai ki bauwena ka e munu uratanai wenapupu.
58 Nu Kaiwawonuga ridi Erisabeta bameya bagi kawaya badidi kwaewena ki sisiyai e kowaiyoma, e rakarakaiyoma ade e tawanai eyaka mena ragidai kuduba wainamupu manako mu ika bautagubu e mete ewapuru mamamatagubu.
59 Munu ki wenawena e purai eyaka mena kewowena ki eweya ka iyapana e kwakwarepui wakapamana ki nana bautagubu. Mu e mamai ebokowai siyamana ki wainapamawa,
60 ko e inai mu bodatapu, wagubu ke; “Pa mena, nu e si Diyoni siyamu.”
61 E inako wagubu ko mu e denai simupu, tagubu ke; “Akae, ki badidi? Kau ewagi mu paunamugu ka iyapana mo si ka Diyoni ki pa mena wainapemei.”
62 Munu ki mamai e bonanai boda-pupu tondawa ki pokere iyapana mu idamaga pokaiya keyai kwaetagubu simpu da e munu ki si wagana ki nana.
63 E yona ki wainapupu ka e oka tarana gwedegwedei nene keyai kwae-wena manako e oka okapupu ki inako wagubu ke; “E si ka Diyoni”. Iyapana e okai okapupu ki emupu ka mu nota-maga kowena kodabamaga kamupu.
64 Apunu Sekaraiya oka ki okapupu makeya ka e bonanai ade matarawena manako e yona supasupai ade wagawa Mamanuga God e si esida tepapiyawa.
65 Tawana ki ragidai e ade yonawagawa ki matakirai emupu ka mu wakapa giritagubu notamaga kowena manako mu badidi emupu ki sisiyai ka tawana Diyudiya kweyau ki tawa tawa garugaru mena kawayawena kayawena.
66 Iyapana kuduba yona ki wainapamawa ka mu manu kasiwaratagamawa, tagamawa ke; “Munu ki kawayayagisi ki ka e gwede upi kwaeyogono?” Mu yona ki tagamawa mibai ka mu kuduba kataimugu da nu Kaiwawonuga e eya kasiyarai munu ki bameya mete kina.

Apunu Sekaraiya ewa badidi wenawagana ki yonai wagubu

67 Ki makeya ka Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya munu ki e mamai Sekaraiya rabineya posiwena kasiyara kwebu da e uburana mara ewa badidi wenawagana ki yonai iyapana tadeyana ki nana. E ubupu wagubu ke;
68 “Nu Kaiwawonuga e ka tawana Isiraero ragidai nu Mamanuga God ki pokere e si nu karako esida tepapemei. E nu bamanugu bauwena gwede umanibu dokodoko ki e rikapupu.
69 E nu Iyaniyana Apunai kasiyarai kawaya mo tonopupu nu bamanugu bauwena da nu e pokaiya iya wadamana ki nana. E tonopupu apunai ki e ka Mama-nuga God e bigabigai apunai Dewida e momai.
70 Takari kawaya ka Mamanuga God e bonanai wainapamawa taga-mawa e nene idiwa ragidai badidi wainamupu ki mu makeya makeya inako okamupu, tagubu ke;
71 ‘Nu iyaranuguma mu idamaga rabineya idiwei ki e nu rikaniyana ki nana gwaiyabawena, ade nu giriniyamu pasuniyamu ragidai ki mu kasiyaramaga ki e mete bodapoto.’
72 Nu ripakwarakwaranuguma ki e nuwanuwatamana ki nana wagubu, ade e gwaiyabai bagi kawaya mu bamamugu wagubu ki e eba notagogapoto.
73-74 E ubupu nu ripakwarakwara-nuga Eburamu badidi gwaiyaba sibu ki maba e karako nu bamanugu inako mete kwae-yagisi. Nu iyaranuguma mu idamaga rabineya idiwei ki e nu rikaniyoto teniyoto da nu kudu pa mena yabarayabara e bigabigai mena kwaigomu.
75 Nu yewe wairau idiwei ki ka nu maramara e nene mena idiwomu ade supasupai bagi mena kwaigomu.”
76 Apunu Sekaraiya Mamanuga God e okai kawareya inako wagubu, ade wagubu ke;
“Gubagani, aita ewa ka iyapana kau nidimoto, tagisi ke; ‘Kau ka Iyarau Tondau Apunai e bonanai wainapiyei nuwegei ki apunai.’ Kau ka nu Kaiwawonuga e yawatai meyana ki nana yabiri kayanuwagi manako e baiyagisi kau ewageya taneya mena kayayagisi.
77 Kau e iyapanaiyoma tade da mu bigimaga kuduba ki ka Mamanuga God e notaiya deni mena surupoto manako ki pokaiya ka mu iya yadini.

78 Mamanuga God e ka nu ragiragi kawaya eba nidiyoto ko e nu nuwaboyanuga wainapoto
ade nuwanuwaniyoto. E iyai tanai bagi kawaya ki e kunuma were tonopoto
kaworoto nu bamanugu baiyagisi,
79 manako iyapana kuduba yewe sisipu idiwei ade po kasiyarai nu umanibu dokodoko
rabineya idiwei ki nu kawarinugu ka tanai ki miniyoto siwa. Nuwabagi rabineya
idiwana yawatai ki e nu kabuwaniyoto."
Apunu Sekaraiya ewa badidi wenawagana yonai ki inako wagubu.
80 Mu munumaga wenawena ki kawayawagawa ade nota supasupai mete wadawa. E
iyapana eba idiwu tawaneya e ebo mena tondawa umawa da e tawana Isiraero ragidai
mu yabara-mugu uburana ki marai bauwena ki makeya ka e iyapana bamamugu matarau
bauwena.

2

Iyesu Keriso wenawena ki bususui
(Mateyu 1:18-25)

1 Mara ki makeya ka apunu kawai mosi si ka Sita Ogatasi yona tono-pupu tawana Roumi
rabineya iyapana kuduba mu mubo tawanamugu kayatagamana simaga tamana ki nana
wagubu.
2 Ki makeya ka apunu Kwiriniyasi tawana Siriya kwayuba-piyawa tondawa. Iyapana
naiya mu simaga inako eba tamawa,
3 ko mu kawaimaga wagubu ki pokere iyapana tawana tawana idiwa ki karako wira-
tagubu mu mubo tawanamugu kaya-tagubu manako simaga ika tamupu.
4 Mara ki makeya ka apunu Diyosepa natere Nasareta tondawa. Natere ki ka tawana
Gariri rabineya. Apunu Diyosepa e ka oragai apunai Dewida e momai mosi ki pokere e
karako oragai apunai Dewida e naterei si ka Beteriyemu e si ika tarana ki nana kayawena.
(Natere Beteriyemu ka tawana Diyudiya rabineya.)
5-6 E kipu ubupu onowa Meri ki mu e uwarana tonabamupu ki bananapupu manako
natere Beteriyemu kayatagubu. Ko onowa Meri e ka romodo matarapupu ki pokere mu
kaiwa idiwa da bautagubu ka e munu wenapana makarai waina-pupu.
7 E munu wenapana makarai wainapiyawa ko natere Beteriyemu rabineya ka iyapana
posiwena ukwapamana watai pa mena ki pokere mu idiwa da e gubagai amu suwakarai
ki wenawena ki ka e ubupu munu ki aukwara pokaiya sikwapupu manako kanibu papa
burumakau bani kupamu ki tenamaga mo rabineya tapu ika ukwarawa.

Papa sipi baikamutagamawa ragidai

8 Kemora ki rabineya ka papa sipi baikamutagamawa ragidai dai ika gwabau mu
papamuguma kwayuba-tamawa idiwa,
9 manako Mamanuga God e aneyai mosi mu bamamugu matarawena. Mu aneya ki
empamawa idiwa ka Mamanuga God e eya sinini tanai mu kawarimugu kawapu tawana
minibu siwa manako mu kudu waina-mupu didiguramaga mete wagubu.
10 Ko aneya ki mu tadebu, wagubu ke; "Kudu eba wainapiyoi. Nau yona bagi
wadubuwani kawapuwani iyapana tawana tawana kuduba wi rabinaga bagiwagana
mamamaigamana ki nana.
11 Kemora yau rabineya ka wi Iya Negeyana Apunai wenawena oragai apunai Dewida e
tawaneya. Munu wenawena ki e ka Keriso, wi Kaiwawoga.
12 Ko e badidi maba wenawena ki nau karako wi nidiyani da wi kaiwagi e empumuri
mibipumuri; Wi munu wawayai aukwara pokaiya sikwamupu papa burumakau bani
kupamu ki tenai rabineya tampu ukwarau ki e kwaenei kwaiwagi."
13 Aneya yona ki wagubu kewowena ka aneya ropani kawaya eba bigabigai kunumau
mamataratagubu kawamupu Mamanuga God e si esida tepapamawa, tagamawa ke;
14 "Mamanuga God kunumau esida tondau e mena si nu tepapemei, ade waira kawareya
ka e iyapanaiyoma nuwaiya po ki mu kuduba ka nuwabagi rabineya idiwono."
15 Aneya ropani kawaya ki inako tagubu ade wiratagubu kunumau kaya-tagubu ka
iyapana ika gwabau idiwa ki deni deni tagubu kasiwara, tagubu ke; "Edama, natere Be-
teriyemu kaigamu da Kaiwawonuga e gwede yonai wagubu ki nu kwaenepamu empamu."
16 Mu inako tagubu manako kimpu ubumpu garugaru mena kayatagubu kaiwa da ridi
Meri yo apunu Diyosepa mete kina mu bamamugu bautagubu manako mu munu wawayai
ika tena rabineya ukwarawa ki emupu.
17 Mu e emupu ka mu aneya munu ki e yonai badidi tadebu ki mu iyapana ika idiwa
kabuwatampu.
18 Iyapana yona ki wainamupu ka mu kuduba notamaga kowena kodabamaga kamupu.
19 Ko ridi Meri e ka yona ki kuduba wadubu doko e rabineya mena notapiyawa tondawa.

20 Papa sipi baikamutagamawa ragidai ade wiratagubu kayatagubu. Aneya bauwena
mu badidi tadebu ki mu makeya makeya yabumugere emupu ki pokere mu Mamanuga
God mamama-pamawa ade e si esida mena tepa-pamawa kaiwa.

Mu Iyesu wadumpu natere Diyerusaremu kayatagubu

21 Pura eyaka mena kewowena eweya ka mu gubagamaga e kwakwarepui wakapamana
ki marai bauwena manako aneya naiya ridi Meri eba romodowena makeya e munu
wenapana si Iyesu siyana sibu ki mu makeya makeya kwaetagubu e si Iyesu simupu.
22 Oragai apunai Mosisi e gorai wagubu da ridi munu wenapoto ki ka e pura dai pa
tondono manako pura ki kewoyogono makeya ka kiroto uburoto puyo mosi Mamanuga
God bameya taroto. Gora inako wagubu ki pokere apunu Diyosepa e wainai Meri mete
kina idiwa da gora badidi wagubu ki kwaetagamana marai bauwena ki ka mu munumaga
ki wadumpu natere Diyerusaremu kayatagubu manako mu munumaga ki Mamanuga God
nene tamupu.
23 Mu inako kwaetagubu ki mibai ka Mamanuga God e okai mosi wagubu ke; "Munu
uratanai amu suwakarai mo wenayagisi ki ka e inai mamai mu munumaga ki yadini
Mamanuga God nene tamoto."
24 Ade e okai mosi wagubu ke; "Munu wenayagisi ki ka e inai mamai midiwari umago
apeya bo midiwari wabarauwa munai apeya inako tepomoto manako Mamanuga God
bameya puyo naka-pomoto." Oka ki inako wagubu ki pokere Iyesu e inai mamai kay-
atagubu gora badidi wagubu ki makeya kwae-tagubu.
25 Mara ki makeya ka apunu mosi si ka Simiyoni ika natere Diyerusaremu rabineya
tondawa. E ka apunu bagi mosi Mamanuga God mayapiyawa tondawa ki apunai.
Mamanuga God uburana tawana Isiraero ragidai waditamana bagi ki marai bauwagana
ki nana ki nawanai e tondawa ade Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya ki e
rabineya mete minibu siwa.
26 Mamanuga God e Keyai naiya mena e kabuwapupu da nu Kaiwawonuga uburana
Keriso tonopana gwaiyabai wagubu ki marai ka apunu Simiyoni e yabere empoto were
ewa poyagisi,
27 ki pokere Mamanuga God e Keyai ki karako bauwena apunu Simiyoni yabiripupu
da e Mamanuga God e Tawai rabineya kanibu. Ki makeya ka Iyesu e inai mamai gora
badidi wagubu ki makeya makeya mu munumaga bameya kwaetagamana ki nana ika
bautagubu,
28 manako apunu Simiyoni mu emitapu ka e kanibu mu munumaga ki wadubu taiya-
pupu manako Mamanuga God e si esida tepapupu, wagubu ke;
29 "Kaiwawoni, kau naiya nau badidi gwaiyabasinibi ki kau karako makeya kwaenugibi
ki pokere karako kau bigabigagi apunai nau eba bodasini ko nau nuwabagi rabineya waira
yau kamadani.
30 Nu Iya Negeyana Apunai tonopipi ki e karako nau naubo yabunere empuwani.
31 Iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau nu iyanuga yawatai ki kau
mebi.
32 Munu yau pokaiya ka iyapana kwaiyanai ragidai kau tanigi matarau empomoto ade
e pokaiya ka kau iyapanagiyoma Isiraero ragidai nu sinuga mete kawayayagisi."
33 Iyesu e inai mamai apunu Simiyoni mu munumaga nene badidi wagubu ki
wainamupu ka mu notamaga kowena kodabamaga kamupu,
34 ko apunu Simiyoni mu emitapu waditapu bagi manako e munu ki inai Meri yona yau
sibu, wagubu ke; "Nau nidiyani wainapi; Mamanuga God kau gubagagi yau winepupu da
e pokaiya ka tawana Isiraero ragidai ropani kawaya pisipisi-tamini gwepomoto ko ade e
pokaiya ka tawana Isiraero ragidai ropani kawaya iya mete yadini. E pokaiya ka Mama-
nuga God e nuwaiya badidi wainapiyau ki matarayagisi ko ade iyapana ropani kawaya e
mete wereyakaurapomoto.
35 Iyapana ropani kawaya mu wekemaga ki e matarapoto ko kau kiya ka nuwaboya
kawaya mosi aita ewa kau rabinageya ta maba ugwadiniyoto makari negeni." Apunu
Simiyoni inako wagubu.
36-37 Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa ridai mosi si ka Ana ika mete
tondawa. E ka apunu Panuero e petei. E kunui ka Asi. Ridi ki e naiya anikawena
apunu naureya tondawa ka kwamura ida daikere kewowena daikere apeya (7), ko e
nobomoi powena kwamura rowarowa kawaya (84) kewowena ki rabineya ka e koboro
tondawa da karako magura-wena. Kemora nawaru ka e Mamanuga God e Tawai rabineya
Mamanuga God e si tepapiyawa ade mara dai Mamanuga God nene bani kamadawa e
bameya guriguriwagawa tondawa.

38 Apunu Simiyoni ridi Meri siyawa da kewowena ki makeya ka ridi Ana ika mete
bauwena manako Mamanuga God paraupupu. Mamanuga God natere Diyerusaremu
ragidai iyatamana ki nana ki nawanai ika idiwa ragidai ki mu bamamugu ka e munu ki
sisiyai mu tadeyawa.
39 Apunu Diyosepa e wainai Meri mete kina Mamanuga God e gorai badidi wagubu ki
makeya makeya kwaetagubu kewowena ki ka mu kimpu ubumpu wiratagubu mu mubo
nateremaga Nasareta tawana Gariri rabineya ki ade kayatagubu.
40 Mu ika bautagubu idiwa ka mu munumaga ki kawayawagawa yarawa ade Mamanuga
God e deni mena wadubu bagi ki pokere e nuwai notai supasupai mena kwaewagawa ade
katai ebo ebo e rabineya posiwena.

Munu Iyesu Mamanuga God e Tawai rabineya tondawa

41-42 Iyesu munu waunai e kwamurai ka ida esida kewowena kerapu apeya (12) ke-
wowena ki makeya ka e inai mamai mete kayatagubu natere Diyerusaremu rabineya
poraga kawaya mo ika kupamana ki nana. Poraga kawaya ki ka Diyu ragidai e si
'Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai' ki tagubu. Kwamura eyaka eyaka ki rabineya
poraga marai ki bauwagawa ki ka Iyesu e inai mamai poraga ki kawareya kayatagamawa.
43 Poraga ki kewowena ka mu ade wiratagubu tawanamugu kayatagubu manako mu
wainamupu da mu munu-maga ki iyapana kaparimugu mete ika kawarawa ko ki pa mena.
Mu e ika natere Diyerusaremu rabineya kamadumpu kayatagubu.
44 Mu kaya-tagubu kaiwa da yawatau ukwapamana kwaetagamawa ka mu munumaga
ki eba emupu ki pokere mu kayatagubu tawa tawa ki mu kowamuguma bama-mugu e
kwaenepamawa iwa.
45 Mu e kwaenepamawa iwa ko eba banana-mupu ki pokere mu wiratagubu natere
Diyerusaremu ade kayatagubu.
46 Ika bautagubu ka mu e kwaenei kwaene-tagamawa iwa da mara apeya eyaka ke-
wowena eweya ka mu Mamanuga God e Tawai rabineya e ika tondawa emupu. E iyapana
tadeyamu kabukabuwa ragidai ki mu paunamugu tondawa mu yonamaga wainapiyawa
ade yona denai mu mete manutamiyawa.
47 Iyapana kuduba e denai supasupai kawaya wagawa ki wainapamawa ka mu notam-
aga kowena e nene ebotau wainapamawa.
48 E inai mamai e kwaenepamawa iwa da iyapana kawakawai ragidai ki mu paunamugu
ika tondawa emupu ka mu mete notamaga kowena manako e inai kanibu e bameya
bauwena empupu sibu, wagubu ke; "Gubagani, kau gwede nana nu yabunuga minibi
kayanugibi? Nau mamagi mete kina nu notanuga kowena kau kwaenegi kwaigemeya."
49 Ko Iyesu denai wagubu ke; "Wi gwede nana nau kwaeneni kwaiga-mawa? Nau Mamai
e Tawai rabineya tondana ki nana ko ki wi kataigau bo pa mena?"
50 Ko e badidi wagubu ki mibai mu eba wainamupu.
51 Iyesu ubupu mu mete kayatagubu sumawa da mu nateremaga Nasareta ki ade bau-
tagubu manako e inai mamai wiwiratamiyawa ade mu umunumaga wadawa tondawa. Ko
e inai ka badidi wenawena yau kuduba e ebo mena rabineya notapiyawa tondawa.
52 Mu munumaga Iyesu kawayawagawa yarawa ade e notai mete kawayawagawa
yarawa. Mamanuga God ade iyapana mete kina e nene ebotau wainapamawa ade e
mamamai tagamawa.

3

Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni
(Mateyu 3:1-12; Maki 1:1-8; Diyoni 1:19-28)

1 Apunu Sita Taibiriyasi tawana Roumi ragidai mu kawaimaga tondawa kaniyawa
da kwamura ida esida kewowena kerapu daikere kewo-wena (15) ki makeya ka apunu
Ponsiyasi Pairasi tawana Diyudiya ragidai mu kawaimaga tondawa, apunu Erodi ka
tawana Gariri ragidai mu kawaimaga tondawa, apunu Erodi e yowai Piripo ka tawana
Isuriya yo Tarakoniyasi ragidai mu kawaimaga tondawa, apunu Raisaniyasi ka tawana
Abirini ragidai mu kawaimaga tondawa,
2 ade apunu Anasi yo apunu Kaipasi ki mu ka Mamanuga God bameya dobo-piyamu
ragidai kuduba mu kawakawai-muguma idiwa. Mara ki makeya ka apunu Sekaraiya
e gubagai Diyoni ika iyapana eba idiwu tawaneya tondawa. Mamanuga God e yonai e
bameya bauwena,
3 manako e ubupu tawa tawa awana Diyoudani bameya ki kayawena dimawagawa
umawa iyapana tadeyawa, wagawa ke; "Wi beraga berokoi ki wi karako kamadumuri wi
notaga wira-yagisi da nau wi siruwaniyani manako Mamanuga God uburoto wi bigiga ki
empoto surupoto."

4 Takari kawaya ka Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai Aisaiya oka
yau tapu, wagubu ke;
"Apunu mosi gwabau umau e bonanai ragiragi kawaya wagau ke; 'Kaiwawonuga e
yawatai gwaba memuri da e taneya baiyagisi kayayagisi.
5 Gonu kuduba ki wi waira utapu-muri da posiyagisi ade kweya kuduba ki kwarisitagisi
manako dobu wenapoto. Yawata ninoki tapu ki supasupayagisi ade yawata bowa
ganaganai ki kuduba momomoi wenapoto,
6 manako iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ki ka mu Mamanuga
God e Iya Negeyau Apunai mu yabumugere empomoto."

Oragai apunai Aisaiya oka inako tapu.

7 Iyapana ropani kawaya apunu Diyoni bameya bautagubu da e mu siruwatamana ki
nana, ko e mu tadebu wagubu ke; "Wi ka motamota berokoi e munuiyoma. Nima nidibu
da wi Mama-nuga God e nuwa pupui wi bamagau bauwagana kwaewagau ki kudeya wi
wakapaigubu yewe siruwaigamana ki nana baigubu?
8 Wi mibai iyaga wirapamana wainapiyamu ki ka wi iya oragai ki kuduba kamadumuri
supasupai mena kwaiwogoi. Ade eba notapiyoi da wi yona mena iwagamana ka baganai,
iwagi ke; 'Nu ka oragai apunai Eburamu e momoiyoma ki pokere Mamanuga God e nu
wainaniyau da nu ka baganai.' Nau nidiyani wainapumuri; Mamanuga God e nuwaiya ki
ka e bowa ropani kawaya yau tadeni manako mu eyaka eyaka oragai apunai Eburamu e
momoi-yoma wenatagisi.
9 Karako ka ripa kerareya dokopana apunai okukuna-wena kewowena da e ripa ki
meyana kwaewagau. Ripa ururutanai kuduba ki e dokopoto matau isiyapoto."
10 Apunu Diyoni inako wagubu ki ka iyapana e denai manumupu, tagubu ke; "Nu badidi
kwaigamu?'
11 Ko e denai tadebu, wagubu ke; "Kau nima midigi tatamai apeya ki kau mo wadi kau
waretagi midi tatamai pa mena apunai ki kwei. Ade kau nima bani mete kina ki kau
waretagi bani pa mena apunai dai kwei."
12 Iyapana wairamaga denai 'takesi' wadamawa ragidai dai apunu Diyoni mu siruwata-
mana ki nana e bameya bautagubu manako manumupu, tagubu ke; "Nidiyei Kabukabuwa
Apunai, nu badidi kwaigamu?"
13 Ko e denai tadebu, wagubu ke; "Iyapana wairamaga denai mempu puru tampu ki
mena makeya wi takesi wadoi ko ki kawareya wi wibo nuwagau asusu eba tepiyoi."
14 Piyara ragidai dai mete kina bautagubu e manumupu, tagubu ke; "Ko nuyo, nu ka
badidi kwaigamu?"
Ko e denai tadebu, wagubu ke; "Iyapana eba keraputaisini pokaiya mu gwedeg-
wedemaga tepiyoi ade iyapana yabayababa eba naritamiyoi. Wi upiga badidi kwai-
wagamu ki denai wadamu ki mena mamamai iwogoi ko eba kaupuwaiwogoi."
15 Apunu Diyoni inako dimawagawa ka iyapana notamaga kipu ubupu, tagubu ke;
"Apunu yau ka bani nu Iya Negeyana Apunai Keriso ba bauwena yau kena."
16 Mu inako wainapamawa ki sisiyai apunu Diyoni wainapupu ki pokere e iyapana ki
kuduba yona yau tadebu, wagubu ke; "Nau ka awana pokaiya wi siruwaniyakani ko nau
ewaneya ka apunu mosi baiyagisi. E kasiyarai ka kawaya esida ko nau kasiyarani ka
maraitau erida. Nau e bigabigai kwaesugana waitapana e kerarai kwakwarai rikapana ko
nau eba bagi da nau upi ki kwaesugani. E baiyagisi ki ka e Mamanuga God e Keyai Tanai
Bagi Kawaya ki kasiyarai pokaiya ade mata nonarai pokaiya wi siruwaniyoto.
17 E diba idaiya wadubu kewowena ki pokaiya e gwaba madai ki tekwaripoto da mibai
gwegwetagisi wateya ukwo-pomoto ko gwaba ki kwarai ki ka mugu ki nusuru tepoto
madaneya nakapoto. Gwaba mibai gwetagubu ki e tepoto e tawaiya magara nakapoto ko
mugui ki e mata maramara urau ko ewa mo eba poyagisi ki wateya isiyapoto."
18 Apunu Diyoni e bonanai ragiragi kawaya yona ebo ebo iyapana tadeyawa teyateyama.
Ade e ubupu Mamanuga God e yonai bagi kawaya ki mete dimawagawa tondawa.
19 Ko apunu kawai Erodi e nuwai pupuwena apunu Diyoni bameya mibai ka Diyoni
ubupu e nakaripupu, wagubu ke; "Kau berokoi kwaenugibi kau nadawagi Erodiyasi
kuwanugibi uwapi." Apunu Erodi e eba berokoi ki mena kwaewena ko e berokoi ebo ebo
dai mete kwaewagawa ki pokere Diyoni ubupu e inako nakari-pupu.
20 Apunu Erodi berokoi kuduba kwaewena ki kawareya ka e yau mete kwaewena; E
apunu Diyoni wadubu dibura rabineya tapu.

Apunu Diyoni ubupu Iyesu siruwapupu
(Mateyu 3:13-17; Maki 1:9-11)

21 Apunu Diyoni iyapana kuduba siruwatapu kewowena eweya ka e Iyesu mete siruwa-
pupu. Ki eweya, Iyesu guriguriwagawa ki makeya, ka kunuma gudui siwawena,

22 manako Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya midiwari umago maba
kawapu Iyesu kawareya tondubu, manako bonana mosi kunuma were kawapu, wagubu
ke; “Kau ka nau Gubagani. Nau nuwaneya po kau ki pokere kau mamamagi nau karako
wainapakani.” Bonana ki inako wagubu.

Yau ka Iyesu e ripakwarakwaraiyoma
(Mateyu 1:1-17)

23-38 Iyesu bauwena Mamanuga God e upi kerarai birikapupu ki makeya ka e kwamurai
apunai eyaka mena kewo-wena ida esida mena (v30). Iyapana naiya wenamaga eyaka
mena wenatagamawa kebomawa da siyarai Iyesu wenawena mu simaga ka yau kena;
(v38) Kerareya ka Mamanuga God apunu Adamu pasipupu.
Adamu ubupu manako e gubagai Seti wenawena.
Seti ubupu manako e gubagai Inosi wenawena.
(v37) Inosi ubupu manako e gubagai Keinani wenawena.
Keinani ubupu manako e gubagai Marareo wenawena.
Marareo ubupu manako e gubagai Diyere wenawena.
Diyere ubupu manako e gubagai Inoki wenawena.
Inoki ubupu manako e gubagai Mesusera wenawena.
(v36) Mesusera ubupu manako e gubagai Remeki wenawena.
Remeki ubupu manako e gubagai Nowa wenawena.
Nowa ubupu manako e gubagai Semu wenawena.
Semu ubupu manako e gubagai Apakesedi wenawena.
Apakesedi ubupu manako e gubagai Keinani wenawena.
(v35) Keinani ubupu manako e gubagai Sira wenawena.
Sira ubupu manako e gubagai Iba wenawena.
Iba ubupu manako e gubagai Pereki wenawena.
Pereki ubupu manako e gubagai Reu wenawena.
Reu ubupu manako e gubagai Seroki wenawena.
(v34) Seroki ubupu manako e gubagai Neyo wenawena.
Neyo ubupu manako e gubagai Tera wenawena.
Tera ubupu manako e gubagai Eburamu wenawena.
Eburamu ubupu manako e gubagai Aisiki wenawena.
Aisiki ubupu manako e gubagai Diyaikapu wenawena.
Diyaikapu ubupu manako e gubagai Diyuda wenawena.
Diyuda ubupu manako e gubagai Peresi wenawena.
Peresi ubupu manako e gubagai Esironi wenawena.
Esironi ubupu manako e gubagai Anai wenawena.
Anai ubupu manako e gubagai Atamini wenawena.
(v33) Atamini ubupu manako e gubagai Aminadapu wenawena.
Aminadapu ubupu manako e gubagai Nasoni wenawena.
Nasoni ubupu manako e gubagai Saramoni wenawena.
Saramoni ubupu manako e gubagai Bowasi wenawena.
Bowasi ubupu manako e gubagai Obedi wenawena.
Obedi ubupu manako e gubagai Diyese wenawena.
(v32) Diyese ubupu manako e gubagai Dewida wenawena.
Dewida ubupu manako e gubagai Natani wenawena.
Natani ubupu manako e gubagai Matata wenawena.
Matata ubupu manako e gubagai Mena wenawena.
(v31) Mena ubupu manako e gubagai Mereya wenawena.
Mereya ubupu manako e gubagai Erayakimi wenawena.
Erayakimi ubupu manako e gubagai Diyonamu wenawena.
Diyonamu ubupu manako e gubagai Diyosepa wenawena.
Diyosepa ubupu manako e gubagai Diyuda wenawena.
Diyuda ubupu manako e gubagai Simiyoni wenawena.
(v30) Simiyoni ubupu manako e gubagai Riwai wenawena.
Riwai ubupu manako e gubagai Matata wenawena.
Matata ubupu manako e gubagai Diyorimi wenawena.
Diyorimi ubupu manako e gubagai Eriyesa wenawena.
(v29) Eriyesa ubupu manako e gubagai Diyosuwa wenawena.
Diyosuwa ubupu manako e gubagai Eri wenawena.
Eri ubupu manako e gubagai Eremadamu wenawena.
Eremadamu ubupu manako e gubagai Kotami wenawena.

Kotami ubupu manako e gubagai Adi wenawena.
Adi ubupu manako e gubagai Meruki wenawena.
(v28) Meruki ubupu manako e gubagai Narai wenawena.
Narai ubupu manako e gubagai Siyasiyero wenawena.
Siyasiyero ubupu manako e gubagai Serababero wenawena.
Serababero ubupu manako e gubagai Resa wenawena.
(v27) Resa ubupu manako e gubagai Diyonani wenawena.
Diyonani ubupu manako e gubagai Diyoda wenawena.
Diyoda ubupu manako e gubagai Diyoseki wenawena.
Diyoseki ubupu manako e gubagai Semaini wenawena.
Semaini ubupu manako e gubagai Matataiyasi wenawena.
Matataiyasi ubupu manako e gubagai Masu wenawena.
(v26) Masu ubupu manako e gubagai Nagui wenawena.
Nagui ubupu manako e gubagai Esiri wenawena.
Esiri ubupu manako e gubagai Neuma wenawena.
Neuma ubupu manako e gubagai Aimosi wenawena.
(v25) Aimosi ubupu manako e gubagai Matataiyasi wenawena.
Matataiyasi ubupu manako e gubagai Diyosepa wenawena.
Diyosepa ubupu manako e gubagai Diyanai wenawena.
Diyanai ubupu manako e gubagai Meruki wenawena.
Meruki ubupu manako e gubagai Riwai wenawena.
Riwai ubupu manako e gubagai Matata wenawena.
(v24) Matata ubupu manako e gubagai Erai wenawena.
Erai ubupu manako e gubagai Diyosepa wenawena.
Diyosepa ubupu manako e gubagai Iyesu wenawena.
(v23) Iyapana Iyesu mamai Diyosepa simupu, ko Iyesu e ka eba apunu Diyosepa e gubagai mibai.

4

Berokoi Apunai Seitani Iyesu beraberapiyawa kerapu taisinipiyawa
(Mateyu 4:1-11; Maki 1:12-13)

1 Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya Iyesu rabineya posiwena kasiyara kwebu manako Iyesu awana Diyoudani kamadubu wirawena ki makeya ka Mamanuga God e Keyai ki bauwena e yabiripupu bananapupu iyapana eba idiwu tawaneya ki kaya-tagubu.
2 Mu ika bautagubu ka Berokoi Apunai Seitani ubupu Iyesu bameya bauwena manako mara apunai apeya kewowena (40) ki rabineya ka e maramara Iyesu beraberapiyawa kerapu taisinipiyawa. Mara ki rabineya ka Iyesu bani eba kupawa ko e maramara pa umawa wadawa da ewa wetei mebu.
3 E wetei meyawa makeya ka Seitani e bameya bauwena sibu, wagubu ke; “Kau God e Gubagai baganai ki kau nuwagi da bowa yau bani wenayagisi kupi.”
E inako wagubu,
4 ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke: “Mamanuga God e okai mosi inako wagubu ke; ‘Iyapana iyamaga kerarai ka eba bani mena.”
5 Ko Seitani ade ubupu Iyesu yabiri-pupu ewapuru iyarau mo yamupu manako namari maba mo garugaru mena wadubu tawana tawana, madega kauwagau madega posiwagau ki kuduba minibu siwa matarau emupu. Empamawa ka Seitani wirawena Iyesu sibu wagubu ke;
6 “Gwedegwede bagibagi yau kuduba empiyei ki kasiyarai mete kina ki nau kau negeyani. Yau kuduba ka nau nene ki pokere nau nuwaneya iyapana mo kweyana wainapani ki nau e kweyani.
7 Ko kau naiya nau parausini nau yabaraneya kwarisinuwagi ramatagi kawareya uburi nau sini tepapi were ewa ki nau bagibagi yau kuduba kau negeyani.”
E inako wagubu,
8 ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke: “Mamanuga God e okai mosi wagubu ke; ‘Nu Mamanuga God e ebo mena si tepapomu ade e mena notapomu bigabigai kwaigomu.”
9 Berokoi Apunai Seitani Iyesu yonai ki wainapupu bananapupu natere kawaya Diyerusaremu kayatagubu manako e Iyesu wadubu Mamanuga God e Tawai ki tagaiya iyarau yamupu manako sibu, wagubu ke; “Kau God e Gubagai baganai ki kau kwarara yau sikipi wairau uburi.” E inako wagubu, ade wagubu ke;
10 “God oka yau tapu, wagubu ke;
‘Nau aneyaniyoma tonotamani eminimoto naigida mena kwayubanimoto.’
11 Ade e oka yau mete tapu;

‘Aneya idamaga rabineya kau wadinimoto sumoto ki pokere kau keraragi bowa eba miniyoto.’ ”

Berokoi Apunai Seitani e Mamanuga God yonai kawareya inako wagubu,
12 ko Iyesu wirawena e empupu manako denai sibu, wagubu ke; “Mamanuga God e okai mosi inako wagubu ke; ‘Wi nau kasiyarani matarau empamana ki nana asusu eba kwaiwogoi.”
13 Berokoi Apunai Seitani e Iyesu beraberapiyawa kerapu taisinipiyawa da kewowena manako kamadubu kayawena. Ko e eba deni mena kamadubu kayawena.

Iyesu e upi kerarai tawana Gariri rabineya birikapupu
(Mateyu 4:12-17; Maki 1:14-15)

14 Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya Iyesu rabineya posiwena ki kasiyarai pokaiya ka e wirawena tawana Gariri ade kayawena. E ika bauwena ki sisiyai garugaru mena kawayawena kayawena tawana ki rabineya iyapana kuduba wainamupu.
15 E Diyu ragidai mu gurigurimaga tawai ebo ebo ki rabineya iyapana tadeyawa kabukabuwa umawa ade iyapana kuduba e mamamai tagamawa e si esida mena tepapamawa.

Natere Nasareta ragidai Iyesu tagararamupu
(Mateyu 13:53-58; Maki 6:1-6)

16 Ki eweya ka Iyesu e naiya kwempu kawaya ki wateya natere Nasareta ade bauwena. Aiyata marai ki makeya ka e maramara guriguri tawaiya kayawagawa ki pokere e karako ika Nasareta bauwena ka e inako mete kwaewena guriguri tawaiya yapu. E iyapana paunamugu Mamanuga God e okai mo iyabapana ki nana bagi ubupu,
17 manako mu kaimpu Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai Aisaiya takari kawaya oka badidi okapupu wikumupu ki Iyesu kwemupu manako e wiku ki rikapupu wadubu rorona manako yona yau iyabapupu, wagubu ke;
18 ‘Mamanuga God e nau winesinibu, manako e eya Keyai nau rabinaneya tapu minibu siwa da nau kayasugana e yonai bagi kawaya iyapana imagei ragidai tadeyana ki nana. Umatampu dokodoko ragidai mu idamaga kerapumaga rikawagana sisiyai mu tadeyana ki nana ka e nau tonosinibu. Iyapana yabumaga kenewena ki tawana ade empamana ade iyapana bita kawaya wadamu ki bitamaga tekatekawagana ki nana ka nau bausugubuwani.
19 Mamanuga God e iyapanaiyoma iyatamana ki marai bauwena ki sisiyai nau mu tadeyani.’
20 Iyesu oka ki iyabapupu kewowena ade wikupupu tawa ki kawaimaga ade kwebu manako kwarisiwena tondubu. Iyapana kuduba tawa ki rabineya e yabu dokopamawa idiwa,
21 manako e tadebu, wagubu ke; “Nau oka yau iyabapekeya ki mibai karako wi yabugere makeya makeya matarawena.”
22 Iyapana kuduba e badidi wagubu ki wainamupu ka mu mamamatagubu mibai ka e yonai ka midiyai kawaya. Ko mu ade notamaga babawena mu mubo mubo tagubu ke; “E ka apunu Diyosepa e gubagai diyayai wainapemei ko e badidi maba yona bagi kawaya inako wagau?”
23 Ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Nau kataineya da iyapana tagamu yonai ki wi wirapumuri nau sidimuri, iwagi ke; ‘Iyapana Iyatamiyei Apunai, kau karako kiya iyanuwagi.’ Ade wi yona yau mete sidimuri, iwagi ke; ‘Kau natere Kaponiyamu rabineya badidi kwaenugeya wainamipi ki maba kau karako kau kiya tawanageya yewe mete kwaenuwagi da nu kau eminiyamu.’
24 Ko nau karako kawareya ade suwagani wainapumuri; Mamanuga God e bonanai wainapiyau wagau apunai e ebo tawaneya baiyagisi ki ka e eya iyapanaiyoma e diriwai eba kwae-tagisi.
25 Nau nidiyani wainapumuri; Naiya takari kawaya Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai Eraidiya tondawa ki makeya ka ridi koboro ropani kawaya tawana Isiraero rabineya idiwa. Kwamura apeya eyaka ade siragamu ida daikere kewowena daikere eyaka mena ki rabineya ka nawaya mo eba bauwena ki pokere tawana kuduba ka kapoi kawaya ubupu.
26 Koboro taubanuwai ropani kawaya ika mibi wetei idiwa ko Mamanuga God e eba ubupu oragai apunai Eraidiya mu waitamaga nene tonopupu. Pa mena. Ridi kwaiyanai mosi ki tawana Saidoni natere Sarepita rabineya koborowena ki e mena bameya ka e apunu Eraidiya tonopupu.
27 Ade Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai Eraisa tondawa ki makeya ka tawana Isiraero taubanuwai ropani kawaya mu kwakwarepumaga kwatakwatawena. Mu ropani kawaya inako sigiratagubu idiwa ko oragai apunai Eraisa mu mo

eba iyatapu ko e ubupu tawana Siriya ragidai mu apunumaga Namani ki e mena iyapupu.”
Iyesu inako wagubu.
28 Iyapana kuduba guriguri tawai ki rabineya Iyesu yonai wagubu ki waina-mupu ka mu
nuwamaga pupuwena,
29 manako mu kimpu ubumpu e weumpu kwenumpu matarau bautagubu manako
tainimupu gari tagaiya kayatagubu. Mu nateremaga ka kweya mo kwauneya ki pokere
mu e kwarareya kaupamana ki nana wainamupu.
30 Ko Iyesu mu yabumaga minibu manako mu pauna-mugu bauwena kayawena.

Keyai berokoi apunu mo rabineya tondawa
(Maki 1:21-28)

31 Ki eweya ka Iyesu natere Kaponiyamu tawana Gariri rabineya ki kayawena umawa
da bauwena manako aiyata marai ki makeya ka e iyapana ika idiwa mete tadeyawa
kabukabuwa tondawa.
32 Iyapana kuduba e yonai wainamupu ki mu notamaga kowena kodabamaga kamupu
mibai ka e yonai ki kasiyarai ka kawaya.
33 Diyu ragidai gurigurimaga tawai ki rabineya ka apunu mosi ika mete kina ki e
rabineya kweya kairapu mosi tondawa. Apunu ki Iyesu empupu ka e bonanai ragiragi
kawaya kwewena wagubu ke;
34 “Iyesu tawana Nasareta apunai, kau nu bamanugu badidi kwaenugana ki nana
baunugibi? Kau nu giriniyana ki nana baunugibi bo? Nau kataineya kau. Kau ka
Mamanuga God e bibi tononibu apunai bagi kawaya.”
35 E inako wagubu, ko Iyesu keyai berokoi apunu ki rabineya tondawa ki empupu
manako siwakekepupu ragiragi kawaya sibu, wagubu ke; “Kau yona kererenuwagi apunu
yau kamadi baunuwagi kayanuwagi.” E inako wagubu makeya ka keyai berokoi ki apunu
ki wadubu kwisipupu iyapana yabaramugu kwenupupu manako bauwena kayawena. Ko
apunu ki bidara mo eba wadubu.
36 Iyapana kuduba Iyesu matakira badidi kwaewena ki emupu ka mu notamaga kowena
mu mubo mubo kowamuguma mete manu kasiwara-tagubu, tagubu ke; “Yau ka badidi?
Yau ka kabuwa waunai mosi bo? Apunu yau e kasiyarai ka kawaya. E keyai berokoi
siwakeketamiyau wagau ki ka mu e bonanai wadamu bautagamu kaya-tagamu.”
37 Mu inako tagamawa manako Iyesu badidi kwaewena ki sisiyai tawana ki rabineya
tawa tawa kawayawena kayawena.

Iyesu iyapana ropani kawaya iyatamiyawa
(Mateyu 8:14-17; Maki 1:29-39)

38 Iyesu Diyu ragidai mu guriguri-maga tawai ki kamadubu manako apunu Saimoni
tawaiya kayawena. E ika bauwena ka apunu Saimoni e memenagui ridai ki muya-
muyawena ika ukwarawa ki sisiyai mu Iyesu simupu,
39 ki pokere e kanibu ridi kebari kawareya ukwarawa ki e madaneya ubupu manako e
bonanai ragiragi kawaya sigira ki baiyonopupu. Ki makeya ka ridi ki e muyai ki kewowena
manako e deni mena kipu ubupu kanibu mu diriwamaga kwaewena bani dai warapupu
tagebu.
40 Kemorawagana kwaewagawa ki makeya ka iyapana ubumpu mu kowa-muguma
sigisigirai ropani kawaya sigiramaga ebo ebo ki tetampu Iyesu bameya bautagubu man-
ako e ubupu e idai mu eyaka eyaka kawarimugu tapu da mu kuduba iyatagubu gawarara.
41 Kweya kairapu iyapana dai rabina-mugu idiwa ki e mete siwakeketapu da mu
matarau bautagubu bonanamaga ragiragi kawaya tagubu ke; “Kau ka Mamanuga God e
Gubagai.” Kweya kairupu ki mu kataimugu da e ka Keriso ki pokere e mu tatamatapu da
mu e sisiyai matarau eba tagamana ki nana.
42 Mu ukwapamawa da nawaru dumai tarawa ki makeya ka Iyesu e eya mena kipu
ubupu iyapana kuduba yabumaga sipeya gari tagaiya kayawena. Ko iyapana e kwaenepa-
mawa iwa da bananamupu manako munamupu da e mu eba kamaditamana kayawagana
ki nana.
43 Ko e denai tadebu, wagubu ke; “Iyapana Mamanuga God e gari rabineya e kasiyarai
pokaiya idiwana ki yonai bagi kawaya ka nau iyapana tawana tawana kuduba mu mete
tadeyana ki nana. Nau Mamai ki nene nau tonosinibu bausugubuwani ki pokere nau yewe
mena eba tondoni ko tawana tawana mete kayasugani dimasugoni umoni.”
44 Iyesu tawana tawana umawa wadawa Diyu ragidai mu gurigurimaga tawai rabineya
dimawagawa iyapana tadeyawa kabukabuwa umawa.

5

Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai yabiri winetapu
(Mateyu 4:18-22; Maki 1:16-20)

1 Mara mosi ka Iyesu kaburu kawaya Genesare papateya uburawa manako iyapana
ropani kawaya Mamanuga God e yonai wainapamana ki nana ika bautagubu e kwa-
garampu paupunampu ubumawa.
2 Ika kaburu papateya ka waka apeya ika nakamupu ki kimai ragidai kaburu papateya
puwarimuguma ika siruwatamawa idiwa.
3 Waka ki mosi ka apunu Saimoni e nene manako Iyesu waka ki kawareya yapu apunu
Saimoni sibu, wagubu ke; "Kau waka riyapi da kaburu kaniyoto." Apunu Saimoni
waka riyapupu manako Iyesu waka ki rabineya tondawa iyapana ropani kawaya kaburu
papateya idiwa ki tadeyawa kabukabuwa tondawa.
4 E yonawagawa da kewowena ka e apunu Saimoni ade sibu, wagubu ke; "Kau kowagiy-
oma mete kina waka riyapumuri kaburu paunau kaniyoto manako raubiyo nene puwari
nunumuri."
5 Ko apunu Saimoni denai e sibu, wagubu ke; "Sidiyei Kabukabuwa Apunai, kemora
ka nu kimaigemeya idiweya da nawaru yabunugu puruwena ko nu raubiyo mo eba
wadimipi. Ko kau nuwegei ki pokere nau puwari ade kaupani ka baganai."
6 Apunu Pita e kowaiyoma mete kina puwari ki nunu-mupu ka puwari rabineya raubiyo
posiwena da puwari waunitau purupuru-tagamana kwaetagubu,
7 ki pokere mu kowamuguma waka mosi kawareya ki kebomana mu waitatamana ki
nana ida were taunimupu. Mu bautagubu ka mu ewapuru raubiyo kuduba waramupu
waka apeya positampu da waka apeya ki waunitau kaburu sumana kwae-tagubu.
8 Apunu Saimoni si daikere ka Pita raubiyo ropani kawaya ki empupu ka e Iyesu
yabareya kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu manako sibu, wagubu ke; "Kaiwawoni,
nau ka apunu berokoi bigibigi ki pokere nau kamadisini kayanuwagi."
9-10 Mu raubiyo ropani kawaya temupu ki matakirai ka apunu Saimoni e iyapanaiyoma
ade e kowaiyoma apunu Tabadi gubagaiyoma Diyemesi yo Diyoni mete kina emupu
manako mu notamaga kowena kodabamaga ka-mupu. Ko Iyesu wirawena apunu Saimoni
sibu, wagubu ke; "Kau kudu eba wainapiyowa. Kau karako raubiyo tepipi ki maba ka mara
karako ade mara ewa ki kau iyapana tepiyowa."
11 Ki makeya ka mu wakamuguma tainitampu borau nakatampu manako gwedegwede
kuduba ika kamaditampu Iyesu eweya kayatagubu.

Iyesu ubupu apunu mosi sigira berokoi wadubu ki iyapupu
(Mateyu 8:1-4; Maki 1:40-45)

12 Mara mosi Iyesu natere mo bauwena ka apunu mosi sigira berokoi mo wadubu e
kwakwarepui kwatakwatawena ki ika tondawa. Apunu ki Iyesu bauwena empupu ka e
garugaru mena yabadubu Iyesu yabareya gwairiwena nikapu mebu manako genepupu
sibu, wagubu ke; "Kaiwawoni, kau kaubo nuwageya nau nene wainapiyei ki kau nau
wadisini bagi."
13 Iyesu apunu ki e nuwaboyai wainapupu ki pokere e idai roronapupu e mideya tapu
manako sibu, wagubu ke; "Nau nuwaneya kau iya negeyani ki pokere kau sigiragi ki nau
karako surupakani da kewoyagisi." Iyesu yona ki wagawa makeya ka apunu ki e sigirai
garugaru mena kewowena e midai wateya wateya bauwena manako e iyawena.
14 Ko Iyesu apunu ki tatama-pupu sibu, wagubu ke; "Nau karako iyanibuwani ki sisiyai
kau iyapana eba tade ko kau deni mena Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu
bama-mugu kayanuwagi da mu kau eminimoto manako ewa kayanuwagi oragai apunai
Mosisi gora tapu ki makeya makeya kwaenuwagi puyo Mamanuga God bameya tari da
iyapana ki empomoto ki mu kataitagisi da kau sigiragi wana kewowena."
15 Iyesu apunu ki tatamapupu ko e bameya badidi kwaewena ki sisiyai garugaru mena
kawayawena kayawena iyapana tawana tawana wainamupu ki pokere iyapana ropani
kawaya eba bigabigai Iyesu bameya bautagamawa e yonai wainapamana ade e uburana
mu sigiramaga ebo ebo ki iyatamana ki nana.
16 Ko mara dai ka Iyesu tawana tawana matarau eba umawa ko e gari tagaiya e ebo mena
guriguriwagawa tondawa.

Idai kerarai badabadamawena bisi kayawena apunai
(Mateyu 9:1-8; Maki 2:1-12)

17 Mara mosi Iyesu iyapana tadeyawa kabukabuwa tondawa ka Parisi ragidai ade
Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai mete kina ika bautagubu e yonai wainapamawa
empamawa idiwa. Mu ka natere natere kuduba tawana Gariri rabineya, tawana Diyudiya

rabineya, ade natere Diyerusaremu were mete bau-tagubu. Iyesu yonawagawa makeya
ka Mamanuga God iyapana iyatamana ki kasiyarai e rabineya posiwena,
18 manako ki makeya ka iyapana dai ki mu waretamaga sigirawena e idai kerarai
badababadamawena bisi kaya-wena gagara rabineya tamupu ki wadumpu ika bautagubu.
Mu nuwa-mugu tawa rabineya yamana apunu ki wadamana Iyesu yabareya tamana ki
nana,
19 ko tawa rabineya iyapana posiwena yamana watai pa mena ki pokere mu apunu ki
wadumpu tawa tagaiya yamupu manako Iyesu tondawa kawareya tawa tagai wadumpu
bebere apunu ki mibi gagarai taburuba pokaiya kwimpu kaumpu iyapana paunamugu
Iyesu yabareya supu.
20 Mu sumamaga kawaya daganani Iyesu bameya ki Iyesu empupu ki pokere e sigira
apunai ki sibu, wagubu ke; “Waretani, kau bigigi ki nau empuwani karako surupakani.”
21 Iyesu yona ki wagubu ka Mama-nuga God e gorai kataimugu ragidai ade Parisi ragidai
ika idiwa wainamupu manako mu mubo mubo manu kasiwaratagamawa, tagamawa ke;
“Apunu yau ka nima? Mamanuga God e mena nu biginuga empiyau surupiyau ki pokere
apunu yau berawagau Mamanuga God e si giripiyau.”
22 Mu inako notapamawa ko mu notamaga ki kuduba ka Iyesu empupu ki
pokere e wirawena mu manutapu, wagubu ke; “Wi gwede nana inako notapiyamu
wereyakaurasiniyamu?
23-24 Nau sigira apunai yau e bigi surupana ki nana suwagubuwani ko wi bera umani
nau sidimupu mibai ka wi wainapiyamu da ki ka pa yona da muyai pa mena. Ko nau
karako yona ade mosi suwagani manako wi nau matakirani muyai kawaya empumuri.
Nau Kunumau Kawapuwani Apunai iyapana bigimaga empana surupana ki kasiyarai
wadubuwani ki wi karako nau mibisinimuri.” E inako wagubu manako wirawena sigira
apunai ki sibu, wagubu ke; “Kau kiri uburi kebarigi ewopi kawarapi kau tawageya
kayanuwagi.”
25 Iyesu yona ki wagawa makeya ka apunu ki iyapana kuduba yabumugu garugaru
mena kipu ubupu e kebari ewopupu kawarapupu manako mibi mamamai Mamanuga God
e si tepapupu e ebo tawaiya kayawena.
26 Iyapana kuduba ika idiwa matakira ki emupu ka mu notamaga kowena kudu mete
wainamupu manako Mamanuga God e si esida tepapamawa, tagamawa ke: “Karako ka
nu gwede bagi kawaya mosi nu nubo yabunugere emipi.”

Iyesu apunu Riwai nene wagubu
(Mateyu 9:9-13; Maki 2:13-17)

27 Ki eweya ka Iyesu tawa ki kamadubu matarau bauwena manako iyapana wairamaga
denai takesi tamawa ki wadawa apunai mosi si ka Riwai ika takesi wadawa wateya
tondawa empupu. Empupu manako sibu, wagubu ke; “Kau karako yabi nau ewaneya
uburi mete kaigamu.”
28 E inako wagubu manako apunu Riwai deni mena kipu ubupu e gwedegwedei kuduba
ika kamadubu manako Iyesu eweya kayawena.
29 Mara mosi ka apunu Riwai e ebo tawaiya kupe kawaya mo Iyesu nene kwaewena.
Iyapana takesi wadamawa ragidai ropani kawaya ade iyapana dai ki mete kina ika
bautagubu Iyesu mete kupetagamawa idiwa.
30 Parisi ragidai ade mu kowamuguma Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai
mete kina Iyesu ika iyapana mete kupetagamawa idiwa emitampu ka mu gagayatagubu
manako kaimpu Iyesu tadeyau kabukabuwa ragidai manutampu, tagubu ke; “Wi badidi
pokere takesi wadamu ragidai ade iyapana bigi kwaetagamu nu tagararatamemei ragidai
ki mu mete kupeiwagamu idiwu?”
31 Iyesu mu yonamaga ki wainapupu ka e denai tadebu, wagubu ke; “Sigira ragidai ki
mu mena ka muramura apunai bameya kayatagisi ko midimaga bagi ragidai ki mu ka
muramura apunai ki e bameya asusu eba kayatagisi.
32 Nau ka eba iyapana bagi supasupai ki mu nene bausugubuwani ko nau iyapana bigi
kwaetagamu ragidai ki mu nene bausugubuwani da mu notamaga wirayagisi.” Iyesu
inako wagubu.

Iyapana Mamanuga God nene bani kamadumpu
(Mateyu 9:14-17; Maki 2:18-22)

33 Iyapana dai Iyesu bameya bau-tagubu manako simupu, tagubu ke; “Apunu Diyoni e
tadeyau kabukabuwa ragidai ade Parisi ragidai mu tadeyamu kabukabuwa ragidai mete
kina ki mu kuduba ka mara dai Mamanuga God nene bani kamadamu pa guriguritagamu
idiwu ko kau tadeyei kabukabuwa ragidai mu ka badidi pokere inako eba kwaetagamu ko
mu bani kupamu ade awana mete kubamu?”

34 Iyapana ki inako tagubu ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Wi badidi wainapiyamu?
Anika waunai kupei ki kawareya ka apunu ewai ade ridi ewai bani eba kupomono ko pa
idiwono bo? Ae, pa mena, bananatamini kupe ki kawareya baitagisi ki ka mu eba nuwa-
boya maba idiwono ko anika waunai ki apunai mete kupetogomono idiwono.
35 Ko mara baiyagisi da iyapana anika waunai apunai ki yadini dokodoko kayatagisi.
Mara ki makeya ka e kowa-iyoma nuwaboyatagisi bani kamadini.”
36 Iyapana nota oragai ade nota waunai ki eba dibipamana ki nana ka Iyesu keyakeyai
mosi mu ade tadebu, wagubu ke; “Iyapana mosi e midi tatamai oragai tegereyagisi ki
ka e eba uburoto e midi tatamai waunai mosi tegerepoto tenai yadini manako oragai ki
naureya popopoto. Pa mena. E inako kwaeyagisi ki ka e midi tatamai waunai ki giripoto
ade dabuwa tenai wadubu ki ka eba dabuwa oragai ki mete kiyabu-maga eyaka mena.
37-38 Ki maba; Awana ‘waeni’ waunai ki wi awana kororai papa kwakwarai waunai
wakamupu ki rabineya gwepumuri. Awana kororai ki ka nenanenaitau ki pokere awana
‘waeni’ ebo totoripoto kawayayagisi ki ka kororai ki mete kawayayagisi. Ko wi awana
‘waeni’ waunai ki awana kororai oragai kakokakowena ki rabineya gwepumuri ki ka
awana ‘waeni’ waunai ki totoripoto kawayayagisi ko awana kororai ki ka kakokakoi ki
pokere wateya tondono da baurayagisi manako awana ‘waeni’ ki baiyagisi kayayagisi.
39 Ade keyakeyai mosi ka yau kena; Iyapana awana ‘waeni’ waunai kubomoto ade oragai
mete kubomoto ki ka mu waunai ki kamadini oragai mena wainapomono mibai ka awana
‘waeni’ oragai ka midiyai bagi kawaya ko awana ‘waeni’ waunai ka midiyai pa mena.”
Iyesu inako wagubu.

6

Aiyata pa idiwana marai ki yonai
(Mateyu 12:1-14; Maki 2:23-28; Maki 3:1-6)

1 Aiyata marai ki makeya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina tawana
mo kayatagubu manako yawatau ka mu kokora mo kawareya bautagubu. E tadeyau
kabukabuwa ragidai kokora ki kawareya kaiwa ka mu gwaba mosi ki madai dai asusu
toporu-pamawa tepamawa idamugu koto-pamawa manako madai mibai ki kupa-mawa
kaiwa.
2 Ko Parisi ragidai dai mu emitampu manako manutampu, tagubu ke; “Wi badidi pokere
inako kwaiwagamu? Nu goranuga aiyata marai nene badidi wagau ki wi raurupiyamu.”
3 Ko Iyesu denai iyapana ki tadebu, wagubu ke; “Takari kawaya oragai apunai Dewida
badidi kwaewena ki bususui mu oka tampu ki wi iyabamupu kataigubu bo pa mena? E
kowakowai-yoma mete kina wetei metapu,
4 manako oragai apunai Dewida Mamanuga God e Tawai rabineya yapu bani buredi ki
iyapana Mamanuga God nene puyo ika nakamupu ki dai e tepupu kubabu ade dai mete
tepupu e kowakowaiyoma tagebu kupamupu. E inako kwaewena, ko gora wagau da bani
ki ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ki mu mena kupomoto.”
5 Iyesu inako wagubu, ade tadebu, wagubu ke; “Kunumau Kawapu Apunai e ka aiyata
marai ki Debai. E ka kawaya esida ko aiyata marai ki ka erida.”
6 Aiyata marai mosi ka Iyesu Diyu ragidai mu gurigurimaga tawai mo yapu manako e
ubupu iyapana ika tadeyawa kabukabuwa tondawa. Apunu mosi ika tondawa e idai garu
ka kiyokiyowena bisi kayawena.
7 Ko mara ki ka aiyata marai ki pokere Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai
ade Parisi ragidai dai mete kina ika bautagubu Iyesu naigida mena empamana ki nana
idiwa. Mu wainamupu da e sigira ragidai aiyata marai ki makeya iyatamini bo gwede mo
paerepoto gora raurupoto ki ka mu ubumoto e pari wirawirapomoto.
8 Mu inako notapamawa ko mu notamaga ki ka Iyesu e ororeya mena empupu ke-
wowena ki pokere e apunu idai kiyokiyowena apunai ki sibu, wagubu ke; “Kau yabi yewe
iyapana yabara-mugu uburi.” E inako wagubu manako apunu ki kipu ubupu kanibu
iyapana kuduba mu yabaramugu ubupu.
9 Ko Iyesu iyapana tadebu, wagubu ke; “Wi nau sidimuri da nau wainapani; Aiyata
marai ki ka nu bagi kwaigomu bo berokoi kwaigomu? Ade nu iyapana iyatamomu bo
giritamomu? Nu goranuga ki nene badidi wagau?”
10 E wirawena mu kuduba emitamiyawa da kamadubu manako ade wirawena idai
kiyokiyoi apunai ki sibu, wagubu ke; “Kau idagi roronapi.” Apunu ki e idai roronapiyawa
makeya ka e idai ki garugaru mena supasupawena.
11 Kawakawai ragidai matakira ki emupu ka mu nuwamaga pupuwena manako mu
mubo mubo tagamawa kasiwara Iyesu bameya badidi kwaetagamana ki keketai kupa-
mawa.

Iyesu apunu ida esida kewowena kerapu apeya winetapu
(Mateyu 10:1-4; Maki 3:13-19)

12 Mara ki makeya ka Iyesu e eya mena kweya mo yapu posiwena manako kemora ki
rabineya ika Mamanuga God bameya guriguriwagawa tondawa da nawaru puruwena.
13 Nawaru puru-wagawa ka e ubupu e tadeyau kabu-kabuwa ragidai ki mu nene wagubu
bautagubu manako apunu mena ida esida kewowena kerapu apeya winetapu mu simaga
e 'Tononotapu Ragidai' tadebu. E winetapu ragidai eyaka eyaka mu simaga ka yau kena;
14 Apunu Saimoni ki e si daikere Pita sibu ade Saimoni e yowai Enduru mete kina. Apunu
Diyemesi yo apunu Diyoni, apunu Piripo yo apunu Batoromaiya,
15 apunu Mateyu yo apunu Tomasi, apunu Arapiyo gubagai si ka Diyemesi, apunu
Saimoni mosi (e ka iyapana wairamaga gwandagi wagau ki apunai mosi),
16 apunu Diyemesi gubagai si ka Diyudiyasi ade apunu Diyudiyasi Isikariyoto. E ka Iyesu
yogoi wagubu ki apunai.

Iyesu iyapana tadeyawa kabukabuwa ade iyatamiyawa
(Mateyu 4:23-25; Mateyu 5:1-12)

17 Iyesu e tonotapu ragidai mete kina kweyau kawamawa da dobu mo bau-tagubu ka
e tadeyau kabukabuwa ragidai ropani kawaya e ika kwagara-mupu ubumawa. Iyapana
ropani kawaya natere natere kuduba tawana Diyudiya rabineya ade natere Diyerusaremu
ade natere Taya yo Saidoni egi papasi deneya ki mete ika bautagubu e kwagaramupu
ubumawa.
18-19 Mu nuwamugu e badidi kabuwawagawa ki wainapamana ade e uburana mu
sigiramaga ebo ebo ki mete iyatamana ki nana ika bautagubu. Iyesu kasiyarai e rabineya
ki matarau bau-wagawa kayawagawa da iyapana iyatagamawa ki pokere mu kuduba
e geyapamana manako iyatagamana ki nana wainapamawa. Iyapana gwedewau keyai
berokoi mu giritamiyawa ki mu mete bautagamawa manako mu iya-tagamawa.
20 Iyesu ubupu e tadeyau kabu-kabuwa ragidai emitapu manako tadebu, wagubu ke;
"Wi gwabau idiwu ragidai karako mamamaiwogoi, mibai ka Mamanuga God e gari
rabineya kaiwana idiwana watai ki ka wi nene.
21 Wi karako wetei idiwu ragidai ki wi mete mamamaiwogoi, mibai ka aita ewa ki ka wi
mateiwagi.

Wi karako yadi wadamu ragidai ki wi mete mamamaiwogoi, mibai ka aita ewa ki ka wi gwaita wadumuri.

22 Nau Kunumau Kawapuwani Apunai nau pokanere ka iyapana wi wainanimoto
siyasiya, wi tagarara-nimoto, wi wereyakauranimoto ade wi iyapana berokoi nidini. Ko
mu wi bamagau inako kwaetogamu ki ka wi mamamaiwogoi.
23 Mara ki baiyagisi ki ka wi mibi mamamai taereiwogoi mibai ka wi puyoga kawaya ka
kunumau wi nawanaga tondau. Wi giriniyamu pasuniyamu ragidai ki mu bodamuguma
ka naiya mena Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai ki inako mete
giritamawa pasutamawa.
24 Akae, gwedegwede ropani kawaya wi bamagau uburau ragidai. Wi karako mamamai-
wagamu ki ewa kewo-yagisi.
25 Akae, wi karako mateigubu idiwu ragidai. Aita ewa ka wi nuwaboyaiwagi mibi wetei
idiwoi.
Akae, wi karako gwaita wadamu ragidai. Aita ewa ka wi apena meyoi ade yadi kimoi.
26 Akae, wi gwedewau iyapana wi werega tagamu wi siga esida tepapiyamu ragidai. Naiya
takari kawaya ka iyapana inako mete kwaetagamawa.
Mu dai beratagamawa tagamawa da 'nu ka Mamanuga God e bonanai wainapemei
iwegemei ragidai', manako iyapana mu weremaga tagamawa."

Nu iyaranuguma mete nota kwarikwarisitamomu
(Mateyu 5:38-48; 7:12)

27 Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; "Nau wainasiniyamu ragidai, nau karako wi
nidiyani ki wi naigida mena wainapumuri; Wi iyaraguma ki wi ubumuri mu nota
kwarikwarisitamuri, ade wi wainaniyamu siyasiya ragidai ki mu bamamugu ka wi denai
bagi mena kwaiwagi.
28 Wi simaganiyamu ragidai ki denai ka wi mu waditamuri bagi, ade wi giriniyamu
pasuniyamu ragidai ki denai ka wi mu nene Mamanuga God bameya guriguriwagi.
29 Iyapana mosi kau kwanabugeya miniyoto ki kau denai e eba mini ko kamadi da e kau
kwanabugi daikere mete miniyoto ka baganai. Ade iyapana mosi kau nusurugi tatamai
yadini ki kau e eba bodapi ko kamadi da e kau midigi tatamai mosi mete yadini ka baganai.

30 Iyapana mosi kau gwedegwedegi ki genei yagisi ki kau e kwei, ade iyapana mosi kau
gwedegwedegi mo pa wadubu ki kau eba nuwagi kasiwara ade wadi.
31 Kau nuwageya iyapana kau bamageya badidi kwaetagamana wainapiyei ki kau yabiri
mu bamamugu inako mete kwaenuwagi.
32 Kau nota kwarikwarisiniyamu ragidai ki mu mena kau denai nota kwarikwarisi-
tamiyowa ki ka Mamanuga God badidi pokere ki pokaiya kau wadiniyoto bagi? Kau
kwaenugibi ki ka eba gwede kawaya mosi. Bigi kwae-tagamu ragidai ki mu mete kina
inako deni deni nota kwarikwarisi kasiwara-tagamu idiwu.
33 Ade iyapana bagi mena kau bamageya kwaetagamu ragidai ki mu mena bamamugu
kau bagi kwaenugowa ki ka Mamanuga God badidi pokere ki pokaiya kau wadini-yoto
bagi? Kau kwaenugibi ki ka eba gwede kawaya mosi. Bigi kwaetagamu ragidai ki mu mete
kina inako kwae-tagamu.
34 Ade kau gwede mosi iyapana mo kwebi manako kau notapiyei da e uburoto kau
suruwagi ki denai wirapana negeyana wainapiyei ki ka Mamanuga God badidi pokere
ki denai kau wadiniyoto bagi? Bigi kwaetagamu ragidai ki mu mete kina ka mu mubo
kowamuguma bigi kwaetagamu ragidai gwede mosi tageyamu ki mu suruwa-maga ade
denai wirapamana tagemana ki wainapiyamu.
35 Wi inako eba kwaiwogoi ko yau mena kwaiwogoi; Wi iyaraguma nota kwarikwarisi-
tamiyoi ade mu bamamugu bagi mena kwaiwogoi. Wi iyapana gwede mo tagemuri ki
ka mu denai wi suruwaga wirapamana negemana ki eba wainapiyoi. Wi bagi supasupai
mena inako kwaiwogoi yamoi ki ka wi deniga kawaya ki wi aita ewa wadumuri ade
wi ka mibai Mamanuga God Iyarau Tondau Apunai e munuiyoma. Wainapumuri;
Berokoi kwaetagamu ragidai ade puyo wadamu ko denai parau eba tagamu ragidai ki ka
Mamanuga God mu mete waitatamiyau.
36 Ki pokere Mamanuga God wi nuwanuwaniyau ki maba wi kowaguma inako mete
nuwanuwa-tamiyoi."

Iyapana berokoi eba tadeyomu
(Mateyu 7:1-5)

37 "Wi kowaguma emitamuri ki ka wi garugaru mu eba waigubatamuri da Mamanuga
God wi mete eba waiguba-niyoto. Ade wi idaga gurai wi kowaguma naurimugu eba ugwa-
ditamuri ragiragi da Mamanuga God e idai gurai wi naurigau mete eba ugwadini ragiragi.
Iyapana berokoi wi bamagau badidi kwaetagubu ki wi deni mena notagogapumuri. Wi
inako kwaiwagi ki ka berokoi wi badidi kwaigubu ki kuduba ka Mamanuga God mete
notagogapoto.
38 Wi kowaguma puyo werenatamiyoi ki ka Mamanuga God wi mete puyo werenaniy-
oto. E negeni ki ka wi idagau posiyagisi siwagapoto iyapana poka nunumu dompiyamu
ade kawareya kawareya nunumu dompiyamu posiwagau siwagapiyau ki maba posiyagisi
siwagapoto. Ko wi iyapana gwede maraitau tagemuri ki denai ka Mamanuga God wi
maraitau negeni, ade wi iyapana gwede kawaya daganani tagemuri ki ka Mamanuga God
denai kawaya daganani wi negeni."
39 Iyesu inako wagubu manako keyakeyai mo tadebu, wagubu ke; "Iyapana yabui
kenekenei apunai mosi ki ka e eba uburoto e waretai yabui kenekenei ki e idaiya yadini
yawata kabuwapoto. Pa mena. E inako kwae-yogono ki ka mu apeya ewapuru yawata
paerepomoto bobau sumoto.
40 Iyapana gwede mosi kataitagamana wainapiyamu ki ka mu eba ubumoto kabuwa-
maga apunai ki e raurupomoto. Ko e badidi kabuwatamiyau ki mu kataitagisi kewoyagisi
ki ka mu katai-maga ka kabuwamaga apunai ki e katai mete eyaka mena.
41 Kau nima kau waretagi e yabuiya gwede mugu marai munta mo kene-pupu empipi
nuwegei ki ka kau badidi pokere naiya kau kiya yabugeya ripa tapai kawaya mo kenepupu
ki eba empipi were nuwegei.
42 Kau gwede nana kau waretagi siyei, nuwegei ke; 'Kabai, kau yabi da nau waitaniyani
mugu marai munta kau yabugeya supu ki koritapani.' Kau gwede nana inako nuwegei ko
ripa tapai kawaya kau kiya yabugi kenepupu ki kau eba empipi were nuwagibi? Wi ka
midiga pa matakawagau ragidai. Wi yabiri ripa tapai kawaya wi wiga yabuga kenepupu
ki koritapumuri da wi tawana naigida empumuri were ewa ka wi kowaguma yabumugu
mugu marai munta kene-pupu ki waitatamuri koritapumuri." Iyesu inako wagubu.

Ripa mibai kirau ki yonai
(Mateyu 7:16-20; 12:33-35)

43 "Ripa iruirui kawaya ki mibai berokoi eba kiroto ade ripa wayowayoi ki mibai bagi
eba kiroto.

44 Ripa mibai kirau ki pokaiya ka wi ripa makamaga kataiwagi. Damaya madai ki siporo
eba wenapoto ade impunewa ki madai kauma eba wenapoto.
45 Ki maba, iyapana bagai ki e nuwai notai ka taniwena ki pokere e bagi mena kwaewa-
gau ko iyapana berokoi ki e nuwai notai ka berokoi mena posiwena uburau ki pokere e
berokoi mena kwaewagau. Iyapana nima e nuwai notai nota bagi mena notapiyau ki e
umuneya ka yona bagi mena bauwagau, ko iyapana nima e nuwai notai nota berokoi mena
notapiyau ki e umuneya ka yona berokoi mena bauwagau."

Tawa wadamu ragidai apeya mu keyakeyaimaga
(Mateyu 7:24-27)

46 Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; "Wi badidi pokere kawareya kawareya 'Kaiwawoni,
Kaiwawoni' sidiyamu ko nau nidiyakani ki wi makeya makeya eba kwaiwagamu?
47 Iyapana nima nau bamaneya baiyagisi manako nau yonani suwagubuwani ki
e makeya makeya kwaeyogono ki e iyai badidi maba ki keyakeyai nau karako wi
kabuwaniyani wainapumuri;
48 E ka apunu mosi e tawai bebedai uruba rorowa kawa-kawaya ukwatapu bebeda
nunutapu ubumu ki maba. Awana goya bauwena tawa ki kweyana gwairi kwaewagawa
ko tawa ki bebedai ragiragi kawaya uburawa ki pokere tawa ki eba gwairi-wena.
49 Ko iyapana nima nau yonani pa wainapoto ko makeya makeya eba kwaeyogono ki ka
e apunu mosi e tawai bebedai uruba iyaruiyaru ukwapupu kaupupu ki e maba. Awana
goya bauwena tawa ki minibu manako tawa ki bebedai deni mena siwawena gwairi-pupu
ki pokere tawa ki rororororowena manako awana kawarapupu kaya-wena." Iyesu inako
wagubu.

7

Apunu kawai mosi e bigabigai apunai sigirawena
(Mateyu 8:5-13)

1 Iyesu dimawagawa tondawa da kamadubu manako kipu ubupu kayawena umawa da
natere Kaponiyamu bauwena.
2 Natere Kaponiyamu rabineya ka apunu kawai mosi tawana Roumi were bauwena ika
tondawa. Piyara ragidai mu kawaimaga ka eyo. Apunu ki e bigabigai nuwaiya po apunai
mosi sigirawena powagana kwaewagawa.
3 Piyara apunai ki Iyesu sisiyai wainapupu ki pokere e ubupu Diyu ragidai mu
kawakawaimuguma dai bibi tonotapu da mu Iyesu siyamana bauwagana manako ubu-
rana sigira apunai ki iyapana ki nana.
4 Mu kayatagubu Iyesu bameya bautagubu manako mu nuwamaga notamaga eyaka
mena e simupu, tagubu ke; "Nu tononibu apunai ka apunu bagi kawaya ki pokere kau nu
mete kaigamu manako e bigabigai apunai sigirawena ki kau iyapi.
5 Piyara apunai ki nu Diyu ragidai nu nene ebotau wainapiyau ade nu gurigurinuga
tawai ki e nu nene mete wadubu."
6 Mu Iyesu inako simupu manako bananamupu mete kayatagubu.
Mu umunamawa da tawa kikireya bautagamana kwaetagamawa ka piyara apunai ki
yona mo ade tonopupu, wagubu ke; "Wi kaiwagi Kaiwawo apunai ki simuri da e nau
tawaneya eba umunoto. Nau ka eba gwede mo bagi kwaesugubuwani da e nau bamaneya
baiyagisi,
7 ade nau e bameya surana ki mete eba baganai. Ko wi simuri da e wateya mena ika
uburoto yagisi ki ka nau bigabigani apunai iyayagisi.
8 Nau mete kina ka iyapana kawakawai dai mu kobamugu. Mu gwede mo tagisi ki nau
makeya makeya kwaesugani. Ade iyapana dai nau kobaneya. Nau mu kayatagamana
suwagani ki mu kaya-tagisi ade mu kebomana suwagani ki mu kebomoto. Ade nau
bigabigani apunai nau bigani mo kwaewagana siyani ki ka e nau bigani ki kwaeyagisi.
Ko ki maba wi karako Iyesu simuri da e yona mena yagisi manako e umuneya ka nau
bigabigani apunai iyayagisi." Piyara apunai ki yona inako tonopupu manako iyapana
kayatagubu Iyesu bameya bautagubu yona ki makeya makeya e simupu.
9 Iyesu yona ki wainapupu ka e notai wagubu ke; "Akae, apunu ki e sumai ka kawaya."
E inako notapupu manako wirawena iyapana ropani kawaya e eweya umunamawa ki
tadebu, wagubu ke; "Nau suwagani wainapumuri; Tawana Isiraero ragidai wi paunagau
ka nau iyapana yau e sumai maba mo eba bananapuwani."
10 Bibi ragidai ki wiratagubu kaya-tagubu piyara apunai e tawaiya ade bautagubu ki ka
mu sigira apunai ki iyawena ika tondawa emupu.

Koboro mosi e gubagai powena ki Iyesu iyapupu

11 Eba rowarowa ki eweya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ade iyapana ropani
kawaya mete kina e bananamupu natere Naini kayatagubu.
12 Natere Naini kikireya gari umampu teta nakampu ki bameya bautagamawa ka mu
natere ki ragidai yaraga mosi powena keroramupu gari tagaiya ononopamana ki nana ika
kebomawa emitampu. Powena apunai ki e inai ka koboro, e gubagai eyaka mena ki po-
wena. Ko tawa ki ragidai ropani kawaya ridi ki mete bautagubu kebomawa.
13 Nu Kaiwawonuga koboro ki empupu ki ka e nuwaboyai kawaya daganani wainapupu
manako sibu, wagubu ke: "Kau yadi eba kirowa."
14 E inako wagubu manako kanibu e idai gerowo kawareya tapu. Ki makeya ka onodiba
ragidai ubumpu doko manako Iyesu ubupu powena apunai ki sibu, wagubu ke; "Munu
waunai, nau nidiyani wainapi; Kau kiri uburi."
15 Iyesu yona ki wagawa makeya ka powena apunai ki ade iyawena kipu ubupu bagi
tondubu manako yona daikere wagubu. Ko Iyesu munu ki wadubu e inai kwebu.
16 Iyapana kuduba matakira ki emupu ka mu notamaga kowena kudu mete wainamupu
manako Mamanuga God e si tepamupu, tagubu ke; "Kau yonagi wagau apunai kawaya
mosi nu paunanugu bauwena. Mamanuga God e iyapanaiyoma nu iyaniyana ki nana ka
e karako apunu yau tonopupu nu bamanugu bauwena yau kena."
17 Mu inako tagamawa manako Iyesu e badidi kwaewena ki sisiyai kawayawena
kayawena tawana Diyudiya rabineya ade tawana tawana Diyudiya bameya ki mete kina
ka iyapana kuduba e badidi kwaewena sisiyai mu kuduba waina-mupu gawarara.

Apunu Diyoni e kowakowaiyoma Iyesu bameya tonotapu
(Mateyu 11:2-19)

18 Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni e kowakowaiyoma e bameya bautagubu
manako Iyesu badidi kwae-wagawa umawa ki sisiyai e kabuwa-mupu.
19 E yona ki wainapupu ka e kowakowaiyoma apeya ki ade tonotapu da mu manu yau
nu Kaiwawonuga manupamana, tagamana ke; "Apunu nu nawanai idiwei ki kau baganai
bo nu apunu kudubai mosi bauwagana ki e nawanai idiwomu?"
20 Iyapana apeya ki Iyesu bameya bautagubu ka mu e simupu, tagubu ke; "Iyapana
siruwatamiyawa apunai Diyoni kau manunimana ki nana nu tononibu baigibi. Nu karako
kau manunimei yau kena; 'Apunu nu nawanai idiwei ki kau baganai bo nu apunu kudubai
mosi bauwagana ki e nawanai idiwomu?"
21 Iyapana apeya ki Iyesu bameya bautagubu ki makeya ka Iyesu iyapana sigiramaga ebo
ebo iyatamiyawa, keyai berokoi iyapana giritamiyawa ki siwakeketamiyawa, ade iyapana
yabu-maga kenekenei ki dai mete iyatamiyawa da mu tawana ade empamawa,
22 ki pokere e denai mu tadebu, wagubu ke; "Wi wiraiwagi kaiwagi manako wi yabugere
badidi empiyamu bo waina-piyamu ki kuduba wi apunu Diyoni simuri, iwagi ke; 'Iyapana
yabumaga kenekenei ki tawana ade empiyamu; iyapana kerapumaga badababadamai bo
kiyokiyoi ki iyatagubu ka iwu; iyapana kwakwarepumaga kwatakwatawena ki ade iy-
atagubu; iyapana wenagumaga kenekenei ki yona ade wainapiyamu; popotagubu ragidai
ki mu dai ade iyatagubu kimpu ubumpu, ade gwabau idiwu ragidai ki mu ka yona bagi
kawaya mete wainapiyamu.
23 Iyapana gwedewau mu midimaga nau bamaneya eba togawagau ragidai ki mu ka
mibi mamamai idiwono.' Wi apunu Diyoni inako simuri." Iyesu inako tadebu.
24 Apunu Diyoni e tonotapu ragidai ki wiratagubu kayatagubu eweya ka Iyesu iyapana
ropani kawaya ika dibimupu idiwa ki apunu Diyoni e nene yona yau tadebu, wagubu ke;
"Wi naiya apunu Diyoni bameya iyapana eba idiwu tawaneya kaigubu ki ka wi gwede
empamana ki nana kaigubu? Wi gwaba mosi nusuru gipiyau ki empamana ki nana
kaigubu bo?
25 Wi gwede empa-mana ki nana kaigubu? Wi apunu mosi e gwedegwedei bagibagi
monagawena ki empamana ki nana kaigubu bo? Pa mena, iyapana gwedegwede bagibagi
umamu ragidai ki mu ka upi eba kwaetagamu ko mu ka kawakawai ragidai mu tawamaga
bagi ki rabineya pa idiwu.
26 Ko karako nau sidimuri; Wi mibai gwede empamana ki nana kaigubu? Wi Mamanuga
God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai mosi ki e empamana ki nana kaigubu
bo? Ena, wi ki nene kaigubu. Ko nau nidiyani wainapumuri; Apunu Diyoni e ka eba
Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai ki mena ko e ka ade kawaya
esida,
27 mibai ka Mamanuga God e okai e nene inako wagubu ke;
'Nau yonani wagana apunai ka nau bibi yabiri tonopani da e kau yawatagi meyoto.'
28 Oka ki inako wagubu ko nau ade nidiyani wainapumuri; Iyapana kuduba emitamiyamu
mu paunamugu ka apunu Diyoni e mena ka kawaya esida. Ko aita ewa Mamanuga

God e gari rabineya idiwana ki marai baiyagisi makeya ka iyapana nima munu marai munta maba tondau ki e ka ade apunu Diyoni raurupoto esida.”

29 Iyapana pakasi ragidai kuduba ade takesi wadamu ragidai mete kina Iyesu e yonai ki wainamupu ka mu tagubu ke; “Ki mibai, Mamanuga God e yawatai kabuwaniyau ki ka supasupai kawaya.” Mu inako tagubu ki mibai ka apunu Diyoni ororeya mena mu siruwatapu.

30 Ko Parisi ragidai ade Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai ki mu notamaga ka eba wirawena ade Mamanuga God mu nene kwaewena ki mu tagararamupu ki pokere apunu Diyoni mu eba siruwatapu.

31 Ko Iyesu iyapana ika idiwa ki ade tadebu, wagubu ke; “Wi karako idiwu ragidai wi iyaga badidi maba ki keya-keyai nau badidi maba suwagani?

32 Wi ka munu rasi imatau yanuwatagamu ki mu maba. Mu ka mu mubo deni deni tagamu kasiwara, tagamu ke; ‘Wi taereigamana ki nana nu kainaga minimei ko wi eba taereiwagamu.’ Bo ade tagamu ke; ‘Nu nuwaboya umayoi iwegemei ko wi yadi eba kimu.’

33 Nau keyakeyai ki suwagubuwani ki mibai ka yau kena; Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni bauwena ki ka e Mama-nuga God nene bani kamadubu ade awana ‘waeni’ mo e mete eba kubabu. Ko wi e kwaewena ki emupu ki ka wi e simpu siyasiya, iwagubu ke; ‘Kweya kairapu mosi e rabineya tondau.’

34 Ade nau Kunumau Kawapuwani Apunai bausugubuwani ki ka nau bani yo awana kubabuwani manako wi nau sidimupu, iwagubu ke; ‘Empumuri, e ka kupekupei ade awana kawaya daganani kubarau e yabarai babawagau. E takesi wadamu ragidai ade iyapana bigibigi nu tagarara-tamemei ragidai ki mu waretamaga.’

35 Wi inako iwagamu ko iyapana gwede-wau Mamanuga God e yonai suma-pomoto ki mu kataitagisi da Mamanuga God e notai ka mibai supasupai bagi kawaya esida.” Iyesu inako wagubu.

Ridi mosi bigi mena kwaewagawa ki Iyesu bameya bauwena

36 Parisi apunai mosi Iyesu nene bibi tonopupu da e bauwagana e tawaiya mete ku-petagamana ki nana wagubu ki pokere Iyesu ika bauwena tawa rabineya kanibu tondubu manako mete kupetaga-mana kwaetagamawa.

37 Natere ki rabineya ka ridi mosi bigi mena kwae-wagawa ridai ki ika mete tondawa. Iyesu bauwena Parisi apunai ki e tawaiya kupewagawa tondawa ki sisiyai ridi ki waina-pupu manako e karakara mosi ki mu bowa pokaiya yamanamupu ki rabineya e ripa otai aurai bagi kawaya mo minibu ki e wadubu Iyesu bameya kayawena.

38 E Iyesu tagere bauwena e kerareya ubupu manako yadi kipu. E yadi kirawa ki yabui iwai supu Iyesu kerarai pasipupu manako ridi ki kwarisi-wena tondubu e yabui iwai Iyesu kerareya ki e debai kumai rowarowa kawaya pokaiya surupupu. Surupupu kewowena ka e Iyesu kerarai kiyauyau-pupu manako ewa ripa otai aurai bagi kawaya ki wadubu e kerarai kawareya kwebu wira.

39 Parisi apunai ki ridi ki badidi kwaewena empupu ka e notai wagubu ke; “Apunu yau Mamanuga God e bonanai mibai wainapibena waguibena ki ka e ridi yau karako e midi geyapiyau ki e iyai berokoi mete kataiwagubena, mibai ka ridi yau ka bigibigi.” E notai inako wagubu.

40 Ko Iyesu apunu ki empupu manako sibu, wagubu ke; “Saimoni, nau yona mo kau nidiyana wainapakani.”

E inako wagubu ka apunu Saimoni denai wagubu ke; “Sidiyei Kabukabuwa Apunai, kau badidi wainapiyei ki kau sidi.”

41 Ko Iyesu keyakeyai mo e sibu, wagubu ke; “Iyapana apeya mu ka apunu kawai mosi e bameya bowa madai dai sikwatagubu. Mosi ka bowa madai kawaya daganani (500) sikwa-wena ko mosi ka bowa madai maraitau (50) ki mena sikwawena.

42 Iyapana apeya bowa madai sikwatagubu ki denai wirapamana marai bauwena ki ka mu bowa madai pa mena ki pokere apunu kawai ki mu nuwaboyamaga wainapupu manako mu sikwamaga ki kuduba e deni mena surupupu. Ko nau karako kau manuniyani; Mu apeya ki mu paunamugu ka nima mamama kawaya mu kawaimaga ki e bameya wainapupu?”

43 Iyesu inako wagubu manako apunu Saimoni denai wagubu ke; “Nau wainapakani da bowa madai kawaya daganani sikwawena apunai e sikwai surupupu ki kena.”

“Ena, kau yona mibai nuwagibi.”

44 Iyesu inako wagubu manako wira-wena ridi ki empupu manako apunu Saimoni ade sibu, wagubu ke; “Kau ridi yau empiyei? Nau kau tawageya bausugubuwani ki kau nau kerarani siruwapana awanai mo eba tegebi. Ko ridi yau ka e eya yabui iwai pokaiya nau kerarani siruwapupu manako ewa e debai kumai pokaiya nau kerarani surupupu.

45 Nau tawageya bausugu-buwani ki kau diriwani eba kwaenugibi nau eba
kiyauyausinibi. Ko ridi yau ka nau tawageya bausugubuwani ki makeya ka e nau
kerarani mena kiyauyaupiyawa tondawa da karako yau kena.
46 Kau awana monamonai nau debaneya eba kwebi wira ko ridi yau e ka ripa otai aurai
bagi kawaya nau kerapuni kawareya kwebu wira.
47 Nau nidiyani wainapi; Ridi yau e paere ropani kawaya kwaewena ki kuduba
nau karako deni mena surupuwani kewowena ki pokere e kawaya daganani nau nota
kwarikwarisi-siniyau. Ko iyapana nima paere marai munta kwaewena manako nau
uburani paere marai munta ki surupani ki denai ka iyapana ki uburoto maraitau mena
nau nota kwarikwarisisiniyono.
48 Iyesu inako wagubu manako wirawena ridi ki empupu sibu, wagubu ke; "Kau bigi
badidi kwaenugibi ki kuduba nau deni mena surupakani kau tagageya kwenupakani."
49 Iyapana ika bani kupamawa idiwa Iyesu yonai ki wainamupu ka mu mubo mubo
umana misimisitagawa, tagamawa ke; "Apunu yau ka nima? E wagubu da e bigi deni mena
surupana kwenupana ki nana wagau."
50 Mu inako tagubu ko Iyesu ridi ki ade sibu, wagubu ke; "Kau sumagi pokaiya ka kau iya
bananapipi ki pokere naigida mena nuwabagi rabineya kayanuwagi."

8

Momai upu ki keyakeyai
(Mateyu 13:1-23; Maki 4:1-20)

1 Mara dai kewowena eweya ka Iyesu tawana tawana natere natere kayawena Ma-
manuga God e gari rabineya e kasiyarai pokaiya badidi maba idiwana ki yonai bagi
kawaya dimawagawa umawa. E tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewo-wena
kerapu apeya,
2 ade naiya sigira ebo ebo wadumupu keyai berokoi mu rabinamugu idiwa ko Iyesu mu
iyatapu ridi dai ki mu mete kina e mete kaya-tagubu. Ridi ki mu simaga ka yau kena;
Mosi ka Meri si daikere Magidarini tagubu (naiya ka keyai berokoi kuduba ida daikere
kewowena daikere apeya (7) e rabineya idiwa ko Iyesu berokoi ki kuduba siwakeketapu
gawarara),
3 mosi ka Diyona (e nobomoi ka kaiwawo Erodi e piyaraiyoma mu kawaimaga mosi si
ka Kusa), ade mosi ka Susana. Ridi ki kena ade ridi ropani kawaya dai mete kina karako
Iyesu ade e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kayatagubu mu waitatamawa iwa.
4 Iyapana tawana tawana bautagubu Iyesu empamana ade e yonai waina-pamana ki
nana e kwagaramupu idiwa manako e mu paunamugu ubupu waigugu were tadebu,
wagubu ke;
5 "Apunu mosi ka momai dai urana kayawena. E momai ki urawa umawa ka momai dai
kerapu dabireya gwegwe-tagubu manako midiwari garugaru mena bautagubu momai ki
kupampu gawarara.
6 Momai dai ka e yaroyaro kawareya upu. Momai ki ugwadubu susukwana ko garugaru
mena sura-tagubu mibai ka witai waira rabineya eba supu ade waira ki awana pa mena.
7 Ade momai dai ka gwabau gaya kakapareya gwegwetagubu wenatagubu ko gwaba
niniuraurapupu ki pokere wenatagubu ko mibai eba kipu.
8 Ko momai dai ka e waira bageya upu manako ugwede susukwanapupu wenatagubu
kawakawayatagubu momai eyaka eyaka mibai apunai ida daikere mena (100) kipu."
Iyesu inako wagubu ade wagubu ke; "Wi wenaguga mete kina ki ka wi nau waigugu
suwagubuwani yau mibai naigida mena wainapumuri wetawetara."
9 Ki eweya ka e tadeyau kabukabuwa ragidai e manumupu, tagubu ke; "Kau waigugu
nuwagibi ki mibai ka badidi?"
10 Ko e denai tadebu, wagubu ke; "Mamanuga God e gari rabineya idiwana ki yonai
wekewekei ki mibai kuduba ka nau matarau wi nidiyakani ko iyapana dai ki nau
waigugu mena pokaiya mu tadeyakani da mu yabu tamono ko mibai eba empomoto ade
wainapomono ko mibai eba kataitagisi."
11 Iyesu inako wagubu, ade tadebu, wagubu ke; "Waigugu suwagubuwani ki mibai ka
yau kena; Momai upu ki ka Mamanuga God e eya yonai.
12 Momai ki kerapu dabireya gwegwetagubu ki mibai ka yau kena; Iyapana dai mu ka
Mamanuga God e yonai wainapomoto ko Berokoi Apunai Seitani garugaru mena baiyagisi
mu notamaga yadini gogapoto manako yona ki surupoto da mu yona ki eba sumapomoto
ade iya waunai mete eba yadini.
13 Momai yaroyaro kawareya gwegwetagubu ki mibai ka yau kena; Iyapana dai mu ka
Mamanuga God e yonai wainapomoto mamamatagisi ko yona ki mibai mu rabinamugu

eba supu tawawena ki pokere gwede mo mu sumamaga nukepana empana ki nana baiyagisi ki ka mu Mamanuga God e yonai ki garugaru mena notagogapomoto.
14 Ade momai gwabau gaya kakapareya gwegwetagubu ki mibai ka yau kena; Iyapana dai mu ka Mamanuga God e yonai wainapomoto ko mu waira yau gwedegwedei empomono yabumaga midiyayogono ade mu mubo gwede-gwedemaga kawayawagana ki nana mete wainapomono ki pokere Mama-nuga God e yonai wainamupu ki mu notamaga ki utapoto manako mu mibimaga mo eba kiroto raiyagisi.
15 Ko iyapana dai mu ka e momai waira bageya upu ki maba. Mu ka Mamanuga God e yonai wainapomoto sumapomoto mu rabinamugu yadini doko manako kasiyarai kawaya ubumono da mu mibimaga bagi kawaya kirono."

Duna eba wekepamana ki waigugui
(Maki 4:21-25)

16 Iyesu ade tadebu, wagubu ke; "Iyapana mosi duna beupoto ki ka e duna ki bani taroto? E digumau taroto bo kurari umuneya wekepoto bo? Ae, pa mena, e duna matarau taroto manako iyapana e bameya baitagisi ki ka duna tanai tawa miniyau siwa ki mu empomoto.
17 Wi gwedegwede kuduba weki gwaiya kwaiwagamu ki ka ewa marai mosi matarayagisi. Ade wi gwedegwede kuduba utapiyamu ki utai ka ewa marai mosi wakayagisi matarayagisi taneya tondono.
18 Ki pokere wi yona badidi maba wainapumuri ki wi naigida mena notapumuri wainapumuri. Iyapana nima yona mibai wainapupu wadubu doko ki ka e yona waunai mosi ade wainapoto yadini. Ko iyapana nima yona ki eba wainapupu wadubu doko ki ka e ewa mo eba yadini ade marai munta wadubu ki mete gogayagisi."

Iyesu e inai ade e eya yowaiyoma
(Mateyu 12:46-50; Maki 3:31-35)

19 Iyesu e eya inai ade e eya yowai-yoma mete kina e bameya bautagubu ko iyapana ropani kawaya e kwagara-pamawa idiwa ki pokere mu e bameya bautagamana mete yonatagamana ki ka ragiragi kawaya.
20 Iyapana mosi bauwena Iyesu sibu, wagubu ke; "Kau inagi ade kau yowagiyoma mete kina bautagubu tawa ureya ubumu kau nene tagamu."
21 Ko Iyesu denai wagubu ke; "Iyapana gwedewau nau Mamai God e badidi wagau ki wainapiyamu makeya makeya kwaetagamu ragidai ki mu mena ka mibai nau yowaniyoma ade nau inaniyoma."

Nusuru kawaya mo bauwena Iyesu wagubu puruwena
(Mateyu 8:23-27; Maki 4:35-41)

22 Mara mosi ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina waka mo kawareya yamupu manako e ubupu mu tadebu, wagubu ke; "Waka yau kawareya kaburu papasi daikere kaigomu." E inako wagubu manako kayatagubu.
23 Mu kayatagubu kaiwa ka Iyesu e yabui towena ki pokere e kwarisiwena ukwarawa. Garugaru mena ka nusuru kawaya mo bauwena towawa wirawena yabadubu waka rabineya posiwena manako waka waunitau kaburu surana kwaewagawa.
24 Iyesu e tadeyau kabu-kabuwa ragidai kaimpu e wadumpu yabuyabu simupu, tagubu ke; "Kaiwawonuga, Kaiwawonuga, nu popoigamana kwaigemei."
Iyesu yabuwena kipu ubupu ragiragi kawaya nusuru towawa tadebu manako ki makeya ka nusuru pamenawena ade towawa bigawena manako kaburu kwarisiwena ukwapu.
25 Ko Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu ke; "Wi sumaga ka bani?" E inako wagubu ko mu notamaga kowena kudu mete wainapamawa mu mubo mubo tagamawa kasiwara, tagamawa ke; "Apunu yau ka nima? E bonanai ragiragi kawaya wagubu manako nusuru yo towawa e bonanai wadumupu."

Kweya kairapu apunu mosi giripupu
(Mateyu 8:28-34; Maki 5:1-20)

26 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina tawana Gariri kamadumpu waka kawareya kaya-tagubu kaiwa da papasi daikere Gerasini ragidai mu tawanamugu bautagubu.
27 Iyesu waka kamadubu kanibu wairau surawa ki makeya ka apunu mosi bauwena e ika bananapupu. Apunu ki ka natere ki mu apunumaga mosi ko kweya kairapu dai e rabineya idiwa. E ebo tawaiya eba tondawa ko mara ropani kawaya ka e iyapana popai kwakwarepumaga ragu rabineya naka-pamawa ki mu watamugu ukwarawa. E sipuma eba umarawa ko ni matarau umawa.
28 E Iyesu empupu ki ka e kwewena Iyesu yabareya gwairiwena ukwapu manako e bonanai ragiragi kawaya wagubu ke; "Iyesu, Kawainuga God Kunumau Tondau e Gubagai

ka kau. Kau gwede berapana ki nana nau bamaneya baunugibi? Nau nidiyani; Kau eba girisini."

29 E yona ki wagubu ki mibai ka Iyesu ororeya mena kweya kairapu e rabineya tondawa ki siwakekepupu.

Naiya, mara ropani kawaya ka keyai berokoi ki apunu ki wadubu doko kasiyara kweyawa. E bigawagana ki nana ka iyapana kawareya kawareya e idai kerarai taburuba pokaiya umamawa dokodoko, ko e kwikwi gengemu-wagawa taburuba ki purupurutagamawa manako kweya kairapu ki e yabiripiyawa da e iyapana eba idiwu tawaneya ki kayawagawa umawa.

30 Ko Iyesu apunu ki empupu manako kweya kairapu e rabineya tondawa ki manupupu, wagubu ke; "Kau sigi ka badidi?"

"Nau sini ka Damu Kawaya." E inako wagubu ki mibai ka kweya kairapu ropani kawaya apunu ki e rabineya idiwa.

31 Kweya kairapu ki kawareya kawareya nuwasiyasiya nene Iyesu siyamawa, tagamawa ke; "Bita wadamana tawaneya waira kobaiya ki kau eba tononiyo."

32 Karako ka kweya madanai daikere eba uwama ka papa boyo ropani kawaya eba bigabigai buri sipuratagamawa idiwa. Kweya kairapu papa boyo ki emitampu ka mu Iyesu kawareya kawareya siyamawa, tagamawa ke; "Kau nuwagi manako nu kaigamu bo buri rabinamugu teteigamu idiwomu."

"Ki baganai, kaiwagi." Iyesu inako wagubu,

33 manako kweya kairapu ki kuduba apunu ki kamadumpu matarau bautagubu kayatagubu manako bo ki rabinamugu tetetagubu. Ki makeya ka bo ki kuduba mu yabaramaga babawena kweya ki erida mena garugarumupu kaburu sikisikimupu manako nonamaga kubabu popotagubu gawarara.

34 Bo baikamutagamawa ragidai ika idiwa gwede wenawena ki kuduba emupu ka mu wakapatagubu kaya-tagubu tawa tawa iyapana tademawa iwa,

35 manako iyapana ki waratampu kayatagubu Iyesu bameya mu mubo yabumugere empamana ki nana bau-tagubu. Bautagubu ka mu apunu ki naiya kweya kairapu e rabineya idiwa ko karako kamadumpu kayatagubu ki e yabarai supasupawena monagawena ika Iyesu kerareya bagi kawaya tondawa emupu. Mu matakira ki emupu ka mu notamaga kowena kudu mete waina-pamawa.

36 Ko bo baikamutagamawa ragidai ubumpu mu mubo yabumugere apunu ki badidi maba iyawena emupu ki sisiyai kuduba mu kowamuguma kabuwatampu.

37 Tawana Gerasini ragidai kuduba yona ki wainamupu ka mu kudu ebotau wainamupu didigura-maga mete wagubu manako mu Iyesu baiyonomupu ki pokere e waka rabineya ade yapu posiwena kamaditapu kaya-wena.

38 Iyawena apunai ki Iyesu mete kayatagamana ki nana wagubu ko Iyesu e munapupu sibu, wagubu ke;

39 "Ae, ki pa mena. Kau wiranuwagi kau tawageya kayanuwagi manako Mamanuga God kau nene bagi kawaya badidi kwaewena ki sisiyai kuduba kau kowagiyoma tade."

Iyesu inako wagubu manako apunu ki kayawena natere ki rabineya e bameya Iyesu badidi kwaewena ki sisiyai kuduba iyapana tadeyawa umawa.

Munu ridai popai ade ridi sigisigirai
(Mateyu 9:18-26; Maki 5:21-43)

40 Iyesu waka kawareya ade wira-wena kayawena kaburu papasi daikere bauwena ka iyapana kuduba e nawanai ika idiwa ki e paraupamawa ade e diriwai kwaetagamawa.

41-42 Ki makeya ka Diyu ragidai gurigurimaga tawai ki debai apunai mosi ika bauwena Iyesu yabareya kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu. Apunu ki e petei eyaka mena ki e kwamurai ka ida esida kewowena kerapu apeya (12) ki e sigirawena powagana kwaewagawa ki pokere apunu ki Iyesu gigipiyawa da e tawaiya e mete kayatagamana ki nana wagubu.

Iyesu mete kayatagubu ko iyapana ropani kawaya e kwagaramupu paupuna-mpu mete kayatagubu.

43 Iyapana ropani kawaya ki mu paunamugu ka ridi mosi ika kaniyawa ki kwamura ida esida kewowena kerapu apeya (12) rabineya sigira mena tondawa ko e kobaiya dara maramara bauwagawa. Iyapana e iyapamana kwaetagamawa ko e eba iyawena.

44 Ridi ki iyapana paunamugu Iyesu tagere ika kaniyawa manako e giyansu mena kanibu Iyesu midi tatamai ki madanai mena geyapupu manako ki makeya ka e kobaiya bauwagawa ki deni mena kewowena.

45 Ko Iyesu wirawena iyapana manutapu, wagubu ke; "Ki nima nau geyasinibu?"

Iyapana kuduba tagubu bodaboda ki pokere apunu Pita kanibu Iyesu sibu, wagubu
ke; “Kaiwawoni kau emani, iyapana ropani kawaya karako kau kwagaranimpu ki
geyaniyamu.”
46 Ko Iyesu wagubu ke; “Kasiyara mo nau rabinaneya bauwena kayawena ki nau
wainapuwani ki pokere nau kataineya da iyapana mosi nau geyasinibu.”
47 Ridi ki wainapupu da e kwaewena ki wekepana yawatai pa mena ki pokere e
kudu mibi didigurai bauwena Iyesu kerareya kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu
manako iyapana kuduba yabaramugu ka e gwede nana Iyesu geyapupu ade e badidi maba
garugaru mena iyawena ki sisiyai kuduba e wagubu matara.
48 Ko Iyesu ridi ki empupu manako denai sibu, wagubu ke; “Peteni, kau sumagi ki
pokaiya kau iyanugibi. Kau sigiragi wana kewowena ki pokere nuwabagi rabineya
kayanuwagi.”
49 Iyesu yona ki wagawa makeya ka iyapana mosi apunu Yairusi e tawai deneya
bauwena apunu Yairusi sibu, wagubu ke; “Kau petegi powena. Nu Nidiyau Kabukabuwa
Apunai yau wauneya bauwagubena ki ka baganai ko kau petegi karako powena ki pokere
siyo da e wirayagisi kayayagisi.”
50 Iyesu yona ki e wenagui mena wainapupu kamadubu manako apunu Yairusi sibu,
wagubu ke; “Kau notagi eba koyogono ko nau mena sumasiniyowa ki kau petegi ade
iyayagisi.”
51 Mu tawau bautagubu ka Iyesu iyapana kuduba munatapu manako apunu Pita yo
Diyoni yo Diyemesi ade munu ridai ki e inai mamai mete kina ki mu mena waratapu tawa
rabineya yamupu.
52 Iyapana kuduba ika idiwa munu ki powena ki yadi wadamawa apenai meyamawa
ki pokere Iyesu mu tadebu, wagubu ke; “Wi gwede apenai meyamu? Munu ridai ki eba
powena ko e pa ukwarau.”
53 E inako wagubu ko mu kataimugu da munu ki mibai powena ki pokere mu e
gwaigwitapamawa.
54 Ko Iyesu kanibu munu popai ki idaiya wadubu manako sibu, wagubu ke; “Peteni, nau
nidiyani wainapi; Kau kiri uburi.”
55 Ki makeya ka munu ridai ki e keyai ade bauwena e rabineya yapu ugwadubu iyaiya
manako e garugaru mena kipu ubupu. Ko Iyesu mu tadebu, wagubu ke; “Wi bani dai
kwemuri kupoto.”
56 Munu ridai ki e inai mamai mu notamaga kowena kodabamaga kamupu ko Iyesu mu
tatamatapu da mu petemaga badidi maba iyawena ki sisiyai mu iyapana eba tademana ki
nana wagubu.

9

Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai tonotapu kayatagubu
(Mateyu 10:5-15; Maki 6:7-13)

1-2 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewowena kerapu apeya mu nene
wagubu bautagubu manako e kasiyara tagebu da mu kayatagamana kweya kairapu
ebo ebo siwakeketamana ade iyapana sigira-tagubu ragidai mete iyatamana ki nana. E
kasiyara inako tagebu manako Mamanuga God e gari rabineya idiwana ki yonai iyapana
tademana ki nana mu tonotapu,
3 tadebu, wagubu ke; “Yawata gwedegwedei, guna, igwa, masura, bowa madai, ade
gwedegwede raragai inako ki kuduba wi kamadumuri pa ida kasikasi kaiwagi.
4 Wi tawa mo baiwagi manako iyapana mo wi nene kwaewagau ki ka wi e bameya
ukwapu-muri idiwoi da wi natere ki kamadu-muri makeya, ko wi tawa yabayababa mo
eba ukwapumuri.
5 Ko wi natere mo baiwagi manako iyapana wi nene eba kwaetogomono ki ka mu bera-
maga berokoi matarapamana ki nana ka wi waigugu yau mena kwaiwagi; Wi kerapuga
dogiyai mu tawamaga katamuruiya mena pasipumuri. Mu waigugu ki empomoto ki mu
kataitagisi da mu paeremupu.”
6 Iyesu inako tadebu manako mu kayatagubu kaiwa tawana tawana tawa tawa Ma-
manuga God e yonai bagi kawaya iyapana tademawa ade sigira ragidai mete iyatamawa
iwa.

Apunu kawai Erodi e notai babawena
(Mateyu 14:1-12; Maki 6:14-29)

7 Tawana Gariri ragidai mu kawai-maga Erodi gwedegwede yau kuduba wenawena ki
sisiyai wainapupu ka e notai babawena. Iyapana dai tagubu da iyapana siruwatamiyawa
apunai Diyoni naiya powena ki ade iyawena kipu ubupu,

8 dai tagubu da oragai apunai Eraidiya ade wirawena bauwena, ade dai tagubu da
Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai mosi ki naiya takari kawaya
tondawa ko powena ki ade iyawena kipu ubupu bauwena.
9 Apunu Erodi iyapana yonamaga ki wainapupu ka e notai babawena, wagubu ke; "Nau
apunu Diyoni e gobai meyamana puru ki yonai suwagubuwani ko apunu karako bauwena
matakira ebo ebo kwaewagau wainapakani ki e ka nima?" Apunu Erodi e notai inako
wagubu manako e Iyesu empana ki nana ki yawatai kwaenepiyawa tondawa.

Iyesu iyapana 5,000 bani tagebu
(Mateyu 14:13-21; Maki 6:30-44; Diyoni 6:1-14)

10 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ade wiratagubu bautagubu manako mu badidi
kwaetagamawa ki sisiyai mu makeya makeya Iyesu simupu. Simpu kewowena ka e mu
waratapu iyapana kamaditampu manako mu mubo mena kayatagubu natere mo si ka
Besaida bautagubu.
11 Ko mu tawana bani deneya kaya-tagamawa ki iyapana ropani kawaya mu emitampu
manako ewakumatampu kayatagubu mu bamamugu ade bau-tagubu. Iyesu iyapana
nuwaboyamaga wainapupu ki pokere e mu diriwamaga kwaewena Mamanuga God e gari
rabineya idiwana ki yonai mu tadeyawa ade sigira ragidai mete iyatamiyawa.
12 Madega kanibu kekerawagawa ka Iyesu tadeyau kabukabuwa ragidai e bameya
bautagubu manako simupu, tagubu ke; "Madega surana kwaewagau ko tawana yau ka
tawa pa mena ki pokere iyapana ropani kawaya yau tonotami da mu tawa tawa kayatagisi
ukwapamana watai kwaenepomoto ade bani kupamana ki mete kwaenetagisi."
13 Mu inako tagubu ko Iyesu mu emitapu manako denai tadebu, wagubu ke; "Ae, ki inako
pa mena. Wi wiga baniga dai tagemuri da mu kupomoto."
Ko mu denai e simupu, tagubu ke; "Akae, nu bani buredi ida daikere mena ade iyana
apeya ki mena nu nuga masuranuga temipi, ko iyapana yau ka ropani kawaya eba
bigabigai. Nu kaigamana mu banimaga gimarapamana ki nene nuwegei bo?"
14 (Iyapana ika damumupu idiwa ka ropani kawaya, uratanai mena ka kuduba 5,000.)
Ko Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu ke; "Wi kaiwagi iyapana
tademuri da damu mo rabineya ka iyapana 50 idiwoto ade mosi rabineya ka 50 idiwoto,
mu inako idiwoto kaya-tagisi."
15 E tadeyau kabukabuwa ragidai kaimpu iyapana makeya makeya inako nakatampu
kewowena,
16 ka Iyesu bani buredi ida daikere mena ade iyana apeya ki mete tepupu pairawena
esida kunumau yabu tapu Mamanuga God bameya parauwena manako bani ki gerepupu
e tadeyau kabukabuwa ragidai tagebu da mu bani ki iyapana tagemana ki nana wagubu.
17 Iyapana kuduba bani ki kupampu matetagubu manako ki eweya ka Iyesu kowakowai-
yoma bani pirai kwanamupu kode rabineya nunumupu manako kode ida esida kewowena
kerapu apeya posi-tagubu.

Apunu Pita Iyesu nu Iya Negeyana Apunai Keriso sibu
(Mateyu 16:13-28; Maki 8:27-9:1)

18 Mara mosi ka Iyesu e eya mena guriguriwagawa tondawa manako e tadeyau kabuk-
abuwa ragidai e bameya bautagubu. Ko Iyesu mu manutapu, wagubu ke; "Sidimuri;
Iyapana tawana tawana idiwu ki mu nau nene badidi tagamu? Mu wainapiyamu da nau
ka nima?"
19 Ko mu denai e simupu, tagubu ke; "Mu dai wainapiyamu da kau ka iyapana
siruwatamiyawa apunai Diyoni. Ade dai tagamu da kau ka oragai apunai Eraidiya ade
wiranugibi baunugibi. Ade dai tagamu da kau ka takari kawaya Mamanuga God e bonanai
wainapiyeya nuwegeya ko ponugibi manako ade iyanugibi kipi ubupi ki apunai."
20 Mu denai inako tagubu manako Iyesu mu ade manutapu, wagubu ke; "Ko wiyo, wi
wainapiyamu da nau ka nima?"
E yona ki wagubu ka apunu Pita denai e sibu, wagubu ke; "Kau ka nu Iya Negeyana
Apunai Keriso, Mamanuga God e nene."
21 Apunu Pita inako wagubu, ko Iyesu mu umunumaga umapu da mu yona ki iyapana
mo eba siyamana ki nana,
22 manako ade tadebu, wagubu ke; "Nau Kunumau Kawapuwani Apunai aita ewa
midi makari kawaya mo bananapani. Iyapana kawakawai, Mamanuga God bameya
dobopiyamu ragidai, ade Mamanuga God e gorai ki kataimugu ragidai mete kina ki
mu kuduba ka nau tagararasinimoto manako ubumoto nau wadisinimoto susinimoto
poyo. Nau posugani ko mara apeya eyaka kewoyagisi eweya ka nau ade iyasugani kirani
uburani."

23 E inako wagubu manako mu kuduba ade tadebu, wagubu ke; “Iyapana nima
nuwaiya nau ewaneya kayawagana wainapiyau ki ka gwedegwede kuduba e eya iyai
nene wainapiyau ki kuduba e kamadini manako nau ripa korosi kawareya makarisugani
ki maba e mete bita makari nau pokanere maramara bananapana ki kudeya e eba
wainapono ko kasiyarai kawaya e eya korosi maba kawarapoto yabadini nau ewaneya
uburoto.
24 Iyapana nima e eya iyai karako yewe wairau ki nene wainapiyau ki ka e eya iyai ewa
nene ki e kaupiyau. Ko iyapana nima nau pokanere e eya iyai karako nene kaupiyau ki ka
aita ewa ka iya mibai bananapoto yadini.
25 Iyapana nima waira yau gwede-gwedei kuduba tepiyau ko e eya iyai ewa nene ki e
kaupiyau manako e poyagisi ki ka e aita ewa gwede yadini?
26 Iyapana nima nau pokanere bo nau yonani suwagubuwani ki pokaiya midimamayag-
isi ki ka aita ewa nau Kunumau Kawapuwani Apunai nau Mamai ade e aneyaiyoma
bagi kawaya mete kina mu tanimaga pokaiya ade wirasugani bausugani makeya ki nau
uburani iyapana ki mete midimamapani.
27 Nau yona yau mibai wi nidiyakani; Wi karko idiwu ragidai Mamanuga God e kasiyarai
matarayagisi wi yabugere empumuri were ewa ka wi dai popoiwagi.”

Iyesu kiyabui wirawena taniwena
(Mateyu 17:1-8; Maki 9:2-8)

28 Iyesu yona ki wagubu makeya pura eyaka mena kwaitana kewowena eweya ka e
apunu Pita yo Diyoni yo Diyemesi waratapu mu mubo mena guriguritagamana ki nana
kweya mo yamupu.
29 Iyesu guriguriwagawa makeya ka e kiyabui wirawena ebo wenawena ade e midi
tatamai poe kawaya ki mete wirawena taniwena sinini tawana kuduba minibu siwa.
30 Garugaru mena ka iyapana apeya ika matarataguba Iyesu mete yonatagamawa
ubumawa. Mosi ka oragai apunai Mosisi ade mosi ka oragai apunai Eraidiya.
31 Kunuma tanai bagi kawaya kawapu mu kawarimugu minibu siwa manako Ma-
manuga God e ebo nuwaiya winepupu tapu ki makeya Iyesu natere Diyerusa-remu
rabineya bita bananapana powagana ki sisiyai mu e mete tagamawa ubumawa.
32 Apunu Pita e kowaiyoma mete kina ukwapamawa ki yabutagubu ki ka mu Iyesu
kiyabui tanai kawaya ki emupu ade iyapana apeya e mete yonatagamawa ubumawa ki
mu mete emitampu.
33 Iyapana apeya ki Iyesu kamadamana kwaetagamawa ka apunu Pita ubupu Iyesu sibu,
wagubu ke; “Kaiwawoni, nu yewe wi mete idiwei ka bagi kawaya. Karako ka nu nabonabo
apeya eyaka yewe waditamamu, mosi ka kau nene, mosi ka oragai apunai Mosisi e nene,
ade mosi ka oragai apunai Eraidiya e nene. (Apunu Pita yona ki wagawa ka e notai
babawena wagawa.)
34 E yona ki wagawa makeya ka oroguma kawapu mu ruputapu ki pokere mu notamaga
kowena kudu mete wainapamawa.
35 Ko bonana mosi oroguma rabineya mete bauwena, wagubu ke; ‘Yau ka nau Gubagani.
Nau e winepuwani ki pokere e mena yonai ki wi wainapiyoi idiwoi.”
36 Bonana ki yona inako wagubu kewowena eweya ka mu Iyesu e eya mena ika uburawa
emupu. E tadeyau kabukabuwa ragidai apeya eyaka ki mu yabumugere badidi emupu
ade waina-mupu ki mu mubo mena notapamawa idiwa ko sisiya ki mu iyapana mo eba
simupu.

Keyai Berokoi munu mosi giripupu
(Mateyu 17:14-18; Mateyu 17:22-23; Maki 9:14-27; Maki 9:30-32)

37 Nawaru puruwena ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kweya kawareya ade
wiratagubu kawamawa manako mu kweya kerareya bautagamawa makeya ka iyapana
ropani kawaya mu ika bananatampu.
38 Iyapana ropani kawaya ki mu pauna-mugu ka apunu mosi ika uburawa e bonanai
ragiragi kawaya wagubu ke; “Nidiyei Kabukabuwa Apunai, nau nidiyakani wainapi; Kau
waitasini nau gubagani eyaka mena yau emani.
39 Maramara ka keyai berokoi mosi garugaru mena bauwagau kwewagau nau gubagani
wadau wairau kwenupiyau da e idai kerarai kuduba patototagamu manako e umunai
gipoporai bauwagau uwari sisiripiyau. Keyai berokoi ki kawareya kawareya e makari
kweyau ko garugaru mena eba kamadau.
40 Kau tadeyei kabukabuwa ragidai mu keyai berokoi ki siwakekepamana ki nana nau
tadebuwani, ko mu siwakekemupu ko e eba bauwena kayawena.”
41 Apunu ki inako wagubu, ko Iyesu denai wagubu ke; “Wi nau eba suma-siniyamu
ragidai. Wi paerepiyamu kawaya daganani. Nau mara badibadi yabaranugu wi mete

yewe idiwomu? Nau mara badibadi wi bitaga kawaraponi yaroni tondoni?” E inako
wagubu manako wirawena apunu ki sibu, wagubu ke; “Baganai, kau gubagagi wadi nau
bamaneya yabi.”
42 Munu ki yabadawa makeya ka keyai berokoi ki e ragiragi kawaya minibu wairau
kwenupupu manako munu ki e idai kerarai kuduba patoto-tagubu. Ko Iyesu e bonanai
ragiragi kawaya keyai berokoi ki siwakekepupu, munu uratanai ki iyapupu manako
wadubu e mamai kwebu.
43 Iyapana kuduba Mamanuga God e kasiyarai kawaya ki emupu ka mu notamaga
kowena kodabamaga mete kamupu.
Iyesu bagi kawaya badidi kwae-wagawa umawa ki kawareya iyapana deni deni taga-
mawa kasiwara idiwa ki pokere Iyesu wirawena e tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu,
wagubu ke;
44 “Nau karako wi nidiyani ki wi notaga eba gogayagisi; Iyapana ubumoto nau Kunumau
Kawapuwani Apunai nau yogoni tagisi manako iyapana dai ki mu idamaga rabineya nau
tamusinimoto.”
45 E inako wagubu ko mu notamaga ka gwede mo bodapupu da mu yona ki mibai
eba wainamupu. Mu e manupamana ko mu kudu mete waina-mupu ki pokere eba
manumupu.

Nima ka kawaya esida?
(Mateyu 18:1-5; Maki 9:33-40)

46 Mara mosi ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mu paunamugu nima ka kawaya
esida ki sisiyai mu mubo deni deni tagamawa kasiwara idiwa.
47 Mu notamaga badidi nota-pamawa ki Iyesu e ororeya mena kataiwena ki pokere e
munu mosi wadubu e madaneya tapu,
48 manako tadebu, wagubu ke; “Iyapana nima nau sini pokaiya munu yau maba e
diriwai kwaewagau ki ka e nau diriwani mete kwaewagau. Ade iyapana nima nau
diriwani kwaewagau ki ka e nau Tonosinibu Apunai ki e diriwai mete kwaewagau. Nau
yona mibai suwagani wainapumuri; Wi wainapiyamu da wi paunagau nima ka erida ki e
ka esida, ade wi wainapiyamu da wi paunagau nima ka esida ki e ka erida.”
49 Iyesu inako wagubu, ko apunu Diyoni ubupu e sibu, wagubu ke; “Nidiyei Kabukabuwa
Apunai, apunu mosi kau sigi pokaiya kweya kairapu siwakeketamiyawa ki nu emipi, ko e
ka eba nu mete ewapuru iwei ki pokere e badidi kwaewagawa ki nu e kamadana ki nana
simipi.”
50 Apunu Diyoni inako wagubu, ko Iyesu wirawena e tadeyau kabukabuwa ragidai
apunu Diyoni mete kina denai tadebu, wagubu ke; “Ae, wi e inako eba bodampena, mibai
ka iyapana nima wi eba tagararaniyau ki e ka wi waretaga.”

Tawana Sameriya ragidai Iyesu tagararamupu

51 Mamanuga God e Iyesu ade tepapana kunumau kayawagana ki marai rogobiwena ki
makeya ka Iyesu natere Diyerusaremu kayawagana ki nana wainapupu ki pokere e kipu
ubupu deni mena natere ki yawatai kayawena.
52 E kowakowaiyoma yabiri tonotapu e nene okukunatagamana ki nana ki mu kay-
atagubu kaiwa da yawatau ka mu tawana Sameriya ragidai mu nateremaga mo bau-
tagubu.
53 Natere ki ragidai wainamupu da Iyesu natere Diyerusaremu kayawagawa ki ka mu
gagayatagubu e diriwai eba kwaetagubu ko baiyonomupu.
54 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai Diyemesi yo Diyoni yona ki wainamupu ka mu
nuwamaga pupuwena manako wira-tagubu Iyesu simupu, tagubu ke; “Kaiwawonuga, kau
badidi wainapiyei? Nu Mamanuga God siyamu da mata nonarai kunuma were kaworoto
natere yau ragidai ki uratamini popo bo?”
55 Mu inako tagubu, ko Iyesu mu nakaritapu,
56 manako mu natere ki kamadumpu natere mo kayatagubu.

Nu Iyesu eweya badidi maba kaigamu
(Mateyu 8:19-22)

57 Mu yawatau kayatagubu kaiwa ka apunu mosi Iyesu bameya bauwena manako sibu,
wagubu ke; “Kau tawana bani kayanuwagi ki nau mete kina kau ewakumaniyoni umoni.”
58 E inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Taku kamarai ki mu gawaramaga
mete kina ade midiwari iyarau iwu ki mu tawamaga mete ripa kawareya wadamu ko nau
Kunumau Kawapuwani Apunai nau ukwarana bo aiyatasugana gawarani mo pa mena.”
59 E apunu ade mosi sibu, wagubu ke; “Kau yabi nau ewaneya uburi mete kaigamu.”

Ko apunu ki denai wagubu ke; “Kaiwawoni, kamadisini da nau yabiri kayasugani nau
mamai powena ki ononopani were ewa ka nau bausugani kau ewageya kayasugani.”
60 Apunu ki inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Iyapana keyaimaga
powena ragidai ki mu mena ubumoto popotagubu ragidai onono-tamini, ko kau upigi
ka yau kena; Iyapana kebomana Mamanuga God e gari rabineya idiwana ki yonai kau
dimanugowa umowa.”
61 Ade apunu mosi bauwena Iyesu sibu, wagubu ke; “Kaiwawoni, nau kau ewageya
kayasugani ko kau naiya tonosini da nau niya iyapananiyoma parautamani were ewa ka
nau uburani kau ewageya kaniyani.”
62 E inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Iyapana nima Mama-nuga God
e upi kwaewagau ko ade wirawagau ewere kayawagana ki wainapiyau ki e kwaitana ka
Mama-nuga God e gari rabineya e kasiyarai pokaiya idiwana ki upi eba kwaeyagisi.”

10

Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai tonotapu kayatagubu

1 Ki eweya ka nu Kaiwawonuga e tadeyau kabukabuwa ragidai ropani kawaya (72)
ki winetapu da mu e upi kwaetagamana ki nana. E tawana tawana ewa kayawagana
wainapiyawa ki tawanai ka e mu apeya tawana mo tonotapu ade apeya tawana mo tono-
tapu. E inako kwaewena,
2 manako yona yau tadebu, wagubu ke; ‘Maura ka kawaya daganani ko raupomu
ragidai ka eba ropani ki pokere upi apunai bameya guriguriwogoi da e raupomu ragidai e
kokoreya raupomutagamana ki nana tonotamini.
3 Karako wi kaiwagi, ko nau nidiyani wainapumuri; Wi ka papa sipi munai ki maba ko
taku kamarai wasibena ki mu paunamugu ka nau wi tononiyakani.
4 Wi kaiwagi ki ka bowa madai ki sikwai bo igwa bo kerapuga tatamai inako ki wi eba
tepiyoi ko ida kasikasi mena kaiwagi. Ade wi iyapana yawatau bananatamuri ki wi eba
ubumoi mu parautamiyoi kwaenda wi madega kewopumuri.
5 Wi tawa mo yamuri ki ka wi yabiri yona yau mena iwagi ke; “Parau kawaya nuwabagi
pokaiya.”
6 Iyapana mosi ika nuwabagi rabineya tondau ki ka e wi parauga ki mibai wainapoto.
Ko tawa ki rabineya iyapana mo inako pa mena ki ka wi parauga iwagubu ki wirayagisi wi
wiga rabinagau mete wadumuri kaiwagi.
7 Wi tawa mo yamuri ki ka wi tawa ki mena rabineya kupeiwogoi idiwoi ko eba tawa
roroneya iwoi. Iyapana ubumoto bani yo awana wi negemoto ki ka baganai, ki ka wi upiga
kwaiwagamu ki denai.
8 Wi natere mo baiwagi manako iyapana ika idiwu wi diriwaga kwae-tagisi ki ka
baganai, mu bani negemoto ki wi kupumuri.
9 Sigira ragidai dai ika mete kina ki wi ubumuri mu iyatamuri ade iyapana tademuri,
iwagi ke; “Wi Mamanuga God e gari rabineya kaiwana idiwana ki marai waunitau wi
bamagau baiyagisi.”
10 Ko wi natere mo baiwagi manako iyapana ika idiwu wi diriwaga eba kwaetagisi ki ka
wi imatau ubumuri manako iyapana ika idiwu ki yona yau mena tademuri, iwagi ke;
11 “Wi tawanaga dogiyai nu kerapunugu pasipupu ki nu wiga wairagau minimei gwepe-
mei. Ko wainapumuri; Mamanuga God e gari rabineya kaiwana idiwana ki marai wana
rogobiwena.” Wi inako mena mu tademuri.
12 Nau nidiyani wainapu-muri; Iyapana bigimaga denai wadamana ki marai baiyagisi
ki ka natere Sodomu ragidai bita maraitau yadini ko wi diriwaga eba kwaetagubu ragidai
ki mu ka bita kawaya daganani bananapomoto.
13 Akae, natere Korasini ragidai. Akae, natere Betaida ragidai. Wi ka aita ewa bita
kawaya daganani bananapu-muri. Matakira kawakawaya wi paunagau wenawena ki
wi yabugere emupu ko wi notaga eba wirawena. Natere Taya yo natere Saidoni ragidai
matakira ki maba empena ki ka mu ororeya mena mu beramaga berokoi ki kamadumpena
mu notamaga wirawagu-bena Mamanuga God kabuwampena manako mu ubumpena
gwedegwede tegetegerei umampena ku pasitagu-mpena ade mibai nuwaboyai idimpena.
14 Mamanuga God e idai gurai wi naurigau ugwadiniyana ragiragi ki marai baiyagisi ki
ka e uburoto natere Taya yo natere Saidoni ragidai kawaya daganani nuwanuwatamini ko
e wi maraitau nuwanuwaniyoto.
15 Ade natere Kaponiyamu ragidai, wi waina-piyamu da wi wibo kasiyaraga pokaiya
esida kunumau yamuri, ko nau nidiyani wainapumuri; Ki pa mena. Mamanuga God e
deni mena wi erida nununiyoto giriniyoto.”

16 Iyesu inako wagubu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai yona yau mete tadebu, wagubu ke; “Iyapana gwedewau wi yonaga wainapiyamu ki ka mu nau mete wainasiniyamu. Ade iyapana gwedewau wi tagararaniyamu ki ka mu nau mete tagararasiniyamu. Ade iyapana gwedewau nau tagarara-siniyamu ki ka mu nau Tonosinibu Apunai ki e mete tagararapiyamu.”

Iyesu tadeyau kabukabuwa ragidai wiratagubu ade bautagubu

17 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ropani kawaya (72) ki mibi mamamai ade wiratagubu Iyesu bameya bautagubu manako simupu, tagubu ke; “Kaiwawonuga, nu kweya kairapu kau sigi pokaiya siwakeketameya ki ka mu nu umununuga wadamawa bautagamawa kayatagamawa.”

18 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; “Berokoi Apunai Seitani e gwairiwena kauwena yangwara maba kunuma were kawapu ki nau empuwani.

19 Nau nidiyani wainapumuri; Nau kasiyara kuduba negebuwani da wi ubumuri wi iyaraga Seitani e raurupumuri manako e kasiyarai kuduba ki wi bamagau pamenayagisi. Nau kasiyara wi nege-buwani da wi motamota berokoi bo tori bo gwede berokoi inako ki wi taisi kurakuratamuri ko mu bidara wi eba negeni.

20 Nau yona yau nidibuwani ki kuduba ka mibai ko nau ade nidiyani wainapumuri; Keyai berokoi wi umunuga wadumupu bautagubu kaya-tagubu ki pokaiya wi eba mamama-iwogoi ko Mamanuga God wi siga kunumau okapupu ki mena pokaiya wi mamamaiwagi.”

21 Ki makeya ka Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya Iyesu rabineya posiwena mamama kwebu manako e mibi mamamai Mamanuga God bameya parauwena, wagubu ke; “Mamai, kau ka kunuma yo waira ki Kaiwawoi ki pokere nau parauniyakani. Gora kataimugu ragidai ade katai ebo ebo kataitagubu ragidai ki mu bama-mugu ka kau yonagi wekepipi, ko iyapana karako munu rasi maba idiwu ki mu mena bamamugu ka kau notagi matarapipi. Ena, Mamai, kau kaubo nuwageya wainapipi da baganai ki pokere kau inako kwaenugibi.”

22 Iyesu Mamanuga God bameya inako parauwena kewowena ki ka e ade wagubu ke; “Nau Mamai gwedegwede kuduba tegebu nau umani sidibu. E mena e eya Gubagai nau kataisinibu wetawetara ade nau niya mena ka nau Mamai kataipuwani wetawetara. Ade iyapana gwedewau ki nau naubo nuwaneya winetapuwani da mu nau Mamai kataipamana ragidai ki mu mete kina ka nau Mamai kataipomoto.”

23 Iyesu yona ki wagubu kewowena ka e wirawena e tadeyau kabukabuwa ragidai mu mubo mena yona yau tadebu, wagubu ke; “Gwedegwede iyapana eba empiyamu ki wi yabugere empiyamu ki pokere mamamaiwogoi.

24 Nau yona mibai nidiyani wainapu-muri; Oragai Mamanuga God e bonanai wainapa-mawa tagamawa ragidai ropani kawaya ade kawakawai ragidai ropani kawaya mete kina ki mu ka wi karako badidi empiyamu ki mu mete empamana wainapamawa ko mu eba emupu. Ade wi karako badidi wainapiyamu ki mu mete wainapamana wainapamawa ko mu eba wainamupu.” Iyesu inako wagubu.

Keyakeyai tawana Sameriya apunai mosi e naureya

25 Mamanuga God e gorai kataiya apunai mosi Iyesu kerareya wadana ki nana e bameya bauwena manako manupupu, wagubu ke; “Sidiyei Kabukabuwa Apunai, nau badidi maba kwaesugani da nau denai maramara tondana kaniyana ki iyai yadani?”

26 Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Kau manugi ki denai ka Mamanuga God e okai rabineya ka badidi wagau? Kau oka ki iyabapipi ki mibai kau badidi maba wainapiyei?”

27 Iyesu inako wagubu manako apunu ki denai wagubu ke; “Mamanuga God e okai wagubu ke; ‘Kau nuwagi notagi, kau mibigi ade kau kasiyaragi kuduba ki pokaiya nu Kaiwawonuga God deni mena nota kwarikwarisi-piyowa’, ade wagubu ke; ‘Kau kiya nene nota kwarikwarisinugei ki maba kau waretagi kau madanigeya tondau iyapanai ki e mete inako nota kwari-kwarisipiyowa.’

28 Apunu ki inako wagubu, manako Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Kau yona mibai nuwagibi ki pokere kau inako mena kwaenugowa ki kau iya tondowa kaniyowa.”

29 Ko apunu ki e nuwaiya ka e ebo notai utautapana wainapiyawa ki pokere e Iyesu ade manupupu, wagubu ke; “Mamanuga God e okai iyapana madaninugu idiwu nene wagubu ki ka iyapana gwedewau?”

30 E inako wagubu ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Nau keyakeyai mo karako suwagani ki kau wainapi; Apunu mosi natere Diyerusaremu kamadubu natere Diyeriko yawatai ki kayawena surawa da yawatau ka kuwa ragidai bautagubu e minimupu weumpu kwenumpu. E gwedegwedei ki mu rikamupu kuwamupu manako kawareya

kawareya gudapamawa da e powagana kwaewagawa ka mu e pa kamadumpu kayatagubu.
31 Mu kayatagubu eweya ka Mama-nuga God bameya dobopiyau apunai mosi yawata
ki surawa. E bidara wadubu apunai ki buri empupu ka e paerewena tagai wirapupu deni
mena kayawena, ko e eba waitapupu.
32 Ki eweya ka kunu Riwai mu apunumaga mosi yawata ki mete surawa. Ko e mete
kina bidara wadubu apunai ki empupu manako paerewena tagai wirapupu deni mena
kayawena.
33 Siyarai ka tawana Sameriya ragidai mu apunumaga mosi ika yawatau surawa da
bidara wadubu apunai ki buri empupu. E nuwaboyai wainapupu,
34 ki pokere e kanibu e bameya bauwena manako awana monamonai mosi ade awana
'waeni' mete kina ki tepupu apunu ki e kwatai kawareya pasipupu manako sikwapupu. E
kwatai sikwapupu kewowena ka e apunu ki wadubu e ebo papai 'donki' ki kawareya tapu
manako togipupu kayatagubu kaiwa da tawa mo bau-tagubu ka e bidara wadubu apunai
ki ika tawa rabineya tapu manako ika kwayubapiyawa tondawa.
35 Nawaru puruwena ka e bowa madai bauburai apeya warapupu tawa ki apunai mosi
kwebu manako sibu, wagubu ke; 'Bidara wadubu apunai yau kau kwayubapiyowa. Kau
bowa madai e pokaiya kwenupi ki nau ade wirasugani bausugani makeya ka nau ki
kuduba denai makeya makeya kau negeyani.' E inako wagubu."
36 Iyesu keyakeyai ki wagubu kewowena ka e Mamanuga God e gorai kataiya apunai
ki manupupu, wagubu ke; "Karako kau badidi wainapiyei? Iyapana apeya eyaka bau-
tagubu bidara wadubu apunai ki emupu, ko mu paunamugu nima ubupu nu kowa-
nuguma madaninugu idiwu mu bamamugu bagi kwaigemei ki maba apunu ki bameya
kwaewena?"
37 Gora kataiya apunai ki denai wagubu ke; "Nau wainapakani da apunu bauwena e
nuwaboyai waina-pupu ki kena."
E inako wagubu manako Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Kau yona mibai nuwagibi ki
pokere kayanuwagi ki maba kau mete inako kwaenugowa." Iyesu inako wagubu.

Ridi Meri yo Mata mu yonamaga

38 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kayatagubu iwa da natere mo bautagubu
ka ridi mosi si ka Mata mu bibitapu ki pokere mu e tawaiya kayatagubu.
39 Ridi Mata e yowai Meri kanibu nu Kaiwawonuga bameya kwarisiwena tondubu
manako e yona-wagawa ki yonai naigida mena waina-piyawa tondawa.
40 Ko ridi Mata e eba tondubu ko e tawiya ade upi marai kawai tawa rabineya e ebo mena
kwaewagawa ki pokere Iyesu badidi yonawagawa ki e eba wainapupu. E yowai bameya
eba bagi wainapupu manako e kanibu Iyesu empupu sibu, wagubu ke; "Kaiwawoni, nau
niya mena karako wi tawiyaga kwaesugakani. Nau yowani nau eba waitasiniyau ki kau
empiyei bo pa mena? Kau siyo da e yabadini nau waitasiniyoto."
41 Ridi Mata inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Mata, Mata, kau upi marai
kawai kwaenugei ki nene notapiyei ki pokere kau rabinagi urau.
42 Ko gwede mo eyaka mena ka kawaya esida. Kau yowagi Meri e ka supasupai bagi
kawaya kwaewena. E nau yonani wainapana ki diriwai kwaewagau ki pokere iyapana
mo eba baiyagisi e bodapoto."

11

Mamanuga God bameya gurigurigamana ki yonai
(Mateyu 6:9-13; 7:7-11)

1 Mara mosi Iyesu Mamanuga God bameya guriguriwagawa tondawa da kewowena ki
makeya ka e tadeyau kabukabuwa apunai mosi e bameya bauwena manako sibu, wagubu
ke; "Kaiwawoni, iyapana siruwa-tamiyawa apunai Diyoni e ka e eya tadeyau kabukabuwa
ragidai mu badidi maba Mamanuga God bameya guriguritagamana ki nana ki yawatai mu
kabuwatapu. Kau mete kina nu inako kabuwaniyo."
2 E inako wagubu manako Iyesu denai tadebu, wagubu ke; "Wi Mamanuga God bameya
guriguriwagi ki ka wi inako iwagi ke;
'Mamanuga, nu nuwanugu kau sigi bagi kawaya ki kawayayagisi. Nu nuwanugu kau garigi
rabineya kaiwana kau kasiyaragi pokaiya idiwana ki marai baiyagisi.
3 Kau nu baninuga maramara negeyowa,
4 ade nu kowanuguma berokoi nu bamanugu kwaetagubu ki nu nubo notanuga deni mena
surumipi ki maba berokoi nu kwaigibi ki kuduba kau mete kau kaubo notageya deni mena
surupi.
Kau kwayubaniyo da gwede ragiragi mo eba baiyagisi nu nukeniyoto.'

Wi inako guriguriwagi.”

5-6 Iyesu yona ki wagubu kewowena ka e tadeyau kabukabuwa ragidai ade tadebu,
wagubu ke; “Nau keyakeyai mo suwagani wainapumuri; Tedera paunau kau waretagi
mosi e bameya kaya-nuwagi e gudui mini, nuwagi ke; ‘Kabai, iyapana mo kemora yau
rabineya nau bamaneya bauwena ko nau diguma kororo ki pokere bani dai waitasini da
nau tawiyasugani bani kweyani.’ Kau inako nuwagi,
7 ko kau waretaga ki denai yagisi ke; ‘Kau badidi pokere nau girisiniyei? Nau gudu
umapuwani ade nau ridini mununiyoma mete kina ukwepemei ki pokere nau eba uburani
bani kau negeyani.’
8 Iyesu inako wagubu manako ade wagubu ke; Keyakeyai suwagubuwani ki mibai wi
wainapu-muri; Kau apunu ki bameya kawareya kawareya genenugowa tondowa ki ka
e kemora ki rabineya gudu kwaipoto bani negeni. Ki ka eba kau e waretai ki pokere e
uburoto bani ki negeni ko kau midimama eba wadinibu ko kawareya kawareya e gudui
miniyeya genepiyeya tondeya ki pokere e uburoto bani dai tepoto kau negeni.
9 Ki maba, wi Mamanuga God bameya badidi iwagi ki e negeni ade wi iya yawatai
kwaenepumuri ki ka e yawata ki wi kabuwaniyoto ade wi e gudui minimuri ki ka gudu
ki wi nene siwayagisi,
10 mibai ka iyapana gwedewau Mamanuga God bameya genetogomono ki ka e denai
mu tageni ade iyapana gwedewau kwaenetogo-mono ki ka mu mibai bananapomoto ade
iyapana gwedewau gudu minimono ki ka gudu ki mu nene siwayagisi.

11 Wi gwedewau munuguma mete kina ki wi yona yau wainapumuri; Wi munuga mosi
menamena kupana nene yagisi ki ka wi e motamota berokoi kugura kwemuri bo? Ae, pa
mena, wi menamena ki kwemuri.
12 Ade e midiwari bonai kupana nene yagisi ki ka wi e sisiya kawakawaya pakira ki
kwemuri kupoto bo? Ae, pa mena, wi midiwari bonai ki kwemuri.
13 Ki pokere wainapumuri; Iyapana wi ka eba bagi ko wi munuguma mu bamamugu
ka wi bagi mena kwaiwagamu ade puyo bagi mena mu tageyamu. Ko Mamanuga God e ka
bagi kawaya esida kunumau tondau ki apunai ki pokere wi mete kataigau da nima uburoto
e bameya geneyagisi ki denai ka e uburoto e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya iyapana ki puyo
kweyoto.” Iyesu inako wagubu.

Berokoi Apunai Seitani si daikere ka Besaboro
(Mateyu 12:22-30; Mateyu 12:43-45; Maki 3:20-27)

14 Kweya kairapu mosi apunu mo e umunai bodapupu da e yona eba wagawa ki Iyesu
siwakekepupu manako kweya kairapu ki matarau bauwena kayawagawa makeya ka
apunu ki yona supasupai ade wagubu. Iyapana ropani kawaya Iyesu matakira kwaewena
ki emupu ka mu notamaga kowena kodabamaga mete kamupu,
15 ko dai tagubu ke; “Kweya kairapu mu kawai-maga Besaboro e rabineya tondau
kasiyara kweyau manako kasiyara ki pokaiya ka e kweya kairapu kuduba ki siwakeke-
tamiyau.”
16 Iyapana dai inako tagubu ade dai nuwamugu Iyesu kerareya wadamana ki nana
e simupu, tagubu ke; “Kau kunuma kasiyarai pokaiya matakira mo kwaenuwagi da nu
empamu.”
17 Mu inako tagubu ko mu nuwa-maga notamaga ki Iyesu kataiwena kewowena ki
pokere e denai tadebu, wagubu ke; “Tawana mosi ki ragidai nuwarara tagarara kande
kasiwaratogomono idiwono ki ka mu purupurutagisi mu mubo mubo kaya-tagisi manako
mu tawanamaga ki gumoroyagisi gwaba umuroto. Ade iyapana tawa eyaka mena
rabineya ewa nauwa idiwono ki ka mu iyamaga giriyagisi mu mubo mubo kayatagisi.
18 Ko ki maba, Berokoi Apunai Seitani e ebo kowaiyoma mete kande kasiwara-tagisi ki
ka e kasiyarai badidi maba uburono? Ki pa mena. Wi iwagamu da nau keyai berokoi mu
kawaimaga Besaboro e kasiyara tegeyau pokaiya keyai berokoi siwakeketamakani, ko ki
badidi maba? Keyai berokoi mu kawai-maga nau rabinaneya tondibena ki ka nau badidi
maba nau niya kowaniyoma ki siwakeketapena?
19 Ade Besaboro e kasiyarai pokaiya nau kwaesugubena maba ki ka wi wiga kowaguma
nima kasiyarai pokaiya keyai berokoi ki siwakeketamuimbena? Besaboro mu mete
kasiyara tageyau bo? Nau nidiyani wainapumuri; Wi wiga kowaguma ki manutamuri da
mu tagisi.
20 Nau Mamanuga God e kasiyarai pokaiya keyai berokoi ki siwakeketamakani bau-
tagamu kayatagamu manako ki pokaiya ka wi kataigamana da Mamanuga God e gari
rabineya kaiwana idiwana ki marai wi bamagau bauwena.”

21 Iyesu inako wagubu, ade wagubu ke; “Apunu kasiyarai kawaya ta yo kepata tepoto e
ebo tawai taububarai purupono koyagai tondono ki ka kuwa apunai eba baiyagisi e tawai
ki baupoto bo e gwedegwedei giripoto.
22 Ko kasiyara kawaya esida apunai mosi baiyagisi tawa apunai ki e tai ade e kepatai
taoropoto ki ka e tawa apunai ki raurupoto e tawaiya yaroto. Tawa apunai e sumai ka e tai
ade e kepatai ki bamamugu tondau, ko ki ka eba baganai. Kasiyara kawaya esida apunai
ki baiyagisi ki ka e tawa apunai ki raurupoto e gwedegwedei kuduba tepoto nidapoto.
23 Nau nidiyani wainapumuri; Iyapana nima nau diriwani eba kwaewagau ki ka e nau
tagararasiniyau. Ade nima nau nene iyapana eba wara-tamiyau ki ka e mu daburita-
miyau.”
24 Iyesu inako wagubu, ade tadebu, wagubu ke; “Nau nidiyani wainapu-muri; Keyai
berokoi iyapana mosi kamadini baiyagisi kayayagisi ki ka e tondana aiyatawagana
tawanai waunai mo kwaenepono umono. E wata bagi mosi eba bananapoto ki ka e notai
yagisi ke; ‘Nau karako ade wirasugani wata naiya tondekeya ki kayasugani.’
25 E notai inako yagisi manako e wirayagisi baiyagisi ki ka e tawa meme warawaramupu
monagamupu bagi kawaya ki empoto,
26 ki pokere e mamamayagisi kayayagisi e kowaiyoma ida daikere kewowena daikere
apeya (7) e maba ko ade berokoi esida ki waratamini manako mu baitagisi ewapuru mena
ika idiwono. Naiya keyai berokoi eyaka mena iyapana ki rabineya tondawa ki makeya ka
e bagasitau tondawa ko karako ka keyai berokoi ropani kawaya e rabineya tawatagubu
idiwu ki pokere e iyai ka berokoi kawaya.” Iyesu inako wagubu.
27 Iyesu yona ki wagawa makeya ka ridi mosi ika iyapana paunamugu uburawa ki e
bonanai ragiragi kawaya wagubu ke; “Ridi nima kau wenanibu ade e amui kau kubabi
ki ridai ka mibi mamamai tondono.”
28 Ko Iyesu denai wagubu ke; “Kau yona ki nuwegei ko iyapana gwedewau Mamanuga
God e yonai wainapomono makeya makeya kwaetogomono ragidai ki mu ka mibi mama-
mai idiwono.” E inako wagubu.

Iyapana matakira empamana ki nana tagamawa
(Mateyu 12:38-42)

29 Iyapana ropani kawaya Iyesu kwagaramupu ubumawa ka e wirawena mu tadebu,
wagubu ke; Iyapana karako idiwu ragidai wi beraga ka eba bagi. Wi kunuma matakirai ki
empamana ki nana iwagamu ko matakira inako mo wi bamagau eba wenayagisi. Oragai
apunai Diyouna badidi kwaewena ki mena maba wi bamagau matarayagisi.
30 Mamanuga God e takari kawaya apunu Diyouna pokaiya tawana Niniwe ragidai e
kasiyarai empamana ki nana kabuwatapu ki maba ka e karako nau Kunumau Kawa-
puwani Apunai nau pokanere iyapana karako idiwu ragidai e kasiyarai wi kabuwaniyoto.
31 Naiya takari kawaya ka tawana Seba mu ridimaga kawai mosi tawana uwama
kawaya were yabadubu apunu Soromoni e notai supasupai pokaiya dimawagawa ki yonai
wainapana ki nana bauwena. Apunu Soromoni e ka apunu kawaya ko nau suwagani
wainapumuri; E ka ade erida ko apunu karako bauwena apunai ki e mena ka kawaya
esida. Ko e yonai ki wi eba wainapiyamu ki pokere Mamanuga God e idai gurai wi naurigau
ugwadiniyana ragiragi ki marai baiyagisi ki ka ridi kawai ki e mete uburoto e idai gurai
iyapana karako idiwu ragidai wi naurigau ugwadiniyoto ragiragi.
32 Oragai apunai Diyouna dimawagawa makeya ka tawana Niniwe ragidai mu notamaga
wirawena manako mu beramaga berokoi kuduba kamadumpu. Ko wi inako eba kwaigubu
ki pokere Mamanuga God e idai gurai iyapana kuduba wi naurigau ugwadiniyana ragiragi
ki marai baiyagisi ki ka tawana Niniwe ragidai ki mu mete ubumoto mu idamaga gurai
wi naurigau ugwadini-moto ragiragi. Oragai apunai Diyona e ka apunu kawaya, ko nau
suwagani wainapumuri; E ka ade erida ko karako bauwena apunai ki e mena ka kawaya
esida.”

Mamanuga God e tanai nu rabinanugu tondau
(Mateyu 5:15; 6:22-23)

33 Iyesu iyapana ade tadebu, wagubu ke; “Iyapana mosi e duna beupoto ki ka e duna ki
eba wekepoto bo kurari umuneya taroto. Pa mena. E matarau taroto da iyapana e tawai
rabineya yamoto ki ka mu duna ki tanai em-pomoto.
34 Ki maba, wi yabuga ka wi midiga kwakwarepuga ki dunai. Wi yabuga bagi negai
kawaya ki ka wi midiga kwakwarepuga ade wi notaga ki mete tanai kawaya. Ko wi yabuga
gwakugwakuyagisi berokoyagisi ki ka wi midiga kwakwarepuga ade wi notaga tanai ki
sisipupoto.
35 Ki pokere naigida mena idiwoi kwaenda tanai wi rabinagau ki sisipu umoroto.

36 Wi nuwaga notaga tanai mena ade wi midiga daikere mo sisipu rabineya eba tondau
ki ka iyapana duna pasumu tanai miniyau siwa ki maba tanai ka wi midiga kwakwarepuga
kuduba miniyoto siwa." Iyesu inako wagubu.

Iyesu iyapana kawakawai sisibatapu
(Mateyu 23:1-36; Maki 12:38-40)

37 Iyesu yona ki wagubu kewowena ka Parisi apunai mosi bauwena e bibipupu da e mete
kayatagamana e tawaiya bani ewapuru kupetagamana ki nana wagubu. Iyesu apunu ki
banana-pupu e tawaiya yapu manako kupe wateya kwarisiwena tondubu.
38 Mu kupetagamana kwaetagamawa ka Diyu ragidai mu goramaga pokaiya idamaga
siruwapiyamu ki makeya Iyesu eba kwaewena ki pokere Parisi apunai ki Iyesu empupu
manako e notai babawena.
39 Ko nu Kaiwawonuga wirawena apunu ki sibu, wagubu ke; "Wi Parisi ragidai ka wi
kapaga yo wi yogoga ki tagai mena siruwapiyamu da iyapana wi eminimana tagamana da
wi ka baganai. Ko wi rabinagau ka berokoi posiwena kapoi mena kwaiwagamu idiwu.
40 Wi ka notababa ragidai. Wi midiga kwakwarepuga yamanapupu apunai ki ka e eba wi
kwakwarepuga ki mena yamanapupu ko e wagubu umuneya ka wi nuwaga notaga mete
wenapupu.
41 Nau nidiyani wainapu-muri; Gwede bani wi kapaga yo wi yogoga rabineya posiwena
uburau ki wi tepumuri iyapana imagei ragidai tagemuri. Wi inako kwaiwagi ki ka wi
nuwaga notaga ade wi kwakwarepuga bigi posiwena ki mete taniyagisi.
42 Akae, Parisi ragidai, wi ka aita bita kawaya bananapumuri. Wi ka kusura gumai
ade kwarai ebo ebo ki tepiyamu naigida mena damupiyamu manako damu ida esida
mena ki damu eyaka mena ki wi Mamanuga God nene tamu. Ko iyapana bamamugu
supasupai kwaiwagamana ki wi eba kwaiwagamu ade Mamanuga God e wi eba nota
kwarikwarisipiyamu. Wi ki mete kwaigumpena ko eba damu eyaka mena Mamanuga God
kweyamana ki mena wainampena.
43 Akae, Parisi ragidai, wi ka aita bita kawaya bananapumuri. Guriguri tawai rabineya
ka wi kawai gisipiyamu kawakawai ragidai mu watamaga bagi kawaya ki kawareya idiwu.
Wi ka imatau kaiwu kebomu da iyapana wi eminimana paraunimana naigida mena
wiwiranimana ki nana kwaiwagamu.
44 Akae, wi ka aita bita kawaya bananapumuri. Popotagubu ragidai mu rakimaga gwaba
utapupu ki iyapana eba empiyamu ki pokere kawareya asusu kaiwu kebomu da ki pokaiya
bigitagamu ki maba ka wi mete kina iyapana bigi tageyamu."
45 Iyesu yona inako wagubu ki Mamanuga God e gorai kataiya apunai mosi wainapupu
manako e Iyesu sibu, wagubu ke; "Nidiyei Kabukabuwa Apunai, kau Parisi ragidai inako
tadeyei ki kau Mamanuga God e gorai kataigibi ragidai ki nu mete nidiyei siyasiya."
46 E inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Akae, Mamanuga God e gorai
kataigau ragidai, wi mete kina ka aita bita bananapumuri. Wi wibo goraga ragiragi
kawaya ki wi iyapana kwepokaramugu bita nakapiyamu ko iyapana wi goraga ki makeya
makeya kwaetagamana ki nana muya nunumu ki ka wi mu eba waitatamiyamu.
47-48 Akae, wi ka aita bita bananapu-muri. Naiya takari kawaya ka wi ripakwarak-
waraguma ubumpu Mama-nuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai ki
namutamawa manako ononotamawa. Ko mu ononotampu watamaga ki wi karako
monagatamiyamuki pokere mu berokoi badidi kwaetagamawa ki wi mibi-piyamu. Mu yo
wi paerega ka eyaka mena.
49 Wi inako kwaiwagamu ki pokere Mamanuga God e katai pokaiya ka e inako wagubu
ke; 'Nau bonanani wainapamana tagamana ragidai ade nau bigabiganiyoma ragidai mete
kina ki nau tonotamani iyapana paunamugu nau yonani togomono iwono ko iyapana
ubumoto mu dai namutamini ade dai mu giritamini pasutamini.'
50 Nau nidiyani wainapumuri; Mamanuga God e kunuma waira yamanapupu makeya
yabadubu da karako ka wi ripakwara-kwaraguma paerepamawa e bonanai wainapa-
mawa tagamawa ragidai ki mu namutamawa kebomawa ko ki bimbinai ka wi karako
idiwu ragidai wadumuri.
51 Naiya takari kawaya mu apunu Eiboro minimpu poyo yabadawa da Mamanuga God
e Tawai rabineya 'Puyo Tamu Watarai' ade 'Wata Tanai Bagi' ki paunau ka mu ubumpu
apunu Sekaraiya minimpu poyo, mu berokoi kuduba kwaetagamawa ki bimbinai ka wi
wadumuri. Ena, nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Iyapana kuduba namutampu
popotagubu ragidai mu bimbinamaga ka wi karako idiwu ragidai wadumuri.
52 Akae, Mamanuga God e gorai kataigau ragidai, wi ka aita bita kawaya bananapumuri.
Iyapana Mamanuga God e notai kataitagamana ki katamuruiya kaiwana ki katamurui ka
wi kasipara tamu. Wi wiga ka nota ki eba kataigamana wainapiyamu ade iyapana nota ki

kataitagamana wainapiyamu kaiwu ragidai ki mu yawatamaga ki wi bodapiyamu.” Iyesu inako wagubu.

53-54 Iyesu wata ki kamadubu bauwena kayawagawa makeya ka Mamanuga God e gorai ki kataimugu ragidai ade Parisi ragidai mete kina e kerareya wadamana da e yona mo paerepana manako mu ki pokaiya e wadamana ki nana ki yawatai kwaene-pamawa. Mu e kawareya kawareya pari wirawirapamawa, manupamawa ade ragiragi kawaya wereyakaurapamawa.

12

Midinuga eba pa matakawagana ki sisibai
(Mateyu 10:26-33; 12:32; 10:19-20)

1 Mara ki makeya ka iyapana ropani kawaya eba iyabapamana makai Iyesu e yonai wainapamana ki nana dibimupu tatara kasiwaratagamawa idiwa manako Iyesu ubupu e tadeyau kabukabuwa ragidai naiya mu muga mena yona yau tadebu, wagubu ke; “Nau nidiyani wainapumuri; Parisi ragidai mu banimaga bedebedepupu ki wi naigida mena empiyoi kaisipiyoi kwaenda mu banimaga kinokinoi ki wi pasiniyoto. Nau waigugu suwagubuwani ki mibai ka yau kena; Parisi ragidai mu ka pa midimaga matakawagau ragidai.

2 Gwedegwede kuduba iyapana uta-piyamu ki utai ka mara mosi wakayagisi, ade gwedegwede kuduba wekewekei ki ewa marai mosi matarayagisi.

3 Wi yona ebo ebo sisipu iwagubu ki kuduba ka nawarau matarayagisi, ade wi yona ebo ebo wi tawaga gudu umampu rabineya umana misimisi iwagubu ki yonai ka iyapana tawa tagaiya yamoto wena siyomoto da iyapana kuduba waina-pomoto.

4 Kowaniyoma, nau nidiyani wainapu-muri; Iyapana wi kwakwarepuga mena mini-moto poyo ko gwede mosi kawareya eba kwaetagisi ki mu kudumugu wi eba wainapiyoi.

5 Wi nima kudeya waina-pamana ki e nau karako wi kabuwa-niyani; Mamanuga God e mena kudeya wi wainapiyoi. E wi namuniyana ki kasiyarai wadubu ade wi teniyana bita wadamana tawaneya isiyaniyana ki kasiyarai e mete wadubu. Ena, nau nidiyani wainapumuri; E mena kudeya wi wainapiyoi.

6-7 Iyapana midiwari gunototo ida daikere mena tepomoto iyapana gimarapomoto ki ka mu denai marai munta waibora daragai apeya ki mena yadini mibai ka midiwari ki ka rasirasi. Ko wainapumuri; Midiwari ki ka rasirasi ko Mamanuga God e ka mu mo eyaka mena kwaitana eba notagogapupu. E yabuiya ka midiwari ki maimerei munta erida ko wi ka kawakawaya esida. Wi debaga kumai eyaka eyaka ki e iyaba-pupu kewowena wi notananiyau ki pokere wi kudu eba wainapiyoi.”

8 Iyesu inako wagubu, ade wagubu ke; “Nau suwagani wainapumuri; Nima uburoto iyapana paunamugu matarau yagisi ke; ‘Nau ka Iyesu e nene’, nima inako yagisi ki ka aita ewa ka nau Kunumau Kawapuwani Apunai mete uburani manako Mamanuga God e aneyaiyoma mu yabaramugu suwagani ke; ‘Iyapana yau ka nau nene.’

9 Ko nima uburoto iyapana paunamugu matarau yagisi ke; ‘Nau ka eba Iyesu e iyapanai’, nima inako yagisi ki ka aita ewa ka nau mete uburani manako Mamanuga God e aneyaiyoma mu yabaramugu suwagani ke; ‘Iyapana yau ka eba nau nene.’

10 Iyapana nima uburoto Kunumau Kawapuwani Apunai nau sidiyoto siyasiya ki ka Mamanuga God iyapana ki e bigi deni mena surupana yawatai mete kina. Ko iyapana nima uburoto Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya ki siyoto siyasiya ki ka Mamanuga God iyapana ki e bigi deni mena surupana yawatai pa mena.

11 Iyapana wi tenimoto mu guriguri-maga tawai rabineya bo kawakawai ragidai ebo ebo mu yabaramugu wi nakanimoto manako nidimoto wirawira ki ka wi taububaraga badidi iwagamana ki pore eba wainapiyoi.

12 Wi yona denai iwagamana marai baiyagisi ki ka Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya wi badidi iwagamana kabuwanibu ki makeya mena wi iwagi.” Iyesu inako wagubu.

Apunu mosi notababa wadubu

13 Iyapana ropani kawaya ki mu paunamugu ka apunu mosi kanibu Iyesu sibu, wagubu ke; “Sidiyei Kabukabuwa Apunai, nau tatai siyo da nu mamanuga e buderi ki e purupoto daikere nau tegeni ade daikere e eya yadini.”

14 Apunu ki inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Kabai, ki ka wi wibo keteketega. Nau ka eba wi paunagau uburana wi gwedegwedega purupana negeyana ki upi wadubuwani.”

15 E inako wagubu ade iyapana kuduba tadebu, wagubu ke; “Wi kwayubaga naigida kwaiwogoi idiwoi kwaenda kapoi ade nuwaroro ki notai wi umaniyoto dokodoko. Wi

gwedegwedega mete kina bo pa mena ki ka asusu. Ki ka eba wi gwedegwedega ki pokaiya
wi iya mibai wadumuri."
16 Iyesu inako wagubu manako keyakeyai yau tadebu, wagubu ke; "Mara mosi ka
purapura apunai mosi e kokorai maura kawaya daganani yabadubu,
17 manako e notai wagubu ke; 'Nau banini magara nakapana tawai ororeya mena
posiwena,
18 ki pokere nau inako kwaesugani; Nau banini magara nakapana tawai oragai dai nau
koritatamani ade tawa waunai kawakawaitau dai nau waditamani manako nau banini
magara ade nau gwedegwedeni kuduba ki nau bonda ika nakapani.
19 Nau inako kwaesugani manako nau niya sidisugani, suwagani ke; 'Nau karako bani yo
gwedegwede kwamura ropani kawaya nene bonda nakapuwani ki pokere nau pa aiyata-
sugoni mibi mamamai bani irimagere kuponi ade awana kuboroni tondoni.'
20 Apunu ki e notai inako wagubu, ko Mamanuga God e sibu, wagubu ke; 'Kau ka
notababa apunai. Kemora yau rabineya ka kau ponuwagi manako kau banigi ade kau
gwedegwedegi kiya nene bonda nakapipi ki nima tepoto?"
21 Iyesu keyakeyai ki wagubu manako iyapana ade tadebu, wagubu ke; "Nau
suwagubuwani ki mibai ka yau kena; Iyapana gwedewau magara usi kunumau ki nene
eba wainapiyamu ko mu muga kwakwarepumaga yewe wairau ki mena wainapiyamu
gwedegwedei damupiyamu ki mu bamamugu ka apunu yau bameya wenawena ki maba
mu bamamugu inako mete wenayagisi."

Mamanuga God mena sumapomu
(Mateyu 6:25-34)

22 Ki eweya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu ke; "Nau nidiyani
wainapumuri; Wi karako yewe idiwana ki iyai nene eba wainapiyoi. Wi masura kupa-
mana bo midi tatamai umamana ki bani deneya baiyagisi ki nene wi eba wainapiyoi bo
nuwaboyaiwogoi.
23 Bani ka eba gwede kawaya mosi ko wi iyaga ka kawaya esida. Ade sipuma goragora
ka eba gwede kawaya mosi ko wi midiga kwakwarepuga ka kawaya esida.
24 Nau keyakeyai mosi midiwari ogaoga naureya suwagani ki wi wainapumuri; Midi-
wari ki mu upi eba kwaetagamu, mu raupomu eba kwaetagamu, ade mu bani magara
nakapamana tawai pa mena, ko Mamanuga God maramara mu bani tageyau. Waina-
pumuri; Mamanuga God e yabuiya wi ka kawaya esida ko midiwari mu ka erida ki pokere
wi bani nene eba wainapiyoi bo nuwaboya-iwogoi.
25 Kau yewe wairau tondana ki iyai nene mena notapiyowa kwaenepiyowa yarowa ki
pokaiya kau wainapiyei da kau iyagi piri munta rowarowayagisi yaroto bo? Ki pa mena.
26 Nau nidiyani wainapumuri; Wi notaga pokaiya kwaenepiyoi yamoi manako ki
pokaiya wi iyaga piri munta maba eba rowarowayagisi ki ka wi gwede nana waira yau
e gwedegwedei nene wainapiyamu nuwaboyaiwagamu?
27 Ade nau keyakeyai mosi paraparawasi naureya nidiyani ki wi wainapumuri; Para-
parawasi mu ka eba upitagamu ade mu kwakwarepumaga nene eba wainapiyamu. Ko
wainapu-muri; Apunu kawai Soromoni e ka purapura apunai ade e gwedegwedei umapu
monagawena ka tanai kawaya, ko e gwedegwedei ki tanai ka ade marai munta erida ko
paraparawasi mu tanimaga Mamanuga God mu pa tagebu ki tanai ka kawaya esida.
28 Gwaba karako kasiga bagi kawaya uburau ko tawiri pasumoto ki uroto kewoyagisi.
Ko wainapumuri; Mamanuga God gwaba kaina ki pa monagatamiyau ki ka e sipuma
goragora wi negeni monaganiyoto bo? Ena, e wi negeni monaganiyoto. Akae, wi sumaga
Mamamanuga God bameya ka marai munta erida wainapakani.
29 Wi bani kupamana bo awana kubamana ki nene eba wainapiyoi bo nuwaboyaiwogoi.
30 Mamanuga God eba kataimugu ragidai tawana tawana idiwu ki mu inako kwae-
tagamu kwaenetagamu iwu, ko wi Mamaga kunumau tondau e kataiya da wi bani pa mena
ade gwedegwede pa mena pa idiwana ka eba baganai.
31 Wi e gari rabineya e kasiyarai pokaiya idiwana ki kwaenei mena kwaiwagi ki ka bani
yo gwedegwede inako ki kuduba e deni mena wi negeni.
32 Kowaniyoma, wi ka eba ropani ko nau nidiyani wainapumuri; Wi notababa eba wadoi
mibai ka wi Mamaga e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki puyoi e
nuwaiya wi negeyana wainapiyau.
33 Wi wiga gwedegwedega nidapumuri manako denai bowa madai wadumuri ki wi
iyapana imagei ragidai tagemuri, ade wi magaraga yewe wairau eba bondaiwogoi ko
wi nuwaga notaga kunuma magarai aita ewa eba goga-wagana ki kawareya ukworono.
Usi kunumau ka kuwa ragidai eba baitagisi wi gwedegwedega kuwatagisi ade ketere eba
baitagisi wi gwedegwedega purupomoto.

34 Wi magaraga yewe wairau damupiyoi ki ka wi nuwaga notaga magara ki mena
kawareya ukworono. Ko wi magaraga kunumau damupiyoi ki ka wi nuwaga notaga
kunuma gwedegwedei ki mena kawareya ukworono."

Yabu yabu idiwana ki nana

35-36 Iyesu inako wagubu ade wagubu ke; "Apunu kawai mosi e bigabigaiyoma e nawanai
idiwu ki maba wi inako mete idiwoi. Apunu kawai ki uburoto anika kupei kawareya
kayayagisi ki ka e bigabigaiyoma e tawai ki kwayubapomono idiwono. E ade wirayagisi
baiyagisi gudu miniyono ki ka mu yabu idiwu ki pokere gudu garugaru mena kwaipomoto.
Ki maba wi mete kina wi midiga tatamai uma-muri duna pasumuri manako nawana yabu
yabu idiwoi.
37 Bigabiga ragidai yabu yabu nawana idiwono da mu kawaimaga ade wirayagisi
baiyagisi mu emitamini ki ka e mu mamamamaga yagisi. Ena, nau nidiyani wainapumuri;
E eya gwedegwedei bagi ki e rikapoto nakapoto manako e bigabigaiyoma tadeni da mu
idiwoto manako e eya uburoto mu banimaga warapoto tageni.
38 Wainapumuri; Mu kawaimaga tedera paunau bo nawaru sisipui teyonono makeya
baiyagisi manako e biga-bigaiyoma e nawanai yabu yabu idiwu ki emitamini ki ka e mu
mamamamaga kawaya yagisi.
39 Ko wi yona yau mete naigida mena wainapumuri; Tawa apunai ki kuwa apunai gwede
madega bauwagana ki madegai kataiwagubena ki ka e dagurai tondibena da kuwa apunai
e tawai eba baupena.
40 Ki maba, nau Kunumau Kawapuwani Apunai ade wirasugana bausugana marai ki wi
eba kataigau ki pokere wi mete kina yabu yabu nau nawanasiniyoi idiwoi mibai ka wi
notapiyoi da nau eba bausugana marai ki nau bausugani." Iyesu inako wagubu.
41 Apunu Pita yona ki wainapupu ka e Iyesu manupupu, wagubu ke; "Kaiwa-woni, kau
keyakeyai nuwagibi ki kau nu nene mena nuwagibi bo iyapana kuduba ki mu nene mete
nuwagibi?"
42 E inako wagubu, ko nu Kaiwawo-nuga wirawena denai e sibu, wagubu ke; "Bigabiga
apunai mosi e upi eba kamadau ko e notai supasupai mena upiwagau ki ka tawa apunai
uburoto bigabiga apunai ki tepapoto siyoto da e tawa ki gwedegwedei kuduba mete
kwayubapono ade e kowaiyoma bigabiga ragidai upitagamu ki mu denimaga makeya
makeya tageyana ki upi e mete kwaeyogono.
43 E upi bagi kawaya inako kwaeyogono tondono da tawa apunai ki ade wirayagisi
baiyagisi e empoto ki ka apunu kawai ki uburoto e bigabigai apunai ki mamamapoto.
44 Ena, nau nidiyani wainapumuri; Bigabiga apunai bagi kawaya inako upiyogono
ki ka tawa apunai uburoto e tepapoto manako siyoto, yagisi ke; 'Nau tawani ade nau
gwedegwedeni kuduba ki debai nau karako kau tamuniyakani.'
45 Ko bigabiga apunai ki e notai yagisi ke; 'Nau kawaini wirawagana bau-wagana marai
ki e bani paerepupu rowarowa kawaya umau wadau', e inako notapoto manako e eya
kawai gisipono e kowaiyoma bigabiga ragidai ridi yo apunu ki tauniyono makari tageyono
ade bani kawaya daganani kupono awana suwakarai kuburono da e yabarai babayagisi,
46 e inako kwaeyogono ki makeya ka tawa apunai ki ade wirayagisi baiyagisi manako
e bigabigai apunai ki nainipoto. Tawa apunai ade wirawagana bauwagana ki e eba
nawanapiyawa ki pokere apunu kawai ki uburoto e bigabigai apunai ki gudapoto bita
kweyoto manako yadini iyapana e umunui eba wadamu ragidai ki mu paunamugu
kwenupoto.
47 Iyapana nima bigabiga upi kwaewagau manako tawa apunai e upi badidi kwaewa-
gana sibu ki e kataiwena ko e nawana eba tondau ade upi wadubu ki e eba kwaewagau, ki
ka aita ewa ka auda kawaya iyapana ki meyoto.
48 Ko iyapana nima bigabiga upi kwaewagau ko tawa apunai e upi badidi kwaewagana
sibu ki e naigida eba wainapupu ki pokere e kwaeyogono manako gwede mo paerepoto, ki
ka auda maraitau iyapana ki meyoto. Iyapana nima gwede kawaya daganani wadubu ki
ka e makeya kawaya daganani ade wirapoto. Ade nima e idaiya gwede kawaya daganani
naka-mupu ki ka e makeya kawaya daganani ade wirapoto."

Iyesu ka iyapana ewanauwaniyau ki apunai
(Mateyu 10:34-36)

49 Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; "Nau waira yau kawareya tawiri pasurana ki nana
bausugubuwani ko tawiri ki naiya mena beuwagubena ka baganai.
50 Siruwa mosi nau nawanani tondau. Nau siruwa ki bitai ororeya mena bananapena
ki ka baganai ko karako ka bita ki nau nawanani tondau ki pokere nau nuwaboya mete
waina-pakani.

51 Wi bani wainapiyamu da wi nuwabagi rabineya yewe wairau idiwana ki nana nau
bausugubuwani? Ki pa mena. Nau eba ki nene bausugu-buwani. Nau wi puruniyana
ewanauwa-niyana ki nana bausugubuwani.
52 Mara karako ade yabaranugu esida yamomu ki ka iyapana ida daikere mena tawa
eyaka mena idiwu ki mu ewanauwa-tagisi. Apeya eyaka ubumoto apeya iyaratamini bo
ade apeya ubumoto apeya eyaka iyaratamini.
53 Mamai uburoto e gubagaiyoma iyaratamini ade e gubagaiyoma ubumoto mu mama-
maga iyarapomoto. Inai uburoto e peteiyoma iyaratamini ade e peteiyoma ubumoto mu
inamaga iyarapomoto. Memenagui uburoto e wawanepui iyarapoto ade e wawanepui
uburoto e memenagui iyarapoto."

Mara siyarai ki makai kataigamana ki nana
(Mateyu 16:1-3)

54 Iyesu iyapana inako tadebu ade tadebu, wagubu ke; "Wi oroguma piniyogono em-
pumuri ki wi notaga garugaru mena yagisi ke; 'Nawaya bauwagana kwaewagau.' Manako
nawaya baiyagisi.
55 Ade wi kaukabokabo empumuri ki ka wi notaga garugaru mena yagisi ke; 'Kwamura
uburana kwaewagau.' Manako kwamura uburoto.
56 Wi ka midiga pa mataka-wagau ragidai. Wi kunumau ade wairau badidi wenawagau
ki kiyabui empiyamu manako ki pokaiya ka wi kataigubu da nawaya baiyagisi, nusuru
baiyagisi, bo kwamura marai uburoto. Ko wi gwede nana Mamanuga God karako badidi
kwaewagau ki empiyamu ko wi empiyamu ki mibai wi eba kataigubu?
57 Bagi ka bani kena ade berokoi ka bani kena ki wi badidi pokere eba kataigubu?
58 Iyapana mosi kau paerepipi ki denai kau wadiniyoto wade supasupanimana ragidai
mu bamamugu kayayagisi ki ka wi wiga mena paere ki wadumuri supasupa kwaenda idai
gurai wi naurigau ugwadiniyau ragiragi apunai ki uburoto kau wadiniyoto pinai ragidai
mu idamugu tamuniyoto manako mu ubumoto kau diburanimoto.
59 Nau suwagani wainapumuri; Kau dibura ki rabineya tondowa yarowa da kau paeregi
ki denai kuduba kau kewopi were ki kau ade baunuwagi kayanuwagi." Iyesu inako
wagubu.

13

Bera berokoi kamadamu kwaenda po bananapamu

1 Mara ki makeya ka iyapana dai bautagubu Iyesu simupu, tagubu ke; "Tawana Gariri
ragidai dai ki Mamanuga God nene puyo naka-pamawa ki makeya ka apunu Pairasi e
piyaraiyoma bautagubu iyapana ki namutampu gawarara."
2 Mu inako tagubu ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; "Wi bani wainapiyamu
da tawana Gariri ragidai ki mu bigimaga ka kawaya esida ki pokere mu berokoi ki
bananamupu ko ade tawana Gariri ragidai dai ki mu bigimaga ka marai munta ki pokere
mu bita eba banana-mupu. Wi inako wainapiyamu bo?
3 Nau nidiyani wainapumuri; Wi wiga beraga berokoi ki wi eba kamadumuri ade wi
notaga eba wirayagisi ki ka mu popotagubu ki maba wi mete inako popoiwagi.
4 Ade iyapana ropani kawaya (18) tawana Siramu rabineya idiwa da tawa iyarau kawaya
ki rororororowena mu kawarimugu kawapu namutapu gawarara ki wi wainapiyamu da mu
bigimaga ka kawaya esida ko iyapana dai ki natere Diyerusaremu rabineya idiwa ki mu
bigimaga ka pa mena?
5 Nau kawareya ade suwagani wainapumuri; Ki pa mena, ko wi wiga beraga berokoi eba
ki kamadumuri ade wi notaga eba wirayagisi ki ka mu popotagubu ki maba wi kuduba
inako mete gogaiwagi."
6 Iyesu inako wagubu manako keyakeyai mo tadebu, wagubu ke; "Apunu kawai mosi
e wairai kawareya ka ripa damaya ika uburawa. E ripa ki madipana ki nana kawareya
kawareya empiyawa ko ripa ki eba madipupu ko ururutanai uburawa.
7 Mara mosi ka e ubupu e wairai ki kwayubapiyawa apunai sibu, wagubu ke; 'Nau
kwamura apeya eyaka rabineya ripa yau madipana ki nana empekeya kwaepekeya ko e
mibai eba kipu ki pokere karako ripa yau mei kaiyara. Ripa yau ka waira pa danapiyau.'
8 E inako wagubu ko e wairai ki kwayubapiyawa apunai denai inako wagubu ke; 'Kabai,
kamadamu da kwamura eyaka mena yau kewoyagisi were empamu. Nau mugu ripa
kerareya nakapani demanapani da mibai kiroto bo pa mena ki nu ika kataigamu.
9 Ripa ki kwamura yabaranugu yau rabineya mibai kiroto ki ka baganai ko pa mena ki
kau ewa sidi manako nau meyani kaiyara.' "

Iyesu aiyata marai ki makeya ridi tagai kaikirai mosi iyapupu

10 Aiyata pa idiwana ki marai mosi ka Iyesu Diyu ragidai mu gurigurimaga tawai
rabineya kabuwawagawa tondawa.
11 Tawa ki rabineya ka ridi mosi ika mete tondawa ki kwamura ropani kawaya (18) ki
rabineya keyai berokoi mosi e tagai wadubu korekore ki pokere kutokuto umawa.
12 Iyesu ridi ki empupu manako e bameya yabadana ki nana wagubu manako sibu,
wagubu ke; “Ridi, kau sigiragi ki nau karako rikapakani da kau iyanuwagi.”
13 E idai ridi ki kawareya tapu ki makeya ka ridi ki e tagai supasupawena bagi ubupu
manako e Mamanuga God si tepapupu.
14 Iyesu aiyata pa idiwana marai ridi ki iyapupu ki pokere guriguri tawai ki debai
apunai mosi e nuwai pupuwena manako e ubupu iyapana tadebu, wagubu ke; “Pura eyaka
mena ki rabineya ka nu mara ida daikere kewo-wena daikere eyaka mena upigomu. Wi
nuwagau iyaigamana wainapiyamu ki ka wi upi marai ki makeya baiwagi ko eba aiyata
marai ki makeya baiwagi.”
15 E inako wagubu ko nu Kaiwawo-nuga denai e sibu, wagubu ke; “Wi ka midiga pa
matakawagau ragidai. Wi mete kina ka aiyata marai ki makeya upiwagamu. Wi papaga
burumakau bo ‘donki’ ki wi aiyata marai ki makeya rikatamiyamu awana tageyamu bo pa
mena? Ena, wi tageyamu.
16 Ridi yau e ka oragai apunai Eburamu e momai ko Berokoi Apunai Seitani kwamura
ropani kawaya (18) ki rabineya e wadubu doko giripiyawa tondawa. Wi badidi pokere
iwagamu da gwede e umapu dokodoko ki nu aiyata marai ki makeya eba rikapamu?”
17 Iyesu yona ki wagubu ki pokaiya ka e iyaraiyoma mu debamaga musupupu. Ko
iyapana pakasi ragidai e bagi kawaya kuduba kwaewagawa ki emupu ka mu e mamamai
tagamawa.

Damaya madai ki keyakeyai
(Mateyu 13:31-32; Maki 4:30-32)

18 Iyesu iyapana manutapu, wagubu ke; “Mamanuga God e gari rabineya e kasiyarai
pokaiya idiwana ki ka badidi maba? Ki keyakeyai nu gwede naureya iwagamu?
19 Nau suwagani wainapu-muri; Ki ka ripa damaya madai rabineya momai rasirasi ki
maba. Apunu mosi ka momai marai munta inako yadini uroto ki ka ripa kawaya mo
wenayagisi ragai isiyapoto manako midiwari baitagisi ragai ki kawareya tawatagisi.”

Bani buredi kawayawagana ki keyakeyai
(Mateyu 13:33)

20 Iyesu iyapana ade manutapu, wagubu ke; “Mamanuga God e gari rabineya e kasiyarai
pokaiya idiwana ki badidi maba ki keyakeyai nau karako gwede naureya suwagani?
21 Nau suwagani wainapumuri; Ki ka ridi mosi bani buredi kawayawagana domai marai
munta mo wadau suguna mete wirapiyau manako suguna ki kawayawagau yarau ki
maba.”

Katamuru marai munta
(Mateyu 7:13-14, 21-23)

22 Iyesu natere Diyerusaremu yawateya kayawena kaniyawa ki ka e tawa tawa natere
natere bauwagawa kabuwawagawa inako kwaewagawa kaniyawa,
23 manako iyapana mosi e manupupu, wagubu ke; “Kaiwawoni, Mamanuga God e
iyapana kuduba iya waunai tageni bo iyapana dai mena iya ki tageni?”
E inako wagubu, ko Iyesu denai wagubu ke;
24 “Kunuma katamurui ka kapokapori munta ki pokere kasiyara-iwagi nisi kandoi da wi
katamuru ki teteiwagi. Nau nidiyani wainapumuri; Iyapana ropani kawaya katamuru ki
tetetagamana kwaetogomono ko mu eba tetetagisi.
25 Mara baiyagisi da tawa apunai uburoto gudu umoroto manako wi tawa katamuruiya
ubumuri gudu minimuri, iwagi ke; ‘Kaiwawonuga, kau gudu nu nene kwaipi da nu
yamamu.’
Ko e denai yagisi ke; ‘Wi bani baigubu? Nau eba kataineya wiyo.’
26 Ko wi denai iwagi ke; ‘Nu bani yo awana kau mete ewapuru dibipemeya kupemeya
ade kau ubureya nu imatanugu kabuwaniyeya.’
27 Ko e denai yagisi ke; ‘Wi bani baigubu? Nau eba kataineya wiyo. Wi ka berokoi
kwaigamawa ragidai ki pokere kamadisinimuri kaiwagi.’
28 Mara ki makeya ka wi yabu tamuri manako oragai apunai Eburamu yo Aisiki
yo Diyaikapu ade Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai kuduba
ki mete kina ika Mamanuga God e gari rabineya idiwono emitamuri. Nau suwagani
wainapumuri; Mara ki makeya ka e uburoto gari tagaiya wi isiyaniyoto manako wi yadi
wadoi wi uwariga meme kaikirapiyoi ‘ikui akui’ iwogoi.

29 Iyapana tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ki deneya
baitagisi Mamanuga God e gari rabineya kaiwoto kupe wateya wata yadini idiwono.
30 Mara ki makeya ka iyapana karako ewa ubumu ragidai ki mu yabiritagisi ade iyapana
karako yabiri ubumu ragidai ki mu ka ewa ubumoto." Iyesu inako wagubu.

Iyesu natere Diyerusaremu nene nuwaboyawena
(Mateyu 23:37-39)

31 Mara ki makeya ka Parisi ragidai dai Iyesu bameya bautagubu, tagubu ke; "Apunu
kawai Erodi kau nuniyana po wainapiyau ki pokere kau tawana yau kamadi kayanuwagi."
32 Mu inako tagubu ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; "Wi kaiwagi taku kamarai
apunai ki simuri, iwagi ke; 'Kau wainapi; Nau karako ade marawani kweya kairapu
iyapana rabinamugu idiwu ki siwakeketamoni ade sigira ragidai mete iyatamoni ko mara
ki tetaiya ka nau upi ki kewopani.' Wi kaiwagi e inako simuri,
33 mibai ka karako, marawani ade mara ki tetaiya ka nau tawana tawana umoni da
siyarai ka nau natere Diyerusaremu bausugani. Mu ubumoto Mamanuga God e bonanai
wainapiyau wagau apunai natere kudubai mo rabineya minimoto poyo ki ka eba baganai.
34 Akae, natere Diyerusaremu, natere Diyerusaremu; Kau iyapanagiyoma ubumu
Mamanuga God e bonanai wainapiyamu tagamu ragidai ki mu namutamiyamu ade
e bigabigaiyoma kau bamageya tonotamiyau ki mu bowa were mete namutamiyamu.
Kokoroku ridai e munuiyoma e mabui kobaiya sikwatamiyau ki maba ka nau mara
badibadi taganugu kayawena nau idani rabineya wi idiwana wainapekeya ko wi nau
bodabodasinimawa.
35 Wainapu-muri; Nau kamadiniyani kayasugani ki ka wi tawaga gumoroyagisi. Wi nau
ewa mo eba emisinimuri ko wi idiwoi yamoi da wi iwagi ke; 'Kaiwawonuga e si kasiyarai
pokaiya baunugibi Apunai, Mamanuga God kau wadiniyoto bagi,' wi inako sidimuri ki
makeya ka wi nau ade emisinimuri."

14

Iyesu sigira apunai mosi iyapupu

1 Aiyata pa idiwana marai mo bauwena ki makeya ka Iyesu Parisi ragidai mu kawaimaga
mosi e tawaiya kupewagana kayawena. Iyapana ika dibimupu idiwa ki mu e naigida mena
empamawa idiwa,
2 manako ki makeya ka apunu mosi e idai kerarai kurukurupawena ika Iyesu bameya
bauwena.
3 Iyesu wirawena Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai ade Parisi ragidai mete kina
ika idiwa ki manutapu, wagubu ke; "Karako ka aiyata marai ki pokere nau apunu yau
iyapani ki nau gora raurupani bo?"
4 E inako wagubu ko mu yona denai mo eba tagubu ki pokere e wirawena sigira apunai
ki wadubu iyapupu manako tonopupu kayawena.
5 Ko Iyesu iyapana ki ade manutapu, wagubu ke; "Aiyata marai ki makeya wi munuga
bo wi papaga mosi urubau kauyagisi ki ka wi sumuri e tainipumuri bo pa mena?"
6 E inako wagubu ko mu denai tagamana babatagubu.
7 Iyapana ropani kawaya ika kupe ki kawareya bautagubu ki mu kuduba nuwamugu ka
kebari bagi kawareya idiwana kwaetagamawa ko mu tonau eba idiwana wainapamawa.
Iyesu mu emitapu manako e keyakeyai yau mu tadebu, wagubu ke;
8 "Apunu mosi anikawagana ki kupei nene wi bibiniyoto ki ka wi kebari bagi kawareya
eba idiwuri kwaenda iyapana kawai mosi baiyagisi,
9 manako kupe ki kwaewagau apunai wi nidiyoto, yagisi ke; 'Wi riyaiwagi tonau idiwoi
da apunu kawai yau kebari bagi ki kawareya tondini.' E inako yagisi manako wi iyapana
yabu-mugu riyaiwagi tonau idiwuri ki ka wi midimama wadiniyoto.
10 Ko nau karako wi nidiyani yau kwaiwagi; Iyapana mosi wi bibiniyoto ki ka wi naiya
kaiwuri tonau idiwoi manako kupe kwaewagau apunai ki wi bamagau baiyagisi nidini,
yagisi ke; 'Edamani, kebomuri kebari bagi kawaya yau kawareya idiwuri.' E inako yagisi
banananiyoto ki ka iyapana ika mete idiwu ragidai wi eminimoto manako wi siga esida
tepapomoto.
11 Nau nidiyani wainapumuri; Iyapana nima e ebo si tepapiyau ki ka aita ewa ka e
kwarisiyagisi, ko iyapana nima e ebo kwarisiwena ki ka aita ewa ka e kawayayagisi."
12 Iyesu inako wagubu manako wirawena kupe ki apunai sibu, wagubu ke; "Kau
madegau bo kemorau tawiya mo kwaenuwagi ki kau kowagiyoma bo kau rakarakagiyoma
bo purapura ragidai ki tawa madanigeya idiwu ki mu eba bibitami, mibai ka mu aita ewa
kau kwaenugibi ki denai kwaetagisi kau bibinimoto.

13 Kau kupe mo kwaenuwagi ki kau iyapana kaikayokayoi, iyapana tagamaga kaikirai, iyapana idamaga kerapumaga kiyokiyoi bo badabadamai, ade iyapana yabumaga kenekenei, iyapana inako ki kau bibitami.
14 Kau inako kwaenuwagi ki ka Mamanuga God kau wadiniyoto bagi. Kau kwae-nugibi ki denai ka iyapana ki kau eba negeni, ko bagi supasupai mena kwae-tagamu ragidai ade iyatagamana kimana ubumana ki marai baiyagisi makeya ki kau denai bagi kawaya mo bananapi."

Mamanuga God e poragai kawaya ki keyakeyai
(Mateyu 22:1-10)

15 Iyesu yona ki wagawa ka apunu mosi ika kupewagawa tondawa ki yona ki wainapupu manako e ubupu Iyesu sibu, wagubu ke; "Iyapana gwedewau kupe kawaya Mamanuga God e gari rabineya ki kawareya kupetogomono ki ka mu mibi mamamai idiwono."
16 E inako wagubu ko Iyesu denai wagubu ke; "Nau keyakeyai mo suwagani wainapumuri; Apunu mosi poraga kawaya mo kwaewagana ki okukunawena manako iyapana ropani kawaya e bameya bautagamana ki nana mu kabuwatapu.
17 E okukunawena kewowena ka e bigabigai apunai mosi bibi tonopupu da e kayawagana iyapana bibitapu ragidai ki garugaru mena kebomana ki nana tadeni.
18 Bibi apunai ki kayawena iyapana tadeyawa umawa ko mu kuduba yona ewa nauwa tagamawa. Yabiri bameya bauwena apunai ki e wagubu ke; 'Kabai, nau bausugana ko nau kokora mo wadubuwani ki empana ki nana kaya-sugani ki pokere nau poraga kawareya ika eba bausugani.'
19 Ade apunu mosi wagubu ke; 'Kabai, nau bausugana ko nau burumakau ida daikere mena waunitau yewe tepuwani waira waunai kawareya nakatamana kayasugani ki pokere nau poraga kawareya ika eba bausugani.'
20 Ade apunu mosi wagubu ke; 'Nau bausugana ko nau waunitau yewe anikasugubuwani ki pokere nau poraga kawareya ika eba bausugani.'
21 Bibitapu ragidai ki mu kuduba basaratagubu ki pokere bibi apunai ki ade wirawena bauwena iyapana badidi tagubu ki sisiyai kuduba poraga kwae-wagawa apunai ki sibu. E yona ki wainapupu ka e nuwai pupuwena manako e bibi apunai ki ade tonopupu, wagubu ke; 'Kau garugaru mena kaya-nuwagi natere imatau bo kareya ubumu iwu ragidai, iyapana kaikayokayoi bo mu idamaga kerapumaga kiyokiyoi bo badabadamai bo mu yabumaga kenekenei ragidai ki inako waratami da mu poraga yau kawareya baitagisi.'
22 Bibi apunai ki kayawena ade wirawena bauwena ka e poraga kwae-wagawa apunai ki sibu, wagubu ke; 'Kabai, kau sidibi ki nau makeya makeya kwaesugubuwani iyapana waratapuwani bautagubu ko tawa eba posiwena ko wata ade uburau.'
23 E inako wagubu ki pokere apunu kawai ki bibi e ade tonopupu, wagubu ke; 'Nau nuwaneya ka nau tawani yau posiyagisi ki pokere gari tagaiya mete kayanuwagi manako iyapana bani bani idiwu ki kau gigitami waratami baunuwagi.
24 Nau nidiyani wainapi; Iyapana naiya bibitapuwani ragidai ki mu mo eba baiyagisi nau banini yau siko kupoto. Ki pa mena.' " Iyesu keyakeyai ki wagubu.

Badidi maba Iyesu eweya kaigamu
(Mateyu 10:37-38)

25 Iyapana ropani kawaya Iyesu bananamupu mete kayatagubu kaiwa manako e wirawena mu emitapu tadebu, wagubu ke;
26 "Iyapana nima nau ewaneya yabodono ki ka e nuwai notai nau mena bamaneya tondono. E inai mamai bo e wainai bo e munui-yoma bo e yowaiyoma tataiyoma bo e egapuiyoma bo e eya iyai mete kina ki nene kawaya daganani notapono ko nau maraitau notasiniyono ki ka e eba yabadini nau ewaneya kayayagisi.
27 Iyapana nima nuwaboya midi makari nau bananapani ki e mete bananapana ko e eya korosi maba ki e eba kawara-pana wainapiyau ko e kamadau, iyapana e kwaitana ki e eba yabadini nau ewaneya kayayagisi. Pa mena."
28 Iyesu inako wagubu, ade tadebu, wagubu ke; "Wi mosi tawa kawaya mo wadana wainapiyau ki ka e yabiri kwarisiyagisi naigida mena notapoto, yagisi ke; 'Bowa madai nau bamaneya uburau ki ka tawa yau kwaitana yadani kewopani ki denai maka yadini bo?'
29 E inako eba notapoto were kwaeyagisi ki ka e bani tawa bebedai mena nunuroto manako e bowai madai ki kewoyagisi. E tawa paunau kamadini ki ka iyapana e gwaigwitapomoto, tagisi ke;
30 'Apunu yau tawa wadana wainapiyawa ko e tawa wadawa da paunau kamadubu.'
31 Nau keyakeyai mo ade nidiyani wainapumuri; Tawana mo kawaimaga uburana tawana mo kawaimaga mete kandetagamana wainapiyau ki ka e yabiri kwarisiyagisi

naigida mena nota yadini were yawira kayayagisi. E notai yagisi ke; ‘Ta ragidai kuduba
10,000 nau bamaneya ko nau iyaraniyoma mu ka ropani kawaya 20,000 ki pokere nu
kasiyaraigamu mu raurutamamu ki baganai bo?’
32 E wainapoto da ki eba baganai ki ka e iyaraiyoma kebomono makeya ki ka e dobo
yonai garugaru mena tonopoto.
33 Ki maba, wi mosi nuwagau nau ewaneya kebomana wainapiyamu ko wi wiga
gwedegwedega bo wi wiga notaga kuduba ki wi eba kamadamana wainapiyamu ki ka wi
kwaitana nau ewaneya eba kebomuri.”

Aidaba ki midiyai pa mena
(Mateyu 5:13; Maki 9:50)

34 “Nau nidiyani wainapumuri; Aidaba ki ka gwede mosi midiyai bagi kawaya ko aidaba
ki kwerereyagisi midiyai ki kewoyagisi ki ka wi badidi maba kwaiwagi da aidaba ki
midiyai ade wenapoto? Ae, ki ka eba baganai.
35 Midiyai ki kewoyagisi ki ka wi aidaba ki wadumuri pa mugu kwenupumuri. Iyapana
bani kokorau kawayawagana ki nana ni tepiyamu waira mete wira-piyamu ki ka baganai,
kasiyarai mete kina. Ko aidaba midiyai pa mena ki ka pa mugu da deni mena kwenupa-
mana ki nana. Wi wenaguga mete kina ki ka wi nau yonani yau suwagubuwani ki naigida
mena wainapumuri wetawetara.” Iyesu inako wagubu.

15

Papa sipi munai wadubu kaupupu ki keyakeyai
(Mateyu 18:12-14)

1 Mara mosi ka iyapana wairamaga denai takesi ki wadamawa ragidai ade iyapana
tagararatampu ragidai mete kina Iyesu e yonai wainapamana ki nana e bameya ika
bautagubu.
2 Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai ade Parisi ragidai mete kina iyapana ki inako
Iyesu bameya bautagubu emitampu ki ka mu ungwerogwerorotagubu, tagubu ke; “Apunu
yau e ka iyapana bigibigi tagararatamemei ragidai ki mu diriwa-maga kwaewagau mete
kupetagamu idiwu ki pokere e paerepiyau.”
3 Mu inako tagubu ki pokere Iyesu keyakeyai mosi mu tadebu, wagubu ke;
4 “Wi paunagau iyapana mosi e papai-yoma sipi ropani kawaya (100) manako e eyaka
mena yadini kaupoto ki ka e badidi kwaeyagisi? Nau nidiyani wainapumuri; E papaiyoma
dai ki (99) ki e gwabau kamaditamini manako e kiroto uburoto papa eyaka mena wadubu
kaupupu ki e kwaenei kaya-yagisi.
5 E kwaenepono umono da bananapoto ki ka e mibi mamamai papa ki yadini e gobaiya
kaupoto,
6 manako kawarapoto e tawaiya ade kayayagisi. E tawau baiyagisi ki ka e kowaiyoma
ade tawa e madaneya idiwu ragidai ki mu nene yagisi baitagisi manako tadeni, yagisi ke;
‘Nau papani sipi wadubuwani kaupuwani ki nau ade bananapuwani ki pokere kebomuri
karako nau mete mamamaigamu.’ ”
7 Iyesu inako wagubu manako ade tadebu, wagubu ke; “Nau nidiyani wainapumuri;
Nau keyakeyai yau suwagubuwani ki maba kunumau ka iyapana ropani kawaya (99) mu
paeremaga pa mena ki mu nene ka Mamanuga God e aneyaiyoma mamamatagisi ko ki
mamamai ka erida. Ko iyapana eyaka mena e berai berokoi kwaewagawa ki kamadini
manako e notai wirayagisi ki ka mu e nene mamama kawaya esida wainapomoto.”

Ridi mosi bowa madai mo wadubu kaupupu ki keyakeyai

8 Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; “Ridi mosi e bameya bowa madai bauburai ida esida
mena manako e eyaka mena yadini kaupoto ki ka e badidi kwaeyagisi? E duna beupoto
tawa meme warawarayagono kwaenepono tondono.
9 E bananapoto ki ka e kowaiyoma ade e tawa madaneya idiwu ragidai ki mu nene
yagisi baitagisi, manako e uburoto mu tadeni, yagisi ke; ‘Nau bowani madai wadubuwani
kaupuwani ki nau ade bananapuwani ki pokere kebomuri karako nau mete mama-
maigamu.’ ”
10 Iyesu inako wagubu, ade wagubu ke; “Nau nidiyani wainapumuri; Nau keyakeyai yau
suwagubuwani ki maba iyapana eyaka mena kwaitana e berai berokoi kwaewagawa ki
kamadini e notai wirayagisi ki ka Mamanuga God e aneyaiyoma kunumau e nene kawaya
daganani mamamatagisi.”

Munu mosi kwakowena ki keyakeyai

11 Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; “Apunu mosi e gubagaiyoma apeya,

12 manako mara mosi ka e gubagai marai e bameya bauwena sibu, wagubu ke; ‘Mamai,
kau buderigi purupi nau nene karako tege.’ E inako wagubu ki pokere apunu ki e wairai
ade e gwedegwedei kuduba purupupu e gubagaiyoma apeya ki mu denemugu denemugu
tagebu.
13 Mara dai kewowena eweya ka e gubagai marai ki ubupu e gwedegwedei kuduba ki
tepupu manako kipu ubupu e mamai kamadubu tawana uwama kawaya mo kayawena. E
ika tondawa ka e midi kwakwarepui tainipiyawa poisiyasiyai wainapiyawa kwaewagawa
ki mena pokaiya bowa madai ki deni mena giripupu gawarara.
14 E inako kwaewagawa tondawa yarawa da e gwedegwedei ade e bowai madai kuduba
e bameya ki kewowena makeya ka kapoi kawaya mo tawana ki rabineya ubupu. Munu ki
mibai wetei tondawa,
15 ki pokere e ubupu tawana ki apunai mosi bameya bagibagiwagana ki nana kayawena.
Apunu ki e boiyoma baikamuwagana ki upi kwebu,
16 ko mu bani mo e eba kwemupu ki pokere e ika baikamuwagawa tondawa ka e bo
mugumaga kabuma rabineya ki dai kupana wainapupu.
17 E inako kwaewagawa nuwasiyasiya nene tondawa kaniyawa da siyareya ka nota
supasupai e bameya ade bauwena. E notai wagubu ke; ‘Nau mamai e bigabigaiyoma
mu digumamugu ka bani kawaya daganani posiwena uburau ko nau yewe mibi wetei
tondakani posugana kwaesugakani.
18 Nau karako tawana yau kamadani wirasugani nau mamai bameya ade kayasugani
manako siyani, suwagani ke; ‘Mamai, nau paerepuwani kawaya daganani. Kau bamageya
ade Mamanuga God bameya ka nau bigi kwaesugekeya.
19 Nau naiya kau gubagagi sidibi ko karako nau paerepuwani ki pokere nau wadisini pa
bigagi kwaesugana apunai sidi.’
20 E notai inako wagubu manako e kipu ubupu wirawena e mamai bameya ade
kayawena.
E kayawena kaniyawa da e mamai tawai ki kikireya bauwagana kwae-wagawa ki ka
e mamai yabu tapu e gubagai buri yabadawa empupu manako e nuwaboyai wainapupu
garupupu e bameya bauwena barabarapupu ade kiyauyaupupu.
21 Ko e gubagai wagubu ke; ‘Mamai, nau paerepuwani kawaya daganani. Kau bamageya
ade Mamanuga God bameya ka nau bigi kwaesugekeya. Kau naiya nau gubagagi sidibi ko
karako nau paerepuwani ki pokere wadisini pa bigagi kwaesugana apunai sidi.’
22 E inako wagubu ko e mamai ubupu e bigabigaiyoma ragidai mu nene wagubu
bautagubu manako tadebu, wagubu ke; ‘Wi garugaru mena kaiwagi gwedegwede bagibagi
dai tepumuri nau gubagani monagapumuri. E idaiya katama nakapumuri ade e kerareya
kerapu kwakwarai mete umamuri,
23 manako kaiwuri papa buyaga kawaya mo minimuri poyo da nau gubagani bauwena
ki nu mamamapamu kupe-igamu.
24 Nau gubagani yau powena ko e ade iyawena. E kwakowena ko karako ade wirawena
bauwena.’ E mamai inako wagubu manako e gubagai nene kupe kawaya mo bagipupu.
25 Ki makeya ka e gubagai kawai kokorau upiwagawa umawa manako e wirawena
yawatau yabadawa da tawa kikireya bauwagana kwaewagawa ki ka e iyapana kaina-
gatagamawa ade taeretagamawa ki mumugarai waina-pupu.
26 E bigabiga apunai mosi em-pupu manako manupupu, wagubu ke; ‘Mu gwede taerei
taeretagamu?’
27 Ko e denai wagubu ke; ‘Kau yowagi e midi kwakwarepui bagi kawaya ade wira-wena
bauwena ki pokere e mamama-pamana ki nana ka kau mamagi papa buyaga kawaya mo
minibu poyo.’
28 E yona ki wainapupu ka e gagaya-wena tawau eba yarana wainapupu ki pokere e
mamai matarau bauwena e gubagai tawau yarana ki nana gigipupu.
29 Ko e gubagai ki e mamai inako sibu, wagubu ke; ‘Mamai, nau suwagani wainapi; Nau
kwamura ropani kawaya kau umunugi wadekeya kau bigagi makeya makeya kwaesug-
ekeya ko kau papa marai munta mo kwaitana eba wadibi tegebi da nau kowaniyoma mete
mamamaigamana ki nana. Pa mena.
30 Ko kau gubagagi ki kau buderigi kuduba tepupu giripupu ridi yawata kawakawareya
mu pokamugere isiya-pupu gawarara ki ade wirawena bau-wena ki kau e nene papa
buyaga kawaya ki minibi poyo.’
31 E inako wagubu ko e mamai denai e sibu, wagubu ke; ‘Gubagani, kau ka maramara
nau mete yewe idiwei ki pokere gwedegwede kuduba nau nene ki ka kau nene.
32 Ko nu kupe yau kwaigamu mamamaigamu ki mibai ka kau yowagi yau e ka powena
maba ko e karako ade iyawena. E kwakowena ko karako ade wirawena bauwena.” Iyesu
keyakeyai ki wagubu.

16

Kwayuba apunai mosi e keyakeyai

1 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai keyakeyai mo ade tadebu wagubu ke; “Purapura
apunai mosi e bigabigai apunai upi kwebu da e gwedegwedei kuduba ki kwayubapana ki
nana wagubu. Ki eweya mara mosi ka iyapana dai bautagubu purapura apunai ki simupu,
tagubu ke; ‘Kau gwedegwedegi kwayubapiyau apunai ki e ka kau gwedegwedegi dai pa
danapiyau.’
2 Iyapana ki inako tagubu ki pokere apunu kawai ki e bigabigai apunai ki e nene wagubu
bauwena manako sibu, wagubu ke; ‘Kau sisiyagi tagamu wainapakani ki mibai ka badidi?
Kau upigi negebuwani ki nau karako kau koritaniyakani ade nau gwedegwedeni badibadi
danapipi ki kawayai kau garugaru mena nau kabuwasini.
3 Gwedegwede kwayubapiyawa apunai yona ki wainapupu ka e notai wagubu ke;
‘Nau upi kwaesugekeya ki nau kawaini karako nau koritasiniyoto ki pokere nau badidi
kwaesugani? Nau ka eba kasiyarani mete kina da nau diba kandani bo upi ragiragi kawaya
mo inako kwaesugani. Ade nau pa tondoni genesugoni ki ka nau midimama wadisiniyoto.
4 Ko nau badidi kwae-sugani ki nau karako wainapakani manako nau upi yau kamadani
ki ka iyapana baitagisi nau waretasinimoto manako mu tawamugu tawamugu nau bibisin-
imono ade nau diriwani mete kwaetogomono.’
5 E inako notapupu manako ubupu iyapana gwedewau apunu kawai ki e gwedegwedei
naiya sikwatagubu ragidai ki mu eyaka eyaka e bameya bautagamana ki nana wagubu.
Mu bautagubu ka e ubupu yabiri bauwena apunai ki manupupu, wagubu ke; ‘Kau
badibadi sikwanugibi?’
6 Ko e denai wagubu ke; ‘Nau awana monamonai karakara ropani kawaya apunai ida
daikere mena (100) ki sikwasugubuwani.’
Ko gwedegwede kwayubapiyawa apunai denai wagubu ke; ‘Pa mena, kau sikwanugibi
ki okai kau karako wadi kwarisi manako apunai apeya ade ida esida mena (50) ki mena
tari.’
7 Ki eweya ka e wirawena apunu ade mosi manupupu, wagubu ke; ‘Ade kau ka badibadi
sikwanugibi?’
Ko e denai wagubu ke; ‘Nau gwaba madai baike ropani kawaya (1000) ki sikwasug-
ubuwani.’
E inako wagubu ko gwedegwede kwayubapiyawa apunai ki denai e sibu, wagubu ke;
‘Kau sikwanugibi ki okai kau karako wadi kwarisi manako maraitau (800) ki mena tari.’ ”
8 Iyesu keyakeyai ki wagubu kewo-wena ka e iyapana ade tadebu, wagubu ke; “Kwayuba
siyasiyawagawa apunai e upi kewowagana ki eweya e badidi maba tondana ki nene mete
notapiyawa ki pokere apunu kawai ki e eba nakari-pupu ko e empupu manako baganai
sibu.” Iyesu inako wagubu manako ade wagubu ke; “Waira yau notai wadamu doko
ragidai badidi maba waira yau gwedegwedei pokaiya mu kowamuguma mete deni deni
waita kasiwaratagamana idiwana ki notai maramara notapiyamu ki maba ka Mamanuga
God e tanai mu rabinamugu minibu siwa ragidai iya aita ewa nene ki inako maba mete
notampibena, ko mu kawaya daganani inako eba notapiyamu.
9 Nau nidiyani wainapumuri; Wi waira yau e gwede-gwedei pokaiya iyapana waretata-
muri da wi waira yau e gwedegwedei mete kina kamaditamana marai baiyagisi ki ka
mu kunumau wi mamamanimoto manako wi iya maramara idiwana kaiwana tawanai ki
rabineya mibi mamamai posiwagi.
10 Iyapana gwedewau gwede maraitau wadumupu ki naigida mena kwayubapomoto
ki ka mu aita ewa gwede kawaya mo yadini ki mete naigida mena kwayubapomoto. Ko
iyapana gwedewau gwede maraitau wadumupu ki kwayuba siyasiyapomoto ki ka mu aita
ewa gwede kawaya mo yadini ki mete kwayuba siyasiyapomoto.
11 Kau nima waira yau e gwedegwedei naigida eba kwayubapiyei ki ka kau keyaigi ki
puyoi badidi maba kwayubapi?
12 Ade kau nima iyapana mosi e gwedegwedei naigida eba kwayubapiyei ki ka kau kiya
gwedegwedegi badidi maba kwayubapi? Ki pa mena ki pokere kau gwede bagi mo eba
wadi.
13 Bigabiga kwaewagau apunai ki e kawakawaiyoma apeya ki ka e badidi maba mo
yogono e umunui yodono ade wirayogono mo yogono e umunui yodono? Ki pa mena,
mibai ka e uburono mosi nota kwarikwarisipono ko mosi keipono ade uburono mosi e
diriwai kwaeyogono ko mosi tagararapono. Ki maba, wi Mamanuga God e nene waina-
piyoi ki ka wi waira yau gwedegwedei notagogapumuri. Ko wi waira yau gwedegwedei
nene wainapiyoi idiwoi ki ka wi Mamanuga God notagogapumuri.”

Iyesu yona ebo ebo wagubu
(Mateyu 11:12-13; 5:31-32; Maki 10:11-12)

14 Parisi ragidai mu notamaga ka bowa madai kawareya ukwarawa ki pokere Iyesu
waira yau gwedegwedei ki sisiyai inako wagubu wainamupu ki ka mu e gwaigwitamupu
ade mu madagura-maga e bameya memupu.
15 Ko Iyesu tadebu, wagubu ke; "Wi ka iyapana yabumugu midiga pa matakawagau, ko
wainapumuri; Mamanuga God e ka wi nuwaga notaga ki e empiyau. Gwede-gwede marai
kawai ki iyapana waina-piyamu da ki ka kawakawaya ki ka Mamanuga God e yabuiya ki
mibai ka pa mena.
16 Gora oragai ade Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai oka
badidi tamupu ki kuduba tondawa yabadawa da iyapana siruwa-tamiyawa apunai Diyoni
bauwena makeya. Ko ki eweya ka Mamanuga God e gari rabineya kaiwana idiwana ki
yonai bagi kawaya ki mena ka iyapana wainapamana wainapiyamu. Iyapana kuduba gari
ki rabineya kaiwana ki nana nisi kandamu,
17 ko nau nidiyani wainapumuri; Iyapana badidi maba idiwana ki gorai ka wateya
tondau. Kunuma yo waira gogawagana ki ka matarau ko iyapana gora ki wirapamana
e okai marai munta mo surupamana ki ka ragiragi kawaya.
18 Apunu mosi e wainai ragipoto manako ridi mo ade uworoto ki ka e wainai naiya
ki rauru kawakawarapupu. Ade apunu mosi ridi wakeyara mo uworoto ki ka ridi ki e
nobomoi yabiri ki e rauru kawakawarapupu."

Purapura apunai ade apunu Yasarusi

19 Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; "Mara mosi ka purapura apunai mosi tondawa
ki maramara e gwedegwedei bagibagi mena monagawagawa ade bani bagibagi ki mena
kupawa tondawa.
20 Apunu ki e tawai ki katamuruiya ka iyapana apunu mosi si ka Yasarusi ki mideya
kwata mena posiwena uburawa ki wadumpu ika tampu manako e bani nene ika genewa-
gawa tondawa.
21 Purapura apunai bani kupawa ki pirai gwetagamawa ki ka apunu Yasarusi bani mugui
ki kupana wainapiyawa. Taku bautagamawa e kwatai ki remoremopamawa.
22 Mara mosi ka nuwasiyasiya nene tondawa apunai ki e powena manako aneya
kunuma were kawampu e wadumpu oragai apunai Eburamu e madaneya kunumau
tamupu. Purapura apunai ki e mete powena manako iyapana e wadumupu ononomupu.
23 E popai ragidai mu watamugu bauwena ki ka e bita yo midi makari kawaya ika
bananapupu manako e yabu tapu apunu Yasarusi usi oragai apunai Eburamu e idai garu
deneya uwamau ika bagi kawaya tondawa empupu,
24 ki ka e bonanai ragiragi kawaya wena siyapu, wagubu ke; 'Mamai Eburamu, kau nau
nene wainapiyei bo pa mena? Nau mata yau nonareya midi makari kawaya daganani
bananapuwani ki pokere apunu Yasarusi siyo da e idai gurai awanau kaupoto kaworoto
nau tenawarineya taroto da nau sinamuni pikapoto.'
25 Apunu ki inako wagubu, ko oragai apunai Eburamu denai e sibu, wagubu ke;
'Gubagani, nau yonani yau suwagani wainapi; Kau naiya iyaiya tondeya makeya ki kau
gwedegwede kuduba bagi mena ki kawareya tondeya ko apunu Yasarusi e ka mugu
ki mena kawareya tondawa. Karako ka e yewe mamamayogono tondono ko kau ika
makarinugowa tondowa.
26 Nau yona yau mete nidiyani wainapi; Kau yo nu paunanugu ka uruba kawaya. Iya-
pana mosi nu mete yewe idiwei ki uruba kawaya ki raurupana kau bamageya bauwagana
ki yawatai mo pa mena. Ade iyapana mosi kau bamageya mete idiwu ki uruba kawaya
raurupana nu bamanugu bauwagana ki mete yawatai mo pa mena.' Oragai apunai
Eburamu inako wagubu.
27 Purapura apunai yona ki waina-pupu ka e denai wagubu ke; 'Akae, Mamai Eburamu,
kau nau nene waina-piyei ki kau apunu Yasarusi tonopi da e nau mamai e tawaiya
kayayagisi,
28 manako nau yowaniyoma ida daikere mena ika idiwu ki tadeni da nau paerepuwani
ki denai makari tawaneya yewe bausugubuwani ki mu mete inako eba paerepomoto
kwaenda mu mete kina yewe baitagisi berokoi kawaya yau bananapomoto.'
29 Apunu ki inako wagubu ko oragai apunai Eburamu denai e sibu, wagubu ke; 'Ae, pa
mena. Oragai apunai Mosisi ade Mamanuga God e bonanai waina-pamawa tagamawa
ragidai oka badidi tamupu ki kuduba mu bamamugu uburau ki pokere mu yona ki mena
wainapomono.'
30 Ko purapura apunai ki wagubu ke; 'Ae, mamai Eburamu, yona ki mena pokaiya ka
mu notamaga eba wirayagisi. Ko iyapana mosi powena ki iyayagisi ade kiroto uburoto

manako yona ki tadeni ki ka mu e bonanai waina-pomoto manako mu bigimaga ki mu
kamadini notamaga wirayagisi.'
31 Apunu ki inako wagubu ko oragai apunai Eburamu denai e sibu, wagubu ke; 'Mu
oragai apunai Mosisi ade Mamanuga God e bonanai waina-pamawa tagamawa ragidai
badidi tagubu ki eba wainapomoto suma-pomoto ki ka mu badidi maba iyapana mosi
powena ko ade iyayagisi kiroto uburoto ki e yonai wainapomoto sumapomoto? Ki pa
mena.' " Iyesu keyakeyai ki iyapana tadebu.

17

Bigi ki yonai
(Mateyu 18:6-7, 21-22; Maki 9:42)

1 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai yona yau tadebu, wagubu ke; "Gwedegwede
marai kawai iyapana pisipisitamini da mu paerepomoto bigi kwaetagisi ko iyapana nima
e waretai ki e kerareya wadau da e bigi kwaewagau ki ka aita ewa ka e bita kawaya mo
bananapoto.
2 Akae, iyapana bowa bisi kawaya mo wadumpena taburuba pokaiya kwimpena iya-
pana ki e gobaiya umampena manako egi rabineya kwenumpena ki ka e nene baganai.
Iyapana nima munu marai munta mosi e kerareya wadau manako munu ki bigi kwaewa-
gau ki denai ka iyapana ki aita bita kawaya esida bananapoto.
3 Ki pokere wi yabu yabu idiwoi.
Wi yowaga bo wi tataga gwede mo paerepoto bigi kwaeyagisi ki ka wi e nakaripumuri.
Ko e bigi kwaewena ki kamadini e notai wirayagisi ki ka wi e badidi paerepupu ki wi
notagau deni mena surupumuri.
4 Ena, nau nidiyani wainapumuri; E mara eyaka mena ki rabineya wi bamagau bigi
kawareya kawareya ida daikere kewowena daikere apeya (7) ki kwaeyagisi ko ade mara
ki rabineya ida daikere kewowena daikere apeya (7) ki wirayagisi wi bamagau yagisi ke;
'Nau paerepuwani ki nau karako deni mena kamadakani', e inako yagisi ki ka wi e bigi
badidi kwaewena ki wi notagau deni mena surupumuri."

Nu sumanuga

5 Iyesu tonotapu ragidai e simupu, tagubu ke; "Kaiwawonuga, kau nu sumanuga wadi
kawaya."
6 Mu inako tagubu ko e denai mu tadebu, wagubu ke; "Nau nidiyani wainapumuri;
Ripa damaya madai ki bonai rabineya ka rasirasi. Wi sumaga marai munta ki maba
nau sumasinimuri ki ka wi ripa kauma yau simuri, iwagi ke; 'Kau kiya siwanuwagi
kayanuwagi egi rabineya wenanuwagi,' wi inako iwagi ki ka ripa ki wi umunuga yadini
kayayagisi."

Bigabiga ragidai badidi maba upitogomono

7 Iyesu ade wagubu ke; "Apunu kawai mosi e bigabigai apunai kokorau diba kandono bo
papa sipi kwayuba-tamono da madega bigayagisi manako e tawau baiyagisi ki ka apunu
kawai ki e eba paraupoto, yagisi ke; 'Kau garugaru yabi aiyatanuwagi manako nau bani
warapuwani yau kupi.' E inako eba yagisi,
8 ko e yagisi ke; 'Kau kayanuwagi siruwanuwagi monaganuwagi manako nau tawiyani
kwaenuwagi tege kupani were ewa ka kau kiya kupenuwagi.'
9 Bigabiga apunai e upi ka biga mena ki pokere wi badidi wainapiyamu; Apunu kawai
uburoto e bigabigai apunai upi kwaewena ki denai paraupoto bo? Ae, pa mena.
10 Ki maba, nau nidibuwani ki wi makeya makeya kwaiwogoi da kewoyagisi ki ka wi
inako mena iwagi ke; "Nu ka pa bigabiga ragidai. E nu kwaiwagamana nidibu ki mena nu
makeya makeya kwaigibi." Iyesu inako wagubu.

Iyesu iyapana ida esida mena sigiratagubu ki iyatapu

11 Iyesu natere Diyerusaremu kaya-wena kaniyawa da tawana Sameriya yo tawana
Gariri paunau ika bauwena kaniyawa,
12 ki ka e natere mo bau-wena. Ika bauwena ka e iyapana ida esida mena sigira berokoi
mo wadumpu kwakwarepumaga kwatakwatatagubu ki ika kebomawa bananatapu. Mu
Iyesu bameya eba kaimupu ko uwamau buri mu mubo mubo ubumawa,
13 manako mu bonanamaga ragiragi kawaya Iyesu wenawenamupu, tagubu ke;
"Kaiwawo-nuga Iyesu, kau nu nene wainapiyei bo pa mena?"
14 Mu inako tagubu manako Iyesu mu emitapu tadebu, wagubu ke; "Baganai, Mama-
manuga God e bameya dobopiyamu ragidai mu bamamugu kaiwagi da mu wi kwakware-
puga empomoto." E inako wagubu manako mu kayatagubu kaiwa da yawatau ka mu
sigiramaga ki deni mena kewowena.

15 Apunu ki mosi ika kaniyawa da e sigirai kewowena ki wainapupu ki ka e mama-
mawena manako wirawena e bonanai ragiragi kawaya Mamanuga God e si tepapiyawa
yabadawa da Iyesu bameya bauwena.
16 E ika bauwena ka e Iyesu yabareya kwarisiwena manako e iyawena ki denai pa-
raupupu. Apunu ki ka tawana Sameriya mu iyapanamaga mosi.
17-18 Ko Iyesu iyapana manutapu, wagubu ke; "Nau iyapana sigiratagubu ragidai ida
esida iyatapuwani ko badidi pokere ka iyapana kwaiyanai apunai yau e mena wirawena
Mamanuga God paraupiyau? E kowaiyoma ida daikere kewowena daikere apeya apeya
(9) ki mu mete bautagumpena Mamanuga God e si tepampena."
19 Iyesu inako wagubu manako wirawena iyawena apunai ki empupu sibu, wagubu ke;
"Baganai, kau kiri uburi kayanuwagi. Kau nau sumasinibi ki pokere kau iyanugibi." Iyesu
inako wagubu.

Mamanuga God e gari rabineya idiwana ki marai yabadau
(Mateyu 24:23-28, 37-41)

20 Parisi ragidai dai Iyesu manu-mupu, tagubu ke; "Nu Mamanuga God e gari rabineya
kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki marai ka gwede mara baiyagisi?"
Mu inako tagubu ko e denai tadebu, wagubu ke; "Mamanuga God e gari rabineya
idiwana marai ki baiyagisi ki ka eba matarau baiyagisi da wi yabugere empumuri.
21 Iyapana mo eba yagisi ke; 'Empumuri, e yewe bauwena tondau', bo yagisi ke;
'Empumuri, e burida bauwena tondau.' Mu inako eba tagisi mibai ka Mamanuga God
e gari rabineya e kasiyarai pokaiya idiwana ki kasiyarai ororeya mena bauwena wi
rabinagau uburau."
22 Iyesu inako wagubu manako wirawena e tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu,
wagubu ke; "Mara baiyagisi da wi ubumuri nau Kunumau Kawapuwani Apunai nau
marani empamana ki nana wainapiyoi ko wi eba empumuri.
23 Iyapana dai baitagisi wi nidini, tagisi ke; 'Empumuri, e burida bauwena tondau', bo
tagisi ke; 'Empumuri, e yewe bauwena tondau.' Mu inako togomono ki ka wi notaga
pakarayagisi mu ewamugu kwaene igida yauda eba yabu tamiyoi iwoi.
24 Yangwara wadau kunuma kuduba miniyau siwa ki maba nau Kunumau Kawapuwani
Apunai nau marani baiyagisi ki ka iyapana kuduba ki maba nau emisinimoto.
25 Ko yabiri ka nau nuwaboya ade bita makari kawaya daganani bananapani. Iyapana
karako idiwu ragidai ki mu ubumoto nau keisinimoto ade midi ragiragisinimoto.
26 Iyapana oragai apunai Nowa tondawa makeya badidi kwaetagamawa ki maba nau
Kunumau Kawapuwani Apunai ade wirasugani bausugani makeya ka iyapana inako ade
kwae-tagisi.
27 Awana goya kawaya ki eba bauwena makeya ka iyapana bani kupamawa awana
kubamawa ade anikatagamawa petemuguma apunu tauwamawa. Mu inako kwaetaga-
mawa kebomawa da apunu Nowa waka ki kawareya yapu posiwena makeya ka goya
kawaya ki bauwena iyapana kuduba bibiyotapu gawarara.
28 Ade oragai apunai Rote tondawa makeya iyapana badidi kwaetagamawa idiwa ki
maba ka iyapana mara ki baiyagisi makeya inako mete kwae-tagisi. Mu bani kupamawa
awana kubamawa deni deni nida kasiwara-tagamawa upitagamawa ade tawa-tagamawa.
29 Mu inako kwaetagamawa yamawa da apunu Rote natere Sodomu kamadubu
kayawena ki makeya ka mata nonarai gwisi berokoi mete kina kunumau kawapu mu
uratapu popo-tagubu gawarara.
30 Iyapana naiya inako wakapa giritagubu ki maba ka nau Kunumau Kawapuwani
Apunai ade wirasugani bausugani marai baiyagisi ki ka iyapana inako mete kwaetagisi.
31 Mara ki baiyagisi ki ka iyapana mosi tawa tagaiya tondau ki ka e gwedegwedei tawa
rabineya kamadubu ki tepana kai eba suroto, ade iyapana mosi kokorau upiwagau ki ka e
eba wirayagisi e tawaiya kayayagisi. Pa mena.
32 Oragai apunai Rote e wainai bameya badidi wenawena ki wi naigida mena waina-
pumuri.
33 Iyapana nima e eya iyai karako yewe wairau ki nene wainapiyau ki ka e eya iyai aita
ewa nene ki e kaupiyau. Ko iyapana nima nau pokanere e eya iyai karako yewe wairau ki
kaupiyau ki ka e eya iyai aita ewa nene ki e yadini.
34 Nau nidiyani wainapumuri; Kemora ki rabineya ka iyapana apeya kebari eyaka mena
kawareya ukwopomono manako nau eyaka mena yadani ko mosi kamadani.
35-36 Ade mara ki makeya ka ridi apeya ripa madai musupomono idiwono manako nau
eyaka mena yadani ko mosi kamadani."
37 Iyesu yona ki wagubu ka e tadeyau kabukabuwa ragidai e manu-mupu, tagubu ke;
"Kaiwawonuga, kau nuwagibi ki bani wenayagisi?"

Ko e denai wagubu ke; “Nau waigugu yau suwagani ki wi wainapumuri; Gwede mosi powena e kwakwarepui ika ukwarau ki ka midiwari kusuketa e kwakwarepui ki kupamana ki nana ika mete dibipomoto.”

18

Koboro mosi wade supasupa apunai bameya kayawena

1 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mu notamaga eba kauwagana ko maramara
Mamanuga God bameya guriguritagamana ki nana ka e keyakeyai yau mu tadebu,
wagubu ke;
2 “Natere mo rabineya ka wade supasupa apunai mo tondawa ki Mamanuga God eba
mayapiyawa ade iyapana mete eba wiwiratamiyawa.
3 Natere ki rabineya ka ridi koboro mosi mete ika tondawa ki maramara wade supasupa
apunai ki e bameya bau-wagawa siyawa, wagawa ke; ‘Nau iyarani mosi nau girisiniyana
ki nana kwaewagau ki pokere waitasini berokoi yau kuduba kau wade supasupapi.’
4 Mara ropani kawaya ka wade supasupa apunai ridi ki e bonanai eba wainapiyawa
ko siyareya ka e notai wagubu ke; ‘Nau Mamanuga God e kudeya eba wainapakani ade
iyapana mu umunumaga mete eba wadakani,
5 ko ridi koboro yau e ka maramara nau waweresiniyau ki pokere nau e waita-pani
e nuwaboyai ki wade supasupa-pani. Nau ki eba kwaesugani ki ka e maramara nau
waweresiniyono tondono da nau midini togayagisi.’ ”
6 Nu Kaiwawonuga keyakeyai ki wagubu manako ade tadebu, wagubu ke; “Wade
supasupa apunai eba bagi ki e badidi wagubu ki wi naigida mena wainapiyoi.
7 Ko ade wainapumuri; Mamanuga God e eya iyapanaiyoma maramara kemora nawaru
e bameya waita nene guriguritogomono ki ka e mu waitatamini ade mu nuwaboyamaga
wade supasupapoto bo pa mena? E mu garugaru waitatamini bo eba garugaru wait-
atamini?
8 Nau nidiyani wainapu-muri; E garugaru mena mu waitatamini ade mu nuwaboya-
maga garugaru mena yadini supasupa. Ko nau Kunumau Kawapuwani Apunai ade
wirasugana bausugana ki marai baiyagisi makeya ki ka nau suma ragidai yewe wairau
mete bananatamani bo?” Iyesu inako wagubu.

Parisi apunai ade takesi wadawa apunai

9 Iyapana dai wainamupu da mu muga ka baganai ki pokere mu muga simaga tepa-
pamawa ade kowamuguma mu simaga kaupamawa ki mu nene ka Iyesu keyakeyai yau
wagubu. E wagubu ke;
10 “Mara mosi ka iyapana apeya Mamanuga God e Tawai rabineya guriguritagamana ki
nana kayatagubu. Apunu ki mosi ka Parisi apunai ade mosi ka iyapana wairamaga denai
takesi ki wadawa apunai.
11 Parisi apunai ki wata mo e ebo mena ubupu manako Mamanuga God bameya guriguri
inako wagubu ke; ‘Mamai God, iyapana supasupai mo nau maba pa mena ki pokere nau
parau-niyakani kawaya daganani. Nau ka eba iyapana kuduba kwaetagamu ki maba
kwaesugakani. Nau ka eba kapokapoi, nau ka eba beraberai, nau ka eba sipuma goragora
rauru kawakawarasugakani. Nau parauniyakani da nau ka eba takesi wadau apunai buri
ki e maba.
12 Pura eyaka mena ki rabineya ka nau mara apeya kau nene bani kamadakani ade nau
gwedegwedeni damupakani ida esida ki damu eyaka mena ki nau kau nene tarakani.’ E
inako guriguriwena.
13 Takesi wadawa apunai ki e ka mibi nuwaboyai digumau uburawa midimama diyayai
e gobai kaupupu manako giyansugiyansu mena inako guriguriwena, wagubu ke; ‘Mamai
God, nau ka berokoi bigibigi ki pokere nau nuwaboyani ki kau wainapi waitasini.’ ”
14 Iyesu keyakeyai ki wagubu manako ade wagubu ke; “Nau nidiyani wainapumuri;
Mamanuga God e ka takesi wadawa apunai ki e bigi empupu deni mena surupupu ki
pokere Mama-nuga God e yabuiya ka apunu ki supasupai bagi kawaya wirawena e tawaiya
kayawena. Ko apunu ki mosi e guriguri ki e eba mibipupu mibai ka iyapana nima e eya si
tepapiyau ki ka aita ewa e kwarisiyagisi ko iyapana nima e eya si kaupiyau ki ka aita ewa
e kawayayagisi.” Iyesu inako wagubu.

Iyesu munu rasi waditapu bagi
(Mateyu 19:13-15; Maki 10:13-16)

15 Iyapana dai ki mu munumuguma wawayai temupu kebompu Iyesu bameya bau-
tagubu e idai mu debamugu tarana ki nana. E tadeyau kabukabuwa ragidai iyapana ki
emitampu nakari-tampu,

16 ko Iyesu munu rasi ki e bameya bautagamana ki nana wagubu manako iyapana
tadebu, wagubu ke; “Munu rasi nau bamaneya kebomono ki wi mu yawatamaga eba
bodapiyoi. Munu yau kwaitana ki mu ka nau Mamai God e gari rabineya e kasiyarai
pokaiya kaiwoto idiwono.
17 Nau yona yau suwagani ki wi notaga eba goga-yagisi; Iyapana kawakawai wi notaga
munu rasi mu notamaga maba ki ka wi Mamanuga God bameya kaiwuri e gari rabineya
bagi kawaya idiwoi. Ko wi notaga eba munu rasi mu notamaga maba ki ka wi e bameya
eba kaiwuri ade e gari rabineya eba idiwoi.” Iyesu inako wagubu.

Apunu mosi e gwedegwedei ropani kawaya
(Mateyu 19:16-30; Maki 10:17-31)

18 Diyu ragidai mu kawaimaga mosi Iyesu bameya bauwena manako manu-pupu,
wagubu ke; “Sidiyei Kabukabuwa Apunai Bagi, nau badidi kwaesugani da nau iya
maramara tondana kaniyana ki iyai bananapani?”
19 Apunu ki inako wagubu ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Kau gwede nana nau
apunu bagi sidibi? Mamanuga God e mena ka bagi.
20 Ko kau manu-sinibi ki denai nau nidiyani; Mamanuga God e gorai oka tampu ki
kuduba kau kataigeya; ‘Kau waretagi eba raurupi e wainai eba wadi; Iyapana mo eba
mini poyo; Gwedegwede mo eba kuwa-nuwagi; Kau waretagi badidi kwaewena empipi
ki kau bera eba nuwagi; Kau inagi mamagi tagubu ki mu umunumaga wadi naigida mena
wiwiratami.”
21 Iyesu inako wagubu ko apunu ki, wagubu ke; “Nau munu marai munta tondekeya
makeya ki ka Mamanuga God e gorai tapu ki kuduba nau naigida mena wiwirapekeya
tondekeya da karako kawayasugubuwani.”
22 E yona wagubu ki Iyesu waina-pupu manako e apunu ki empupu denai yona yau
sibu, wagubu ke; “Kau gwede mo eyaka mena yau mete kwaenuwagi; Kau kayanuwagi
kau gwedegwedegi kuduba tepi iyapana gwedegwedemaga pa mena imagei ragidai tage
manako ewa yabi nau ewaneya uburi. Kau inako kwaenuwagi ki kau denai bagi kawaya
mosi aita ewa kunumau bananapi.”
23 Apunu ki e gwedegwedei ka ropani kawaya ki pokere e Iyesu yonai ki wainapupu ka
e nuwaboyawena.
24 Iyesu apunu ki nuwaboyawena empupu manako wagubu ke; “Iyapana gwedeg-
wedemaga ropani kawaya ragidai mu Mamanuga God e umunui wadamana sumapamana
ade e gari rabineya kaiwana idiwana ki ka ragiragi kawaya.
25 Yawata ki katamurui ka tainugu umunai ki maba. Papa kawaya kameru kwaitana
tainugu umunai teyagisi ki ka e daikere eba baiyagisi kayayagisi mibai ka tainugu umunai
ka marai munta ko papa ki ka kawaya. Ko nau ade suwagani wainapumuri; Papa kameru
ki tainugu umunai teyagisi ki ka ade matarau ko iyapana mu gwede-gwedemaga ropani
kawaya ragidai ubumana Mamanuga God sumapamana manako e gari rabineya kaiwana
idiwana ki ka ragiragi kawaya.”
26 Iyapana yona ki wainamupu ka mu Iyesu manumupu, tagubu ke; “Akae, ki inako ki
ka nima kwaitana iya yadini?”
27 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; “Iyapana wi wiga mena iya
ki eba wadamana makai ko Mamanuga God badidi yagisi ki e umuneya ka gwedegwede
kuduba wenayagisi.”
28 Apunu Pita yona ki wainapupu ka e denai wagubu ke; “Kau wainapi, nu ka tawanuga
kuduba kamadimpi kau ewageya kaigibi.”
29 Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Ena, kau yona mibai nuwegei. Nau karako suwa-
gani ki wi wainapumuri; Iyapana gwedewau Mamanuga God e gari rabineya idiwana ki
yonai iyapana tademana ki nana wi tawaga bo wi wainaguma bo wi yowaguma tataguma
bo wi inaguma mamaguma bo wi munuguma inako ki kuduba kamadita-muri manako
kaiwagi tawana mo idiwoi,
30 ki ka denai wi tawaga ropani-yagisi ade iyapana ropani kawaya wi inamamatamuri
yowatatatamuri idiwoi. Ade mara waunai baiyagisi makeya ki ka wi iya maramara
idiwana kaiwana ki iyai mete wadumuri.” Iyesu inako wagubu.

Iyesu powagana sisiyai ki ade wagubu
(Mateyu 20:17-19; Maki 10:32-34)

31 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewowena kerapu apeya ki mu nene
wagubu waratapu mu mubo mena idiwa manako tadebu, wagubu ke; “Nu karako natere
Diyeru-saremu kaigamu ki ka Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai
takari kawaya nau Kunumau Kawapuwani Apunai nau yonani badidi okamupu ki kuduba
makeya makeya wenayagisi.

32 Iyapana nau wadisini-moto iyapana kwaiyanai ragidai mu idimaga rabineya nau
tamusinimoto manako mu ubumoto nau waegeya-geyamasinimoto, wereyakaurasini-
moto ade tepoteposinimoto.
33 Mu nau kuwe pokaiya raukekesinimoto manako susinimoto poyo. Nau posugani ko
mara apeya eyaka kewoyagisi eweya ki nau ade iyasugani kirani uburani."
34 Iyesu inako wagubu ko e tadeyau kabukabuwa ragidai e yonai ki mibai eba
wainamupu. E yonai wagubu ki ka gwede mosi mu notamaga utapupu diyayai. Mu mibai
eba wainamupu ki pokere e badidi wagubu ki mu baba-tagubu.

Apunu mosi e yabui kenewena ki Iyesu iyapupu
(Mateyu 20:29-34; Maki 10:46-52)

35 Iyesu natere Diyeriko kikirau bauwagana kwaewagawa ka apunu mosi e yabui
kenewena ika yawata kwaiya bowa madai nene genewagawa tondawa.
36 E iyapana ropani kawaya ika kebomawa mu ratabamaga waina-pupu ki pokere e
iyapana dai manutapu, wagubu ke; "Yau ka gwede ratabai wagau?"
37 Ko mu denai tagubu ke; "Ki ka tawana Nasareta apunai Iyesu e yabadau."
38 Apunu ki yona ki wainapupu ka e bonanai ragiragi kawaya wena siyapu, wagubu ke;
"Iyesu, oragai apunai Dewida e wenai, kau nau nene wainapiyei bo pa mena?"
39 E inako wagubu ki ka iyapana e yabareya ika ubumawa ki e nakarimupu yona
kamadana ki nana simupu ko e bonanai ragiragi kawaya kawareya kawareya ade wena
siyanawa, wagawa ke; "Oragai apunai Dewida e wenai, kau nau nene wainapiyei bo pa
mena?"
40 Iyesu yona ki wainapupu ka e yawatau ubupu manako iyapana tadebu da mu
apunu yabui kenekenei ki wadamana e bameya bautagamana ki nana tadebu. E bameya
bauwena ka e apunu ki empupu manako manupupu, wagubu ke;
41 "Kau nuwageya nau gwede kwaesugani kau bamageya?"
Ko e denai wagubu ke; "Sidiyei Kabukabuwa Apunai, kau yabuni wadi papi da nau
tawana empani."
42 E inako wagubu manako Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Ki ka baganai, kau tawana
emani. Kau nau sumasinibi ki pokere karako iyanugibi."
43 Iyesu yona ki wagawa makeya ka apunu ki e yabui papupu tawana empupu manako
e kipu ubupu Iyesu eweya kayawena Mamanuga God paraupiyawa kaniyawa. Iyapana
kuduba matakira ki emupu ka mu Mamanuga God e si esida mena tepapamawa.

19

Apunu Sakiyasi

1 Iyesu natere Diyeriko bauwena ki ka e deni mena kayawagana kwaewagawa.
2 Natere ki rabineya ka purapura apunai mosi ika tondawa. E ka iyapana wairamaga
denai takesi wadamawa ragidai mu kawaimaga si ka Sakiyasi.
3 E nuwaiya Iyesu empana ki nana wainapiyawa ko e ka apunu rogobi munta ki pokere
iyapana ropani kawaya ika ubumawa ki mu e bodamupu da e Iyesu eba empupu.
4 Iyesu yawatau yabadawa ki ka apunu Sakiyasi yabiri garupupu Iyesu empana ki nana
ripa rowarowai mo yapu kawareya tondubu.
5 Iyesu kaniyawa da ripa ki kerareya bauwena ka e pairawena iyarau yabu tapu apunu
Sakiyasi ika tondawa empupu manako e sibu, wagubu ke; "Sakiyasi, kau garugaru mena
kawari. Nau karako kau tawageya kau mete idiwomu."
6 Apunu Sakiyasi yona ki wainapupu ka e garugaru mena wairau kawapu Iyesu diriwai
kwaewena manako mibi mamamai bananapupu e tawaiya kayatagubu.
7 Iyesu apunu Sakiyasi tawaiya kayawena ki iyapana emupu manako mu ungwerog-
werorotagubu, tagubu ke; "Apunu yau e ka bigibigi apunai ki e tawaiya daiyo kayawena."
8 Ko apunu Sakiyasi kipu ubupu Iyesu sibu, wagubu ke; "Kaiwawoni, kau wainapi; Nau
gwedegwedeni daikere ki nau karako iyapana imagei ragidai tageyani ade nau iyapana
beratapuwani mu gwedegwedemaga kuwasugubuwani ki ka nau denai apeya apeya
kawareya mu ade tageyani."
9 Apunu Sakiyasi yona inako wagubu wainapupu ka Iyesu denai e sibu, wagubu ke;
"Sakiyasi, kau mete kina ka oragai apunai Eburamu e wenai. Kau iyapanagiyoma mete
kina wi bamagau ka iya karako bauwena.
10-11 Iyapana gwedewau Mamanuga God e yawatai paeremupu kwakotagubu ragidai ki
mu tetamana iya tageyana ki nana ka nau Kunumau Kawapuwani Apunai yewe wairau
bausugubuwani."
Natere Diyerusaremu ka eba uwama bamanugutau ki makeya ka Iyesu yona ki wagubu.

Bowa madai ki keyakeyai
(Mateyu 25:14-30)

Iyapana ropani kawaya Iyesu yonai wainapamawa ki mu notamaga wagubu da Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki marai bauwagana kwaewagawa ki pokere Iyesu ubupu keyakeyai mo mu tadebu, wagubu ke;

12 "Nau apunu kawai mosi e bususui suwagani wainapumuri; Apunu ki tawana uwama kawaya mo kayawagana da e kaiwawo-wagana ki kasiyarai ika wadana manako ewa ade wirawagana bauwagana ki nana.

13 E waunitau kayawagana kwaewagawa makeya ki ka e bigabiga-iyoma ida esida kewowena ki mu nene wagubu bautagubu manako e bowa madai purupupu mu eyaka eyaka tagebu, tadebu, wagubu ke; 'Wi bowa madai yau tepumuri pokaiya upiwogoi da nau bausugani makeya ki ka nau bowa madai negebuwani ki kawayai empani. Ki kawayawena bo pa mena.'

14 Apunu ki kipu ubupu kayawena ko e eya iyapanaiyoma mu nuwamugu ka e pa mena ki pokere mu bibi ragidai tonotampu da e tawana bani kayawena ki mu mete kayatagamana manako tagamana ke; 'Nu eba nuwanugu apunu yau nu kawainuga uburono.'

15 Mu inako tagubu ko apunu ki e kaiwawo kasiyarai wadubu manako ade wirawena e ebo tawaneya ade bauwena. E ika bauwena ka e garugaru mena e bigabigaiyoma ragidai mu nene wagubu bautagubu manako tadebu, wagubu ke; 'Nau bowa madai negebuwani ki kawayai wi karako kabuwasinimuri da nau empani.'

16 Yabiri ubupu apunai ki bauwena e inako sibu, wagubu ke; 'Kaiwawoni emani, kau bowa madai nau idani rabineya tapi ki pokaiya ka nau upisugekeya da kawareya ade ida esida mena tepuwani karako negeyakani yau kena.'

17 E yona ki wagubu ka apunu kawai ki denai e sibu, wagubu ke; 'Kau ka bigabiga apunai bagi upi supasupai mena kwaenugibi apunai. Nau marai munta negebuwani ki kau naigida mena kwayubapiyeya ade kau midigi eba togawena ki pokere nau karako natere ida esida mena kau idageya nakatamakani da kau mu kawaimaga uburi kwayubatamiyowa.'

18 Ki eweya ka e bigabigai apunai ade mosi bauwena e yabareya ubupu manako sibu, wagubu ke; 'Kaiwawoni emani, kau bowa madai nau idani rabineya tapi ki pokaiya ka nau upisugekeya da kawareya ade ida daikere tepuwani karako negeyakani yau kena.'

19 E yona ki wagubu ka apunu kawai ki denai e sibu, wagubu ke; 'Nau karako natere ida daikere mena kau idageya nakatamakani da kau mu kawaimaga uburi kwayubatamiyowa.'

20-21 Siyarai ka e bigabigai apunai ade mosi bauwena e inako sibu, wagubu ke; 'Kaiwawoni, nau kataineya da kau midigi kwakwarepugi ka tayatayabadai. Gwedegwede eba kau nene ki kau tepiyei ade kau momai eba upi ki wateya ki kau raupomunugei. Nau kau kudugeya wainapekeya ki pokere kau bowagi madai ki nau wadubuwani pa wekepuwani karako ade negeyakani yau kena.'

22 Apunu kawai ki yona ki wainapupu ka e denai wagubu ke; 'Kau paerepipi upi supasupai eba kwaenugibi. Kau kaubo nuwagibi ki pokaiya ka nau karako denai bita kau negeyani. Kau kaubo nuwagibi da gwedegwede eba nau nene ki nau tepakani ade momai nau eba upuwani ki wateya ki nau raupomu-sugakani.

23 Kau badidi kwaenugubena ki yonai nau karako kau nidiyani; Kau kayanugubena bowa madai kawaya-wagau ki wateya tapena da nau karako wirasugubuwani bausugubuwani ki kau bowa madai dai kawareya nau mete tegebena.'

24 Apunu kawai ki inako wagubu manako e bigabigaiyoma dai ika ubumawa ki tadebu, wagubu ke; 'Bowa madai eyaka mena kwebuwani ki wi wadumuri bowa madai ida esida mena tepupu apunai ki e kwemuri.'

25 Ko mu denai e simupu, tagubu ke; 'Ko kaiwawonuga, apunu ki ka ororeya mena bowa madai kawaya daganani ida esida mena ki e tepupu kewowena.'

26 Mu inako tagubu, ko apunu kawai ki denai wagubu ke; 'Nau nidiyani wainapumuri; Iyapana nima marai munta wadubu ki pokaiya upi naigida mena kwaewagau kwayubapiyau ki kawareya ka e ropani kawaya banana-poto. Ko iyapana nima e bameya marai munta uburau ki kawareya ka e mo eba yadini ade marai munta e bameya uburau ki mete deni mena gogayagisi.'

27 E inako wagubu, manako ade tadebu, wagubu ke; 'Wi karako kaiwagi nau iyaraniyoma ki nau eba kaiwawosugana ki nana tagubu ki mu kuduba tetamuri nau yabuneya yewe namutamuri.' "

Iyesu natere Diyerusaremu bauwena manako iyapana e paraupamawa
(Mateyu 21:1-11; Maki 11:1-11; Diyoni 12:12-19)

28 Iyesu yona ki iyapana tadebu kewowena manako yabiriwena natere Diyerusaremu kayawena.
29 E ripa 'oripi' wenatagubu kweyai ki kerareya natere Bepage yo Betani bamamugu bauwagana kwaewagawa ki ka e tadeyau kabukabuwa ragidai apeya yabiri tonotapu,
30 tadebu, wagubu ke; "Wi yabiriwagi natere buri yabaranugu ki kaiwagi manako wi ika baiwagi ki ka wi papa 'donki' mosi taburuba pokaiya kwimupu uburau ki ika empumuri ko papa 'donki' ki kawareya ka iyapana mo naiya eba kayawena. Wi papa ki e taburubai rikapumuri manako banana-pumuri kebomuri.
31 Ko iyapana mo wi eminiyoto, yagisi ke; "Wi gwede nana inako kwaiwagamu papa ki e taburubai rikapiyamu," e inako yagisi ki wi denai e simuri, iwagi ke; "Nu Nidiyau Kabukabuwa Apunai e papa 'donki' yau nene wagubu."
32 Mu kayatagubu kaiwa da buri bautagubu ki ka Iyesu badidi tadebu ki mu makeya makeya bananamupu.
33 Mu papa 'donki' ki rikapamawa makeya ka papa ki apunai mu tadebu, wagubu ke; "Wi asusu gwede nana baigubu papa 'donki' ki taburubai rikapiyamu?"
34 Ko mu denai tagubu ke; "Nu Nidiyau Kabukabuwa Apunai papa 'donki' yau nene wagubu."
35 Mu inako tagubu manako papa 'donki' ki rika-mupu wadumpu Iyesu bameya kaya-tagubu. Mu ika bautagubu ka mu muga midimaga tatamai rikatampu papa ki tagaiya nakamupu manako Iyesu waitamupu da e yapu papa 'donki' ki kawareya tondubu kayawena.
36 E papa ki kawareya kayawena kaniyawa ka iyapana ropani kawaya mu muga midimaga tatamai rikatamawa yawatau nakapamawa manako Iyesu ki kawareya bauwa-gawa kayawagawa.
37 Iyesu kayawena kaniyawa da ripa 'oripi' wenatagubu kweyai ki warateya natere Diyerusaremu deneya surawa ki makeya ka e ewakumapamawa ragidai ropani kawaya mu bonanamaga eyaka mena Mamanuga God e si tepapamawa manako gwedegwede bagibagi mu mubo yabumugere emupu ki nene ka mu e paraupamawa iwa,
38 tagamawa ke;
"Kau ka nu Kaiwawonuga. Kau karako Mamanuga God e kasiyarai wadibi nu nene baunugibi. E kau wadiniyoto bagi.

Kunumau ka Mamanuga God e nuwabagi nu nene wainapiyau ki pokere nu karako e si esida mena tepapemei."

39 Iyapana inako tagubu ki yonai ka Parisi ragidai dai ika ubumawa ki mu wainamupu manako mu kaimpu Iyesu simupu, tagubu ke; "Nidiyei Kabukabuwa Apunai, kau kowakowagiyoma ki ragiragi kawaya tade da mu kerekerere-tagisi."
40 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; "Nau nidiyani wainapumuri; Mu kerekereretagisi ki ka bowa urida ki iyapana maba bonana-maga ragiragi kawaya yona ki tagisi."
41 Iyesu natere Diyerusaremu bameya bauwagana kwaewagawa ka e natere ki empupu yadi kipu,
42 manako wagubu ke; "Natere Diyerusaremu ragidai, nau nuwaneya po wi nuwabagi rabineya idiwana ki yawatai naigida mena kataigamana ki nana ko wi yabuga kenewena ki pokere wi yawata ki eba empiyamu.
43 Wi iyaraguma ewa baitagisi wi naterega kawaya yau kwagarapomoto. Wi wakapaiga-mana yawatai kuduba ki mu deni mena bodapomoto manako wi gariga rauru-pomoto.
44 Mamanuga God ubupu wi iyaniyana wadiniyana bagi ki nana wi bamagau bauwena ko wi mara ki eba empamana wainamupu ki pokere wi iyaraguma ki baitagisi imatau wi ridiguma munuguma mete kina kuduba nunimoto isiyanimoto. Wi tawaguma bowa pokaiya waditampu ki kuduba mu wade rororororotamini da bowa eyaka mena kwaitana mo e wateya eba tondono." Iyesu inako wagubu.

Iyesu Mamanuga God e Tawai rabineya kanibu
(Mateyu 21:12-17; Maki 11:15-19; Diyoni 2:13-22)

45 Ki eweya ka Iyesu Mamanuga God e Tawai rabineya kanibu manako iyapana ika deni deni nida kasiwara-tagamawa idiwa ki siwakeketapu.
46 E tadebu, wagubu ke; "Mamanuga God e okai mo inako wagubu ke; 'Nau Tawani ka guriguri tawai ki rabineya iyapana baitagisi nau bamaneya guriguritogo-mono idiwono.' Ko wi ka yona ki eba wainapiyamu. Wi ka kuwa ragidai maba maramara tawa yau rabineya wekei gwaiya dibipiyamu idiwu."

47 Iyesu maramara Mamanuga God e Tawai rabineya iyapana tadeyawa kabukabuwa
tondawa. Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai, Mama-nuga God e gorai
kataimugu ragidai, ade iyapana kawakawai dai mete kina e minimana po ki yanuwei
teyamawa,
48 ko iyapana pakasi ragidai ropani kawaya e yonai marai kawai badidi wagawa ki
kuduba wainapamana wainapamawa ki pokere kawakawai ragidai ki e minimana po ki
yawatai mo mu eba bananamupu.

20

Diyu ragidai kawakawaimuguma Iyesu pari wirawirapamawa
(Mateyu 21:23-27; Maki 11:27-33)

1 Mara mosi Iyesu Mamanuga God e Tawai rabineya e yonai bagi kawaya ki dimawa-
gawa iyapana tadeyawa kabukabuwa tondawa ka Mamanuga God bameya dobopiyamu
ragidai, Mamanuga God e gorai katai-mugu ragidai ade kawakawai ragidai dai ki mete
kina e bameya bautagubu,
2 manako simupu, tagubu ke; “Kau karako nidi; Kau kasiyara nima negebu were
kwaenugei? Kasiyara ki nima negebu?”
Mu inako tagubu,
3 ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; “Nau manu mosi wi manuniyani. Wi nau
sidimuri;
4 Apunu Diyoni iyapana siruwatamana ki nana bauwena ki ka e Mamanuga God wagubu
ki pokere kwaewagawa bo iyapana kaina mo wagubu were kwae-wagawa?”
5 Kawakawai ragidai e manui wagubu ki wainamupu ka mu mubo deni deni manu
kasiwaratagubu, tagubu ke; “Nu denai badidi siyamu? Nu iwagamu da; ‘Mamanuga God
wagubu e umuneya kwaewena’, ki ka e denai yagisi ke; ‘Baganai, ko wi badidi pokere
apunu Diyoni e yonai eba sumamupu?’
6 Ko nu iwagamu da; ‘Iyapana kaina wagubu were e kwaewena’, ki ka iyapana ropani
kawaya yewe bautagubu ki mu gagayatagisi manako bowa were nu namunimoto mibai
ka mu kuduba wainapiyamu da apunu Diyoni e ka Mamanuga God e bonanai ki waina-
piyawa wagawa apunai mosi.”
7 Kawa-kawai ragidai ki mu mubo mubo inako tagubu manako mu denai Iyesu simupu,
tagubu ke; “Nima apunu Diyoni sibu were kwaewagawa ki nu eba katainugu.”
8 Iyesu yona ki wainapupu ka e denai wagubu ke; “Baganai, wi nau eba sidimupu ki
pokere nima kasiyara nau tegebu ki sisiyai nau mete eba suwagani.”

Upi kwayubapamawa ragidai mu keyakeyaimaga
(Mateyu 21:33-46; Maki 12:1-12)

9 Ki eweya ka Iyesu keyakeyai mo iyapana tadebu, wagubu ke; “Apunu mosi e ka ripa
‘waeni’ ki momai upu manako iyapana dai mu nene wagubu bautagubu gwaiyabatapu,
wagubu ke; ‘Wi nau upini yau naigida mena kwayubapiyoi. Maura marai baiyagisi ki ka wi
madai dai wi wiga nene tepiyoi ko ade dai nau nene nakapiyoi. Nau tawana mo kayasugani
umoni da ewa marai mosi ade wirasugani bausugani.’ E inako wagubu manako kipu
ubupu kayawena mara rowarowa kawaya tawana mo tondawa.
10 Maura marai bauwena ki makeya ka apunu ki ripa madai e eya nene ki dai tepana ki
nana e bigabigai apunai mosi tonopupu upi kwayubapamawa ragidai ki mu bamamugu
kayawena. Ko e ika bauwena ka mu ripa madai ki dai e eba kwemupu ko mu e pa guda-
pamawa da tonomupu ida kasikasi wirawena kayawena.
11 Upi ki apunai ubupu e bigabigai apunai ade mosi tonopupu ko e kayawena umawa
da buri bauwena ka upi kwayubapamawa ragidai ki e mete gudapamawa ade midimama
berai e bameya kwaetagamawa manako pa ida kasikasi tonomupu wirawena kayawena.
12 Ki eweya ka upi ki apunai e bigabigai apunai ade mosi tonopupu ko e mete kayawena
umawa da buri bauwena ki ka mu e mete bidara kwemupu manako wadumpu gari tagaiya
kwenumupu.
13 Mu berokoi kawareya kawareya inako kwaetagamawa ki pokere upi ki apunai e
notai babawena, wagubu ke; ‘Nau karako badidi kwaesugani? Nau niya gubagani ki nau
nuwaneya po ki e nau tonopani ki ka mu e naigida mena wiwirapomoto wainapakani.’ E
notai inako wagubu ki pokere e eya gubagai ki tonopupu.
14 Ko upi kwayubapamawa ragidai ki e gubagai ki ika yabadawa emupu ki ka mu mubo
tagubu ke; ‘Waira yau ewa wadana apunai ki e eya bauwena ki pokere karako miniyamu
poyo manako e gwedegwedei yau kuduba ki aita nu tepamu.’ Mu mubo inako tagubu,
15 manako mu apunu ki e gubagai ki wadumpu gari tagaiya kwenumupu manako
minimupu poyo.”

Iyesu keyakeyai ki wagubu kewowena ka e iyapana ika idiwa ki mu manutapu, wagubu ke; “Waira ki apunai e gubagai powena ki bimbinai ka e upi kwayuba-pamawa ragidai mu bamamugu badidi kwaeyagisi?
16 Nau nidiyani wainapu-muri; E baiyagisi manako kwayuba siyasiya kwaetagamawa ragidai ki tetamini namutamini manako mu upimaga ki e tepoto kwayuba ragidai kudubai dai ki mu idamaga rabineya nakapoto.”
Iyapana e yonai ki wainamupu ka mu tagubu ke; “Ae, inako eba wenayagisi.”
17 Mu inako tagubu ko Iyesu mu emitapu manako manutapu, wagubu ke; “Ko Mamanuga God e okai ki kawareya nau karako suwagani ki mibai ka badidi? Oka ki wagubu ke;
‘Wi tawa wadamu ragidai waina-mupu da e ka bebeda berokoi ki pokere kwenumupu.

Ko Mamanuga God bebeda ki wadubu ade wowo bebedai kaupupu.’
18 Nau nidiyani wainapumuri; Iyapana kaiwono da bebeda ki pokaiya pisipisitamini gwepomoto ki ka mu bidara yadini mu midimaga purupuru-tagisi. Ade bebeda ki mu kawarimugu kauyagisi ki ka mu tauniyoto kwere-kwerere.” Iyesu inako wagubu.

Iyapana mu wairamaga denai takesi tamoto bo pa mena?
(Mateyu 22:15-22; Maki 12:13-17)
19 Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai ade Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai mete kina Iyesu waigugu wagubu ki wainamupu ki ka mu deni mena e wadamana wainamupu mibai ka mu kataimugu da e waigugu wagubu ki ka e mu nene wagubu. Ko mu iyapana kudumugu mete waina-pamawa,
20 ki pokere kamadumpu manako mara bagi mosi ewa bauwagana da mu e wadamana ki nawanai idiwa. Mu dayaya tagamana ragidai dai e bameya tonotampu da mu e kerareya wadamana manupamana manako e yona mo paerepana ki pokaiya ka mu e wadamana piyara ragidai mu kawai-maga e idai rabineya tamana ki nana.
21 Dayaya ragidai ki Iyesu bameya bautagubu manako simupu, tagubu ke; “Nidiyei kabukabuwa apunai, nu katai-nugu da kau iyapana eba beratamiyei ko kau badidi kabuwanugei ki kau yona mibai mena nuwegei. Iyapana kawa-kawai kau bamageya bautagamu ki kau bera yonai mo eba nuwegei. Ade iyapana pakasi ragidai kau bamageya bautagamu ki kau mu mete eba bera-tamiyei yona kudubai mosi nuwegei. Pa mena. Kau maramara yona eyaka mena Mamanuga God e yonai mibai ki mena nuwegei.
22 Ki pokere nu karako kau nidimei ki kau wainapi; Nu tawana Roumi ragidai mu kawaimaga Sita bameya nu wairanuga denai takesi tamamu ki kau wainapiyei baganai bo eba baganai?
23 Nu takesi ki tamamu, bo eba tamamu?”
Mu inako tagubu ko mu rabinamugu e kerareya wadamana ki notai nota-pamawa ki Iyesu e ororeya mena empupu kewowena ki pokere e denai mu tadebu, wagubu ke;
24 “Bowa madai mo tegemuri da nau empani. Yau ka nima keyai bowa madai yau naureya tondau? Mu nima si bowa madai yau naureya okamupu?”
E inako wagubu ka mu denai tagubu ke; “Yau ka tawana Roumi ragidai mu kawaimaga Sita e keyai ki naureya tondau.”
25 Mu inako tagubu, ki pokere Iyesu denai mu tadebu wagubu ke; “Baganai, apunu kawai Sita nene ki wi e ebo kwemuri ade Mamanuga God nene ki wi e ebo kwemuri.”
26 Iyesu yona ki wagubu ka iyapana ki mu notamaga kowena e denai siyamana ba-batagubu. Mu iyapana paunamugu e yona mo paerepana da mu ki pokaiya e wadamana ki nana wainapamawa ko mu e wadamana yawatai mo eba bananamupu.

Iyapana popotagubu ragidai ade iyatagisi kimoto ubumoto
(Mateyu 22:23-33; Maki 12:18-27)
27 Iyapana Sadusi ragidai dai ki Iyesu manupamana ki nana e bameya bau-tagubu. Sadusi ragidai mu ka iyapana inako tadeyamu, tagamu ke; ‘Nu popoigamu ki ka nu ewa eba iyaigamu kimamu ubumamu.
28 Mu Iyesu bameya bautagubu manako simupu, tagubu ke; “Nidiyei Kabukabuwa Apunai, oragai apunai Mosisi nu goranuga inako tapu, wagubu ke; ‘Apunu mosi e wainai munu eba wenapoto ko e nobomoi poyagisi ki ka apunu ki e yowai uburoto koboro ki uworoto manako munu wenayagisi ki aita popai apunai ki e watai yadini.
29 Karako tawana mosi ka iyapana ida daikere kewowena daikere apeya (7) ika idiwa manako mu tatamaga ridi mo uwapu ko e munu eba wenapupu manako apunu ki powena.
30 E powena ki pokere e yowai koboro ki uwapu ko e mete munu mo eba wenapupu manako powena.
31 E powena ki pokere e yowai ade mosi ubupu koboro ki ade uwapu manako e mete powena ko munu mo eba wenawena. Mu inako kwaetaga-mawa yamawa da iyapana

ida daikere kewowena daikere apeya (7) koboro ki uwamupu ki mu kuduba popotagubu gawarara ko munu mo eba wenawena.
32 Ko siyareya ka ridi ki e eya mete powena.
33 Kau karako nuwagi da nu wainapamu; Mara kwauneya iyapana popotagubu ragidai ade iyatagisi kimoto ubumoto makeya ki ka ridi ki nima wainai? Mibai ka e iyapana ida daikere kewowena daikere apeya (7) ki tauwapu."
34 Mu inako tagubu ko Iyesu denai Sadusi ragidai ki tadebu, wagubu ke, "Ridi yo apunu yewe wairau idiwu ki ka mu anikatagamu,
35 ko iyapana gwedewau Mamanuga God e wainapiyau da mu ka baganai ki mu popotagisi ade kimoto ubumoto waira waunai kawareya idiwono ki ka mu eba anikatagisi.
36 Mu ka aneya kunumau idiwu ki mu maba inako idiwono manako ewa eba popotagisi. Mu ororeya mena popotagubu ko ade iyatagubu kimpu ubumpu ki pokere mu Mama-nuga God e eya munuiyoma idiwono.
37 Iyapana popotagubu ragidai ade iyatagisi kimoto ubumoto ki yonai ka oragai apunai Mosisi matarau nu kabuwanibu. E gwabau ripa mo beu-wena empupu ki bususui rabineya ka e ubupu Mamanuga God nene inako wagubu ke; 'Apunu Eburamu e Mamai God ka nau. Apunu Aisiki e Mamai God ka nau. Apunu Diyaikapu e Mamai God ka nau.'
38 E inako wagubu ki mibai ka yau kena; Oragai ragidai Eburamu yo Aisiki yo Diyaikapu ki mu ka orageya mena popotagubu ko mu keyaimuguma ka iyaiya idiwu ki pokere Mamanuga God wagubu ke; 'Mu Mamamaga God ka nau.' E ka eba popai ragidai mu Mamamaga ko e ka iyapana keyaimaga iyaiya idiwu ragidai ki mu Mamamaga. E yabuiya ka nu kuduba iyaiya idiwei."
39 Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai ika idiwa ki Iyesu denai badidi wagubu wainamupu ki ka mu e simupu, tagubu ke; "Nidiyei Kabukabuwa Apunai, kau yona denai bagi kawaya nuwagibi."
40 Ki eweya ka iyapana mo eba ubupu Iyesu manupupu mibai ka mu kuduba e kudeya mete wainamupu.

Nu Iya Negeyana Apunai Keriso ka nima?
(Mateyu 22:41-46; Maki 12:35-37)

41 Iyesu mu manutapu, wagubu ke; "Iyapana badidi pokere tagamu da; 'Keriso e ka oragai apunai Dewida e momai?'
42 Oka 'Umayo' rabineya ka oragai apunai Dewida oka inako tapu, wagubu ke;
'Nau Mamai God nau Kaiwawoni sibu, wagubu ke; Kau nau madanani garu deneya tondowa,
43 da nau kau iyaragiyoma kuduba kwanatamani kau kerapugi kobaiya nakatamani kewoyagisi were.'
44 Oragai apunai Dewida e ka Keriso e eya Kaiwawoi sibu ko ade badidi maba ka e eya Kaiwawoi sibu ki ade apunu Dewida e eya momai?" Iyesu inako wagubu.
45 Iyapana ropani kawaya e yonai ki wainapamawa ki pokere Iyesu wira-wena e eya tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu ke; "Yabu yabu idiwoi kwaenda Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai wi kerapugau yadini. Mu ka iyapana mu emitamana ki nana mu monagamaga rorowa kawakawaya inako umamu ade imatau kaiwu kebomu da iyapana ika idiwu ki mu emitamana wiwiratamana ki nana.
46 Guriguri tawai rabineya ka mu kawai gisipiyamu kawakawai ragidai mu watamugu idiwu ade poraga kawareya ka mu kebari bagi kawaya kawareya idiwana wainapiyamu.
47 Ridi koboro ragidai mu gwedegwedemaga ade mu tawamaga kuduba mete kina ki mu tepiyamu araratagamu ade iyapana mu emitamana ki nana ka mu iyapana yabaramugu ubumu guriguri rowarowa kawaya tagamu. Mu inako kwaetagamu ki pokere mu aita ewa denai bita banana-pomoto ki bitai ka kawaya esida."

21

Koboro mosi bowa madai Mamanuga God nene tapu
(Maki 12:41-44)

1 Iyesu wirawena manako iyapana gwedegwedemaga ropani kawaya ragidai bautagamawa Mamanuga God e Tawai rabineya 'Puyo Nakapemei Wateya' bowa madai kawaya daganani ika nunumawa ki e mu emitapu.
2 Ki makeya ka ridi koboro mosi e gwedegwedei pa mena ika bauwena bowa madai waibora apeya ki mena ika nunupu,
3 manako Iyesu ubupu yona yau iyapana tadebu, wagubu ke; "Nau yona mibai wi nidiyani wainapumuri; Iyapana kuduba bowa madai ika nunumawa mu ka puyo maraitau tamawa ko ridi koboro yau kena ki e mena ka puyo kawaya daganani esida tapu.

4 Gwedegwede-maga ropani kawaya ragidai ka mu tagamaga mesi mete nakamupu ko
ridi koboro yau e gwedegwedei ka pa mena ko waibora marai muta e bameya tondawa ki
kuduba e Mamanuga God nene tapu." Iyesu inako wagubu.

Mara siyarai bauwagana ki makai nu badidi maba empamu
(Mateyu 24:1-14; Maki 13:1-13)

5 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai Mamanuga God e Tawai ki taragapamawa,
tagamawa ke; "Tawa bagi kawaya bowa bagibagi pokaiya wadumupu ade puyo bagibagi
Mamanuga God nene nakamupu ki empumuri." Mu inako tagubu ko Iyesu denai mu
tadebu, wagubu ke;
6 "Wi yau kuduba empiyamu ki nene ka nau karako wi nidiyani wainapumuri; Mara
baiyagisi da iyapana tawa yau bowa pokaiya wadumupu ki mu baupomoto giripomoto
pasumoto manako bowa eyaka mena kwaitana mo e wateya eba tondono ko mu kuduba
rororororotagisi kewoyagisi."
7 Iyesu inako wagubu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai denai e manumupu,
tagubu ke; "Nidiyei Kabukabuwa Apunai, kau kabuwaniyo; Nuwaboya marai nene
nuwagibi ki gwede mara baiyagisi? Ade mara ki bauwagana ki nu gwede matakirai
empamu da nu kataigamu mete idiwomu?"
8 Ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; "Yabu yabu idiwoi da iyapana eba baitagisi wi
beranimoto wi kerapugau yadini. Iyapana ropani kawaya nau ewaneya baitagisi nau sini
pokaiya beratagisi, tagisi ke; 'Nau ka eyo', bo ade tagisi ke; 'Mara wana bauwena.' Mu inako
togomono ki ka wi mu ewamugu eba kaiwagi.
9 Wi ta yo yawira sisiyai wainapumuri ade ta yo yawira kwaetagamana kwaetagamu
ki sisiyai mete wainapumuri ki ka wi kudu eba wainapiyoi. Ta yo yawira ki kuduba
wenayagisi ko mara siyarai tondau eba bauwagana kena."
10 Iyesu inako wagubu, ade wagubu ke; "Tawana tawana ka natere mo uburoto natere
kudubai mo mete yawiratagisi, ade tawana mo kawai-maga e iyapanaiyoma tetamini
kaya-tagisi tawana mo kawaimaga e iyapanaiyoma mete kandetagisi.
11 Tawana mosi ka waira nutanuta baiyagisi ade tawana mosi ka kapoi kawaya mete
uburoto. Tawana tawana berokoi ebo ebo inako wenayagisi ade kunumau keyai ebo ebo
mete matara-yagisi ki ka iyapana kudu wainapomoto.
12 Ko naiya ka iyapana ubumoto wi tenimoto wi girinimoto pasunimoto manako guriguri
tawai rabineya mu idamaga gurai wi naurigau ugwadini-moto ragiragi manako dibu-
ranimoto. Nau pokanere ka wi aita kaiwawo ade kawakawai ragidai mu yabaramugu
ubumuri,
13 ko ki ka mara bagi da wi ubumuri nau yonani kawakawai ragidai ki mu mete
tademuri.
14 Mara ki ewa baiyagisi ko wi taububuraga badidi maba iwagamana ki nene wi karako
eba notapiyoi bo nuwaboyaiwogoi.
15 Nau nidiyani wainapumuri; Mu wi wirawira-nimoto bo manunimoto ki ka wi denai
badidi iwagamana ki yonai nau naubo wi kabuwaniyani manako wi ki makeya mena
iwagi. Wi yona iwagi ki ka mu wi yonaga denai tagamana ki mu baba-tagisi ade wi yonaga
ki mu eba boda-pomoto.
16 Wi inaguma mamaguma bo wi yowaguma tataguma bo wi rakaraka-guma bo wi
kowaguma ki mu ubumoto wi tenimoto kawakawai ragidai mu idamaga rabineya wi
nakanimoto. Mu ubumoto wi dai mete namunimoto.
17 Nau pokanere ka iyapana kuduba wi keinimoto ade wi girinimoto pasuni-moto,
18 ko wi kudu eba wainapiyoi. Wi debaga kumai eyaka mena kwaitana mo eba
siwayagisi.
19 Wi watagau mena ragiragi kawaya ubumoi ki ka wi iya bananapumuri.
20 Piyara ragidai natere Diyerusa-remu kwagarapomoto ubumono emita-muri ki wi
kataiwagi da natere ki waunitau giriyagisi.
21 Mara ki makeya ka wi tawana Diyudiya ragidai garugaru mena wakapaiwagi kweyau
kaiwagi. Wi gwedewau natere ki rabineya idiwu ki wi natere ki kamadumuri ade wi
gwedewau gari tagaiya idiwu ki wi natere ki rabineya eba kaiwuri.
22 Mara ki ka iyapana mu paeremaga bimbinai ki wadamana marai. Mamanuga God e
okai badidi wagubu ki mibai wenawena yau kena.
23 Akae, mara ki makeya ridi mosi mibi romodoi bo munu wawayai mete kina ki ka
e badidi maba wakapa-yagisi garugaru kayayagisi? Mara ki makeya ka bita kawaya
daganani waira yau kawareya kaworoto ade Mamanuga God e uburoto iyapana kowaga
tageni.

24 Wi iyaraguma ubumoto wi dai kereba pokaiya namunimoto ade ubumoto wi dai
tenimoto diburanimana ki nana tawana tawana madega kauwagau madega posiwagau
ki kayatagisi wi nakanimoto. Iyapana kwaiyanai ragidai baitagisi natere Diyerusaremu
inako giripomono pasumono yamono da mu maramaga ki kewoyagisi makeya.
25 Mara ki makeya ka matakira ebo ebo madega yo siragamu yo supama mu naurimugu
wenayagisi ki iyapana empomoto. Egi towawa kawaya daganani totori wenapoto manako
iyapana tawana tawana kuduba egi mumugarai ki kudeya wainapomoto babatagisi.
26 Nuwaboya kawaya ki marai baiyagisi ki ka iyapana waira kawareya gwede berokoi
badidi wenawagana ki kudeya wainapomoto manako mu kiyabumaga giyagisi, mibai ka
mara ki makeya ka kunuma kasiyarai kuduba geyageyatagisi.
27 Mara ki makeya ka nau Kunumau Kawapuwani Apunai nau kasiyarani kawaya ade
nau tanini bagi kawaya oroguma kawareya ade kaworoni ki mu nau emisinimoto.
28 Wi yau kuduba wenayogono empumuri ki ka wi kimuri ubumuri pairaiwagi
kunumau esida yabu tamuri mibai ka Mamanuga God wi wadiniyana bagi iya negeyana
ki marai ka waunitau."

Iyesu inako wagubu,
29 ade tadebu, wagubu ke; "Karako keyakeyai ripa damaya ade ripa dai ki mu naurimugu
suwagani ki wi wainapumuri;
30 Ripa duwapiyau empumuri ki wi kataigubu da bodu marai waunitau baiyagisi.
31 Ki maba, gwedegwede kuduba nidibuwani ki mibai wenayogono empumuri ki wi
mete kataiwagi da Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana
ki marai waunitau baiyagisi.
32 Nau yona mibai suwagani wainapumuri; Nau yonani yau kuduba nidibuwani ki mibai
matarayagisi wi yabugere empumuri were ewa ka wi dai waira yau kamadumuri.
33 Kunuma waira kuduba gogayagisi ko nau yonani suwagubuwani ki eba gogayagisi ko
maramara tondono kaniyono.
34 Wi kwayubaga naigida mena kwaiwogoi ade wi notaga bani yo awana kawaya
daganani kubamana ki nene eba notapiyoi. Ade wi waira yau iyai nene eba notapiyoi bo
nuwaboya-iwogoi kwaenda mara ki garugaru mena baiyagisi wi naininiyoto.
35 Iyapana tawana tawana kuduba mu bamamugu ka mara ki baiyagisi mu nainitamini,
36 ki pokere maramara yabu yabu idiwoi. Wi maramara Mamanuga God bameya
guriguriwogoi da e wi waitaniyoto kasiyara negeni da berokoi ki kuduba wenayagisi ki
ka wi berokoi ki baibigapumuri manako aita ewa mara kwauneya ki ka wi Kunumau
Kawapuwani Apunai nau yabaraneya ubumuri." Iyesu inako wagubu.
37 Iyesu maramara Mamanuga God e Tawai rabineya dimawagawa iyapana tadeyawa
kabukabuwa tondawa ko kemorawagawa ka e kayawena ripa 'oripi' wenatagubu kweyai
ki yapu.
38 Ko maramara nawaru puruwagawa didiburu ka iyapana kuduba e yonai wainapa-
mana ki nana Mamanuga God e Tawai rabineya ade bautagamawa manako ika dibipa-
mawa e kwagarapamawa idiwa.

22

Iyapana kawakawai Iyesu minimana po ki keketai kupamawa
(Mateyu 26:1-5; Maki 14:1-2; Diyoni 11:45-53)

1 Diyu ragidai mu poragamaga mo si 'Parawa Pa Pasumana Kupei' ki si daikere 'Ma-
manuga God Nu Raurunibu Poragai' tagamu ki marai rogobiwena.
2 Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ade e gorai katai-mugu ragidai mete kina
Iyesu wadamana ki nana wainamupu. Ko mu iyapana kudumugu mete wainapamawa ki
pokere mu e minimana po ki yawatai kwaenepamawa idiwa.
3 Ki makeya ka Berokoi Apunai Seitani bauwena Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai
ida esida kewo-wena kerapu apeya ki apunai mosi si ka Diyudiyasi si daikere ka Isikariyoto
e rabineya supu e notai wirapupu.
4 Apunu Diyudiyasi kipu ubupu kaya-wena Mamanuga God bameya dobo-piyamu
ragidai ade Mamanuga God e Tawai ki kwayubapiyamu ragidai mete kina mu bamamugu
bauwena manako e badidi maba Iyesu wadana mu idamaga rabineya tarana ki yonai mu
mete tagamawa.
5 E yona ki wagubu wainamupu ka kawakawai ragidai ki mu rabinamaga bagiwena poyo
manako mu denai e simupu, tagubu ke; "Ki ka bagi kawaya. Kau inako waitaniyo ki nu
denai aita bowa madai dai kau negeyamu."

6 Apunu Diyudiyasi baganai wagubu manako kayawena iyapana yabumaga sipeya
Iyesu wadana kawakawai ragidai mu idamaga rabineya tarana ki yawatai kwaenepiyawa
umawa.

Kupe siyarai
(Mateyu 26:17-25; Maki 14:12-21; Diyoni 13:21-30)

7 Mu idiwa da 'Parawa Pa Pasumana Kupei' ki kawareya papa sipi naumana pasumana
manako 'Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai' ki kupei kupetaga-mana ki marai
bauwena,
8 ki ka Iyesu ubupu apunu Pita yo Diyoni tadebu, wagubu ke; "Wi yabiri kaiwagi 'Mama-
nuga God Nu Raurunibu Poragai' ki kupei okukunaiwagi manako nu kupeigamu."
9 Ko mu e manumupu, tagubu ke; "Kau nuwageya nu kaigamu tawa bani rabineya
tawiyaigamu."
10 E denai wagubu ke; "Wi natere buri baiwagi ki ka apunu mosi ika yawatau awana
minibu kawarapupu kaniyau ki wi bananapumuri. Apunu ki bani kayayagisi ki wi e
ewakumapumuri mete kaiwagi manako e tawa bani yaroto ki wi mete ika yamuri,
11 manako tawa ki apunai ika tondau ki simuri, iwagi ke; Nu Nidiyau Kabukabuwa
Apunai wagubu ke; 'Nau watani bani da nau tadeyakani kabukabuwa ragidai mete kina
'Mamanuga God Nu Rauru-nibu Poragai' ki kupei ika kupeigamu?'
12 Wi inako iwagi manako nu kupenuga watai kawaya mosi tawa rabinai tetaiya ki mu
kebari ororeya mena mempu kewowena ki e wi kabuwaniyoto. Nu baninuga ki wi ika
tawiyaiwagi."
13 Iyesu inako tadebu tonotapu manako mu kayatagubu natere ki bautagubu ki ka
mu Iyesu yona badidi wagubu ki makeya makeya bananamupu manako mu bani ika
tawiyatagubu.
14 Mu bani kupamana madegai wadawa makeya ka Iyesu e tonotapu ragidai mete kina
kupetagamana wateya ika bautagubu idiwa,
15 manako e mu tadebu, wagubu ke; "Nau mara rowarowa kawaya wi mete 'Mamanuga
God Nu Raurunibu Poragai' yau kupeigamana ki nana nau nuwani notani wadawa
notapekeya yabedekeya. Nu kupe yau kupeigamu eweya ka nau nuwaboya ade midi
makari bananapani.
16 Nau suwagani wainapumuri; Nu yewe kupeigemei ki ka pa keyakeyai. Nau kupe yau
ewa mo eba kupesugani ko yaroni da aita ewa Mamanuga God e gari rabineya kupe mibai
wenayagisi were ki nau ade kupesugani."
17 Iyesu inako wagubu manako kapa mo wadubu Mamanuga God bameya parauwena
manako tagebu, wagubu ke; "Wi kapa yau wadumuri wi wibo eyaka eyaka piripiri
kubamuri.
18 Nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Awana daragai yau kena ki nau ewa mo eba
kubarani. Ko aita ewa, nu Mamanuga God e gari rabineya kaiwana idiwana ki marai
baiyagisi makeya ki nau ade kubarani."
19 Iyesu inako wagubu manako ki eweya ka e bani buredi mo wadubu Mamanuga God
bameya parauwena gerepupu manako e tadeyau kabu-kabuwa ragidai tagebu, wagubu
ke; "Bani buredi yau ka nau midini kwakwarepuni ki nau wi nene tarakani. Wi bani
yau kupoi ki ka nau wi nene badidi kwaesugubuwani ki wi notapiyoi ade nau mete
notasiniyoi."
20 Mu kupetagubu kewowena eweya ka e naiya kwaewena ki maba kawareya ade
kwaewena kapa wadubu tagebu, manako tadebu, wagubu ke; "Awana daragai 'waeni' yau
ka nau darani manako nau darani wi nene baiyagisi kaworoto ki pokaiya ka Mamanuga
God gwaiyaba waunai mosi yagisi.
21 Ko wainapumuri; Nau yogoni wagana apunai ki karako nu mete ewapuru yewe bani
yau kupemei.
22 Nau Kunumau Kawapuwani Apunai posugana ki marai ka Mamanuga God e ororeya
mena winepupu tapu, ko 'akae', nau yogoni wagana apunai ki e ka aita bita kawaya
daganani bananapoto."
23 Iyesu inako wagubu ki ka e tadeyau kabukabuwa ragidai mu mubo mubo manu
kasiwaratagamawa, tagamawa ke; "Nu paunanugu ki nima uburoto inako kwaeyagisi?"
24 Ki makeya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mu paunamugu nima ka kawaya
esida ki yonai kawareya mu deni deni tagamawa kasiwara idiwa.
25 Ko Iyesu ubupu mu tadebu, wagubu ke; "Mamanuga God eba kataimugu ragidai mu
kawakawaimuguma ki mu kasiyara mete wadumpu ki pokere mu gwede mo tagisi ki ka
mu kobamugu idiwu ragidai mu umunumaga mete yadini. Ade mu kobamugu idiwu

ragidai ki mu ubumu kawakawaimuguma ki mu simaga esida tepapiyamu, tagamu ke; ‘Nu kawakawainuguma ki mu nu nene kwaetagamu.’
26 Ko wi mu maba eba kwaiwogoi. Wi paunagau nima nuwaiya kawai uburana wainapiyau ki ka e kwarisiyagisi munu marai munta maba tondono, ade nima nuwaiya ka debai uburana wainapiyau ki ka e kwarisi-yagisi e kowaiyoma mu bigabigamaga kwaeyagisi.
27 Iyapana nima ka kawai? Iyapana kebari bagi kawareya tondau bani kupau ki kena bo iyapana bani warapiyau bigabiga upi kwaewagau ki kena? Ki ka kebari kawareya tondau iyapanai ki kena. Ko nau karako nidiyani ki wi naigida mena wainapu-muri; Nau wi paunagau bausugubuwani ki ka nau wi bigaga kwaesugubuwani.”
28 Iyesu inako wagubu ade tadebu wagubu ke; “Bita ebo ebo nau bamaneya bauwagawa ki wi nau eba kamadisinimawa ko wi maramara nau mete idiweya,
29 ki pokere nau iyapana yabaramugu kawai uburana ki kasiyarai nau Mamai tegebu ki kwaitana ka nau kasiyara wi mete negeyakani.
30 Nau kasiyarani pokaiya ka wi nau Mamai e gari rabineya nau mete idiwomu bani kupomu ade awana kubomomu. Wi kawakawaiwagi manako wi kemaga kawareya idiwoi wi idaga gurai tawana Isiraero ragidai kunu ida esida kewo-wena kerapu apeya (12) kuduba ki mu naurimugu ugwaditamiyoi ragiragi.”

Iyesu kataiya da apunu Pita yona yagisi bodaboda
(Mateyu 26:31-35; Maki 14:27-31; Diyoni 13:36-38)

31 Iyesu ade wagubu ke; “Saimoni, Saimoni, nau suwagani wainapi; Mu bani wakapiyamu kwakwarai ebo nakapiyamu ade mibai ebo nakapiyamu ki maba ka Berokoi Apunai Seitani bauwena wi kuduba nuteteniyana eminiyana ki nana manui wadubu ki Mamanuga God mibipupu,
32 ko Saimoni, nau kau nene gurigurisugu-buwani da kau sumagi eba kauyagisi. Kau kamadisini ko ade wiranuwagi baunuwagi makeya ki kau kowagiyoma togitamiyowa kasiyara tageyowa.”
33 Iyesu yona ki wagubu ka apunu Pita denai e sibu, wagubu ke; “Kaiwa-woni, kau diburanuwagi ki ka nau mete diburasugani ki baganai, ade kau ponuwagi ki nau kau pokagere posugani ki mete baganai.”
34 Apunu Pita inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Pita, nau nidiyani wainapi; Kemora yau rabineya ka kau mara apeya eyaka nuwagi bodaboda da kau eba kataigeya nau. Kau inako nuwagi were ewa ka kokoroku yagisi manako nawaru puruyagisi.”
35 Iyesu inako wagubu manako wirawena e tadeyau kabukabuwa ragidai kuduba tadebu, wagubu ke; “Nau naiya mena wi tononiyekeya manako wi bowaga madai ki sikwai bo wi igwaga bo wi kerapuga kwakwarai bo inako ki kuduba wi kamadamana pa ida kasikasi kaigamana suwagubuwani ki ka wi mibi wetei iwa bo?”
“Pa mena, nu bagi kawaya iweya.”
36 Mu inako tagubu manako Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; “Naiya ka wi ida kasikasi kaigubu ko karako ka nima bowa madai bo e igwai mete kina ki ka e gwedegwede ki tepoto, ade iyapana nima e kerebai pa mena ki ka e kayayagisi e eya midi tatamai nidapoto manako denai bowa madai yadini ki pokaiya ka e kereba gimarapoto.
37 Nau yona mibai wi nidiyani wainapumuri; Mamanuga God e okai nau nene takari kawaya okamupu ki mibai karako wenawagana kwaewagau. Oka ki wagubu ke; ‘Kuwa ragidai mu pauna-mugu ki mu e mete ika tamupu.’ Oka wagubu ki kuduba wenayagisi.”
38 Iyesu inako wagubu ki pokere e tadeyau kabukabuwa ragidai denai e simupu, tagubu ke; “Kaiwawonuga, kau emani. Nu kerebanuga apeya yewe mete temipi.”
Ko e denai wagubu ke; “Kewowena.”

Iyesu ripa ‘oripi’ wenatagubu kweyai ki kawareya guriguriwena
(Mateyu 26:36-46; Maki 14:32-42)

39 Iyesu natere ki kamadubu bau-wena kayawena manako maramara tondawa wateya ripa ‘oripi’ wenatagubu kweyai ki kawareya yapu. E tadeyau kabukabuwa ragidai e ewakumamupu eweya kayatagubu.
40 Mu kayatagubu kaiwa da ika bautagubu ka Iyesu mu tadebu, wagubu ke; “Wi yewe guriguriwogoi idiwoi kwaenda gwede berokoi mosi baiyagisi wi kerapugau yadini.”
41 E inako wagubu manako kamadi-tapu kanibu nu bowa kwenupemei kaniyau da kasiyarai kewowagau surau ki rowarowai makai maba ika kwarisi-wena e ramatai kawareya ubupu manako e ebo mena ika e Mamai bameya guriguriwagawa tondawa.

42 E guriguri yau guriguriwena, wagubu ke; “Mamai, kau nuwageya ki kau nuwaboya
karako kapa tegebi ki wadi kwenupi. Ko kau kaubo nuwageya ki kwaenuwagi ko eba nau
nuwaneya ki kau kwaenuwagi.”
43 E inako guriguri-wena makeya ka aneya mo kunumau kawapu e togipupu kasiyara
kwebu.
44 E mibi nuwaboyai e Mamai bameya kawareya kawareya ragiragi kawaya ade gurig-
uriwagawa manako e kiyabuiya ka muya dara maba bau-wagawa wairau tompiyawa.
45 Iyesu inako guriguriwagawa tondawa da kamadubu ka e ade kipu ubupu kanibu e
tadeyau kabukabuwa ragidai mu bamamugu bauwena manako mu nuwaboyatagubu ki
pokere wairorotagubu ika ukwapamawa emitapu.
46 Emitapu ka e tadebu, wagubu ke; “Wi gwede oroi wadamu? Wi kimuri ubumuri
guriguriwogoi kwaenda gwede berokoi mosi baiyagisi wi kerapugau yadini.”

Iyapana Iyesu wadumupu
(Mateyu 26:47-56; Maki 14:43-50; Diyoni 18:3-11)

47 Iyesu yona ki wagawa makeya ka e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewowena
kerapu apeya ki apunai mosi si ka Diyudiyasi iyapana ropani kawaya waratapu umuna-
mawa mete ika bau-tagubu. Apunu Diyudiyasi ubupu Iyesu paraupana kiyauyaupana ki
nana yabadubu e bameya bauwena,
48 ko Iyesu e empupu, wagubu ke; “Diyudiyasi, kau gwede nana nau Kunumau Kawa-
puwani Apunai kiyauyau pokaiya nau nidani nuwegei?”
49 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mu bamamugu badidi wena-wagana kwaewa-
gawa ki emupu ka mu Iyesu simupu, tagubu ke; “Kaiwawo-nuga, nu kerebanuga pokaiya
taububara-nuga ubumamu bo?”
50 Mu inako tagubu manako mu mosi garugaru mena ubupu e kerebai wadubu iyara
apunai ki mosi e wenagui mebu puru. Bidara wadubu apunai ki e ka Mamanuga God
bameya dobopiyamu ragidai mu kawaimaga e bigabigai apunai mosi.
51 Ko Iyesu mu tadebu, wagubu ke; “Kamadumuri, wi inako mo eba kwaiwagi.” E inako
wagubu manako e idai roronapupu bidara wadubu apunai ki e wenagui kawareya tapu
iyapupu.
52 Iyesu wirawena Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai, Mama-nuga God e
Tawai ki kwayubapiyamu ragidai ade iyapana kawakawai dai ki mete ika bautagubu ki
mu tadebu, wagubu ke; “Nau ka eba yawiyawirai ko wi gwede nana ta yo kepata temupu
nau yawirani baigubu?
53 Nau mara-mara Mamanuga God e Tawai rabineya iyapana tadeyekeya kabukabuwa
tondekeya ko wi badidi pokere mara ki makeya nau eba wadisinimupu? Ko wi maraga
karako wana bauwena da sisipu e kasiyarai kawayayogono yarono.” Iyesu inako wagubu.

Apunu Pita wagubu bodaboda
(Mateyu 26:57-58, 69-75; Maki 14:53-54, 66-72; Diyoni 18:12-18, 25-27)

54 Iyapana ki Iyesu wadumpu dokodoko kayatagubu kaiwa da Mamanuga God bameya
dobopiyamu ragidai mu kawaimaga e tawaiya bautagubu. Ko apunu Pita mu ewamugu
weki gwaiya kaniyawa.
55 Iyapana ika imatau mata pasumpu idiwa ki pokere Pita ika bauwena ka e kanibu mu
paunamugu mata empiyawa tondawa.
56 Ko bigabiga munu ridai mosi Pita ika mata empiyawa tondawa empupu ki ka e
iyapana ika idiwa ki tadebu, wagubu ke; “Apunu ki kena ka mu wadumupu apunai e
waretai mosi e kiyabui diyayai empakani.”
57 E inako wagubu ko Pita e midi minibu denai sibu, wagubu ke; “Ridi, kau apunu ki nene
nuwegei ki e nau eba kataineya.”
58 Eba rowarowa eweya ka apunu mosi bauwena Pita ika empupu manako sibu wagubu
ke; “Nau kataineya da kau ka mu wadumupu apunai ki e waretai mosi.”
E inako wagubu ko Pita denai ade wagubu gogagoga, wagubu ke; “Kabai, nau pa mena.”
59 Madega napusi eyaka mena kwaitana kewowena eweya ka apunu ade mosi bauwena
ragiragi kawaya wagubu ke; “Apunu ki kena ka tawana Gariri ragidai mu iyapanamaga ki
pokere nu kataigibi wetawetara da e ka wadumupu apunai ki e mete iwa apunai mosi.”
60 Ko Pita denai ade wagubu ke; “Kabai, kau badidi nuwegei ki nau eba kataineya.”
E yona ki wagawa makeya ka e kokoroku daikere wagubu wainapupu.
61 Ko nu Kaiwawonuga wirawena Pita ika empupu manako ki makeya ka apunu Pita e
wenagui paparawena Iyesu yona naiya wagubu ki wainapupu. Iyesu naiya e sibu, wagubu
ke; ‘Kemora yau rabineya ki kau mara apeya eyaka nuwogowa bodaboda da kau eba
kataigeya nau manako ki eweya ka kokoroku yagisi nawaru puruyagisi.’

62 Iyesu naiya inako wagubu ki makeya makeya Pita wainapupu manako e rabinai
makariwena kipu ubupu gari tagaiya kayawena yadi kawaya daganani kipu.

Mu Iyesu waegeyageyamapamawa ade minimawa
(Mateyu 26:67-68; Maki 14:65)

63 Iyara ragidai Iyesu wadumupu dokodoko ki mu ubumpu e waegeya-geyamapamawa
ade minimawa,
64 ade e yabui bodapamawa, siyamawa, tagamawa ke; "Kau pa yabaragi pokaiya nuwagi
da nu wainapamu; Ki nima nunibu?"
65 Mu inako tagamawa ade kira yonai ebo ebo e mete siyamawa wereyakaurapamawa.

Iyesu iyapana kawakawai mu yabaramugu ubupu
(Mateyu 26:59-66; Maki 14:55-64; Diyoni 18:19-24)

66 Nawaru puruwena ka iyapana kawakawai, Mamanuga God bameya dobopiyamu
ragidai mu kawakawai-muguma, ade Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai mete kina
Iyesu pari wirawirapamana ki nana ika bautagubu dibimupu idiwa. Mu Iyesu wadamana
yabaramugu tamana ki nana tagubu,
67 manako e bauwena ka mu e manu-mupu, tagubu ke; "Kau karako matarau nidi da nu
wainapamu; Nu Iya Nege-yana Apunai Keriso ki kau baganai bo?"
Mu inako tagubu ko Iyesu denai wagubu ke; "Nau wi matarau nidiyani ki wi nau eba
sumasinimuri,
68 ade nau wi manuniyani ki wi denai nau eba sidimuri wainapakani.
69 Ko mara karako ade ewa ka Mamanuga God Kasiyarai Kawaya Esida Apunai e idai
garu deneya ka nau Kunumau Kawa-puwani Apunai ika tondoni ki wi nau emisinimuri."
70 E inako wagubu ki pokere mu denai e simupu, tagubu ke; "Kau inako nuwagibi ki kau
mete nuwegei da kau ka Mamanuga God e eya Gubagai bo?"
Ko e denai wagubu ke; "Wi wiga iwagubu da nau ka eyo."
71 Iyesu yona ki wagubu makeya ka kawakawai ragidai ki denai tagubu ke; "E eya
wagubu ki nu kuduba wainamipi kewowena ki pokere e kwaewena siyasiya ki mibai
tagamana matara ragidai ki mu nene nu eba kwaene-igomu." Mu inako tagubu.

23

Iyesu apunu Pairasi e yabareya ubupu
(Mateyu 27:1-2, 11-14; Maki 15:1-5; Diyoni 18:28-38)

1 Kawakawai ragidai kuduba kimpu ubumpu Iyesu wadumpu kayatagubu apunu Pairasi
bameya bautagubu e yabareya tamupu,
2 manako Iyesu naripamawa tagamawa ke; "Apunu yau nu iyapananuguma mu ker-
apumugu wadawa waratamiyawa yawata kwaiya kayawagawa ki nu e emipi matara ki
pokere nu e wadimpi yewe baigibi. Nu kawainuga Sita e bameya wairanuga denai takesi
tamana kwaigemeya ki e nu bodabodaniyawa ade e eya wagawa da e ka nu Kaiwawonuga
ade nu Iya Negeyana Apunai Keriso."
3 Iyapana inako tagubu ki pokere apunu Pairasi wirawena Iyesu manu-pupu, wagubu
ke; "Kau Diyu ragidai mu kaiwawomaga kawai ki kau baganai bo?"
E inako manupupu, manako Iyesu denai wagubu ke; "Ki kau ba nuwegei."
4 Apunu Pairasi yona ki wainapupu ka e wirawena Mamanuga God bameya dobopiyamu
ragidai ade iyapana ropani kawaya ika dibimupu idiwa ki mu tadebu, wagubu ke; "Apunu
yau e paerei mo nau eba bananapuwani da nau ki pokaiya nau idani gurai e naureya
ugwadani ragiragi."
5 Ko iyapana ki mu ragiragi kawaya ade tagubu ke; "Apunu yau e uburau e kabuwai
pokaiya nu iyapananuguma mu rabinamaga wadau gayagaya. E naiya tawana Gariri
rabineya kwae-wagawa umawa da karako yewe Diyudiya rabineya bauwena inako mete
kabuwawagau umau."
6 Apunu Pairasi yona ki wainapupu ka e mu manutapu, wagubu ke; "Apunu yau e ka
tawana Gariri ragidai mu iyapanamaga mosi bo?"
7 "Ena, e ka tawana ki apunai." Mu inako tagubu ki pokere apunu Pairasi ubupu Iyesu
wadubu tawana Gariri ragidai mu kawaimaga si ka Erodi bameya tonopupu. Mara ki
makeya ka apunu Erodi ika natere Diyerusaremu rabineya daiyo bauwena.
8 Apunu Erodi Iyesu empupu ki ka e rabinai bagiwena mibai ka e rowarowa kawaya
Iyesu sisiyai mena wainapiyawa ade e empana ki nana mete waina-piyawa. E nuwaiya ka
Iyesu kunuma kasiyarai pokaiya matakira dai kwaewagana da e empana ki nana.
9 E manu ebo ebo Iyesu manupiyawa ko Iyesu yona denai mo eba wagubu.
10 Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ade e gorai kataimugu ragidai mete kina
ki kaimpu Iyesu madaneya ubumpu e ragiragi kawaya naripamawa.

11 Apunu Erodi e piyaraiyoma mete kina Iyesu bainamapamawa ade e waegeyageyama-
pamawa da kama-dumpu ka mu midi tatamai bagi kawaya mo wadumpu umampu
kwempu manako tonomupu wirawena kaiwawo Pairasi bameya ade kayawena.
12 Naiya ka apunu Pairasi yo apunu Erodi mu nuwarara tagarara idiwa ko mara ki
makeya ka mu waretatagubu nuwa-maga notamaga eyakamenawena.
13 Apunu Pairasi ubupu Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai, iyapana
kawakawai ade iyapana kuduba mete kina ki mu nene wagubu bautagubu,
14 manako tadebu, wagubu ke; "Wi apunu yau wadumupu nau yabaraneya tamupu
manako iwagubu da e ka iyapana kerapumugu wadawa ade waratamiyawa yawata
kwaiya kayatagamawa. E paerei nene ki nau wi yabaragau e manupuwani, ko wi e siyamu
wirawira ki mibai mo nau eba bananapuwani.
15 Apunu Erodi e mete kina apunu yau e paerei mo eba bana-pupu ko e ade pa tonopupu
wirawena nau bamaneya bauwena ki pokere nau nidiyakani yau kena; Apunu yau gwede
mo eba kwaewena siyasiya da e ki pokaiya denai poyagisi.
16-17 Nau piyara ragidai tadeyani da mu pa wikuku pokaiya e raukekepomoto manako
ewa tonopomoto baiyagisi kayayagisi."
18 Iyapana ropani kawaya ika idiwa apunu Pairasi wagubu ki wainamupu ki ka mu
bonanamaga ragiragi kawaya patamupu, tagubu ke; "Wi apunu yau minimuri poyo ko nu
nene ka wi apunu Barabasi e idai rikapumur da e baiyagisi kayayagisi."
19 (Naiya mena ka apunu Barabasi natere Diyerusaremu rabineya iyapana waratapu
kawakawai ragidai mu yawiramaga bautagubu. E iyapana dai mete namutapu ki pokere
gwawai ka piyara ragidai e wadumpu dibura-mupu.)
20 Apunu Pairasi e nuwaiya ka Iyesu e idai rikapana bauwagana kayawagana
wainapiyawa ki pokere e iyapana notamaga wirawagana ki nana mu ade tadebu.
21 Ko mu denai mu bonana-maga ragiragi patapamawa, tagamawa ke; "Ripa korosi
naureya minimuri poyo. Ripa korosi naureya minimuri poyo."
22 Mu inako tagubu, ko apunu Pairasi mu kawareya ade tadebu, wagubu ke; "E poyagisi
ki mibai ka badidi? E bera berokoi badidi kwae-wena? Apunu yau gwede mo eba
kwaewena siyasiya da ki pokaiya e denai poyagisi. Nau piyara ragidai tadeyani da mu
pa wikuku pokaiya e raukekepomoto manako ewa tono-pomoto baiyagisi kayayagisi."
23 Apunu Pairasi inako wagubu ko tawana ki ragidai mu bonanamaga ragiragi kawaya
ade patapamawa, tagamawa ke; "Ripa korosi naureya minimuri poyo." Mu kawareya
kawareya inako patapamawa idiwa da siyareya ka mu yonamaga ki mibai wenapupu.
24 Apunu Pairasi wainapupu da baganai manako e iyapana ki mu umunumaga wadubu
Iyesu minimana po ki yonai wagubu.
25 Iyapana nuwa-mugu ki makeya makeya ka apunu Pairasi ubupu iyapana waratapu
ade dai mete namutapu apunai Barabasi e idai kerarai rikapupu bauwena kayawena ko
Iyesu ka e wadubu iyapana idamaga rabineya tapu da mu e bameya badidi kwaetagamana
notapamawa ki mu kwaetagamana ki nana.

Mu Iyesu ripa korosi naureya minimupu poyo
(Mateyu 27:32-44; Maki 15:21-32; Diyoni 19:17-27)

26 Piyara ragidai ki Iyesu wadumpu kayatagamawa ka mu tawana Sairini apunumaga
mosi si ka Saimoni ika gari tagaiya yabadawa bananamupu. Mu simupu da e Iyesu
waitapana ripa korosi ki kawarapana tagubu ki pokere e Iyesu eweya ubupu ripa korosi
ki kawarapupu.
27 Iyapana ropani kawaya Iyesu ewakumapamawa mu paunamugu ka ridi dai e nene
yadi wadamawa ade e apenai meyamawa.
28 Ko Iyesu wira-wena mu emitapu manako tadebu, wagubu ke; "Ridi kuduba natere
Diyerusaremu ragidai, nau nidiyani wainapumuri; Wi nau nene eba yadi wadoi ko wi wiga
nene ade wi munuguma ki mu nene yadi wadoi.
29 Mara yabadau da iyapana tagisi ke; 'Ridi kagara munu eba wenatampu ade munu amu
eba tageyamu ridai ki mu mamamatogomono.'
30 Mara ki makeya ka iyapana kweya siyomoto, tagisi ke; 'Kweya, kau purunuwagi
kawari utaniyo', ade kwaunai mo siyomoto, tagisi ke; 'Kau utaniyo da nu kau gwaiyageya
idiwomu.'
31 Iyapana karako ubumu ripa kasiga e bameya berokoi kwaetagamu ki ka ripa sura-
yogono makeya ki mu berokoi badidi kwaetagisi?" Iyesu inako wagubu.
32 Mu Iyesu minimana po ki nana wadumpu kayatagamawa ka mu iyapana apeya bera
berokoi kwaetagubu ki denai taunimana popo ki mete waratampu.

33 Mu kayatagubu yamawa da kweya mo si ka ‘Deba Suwana’ tagubu ki ika bautagubu
ka mu Iyesu ripa korosi naureya ikokomupu manako iyapana apeya beramaga berokoi ki
mete ika ikokotampu, mosi e idai garu deneya ade mosi e idai tenene ki deneya.
34 Ko Iyesu e Mamai paraupupu, wagubu ke; “Mamai, iyapana karako nau bamaneya
badidi kwaetagamu ki mu bigimaga kau deni mena surupi notagogapi. Mu badidi
kwaetagamu ki mibai mu muga eba kataimugu.”
Piyara ragidai ki mu nuwamugu ka Iyesu e midi tatamai wadamana waina-mupu ki
pokere mu yanuwa marai munta mo kwaetagubu manako nima si yanuwa ki rabineya
yabiri bauwena ki e ubupu Iyesu midi tatamai ki e wadubu.
35 Iyapana ika gayopamawa ubu-mawa ade Diyu ragidai mu kawakawai-muguma mete
kina ki mu ewapuru Iyesu waegeyageyamapamawa, tagamawa ke; “E naiya iyapana
dai iyatamiyawa ki pokere e mibai nu Iya Negeyana Apunai Keriso maba ki Mamanuga
God e winepupu kawapu ki ka e ebo kasiyarai pokaiya iyayagisi ripa korosi ki kamadini
kaworoto da nu empamu.”
36 Piyara ragidai dai ika bautagubu ki mu mete ubumpu e waegeyageyama-pamawa ade
awana suwakarai mo si ka ‘winiga’ wadumpu e kubarana ki nana kwempu,
37 manako simpu, tagubu ke; “Kau mibai Diyu ragidai mu kaiwawo-maga ki kau kiya
iyanuwagi da nu kau eminiyamu.”
38 Ko Iyesu e kawareya ka mu oka mosi ripa naureya minimupu. Oka ki wagubu ke; ‘Yau
ka Diyu Ragidai mu Kaiwawomaga.’
39 Apunu berai berokoi mosi ki mu ika Iyesu madani daikere ikokomupu ki e mete kina
ka Iyesu waegeyageyama-pupu, wagubu ke; “Kau Keriso baganai ki kau nuwagi da nu yo
kau ewapuru iyaigamu.”
40 Ko e waretai ika Iyesu madanai daikere ikokomupu ki e waretai ki nakaripupu sibu,
wagubu ke; “Kau Mamanuga God e kudeya wainapiyei bo pa mena? Mu idamaga gurai nu
naurinugu mete ugwadumpu ragiragi.
41 Nu ka bera berokoi kwaigemeya ki pokere bimbinai nu karako bita yau wademei ko
apunu yau e ka bera berokoi mo inako eba kwaewena.”
42 E inako wagubu manako ade wirawena Iyesu sibu, wagubu ke; “Iyesu, kau kasiyaragi
pokaiya tondowa ki makeya ki kau nau eba notagogasini.”
43 E inako wagubu ko Iyesu e empupu manako denai sibu, wagubu ke; “Nau suwagani
wainapi; Karako ka nau yo kau ewapuru mena Paradaisi kaigamu.” Iyesu inako wagubu.

Iyesu powena
(Mateyu 27:45-56; Maki 15:33-41; Diyoni 19:28-30)

44 Madega paunau wadawa ki makeya ka tawana kuduba sisipu umapu ko ade madega
kanibu kekera-wagawa napusi apeya eyaka wadawa ki makeya ka sisipu ki ade negawena.
45 Ki makeya ka aukwara mosi Mamanuga God e Tawai rabineya gudu maba uburawa
ki paunau tegerewena.
46 Ko Iyesu e bonanai ragiragi kawaya wagubu ke; “Mamai, nau keyaini ki nau kau
idageya tarakani.” E inako wagubu manako e nonai toporuwena powena.
47 Piyara ragidai mu kawaimaga mosi ika Iyesu yabareya uburawa ki badidi wenawena
empupu ki ka e Mamanuga God e si esida tepapupu, wagubu ke; “Mibai, apunu yau e ka
bagi supasupai apunai mosi karako powena yau kena.”
48 Iyapana ropani kawaya ika gayo bautagubu ki badidi wenawena emupu ki ka mu mibi
nuwaboyai mu tagamaga wiramupu tawamugu tawamugu ade kayatagubu.
49 Ko Iyesu e ebo kowai-yoma ade ridi dai ki Iyesu naiya tawana Gariri rabineya umawa
wadawa mete ewakumapamawa iwa ragidai ki mu ika uwamautau Iyesu empamawa
ubumawa.

Mu Iyesu kwakwarepui ragu tapu
(Mateyu 27:57-61; Maki 15:42-47; Diyoni 19:38-42)

50-51 Diyu ragidai mu kawaimaga mosi si ka Diyosepa. E naterei ka Arimateya tawana
Diyudiya rabineya. E berai ka bagi supasupai kawaya ki pokere iyapana e werei taga-
mawa. E maramara Mamanuga God notapiyawa ade Mamanuga God e gari rabineya
kaiwana idiwana ki marai bauwagana ki nawanai e mete tondawa. E ka Diyu ragidai mu
kawaimaga mosi ko e kowaiyoma Iyesu bameya badidi kwae-tagamana tagubu ki e eba
mibipupu.
52 Apunu Diyosepa kipu ubupu kayawena apunu Pairasi e yabareya ubupu manako
Iyesu kwakwarepui wadana ononopana ki genei wagubu.
53 Ki eweya ka e kayawena Iyesu kwakwarepui ripa korosi naureya wadubu kwarisi
manako aukwara mo pokaiya gerowopupu wadubu ragu mosi ki iyapana mu idamugu uk-
wamupu ki rabineya tapu. Ragu ki rabineya ka mu iyapana mo naiya ika eba ononomupu.

54 Karako ka bagibagi siyarai ko marawani ka Diyu ragidai mu aiyata-maga marai ki
pokere karako kemora nene ka iyapana okukunatagamawa idiwa.
55 Ridi ki tawana Gariri rabineya Iyesu ewakumapamawa iwa da ika bautagubu ragidai
ki mu apunu Diyosepa eweya kayatagubu manako e Iyesu kwakwarepui badidi maba ragu
tapu ki mu yabumugere emupu.
56 Mu ade wiratagubu mu tawamugu kaya-tagubu manako ripa otai aurai bagibagi dai
mete okukunatagubu Iyesu kwakwarepui monagapamana ki nana nakamupu. Ko Diyu
ragidai mu gora-maga wagubu ki mu makeya makeya kwaetagubu aiyata marai ki makeya
pa aiyatatagamawa idiwa.

24

Iyesu ade iyawena kipu ubupu
(Mateyu 28:1-10; Maki 16:1-8; Diyoni 20:1-10)

1 Pura kawai nawaru dumai tarawa ki makeya ka ridi ki kimpu ubumpu ripa otai aurai
bagi kawaya naiya okukunatagubu ki tempu ragu kayatagubu.
2 Mu ika bautagubu ka mu bowa kawaya ragu umunai minimpu bodampu ki gwairiwena
emupu.
3 Mu ragu rabineya kaimpu ko nu Kaiwawonuga Iyesu e kwakwarepui ki mu ragu
rabineya mo eba emupu,
4 ki pokere mu notamaga babawena. Garugaru mena ka iyapana apeya mu midimaga
tatamai sinini tanai kawaya ki bautagubu ika madanimugu ubumpu.
5 Ridi ki wiratagubu mu emitampu ka mu didiguramaga wagubu kudu kwarisitagubu
nikapu mempu.
Ko iyapana apeya ki tagubu ke; “Wi gwede nana baigubu iyawena tondau apunai ki e
kwaenei yewe popai ragidai mu watamugu kwaeneiwagamu?
6 E yewe eba ukwarau ko e iyawena kipu ubupu. E naiya tawana Gariri rabineya wi
badidi nidibu ki wi wainamupu bo pa mena?
7 E nidibu, wagubu ke; ‘Mu ubumoto Kunumau Kawapuwani Apunai nau wadisinimoto
iyapana beramaga berokoi mu idamaga rabineya nau tamusinimoto. Mu wadisinimoto
ripa korosi naureya nau susinimoto poyo ko mara apeya eyaka kewoyagisi eweya ki nau
ade iyasugani kirani uburani.”
8 Ridi ki iyapana apeya yona tagubu ki wainamupu ki ka mu notamaga paparawena
Iyesu naiya badidi tadebu ki mibai mete wainamupu,
9 manako mu ragu ki kamadumpu wiratagubu kayatagubu badidi wenawena emupu ki
sisiyai mu Iyesu tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewowena kerapu eyaka mena
ade iyapana dai mete kina ika idiwa ki mu tademupu.
10 Ridi ki mu simaga ka yau kena; Meri Magidarini yo Diyona yo apunu Diyemesi e inai
si ka Meri. Ridi ki ade ridi dai mete kina mu badidi yabumugere emupu ki sisiyai kuduba
mu Iyesu tonotapu ragidai tademupu,
11 ko mu yona ki waina-mupu ka mu ubumpu ridi ki bera umani tadempu, mibai ka mu
wainamupu da ridi ki bani babatagubu.
12 Ko apunu Pita yona ki wainapupu ka e kipu ubupu garupupu ragu empana kayawena.
E ika bauwena ka e kuwena ragu rabineya yabu tapu manako gerowo mena ika ukwarawa
empupu ko gwede mo ika eba empupu. E notai kowena manako e wirawena tawau
kayawena ki ka e badidi wenawena empupu ki mena notapiyawa kaniyawa.

Iyesu natere Emeyasi yawateya matarawena
(Maki 16:12-13)

13 Mara eyaka mena ki makeya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai apeya natere
kawaya Diyerusaremu kamadumpu natere Emeyasi kaya-tagubu. (Natere Emeyasi ka eba
natere Diyerusaremu bameya ko yawata ki ka rowarowaitau.)
14 Mu yawata ki kaya-tagubu kaiwa ka mu natere Diyerusa-remu rabineya badidi
wenawena ki sisiyai tagamawa,
15 manako ki makeya ka Iyesu mu tagamugu bauwena mu madanimugu ubupu mete
kayatagubu kaiwa.
16 E mete kayatagubu kaiwa ki mu emupu ko mu notamaga surupupu ki pokere mu e
gogomupu.
17 Mu e gogopamawa ko e eya mu manutapu, wagubu ke; “Wi gwede yonai yewe deni
deni iwagamu kaiwu?”
Iyesu inako wagubu ki ka iyapana ki mu kiyabumaga nuwaboya kiyabui ubumupu,

18 manako apunu ki mosi si ka Kiropasi denai Iyesu inako sibu, wagubu ke; “Natere
Diyerusaremu rabineya mara badibadi taganugu kayawena ki rabineya badidi wenawena
ki iyapana kuduba kataimugu ko bani kau mena eba kataigeya bo?”
19 E inako wagubu, ko Iyesu denai wagubu ke; “Gwede wenawena?”
E inako wagubu manako mu denai e simupu, tagubu ke; “Nu ka tawana Nasareta apunai
Iyesu e sisiyai iwegemei. E ka Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai
mosi. E yonai ka kasiyarai kawaya ade e Mamanuga God yabuiya nu paunanugu badidi
wagawa kwaewagawa ki ka iyapana kuduba nu yabunugere empemeya.
20 Ko Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ade nu kawakawainuguma mete
kina ki mu e wadumpu piyara ragidai mu idamaga rabineya tamupu manako mu ubumpu
mu idamaga gurai e naureya ugwa-dumpu ragiragi manako ripa korosi naureya min-
imupu poyo.
21 Nu nota-mipi da e ka tawana Isiraero ragidai nu bitanuga rikapana ade nu iyaniyana
wadiniyana bagi ki apunai, ko e karako powena. Ko ade wainapi; Mu ubumpu e ripa korosi
naureya minimpu poyo ka mara apeya eyaka kewowena,
22-23 ko karako didiburu nawaru dumai tarawa makeya ka ridi dai nu mete idiwei
ki kimpu ubumpu ragu ki rabineya Iyesu kwakwarepui tampu ki empamana ki nana
kayatagubu. Mu ika bautagubu ka mu e kwakwarepui eba emupu ki pokere wiratagubu
bautagubu nu nidimupu, tagubu ke; ‘Nu aneya dai waro were maba ika emitampi ki nu
nidimupu, tagubu ke; ‘Iyesu e ka ade iyawena kipu ubupu’. Ridi ki bautagubu inako tagubu
ki ka mu naininimupu wakapa girigibi,
24 manako nu kowanuguma dai kimpu ubumpu ragu ki empamana ki nana kayatagubu.
Mu ika bautagubu ka mu ridi ki badidi tagubu ki makeya makeya emupu ko mu Iyesu e
eya eba emupu.”
25 Iyapana apeya ki inako tagubu ko Iyesu denai mu tadebu wagubu ke; “Wi ka notababa
ragidai. Takari kawaya Mamanuga God e bonanai waina-pamawa tagamawa ragidai
badidi tagubu oka tampu ki wi garugaru eba wainapiyamu sumapiyamu.
26 Mu ororeya mena tagubu da Keriso yabiri bita ade midi makari bananapoto were ewa
kunumau kayayagisi Mamanuga God e kasiyarai pokaiya e taneya tondono, ko oka ki wi
bani eba kataigubu bo?”
27 Iyesu inako wagubu manako ubupu oragai apunai Mosisi ade Mosisi eweya Ma-
manuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai kuduba Iyesu nene oka badidi
tampu ki kuduba makeya makeya mu kabuwatamiyawa kaniyawa.
28 Mu kayatagubu kaiwa da natere Emeyasi bautagamana kwaetagamawa ka Iyesu gwe
mu kamaditamana tawana mo kayawagana diyayai kwaewagawa,
29 ko mu e munamupu, tagubu ke; “Tawana kemorawagau ki pokere nu mete yewe
ukwapamu.” Mu inako tagubu manako Iyesu mu mete tawau kayatagubu.
30 Mu tawau bautagubu idiwa da kupetagamana kwaetagamawa ka e ubupu bani buredi
mo wadubu e Mamai bameya parauwena manako gerepupu piripiri tagebu.
31 E tageyawa makeya ka iyapana ki mu notamaga paparawena e kiyabui matarau
emupu manako ki makeya ka Iyesu gogawena bani kayawena manako mu e ewa eba
emupu.
32 Ko mu mubo deni deni tagubu kasiwara, tagubu ke; “Nu yawatau e mete iwegemeya
kebomeya manako e Mamanuga God e yonai ki mibai matarapiyawa kabuwaniyawa
wainamipi ki ka yona ki nu geyanibu nu rabinanugu mata maba urabu.”
33 Mu inako tagubu manako garu-garu mena kimpu ubumpu wiratagubu natere
Diyerusaremu kayatagubu manako Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida ke-
wowena kerapu eyaka mena ade iyapana dai mete kina ika dibimupu idiwa ki mu
bamamugu bautagubu.
34 Bautagubu ka iyapana ika idiwa ki ubumpu mu tademupu tagubu ke; “Nu Kaiwa-
wonuga ade iyawena kipu ubupu ki mibai. Apunu Saimoni e Iyesu matarau empupu.”
35 Mu inako tagubu manako iyapana apeya ki ubumpu Iyesu ika yawatau banana-mupu
mu yabumugere badidi emupu ki sisiyai kuduba mu kowamuguma tadempu, tagubu ke;
“E bani buredi gerepupu nu negeyawa ki makeya ka nu notanuga paparawena manako nu
e kiyabui matarau emipi.” Mu inako tagubu.

Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mu bamamugu matarawena
(Mateyu 28:16-20; Maki 16:14-18; Diyoni 20:19-23; Bususu 1:6-8)

36 Iyapana apeya yona ki tagamawa makeya ka Iyesu e eya garugaru mena bani
bauwena mu paunamugu ubupu manako tadebu, wagubu ke; “Wi notaga kwarisiyagisi
nuwabagi rabineya idiwoi.”

37 E inako wagubu ko mu notamaga kowena kudu mete wainapamawa. Mu notamaga
wagubu da mu bani guba mo bauwena emupu.
38 Ko Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; “Wi gwede nana didiguraga wagau? Ade wi
gwede nana wi rabinagau nota apeya apeya waina-piyamu?
39 Nau idani kerarani empu-muri ki ka wi kataiwagi da yau ka nau. Ade wi nau
geyasinimuri ki ka wi mete kataiwagi wetawetara da nau ka eba guba mosi. Guba ka pa
keyai ade e midi kwakwarepui ka pa mena, ko nau midini kwakwarepuni mete kina.”
40 Iyesu inako wagubu manako e idai kerarai mu kabuwatapu.
41 Mu mamamatagubu ko mu notababa mete wadumpu ade mu yabumugere badidi
emupu ki mu eba sumamupu ki pokere Iyesu mu manutapu, wagubu ke; “Bani boromai
mo wi bamagau mete kina bo?”
42 E inako wagubu manako mu raubiyo boromai ki pirai daikere wadumpu e kwempu,
43 manako e raubiyo ki wadubu mu yabumugu kubabu.
44 Ko iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; “Oragai apunai Mosisi ade Mamanuga God
e bonanai waina-pamawa tagamawa ragidai ade oka Umayo okamupu ragidai ki mu
kuduba nau nene badidi tagubu oka tampu ki mibai kuduba karako wenawena yau kena.
Nau naiya wi mete idiweya ki ka nau yona ki wi mete nidiyekeya.”
45 E inako wagubu manako mu Mamanuga God e okai kuduba ki mibai wainapamana ki
nana ka e mu nota-maga gudui kwaipupu,
46 manako tadebu, wagubu ke; “Naiya, takari kawaya ka mu Mamanuga God e okai inako
tampu, tagubu ke; ‘Keriso yabiri bita ade midi makari bananapoto poyagisi manako mara
apeya eyaka kewoyagisi eweya ki e ade iyayagisi kiroto uburoto.’
47 Iyapana beramaga berokoi kamadamana mu nuwamaga notamaga wirawagana da
Mamanuga God mu bigimaga empana deni mena surupana ki nana ki yonai ka wi nau
kasiyarani pokaiya yabiri natere Diyerusaremu rabineya dimaiwogoi manako ewa kimuri
ubumuri tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ki kaiwagi
iyapana tadeyoi iwoi.
48 Wi yau kuduba wi wibo yabugere emupu ki pokere matarau iwagi.
49 Nau nidiyani wainapumuri; Nau Mamai God wi puyo negeyana gwaiyabai wagubu ki
nau wi bamagau tonopani. Ko wi natere yau eba kamadumuri ko yewe nawanaiwogoi da
Mamanuga God e kasiyarai kunumau ki tonopoto wi kawarigau kaworoto miniyoto siwa
were ewa ki wi kaiwagi nau dimani iwogoi iwoi.” Iyesu inako wagubu.

Iyesu kunumau yapu kayawena
(Maki 16:19-20; Bususu 1:9-11)

50 Ki eweya ka Iyesu e kowakowai-yoma waratapu natere ki kamadumpu kayatagubu
natere Betani kikireya bautagubu manako e idai mu kawari-mugu bagipupu waditapu
bagi.
51 E mu waditamiyawa bagi ki makeya ka Mamanuga God e wadubu tepapupu e
kasiyarai pokaiya kunumau yapu kayawena.
52 E kowaiyoma e kayawena yarawa inako emupu ki ka mu e taraga-mupu manako mibi
mamamai wira-tagubu natere Diyerusaremu ade kayatagubu.
53 Mu Mamanuga God e Tawai rabineya maramara Mamanuga God paraupamawa e si
esida tepapamawa idiwa.
Ika kewowena.

DIYONI
Iyesu e yonai bagi kawaya apunu Diyoni okapupu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Oka yau pokaiya ka apunu Diyoni nu kabuwaniyau da Iyesu e ka Mamanuga God e eya Yonai, e ka nu Iya Negeyana Apunai, e ka Tanai Apunai, e ka nu Iyanuga Bani, ade e ka nu Iya Awanai ki Negeyau Apunai mete kina. Iyapana nima e sumapoto ki ka e maramara tondana kaniyana ki iyai yadini.

Oka debai empamana ki kabuwai

Yona kerarai *1:1-18*
Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni *1:19-51*
Iyesu upiwagawa umawa *2:1-12:50*
Pura siyarai natere Diyerusaremu rabineya *13:1-19:42*
Iyesu iyawena ade matarawagawa *20:1-31*
Iyesu ade matarawena tawana Gariri rabineya *21:1-25*

Iyanuga yonai

1 Kunuma waira kerareya ka Yona Apunai tondawa. E ka Mamanuga God mete idiwa.
Yona Apunai ki e ka ade God.
2 E kunuma waira kerareya Mamanuga God bameya tondawa.
3 Gwedegwede kuduba mo bani eba bauwena ko Yona Apunai e pokaiya ka Mamanuga
God gwedegwede kuduba yamatapu.
4 Yona Apunai ki e ka Iya Kerarai, ade Iya Kerarai ki e ka iyapana kuduba nu Dunanuga
bauwena.
5 Duna ki tanai tawana sisipu minibu siwa ko tanai ki bodapamana yawatai mo pa mena.
6 Mamanuga God e ubupu apunu mo si ka Diyoni tonopupu bauwena.
7 E tanai ki sisiyai iyapana tadeyana da mu e wagubu ki pokaiya Tanai Apunai ki
sumapamana ki nana.
8 Apunu Diyoni e ka eba Tanai ki apunai ko e Tanai Apunai e sisiyai wagana ki nana bau-
wena.
9 Tanai mibai kawapu yewe wairau bauwena karako iyapana kuduba nu kawarinugu
miniyau siwa.
10 Yona Apunai kawapu yewe wairau tondawa. E pokaiya ka Mamanuga God waira yo
kunuma kuduba yamanatapu, ko e bauwena ki ka e eya iyapanaiyoma e gogomupu.
11 E eya tawaneya bau-wena ko e eya iyapanaiyoma mu nuwa-mugu ka e pa mena ade e
diriwai ki mu eba kwaetagubu.
12 Ko nu dai ki e diriwai kwaigibi sumamipi ki pokere Mamanuga God nu e munuiyoma
nidibu.
13 Nu ka eba inanuguma mamanuguma mu pokamugere iya waunai ki wadimpi ko
Mamanuga God e eya mena iya ki nu negebu.
14 Yona Apunai e iyapana kaina nu maba wenawena manako nu paunanugu tondawa.
Mamanuga God e eya Gubagai eyaka mena ka eyo ki pokere e kasiyarai tanai bagi kawaya
ki nu matarau emipi. E ka mibai kawaya. E nu deni mena nota kwarikwarisiniyau ki
pokere nu bitanuga ki nu nubo wadamana ki e deni mena rikapupu manako puyo iya
waunai nu negebu.
15 Apunu Diyoni ubupu e bonanai ragiragi kawaya Iyesu sisiyai iyapana tadeyawa,
wagawa ke; “Nau naiya mena nidibuwani, suwagubuwani ke; ‘Nau ewaneya ka apunu
mosi baiyagisi ko e ka apunu kawaya. Apunu ki e nau raurusinibu mibai ka e kunuma
waira kerareya tondawa yabadawa da karako.’ Apunu ki nene suwegekeya apunai e
karako bauwena yau kena.”
16 Apunu ki nu kuduba deni mena notaniyau ade bagi mena kawareya kawareya nu
negeyau.
17 Nu goranuga ki ka Mamanuga God ubupu oragai apunai Mosisi pokaiya nu negebu,
ko yona mibai ade iya waunai ki puyoi ka e Iyesu Keriso pokaiya nu negebu. Nu bitanuga
ki nu nubo wadamana ki e rikapupu manako deni mena nu wadinibu bagi.
18 Nu iyapana kuduba Mamanuga God nu yabunugere mo eba emipi ko e madaneya ka e
eya Gubagai mena tondau. E ka e eya Mamai maba. E ka ade God ki pokere nu e kataipamu
ki ka nu e Mamai mete kataipamu.

Apunu Diyoni iyapana siruwatamiyawa Iyesu sisiyai wagawa
(Mateyu 3:1-12; Maki 1:1-8; Ruki 3:1-18)

(v28) Apunu Diyoni awana Diyoudani papasi buridere tawana Betani bameya iyapana
siruwatamiyawa tondawa,
19 manako Diyu ragidai mu kawakawaimuguma natere Diyerusaremu rabineya idiwa
ki mu ubumupu Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ade mu kobamugu up-
itagamu ragidai dai mete kina ki tonotampu apunu Diyoni bameya bautagubu manako
manumupu, tagubu ke; “Kau ka nima?”
20 Ko apunu Diyoni denai yona mo eba wekepupu ko e matarau mu tadebu, wagubu ke;
“Nau ka eba wi Iya Negeyana Apunai Keriso.”
21 E inako wagubu ko mu e kawareya ade manumupu, tagubu ke; “Ko kau ka nima? Kau
ka bani oragai apunai Eraidiya ade baunugibi bo?”
“Ae, nau ka eba eyo.”
Apunu Diyoni inako wagubu waina-mupu ka mu e ade manumupu, tagubu ke; “Ma-
manuga God e Bonanai Wainapiyei Nuwegei Apunai ki kau baganai bo?”
“Ki pa mena, nau ka eba eyo.”
22 Apunu Diyoni inako wagubu, ki pokere iyapana e kawareya ade manumupu, tagubu
ke; “Ko kau kiya nidi; Kau ka nima? Nu tononimpu ragidai kau yonagi denai wainapamana
ki nawanai idiwu ki pokere kau kiya sisiyagi karako matarau nuwagi da nu wainapamu
manako nu kaigamu mu tadeyamu.”
23 Ko apunu Diyoni denai mu tadebu, wagubu ke; “Nau ka gwabau yonasugakani
tondakani apunai. Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai Aisaiya naiya
wagawa tondawa ki kawareya nau karako ade suwagakani yau kena;
‘Kaiwawonuga e yawatai ki wi gwaba memuri da e taneya baiyagisi kayayagisi.’ ”
24 Apunu Diyoni manupamana empamana bautagubu ragidai dai ki ka Parisi ragidai.
Mu e yonai ki waina-mupu ka mu e ade simupu, tagubu ke;
25 “Kau nuwagibi da kau ka eba nu Iya Negeyana Apunai ade kau ka eba oragai apunai
Eraidiya ade kau ka eba Mamanuga God e Bonanai Wainapiyei Nuwegei apunai. Kau ki
kuduba pa mena nuwegei ko kau iyapana gwede nana siruwatamiyei?”
26 Ko apunu Diyoni denai mu tadebu, wagubu ke; “Nau uburakani awana pokaiya
iyapana siruwa-tamakani, ko wi paunagau ka apunu mosi bauwena uburau ko wi e eba
kataigau.
27 E nau ewaneya bau-wena ko e ka ade apunu kawaya eba nau maba. Nau e bigabigai
kwaesugana ko nau ka eba bagi da nau waitapani e kerarai kwakwarai ki taburubai
rikapani.”
28 (-)

Mamanuga God e Papa Sipi Munai

29 Nawaru puruwena ka apunu Diyoni ubupu Iyesu ika yabadawa empupu manako
e iyapana ika idiwa ki tadebu, wagubu ke; “Mamanuga God e Papa Sipi Munai burida
yabadau ki wi empumuri. E ka iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau
nu biginuga surupana kwenupana ki apunai.
30 Nau naiya suwagubuwani da; ‘Nau ewaneya ka apunu mo baiyagisi. E ka apunu
kawaya eba nau maba, mibai ka e nau raurusinibu kunuma waira kerareya tondawa
yabadawa da karako bauwena.’ Apunu ki nene suwegekeya ki apunai karako wana
bauwena yau kena.
31 Wi tawana Isiraero ragidai e kataipamana ki nana ka nau bausugu-buwani manako
awana pokaiya wi siruwaniyakani. Ko e kiyabui ki nau naiya mo eba empuwani.”
32-33 Apunu Diyoni Iyesu sisiyai inako wagubu manako ade wagubu ke; “E kiyabui
nau naiya mo eba empuwani ko Mamanuga God e sidibu da nau awana pokaiya wi
siruwaniyana ki nana manako ade sidibu, wagubu ke; ‘Nau niya Keyaini kaworoto apunu
mo kawareya miniyoto siwa emani, apunu ki ka aita uburoto nau Keyaini Tanai Bagi
Kawaya ki kasiyarai pokaiya iyapana siruwatamini’. E inako wagubu manako ki eweya ka
nau Mamanuga God e eya Keyai midiwari umago maba kawapu apunu burida yabadau ki
e kawareya tondubu empuwani.
34 Ki pokere nau nidiyakani yau kena; Apunu burida bauwena ki e ka Mamanuga God e
eya Gubagai.”

Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai

35 Nawaru puruwena ka apunu Diyoni e kowakowaiyoma apeya mete ika idiwa,
36 manako e yabu tapu Iyesu ika yabadawa empupu. Empiyawa manako e kowakowaiy-
oma ki tadebu, wagubu ke; “Mamanuga God e Papai Sipi Munai nu biginuga surupana ki
nana bauwena ki yabadau buri empumuri.”
37 Mu yona ki wainamupu ka mu kimpu ubumpu apunu Diyoni kamadumpu manako
Iyesu eweya kayatagubu.

38 Mu Iyesu eweya kayatagubu kaiwa ka e wirawena mu emitapu manako manutapu,
wagubu ke; “Wi nima kwaenepiyamu?”
Ko mu denai tagubu ke; “Nidiyei Kabukabuwa Apunai, kau tawagi ka bani?”
39 “Kebomuri empumuri.” Iyesu inako wagubu manako mu e bananamupu mete
kayatagubu. Ko ki ka kemora nene, madega napusi apeya apeya wadawa makeya ki
pokere mu Iyesu mete kaya-tagubu kaiwa da e tondawa tawaneya bautagubu ki ka mu
kemora ki rabineya e mete ika ukwamupu.
40 Iyapana apeya apunu Diyoni e yonai wainamupu Iyesu ewakumamupu ki mosi ka
Enduru. E tatai ka Saimoni si daikere ka Pita.
41 Apunu Enduru garugaru mena kayawena e tatai Saimoni kwaenepiyawa umawa da
bananapupu manako sibu, wagubu ke; “Nu Iya Negeyana Apunai Keriso ki e nu matarau
emipi.”
42 E inako wagubu manako e tatai ki bananapupu Iyesu bameya kayatagubu.
Mu bautagubu ka Iyesu yabu tapu apunu Saimoni ika yabadawa empupu, manako e
sibu, wagubu ke; “Kau ka apunu Diyoni e gubagai. Kau sigi ka Saimoni ko nau kau sigi
daikere Kepasi nidiyakani.” (Si Kepasi yo Pita ki ka yona eyaka mena ko ki mibai mu mubo
yonamugere ka ‘bowa’.)

Iyesu apunu Piripo yo apunu Nataniyero mu nene wagubu

43 Nawaru puruwena ka Iyesu tawana Gariri kayawagana wainapupu. E apunu mo
si ka Piripo ika yawatau bananapupu manako sibu, wagubu ke; “Kau yabi da nau mete
kaigamu.”
44 (Apunu Piripo e ka apunu Pita yo Enduru mu mete tawanamaga eyaka mena natere
Betaida were bautagubu.)
45 Apunu Piripo ubupu kayawena e waretai Nataniyero bananapupu manako sibu,
wagubu ke; “Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai ade oragai
apunai Mosisi mete kina nu Iya Negeyana Apunai bauwagana sisiyai oka tampu, apunu
ki karako bauwena nu yabunugere matarau emipi. E ka apunu Diyosepa e gubagai si ka
Iyesu, tawana Nasareta were bauwena.”
46 Apunu Nataniyero yona ki waina-pupu ka e denai wagubu ke; “Gwede bagi mosi
tawana Nasareta were eba bauwagana wainapakani.”
Ko Piripo e ade sibu, wagubu ke; “Kau yabi emani.”
47 Iyesu apunu Nataniyero ika yabadawa empupu ka e iyapana ika idiwa ki tadebu,
wagubu ke; “Apunu burida yabadau ki e wi empumuri. E ka tawana Isiraero taubanuwai.
E bameya ka bera mo pa mena.”
48 Apunu Nataniyero bauwena e eya sisiyai Iyesu iyapana tadeyawa ki wainapupu ka
e kanibu Iyesu manu-pupu, wagubu ke; “Nau naiya kau mete eba idiweya ko kau badidi
maba nau kataisinibi?”
Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Kau waretagi Piripo nau sisiyani kau eba nidibu
kau ripa damaya kerareya gwaiya buripo tondeya ki makeya ka nau yewe tondekeya kau
eminibuwani.”
49 Apunu Nataniyero yona ki waina-pupu ka e denai wagubu ke; “Nidiyei Kabukabuwa
Apunai, kau ka Mamanuga God e eya Gubagai. Kau ka tawana Isiraero ragidai nu
Kaiwawonuga kawaya.”
50 Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Nataniyero, kau ripa damaya kerareya gwaiya
buripo tondeya manako nau yewe tondekeya kau eminibuwani ki sisiyai nidibuwani
wainapipi ki pokere kau nau sumasinibi. Ko ki ka eba matakira kawaya mosi. Matakira
kawa-kawaya ki kau ewa were emani.”
51 E inako wagubu manako wirawena iyapana ika idiwa ki tadebu, wagubu ke; “Nau
yona mibai wi nidiyani wainapu-muri; Ewa ka wi kunuma gudui kwaipoto uburono
empumuri ade Mamanuga God e eya aneyaiyoma Kunumau Kawa-puwani Apunai nau
kawarineya yamono kawomono ki mete empumuri.”

2

Ridi apunu natere Kaina rabineya anikatagubu

1-2 Mara apeya kewowena eweya ka tawana Gariri ragidai natere Kaina rabineya anika
kupei mo kupetagubu manako Iyesu e inai mete kina ade e tadeyau kabukabuwa ragidai
ika mete kupe ki kawareya bautagubu.
3 Mu kupetagamawa idiwa da paunau ka awana ‘waeni’ kubamawa ki kewowena ki
pokere Iyesu inai kanibu e sibu, wagubu ke; “Gubagani, awana ‘waeni’ ki kewowena.”
4 Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Inai, kau gwede nana inako sidibi? Nau marani
tondau, mana bauwagana kena.”

5 E inako wagubu, ko e inai kanibu bani tawiyatagamawa ragidai ki tadebu, wagubu ke;
"Nau gubagani wi badidi nidini ki wi e umuneya makeya makeya kwaiwagi."
6 Karako Diyu ragidai mu goramaga ka ropani kawaya. Goramaga ki mosi ka mu
idamaga kerapumaga naigida mena siruwapamana ki nana ki pokere tawa ki rabineya
ka mu awana kororai kawakawaya ida daikere kewowena daikere eyaka mena ika
nakamupu. Awana kororai ki ka mu bowa pokaiya yamanatampu.
7 Ko Iyesu tawiya ragidai ki tadebu, wagubu ke; "Kaiwagi awana kasiga minimuri awana
kororai yau posita-muri." E inako wagubu manako mu kayatagubu e umunui wadumpu
makeya makeya kwaetagubu awana kororai kuduba ki awana positampu.
8 Ko Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; "Awana minimupu ki dai wi karako kapa rabineya
gwepumuri manako kupe yau kwaewagau apunai kwemuri da e yabiri kuburoto." E
badidi wagubu ki mu makeya makeya kwaetagubu,
9 ko awana kasiga ki karako awana 'waeni' bagi kawaya mo wenapupu ki pokere mu
apunu ki kapa kwemupu ki ka e babawena, wagubu ke; "Awana midiyai bagi kawaya yau
ka bani bauwena?" Tawiya ragidai ki mu kataimugu ko Iyesu badidi kwaewena sisiyai ki
mu eba tagubu matara ki pokere apunu ki kanibu anikawena apunai ki sibu, wagubu ke;
10 "Nu kupe inako kwaigemei ki ka nu awana 'waeni' midiyai bagi kawaya yabiri iyapana
tageyamu manako mu awana ki kubomono idiwono da matetagisi ki ka nu awana 'waeni'
rerarerai ki kawareya mu tageyamu. Ko kau ka awana midiyai bagi kawaya yau wadibi
doko tondeya yabedeya da karako kupe siyareya iyapana tageyei."
11 Iyesu matakira mo naiya inako eba kwaewena. E tawana Gariri natere Kaina rabineya
matakira kerarai yau birikapupu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai e kasiyarai tanai
bagi kawaya ki emupu sumamupu.
12 Kupe ki kewowena eweya ka Iyesu e inai ade e eya yowaiyoma ade e tadeyau
kabukabuwa ragidai mete kina kayatagubu natere Kaponiyamu bau-tagubu manako e
mara dai ika tondawa.

Iyesu ubupu iyapana siwakeketapu
(Mateyu 21:12-13; Maki 11:15-17; Ruki 19:45-46)

13 Diyu ragidai mu poragamaga kawaya si 'Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai'
tagamu ki marai ka waunitau ki pokere Iyesu poraga ki kupei mete kupetagamana ki nana
natere Diyerusaremu kayawena.
14 Ika bauwena ka e Mamanuga God e Tawai rabineya kanibu manako iyapana ika papa
burumakau yo papa sipi yo midiwari umago yo bowa madai mete kina inako deni deni
nida kasiwara-tagamawa idiwa emitapu.
15 Emitami-yawa ka e nuwai pupuwena manako e taburuba mo wadubu koyapupu
wikukupupu manako papa ki kuduba siwakeketapu bautagubu kayatagubu. E bowa
madai deni deni nida kasiwara-tagamawa idiwa ragidai mu watara-maga wade rororo-
ropupu ade mu bowamaga madai kuduba ki e mete tepupu isiyapupu.
16 E inako kwaewena manako e bonanai ragiragi kawaya iyapana ika midiwari umago
nida-tagamawa idiwa ragidai ki mu tadebu, wagubu ke; "Wi midiwari yau kuduba
tepumuri kaiwagi. Nau Mamai e Tawai rabineya ka wi bowa madai pokaiya deni deni
inako eba nida kasiwara-iwogoi idiwoi."
17 E tadeyau kabukabuwa ragidai e badidi kwaewena emupu ki ka mu Mamanuga God
e okai iyapana naiya okamupu ki mo wainamupu. Oka ki wagubu ke; 'Mamai, nau kau
Tawagi nene wainapakani ki pokere nau rabinaneya muya warapiyau.'
18 Ko Diyu ragidai mu kawakawai-muguma Iyesu bameya ade bautagubu manako simpu
ragiragi, tagubu ke; "Nima kasiyara negebu pokaiya kwaenugei? Kau kasiyaragi mete kina
ki kau matakira mo kwaenuwagi da nu kau eminiyamu."
19 Mu inako tagubu ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; "Mamanuga God e Tawai yau
koritapumuri manako mara apeya eyaka rabineya ki nau mo ade yadani kewopani."
20-21 Iyesu ka e eya kwakwarepui ki waigugui wagubu ko mu wainamupu da e mibai
tawa wadana nene wagubu ki pokere mu denai e simupu, tagubu ke; "Tawa yau ka mu
kwamura ropani kawaya (46) ki rabineya wadamawa yamawa da kewomupu. Ko kau
mara apeya eyaka rabineya tawa yau maba mo ade wadana nuwegei bo?"
22 Iyesu powena ade iyawena kipu ubupu eweya ka e tadeyau kabukabuwa ragidai
mu notamaga baurawena e kwakwarepui waigugui wagubu ki mibai wainamupu. Ma-
manuga God e okai badidi wagubu ade Iyesu e eya badidi wagubu ki yonai kuduba mu
mete sumamupu.

Iyesu iyapana kuduba nu nuwanuga notanuga empiyau

23 Iyesu ‘Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai’ ki kawareya natere Diyerusaremu ra-
bineya tondawa ki makeya ka e kunuma kasiyarai pokaiya matakira ebo ebo kwaewagawa
ki pokere iyapana ropani kawaya e sumamupu.
24 Mu e sumapamawa ko e denai mu eba sumatapu mibai ka mu nuwamaga notamaga
kuduba ki e empupu kewowena.
25 Iyapana mu muga sisiyamaga e eba siyamana ki nana mibai ka mu nuwamaga
notamaga kuduba ki e ororeya mena kataiwena.

3

Apunu Nikodimasi ubupu Iyesu bameya bauwena

1 Apunu mo si ka Nikodimasi. E ka Parisi apunai Diyu ragidai mu kawaimaga mosi.
2 Kemora mo rabineya ka e Iyesu bameya bauwena manako sibu, wagubu ke; “Nidiyei
Kabukabuwa Apunai, nu katainugu da Mamanuga God kau winenibu manako kau e yonai
nu kabuwaniyana ki nana baunugibi. E kasiyarai kau eba negebena ki ka matakira
kawakawaya kwaenugei ki kau eba kwaenugubena.”
3 Apunu Nikodimasi inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Nau yona mibai
kau nidiyani wainapi; Kau wena waunai wenanuwagi ki kau aita Mamanuga God e gari
rabineya mara-mara tondowa kaniyowa. Ko kau wena waunai inako eba wenanuwagi
ki kau iya waunai ki eba wadi ade Mamanuga God e kasiyarai pokaiya e gari rabineya
maramara eba tondowa kaniyowa.”
4 Iyesu inako wagubu wainapupu ka apunu Nikodimasi babawena manako e denai
wagubu ke; “Nau ka apunu kawaya ko nau badidi maba ade wenasugani? Nau inani
rabineya tesugani ade wena-sugani bo?”
5 Ko Iyesu ade wagubu ke; “Nau yona mibai kau nidiyani wainapi; Kau awana ade
Mamanuga God e eya Keyai ki kasiyarai pokaiya eba wenanuwagi ki kau Mamanuga God
e gari rabineya eba kaniyo.
6 Nu inanuguma mamanuguma mu ka nu kwakwarepunuga mena wenapiyamu, ko nu
keyainuga iyai ki ka Mamanuga God e ebo mena e eya Keyai pokaiya nu negeyau.
7 Ki pokere, kau ade wenanugana yonai nidibuwani ki kau notagi eba babayogono.
8 Nau keyakeyai mo suwagani wainapi; Obo ki ebo yawateya baiyagisi kayayagisi. Kau e
mumugarai wainapi ko obo ki bani deneya bauwagau ade bani deneya kayawagau ki kau
eba kataigeya. Ki maba, wi Mamanuga God e Kasiyarai pokaiya wenaiwagi ki ka wi iya
waunai ki mibai mete kataiwagi ko wi badidi maba wena waunai ki wenaigubu ki wi eba
kataigau.”
9 Apunu Nikodimasi yona ki waina-pupu ka e kawareya Iyesu ade manu-pupu, wagubu
ke; “Ko ki ka badidi maba?”
10 Iyesu apunu Nikodimasi empupu manako denai e sibu, wagubu ke; “Nikodimasi, kau
ka apunu kawaya tawana Isiraero ragidai mu tadeyei kabukabuwa apunai mosi, ki pokere
nau nidibuwani ki kuduba kau katai-nugubena.
11 Nau yona mibai kau nidiyani wainapi; Nu badidi emipi bo wainamipi ki sisiyai nu wi
nidimei ko nu yonanuga ki wi eba sumapiyamu.
12 Ki pokere, nau yewe wairau badidi matarau empuwani ki sisiyai suwaga-kani manako
wi nau eba sumasiniyamu ki ka nau kunuma ki wi eba empiyamu ki sisiyai suwagani ki
ka wi nau mete eba sumasinimana diyayai wainapakani.
13 Kunumau Kawapuwani Apunai nau niya mena ka kunuma usi empuwani.
14 Oragai apunai Mosisi e eya iyapanaiyoma iyatamana ki nana ka e gwabau ubupu
motamota keyakeyai mo kaitepupu ripa teyapu naureya umapu. Ki maba ka iyapana
ubumoto Kunumau Kawapuwani Apunai nau wadisinimoto ripa naureya iyarau nau
bagisinimoto,
15 da iyapana nima nau sumasiniyono ki ka e iya waunai yadini manako mara-mara
tondono kaniyono.
16 Mamanuga God e iyapana kuduba, madega kau-wagau madega posiwagau wi kawaya
daganani nota kwarikwarisinibu ki pokere e eya Gubagai eyaka mena wi iyaga nene nau
tonosinibu da iyapana nima nau sumasiniyono ki ka e eba giriyagisi poyagisi ko maramara
tondono kaniyono.
17 Mamanuga God ubupu nau tonosinibu kawapuwani ki ka nau iyapana kuduba wi
iya waunai negeyana ki nana bausugubuwani ko eba nau idani gurai wi naurigau ugwa-
diniyana ragiragi ki nana bausugu-buwani.
18 Iyapana nima nau sumasiniyau ki ka e baganai. Mamanuga God eba uburoto e idai
gurai iyapana ki e naureya ugwadini ragiragi. Ko iyapana nima Mamanuga God e Gubagai

eyaka mena nau eba sumasiniyau ki ka e ororeya mena paerepupu ki pokere Mamanuga
God ororeya mena e idai gurai iyapana ki e naureya ugwadubu ragiragi kewo-wena.
19 Nau Mamai wi dunaga nau tonosinibu yewe wairau kawapuwani, ko wi bigiga
pokaiya sisipu ki diriwai mena kwaiwagamu. Wi nuwagau tanai apunai nau pa mena ki
pokere Mamanuga God e idai gurai wi naurigau ugwadau ragiragi.
20 Iyapana nima bera berokoi kwaewagau ki ka e tanai apunai nau midi ragiragisiniyau
mibai ka e eba nuwaiya tanai ki deneya kayayagisi da tanai tawana miniyoto siwa manako
e berai berokoi ki kuduba matarapoto.
21 Ko iyapana nima yona mibai mena wainapiyau ade makeya makeya kwaewagau ki
ka e tanai ki deneya kayayagisi manako tanai ki tawana miniyoto siwa e upi bagi kawaya
Mamanuga God e kasiyarai pokaiya kwaewena ki kuduba matarapoto."

Iyesu yo apunu Diyoni mu bususumaga

22-24 Iyesu yona ki wagubu kewo-wena eweya apunu Diyoni eba dibura-wena ki makeya
ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina tawana Diyudiya kayatagubu. Mu
ika bau-tagubu manako mara dai ika iyapana siruwatamawa idiwa. Apunu Diyoni e ka
tawana Aenoni natere Sarimi bameya ika iyapana siruwatamiyawa tondawa mibai ka
tawana ki ka awana kawaya. Iyapana ropani kawaya e bameya bautagamawa.
25 Mara ki makeya ka apunu Diyoni e kowakowaiyoma dai ubumpu nu idanuga ker-
apunuga rikapamana bususui ki kawareya Diyu apunai mosi mete deni deni tagamawa
kasiwara idiwa.
26 Mu apunu Diyoni bameya bautagubu manako simupu, tagubu ke; "Nidiyei Kabuk-
abuwa Apunai, nu naiya awana Diyoudani papasi buridere mete idiweya manako kau
apunu mosi bauwagana ki e sisiyai nu nidiyeya, apunu ki karako bauwena iyapana
buri siruwatamiyau. Iyapana kuduba karako e bameya kayatagamu ko kau mu kama-
diniyamu."
27 Mu inako tagubu ko apunu Diyoni ubupu denai mu tadebu, wagubu ke; "Mamanuga
God e ebo mena kataiya. E nima kasiyara kweyoto ki apunai uburoto upi makeya makeya
kwae-yogono. Ko e nima kasiyara eba kweyoto ki apunai eba uburoto upi ki kwaeyagisi.
28 Wi kataigau da nau naiya mena nidibuwani da nau ka eba wi Iya Negeyana Apunai
Keriso. Nau ka Iya Apunai ki e yawata gewagewai bausugu-buwani.
29 Anikawagana apunai ki e mena ridi uworoto ko e tagawaiwitai e madaneya mena pa
uburono e waretai ki e bonanai mena wainapono ade e mamamai yogono. Nau karako
mamama ki maba wainapakani.
30 E ka esida ko nau ka erida. E kasiyarai ka kawaya-yogono yarono ko nau kasiyarani
ka mareyayogono surono."

Kunumau Kawapu Apunai ka nima?

31 Apunu Diyoni inako wagubu, ade wagubu ke; "Kunumau Kawapu Apunai e mena ka
kawaya. Iyapana ade gwedegwede kuduba ka e kobaiya. Yewe wairau wenawena apunai
ki ka yewe wairau ki yonai mena e kataiya. Ko kunuma were kawapu apunai ki e ka
kawaya esida.
32 E badidi usi empupu bo wainapupu ki sisiyai e yogono ko iyapana e yonai ki eba
wainapamana wainapomoto ade e eba sumapomoto.
33 Ko iyapana nima Kunumau Kawapu Apunai e yonai wainapiyau ade sumapiyau ki ka
Mamanuga God badidi kwaewagau ki e mete mibipiyau.
34 Mamanuga God e Tonopupu Apunai ki e rabineya ka Mamanuga God e eya Keyai ki
tanai posiwena minibu siwa ki pokere apunu ki yonayogono ki ka e Mamanuga God e eya
yonai ki mena makeya makeya yogono tondono.
35 Mamanuga God e Gubagai kawaya daganani nota kwarikwarisipiyau ki pokere e
ubupu gwedegwede kuduba e Gubagai idaiya nakapupu.
36 Iyapana nima Mamanuga God e Gubagai sumapiyau ki ka maramara tondana
kaniyana iyai ki e mete wadubu kewo-wena. Ko iyapana nima Mamanuga God e Gubagai
e yonai kwenupiyau ki ka iya waunai ki e eba yadini ade Mamanuga God e nuwai iyapana
ki bameya maramara pupuyogono tondono."

4

Iyesu tawana Sameriya mu ridimaga mosi mete yonatagubu

1-3 Parisi ragidai mu kataitagubu da Iyesu e iyapanaiyoma siruwa-tamiyawa ka ropani
kawaya ko apunu Diyoni e iyapanaiyoma siruwatamiyawa ka eba ropani. Mu notamaga ki
ka Iyesu e ororeya mena kataiwena ki pokere e kipu ubupu tawana Diyudiya kamadubu
manako ade wirawena tawana Gariri kayawena. (Ki ka eba Iyesu e eya ubupu iyapana
siruwatapu ko ki ka e tadeyau kabukabuwa ragidai mu kwaetagubu.)

4 Tawana Diyudiya yo Gariri paunau ka tawana Sameriya. Iyesu nuwaiya ka tawana ki
mete kayawagana waina-pupu,
5-6 ki pokere e ika bauwena ka e ade kaniyawa da madega paunau wadawa makeya ka e
natere mo si ka Saika bauwena. E ika bauwena ka e midi makariwena ki pokere e kanibu
awana usirai mo uruba rabineya ki madaneya kwarisiwena tondubu. Takari kawaya ka
oragai apunai Diyaikapu uruba ki ukwapupu manako waira ki e gubagai Diyosepa umani
sibu ki pokere iyapana karako awana usirai ki si Oragai Apunai Diyaikapu Awanai Usirai
simupu.
7-8 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai natere ki rabineya bani dai gimarapamana ki
nana kayatagubu ko Iyesu e eya mena ika awana usirai ki madaneya tondawa. E ika
tondawa ka tawana Sameriya ragidai mu ridimaga mosi awana miniyana ki nana ika
bauwena manako Iyesu ridi ki sibu, wagubu ke; “Awana dai mini tege da nau kubarani.”
9 Karako ka Diyu ragidai yo tawana Sameriya ragidai mu rabinamaga ka mubo mubo
eba eyaka mena ki pokere ridi ki denai Iyesu sibu, wagubu ke; “Kau ka Diyu apunai ko nau
ka Sameriya ridai. Kau badidi pokere nau awana miniyana negeyana nuwegei?”
10 E inako wagubu ko Iyesu denai wagubu ke; “Mamanuga God e puyo kau negeyana
wagubu ki kau katainugubena ade nau karako awana miniyana tegeyana nidibuwani
apunai nau mete kataisinibena ki kau nau genesinibena manako nau iya maramara
idiwana ki awanai kau negebena.”
11 Iyesu inako wagubu manako ridi ki e ade sibu, wagubu ke; “Bada, uruba yau ka
rowarowa kawaya ko kau awana kororai mo eba wadibi. Iya awanai nene nuwagibi ki
kau badidi maba mini?
12 Nu ripakwarakwaranuga Diyaikapu awana usirai yau ukwapupu manako e eya
munuiyoma ade e papaiyoma mete kina awana yau kubamawa. Ko kau karako nuwegei
da kau ka nu kawainuga Diyaikapu e maba ko ade esida bo?”
13 Ridi ki inako wagubu ko Iyesu e ade sibu, wagubu ke; “Iyapana nima awana yau
kuburoto ki ka e aita awana gobai ade yogono.
14 Ko iyapana nima awana nau kweyani ki kuburoto ki ka e aita ewa awana gobai eba
yogono. Awana nau e kweyani ki aita e rabineya awana yabai maba maramara usirapono
manako e iya maramara tondono kaniyono.”
15 Ridi ki yona ki wainapupu ka e denai Iyesu sibu, wagubu ke; “Bada, kau awanagi ki
mini tege kubarani da nau awana gobani eba yogono manako ewa awana yau ki kai mo
eba umoni.”
16 Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Kau kayanuwagi kau nobomogi siyo bananapi mete
ewapuru nau bamaneya baiwagi.”
17 “Nau nobomoni pa mena.”
Ridi ki inako wagubu,
18 manako Iyesu denai wagubu ke; “Kau yona mibai nuwagibi. Kau karako nobomogi pa
mena. Kau naiya apunu ida daikere mena tauwapi da kamaditapi ko apunu karako mete
iwu ki e ka eba kau nobomogi.”
19 Ridi ki e eya sisiyai siyawa ki wainapupu ka e denai wagubu ke; “Sidiyei Kabukabuwa
Apunai, nau wainapakani da kau ka Mamanuga God e bonanai wainapiyei nuwegei
apunai mosi.
20 Nu Sameriya ragidai nu ripakwarakwaranuguma kweya yau kawareya Mamanuga
God bameya guriguritagamawa idiwa. Ko wi Diyu ragidai wi iwagamu da Mamanuga God
e si tepapamana watai ka natere Diyerusaremu rabineya.”
21-24 Ridi ki inako wagubu ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Ridi, nau yona yau nidiyani
ki kau naigida mena wainapi; Kau ka nu tawana bani rabineya gurigurigamana ki nene
notapiyei. Ko ki ka eba gwede kawaya mosi. Mamanuga God e ka eba iyapana kaina maba
ko e ka ade Keyai ki pokere nu e bameya gurigurigamu ki ka nu nuwanuga notanuga
eyaka mena e mena sumapamu were e eya Keyai ki pokaiya mibai supasupai mena e
bameya gurigurigamu. Nu guriguri-gamana watai ka asusu yabayababa eba wata eyaka
mena ko nu badidi maba gurigurigamana ki ka eba asusu. Mara baiyagisi, ena mara
ki wana bauwena, da iyapana ubumoto Mamanuga God bameya supasupai mena inako
guriguritogomono idiwono. Ko wi Sameriya ragidai wi ka nima si tepa-piyamu bameya
guriguriwagamu ki e wi naigida eba kataigau. Iya ka Diyu ragidai nu paunanugu baiyagisi
ki pokere nu nima si tepapemei ki nu mena katainugu. Nau yona yau nidi-buwani ki kau
naigida mena wainapi.”
25 Iyesu inako wagubu manako ridi ki denai wagubu ke; “Nau kataineya da Mesaiya ki ka
nu Iya Negeyana Apunai Keriso e baiyagisi ki ka e iya waunai wadamana yonai ki kuduba
nu ka-buwaniyoto.”

26 Ko Iyesu denai wagubu ke; “Iya Negeyana Apunai ki karako bauwena kau mete
yonaigemei nau yau kena.”
27 Ki makeya ka e tadeyau kabu-kabuwa ragidai ade wiratagubu bau-tagubu. Mu Iyesu
ridi ki mete yona-tagamawa emitampu ki ka mu baba-tagubu ko mu yona mo e eba
simupu; ‘Kau nuwageya gwede?’ bo ‘Kau badidi pokere ridi ki mete yonaiwagamu?’ Mu
inako mo eba manumupu.
28 Ridi ki awana kororai ika kama-dubu manako wirawena garugaru mena natere ki
kayawena iyapana ika idiwa tadebu, wagubu ke;
29 “Kebomuri da apunu mosi nau naiya badidi kwae-sugekeya ki sisiyai kuduba matarau
nau sidibu ki empumuri. E ka nu Iya Negeyana Apunai Keriso burida ba bauwena bo?”
30 Ridi ki inako wagubu manako e iyapana bananatapu Iyesu bameya kayatagubu.
31 Iyapana ki waunai kebomawa makeya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ika
bani waramupu manako Iyesu simupu, tagubu ke; “Nidiyei Kabukabuwa Apunai, kau yabi
bani dai kupi.”
32 Ko e denai mu tadebu, wagubu ke; “Nau naubo banini dai nau bamaneya uburau ko
bani ki wi eba kataigau.”
33 Mu wainamupu da e pa bani kaina nene wagubu ki pokere mu mubo manu kasi-
waratagubu, tagubu ke; “Iyapana mo bani dai tepupu bauwena e kwebu bo?”
34 Ko Iyesu denai wagubu ke; “Nau banini ka nau Mamai God e badidi wagubu ki kuduba
nau kwaesugani ade e upi tegebu ki kuduba nau kewopani. Nau banini ka ki kena.
35 Wi iwagamu da; ‘Siragamu apeya apeya kewoyagisi ki ka maura marai baiyagisi’. Ko
nau waigugu mo suwagani wainapumuri; Wi yabuga kokora empumuri. Bani kuduba
wana raiwena da raupomuigomu.
36 Raupomutagamu ragidai ka aita denai gwede bagi mosi yadini, mibai ka maramara
idiwana kaiwana bani ki mu tepiyamu. Ko upitagamu ragidai ade raupomutagamu
ragidai ki ka aita ewa ka mu ewapuru mena mamamatogo-mono idiwono.
37 Wi iwagamu da; ‘Apunu mosi upiyagisi ade mosi raupomuyagisi’. Wi inako iwagamu
ki ka wi yona mibai iwagamu.
38 Kokora ki nau wi raupomuigamana ki nana tononiyani kokora ki ka iyapana dai ki
naiya mena upitagubu ko wi ka bani ki pa irimagere mena raupomuiwagi.”
39-40 Tawana Sameriya ragidai ki Iyesu bameya bautagubu ka mu e diriwai kwaetagubu
manako simupu, tagubu ke; “Kau eba kayanuwagi ko nu mete yewe idiwomu.” Mu inako
tagubu ki pokere Iyesu mara apeya mu mete ika idiwa. Ridi ki naiya badidi kwae-wagawa
ki sisiyai Iyesu e matarau sibu ki pokere ridi ki ubupu Iyesu sisiyai iyapana tadeyawa
umawa. Iyapana yona ki wainamupu ka mu dai Iyesu sumamupu.
41 Iyesu Mamanuga God e yonai ika Sameriya rabineya iyapana tadeyawa kabukabuwa
tondawa da kamadubu ka mu ropani kawaya e yonai sumamupu,
42 manako mu ridi ki simupu, tagubu ke; “Kau naiya nidibi ko karako ka nu e yonai
nu nubo wenagunugere waina-mipi ki pokere nu e sumapemei. E ka iyapana kuduba,
madega kauwagau madega posiwagau nu Iya Negeyana Apunai ki ba bauwena yau kena.”

Iyesu apunu kawai mosi e gubagai iyapupu

43 Mara apeya ki kewowena eweya ka Iyesu tawana ki kamadubu manako tawana Gariri
kayawena.
44 E iyapana naiya tadebu, wagubu ke; ‘Mamanuga God e bonanai wainapiyau wagau
apunai ki tawana tawana umono da iyapana e diriwai kwaetogomono ko e ebo tawaneya
baiyagisi ki ka e eya iyapanaiyoma e diriwai eba kwaetagisi.’
45 Iyesu iyapana naiya inako tadebu ko e karako tawana Gariri bauwena ki ka e eya
iyapanaiyoma ika idiwa e diriwai mete kwaetagubu. E natere Diyerusa-remu rabineya
‘Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai’ ki kawareya badidi kwaewagawa ki mu mubo
yabumugere emupu kewowena ki pokere mu karako e mamamai kwaetagamawa.
46 Iyesu ika tondawa da kamadubu, manako wirawena natere Kaina ade kayawena.
Natere Kaina rabineya ka e naiya awana kasiga mo wirapupu manako awana ‘waeni’
wenapupu ki tawanai. Natere ki rabineya ka apunu kawai mosi ika bauwena ki e gubagai
sigira kawaya mo ukwarawa. Ko e gubagai ki natere Kaina rabineya eba tondawa ko e
natere Kaponiyamu tondawa.
47 Apunu ki Iyesu ika bau-wena sisiyai wainapupu ka e kayawena e bameya bauwena
manako sibu, wagubu ke; “Nau gubagani sigirawena powagana kwaewagau ki pokere kau
nau mete kaigamu natere Kaponiyamu manako nau gubagani iyapi.”
48 Ko Iyesu denai wagubu ke; “Wi nau matakirani empiyamu ki wi nau sumasiniyamu
ko wi nau matakirani eba empiyamu ki wi nau eba sumasiniyamu.”

49 Iyesu inako wagubu ko apunu ki e ade sibu, wagubu ke; “Kaiwawoni, nau yona mibai
kau nidiyakani; Nau gubagani powagana kwaewagau ki pokere garugaru mena yabi da
nau mete kaigamu.”
50 Apunu ki yona ki kawareya inako wagubu ki pokere Iyesu e empupu, manako denai
sibu, wagubu ke; “Kau gubagagi eba poyagisi. Kau wiranuwagi kau kaubo tawageya
kayanuwagi.”
Apunu ki Iyesu yonai ki sumapupu manako e wirawena e ebo tawaneya kayawena.
51 E kayawena kaniyawa da yawatau ka e kowakowaiyoma dai ki natere Kaponiyamu
were bibi bau-tagubu, tagubu ke; “Kau gubagagi iyawena tondau.”
52 Munu ki e mamai yona ki waina-pupu ka e bibi bautagubu ragidai ki denai manutapu,
wagubu ke; “E gwede mara iyawena?”
Ko mu tagubu ke; “Ki ka mara yomi madega napusi eyaka mena wadawa ki makeya ki
ka e midi muyai ki kewo-wena manako e iyawena.”
53 Munu ki e mamai yona ki wainapupu ka e notai wagubu ke; “Akae, mara yomi
madega napusi eyaka mena ki makeya ka Iyesu nau sidibu, wagubu ke; ‘Kau gubagagi eba
poyagisi.” E notai ki notapiyawa kaniyawa da e tawaiya bauwena ki ka e eya ade e wainai
ade e munuiyoma kuduba mete kina Iyesu sumamupu.
54 Iyesu karako tawana Gariri tondawa. Naiya mena, e tawana Diyudiya eba kayawena
ki makeya, ka e awana ‘waeni’ ki matakirai ika kwae-wena. Ko e karako ade bauwena ka
e munu iyapupu ki matakirai kwaewena.

5

Betata kaburui papateya apunu mosi iyawena

1 Ki eweya ka Iyesu ade wirawena natere Diyerusaremu rabineya Diyu ragidai mu
poragamaga mosi ika kwaetagamawa ki kupei kupewagana ki nana kayawena.
2 Natere Diyerusaremu gari umampu ki katamurui mosi si ka ‘Papa Sipi Katamurui’
tagamawa. Katamuru ki bameya ka kaburu mosi ika mete kina ki mu yona Iburu were
si Betata tagamu. Ade kaburu ki papateya ka mu nabonabo ida daikere mena waditampu
ika ubumawa.
3 Nabonabo ki rabineya ka sigira ragidai ropani kawaya mu kerapumaga kiyokiyoi
bo mu yabumaga kenekenei bo mu ida-maga kerapumaga badabadamai inako ki ika
ukwapamawa idiwa. Mu kaburu ki giwagana empamana ki nawanai idiwa,
4 mibai ka makeya makeya ka Mamanuga God e aneyai mosi kawapu kaburu ki gipiyawa
da awana euna-piyawa manako iyapana nima awana eunapiyawa makeya kaburu ki
yabiri surawa ki e gwede sigirai wadubu ki ka e iyawagawa.
5 Apunu mosi ika ukwarawa ki rowarowa kawaya kwamura (38) ki rabineya maramara
sigira mena ukwarawa.
6 Iyesu ika bauwena manako apunu ki empupu manupupu, wagubu ke; “Kau nuwageya
iyanuwagi bo?”
7 Ko sigira apunai ki denai wagubu ke; “Bada, nau rowarowa kawaya yewe nawana
ukwerekeya ko nau kowa-kowani pa mena ki pokere aneya bauwagau kaburu yau gipiyau
ki ka nau surana kwaesugakani ko iyapana maramara nau wade ewaiwasiniyamu yabiri
sumu.”
8 Apunu ki inako wagubu ko Iyesu e sibu, wagubu ke; “Kau kiri uburi kau kebarigi ewopi
kawarapi kayanuwagi.”
9 Iyesu yona ki wagawa makeya ka sigira apunai ki iyawena kipu ubupu manako e kebari
ki ewopupu wadubu kaniyawa yabadawa.
Ko mara ki ka Diyu ragidai mu aiyatamaga marai da mu kaisi gwede mo eba kawarapa-
mana ki nana,
10 ki pokere kawakawai ragidai apunu ki iyawena emupu ki ka mu e sisibamupu, tagubu
ke; “Kau goranuga giripiyei. Yau ka nu aiyatanuga marai ko kau kebarigi gwede nana
kawarapiyei?”
11 Ko e denai mu tadebu, wagubu ke; “Nau iyasinibu apunai e sidibu da nau kebarini
ewopana kawarapana ki nana wagubu ki pokere nau karako kawarapuwani kaniyakani
yau kena.”
12 Diyu ragidai yona ki wainamupu ka mu e ade manumupu, tagubu ke; “Nidibu apunai
ka nima?”
13 Mu inako tagubu ko e denai wagana ki e babawena mibai ka iyapana ropani kawaya
ika mete kina ko Iyesu mu paunamugu bani bauwena kayawena.
14 Mara dai eweya ka Iyesu apunu ki Mamanuga God e Tawai rabineya ade bananapupu
manako sibu, wagubu ke; “Kau sigiragi wana kewowena. Kau naigida mena umowa ade

bera berokoi mo eba kwaenugowa ki ka aita ewa bita kawaya mosi kau bamageya eba bai-
yagisi.”
15 Iyesu inako wagubu ko apunu ki kayawena Diyu ragidai mu kawakawai-muguma
bamamugu bauwena manako tadebu, wagubu ke; “Nau iyasinibu apunai ka Iyesu.”
16 E inako wagubu ki pokere mara ki makeya ka Diyu ragidai Iyesu bita makari
kweyamana ki kerarai birikamupu. E aiyata marai rabineya sigira apunai ki iyapupu ki
pokere mu ubumpu e kiramupu.
17 Ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; “Nau Mamai aiyata mo eba tondau ki pokere
nau mete kina aiyata mo eba tondoni.”
18 Diyu ragidai mu kawakawai-muguma e yonai ki wainamupu ka mu nuwamaga
pupuwena mibai ka e eba mu aiyatamaga marai ki mena rauru-pupu ko e mete wagubu
da; ‘Mamanuga God e ka nau Mamai”. Mu wainamupu da e eya si tepapupu ki pokere mu
e minimana po ki yanuwei mete teyamawa.

Mamanuga God Gubagai e kasiyarai

19 Ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; “Nau yona mibai wi nidiyani waina-pumuri;
Nau Mamai God e eya Gubagai ka nau ki pokere nau naubo nuwaneya ki nau gwede mo eba
kwaesugakani ko nau Mamai badidi wainapiyau nau kabuwasiniyau ki mena nau makeya
makeya kwaesugakani.
20 Nau Mamai e nuwaiya po nau ki pokere e badidi wainapiyau ki kuduba e nau kabuwa-
siniyau. Wi nau matakirani yau emupu ki ka eba gwede kawaya mosi ko wi nau Mamai
aita ewa badidi kabuwasiniyoto kwaesugani empumuri ki ka wi notaga babayagisi.
21 Nau Mamai uburoto iyapana popotagubu ragidai iyatamini kimoto ubumoto ki maba
ka nau mete kina uburani iyapana nau naubo nuwaneya iyatamana wainapakani ki ka
nau mu waitatamani iyatamani.
22 Nau Mamai eba uburoto e idai gurai iyapana wi naurigau ugwadiniyoto ragiragi.
Kasiyara ki kuduba ka e nau tegebu da nau uburani nau idani gurai wi naurigau ugwadani
ragiragi.
23 Nau uburani inako kwaesugani ki ka wi nau Mamai e si tepapiyamu ki maba ka wi
nau sini mete tepapumuri. Nau Mamai nau tonosinibu ki pokere iyapana gwedewau nau
Mamai God e si tepapiyamu ki ka mu e Gubagai nau sini mete tepapi-yamu, ade iyapana
gwedewau nau sini eba tepapiyamu ki ka mu nau Mamai e si mete eba tepapiyamu.
24 Nau yona mibai wi nidiyani wainapumuri; Iyapana nima nau yonani wainapiyau ade
nau Tonosinibu Apunai e mete sumapiyau ki ka maramara tondana kaniyana iyai ki e
wadubu kewowena. Po watai ki e raurupupu karako iya wateya tondau ki pokere e berokoi
badidi naiya kwaewagawa ki bimbinai e aita mo eba bananapoto.
25 Nau yona mibai wi nidiyani wainapu-muri; Mara yabadau, ena, mara ki wana
bauwena da iyapana popotagubu ragidai Kunumau Kawapuwani Apunai nau bonanani
wainapomoto manako iyatagisi kimoto ubumoto.
26 Nau Mamai e ka wi iyaniyau ki apunai ko e karako kasiyara ki kuduba nau tegebu da
nau uburani wi iya negeyani.
27 Kunumau Kawapuwani Apunai ka nau ki pokere nau Mamai ubupu nau idani gurai
iyapana kuduba wi naurigau ugwadana ragiragi ki upi nau tegebu.
28 Ki pokere, nau karako wi nidibuwani ki wi wainapiyoi ko eba babaiwogoi. Mara
yabadau da popotagubu ragidai uruba rabineya ukwapamu nau bonanani wainapomoto
kimoto ubumoto,
29 manako nima bagi kwae-wagawa ki e kiroto uburoto maramara tondana kaniyana
ki iyai yadini, ko nima berokoi kwaewagawa ki e kiroto uburoto manako e paerepupu ki
denai yadini.”

Iyesu e yonai mibai

30 Iyesu Diyu ragidai ade tadebu, wagubu ke; “Nau badidi kwaesugakani ki ka nau
naubo kasiyarani pokaiya eba kwaesugakani ko nau Mamai badidi sidiyau ki makeya
makeya ka nau idani gurai wi naurigau ugwadiniyakani ragiragi ade mibai supasupai
mena kwaesugakani. Nau naubo nuwaneya eba kwaesugakani ko nau Tonosinibu Apunai
e nuwaiya badidi ki mena makeya makeya nau upisugakani.
31 Nau naubo sisiyani suwagani ki ka wi bera umani nau sidimuri.
32-33 Ko iyapana mosi e naiya mena bauwena nau sisiyani wagubu. Wi apunu Diyoni
manupamana empamana ki nana wi iyapanaguma dai e bameya tonotampu manako e
ubupu nau sisiyani mibai kawaya matarau wagubu ki wi waina-mupu kewowena. Ki
pokere wi mete kataigubu da nau niya sisiyani karako suwagakani ki mibai.

34 Apunu Diyoni ubupu nau sisiyani wagubu ki ka nau nene eba gwede kawaya mosi ko
wi iya waunai wadamana ki nana ka nau karako e badidi nau nene wagubu ki kawareya
wi ade nidiyakani.
35 Apunu Diyoni e ka duna maba bauwena urawa ko wi mara eba ropani e mamamai
kwaigubu.
36 Nau nidiyani wainapumuri; Apunu Diyoni badidi nau nene wagubu ki kuduba ka
erida ko nau Mamai upi tegebu makeya makeya kwaesugakani matakirai empumuri ki
kuduba ka esida. Wi nau matakirani ki empumuri ki ka Mamanuga God nau tonosinibu
ki wi mete kataiwagi.
37 Nau Tonosinibu Apunai e ubupu nau sisiyani mete wagubu ko e bonanai ki wi eba
wainamupu ade e kiyabui ki wi mete eba emupu.
38 E nau tonosinibu ko wi nau eba sumasiniyamu mibai ka nau Mamai e yonai ki wi
rabinagau eba supu.
39 Mamanuga God e okai ki wi maramara iyabapiyamu idiwu, mibai ka wi wainapiyamu
da oka ki pokaiya ka wi iya maramara idiwana kaiwana ki iyai bananapumuri.
40 Ko nau suwagani wainapumuri; Mamanuga God e okai kuduba ka nau sisiyani mena
wagau ki pokere wi nau bamaneya baigumpena ki ka nau iya waunai ki wi negebena. Ko
wi nau bamaneya eba baigamana wainapiyamu ki pokere iya waunai ki wi eba wadumuri
41 Nau eba iyapana nau sini tepapamana ki nana yona yau suwagu-buwani.
42 Ko wi badidi maba idiwu ki nau kataineya. Ade nau mete kataineya da wi nuwaga
notaga Mamanuga God nene eba notapiyamu.
43 Nau Mamai e kasiyarai pokaiya bausugubuwani ko wi nau diriwani eba kwaiwagamu.
Ko iyapana mosi e ebo kasiyarai pokaiya baiyagisi ki ka wi e diriwai garugaru mena
kwaiwagi.
44 Wi badidi maba Mamanuga God sumapumuri? Ae, pa mena. Wi wibo siga tepapa-
mana ki nana yabara kawakawaraiwagamu idiwu ko Mamanuga God e nuwaiya badidi ki
kwaiwagamana da e wi mamamaga wagana ki diriwai wi eba kwaiwagamu. Ki pokere wi
badidi maba e sumapumuri? Ki pa mena.
45 Nau nidiyani wainapumuri; Nau Mamai e yabareya ki nau eba uburani nau idani gu-
rai wi naurigau ugwadani ragiragi. Oragai apunai Mosisi e uburoto inako kwaeyagisi. Wi
wainapiyamu da oragai apunai Mosisi wi waitaniyoto manako wi iya waunai wadumuri.
46 Ko nau ade nidiyani wainapumuri; Oragai apunai Mosisi nau okani tapu ki yonai wi
sumampena ki ka wi karako nau mete sumasinimpena.
47 E nau okani tapu ko wi oka ki eba sumapiyamu ki pokere nau yonani suwagubuwani
ki wi mete eba sumapiyamu." Iyesu Diyu ragidai inako tadebu.

6

Iyesu iyapana 5000 bani mibai tagebu
(Mateyu 14:13-21; Maki 6:30-44; Ruki 9:10-17)

1 Ki eweya, 'Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai' ki marai waunitau ka Iyesu waka
kawareya kaburu kawaya Gariri papasi buridere kayawena. (Kaburu ki si daikere ka
Taibiriyasi.)
2 E sigira ragidai dai iyatamiyawa ki matakirai ka iyapana ropani kawaya mu mubo
yabumugere emupu ki pokere mu karako e ewakumapamawa iwa.
3-4 Iyesu kwaunai mo yapu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai mete ika idiwa.
5 Idiwa da e yabu tapu manako iyapana ropani kawaya e deneya ika umuna-mawa
emitapu ki ka e wirawena apunu Piripo sibu, wagubu ke; "Kau badidi wainapiyei, iyapana
ropani kawaya urida umunamu ko mu banimaga ki nu bani tepamu tageyamu da mu
kupo-moto?"
6 (Iyesu e ewa badidi kwae-wagana ki e kataiya ko e nuwaiya ka Piripo e nuwai notai
naigida mena empana wetawetara ki nana ki pokere e yona ki wagubu.)
7 Ko apunu Piripo denai wagubu ke; "Kaiwawoni, iyapana ka ropani kawaya ko bani
denai ka kawaya daganani. Nu kaigamu mu banimaga gimarapamu manako iyapana
eyaka eyaka bani piripiri tageyamu ki ka bowa madai apunai ida daikere mena (200) ki
maraitau wainapakani."
8 Apunu Piripo inako wagubu ko Iyesu e tadeyau kabukabuwa apunai mosi si ka Enduru
(e ka apunu Saimoni si daikere Pita e yowai) ki e ubupu Iyesu sibu, wagubu ke;
9 "Munu mosi yewe bauwena ki e masurai bani buredi ida daikere mena ade menamena
apeya ki mete tepupu bauwena. Ko ki ka eba bani kawaya. Iyapana ropani kawaya bani
ki kupomoto ka mu eba denemugu-yagisi."

10 Ko Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu ke; “Iyapana kuduba tademuri da mu dewarepa yau kawareya idiwoto.” Ko iyapana ropani kawaya ika dibimupu idiwa mu paunamugu uratanai mena ka kuduba 5,000 kwaitana.
11 Iyesu bani buredi ki tepupu e Mamai bameya parauwena manako iyapana kuduba bani ki tagebu. E menamena apeya ki mete tepupu inako ade kwaewena manako iyapana kuduba bani ki kupamawa idiwa da matetagubu.
12 Ki eweya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu ke; “Wi kaiwagi bani pirai ki kuduba kwanapumuri kode rabineya nunumuri ko mo eba kamadumuri.”
13 E inako wagubu ki pokere mu kaimpu bani pirai ki naigida mena kwanapamawa kode rabineya nunumawa da kewowena ka kode ida esida kewowena kerapu apeya (12) ika positagubu. Ko bani kawaya ki kerarai ka bani buredi ida daikere mena ade menamena apeya mete kina ki iyapana kuduba kupampu matetagubu.
14 Iyapana ropani kawaya ika idiwa Iyesu matakira kawaya ki kwaewena emupu ka mu tagubu ke; “Mibai, apunu yau ka Mamanuga God e Bonanai Wainapiyau Wagau Apunai nawanai idiweya ki karako bauwena yau kena.”
15 Mu inako tagubu ko Iyesu e rabineya mena wainapupu da mu e wadamana doko mu kawaimaga watai tamana ki nana wainapamawa ki pokere e ade wirawena e ebo mena kweyau kaya-wena.

Iyesu e kerareya kaburu kawareya kaniyawa
(Mateyu 14:22-33; Maki 6:45-52)

16 Kemora nene ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai sumpu kaburu papateya idiwa.
17 Mu Iyesu nawanai ika idiwa da kemorawena ko e eba bauwena ki pokere mu waka rabineya positagubu manako wiratagubu kaburu ki kawareya natere Kaponiyamu deneya kayatagubu.
18 Mu kaiwa idiwa da nusuru kawaya mo bauwena towawa wirawena waka gipiyawa kaniyawa.
19 Mu bara-tagamawa kaiwa da kaburu paunau ka mu yabu tampu manako Iyesu e kerareya ika kaburu kawareya waka deneya yabadawa ki emupu. Em-pamawa ka mu notamaga kowena kudu ebotau wainapamawa.
20 Ko Iyesu mu tadebu, wagubu ke; “Yau ka nau. Kudu eba wainapiyoi.”
21 Mu e yonai wagubu ki wainamupu ka mu e mamamai kwaetagubu waitamupu waka rabineya posiwena manako ki makeya ka mu garugaru mena kaburu papasi buridere mu kayatagamana tawanai ki bau-tagubu.

Iyapana Iyesu kwaenepamawa

22 Mu ukwampu nawaru puruwena ka iyapana ropani kawaya kaburu papasi daikere idiwa ki Iyesu kwaenei kwaetagamawa. E tadeyau kabukabuwa ragidai ka yomi mu muga mena waka kawareya kayatagubu ki mu emitampu ko Iyesu e eya ka bani kayawena? Mu inako wainapamawa manu kasiwara-tagamawa idiwa.
23 Yomi ka Iyesu bani buredi dai tepupu Mamanuga God bameya parauwena iyapana tagebu ko ki wateya ka tawana Taibiriyasi ragidai karako waka ropani kawaya tempu ika bautagubu.
24 Mu bautagubu Iyesu kowakowaiyoma mete kina kwaene-tamawa da pa mena manako mu iyapana ika idiwa ragidai ki mete waratampu wakamuguma kawareya Iyesu kwaenei natere Kaponiyamu kayatagubu.

Iyesu e ka nu Iyanuga Bani

25 Ika bautagubu ka mu Iyesu banana-mupu manako manumupu, tagubu ke; “Nidiyei Kabukabuwa Apunai, kau gwede mara yewe baunugibi?”
26 Ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; “Nau yona mibai wi nidiyani waina-pumuri; Nau yomi bani negebuwani kupampu mateigubu ki pokere wi nau kwaeneni kwaigamawa ko nau matakira kwaesugubuwani emupu ki mibai wi eba sumamupu.
27 Bani kaina kupemei garugaru mena kewowagau ki diriwai eba kwaiwagi ko iya maramara idiwana kaiwana iyai ki bani mena diriwai kwaiwagi. Nau Kunumau Kawapuwani Apunai bani ki wi negeyana ki nana bausugubuwani mibai ka nau Mamai God iya ki wi negeyana ki nana nau winesinibu tonosinibu kawapuwani.”
28 Iyesu inako wagubu manako mu denai e simupu, tagubu ke; “Nu badidi maba kwaigamu da Mamanuga God badidi wagubu ki upi nu makeya makeya kwaigomu?”
29 Ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; “Nau Mamai God e nuwaiya ka wi nau mena sumasinimana ki nana. E ki nene nau tonosinibu.”
30-31 E inako wagubu ko mu denai e ade simupu, tagubu ke; “Takari kawaya nu ripakwarakwaranuguma gwabau iwa wadamawa ki makeya ka mu bani mo si ka ‘mana’

ki kupamawa iwa. Oragai ragidai Mamanuga God e okai mo inako tampu, tagubu ke; ‘Mamanuga God mu Kunuma Bani kupamana ki nana tagebu.’ Kau kiya gwede matakira ki maba mo kwaenuwagi da nu matakira ki empamu manako kau sumaniyamu.”

32 Iyapana ki inako tagubu ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; “Nau yona mibai wi nidiyani wainapumuri; Oragai apunai Mosisi e ka Kunuma Bani mibai mu eba tageyawa. Kunuma Bani mibai ki ka nau Mamai God e mena wi negeyau.

33 Bani ki kena ka kunuma were kawapu. Iyapana nima bani ki kupoto ki ka e iya maramara tondana kaniyana ki iyai yadini.”

34 Iyapana yona ki wainamupu ka mu tagubu ke; “Nidiyei Kabukabuwa Apunai, kau bani ki nu negeyana nuwegei ki kau maramara nu negeyowa.”

35 Ko Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; “Nau niya ka iya ki bani. Iyapana nima nau diriwani kwaeyagisi ade nau bamaneya baiyagisi ki ka e wetei eba wainapono. Ade iyapana nima nau sumasiniyoto ki ka e awana gobai eba yogono.

36 Nau ororeya mena nidibuwani kewowena da wi nau emisiniyamu ko wi nau eba sumasiniyamu.

37 Ko iyapana gwedewau nau Mamai uburoto mu notamaga wirapoto da mu nau bamaneya baitagisi, iyapana ki nau eba tagararatamani bo kamaditamani.

38 Nau kunuma were kawapuwani ki ka eba nau naubo nuwaneya ki kwae-sugana ki nana nau bausugubuwani ko nau Tonosinibu Apunai e nuwaiya badidi ki makeya makeya kwaesugana ki nana ka nau bausugubuwani.

39 Nau Tonosinibu Apunai e nuwaiya ka nau iyapana kuduba tegebu ki mo eba wadana kaupana ki nana wagubu. Mara kwauneya ka nau suwagani manako mu kuduba iyatagisi ade kimoto ubumoto.

40 Nau Mamai e nuwaiya ka inako wainapiyau; Iyapana nima e Gubagai nau emisiniyau ade nau sumasiniyau ki ka iya maramara tondana kaniyana iyai ki e yadini. Mara kwauneya ka nau suwagani manako iyapana ki ade kiroto uburoto.”

41 Iyesu wagubu da; ‘Nau ka iya kunuma were kawapuwani ki bani’, e inako wagubu ki pokere Diyu ragidai yona ki wainamupu ki ka mu umunu kawakawaratagamawa, tagamawa ke;

42 “E inai mamai ki nu katainugu. E ka eba kunuma were kawapu ko e ka apunu Diyosepa e gubagai.”

43 Mu inako tagubu ko Iyesu denai mu tadebu wagubu ke; “Wi umunu kawakawara ki kamadumuri.

44 Iyapana asusu nau bamaneya eba baitagisi ko nau Mamai iyapana nima nene yagisi, iyapana ki nau bamaneya baiyagisi. Mara kwauneya ki nau suwagani manako iyapana ki ade iyayagisi kiroto uburoto.

45 Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai naiya oka tamupu, tagubu ke; ‘Mamanuga God iyapana kuduba tadeyono kabukabuwa.’ Oka ki inako wagau ki pokere nau suwagani wainapumuri; Iyapana nima nau Mamai God e kabuwa yonai tapu ki naigida mena wainapiyau e rabineya surau ki ka e nau bamaneya mete baiyagisi.

46 Iyapana kuduba wi paunagau ka mo eyaka mena kwaitana nau Mamai e kiyabui eba empupu. Nau Mamai bameya tondekeya apunai nau niya mena e kiyabui matarau empuwani.

47 Nau yona mibai wi nidiyani wainapumuri; Iyapana nima nau sumasiniyau ki ka iya maramara tondana kaniyana iyai ki e wadubu kewowena.

48 Iya ki bani ka nau.

49 Wi ripakwarakwaraguma mu ka naiya gwabau bani ‘mana’ ki kupamawa iwa ko mu kuduba popotagubu gawarara.

50 Ko iyapana nima kunuma were kawapu ki bani kupoto ki ka e eba poyagisi ko maramara tondono kaniyono.

51 Nau ka kunuma were kawapuwani. Nau ka maramara idiwana kaiwana ki bani. Bani ki nau wi negeyani ki ka nau niya midini kwakwarepuni ki nau iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau wi iyaga nene tarani. Iyapana nima bani ki kupoto ki ka e maramara tondono kaniyono.”

52 Diyu ragidai Iyesu yonai wagubu ki wainamupu ka mu notamaga baba-wena mu bonanamaga ragiragi kawaya mubo mubo deni deni tagamawa kasiwara, tagamawa ke; “Apunu yau ka badidi maba nu e midi kwakwarepui kupamana ki nana wagau?”

53 Ko Iyesu denai wagubu ke; “Nau yona mibai wi nidiyani wainapumuri; Wi Kunumau Kawapuwani Apunai nau midini kwakwarepuni eba kupumuri ade nau darani mete eba kubamuri ki ka iya wi rabinagau ka popai.

54 Nima nau midini kwakwarepuni kupoto bo ade nau darani mete kuburoto ki ka iya
maramara tondana kaniyana iyai ki e wadubu kewowena manako mara kwauneya ka nau
uburani e iyapani da e ade kiroto uburoto.
55 Nau midini kwakwarepuni ki ka bani mibai. Ade nau darani ki ka awana mibai.
56 Iyapana nima nau midini kwakwarepuni kupoto ade nau darani mete kuburoto ki e
yo nau ka ewapuru eyaka mena. E nau mete idiwomu ade nau e mete idiwomu.
57 Nau Mamai nau tonosinibu ki e ka maramara tondau ki apunai ki pokere nau mete
maramara tondoni. Ko ki maba, iyapana nima nau midini kwakwarepuni kupoto ki ka
nau pokanere ka e mete maramara tondono kaniyono.
58 Bani mibai kunuma were kawapu ki ka eba wi ripakwarakwara-guma bani kupa-
mawa ade ewa popo-tagubu ki bani maba. Iyapana nima kunuma bani nau kweyani ki
kupoto ki ka e eba poyagisi ko iya maramara tondono kaniyono."
59 Iyesu natere Kaponiyamu guriguri tawai rabineya yona ki iyapana kuduba
kabuwatamiyawa tondawa.

Maramara idiwana kaiwana ki yonai

60 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai yona ki wainamupu ka mu ropani kawaya dai
tagubu ke; "Yona yau ka ragiragi kawaya nu eba wainapamana wainapemei."
61 Mu mubo mubo inako notapa-mawa ko mu nuwamaga notamaga ki kuduba Iyesu
empupu kewowena ki pokere e tadebu, wagubu ke; "Nau midini kwakwarepuni wi
kupamana ki nana suwagubuwani ki pokere wi notababa wadumpu ade nau kamadi-
sinimana kaigamana wainapiyamu bo?
62 Baganai, ko nau ade suwagani wainapumuri; Nau Kunumau Kawapuwani Apunai ade
wirasugani nau naiya tondekeya wataneya ki ade tondoni emisinimuri ki ka wi badidi
iwagi?
63 Mamanuga God e eya Keyai ki e mena wi iya negeyau ko wi wiga mena ka kasiyaraga
pa mena. Nau yonani nidibuwani ki rabineya ka nau Mamai e eya Keyai ika mete kina. Ki
pokere, nau yonani suwagubuwani ki pokaiya ka wi iya wadumuri."
64 Iyesu ewakumapamawa ragidai mu paunamugu ka iyapana dai e naigida mena eba
sumamupu ade mu paunamugu ka aita ewa yogo wagana apunai ki mete kina. Ko ki
kuduba ka Iyesu e ororeya mena kataiya ki pokere e mu ade tadebu, wagubu ke; "Nau
kataineya da wi dai nau mete eba sumasiniyamu,
65 ki pokere nau naiya mena nidibuwani da iyapana asusu nau bamaneya eba baitagisi
ko iyapana gwedewau nau Mamai uburoto mu rabinamaga wirapoto ki mu mena nau
bamaneya baitagisi."
66 Iyesu ewakumapamawa ragidai yona ki wainamupu ka mu ropani kawaya mu
midimaga togawena manako wiratagubu mu mubo mubo kayatagubu.
67 Mu ropani kawaya inako kayatagubu ki pokere Iyesu e eya tadeyau kabukabuwa
ragidai ida esida kewowena kerapu apeya (12) ki mu mete manutapu, wagubu ke; "Ade
wi mete kina nau kamadisinimana kaigamana wainapiyamu bo?"
68 Ko apunu Saimoni si daikere Pita ubupu denai wagubu ke; "Kaiwawoni, nu kau
kamadiniyamu ki ka nu bani kaigamu? Nu Iya Negeyana Yonai ki kau mena nu nidiyei.
69 Nu katainugu da Mamanuga God e eya winepupu ade tonopupu apunai tanai bagi
kawaya ki kau kiya mena."
70 Apunu Saimoni inako wagubu, manako Iyesu denai wagubu ke; "Nau iyapana ida
esida kewowena kerapu apeya (12) wi winenibuwani, ko nau nidiyani wainapumuri; Wi
paunagau apunu eyaka mena ka Berokoi Apunai Seitani e bigabigai."
71 Iyesu yona ki wagubu ki ka e apunu Saimoni mosi si daikere ka Isikariyoto e gubagai
Diyudiyasi ki e nene wagubu. Apunu Diyudiyasi e ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa apunai
mosi ko e ka ade Iyesu e yogoi ki wagana apunai.

7

Iyesu e yowaiyoma mete kina mu bususumaga

1 Diyu ragidai mu kawakawaimuguma Iyesu minimana po ki nana wainapamawa ki
pokere Iyesu tawana Diyudiya mo eba kayawena ko e tawana Gariri rabineya mena
umawa wadawa.
2 Diyu ragidai mu poragamaga mo si ka 'Nabonabo Poragai' tagamu ki marai rogobi-
wena,
3 manako Iyesu e eya yowaiyoma e bameya bautagubu, simupu, tagubu ke; "Kau
tawana yau kamadi tawana Diyudiya ade kaya-nuwagi manako kau matakiragi mo ika
kwaenuwagi da kau tadeyei kabu-kabuwa ragidai matakira ki empomoto manako kau
sumanimoto.

4 Kau yewe Gariri rabineya weki gwaiya kwaenugei ki ka iyapana kau eba eminimoto
sumanimoto ko kau kayanuwagi ika poraga kawaya ki kawareya kau matakiragi matarau
kwaenugowa ki ka iyapana kuduba kau eminimono sumanimono."
5 (Mu inako tagubu mibai ka mu mete kina e eba sumamupu.)
6 Ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; "Wi wainapiyamu da nau naubo nuwaneya
mena kwaesugakani, ko ki pa mena. Nau marani tondau, mana bauwagana kena, ko wi
maraga ka asusu.
7 Nau iyapana rabinamugu bigi posiwena uburau ki empuwani matarau suwagakani ki
pokere iyapana kuduba nau midi ragiragisiniyamu. Ko mu wi mo eba kiraniyamu.
8 Ki pokere baganai, wi wibo poraga ki kawareya kaiwagi ko nau marani eba bauwena
ki pokere nau yewe tondoni."
9 Iyesu inako wagubu manako e tawana Gariri rabineya ika tondawa.

Iyesu 'Nabonabo Poragai' kawareya kayawena

10 Iyesu yowaiyoma poraga ki kawareya kayatagubu ka e mete kina mu ewamugu kipu
ubupu weki gwaiya kayawena.
11 Ko Diyu ragidai mu kawakawaimuguma ka poraga ki kawareya Iyesu nene kwaene-
tagamawa yabu tamawa idiwa, tagamawa ke; "Apunu ki bani? E baiyagisi bo pa mena?"
12-13 Iyapana pakasi ragidai mete kina Iyesu nene tagamawa ko mu kawakawaimuguma
kudumugu waina-pamawa ki pokere e sisiyai ki mu weki gwaiya mena umana misimisi
were manu kasiwaratagamawa idiwa. Dai tagamawa ke; "E ka apunu bagi kawaya mosi."
Ko dai tagamawa ke; "Pa mena, e ka iyapana kuduba nu beraniyau."
14 Poraga ki paunau ka Iyesu kaya-wena Mamanuga God e Tawai ki rabineya bauwena
manako ika iyapana tadeyawa kabukabuwa tondawa.
15 E yonawagawa wainamupu ka Diyu ragidai kawakawaimuguma mu nota-maga
babawena manako mu tagubu ke; "E ka pakasi apunai mosi ko e gwede ba yona kawaya
kawaya inako wagau?"
16 Mu inako tagamawa ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; "Nau Mamai God nau
tonosinibu ki pokere nau karako nidiyakani ki ka eba nau naubo yonani ko nau Mamai
badidi kabuwasiniyau ki mena nau makeya makeya suwagakani.
17 Nau Mamai God e yonai wi nidiyakani bo ade nau naubo notani pokaiya suwagakani
ki wi naigida kataigamana wainapiyamu ki ka wi Mamanuga God e nuwaiya badidi ki
makeya makeya kwaiwogoi were kataiwagi.
18 Iyapana nima e ebo kasiyarai pokaiya kwaewagau ki ka e ebo kawai gisipiyau.
Ko iyapana nima e tonopupu apunai e si tepapiyau kwae-wagau ki ka e mibai mena
kwaewagau. E bameya ka bera mo pa mena.
19 Oragai apunai Mosisi ubupu gora wi negebu ko wi gora ki makeya makeya eba
kwaiwagamu. Wi kwaigumpena ki ka wi eba nau susinimana po wainampena."
20 Iyesu yona ki wagubu ka iyapana kuduba denai tagubu ke; "Kau ka bani keyai
berokoi mosi kau yabaragi giripiyau ki pokere kau babanugibi nuwegei. Iyapana nima
kau nuniyana po wainapiyau?"
21-23 Ko Iyesu denai wagubu ke; "Nau ubupuwani apunu mosi aiyata marai ki makeya
iyapuwani ki pokere wi wakapa girigubu nau kirasiniyamu. Ko wi mete kina aiyata marai
inako upiwagamu. Munu uratanai mosi wenayagisi ki ka mara ida daikere kewowena
daikere apeya eyaka (8) ki kewoyagisi makeya ki ka wi oragai apunai Mosisi gora badidi
tapu ki makeya makeya aiyata marai ki mete kwaiwagamu. (Ko ki ka eba oragai
apunai Mosisi gora ki yabiri tapu ko ki ka wi ripakwarakwaraguma bususu ki kerarai
birikamupu.) Ki pokere, nau apunu ki aiyata marai deni mena iyapuwani ki ka wi badidi
pokere nau kirasiniyamu? Wi mete aiyata marai ki makeya upiwagamu.
24 Nari asusu yabayababa eba iwogoi ko naigida empumuri wetawetara were iwagi."
Iyesu inako tadebu.

Nu Iya Negeyana Apunai Keriso ka Iyesu baganai bo?

25 Natere kawaya Diyerusaremu rabineya ka iyapana pakasi ragidai dai ki Iyesu ika
emupu manako mu mubo deni deni manu kasiwaratagamawa, tagamawa ke; "Kawakawai
ragidai apunu mo minimana po yanuwei teyamawa ki apunu yau baganai bo?
26 E bauwena nu matarau nidiyau kabukabuwa umau ko mu badidi pokere e eba
miniyamu poyo? Kawakawai ragidai mu notamaga karako wirawena da mu mete
wainapiyamu da e ka nu Iya Negeyana Apunai Keriso bo?"
27 Mu inako tagubu ade tagubu ke; "Ko badidi? Nu Iya Negeyana Apunai Keriso baiyagisi
ki ka nu e tawana bani deneya bauwagana ki nu eba kataigamana ki nana ko apunu yau e
bauwena tawanai ki nu katainugu."

28 Iyesu mu yonamaga ki wainapupu ka e Mamanuga God e Tawai rabineya e bonanai
ragiragi kawaya wagubu ke; “Wi iwagubu ke; ‘E inai mamai ki nu katainugu.’ Ko nau
nidiyani wainapu-muri; Nau tawana bani deneya bausugubuwani ki wi eba kataigau. Nau
ka eba nau naubo kasiyarani pokaiya bausugubuwani. Nau Tonosinibu Apunai e ka mibai
mena kwaewagau ki apunai, ko e wi eba kataigau.
29 Nau kataineya eyo mibai ka nau e bameya tondekeya manako e nau tonosinibu yewe
wairau kawapuwani.”
30 Iyesu yona ki wagubu makeya ka Diyu ragidai mu kawakawaimuguma e wadamana
kwaetagubu ko e wadamana marai eba bauwena ki pokere mu e kamadumpu. Iyapana
dai e wadamana wainamupu,
31 ko ade dai e sumamupu, tagubu ke; “Nu wainapemei da nu Iya Negeyana Apunai
Keriso ka apunu yau baganai. E matakirai kwaewagau ki ka mu takari kawaya Keriso
bauwagana matakira kwaewagana tagubu ki matakirai maba e karako makeya makeya
kwaewagau yau kena.”

Kawakawai ragidai Iyesu wadamana kwaetagamawa

32 Parisi ragidai iyapana Iyesu sisiyai inako umana misimisi tagamawa idiwa
wainamupu ka mu ubumpu Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mete kina
piyara ragidai dai Iyesu wadamana ki nana tonotampu kayatagubu.
33 Ko Iyesu wagubu ke; “Nau wi mete mara rowarowa kawaya eba idiwomu. Nau
waunitau ade wirasugani nau Tono-sinibu Apunai e bameya ade kayasugani,
34 manako wi nau kwaeneni kwaiwogoi ko wi nau ewa mo eba emisinimuri mibai ka
nau kayasugana tawanai ki wi kwaitana eba kaiwagi.”
35 Diyu ragidai mu kawakawai-muguma yona ki wainamupu ka mu babatagubu mu
mubo deni deni manu kasiwaratagamawa, tagamawa ke; “Apunu yau ka bani kayawa-
gana da nu e ewa mo eba empamana ki nana wagau? E tawana Gurisi rabineya Diyu
ragidai dai ika idiwu tawanai ki kayawagana manako tawana ki ragidai yona mo tadeyana
kabukabuwa ki nana wagau bo?
36 E wagubu da; ‘Wi nau kwaeneni kwaiwogoi ko wi nau ewa mo eba emisinimuri’, ade
wagubu da; ‘Nau kayasugana tawanai ki wi kwaitana eba kaiwagi’, e inako wagubu ki
mibai ka badidi?” Mu inako tagamawa.

Iya Maramara Idiwana Awanai

37 Mu poragamaga siyareya ka mu maramaga kawai manako ki makeya ka Iyesu ubupu
e bonanai ragiragi kawaya wagubu ke; “Iyapana nima awana gobai wagau ki ka e nau
bamaneya baiyagisi awana kuburoto.
38 Mamanuga God e okai mo wagubu ke; ‘Iyapana nima nau sumasiniyono ki ka Iya
Maramara Idiwana Awanai ki yabai e rabineya usirapono tondono.”
39 Iyesu Iya Awanai nene wagubu ki ka e Mamanuga God e Keyai ki waigugui wagubu.
Ko ki ka e Mama-nuga God bameya kunuma taneya yarana were ewa puyo ki tonopana
ki nana wagubu. Iyapana nima uburoto e sumapoto ki ka Mamanuga God e eya Keyai
iyapana ki kweyoto.

Iyapana mu rabinamaga ka eba eyaka mena

40 Iyapana ropani kawaya Iyesu yonai ki wainamupu ka mu dai tagubu ke; “Mamanuga
God e Bonanai Waina-piyau Wagau Apunai ki nawanai nu idiweya ki apunai karako wana
bau-wena yau kena.”
41 Ade dai tagubu ke; “E ka Nu Iya Negeyana Apunai Keriso.”
Ko dai tagubu ke; “Pa mena. Apunu yau e ka tawana Gariri ragidai mu apunumaga mosi
ko Keriso e ka tawana Gariri were eba bauwagana wainapemei.
42 Mamanuga God e okai mo wagubu ke; ‘Nu Iya Negeyana Apunai Keriso e ka oragai
apunai Dewida e momai. E ka oragai apunai Dewida e naterei Beteriyemu rabineya
wenayagisi.”
43 Iyapana Iyesu sisiyai inako mubo mubo tagamawa ko mu rabinamaga ka eba eyaka
mena.
44 Mu dai e wadamana wainapamawa ko mu e eba wadumupu.

Diyu ragidai mu kawakawaimuguma Iyesu eba sumamupu

45 Piyara ragidai Iyesu wadamana ki nana bautagubu ko eba wadumupu ki ade
wiratagubu Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ade Parisi ragidai mete kina
mu bamamugu bautagubu. Bautagubu manako kawakawai ragidai ki ubumpu mu
manutampu, tagubu ke; “Wi badidi pokere apunu ki eba wadu-mupu ko pa baigubu?”
46 Ko piyara ragidai ki denai tagubu ke; “Apunu ki e yonai ka kasiyarai kawaya. Iyapana
mo e maba inako pa mena.”

47 Kawakawai ragidai yona ki wainamupu ka mu denai kiratampu, tagubu ke; “E wi mete
rabinaga wira-pupu ki pokere wi e eba wadumupu baigubu bo?
48-49 Wi pakasi ragidai ka bani Mamanuga God e kowagai rabineya idiwu ki pokere
oragai apunai Mosisi nu goranuga tapu ki wi eba wainapiyamu. Ko nu kawakawai ragidai
ade Parisi ragidai mete kina ki nu ka apunu beraberai ki e yonai mo nu eba sumapemei.”
50 Ki makeya ka Parisi ragidai mu iyapanamaga mosi naiya Iyesu bameya weki gwaiya
bauwena apunai si ka Nikodimasi ki e ubupu e kowaiyoma ki inako tadebu, wagubu ke;
51 “Nu goranuga tapu ki inako wagau; ‘Iyapana mosi e waretai siyoto wirawira ki ka
yabiri e waretai ki uburoto e eya yonai yagisi wainapamu da nu e paerei ki kerarai
kwaenepamu mibai bo bera. Ki eweya ka nu ubumamu e bita kweyamu bo ade eba
kweyamu.”
52 Apunu Nikodimasi inako wagubu ko mu ubumpu e mete kiramupu, tagubu ke; “Kau
mete banipo tawana Gariri ragidai mu iyapanamaga mosi bo? Kau Mamanuga God e
okai tampu ki naigida mena empena ki kau katai-nugubena da Mamanuga God e bonanai
wainapana wagana apunai ki e ka tawana Gariri were eba baiyagisi.” Mu inako tagubu,
53 manako kimpu ubu-mpu mu mubo mubo tawanamugu kayatagubu.

8

Ridi mosi apunu mo mete iwa

1 Iyesu ripa ‘oripi’ wenatagubu kweyai ki yapu kayawena ukwapu nawaru puruwena,
2 manako ade wirawena Mamanuga God e Tawai ki rabineya bauwena. Bauwena ka
iyapana ropani kawaya e bameya bautagubu manako e kwarisiwena tondubu ika yona
mu tadeyawa kabukabuwa tondawa.
3 Ki makeya ka iyapana kawakawai Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai ade
Parisi ragidai dai mete kina ridi mosi wadumpu Iyesu bameya bautagubu. Ridi ki ka mibi
anikai ko e nobomoi rauru kawakawarapupu apunu mo mete iwa ki mu emupu matara ki
pokere mu ridi ki karako wadumpu bautagubu iyapana ropani kawaya ki mu yabaramugu
tamupu.
4 Tamupu manako Iyesu simupu, tagubu ke; “Nidiyei Kabukabuwa Apunai, ridi yau ka e
nobomoi rauru kawakawarapupu apunu mo mete iwa da nu mu emitampi matara.
5 Oragai apunai Mosisi nu goranuga tapu da ridi mosi mibi anikai inako kwaeyagisi ki
ka nu bowa pokaiya e miniyamu poyo. Ko kau ridi yau nene badidi wainapiyei? Nu e
miniyamu poyo bo pa mena?”
6 Mu manu ki tagubu mibai ka mu nuwa-mugu Iyesu yona denai paerepana da mu ki
pokaiya e wadamana ki nana wainamupu. Ko Iyesu yona mo eba wagubu ko e kuwena e
idai gurai pokaiya waira pa okapiyawa.
7 Mu e kawareya kawareya ade manupamawa empamawa idiwa ki pokere e pairawena
mu emitapu manako tadebu, wagubu ke; “Baganai, kau nima wainapiyei da kau bigigi pa
mena ki kau yabiri kiri uburi bowa pokaiya ridi yau mini.”
8 E inako wagubu manako ade kuwena waira ade pa okapiyawa.
9 Iyapana e yonai ki wainamupu ka mu eyaka eyaka ridi ki kamadumpu kayatagubu.
Kawakawai ragidai mu yabiri kimpu ubumpu kayatagubu manako mu ewamugu ka
iyapana kuduba kayatagubu gawarara. Ko ridi ki ebo mena Iyesu mete ika idiwa.
10 Iyesu ade pairawena manako ridi ki empupu manupupu, wagubu ke; “Ridi, iyapana
bani kayatagubu? Karako nima kau nidiyoto wirawira?”
11 Ko ridi ki denai e sibu, wagubu ke; “Kaiwawoni, iyapana mo yewe pa mena.”
E inako wagubu manako Iyesu denai wagubu ke: “Nau mete kina kau eba nidiyani ki
pokere kau pa kayanuwagi. Ko kau bera berokoi kwaenugibi ki kau ewa inako mo eba
kwaenuwagi.” Iyesu inako sibu.

Iyesu ka nu Tanainuga ki Apunai

12 Iyesu iyapana ade tadebu, wagubu ke; “Nau ka iyapana kuduba wi Tanai Negeyakani
Apunai. Iyapana nima nau ewaneya yabadini ki ka e sisipu rabineya eba tondono ko e iya
yawatai ki taneya maramara tondono kaniyono.”
13 Parisi ragidai yona ki wainamupu ka mu denai e simupu, tagubu ke; “Kau kiya sisiyagi
nuwegei ade kau kiya sigi tepapiyei ki pokere kau yonagi ki mibai pa mena.”
14 Ko Iyesu denai mu ade tadebu, wagubu ke; “Nau niya sisiyani suwagu-buwani ki
ka nau eba berasugubuwani mibai ka nau tawana bani were bausugu-buwani ki ade
kayasugani ki ka nau naubo mena kataineya. Ko tawana ki wi mo eba kataigau.
15 Wi ka waira yau notai pokaiya nari kasiwaraiwagamu idiwu ko nau wi mo eba
nariniyakani.

16 Wi bera berokoi kwaiwagamu ki denai mo nau wi nidibena ki ka nau yona mibai mena
wi nidibena mibai ka nau Tono-sinibu Apunai badidi kabuwasinibu ki mena nau makeya
makeya mena wi nidibena.
17 Wi wiga goraga rabineya ka mu oka inako tampu, tagubu ke; 'Iyapana apeya gwede
mo ewapuru emupu ki baitagisi ewapuru tagisi matara ki mibai.'
18 Ki pokere, wainapumuri; Nau naiya badidi empuwani sisiyai suwagubuwani ki ka eba
nau niya mena suwagubuwani ko ki ka ade nau Mamai tonosinibu ki e mete nau sisiyani
ki wagubu. Ki pokere, nau yonani yau nidibuwani ki mibai."
19 Iyesu inako wagubu, ko iyapana ki e ade manumupu, tagubu ke; "Ko kau mamagi ka
bani?"
Ko Iyesu denai wagubu ke; "Nau Mamai mete kina ki e wi eba kataigau. Wi nau
kataisinimpena ki ka wi nau Mamai mete kataigumpena. Ko wi eba kataigau nau ki pokere
nau Mamai ki e wi mete eba kataigau."
20 Iyesu Mamanuga God e Tawai rabineya 'Puyo Nakapiyamu Wateya' ika iyapana
yona ki tadeyawa kabukabuwa tondawa. Ko e marai eba bauwena ki pokere mu e eba
wadumupu.

Iyesu kunumau ade kayawagana wagubu

21 Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; "Nau kamadiniyani kayasugani ki ka wi nau kwae-
neni kwaiwogoi ko wi beraga berokoi ki pokere wi bigiga pokaiya ka wi aita popoiwagi.
Nau kayasugani tawanai ki wi kwaitana eba kaiwagi."
22 Iyesu inako wagubu ki pokere Diyu ragidai mu kawakawaimuguma ubumpu mu
mubo deni deni manu kasiwaratagamawa, tagamawa ke; "Nu e eweya eba kaigamana
wagubu ki mibai ka badidi? E ebo wadewagana ki yonai wagubu bo?"
23 Ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; "Wi ka waira yau ragidai ko nau ka kunuma
apunai. Wi ka yewe wairau wenaigubu ko nau ka pa mena.
24 Nau Mamai Tonosinibu Kawapuwani Apunai ka nau baganai ko nau sisiyani ki nau
ororeya mena wi nidibuwani kewowena. Wi eba mibipumuri da nau ka eyo ki ka wi wibo
paerega pokaiya popoiwagi, ko ki ka wi wibona."
25 Iyesu inako wagubu ko mu e ade manumupu, tagubu ke; "Ko kau ka nima?"
26 E denai mu ade tadebu, wagubu ke; "Ki nau ororeya mena wi nidibuwani kewowena.
Nau wi wade supasupaniyana ki nana yona kawaya daganani mo kawareya ade nidiyana
wainapakani ko nau Tonosinibu Apunai badidi wagau ki mena nau makeya makeya wi
nidiyani. E badidi wagau ki kuduba ka mibai."
27 Iyesu inako wagubu ko mu eba wainamupu da e Mamanuga God nene wagubu ki
pokere e mu ade tadebu, wagubu ke;
28 "Wi nau Kunumau Kawapuwani Apunai aita iyarau bagisinimuri makeya ki wi
kataiwagi da nau ka eyo. Ki makeya ka wi mete kataiwagi da nau yona kuduba wi
nidiyekeya ki ka nau Mamai badidi kabuwasiniyawa ki mena nau makeya makeya wi
nidiyekeya.
29 Nau Tono-sinibu Apunai e ka maramara nau mete ewapuru idiwei. E nau eba
kamadisini-yoto mibai ka nau badidi kwaesugakani ki ka nau e nuwaiya badidi ki mena
kwaesugakani."
30 Iyesu yona ki wagubu makeya ka iyapana ropani kawaya e sumamupu.

Apunu Eburamu e momai ade Berokoi Apunai Seitani e momai

31 Iyesu ubupu Diyu ragidai e sumamupu ki tadebu, wagubu ke; "Wi nau yonani
nidibuwani ki makeya makeya kwaiwogoi ki ka wi mibai nau iyapananiyoma.
32 Ade wi nau yonani nidibuwani ki mibai mete wainapumuri ki ka yona mibai ki
uburoto berokoi badidi umanibu dokodoko ki rikapoto manako wadiniyoto bagi."
33 Iyesu inako wagubu ko mu denai e simupu, tagubu ke; "Nu ka oragai apunai Eburamu
e ripakwarakwaraiyoma. Nu ka eba yabayababa da iyapana nu wadinimoto dokodoko
manako nu mu bigamaga kwaigomu. Ko kau gwede nana nidiyei da gwede mosi nu
umanibu dokodoko? Gwede mosi nu eba umanibu dokodoko wainapemei."
34 Ko Iyesu denai wagubu ke; "Nau yona mibai wi nidiyani wainapumuri; Iyapana nima
bera berokoi kwaewagau ki ka nota berokoi ki e wadubu doko-doko.
35 Bigabiga mena kwaewagau apunai ki e ka kawai apunai e tawaiya maramara eba
tondono. Ko kawai apunai ki e eya gubagai ki e ka mara-mara e mamai tawaiya tondono.
36 Ki pokere, Mamanuga God e Gubagai nau uburani nota berokoi wi umanibu dokodoko
ki rikapani ki ka nota berokoi ki deni mena kewoyagisi ko ewa mo wi eba umaniyoto
dokodoko.

37 Nau kataineya da wi ka oragai apunai Eburamu e momai. Ko nau yonani
kabuwaniyakani ki wi rabinagau eba supu ki pokere wi nau susinimana po mete
wainapiyamu.
38 Nau Mamai badidi kabuwasinibu ki makeya makeya nau wi nidiyakani ko wi wibo
mamaga badidi nidiyau ki mena wi makeya makeya kwaiwagamu."
39 Iyesu inako wagubu ko mu denai tagubu ke; "Nu mamanuga ka Eburamu."
Ko Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; "Wi mibai apunu Eburamu e munu-iyoma maba
ki ka wi e badidi kwae-wagawa ki maba wi mete inako kwaigu-mpena, ko wi ki eba
kwaiwagamu.
40 Nau Mamai yona mibai mena nau sidibu ki mena nau wi nidiyakani ko wi nau
susinimana po ki nana waina-piyamu. Oragai apunai Eburamu bera inako mo eba
kwaewena,
41 ki pokere wi mamaga ka eba Eburamu. Wi mamaga ka apunu kudubai mosi. E berai
badidi kwaewagau kabuwaniyau ki wi karako makeya makeya kwaiwagamu."
Iyesu inako wagubu ko mu denai tagubu ke; "Nu ka eba yawata kawa-kawareya
wenaigibi. Nu Mamanuga ka God eya mena."
42 Ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; "Wi Mamanuga God e munuiyoma maba
idimpibena ki ka wi nuwaga notaga nau bamaneya tondibena, mibai ka nau naubo asusu
eba bausugubuwani ko nau Mamai nau tonosinibu yewe kawapuwani.
43 Nau nidiyani wainapumuri; Wi mamaga ka wi wenaguga bodapupu ki pokere nau
yonani suwagakani ki wi naigida eba wainapiyamu.
44 Wi mamaga ka Berokoi Apunai Seitani ki pokere wi nuwagau ka e badidi kwaewagau
ki wi kawareya inako mete kwaiwagamana waina-piyamu. Berokoi Apunai Seitani e ka
kerareya mena minimini popo kwae-wagawa. E ka yona bera kuduba ki mamai, mibai ka
e rabineya ka bera mena posiwena.
45 Nau yona mibai mena wi nidiyakani ko wi ubumu wi mamaga Seitani e diriwai mena
kwaiwagamu ki pokere nau yonani ki wi eba sumapiyamu.
46 Nau bera berokoi mo eba kwaesugubuwani emisinimupu. Nau yona mibai mena wi
nidiyekeya ki pokere wi nau sumasini-mpena, ko wi nau eba sumasiniyamu.
47 Mamanuga God e munuiyoma ki mu ka e yonai wainapomono sumapomono. Ko
wi ka eba e munuiyoma ki pokere e yonai ki wi mete eba wainapamana sumapamana
wainapiyamu."

Oragai apunai Eburamu yo Iyesu mu yonamaga

48 Iyesu inako wagubu, ko Diyu ragidai gagayatagubu manako denai tagubu ke; "Nu
mibai iwegemei; Kau ka tawana Sameriya ragidai mu apunu-maga mosi. Kau rabinageya
ka kweya kairapu mosi tawawena tondau."
49 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; "Kweya kairapu mosi nau
rabinaneya eba tondau. Nau Mamai God e si mena nau tepapakani ko wi ubumu nau sini
kaupiyamu.
50 Nau ka eba iyapana nau sini tepapamana ki nana suwagakani. Nau Mamai e mena
nau sini tepapiyau ko ki e ewa nau nene uburoto yagisi.
51 Nau yona mibai wi nidiyani wainapumuri; Iyapana nima nau yonani wainapoto
makeya makeya kwaeyagisi ki ka karako ade aita ewa ki e eba poyagisi."
52 Diyu ragidai yona ki wainamupu ka mu Iyesu kawareya ade kirapamawa, tagamawa
ke; "Karako ka nu kataigibi kewowena da keyai berokoi mosi kau rabinageya tondau. Or-
agai apunai Eburamu e powena ade Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa
ragidai ki mu mete popotagubu gawarara ko kau nuwagibi da, 'Iyapana nima nau yonani
wainapoto makeya makeya kwaeyagisi ki ka e eba poyagisi', kau inako nuwagibi ki badidi
maba?
53 Nu ripakwarakwaranuga kawai Eburamu e ka naiya takari kawaya mena powena
ade Mamanuga God e bonanai waina-pamawa tagamawa ragidai ki mu mete popotagubu
gawarara. Ko kau ka nima? Kau wainapiyei da mu kuduba ka kau kobageya bo? Nu
wainapemei da kau kiya kawai gisipiyei."
54-55 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; "Nau niya sini tepapibena
maba ki ka nau yonani mibai pa mena. Ko karako ka eba nau niya sini tepapakani ko nau
Mamai God e mena nau sini tepapiyau. Wi iwagamu da; 'E ka nu Mamanuga God', ko nau
suwagani wainapumuri; Nau Mamai ki e wi eba kataigau. Nau niya mena e kataipuwani.
Nau suwagubena da, 'Nau eba kataineya eyo', ki ka nau wi maba berasugubena. Ko nau
Mamai God e nau kataipuwani kewowena ki pokere e badidi wagau ki nau makeya makeya
kwaesugakani.

56 Wi ripakwarakwaraga Eburamu nau wenasugana yonai takari kawaya wainapupu
ki ka e nau nene mamamawena. Ade e nau wenasugu-buwani emisinibu ki ka e ade
mamama kawaya daganani mete wainapupu."
57 Diyu ragidai yona ki wainamupu ka mu Iyesu kawareya ade kirapamawa, tagamawa
ke; "Kau ka munu waunai. Kau kwamuragi ka eba apunai apeya ade ida esida mena (50)
kewowena. Oragai apunai Eburamu e ka ororeya mena powena were kau wenanugibi ko
kau e matarau empipi nuwegei?"
58 Mu inako tagubu ko Iyesu denai wagubu ke; "Nau yona mibai wi nidiyani waina-
pumuri; Oragai apunai Eburamu eba wenawena makeya ki ka nau tondekeya yabedekeya
da karako."
59 Iyesu yona ki wagawa ka iyapana e bowa were minimana po kwaetagubu. Ko e weki
gwaiya Mamanuga God e Tawai ki kamadubu bauwena kayawena.

9

Apunu mosi e inai rabineya yabui kenekenei wenawena

1 Iyesu yawatau kaniyawa ka e apunu mosi e inai rabineya yabui kenekenei wenawena
ki ika tondawa empupu.
2 Empupu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai bautagubu Iyesu manumupu, tagubu
ke; "Nidiyei Kabukabuwa Apunai, apunu ki e inai rabineya inako e yabui kenekenei
wenawena ki mibai ka badidi? E eya paerepupu ki pokere, bo e inai mamai paeremupu ki
pokere e yabui kene-wena?"
3 Ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; "Apunu yau e yabui kenewena ki ka eba e
eya kwaewena bo e inai mamai paeremupu. Ki pa mena. E yabui kene-wena ki kerarai
ka yau kena; E pokaiya ka Mamanuga God matakira mosi kwaeyagisi manako iyapana
Mamanuga God e kasiyarai kawaya matarau em-pomoto.
4 Iyapana mosi, nawarau ki ka e upiyogono ko kemorau ki ka e pa tondono. Ki maba, nau
Mamai tonosinibu e upi ki nu nawarau mena yodomu ko mara baiyagisi da sisipu umoroto
da nu e upi kwaigamana ki yawatai mo pa mena.
5 Nau yewe wairau tondakani ki ka nau iyapana kuduba, madega kauwagau madega
posiwagau wi dunaga."
6 Iyesu inako wagubu manako waira tepopupu e idaiya kotopupu da dogiya wenapupu
manako kanibu apunu ki e yabuiya dogiya pasipupu.
7 E dogiya pasipupu kewowena ka e apunu ki sibu, wagubu ke; "Kau kayanuwagi kaburu
Saromi rabineya kau kiyabugi siruwapi." (Yona 'Siramu' ki mibai ka 'Tonopupu'.) Apunu
ki kayawena e kiyabui buri siruwapupu manako e wirawena yabadawa makeya ki wana
e yabui pawena tawana empupu.
8 Naiya ka apunu ki maramara yawata kwaiya bowa madai nene genewagawa ton-
dawa ki pokere e kowaiyoma ade iyapana e naiya badidi maba genewagawa tondawa
empamawa ki karako e emupu ki ka mu babatagubu mu mubo deni deni manu kasiwara-
tagamawa, tagamawa ke; "Apunu naiya genewagawa tondawa ki apunai yau baganai bo
e ka apunu kudubai mosi?"
9 Dai tagubu ke; "Ki e baganai." Ko ade dai tagubu ke; "Pa mena, ki eba eyo ko apunu e
maba mosi."
Mu inako tagamawa idiwa ki pokere apunu ki e eya wagubu ke; "Ki nau yau kena."
10 E inako wagubu manako mu e manumupu, tagubu ke; "Ko kau yabugi badidi maba
pawena karako tawana empiyei?"
11 Ko e denai wagubu ke; "Apunu si Iyesu tagamu ki e bauwena nau yabuni dogiya
pokaiya pasipupu manako sidibu da nau kiyabuni kaburu Siramu rabineya siruwapana
wagubu. Manako nau kiyabuni siruwapekeya ki makeya ka nau yabuni pawena tawana
empuwani."
12 Iyapana yona ki wainamupu ka mu tagubu ke; "Karako kau iyanibu apunai ki e ka
bani?"
Ko e denai wagubu ke; "Ki nau eba kataineya."

Parisi ragidai iyawena apunai ki pari wirawirapamawa

13-14 Iyesu dogiya wadubu kotopupu apunu yabui kenekenei ki e yabui pasipupu ade
wadubu papupu ki ka pura kawaiya aiyata marai ki makeya ki pokere iyapana apunu ki
wadumpu Parisi ragidai mu bamamugu kaya-tagubu.
15 Mu ika bautagubu ka kawakawai ragidai ki e yabui badidi maba pawena ki nene e
manumupu manako e ubupu denai wagubu ke; "Apunu mosi dogiya wadubu kotopupu
nau yabuni pasipupu manako nau kiyabuni siruwapekeya ki makeya ka nau yabuni
pawena tawana empuwani."

16 Parisi ragidai yona ki wainamupu ka mu dai tagubu ke; “Kwaewena apunai ki e
goranuga raurupiyau ade nu aiyata-nuga marai ki kaisi e mete giripiyau ki pokere nu
katainugu da e ka eba Mamanuga God e tonopupu bauwena.”
Ko dai ki tagubu ke; “E ka eba berokoi mibai ka e matakira bagi kawaya ebo ebo
kwaewagau nu empemei.” Mu rabinamaga ka eba eyaka mena ki pokere mu mubo mubo
deni deni tagamawa kasiwara idiwa.
17 Mu apunu yabui kenewena Iyesu iyapupu ki ade manumupu, tagubu ke; “Kau
nuwagibi da apunu ki ubupu kau iyanibu ki pokere kau wainapiyei da e ka nima?”
Ko e denai wagubu ke; “Nau waina-pakani da e ka Mamanuga God e bonanai wainapiyau
wagau apunai mosi.”
18 Diyu ragidai mu kawakawai-muguma ki mu wainamupu da apunu ki ka bani eba e
yabui kenekenei wena-wena ki pokere mu e inai mamai nene tagubu bautagubu,
19 manako manu-tampu, tagubu ke; “Wi gubagaga yabui kenekenei e inai rabineya
wenawena tagamu ki apunu yau baganai bo? E badidi kwaewena da e karako tawana
empiyau?”
20 Kawakawai ragidai inako tagubu manako e inai mamai denai tagubu ke; “Nu katain-
ugu da e ka nu gubaganuga ade nu mete katainugu da e ka e yabui kenekenei inako
wenawena,
21 ko e karako badidi maba e yabui bagiwena tawana empiyau ki nu eba katainugu. Nu
gubaganuga ka apunu kawaya eba munu gegeyai ki pokere e ebo manupu-muri da e badidi
maba iyawena ki sisiyai e eya yagisi.”
22 Mu inako tagubu mibai ka mu Diyu ragidai kawakawai-muguma mu kudumugu mete
waina-pamawa. Kawakawai ragidai ki ororeya mena purumupu ade mu rabinamaga
eyakamenawena da iyapana nima yagisi ke; ‘Iyesu, e ka nu Iya Negeyana Apunai Keriso’,
nima inako yagisi ki e si mu deni mena surupomoto manako e ewa mu gurigurimaga tawai
rabineya eba kaniyoto.
23 Kawakawai ragidai inako tagubu ki pokere iyawena apunai ki e inai mamai karako
tagubu ke; “Nu gubaganuga ka apunu kawaya eba gegeya ki pokere e badidi maba iya-
wena ki sisiyai e eya yagisi.”
24 Parisi ragidai ubumpu apunu yabui kenekenei e inai rabineya wenawena ki e nene
ade tagubu bau-wena manako kawareya e ade manu-mupu, tagubu ke; “Mamanuga God
kau eminiyau ki pokere e yabuiya eba beranuwagi. Nu kataigibi kewowena da iyanibu
apunai e ka apunu berokoi, ko kau badidi wainapiyei?”
25 Mu inako tagubu ko e denai wagubu ke; “E berokoi bo bagai ki nau eba kataineya ko
nau nota eyaka mena yau mena wainapakani; Naiya ka nau yabuni kenekenei ko karako
ka nau yabuni pawena tawana empakani.”
26 E inako wagubu ko Parisi ragidai e ade manumupu, tagubu ke; “Ko e badidi kwaewena
da kau yabugi bagiwena?”
27 E denai wagubu ke; “Nau yona ki ororeya mena wi nidibuwani kewowena ko nau
yonani ki wi eba wainamupu bo? Wi badidi pokere yona ki ade wainapamana ki nana
iwagamu? Banipo wi mete kina e kowakowai kaigamana ki nana wainapiyamu bo?”
28 Apunu ki inako wagubu ki pokere Parisi ragidai ubumpu denai e nakari-mupu mu
bonanamaga ragiragi kawaya simupu, tagubu ke; “Kau ka bera apunai ki e waretai mosi
ko nu ka oragai apunai Mosisi e kowakowai eweya iwei ragidai.
29 Nu katainugu da oragai apunai Mosisi e ka Mamanuga God e bonanai mena
wainapiyawa wagawa ko bera apunai ki e tawana bani were bauwena ki nu eba katain-
ugu.”
30 Mu inako tagubu ko iyawena apunai ki denai wagubu ke; “Akae, yau ka badidi? E nau
yabuni wadubu papupu ko e tawana bani were bau-wena ki wi eba kataigau?
31 Nu iyapana kuduba katainugu da berokoi kwae-tagamu ragidai mu bonanamaga ka
Mamanuga God eba wainapiyau. Ko iyapana e mena si tepapiyamu ade e mena umunui
wadamu ragidai ki mu bonanamaga ka e wainapiyau.
32 Kunuma waira kerareya yabadawa da karako ka iyapana mosi nau maba e inai
rabineya yabui kenekenei wena-wena ki nau iyasugubuwani maba mo eba iyawena.
33 Ki pokere nau waina-pakani da Mamanuga God apunu yau eba tonopena ki ka e
matakira kawaya yau maba mo eba kwaewagubena.”
34 Apunu ki inako wagubu ko mu e ade nakarimupu, tagubu ke; “Kau ka bigi rabineya
wenanugibi ko kau karako uburei nu kawakawai ragidai nu nidiyana kabukabuwa ade nu
wadiniyana supasupa ki nana kwaenugei bo?” Mu inako tagubu manako ubumpu apunu
ki weumpu kwenumpu da e guriguri tawai ki kamadubu kayawena.

Iyapana dai iyanuga yawatai eba empiyamu

35 Mu apunu ki weumpu kwenumpu ki sisiyai Iyesu wainapupu manako e apunu ki ewa
bananapupu ki ka e sibu, wagubu ke; “Kunumau Kawapu Apunai ki e kau sumapiyei bo?”
36 Ko e denai wagubu ke; “Sidiyei Kabukabuwa Apunai, e ka nima ki kau nau sidi da nau
e sumapani.”
37 E inako wagubu manako Iyesu denai wagubu ke; “Kau ororeya mena e empipi ko
karako ade mete yonaigemei nau yau kena.”
38 Iyesu yona ki wagubu makeya ka apunu ki kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu
manako wagubu ke; “Kaiwawoni, nau kau sumaniyakani.”
39 Ko Iyesu iyapana ika idiwa ki mu tadebu, wagubu ke; “Nau yewe wairau kawapuwani
ki mibai ka nau iyapana kuduba wi wadiniyana supasupa ki nana bausugubuwani. Wi
yabuga kenekenei ade sisipu idiwu ragidai ki wi yabuga ka payagisi tawana empumuri,
ko wi yabuga bagi ade tawana em-piyamu wainapiyamu ragidai ki wi yabuga ka aita
keneyagisi da wi tawana eba empumuri.”
40 Parisi ragidai dai mete ika idiwa yona ki wainamupu ka mu Iyesu manumupu, tagubu
ke; “Kau nu mete yabunuga kenekenei nidiyei bo?”
41 Ko Iyesu denai wagubu ke; “Wi yabuga kenewagubena ki ka wi Mamanuga God e
yawatai naigida eba kataigumpena ki pokere wi paerega ki denai ki wi eba wadumpena.
Ko wi iwagamu da; ‘Nu yawatanuga ki nu naigida mena empemei’, wi inako iwagamu, ki
pokere wi badidi paere-mupu ki denai wi nawanaga tondau.” Iyesu inako wagubu.

10

Papa sipi ki waigugui

1 Iyesu waigugu mosi mu tadebu, wagubu ke; “Nau yona mibai wi nidiyani waina-
pumuri; Iyapana nima papa sipi kwagaramaga katamuruiya ki eba kaniyau ko gari asusu
raurupiyau, ki e ka kuwa apunai.
2 Ko papa sipi kwayubatamiyau apunai ki e ka gari katamuruiya kaniyau,
3 manako katamuru uburau apunai gudu kwaipoto manako kaniyana apunai ki baiyag-
isi kwagara ki rabineya kaniyoto. E kwagara rabineya kaniyoto yogono ki ka papa sipi mu
muga mamamaga ki e bonanai wainapomoto manako e mu simaga eyaka eyaka yogono
waina-pomoto ki ka mu e bameya kebomoto manako e mu waratamini matarau baitagisi.
4 Matarau baitagisi kewoyagisi ki ka mu mamamaga ki yabiriyagisi yagisi manako mu e
bonanai waina-pomoto e eweya kayatagisi.
5 Ko apunu kudubai mosi baiyagisi yagisi ki ka mu e bonanai wainapomoto babapomoto
manako e kudeya wakapatagisi kaya-tagisi.”
6 Iyesu yona ki wagubu ko waigugu ki mibai mu naigida eba wainamupu.

Iyesu e ka Papa Sipi Kwayubatamiyau Apunai Bagi Kawaya

7 Ko Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; “Nau yona mibai wi nidiyani wainapumuri; Papa
sipi mu kwagara-maga ki katamurui ka nau.
8 Naiya mena, nau eba bausugubuwani makeya, ki ka kuwa ragidai ropani kawaya
bautagamawa kayatagamawa ko papa sipi mu bonanamaga wainapamawa babapamawa.
9 Katamuru ka nau ki pokere iyapana nima kwagara rabineya kaniyoto nau uburakani
bamaneya baiyagisi ki ka e iya waunai bananapoto manako kayayagisi bani igida yauda
asusu kupono umuno.
10 Kuwa apunai ki e ka kuwawagana ade wi nuniyana giriniyana pasuniyana ki nana
baiyagisi ko nau ka iya waunai wi negeyana ki nana bausugubuwani. Nau iya kororai wi
eba negeyani ko iya mibai bagi kawaya ki mena nau wi negeyani.
11 Nau ka papa sipi wi naigida mena kwayubaniyana ki apunai ki pokere nau niya iyani
nene eba wainapakani ko wi iyaga nene wainapakani. Nau wi nene posugani ki mete
baganai.
12-13 Papa sipi mu mamamaga e ka papa sipi ki apunai ki pokere e papaiyoma ki e
naigida mena kwayubatamiyau. Ko e waitapiyau apunai ki e ka papa sipi ki naigida eba
kwayubatamiyau. Papa ki ka eba e nene ki pokere taku wasibena yawira baiyagisi ki ka
e kudu wakapa-yagisi papa ki kamaditamini kayayagisi manako papa ki daburipomoto
mubo mubo kayatagisi.
14 Ko nau ka papa sipi wi naigida mena kwayubaniyakani apunai. Nau kataineya wiyo
ade wi kataigau nau.
15 Nau Mamai nau nota kwarikwarisisiniyau ade nau e nota kwarikwarisipakani ki
maba ka nau wi mete inako nota kwarikwarisiniyakani. Nau niya iyani nene eba
wainapakani ko nau wi iyaga nene wainapakani. Nau wi nene posugani ki mete baganai.
16 Nau papaniyoma sipi ka eba yewe mena idiwu ko nau tawana tawana kayasugani mu
kwanatamani manako mu kuduba nau bonanani wainapomoto nau ewaneya kebomoto.

Nau wata eyaka mena mu damutamani manako nau niya mena ika uburoni mu kwayu-
batamoni.
17 Nau Mamai God e nuwaiya po nau mibai ka nau naubo nuwaneya ka nau niya iyani
nau iyapananiyoma mu nene tarani. Ko ewa ka nau iyani ki ade yadani.
18 Nau Mamai kasiyara tegebu ade ragiragi kawaya sidibu da nau naubo nuwaneya ki
nau niya iyani wi nene tarani ade ewa ade yadani. Ki pokere, iyapana nau asusu eba
susinimoto poyo ko nau naubo nuwaneya ki mu makeya makeya kwaetagisi."
19 Iyesu inako wagubu ki pokere Diyu ragidai mu mubo mubo yona ki kawareya
tagamawa.
20 Mu dai tagubu ke; "Kweya kairapu mosi e rabineya tondau ki pokere e babawena
wagau. Kamadamu, e bonanai ki nu gwede nana kawareya kawareya wainapamu."
21 Ko dai tagubu ke; "Kweya kairapu mosi e rabineya tondibena maba ki ka e yona
bagi kawaya yau eba wagubena. Keyai berokoi iyapana yabumaga kenekenei inako eba
iyatapena.'

Diyu ragidai Iyesu tagararamupu

22 Mara ki makeya ka Diyu ragidai natere kawaya Diyerusaremu rabineya mu poraga-
maga mo si tagamu 'Duna Pasumana Poragai' ki poragatagamawa idiwa. Ki ka nusuru
marai.
23 Iyesu Mamanuga God e Tawai rabineya Oragai Apunai Soromoni Wateya kaniyawa,
24 manako Diyu ragidai ropani kawaya bautagubu e kwagara-mupu manako simupu,
tagubu ke; "Nu mara rowarowa kawaya kau yona matarau nuwagana wainapamana
ki nawanai idiweya ko kau yona matarau mo nu eba nidibi. Karako nuwagi da nu
wainapamu; Nu Iya Negeyana Apunai Keriso ki kau baganai bo?"
25 Ko Iyesu denai wagubu ke; "Nau wi ororeya mena nidibuwani ko wi nau eba
sumasiniyamu. Nau Mamai e kasiyarai pokaiya kwaesugakani ki wi naigida mena
emisinimpena ki ka wi nau sumasinimpena.
26 Ko wi ka eba nau papaniyoma sipi. Nau bonanani ki wi eba wainapiyamu ade wi nau
eba sumasiniyamu.
27 Nau papaniyoma sipi mu ka nau bonanani wainapiyamu. Nau kataineya muyo ade
mu kataimugu nau ki pokere mu nau ewakumasiniyamu,
28 manako maramara idiwana kaiwana iyai ki nau mu tageyani. Mu karako ade aita ewa
eba popotagisi ade iyapana mo eba baiyagisi nau taorosiniyoto.
29 Nau Mamai gwedegwede kuduba tegebu ki ka kawaya esida ki pokere iyapana mo eba
baiyagisi nau iyapananiyoma nau Mamai e idaiya taoropoto.
30 Nau Mamai ade nau nu ka ewapuru eyaka mena."
31 Iyesu yona ki wagawa ka Diyu ragidai mu nuwamaga pupuwena manako mu bowa
dai temupu e minimana po kwaetagamawa.
32 Ko Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; "Nau Mamai upi bagi kawaya ebo ebo tegebu ki
nau wi bamagau kwaesugekeya emisinimawa ko nau badidi maba paerepuwani da wi ki
pokaiya karako nau bowa were susinimana po kwaiwagamu?"
33 Ko Diyu ragidai denai e simupu, tagubu ke; "Kau ka eba gwede bagi mo kwaenugeya
da nu ki denai kau nuniyamu ko kau Mamanuga God e si giripiyei ki gwawai ka nu karako
kau nuniyamu. Kau ka iyapana kaina ko kau ade nuwegei da kau ka God."
34 Mu inako tagubu ko Iyesu denai wagubu ke; "Wi goraga rabineya ka oka mosi inako
wagau ke; 'Wi kuduba ka wi Mamaga God nau maba.'
35 Mamanuga God e okai tapu ki kuduba mibai mena ki pokere iyapana takari kawaya e
yonai ki wainapamawa ki ka e mu ropani kawaya simaga 'God Nau Maba' tadebu.
36 Ko nau ka Mamanuga God e eya gubagai mibai ki pokere wi gwede nana sidiyamu da
nau e si giripakani? E ebo nau winesinibu manako tonosinibu yewe wairau kawapuwani.
37 E nuwaiya badidi ki nau makeya makeya kwae-sugakani da wi nau sumasinimana
ki nana. Ko wi wainapiyamu da nau yona badidi suwagakani ki ka eba e wagubu ki
makeya makeya nau suwagakani ki ka eba nau yonani suwagubuwani ki pokaiya nau
sumasinimuri,
38 ko nau matakirani kwaesugakani empumuri ki mena pokaiya nau sumasinimuri. Wi
nau matakirani ki empumuri sumapu-muri ki ka wi kataiwagi da nau Mamai ade nau nu
ka ewapuru eyaka mena."
39 Iyesu yona ki wagawa ka Diyu ragidai e wadamana dokodoko kwae-tagubu ko e mu
yabumaga minibu kwekwe wirawira kayawena.
40 Iyesu ade wirawena kayawena awana Diyoudani papasi buridere apunu Diyoni naiya
iyapana siruwa-tamiyawa ki wateya bauwena tondawa,

41 manako iyapana ropani kawaya e bameya bautagubu, tagubu ke; “Apunu Diyoni
matakira kawaya mo eba kwaewena ko e ubupu apunu yau nene badidi wagubu ki kuduba
mibai kawaya.”
42 Iyesu ika tondawa ka iyapana ropani kawaya e sumamupu.

11

Apunu Yasarusi powena

1 Mara ki makeya ka apunu mosi si ka Yasarusi sigirawena. Apunu ki e egapuiyoma ka
Meri yo Mata. Mu nateremaga ka Betani ki ka tawana Diyudiya rabineya.
2 (Ridi Meri e ka awana otai bagi kawaya mo wadubu nu Kaiwawonuga Iyesu e kerareya
kwebu wira manako e ebo debai kumai pokaiya Iyesu kerarai surusurupupu ki ridai.)
3 Apunu Yasarusi sigirawena ki pokere e egapuiyoma ubumpu Iyesu bibi tonomupu,
tagubu ke; “Kaiwawo-nuga, yona yau tonopemei ki kau wainapi; Kau waretagi nuwegei
apunai ki sigirawena.” Mu bibi inako tonomupu.
4 Iyesu yona ki wainapupu ka e wagubu ke; “Iyapana Mamanuga God e si tepapamana
ki nana ka apunu Yasarusi sigira yau wadubu. E sigirawena ko e eba poyagisi manako
iyapana nau Mamai God Gubagai nau sini mete tepapomoto.”
5 Iyesu ka ridi Meri yo Mata mu tatamaga Yasarusi mete kina mu nene ebotau
wainapiyawa,
6 ko e Yasarusi sigirawena sisiyai wainapupu ki ka e midi mena ragiwena garugaru mu
bamamugu eba kayawena ko mara apeya ika pa tondawa.
7 E mara apeya pa tondawa da kamadubu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai
tadebu, wagubu ke; “Karako ade wiraigamu tawana Diyudiya kaigamu.”
8 E inako wagubu ka mu denai tagubu ke; “Nidiyei Kabukabuwa Apunai, waunitau
yewena ka Diyu ragidai kau bowa were nunimana po ki nana ika kwaetagamawa ko kau
karako mu bamamugu ade kaigamana ki nana nuwegei?”
9 Mu inako tagubu, ko Iyesu waigugu were denai wagubu ke; “Mara eyaka mena
rabineya ki ka madega posiwagau ade surau. Nu nawarau kaigamu ki ka nu madega
taneya yawata empamu ki pokere gwede mo nu eba pisipisiniyoto.
10 Ko kemorayagisi sisipu umoroto duna pa mena kaigamu ki ka nu yawata eba empamu
manako nu gwepamu bidara yadamu.”
11 Iyesu inako wagubu manako ade tadebu, wagubu ke; “Nu waretanuga Yasarusi
ukwarau ki pokere nau e wadana yabuyabu ki nana kayasugani.”
12-13 E apunu Yasarusi mibi powena ki yonai wagubu ko mu eba wainamupu ko Yasarusi
pa ukwarawa wainamupu, ki pokere mu denai tagubu ke; “Kaiwawonuga, e pa oro kirau
ki ka baganai, e ukworono da ewa kiroto uburoto.”
14 Mu inako wainamupu babamupu ki pokere Iyesu mu matarau tadebu, wagubu ke;
“Apunu Yasarusi e ororeya mena powena.
15 Nau wi nene wainapakani ki pokere nau mamama mete kwaesugakani. Nu naiya e
bameya kaigumpena ki ka wi nau maraitau sumasinimpena ko karako ka wi nau kawaya
daganani sumasinimuri. Ko kayo, kaigamu da empamu.”
16 Iyesu inako wagubu manako apunu Tomasi si daikere ka Nasuruwa simupu ki ubupu
e kowaiyoma ki tadebu, wagubu ke; “Bananapamu kaigamu da iyapana e minimoto poyo
ki ka mu nu mete nunimoto popo ki baganai.”

Popai ragidai mu iyamaga kerarai ka Iyesu

17 Mu kayatagubu kaiwa da bau-tagubu ka apunu Yasarusi powena ragu tampu mara
apeya apeya kewowena ki sisiyai Iyesu wainapupu.
18 Tawana Betani ka eba uwama ko natere Diyerusaremu bameya,
19 ki pokere Diyu ragidai ropani kawaya ridi Mata yo Meri mu tatamaga powena ki mu
rabinamaga minimana kwarisi ki nana ika yadi bautagubu.
20 Ridi Mata Iyesu yabadawa sisiyai wainapupu ka e kipu ubupu e nawanai kayawena
kaniyawa da yawatau bananapupu. Ko e yowai Meri ka tawau mena tondawa.
21 Ridi Mata Iyesu bananapupu manako sibu, wagubu ke; “Kaiwawoni, kau yewe
tondibena ki ka nau inasi eba powagubena.
22 Ko nau kataineya da kau karako Mamanuga God bameya genenuwagi ki kau gwede
nene nuwegei ki e uburoto kau negeni.” Ridi Mata inako wagubu.
23 Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Kau inapugi powena ko e ade kiroto uburoto.”
24 Ko Ridi Mata wagubu ke; “Nau kataineya; Mara kwauneya, popotagubu ragidai
kuduba ade iyatagisi kimoto ubumoto idiwono ki makeya ki ka e mete kiroto uburoto.”

25 Ko Iyesu denai wagubu ke; “Popo-tagubu ragidai iyatagisi kimoto ubumoto mu
iyamaga kerarai ka nau ki pokere nau sumasiniyamu ragidai popotagisi ki ka mu ade
iyatagisi.
26 Wi nau sumasiniyoi idiwoi ki ka wi eba popoiwagi ko mara-mara idiwoi kaiwoi. Nau
yonani yau kau sumapiyei bo pa mena?”
27 Iyesu ridi Mata inako sibu manako e denai wagubu ke; “Kaiwawoni, nau ororeya mena
kau sumanibuwani kewowena. Kau ka Mamanuga God e tononibu kawapi apunai ade nu
Iya Negeyana Apunai. Kau ka Mamanuga God e Gubagai yewe wairau tondana ki nana
Mamanuga God naiya mena gwaiyabawena ki makeya kau baunugibi.”

Iyesu yadi kipu

28 Ridi Mata inako wagubu manako wirawena tawau kayawena e yowai Meri giyansu
mena sibu, wagubu ke; “Nu Nidiyau Kabukabuwa Apunai bauwena kau nene wagubu.”
29 Ridi Meri yona ki wainapupu ka e garugaru mena kipu ubupu Iyesu bananapana
diriwai kayawena.
30 (Iyesu mu tawa-mugu eba bauwena ko ridi Mata e muguta bananapupu ki wateya buri
tondawa.)
31 Diyu ragidai tawa rabineya Meri rabinai minimana kwarisi ki nana bautagubu idiwa
ki Meri inako garugaru mena bauwena kayawena emupu ki ka mu notamaga wagubu ke;
“E ka bani e inarai ononomupu wateya yadi kirana ki nana kayawena.” Mu inako nota-
mupu ki pokere mu garugaru mena kimpu ubumpu e eweya kayatagubu.
32 Ridi Meri Iyesu empupu e bameya bauwena manako nuwasiyasiya nene e yabareya
kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu yadi kipu manako sibu, wagubu ke; “Kaiwawoni,
kau yewe tondibena ki nau inasi eba powagubena.”
33 Iyesu Meri yadi kirawa empupu ade Diyu ragidai mete bautagubu ki mu mete yadi
wadamawa emitapu ki ka e nuwaboyawena e rabinai makariwena manako manutapu,
wagubu ke;
34 “Yasarusi powena e kwakwarepui ki wi bani tamupu ki nau kabuwasini-muri.”
“Kaiwawonuga, kau yabi emani.”
35 Mu inako tagubu manako Iyesu yadi kipu.
36 Iyesu yadi kirawa emupu ka Diyu ragidai dai tagubu ke; “E ka e waretai Yasarusi e
nene wainapiyau ki pokere yadi kirau.”
37 Ko dai tagubu ke; “E ka apunu mosi e yabui kenekenei iyapupu ko karako e eya waretai
Yasarusi sigira-wena ki ka e badidi pokere garugaru mena eba bauwena e iyapupu.” Mu
inako tagubu.

Apunu Yasarusi powena, ko ade iyawena kipu ubupu

38 Iyesu nuwaboya kawaya daganani ade wainapupu kanibu ononomupu wateya
bauwena manako ragu tamupu ki empupu. Iyapana bowa kawaya mosi ragu umuneya
minimpu bodampu ki pokere Iyesu mu tadebu, wagubu ke;
39 “Bowa yau weupumuri kwenupu-muri.” E yona ki wagubu ka powena apunai ki e
egarai Mata bauwena e sibu, wagubu ke; “Kaiwawoni, e powena ka mara apeya apeya
kewowena ki pokere e kokowawena wainapakani.”
40 Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Mata, nau ororeya mena nidibuwani ki kau notagi
gogawena bo? Nau sumasini ki kau Mamanuga God e kasiyarai bagi kawaya mo emani.”
41 E inako wagubu ka iyapana bowa ki gwairimupu manako Iyesu ubupu e yabui
kunuma esida empupu e Mamai bameya parauwena, wagubu ke; “Mamai, nau rabi-
naneya mena nidi-buwani ki kau ororeya mena wainapipi kewowena ki pokere nau
karako parauniyakani kawaya daganani kau bamageya.
42 Nau kataineya da kau maramara nau nuwani notani empiyei ko iyapana yewe
idiwu kau tonosinibi kawapuwani ki sumapamana ki nana ka nau karako matarau kau
parauniyakani yau kena.”
43 E inako wagubu manako wira-wena e bonanai ragiragi kawaya wagubu ke; “Yasarusi,
nau suwagani wainapi; Kau kiri uburi yabi matarau baunuwagi.”
44 Iyesu yona ki wagawa makeya ka powena apunai ki iyawena kipu ubupu yabadubu
matarau bauwena. Ko mu e idai kerarai kiyabui kuduba mete aukwara tenai pokaiya
sikwamupu ki pokere e matarau bauwagawa ka Iyesu iyapana tadebu, wagubu ke; “E idai
kerarai ade e kiyabui gerowo mete kina ki rikapumuri da e baiyagisi kayayagisi.” E inako
wagubu.

Diyu ragidai Iyesu weki gwaiya minimana po wainapamawa
(Mateyu 26:1-5; Maki 14:1-2; Ruki 22:1-2)

45 Diyu ragidai ropani kawaya Meri daiyoi bautagubu Iyesu badidi kwae-wena emupu
ki ka mu e sumamupu,
46 ko dai wiratagubu Parisi ragidai mu bamamugu kayatagubu manako e kwaewena
sisiyai kuduba mu tade-mupu.
47 Tademawa wainamupu ka Parisi ragidai ade Mamanuga God bameya dobopiyamu
ragidai mete kina ubumpu kawakawai ragidai mete ewapuru dibimupu manako tagubu
ke; "Apunu yau e matakirai kawaya kawaya kwaewagau ki pokere karako ka nu badidi
kwaigamu?
48 Nu e kamadamu manako e maramara inako kwaeyogono yarono ki ka iyapana
kuduba e suma-pomoto manako tawana Roumi ragidai mu piyaramuguma baitagisi
Mamanuga God e Tawai ade nu nuga tawananuga gwedegwedenuga mete kina ki kuduba
giripomoto pasumoto."
49 Karako mu paunamugu ka apunu mosi si ka Kaipasi ika tondawa. Kwamura ki
rabineya ka e Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawaimaga tondawa ki
pokere e ubupu e kowaiyoma ki tadebu, wagubu ke; "Wi ka nota mo wainapiyamu bo wi
kuduba notababa wadamu?
50 Nau suwagani wainapumuri; Nu kuduba popoigamu ki ka eba baganai ko iyapana
mosi nu kuduba nene poyagisi ki ka bagi kawaya."
51 Kwamura ki rabineya ka apunu Kaipasi Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai
mu kawaimaga tondawa ki pokere e yona ki wagubu. Ko ki ka eba e ebo nuwaiya waina-
pupu wagubu ko Mamanuga God e kabuwapupu da Iyesu Diyu ragidai mu pokamugere
powagana ki nana manako e ubupu yona ki wagubu.
52 Ko Iyesu e ka eba Diyu ragidai mu nene mena poyagisi ko Mamanuga God e iyapana-
iyoma kuduba tawana tawana idiwei ki dibiniyana da nu rabinanuga eyaka-menawagana
ki nana ka e poyagisi.
53 Mara ki makeya ka Diyu ragidai mu kawakawaimuguma Iyesu wada-mana ki nana ki
kerarai birikamupu manako e minimana po yanuwei tagamawa,
54 ki pokere Iyesu tawana Diyudiya rabineya matarau eba umawa ko e weki gwaiya
iyapana eba idiwu tawanai ki deneya kayawena umawa da natere mo si ka Eparimi
bauwena manako e tadeyau kabukabuwa ragidai mete ika idiwa.
55 Diyu ragidai mu poragamaga kawaya si 'Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai'
tagamu ki rogobiwena ki pokere iyapana ropani kawaya mu mubo mubo tawanamaga
kamadumpu mu idamaga kerapumaga rikapamana manako ewa poraga ki kupamana ki
nana natere Diyerusaremu kayatagubu.
56 Ika bautagubu ka mu Mamanuga God e Tawai rabineya Iyesu nene yabu tamawa
mu mubo deni deni umana misimisi were manu kasiwaratagamawa, tagamawa ke; "Wi
badidi wainapiyamu; E poraga yau kawareya baiyagisi bo pa mena?."
57 Mu inako tagamawa mibai ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ade Parisi
ragidai mete kina iyapana ragiragi kawaya tademupu, tagubu ke; "Wi apunu Iyesu tawa
bani empiyamu ki wi nu nidimuri da nu e yadamu."

12

Ridi mosi ripa otai wadubu Iyesu kerareya kwebu wira
(Mateyu 26:6-13; Maki 14:3-9)

1 'Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai' ka mara ida daikere kewowena daikere eyaka
mena yabaranugu makeya, ko karako ka Iyesu natere Betani apunu Yasarusi powena ko
ade iyawena ki e tawaiya ade bauwena.
2 Mu Iyesu nene bani teyampu manako e apunu Yasarusi mete ika bani kupamana
wateya idiwa. Ko ridi Mata bani wara-piyawa mu tageyawa.
3 Ki makeya ka ridi Mata e yowai Meri ubupu ripa otai aurai bagi kawaya mo si ka 'nada'
ki denai mete kawaya daganani karakara maba mo rabineya minibu ki wadubu bauwena.
E kanibu Iyesu e kerarai kawareya ripa otai ki kwebu wira manako ewa e ebo debai kumai
rowarowa kawaya ki pokaiya Iyesu kerarai surusurupupu manako ripa otai aurai bagi
kawaya ki aurai tawa rabineya posiwena.
4-6 Iyesu e tadeyau kabukabuwa apunai mosi si ka Diyudiyasi si daikere ka Isikariyoto
ridi ki badidi kwaewena empupu ki ka e wagubu ke; "Ridi yau badidi pokere awana
bagi kawaya ki pa kwebu wira? E wadubena manako iyapana dai gimarampena da e
denai kawaya daganani bowa madai 300 kwaitana kwempena ki e wadubena iyapana
gwedegwedemaga pa mena imagei ragidai ki tagebena." Apunu Diyudiyasi e ka Iyesu e
yogoi wagana apunai. E yona ki wagubu ki ka e eba iyapana gwedegwedemaga pa mena
ragidai mu nuwaboyamaga wainapupu ki pokere wagubu ko Iyesu e tadeyau kabukabuwa

ragidai mete kina mu bowamaga madai sini kororai ki e bameya tondawa ki pokere e bowa madai ki dai mete kuwawagana waina-piyawa.
7 Ko Iyesu apunu Diyudiyasi sibu, wagubu ke; “Kau gwede nana ridi yau siyei siyasiya? Kamadi. Nau posugubena ki ka e ripa otai bagi kawaya yau pokaiya nau kwakwarepuni monaga-pena, ko e karako nau marani rogobi-wagau ki makeya bauwena nau monaga-sinibu.
8 Gwedegwede pa mena ragidai ki mu ka maramara wi mete yewe idiwoi da wi mu waitatamiyoi. Ko nau marani rogobiwena da nau wi mete eba idiwomu.”

Diyu ragidai apunu Yasarusi mete minimana po wainamupu

9 Diyu ragidai ropani kawaya Iyesu natere Betani bauwena ki sisiyai waina-mupu ki ka mu e diriwai ika bautagubu. Mu eba Iyesu mena empamana ki nana bautagubu ko apunu Yasarusi powena ade iyawena ki sisiyai mu wainamupu ki pokere mu e mete empamana ki nana bautagubu.
10-11 Mu Yasarusi iyawena ki matakirai mu yabumugere emupu ka mu Iyesu sumamupu ko mu muga kawakawaimuguma naiya sumatamawa ragidai ki mu kamaditampu ki pokere kawakawai ragidai ki mu rabinamaga berokowena manako gwawai apunu Yasarusi mete minimana po waina-mupu.

Iyapana Iyesu mu kaiwawomaga simupu
(Mateyu 21:1-11; Maki 11:1-11; Ruki 19:28-40)

12 Nawaru puruwena ka iyapana ropani kawaya ika ‘Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai’ ki kawareya bau-tagubu ki Iyesu ika natere Diyerusaremu yabadawa sisiyai wainamupu.
13 Waina-pamawa ka mu notowiya kwarai dai temupu manako e bananapamana nawanai kayatagubu. Mu ewapuru mena mu bonanamaga ragiragi kawaya tagamawa ke; “Kaiwa kaiwa! Nu karako Mamanuga God e si tepapemei.
Kau ka nu Isiraero ragidai nu Kaiwawonuga kawaya karako Mamanuga God e kasiyarai pokaiya nu nene baunugibi.
Mamanuga God kau karako wadiniyoto bagi.”
14 Iyapana inako tagamawa manako Iyesu papa ‘donki’ munai mo empupu wadubu kawareya tondubu yabadawa. Mamanuga God e okai mosi Iyesu nene inako wagubu ke;
15 ‘Natere Saiyoni ragidai, wi kudu eba wainapiyoi. Wi Kaiwawoga papa ‘donki’ munai mosi kawareya baiyagisi empumuri.’
16 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai eba kataimugu da oka ki ka Iyesu e yonai. Ko e powena ade iya-wena kipu ubupu Mamanuga God e taneya posiwena tondawa eweya ki ka mu notamaga paparawena da mu Mamanuga God e okai Iyesu nene inako wagubu ki mibai kuduba wainamupu. Iyapana badidi makeya makeya e nene kwaetagubu ki mu mete wainamupu.
17 Iyapana ropani kawaya apunu Yasarusi powena ko Iyesu kasiyarai pokaiya ade iyawena kipu ubupu matarau emupu ragidai ki mu kaya-tagubu sisiya ki mu kowa-muguma tademawa iwa,
18 ki pokere iyapana ropani kawaya matakira ki sisiyai wainamupu karako Iyesu bameya bautagubu.
19 Ko Parisi ragidai iyapana ropani kawaya Iyesu diriwai inako kwaetagamawa emi-tampu ki ka mu nuwarorotagubu, tagubu ke; “Emita-muri, nu eba kasiyaraigemei ko iyapana kuduba karako apunu ki sumapiyamu e eweya mena kayatagamu.”

Tawana kwaiyanai ragidai Iyesu kwaenemupu

20 ‘Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai’ ki kawareya ka iyapana kwaiyanai yona Guriki tagamu ragidai dai Mamanuga God e si tepapamana ki nana ika mete bautagubu.
21 Bautagubu manako kaimpu natere Betaida tawana Gariri rabineya mu apunumaga mosi si ka Piripo simupu, tagubu ke; “Kabai, nu nuwanugu ka Iyesu empamu.”
22 Apunu Piripo yona ki wainapupu ka e kayawena e waretai Enduru sibu manako mu apeya kayatagubu Iyesu simupu.
23 Ko Iyesu mu tadebu, wagubu ke; “Nau Kunumau Kawapuwani Apunai nau sini tepapamana marai karako bauwena yau kena.
24 Nau yona mibai wi nidiyani wainapumuri; Nu momai mosi umamu ki ka e eya ropayagisi puwayagisi ko mibai waunai miniyoto daburi. Ko momai ki tawau mena tondono ki ka e mibai eba kiroto ade mibai waunai mete eba miniyoto daburi.
25 Ki kwaitana, iyapana nima e ebo mena iyai nene wainapiyau ki ka e eya iyai aita ewa nene ki e kaupiyau. Ko iyapana nima yewe wairau ki iyai nene eba notapiyau ko ewa iyai ki nene mena notapiyau ki ka e maramara tondana kaniyana ki iyai ewa yadini.

26 Iyapana nima nuwaiya ka nau upini kwaeyagisi ki ka e yabadini nau ewaneya uburoto
manako nau bani kayasugani tondoni tawanai ki ka e mete ika baiyagisi manako nau mete
ewapuru ika idiwomu. Iyapana nima inako kwae-yagisi ki e si ka nau Mamai God empoto
tepapoto."

Iyesu powagana sisiyai wagubu

27 Iyesu ade wagubu ke; "Karako nau nuwaboya wainapakani ko nau badidi suwagani;
'Mamai, bita kawaya nau karako bananapani ki kau surupi bo?' Ae pa mena, nau inako
eba suwagani mibai ka nau bita kawaya yau wadana ki nana bausugubuwani.
28 Ki pokere Mamai, kau kaubo nuwageya ki kwaenuwagi da kau sigi nau pokanere
kawayayagisi."
Iyesu yona ki wagawa makeya ka bonana mosi kunumau inako wagubu ke; "Iyapana
nau sini tepapamana ki nana ki nau ororeya mena kwaesugu-buwani ade ewa mete
kwaesugani."
29 Iyapana ropani kawaya ika ubumawa bonana ki wainamupu ka mu tagubu ke; "Ki ka
bani gaiya wagau." Ko ade dai tagubu ke; "Ae, ki ka eba gaiya ko ki ka bani aneya mosi
kunumau e nene wagubu."
30 Iyapana inako tagamawa ko Iyesu wagubu ke; "Bonana wainamupu ki wi nene
bauwena ko eba nau nene bau-wena.
31 Nau Mamai God iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau e idai gurai
wi naurigau ugwadana ragiragi ki marai karako bauwena yau kena. Nau Mamai uburana
waira yau notai ki kerarai apunai wadana kwenupana ki marai bauwena.
32 Iyapana nau susinimoto poyo ade nau bagisinimoto makeya ki ka nau iyapana kuduba
tetamani da mu nau bamaneya baitagisi."
33 Iyesu inako wagubu ki ka e badidi maba powagana ki sisiyai wagubu.
34 Ko iyapana denai tagubu ke; "Mamanuga God e gorai oragai apunai Mosisi kwebu
ki wagau da nu Iya Negeyana Apunai Keriso ki e eba poyagisi ko maramara tondono
kaniyono. Nu wainapemei da nu Iya Negeyana Apunai ki kau baganai ko kau badidi
pokere nuwegei da mu kau nunimana poyo ade kau baginimana ki nana nuwegei. Kau
ka Kunumau Kawapi Apunai baganai bo?"
35 Ko Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; "Tanai Apunai mara eba rowarowa wi mete yewe
idiwoi ki pokere e taneya iwoi kwaenda sisipu baiyagisi wi bodaniyoto. Iyapana nima
sisipu umau ki ka e tawana eba empiyau ko pa asusu umau.
36 Ko Tanai Apunai karako wi bamagau tondau ki pokere wi e suma-piyoi ki ka wi e
munuiyoma idiwoi."

Diyu ragidai Iyesu eba sumamupu

Iyesu yona ki wagubu kewowena ka e kayawena e ebo mena wekewena.
37 E naiya iyapana yabumugu matakira ropani kawaya kwaewagawa empamawa ko mu
e eba sumapamawa.
38 Takari kawaya ka oragai apunai Aisaiya iyapana ki mu sisiyamaga oka pokaiya inako
tapu, wagubu ke;
'Kaiwawonuga, kau yonagi iwagibi ki mu eba sumamupu.
Kau kasiyaragi ki mu matarau mete emupu ko mu denai kau eba sumanimpu.'
39 Iyapana Iyesu eba sumamupu mibai ka oragai apunai Aisaiya ade wagubu ke;
40 'Mamanuga God mu yabumaga kenepupu ade mu notamaga gogapupu ki pokere mu
mibai eba bananamupu. E wagubu ke; Mu nau bamaneya bautagumpena ki ka nau
mu iyatapena ko mu nau bamaneya eba bautagubu.'
41 Oragai apunai Aisaiya oka ki tapu mibai ka e takari kawaya Iyesu bau-wagana ki tanai
empupu were wagubu.
42 Iyapana kawakawai dai Iyesu sumamupu ko mu e sumamupu ki sisiyai mu matarau
eba tagubu mibai ka mu Parisi ragidai mu kudumugu mete wainamupu. Parisi ragidai mu
kasiyara-maga ka iyapana simaga guriguri tawai rabineya surupamana ki nana,
43 ki pokere iyapana kawakawai ki mu notamaga wagubu ke; 'Nu Iyesu sisiyai iwagamu
ki ka Parisi ragidai ubumoto nu sinuga guriguri tawai rabineya surupomoto siwakeken-
imoto.' Mu inako notapamawa mibai ka mu eba nuwa-mugu iyapana mu simaga giripo-
moto. Mu nuwamugu iyapana mu weremaga tagamana ki nene mena wainapamawa ko
Mamanuga God uburana mu were-maga wagana ki nene mu eba waina-pamawa.

Iyesu yonai ka aita ewa nu ugwadiniyoto ragiragi

44 Ko Iyesu e bonanai ragiragi kawaya iyapana tadebu, wagubu ke; "Nima nau
sumasiniyau ki ka e eba nau mena sumasiniyau ko nau Tonosinibu Apunai e mete
sumapiyau.

45 Iyapana nima nau emisiniyau ki ka e nau Tonosinibu Apunai e mete empiyau.
46 Nau Tanai Apunai yewe wairau kawapuwani manako iyapana nima nau sumasiniyono ki ka e sisipu rabineya eba umono.
47 Iyapana nima nau yonani wainapiyau ko makeya makeya eba kwaewagau ki ka eba nau uburani nau idani gurai e naureya ugwadani ragiragi. Nau eba ki nene bausugubuwani. Nau ka iyapana wi iya negeyana ki nana bausugubuwani.
48 Iyapana nima nau tagararasiniyau bo nau yonani eba wadau ki ka eba nau uburani nau idani gurai e naureya ugwadani ragiragi. Pa mena. Aita ewa, mara kwauneya, ka nau yonani suwagubuwani wainapupu ko kwenupupu ki yonai ka uburoto e naureya ugwadiniyoto ragiragi.
49 Nau yona mibai wi nidiyakani yau kena; Nau ka eba nau naubo kasiyarani pokaiya suwagubuwani ko nau Mamai Tonosinibu Apunai badidi sidibu ki mena nau makeya makeya wi nidi-buwani.
50 Nau kataineya da iyapana e yonai sumapomoto ade yadini ki mu ka maramara idiwana kaiwana ki iyai mete yadini. Ki pokere, nau badidi nidiyakani ki nau eba asusu nidiyakani ko nau Mamai badidi wi nidiyana wagubu ki makeya makeya nau wi nidiyakani.” Iyesu inako wagubu.

13

Iyesu ubupu e kowakowaiyoma mu kerapumaga siruwapupu

1-3 Marawani ki ka ‘Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai’ ki kupei kupetagamana marai ko karako kemora nene ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete bani dai kupamawa idiwa. Berokoi Apunai Seitani e ka ororeya mena apunu Saimoni e gubagai si ka Diyudiyasi si daikere ka Isikariyoto e rabinai wira-pupu da e Iyesu yogoi wagana ki nana wainapiyawa. Iyesu kataiya da e naiya e Mamai bameya tondawa ade e mete kataiya da e waira yau kamadana e Mamai bameya ade kayawagana ki marai rogobiwena. E mete kataiya da e eya Mamai e kasiyarai kuduba ki e kwebu wadubu kewowena.

Iyesu e kerareya mena e kowakowai-yoma nene maramara nota kwarikwarisitamiyawa tondawa yabadawa da karako e mu kamaditamana marai rogobiwena ki ka e mu inako mete nota kwari-kwarisitamiyawa.
4 Mu kupetagamawa idiwa ki makeya ka e mu paunamugu kipu ubupu e midi tatamai rikapupu ade surusuru mo wadubu e naureya umapu,
5 awana wadubu kabuma mo rabineya kwebu wira manako e kanibu e tadeyau kabukabuwa ragidai eyaka eyaka mu kerapumaga bigi siruwapiyawa. E bigi siruwapupu kewowena ka e surusuru e naureya umapu ki pokaiya mu kerapu-maga ki surusurupiyawa.
6 E inako siruwatamiyawa yabadawa da apunu Pita bameya bauwena ki ka Pita e notai babawena Iyesu sibu, wagubu ke; “Kaiwawoni, nau kerarani bigi ki kau eba siruwapi.”
7 Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Nau kwaesugakani ki kau karako eba kataigeya ko ewa were ki kau mibai ki katainuwagi.”
8 Ko apunu Pita ade wagubu bodaboda, wagubu ke; “Kau ka nau Kaiwawoni kawaya ki pokere nau kerarani bigi ki kau eba siruwapi.”

Apunu Pita inako wagubu ko Iyesu denai wagubu ke; “Nau kau keraragi bigi eba siruwapani ki nau kau mete eba eyaka mena.”
9 Apunu Saimoni si daikere ka Pita yona ki wainapupu ka e wagubu ke; “Kaiwawoni, kau eba nau kerarani bigi mena siruwapi ko nau idani yo nau debani ki mete siruwapi.”
10 Ko Iyesu wagubu ke; “Iyapana nima awanau siruwawena ki e midi ka kuduba tanai kawaya ko e kerarai mena dogiyapiyau. Wi kuduba ka tanai mena ko wi paunagau apunu mo eyaka mena ka bigibigi.”
11 (E yogoi wagana apunai ka nima ki Iyesu e kataiya ki pokere e wagubu ke; ‘Wi paunagau apunu mo eyaka mena ka bigibigi’.)
12 Iyesu mu kerapumaga bigi siruwa-piyawa da kamadubu, e midi tatamai ade wadubu umapu manako wirawena kanibu e wateya ade tondubu. Tondubu manako mu tadebu, wagubu ke; “Nau karako wi bamagau badidi kwaesugu-buwani ki mibai wi wainamupu bo pa mena?
13 Nau ka wi Nidiyakani Kabukabuwa Apunai sidiyamu ade wi Kaiwawoga sidiyamu ki ka wi mibai iwagamu.
14 Ki pokere, nau wi Kaiwawoga ade wi Nidiyakani Kabukabuwa Apunai wi kerapuga bigi siruwapuwani ki ka wi mete kina deni deni inako waita kasiyaraiwogoi idiwoi.
15 Nau keyakeyai yau kwaesugubuwani ki mibai ka wi keyakeyai ki empamana manako makeya makeya kwaigamana iwana ki nana nau kabuwanibuwani.

16 Nau yona mibai wi nidiyani wainapu-muri; Bigabiga ragidai ki mu eba ubumoto mu
kawakawaimuguma raurutamini, ade bibi kayatagubu ragidai ki mu eba ubumoto mu
tonotampu ragidai ki raurutamini.
17 Wi nau nidibuwani yau makeya makeya kwaiwogoi ki ka wi mibi mamamai mete
idiwoi."
18 Iyesu inako wagubu, ade wagubu ke; "Nau ka eba wi kuduba nene suwagubuwani.
Nau winenibuwani ragidai wi kuduba nau kataineya. Mamanuga God e okai naiya tapu
inako wagubu ke; 'Apunu ki nau mete ewapuru kupeigibi apunai ki e nau tagararasinibu
manako nau yogoni wagubu'. Oka ki mibai karako waunitau matarayagisi empumuri.
19 Nau yona yau karako wi nidiyakani da wi mibai aita ewa wenayagisi empumuri ki ka
wi kataiwagi da Kunumau Kawapuwani Apunai ka nau yau kena.
20 Nau yona mibai wi nidiyani wainapumuri; Iyapana nima nau tonopana apunai ki e
diriwai kwaeyagisi ki ka e nau diriwani mete kwaeyagisi. Ade iyapana nima nau diriwani
kwaeyagisi ki ka e nau Tonosinibu Apunai ki e diriwai mete kwaeyagisi."

Iyesu e yogoi wagana apunai
(Mateyu 26:20-25; Maki 14:17-21; Ruki 22:21-23)

21 Iyesu yona ki wagubu eweya ka e rabinai makariwena nuwaboya waina-pupu
manako yona matarau mu tadebu, wagubu ke; "Nau yona mibai wi nidiyani wainapumuri;
Wi paunagau ka apunu mosi nau yogoni yagisi."
22 E tadeyau kabukabuwa ragidai yona ki wainamupu ka mu babatagubu mu mubo
mubo empepe kasiwara-tagubu, tagubu ke; "E ka nima nene wagau?"
23 Iyesu madaneya ka e tadeyau kabukabuwa apunai mosi ki e nuwaiya po apunai ki ika
tondawa,
24 manako apunu Saimoni si daikere ka Pita apunu ki yabu gedegedepupu sibu, wagubu
ke; "Kau manupi; E nima nene wagau?"
25 Apunu ki riyawena Iyesu madaneya kanibu sibu, wagubu ke; "Kaiwawoni, kau yogogi
wagana apunai ka nima?"
26 Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Nau karako yawi yau kawareya bani yadani
kupani daikere kweyani ki apunai ka nau yogoni yagisi." E inako wagubu manako bani
mosi wadubu pikapana ki nana awana mo rabineya kaupupu manako wirawena apunu
Saimoni Isikariyoto e gubagai si ka Diyudiyasi kwebu.
27 Apunu Diyudiyasi bani ki wadubu makeya ka Berokoi Apunai Seitani e rabineya supu
manako Iyesu e sibu, wagubu ke; "Kau badidi kwaenugana wainapiyei ki kau garugaru
mena kwaenuwagi."
28 E tadeyau kabukabuwa ragidai kuduba mete ika kupetagamawa idiwa yona ki waina-
mupu ka mu notamaga babawena.
29 Apunu Diyudiyasi e ka mu bowamaga madai ki sini kororai kwayubapiyawa apunai
ki pokere Iyesu apunu Diyudiyasi yona ki sibu ki ka mu notamaga wagubu da e Diyudiyasi
kayawagana poraga bani dai gimarapana bo gwedegwede imagei ragidai bowa madai dai
tageyana ki nana sibu.
30 Ko apunu Diyudiyasi bani ki wadubu manako garugaru mena kipu ubupu kemora ki
rabineya tawa ki kamadubu kayawena.

Iyesu mu gora waunai tagebu

31 Apunu Diyudiyasi bauwena kayawena eweya ka Iyesu ubupu e kowakowaiyoma
tadebu, wagubu ke; "Nau Kunumau Kawapuwani Apunai nau sini karako kawayayagisi.
Nau badidi kwaesugani ki pokaiya ka nau Mamai e si mete kawayayagisi.
32 E Gubagai nau badidi kwaesugani ki pokaiya ka nau Mamai e si kawayayagisi, ade nau
Mamai badidi kwaeyagisi ki pokaiya ka nau sini garugaru mena mete kawayayagisi.
33 Mununiyoma, nau suwagani wainapumuri; Nau mara eba rowarowa kawaya wi
mete yewe idiwomu. Nau Diyu ragidai naiya tadebuwani ki maba nau karako wi mete
nidiyakani yau kena; Nau karako kayasugana tawanai ki wi eba kaiwagi.
34 Nau gora waunai mosi wi negeyakani yau kena; Wi denideni kwayuba kasiwarai-
wogoi idiwoi. Nau wi nota kwarikwarisiniyekeya ki maba wi kowaguma mete inako nota
kwari-kwarisitamiyoi.
35 Wi inako kwaiwogoi idiwoi ki ka iyapana kuduba wi eminimoto manako kataitagisi
da wi ka mibai nau yonani wainapiyamu kwaiwagamu idiwu ragidai."
36 Iyesu inako wagubu manako apunu Saimoni si daikere ka Pita denai e manupupu,
wagubu ke; "Kaiwawoni, kau tawana bani kayanugana nuwegei?"
Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Nau kayasugana tawanai ki kau karako nau mete eba
kaigamu ko ewa marai mosi ki kau nau bamaneya ika baunuwagi."

37 Ko apunu Pita e ade manupupu, wagubu ke; “Kaiwawoni, nau badidi pokere karako
kau ewageya eba kayasugani? Kau ponuwagi ki ka nau kau nene mete posugani ka
baganai.”
38 Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Kau mibai nau nene ponuwagi bo? Nau nidiyani
wainapi; Kemora yau rabineya ka kau mara apeya eyaka nuwagi bodaboda da kau eba
kataigeya nau. Kau inako nuwogowa bodaboda manako ki eweya ka kokoroku yagisi
nawaru puruyagisi.”

14

Iyesu pokaiya ka nu Mamanuga God bameya kaigamu

1 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ade tadebu, wagubu ke; “Wi notaga eba koyogono
kudu eba wainapiyoi. Nau Mamai God e mena sumapiyoi ade nau mete sumasiniyoi.
2 Nau Mamai e tawai rabineya ka wata ropani kawaya uburau. Ki pokere yewe idiwoi
mibai ka nau kayasugani wi wataga yamanapani. Nau wi wataga ki eba yamanapena
maba ki ka nau yona yau matarau wi eba nidibena.
3 Nau wi wataga yamanapani kewoyagisi ki ka nau ewa ade wirasugani bausugani
manako nau wi teniyani da nau yo wi ewapuru kaigamu nau tondana tawanai ki ika
ewapuru idiwomu.
4 Tawana nau kayasugani ki yawatai ki wi kataigau.”
5 Iyesu inako wagubu ko apunu Tomasi babawena denai e sibu, wagubu ke; “Kaiwawoni,
kau tawana bani kayanugei ki nu eba katainugu ki pokere nu tawana ki yawatai badidi
maba empamu manako ika baigamu?”
6 Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Nau ka Yawata, nau ka Yona Mibai ade nau ka wi
Iya Negeyana ki Apunai. Iyapana nima nuwaiya nau Mamai God e bameya kayawagana
wainapiyau ki ka e yabiri nau bamaneya baiyagisi manako nau sini pokaiya ka e nau
Mamai bameya kayayagisi. Nau Mamai bameya kaiwagamana yawatai kudubai mo pa
mena.
7 Wi nau naigida mena kataisinimuri ki ka wi nau Mamai e mete kataiwagi. Wi nau
emisinimpu kewowena ki pokere nau Mamai ki e wi mete emupu kewowena. Nau Mamai
ki e wi kataigau.”
8 Iyesu inako wagubu ko apunu Piripo denai wagubu ke; “Kaiwawoni, nu nuwanugu ka
kau Mamagi nu kabuwaniyo da nu e empamu.”
9 Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Piripo, nau mara rowarowa kawaya wi mete yewe
idiweya ko kau eba kataigeya nau bo? Iyapana nima nau emisiniyau ki ka e nau Mamai
mete empiyau. Ko kau gwede nana nau Mamai wi kabuwaniyana ki nana nuwegei?
10 Nau ka nau Mamai mete ewapuru eyaka mena ade e ka nau mete ewapuru eyaka
mena. Nau yona suwa-gakani ki kau sumapiyei bo pa mena?” Iyesu apunu Piripo inako
sibu manako ade wirawena e tadeyau kabukabuwa ragidai kuduba emitapu tadebu,
wagubu ke; “Nau yona yau nidibuwani ki ka eba nau naubo kasiyarani pokaiya wi
nidibuwani. Nau ade nau Mamai ki nu ka ewapuru eyaka mena ki pokere e ebo
kasiyarai pokaiya badidi kwae-wagau nau kabuwasiniyau ki mena nau makeya makeya
kwaesugakani manako wi kabuwaniyakani.
11 Nau ade nau Mamai nu ka ewapuru eyaka mena yonai nidibuwani ki wi naigida
mena wainapumuri sumapumuri. Ko wi nau yonani suwagubuwani ki eba sumapu-muri
ki ka wi nau matakirani nau Mamai e kasiyarai pokaiya kwae-sugekeya emisinimawa ki
sumapumuri.
12 Nau yona mibai wi nidiyakani yau kena; Iyapana nima nau sumasiniyoto ki ka nau
badidi kwaesugekeya ki maba e mete kwaeyagisi. Ko eba ki mena. Nau ka aita ewa nau
Mamai bameya kayasugani ki pokere nau badidi maba kwaesugekeya ki ka maraitau erida
ko nau sumasiniyau apunai badidi maba kwaeyagisi ki ka kawaya esida.
13 Wi gwede mosi nene nau sini pokaiya geneiwagi ki nau kwaesugani manako nau
Mamai e si nau pokanere kawaya-yagisi.
14 Wi gwede mosi nau sini pokaiya geneiwagi ki kuduba nau kwaesugani.”

Iyesu uburoto Mamanuga God e eya Keyai tonopoto

15 Wi nau nene notapiyoi idiwoi ki ka wi nau gorani nidibuwani ki makeya makeya
kwaiwogoi,
16-17 manako nau Mamai siyani da e wi Waitaga mosi wi nene tonopoto. Wi Waitaga ki
kena ka nau Mamai e eya Keyai Mibai Bagi Kawaya maramara wi mete idiwana kaiwana
ki nana baiyagisi. Iyapana nau Mamai mete tagararaniyamu ragidai ki ka e Keyai Mibai
Bagi Kawaya ki mu eba yadini mibai ka mu e eba em-pomoto ade e eba kataitagisi. Ko wi
e kataipumuri mibai ka e wi rabinagau maramara tondono kaniyono.”

18 “Nau deni mena wi eba kamadini-yani kayasugani ko nau ewa marai mosi ade
wirasugani wi bamagau bausugani.
19 Mara eba rowarowa yabaranugu ki ka iyapana nau Mamai mete tagarara-niyamu
ragidai nau ewa mo eba emisinimoto. Ko wi nau ade emisini-muri. Nau iyaiya tondoni
ki pokere wi mete inako iyaiya idiwoi.
20 Mara ki baiyagisi makeya ki ka wi kataiwagi da nau Mamai mete ewapuru eyaka mena
idiwei ki maba wi nau mete ewapuru eyaka mena idiwomu ade nau wi mete ewapuru
eyaka mena idiwomu.
21 Iyapana nima nau gorani tapuwani ki makeya makeya kwaewagau ki ka e nau nota
kwarikwarisisiniyau. E nau nota kwarikwarisisiniyono tondono ki ka nau Mamai e mete
inako nota kwarikwarisipono tondono ade nau e mete notaponi e bameya bausugoni.”
22 Iyesu inako wagubu manako Apunu Diyudiyasi (e ka eba Diyudiyasi Isikariyoto ko
apunu Diyudiyasi kudubai mosi) ki e ubupu denai wagubu ke; “Kaiwawoni, kau gwede
nana nu mena bamanugu baunugana nuwegei ko kau tagararaniyamu ragidai ka badidi
pokere pa mena?”
23 Apunu Diyudiyasi inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Iyapana nima
nau nota kwarikwarisi-siniyau ki ka nau gorani tapuwani ki e makeya makeya mete
kwaeyogono manako nau Mamai notai e bameya yodono ade nau mete ewapuru e bameya
baigamu idiwomu.
24 Ko iyapana nima nau eba nota kwarikwarisisiniyau ki ka nau gorani tapuwani ki e
mete eba wadau. Nau yona yau nidiyakani ki ka eba nau naubo yonani ko ki ka nau Mamai
Tonosinibu Apunai ki e yonai.
25 Nau karako wi mete yewe ewapuru idiwei ki pokere nau yona yau karako matarau wi
nidiyakani,
26 ko nau wi kamadiniyani kayasugani eweya ki ka nau Mamai God uburoto wi Waitaga
mosi ki ka e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya ki nau sini pokaiya wi nene tonopoto manako e
uburoto gwedegwede kuduba wi kabuwaniyoto. Nau yona kuduba naiya nidibuwani ko
wi notaga gogawena ki e wi notaga ade yadini papara manako wi nau yonani ki kuduba
wainapumuri.
27 Nau nuwabagi wi bamagau tarakani. Nuwabagi ki nau niya rabina-neya tondau ki
nau wi negeyakani. Iyapana nau tagararasiniyamu ragidai ki mu ka nuwabagi ki maba
mo eba wainapomoto wi negeni. Ki pokere, wi notaga eba koyogono kudu eba wainapiyoi.
28 Nau wi kamadiniyana kayasugana ade ewa mete wirasugana bausugana ki yonai nau
ororeya mena wi nidibuwani kewowena. Wi nau yonani ki naigida mena sumampena
nota kwarikwarisisinimpena ki ka nau Mamai bameya ade kayasugana yonai nidibuwani
ki mibai wi wainampena ade nau mamamani mete kwaigumpena mibai ka nau Mamai e
ka kawaya esida ko nau ka e kobaiya.
29 Ko ewa badidi wenawagana yonai nidibuwani ki mibai aita ewa wenayagisi em-
pumuri ki ka wi nau sumasinimuri.
30 Waira yau wadubu apunai Seitani yabadau ki pokere nau yona rowarowa kawaya wi
mete yewe eba iwogomu. E kasiyarai mo nau bamaneya pa mena,
31 ko iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau mu naigida mena kataiga-
mana ki nana da nau nuwani notani nau Mamai bameya tondau ki pokere nau Mamai ba-
didi wagubu ki makeya makeya nau karako kwaesugani. Ki pokere, tawa yau kamadamu
kaigamu.”

15

Nu Iyanuga Kerarai Apunai ka Iyesu

1 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai waigugu were ade tadebu, wagubu ke; “Nau ka
ripa ‘waeni’ ko nau Mamai e ka ripa ki kwayubapiyau apunai.
2 Nau ragini mibai eba kiroto ki ka nau Mamai nau ragini ki purupoto isiyapoto. Ko nau
ragini mibai kiroto ki ka e nau ragini ki meyoto warapoto taniyagisi manako mibai kawaya
daganani ewa kiroto.
3 Ko wiyo, nau yonani nidibuwani ki pokaiya ka wi nuwaga notaga ororeya mena
taniwena.
4 Wi nau mete ewapuru eyaka mena idiwoi ki ka ade nau wi mete ewapuru eyaka mena
idiwomu. Ripa ragai mosi naureya kaiyarayagisi ki ka e mibai eba kiroto. Ko ragai ki ripa
naureya tondono ki ka e mibai kiroto. Ki maba, wi wibo mena idiwoi ki ka wi mibiga eba
kiroto. Ko wi nau naurineya idiwoi ki ka wi mibiga kiroto.”
5 Iyesu inako wagubu ade wagubu ke; “Ripa eya ka nau ko wi ka nau ragi-niyoma.
Iyapana nima nau naurineya nau mete eyaka mena idiwomu ade nau e mete eyaka mena

idiwomu ki ka e mibai kawaya daganani kiroto. Ko wi nau kamadisinimuri nau naurineya
eba idiwoi ki ka wi wibo kasiyaraga pokaiya gwede mo kwaiwagi ki mibai eba wenapoto.
6 Iyapana nima nau mete ewapuru eyaka mena eba idiwomu ki apunai bo ridai ka ripa
ragai gwiya-mupu surawena ki maba surayagisi manako ewa tepomoto mata pasumoto.
7 Wi nau mete ewapuru eyaka mena idiwomu ade nau yonani suwagubuwani ki
wainapumuri wi rabinagau suroto tawayagisi ki ka wi gwede mosi nene wainapiyamu ki
wi nau Mamai simuri manako wi badidi simupu ki kuduba e uburoto wi negeni.
8 Wi mibiga inako kiroto ki ka wi nau yonani mibai wainapiyamu kwaiwagamu ragidai
manako nau Mamai e si wi pokagere kawayayagisi.
9 Nau Mamai kawaya daganani nau nota kwarikwarisisiniyau ki maba nau wi mete
kawaya daganani nota kwarikwarisiniyakani ki pokere wi inako idiwoi ki ka nau mara-
mara wi nota kwarikwarisiniyoni tondoni.
10 Nau Mamai e umunui nau wadakani ki pokere e nau nota kwarikwarisisiniyau. Ki
maba, wi nau gorani tapuwani ki makeya makeya kwaiwogoi ki ka nau wi maramara
inako mete nota kwarikwarisiniyoni tondoni.
11 Nau yona yau nidibuwani da wi nau pokanere mibi mamamai deni mena wainapa-
mana idiwana ki nana.
12 Nau gorani tapuwani ka yau kena; Nau wi nota kwarikwarisiniyakani ki maba wi
inako mete denideni nota kwari-kwarisiwogoi ade kwayuba kasiwara-iwogoi idiwoi.
13 Iyapana nima e kowaiyoma kawaya daganani nota kwarikwarisitamiyau ki ka e eya
midi kwakwarepui ki tagararapoto ade e kowaiyoma nene poyagisi ki mete baganai. E
nuwaiya po muyo ki pokere e inako kwaeyagisi.
14 Wi nau nidi-buwani ki makeya makeya kwaiwogoi idiwoi ki ka wi nau kowaniyoma
mibai.
15 Nau bigabiga ragidai wi eba nidiyakani ko nau kowaniyoma mibai wi nidiyakani.
Bigabiga apunai ki e kawai ki notai e eba kataiya. Ko nau Mamai badidi sidibu ki yonai
kuduba nau wi nidibuwani kataigubu kewo-wena ki pokere wi ka eba bigabiga ragidai ko
wi ka mibai nau kowani-yoma.
16 Wi eba nau winesinimpu ko nau wi winenibuwani da wi kaiwagi maramara idiwana
kaiwana ki mibai wi rabinagau kimono manako wi nau sini pokaiya gwede mo nene iwagi
ki kuduba ka nau Mamai uburoto wi negeni.
17 Ki pokere, nau gorani negeyakani ka yau kena; Wi deni deni nota kwarikwarisiwogoi
ade kwayuba kasiwaraiwogoi idiwoi.”

Iyapana baitagisi nu girinimoto pasunimoto

18 Iyesu inako wagubu, ade tadebu, wagubu ke; “Nau tagararasiniyamu ragidai baitagisi
wi girinimoto pasuni-moto ki wi wainapumuri da mu naiya nau mete inako girisinimawa
pasusini-mawa.
19 Wi mu mete ewapuru idimpena ki ka mu wi diriwaga kwaetagumpena. Ko nau wi
winenibuwani da wi waira yau notai ki kamadamana ki nana suwagu-buwani ki pokere
karako ka iyapana ki mu nuwamugu wi pa mena.
20 Nau naiya mena nidibuwani da bigabiga apunai eba uburoto e kawai ki raurupoto.
Nau nidibuwani ki mibai wi wainapumuri; Iyapana nau girisinimupu ki ka mu wi mete
girinimoto ade nau suwagubuwani ki nau umununi mu wadumupu ki ka wi iwagi ki wi
umunuga mu mete yadini.
21 Wi ka nau nene ki pokere mu berokoi kuduba ebo ebo wi bamagau kwae-tagisi. Mu
nau Tonosinibu Apunai kataitagumpena ki ka mu inako eba kwaetagumpena ko mu eba
kataimugu eyo ki pokere mu inako kwaetagisi.
22 Nau mu bamamugu eba bausugubena ade nau Mamai e yonai mu eba tadebena
wainampena ki ka mu eba paerempena bita wadumpena. Ko nau tadebuwani ki mu
wainamupu kewowena ko mu nau yonani ki eba mibimupu ki pokere mu beramaga
berokoi ki denai mu nawana-maga tondau. Mu denai ki baibigapa-mana yawatai mo pa
mena.
23 Iyapana nima nau girisiniyau ki ka e eba nau mena girisiniyau ko e ka nau Mamai
mete giripiyau.
24 Nau matakira kawaya kawaya mu paunamugu kwaesugu-buwani. Naiya ka iyapana
mosi nau kwaesugubuwani ki kwaitana mo eba kwaewena. Nau matakira ki eba kwae-
sugubena ki ka mu beramaga berokoi ki denai mo mu eba wadumpena. Ko karako nau
matakirani ki mu mubo yabumugere emupu kewowena ki pokere mu beramaga berokoi
ki denai mu yadini. Mu nau girisiniyamu ade nau Mamai mete giripiyamu,
25 ko ki ka oragai apunai Mosisi oka tapu ki mibai wenawagana ki nana. Oka ki wagubu
ke; ‘Mu ka nau pa asusu girisinimawa.’

26 Nau Mamai bameya bausugani ki ka nau uburani nau Mamai e eya Keyai Mibai Tanai
Bagi Kawaya e bameya tondau ki wi Waitaga tonopani da e wi bamagau baiyagisi manako
nau yonani kuduba ki yagisi matara.
27 Nau upini kerarai birikapuwani makeya yabedekeya da karako ka wi maramara nau
mete idiweya ki pokere wi mete kina nau yonani ki naigida mena iwogoi iwoi."

16

1 Iyesu inako wagubu ade mu tadebu, wagubu ke; "Wi nau eba kamadisinimana ade
yawata eba paerepamana ki nana ka nau yona yau wi nidibuwani.
2-3 Iyapana mu midi-maga wi bamagau togayogono manako wi siga ki mu gurigurimaga
tawai rabineya surupomoto wi siwakeke-nimoto. Mara yabadau da iyapana baitagisi
wi nau sumasiniyamu ragidai nunimoto popo. Iyapana ki mu ka nau Mamai mete
gogoniyamu, ki pokere mu inako kwaetogomono ki ka mu nota-maga yogono da; 'Nu ka
Mamanuga God e upi mibai kwaigemei.' Ko mu eba e upi kwaetagamu.
4 Nau yona yau nidiyakani ki mibai kuduba aita ewa wenayagisi empumuri ki ka wi nau
yonani nidibuwani yau mena notapiyoi."

Mamanuga God e Keyai badidi kwaewagau

"Nau wi mete idiweya kebomeya ki ka nau yona yau wi eba nidibuwani,
5-6 ko karako waunitau ka nau Tonosinibu Apunai e bameya ade wirasugani kayasugani
ki pokere nau yona yau wi nidiyakani. Nau kataineya da nau yona suwagubuwani
wainamupu ki ka wi nuwaboyaigubu manako wi mo nau eba manusinimpu, iwagubu ke;
'Kau bani kayanugei?'
7 Ko wainapumuri; Nau Mamai bameya eba kayasugani maba ki ka wi Waitaniyana
Apunai wi bamagau eba baiyagisi. Ko nau kayasugani ki ka wi bagiga nene mibai ka
nau uburani wi Waitaniyana Apunai ki tonopani manako e wi bamagau baiyagisi wi
toginiyoto.
8 Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki wi bamagau matarau bai-yagisi ki
ka e uburoto nau tagarara-siniyamu ragidai badidi paeremupu mu kabuwatamini; Mu
paeremaga ka badidi ade Mamanuga God e yabuiya supasupai idiwana ki mibai ka badidi
ade nau Mamai God e idai gurai mu naurimugu aita ewa ugwaditamini ragiragi ki mibai
ka badidi ki kuduba e uburoto mu kabuwatamini.
9 Mu paeremaga ki mibai kabuwatamini ka yau kena; Mu nau eba sumasiniyamu.
10 Ade Mama-nuga God e yabuiya supasupai idiwana ki mibai kabuwatamini ka yau
kena; Nau Mamai bameya kayasugani manako mu nau ewa mo eba emisinimoto.
11 Ade e idai gurai mu naurimugu ugwaditamana ragiragi ki mibai ka yau kena; Nau
Mamai God e ororeya mena e idai gurai waira yau wadubu apunai Seitani e naureya
ugwadubu ragiragi kewowena."
12 Iyesu inako wagubu, ade wagubu ke; "Nau yona kawaya mosi wi ade nidiyana
wainapakani ko nau yona ki suwagani ki ka wi notaga bani baba-yagisi.
13 Ko nau Mamai e Keyai mibai kawaya ki baiyagisi ki ka gwedegwede kuduba mibai
mena ki e wi kabuwa-niyoto. E ka eba e ebo nuwaiya ki yagisi ko nau Mamai badidi siyoto
wainapoto ki makeya makeya e yagisi manako gwedegwede kuduba ewa wenayagisi ki
yonai e wi mete kabuwaniyoto.
14 Nau wi nidiyana yonai wainapakani ki kuduba e yagisi manako ki pokaiya ka nau sini
kawayayagisi.
15 Gwedegwede kuduba nau Mamai e nene ki kuduba mete nau nene. Ki pokere, nau
Mamai e Keyai badidi siyani wainapoto ki e makeya makeya wi nidini."

Nuwaboya yo mamama ki yonai

16 "Nau waunitau wi kamadiniyani kayasugani manako wi nau eba emisini-muri. Ko
eba rowarowa eweya ki wi nau ade emisinimuri."
17 Iyesu inako wagubu ki ka e tadeyau kabukabuwa ragidai dai mu mubo deni deni
manu kasiwaratagamawa, taga-mawa ke; "E inako wagubu ki mibai ka badidi? E nidibu
da 'Nau Mamai bameya kayasugani ki pokere waunitau ka wi nau eba emisinimuri ko ade
waunitau ka wi nau ade emisinimuri'.
18 E yona 'waunitau' nene wagubu ki mibai ka badidi? Nu nota baba wademei." E
tadeyau kabukabuwa ragidai mu mubo mena inako tagamawa.
19 Iyesu kataiya da mu e manu-pamana wainapamawa ki pokere e wagubu ke; "Nau
suwagubuwani da; 'Waunitau ka wi nau eba emisinimuri ko ade waunitau ka wi nau ade
emisini-muri', nau yona ki suwagubuwani ki pokere wi wibo deni deni manu kasiwarai-
wagamu idiwu bo?

20 Nau yona mibai wi nidiyani wainapumuri; Nau tagararasiniyamu ragidai mu ka
waunitau mamamatogomono ko nau sumasiniyamu ragidai ki wi ka waunitau nuwaboy-
aiwagi nau yadini wadoi. Wi nuwaboyaiwogoi ko mara eba rowarowa eweya ki ka wi
nuwaboyaga ki kewo-yagisi manako wi rabinagau kwarisiyagisi mibi mamamai idiwoi.
21 Mara ki waigugui ka yau kena; Ridi mosi munu wenapana marai baiyagisi ki ka
e makari wainapono yadi kirono. Ko munu ki wenayagisi eweya ki ka e makari ki
notagogapoto mamamayagisi mibai ka e munui wenawena ki pokere.
22 Ki maba, karako ka wi nuwaboya wainapiyamu ko waunitau yewena ka wi nau
ade emisinimuri manako wi ade mamamaiwagi. Wi mamamaga ki ka iyapana mo eba
baiyagisi surupoto.
23 Mara ki baiyagisi makeya ki ka wi eba gwede mosi nene nau bamaneya genesinimuri
ko wi nau sini pokaiya ki kuduba deni mena nau Mamai simuri. Nau nidiyani waina-
pumuri; Wi badidi nau sini pokaiya nau Mamai bameya inako iwagi ki e uburoto wi
negeni.
24 Wi naiya nau sini pokaiya nau Mamai bameya inako mo eba iwagubu ko wi karako
iwagi da e negeni manako wi mibi mamamai idiwoi."

Iyesu e tagararapiyamu ragidai kuduba raurutapu

25 "Naiya ka nau waigugu pokaiya wi nidiyekeya ko mara yabadau da nau waigugu ki
kamadani manako nau Mamai e yonai matarau wi nidiyani.
26 Mara ki baiyagisi ki ka wi wibo nau sini pokaiya deni mena nau Mamai bameya
geneiwagi ko eba nau uburani wi nene nau Mamai siyani. Pa mena.
27-28 Nau Mamai nuwaiya po wiyo mibai ka wi nuwaga notaga nau bamaneya tondau
ade wi mibipiyamu da e nau tonosinibu yewe wairau kawapuwani. Ko karako waunitau
ka nau ade wirasugani nau Mamai bameya ade kayasugani."
29 Iyesu inako wagubu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai denai e simupu, tagubu
ke; "Karako ka kau waigugu kamadibi yona matarau nu nidiyei.
30 Nu karako wainapemei da gwedegwede kuduba ki kau kataigeya ki pokere iyapana
mo kau ewa eba manuniyoto eminiyoto. Karako ka nu kau sumanimei ade nu kataigibi
wetawetara da kau ka Mamanuga God kau Tononibu Kawapi ki Apunai."
31 Mu inako tagubu ko Iyesu denai wagubu ke; "Wi karako nau suma-siniyamu iwagubu
ko nau nidiyani wainapumuri;
32 Mara yabadau, ena mara ki wana bauwena da wi kuduba nau kamadisinimuri
wakapaiwagi daburipumuri wi wibo wibo tawagau kaiwagi. Wi nau kamadisinimuri
kaiwagi ko nau niya mena eba tondoni mibai ka nau Mamai e uburoto nau togisiniyono
tondono.
33 Nau yona yau nidibuwani da wi nau pokanere nuwabagi rabineya idiwana ki nana.
Nau tagararasiniyamu ragidai baitagisi wi girinimono pasunimono ko kasiyaraiwogoi
kudu eba wainapiyoi. Waira yau e notai ki kuduba nau raurupuwani kewowena."

17

Iyesu e Mamai bameya guriguriwena

1 Iyesu yona ki wagubu kewowena pairawena kunumau esida yabu tapu manako e
Mamai bameya guriguriwena, wagubu ke; "Mamai, nau marani wana bauwena ki pokere
kau Gubagagi nau sini karako tepapi da kawayayagisi manako iyapana ki empomoto
kataitagisi ki ka mu kau sigi mete tepapomoto.
2 Kau madega kauwagau madega posiwagau kasiyara kuduba tegebi da nau uburana
kau iyapanagiyoma kuduba tegebi ki maramara idiwana kaiwana iyai mu tageyana ki
nana nuwagibi.
3 Mamai, kau kiya mena ka mibai ki pokere iya maramara idiwana kaiwana kerarai ka
yau kena; Iyapana nima kataiya kau ade kau Tonosinibi Apunai Iyesu Keriso nau mete
kina kataisiniyau ki ka iya maramara tondana kaniyana iyai ki e wadubu kewowena.
4 Kau upini tegebi ki nau yewe waira kawareya kuduba kewopuwani. Kau sigi nau yewe
tepa-pekeya ki pokere Mamai;
5 Nau yo kau kunuma waira eba yamanamipi makeya ewapuru mena tanai bagi kawaya
rabineya idiweya manako nu sinuga kawayawena kayawena ki maba nau karako kau
yabarageya uburakani tanai ki ade tege da nau sini karako mete kawayayagisi.
6 Waira yau ragidai kau winetapi nau idani rabineya nakatapi tegebi ki nau ubupuwani
mu kau sisiyagi tade-buwani manako kau yonagi ki kuduba mu wadumupu kewowena.
7 Mu karako kataitagubu wetawetara da gwedegwede kuduba kau tegebi ki kerarai ka
kau kiya mena.

8 Kau yonagi kuduba nau mu tadeyana ki nana sidibi ki nau mu tadebuwani manako mu
kau yonagi ki sumamupu. Mu karako kataitagubu wetawetara da nau ka kau Tonosinibi
Kawapuwani ki Apunai.

9 Nau karako kau kiya iyapanagi-yoma winetapi tegebi ki mu nene gurigurisugakani.
Nau eba iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ki mu nene guriguri-
sugakani.
10 Gwedegwede kuduba nau nene ki kau nene ade kau nene ki kuduba nau nene ki
pokere nu iyapananuguma mu pokamugere ka nau sini karako kawayawagau yarau.
11 Nau karako waira yau kamadana kau bamageya ade yarana kwaesugakani ko mu ka
yewe wairau idiwono. Mamai, kau ka Bagi Kawaya Tanai Apunai. Nau yo kau nu sinuga ka
eyaka mena ki pokere nau sini sidibi ki kasiyarai pokaiya mu kwayubatamiyowa tondowa.
Nau yo kau ewapuru eyaka mena idiwei ki maba mu mete kina mu rabinamaga ewapuru
eyaka mena inako idiwono.
12 Nau mu mete ewapuru idiweya ki ka nau sini sidibi ki kasiyarai pokaiya ka nau mu
kwayubatamekeya tondekeya ki pokere mu mo nau eba kamadisinimpu. Ko kau yonagi
oka naiya tamupu ki mibai wenawagana ki nana ka tawana berokoi kayawagana apunai
eyaka mena ki e mena nau kamadisinibu.
13 Nau karako waunitau kau bamageya yarani ko mu yewe wairau idiwono ki pokere mu
nau mamamani kawaya daganani mete wainapamana ki nana ka nau yona yau matarau
suwagakani.
14 Kau yonagi kuduba ki nau mu tadebuwani kewowena. Nau yo mu ka eba waira yau
ragidai ki pokere waira yau ragidai nu girinimana pasunimana kwaetagamu.
15 Kau eba nau iyapana-niyoma yau tetamana tawana kudubeya nakatamana ki nana
gurigurisugakani ko nau nuwaneya kau uburi mu kwayubatamiyowa da Berokoi Apunai
Seitani eba baiyagisi mu giritamini.
16 Nau ka eba waira yau apunai ade mu mete kina ka eba waira yau ragidai.
17 Ki pokere, kau yonagi mibai kawaya ki pokaiya kau tanigi tonopi mu rabina-mugu
miniyoto siwa da mu iyamaga kuduba kau idagi rabineya nakapomoto manako kau
iyapanagiyoma mibai idiwono.
18 Kau nau tonosinibi yewe wairau kawapuwani ki maba nau karako mu mete tonota-
makani da mu tawana tawana kayatagisi.
19 Mu pokamugere ka nau karako nau naubo iyani kau bamageya tarakani da mu mete
kina mu mubo iyamaga kuduba kau idagi rabineya nakapomoto.

20 Mamai, nau karako eba mu nene mena gurigurisugakani ko iyapana kuduba ki aita
mu yonamaga pokaiya nau sumasinimoto ki mu nene nau mete gurigurisugakani.
21 Mamai, kau waita-tamiyowa da mu nuwarara tagarara eba idiwono ko mu rabinam-
aga eyaka mena idiwono. Kau nau mete ewapuru eyaka mena ade nau kau mete ewapuru
eyaka mena ki maba karako waitatamiyowa da mu mete kina nu mete ewapuru eyaka
mena inako idiwomu. Mu inako idiwono ki ka iyapana karako nau tagararasiniyamu
ragidai mu emitamini manako mu notamaga wirayagisi da kau tonosinibi ki mu mete
sumapomoto.
22 Nau yo kau ewapuru eyaka mena idiwei ki maba mu mete inako rabina-maga eyaka
mena idiwana ki nana ka nau ubupuwani Tanai Bagi Kawaya kau tegebi ki mu mete
tagebuwani.
23 Kau nau mete ewapuru eyaka mena ki maba nau mu mete ewapuru eyaka mena
da mu kuduba deni mena mu rabinamaga eyakamenaigamana ki nana. Mu notamaga
eyaka mena inako idiwono ki ka nau tagararasiniyamu ragidai mu emitamini manako
kataitagisi da kau nau tonosinibi bausugubuwani. Kau nau nota kwarikwarisisiniyei ki
maba nau sumasiniyamu ragidai kau mu mete kina inako nota kwarikwarisitamiyei, ko
ki ka iyapana ki mete kataitagisi.

24 Mamai, kau kunuma waira eba yamanapipi makeya ki kau nau notasiniyeya. Kau iya-
panagiyoma kuduba nau idaneya nakapipi ki nau tanini tegebi ki maramara empamana
ki nana ka nau nuwaneya nau bani tondoni tawanai ki mu mete ika idiwono.
25 Mamai, kau ka Notagi Eyaka Mena Supasupai Apunai. Kau tagararaniyamu ragidai
mu eba kataimugu kau ko nau kataineya kau ade nau sumasiniyamu ragidai ki mu mete
kataimugu da kau nau tonosinibi kawapuwani.
26 Kau yonagi ki nau mu tadebuwani kewowena ade aita ewa ka nau kawareya mu ade
tadeyoni da mu kataitagisi da kau nau nota kwarikwarisi-siniyei ki maba ka mu mete
inako deni deni nota kwarikwarisi kasiwara-togomono idiwono manako nau mu mete
ewapuru eyaka mena idiwomu ade mu nau mete inako ewapuru eyaka mena idiwomu.”

18

Iyapana Iyesu wadumupu kayatagubu
(Mateyu 26:47-56; Maki 14:43-50; Ruki 22:47-53)

1 Iyesu Mamanuga God bameya guriguriwena kewowena manako kipu ubupu e tadeyau
kabukabuwa ragidai mete waratapu tawana ki kamadumpu kayatagubu awana marai
munta mo si ka Kidoni purumupu manako papasi buridere tawana mo bautagubu.
2 Wata ki ka Iyesu yogoi tapu apunai Diyudiyasi ki e mete kataiya. Naiya mena ka Iyesu
mara ropani kawaya e tadeyau kabukabuwa ragidai mu mete ika idiwa.
3 Apunu Diyudiyasi karako piyara ragidai ade iyapana dai ki Parisi ragidai ade Ma-
manuga God bameya dobopiyamu ragidai mu tonotampu ki bananatapu mete wata ki
kayatagubu. Mu siwe beumpu ade ta yo kepata mete tempu bautagubu.
4 Iyesu bameya gwede mosi badidi ewa wenawagana ki kuduba e kataiya ki pokere
yawira ragidai ki bautagubu ka e kanibu mu yabaramugu ubupu manako manutapu,
wagubu ke; “Wi nima kwaenepiyamu iwu?”
5 “Nu ka Iyesu, tawana Nasareta apunai ki e kwaenepemei.”
Mu inako tagubu manako Iyesu denai wagubu ke: “Nau yau kena.”
E yogoi tapu apunai Diyudiyasi ika piyara ragidai mu paunamugu uburawa.
6-7 Iyesu yona denai inako wagubu wainamupu ka iyapana ki kudu taga-mugere
danatagubu gwempu wairau ukwampu. Ko Iyesu kawareya mu ade manutapu, wagubu
ke; “Wi nima kwaenepiyamu iwu?”
E inako wagubu, manako mu ade tagubu ke; “Nu ka Iyesu, tawana Nasareta apunai ki e
kwaenepemei.”
8 Ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; “Nau ororeya mena nidibuwani da ‘Nau yau
kena’, ki pokere wi nau kwaenesiniyamu iwu ka baganai ko nau kowakowaniyoma yau
mu kamadita-muri kayatagisi.
9 (E yona ki wagubu mibai ka e naiya e Mamai badidi sibu ki mibai wenawagana ki nana.
E naiya e Mamai sibu, wagubu ke; ‘Iyapana kuduba tegebi ki eyaka mena mo nau eba
wadubuwani kaupuwani.’)
10 Ki makeya ka apunu Saimoni si daikere ka Pita e kerebai wadubu iyara apunai mosi
minibu manako e wenagui garu deneya mebu puru. Apunu ki bidara wadubu e ka
Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawai-maga e bigabigai apunai mosi si
ka Marukasi.
11 Ko Iyesu wirawena apunu Pita sibu, wagubu ke; “Kau kerebagi wadi ade wateya tari.
Nau Mamai nau makari bananapana sisiyai sidibu ki nau karako bananapani ko yawata
ki kau eba bodapi.”

Mu Iyesu wadumupu apunu Anasi bameya bautagubu

12 Piyara ragidai mu kawaimaga mete kina ade yawira ragidai dai ki mu kaimpu Iyesu
wadumpu dokodoko e idai umamupu,
13 manako wadumpu apunu Kaipasi e memenaguwai si ka Anasi tawaiya kayatagubu.
Kwamura ki makeya ka apunu Kaipasi Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu
kawaimaga tondawa.
14 E naiya Diyu ragidai inako tadebu, wagubu ke; ‘Nu kuduba popoigamu ki ka eba
baganai, ko iyapana mosi nu kuduba nene poyagisi ki ka bagi kawaya.’

Apunu Pita Iyesu nene wagubu gogagoga
(Mateyu 26:69-70; Maki 14:66-68; Ruki 22:55-57)

15 Apunu Saimoni si daikere ka Pita ade Iyesu e tadeyau kabukabuwa apunai mosi
ki Iyesu eweya weki gwaiya kayatagubu kaiwa. Mamanuga God bameya dobopiyamu
ragidai mu kawaimaga ki Pita waretai ki e kataiya ki pokere mu apunu kawai ki e tawaiya
bautagubu ka Pita waretai ki Iyesu eweya tawa ki yapu,
16 ko Pita e eya ka ika gari tagaiya uburawa. Pita e waretai ade wirawena matarau
bauwena manako munu ridai mosi ika gari katamurui dagura uburawa ki sibu manako
ewa kanibu Pita wadubu gari rabineya kebomupu.
17 Mu kebomawa ka munu ridai ki Pita empupu manako sibu, wagubu ke; “Kau ka mu
wadumpu apunai ki e kowakowai mosi diyayai eminiyakani.”
Ko Pita e midi minibu, wagubu ke; “Ae, nau pa mena.”
18 Ki ka nusuru kawaya ki pokere apunu kawai ki e bigabigaiyoma imatau mata mo
pasumpu ika mata emi-tamiyawa idiwa manako Pita ika bau-wena ka e mete kina kanibu
mata empiyawa.

Mu Iyesu siyamawa wirawira
(Mateyu 26:59-66; Maki 14:55-64; Ruki 22:66-71)

19 Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai mu kawaimaga ki e ubupu Iyesu yona
badidi iyapana tadeyawa ki nene e manupiyawa ade e tadeyau kabukabuwa ragidai mu
sisiya-maga mete kina e siyana ki nana manu-piyawa.
20 Ko Iyesu denai wagubu ke; “Nau yona weki gwaiya mo eba suwege-keya ko guriguri
tawai rabineya ade Mamanuga God e Tawai ki rabineya ka nau iyapana kuduba mu
paunamugu uburekeya yona matarau mena suwege-keya.
21 Ki pokere kau gwede nana nau inako manusiniyei? Nau wainasinimawa ragidai ki mu
mena manutami. Nau badidi tadeyekeya ki kuduba mu katai-mugu ki pokere mu tagisi.”
22 Iyesu yona ki wagawa makeya ka apunu kawai ki e bigabigai apunai mosi ika
Iyesu madaneya uburawa ki Iyesu kwanabeya minibu manako sibu, wagubu ke; “Kau
Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawaimaga inako eba siyowa.”
23 Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Nau yona mo paerepuwani suwagu-buwani ki
kau sisiya ki iyapana yau kuduba matarau tade da mu waina-pomoto. Ko nau yona mibai
suwagu-buwani ki kau badidi pokere nau susinibi?”
24 Mu yonamaga kewowena ka apunu Anasi ubupu Iyesu wadubu Mamanuga God
bameya dobopiyamu ragidai mu kawaimaga Kaipasi bameya tonopupu ko e idai
umamupu ki taburubai mu eba rikamupu.

Pita Iyesu nene ade wagubu gogagoga
(Mateyu 26:71-75; Maki 14:69-72; Ruki 22:58-62)

25 Ki makeya ka apunu Pita ika mata empiyawa tondawa manako iyapana dai ki e
simupu, tagubu ke; “Nu wainapemei da kau ka mu wadumupu apunai ki e waretai mosi.”
Ko apunu Pita denai wagubu gogagoga, wagubu ke; “Ae, nau ka eba e mete iweya.”
26 Mu Iyesu wadamawa makeya ka apunu Pita Mamanuga God bameya dobopiyamu
ragidai mu kawaimaga e bigabigai apunai mosi e wenagui mebu puru, ko karako ka apunu
ki e rakarakai mosi Pita empupu manako sibu, wagubu ke; “Mu apunu ki buri wadamawa
wateya ki ka nau kau mete ika emini-buwani wainapakani.”
27 Ko Pita ade wagubu gogagoga manako ki makeya ka e kokoroku wagubu wainapupu.

Iyesu kaiwawo Pairasi yabareya ubupu
(Mateyu 27:1-2, 11-14; Maki 15:1-5; Ruki 23:1-5)

28 Nawaru puruwena didiburu mena ka iyapana ki Iyesu wadumpu apunu Kaipasi
tawai ki kamadumpu manako piyara ragidai mu kawaimaga e tawaiya kayatagubu. Ika
bautagubu ka Diyu ragidai tawa ki rabineya eba kaimupu ko mu ika imatau ubumawa
mibai ka mu wainamupu da mu tawana kwaiyanai ragidai ki mu tawamugu kaiwoto ki ka
mu bigi tageni manako mu ewa ‘Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai’ ki eba kupomoto.
29 Mu inako wainapamawa ki pokere tawa ki apunai si ka Pairasi ubupu mu bamamugu
matarau bauwena manako manutapu, wagubu ke; “Apunu yau berokoi badidi kwaewena
emupu were e kirapiyamu?”
30 Ko mu denai tagubu ke; “E berokoi mo eba kwaewagubena maba ki ka nu e asusu eba
wadumpena kau bamageya baigumpena ko e berokoi kwaewena ki pokere nu e wadimipi
kau bamageya baigibi.”
31 Mu inako tagubu ki pokere apunu Pairasi denai wagubu ke; “Wi wibo wadumuri
kaiwagi manako wi wibo goraga badidi wagau ki pokaiya e makeya makeya wade
supasupa-pumuri.”
Ko Diyu ragidai ki denai tagubu ke; “Nu ka ororeya mena nu nubo goranuga pokaiya e
paerei ki wadimipi supasupa kewowena ko e paerei ki denai e mini-mana poyo ki kasiyarai
ka piyara ragidai wi bamagau ko eba nu bamanugu.”
32 (Iyesu naiya badidi maba powagana sisiyai wagubu ki mibai karako wenawena yau
kena.)
33 Apunu Pairasi wirawena e tawai rabineya ade kanibu manako wirawena Iyesu
empupu sibu, wagubu ke; “Diyu ragidai mu Kaiwawomaga kau baganai bo?”
34 Ko Iyesu denai wagubu ke; “Nau yonani ki nuwagibi ki kau kaubo yabarageya
nuwagibi bo iyapana dai kau nidimupu were nuwagibi?”
35 Ko apunu Pairasi denai wagubu ke; “Nau ka eba Diyu ragidai wi iyapanaga ko kau
kiya iyapanagiyoma ade Mama-nuga God bameya dobopiyamu ragidai mete kina mu kau
wadinimpu nau idani rabineya tamunimpu. Ki pokere, kau berokoi badidi kwaenugibi ki
kau matarau nau kabuwasini.”
36 Apunu Pairasi inako wagubu, manako Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Nau ka eba
waira yau e kaiwawoi. Nau waira yau kaiwawoi tondibena ki ka nau kowakowaniyoma
karako bau-tagumpena taburuba pokaiya uma-sinimpu yau purumpena manako Diyu
ragidai nau eba wadisinimpena. Nau ka eba waira yau nene kaiwawosugu-buwani.”

37 Iyesu inako wagubu ki pokere apunu Pairasi e ade manupupu, wagubu ke; “Kau mibai
kaiwawo ki karako matarau nuwagi da nau wainapani.”
Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke: “Ena, kau ki kei nuwegei. Nau iyapana yona mibai
tadeyana ki nana waira yau kawareya kawapuwani ki pokere yona mibai wainapiyamu
ragidai ki mu ka nau yonani ki mete wainapiyamu.”
38 Iyesu yona ki wagubu ka apunu Pairasi ubupu e ade manupupu, wagubu ke; “Ko yona
mibai ka gwede?”

Apunu Pairasi Iyesu powagana yonai wagubu
(Mateyu 27:15-31; Maki 15:6-20; Ruki 23:13-25)

Apunu Pairasi yona ki wagubu ade wirawena matarau ade bauwena, manako Diyu
ragidai tadebu, wagubu ke; “Apunu ki berokoi kwaewena ki mibai mo nau eba banana-
puwani.
39 Ko wi bususuga ka ‘Mamanuga God Raurunibu Poragai’ ki kawareya iyapana mo
diburawena ki e si iwagi manako nau dibura gudui kwaipani da dibura apunai ki baiyagisi
kayayagisi. Ki pokere, wi nuwagau nau karako Diyu ragidai wi Kaiwawoga yau tonopani
da e baiyagisi matarau kayayagisi bo?”
40 E inako wagubu ko mu denai mu bonanamaga ragiragi kawaya tagubu ke; “Eba eyo
ko kau apunu Barabasi tonopi da e baiyagisi kayayagisi.” (Apunu Barabarasi e ka apunu
yawiyawirai mosi ki pokere diburawena.)

19

1 Ki eweya ka apunu Pairasi ubupu piyara ragidai Iyesu taburuba pokaiya minimana ki
nana tadebu,
2 manako mu e raukekepamawa da kamadumpu ka mu impunewa dai tempu e debaiya
painimupu ade midi tatamai daragai bagi kawaya mosi wadumpu e monagamupu,
3 manako waegeyageyamapamawa siyamawa, tagamawa ke; “Kaiwa kaiwa Diyu ragidai
mu Kaiwawomaga.” Mu inako tagamawa manako kaimpu Iyesu kwanabeya minimupu.
4 Ko apunu Pairasi e ade wirawena matarau bauwena manako iyapana tadebu, wagubu
ke; “E berokoi badidi kwaewena ki mo nau eba bananapuwani ki pokere nau karako
yadani matarau bausugani tarani da wi e empumuri.”
5 E inako wagubu manako Iyesu impunewa debaiya painimupu ade midi tatamai
daragai monagamupu inako mete matarau bauwena ika ubupu. Ika uburawa ka apunu
Pairasi iyapana tadebu, wagubu ke; “Empumuri, apunu ki yau kena.”
6 Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai mu bigabigamuguma mete kina Iyesu
ika uburawa emupu ka mu ewapuru mena mu bonanamaga ragiragi kawaya tagamawa
ke; “Ripa korosi naureya minimuri poyo. Ripa korosi naureya minimuri poyo.”
Ko apunu Pairasi denai mu tadebu, wagubu ke; “Ki ka wi wibo wadumuri ripa korosi
naureya e minimuri poyo mibai ka e berokoi badidi kwaewena ki mo nau eba banana-
puwani.”
7 Apunu Pairasi inako wagubu, ko Diyu ragidai denai tagubu ke; “Apunu yau poyagisi
mibai ka e goranuga raurupiyawa e eya wagawa da e ka Mamanuga God e Gubagai.”
8 Apunu Pairasi yona ki wainapupu ka e notai kowena kudu wainapupu,
9 manako ubupu Iyesu wadubu wira-tagubu tawa rabineya kaimpu manako Iyesu ade
manupupu, wagubu ke; “Kau tawana bani were baunugibi?”
E inako wagubu ko Iyesu yona denai mo eba wagubu,
10 ki pokere apunu Pairasi e ade sibu, wagubu ke; “Kau badidi pokere yona denai mo
eba nuwegei? Nau kasiyarani pokaiya ki kau baunuwagi matarau kayanuwagi ade nau
kasiyarani pokaiya ki kau ripa korosi naureya ponuwagi. Nau kasiyarani inako ki kau
kataigeya bo pa mena?”
11 Apunu Pairasi inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Nau Mamai kau
kasiyaragi ki eba negebena ki ka kau kasiyaragi nau bamaneya pa mena ade kau inako
eba nuwagubena. Ki pokere, kau paeregi ki bigi ka maraitau erida ko nau wadisinibu kau
idagi rabineya tamusinibu apunai ki e paerei ki bigi ka kawaya esida.”
12 Apunu Pairasi yona ki wainapupu ka e Iyesu tonopana matarau bauwagana kayawa-
gana ki yawatai kwaenepiyawa, ko Diyu ragidai ewapuru mena mu bonanamaga ragiragi
kawaya ade tagubu ke; “Iyapana nima yagisi da e eya ka kawai ki ka e nu kawainuga kawai
Sita e iyarai ki pokere kau apunu yau tonopi matarau baiyagisi kayayagisi ki ka kau eba
nu kawainuga kawai Sita e waretai.”
13 Apunu Pairasi mu yonamaga ki wainapupu ka e Iyesu wadubu matarau bauwena
manako e ebo kemai ki kawareya yapu tondubu. Kema ki watai ki mu yona Iburu were
si ‘Gabata’ tagamu, ko ki ka gwarantana.

14 Karako ka madega paunau wadana kwaewagawa ko marawani ka ‘Mama-nuga God
Nu Raurunibu ki Poragai’. Ko apunu Pairasi ubupu Diyu ragidai tadebu, wagubu ke; “Wi
Kaiwawoga ka yau kena.”
15 Ko mu denai patapamawa mu bonanamaga ragiragi kawaya tagamawa ke; “Wadu-
muri kaiwagi. Ripa korosi naureya minimuri poyo.”
Iyapana inako tagamawa ko apunu Pairasi mu ade manutapu, wagubu ke; “Wi mibai
nuwagau nau uburani wi Kaiwawoga yau ripa korosi naureya miniyani poyo bo?”
Ko Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai denai tagubu ke; “Nu kaiwawonuga ka
Sita eya mena. Nu kaiwawonuga kudubai mo pa mena.”
16 Mu inako tagamawa ki pokere apunu Pairasi ubupu Iyesu wadamana ripa korosi
naureya minimana poyo ki yonai e piyaraiyoma tadebu.

Mu Iyesu ripa korosi naureya minimupu poyo
(Mateyu 27:32-44; Maki 15:21-32; Ruki 23:26-43)

17 Piyara ragidai Iyesu wadumupu ripa korosi mosi yamanamupu ki wadumpu kwempu
manako e ripa korosi ki kawarapupu kaniyawa da tawana mo si ka Deba Suwana tagubu
ki bautagubu. Yona Iburu were ka mu tawana ki si ‘Gorogata’ tagamu.
18 Ika bautagubu ka mu Iyesu ripa korosi naureya ikokomupu ade iyapana apeya mete
tetampu e madanai daikere daikere ikokotampu.
19-20 Ko apunu Pairasi oka mo yona Iburu were ade yona Roumi were ade yona Guriki
pokaiya okapupu ki mu Iyesu debaiya ripa korosi naureya minimupu. Oka tapu ki inako
wagubu; ‘Yau ka tawana Nasareta apunai Iyesu. Diyu ragidai mu Kaiwawomaga ka
eyo.’ Iyesu ripa korosi naureya ikokomupu watai ka eba rowarowa kawaya ko natere
Diyerusa-remu bameya ki pokere Diyu ragidai ropani kawaya ika yawatau kebomawa oka
ki iyabamupu.
21 Ko Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ubumpu apunu Pairasi simupu,
tagubu ke; “Kau yona ‘Diyu ragidai mu Kaiwawomaga ka eyo’, ki kau eba tapena ko kau
yona inako okapena; ‘Apunu yau wagubu da e ka Diyu ragidai mu Kaiwawomaga’.
22 Mu inako tagubu ko apunu Pairasi denai mu tadebu, wagubu ke; “Nau oka badidi
okapuwani ki nau okapuwani kewowena.”
23 Piyara ragidai apeya apeya ki Iyesu ripa korosi naureya ikokomupu kewowena ka
mu e gwedegwedei rikamupu ki damumupu mubo mubo temupu. E midi tatamai bagi
rowarowa kawaya pa painiwagawa umawa ki mu mete wadumupu,
24 tagubu ke; “Dabuwa bagi kawaya yau ki nu eba purupamu ko nu yanuwa munta mo
kwaigamu manako nima si yanuwa ki rabineya yabiri baiyagisi ki e yadini. Mu inako
tagubu ki ka Mamanuga God e okai mosi badidi wagubu ki makeya makeya wenawena.
Oka ki inako wagubu ke; ‘Mu nau gwedegwedeni purumupu mu mubo denemugu dene-
mugu temupu manako yanuwa mo kwaetagubu ki pokaiya mu nau midini tatamai
wadumupu.’
Piyara ragidai yona ki makeya makeya kwaetagubu.

Iyesu e waretai mosi ubupu Iyesu inai inapupu

25 Ripa korosi bameya ka ridi apeya apeya ika ubumawa. Mosi ka Iyesu e eya inai, mosi
ka Iyesu inai ki e yowai, mosi ka apunu Koropasi e wainai si ka Meri, ade mosi ka Meri
Magidarini.
26 Iyesu inai ika uburawa empupu ade e tadeyau kabukabuwa apunai mosi ki e nuwaiya
po eyo ki mete ika uburawa empupu ki ka e inai inako sibu, wagubu ke; “Inani, apunu ki
kau karako gubagapi.”
27 Ade e tadeyawa kabukabuwa apunai ki mete empupu sibu, wagubu ke; “Kau inagi ki
kena.” Iyesu inako wagubu ki pokere mara ki makeya ka e tadeyau kabukabuwa apunai ki
Iyesu inai inapupu manako ewa bananapupu tawaiya kayatagubu manako mu ewapuru
mena idiwa.

Iyesu powena
(Mateyu 27:45-56; Maki 15:33-41; Ruki 23:44-49)

28 Iyesu wainapupu da e upi kuduba kewowena. Ko oragai ragidai Mama-nuga God
e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai takari kawaya oka tampu ki mibai makeya
makeya wenawagana ki nana ka e wagubu ke; “Awana gobani wagau.”
29 Ika wairau ka awana suwakarai mosi si ka winiga karakara kopakai pokaiya minimpu
posiwena ika tampu tondawa ki pokere iyapana dai dabuwa tenai mosi awana ki rabineya
kaumupu manako sikurumupu Iyesu umuneya tamupu.

30 Iyesu umuneya tamupu manako e dabuwa ki remoremopiyawa da kamadubu,
wagubu ke; “Ika kewo-wena.” E inako wagubu kuwena manako e nonai toporuwena
powena.

Piyara apunai mosi Iyesu ta were ugwadubu

31 Mara karako ka bagibagi siyarai, ki pokere Diyu ragidai poraga bani yo gwedegwede
kuduba tepiyamu tawiya-tagamu okukunatagamu da marawani ki ka mu maramaga
kawai da mu pa aiyata idiwana marai. Diyu ragidai dai karako kayatagubu apunu Pairasi
bameya bautagubu manako simupu, tagubu ke; “Kau badidi wainapiyei? Marawani ka nu
maranuga kawai da nu pa idiwana marai ki pokere nu nuwa-nugu ka wi piyara ragidai
karako kaiwagi iyapana ripa korosi naureya ikokotampu ki mu kerapumaga suwanai
gaipumuri da mu garugaru mena popotagisi manako mu kwakwarepu-maga karako mena
tepumuri kaiwagi ononotamuri.”

32 Kaiwawo Pairasi wagubu da baganai manako e piyara ragidai dai tonotapu kay-
atagubu ripa korosi wateya bautagubu manako apunu ki Iyesu madanai daikere uburawa
ki e kerarai suwanai gaimupu manako ewa e waretai ki e kerarai suwanai mete gaimupu.

33 Mu Iyesu bameya bautagubu ko e ororeya mena powena emupu ki pokere e kerarai
suwanai ki mu eba gaimupu,

34 ko piyara apunai ki mosi ta wadubu kanibu Iyesu madaneya ugwadubu baura manako
e darai ade e awanai ki garugaru mena bauwena kayawena.

35 (Nau yau kuduba nau naubo yabunere matarau badidi empuwani ki nau karako oka
pokaiya tarakani da wi ki mete wainapamana sumapamana ki nana. Nau kataineya da
nau karako suwagubuwani ki kuduba mibai.)

36 Piyara ragidai Iyesu kerarai suwanai eba gaimupu ki mu Mamanuga God naiya Iyesu
nene badidi wagubu oka tampu ki makeya kwaetagubu. Oka ki mosi inako wagubu ke; ‘E
suwanai mo ki mu eba minimupu kaiyara’.

37 Ade Mamanuga God e okai mosi takari kawaya tampu ka yau kena; ‘Ta were
ugwadumpu apunai ki mu yabumugere empomoto.’

Mu Iyesu kwakwarepui ragu tamupu
(Mateyu 27:57-61; Maki 15:42-47; Ruki 23:50-56)

38 Tawana Arimateya mu apunu-maga mosi si ka Diyosepa. E Iyesu sumapiyawa ko
e Diyu ragidai mu kawakawaimuguma mu kudumugu mete wainapiyawa ki pokere
e Iyesu sisiyai matarau eba wagawa umawa. Karako ka e ubupu kaiwawo Pairasi
bameya kayawena Iyesu kwakwarepui wadana ononopana ki manui wadubu manako
ewa kayawena Iyesu kwakwarepui ripa korosi naureya rikapupu.

39 Apunu mosi si ka Nikodimasi. E naiya Iyesu bameya kemorau bauwena apunai ki
kena. E karako ripa otai aurai bagi kawaya mo wadubu mete ika bauwena. Ripa otai ki ka
bisi kawaya igwa posiwena ki bitai maba.

40 Iyapana apeya ki Iyesu kwakwarepui wadumupu ripa otai pokaiya monagamupu
manako ewa aukwara tenai rowarowa kawaya mo wadumpu e midi kwakwarepui
kuduba painimupu. Diyu ragidai popotagamu ki ka mu inako kwaetagamu were onono-
tamiyamu.

41 Ripa korosi naureya minimpu poyo ki watai bameya ka ragu waunai mosi ika
uburawa ki rabineya iyapana mosi naiya ika eba ononomupu.

42 Marawani ka Diyu ragidai mu aiyatamaga kawaya ki marai ki pokere iyapana apeya
ki karako Iyesu kwakwarepui wadumpu ragu ki rabineya tamupu.

20

Iyesu powena, ko ade iyawena kipu ubupu
(Mateyu 28:1-8; Maki 16:1-8; Ruki 24:1-12)

1 Pura kawaiya, nawaru sisipui teyanawa makeya ka ridi mosi si ka Meri Magidarini kipu
ubupu ragu ki rabineya Iyesu kwakwarepui tampu ki empana kayawena. E ika bauwena
manako bowa kawaya ki ragu minimpu bodampu ki gwairiwena empupu.

2 Empiyawa da kamadubu ka e garugaru mena wirawena kayawena apunu Saimoni
si daikere ka Pita ade Iyesu e tadeyau kabukabuwa apunai mosi ki Iyesu nuwaiya po
apunai ki mete kina mu bamamugu bauwena. Bauwena manako tadebu, wagubu ke; “Nu
Kaiwawonuga e kwakwarepui ragu rabineya tamupu ki mu wadumupu kayatagubu bani
tamupu ko ki nau eba kataineya.”

3 Mu yona ki wainamupu ka apunu Pita e waretai ki mete kina kimpu ubumpu garugaru
mena ragu ki empa-mana ki nana kayatagubu.

4 Mu garu-garupamawa ko e waretai ki yabiri ragu bauwena ko Pita ewa bauwena.

5 Yabiri bauwena apunai ki tapu kekera ragu rabineya yabu tapu manako e Iyesu
gerowoi mena ika ukwarawa empupu. Ko e ragu rabineya eba kanibu ko matarau ika
uburawa.
6 Apunu Saimoni si daikere ka Pita ewa bauwena ragu rabineya garugaru mena ku-
tokuto kanibu yabu tapu manako e mete kina gerowo mena ika ukwarawa empupu.
7 Aukwara tenai mosi ki mu Iyesu debaiya painimupu ki ika bonipupu daikere uk-
warawa empupu. Gerowoi ki daikere ukwarawa empupu.
8 Yabiri bauwena apunai ki e mete ragu rabineya kaimupu manako e mete empupu
sumapupu.
9 Oragai ragidai Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai Iyesu
iyawagana kirana uburana yonai takari kawaya tagubu oka tampu ki ka apunu Pita ade e
waretai ki mu naiya eba kataimugu.
10 Mu ragu ki kamadumpu manako wiratagubu mu mubo tawamugu ade kayatagubu.

Ridi Meri Magidarini Iyesu matarau empupu
(Mateyu 28:9-10; Maki 16:9-14)

11 Ko ridi Meri Magidarini ragu madaneya ika yadi kirawa uburawa manako e tapu
kekera ragu rabineya yabu tapu,
12 manako aneya apeya mu midimaga tatamai poe utatagubu ki ika ragu rabineya idiwa
emitapu. Aneya mosi ka Iyesu naiya ukwarawa watai debaiya tondawa ko mosi ka e
ukwarawa watai kerareya tondawa.
13 Aneya ki Meri emupu manako simupu, tagubu ke; “Ridi, kau gwede yadi kirei?”
Ko e denai wagubu ke; “Nau Kaiwawoni powena ko mu e kwakware-pui wadumpu
kayatagubu bani tamupu ki nau eba kataineya ki pokere nau yadi kirakani.”
14 E inako wagubu manako wirawena apunu mosi ika tagaiya uburawa ki empupu.
Apunu ki ka Iyesu ko Meri e gogopupu.
15 Gogopiyawa ko Iyesu ubupu ridi Meri empupu manako sibu, wagubu ke; “Ridi, kau
gwede yadi kirei? Kau nima kwaenepiyei?”
Meri wainapupu da apunu ki ka waira ki kwayubapiyau apunai mosi ki pokere denai e
sibu, wagubu ke: “Bada, e kwakwarepui ki kau wadibi kayanugibi bo? Ki kau bani tapi ki
kabuwasini da nau kayasugani yadani.”
16 Ko Iyesu denai Meri sibu, wagubu ke; “Meri.”
Ki makeya ka ridi Meri wirawena Iyesu naigida mena empiyawa manako e bonanai
kawaya e yonai Iburu were wagubu ke; “Raboni.” (Ki ka; ‘Sidiyei Kabukabuwa Apunai.’)
17 Ko Iyesu e sibu, wagubu ke; “Kau nau midini eba wadi mibai ka nau waunitau nau Ma-
mai bameya ade kayasugani. Ko karako kayanuwagi nau yowaniyoma nau sumasiniyamu
ragidai ki mu tade, nuwagi ke; ‘Iyesu wagubu ke; Nau wirasugani kayasugani nau Mamai
God bameya, nau yo wi ewapuru Mamanuga God e bameya.”
18 Iyesu inako wagubu manako ridi Meri Magidarini kipu ubupu kayawena Iyesu
tadeyau kabukabuwa ragidai mu bamamugu bauwena manako tadebu, wagubu ke; “Nu
Kaiwawonuga nau matarau empuwani.” E inako wagubu manako Iyesu badidi sibu ki
makeya makeya e mu mete tadebu.

Iyesu tadeyau kabukabuwa ragidai e eya matarau emupu
(Mateyu 28:16-20; Maki 16:14-18; Ruki 24:36-49)

19 Pura kawai ki kemoreya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai Diyu ragidai
kudumugu mu tawamaga rabineya gudu umamupu idiwa. Mu gudu umamupu idiwa ko
Iyesu bani bauwena mu paunamugu uburawa manako yona inako tadebu, wagubu ke;
“Wi notaga kwarisiyagisi kudu eba wainapiyoi ko nuwabagi rabineya idiwoi.”
20 E inako wagubu, manako e idai daikere daikere e madanai mete ugwadumpu baura
ki watai mu kabuwatapu emupu. Emupu ka mu e mamamai ebotau wainamupu manako
tagubu ke; “Kaiwawonuga, kau mibai baunugibi.”
21 Ko Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; “Wi notaga kwarisiyagisi kudu eba wainapiyoi
ko nuwabagi rabineya idiwoi. Nau Mamai naiya nau tonosinibu kawapuwani ki maba
karako nau wi mete tononiyakani.”
22 E inako wagubu, manako e umunai aurai pokaiya mu puwatapu, wagubu ke; “Ma-
manuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya ki nau karako negeyakani ki wi wadumuri.”
23 Ade wagubu ke; “Wi iyapana bera-maga berokoi mo empumuri manako nau kasi-
yarani pokaiya surupumuri ki ka nau mu beramaga berokoi ki mete surupani kewoy-
agisi. Ko wi iyapana beramaga berokoi mo empumuri ko nau kasiyarani pokaiya eba
surupumuri ki ka nau mete kina mu beramaga berokoi ki eba surupani.” Iyesu inako
tadebu.

Apunu Tomasi e notai apeya apeya

24 Iyesu ika mu bamamugu bauwena ki makeya ka e tadeyau kabukabuwa ragidai ida
esida kewowena kerapu apeya (12) ki apunai mosi si Tomasi si daikere ka Nasuruwa
simupu ki tawana mo kayawena.
25 E ewa bauwena manako e kowaiyoma e simupu, tagubu ke; “Nu Kaiwawonuga ade
iyawena yewe bamanugu bauwena ki nu yabunugere matarau emipi.” Mu inako tagubu
ko apunu Tomasi denai wagubu ke; “E idai ikoko pokaiya minimupu watai ki nau empena
nau idani gurai wateya tapena ade e madaneya ugwadumpu wateya nau idani kweupena
ki nau wi sumanibena. Ko wi iwagubu ki nau eba sumapakani.”
26 Pura eyaka mena kewowena eweya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai apunu
Tomasi mete kina gudu umampu tawa rabineya idiwa manako Iyesu ade bani bauwena
mu paunamugu ubupu, wagubu ke; “Wi notaga kwarisi-yagisi kudu eba wainapiyoi ko
nuwabagi rabineya idiwoi.”
27 E inako wagubu manako wirawena apunu Tomasi empupu sibu, wagubu ke; “Kau
idagi gurai yewe tari nau idani emani. Kau idagi yewe roronapi nau madanineya kweupi.
Kau nau eba sumasinibi ko karako kau notagi apeya apeya ki kamadi kau notagi eyaka
mena nau sumasiniyowa.”
28 Apunu Tomasi yona ki wainapupu ka e denai Iyesu sibu, wagubu ke; “Kaiwawoni. Kau
ka nau Kaiwawoni, kau ka God.”
29 Ko Iyesu ubupu apunu Tomasi ade sibu, wagubu ke; “Kau nau matarau emisinibi ki
pokere nau sumasinibi. Iyapana nau eba emisini-yamu ko pa sumasiniyamu ki ka mu
mamamatogomono idiwono.” Iyesu inako wagubu.

Apunu Diyoni oka yau tapu ki kerarai

30 Iyesu ubupu nu nidiyawa kabu-kabuwa ragidai nu yabunugu matakira ropani
kawaya kwaewagawa empemeya ko oka yau rabineya ka nau ki dai mena okapuwani.
31 Ko wi naigida mena kataigamana wetawetara ki nana da Iyesu e ka nu Iya Negeyana
Apunai Keriso ade e ka Mamanuga God e eya Gubagai ki pokere ka nau karako oka yau
mena okapakani. Wi e sumapiyoi idiwoi ki ka wi e si pokaiya iya waunai wadumuri idiwoi.

21

Iyesu e kowakowaiyoma bamamugu ade matarawena

1 Ki eweya ka Iyesu kaburu kawaya Taibiriyasi papateya e tadeyau kabukabuwa ragidai
mu bamamugu ade matarawena.
2 Apunu Saimoni si daikere ka Pita yo apunu Tomasi e si mu Nasuruwa simupu yo natere
Kainani tawana Gariri rabineya mu apunumaga mosi si ka Nataniyero yo apunu Tabadi e
gubagai-yoma apeya yo Iyesu e tadeyau kabu-kabuwa ragidai apeya dai mete kina ki mu
kuduba ewapuru mena ika dibi-mupu idiwa,
3 manako apunu Pita ubupu e kowaiyoma ki tadebu, wagubu ke; “Nau karako raubiyo
nene kayasugani.”
“Ki baganai, nu mete kaigamu.”
Mu ewapuru mena kaimpu waka rabineya yampu manako kemora ki rabineya kaburu
kawareya raubiyo nene puwaritagamawa kaiwa idiwa da nawaru puruwena ko mu
raubiyo mo eba wadu-mupu.
4 Madega wauni posiwagawa makeya ka Iyesu ika bauwena kaburu papateya uburawa
ko e tadeyau kabu-kabuwa ragidai ki mu e gogomupu.
5 Gogopamawa ko e wena siyapu, wagubu ke; “Edamani, wi raubiyo dai tempu bo pa
mena?”
Ko mu denai e simupu, tagubu ke; “Pa mena, nu mo eba wadimipi.”
6 Mu inako tagubu manako Iyesu denai wagubu ke; “Wi puwari wadu-muri waka
madanai idanuga garu deneya kwenupumuri ki ka wi raubiyo dai tepumuri.” Mu e
umunui wadumupu puwari wadumpu kaburu rabineya ade kwenumupu manako ki
makeya ka raubiyo puwari posiwena mu tainipa-mana ko bisi kawaya.
7 Iyesu e tadeyau kabukabuwa apunai mosi ki Iyesu nuwaiya po eyo ki wirawena apunu
Pita sibu, wagubu ke; “Ki ka nu Kaiwawonuga bauwena diyayai.” Apunu Pita yona ki
wainapupu ka e midi tatamai rikapupu tapu ki garugaru mena e naureya ade umapu
manako e Iyesu diriwai kaburu sikipupu e bameya kayawena.
8 Ko Pita e kowai-yoma e eweya waka kawareya puwari tainipamawa kebomawa.
Kaburu papasi ka eba rowarowa ko bamanugutau.
9 Mu kaburu papateya bautagubu ka mu raubiyo dai matau kapusiratagubu urawa
emupu ade bani dai mete ika emupu.

10 Ko Iyesu mu tadebu, wagubu ke; “Raubiyo karako temupu ki dai mete tepumuri
kebomuri pasumuri.”
11 Apunu Saimoni si daikere ka Pita kanibu waka kawareya yapu puwari ki tainipupu
papateya ade bauwena. Puwari ki rabineya ka raubiyo kawakawai ropani kawaya (153)
ika uburawa. Ki ka bisi kawaya ko puwari ki eba puru-wena.
12 Ko Iyesu mu tadebu, wagubu ke; “Kebomuri bani dai kupumuri.” E tadeyau kabuk-
abuwa ragidai e manu-pamana ko mu kuduba kataimugu da e ka mu Kaiwawomaga ki
pokere mu mo e eba manumupu, tagubu ke; “Kau ka nima?”
13 Ko Iyesu kanibu bani ki raubiyo mete tepupu mu tagebu.
14 Iyesu powena ade iyawena kipu ubupu eweya ka e yabiri e tadeyau kabukabuwa
ragidai mu bamamugu matarawena, paunau mo ade matara-wena, ade karako ade
matarawena yau kena.

Iyesu apunu Pita mete yonatagamawa

15 Mu kupetagamawa da kewowena eweya ka Iyesu apunu Saimoni si daikere ka Pita
inako sibu, wagubu ke; “Apunu Diyoni e gubagai Saimoni, nau karako kau nidiyani
wainapi; Kau kowagiyoma yau kuduba nau nota kwarikwarisisiniyamu ko kau notagi
nau bamaneya ka mu notamaga maba bo kau notagi ka ade kawaya esida nau nota
kwarikwarisisiniyei?”
Iyesu inako wagubu ko Pita denai wagubu ke; “Ena, Kaiwawoni, kau kataigeya da nau
nuwaneya po kau.”
Pita inako wagubu manako Iyesu denai e ade sibu, wagubu ke; “Baganai, nau papaniy-
oma sipi ki kuduba kau naigida mena kwayubatamiyowa.”
16 E inako wagubu manako Pita ade manu-pupu, wagubu ke; “Apunu Diyoni e gubagai
Saimoni, kau nau nota kwari-kwarisisiniyei bo pa mena?”
“Ena, Kaiwawoni, kau kataigeya da nau nuwaneya po kau.”
Pita kawareya inako ade wagubu manako Iyesu e ade sibu, wagubu ke; “Baganai, nau
papaniyoma sipi ki kau naigida mena kwayubatamiyowa.”
17 Ki eweya ka Iyesu apunu Pita kawareya ade manupupu, wagubu ke; “Apunu Diyoni e
gubagai Saimoni, kau nau nota kwarikwarisisiniyei bo pa mena?”
Iyesu Pita mara apeya eyaka inako manupiyawa ka Pita nuwaboyawena manako e denai
Iyesu sibu, wagubu ke; “Kaiwawoni, gwedegwede kuduba ki kau kataigeya ki pokere nau
nuwaneya po kau ki kau mete kataigeya.”
Pita inako wagubu manako Iyesu denai e ade sibu, wagubu ke; “Baganai, nau papaniy-
oma sipi ki kau naigida mena kwayubatamiyowa.
18 Nau yona mibai kau nidiyani wainapi; Kau yaraga tondeya makeya ki kau gwedeg-
wedegi tepiyeya asusu kau kaubo nuwageya kayanugana wainapiyeya ki umeya. Ko
karako kau kawayanugibi makeya ka iyapana mosi baiyagisi kau idagi roronapipi
ki yadini doko manako kau eba nuwageya kayanugana tawanai ki e kau tononiyoto
kayanuwagi.”
19 Iyesu yona ki wagubu ki ka e apunu Pita ewa badidi maba powagana Mamanuga God
e si tepapana ki nana ki waigugui wagubu. Iyesu yona ki wagubu kewowena ka e apunu
Pita ade sibu wagubu ke; “Kau karako nau ewaneya yabodowa.”

Nau Diyoni sisiyani Iyesu wagubu

20 Apunu Pita wirawena manako Iyesu e tadeyau kabukabuwa apunai mosi ki Iyesu
nuwaiya po apunai ki ika ewamugu yabadawa empupu. Apunu ki ka naiya kupe siyarai
ki kawareya riyawena kanibu Iyesu madaneya tondubu manako manupupu, wagubu ke;
‘Kaiwawoni, kau yogogi wagana apunai ka nima?’ Iyesu yo Pita mu ewamugu kaniyawa
apunai ki kena ka nau Diyoni oka yau tarakani.
21 Apunu Pita nau emisinibu manako e wirawena Iyesu manupupu, wagubu ke; “Kaiwa-
woni, ko ade apunu yau bameya ka gwede wenayagisi?”
22 Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Nau nuwaneya e tondana kaniyana da nau ade
wirasugana bausugana makeya ki ka nau naubo mena ko ki ka eba kau nene da kau ki
katainuwagi. Ko kau nau mena ewaneya yabodowa.”
23 Iyesu yona ki wagubu ki pokere e sumapemei ragidai nu paunanugu ka yona
kawayawena kayawena da nau Diyoni eba posugana ki nana. Ko Iyesu eba ki nene wagubu
ko e wagubu ke; ‘Nau nuwaneya e tondana kaniyana da nau wirasugana bausugana
makeya ki ka nau naubo mena.’ E yona ki wagubu ki ka e nau Diyoni nau sisiyani wagubu.
24 Nau Diyoni yona yau suwagakani ade oka yau tarakani ko wi kuduba kataigau da nau
yona mibai mena suwagakani.

25 Iyesu gwedegwede marai kawai badidi kwaewagawa ki ka nau dai mena yewe oka-
puwani. Nu e gwedegwede kuduba kwaewena ki makeya makeya oka pokaiya tampena ki
ka tawana tawana, madega kauwagau madega posiwagau kuduba e okai ki posiwagubena.
Ika kewowena.

BUSUSU
Iyesu Tonotapu Ragidai mu bususumaga
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Iyesu Tonotapu Ragidai mu bususumaga ka apunu Ruki e okapupu. Iyesu sumapamawa ragidai baididi kwaetagamawa Iyesu sisiyai iyapana badidi maba tademawa iwa ki bususui ropani kawaya oka yau rabineya. Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya tonopupu iyapana kawarimugu minibu siwa kasiyara tagebu manako kasiyara ki pokaiya ka mu matakira ebo ebo kwaetagamawa iwa.

Oka debai empamana ki kabuwai

Bususu yau kerarai *1:1-26*
Mu upimaga natere Diyerusaremu rabineya *2:1-8:3*
Mu upimaga tawana Diyudiya yo Sameriya rabineya *8:4-12:25*
Apunu Poru yabiri kayawena upiwagawa umawa *13:1-14:28*
Apunu Poru natere Diyerusaremu kayawena *15:1-35*
Apunu Poru paunau kayawena upiwagawa umawa *15:36-18:22*
Apunu Poru siyarai kayawena upiwagawa umawa *18:23-21:16*
Apunu Poru diburawena *21:17-28:31*

Iyesu e kowakowaiyoma bamamugu matarawagawa

1-2 Kaiwa kaiwa nau waretani Teopirasi. Iyesu e upi kerarai birika-pupu badidi kwaewagawa e iyapana-iyoma badidi tadeyawa kabukabuwa yarawa da kwauneya Mamanuga God e kasiyarai pokaiya kunumau yapu kayawena ki sisiyai kuduba nau naiya mena oka pokaiya kau kabuwanibuwani kewowena. Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki kasiyarai pokaiya ka e ubupu e winetapu tonotapu ragidai gwaiyaba tadebu manako ewa kunumau yapu kayawena.

3 E powena ade iya-wena kipu ubupu manako mara apunai apeya (40) ki rabineya ka e mareya mareya mu bamamugu matarawagawa matakira ebo ebo kwaewagawa da mu e iyawena kipu ubupu ki mibai mu mubo yabumugere naigida mena empamana ki nana. E mu bamamugu bauwagawa manako Mamanuga God e gari rabineya e kasiyarai pokaiya idiwana ki sisiyai mu tadeyawa.

4 Mara mosi ka e mu bananatapu mete kupetagamawa idiwa da paunau ka e ubupu mu tadebu, wagubu ke; “Wi natere Diyerusaremu eba kamadumuri ko Mamanuga God e puyo mo wi nege-yana gwaiyabai wagubu ki nawanai mena ika idiwoi. Puyo ki sisiyai nau ororeya mena wi nidibuwani kewo-wena.

5 Apunu Diyoni ubupu awana pokaiya wi siruwanibu ko waunitau ka Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya kaworoto wi siruwaniyoto manako kasiyara negeni.” Iyesu inako wagubu.

Iyesu kunumau yapu kayawena

6 Mu banabananatagubu mete idiwa manako mu e manumupu, tagubu ke; “Kaiwawonuga, kau gwede mara nu Isiraero ragidai nu bitanuga rikapi da nu bodanuguma bagi kawaya idiwa ki maba nu mete ade inako idiwomu? Kau gwede waunitau nu negeyana nuwagibi ki kau yau nene nuwagibi bo?”

7 Mu inako manumupu ko Iyesu denai wagubu ke; “Mara ki kena ki ka eba wi kataigau da wi kataiwagi. Mamanuga God e ebo mena gwede madega bo gwede mara e ebo kasiyarai pokaiya naiya mena winepupu tapu ki e mena kataiya.

8 Ko e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki kaworoto wi kawarigau miniyoto siwa kasiyara negeni manako ewa ki wi kaiwagi natere Diyerusaremu rabineya, tawana Diyudiya rabineya, tawana Sameriya rabineya, manako tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ki inako kaiwagi wi yabugere badidi emupu bo wi wenagugere badidi wainamupu ki kuduba iyapana tadeyoi iwoi.”

9 Iyesu yona ki wagubu kewowena ka Mamanuga God e wadubu tepapupu manako e kunumau yarawa mu yabu-mugere empamawa yarawa da oroguma gwaiya tewena kayawena manako mu e ewa mo eba emupu.

10 Mu kunumau esida yarawa ki empamawa idiwa manako iyapana apeya mu midimaga tatamai poe utatagubu ki garugaru mena bautagubu ika madanimugu ubumpu, tagubu ke;

11 “Tawana Gariri ragidai, wi gwede nana yewe ubumu kunumau esida yabu tamiyamu? Apunu Iyesu karako wi kamadinibu Mamanuga God e kasiyarai pokaiya kipu ubupu kunumau yapu kayawena. Ko e kipu ubupu kayawena emupu ki maba ka e ewa marai mosi ade wirayagisi baiyagisi.” Iyapana apeya ki inako tagubu.

Apunu Diyudiyasi e watai apunu Mataiyasi wadubu

12 Mu yona ki wainamupu ka mu wiratagubu ripa 'oripi' wenatagubu kweyai ki kamad-
umpu manako natere Diyerusaremu ade kayatagubu. (Natere Diyerusaremu ki ka eba
uwama.)
13 Mu natere Diyerusaremu bautagubu, manako ukwapamawa tawai ki rabinai tetaiya
mo yamupu. Iyapana ki mu simaga ka yau kena: apunu Pita, apunu Diyoni, apunu
Diyemesi, apunu Enduru, apunu Piripo, apunu Tomasi, apunu Batoromaiya, apunu
Mateyu, apunu Arapiyesi e gubagai si ka Diyemesi, apunu Saimoni (e ka iyapana waira-
maga gwandagi wagau ki apunai mosi), ade apunu Diyemesi e gubagai si ka Diyudiyasi.
14 Iyapana ki kena, ridi dai ki, Iyesu inai, ade Iyesu e eya yowa-iyoma mete kina ki
mu maramara dibipamawa idiwa mu nuwamaga notamaga eyaka mena Mamanuga God
bameya guriguritagamawa idiwa.
15 Mara ki makeya ka Iyesu suma-pamawa ragidai kuduba apunai ida daikere ke-
wowena daikere eyaka mena (120) ewapuru mena idiwa manako apunu Pita mu pauna-
mugu ubupu,
16-17 dimawena, wagubu ke; "Iyapana-niyoma, takari kawaya ka Mamanuga God e Keyai
Tanai Bagi Kawaya oragai apunai Dewida kabuwapupu da e uburana apunu ki ewa Iyesu
wadamana yawatai iyapana kabuwatamana ki e sisiyai matarau wagana ki nana. Oragai
apunai Dewida Mamanuga God e okai badidi tapu ki mibai wana wenawena. Apunu
Diyudiyasi e ka nu waretanuga. Nu Kaiwawonuga ubupu e mete wine-pupu ade e upi ka
nu upinuga mete eyaka mena."
18 (Apunu Diyudiyasi e bera berokoi mo kwaewena manako denai bowa madai
kwemupu ki pokaiya ka e waira mo gimarapupu. Waira ki kawareya ka e gobere supu
powena manako e romodoi sukwanawena e rewonai matarau bauwena.
19 Natere Diyerusa-remu rabineya ka iyapana kuduba e powena sisiyai ki wainamupu
manako mu yonamugere ka mu waira ki si 'Akerodama' simupu, ki ka; 'Apunu darai waira
yau wadubu.)
20 Apunu Pita ade wagubu ke; "Oragai apunai Dewida e ubupu Oka Umayo rabineya oka
yau tapu, wagubu ke;
'E tawai gabo uburono da iyapana ewa tawa ki rabineya eba idiwono.'
Ade oka mosi tapu, wagubu ke;
'E watai ka apunu mosi yadini.'
21-22 Oragai apunai Dewida oka inako tapu ki pokere apunu mosi karako uburoto apunu
Diyudiyasi e watai yadini manako nu mete ubumamu Iyesu iyawena kipu ubupu ki
sisiyai iyapana tadeyomu iwomu. Ko apunu asusu mo inako eba uburoto ko apunu
mosi ki apunu Diyoni iyapana siruwatamiyawa ki e idai kerarai empupu mete
idiweya yameya da paunau nu Kaiwawonuga Iyesu Mamanuga God e kasiyarai
pokaiya kipu ubupu kayawena ki mete empupu, apunu ki mosi karako uburoto nu
mete inako iwomu."
23 Apunu Pita yona ki wagubu kewowena ka mu ubumpu iyapana apeya mu simaga
tagubu. Mosi ka Diyosepa si daikere ka Basabasi tagubu. (E si mosi ka Diyastasi). Ade
apunu mosi ka Mataiyasi.
24-25 Mu simaga inako nakamupu manako guriguri-tagubu, tagubu ke; "Kaiwawonuga,
kau iyapana kuduba nu nuwanuga notanuga empiyei. Kau apunu Diyudiyasi nu mete
winenibi da e nu mete iwana kau upigi kwaigamana ki nana. E kwaewena siyasiya ki
pokere powena e ebo kayawagana tawanai ki kayawena. Ko kau karako kabuwaniyo; Kau
nima winepipi da e karako uburoto apunu Diyudiyasi e watai yadini?"
26 Mu inako guriguritagamawa da kamadumpu, kimpu ubumpu yanuwa marai munta
mo kwaetagubu manako ki pokaiya ka mu apunu Mataiyasi e si bananamupu, ki pokere e
kanibu Iyesu tonotapu ragidai ida esida kewowena kerapu eyaka mena ki mu naurimugu
ubupu.

2

Mamanuga God e eya Keyai kawapu mu kawarimugu minibu siwa

1 Mara si tagamu ke 'Pentikosi' ki bauwena ka Iyesu sumapamawa ragidai kuduba wata
eyaka mena mo dibimupu idiwa,
2 manako nusuru obo maba ki mumugarai kunumau kawapu tawa rabineya posiwena
wainamupu.
3 Wainamupu manako mata nonarai maba kawapu iyarau daburiwena iyapana kuduba
ki eyaka eyaka mu debamugu debamugu beuwena kaya-wena.

4 Mu debamugu debamugu beuwagawa kayawagawa manako Mamanuga God e
eya Keyai Tanai Bagi Kawaya ki iyapana eyaka eyaka ki mu rabinamugu supu tanai
minibu siwa manako mu tenawarimaga wirawena yona yona kuduba ki mu naiya eba
kataitagubu ki mu mete tagamawa. Mamanuga God e Keyai badidi kwae-wagawa ki mu e
kasiyarai pokaiya deneya deneya tagamawa.
5 Mara ki makeya ka Diyu ragidai ropani kawaya ki Mamanuga God e nene wainapa-
mawa tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau were bautagubu
karako natere Diyerusaremu rabineya idiwa.
6 Mu mumugara ki wainapamawa ka iyapana ropani kawaya ki garugaru mena kimpu
ubumpu empamana diriwai bautagubu. Iyesu sumapamawa ragidai ubumpu tawana
kudubai ragidai ki mu yonamaga ebo ebo tagamawa ki mu wainamupu ki pokere iyapana
ki mu notamaga kowena kodabamaga kamupu,
7 babatagamawa, tagamawa ke; "Iyapana yau tagamu ki mu kuduba ka tawana Gariri
ragidai,
8 ko mu gwede ba yona ebo ebo kuduba tagamu ade nu nuga yewe baigibi ragidai nu
yonanuga mete tagamu wainapemei?
9 Nu ka tawana tawana Pasiya yo Midiya yo Iramu yo Mesuputamiya yo Diyudiya yo
Kapadokiya yo Pontasi yo Aisiya ragidai.
10 Ade nu dai ka tawana Pirigiya yo Pampiriyo yo Idipi yo Ribiya tawana Sairini bameya
ki ragidai. Ade nu dai ka natere Roumi were baigibi.
11 Mibai, nu dai ka Diyu ragidai ade nu dai ka iyapana kwaiyanai karako Diyu ragidai
mu bususumaga ki mete kataigibi mibimipi ragidai. Nu dai ka tawana Kureta yo Araibiya
ragidai kebompi baigibi mete yewe idiwei. Ko Mamanuga God e badidi bagi kawaya
kwaewena ki sisiyai iyapana yau karako nu nubo nubo yonanugere tagamu wainapemei."
12 Iyapana ki inako tagubu manako mu notamaga kowena baba-tagubu mu mubo deni
deni manu kasiwaratagamawa, tagamawa ke; "Iyapana yau yona yona badidi katai-
tagubu were tagamu ki mibai ka badidi?"
13 Ko iyapana dai ki ubumpu Iyesu sumapamawa ragidai bainamatamawa, tagamawa
ke; "Mu ka bani awana suwakarai mo kubamupu ki pokere mu yabaramaga babawena
tagamu."

Apunu Pita dimawena

14 Ki makeya ka apunu Pita Iyesu tonotapu ragidai ida esida kewowena kerapu eyaka
mena mete ubumupu manako e bonanai ragiragi kawaya wagubu ke; "Diyu ragidai,
natere Diyerusaremu kuduba mete kina, wi karako badidi empiyamu ki mibai nau karako
nidiyani wi wenagugere naigida mena wainapumuri.
15 Wi wainapiyamu da nu awana suwakarai mo kubamipi manako nu yabaranuga
babawena nidiyamu. Ko nu awana mo eba kuba-mipi. Yau ka didiburu mena. Awana
kubamana madegai ki eba wadubu.
16 Ko wi karako badidi empiyamu ki ka Mamanuga God takari kawaya e bonanai
wainapiyawa wagawa apunai Diyowero kabuwapupu.
17 Oragai apunai Diyowero oka yau tapu, wagubu ke;
'Mamanuga God e wagau; Mara kwauneya ka nau yau kwaesugani; Tawana tawana
kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ki nau Keyaini tonopani iyapana
kuduba mu kawarimugu miniyoto siwa kasiyara tageni manako nau kasiyarani
pokaiya ka wi gubagaguma ade wi peteguma nau bonanani wainapomono matarau
togomono, wi yaragaguma gwedegwede marai kawai waro were maba empomono
ade iyapana magurai mete warotogomono.
18 Mibai, mara ki makeya ka nau bigabiganiyoma uratanai yo ridai nau Keyaini mete
tageyani mu kawarimugu miniyoto siwa manako mu nau kasiyarani pokaiya
ubumoto nau bonanani wainapomono matarau togomono.
19 Nau suwagani manako nau matakirani ebo ebo kunumau baitagisi kayatagisi. Nau
wairau mete kwaesugani ki wi empumuri manako wi notaga koyagisi. Dara, mata
nonarai, gwisi kawaya ki wi empumuri.
20 Madega sisipupoto ki wi empumuri. Siragamu tanai dara maba daragayagisi ki wi
empumuri manako ki eweya ka nau marani kawaya ki baiyagisi. Wi Kaiwawoga
nau marani tanai bagi kawaya ki baiyagisi.
21 Mara ki makeya ka iyapana nima yagisi ke; 'Kaiwawoni ke, kau iyasini', nima inako
yagisi ki nau e waitapani iya waunai kweyani.' "
22 Apunu Pita Mamanuga God e okai ki kawareya inako wagubu manako ade dimawena,
wagubu ke; "Tawana Isiraero ragidai, nau yonani yau suwagani wainapumuri; Tawana
Nasareta mu apunumaga Iyesu e ka Mamanuga God e kasiyarai pokaiya upiwagawa

umawa wi paunagau matakira marai kawai ebo ebo kwaewagawa da wi ki empamana manako kataigamana da Mamanuga God e tonopupu bauwena. E matakirai ebo ebo kwaewagawa ki kuduba wi emupu kewowena.

23 Ko Mamanuga God e naiya mena e ebo nuwai notai pokaiya wainapupu da baganai ki pokere e apunu Iyesu wi idaga rabineya tapu. Wi e minimana po wainamupu ki pokere wi e wadumupu iyapana berokoi Mamanuga God eba kataimugu ragidai mu idamaga rabineya e tamupu manako mu ubumpu wi iwagubu umunugere e ripa korosi naureya minimupu poyo.

24 E powena ko Mamanuga God po makari rikapupu da e iyawena kipu ubupu, mibai ka po tawanai ki kasiyarai ka maraitau erida e wadana doko ki eba baganai.

25 Takari kawaya ka oragai apunai Dewida ubupu Iyesu nene wagubu ke;

‘Nau Kaiwawoni maramara nau gwanawasiniyau tondau ki nau empakani. Nau rabinani bigawagana ki nana ka e nau madanani garu deneya nau togisiniyau uburau.

26 Ki pokere, nau nuwani notani bagiwena ade nau yonani mibi mamamai mete suwagakani. Nau posugani ko nau notani eba koyagisi. Nau kataineya da nau ade iyasugani kirani uburani.

27 Nau po tawaneya kayasugani ko nau deni mena eba posugani. Kau kiya bigabigagi apunai mibai ka nau ki pokere nau kataineya da kau nau eba kamadisini. Nau midini kwakwarepuni ka uruba rabineya eba puwayagisi.

28 Iya yawatai ki kau nau kabuwasinibi kewowena. Kau gwanawasiniyei tondei ki pokere nau mamama kawaya waina-pakani.’ ”

29 Apunu Pita Mamanuga God e okai kawareya inako wagubu ade dimawena, wagubu ke; “Iyapananiyoma, nau karako yona ki mibai matarau suwagani ki wi wainapumuri. Nu bodanuga Dewida e naiya mena powena ononomupu. E ononomupu watai ki nu bamanugu yewena.

30 Ko e ka Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa ki apunai ki pokere Mamanuga God naiya badidi gwaiyaba sibu ki kuduba apunu Dewida e kataiya. Takari kawaya ka Mamanuga God wagubu da apunu Dewida e momai mosi aita ewa uburoto manako Dewida e watai yadini kaiwawo-yagisi.

31 Gwedegwede kuduba aita ewa wenawagana ki kuduba oragai apunai Dewida e kataiwena ki pokere e wagubu da, ‘Nau po tawaneya kaya-sugani ko nau deni mena eba posugani. Nau kwakwarepuni uruba rabineya eba puwayagisi,’ e inako wagubu ki ka e nu Iya Negeyana Apunai Keriso ade iyawagana kirana uburana ki e nene wagubu.

32 Ko nau suwagani wainapu-muri; Yona ki mibai karako wenawena yau kena; Apunu Iyesu e ka Mamanuga God e kasiyarai pokaiya iyawena kipu ubupu ki nu yabunugere matarau emipi. E sisiyai nu karako wi nidimei yau kena.

33 E ka Mamanuga God wagubu umuneya kipu ubupu kunumau yapu kayawena karako Mamanuga God e taneya e idai garu deneya tondau. Mamanuga God naiya mena gwaiyaba wagubu da ewa marai mosi ka e uburoto e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya tonopoto iyapana puyo negeni. Apunu Iyesu karako puyo ki wadubu tonopupu nu kawarinugu minibu siwa kasiyara negebu ki pokere wi karako badidi empiyamu bo wainapiyamu ki ka wi e puyoi tonopupu ki matakirai empiyamu yau kena.

34 Oragai apunai Dewida e ka kunumau eba yapu ko e apunu Iyesu e sisiyai yau wagubu ke;

‘Nu Kaiwawonuga Kawaya ubupu nau Kaiwawoni sibu, wagubu ke; Kau madanani garu deneya tondowa,

35 da nau kau iyaragiyoma kuduba kwanatamani kau keraragi kobaiya nakatamani kewoyagisi werena.’ ”

36 Apunu Pita inako wagubu, ade wagubu ke; “Iyapananiyoma, tawana Isiraero ragidai kuduba, nau yonani yau suwagani ki wi naigida mena wainapu-muri; Nau apunu Iyesu e sisiyai suwagu-buwani. Wi ubumpu ripa korosi naureya e minimupu poyo ko Mamanuga God ubupu e nu Kaiwawonuga sibu ade nu Iya Negeyana Apunai Keriso mete sibu.”

Iyapana dai Iyesu sumamupu

37 Iyapana apunu Pita dimawagawa yonai ki wainamupu ka mu rabinamaga wadubu. Mu notamaga kowena manako ubumpu Pita yo Iyesu tonotapu ragidai dai mete kina ki emitampu manutampu, tagubu ke; “Edamani, nu badidi kwaigamu?”

38 Ko apunu Pita denai mu tadebu, wagubu ke; “Wi wibo wibo bigiga kamadumuri wi notaga wirayagisi, manako ubumuri da nu Iyesu Keriso e si pokaiya wi siruwaniyamu. Wi inako kwaiwagi ki ka Mamanuga God wi bigiga ki empoto surupoto manako e Keyai Tanai Bagi Kawaya tonopoto puyo wi mete negeni.

39 Mamanuga God naiya mena gwaiyaba wagubu da e puyo ki wi negeni, wi munuguma
tageni ade iyapana kwaiyanai ragidai tawana tawana idiwu ki mu mete tageni. E ka nu
Mamanuga God, nu Mamanuga Kawai. E iyapana nima nene yagisi ki e puyo ki mete
kweyoto."
40 Apunu Pita yona ki wagubu kewowena ka e kawareya kawareya ragiragi kawaya
mu tadeyawa teya-teyama, wagawa ke; "Yewe wairau idiwu ragidai bera berokoi waina-
piyamu kwaetagamu ki mu ka aita ewa bita kawaya mo bananapomoto ki pokere kama-
ditamuri wi wibo iyaga nene kwaiwagi da wi iyaiwagi."
41 E iyapana inako gwaiyabatamiyawa da kamadubu manako iyapana nima e yonai
wainapupu sumapupu ki e mu bananamupu Iyesu si pokaiya siruwa-mupu. Mara ki
makeya ka iyapana kuduba 3000 Iyesu sumapamawa ragidai mete dibimupu idiwa.
42 Mu maramara Iyesu tonotapu ragidai mu yonamaga wainapamawa ade maramara
ewapuru mena bani ku-pamawa Mamanuga God bameya guriguritagamawa idiwa.

Iyesu sumapamawa ragidai ewapuru mena idiwa

43 Iyesu tonotapu ragidai Mamanuga God e kasiyarai pokaiya matakira ropani kawaya
ebo ebo kwaetagamawa ki pokere iyapana matakira ki empamawa ka mu notamaga
kowena kudu mete wainapamawa.
44 Iyesu sumapamawa ragidai ewapuru mena idiwa mu gwedegwede-maga mete deni
deni nida kasiwara-tagamawa idiwa.
45 Apunu bo ridi mosi e purapurai mete kina ki ka e purapura ki wadubu iyapana e
bameya gimara-mupu manako mu denai bowa madai kwemupu ki e wadubu e waretai
bani pa mena apunai bo ridai ki kwebu.
46 Mu maramara Mamanuga God e Tawai rabineya ewapuru mena dibi-pamawa idiwa
ade maramara ka mu tawamugu tawamugu nuwabagi rabineya mibi mamamai bani
ewapuru mena kupamawa idiwa.
47 Mu Mamanuga God e si esida mena tepa-pamawa ade iyapana kuduba mu emitamawa
ki ka mu mamamamaga ade mu weremaga mete tagamawa. Mamanuga God mara-
mara iyapana waunai iya tageyawa manako mu mete bautagamawa Iyesu sumapamawa
ragidai mete ewapuru dibipamawa idiwa.

3

Pita yo Diyoni ubumpu apunu mosi iyamupu

1 Mara mosi madega kekerawagawa iyapana Mamanuga God e Tawai rabineya gurig-
uritagamana madegai wadubu ki makeya ka apunu Pita yo Diyoni kimpu ubumpu
Mamanuga God e Tawaiya kayatagubu.
2 Tawa ki katamurui mosi si ka 'Katamuru Bagi' tagamawa ki madaneya ka mu apunu
mosi e kerarai badababadamawena bisi kayawena ki ika tondawa emupu. Apunu ki e
inai rabineya inako wenawena inako tondawa yabadawa da karako kawayawena. E
kowaiyoma maramara e werokapamawa Mamanuga God Tawai ki katamurui madaneya
tamawa manako e ika iyapana kaiwa kebomawa ki bowa madai nene gene-tamiyawa
tondawa.
3 Apunu Pita yo Diyoni tawa rabineya kaiwana kwaetagamawa ka apunu kerarai
berokoi ki mu emitapu, genetapu, wagubu ke; "Bowa madai dai nau tegemuri."
4 Ko Pita yo Diyoni apunu ki emupu manako Pita ubupu e sibu, wagubu ke; "Kau nu
eminiyo."
5 E yona ki wagubu ka apunu ki mu bowa madai dai e kweyamana ki nana waina-pupu
ki pokere e mu emitapu.
6 Ko Pita ade wagubu ke; "Bowa madai nau bamaneya pa mena ko gwede bagi mosi nau
bamaneya uburau ki nau karako kau negeyani. Iyesu Keriso, tawana Nasareta apunai ki e
si pokaiya ka nau karako kau nidiyakani; E kasiyarai pokaiya kau kiri uburi kayanuwagi."
7 Apunu Pita yona ki wagubu manako kanibu apunu ki e idai garu deneya wadubu
manako waitapupu kipu ubupu. E kipu ubupu makeya ka e kerarai supasupawena
tainipupu ragiragi,
8 manako e sikipupu supu ubupu kanibu yabadubu. E Pita yo Diyoni bananatapu
Mamanuga God e Tawai rabineya kaimupu manako ika mamamawagawa sikipiyawa
taerewagawa mibi mamamai Mamanuga God e si esida tepapiyawa.
9 E inako kwaewagawa umawa ki pokere iyapana kuduba e kiyabui emupu ki ka mu
tagubu ke;
10 'Akae, ki ka apunu ki maramara 'Katamuru Bagi' ki madaneya bowa madai nene gene-
wagawa tondawa apunai ki karako iyawena yau kena." Mu inako tagamawa manako mu
notamaga kowena kodabamaga mete kamupu.

Apunu Pita ade dimawena

11 Kerarai berokoi apunai ki Pita yo Diyoni eba kamaditapu ko mete ewakumatamiyawa
umawa ki pokere iyapana ika idiwa e badidi kwaewena emupu ki ka mu notamaga
kowena kimpu ubumpu garumupu apunu Pita yo Diyoni mu diriwamaga bautagubu. Mu
Mamanuga God e Tawai rabineya wata mo si tagamu ke; 'Oragai Apunai Soromoni Watai',
ki ika dibimupu idiwa.

12 Apunu Pita iyapana inako bau-tagamawa dibipamawa idiwa emitapu ki ka e mu
tadebu, wagubu ke; "Tawana Isiraero ragidai, apunu yau e kerarai iyawena ko wi notaga
badidi baba-wagau? Wi gwede nana nu eminiyamu idiwu? Wi bani wainapiyamu da
apunu yau nu nubo kasiyaranuga pokaiya bo nu nubo beranuga bagi pokaiya iyapamana
da e ka umana ki waina-piyamu bo? Ko ki pa mena.
13 Ki ka Mamanuga God e kwaewena yau kena. Nu ripakwarakwaranuguma Eburamu
yo Aisiki yo Diyaikapu mu yo nu Mamanuga God e ubupu e bigabigai apunai Iyesu
esida tepapupu. Nau suwagani wainapumuri; Wi ka apunu Iyesu wadumpu kawakawai
ragidai mu idamaga rabineya e tamupu. Apunu Pairasi nuwaiya ka e idai rikapana da e
kayawagana ki nana ko wi e wadumupu dokodoko.
14 Iyesu e ka apunu bagi supasupai kawaya. E bameya berokoi mo pa mena. Ko wi ra-
binaga eyakamena-wena e tagararamupu manako apunu berokoi mosi iyapana naurawa
apunai ki e nene wi notapamawa ki pokere apunu Pairasi dibura gudui kwaipupu manako
apunu ki e mena bauwena kayawena.
15 Ko Iya Kerarai Apunai Iyesu ki e wi minimupu poyo. Wi e minimupu poyo ko
Mamanuga God wagubu umuneya ka e ade iyawena kipu ubupu. Ko ki nu yabunugere
matarau emipi manako e sisiyai nu karako wi nidimei.

16 Iyesu e si pokaiya ka apunu yau naiya e kerarai berokowena ki karako iyawena
ka umau yau kena. Nu Iyesu sumapemei manako nu sumanuga pokaiya ade Iyesu e
si kasiyarai pokaiya ka wi kataigau apunai yau deni mena iyawena, ko ki wi kuduba
yabugere karako empiyamu yau kena.

17 Kowaniyoma, nau suwagani wainapumuri; Nau kataineya da wi kawakawaiguma
mete kina notababa wadumupu ki pokere wi Iyesu mini-mupu poyo.
18 Takari kawaya ka Mama-nuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai
kuduba oka yau tamupu, tagubu ke; 'Nu Iya Negeyana Apunai Keriso e ka aita bita midi
makari bananapoto.' Wi Iyesu bameya badidi kwaigubu ki ka wi Mamanuga God e naiya
mena wagubu ki makeya makeya kwaigamawa.
19 Ko wi beraga berokoi ki wi karako kamadumuri, wi notaga wirayagisi da Mamanuga
God uburoto wi bigiga ki empoto surupoto,
20 manako e ade wirayagisi wi gwanawaniyono tondono nuwanusuru waunai bagi mosi
wi negeni manako e Gubagai Iyesu ade tonopoto kaworoto nu bamanugu baiyagisi. Apunu
Iyesu e ka nu Iya Negeyana Apunai Keriso. Mamanuga God naiya mena upubu Keriso wi
nene winepupu.
21 E karako kunumau nawana tondono kaniyono da Mama-nuga God gwedegwede
kuduba yewe wairau iyatamana marai baiyagisi ki ka e ade kaworoto nu bamanugu
baiyagisi. Takari kawaya ka Mamanuga God ubupu iyapana bagi e nene notapamawa e
bonanai wainapamawa tagamawa ragidai sisiya ki kuduba mu kabuwa-tapu manako mu
ubumpu sisiya ki oka pokaiya okamupu.
22 Oragai apunai Mosisi yona yau wagubu ke; 'Mara aita ewa ka Mamanuga God wi
iyapanaga mosi wi waitaga winepoto tonopoto manako e nau maba wi paunagau uburono
Mamanuga God e bonanai wainapono nidiyono kabukabuwa. E aita badidi yogono ki wi
naigida mena wainapiyoi kwaiwogoi.
23 Ko wi e yonai ki eba wainapiyoi ki ka Mamanuga God deni mena wi suruniyoto da wi
e iyapanaiyoma mete eba idiwoi.' Oragai apunai Mosisi inako wagubu.

24 Oragai ragidai Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai apunu
Samuwero makeya yauda mu kuduba mara karako idiwei yamei ki nene tagamawa.
25 Mu momo-muguma ka wiyo ki pokere Mamanuga God gwede bagi mosi mu tageyana
ki nana gwaiyaba wagubu ki e karako wi mete negeni. E oragai apunai Eburamu sibu,
wagubu ke; 'Kau ewagi pokere ka nau iyapana kuduba, madega kauwagau madega
posiwagau ki aita ewa waditamoni bagi umoni.'
26 Mamanuga God e takari kawaya inako wagubu ki mibai wana bauwena yau kena. E
apunu Iyesu winepupu tonopupu yabiri Diyu ragidai wi bamagau bauwena da wi notaga
wirawagana manako wi beraga berokoi kamadamana da e wi wadiniyana bagi ki nana."

4

Kawakawai ragidai apunu Pita yo Diyoni pari wirawiratamawa

1 Pita yo Diyoni inako dimatagamawa idiwa ka Mamanuga God bameya dobopiyamu
ragidai mu kawakawaimuguma, Mamanuga God e Tawai ki kwayubapiyamu ragidai mu
kawaimaga mosi, ade iyapana Sadusi ragidai dai mete kina mu nuwamaga pupuwena mu
bamamugu bautagubu.
2 Mu nuwamaga pupuwagawa ki mibai ka apunu Pita yo Diyoni iyapana tademawa,
tagamawa ke; 'Apunu Iyesu e powena ade iyawena kipu ubupu ki pokere nu ewa
popoigamu ki ka nu mete iyaigamu kimamu ubumamu.' Yona ki ka kawakawai ragidai
ki mu eba nuwamugu,
3 ki pokere mu karako bautagubu Pita yo Diyoni pari wirawira-tamana ki nana tetampu.
Ko kemora-wena ki pokere mu diburatampu da marawani nawaru puruyagisi werena.
4 Iyapana ropani kawaya apunu Pita yo Diyoni naiya dimatagamawa mu yonamaga
wainamupu mibimupu ragidai ki mu ubumpu Iyesu sumapamawa ragidai mete dibimupu
idiwa ki pokere iyapana ropaniwena, uratanai mena ka kuduba 5000 kwaitana.
5 Mu ukwampu nawaru puruwena ka Diyu ragidai mu kawakawaimuguma kuduba,
debai ragidai ade Mamanuga God e gorai ki kataimugu ragidai mete kina ki natere
Diyerusaremu rabineya dibimupu idiwa.
6 Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawai-maga si ka Anasi, e beteyai si
ka Kaipasi, e wenai eyaka mena ragidai apunu Diyoni yo apunu Arekisanda ade e wenai
ki dai mete kina ki mu ika bautagubu ewapuru dibimupu idiwa.
7 Mu Pita yo Diyoni nene tagubu bautagubu mu yabaramugu nakatampu manako
manutampu, tagubu ke; "Wi badidi kwaigubu ki wi nima kasiyarai pokaiya bo nima si
pokaiya kwaigubu? Ki sisiyai wi karako matarau iwagi da nu wainapamu."
8 Ki makeya ka Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya apunu Pita rabineya
posiwena kasiyara kwebu manako e denai wagubu ke; "Kawa-kawainiyoma ade debai
ragidai mete kina,
9 wi karako apunu kerarai berokoi yau nene iwagamu ade nu gwede bagi e bameya
badidi kwaigibi ade e badidi maba iyamipi ki nene nu manuniyamu,
10 ki ka wi tawana Isiraero ragidai kuduba yona yau suwagani ki naigida mena waina-
pumuri; Tawana Nasareta apunai Iyesu Keriso e si pokaiya ka apunu yau iyawena karako
wi yabaragau uburau yau kena. Wi ubumpu Iyesu wadumpu ripa korosi naureya e mini-
mupu poyo ko Mamanuga God wagubu umuneya ka e ade iyawena kipu ubupu.
11 Oragai ragidai Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai e nene oka
yau tamupu, tagubu ke;
'Wi tawa wadamu ragidai wi waina-mupu da e ka bebeda berokoi ki pokere e kwenumupu.
Ko Mamanuga God bebeda ki wadubu ade wowo bebedai kaupupu.'
12 Nu Iya Negeyana Apunai ka Iyesu eya mena. Tawana tawana kuduba, madega
kauwagau madega posiwagau ka Mamanuga God iya kerarai si mo eba tapu tondau da
nu ki pokaiya iya yadamu."
13 Kawakawai ragidai ki apunu Pita yo Diyoni inako yabarayabara kudu pa mena
ubumawa yona supasupai kawaya tagamawa wainamupu ki ka mu baba-tagubu mu
notamaga wagubu ke; "Iyapana yau ka pakasi katai pa mena ragidai ko mu nota kawaya
yau badidi maba wadumupu?" Mu inako nota-pamawa manako ki makeya ka mu
wainamupu da Pita yo Diyoni mu ka naiya Iyesu mete iwa ki ragidai.
14 Apunu kerarai berokoi ki iyawena Pita yo Diyoni mu madanimugu ika uburawa ki mu
mete emupu ki pokere yona denai tagamana ki mu babatagubu.
15 Baba-tagubu ki pokere mu ubumpu apunu Pita yo Diyoni yona yau mena tade-mupu,
tagubu ke; "Wi matarau kaiwagi da nu nubo mena yonaigamu kewo-yagisi were ade
baiwagi."
16 Mu inako tagubu, manako mu mubo mena keketa kupamawa, tagamawa ke; "Iyapana
apeya ki mu bamamugu ka nu badidi kwaigamu? Mu matakiramaga kawaya kwaetagubu
ki sisiyai ka natere Diyerusaremu ragidai kuduba waina-mupu kewowena ki pokere yona
ki bodapamana yawatai mo pa mena.
17 Ko nu eba nuwanugu mu notamaga ki kawayayagisi kayayagisi ki pokere karako
ragiragi kawaya tatamatamamu da mu apunu ki e sisiyai ewa iyapana eba tademono
iwono."
18 Mu inako tagubu gudu kwaimupu apunu Pita yo Diyoni nene ade tagubu bautagubu
manako ragiragi kawaya tademupu, tagubu ke; "Apunu Iyesu e sisiyai wi ewa mo eba
iwogoi ade e bususui mo wi iyapana eba kabuwatamiyoi iwoi."

19 Mu inako tagubu ko apunu Pita yo Diyoni denai tagubu ke; “Wi wibo wainapumuri;
Nu Mamanuga God e yabuiya idiwei ki pokere e nuwaiya nu karako wi bonanaga yadamu
bo e bonanai yadamu?
20 Nu yabunugere badidi matarau emipi bo wainamipi ki sisiyai nu karako iwegemei ko
wi nu tatamaniyamu ki ka nu wi bonanaga ki eba yadamu.”
21 Mu inako tagubu ko kawakawai ragidai ki mu bonanamaga ragiragi kawaya kawareya
ade tatamatamawa. Mu gudatamana mete wainapamawa ko ade kamaditampu tono-
tampu kaya-tagubu. Mu iyapana kudumugu waina-pamawa mibai ka iyapana ropani
kawaya apunu Pita yo Diyoni mu matakiramaga emupu manako ki pokaiya Mamanuga
God e si esida tepapamawa.
22 Kerarai berokoi iya-wena apunai ki e kwamurai ka apunai apeya (40) kewowena.

Iyesu sumapamawa ragidai guriguritagamawa

23 Apunu Pita yo Diyoni tawa ki kamadumpu kayatagubu mu kowa-muguma bamamugu
ade bautagubu manako Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ade debai ragidai
mete kina badidi maba tatamatampu ki sisiyai kuduba mu kowamuguma tademupu.
24 Tademawa da kama-dumpu manako mu rabinamaga eyakamenawena Mamanuga
God bameya guriguritagubu, tagubu ke; “Mamanuga Kawai, kau kunuma yamanapipi,
kau waira yamanapipi, ade kau egi yamanapipi. Kau umunugeya ka gwedegwede kuduba
wenatagubu gawarara.
25 Kau Keyaigi Tanai Bagi Kawaya ki kau naiya takari kawaya tonopipi kau bigagi
kwaewagawa apunai nu ripakwarakwaranuga Dewida sibi manako e ubupu wagubu ke;
‘Iyapana kwaiyanai ragidai mu rabinamaga pupuwagau ki mibai ka badidi? Mu Ma-
manuga God bameya wainapiyamu siyasiya ki mibai ka badidi?
26 Kaiwawo ragidai kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ubumu kawakawai
ragidai dai ki mete dibipiyamu manako Mamanuga God e si kaupiyamu e yanuwei
teyamu ade e winepupu apunai Keriso e si mete kau-piyamu.’
27 Mamanuga, oragai apunai Dewida inako wagubu ki mibai wana wenawena yau kena.
Natere yau rabineya ka iyapana kawakawai apeya, apunu Erodi yo apunu Pontiyasi
Pairasi, ki mu ubumpu tawana Isiraero ragidai ade iyapana kwaiyanai ragidai mete
dibi-mupu manako kau bigagi kwaewagawa apunai Iyesu, nu Iya Negeyana Apunai
Bagi Kawaya, ki e yanuwei mu teya-mupu.
28 Mu e yanuwei teyamawa ko mu asusu eba kwaetagamawa. Kau kiya naiya mena kau
kasiyaragi pokaiya winepipi tapi ki mu makeya makeya mena kwaetagubu.
29 Ki pokere Mama-nuga; Mu karako mu bonanamaga ragiragi kawaya tagubu tataman-
impu ki kuduba kau kataigeya. Kau upigi nu kwaigemei ki pokere kasiyara nege da nu
yabarayabara ubumomu kau yonagi iwogomu iwomu.
30 Kau idagi roronapi kasiyara nege da nu kau bigabigagi apunai bagi kawaya Iyesu e
si pokaiya sigira ragidai iyatamomu iwomu manako iyapana kau matakiragi ebo ebo ki
matarau empomono.”
31 Mu Mamanuga God bameya inako guriguritagamawa da kamadumpu makeya ka mu
tawamaga ki geyageya-wena. Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya ki kawapu
mu kawarimugu minibu siwa kasiyara tagebu manako mu kimpu ubumpu kayatagubu
Mamanuga God e yonai tagamawa iwa ko mu kudu mo eba wainapamawa.

Mu gwedegwedemaga ewapuru dibimupu

32 Iyesu sumapamawa ragidai mu nuwamaga notamaga eyaka mena idiwa. Iyapana mo
eba wagubu ke; “Gwedegwede yau ka nau nene.” Pa mena, mu gwedegwedemaga kuduba
deni deni nida kasiwaratagamawa idiwa.
33 Nu kaiwawonuga Iyesu e iyawena kipu ubupu ki e tonotapu ragidai mu mubo yabu-
mugere matarau emupu ki pokere mu kasiyarai kawaya e sisiyai ki iyapana tademawa
iwa. Mama-nuga God e iyapanaiyoma deni mena waitatamiyawa nota tageyawa,
34-35 ki pokere mu paunamugu ka e iyapanai mo eba nuwasiyasiya wainapiyawa.
Iyapana gwedewau mu wairamaga bo tawamaga mete kina ki ka mu waira-maga bo tawa-
maga ki iyapana mu bamamugu gimarapamawa manako denai bowa madai wadamawa
ki mu tepamawa Iyesu tonotapu ragidai tagemawa. Tagemawa manako mu ubumawa
iyapana mo mu paunamugu bani pa mena iyapanai ki bowa madai dai waitapamawa.
36 Apunu mo si ka Diyosepa. E kunui ka Riwai tawana Saiparasi rabineya wenawena.
Iyesu tonotapu ragidai apunu Diyosepa e si daikere Banabasi simupu. (Si Banabasi ka
keyakeyai ko ki mibai mete kina, ki ka; ‘Iyapana Mu Rabinamaga Wadau Bagi ki Apunai’.)
37 Iyapana dai apunu Diyosepa bameya e wairai mo gimaramupu manako denai bowa
madai kwemupu ki e tepupu Iyesu tonotapu ragidai mu bamamugu bau-wena tagebu.

5

Apunu Ananaiyasi e wainai Sapaira mete kina

1 Mara ki makeya ka iyapana dai apunu mo si ka Ananaiyasi e wainai Sapaira mete kina
mu bamamugu bautagubu mu wairamaga mo gimara-mupu,
2 manako denai bowa madai tagemupu ki ka apunu Ananaiyasi wadubu daikere e ebo
bondai tapu ko daikere ka e wadubu kayawena Iyesu tonotapu ragidai tagebu. Tagebu
manako berawena, wagubu ke; "Nau wairani gimaramupu denai bowa madai tegemupu
ki kuduba yau kena." Apunu Ananaiyasi inako kwaewena ki ka e ororeya mena e wainai
mete mibimupu were inako berawena.
3 Ko Pita ubupu apunu Ananaiyasi sibu, wagubu ke; "Ananaiyasi, kau badidi pokere
Berokoi Apunai Seitani e gudui kwaipipi kau rabinageya bauwena? Kau Mamanuga God
e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki bameya beranugibi. Kau wairagi gimaramupu denai bowa
madai negemupu ki daikere kau kaubo bondagi tapi.
4 Waira ki naiya ka kau nene ade mu gimaramupu denai bowa madai negemupu
ki bowai madai kuduba ki mete kau nene, ko kau badidi pokere bera kau rabinageya
wainapipi weki gwaiya kwaenugibi. Kau eba iyapana kaina nu beranibi ko kau Ma-
manuga God e berapipi.
5 Apunu Ananaiyasi yona ki waina-piyawa makeya ka e gwairiwena deni mena powena.
Iyapana kuduba e powena sisiyai ki wainamupu ka mu kudu wainamupu,
6 manako iyapana yaraga dai bautagubu e kwakwarepui sikwamupu wadumpu kay-
atagubu ononomupu.
7 Madega napusi apeya eyaka kwaitana kewowena eweya ka apunu Ananaiyasi e wainai
mete ika bauwena, ko e nobomoi powena ki sisiyai e eba kataiya ko pa asusu bauwena.
8 Bau-wena manako Pita ridi ki empupu, manupupu, wagubu ke; "Kau sidi, kau
nobomogi mete kina wi wairaga gimaramupu denai bowa madai nege-mupu ki yau mena
baganai bo?"
"Ena, nu denai negemupu ka ki mena."
9 Ridi ki inako wagubu manako Pita e ade sibu, wagubu ke; "Kau nobomogi mete kina
wi rabinaga eyakamenawena were Mamanuga God e Keyai berapa-mana empamana ki
nana kwaigubu ki mibai ka badidi? Kau nobomogi onono-mupu ragidai karako bautagubu
katamuru ubumu waunitau kau kwakwarepugi mete yadini kayatagisi."
10 Apunu Pita yona ki wagawa makeya ka ridi ki Pita yabareya gwairi-wena deni
mena powena. Onodiba ragidai bautagubu e ika powena ukwarawa emupu ka mu e
kwakwarepui mete wadumupu wira-tagubu e nobomoi madaneya onono-mupu.
11 Ko Iyesu sumapamawa ragidai kuduba Mamanuga God nene dibipa-mawa idiwa ade
iyapana dai mete kina sisiya ki wainamupu ka mu kuduba notamaga kowena kudu ebotau
waina-pamawa.

Iyapana ropani kawaya Iyesu sumamupu

12 Iyesu tonotapu ragidai iyapana paunamugu kunuma kasiyarai pokaiya matakira
ebo ebo kwaetagamawa. E sumapamawa ragidai maramara Mama-nuga God e Tawai
rabineya 'Oragai Apunai Soromoni Wateya' ika dibi-pamawa idiwa.
13 Iyapana mu were-maga tagamawa ade mu kudumugu mete wainapamawa ki pokere
mu mete ewapuru eba idiwa.
14 Ko maramara ka ridi yo apunu waunai ropani kawaya mu notamaga wirawagawa
Kaiwawo-nuga Iyesu sumapamawa manako mu bautagamawa e iyapanaiyoma mete
dibipamawa ewapuru mena idiwa.
15 Iyesu tonotapu ragidai Mamanuga God e kasiyarai pokaiya badidi kwae-tagamawa ki
kuduba ka bagi mena ki pokere iyapana ubumpu sigira ragidai tetampu yawata kwaiya
mibi gagarai ade kebari kawareya mete nakatampu idiwa da apunu Pita ewa mu madani-
mugu bauwagana kayawagana ki ka e gwakui mu kawarimugu kaniyana manako mu
iyatagamana ki nana.
16 Iyapana inako kwaetagamawa ki pokere tawana tawana natere Diyerusa-remu
bameya ka iyapana ubumpu sigira ragidai ade keyai berokoi mu giritampu ragidai inako
mete tetampu kebompu bautagubu manako mu kuduba iya-tagubu gawarara.

Iyapana kawakawai Iyesu tonotapu ragidai giritapu

17 Ki makeya ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawai-maga ade e
kowaiyoma Sadusi ragidai mete kina ubumpu Iyesu tonotapu ragidai mu bamamugu
nuwaroro-tagubu,
18 ki pokere bautagubu mu tetampu diburatampu.

19 Diburatampu ko kemora ki rabineya ka Mamanuga God e aneyai mosi tonopupu
kawapu dibura gudui kwaipupu manako Iyesu tonotapu ragidai waratapu matarau
bautagubu, wagubu ke;
20 “Wi baiwagi kaiwagi manako Mamanuga God e Tawai rabineya iya waunai ki sisiyai
kuduba iyapana tadeyoi iwoi.”

21 Mu aneya ki e umunui wadumupu manako nawaru puruwagawa ki makeya ka mu
kaimpu Mamanuga God e Tawai rabineya iya waunai ki sisiyai iyapana ade tademawa
kabukabuwatamawa idiwa.

Ki makeya ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawai-maga e kowaiy-
oma mete kina bibi tonomupu da Diyu ragidai mu kawakawaimuguma kuduba bautaga-
mana dimatagamu wateya ika ewapuru dibipamana ki nana. Mu bautagubu dibimupu
idiwa manako diburatampu ragidai ki mu yonamaga tonomupu.
22 Ko bibi ragidai kaimpu dibura gudui kwaimpu ki ka mu iyapana mo eba emupu ki
pokere mu wiratagubu iyapana kawakawai ki mu bamamugu ade bautagubu manako
tademupu, tagubu ke;
23 “Nu dibura tawaiya baigibi gudu umamupu ki nu emipi ade dibura katamurui
dagurapamawa ragidai ika ubumawa mete emitampi ko nu gudu kwaimipi ki ka nu tawa
rabineya iyapana mo eba emipi.”
24 Mamanuga God e Tawai ki kwayubapiyamu ragidai mu kawaimaga ade Mamanuga
God bameya dobopiyamu ragidai mete kina yona ki wainamupu ka mu notamaga
babawena gwede aita ewa badidi wenawagana ki notapamawa.

25 Ki makeya ka apunu mosi bau-wena yona yau wagubu ke; “Edamani, diburatampi
ragidai karako Mamanuga God e Tawai rabineya ade bautagubu iyapana tadeyamu
kabukabuwa idiwu.”
26 Mu yona ki wainamupu ka Mama-nuga God e Tawai ki kwayubapiyamu ragidai
mu kawaimaga ubupu e kowakowaiyoma dai tetapu mete kayatagubu Iyesu tonotapu
ragidai mu bamamugu bautagubu manako giyansu mena mu tetampu bananatampu
dimatagamu wateya ade kayatagubu. Mu ragiragi kawaya eba tetampu kayatagubu mibai
ka mu pakasi ragidai ubumana Iyesu tonotapu ragidai mu gwawimaga bowa were mu
taunimana ki kudumugu wainapamawa.

27 Mu dimatagamu wateya bautagubu bananatampu kawakawai ragidai mu yabara-
mugu ubumpu manako Mama-nuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawaimaga ki
ubupu Iyesu tonotapu ragidai tadebu, wagubu ke;
28 “Nu ragiragi kawaya nidimipi da wi apunu ki e sisiyai iyapana eba tademana
kabukabuwa ki nana iwagibi. Wi nu umununuga ki wi eba wadumupu ko wi iyapana
tademawa iwa manako wi yonaga ki karako natere Diyerusaremu kuduba kawayawena
kayawena. Wi nu sinuga giripiyamu ade apunu powena ki e nari nu mete nariniyamu.”

29 E inako wagubu ko apunu Pita e kowaiyoma mete kina denai tagubu ke; “Nu ka
Mamanuga God e umunui wademei ragidai ki pokere nu e bonanai ki kwenupamu
manako iyapana wi umunuga yadamu ki ka eba supasupai.
30 Wi ubumpu Iyesu wadumpu ripa korosi naureya minimupu poyo ko nu ripakwarak-
waranuguma mu yo nu ewapuru Mamanuga God e ubupu wagubu manako e umuneya ka
Iyesu ade iyawena kipu ubupu kayawena.
31 Isiraero ragidai nu beranuga berokoi kamadamana ade nu notanuga wirawagana da
Mamanuga God nu biginuga surupana ki nana ka e ubupu Iyesu wadubu tepapupu e idai
garu deneya kunumau nu Iya Negeyana Apunai ade nu Kaiwawonuga kawaya ika tondana
ki nana tapu tondau.
32 Nu badidi yabunugere matarau emipi ki sisiyai nu karako iwegemei. Ko nu eba nu
nubo nuwanugu wi nidimei ko Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya yona ki
mete nu kabuwaniyau. Iyapana nima Mamanuga God e umunui yadini ki ka Mamanuga
God uburoto e eya Keyai iyapana ki puyo mete kweyoto.”

33 Iyapana kawakawai yona ki wainamupu ka mu nuwamaga pupuwena mu yabumaga
daragawena manako mu Iyesu tonotapu ragidai ki taunimana popo wainapamawa.
34 Ko Parisi ragidai mu kawaimaga mosi si ka Gamariyo ki Mamanuga God e gorai
kataiya ade iyapana kuduba e werei tagamawa apunai ki e ubupu e kowaiyoma ki tadebu,
wagubu ke; “Iyapana yau tonotamamu matarau kayatagisi da nu nubo mena yonaigamu
kewoyagisi were ade baitagisi.” E inako wagubu, tonotapu kayatagubu,
35 manako e ade ubupu dimawena, wagubu ke; “Tawana Isiraero ragidai, wi iyapana yau
mu bamamugu badidi kwaiwagi ki ka wi rabinaga pakarayagisi naigida mena notapumuri
were kwaiwagi.

36 Wi kataigau da waunitau yewena ka apunu Teyudasi e kawai gisipiyawa manako
iyapana 400 kwaitana e eweya kaya-tagubu. Ko iyapana dai ubumpu apunu ki min-
imupu poyo manako ki eweya ka e kowaiyoma daburimupu mu mubo mubo kayatagubu
gawarara manako e notai ki kanibu supu mibai pa mena.
37 Ki eweya, iyapana simaga tamawa ki makeya ka tawana Gariri mu apunu-maga mosi
si ka Diyudiyasi ubupu manako e mete iyapana waratapu da mu e eweya kayatagamawa.
Ko iyapana dai ubumpu e mete minimupu poyo manako e kowaiyoma kuduba dabur-
imupu mu mubo mubo kayatagubu gawarara.
38 Ki pokere, nau yonani suwagani ki wi naigida mena wainapu-muri; Nu iyapana yau
karako kamadi-tamamu ade gwede berokoi mosi mu bamamugu eba kwaigamu. Mu
mubo notamaga pokaiya kwaetagamu ki ka mu kwaetogomono yamono da mu notamaga
ki aita gogayagisi.
39 Ko Mamanuga God e nota yau tagebu ki ka nu kwaitana nota ki eba surupamu. Nota ki
mu notamaga eba gogayagisi ko nu kwaenda aita Mamanuga God mete kandomu nene."
Iyapana kawakawai ki apunu Gamariyo e umunui wadumupu,
40 manako mu Iyesu tonotapu ragidai nene tagubu bautagubu. Mu kuwe pokaiya
mu taunimawa da kamaditampu manako bonanamaga ragiragi kawaya mu ade tata-
matampu, tagubu ke; "Wi Iyesu sisiyai ewa eba iwogoi." Mu inako tatamatampu mu
idamaga rikamupu manako tonotampu kayatagubu.
41 Iyesu tonotapu ragidai dimatagamu watai ki kamadumpu kayatagubu ka mu mubo
mena tagamawa ke; "Nu karako Iyesu nene midi makari bananamipi ko Mamanuga God
e nu eminiyau wagau da nu ka baganai ki pokere nu mamama mete wainapemei."
42 Mu inako tagubu manako maramara Mamanuga God e Tawai rabineya iyapana
tademawa kabukabuwa iwa ade mu mubo tawa-mugu tawamugu Mamanuga God e yonai
bagi kawaya iyapana tademawa, tagamawa ke; "Apunu Iyesu e ka nu Iya Negeyana Apunai
Keriso ki Mamanuga God takari kawaya nu bamanugu tonopana gwaiyabai wagubu."

6

Mu iyapana ida daikere kewowena daikere apeya winetampu

1 Iyesu sumapamawa ragidai ropaniwagawa yarawa ki makeya ka mu dai ki yona Guriki
tagamu ragidai ubumpu yona Iburu tagamu ragidai mu bamamugu gunaratagubu, tagubu
ke; "Wi maramara iyapana bani tageyamu kupamu ko nu koboronuguma ka wi bani
naigida eba tageyamu."
2 Mu gunara inako tagubu ki pokere Iyesu tonotapu ragidai ida esida kewowena kerapu
apeya ubumpu Iyesu suma-pamawa ragidai kuduba mu nene tagubu bautagubu manako
tademupu, tagubu ke; "Nu upinuga kawai ka Mamanuga God e yonai wi kabuwanimana
ki nana. Nu upinuga ki kamadamu manako bani mena wi negeyomu ki ka nu upinuga
kawaya ki giriyagisi.
3 Ki pokere waina-pumuri; Iyapana uratanai ida daikere kewowena daikere apeya ki wi
wibo nuwagau ki mu simaga wi karako iwagi manako nu iyapana bani tagemana ki upi mu
tageyamu. Ko iyapana asusu mu simaga eba iwagi ko iyapana notamaga supasupai ade
Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya mu rabinamugu posiwena uburau ki ragidai
mu simaga wi iwagi da mu kebomoto nu bamanugu baitagisi.
4 Ko nu nuga ka Mamanuga God bameya maramara gurigurigomu ade e yonai mena wi
nidiyomu kabu-kabuwa idiwomu.
5 Iyapana yona ki wainamupu ka mu rabinamaga bagiwena manako mu mubo nuwa-
mugu iyapanai ki winetampu simaga tagubu. Apunu ki mosi ka Stiweni. E sumai ka
kawaya ade e nuwai notai kuduba Mamanuga God bameya tondawa. Mamanuga God
Keyai e rabineya posiwena. Iyapana dai ki mu simaga ka Piripo yo Porokusi yo Naikano
yo Taimoni yo Pamenasi yo Nikorasi. Apunu Nikorasi e ka eba Diyu apunai ko e ka tawana
Antiyoka ragidai mu apunumaga mosi ki Diyu ragidai mu bususumaga naigida mena
kataiwena wetawetara makeya makeya kwae-wagawa.
6 Iyesu sumapamawa ragidai ubumpu iyapana ida daikere kewowena daikere apeya ki
bananatampu Iyesu tonotapu ragidai mu bamamugu bau-tagubu manako mu ubumpu
idamaga mu kawarimugu nakamupu manako Mamanuga God bameya mu nene gurigu-
ritagubu.
7 Mamanuga God e yonai kawaya-wagawa yarawa. Natere Diyerusaremu rabineya
ka iyapana waunai mete notamaga wirawagawa maramara Iyesu sumapamawa ragidai
mete dibipamawa idiwa. Iyapana kawakawai Mamanuga God bameya dobopiyamu
ragidai ropani kawaya mete kina Iyesu sumamupu.

Iyapana gagayatagubu apunu Stiweni wadumupu

8 Mamanuga God apunu Stiweni deni mena wadawa bagi ade deni mena kasiyara
kweyawa ki pokere e ubupu iyapana paunamugu kunuma kasiyarai pokaiya matakira ebo
ebo kwaewagawa.
9 Ko Diyu ragidai dai ki mu guriguri-maga tawai eyaka mena simaga tagubu ke; 'Idamaga
Rikatagubu Ragidai', ki mu ubumpu apunu Stiweni kiramupu. Iyapana ki kena mu ka
tawana Sairini yo Arekisandiya ragidai karako Diyu ragidai tawana Sirisiya yo Aisiya
were bautagubu ki mu mete dibimupu manako ewapuru mena apunu Stiweni pari
wirawirapamawa idiwa.
10 Ko Mamanuga God e Keyai apunu Stiweni e rabineya posiwena nota supasupai mena
kwebu ki pokere e yonawagawa ki ka mu denai tagamana babatagubu.
11 Mu denai tagamana babatagamawa ki pokere mu bowa madai dai temupu e yogoi
iyapana dai tagemupu da mu Stiweni e si kaupamana ki nana. Mu yogo inako tamupu
manako iyapana ki ubumpu beratagubu, tagubu ke; "Apunu Stiweni e ka oragai apunai
Mosisi ade Mamanuga God mete kina mu simaga giripiyau umau ko ki nu wenagunugere
wainamipi kewowena."
12 Mu bera inako tagubu ki pokere tawana ki ragidai yo Diyu ragidai mu kawakawai-
muguma yo Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai mete kina ki mu nuwamaga apunu
Stiweni bameya pupuwena. Mu e wadumupu kawakawai ragidai kuduba mu bamamugu
bau-tagubu,
13 manako bera mubo nuwa-mugu tagamawa ragidai ki mu nene mete tagubu bau-
tagubu manako mu ubumpu yona beratagubu, tagubu ke; "Mamanuga God e Tawai ki ka
gwede bagi kawaya mosi. Ko apunu yau tawa ki eba mayapiyau ade oragai apunai Mosisi
gora tapu ki e mete eba kaisipiyau ko maramara giripiyau umau.
14 E badidi wagubu ki nu kuduba wainamipi. E wagubu da tawana Nasareta mu
apunumaga Iyesu e uburoto Mamanuga God e Tawai koritapoto manako nu bususunuga
ki oragai apunai Mosisi naiya mena nu negebu ki e mete surupoto waunai mosi taroto."
15 Mu inako tagamawa ka kawakawai ragidai kuduba apunu Stiweni igida mena empa-
mawa manako e kiyabui tanai kawaya aneya maba wirawena emupu.

7

Apunu Stiweni dimawena

1 Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawaimaga ki ubupu apunu Stiweni
manupupu, wagubu ke; "Kau sisiyagi tagubu ki mibai bo bera?"
2 Ko apunu Stiweni denai wagubu ke; "Mamaniyoma, tataniyoma, yowani-yoma, nau
karako suwagani wainapu-muri; Takari kawaya, nu ripakwara-kwaranuga Eburamu
tawana Erani eba bauwena ko tawana Mesuputamiya rabineya tondawa ki makeya,
3 ka Tanai Bagi Kawaya Apunai Mamanuga God e eya kawapu e bameya bauwena tanai
minibu siwa manako sibu, wagubu ke; "Eburamu, kau tawanagi ade kau iyapanagiyoma
mete kina ki kamaditami manako tawana waunai mosi ki nau kau kabuwaniyani ki
deneya kayanuwagi."
4 Mamanuga God inako wagubu ki pokere apunu Eburamu kipu ubupu tawana Kadeya
ki kamadubu manako e kayawena kaniyawa da tawana Erani bauwena manako ika
tondawa. Apunu Eburamu e mamai powena eweya ka Mamanuga God ade wagubu
manako e umuneya ka apnu Eburamu ade kipu ubupu kayawena yabadawa da tawana
karako idiwei yau bauwena.
5 Ki makeya ka Mamanuga God apunu Eburamu waira mo eba winepupu kwebu.

Doboro Eburamu e munui mo pa mena ko Mamanuga God e gwaiyaba sibu da aita ewa
ka e waira mo kweyoto manako apunu Eburamu e ewai waira ki yadini idiwono.
6 E munui mo pa mena ko Mamanuga God e sibu, wagubu ke; 'Kau ewagi ka aita tawana
kudubai mosi rabineya idiwono da kwamura 400 kewoyagisi. Mu tawana ki ragidai mu
bigabigamuguma kwaetogomono yamono manako tawana ki ragidai ubumoto kau ewagi
giritamono pasuta-mono idiwono.
7 Kwamura 400 ki kewoyagisi eweya ka nau tawana ki ragidai bita tageyani manako kau
ewagi tawana ki kamadini kebomoto baitagisi tawana yau rabineya nau sini tepapo-mono
idiwono.'
8 Mamanuga God e ubupu apunu Eburamu inako sibu manako ewa e ade sibu, wagubu
ke; 'Nau gwaiyaba nidibuwani ki kau ewagi mete kina eba notagogapamana ki nana
ka wi yau kwaiwagi; Wi munuguma uratanai aita ewa wenatagisi ki wi mu kwakware-
pumaga wakapumuri. Wi ki kwaiwagi ki pokaiya ka wi kataiwagi da wi ka mibai nau
iyapananiyoma.' Mamanuga God inako wagubu ki pokere apunu Eburamu e gubagai

Aisiki wenawena makeya pura eyaka mena kewowena eweya ka e ubupu e gubagai kwakwarepui ki wakapupu. Ki eweya ka Aisiki ubupu e gubagai Diyaikapu e kwakwarepui wakapupu manako Diyaikapu tondawa yarawa da e gubagai-yoma ida esida kewowena kerapu apeya, nu ripakwarakwaranuguma kunu kerarai ragidai ki wenatagubu ki ka e mu kwakwarepumaga inako mete wakatapu.

Kunu kerarai ragidai

9 Nu ripakwarakwaranuguma mu yowamaga Diyosepa bameya nuwaroro-tagubu manako mu ubumpu e nida-mupu tawana Idipi ragidai mu bigabiga-maga kwaewagana ki nana tagemupu manako denai bowa madai dai wadu-mupu. Mu kwaetagubu siyasiya ko apunu Diyosepa e ka Mamanuga God e idai rabineya tondawa.

10 Bita ropani kawaya e bameya bauwagawa ko Mamanuga God e kwayubapiyawa tondawa. E tawana Idipi ragidai mu kawaimaga Pero e yabareya ubupu ki makeya ka Mamanuga God e waitapupu manako e berai bagi kawaya ade e notai supasupai kawaya ki apunu Pero mete empupu e werei wagubu manako sibu, wagubu ke; ‘Kau ka apunu supasupai bagi kawaya ki pokere nau kobaneya nau iyapananiyoma, nau wairani ade nau tawani gwedegwedeni kuduba mete kina ki kau mu debaimaga uburi.’

11 Mara mosi eweya ka kapoi kawaya mo ubupu manako tawana Idipi yo Kainani rabineya ka iyapana kuduba mibi wetei idiwa. Nu ripakwarakwara-nuguma mu banimaga ka pa mena.

12 Ko mu mamamaga Diyaikapu e tawana Idipi rabineya bani dai uburawa ki sisiyai wainapupu ki pokere e ubupu e munuiyoma, nu ripakwarakwara-nuguma ki tonotapu tawana Idipi rabineya bani gimarapamana ki nana kayatagubu. Mu ika bautagubu ade wiratagubu mu tawanamugu ade kaya-tagubu.

13 Ki eweya ka mu tawana Idipi ade kayatagubu manako ki makeya ka mu yowamaga Diyosepa mu matarau tadebu, wagubu ke; ‘Wi yowaga nidasinimupu apunai Diyosepa ka nau yau kena.’ E inako wagubu, manako ki makeya ka apunu kawai Pero apunu Diyosepa e mamai ade e tataiyoma mete kina mu bususumaga wainapupu.

14 Ki eweya ka apunu Diyosepa bibi tono-pupu da e mamai Diyaikapu ade e ewai ridi yo apunu ropani kawaya kuduba (75) mete kina ki e bameya kebomana tawana Idipi rabineya e mete ika idiwana ki nana wagubu.

15 Doboro Diyaikapu yona ki wainapupu ka e kipu ubupu e tondawa tawanai ki kamadubu manako kayawena kaniyawa da tawana Idipi bauwena manako e ika tondawa kaniyawa da ewa powena. E gubaga-iyoma mete kina ika idiwa kaiwa da popotagubu gawarara,

16 ko mu kwakwarepumaga ka iyapana tetampu kayatagubu kaiwa idiwa da tawana Sekamu rabineya ononotampu. Takari kawaya ka oragai apunai Eburamu ubupu apunu Emo e ewai ika Sekamu rabineya idiwa ki mu bamamugu waira munta mo bowa madai pokaiya gimara-pupu. Waira ki kawareya ka iyapana ubumpu nu ripakwarakwaranuguma mu kwakwarepumaga ika ononotampu.”

Apunu Mosisi e bususui

17 Apunu Stiweni inako wagubu, ade wagubu ke: “Nu iyapananuguma ika Idipi rabineya idiwa kebomawa da kwamura 400 kewowena ki makeya, Mamanuga God naiya oragai apunai Eburamu badidi ewa wenawagana sisiyai gwaiyabai sibu ki wenawagana marai bauwena, ki ka nu iyapana-nuguma Isiraero ragidai ika kawaya-wena minibu daburi.

18 Ki makeya ka apunu kawai mosi apunu Diyosepa e bususui eba kataiya apunai ki tawana Idipi ragidai mu kawaimaga ubupu.

19 E nu ripakwarakwaranuguma berabera-tamiyawa giritamiyawa pasutamiyawa manako e bonanai ragiragi kawaya mu tadebu, wagubu ke; ‘Wi munuguma wawayai kuduba tetamuri gwabau asusu nakatamuri da popotagisi.’

20 Ki makeya ka apunu Mosisi wenawena. E ka Mamanuga God e yabuiya munu komeruwana bagi kawaya wenawena. E siragamu apeya eyaka e eya inai mamai mu bamamugu tondawa,

21 ko mu munumaga wawayai ki matarau tamupu ki makeya ka apunu kawai ki e petei e empupu bagi kawaya manako wadubu kodapupu,

22 ki pokere Mosisi ridi ki bameya tondawa kaniyawa da kawaya-wena. E tawana Idipi mu notamaga kuduba kataiwena ade kawaiwena apunu yonai kasiyarai kawaya.

23 Apunu Mosisi inako tondawa yarawa da e kwamurai apunai apeya (40) kewowena ki ka e eya iyapana-iyoma tawana Isiraero ragidai mu nene wainapupu manako mara mosi mu emitamana ki nana kayawena.

24 E kayawena kaniyawa da tawana Idipi mu apunumaga mosi ubupu Isiraero iyapanai
mosi gudapiyawa giripiyawa pasurawa ki empupu manako e nuwai pupuwena kanibu
gwawai Idipi apunumaga ki minibu poyo.
25 Mosisi wainapupu da e eya iyapanaiyoma e empamana ki ka mu kataitagamana da
Mamanuga God e mu waitatamana bitamaga rikapana ki nana mu bamamugu tonopupu
bau-wena, ko mu ki eba wainapamawa.
26 Mu ukwampu nawaru puruwena ka e tawana Isiraero ragidai ade emitamana ki nana
kayawena. E eya iyapanaiyoma apeya mu mubo ika kandetagamawa emitapu manako e
kanibu mu baramaga wadawa, wagubu ke; 'Iyapananiyoma, wi tawanaga ka eyaka mena
ko wi gwede nana kira kasiwaraiwagamu kandamu idiwu?'
27 E inako wagubu ko apunu ki mosi e waretai minibu apunai ki ubupu Mosisi weupupu
kwenupupu manako sibu, wagubu ke; 'Kau nupara kamadi. Nima kau apunu kawai
nidibu? Nima wagubu da kau idagi gurai nu naurinugu ugwedei?
28 Kau yomi tawana Idipi mu apunumaga minibi poyo ki maba kau karako nau mete
susiniyana po ki nana wainapiyei bo?'
29 Apunu ki ubupu Mosisi inako sibu ki pokere Mosisi kudu wainapupu tawana Idipi
kamadubu manako wakapawena tawana Midiyani kayawena manako e ika tondawa
yarawa da e gubagaiyoma apeya ika wenatagubu.
30 Kwamura ropani kawaya apunai apeya (40) kewowena ki eweya ka apunu Mosisi
mara mosi iyapana eba idiwu tawaneya kweya Sainai bameya ki kayawena manako ripa
mo beuwena nonarai rabineya ka aneya mo ika tondawa ki e empupu.
31 E notai kowena manako e ripa ki bameya naigida mena empana ki nana kaniyawa da
Mama-nuga God e eya bonanai wainapupu. Bonana ki wagubu ke;
32 'Mosisi, kau ripakwarakwaragiyoma Eburamu yo Aisiki yo Diyaikapu mu Mamamaga
eyaka mena God ka nau.' Apunu Mosisi yona ki wainapupu ka e kudu waina-pupu e
didigurai wagubu ade e yabui mete topupu.
33 Ko Mamanuga God e ade sibu, wagubu ke; 'Waira kawareya uburei ki ka waira tanai
bagi kawaya ki pokere nau wiwirasini kau kerapugi kwakwarai rikapi nakapi.
34 Nau iyapananiyoma tawana Isiraero ragidai tawana Idipi rabineya nuwaboyatagamu
idiwu ki nau mu emitamakani ade mu makaritagamu 'aige aige' tagamu ki nau mu mete
wainatamakani ki pokere mu bitamaga rikapana waditamana bagi ki nana ka nau karako
kunumau kawapuwani yau kena. Kau yabi, nau karako kau tononiyani tawana Idipi
kayanuwagi.' "

Isiraero ragidai iyapana eba idiwu tawaneya iwa wadamawa

35 Apunu Stiweni inako wagubu, ade wagubu ke; "Nu iyapananuguma mu ka oragai
apunai Mosisi e midi togamupu, tagubu ke; 'Nima kau apunu kawai nidibu? Nima wagubu
da kau idagi gurai nu naurinugu ugwedei?' Mu inako simupu midi ragiragimupu ko aneya
naiya ripa beuwena ki rabineya matara-wena ki kawapu apunu Mosisi e waitai bauwena.
E pokaiya ka Mamanuga God ubupu apunu Mosisi wadubu tawana Isiraero ragidai mu
yabiyabirimaga sibu ade mu bitamaga ki rikapana apunai winepupu tapu.
36 Oragai apunai Mosisi kasiyarai kawaya ubupu e iyapanaiyoma banana-tapu tawana
Idipi kamadumpu kaya-tagubu. E kwamura apunai apeya (40) ki rabineya kunuma
kasiyarai pokaiya matakira ropani kawaya ebo ebo kwaewagawa, tawana Idipi rabineya,
Egi Daragai ki rabineya, ade iyapana eba idiwu tawanai ki rabineya.
37 E tawana Isiraero ragidai tadebu, wagubu ke; 'Aita ewa ka Mamanuga God wi
iyapanaga mosi winepoto manako e nau maba wi paunagau uburoto Mamanuga God e
bonanai wainapono makeya makeya wi nidiyono kabukabuwa tondono.'
38 Apunu Mosisi e madanai ka daikere daikere. Nu ripakwarakwaranuguma iyapana
eba idiwu tawaneya dibipamawa idiwa ki ka Mosisi mu mete ika idiwa. Ko kweya
Sainai kawareya ka aneya kawapu ki e bonanai e wainapiyawa manako Mamanuga God
e gwedegwede kuduba nu iya negeyana yonai siyawa ki e mete wainapiyawa manako
wirawena iya yonai ki iyapana tadeyawa.
39 Ko nu ripakwarakwaranuguma ubumpu apunu Mosisi e yonai ki mu kwenumupu ade
e umunui ki mu eba wadumupu. Mu e weumpu kwenumpu tawana Idipi ewamugere ade
wirataga-mana kayatagamana wainamupu,
40 ki pokere bautagubu apunu Mosisi e tatai Aroni simupu, tagubu ke; 'Apunu ki nu
waranibu tawana Idipi kamadimpi kebompi yewe baigibi ko e karako bani kayawena ki nu
eba katainugu ki pokere karako Mamanuga God e keyakeyai dai kau idagi pokaiya kaitepi
manako nu keyakeyai ki sumatamamu da mu nu waranimoto kaigamu.'
41 Mara ki makeya ka mu papa burumakau munai mosi e keyakeyai mu idamugu
yamanamupu, manako tagubu ke; 'Nu Kawainuga God e eya mibai ka yau kena.' Mu

inako tagamawa manako keyakeyai ki mu mubo idamugugere yamanamupu ki mu mamamapamawa, taeretagamawa, papa tepamawa pasumawa puyo kweyamawa.
42 Mu inako kwaetagamawa ki pokere Mama-nuga God mu kamaditapu mu notamaga wirapupu da mu madega yo supama yo siragamu inako bamamugu buburi-tagamawa idiwa. Nu ripakwarakwara-nuguma badidi inako kwaetagamawa kebomawa ki mu nene ka Mamanuga God e bonanai wainapamawa taga-mawa ragidai oka yau okamupu, tagubu ke;
'Isiraero ragidai, wi kwamura apunai apeya (40) ki rabineya iyapana eba idiwu tawaneya iwa wadamawa, papa namutamawa pasutamawa, ade keyakeyai wi wibo idagau kaitemupu ki mu bamamugu wi puyo kwaigamawa. Ko wi nau nene eba kwaiga-mawa.
43 Wi nuwaga notaga ka eba nau bamaneya ko wi nuwaga notaga ka Moraki e bameya. E tawai papa kwakwarai pokaiya wadumupu ki wi bagi kawarapamawa iwa. Wi kawaiga mosi ka supama Repani. E keyakeyai dai wi idagau yamanatampu mu bamamugu ka wi buburigamawa idiwa ki pokere nau karako wi baiyononiyani tawana uwama kawaya tawana Babironi tagere ki nau wi tononiyani kaiwagi.'
44 Nu ripakwarakwaranuguma iyapana eba idiwu tawaneya iwa wadamawa ki ka mu Mamanuga God e tawai papa kwakwarai pokaiya wadu-mupu ki mete ika bagi kawarapamawa iwa manako mu tawa ki emupu, tagubu ke; 'Mamanuga God e eya tawa yau rabineya tondau.' Mu tawa ki asusu eba wadamawa ko Mamanuga God apunu Mosisi usi kunumau ki keyakeyai badidi kabuwapiyawa ki makeya makeya mu tawa ki wadamawa.
45 Apunu Mosisi e powena eweya ka Mamanuga God apunu Diyosuwa kasiyara kwebu manako e ubupu nu ripakwarakwara-nuguma waratapu Mamanuga God e tawai ki bagi kawarapamawa iwa. Ko Mamanuga God ubupu e eya kasiyarai pokaiya iyapana tawana ki idiwa ragidai siwakeketapu bautagubu kayatagubu manako mu wairamaga ki ka nu ripakwarakwaranuguma wadumupu. Mu waira ki wadumupu kewowena ka mu tawa papa kwakwarai bagi kawara-pamawa iwa ki ika bagimupu manako tawa ki ika uburawa yabadawa da uburawa yabadawa da siyareya ka apunu Dewida wenawena.
46 Mamanuga God apunu Dewida e mamamai wagubu manako Dewida ubupu guriguri-wena, wagubu ke; 'Mamai, oragai apunai Diyaikapu e Mamai God ka kau. Nau tawa bagi kawaya kau nene wadana wainapakani.'
47 Apunu Dewida inako guriguriwena ko e eya tawa waunai ki eba wadubu ko e gubagai Soromoni ki e ubupu Mamanuga God e Tawai ki wadubu."
48 Apunu Stiweni tawana Isiraero ragidai mu bususumaga kawareya inako wagawa tondawa da kamadubu, ade wagubu ke; "Oragai apunai Soromoni e ubupu Mamanuga God e Tawai wadubu ko nau suwagani wainapumuri; Mama-nuga God Esida Kunumau Tondau e ka tawa kaina rabineya badidi tondono? Takari kawaya ka Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai mosi oka yau okapupu, wagubu ke;
49 'Mamanuga God e wagau; Nau tondakani watani ka kunumau. Nau kerarani tainipana watai ka wairau. Wi tawa badidi maba nau nene wadamana ki nana? Nau aiyatasugana tondana watai ki wi bani wadumuri?
50 Gwedegwede kuduba ki nau naubo idanere yamanapuwani kewowena.'
Mamanuga God e okai inako wagau."
51 Apunu Stiweni inako dimawagawa tondawa da kamadubu manako e bonanai ragiragi kawaya kawakawai ragidai ki ade tadebu, wagubu ke; "Wi ka Mamanuga God bameya iwagamu mama ragidai. Wi wenaguga ka boda-bodai. Mamanuga God e yonai ki wi eba wainapiyamu ki pokere wi Mamanuga God eba kataigau diyayai maba inako kwaiwagamu. Nu ripakwarakwara-nuguma Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya tagararapamawa idiwa ki maba wi mete inako kwaiwagamu.
52 Takari kawaya ka iyapana ubumpu Mamanuga God e bonanai waina-pamawa taga-mawa ragidai kuduba giritampu pasutampu ade ubumpu iyapana gwedewau Mamanuga God e Bigabigai Apunai bagi kawaya ki bauwagana sisiyai iyapana tademawa ragidai ki kuduba namutampu gawarara. Mu inako kwaetagamawa ko wi ka apunu bagi supasupai kawaya ki e nidai iwagubu manako iyapana e minimupu poyo.
53 Aneya naiya kawampu Mama-nuga God e gorai nu ripakwarakwara-nuguma mu idamugu tampu ki yabadawa da kwauneya wi wadumupu ko gora ki wi raurupiyamu ade makeya eba kwaiwagamu." Apunu Stiweni inako wagubu.

Mu apunu Stiweni bowa were minimupu poyo

54 Iyapana kawakawai apunu Stiweni e yonai ki wainamupu ka mu nuwa-maga pupuwena uwarimaga sisirimupu mu kakasimaga memupu.

55 Ko Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya apunu Stiweni e rabineya posiwena
minibu siwa manako e kunumau esida yabu tapu ka e Mamanuga God e eya Tanai Bagi
Kawaya ki empupu ade Iyesu kunumau Mamanuga God e idai garu deneya uburawa ki
mete empupu.
56 Empiyawa, manako wagubu ke; “Empumuri, kunuma gudui siwawena ki nau empa-
kani. Kunumau Kawapu Apunai ki e nau Mamanuga God e idai garu deneya ika uburau
mete empakani.”
57 Apunu Stiweni yona ki wagawa makeya ka kawakawai ragidai ki mu bonanamaga ra-
giragi kawaya e nakari-mupu mu wenagumaga bodamupu manako weu kasiwaratagubu
garugaru-mupu kaimpu apunu Stiweni wadu-mupu.
58 Wadumpu dokodoko gari tagaiya kwenumupu manako bowa dai temupu kawareya
kawareya bowa were e minimawa.
Bowa tempu minimawa ragidai mu monagamaga rikamupu ki mu apunu yaraga mosi
si ka Soro e bameya nakamupu.
59 Mu apunu Stiweni inako bowa were kawareya kawareya minimawa idiwa ko e eya
ka Mamanuga God bameya guriguriwena, wagubu ke; “Kaiwawoni Iyesu, kau nau keyaini
wadi.”
60 E inako wagubu kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu manako e bonanai ragiragi
kawaya ade wagubu ke; “Kaiwawoni, mu berokoi yau karako kwaetagamu ki kau deni
mena surupi ko eba notapiyowa tondowa.” E inako wagubu manako powena.
Iyapana apunu Stiweni minimupu poyo ki ka apunu Soro mu emitapu, wagubu ke; “Wi
bagi kawaya e mini-mupu poyo.”

8

Apunu Soro Iyesu sumapamawa ragidai giritapu

1 Mara ki eyaka mena ka iyapana ubumpu natere Diyerusaremu rabineya Iyesu sumapa-
mawa ragidai Mamanuga God nene dibipamawa idiwa ki mu kuduba giritamana pasuta-
mana ki kerarai birikamupu. Iyesu tonotapu ragidai mu muga mena natere ki rabineya
idiwa ko e sumapamawa ragidai kuduba yawira kudeya mu mubo mubo daburimupu
wakapatagubu tawana Diyudiya yo Sameriya kaya-tagubu.
2 Mamanuga God maramara nota-pamawa ragidai dai ki apunu Stiweni powena ki e
apenai meyamawa yadi wadamawa da kamadumpu manako mu ubumpu e kwakwarepui
wadumpu kayatagubu ononomupu.
3 Ko apunu Soro ubupu Iyesu suma-pamawa ragidai giritamiyawa pasu-tamiyawa
umawa. E kayawagawa tawa tawa ridi apunu mu idamugu taini-tamiyawa tetamiyawa
dibura rabineya nakatamiyawa umawa.

Apunu Piripo tawana Sameriya kayawena

4 Iyesu sumapamawa ragidai bani bani daburimupu kayatagubu ki ka nu Kaiwawonuga
Iyesu e sisiyai mu mete tagamawa iwa.
5 Apunu Piripo ubupu natere mosi tawana Sameriya rabineya kayawena manako e ika
dimawagawa iyapana tadeyawa, wagawa ke; “Iyesu, e ka nu Iya Negeyana Apunai Keriso.”
6 Iyapana kuduba apunu Piripo e yonai ki wainapamawa ade e matakirai kunuma
kasiyarai pokaiya kwaewagawa ki mu yabumugere mete empamawa ki ka mu yona
kerekereretagubu e yonai naigida mena wainapamawa idiwa.
7 E wagawa manako keyai berokoi iyapana ropani kawaya mu rabinamugu idiwa ki
matarau bautagamawa kwetagamawa kayatagamawa. Iyapana kiyokiyoi ade iyapana
idamaga bo kerapumaga badabadamai ki mu mete kina e bameya bautagamawa manako
mu kuduba iyatagamawa,
8 ki pokere natere ki rabineya ka iyapana mu rabinamaga bagiwena mamamatagamawa
idiwa.

Kweri wasisinai apunai mosi Iyesu sumapupu

9 Natere ki rabineya ka apunu kweri wasisinai apunai mosi si ka Saimoni ika tondawa.
E kawai gisipiyawa ko iyapana kuduba tawana Sameriya rabineya e badidi kwaewagawa
ki empamawa ki ka mu notamaga kowagawa e si esida tepapamawa.
10 Iyapana kawakawai ade maimerei kuduba apunu Saimoni e yonai mibipamawa,
tagamawa ke; “Apunu yau ka Mamanuga God e maba. Mamanuga God e kasiyarai kawaya
wadau apunai ka yau kena.”
11 Iyapana inako tagamawa ki mibai ka mu rowarowa kawaya apunu Saimoni iyapana
kweritamiyawa ki matakirai kwaewagawa umunawa empamawa ki pokere mu e suma-
pamawa.

12 Ko apunu Piripo karako bauwena Mamanuga God e gari rabineya idiwana ki yonai
bagi kawaya iyapana tadeyawa ade nu Kaiwawonuga Iyesu nu Iya Negeyana Apunai
Keriso ki e sisiyai mete kabuwa-tamiyawa, ki ka mu apunu Piripo e yonai sumamupu
manako e ubupu ridi yo apunu Iyesu si pokaiya siruwatapu.
13 Apunu Saimoni e mete kina Iyesu yonai ki sumapupu siruwa kawapu manako ewa
ubupu apunu Piripo maramara ewakumapiyawa umawa. E Piripo e matakirai ebo ebo
kunuma kasiyarai pokaiya kwaewagawa ki empiyawa ki ka e notai kowena e kodabai
kapupu.
14 Iyesu tonotapu ragidai natere Diyerusaremu rabineya idiwa tawana Sameriya ragidai
Mamanuga God e yonai sumamupu ki sisiyai wainamupu ki ka mu apunu Pita yo Diyoni
tawana Sameriya tonotampu kayatagubu.
15 Mu sumawa da bautagubu ka mu Mamanuga God bameya guriguritagubu da e Keyai
Tanai Bagi Kawaya ki tonopana iyapana ki mu kawarimugu mete miniyana siwa kasiyara
tageyana ki nana.
16 Mu inako guriguritagubu mibai ka iyapana ki nu Kaiwawonuga Iyesu e si pokaiya
siruwa kawampu ko Mamanuga God e Keyai mu kawarimugu eba kawapu minibu siwa.
17 Apunu Pita yo Diyoni ubumpu mu idamaga iyapana ki mu kawarimugu nakamupu
manako ki makeya ka Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya kawapu mu
kawarimugu minibu siwa kasiyara tagebu.
18 Apunu Pita yo Diyoni mu idamaga iyapana kawarimugu inako naka-pamawa da mu
Mamanuga God e kasiyarai wadumupu ki matakirai ka kweri wasisinai apunai Saimoni e
empupu manako e bowa madai dai tepupu kanibu Pita yo Diyoni mu bamamugu bauwena,
wagubu ke;
19 "Bowa madai yau tepumuri manako denai wi kasiyaraga ki nau mete tege-muri da nau
idani iyapana kawarimugu tarani manako Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki
mu kawarimugu mete miniyoto siwa kasiyara tageni."
20 E inako wagubu ko apunu Pita wirawena denai ragiragi kawaya e nakaripupu,
wagubu ke; "Mamanuga God puyo deni mena nu negeyau ki kau bowa madai pokaiya
gimarapana wainapiyei ki pokere karako kau bowagi madai mete kina gogaiwagi.
21 Nu yo kau upinuga ka eba eyaka mena. Kau Mamanuga God e yabuiya supasupai eba
kwaenugei ade kau nuwagi notagi ka eba eyaka mena.
22 Ko karako kau beragi berokoi ki kamadi kau notagi wirayagisi manako Mama-nuga
God bameya gurigurinuwagi da kau berokogi ki e empoto surupoto. Kataina, e surupoto
bani, pa mena bani,
23 mibai ka kau rabinageya nuwaroro kwaenugei ki nau empakani ade kau beragi
berokoi paininibu umanibu dokodoko ki nau mete empakani."
24 Apunu Pita inako wagubu ka apunu Saimoni kudu wainapupu, wagubu ke; "Nu
Kaiwawonuga bameya nau nene guriguriwagi da berokoi ki nau bananapana iwagubu
ki mo nau bamaneya eba baiyagisi." E inako wagubu.
25 Apunu Pita yo Diyoni Mamanuga God badidi kwaewagawa mu yabu-mugere empa-
mawa ki sisiyai mu iyapana tademawa iwa ade Iyesu badidi tadebu ki yonai mu mete
makeya makeya kabuwa-tagamawa iwa da kamadumpu ki ka mu wiratagubu natere
Diyerusaremu ade kayatagubu. Mu yawatau kayatagubu kaiwa ka mu tawana tawana
Sameriya rabineya Iyesu e sisiyai bagi kawaya iyapana tademawa kabukabuwa kaiwa.

Tawana Isiyopiya mu kawaimaga mosi Iyesu sumapupu

26 Mamanuga God e aneyai mosi kawapu apunu Piripo sibu, wagubu ke; "Kau kiri uburi
suri tawana Diyudiya deneya yawata Diyerusaremu yo Gata paunau iyapana eba idiwu
tawanai ki tenuwagi kayanuwagi."
27 Apunu Piripo yona ki wainapupu manako kipu ubupu kayawena kaniyawa da
yawatau ka e tawana Isiyopiya mu kawaimaga mosi ika bananapupu. Apunu ki ka tawana
Isiyopiya ragidai mu kawaimaga ridai si ka Kandasi e purapurai kuduba kwayuba-piyawa
tondawa ki apunai mosi. E Mamanuga God e si tepapana ki nana natere Diyerusaremu
daiyo umawa,
28 ko e karako wirawena e ebo tawaneya kayawena. E kayawena kaniyawa papa
osi iyapana kawareya idiwana anai nikareya tainipamawa kaiwa ki kawareya tondawa
manako oragai apunai Aisaiya Mamanuga God e okai tapu ki okai mosi iyabapiyawa
kaniyawa.
29 Ko Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya apunu Piripo sibu, wagubu ke; "Kau
buri kaniyo papa osi nikareya tainipiyau anai ki madaneya kaniyowa."
30 E inako wagubu manako Piripo garupupu kanibu e bameya bauwena manako apunu
ki ika Mamanuga God e yonai oragai apunai Aisaiya sibu oka-pupu ki iyabapiyawa

kaniyawa waina-pupu. Wainapiyawa manako e apunu ki manupupu, wagubu ke; “Oka iyabapiyei ki mibai kau wainapiyei bo pa mena?”
31 Ko apunu ki denai wagubu ke; “Ae, nau badidi wainapani? Nau oka yau pa iyabapakani tondakani ko nima sidiyoto kabukabuwa da nau oka yau mibai mete wainapani? Kau umuni nau madanineya yewe tomi.”
32 Apunu ki Mamanuga God e okai iyabapiyawa ka yau kena;
‘Papa sipi mo yadamu miniyamu poyo ki ka e yona eba yagisi. Papa sipi munai mo kumai purupamu ki ka e yona mete eba yagisi. Ki maba ka iyapana apunu yau wadumupu ko e yona denai mo eba wagubu.
33 Mu iyapana yabumugu e midimama kweyamawa ade naripamawa yona mibai mo e bameya eba tagamawa. Iyapana e minimupu poyo ki pokere e tawanai gumorowena. E ewai mu sisiyamaga ka nima yagisi?’
34 Apunu kawai ki wirawena Piripo empupu manako manupupu, wagubu ke; “Kabai, kau sidi; Mamanuga God e okai yau tapu apunai ki ka e nima nene wagubu? E eya nene wagubu bo e apunu kudubai mosi nene wagubu?”
35 E inako wagubu manako Piripo yabiri Mamanuga God e okai iyabapupu ki mibai e kabuwapupu manako ewa Iyesu sisiyai bagi kawaya kuduba ki mete kabuwapupu.
36 Mu yawatau kayatagubu sumawa da awana mo papateya bautagubu ka apunu ki wagubu ke; “Awana yau emani. Ki gwedei mo mete kina nau kwaesugani da kau uburi Iyesu e si pokaiya nau siruwasini bo?”
37 Ko apunu Piripo denai e sibu, wagubu ke; “Kau nuwagi notagi kuduba Mamanuga God bameya sumapi ki nau uburani kau siruwaniyani.”
Apunu ki denai wagubu ke; “Iyesu Keriso e ka Mamanuga God e Gubagai ki nau sumapakani.”
38 E inako wagubu manako papa osi ki uburana wagubu manako mu apeya ewapuru mena kaimupu awanau sumupu manako Piripo ubupu Iyesu e si pokaiya apunu ki siruwapupu.
39 Mu awana kamadumpu borau positagubu ka Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya gwede mo kwae-wena da Piripo gogawena bani kaya-wena ki pokere apunu kawai ki Piripo ewa mo eba empupu. E mibi mamamai e ebo tawaneya kayawena.
40 Apunu Piripo gogawena ko tawana Asidoni rabineya ade matara-wena manako ewa tawana tawana bauwena kayawena Iyesu sisiyai bagi kawaya iyapana tadeyawa kabukabuwa umawa da tawana Sisaraiya bauwena.

9

Apunu Soro e notai wirawena

1 Mara ki makeya ka apunu Soro Iyesu sumapamawa ragidai taunimana popo ki yonai ragiragi kawaya wagawa umawa. E kayawena Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawaimaga sibu,
2 da e tawana Damaskasi ragidai mu okamaga tarana ki nana manako apunu kawai ki ubupu Diyu ragidai tawana Damaskasi rabineya idiwa ki mu okamaga yau okapupu; ‘Apunu Soro wi bamagau baiyagisi manako ridi yo apunu gwedewau Iyesu Yawatai kataimugu ragidai ki kwaenetamini tetamini ki ka e mu idamaga umatamini wiratagisi natere Diyerusaremu baitagisi.’ E oka inako okapupu apunu Soro kwebu manako sibu, wagubu ke; “Kau oka yau wadi tawana Damaskasi kayanuwagi manako kau Diyu ragidai mu guriguri-maga tawaiya idiwu ki mu bamamugu baunuwagi ki kau debai ragidai oka yau mu kabuwatami.”
3 Apunu Soro kayawena kaniyawa da natere Damaskasi bameya bauwagana kwaewagawa ka tanai kawaya mosi garugaru mena kunumau kawapu e midi kuduba minibu siwa.
4 E gwairi-wena wairau ukwapu manako e bonana mosi yona yau wagubu ki wainapupu; “Apunu Soro, apunu Soro, kau gwede nana nau girisiniyei?”
5 “Kaiwawoni, kau nima?” Soro inako wagubu manako e bonana ki ade wainapupu, wagubu ke; “Nau ka Iyesu. Kau nau girisiniyei,
6 ko kau karako kiri uburi natere buri kayanuwagi manako kau ewa badidi kwaenuwagi ki sisiyai apunu mosi baiyagisi kau nidini.”
7 Iyapana Soro mete iwa ragidai bonana ki wainamupu ka mu notamaga kowena yona kerekereretagubu ubumawa. Mu bonana ki wainamupu ko nima wagubu ki mo mu eba emupu.
8 Apunu Soro bagi ubupu e yabui papupu ko e yabui kenewena tawana eba empupu ki pokere e kowakowa-iyoma ki e idaiya wadumpu banana-mupu kayatagubu kaiwa da natere Damaskasi bautagubu.

9 Bautagubu ka apunu Soro mara apeya eyaka tawana mo eba empiyawa tondawa. E
bani yo awana kuduba ragipupu.

Apunu Ananaiyasi Soro iyapupu

10 Natere Damaskasi rabineya ka Iyesu sumapiyawa apunai mosi si ka Ananaiyasi ika
tondawa. E waro were maba nu Kaiwawonuga Iyesu e bonanai wainapupu, wagubu ke;
"Apunu Ananaiyasi."
Manako Ananaiyasi denai wagubu ke; "Kaiwawoni, nau yewena."
11 E denai inako wagubu manako nu Kaiwawonuga Iyesu e ade sibu, wagubu ke;
"Kau kiri uburi yawata mo si ka Supasupai tagamu ki kayanuwagi manako kau apunu
Diyudiyasi e tawaiya baunuwagi ki kau tawana Tasisi mu apunumaga mosi si ka Soro ki e
nene manu wadi. E ika guriguriwagau,
12 ko e waro were maba kau eminibu e bameya baunugibi kau idagi e kawareya tapi
manako e yabui pawena tawana ade empupu. E waro were maba kau inako eminibu."
13 Apunu Ananaiyasi Iyesu yonai inako wainapupu manako e denai wagubu ke; "Kaiwa-
woni, apunu Soro natere Diyerusaremu rabineya kau kiya iyapanagiyoma giritamiyawa
pasu-tamiyawa ki sisiyai iyapana ropani kawaya tagubu nau wainapuwani.
14 Iyapana kawakawai Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai kasiyara e
kwemupu da e karako yewe Damaskasi bauwena nu notanimei sumanimei ragidai mete
teniyana diburaniyana ki nana."
15 Apunu Ananaiyasi inako wagubu, ko nu Kaiwawonuga Iyesu denai e sibu, wagubu ke;
"Apunu Soro e ka nau bigabigani apunai winepuwani ki pokere kau e bameya kayanuwagi
ko kudu eba wainapiyowa. E ewa kaya-yagisi tawana kwaiyanai ragidai yo kaiwawo dai ki
yo tawana Isiraero ragidai mete kina mu bamamugu nau sisiyani yogono umono manako
nau sini e pokaiya kawayayagisi kayayagisi.
16 E aita nau pokanere bita midi makari bananapoto ade nuwaboya kawaya wainapoto
ko ki nau niya aita ewa e kabuwapani."
17 Apunu Ananaiyasi yona ki waina-pupu ka e kipu ubupu kayawena kaniyawa da tawa
ki bauwena manako kanibu e idai apunu Soro e mideya tapu, wagubu ke; "Waretani Soro,
nu Kaiwawonuga Iyesu ki kau yabedeya yawatau matarawena tanai empipi ki e karako
kau yabugi kenewena ki ade pawagana da kau tawana ade empana ki nana nau tonosinibu
bausugubuwani. Kau tawana ade emani manako Mama-nuga God e Keyai Tanai Bagi
Kawaya kaworoto kau kawarigeya miniyoto siwa manako kasiyara negeni."
18 E inako wagawa makeya ka iyana tagai yadai maba apunu Soro e yabuiya gweg-
wetagubu manako e yabui pawena tawana ade empupu. Tawana empupu kipu ubupu
manako mu e Iyesu si pokaiya siruwamupu.
19 Siruwamupu kewowena ka e bani kubabu manako kasiyara e mideya ade bauwena.

Apunu Soro natere Damaskasi rabineya Iyesu sisiyai wagawa umawa

Apunu Soro Iyesu sumapamawa ragidai natere Damaskasi rabineya mara dai mu mete
ika idiwa.
20 E garugaru mena Diyu ragidai mu gurigurimaga tawaiya kayawena manako ubupu
Iyesu sisiyai dimawagawa, wagawa ke; "Apunu Iyesu e ka Mamanuga God e eya Gubagai."
21 Iyapana kuduba e yonai ki wainamupu ka mu notamaga kowena babatagubu, tagubu
ke; "Apunu yau e notai badidi wirawena? Natere Diyerusaremu rabineya ka iyapana
gwedewau Iyesu si tagubu ki ka e ubupu mu namutapu ade e karako Iyesu kowaiyoma
yewe Damaskasi rabineya mete tetamana kawakawai ragidai natere Diyerusaremu idiwu
mu idamugu nakatamana ki nana bauwena. Ko karako e notai ade badidi wirawena?"
22 Diyu ragidai inako tagubu ko apunu Soro e kasiyarai kawayawagawa yarawa. E mu
paunamugu uburawa Mamanuga God e yonai ki mibai kuduba matara-piyawa kasiyarai
kawaya wagawa ke; "Iyesu e ka nu Iya Negeyana Apunai Keriso." Diyu ragidai kuduba
natere Damaskasi idiwa yona ki wainamupu ka mu denai tagamana babatagubu.
23 Mara ropani kawaya kewowena eweya ka Diyu ragidai dai bautagubu dibimupu idiwa
manako apunu Soro minimana po ki keketai kupamawa.
24 Natere Damaskasi kikiramugu ka iyapana gwarantana iyarau kawaya mosi min-
imupu wiwiramupu ko tawa ka gwarantana ki rabineya. Diyu ragidai mu nuwamugu ka
Soro minimana po ki nana wainapamawa ki pokere mara-mara kemora nawaru ka mu
gwarantana ki katamuruiya e dagurai idiwa. Ko Soro mu sisiyamaga wainapupu,
25 ki pokere e tadeyau kabukabuwa ragidai kemorau e wadumupu keketa rabineya
kaumupu manako gwarantana kawareya ubumpu taburuba pokaiya e kwimpu tagaiya
kaumpu manako e supu wairau ubupu kayawena.

Apunu Soro natere Diyerusaremu kayawena

26 Apunu Soro kayawena natere Diyerusaremu bauwena ka e Iyesu sumapamawa
ragidai ika mete dibipa-mana ewapuru mena idiwana ki nana wainapupu. E Iyesu mibai
sumapupu ko mu e berawagana wainamupu ki pokere e kudeya mete kwaetagamawa.
27 Ko apunu mosi si ka Banabasi e bauwena Soro bananapupu Iyesu tonotapu ragidai mu
bamamugu bautagubu manako tadebu, wagubu ke; “Apunu yau ka yawatau kaniyawa da
nu Kaiwawonuga Iyesu bananapupu e bonanai matarau wainapupu manako e ewa kipu
ubupu kayawena natere Damaskasi rabineya kasiyarai kawaya ubupu nu Kaiwa-wonuga
Iyesu e sisiyai iyapana tadeyawa kabukabuwa umawa.”
28 Apunu Banabasi yona inako wagubu ki pokere Soro kanibu Iyesu sumapamawa
ragidai mete ewapuru idiwa manako natere Diyerusaremu rabineya kasiyarai kawaya
mete ubupu Iyesu sisiyai wagawa umawa.
29 E Diyu ragidai yona Guriki tagamawa ki mu mete yona deni deni tagamawa ko mu
denai e minimana po wainamupu.
30 Mu e minimana po ki yonai ka Iyesu sumapamawa ragidai wainamupu ki pokere
mu Soro bananamupu tawana Sisaraiya kayatagubu manako tono-mupu natere Tasisi
kayawena.
31 Mara ki makeya ka Iyesu suma-pamawa ragidai ika tawana Diyudiya yo Gariri
yo Sameriya rabineya Mamanuga God nene dibipamawa ki mu kuduba bagi kawaya
idiwa. Iyapana yawira mo mu bamamugu eba kwaetagamawa. Mamanuga God mu
gwanawatamiyawa ade e Keyai Tanai Bagi Kawaya pokaiya kasiyara mu tageyawa ki
pokere iyapana ropani kawaya mu notamaga wirawena Iyesu sumapamawa ragidai
mete dibipamawa ewapuru mena idiwa. Mu nuwamaga notamaga eyaka mena nu
Kaiwawonuga wainapamawa wiwira-pamawa idiwa.

Apunu Pita tawana Rida yo Diyopa kayawena

32 Apunu Pita tawana tawana umawa wadawa manako mara mosi ka e Mamanuga God
e iyapanaiyoma tawana Rida rabineya idiwa ki mu daiyomaga kayawena.
33 Ika bauwena ka e apunu mosi si ka Aeneyasi ki e idai kerarai badababadamawena bisi
kaya-wena kwamura ida daikere kewowena daikere apeya eyaka (8) ika kebari kawareya
deni mena ukwarawa ki empupu.
34 Empupu manako sibu, wagubu ke; “Aeneyasi, Iyesu Keriso karako iya kau negeyau.
Kau kiri uburi kau kebarigi ewopi.” Apunu Pita yona ki wagawa makeya ka sigira apunai
ki iyawena kipu ubupu.
35 Tawana Rida yo Seroni ragidai kuduba matakira ki emupu ka mu nuwamaga notam-
aga wirawena nu Kaiwawonuga sumamupu.

Ridi mo powena ade iyawena kipu ubupu

36 Tawana Diyopa rabineya ka Iyesu sumapiyawa ridai mosi si ka Tabita ika tondawa.
(Yona Guriki were ka mu e si Dokasi simupu.) E maramara bagi mena kwaewagawa
iyapana nuwasiyasiya-tagamawa ragidai waitatamiyawa tondawa,
37 ko mara mosi ka e sigira-wena manako powena. Iyapana e kwakwarepui wadumpu
siruwamupu manako tawa rabinai tetaiya kebari mempu kawareya tamupu.
38 Tawana Diyopa yo Rida ka eba uwama ki pokere Iyesu sumapamawa ragidai ika
Diyopa rabineya apunu Pita tawana Rida bauwena ki sisiyai waina-mupu ka mu garugaru
mena iyapana apeya bibi tonotampu Pita kai kaya-tagubu. Mu kayatagubu kaiwa da
bautagubu ka mu Pita simupu, tagubu ke; “Kau garugaru mena nu mete kaigamu.”
39 Apunu Pita yona ki wainapupu ka e garugaru mena kipu ubupu mete kayatagubu
manako ika bautagubu ka mu e bananamupu tawa rabinai tetaiya ki yamupu. Koboro
ropani kawaya mete bautagubu e kwagaramupu yadi wadamawa powena ridai ki e
werei tagamawa. E naiya iyaiya tondawa makeya gwedegwede marai kawai mu nene
yamanapupu tagebu ki mu mete temupu Pita kabuwa-mupu, tagubu ke; “E idai watai ka
yau kena.”
40 Apunu Pita ubupu ridi ki kuduba matarau kayatagamana ki nana wagubu manako e
eya mena ika tondawa kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu Mamanuga God bameya
parauwena manako wirawena powena ridai ki sibu, wagubu ke; “Tabita, kau kiri uburi.”
E yona ki wagawa makeya ka ridi ki e keyai bauwena e rabineya tewena yabui papupu Pita
empupu manako e kirana uburana kwaewena.
41 E kirana uburana kwaewagawa ka Pita e idai kwebu waitapupu wadubu bagipupu.
Pita ubupu Iyesu sumapamawa ragidai koboro ki mu nene mete wagubu bautagubu
manako e powena ridai ki wadubu iyaiya mu tagebu.
42 Matakira ki sisiyai garugaru mena kawayawena kayawena tawana Diyopa rabineya
manako iyapana ropani kawaya nu Kaiwawonuga sumamupu.

43 Apunu Pita mara ropani kawaya tawana Diyopa rabineya papa kwakwarai kwer-
erewagana upi kwaewagawa apunai mosi si ka Saimoni e tawaiya mete ika idiwa.

10

Pita yo Koneriyasi mu bususumaga

1 Tawana Sisaraiya rabineya ka piyara apunai mosi si ka Koneriyasi tawana Roumi were
bau-wena ki ika tondawa. Piyara ragidai simaga tagubu ke 'Itari Piyarai' mu dai ropani
kawaya (100) mu kawaimaga ka eyo.
2 E notai kawaya Mamanuga God bameya ade e tawai eyaka mena ragidai mete kina
maramara Mamanuga God e si tepapamawa idiwa. Diyu ragidai dai ki imagei ragidai ki e
maramara mu waitatamiyawa ade Mamanuga God bameya guriguriwagawa tondawa.
3 Mara mosi madega kekerawagawa makeya ka e waro were maba matarau kawaya
Mamanuga God e aneyai mosi e bameya bauwena uburawa ki empupu. Aneya ki e sibu,
wagubu ke; "Apunu Koneriyasi."
4 E inako wagawa ka apunu Koneriyasi kudu kwaewena aneya ki igida mena empiyawa
manako denai e sibu, wagubu ke; "Kaiwawoni, badidi?"
Ko aneya ki daikere wagubu ke; "Kau gurigurinugei iyapana imagei ragidai wait-
atamiyei ki kau Mamanuga God e yabuiya kwaenugei. E kau nene wainapiyau,
5 ki pokere karako uburi iyapana dai tonotami tawana Diyopa kayatagisi manako apunu
mo si ka Saimoni si daikere ka Pita e bameya baitagisi.
6 E ka apunu Saimoni mosi papa kwakwarai kwererewagana upi kwaewagau apunai ki
e tawai egi papateya ki e bameya tondau."
7 Aneya yona ki wagubu kewowena ade kayawena ka apunu Koneriyasi ubupu e
bigabigaiyoma apeya yo piyara apunai mosi ki maramara Mamanuga God notapiyawa ade
Koneriyasi e diriwai mete kwaewagawa apunai ki mu nene wagubu bautagubu,
8 manako e aneya bauwena badidi sibu ki sisiyai kuduba mu tadebu tonotapu tawana
Diyopa kayatagubu.

Apunu Pita waro maba mo wadubu

9 Mu ukwampu nawaru puruwena ade kayatagubu kaiwa da tawana Diyopa bautaga-
mana kwaetagamawa ka apunu Pita madega paunau wadawa ki makeya kanibu tawa
tagaiya yapu Mamanuga God bameya guriguriwagana ki nana.
10 E guriguriwagawa tondawa da wetei mebu manako iyapana tawa rabineya tawiy-
atagamawa ki makeya ka e waro maba mo wadubu.
11 E kunuma yagarawena empupu manako aukwara maba mosi nikakawaneya tabu-
ruba apeya apeya umamupu ki kawarawa empupu.
12 Aukwara ki rabineya ka papa kiyabumaga ebo ebo, motamota, midiwari mete kina
inako idiwa emitapu,
13 manako bonana mosi kunuma were kawapu e sibu, wagubu ke; "Apunu Pita, kau kiri
uburi papa yau namutami kupi."
14 Ko Pita denai wagubu ke; "Ae, Kaiwawoni, nau ki pa mena. Nau ka Diyu apunai, nau
kaisini mete kina. Papa bigibigi ki nau eba kupakani kena."
15 Apunu Pita inako wagubu ko bonana ki kunuma were ade kawapu, wagubu ke;
"Mamanuga God gwede-gwede kuduba iyapana nene bagi kawaya tapu ki kau bigibigi eba
siyo."
16 Bonana ki kawapu marai apeya eyaka manako ki eweya ka aukwara ki mibi papai ade
wirawena kunumau yapu kayawena.
17 Apunu Pita waro maba wadubu ki mibai notapiyawa tondawa ki makeya ka iyapana
apunu Koneriyasi tonotapu ragidai ki apunu Saimoni tawai kwaene-pamawa iwa da
imateya bautagubu
18 manako tawa ki ragidai manutampu, tagubu ke; "Apunu mo si ka Saimoni si daikere
ka Pita wi daiyoga bauwena ki e yewe tondau bo pa mena?"
19 Ki makeya ka Pita tawa tagaiya waro maba wadubu ki mibai nota-piyawa tondawa
manako Mamanuga God e Keyai e bameya bauwena, wagubu ke; "Kau wainapi; Iyapana
apeya eyaka karako bautagubu kau nene manu wadamu,
20 ki pokere uburi mu bamamugu kayanuwagi. Nau mu tonotapuwani bautagubu ki
pokere mu kudumugu eba wainapi ko kiri uburi mu mete kaiwagi."
21 Mamanuga God e Keyai inako wagubu ki pokere Pita kipu ubupu supu iyapana ki mu
bamamugu bauwena manako tadebu, wagubu ke; "Apunu kwaenei kwaigamawa apunai
ki nau yau kena. Wi gwede nana yewe baigubu?"
22 Pita inako wagubu manako mu denai tagubu ke; "Piyara ragidai nu kawainuga apunu
Koneriyasi nu tononibu ki pokere nu yewe baigibi. E ka apunu bagi kawaya maramara

Mamanuga God notapiyau tondau. Diyu ragidai e werei mete tagamu. Ko Mamanuga God
e aneyai tanai bagi kawaya mo tonopupu kawapu e bameya bauwena manako sibu da
apunu mosi si ka Saimoni si daikere ka Pita e bameya bauwagana yona mo kabuwapana
da e wainapana ki nana wagubu."
23 Bibi bautagubu ragidai inako tagubu manako Pita denai mu tadebu, wagubu ke;
"Baganai, ko karako kemorawagau ki pokere umunumuri da nu mete yewe ukwapamu
manako marawani were kaigamu."
Mu ukwampu nawaru puruwena ka mu Pita bananamupu mete kayatagubu. Tawana
Diyopa ragidai Iyesu suma-pamawa ki mu dai mete kayatagubu. Mu kayatagubu kaiwa
idiwa da kemora-wena yawatau ukwamupu,
24 manako nawaru puruwena ade kayatagubu kaiwa da tawana Sisaraiya apunu
Koneriyasi e tawaiya bautagubu. Apunu Koneriyasi tawaiya bautagamawa ka e eya mu
nawanamaga ika tondawa. E tawai rabineya ka iyapana ropani kawaya, e ewai ade e
kowaiyoma mete kina ki ika ewapuru mena dibimupu idiwa.
25 Pita tawa rabineya yarana kwae-wagawa ka apunu Koneriyasi yauda bauwena e
empupu manako kwarisi-wena e ramatai kawareya ubupu Pita wiwirapupu e si esida
tepapupu.
26 Ko Pita ubupu e idaiya wadubu manako sibu, wagubu ke; "Kau uburi. Nau ka eba
kawai mosi. Nau ka pa iyapana kaina."
27 Pita apunu Koneriyasi inako sibu mete ewapuru tawa rabineya yapu manako e yabu
tapu iyapana ropani kawaya ika tawa rabineya dibimupu idiwa ki emitapu.
28 E tadebu, wagubu ke; "Nu Diyu ragidai nu kaisinuga ki wi kataigau. Iyapana
kwaiyanai ragidai wi maba ki wi bamagau nu daiyoga eba baigamu. Ko Mamanuga
God karako nau kabuwasinibu da nau iyapana berokoi bo bigibigi eba nidiyana ki nana
wagubu,
29 ki pokere wi nau bibini tonomupu ki nau eba basarasugu-buwani ko nau garugaru
mena bausugu-buwani yau kena. Ko karako nau sidimuri; Wi gwede nana nau nene
iwagubu?"
30 Apunu Pita inako wagubu manako apunu Koneriyasi denai e sibu, wagubu ke; "Mara
yau makeya mara apeya apeya nu taganugu kayawena madega kekerawagawa ki makeya
ka nau Mamanuga God bameya guriguri-sugekeya tondekeya manako apunu mosi e
aukwarai poe tanai kawaya utawena ki nau yabaraneya bauwena uburawa empuwani.
31 Empekeya manako e ubupu nau sidibu, wagubu ke; "Apunu Koneriyasi, kau
guriguri-nugei ade iyapana imagei ragidai waitatamiyei ki kau Mamanuga God e yabuiya
kwaenugei. E kau nene wainapiyau,
32 ki pokere karako iyapana dai bibi tonotami kayatagisi tawana Diyopa rabineya apunu
mosi si ka Saimoni si daikere ka Pita e bameya baitagisi. E ka apunu Saimoni mosi papa
kwakwarai kwererewagana upi kwaewagau ki e tawai egi papateya ki e bameya tondau."
33 Aneya ki nau inako sidibu ki pokere nau ubupuwani kau bibigi tonopuwani manako
kau bagi kawaya garugaru mena nau diriwani siyapi baunugibi. Nu karako yewe Ma-
manuga God e yabuiya dibimipi idiwei nu Kaiwawonuga gwede yonai nu kabuwaniyana
nidibu ki wainapa-mana nawanai kau nawananimei."

Apunu Pita dimawena

34 Apunu Koneriyasi inako wagubu manako Pita ubupu dimawena, wagubu ke; "Nau
karako wainapakani weta-wetara da Mamanuga God e yabuiya ka iyapana kuduba nu
kiyabunuga eyaka mena.
35 Tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau iyapana nima Ma-
manuga God wiwira-piyau ade e berai bagi mena kwaewagau ki ka Mamanuga God yagisi
da e ka baganai.
36 Wi kataigau da Mamanuga God yona mosi tonopupu nu Isiraero ragidai nu bamanugu
bauwena. Yona ki kena ki ka nu Iya Negeyana Apunai Iyesu Keriso e yonai bagi kawaya.
Mamanuga God e eya Gubagai Iyesu nu doboniyana ki nana tonopupu da e yo nu kuduba
rabinanuga eyakamena-wagana ki nana. Iyesu e ka iyapana kuduba nu Kaiwawonuga
kawaya.
37 Apunu Diyoni dimawagawa iyapana siruwatamiyawa makeya yauda badidi yabiri
tawana Gariri rabineya wena-wagawa yabadawa manako ewa tawana Diyudiya rabineya
mete wenawena ki sisiyai kuduba wi wainamupu kewo-wena.
38 Wi kuduba kataigau da Mama-nuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki kawapu tawana
Nasareta mu apunu-maga Iyesu e kawareya minibu siwa kasiyara kwebu. Mamanuga
God e mete ewapuru iwa ki pokere Iyesu tawana tawana umawa wadawa upi bagi mena

kwaewagawa. Iyapana gwedewau Berokoi Apunai Seitani e idai rabineya idiwa ki ka e mu
mete iyatamiyawa umawa.
39 Nu Diyu ragidai nu tawanugu tawanugu ade natere Diyerusaremu rabineya mete kina
e badidi kwae-wagawa umawa nu yabunugere matarau empemeya ki sisiyai nu karako
iwegemei. Iyapana ubumpu ripa korosi naureya e minimupu poyo,
40 ko mara apeya eyaka kewowena eweya ka Mamanuga God wagubu manako e ade
iyawena kipu ubupu nu paunanugu matarawena, ko ki kuduba nu yabunugere emipi.
41 Eba iyapana kuduba e iyawena kipu ubupu ki emupu ko nu gwedewau Mamanuga
God nu winenibu da nu e sisiyai iyapana tademana ki nana ki nu mena ka e ade iyawena
kipu ubupu ki matarau emipi ade bani yo awana e mete kubamipi.
42 Ko Iyesu nu nidibu, wagubu ke; "Yona yau iyapana tadeyoi; Nau Mamai God nau mena
winesinibu da nau aita ewa uburani iyapana iyaiya bo popai kuduba nau idani gurai mu
naurimugu ugwaditamoni ragiragi."
43 Oragai ragidai Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai ki mu
kuduba Iyesu sisiyai yau tagamawa ke; 'Iyapana nima e sumapoto ki ka Mama-nuga God
uburoto Iyesu e si kasiyarai pokaiya iyapana ki e bigi kuduba deni mena surupoto.' "
44 Apunu Pita yona ki wagawa makeya ka Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya
kawapu apunu Pita e yonai wainapamawa ragidai kuduba mu kawarimugu minibu siwa
kasiyara tagebu.
45 Diyu ragidai Iyesu suma-pamawa Pita mete bautagubu ragidai gwede wenawena
ki emupu ka mu notamaga kowena mibai ka Mamanuga God naiya e Keyai Tanai Bagi
Kawaya mu muga puyo tagebu ki maba e karako tawana kwaiyanai ragidai mete kina puyo
ki tagebu.
46 Tawa ki ragidai mu tenawarimaga wirawena da mu yona yona kuduba tagamawa
Mamanuga God e si tepapamawa ki apunu Pita e kowa-iyoma mete kina mu mubo wenagu-
mugere wainamupu,
47-48 ki pokere Pita wagubu ke; "Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya naiya nu
kawarinugu minibu siwa kasiyara negebu ki maba e karako iyapana yau mete kasiyara
tagebu ki pokere mu karako Iyesu e si pokaiya siruwatagisi. Mu yawatamaga ki nu eba
bodapamu."

Pita mu siruwatamana ki nana wagubu ki pokere mu Iyesu Keriso e si pokaiya iyapana
ki siruwatampu. Siruwatampu kewowena ka iyapana ki apunu Pita munamupu, tagubu
ke; "Kau garugaru mena eba kayanuwagi ko mara dai nu mete yewe idiwomu were
kayanuwagi."

11

Pita natere Diyerusaremu kayawena

1 Tawana kwaiyanai ragidai Mamanuga God e yonai waina-mupu sumamupu ki sisiyai
Iyesu tonotapu ragidai mu kowamuguma mete kina tawa tawa tawana Diyudiya rabineya
wainamupu.
2 Apunu Pita wirawena natere Diyerusaremu ade kayawena manako e ika bauwena
ka iyapana Iyesu sumapamawa ragidai dai ki iyapana kwakwarepumaga mete wakapa-
mana yonai tagamawa ragidai ki e bameya bautagubu manako mu bonanamaga ragiragi
kawaya e simpu wirawira, tagubu ke;
3 "Kau kaisi beranugibi tawana kwaiyanai ragidai mu kwakwarepumaga eba
wakamupu ki mu bamamugu daiyo kayanugibi ade mu banimaga mete kubabi."
4 Mu inako tagubu ki pokere Pita ubupu e badidi empupu bo wainapupu ki kuduba
supasupai mena mu kabuwa-tapu, wagubu ke;
5 "Nau tawana Diyopa rabineya Mamanuga God bameya gurigurisugekeya tondekeya
da nau waro maba bagi kawaya mo wadu-buwani. Nau gwede mosi aukwara kawaya
maba nikakawaneya taburuba apeya apeya pokaiya umamupu kunumau kawarawa da
nau bamaneya bauwena ki empuwani.
6 Empuwani wetawetara manako aukwara ki rabineya ka nau papa kiyabumaga ebo ebo
ade motamota yo midiwari ropani kawaya inako emitapuwani.
7 Emita-puwani manako nau bonana mosi wainapuwani, wagubu ke; 'Pita, kau kiri
uburi papa yau namutami kupi.'
8 Bonana ki inako wagubu ko nau denai suwagubuwani ke; 'Ae, Kaiwawoni, nau ki pa
mena. Nau ka Diyu apunai. Nau kaisini mete kina. Papa bigibigi ki nau eba kupakani
kena.'

9 Nau inako suwagubuwani manako bonana ki kunumau ade kawapu, wagubu ke;
‘Mamanuga God gwedegwede kuduba iyapana nene bagi kawaya tapu ki kau bigibigi eba
siyo.’
10 Bonana ki kawapu marai apeya eyaka manako ki eweya ka aukwara ki mibi papai ade
wirawena kunumau yapu kayawena.
11-12 Yapu kayawagawa makeya ka iyapana apeya eyaka tawana Sisaraiya were nau
kani bautagubu. Bibi ragidai ki mu ka eba Diyu ragidai ko mu tawa ki nau tonde-keya
ki bautagubu ki ka Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya nau sidibu da nau kudu
eba wainapana ko iyapana ki mete kayasugana ki nana wagubu ki pokere nau kipuwani
ubupuwani mu mete kaigibi. Nau natere Diyopa ragidai ida daikere kewowena daikere
eyaka mena (6) yau mete waratapuwani iyapana ki bananamipi mete kaigibi. Nu kaigibi
iweya wade-meya da tawana Sisaraiya baigibi ki ka nu apunu mosi si ka Koneriyasi e
tawaiya yamipi,
13 manako apunu Koneriyasi yona yau nidibu, wagubu ke; ‘Aneya mosi bauwena nau
tawaneya uburawa empuwani manako e nau sidibu, wagubu ke; ‘Bibi ragidai tonotami
tawana Diyopa kayatagisi apunu Saimoni si daikere ka Pita siyomoto da e yabadini.
14 E baiyagisi manako kau tawagi eyaka mena ragidai mete kina Mamanuga God iya
waunai negeyana ki sisiyai e uburoto wi nidini manako wi kuduba iya waunai wadumuri.’
15 Apunu Koneriyasi ubupu nu inako nidibu manako nau waunai dimasuge-keya
makeya ki ka Mamanuga God e Keyai naiya nu kawarinugu minibu siwa kasiyara negebu
ki maba e tawana kwaiyanai ragidai ki mu kawarimugu inako mete minibu siwa kasiyara
tagebu.
16 Nau ki kuduba empuwani ki ka nau notani paparawena nu Kaiwawonuga Iyesu naiya
nidibu ki yonai nau wainapuwani. E naiya yona yau nu nidibu, wagubu ke; ‘Apunu Diyoni
ubupu awana pokaiya wi siruwanibu ko nau uburani Mamanuga God e eya Keyai Tanai
Bagi Kawaya ki pokaiya wi siruwaniyani kasiyara negeyani.’
17 Nu naiya ubumpi nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso sumamipi manako e puyo Ma-
manuga God e Keyai tonopupu deni mena nu negebu ki maba e karako tawana kwaiyanai
ragidai mete tagebu. Nau ka iyapana kaina ki pokere nau badidi maba Mamanuga God e
yawatai bodapani?”
18 Apunu Pita yona ki wagubu wainamupu ka iyapana ki e yona denai mo eba simpu
wirawira ko mu Mama-nuga God e si tepamupu, tagubu ke; “Mamanuga, kau nuwagibi
manako kau tawana kwaiyanai ragidai mete kina mu bigimaga surupipi mu rabinamaga
wirapipi manako iya waunai tagebi.”

Iyesu sumapamawa ragidai natere Antiyoka rabineya idiwa

19 Iyapana apunu Stiweni bowa were minimupu poyo ki makeya ka mu Iyesu sumapa-
mawa ragidai kuduba mete giritampu pasutampu ki pokere Iyesu sumapamawa ragidai
ki daburimupu mu mubo mubo tawana tawana kaya-tagubu. Mu dai ki tawana uwama
kawaya kayatagubu tawana Ponisiya yo Saiporosi yo natere Antiyoka bautagubu manako
mu ika ubumupu Iyesu e sisiyai Diyu ragidai mu mubo mena ika idiwa ki tademawa
kabukabuwa. Ko tawana kwaiyanai ragidai ki mu Iyesu sisiyai mu eba tademawa.
20 Ko Iyesu sumapamawa ragidai dai ki tawana Saiporosi yo Sairini were bautagubu ki
mu kimpu ubumpu natere Antiyoka kayatagubu manako mu ubumpu nu Kaiwawonuga
Iyesu e yonai bagi kawaya tawana kwaiyanai ragidai ika idiwa ki mu mete tademupu.
21 Mamanuga God mu kasiyara tagebu ki pokere iyapana ropani kawaya mu yonamaga
wainamupu manako mu notamaga wirawena nu Kaiwawonuga mete sumamupu.
22 Natere Antiyoka ragidai mu notamaga wirawena ki sisiyai Iyesu sumapamawa
ragidai Mamanuga God nene dibipamawa ika natere Diyerusa-remu rabineya idiwa ki
wainamupu manako mu apunu Banabasi tonomupu natere Antiyoka kayawena.
23 E ika bauwena manako iyapana ika idiwa bita mubo wadamana ki Mamanuga
God e rikapupu deni mena mu waditapu bagi ki matakirai apunu Banabasi empupu ki
pokere e rabinai bagiwena manako e ubupu iyapana ki gwaiyaba-tapu, wagubu ke; “Wi
Kaiwawonuga Iyesu bameya naigida mena kwaiwogoi, e mena notapiyoi sumapiyoi ade e
mena yonai wadoi yamoi.”
24 Apunu Banabasi e ka apunu bagi kawaya. E notai kawaya daganani Iyesu bameya
ade Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya e rabineya posiwena. E sumai ka mete
kawaya ki pokere iyapana ropani kawaya e yonai wainamupu ki ka mu nu Kaiwawonuga
sumamupu.
25 Apunu Banabasi ubupu apunu Soro e kwaenei tawana Tasisi supu kayawena,
26 manako umawa da bananapupu ka mu ewapuru mena wiratagubu natere Antiyoka
ade kaya-tagubu. Mu kwamura eyaka mena ika idiwa Iyesu sumapamawa ragidai

Mamanuga God nene ika dibipamawa ki mu ropani kawaya mete yona tademawa kabukabuwa idiwa. Ki makeya ka natere Antiyoka ragidai Iyesu suma-pamawa ragidai yabiri simaga waunai 'Keriso Ragidai' tademupu.

27 Mara ki makeya ka iyapana dai ki Mamanuga God e bonanai waina-pamawa tagamawa ragidai natere Diyerusaremu kamadumpu sumpu natere Antiyoka bautagubu.

28 Mu iyapanamaga mosi si ka Agabasi. E Mamanuga God e Keyai ki kasiyarai pokaiya ubupu iyapana tadebu, wagubu ke; "Mamanuga God nau kabuwasinibu da nu yabaranugu ka tawana tawana kuduba kapoi kawaya mosi yabadau." (Kapoi ki ka tawana Roumi ragidai mu kawaimaga Korodiyasi kaiwawowagawa tondawa ki makeya bauwena.)

29-30 Apunu Agabasi inako wagubu ki pokere Iyesu sumapamawa ragidai eyaka eyaka mu kowamuguma waita-tamana ki nana wainamupu. Mu mubo mubo bowa madai dai temupu mu mubo denemugu denemugu ewapuru dibimupu manako mu bowa madai ki temupu apunu Banabasi yo Soro tagemupu da mu ubumana tawana Diyudiya kayatagamana debai ragidai Mamanuga God e iyapanaiyoma kwayubatamawa ika idiwa ki tagemana ki nana.

12

Iyapana apunu Diyemesi minimupu poyo

1 Mara ki makeya ka kaiwawo Erodi Iyesu sumapamawa ragidai Mamanuga God nene dibipamawa idiwa ki mu giritamana pasutamana ki kerarai birikapupu.

2 E wagubu manako piyara ragidai ubumpu apunu Diyoni e tatai Diyemesi kereba pokaiya ugwadumpu poyo.

3 Diyu ragidai ki emupu ka mu rabinamaga bagiwena ki pokere kaiwawo Erodi ubupu apunu Pita mete wadamana ki nana wagubu. (E yona ki wagubu makeya ka Diyu ragidai 'Parawa Pa Pasumana Kupei' ki kupe-tagamawa.)

4 Piyara ragidai apunu Pita wadumpu diburamupu manako piyara kuduba ida esida kewowena kerapu daikere kewowena daikere eyaka mena (16) mara mo apeya apeya bau-tagamawa Pita goparapamawa ade kayatagamawa manako mu ewamugu ka apeya apeya ade bautagamawa, mu inako kwaetagamawa. Kaiwawo Erodi e notai wagubu da; "Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai' yau kewoyagisi ki ka nau apunu Pita yadani Diyu ragidai mu yabaramugu tarani nau idani gurai e naureya ugwadani ragiragi manako mu ewa e minimoto poyo.'

5 E inako waina-pupu ko apunu Pita diburawena tondawa ka Iyesu sumapamawa ragidai kuduba dibimupu Mamanuga God bameya Pita nene maramara mu nuwamaga nota-maga eyaka mena pokaiya guriguri-tagamawa idiwa.

Apunu Pita dibura rabineya bauwena kayawena

6 Marawani didiburu mena ka kaiwawo Erodi nuwaiya ka apunu Pita Diyu ragidai mu yabaramugu tarana e idai gurai e naureya ugwadana ragiragi ki nana wainapupu. Ko kemora ki rabineya ka piyara ragidai apeya Pita paupunamupu mete ukwapamawa. E idai ka mu taburuba apeya ragiragi kawaya pokaiya umamupu dokodoko ade dibura katamuruiya ka piyara ragidai dai mete dagura ubumawa.

7 Garugaru mena ka Mamanuga God e aneyai mosi ika bauwena manako dibura tawai rabineya tanai minibu siwa. Aneya ki kanibu Pita mideya minibu wadubu kwisipupu manako sibu, wagubu ke; "Pita, kau garugaru mena kiri uburi." Aneya ki inako wagawa makeya ka taburuba e idai umamupu ki kuduba purupurutagubu gwetagubu,

8 manako aneya ki Pita ade sibu, wagubu ke; "Kau kerapugi kwakwarai tepi umari ade kau mairagi kau naurigeya mete umari." Pita ki kwaewena ka aneya e ade sibu, wagubu ke; "Kau aukwaragi pokaiya utanuwagi nau ewaneya yabodowa."

9 Aneya Pita bananapupu ko mu dibura tawai ki kamadamana kwae-tagamawa ka Pita aneya badidi kwae-wagawa empupu ki e notai wagubu ke; "Yau ka nau bani waro maba wadakani."

10 Mu sumpu dagura yabiri uburawa apunai ki raurumupu sumpu paunau uburawa apunai ki mete raurumupu manako kaimpu gudu siyarai kirama pokaiya yamanamupu ki bautagubu. Ika bautagamawa ka gudu ki natere deneya ebo siwawena manako mu matarau bautagubu kayatagubu kaiwa da yawatau ka aneya ki bani gogawena garugaru mena Pita kamadubu kayawena.

11 Kamadubu kayawagawa makeya ka apunu Pita e notai paparawena, wagubu ke; "Karako nau kataineya da nau waro maba eba wadubuwani ko aneya ki matarau nau nene kwaewena. Mamanuga God e aneya ki tonopupu da Diyu ragidai kaiwawo Erodi

e kasiyarai pokaiya gwede mo nau bamaneya berapamana wainapamawa ki mu eba
kwaetagamana ki nana."
12 Pita wainapupu da e mibai dibura tawai ki kamadubu matarau bauwena ka e
kayawena apunu Diyoni si daikere ka Maki e inai Meri e tawaiya bauwena. Tawa ki
rabineya ka Iyesu sumapamawa ragidai ropani kawaya ika dibimupu guriguritagamawa
idiwa.
13 Pita ika bauwena gudu minibu manako tawa ki bigabigai munu ridai mosi si ka Roda
gudu kwaipana ki nana kaniyabu.
14 E Pita bonanai wainapupu ka e mamama-wena gudu eba kwaipupu ko garugaru mena
wirawena iyapana tawa rabineya idiwa ki tadebu, wagubu ke; "Apunu Pita bauwena gudu
tagaiya burida uburau."
15 Iyapana yona ki wainamupu ka mu denai tagubu ke; "Kau babanugibi nuwegei." Ko
munu ridai ki yona ki kawareya kawareya ade wagawa tondawa ki pokere iyapana tagubu
ke; "Ki ka eba Pita e eya bauwena ko ki ka bani e aneyai mosi ki bauwena."
16 Ko Pita gudu kawareya kawareya miniyawa uburawa ki pokere iyapana dai kaimpu
gudu ki kwaimupu. Gudu kwaimupu manako Pita ika uburawa emupu ka mu notamaga
kowena kodabamaga kamupu.
17 Ko Pita e idai bagipupu mu yona kerekereretagamana ki nana wagubu manako nu
Kaiwawonuga dibura rabineya badidi kwaewena wadubu tonopupu ki sisiyai kuduba e
mu kabuwatapu. Kabuwatamiyawa da kamadubu ade wagubu ke; "Kaiwagi nau sisiyani
yau apunu Diyemesi e kowaiyoma kuduba mete tademuri." E inako wagubu manako
kamaditapu tawana mo kayawena.
18 Mu ukwampu nawaru puruwena ka piyara dagura ubumawa ragidai ki apunu Pita
eba emupu ki pokere mu babatagubu, tagubu ke; "E ka bani bauwena kayawena."
19 Kaiwawo Erodi piyara ragidai Pita ade kwaenepamana ki nana tonotapu ko mu e
eba banana-mupu ki pokere Erodi dagura ubumawa ragidai ki mu muga nene wagubu
bautagubu. Bautagubu, pari wirawira-tamiyawa da kamadubu, mu taunimana po ki nana
wagubu manako ewa kipu ubupu tawana Diyudiya kamadubu supu tawana Sisaraiya
bauwena manako ika tondawa.

Kaiwawo Erodi powena

20 Kaiwawo Erodi tawana Taya yo Saidoni ragidai mu bamamugu gagaya kawaya mo
wainapupu ki pokere mara mosi ka iyapana ki kuduba dibimupu kaiwawo Erodi e rabinai
wadamana bagi ki nana e bameya kayatagubu. Mu kayatagubu kaiwa da bautagubu ka
mu yabiri kaiwawo Erodi e tawai ki kwayubapiyawa apunai mosi si ka Barastasi e wade
manamanamamupu waretamupu manako ewa ka mu kaiwawo Erodi e eya bameya bau-
tagubu. Mu nuwamugu ka e mete dobopamana ki nana mibai ka mu banimaga kuduba ka
kaiwawo Erodi e tawaneya bauwagawa.
21 Mara mosi ki mu winemupu makeya ka kaiwawo Erodi e kaiwawo-wena monagai
aukwara bagi kawaya mo wadubu kaupupu manako yona-wagana kemai kawareya yapu
ika dimawagawa uburawa.
22 E ika dima-wagawa uburawa ka iyapana mu bonanamaga ragiragi kawaya tagubu ke;
"Yau ka eba apunu kaina mo wagau ko yau ka nu kawainuga sumapemei e eya wagau."
23 Kaiwawo Erodi yona ki wainapupu ka e rabinai bagiwena. E eba Mamanuga God
e si tepapupu ko e eya si tepapupu ki pokere Mamanuga God e aneyai mosi garugaru
mena bauwena Erodi bita kwebu manako ki makeya ka motamota rasirasi dai e rewonai
baumupu manako e powena.
24 Mara ki makeya ka Mamanuga God e yonai kawayawena kayawena.
25 Apunu Banabasi yo Soro mu upimaga natere Diyerusaremu rabineya kwaetagamawa
ki kewomupu manako ade wiratagubu natere Antiyoka kaya-tagubu. Mu apunu Diyoni si
daikere ka Maki bananamupu mete kayatagubu.

13

Mu apunu Banabasi yo Soro winetampu tonotampu

1 Iyesu sumapamawa Mamanuga God nene dibipamawa ragidai natere Antiyoka ra-
bineya idiwa mu paunamugu ka iyapana dai Mamanuga God e bonanai wainapamawa
tagamawa ade dai e yonai iyapana tademawa kabukabuwa mete kina. Iyapana ki mosi ka
Banabasi, mosi ka Soro, mosi ka Simiyoni ki mu si daikere Pinai Apunai simupu, mosi ka
Rusiyasi tawana Sairini mu apunumaga mosi, ade mosi ka Manaeni, e ka tawana Gariri
mu kaiwawomaga Erodi mete ewapuru kawakawayatagubu sipumamaga eyaka mena.
2 Mara mosi mu guriguri nene bani kamadumpu Mamanuga God bameya ewapuru
mena guriguritagamawa si tepapamawa idiwa ka Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi

Kawaya mu tadebu, wagubu ke; “Wi karako apunu Banabasi yo Soro nau nene winetamuri
tonota-muri da mu nau upini purupuwani tagebuwani ki mu yodomono.”
3 Mama-nuga God e Keyai inako wagubu ki pokere iyapana ki guriguri nene bani kamad-
umpu guriguritagamawa idiwa da kamadumpu manako mu idamaga apunu Banabasi yo
Soro mu kawarimugu nakamupu tonotampu kayatagubu.

Banabasi yo Soro tawana Saiparasi kayatagubu

4 Mamanuga God e Keyai apunu Banabasi yo Soro inako tonotapu ki mu sumpu
tawana Serusiya bautagubu manako waka mosi ika wadumupu ruku mosi si ka Saiparasi
kayatagubu.
5 Mu tawana Saiparasi bautagubu ka mu natere mosi si ka Saramisi kayatagubu manako
ika bautagubu ka mu kaimpu Diyu ragidai mu gurigurimaga tawai rabineya yamupu
manako Mamanuga God e yonai ika dimatagamawa idiwa. Apunu Diyoni si daikere ka
Maki mete ika bauwena mu waitatamiyawa tondawa.
6 Mu natere Saramisi kamadumpu manako kerapumugu kayatagubu kaiwa idiwa da
ruku ki papasi daikere tawana Paposi bautagubu manako kweri wasisinai apunai mosi
si ka Bara-Iyesu ika bananamupu. Apunu ki ka Diyu apunai. E maramara wagawa da e ka
Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa ko ki pa mena. E yona pa berawagawa.
7 E waretai ka waira ki mu kawaimaga si ka Sogiyasi Porasi.
Apunu Sogiyasi Porasi e notai ka supasupai kawaya. E nuwaiya Mama-nuga God e yonai
wainapana waina-pupu ki pokere e apunu Banabasi yo Soro nene wagubu bautagubu.
8 Ko kweri wasisinai apunai Bara-Iyesu (e si yona Guriki were ka Eremasi) e bau-
wena mu yonamaga bodabodapupu, mibai ka e eba nuwaiya e waretai ki Iyesu sisiyai
wainapana sumapana ki nana.
9 Ko Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya kawapu apunu Soro si daikere ka Poru
e rabineya posiwena kasiyara kwebu manako Poru ubupu kweri wasisinai apunai ki yabu
doko-dokopupu sibu, wagubu ke;
10 “Kau ka Berokoi Apunai Seitani e munui mosi. Gwedegwede bagibagi supasupai
kuduba ka kau iyaragiyoma. Nota berokoi ebo ebo kau rabinageya posi-wena ki pokere
kau maramara iyapana wade wirawiratamiyei ade berabera-tamiyei tondei. Mamanuga
God e yawatai supasupai bagi ki kau maramara wade kiyokiyopana giripana wainapiyei,
11 ki pokere nau karako suwagani wainapi; Mamanuga God e kasiyarai karako kaworoto
kau bamageya bai-yagisi kau yabugi kenepoto da kau mara badibadi madega tanai mo eba
emani.”
Apunu Poru yona ki wagawa makeya ka gwede mosi oroguma pinai kawaya maba
garugaru mena bauwena apunu Eremasi e yabui kenepupu manako e tawana mo eba
empupu. E tawana mo eba empiyawa ki pokere e iyapana e idaiya wadana waitapana
kayawagana ki nana ki kwaenewagawa kaniyawa yabadawa.
12 Waira ki kawaimaga gwede wenawena ki empupu ade nu Kaiwawonuga Iyesu e
sisiyai mete wainapupu ki ka e notai kowena manako e nu Kaiwawonuga sumapupu.

Poru e kowaiyoma mete kina natere Antiyoka kayatagubu

13 Apunu Poru e kowaiyoma mete kina waka kawareya ade positagubu tawana Paposi
kamadumpu manako kayatagubu kaiwa da natere mosi si ka Pega tawana Pampiriyo
rabineya ki bautagubu. Bautagubu ka apunu Diyoni si daikere ka Maki e midi togawena
mu ika kamaditapu wirawena natere Diyerusaremu ade kayawena,
14 ko apunu Poru yo Banabasi mu kimpu ubumpu natere Pega ki kamadumpu manako
kayatagubu iwa wadamawa da natere Antiyoka tawana Pisidiya rabineya ki bautagubu.
Mu ika bau-tagubu idiwa da aiyata marai ki mu kaimpu Diyu ragidai mu gurigurimaga
tawaiya yamupu idiwa.
15 Mu idiwa da iyapana ubumpu oragai apunai Mosisi e gora tapu ki iyabamupu
kewowena ade oragai ragidai Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai
mu okamaga ki dai mete iyabamupu kewowena ka guriguri tawai ki debai ragidai ubumpu
Poru yo Banabasi manutampu, tagubu ke; “Edamani, iyapana rabinamaga kirana uburana
mamama wainapamana yonai ki dai wi bamagau mete kina bo pa mena?”
16 Apunu Poru ubupu iyapana yona kerekereretagamana ki nana e idai bagipupu man-
ako tadebu, wagubu ke; “Iyapananiyoma tawana Isiraero ragidai ade tawana kwaiyanai
ragidai mete kina yewe Mamanuga God wiwira-piyamu e si tepapiyamu idiwu, nau yonani
suwagani ki wi wainapumuri;
17 Mamanuga God ubupu tawana Isiraero ragidai nu ripakwarakwara-nuguma e eya
iyapanaiyoma mu winetapu. Mu tawana Idipi rabineya iyapana bigabigamuguma kwae-
tagamawa ki makeya ka e mu waita-tamiyawa da mu iyapanamuguma kawayawagawa

yarawa. E kasiyarai kawaya ki pokaiya ka e mu waratapu tawana Idipi kamadumpu kayatagubu,
18 manako mu kwamura apunai apeya (40) kwaitana gwabau ukwapamawa idiwa ki rabineya ka e maramara mu kwayubatamiyawa tondawa ko e midi mu bamamugu eba togawena.
19 Tawana Kainani rabineya ka iyapana yonamaga ebo ebo kuduba ida daikere kewowena daikere apeya (7) ki e ubupu mu siwakeketapu manako mu waira-maga ki e eya iyapanaiyoma tawana Isiraero ragidai umani tadebu.
20 Mu kwamura rowarowa kawaya 450 ika idiwa manako ki eweya ka Mamanuga God mu wade supasupatamana ragidai tagebu iyapana bagi kawaya idiwana ki nana. Mu inako idiwa yamawa da Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai Samuwero ubupu.
21 Ki makeya ka iyapana kaiwawo nene genetagamawa manako Mamanuga God mu apunu Kisi e gubagai si ka Soro mu kaiwawomaga tagebu. Apunu Soro e ka kunu Bendimani ki wenai wenawena kwamura apunai apeya kewowena (40) ki rabineya kaiwawowagawa tondawa.
22 Kwamura apunai apeya (40) ki kewowena eweya ka Mamanuga God ubupu kaiwawo Soro e si kaupupu manako kaiwawo watai ki e apunu Dewida kwebu. E Dewida nene wagubu ke; ‘Apunu Diyesi e gubagai Dewida ki e kwaitana nau nuwaneya. Nau badidi suwagani ki e wainapoto deneya deneya kwaeyagisi.’
23 Oragai apunai Dewida e momai ka apunu Iyesu ki Mamanuga God nu Isiraero ragidai nu iya negeyana ki nana tonopupu. Mamanuga God naiya gwaiyaba wagubu ki mibai karako wana bauwena yau kena.
24 Iyesu eba bauwena ki makeya ka apunu Diyoni ubupu nu Isiraero ragidai nidibu, wagubu ke; ‘Wi beraga berokoi karako kamadumuri wi notaga wirayagisi da nau wi siruwa-niyani.’
25 Apunu Diyoni Mamanuga God e upi ki kewopana kwaewagawa ki makeya ka e iyapana manutapu, wagubu ke; “Wi wainapiyamu da nau ka nima? Apunu ki e nawanai wi idiwu ki eba nau ko e aita nau ewaneya baiyagisi. E bigabigai nau kwaesugana waitapana e kerarai kwakwarai ki rikapana ko nau ka eba bagi ki pokere tondakani.’ Apunu Diyoni inako wagubu.”
26 Poru bususu inako wagawa tondawa da kamadubu, ade wagubu ke; “Iyapananiyoma, oragai apunai Eburamu e wenai ade tawana kwaiyanai ragidai yewe Mamanuga God wiwirapiyamu e si tepapiyamu mete kina, nau yonani ade suwagani ki wi wainapumuri; Mamanuga God iya waunai nu negeyana yonai wagubu ki mibai nu bamanugu wana bauwena.
27 Ko natere Diyerusaremu ragidai ade nu kawa-kawainuguma mete kina ki mu eba wainamupu da Iyesu nu iyanuga nene bauwena. Oragai ragidai Mamanuga God e bonanai wainapamawa oka tamawa ki mu okamaga ki mu aiyata marai maramara iyabapiyamu idiwu ko yona ki mibai mu eba wainapiyamu. Ko Iyesu powagana ki nana ki yonai Mamanuga God e okai takari kawaya wagubu ki mibai wenawagana ki nana ka mu Iyesu wadumpu ade mu idamaga gurai e naureya ugwadumpu ragiragi.
28 E gwede mo eba paerepupu da mu ki gwawai e minimana po ki nana ko mu e pa asusu wadumupu apunu Pairasi e idaiya tamupu, tagubu ke; ‘Kau nuwagi da mu apunu yau minimoto poyo.’
29 Mamanuga God e naiya mena Iyesu nene wagubu ki kuduba mu makeya makeya kwaetagubu kewowena manako mu ubumpu e kwakwarepui ripa korosi naureya minimupu poyo ki wadumpu kayatagubu ragu mo rabineya tamupu.
30 Ko Mamanuga God e wagubu ki pokere e umuneya ka Iyesu ade iyawena kipu ubupu,
31 manako mara ropani kawaya mareya mareya iyapana tawana Gariri yo Diyerusaremu yawateya naiya e mete ika iwa ragidai ki mu bamamugu matarau bauwagawa. Iyapana ki kena mu karako Iyesu e sisiyai tawana Isiraero ragidai tadeyamu kabukabuwa iwu,
32-33 ade nu mete kina e yonai waunai bagi kawaya ki wadi-mipi karako wi nidimana ki nana yewe baigibi. Iyesu powena ko e Mamanuga God e kasiyarai pokaiya ade iyawena kipu ubupu kayawena ki pokere Mama-nuga God nu ripakwarakwaranuguma badidi tageyana ki nana gwaiyaba wagubu ki mibai karako nu yo wi ewapuru bamanugu wana bauwena yau kena. Mamanuga God e ‘Umayo Okai’ apeya ki rabineya ka mu Iyesu e sisiyai oka pokaiya tamupu, tagubu ke;
‘Mamanuga God wagau; Karako nau Gubagani kau ade kau Mamagi ka nau.’
34 Iyesu e kwakwarepui uruba rabineya eba puwawagana ko e ade iyawagana kirana uburana ki nana ki sisiyai ka Mamanuga God naiya mena inako wagubu ke;

‘Nau naiya mena apunu Dewida wadana bagi ki gwaiyabai bagi kawaya sibuwani,
ko ki nau karako kau nidiyakani mibai wadiniyakani bagi.’
35 Mamanuga God e okai mosi rabineya ka oragai apunai Dewida oka yau tapu, wagubu ke;
‘Kau bigabigagi apunai bagi kawaya ki kau eba kamadi.
E kwakwarepui ka uruba rabineya eba puwayagisi.’
36 Oragai apunai Dewida oka ki tapu ko ki ka eba e eya nene wagubu. Apunu Dewida e ka e ebo marai ki makeya Mamanuga God e bigabigai kwae-wagawa umawa da powena manako iyapana e kwakwarepui wadumupu e ripakwarakwaraiyoma mu madanimugu ononomupu.
37 Oragai apunai Dewida e kwakwarepui ka ororeya mena puwa-wena ko apunu mosi ki powena e kwakwarepui ka eba puwawena. E powena ko Mamanuga God wagubu, manako e kasiyarai pokaiya ka e ade iyawena kipu ubupu.
38 Ki pokere iyapananiyoma, nau yonani suwagani ki wi naigida mena wainapumuri; Iyesu eba bauwagubena ki ka Mamanuga God nu biginuga eba surupena. Ko Iyesu bauwena nu nene powena e nonai toporuwena manako ewa ade iyawena kipu ubupu ki pokere Mamanuga God nu biginuga karako deni mena surupiyau nu taganugu kwenupiyau.
39 Oragai apunai Mosisi gora tapu ki ka baganai ko gora ki nu biginuga surupana kasiyarai pa mena. Nu Iyesu sumapamu ki mena pokaiya ka Mamanuga God nu biginuga empoto deni mena surupoto manako ki pokaiya ka nu e yabuiya bagi supasupai idiwomu.
40 Ki pokere wi naigida mena idiwoi da oragai ragidai Mamanuga God e bonanai waina-pamawa tagamawa ragidai tagubu ki wi bamagau eba baiyagisi. Mu tagubu ke;
41 ‘Waegeyageyamasiniyamu ragidai, nau yonani suwagani ki wi wainapumuri ade wi kodabaga kapiyoi da pa popoiwagi.
Nau aita gwede kawaya mosi wi yabugau kwaesugani ki wi eba sumapumuri waina-pakani,
ade iyapana dai ki wi bamagau baitagisi sisiya ki wi kabuwa-nimoto ki ka wi mu yonamaga ki mete eba sumapumuri wainapakani.’ ”
42 Apunu Poru Mamanuga God e okai kawareya yonawagawa tondawa da kamadubu manako apunu Banabasi mete guriguri tawai ki kamadamana kwae-tagamawa ka Diyu ragidai ika idiwa mu tademupu, tagubu ke; “Edamani, aiyata marai usida ki wi ade baiwagi manako yona karako iwagubu ki kwaitana dai wi nu ade kabuwanimuri.”
43 Diyu ragidai ropani kawaya ade iyapana kwaiyanai Diyu bususumaga sumamupu mete kina ki mu kebompu Poru yo Banabasi ewakumatampu mete kayatagubu kaiwa ki pokere Poru yo Banabasi ubumpu iyapana ki tademupu teyateyama, tagubu ke; “Wi bitaga wibo wadamana ki ka Mamanuga God rikapupu deni mena wi wadinibu bagi ki pokere e yonai ki wi eba kamadumuri ko sumapiyoi idiwoi.”

Diyu ragidai Iyesu sisiyai ki mu eba nuwamugu

44 Pura usi yabaranugu aiyata marai ki bauwena ka natere ki ragidai waunitau tawa-maga kuduba kamadamana kaya-tagamana gawarara kwaetagamawa manako mu ke-bompu bautagubu nu Kaiwawonuga e yonai ki ade waina-pamana ki nana.
45 Ko Diyu ragidai iyapana ropani kawaya inako dibimupu idiwa emitampu ka mu nuwarorotagubu. Apunu Poru yonawagawa ki mu ubumpu e yonai ki bodabodapamawa ade wereyakaurapamawa.
46 Mu inako kwaetagamawa ko Poru yo Banabasi kudu eba wainapamawa ko kasiyarai kawaya ubumawa kawareya kawareya iyapana tademawa tagamawa ke; “Nu Mamanuga God e sisiyai naiya wi Diyu ragidai nidimipi ki ka supasupai kawaya. Ko wi yonanuga bodapiyamu tagararaniyamu, wainapiyamu ke; ‘Iya maramara idiwana kaiwana iyai nene tagamu ki ka eba iyapana nu kwaitana nu yonanuga.’ Wi inako wainapiyamu ki ka wi mibai iwagamu. Nu karako wi kamadiniyamu iyapana kwaiyanai mu bamamugu kaigamu.
47 Mamanuga God e nu tononibu manako nidibu, wagubu ke; ‘Nau dunani nakaniyakani da wi iyapana kwaiyanai mu bamamugu kaiwagi iya waunai ki yonai tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ki iyapana tadeyoi kabukabuwatamiyoi iwoi.”
48 Tawana kwaiyanai ragidai yona ki wainamupu ka mu rabinamaga bagi-wena nu Kaiwawonuga e yonai esida tepamupu, tagubu ke; “Yau ka yona bagi kawaya mosi.” Mu inako tagamawa manako iyapana gwedewau Mamanuga God mu iya maramara idiwana kaiwana iyai tageyana ki nana winetapu ragidai ki mu notamaga wirawena Iyesu sumamupu.

49 Tawana ki rabineya ka Mamanuga God e yonai kawayawena kayawena,
50 ki pokere Diyu ragidai mu nuwamaga pupuwena manako kayatagubu natere ki
kawakawaimuguma ade ridi kawa-kawai dai ki Mamanuga God si tepa-pamawa ki mu
rabinamaga kupamupu manako mu ubumpu Poru yo Banabasi tawana ki kamadamana
ki nana kiratampu siwakeketampu kayatagubu.
51 Ko Poru yo Banabasi waigugu kwae-tagubu mu kerapumaga dogiyai iyapana ki mu
tawamaga pasimupu manako kamaditampu tawana Aikoniyamu kayatagubu.
52 Ko Iyesu sumapamawa ragidai ika Antiyoka rabineya mamama kawaya wainapa-
mawa. Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya mu kawari-mugu minibu siwa mu
rabinamugu posiwena.

14

Poru yo Banabasi natere Aikoniyamu idiwa

1 Apunu Poru yo Banabasi natere Aikoniyamu bautagubu manako mu mubo manamam-
aga Diyu ragidai gurigurimaga tawaiya ki yampu ika dimatagamawa idiwa. Mu yonamaga
kasiyarai kawaya tagamawa ki pokere Diyu ragidai ade tawana kwaiyanai ragidai mete
kina ropani kawaya Iyesu sumamupu.
2 Ko Diyu ragidai dai ki Iyesu eba sumapamana wainamupu ki mu ubumpu tawana
kwaiyanai ragidai mu rabinamaga kupamupu ki pokere mu midimaga togawena apunu
Poru yo Banabasi mu kowamuguma mete kina ki tagararatampu.
3 Ko Poru yo Banabasi mara rowarowa kawaya ika idiwa. Mu kudu eba wainapamawa
ko iyapana paunamugu yabarayabara ubumawa nu Kaiwawonuga e yonai kasiyarai
kawaya tagamawa. Bita nubo wadamana ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena nu
wadinibu bagi ki sisiyai ka mu ubumpu iyapana tademawa iwa manako Mamanuga God
kasiyara tageyawa da mu e yonai ki tagamawa ki ka mu iyapana yabumugu matakira ebo
ebo mete kwaetagamawa.
4 Tawana ki rabineya ka iyapana mu notamaga apeya. Iyapana dai ka Diyu ragidai mena
sumatamawa ade dai ka Iyesu tonotapu ragidai ki mu sumatamawa.
5 Tawana kwaiyanai ragidai ade Diyu ragidai mu kawakawaimuguma mete kina ki mu
nuwamugu ka Poru yo Banabasi giritamana bowa were tauni-mana popo wainamupu.
6 Ko Poru yo Banabasi sisiya ki wainamupu manako wakapatagubu tawana Raekoniya
kayatagubu. Tawana Raekoniya rabineya ka mu natere Rusitara yo Debe ki deneya
kayatagubu,
7 manako Iyesu e yonai bagi kawaya ika dimatagamawa idiwa.

Poru yo Banabasi natere Rusitara kayatagubu

8 Tawana Rusitara rabineya ka apunu mosi ika tondawa ki e kerarai kiyokiyowena
kasiyarai pa mena. E inai rabineya inako wenawena ki pokere e wenawena makeya
yabadawa da karako ka e wateya mena tondawa ko e kerareya eba umawa.
9 E apunu Poru dimawagawa ki yonai naigida mena wainapiyawa tondawa manako
Poru e notai wagubu ke; ‘Apunu ki e notai ka eyaka mena wainapakani ki pokere e
iyayagisi ki mete baganai.’ Poru e notai inako wagubu manako e apunu ki empupu doko,
10 e bonanai ragiragi kawaya e sibu, wagubu ke; “Kau bagi uburi.” Kerarai berokowena
apunai yona ki wainapupu ka e garugaru mena kipu ubupu kanibu yabadubu.
11 Iyapana kuduba apunu Poru e matakirai kwaewena ki emupu ki ka mu mubo yona-
maga Raekoniya were mu bonanamaga ragiragi kawaya tagubu ke; “Nu daisusunuguma
ade nu sumanuga kerarai ki mu karako iyapana kaina wenatagubu nu nene kawampu nu
bamanugu bautagubu yau kena.”
12 Mu inako tagubu manako ubumpu apunu Banabasi daisusu kerarai mosi si ka Seusi
e ebokowai simupu ko apunu Poru e ka dimawagau apunai ki pokere mu daisusu kerarai
mosi si ka Eremesi e ebokowai simupu.
13 Iyapana ki mu sumamaga kerarai Seusi e guriguri tawai ka gari tagaiya eba uwama ki
pokere nota ki kawaimaga garugaru mena tawa ki kayawena papa burumakau uratanai
yo rarema suya-mupu ki ika tepupu manako wirawena gari teta umampu ki deneya ade
bau-wena. Bauwena manako e iyapana-iyoma tadebu, wagubu ke; “Papa yau ugwadamu
pasumamu manako nu daisusunuguma bautagubu yau mu puyo tageyamu.”
14 Apunu Poru yo Banabasi iyapana yonamaga ki wainamupu ka mu ubumpu mu
mubo aukwaramaga wade tegetegeremupu manako garugarumupu damu kawaya ki mu
paunamugu ubumpu manako bonanamaga ragiragi kawaya iyapana tademupu, tagubu
ke;
15 “Iyapananuguma, wi gwede nana inako kwaiwagamu? Nu ka eba daisusu kerarai
ko nu ka iyapana kaina wi maba. Nu yewe baigibi mibai ka nu nuwanugu ka Iyesu

Keriso e yonai waunai bagi kawaya wi nidimana ki nana. Wi daisusu sumatamiyamu mu
mibimaga ka pa mena ki pokere wi kudubi kwaki yau kuduba kamadita-muri wi notaga
wirayagisi manako Mamanuga God mibai tondau apunai ki e mena sumapumuri. E ka
waira yo egi yo kunuma kuduba yamanapupu ade gwedegwede kuduba yewe idiwei nu
mete yamananibu ki apunai.
16 Kwamura kwamura nu taganugu kayawena ka iyapana kuduba mu mubo nuwamugu
nuwamugu nota ebo ebo beratagamawa kebomawa mu mubo nuwamugu ki kwaetaga-
mawa, ko Mamanuga God mu eba bodabodatapu
17 E eba wekewena tondawa ko e matakirai bagi kawaya ki e maramara iyapana
nu paunanugu nu nene kwaewagawa. E kunumau esida wagawa manako e umuneya
ka nawaya kawarawa, bani bagibagi wenataga-mawa ade maura yabadawa. E mibi
mamamai nu mete negeyawa."
18 Apunu Poru iyapana ki mu rabina-maga wadana kwarisi ki nana inako wagubu ko ki
ka ragiragi kawaya mibai ka iyapana ki mu rabinamaga tatawa-wena. Mu wainamupu da
Poru yo Banabasi mu ka daisusu ki kerarai ki pokere mu papa pasumana puyo tagemana
ki nana mete wainamupu.
19 Ki makeya ka Diyu ragidai dai ki natere Antiyoka tawana Pisidiya rabineya ade natere
Aikoniyamu were ika bautagubu. Mu iyapana rabinamaga kupamupu da mu ubumana
Poru yo Banabasi giritamana pasutamana ki nana nanamutampu ki pokere tawana ki
ragidai ubumpu Poru bowa were minimupu. Bowa were minimawa da e powena maba
emupu ki ka mu e tainimupu gari tagaiya kwenumupu.
20 Ko Iyesu sumapamawa ragidai bautagubu e kwagaramupu ki ka e mu paunamugu
ade iyawena kipu ubupu gari rabineya natere ki ade kayawena. Nawaru puruwena ka e
yo Banabasi kimpu ubumpu tawana ki kamadumpu manako natere Debe kayatagubu.

Poru yo Banabasi natere Antiyoka ade kayatagubu

21 Mu natere Debe bautagubu manako nu Kaiwawonuga e yonai bagi kawaya ika
dimatagamawa idiwa da iyapana ropani kawaya mu yonamaga ki sumamupu. Mu
inako tagamawa iwa da kamadumpu mu ewamugere wira-tagubu natere Rusitara yo
Aikoniyamu ade bautagubu kayatagubu manako iwa wadamawa da natere Antiyoka
tawana Pisidiya rabineya ki ade bautagubu.
22 Tawana tawana ka mu Iyesu suma-pamawa ragidai mu rabinamaga wadamawa bagi
kasiyara tagemawa ade mu ubumana suma mena sumatagamana ki yonai kawareya
kawareya mu tademawa, tagamawa ke; "Nu Mama-nuga God e gari rabineya kaigamana
ki ka nu naiya bita kawaya kawaya mete bananapamu."
23 Mu inako tagamawa manako tawaiya tawaiya Iyesu suma-pamawa ragidai Ma-
manuga God nene dibipamawa ki mu paunamugu debai ragidai dai mete nakatamawa.
Mu mara dai guriguri nene bani kamadumpu manako Mamanuga God bameya iyapana
nene guriguritagamawa, tagamawa ke; "Mamanuga God, kau iyapana yau kwayubatami
da mu kau idagi rabineya idiwono manako mu naiya kau suma-nimawa ki maba mu
kawareya kau ade sumanimono yamono."
24 Mu tawana Pisidiya bautagubu kayatagubu iwa wadamawa da tawana Pampiriyo
bautagubu,
25 manako kaya-tagubu kaiwa da natere Pega bautagubu. Natere Pega rabineya ka mu
Iyesu e yonai tagamawa idiwa da kamadumpu manako ade kimpu ubumpu sumpu natere
Atariya egi papateya bautagubu.
26 Natere ki rabineya ka mu waka wadumpu manako wiratagubu natere Antiyoka
kayatagubu. Ika bautagubu ka mu naiya upimaga kerarai birikamupu ki wateya ade
bautagubu. Naiya ka iyapana ika Antiyoka rabineya Mama-nuga God bameya mu nene
guriguri-tagubu, tagubu ke; 'Mamanuga God, nu karako apunu Poru yo Banabasi kau
kaubo kwayubatamana ade deni mena waditamana bagi ki nana kau idagi rabineya mu
nakatamemei tonotamemei.' Mu upimaga wadumupu ki mu kewomupu manako karako
wiratagubu bautagubu yau kena.
27 Mu natere Antiyoka rabineya Iyesu sumapamawa Mamanuga God nene dibipamawa
ragidai kuduba mu nene tagubu bautagubu manako tade-mupu, tagubu ke; "Mamanuga
God nu waitanibu kasiyara negebu manako e gudu kwaipupu da tawana kwaiyanai
ragidai mete kina karako Iyesu suma-piyamu."
28 Mu inako tagubu manako mara ropani kawaya Iyesu suma-pamawa ragidai mu mete
ika idiwa.

15

Yona kawaya mosi natere Diyerusaremu rabineya

1 Mara ki makeya ka iyapana dai tawana Diyudiya were kawampu natere Antiyoka
bautagubu manako mu ubumpu Iyesu sumapamawa ragidai tademupu, tagubu ke; “Or-
agai apunai Mosisi nu goranuga tapu da nu munu uratanai mu kwakwarepumaga waka-
pamana ki nana. Wi ki eba kwaiwagi ki ka wi iya waunai naigida mena eba wadumuri.”
2 Apunu Poru yo Banabasi yona ki wainamupu ka mu ubumpu Diyu ragidai ki yona
ragiragi kawaya mu mete deni deni tagamawa idiwa ki pokere Iyesu sumapamawa ragidai
ubumpu Poru yo Banabasi ade iyapana dai mete kina ki tonotampu natere Diyerusaremu
kayatagamana da mu Iyesu tonotapu ragidai ade debai ragidai mete kina mu bamamugu
yona ki wadamana supasupa ki nana.
3 Mu tonotampu kayatagubu manako yawatau tawana Ponisiya yo Sameriya bautagubu
kayatagubu ka tawana kwaiyanai ragidai mu notamaga wira-wena Iyesu sumamupu ki
sisiyai mu iyapana tademawa iwa. Iyesu suma-pamawa Mamanuga God nene dibipa-
mawa ragidai tawa tawa yona ki wainamupu ka mu rabinamaga bagi-wena.
4 Mu natere Diyerusaremu bau-tagubu ka Iyesu sumapamawa Mama-nuga God nene
dibipamawa ragidai yo Iyesu tonotapu ragidai yo debai ragidai mete kina ika idiwa
ki mu ubumpu mu parautampu manako apunu Poru yo Banabasi ubumpu Mamanuga
God e kasiyara tagebu pokaiya mu badidi kwaetagamawa iwa ki sisiyai kuduba mu
kabuwatampu.
5 Ko Parisi ragidai dai ki Iyesu sumapamawa ki mu ubumupu, tagubu ke; “Baganai, ko
tawana kwaiyanai ragidai Iyesu sumapiyamu ki mu mete kina ka mu kwakwarepumaga
waka-pomoto. Oragai apunai Mosisi gora tapu ki mu mete wiwirapomono makeya
makeya kwaetogomono.”

Apunu Pita dimawena

6 Iyesu tonotapu ragidai ade debai ragidai mete kina yona ki wadamana supasupa ki
nana dibimupu idiwa,
7 manako mu yonatagamawa idiwa da paunau ka apunu Pita ubupu wagubu ke;
“Edamani, nau yonani suwagani wainapumuri; Wi kataigau da naiya mena ka Mamanuga
God ubupu wi paunagau nau winesinibu da nau uburana tawana kwaiyanai ragidai e
yonai bagi kawaya mu mete tadeyana kabukabuwa da mu Iyesu sumapamana ki nana.
8 Nu iyapana kuduba Mama-nuga God e yabuiya idiwei. Nu nuwa-nuga notanuga
kuduba e kataiya. Tawana kwaiyanai ragidai mete kina ki e wainatamiyau da mu ka
baganai ade e nuwaiya po muyo ki pokere e Keyai Tanai Bagi Kawaya puyo nu negebu
ki maba e puyo ki mu mete tagebu.
9 Mamanuga God e yabuiya ka nu yo mu kiyabunuga eyaka mena ki pokere mu
Iyesu sumamupu ki ka mu bigimaga rabinamugu uburawa ki kuduba e mete surupupu
kewowena.
10 Ki pokere karako Mamanuga God e kerareya eba wadoi. Nu bodanuguma nu mete
kina naiya bita kawayakawaya kawarape-meya gora ki kaisi makeya makeya kwaigemeya
paerepemeya kebomeya ko nu ki pokaiya iya mibai mo eba wadi-mipi. Ki pokere gora ki
bitai nu eba nu kowanuguma karako Iyesu waunai sumamupu ragidai mu tageyamu da
mu kawarapomoto. Pa mena.
11 Nu yo mu ewapuru iyanuga kerarai ka eyaka mena yau kena; Nu Kaiwawonuga
Iyesu sumapemei ki mena pokaiya ka Mamanuga God nu nene wainapiyau. Bita nubo
wadamana ki e rikapupu deni mena nu wadinibu bagi manako iya waunai deni mena nu
negebu.”
12 Apunu Pita inako wagubu ka iyapana kuduba ika dibimupu idiwa ki yona kerere-
tagubu manako apunu Poru yo Banabasi ubumpu mu Mamanuga God e kasiyarai pokaiya
matakira ebo ebo tawana kwaiyanai ragidai mu paunamugu badidi kwaetagamawa iwa
ki sisiyai kuduba mu kabuwatampu.

Apunu Diyemesi dimawena

13 Mu yonatagubu kewowena ka apunu Diyemesi ubupu, wagubu ke; “Iyapananiyoma,
nau suwagani wainapumuri;
14 Mamanuga God e tawana kwaiyanai ragidai mu nene wainapiyau manako mu
paunamugu iyapana dai e eya nene winetapu ki sisiyai ka apunu Saimoni ika kabuwa-
nibu kewowena.
15 Oragai ragidai Mamanuga God e bonanai waina-pamawa tagamawa ragidai yona
ki eyaka mena mete takari kawaya nu nidimupu teyateyama kewowena. Mu oka yau
tamupu, tagubu ke;
16 ‘Nu Kaiwawonuga wagau; Mara ewa ki nau ade bausugani manako apunu Dewida e
tawai ki mu wadumupu rorororo isiyamupu ki nau ade bausugani wateya sunara-
pani. Girimupu pasumupu wateya ki nau ade bausugani yadani bagi.

17 Nau inako kwaesugani ki ka iyapana kudubai bani bani idiwu ki mete baitagisi nau kwaene-sinimoto. Tawana kwaiyanai nau nene ragidai ki mu mete baitagisi manako nau mu Kaiwawomaga uburani.
18 Yau ka nu Kaiwawonuga e yonai ki e takari kawaya wagubu.' "
19 Apunu Diyemesi Mamanuga God e yonai kawareya inako wagubu manako ade wagubu ke; "Edamani, nau waina-pakani ka yau kena; Tawana kwaiyanai ragidai karako mu notamaga wirawena Mamanuga God mena sumapiyamu ki pokere nu bita mo mu eba tageyamu.
20 Ko nu oka mena mu bamamugu tonopamu, iwagamu ke; 'Daisusu bo momorapa bo inako bamamugu yadau umamu buburitagamu ki yadau bo papai ki wi eba kupoi, ridi apunu taku maba igida yauda asusu eba kwaiwogoi, onowa yaraga didiwa eba ukwopoi, papa ebo gobai wadubu ki wi eba kupoi ade papa darai mete eba kupoi.'
21 Tawana kwaiyanai ragidai yona ki wainapomoto mibai ka maramara aiyata marai ki makeya ka apunu Mosisi gora yau tapu ki ka Diyu ragidai nu gurigurinuga tawai rabineya iwegemeya kebomeya tawana tawana iyapana tademeya kabukabuwa iweya." Apunu Diyemesi inako wagubu.

Mu kwaiyanai ragidai okamaga tonomupu

22 Iyesu tonotapu ragidai yo debai ragidai yo Iyesu sumapamawa Mama-nuga God nene dibipamawa ragidai kuduba mete kina ki mu ubumpu iyapana dai purumupu apunu Poru yo Banabasi natere Antiyoka mete kayatagamana ki nana. Iyapana ki mu winetampu ragidai mosi ka apunu Diyudiyasi si daikere ka Basabasi tagubu ade mosi ka apunu Sairasi ki iyapana maramara mu weremaga tagamawa ragidai.
23 Mu oka ki wadumpu kaya-tagubu ko oka ki rabineya ka mu yona yau okamupu, tagubu ke;
'Kaiwa kaiwa iyapananuguma tawana kwaiyanai ragidai Iyesu suma-piyamu ika Antiyoka rabineya idiwu, tawana Siriya rabineya idiwu, ade tawana Sirisiya rabineya idiwu mete kina. Iyesu tononibu ragidai ade debai ragidai mete kina yewe Diyerusaremu idiwei ki nu karako ewapuru mena wi paraunimei.
24 Iyapana dai ki nu mete yewe idiweya ki kayatagubu wi bamagau bautagubu manako yona mo mu mubo nuwamugu ki tagubu da wi nuwaboya-igubu ki sisiyai nu wainamipi. Ko iyapana ki ka eba nu ubumpi mu tonotampi ko mu mubo nuwamugu kayatagubu.
25 Nu karako yewe ewapuru dibimipi idiwei manako nu rabinanuga eyaka-menawena iyapana dai purutampi nu kowanuguma Poru yo Banabasi mete tonotampi da mu nu yonanuga yau wi kabuwanimana ki nana.
26 Apunu Poru yo Banabasi mu ka nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e yonai matarau tagamu iwu ki ragidai. Mu po kudeya eba wainapiyamu ade mu muga iyamaga nene mete eba wainapiyamu.
27 Nu iyapananuguma apeya apunu Diyudiyasi yo Sairasi karako mu mete tonotamemei da mu oka yau okamipi ki mu makeya makeya matarau wi ka-buwanimoto.
28 Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya nu mete rabinanuga eyaka mena purumipi da nu bita mosi wi eba negeyamu ko nu gora kawakawai yau mena wi kabuwanimei;
29 Daisusu bo momorapa bo inako ki iyapana mu bamamugu yadau umamu buburitagamu ki yadau bo papai ki wi eba kupoi, papa darai eba kupoi ade papa ebo gobai wadubu ki wi mete eba kupoi. Ridi yo apunu taku maba igida yauda asusu eba kwaiwogoi ade onowa yaraga didiwa eba ukwopoi. Wi supasupai inako idiwoi ki ka bagi kawaya.
Nu yonanuga rogobi munta ka yau mena. Kaiwa kaiwa wi bamagau.'
30 Oka wadumpu kayatagubu ragidai ika natere Antiyoka bautagubu ki ka mu Iyesu sumapamawa ragidai kuduba mu nene tagubu bautagubu manako oka ki mu tagemupu.
31 Iyapana oka ki iyaba-mupu kewowena ki ka mu rabinamaga bagiwena ade mamama mete waina-mupu mibai ka oka ki mu kasiyara tagebu ade mu togitapu.
32 Apunu Diyudasi yo Sairasi mu ka Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai ki pokere mu mete rowarowa kawaya ika dimatagamawa Iyesu sumapamawa ragidai mu rabinamaga wadamawa bagi kasiyara tagemawa.
33 Mu mara dai mete ika idiwa da kamadumpu ka Iyesu sumapamawa ragidai ika Antiyoka idiwa ki ubumpu mu nuwabagi rabineya tonotampu manako mu wiratagubu kayatagubu naiya tonotampu ragidai ki mu bama-mugu ade bautagubu.
34-35 Apunu Poru yo Banabasi mara dai natere Antiyoka rabineya idiwa manako iyapana mete ewapuru upi-tagamawa Mamanuga God e yonai iyapana tademawa kabukabuwatamawa idiwa.

Poru yo Banabasi mu mubo mubo kayatagubu

36 Mara mosi eweya ka Poru apunu Banabasi inako sibu, wagubu ke; “Kayo, kaigamu da
Iyesu sumapiyamu ragidai tawana tawana naiya nu Kaiwawonuga e yonai mu tademeya
kabukabuwa iweya ki ade emitamamu. Mu bagi kawaya idiwu bo pa mena?”
37 Banabasi e nuwaiya ka apunu Diyoni si daikere ka Maki mete kayatagamana waina-
pupu,
38 ko Poru e nuwaiya ka pa mena mibai ka apunu Maki e ka naiya mu mete iwa
Mamanuga God e yonai wagawa umawa ko paunau ka e midi togawena manako e tawana
Pampiriyo rabineya mu kamaditapu kayawena.
39 Poru yo Banabasi apunu Maki kawareya deni deni inako tagamawa ragiragi ki pokere
mu mubo mubo kayatagubu. Banabasi waka wadubu apunu Maki mete tawana Saiparasi
kayatagubu,
40 ko Poru apunu Sairasi winepupu bananapupu daikere kaya-tagubu. Iyesu suma-
pamawa ragidai ubumpu Poru yo Sairasi Mamanuga God e idai rabineya nakatampu
da e deni mena mu waditamana bagi ade togitamana ki nana guriguritagubu manako
tonotampu kayatagubu.
41 Mu tawana Siriya yo Sirisiya bautagubu kayatagubu manako Iyesu sumapamawa
Mamanuga God nene dibipamawa ragidai kuduba mu rabinamaga wadamawa bagi
kasiyara tagemawa iwa.

16

Poru apunu Simosi mete kayatagamana wagubu

1 Poru natere Debe bauwena manako ade kayawena umawa da natere Rusitara
bauwena. Natere Rusitara rabineya ka Iyesu sumapiyawa apunai mosi si ka Simosi ika
tondawa. Apunu Simosi e inai ka Diyu ragidai mu ridimaga ko e Iyesu mete sumapiyawa.
E mamai ka eba Diyu apunai ko e ka yona Guriki wagawa ki apunai mosi.
2 Iyesu sumapamawa ragidai kuduba natere Rusitara yo Aikoniyamu rabineya apunu
Simosi e werei tagamawa.
3 Poru nuwaiya ka Simosi uburana e mete kayatagamana wainapupu, ko tawana ki ra-
bineya ka Diyu ragidai ropani kawaya ki mu kuduba kataimugu da Simosi e kwakwarepui
ki mu eba wakamupu mibai ka e mamai ka tawana kwaiyanai yona Guriki wagawa ki
apunai mosi. Iyapana inako waina-mupu ki Poru e kataiya ki pokere e ubupu apunu
Simosi e kwakwarepui wakapupu manako ki eweya banana-pupu mete kayatagubu.
4 Mu tawana tawana bautagubu kayatagubu manako Iyesu tonotapu ragidai ade debai
ragidai mete kina natere Diyerusaremu rabineya tawana kwaiyanai ragidai nene badidi
oka tamupu ki mu iyapana kabuwatamawa makeya makeya kwaetagamana ki nana mu
tademawa teyateyama iwa.
5 Mu iyapana inako tademawa ki pokere Iyesu sumapamawa Mamanuga God nene
dibipamawa ragidai mu sumamaga Iyesu bameya ki kawayawagawa yarawa. Iyapana
waunai ropani kawaya maramara bautagamawa Iyesu suma-pamawa ragidai mete dibi-
pamawa idiwa.

Poru natere Torowasi rabineya waro maba mo wadubu

6 Mu tawana Aisiya kayatagamana wainamupu ko Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi
Kawaya mu yawatamaga bodapupu, wagubu ke; “Tawana Aisiya rabineya Iyesu sisiyai
eba iwogoi.” E inako wagubu ki pokere mu tawana Pirigiya yo Garasiya bautagubu kaya-
tagubu.
7 Mu tawana Misiya ragidai mu wairamaga ki kiya bautagubu ka mu tawana Bisiniya
kayatagamana waina-mupu, ko Iyesu e Keyai mu tatamatapu,
8 ki pokere mu tawana Misiya madaneya madaneya mena bautagubu kayatagubu
manako iwa wadamawa da natere Torowasi egi papateya ki bautagubu.
9 Kemora ki rabineya ka Poru waro were maba tawana Makedoniya mu apunumaga
mosi waita nene uburawa wagawa ki empupu. Apunu ki wagubu ke; “Tawana tondei ki
kau karako kamadi manako yewe Makedoniya yabi nu waitaniyo.’
10 Poru waro were maba apunu ki empupu eweya ka nu garugaru mena kimpi ubumpi
nu gwedegwedenuga temipi manako tawana Makedoniya kaigibi. Nu wainamipi da
Mamanuga God nu kabuwanibu da e karako tawana Makedoniya ragidai Iyesu e yonai
waunai bagi kawaya mu kabuwatamana ki nana nu tononibu.

Ridi mosi si ka Ridiya Iyesu sumapupu

11 Nu waka kawareya natere Torowasi kamadimpi manako kaigibi kaiweya idiweya da
ruku mosi si ka Tamasuresi ki baigibi manako ika ukwampi. Ukwampi nawaru puruwena
ade kimpi ubumpi kaiweya idiweya da natere Neaporisi baigibi,

12 manako nu waka ika kamadimpi borau nu kerapu-nugu kaigibi iweya da natere
Piripai baigibi. Natere ki kena ka tawana Makedoniya ragidai mu nateremaga kawaya.
Tawana Roumi ragidai mu piyaramuguma ropani kawaya ika mete idiwa. Nu mara dai
ika idiweya,
13 manako aiyata marai ki bauwena ka nu gari tagaiya awanau kaigibi. Nu notanuga
wagubu da Diyu ragidai mu guriguritagamu watai ka bani ikana. Ika baigibi ka nu idimipi
manako ridi dai ika dibimupu idiwa ki mu mete yonaigemeya yona dai mu tademeya
kabukabuwa idiweya.
14 Ridi ki mosi si ka Ridiya ika tondawa nu yona iwegemeya ki waina-piyawa. E naterei
ka Tayataira. Iyapana maramara bautagamawa aukwara daragidaragi bagi kawaya e
bameya gimaratagamawa. E maramara Mama-nuga God e si tepapiyawa. Nu Kaiwawo-
nuga karako ridi ki e notai wadubu papara da e Poru yonai wagawa ki naigida mena
wainapiyawa ade suma-piyawa,
15 ki pokere nu ubumpi ridi ki ade e iyapanaiyoma tawamaga eyaka mena ragidai mete
kina ki Iyesu e si pokaiya mu siruwatampi. Siruwatampi kewowena ka ridi Ridiya nu
giginibu, wagubu ke; “Wi wainapiyamu da nau karako nu Kaiwawonuga mibai suma-
pakani ki ka wi kebomuri nau tawaneya kaigamu manako nau mete idiwomu.” E inako
gigiwagawa ki pokere nu kimpi ubumpi e tawaiya e mete kaigibi.

Poru yo Sairasi natere Piripai rabineya diburatagubu

16 Mara mosi nu guriguritagamu wateya kaigibi ki ka bigabiga munu ridai mosi ki iya-
pana e gimaramupu da e mu bigabigamaga kwaewagawa ki e nu ika bananamipi. Munu
ridai ki ka keyai berokoi mosi e uwapu e rabineya tondawa. Gwede mosi ewa wenawagana
ki kuduba keyai berokoi ki e kabuwa-piyawa manako munu ridai ki wirawena sisiya ki
makeya makeya iyapana tadeyawa ki pokere mu denai bowa madai kawaya daganani
e kweyamawa. Ko e eya bowa madai ki eba wadawa ko e gimaramupu ragidai ki mu
ubumpu bowa madai ki kuduba mu tepamawa.
17 Munu ridai ki bauwena Poru yo nu mete ewakumaniyawa umawa manako e bonanai
ragiragi kawaya wagawa ke; “Iyapana yau mu ka Mamanuga God kunumau tondau e upi
wadamu ragidai. Wi iya waunai badidi maba wadamana ki sisiyai mu tagamu iwu.”
18 Munu ridai ki maramara nu sisiyanuga inako wagawa umawa ki pokere Poru e
midi togawena manako wirawena keyai berokoi munu ridai ki rabineya tondawa ki sibu,
wagubu ke; “Nau Iyesu Keriso e si pokaiya kau nidiyakani; Munu ridai yau karako kamadi
deni mena baunuwagi kayanuwagi.” E inako wagawa makeya ka keyai berokoi ki munu
ridai ki deni mena kamadubu matarau bauwena kayawena.
19 Munu ridai ki gimaramupu ragidai gwede wenawena ki emupu ka mu rabinamaga
berokowena, tagubu ke; “Akae, iyapana yau karako bautagubu nu bowa madai wademeya
yawatai ki girimupu.” Mu inako tagubu manako kayatagubu apunu Poru yo Sairasi
wade dokodokotampu tainitampu iyapana kawakawai mu bamamugu imata paunau
bautagubu,
20 manako tawana Roumi ragidai mu kawakawaimuguma tademupu, tagubu ke; “Iya-
pana yau ka Diyu ragidai ko mu karako yewe bautagubu nu naterenuga giripiyamu.
21 Mu mubo bususumaga ki mu nuwamugu nu mete kwaiwagamana ki nana tagamu ko
ki ka eba supasupai. Nu ki kwaigamu ki ka nu nuga goranuga giripamu. Nu ka tawana
Roumi ragidai ki pokere mu yonamaga ki nu eba nuwanugu wainapamana bo kwaiwaga-
mana wainapemei.”
22 Mu inako tagubu manako iyapana pakasi ragidai ropani kawaya mete bautagubu mu
yonamaga ki kawareya ade tagamawa.

Kawakawai ragidai ki ubumpu Poru yo Sairasi tetampu mu gwedegwede-maga
rikamupu manako iyapana dai tadempu, tagubu ke; “Baganai, kuwe pokaiya raukeketa-
muri.”
23 Mu inako tagubu ki pokere iyapana dai bautagubu Poru yo Sairasi kawareya
kawareya raukeketamawa da kamadumpu manako tetampu kaimpu dibura tawai ra-
bineya isiyatampu. Isiyatampu manako dibura gudui kwayubapiyawa apunai ki gudu
naigida mena umarana ki nana simupu,
24 ki pokere e wirawena Poru yo Sairasi tetapu kanibu dibineya nakatapu. E ripa
kawakawaya apeya tepupu, mosi mu kerapumaga kobaiya tapu ade mosi kawareya
tapu manako mu kerapumaga inako umeme dokodokotapu gudu umapu kamaditapu
kayawena.

Dibura gudui kwayubapiyawa apunai ki Iyesu sumapupu

25 Kemora paunau wadawa makeya ka apunu Poru yo Sairasi dibura rabineya gurig-
uritagamawa umayo pokaiya Mamanuga God e si tepapamawa idiwa, ko diburatagubu
ragidai dai ki mu wainatamawa.
26 Ki makeya ka waira nutanuta kawaya mo bauwena manako dibura tawai ki
geyageyawena da e gudui daikere daikere ki wakawaka-tagubu. Diburatagubu
ragidai ika idamaga kerapumaga umatampu dokodoko ki taburubai mubo mubo mete
rikarikatagubu.
27 Dibura gudui kwayubapiyawa apunai wakapa giriwena gudu waka-wakatagubu
ki empupu ki ka e waina-pupu da dibura ragidai kuduba bani bautagubu kayatagubu
gawarara. E kudu wainapupu manako e kerebai wadubu e eya wadewagana kwaewa-
gawa.
28 Ko Poru apunu ki inako kwaewagana kwaewagawa empupu ki ka e bonanai ragiragi
kawaya e sibu, wagubu ke; "Kau kiya eba wadenuwagi. Nu kuduba yewe idiwei."
29 Dibura gudui kwayubapiyawa apunai yona ki wainapupu ka e siwe nene wagubu
beupupu manako garugaru mena kanibu Poru yo Sairasi mu bama-mugu bauwena
manako suyamaga ugwadubu didigurai wagubu mu yabara-mugu kwarisiwena.
30 Kwarisiwena ade bagi ubupu manako bananatapu matarau kayatagubu manako
manutapu, wagubu ke; "Kawakawainiyoma, nau badidi kwaesugani da nau iya waunai
yadani?"
31 E inako wagubu manako mu denai e simupu, tagubu ke; "Kau yabi nu Kaiwawonuga
Iyesu sumapi ki ka e uburoto kau ridigi munugiyoma mete kina iya waunai negeni."
32 Mu inako tagubu manako ubumpu apunu ki e wainai ade e munuiyoma ade e tawai
eyaka mena ragidai kuduba mete kina ki nu Kaiwawonuga e yonai mu kabuwatampu.
33 Kabuwatamawa da kewowena ka apunu ki garugaru mena kemora ki rabineya
apunu Poru yo Sairasi tetapu kanibu taunimupu sipasipara ki kwatamaga siruwatapu
manako mu muga ubumpu apunu ki e wainai ade e munuiyoma mete kina ki tetampu
nu Kaiwawonuga Iyesu e si pokaiya mu siruwatampu.
34 Siruwa-tampu kewowena ka apunu ki Poru yo Sairasi bananatapu e ebo tawaiya
kayatagubu manako bani dai warapupu tagebu. E iyapanaiyoma kuduba mete kina
karako Mamanuga God suma-mupu. Mu rabinamaga bagiwena mibi mamamai idiwa.
35 Mu ukwampu nawaru puruwena ka tawana Roumi ragidai mu kawakawai-muguma
piyara ragidai tonotampu dibura gudui ki kwayubapiyawa apunai e bameya bautagubu
manako simupu, tagubu ke; "Kau dibura gudui kwaipi da iyapana apeya ki baitagisi
kayatagisi."
36 Mu inako tagubu manako apunu ki kanibu Poru sibu, wagubu ke; "Tawana Roumi
ragidai mu kawakawai-muguma yona tonomupu da wi pa baigamana kaigamana ki nana,
ki pokere wi kimuri ubumuri nuwabagi rabineya mena kaiwagi."
37 Ko Poru ubupu denai piyara ragidai ki tadebu, wagubu ke; "Wi kawakawaiguma
nu gwede mo paere-mipi ki mo mu eba bananamupu. Mu iyapana yabumugu kuwe
pokaiya nu pa asusu raukekenimawa. Nau ka Diyu apunai ko nau ka ade tawana Roumi
ki taubanuwai mete kina. Mu nu pa tenimpu diburanimpu ade karako weki gwaiya nu pa
tononimana tagamu, ko ki ka eba supasupai. Mu muga yewe baitagisi tagisi manako nu
mu yabu-mugu baigamu kaigamu."
38 Piyara ragidai wiratagubu mu kawakawaimuguma bamamugu bau-tagubu manako
Poru badidi wagubu ki mu makeya makeya mu tademupu, tagubu ke; "Apunu Poru yo
Sairasi mu ka tawana Roumi ki taubanuwai."
Kawakawai ragidai yona ki waina-mupu ka mu kudu mete wainamupu.
39 Mu kimpu ubumpu Poru yo Sairasi mu bamamugu bautagubu manako parautampu,
tagubu ke; "Nu diburani-mpi ki ka nu kwaigibi siyasiya." Mu inako tagubu manako
bananatampu dibura tawai ki kamadumpu manako besitampu tonotampu, tagubu ke;
"Natere yau karako kamadumuri kaiwagi."
40 Poru yo Sairasi dibura tawai ki kamadumpu manako ridi Ridiya e tawaiya kayatagubu.
Ika bautagubu ka mu kowamuguma dai ika bananatampu. Mu yona bagi kawaya mu
tademawa da kamadumpu ade kasiyara mete tage-mupu manako ewa kamaditampu
kayatagubu.

17

Mu natere Tesaronika bautagubu

1 Poru yo Sairasi natere Ampiporosi yo Aporoniya bau-tagubu kayatagubu manako iwa
wadamawa da natere Tesaronika bautagubu. Natere Tesaronika rabineya ka Diyu ragidai
mu gurigurimaga tawai mosi ika mete kina.

2 Poru e manamai ka guriguri tawai ki kayawagana ki nana, ki pokere mu ika bautagubu
ka e daikere kayawena tawa ki rabineya yapu manako aiyata marai apeya eyaka rabineya
ika Mamanuga God e Okai ki kawareya Diyu ragidai mete deni deni tagamawa kasiwara
idiwa.
3 E Mama-nuga God e Okai iyabapiyawa manako oka ki mibai wagawa matara, wagawa
ke; "Nu Iya Negeyana Apunai Keriso e iyapana nu nene eba makariwagubena powagubena
ade e eba iyawagubena kipena ubupena ki ka e nu iyanuga yawatai ki mete eba mebena.
Ko e nu nene makariwena powena ade ewa iyawena kipu ubupu manako nu iyanuga
yawatai ki e mebu kewowena."
Apunu Poru inako wagubu, ade wagubu ke; "Apunu Iyesu e sisiyai nau nidibuwani ki e
ka nu Iya Negeyana Apunai Keriso eya ki kei."
4 Iyapana dai yona ki wainamupu mibimupu manako mu Poru yo Sairasi mete ewapuru
dibimupu idiwa. Yona Guriki tagamu ragidai ropani kawaya ki Mamanuga God e si
tepapamawa idiwa ade ridi kawakawai dai ki mete kina ki mu mete bautagubu ewapuru
mena dibimupu idiwa.
5 Ko Diyu ragidai mu nuwaroro-tagubu manako ubumpu iyapana berokoi dai ika imatau
idiwa ki tetampu iyapana ropani kawaya mete dibimupu. Mu iyapana rabinamaga
kupampu nanamutampu ki pokere natere ki ragidai kuduba mu rabinamaga yayasi-
pupu manako kimpu ubumpu apunu Poru yo Sairasi mu yawiramaga kaya-tagubu. Mu
wainamupu da Poru yo Sairasi apunu Diyaisoni e tawaiya ika idiwana wainamupu ki
pokere mu tawa ki bodamupu gudu baupamana kwae-tagubu.
6 Mu Gudu baupamana kwae-tagamawa ko mu Poru yo Sairasi ika eba bananatampu
ki pokere mu apunu Diyaisoni ade Iyesu sumapamawa ragidai dai mete kina ki wade
dokodoko-tampu tainitampu natere ki kawakawai-muguma mu bamamugu kayatagubu.
Mu ika bautagubu manako mu bonanamaga ragiragi kawaya tagubu ke; "Iyapana
yau tawana tawana iyapana giritamawa pasutamawa iwa ko mu karako nu naterenuga
rabineya mete bautagubu.
7 Apunu Diyaisoni mu diriwamaga kwaewena tetapu e tawai rabineya nakatapu mete
idiwa. Nu kaiwawonuga kawai Sita e gorai tapu ki mu giripiyamu, tagamu ke; 'Kaiwawo
kawai ka eba Sita ko nu Kaiwawonuga Kawai ka apunu kudubai mosi si ka Iyesu."
8 Iyapana kawakawai ade iyapana kuduba ika idiwa yona ki wainamupu ka mu rabina-
maga mete urabu mu yabara-maga warawarasiwena,
9 manako mu apunu Diyaisoni e kowaiyoma mete kina tademupu, tagubu ke; "Wi
kwaigubu siyasiya ki denai bowa madai dai yewe nakapumuri were baiwagi kaiwagi.
Ko wi ewa nu goranuga makeya makeya kwaiwogoi yamoi ki ka wi ade baiwagi wi
bowaga madai nakamupu ki ade tepumuri." Mu inako tagubu ki pokere apunu Diyaisoni
e kowaiyoma mete kina ubumpu bowa madai dai ika nakamupu manako wiratagubu mu
mubo tawamugu ade kayatagubu.

Mu natere Bereya kayatagubu

10 Kemorawagawa makeya ka Iyesu sumapamawa ragidai ika idiwa Poru yo Sairasi
tonotampu natere mo si ka Bereya kayatagubu manako mu ika bautagubu ka mu Diyu
ragidai mu gurigurimaga tawai rabineya yamupu.
11 Natere Bereya ragidai mu beramaga ka eba natere Tesaronika ragidai mu beramaga
maba ko mu nuwamugu ka Poru yo Sairasi mu yonamaga naigida mena wainapamana ki
nana. Mu rabinamaga ka pakarawena ki pokere apunu Poru ubupu yona mo wagubu ki
ka mu e yonai ki naigida mena notapamawa manako Mamanuga God e Okai maramara
iyabapamawa Poru yona badidi wagubu ki mibai bo bera ki kwaenepamawa idiwa.
12 Mu ropani kawaya Iyesu sumamupu. Yona Guriki tagamawa ragidai mu
kawakawaimuguma dai ridi ade apunu mete kina Iyesu sumamupu.
13 Ko Diyu ragidai natere Tesaronika rabineya Poru natere Bereya mete bauwena Iyesu
sisiyai ika wagawa umawa ki yonai wainamupu ki ka mu garugaru mena kebompu bau-
tagubu manako iyapana ika Bereya mete kina mu rabinamaga kupampu nanamutampu
da mu Poru yo Sairasi siwakeketamana ki nana.
14 Ko Iyesu sumapamawa ragidai iyapana yawiratagamana kwaetagamawa ki sisiyai
wainamupu ki pokere mu Poru garugaru mena banana-mupu magamau kayatagubu ko
apunu Sairasi yo Simosi mu muga mena ka ika Bereyau idiwa.
15 Poru bananamupu ragidai e mete waka kawareya kaya-tagubu iwa wadamawa da
natere Ateni bautagubu manako mu Poru ika kamadumpu ade wiratagubu kaya-tagubu.
Ko Poru mu tadebu, wagubu ke; "Wi wiraiwagi kaiwagi natere Bereya ade baiwagi ki ka
wi apunu Sairasi yo Simosi tademuri da baganai ki ka mu garugaru mena kawomoto nau
mete idiwomu."

Poru natere Ateni tondawa

16 Poru natere Ateni rabineya apunu Sairasi yo Simosi mu nawanamaga tondawa ki ka
e natere ki rabineya daisusu yo momorapa keyakeyai ki iyapana mubo idamugere kaite-
tampu bamamugu buburitagamawa idiwa ki ropani kawaya eba bigabigai ika ubumawa
emitapu ki pokere e nuwaboyawena.
17 Diyu ragidai mu gurigurimaga tawai rabineya ka e Diyu ragidai ade tawana kwaiyanai
ragidai Mamanuga God sumapamawa ki mu mete yona deni deni tagamawa kasiwara
idiwa. E maramara pakasi ragidai imatau asusu bautagamawa ki mu mete tagamawa,
18 ade nota ragidai dai ki mu notamaga debai apeya, mosi ka Epikuriya yo mosi ka Sitoiki,
ki mu mete deni deni tagamawa kasiwara idiwa. Ko mu dai tagubu ke; "Nota baba apunai
yau gwede yonai wagau?" Ade dai tagubu ke; "E ka bani tawana kudubai ragidai mu
daisusumaga mo empupu ki sisiyai bauwena wagau." Iyapana inako tagamawa mibai
ka Poru ubupu Iyesu e yonai wagawa ade iyapana popotagubu ragidai ade iya-tagamana
kimana ubumana ki yonai mete wagawa.
19-20 Iyapana ki mu notamaga inako babawena ki pokere mu Poru wadumpu Kweya
Areo yonatagamu wateya yamupu manako iyapana kawakawai mu yabaramugu tamupu,
simupu, tagubu ke; "Kau yonagi nuwagibi ki mibai nu naigida eba wainapemei. Nu naiya
nota inako mo eba wainamipi ki pokere kau nota waunai yau karako mibai matarau
nuwagi da nu waina-pamu."
21 Mu inako tagubu ki mibai ka natere Ateni taubanuwai ade tawana kwaiyanai ragidai
ika idiwa mete kina ki mu ka maramara nota kudubi kwaki kwaetagamawa idiwa. Nota
waunai mo bauwena ki ka mu rabinamaga kipu ubupu manako mu nota ki maramara
wainapamawa sisiyai mena tagamawa idiwa.
22 Apunu Poru ika Areo yonatagamu wateya iyapana kawakawai mu yabara-mugu
ubupu manako dimawena, wagubu ke; "Iyapananiyoma yewe Ateni idiwu, nau yonani
suwagani ki wi naigida mena wainapumuri; Nau kataineya da wi wibo daisususguma
idagau yamanatampu ki mu nene wi maramara notapiyamu idiwu.
23 Natere yau rabineya ka keyakeyai wi idagau kaitetampu bamamugu buburiwagamu
ropani kawaya ki nau emitamekeya umekeya manako keyakeyai ki mu paunamugu ka
nau kepakepa mosi empuwani ki kawareya wi oka yau okamupu; 'Daisusunuga suma
kerarai; Kau sigi nu eba katainugu ko wata yau ka kau nene.' Wi bameya pa asusu
paruiwagamu idiwu ko e si wi eba kataigau ki kena, e sisiyai nau karako wi nidiyani
wainapumuri;
24 Waira yo gwedegwede kuduba yamanapupu apunai Mamanuga God ki e ka ade
kunuma yo waira kuduba nu Kaiwawonuga Kawaya. E eba tawa iyapana kaina nu
idanugere wademei ki rabineya tondau. Pa mena.
25 Ade nu e waitapamana gwede mo puyo e kweyamana ki ka nu gwede e kweya-
mana, mibai ka gwedegwede kuduba ki kerarai ka eyo. Nu iyanuga yo nu nonanuga yo
gwedegwede kuduba ki e ubupu iyapana tawana tawana idiwei ki deni mena nu negebu.
26 Kerareya ka e apunu eyaka mena yamanapupu manako e momai pokaiya ka e iyapana
kuduba kiyabuiya kiyabuiya madega kauwagau madega posiwagau ki mete yamananibu
wenaigibi gawarara. Nu wairanuga ki e ebo purupupu damupupu manako makeya
makeya nu nakanibu kayawena. Nu maranuga ki e mete purupupu nu negebu.
27 E inako kwaewena ki mibai ka e nuwaiya iyapana e kwaenei kwaene-togomono e nene
togomono idiwono da mu e bananapomoto bani, pa mena bani. Ko Mamanuga God e ka
eba uwama. E ka nu kuduba bamanugu yewena.
28 Apunu mosi oka yau tapu, wagubu ke; 'Nu e kasiyarai pokaiya iwei idiwei ade
ukwepemei.' Ade wi wiga iyapanaga mosi oka yau tapu, wagubu ke; 'Nu kuduba ka e
munuiyoma.'
29 Ki pokere nau suwagani wainapumuri; Mamanuga God e ka eba gwede mosi da
nu e keyakeyai bowa yamayamapiyau poe bo daragai bo gwedegwede ki maba pokaiya
yamanapamana ki nana. E munuiyoma ka nuyo ki pokere nu iwagamu da Mamanuga
God e ka keyakeyai mosi ki nu idanugere yamana-mipi ki ka nu beraigemei.
30 Naiya ka iyapana Mamanuga God e mu eba kataimugu ki pokere mu inako kwae-
tagamawa. E mu beramaga ki empiyawa ko e wainapiyawa kamadawa. Ko karako ka e
ragiragi kawaya nu nidiyau da iyapana tawana tawana idiwei ki nu kuduba ubumana nu
beranuga oragai ki kamadamana manako nu notanuga wirawagana e mena notapamana
idiwana ki nana.
31 E mara mosi nu yabaranugu winepupu da e uburoto apunu mosi ki e ebo nuwaiya
winepupu tapu ki apunai pokaiya ka e idai gurai iyapana kuduba nu naurinugu ugwadini-
yoto ragiragi. E eba nari maba yagisi ko e yona supasupai mibai mena yagisi. Mamanuga

God badidi inako winepupu tapu ki iyapana kuduba nu naigida kataigamana wainapa-
mana ki nana ki matakirai ka yau kena; E winepupu apunai ki powena ko e ade iyawena
kipu ubupu.”
32 Iyapana apunu mosi powena ko ade iyawena ki sisiyai wainamupu ka mu dai Poru
gwaigwitamupu ko dai e simupu, tagubu ke; “Nu nuwanugu kau yonagi ki ewa marai mosi
ade waina-pamana wainapemei.”
33 Mu inako tagubu manako Poru kipu ubupu yonatagamu watai ki kamadubu kaya-
wena.
34 Ko iyapana dai e yonai wagubu mibimupu ki mu kimpu ubumpu e eweya kayatagubu.
Apunu ki mosi ka kweya Areo ragidai mu kawaimaga mosi si ka Daiyonisiyasi, ridi mosi si
ka Damarisi ade iyapana dai ki mete kina.

18

Poru natere Korini bauwena

1 Ki eweya ka Poru natere Ateni kamadubu manako kayawena umawa da natere Korini
bauwena.
2 Ika bauwena ka e Diyu apunai mosi si ka Akwira ika bananapupu. Apunu Akwira
e ka tawana Pontasi rabineya wenawena. E wainai Pirisira mete kina karako waunitau
tawana Itari were bautagubu. Mu tawana Itari kamadumpu ki mibai ka Roumi ragidai
mu kawaimaga si ka Korodiyasi e ubupu Diyu ragidai kuduba baiyonotapu da mu natere
Roumi kamadamana kayatagamana ki nana wagubu. Poru apunu Akwira e wainai mete
kina mu bamamugu kayawena,
3 manako e mu mete idiwa ewapuru mena bagibagitagamawa idiwa mibai ka mu
kataimaga ka eyaka mena. Mu papa kwakwarai kapitagamawa nabonabo waditamawa
manako iyapana mu bamamugu bautagamawa nabonabo ki gimarapamawa.
4 Ko aiyata marai ki makeya ka Poru ubupu Diyu ragidai ade Guriki ragidai mete kina
mu gurigurimaga tawai rabineya kanibu Iyesu e yonai ika wagawa tondawa mu notamaga
wira-wagana da mu suma mena sumataga-mana ki nana.
5 Apunu Sairasi yo Simosi tawana Makedoniya were bautagubu ka Poru bagibagi
wadawa ki kamadubu manako e maramara umawa nu Kaiwawonuga Iyesu e yonai Diyu
ragidai tadeyawa kabukabuwa, wagawa ke; “Apunu Iyesu e ka nu Iya Negeyana Apunai
Keriso ki kei.”
6 E inako dimawagawa umawa ko mu e umunai bodabodamupu bo e simpu siyasiya ki
ka e eya midi minibu manako waiguguwena e gwedegwedei kui minibu gwepupu, wagubu
ke; “Baganai, wi wibo paerega pokaiya aita bita bananapumuri ki ka wi bona ko eba nau.
Nau iya yonai wi nidibuwani kewowena ko wi nau eba wainasini-mupu ki pokere nau
karako wi kama-diniyani tawana kwaiyanai ragidai mu bamamugu kayasugani.”
7 E inako tadebu manako kamaditapu tawana kwaiyanai apunai mosi si ka Taitayosi
si daikere ka Diyastasi ki Mamanuga God si tepapiyawa apunai ki e bameya kayawena
tondawa. Apunu ki e tawai ka Diyu ragidai mu guriguri-maga tawai ki madaneya.
8 Guriguri tawai ki debai apunai mosi si ka Kurisipa ade e wainai yo e munuiyoma mete
kina ki mu ubumpu nu Kaiwawonuga sumamupu manako natere Korini ragidai ropani
kawaya Iyesu e yonai wainamupu mibimupu siruwa kawa-mupu.
9 Kemora mo rabineya ka Poru waro maba mo wadubu manako nu Kaiwawo-nuga
empupu ki e sibu, wagubu ke; “Kau kudu eba wainapiyowa ko nau yonani maramara
nuwogowa tondowa, ko eba kamodowa nene.
10 Nau niya kau madanigeya ika uburakani ade tawana yau rabineya ka nau iyapanani-
yoma ropani kawaya mete kina idiwu ki pokere iyapana mo eba baiyagisi kau giriniyoto.”
11 Poru waro maba ki wadubu ki pokere e kwamura eyaka mena ade siragamu ida
daikere kewo-wena daikere eyaka mena ika natere Korini rabineya Mamanuga God e
yonai iyapana tadeyawa kabukabuwa tondawa.
12 Tawana Roumi mu apunumaga mosi si ka Gariyo tawana Akaiya mu kawaimaga
ubupu ki makeya ka Diyu ragidai dai ki Poru e yanuwei teyamawa ki kaimpu e wadumpu
mu kawaimaga bameya bautagubu e idai gurai Poru naureya ugwadana ragiragi ki nana.
13 Mu bautagubu manako e simupu, tagubu ke; “Apunu yau e iyapana nu rabinanuga
kupau da nu goranuga raurupamana manako yawata kudubai mosi nidiyau ki mena
pokaiya nu Mamanuga God e si tepapamana ki nana wagau.”
14 Poru nuwaiya ka yona denai mo wagana ki nana ko kaiwawo Gariyo ubupu Diyu
ragidai ki tadebu, wagubu ke; “Apunu yau gwede berokoi mo kwaewagubena sidimpena
ki ka nau wi yonaga ki wainapena.

15 Ko yau ka wi Diyu ragidai wi wibo keteketega bo siga bo goraga ki kawareya iwagamu
idiwu ki pokere wi wibo yona ki wadumuri supasupa. Ki ka eba nau sisiyani da nau
suwagani."
16 Apunu kawai ki inako wagubu manako yonatagamu wateya baiyonotapu matarau
bautagubu kayatagubu.
17 Matarau bautagubu ka mu Diyu ragidai mu gurigurimaga tawai ki debai apunai mosi
si ka Sotenesi wadumupu manako minimupu. Mu e minimawa ki ka kaiwawo Gariyo e
yabuiya ko e yona mo eba wagubu.

Poru tawana Antiyoka ade wirawena kayawena

18 Poru natere Korini rabineya Iyesu sumapamawa ragidai mete rowarowa kawaya
ika idiwa da kamadubu manako kamaditapu ridi Pirisira yo apunu Akwira bananatapu
manako waka mo wadumpu tawana Siriya kayatagubu. Poru kayawagana kwaewagawa
ki makeya ka e natere Tenikiraiya rabineya gwaiyaba mo wagubu ade waigugu mo
kwaewena e debai kumai mebu manako ewa kipu ubupu kayawena.
19 Mu kayatagubu kaiwa da natere Epeso bautagubu ka Poru apunu Akwira e wainai
Pirisero mete kina ika kamaditapu manako e eya mena kanibu Diyu ragidai mu gurig-
urimaga tawai rabineya yapu manako ika iyapana mete yona deni deni tagamawa
kasiwara idiwa.
20 Mu nuwamugu ka e rowarowa kawaya mu mete ika idiwana ki nana tagubu ko Poru
e eba nuwaiya.
21 Ko e tadebu, wagubu ke; "Mamanuga God e yagisi da baganai ki ka nau ewa mara
mosi ade wirasugani wi bamagau bausugani." E inako wagubu manako natere Epeso
kamadubu waka kawareya ade kaya-wena.
22 E waka kawareya kayawena kaniyawa da natere Sisaraiya bauwena manako waka ika
kamadubu e kerareya natere Diyerusaremu kayawena. E natere Diyerusaremu bauwena
ka e Iyesu sumapamawa Mamanuga God nene dibipamawa ragidai ika idiwa ki mu
parautapu manako ewa mu kamaditapu natere Antiyoka kayawena.
23 E natere Antiyoka bauwena ka e rowarowaitau ika tondawa manako ewa ade kipu
ubupu tawana Garasiya yo Pirigiya ki kayawena Iyesu sumapamawa ragidai kuduba
kasiyara tageyawa umawa.

Apunu Aporosi e bususui

24 Mara ki makeya ka Diyu apunai mosi si ka Aporosi ika natere Epeso bauwena. E
ka natere Arekisandiya tawana Idipi rabineya wenawena. E ka dima waigugu apunai
Mamanuga God e Okai mete naigida mena kataiwena wetawetara ki apunai.
25 Iyapana naiya nu Kaiwawonuga Yawatai e kabuwa-mupu ki pokere e ragiragi kawaya
uburawa Iyesu e sisiyai kasiyarai kawaya supasupai mena wagawa. Apunu Diyoni
iyapana siruwatamiyawa ki sisiyai kuduba e wainapupu kewo-wena ade Iyesu e yonai
ki dabeya e mete kataiya ko yona ki rabineya dai ka e naigida mena eba kataiwena
wetawetara.
26 Mara mosi ka e Diyu ragidai mu gurigurimaga tawai rabineya yabarayabara ubupu
e yonai kasiyarai kawaya wagubu manako apunu Akwira e wainai Pirisira mete kina
ika bau-tagubu e yonai ki wainamupu. Mu e yonai ki wainapamawa manako ewa
bananamupu mu mubo tawamugu kayatagubu manako Iyesu e yonai kuduba ade Ma-
manuga God e Yawatai ki sisiyai mete kina ki naigida mena e kabuwamupu.
27 Apunu Aporosi e nuwaiya ka tawana Akaiya ki kayawagana waina-pupu ki pokere
Iyesu sumapamawa ragidai ika Epeso rabineya idiwa ki ubumpu e waitamupu oka mo
okamupu mete tonomupu da Mamanuga God e iyapanaiyoma ika Akaiya rabineya oka
ki empomoto manako e mamama-pamana ki nana. E oka ki wadubu kayawena umawa
da tawana ki bau-wena manako Iyesu sumapamawa ragidai kuduba Mamanuga God deni
mena mu waditapu bagi ika idiwa ki mu waitatamiyawa tondawa.
28 Iyapana ropani kawaya mu paunamugu ka e ubupu dimawagawa ade Diyu ragidai
mete deni deni tagamawa kasiwara. E yonai ka kasiyarai kawaya ki pokere Diyu ragidai
kuduba e yonai denai tagamana ki mu babatagamawa. E Mamanuga God e Okai kawareya
wagawa matara, wagawa ke; "Iyesu, e ka nu Iya Negeyana Apunai Keriso."

19

Poru natere Epeso bauwena

1 Apunu Aporosi natere Korini rabineya tondawa ki makeya ka Poru yawata kweyau e
kerareya kaya-wena umawa da natere Epeso bauwena. E Iyesu sumapamawa ragidai dai
ika bananatapu,

2 manako mu manutapu, wagubu ke; “Wi Iyesu wauneya suma-mupu makeya ki ka wi
Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki kasiyarai mete wadumupu bo pa mena?”
Ko mu denai tagubu ke; “Pa mena, ki nu eba wadimipi. Mamanuga God e Keyai Tanai
Bagi Kawaya ki ka gwede? E sisiyai mo nu eba wainamipi.”
3 Mu inako tagubu, manako Poru mu ade manutapu, wagubu ke; “Ko wi gwede siruwai
siruwaigubu?”
Mu tagubu ke; “Nu ka apunu Diyoni iyapana siruwatamiyawa ki e siruwai mena nu
siruwaigibi.”
4 Mu inako tagubu ki pokere Poru mu ade tadebu, wagubu ke; “Apunu Diyoni naiya
iyapana siruwatamiyawa ki ka e mu beramaga berokoi kamada-mana ade mu notamaga
wirawagana ki siruwai mu siruwatamiyawa. E mu siruwatamiyawa ka e mu mete
tadeyawa, wagawa ke; ‘Apunu mosi nau ewaneya baiyagisi ki e mena sumapiyoi.’ Apunu
Diyoni yona ki wagubu ki ka e Iyesu nene wagubu.”
5 Iyapana Poru e yonai wagubu ki wainamupu ki ka mu ubumpu nu Kaiwawonuga Iyesu
e si pokaiya siruwatagubu,
6 manako Poru ubupu e idai mu kawarimugu tapu. E idai mu kawarimugu tarawa ki
makeya ka Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya kawapu mu kawarimugu minibu
siwa kasiyara tagebu manako mu tenawarimaga wirawena da mu yona ebo ebo tagamawa
ade Mamanuga God e bonanai mete wainapamawa iyapana tademawa.
7 Iyapana ki kena mu ka iyapana uratanai mena ida esida kewowena kerapu apeya.

Poru upiwagawa umawa

8 Apunu Poru Diyu ragidai mu gurigurimaga tawaiya siragamu apeya eyaka kewowena
ki rabineya maramara yabarayabara uburawa wagawa kasiwara ade iyapana Mamanuga
God e gari rabineya kaiwana idiwana ki sisiyai mu mete deni deni tagamawa da mu
notamaga wirawagana ki nana.
9 Ko mu dai tagamawa mama mu midimaga togawena manako iyapana kuduba mu
yabaramugu ubumpu nu Kaiwawonuga Iyesu nu Iyanuga Yawatai mebu ki sisiyai gir-
imupu. Giripamawa ki pokere Poru mu kamaditapu ubupu Iyesu sumapamawa ragidai
waratapu kaya-tagubu kabuwa tawai mosi si ka ‘Siranisi’ ki rabineya maramara iyapana
Mamanuga God e yonai ika tadeyawa kabukabuwa tondawa.
10 E iyapana inako tadeyawa kabuwa tondawa kaniyawa da kwamura apeya kewowena.
Tawana Aisiya rabineya ka Diyu ragidai ade tawana kwaiyanai ragidai mete kina nu
Kaiwawonuga e yonai ki mu kuduba wainamupu gawarara.

Apunu Sikiwa e gubagaiyoma mu bususumaga

11 Mamanuga God apunu Poru pokaiya matakira ropani kawaya ebo ebo kwaewagawa.
12 Poru e kiyabui surusurui bo aukwarai bo inako ki iyapana te-pamawa kayatagamawa
sigira ragidai mu kawarimugu nakapamawa manako sigira ragidai ki iyatagamawa ade
keyai berokoi mu rabinamugu idiwa ki mete bau-tagamawa kayatagamawa.
13-14 Mara ki makeya ka Diyu ragidai dai ki mu mete kina keyai berokoi gwede mosi
pokaiya siwakeketamawa iwa. Iyapana ki inako kwaetagamawa mu ka Mamanuga God
bameya dobo-piyamu ragidai mu kawaimaga si ka Sikiwa e gubagaiyoma ida daikere
kewowena daikere apeya. Mu waina-mupu da apunu Poru e ka Iyesu e si pokaiya keyai
berokoi siwakeketami-yawa umawa ki pokere mu notamaga wagubu ke; ‘Nu mete inako
kwaigamu.’ Mu notamaga inako wagubu manako wiratagubu keyai berokoi mosi inako
simupu, tagubu ke; “Apunu Iyesu e sisiyai apunu Poru wagau ki e si pokaiya nu karako
kau nidimei; Kau karako baunuwagi kayanuwagi.”
15 Mu inako tagubu ko keyai berokoi ki denai mu tadebu, wagubu ke; “Nau Iyesu
kataineya ade apunu Poru e nau mete kataineya ko wi ka gwedewau?”
16 Keyai berokoi apunu ki rabineya tondawa ki inako wagubu manako e kasiyarai
apunu ki rabineya matara-wena da apunu ki ubupu iyapana ki waipara mena taunibu
sipasipara. E mu aukwaramaga tegerepupu ade mu sipumamaga rikatapu manako mu
nimaga matarau wakapatagubu tawa ki kamadumpu garugarumupu kayatagubu.
17 Diyu ragidai ade tawana kwaiyanai ragidai mete kina natere Epeso rabineya idiwa
sisiya ki wainamupu ki ka mu notamaga kowena kudu mete waina-mupu manako nu
Kaiwawonuga Iyesu e si tepamupu.
18 Iyesu sumapamawa ragidai ropani kawaya bautagubu iyapana yabaramugu ubumpu
mu mubo beramaga berokoi wekemupu ki tagubu matara.
19 Iyapana dai muwara bo simaga kwaetagamawa ki ka mu muwara bo simaga ki
purapurai bo okai kuduba ki temupu iyapana yabaramugu matau pasumupu kwarisi. Mu
purapuramaga pasumupu kwarisi ki denai ka kawaya daganani.

20 Mara ki makeya ka Mamanuga God e yonai kawayawagawa yarawa manako iyapana
ropani kawaya e yonai ki kasiyarai mete empamawa.

Natere Epeso ragidai yawira bautagubu

21 Gwedegwede yau kuduba wenawena eweya ka apunu Poru natere Diyerusaremu
ade kayawagana waina-pupu. E nuwaiya ka tawana Makedoniya yo Akaiya ki yawatai
kayawagana ki nana manako e iyapana tadebu, wagubu ke; "Nau natere Diyerusaremu
bausugani ki ka nau ewa natere Roumi mete empana ki nana kayasugani."
22 E inako wagubu manako e kowakowai-yoma Simosi yo Erastasi tonotapu tawana
Makedoniya kayatagubu ko e eya ka mara dai ika tawana Aisiya rabineya tondawa.
23 Mara ki makeya ka yawira kawaya mo wenawena natere Epeso rabineya nu Kaiwa-
wonuga Iyesu nu Iyanuga Yawatai mebu ki yonai kawareya.
24-25 Natere ki rabineya ka mu daisusu ridai mosi si ka Atemesi e keyai mu idamugu
kaitemupu e tawai mete wadumupu ki ika uburawa manako iyapana keyai ki bameya
buburitagamawa idiwa.
Apunu mosi si ka Demeteresi. E ka daisusu ridai Atemesi e tawai ki keya-keyai
rasirasi dai bowa yamayamapiyau pokaiya yamanapupu manako iyapana e bameya
bautagamawa keyakeyai ki gimarapamawa. E bigabigaiyoma mete kina upi ki pokaiya
bowa madai kawaya daganani wadamawa. Apunu Demeteresi ubupu iyapana kuduba
keyakeyai bowa yamayamapiyau pokaiya yamanataga-mawa ragidai ki mu nene wagubu
bautagubu manako tadebu, wagubu ke; "Edamani, nu bagibagi yau kwaigemei ki pokaiya
ka nu bowa madai kawaya daganani wademei.
26 Ko apunu beraberai Poru yewe bauwena badidi kwaewagau ki wi yabugere em-
piyamu bo pa mena? Nu iyapananuguma yewe Epeso rabineya ade tawana Aisiya
kuduba mete kina ki mu rabinamaga e wirapiyau da mu ropani kawaya e eweya mena
kayatagamu. E wagau da keyakeyai ki nu nubo idanugu kaite-pemei ki mibai ka pa mena.
27 E inako wagau ki pokere iyapana kuduba e yonai ki sumapomoto ki ka mu keyakeyai
nu kaitepemei ki eba gimara-pomoto manako nu sinuga giriyagisi. Ade nu daisusunuga
sumapemei ridai Atemesi e tawai ki mu mete kamadini gumoroyagisi. Ridi Atemesi e ka
nu daisusunuga kawaya. Iyapana kuduba tawana Aisiya rabineya ade tawana tawana
madega kauwagau madega posiwagau e si nu tepapemei idiwei. Ko iyapana karako apunu
Poru e yonai sumapomoto ki ka mu nu sumanuga ridai ki e si mete kaupomoto." Apunu
Demeteresi inako wagubu.
28 Iyapana kuduba ika dibimupu idiwa yona ki wainamupu ka mu nuwamaga
pupuwena manako mu bonanamaga ragiragi kawaya tagubu ke; "Nu natere Epeso ragidai
nima sumapemei ka ridi Atemesi e mena."
29 Mu inako tagamawa manako garugaru mena ka mu yonamaga ki kawayawena
kayawena iyapana kuduba natere ki rabineya mu nuwamaga pupuwena mete dibimupu
yawira kayatagubu. Mu ubumpu Poru e kowakowaiyoma apeya apunu Gaiyasi yo
Aristakasi tawana Makedoniya were bautagubu ki mu waditampu dokodoko manako
tainitampu garugarumupu yonatagamu watai mosi ika bautagubu.
30 Poru nuwaiya ka yawira ragidai ki mu yabaramugu uburana ki nana wainapiyawa ko
Iyesu sumapamawa ragidai e munamupu.
31 Tawana ki mu kawakawaimuguma dai ki ka Poru e kowaiyoma ki pokere mu yona
tono-mupu e bameya simupu, tagubu ke; "Kabai, kau yonatagamu wateya eba kayanuwagi
kwaenda iyapana kau nunimoto poyo."
32 Iyapana ika yonatagamu wateya dibipamawa patapamawa kwetagamawa idiwa mu
rabinamaga ka ebo ebo. Mu dai ki yona mubo tagamawa ade dai ki yona kudubai mosi
tagamawa, ko yawira ki kerarai ki mu eba kataimugu.
33 Ki makeya ka Diyu ragidai dai ki mu apunumaga mosi si ka Arekisanda wadumpu
iyapana yabaramugu tampu ubupu ki pokere iyapana mu notamaga wagubu ke; 'Yawira
yau debai ka bani eyo.' Apunu Arekisanda ubupu iyapana kerekereretagamana da e yona
denai mo wagana ki nana e idai bagipupu,
34 ko ki makeya ka mu emupu da e ka Diyu apunai ki pokere mu bonanamaga ragiragi
kawaya madega napusi apeya rabineya ewapuru mena kawareya kawareya patapamawa,
tagamawa ke; "Nu natere Epeso ragidai nima suma-pemei ka ridi Atemesi e mena."
35 Mu inako tagamawa idiwa da tagamawa idiwa da paunau ka natere ki yona okai
tarawa apunai mosi ubupu wagubu manako e umuneya ka iyapana kuduba yona kerek-
ereretagubu. Apunu ki wagubu ke; "Kowaniyoma natere Epeso ragidai, nau yonani
suwagani wainapumuri; Iyapana tawana tawana kuduba mu kataimugu da nu Epeso
ragidai nu daisusunuga kawaya suma-pemei ridai Atemesi e tawai yewe uburau ki nu

kwayubapemei. Bowa kawaya kunumau kauwena ki nu daisusunuga ki mete kaisita-
memei.
36 Iyapana mo eba baiyagisi nu beraniyoto yagisi da ki pa mena. Ki pokere wi karako
kwe kamadumuri. Wi rabinaga kwarisiyagisi nota baba eba wadoi.
37 Wi iyapana yau tempu yewe baigubu ki mu ka nu daisusunuga tawai ki rabineya
gwede mosi eba kuwatagubu ade nu sumapemei ridai Atemesi e si mu mete eba giri-mupu.
38 Ko apunu Demeteresi e kowai-yoma mete kina mu nuwamugu mu idamaga gurai
iyapana mosi e naureya ugwadamana ragiragi ki nana waina-piyamu ki ka nu iyapana
tadeyamu wirawira tawai yewe mete kina da mu tawa ki rabineya mu mubo empepe-
togomono deni deni togomono.
39 Wi yona yau kawareya ade iwagamana wainapiyamu ki ka natere yau ragidai kuduba
baitagisi were nu yona ki iwagamu.
40 Ki pokere wi karako gwede ba ratapiyamu? Yawira yau debai ka nau yo wi eba
katainugu ki pokere iyapana kawakawai baitagisi nu manunimoto ki ka nu denai badidi
iwagamu?
41 Ko baganai, yona yau karako kewowena.” Apunu ki inako wagubu manako iyapana
tonotapu mu mubo mubo tawamugu kayatagubu.

20

Poru tawana Makedoniya yo Gurisi kayawena

1 Iyapana ratapamawa ki kewowena eweya ka Poru ubupu Iyesu sumapamawa ragidai
mu nene wagubu bautagubu. E kasiyara tagebu ade mu rabinamaga wadubu kwarisi
manako ewa kuwenatapu tawana Makedoniya kayawena.
2 E tawana ki bauwagawa kayawagawa iyapana yona ebo ebo kabuwatamiyawa kasi-
yara tageyawa umawa da tawana Gurisi bauwena.
3 Bauwena manako siragamu apeya eyaka ika tondawa da kewowena ka e tawana Siriya
waka kawareya ade kayawagana ki nana ko Diyu ragidai e weki gwaiya minimana po
sisiyai tagamawa ki e wainapupu ki pokere e wirawena tawana Makedoniya yawatai
ewere ade wirawena kayawena.
4 E tawana Bereya mu apunumaga Pirasi e gubagai si ka Topata ade iyapana dai mete
kina ki bananatapu ewapuru kayatagubu. Iyapana ki mu simaga ka yau kena; apunu
Aristakasi yo Sekondiyasi, mu ka natere Tesaronika ragidai, apunu Gaiyasi, e ka natere
Debe ki apunai, apunu Simosi, ade tawana Aisiya ragidai Taikikasi yo Toropimasi.
5 Iyapana ki mu kerapu-mugu yabiri kayatagubu natere Torowasi bautagubu manako
mu nu nawananuga ika idiwa.
6 Iyapana ‘Parawa Pa Pasumawa’ ki kupei kupetagubu kewowena ka nu natere Piripai
rabineya waka mo wadimipi manako nu waka ki kawareya kaigibi kaiweya idiweya da
mara ida daikere kewowena ka nu natere Torowasi baigibi manako nu kowa-nuguma dai
ika bananatampi. Nu pura eyaka mena mu mete ika idiweya.

Poru daiyo siyarai natere Torowasi tondawa

7 Pura marai ki kemora nene ka nu bani ewapuru mena kupamana ki nana dibimipi
idiweya manako nu paunanugu ka Poru ubupu yonawena. Marawani ka e kai ki marai ki
pokere e rowarowa kawaya yonawagawa tondawa da kemora paunau wadubu.
8 Tawa iyarau rabinai apeya eyaka ki kawareya nu ika idiweya ki wateya ka mu duna
ropani kawaya ika pasutampu nakamupu.
9 Munu yaraga mosi si ka Yusikasi e katamuru iyarau tondawa. E Poru yonawagawa ki
yonai wainapiyawa tondawa da e yabui towena e notai gogawena manako e tawa rabinai
apeya eyaka wadumpu ki kawareya kauwena wairau ukwapu. Iyapana garugaru mena
sumpu e wadumpu emupu ko e ororeya mena minibu powena.
10 Poru supu munu ki kawareya ukwapu e nodaiya wadubu manako iyapana tadebu,
wagubu ke; “Wi notaga eba koyogono ko e iyaiya ukwarau.”
11 E inako wagubu manako tawa iyarau ade yapu bani mo gerepupu kubabu manako iya-
pana ki mete yonatagamawa idiwa da nawaru puruwena ka e kipu ubupu mu kamaditapu
kayawena.
12 Ko iyapana munu kauwena ki iyaiya wadu-mupu ki pokere mu rabinamaga bagi-
wena bananamupu e tawaiya kaya-tagubu.

Apunu Poru natere Mairitasi bauwena

13 Poru nu waka kawareya yabiri kaigamana wagubu ki pokere nu waka mo wadimipi
kaigibi ko e eya ka e kerareya kayawena. Nu waka kawareya kaiweya idiweya da natere
Asosi baigibi ka nu Poru e nawanai ika idiweya.

14 E ika bauwena ka nu e wadimipi waka kawareya mete kaigibi manako nu kaiweya
idiweya da natere Misirini baigibi.
15 Nu natere Misirini ukwampi nawaru puruwena ade kaigibi kaiweya idiweya da
tawana Kaiyosi baigibi manako ade kaiweya idiweya da yawatau nawaru puruwena ka
nu tawana Samowa baigibi. Nu tawana Samowa baigibi manako ade kaiweya idiweya da
natere Epeso kwempi paere manako nawaru puruwena ka nu natere Mairitasi baigibi.
16 Nu natere Epeso raurumipi ki mibai ka Poru nuwaiya ka tawana Aisiya garugaru
mena kamadana natere Diyerusaremu kayawagana bauwagana da e 'Pentikosi' marai ika
tondana ki nana wainapupu.

Poru natere Epeso debai ragidai yona siyarai tadebu

17 Nu natere Mairitasi baigibi ka Poru ubupu Iyesu sumapamawa Mamanuga God nene
dibipamawa ragidai natere Epeso rabineya idiwa ki mu yabiyabirimuguma mu bibimaga
tonopupu,
18 manako mu kawampu bautagubu ka e ubupu mu tadebu, wagubu ke; "Nau naiya
mena tawana Aisiya rabineya wi bamagau bausugu-buwani mete idiweya nau badidi
kwae-sugekeya umekeya ki kuduba wi nau emisinimupu kewowena.
19 Diyu ragidai nau girisinimawa pasusinimawa ade bita kawaya daganani nau tege-
mawa ko nau niya sini kaupekeya mibi yadi umekeya. Nu Kaiwawonuga e upi ki mo nau
eba kamadubuwani.
20 Wi tawaga tawaga rabineya ade yonatagamu wateya mete kina ka nau wi waitaniyana
ki nana iya waunai ki yonai kuduba nidi-buwani kewowena ko nau gwede mo eba
wekepuwani.
21 Diyu ragidai yo tawana kwaiyanai ragidai mete kina wi beraga berokoi kamadamana
wi rabinaga wirawagana Mamanuga God bameya manako wi ade ubumana nu Kaiwawo-
nuga sumapamana ki nana, yona ki mena nau wi nidiyekeya umekeya.
22 Ko Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya wagubu ki pokere e umuneya ka nau
karako natere Diyerusaremu kayasugani. Nau ika bausugani ki ka mu nau bamaneya
badidi kwaetagisi ki nau eba kataineya.
23 Nau yau mena kataineya; Tawana tawana nau bausuge-keya yabedekeya ka Ma-
manuga God e Keyai nau sidiyawa da nau yabaraneya ka dibura yo bita midi makari
kawaya nau nawanasiniyau.
24 Nau naubo iyani nene eba wainapakani ade nau po kudeya mete eba wainapakani
ko nau Kaiwawoni Iyesu upi tegebu ki nau nuwaneya kuduba kewopana waina-pakani. E
upi tegebu ka yau kena; Bita nubo wadamana ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena
nu wadinibu bagi ko ki yonai waunai bagi kawaya ka e nau uburana iyapana tadeyana
kabu-kabuwa ki nana sidibu."
25 Apunu Poru inako wagubu ade wagubu ke; "Nau wi paunagau igida kaniyekeya
yauda yabedekeya Mama-nuga God e gari rabineya e kasiyarai pokaiya idiwana ki sisiyai
nau dima-sugekeya umekeya. Ko nau karako kataineya da wi nau kiyabuni ewa mo eba
empumuri.
26 Nau mibai nidiyakani yau kena; Wi mosi aita wi iyaga kaupu-muri ki ka eba nau
paerepuwani ki pokere wi iyaga ki kaumupu.
27 Mama-nuga God wi badidi wainapamana ki nana wagubu ki yonai kuduba nau wi
nidibuwani kewowena ko gwede mo nau eba wekepuwani.
28 Ki pokere naigida mena idiwoi. Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya naiya
mena wi winenibu da wi ubumana e suma-piyamu ragidai wi tawanagau ki papa sipi
maba naigida mena kwayubatamana ki nana wagubu. E Gubagai Iyesu mu nene mete
powena. E darai mu nene mete yewe wairau kawapu ki pokere mu kuduba ka e
iyapanaiyoma.
29 Nau kataineya da nau karako wi kamadiniyani kayasugani ki ka iyapana dai ewa
baitagisi Mamanuga God e iyapanaiyoma beratamini mu notamaga wirapomoto. Mu
ka taku kamarai wasibena papa sipi metamiyamu ki maba baitagisi Mamanuga God e
iyapanaiyoma giritamini. Ki pokere wi iyapanaguma ki naigida mena kwayuba-tamiyoi
idiwoi.
30 Mara baiyagisi da wi wibo iyapanaguma dai wi paunagau ubumoto mu mubo
rabinamugu bera-tagisi wi kerapugau yadini manako wi rabinaga wirapomoto da wi mu
ewa-mugu kaigamana ki nana.
31 Ki pokere yabu tamiyoi wi wibo kwayubaga kwaiwogoi idiwoi. Nau kwamura apeya
eyaka ki rabineya kemora nawaru mibi yadi mete kina wi nidiyekeya kabu-kabuwa
tondekeya, ko ki wi eba notagogapumuri.

32 Nau karako Mamanuga God e idai rabineya wi nakaniyakani ade e deni mena wi
wadiniyana bagi yonai ki mete gari maba umarakani da wi ki rabineya idiwoi. Wi yona ki
sumapiyoi ki ka e wi kasiyara negeni manako gwede bagi mosi ki e iyapanaiyoma kuduba
aita ewa tageyana ki nana gwaiyaba wagubu ki puyoi e wi mete negeni.
33 Nau wi bowaga madai bo wi gwedegwedega empuwani ki nau yabuni eba midiya-
wena ade nau notani gwedegwede ki kawareya eba tondawa.
34 Wi kataigau da nau naubo idani pokaiya bagibagi-sugekeya manako ki pokaiya ka
nau kowakowaniyoma mete kina nu bani bo gwedegwede badidi wainapemeya ki nu
gimarapemeya.
35 Nau eba pa aiyata tondekeya ko nau ragiragi kawaya upisugekeya ki mibai ka
nau nuwaneya wi naigida mena kabuwaniyana weta-wetara da nu ubumana iyapana
kasiyara-maga pa mena ragidai mu waitatamana ki nana ka baganai. Nu Kaiwawonuga
Iyesu wagubu ki nu eba notagogapamu. E wagubu ke; 'Nu iyapana gwede mosi deni
mena pa tageyamu ki ka nu nuga mamama kawaya wainapamu. Ko nu gwede mosi denai
yadamu ki ka nu mamama wainapamu ko ki mamamai ka ade maraitau erida.' "
36 Apunu Poru yona ki wagubu kewowena ka e mu mete ewapuru kwarisitagubu mu
ramatamaga kawareya ubumpu manako mu Mamanuga God bameya guriguritagubu.
37 Mu guriguri-tagamawa da kamadumpu ka iyapana ki mibi yadi Poru barabaramupu
kiyauyaumupu manako tonomupu.
38 Mu e ewa mo eba empamana wagubu ki pokere mu nuwaboya kawaya daganani
wainamupu. Mu kimpu ubumpu e waka kawareya tonopamana kayawagana ki nana
bananamupu kayatagubu manako ewa kuwenamupu tonomupu kayawena.

21

Poru natere Diyerusaremu kayawena

1 Nu iyapana kuwenatampi kewowena manako kamaditampi waka kawareya ruku mo
si ka Kosi ki deneya kaigibi. Ika baigibi ka nu ukwampi nawaru puruwena manako ade
kaigibi kaiweya da ruku si ka Roda ki baigibi manako ade kaiweya idiweya da natere
Patara baigibi.
2 Ika baigibi ka nu waka mo tawana Ponisiya kayawagana kwae-wagawa ki emipi ki
pokere nu waka ki wadimpi kawareya kaigibi.
3 Nu egi kawareya inako iweya wademeya da ruku mo si ka Saiparasi nu idanuga tenene
deneya emipi ki nu ade kaiweya idiweya da tawana Siriya baigibi. Nu tawana Siriya
baigibi ka nu natere Taya ika borau sumipi mibai ka waka ragidai gwedegwede dai ika
nakapamana ki nana.
4 Nu suma sumatagamawa ragidai dai ika bananatampi manako nu pura eyaka mena
mu mete ika idiweya. Mamanuga God e Keyai ki kasiyarai pokaiya ka mu Poru simupu da
e natere Diyerusaremu eba kayawagana ki nana,
5 ko nu daiyonuga marai ki kewowena ka nu kimpi ubumpi mu kamaditampi ade
kaigibi. Iyapana ki mu ridimuguma munumuguma mete kina nu banana-nimpu natere
ki kamadimpi sumpi egi papateya baigibi manako nu ika kwarisigibi nu ramatanuga
kawareya ubumpi manako ewapuru mena Mamanuga God bameya gurigurigibi.
6 Nu gurigurigibi kewowena ka nu besibesigibi manako nu waka kawareya yamipi ko
mu ade wiratagubu mu tawamugu kayatagubu.
7 Nu waka kawareya natere Taya kamadimpi manako kaiweya idiweya da natere
Toremesi baigibi. Nu Toremesi baigibi ka nu Iyesu sumapiyamu ragidai dai ika ba-
nananatampi manako nu mara eyaka mena mu mete ika idiweya.
8 Nu ukwampi nawaru puruwena manako iyapana ki kamaditampi waka kawareya ade
kaigibi kaiweya da natere Sisaraiya baigibi. Ika baigibi ka nu Iyesu e sisiyai wagawa
apunai mosi si ka Piripo e tawaiya kaigibi. Naiya mena ka Iyesu sumapiyamu ragidai
natere Diyerusa-remu rabineya apunu ida daikere kewo-wena daikere apeya winetampu
ko Piripo e ka apunu ki mosi.
9 E peteiyoma onowa mena apeya apeya mete ika idiwa. Mu mete kina ka Mamanuga
God e bonanai wainapamawa tagamawa iwa ragidai.
10 Nu mara dai ika idiweya ka Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai
mosi si ka Agabasi tawana Diyudiya were ika bauwena.
11 E nu bamanugu bauwena manako keyakeyai mo kwaewena Poru e taburubai naureya
umapu ki wadubu rika e ebo idai kerarai taburuba ki pokaiya umapu dokodoko manako
wagubu ke; "Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya nau kabuwasinibu yau kena;
Nau karako umesugubuwani dokodoko ki maba ka Diyu ragidai natere Diyerusaremu

rabineya taburuba yau e apunai waunitau yadini umomoto dokodoko manako tawana
kwaiyanai ragidai mu idamaga rabineya e tamoto.”
12 Apunu Agabasi yona ki wagubu wainamipi ka nu yo tawana ki ragidai mete kina Poru
ragiragi kawaya muna-mipi da e natere Diyerusaremu eba kayawagana ki nana.
13 Ko e denai nu nidibu, wagubu ke; “Wi gwede nana yadi wadamu ade nuwaboya
nau tegeyamu? Nau karako natere Diyerusa-remu kayasugani manako mu ubumoto
nu Kaiwawonuga Iyesu e nene pokere nau umasinimoto bo susinimoto poyo ki mete
baganai.”
14 Nu e munamipi iwagibi ko e notai eba wirawena ko kayawagana wainapupu ki pokere
nu yona ki kamadimpi, iwagibi ke; “Baganai, Mamanuga God badidi waina-piyau ki e
makeya makeya kwaeyagisi.”
15 Nu mara dai ika idiweya da kamadimpi manako nu gwedegwede-nuga temipi natere
Diyerusaremu kaigibi.
16 Iyesu sumapiyamu ragidai dai ika Sisaraiya idiwa ki mu kimpu ubumpu nu bananan-
impu mete kaigibi manako nu kaigibi iweya wademeya da apunu Nesoni e tawaiya baigibi
e bameya ukwapamana ki nana. Apunu Nesoni e ka tawana Saiparasi mu apunumaga
mosi ko e ka ade iyapana yabiri Iyesu sumapamawa ki mosi.

Poru apunu Diyemesi bameya daiyo kayawena

17 Nu natere Diyerusaremu baigibi ka Iyesu sumapiyamu ragidai kuduba nu diriwanuga
kwaetagubu.
18 Nu ika ukwampi nawaru puruwena ka nu ubumpi Poru mete apunu Diyemesi
empamana ki nana kaigibi. Debai ragidai ki mu kuduba ika mete idiwa.
19 Poru mu parautapu manako e Mamanuga God e kasiyarai pokaiya tawana kwaiyanai
ragidai mu pauna-mugu badidi upiwagawa umawa ki sisiyai kuduba makeya makeya mu
kabuwatapu.
20 Mu e yonai ki wainamupu ka mu kuduba Mamanuga God e si tepamupu manako denai
Poru simupu, tagubu ke; “Nu sumanuga eyaka mena apunai, kau wainapi; Diyu ragidai
ropani kawaya yewe Diyerusaremu rabineya karako Iyesu sumapiyamu ki kau yabugere
emitamiyei. Ko mu kuduba ka oragai apunai Mosisi gora tapu ki mu mete wiwirapiyamu
kaisi kwaetagamu.
21 Mu yona wainamupu da kau kayanugibi Diyu ragidai tawana kwaiyanai ragidai mu
paunamugu idiwu ki mu bamamugu iweya ki kau mu tadeyeya da oragai apunai Mosisi
gora tapu ki mu kamada-mana munu uratanai mu kwakwarepu-maga eba wakapamana
ade Diyu ragidai nu bususunuga mete kamada-mana ki nana nuwagibi.
22 Mu kau sisiyagi inako wainamupu ki pokere mu karako kau yewe baunugibi ki sisiyai
wainapomoto baitagisi ki nu badidi kwaigamu?”
23 Apunu Diyemesi e kowaiyoma mete kina inako tagubu manako mu Poru ade
simupu, tagubu ke; “Nu karako kau nidimei ki kau makeya makeya kwae-nuwagi; Nu
iyapananuguma apeya apeya yewe Mamanuga God bameya gwaiyaba kaimatana mo
tagubu.
24 Kau mu mete kaiwagi manako papa dai mu nene gimarapi da mu ubumoto Diyu
ragidai nu bususunuga pokere papa ki Mamanuga God bameya puyopomoto. Mu idamaga
kerapumaga rikapomoto kewoyagisi ki ka mu Mamanuga God bameya gwaiyaba tagubu
kaisi idiwu ki kewoyagisi manako mu ewa ubumoto mu debamaga meyomoto. Kau mu
mete inako kwaiwagi ki ka iyapana kau eminimoto, tagisi ke; ‘Baganai, apunu yau e ka
mibai Diyu apunai. Oragai apunai Mosisi nu goranuga tapu ki e naigida mena kwaewagau
ki pokere e kwaewena siyasiya yonai wainamipi ki mibai ka pa mena.’ Mu inako tagisi
manako mu rabinamaga kwarisiyagisi.
25 Ko tawana kwaiyanai ragidai Iyesu sumapiyamu ki mu nene ka nu gora purumipi mu
okamaga okamipi, iwagibi ke; ‘Daisusu bo momorapa bo inako ki mu bamamugu iyapana
yadau umamu buburitagamu ki yadau bo papai ki wi eba kupoi, papa darai eba kupoi, ade
papa ebo gobai wadubu ki wi mete eba kupoi. Ridi yo apunu taku maba asusu igida yauda
eba kwaiwogoi ade onowa yaraga didiwa eba ukwopoi.’ Nu oka mu nene inako tonomipi
kewowena.”
26 Apunu Diyemesi e kowaiyoma mete kina inako tagubu ki pokere Poru ubupu iyapana
apeya apeya ki banana-tapu mete kayatagubu manako mu ukwampu nawaru puruwena
ka mu Mamanuga God e yabuiya ewapuru mena mu idamaga kerapumaga rika-mupu.
Rikamupu kewowena ka Poru Mamanuga God e Tawai rabineya kayawena mu mara
badibadi kaisi idiwana ade ewa mu eyaka eyaka Mamanuga God bameya puyo tamana
ki sisiyai e iyapana kawakawai ika idiwa ki kabuwatapu.

Piyara ragidai Poru wadumupu

27 Mara ida daikere kewowena daikere apeya ki kewowagana kwae-wagawa makeya ka
Diyu ragidai dai ki tawana Aisiya were bautagubu ki Poru ika Mamanuga God e Tawai
rabineya tondawa emupu manako mu iyapana kuduba ika idiwa ki mu rabinamaga
kupampu manako kaimpu Poru ragiragi kawaya wadumpu dokodoko.
28 Mu bonanamaga ragiragi kawaya tagubu ke; “Tawana Isiraero ragidai, garugaru
kebomuri nu waitanimuri. Apunu yau tawana tawana umawa wadawa iyapana kuduba
tadeyawa da mu ubumana nu Diyu ragidai tagararanimana ade oragai apunai Mosisi gora
tapu ade Mamanuga God e Tawai ki si mete kaupamana ki nana ki yonai wagawa umawa.
E karako Mamanuga God e Tawai rabineya tawana kwaiyanai ragidai mete bananatapu
bautagubu ki pokere e inako kwaewena ki ka e tawa bagi kawaya yau bigi kwebu.”
29 Iyapana ki inako tagubu mibai ka mu natere Epeso mu apunu-maga mosi si ka
Toropimasi ika natere Diyerusaremu rabineya Poru mete bauwena emupu manako
mu notamaga wagubu da e bani Mamanuga God e Tawai rabineya mete bananapupu
bauwena.
30 Natere ki rabineya ka iyapana kuduba notababa kawayawena kaya-wena manako
mu garugarumupu kaimpu Mamanuga God e Tawai rabineya Poru wadumpu dokodoko
ubumawa. Mu e tainimupu matarau bautagamawa makeya ka tawa ki kwayubapamawa
ragidai tawa ki gudui umamupu.
31 Iyapana Poru waunitau minimana po kwaetagamawa ade rata kandamawa idiwa ki
sisiyai tawana Roumi ragidai piyaramuguma mu kawaimaga waina-pupu,
32 ki pokere e piyara ragidai dai ade mu kawakawaimuguma dai mete kina ki tetapu
garugaru mena sumpu iyapana ki mu paunamugu bautagubu. Iyapana Poru ika mini-
mawa idiwa ki piyara ragidai mu kawaimaga mete kina bautagamawa emitampu ki ka
mu Poru kamadumpu.
33 Apunu kawai ki Poru bameya bauwena kanibu piyara ragidai tadebu da mu Poru e
idai kerarai taburuba ragiragi pokaiya umanamana ki nana wagubu manako wirawena
iyapana manutapu, wagubu ke; “Apunu yau e ka nima? E berokoi badidi kwaewena?”
34 E inako wagubu manako iyapana dai bautagubu mu mubo nuwamugu beratagubu
ade dai bautagubu mu mubo nuwamugu kudubai beratagubu, ko mu rabinamaga ka eba
eyaka mena. Mu inako rata kandamawa idiwa ko mibai mo eba bananamupu ki pokere
piyara mu kawaimaga ki ubupu e kowakowaiyoma tadebu da mu Poru wadamana piyara
tawamugu kayataga-mana ki nana wagubu.
35 Mu Poru bananamupu teta kiya bautagamawa ka iyapana Poru gobai wadamana ki
nana kwaetagamawa ki pokere piyara ragidai e tepamupu iyarau wadumpu kaya-tagubu.
36 Ko iyapana damu kawaya ki mu ewamugu umunamawa pata-pamawa kwetagamawa
mu bonana-maga ragiragi kawaya tagamawa ke; “Apunu yau wadumuri kaiwagi mini-
muri poyo.” Mu inako tagamawa.

Poru ubupu e eya sisiyai wagubu

37 Piyara ragidai Poru wadumpu mu tawamaga rabineya kayatagamana kwaetagamawa
ka Poru piyara ragidai mu kawaimaga ki yona Guriki were manupupu, wagubu ke; “Nau
yona mo kau nidiyani bo?”
E inako wagubu ka piyara apunai ki Poru empupu manako denai e manu-pupu, wagubu
ke; “Akae, kau yona Guriki nuwegei ki apunai mosi bo?
38 Nau wainapuwani da kau ka tawana Idipi mu apunumaga mosi ki waunitau yewena
yawira ragidai 4000 yawira nene waratapu iyapana eba idiwu tawaneya kayatagubu.”
39 Ko Poru denai wagubu ke; “Ae, ki ka eba nau. Nau ka Diyu apunai tawana Sirisiya
natere Tatasi rabineya wena-sugubuwani. Nau ka natere kawaya ki apunai. Ko nau
nuwaneya karako iyapana yau yona mo mu tadeyana wainapakani.”
40 Piyara ragidai mu kawaimaga wagubu da baganai ki pokere Poru teta kawareya
ubupu iyapana erekereretaga-mana ki nana e idai bagipupu manako yona Iburu were
tadebu, wagubu ke;

22

1 “Mamaniyoma, tataniyoma, yowaniyoma, wi nau sidiyamu wirawira ki pokere nau
karako nau naubo yonani suwagani wainapumuri.”
2 Apunu Poru mu yonamaga Iburu were yonawagawa wainamupu ka mu kuduba
naigida mena kerekereretagubu idiwa manako Poru ubupu mu ade tadebu, wagubu ke;
3 “Nau ka Diyu apunai, tawana Sirisiya natere Tasisi rabineya wena-sugubuwani, ko
yewe Diyerusaremu rabineya ka nu Nidiyawa Kabukabuwa Apunai Gameriyo nau tegebu
kawaya nau sidiyawa kabukabuwa mete yarekeya. Nu ripakwarakwaranuguma gora
tamupu ki e mete nau kabuwa-siniyawa manako nau gora ki makeya makeya ragiragi

mena kwaesugekeya yarekeya. Wi karako Mamanuga God nene kasiyarai kawaya kwai-
wagamu ki maba nau mete inako kwaesugekeya.
4 Apunu Iyesu Iya Yawatai kabuwatapu kwaetagamawa ragidai ki nau giritame-keya
pasutamekeya da mu dai mete popotagubu. Nau ridi yo apunu ropani kawaya tetapuwani
dibura rabineya nakatapuwani.
5 Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawai-maga ade Diyu ragidai nu
kawakawai-nuguma mete kina ki mu kuduba kataimugu da nau karako yona mibai suwa-
gakani. Mu Diyu ragidai natere Damaskasi rabineya idiwu ki mu oka-maga okamupu nau
tegemupu manako nau oka ki wadubuwani Iyesu suma-pamawa ragidai ika Damaskasi
idiwa ki tetamana mu idamaga umeme doko-dokopamana manako waratamana natere
Diyerusaremu rabineya bita tagemana ki nana kayasugubuwani."

Poru e notai wirawena Iyesu nene wainapupu

6 "Nau ki kayasugubuwani kaniyekeya da natere Damaskasi kikireya bausugana kwae-
sugekeya madega paunau wadawa ki makeya ka nau kunumau yangwara maba kawapu
nau kawarineya wadubu empuwani.
7 Empuwani ka nau kiyabuni giwena wairau kausugubuwani manako nau bonana mosi
wainapuwani ki nau sini mete wagubu, wagubu ke; 'Apunu Soro, apunu Soro. Kau gwede
nana nau girisiniyei?'
8 Bonana ki inako wagubu, manako nau denai suwagubuwani ke; 'Kaiwawoni, kau ka
nima?' Manako e denai wagubu ke; 'Nau ka Iyesu, tawana Nasareta apunai, ko kau nau
girisiniyei pasusiniyei.'
9 Iyapana nau mete iweya ragidai ki ka mu tanai ki mete emupu ko nau sidibu apunai
badidi sidibu ki mu eba wainamupu.
10 Nau niya mena bonana ki wainapuwani manako nau suwagubuwani ke; 'Kaiwawoni,
nau karako badidi kwaesugani?' Nau inako suwagubuwani manako nu Kaiwawo-nuga
denai nau sidibu, wagubu ke; 'Kau kiri uburi natere Damaskasi kayanuwagi manako
Mamanuga God badidi kau nene winepupu tapu ki sisiyai kuduba apunu mosi baiyagisi
kau nidini.'
11 Yangwara maba wadubu tawana minibu siwa ki nau yabuni kenepupu ki pokere nau
mete iweya ragidai nau idaneya wadisinimpu bananasinimpu natere Damaskasi kaigibi.
12 Natere ki rabineya ka apunu mosi si ka Ananaiyasi ika tondawa. E Mamanuga God
nene notapiyawa ade nu goranuga ki e mete naigida mena kwaewagawa. Diyu ragidai
kuduba ika Damaskasi idiwa e werei tagamawa.
13 E nau bamaneya bauwena nau madanineya ubupu manako sidibu, wagubu ke; 'Nau
waretani Soro, nau nidiyani wainapi; Kau yabugi papi tawana ade emani.' Ki makeya ka
nau yabuni papuwani manako nau tawana ade empuwani ade apunu ki mete empuwani.
14 Ko e ade sidibu, wagubu ke; 'Nu ripakwara-kwaranuguma mu yo nu ewapuru
Mamanuga God e kau winenibu da e badidi wainapiyau wagau ki kau katainuwagi
manako e Bigabigai Apunai Supasupai ki e kau mete emani ade e bonanai ki kau mete
matarau wainapi.
15 Kau yabugere badidi empiyei ade kau wenagugere badidi wainapiyei ki sisiyai
kuduba kau iyapana tadeyowa umowa.
16 Ki pokere kau karako eba nawana-nugowa ko kiri uburi da iyapana ubumoto Iyesu e
si pokaiya kau siruwanimoto. Ade uburi e si pokaiya gurigurinuwagi da Mamanuga God
kau bigigi kuduba ki empoto deni mena surupoto.' Apunu Ananaiyasi nau inako sidibu."

Poru tawana kwaiyanai ragidai mu bamamugu kayawena

17 "Nau wirasugubuwani natere Diyerusaremu ade bausugubuwani manako mara mosi
nau Mamanuga God e Tawai rabineya gurigurisugekeya tondekeya ki ka nau waro were
maba yau empuwani;
18 Nau Kaiwawonuga empuwani manako e nau sidibu, wagubu ke; 'Kau garugaru mena
kiri uburi natere Diyerusaremu kamadi kayanuwagi mibai ka iyapana yewe idiwu ki ka
nau yonani nuwegei ki mu eba sumapiyamu.'
19 E inako sidibu ko nau denai suwagubuwani ke; 'Diyu ragidai kuduba mu kataimugu
da nau naiya tawana tawana Diyu ragidai nu gurigurinuga tawaiya tawaiya ki umekeya
wadekeya kau sumanimawa ragidai tauniyekeya ade tetamekeya diburatamekeya.
20 Iyapana ubumpu kau yonagi wagawa apunai Stiweni minimupu poyo ki ka nau mete
ika uburekeya, suwagubuwani ke; 'Ki bagi kawaya.' E minimana po ragidai ki mu kaimpu
mu midimaga tatamai nau bamaneya nakapamawa.'
21 Nau inako suwagubuwani ko nu Kaiwawonuga denai nau sidibu, wagubu ke; 'Kau
kiri uburi kayanuwagi. Nau uwama kawaya tawana kwaiyanai ragidai mu bama-mugu
kau tononiyakani.' "

22 Poru inako bususuwena ki iyapana wainamupu ko e yona siyarai ki wagubu ka mu
nuwamaga pupuwena manako mu bonanamaga ragiragi kawaya tagubu ke; “Wadumuri
kaiwagi minimuri poyo. Iyapana e kwaitana yewe eba tondono.”
23 Mu inako kwetagamawa mu aukwaramaga rikapamawa iyarau isiyapamawa ade
popoku mete tepamawa isiyapamawa,
24 ki pokere piyara ragidai mu kawai-maga ki ubupu e kowakowaiyoma tadebu da mu
Poru wadamana mu tawamaga rabineya kayatagamana ki nana wagubu. Mu e wadumpu
tawa rabineya kaimpu manako apunu kawai ki ubupu piyara ragidai dai tadebu da mu
Poru kuwe pokaiya raukekepamana da Diyu ragidai e nakaripamawa ki kerarai e matarau
wagana ki nana.
25 Mu Poru e idai umamupu dokodoko manako e minimana kwae-tagamawa ka Poru
piyara apunai kawai mosi ika uburawa ki sibu, wagubu ke; “Nau ka Diyu apunai ko nau
ka ade tawana Roumi taubanuwai. Nau berokoi mo eba kwaesugubuwani ko wi nau
eba manusinimpu emisinimpu ade nau paereni ki mo wi eba bananamupu ko wi nau pa
asusu susinimana kwaiwagamu. Wi inako kwaiwagamu ki ka nu Roumi ragidai nu nuga
goranuga ki wi rauru-piyamu wainapakani.”
26 Piyara apunai yona ki wainapupu ka e kanibu mu kawaimaga ki sibu, wagubu ke;
“Kau badidi kwaenugei ki kau naigida wainapi wetawetara were kwaenuwagi. Apunu yau
ka nu Roumi ragidai nu iyapananuga mosi.”
27 E inako wagubu ki pokere piyara ragidai mu kawaimaga ki kanibu Poru manupupu,
wagubu ke; “Kau sidi, kau mibai tawana Roumi ki taubanuwai bo?”
“Ena, nau ka tawana ki taubanuwai.”
28 Poru inako wagubu manako piyara apunai ki denai e sibu, wagubu ke; “Nau
bowa madai kawaya daganani kwenupuwani were iyapana nau tawana Roumi apunai
sidimupu.”
Ko Poru denai wagubu ke; “Ko nau mamai nene ki ka nau tawana Roumi taubanuwai.”
29 Poru yona ki wagubu ka e wadu-mupu dokodoko ragidai nitaisinitagubu kudu
wainamupu. Mu kawaimaga e eya kudu mete wainapiyawa mibai ka e mu muga
goramaga raurupupu mu tawana-maga eyaka mena apunai Poru umamana dokodoko ki
yonai wagubu.

Poru kawakawai ragidai mu yabaramugu ubupu

30 Mu ukwampu nawaru puruwena ka piyara ragidai mu kawaimaga ki e nuwaiya
Diyu ragidai Poru siyamawa wirawira ki mibai naigida wainapana ki nana wainapupu ki
pokere e ubupu Poru idai rikapamana ki nana wagubu manako Mamanuga God bameya
dobopiyamu ragidai mu kawaimaga ade Diyu ragidai mu kawakawaimuguma mete kina
ki mu bibimaga tonopupu da mu bautagamana yonatagamu wateya dibipamana ki nana.
Mu bautagubu dibimupu idiwa ka e Poru wadubu mu yabaramugu teyapu uburawa.

23

1 Poru ubupu kawakawai ragidai ki igida mena emitapu manako wagubu ke; “Iya-
pananiyoma tawana Isiraero ragidai, nau ororeya mena Mamanuga God e yabuiya
umekeya wadekeya da karako ka nau rabinaneya gwede berokoi mo eba kwaesugu-
buwani wainapakani.”
2 Poru yona ki wagubu wainapupu ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai
mu kawaimaga si ka Ananaiyasi ubupu iyapana Poru madaneya ubu-mawa ki e umunai
musupamana ki nana tadebu.
3 Mu e minimawa da kamadumpu ka Poru wirawena apunu Ananaiyasi sibu, wagubu
ke; “Kau ka pa midigi matakawagau ko kau rabinageya ka bigibigi. Ko Mamanuga God
aita uburoto kau nuniyoto. Kau gora naigida mena empena pokaiya nau wadi-sinimpena
supasupa ki ka baganai ko kau kiya karako nu goranuga giripiyei mibai ka kau iyapana
asusu nau susinimana ki nana nuwagibi.”
4 Iyapana Poru madaneya ubumawa yona ki wainamupu ka mu e simupu, tagubu ke;
“Kau Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawai-maga wereyakaurapiyei.”
5 Mu inako tagubu manako Poru denai wagubu ke; “Kaiwa kaiwa nau iyapananiyoma
tawana Isiraero ragidai; Nau eba kataineya da e ka Mamanuga God bameya dobopiyamu
ragidai mu kawaimaga. Nau kataisugubena ki ka nau yona ki eba suwagubena mibai ka
Mamanuga God e gora yau tapu, wagubu ke; ‘Wi iyapanaguma kawakawai ki eba tademuri
siyasiya.’ ”
6 Kawakawai ragidai ika dibimupu idiwa ki daikere ka Sadusi ragidai ade daikere
ka Parisi ragidai ko ki Poru mu emitapu ki pokere e ade wagubu ke; “Iyapananiyoma,
nau mamai ka Parisi apunai ade nau mete kina ka Parisi apunai. Ko wi karako nau

sidiyamu wirawira ki kerarai ka yau kena; Iyapana popotagubu ragidai ade iyatagisi
kimoto ubumoto ki nau sumapakani nawanai tondakani.”
7 Apunu Poru yona ki wagawa makeya ka Parisi ragidai yo Sadusi ragidai ika idiwa ki
ubumpu mu mubo mubo purumupu manako deni deni kira kasiwaratagamawa idiwa.
8 (Mu inako kwaetagamawa ki mibai ka Sadusi ragidai mu wainapiyamu da iyapana
popotagisi ki ka mu ewa eba iyatagisi kimoto ubumoto ade mu wainapiyamu da aneya eba
idiwu ade keyai mete eba idiwu. Ko Parisi ragidai mu waina-piyamu da iyapana popotagisi
ki ka mu ade iyatagisi kimoto ubumoto ade mu wainapiyamu da aneya idiwu ade keyai
mete idiwu.)
9 Iyapana mu midimaga minimawa yona deni deni kira kasiwaratagamawa bonana
ragiragitagamawa idiwa yamawa da paunau ka Parisi ragidai dai ki Mamanuga God e
gorai kataimugu ragidai ki ubumpu mu bonanamaga ragiragi kawaya tagubu ke; “Apunu
yau e paerei mo nu eba bananamipi. Kataina, keyai mosi bo aneya mosi e bameya
bauwena e sibu were wagau bo?”
10 Iyapana deni deni kira kasiwara-tagamawa idiwa da waunitau kande-tagamana
kwaetagamawa ka piyara ragidai mu kawaimaga iyapana ubu-mana Poru minimana po
teterepamana ki kudeya wainapupu ki pokere e kowakowaiyoma dai tonotapu da mu
yawira ragidai ki mu paunamugu sumana Poru wadamana paere kaya-tagamana mu
mubo tawamugu tamana ki nana wagubu.
11 Kemora ki rabineya ka nu Kaiwawonuga Poru bameya bauwena e madaneya ubupu
manako sibu, wagubu ke; “Kau kasiyaranugowa kudu eba wainapiyowa. Kau nau yonani
yewe Diyerusaremu rabineya nuwegeya tondeya ki maba kau natere Roumi rabineya nau
yonani inako mete nuwogowa.”

Iyapana Poru minimana poyo ki yanuwei teyamawa

12 Mu ukwampu nawaru puruwena ka Diyu ragidai dai dibimupu Poru minimana po ki
keketai kupamawa, tagamawa ke; “Karako nu nuga gwaiyaba kasiwaraigamu mibipamu
da nu bani yo awana ragipamu manako apunu Poru miniyamu poyo were ewa ade
kupeigamu.”
13 Iyapana keketa ki weki gwaiya inako kupamawa ragidai mu ka iyapana apunai apeya
(40) kewowena ade dai kawareya mete kina.
14 Mu Poru minimana po ki yanuwei teyamawa idiwa da kamadumpu ka mu kimpu
ubumpu Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ade iyapana kawa-kawai dai mete
kina ki mu bamamugu kayatagubu manako tademupu, tagubu ke; “Nu karako purumipi
gwaiyaba kasiwaraigibi mibimipi kewowena da nu bani yo awana kuduba ragipamu
manako apunu Poru miniyamu poyo were ewa ade kupeigamu.
15 Ki pokere wi kawakawai ragidai mete kina karako yona mo tonopumuri piyara ragidai
mu kawaimaga bameya beraiwagi, iwagi ke; “Nu nuwanugu ka apunu Poru e yonai
naigida mena ade wainapamana wainapemei ki pokere wadumuri kawamuri da e yona
ade yagisi nu wainapamu.” Wi inako beraiwagi manako mu e yadini kawomono ki ka nu
yawatau dagura idiwomu manako miniyamu poyo.”
16 Mu inako tagubu ko sisiya ki ka Poru e eya korogoi wainapupu manako e kipu ubupu
piyara ragidai mu tawa-mugu Poru bameya kayawena sisiya ki kuduba e sibu.
17 Poru yona ki waina-pupu ka e piyara kawai mosi ika uburawa ki sibu, wagubu ke;
“Yaraga yau wadi kawaiga bameya kayanuwagi da e yona mosi e siyoto.”
18 Piyara apunai ki yaraga ki wadubu mu kawaimaga bameya kayawena manako sibu,
wagubu ke; “Nu dibura-mipi apunai Poru e nuwaiya ka nau yaraga yau wadana kau
bamageya yona mo kau kabuwaniyana ki nana sidibu ki pokere nau e wadubuwani
bausugu-buwani karako yau kena.”
19 E inako wagubu ka piyara ragidai mu kawaimaga ki ubupu yaraga ki e idaiya wadubu
paeretagubu mu mubo mena idimupu manako manupupu, wagubu ke; “Kau gwede yonai
nau sidiyana ki nana baunugibi?”
20 Manako yaraga ki denai wagubu ke; “Diyu ragidai nu kawakawainuguma mu yona
purumupu da mu marawani kau beraberanimoto. Mu nuwamugu kau uburana nau
wawai Poru ki wadana surana da mu e yonai naigida mena ade wainapamana ki nana,
21 ko mu yona-maga ki kau eba wainapi. Iyapana apunai apeya (40) kewowena
ade dai kawareya mete kina ki mu nuwamugu nau wawai minimana po ki nana ki
pokere mu yawatau daguratogomono idiwono. Mu e wadamana keketai ororeya mena
kupa-mpu kewowena ade gwaiyaba kasiwara-tagubu mibimupu da mu bani yo awana
kuduba ragipomoto manako e minimoto poyo were ewa ade kupetagisi. Mu karako
okukunatagubu idiwu kau yonagi denai ki nawanapiyamu.”

22 Piyara ragidai mu kawaimaga yona ki wainapupu ki ka e yaraga ki sibu, wagubu
ke; “Baganai, kau sibiyosinibi ki sisiyai kau iyapana eba tade.” E inako wagubu manako
tonopupu kayawena.

Mu Poru wadumupu apunu Pirikisi bameya tonomupu

23 Piyara ragidai mu kawaimaga ki ubupu e kowakowaiyoma apeya mu nene wagubu
bautagubu manako tadebu, wagubu ke; “Wi piyara kuduba 400 tetamuri daikere 200 ka
yawira gwedegwedei marai kawai tepomoto ade daikere 200 ka ta mena tepomoto ade
papa osi kawareya iwono piyarai kuduba 70 ki mete kina tetamuri manako kemora yau
rabineya oro madegai yodono ki makeya ka wi apunu Poru wadumuri natere Sisaraiya
kaiwagi.
24 Papa osi dai mete tepumuri ki kawareya Poru kayawagana ki nana manako e naigida
mena kwayubapiyoi sumoi da natere Sisaraiya baiwagi ki ka wi kaiwawo Pirikisi bameya
e ika kamadumuri.”
25 E inako wagubu manako oka mo okapupu tagebu. Oka ki rabineya ka e yona yau
wagubu ke;
26 “Kaiwa kaiwa, nau kaiwawoni Pirikisi. Nau Korodiyasi Rausiyasi oka yau tonopakani
kau bamageya.
27 Diyu ragidai apunu yau wadumupu e minimana po ki nana kwaetagamawa ko nau
wainapuwani da e ka tawana Roumi apunai ki pokere nau piyara dai tepuwani mete sumpi
mu kodabamugu taorotampi.
28 Mu gwede nana e siya-mawa wirawira ki kerarai nau naigida wainapana
ki nana wainapuwani ki pokere nau e wadubuwani supuwani Diyu ragidai mu
kawakawaimuguma yabaramugu tapuwani.
29 Ko e minimana poyo bo diburapamana ki nana ki e paerei mo nau eba bananapuwani.
Diyu ragidai mu idamaga gurai e naureya ugwadamawa ragiragi ki ka mu pa mubo
goramaga kawareya tagamawa.
30 Ko nau karako sisiya mo wainapuwani da mu e yanuwei teyamawa e weki gwaiya
minimana po ki yawatai kwaene-piyamu idiwu ki pokere nau e wadu-buwani kau ba-
mageya tonopakani yau kena. Nau Diyu ragidai tadebuwani da mu e gwede mo ade
siyamana wirawira wainapiyamu ki ka mu sumoto kau bamageya yona ki tagisi. Kaiwa
kaiwa, nau kaiwawoni Pirikisi. Nau yonani rogobi munta kewowena yau kena.”
E oka inako okapupu.
31 Piyara ragidai mu kawaimaga wagubu ki mu makeya makeya Poru wadumpu kemora
ki rabineya kaya-tagubu iwa da natere Ansipasi bau-tagubu manako ika ukwamupu.
32 Nawaru puruwena ka piyara kerapu-mugu kebomupu ragidai wiratagubu mu wata-
mugu ade kayatagubu ko papa osi kawareya iwa ragidai ki Poru banana-mupu mete
kayatagubu.
33 Mu kaya-tagubu iwa wadamawa da natere Sisaraiya bautagubu ka mu kaimpu
kaiwawo Pirikisi bameya bautagubu manako oka ki Poru mete kina e idaiya nakamupu.
34 Kaiwawo Pirikisi oka ki iyabapupu manako ubupu Poru manupupu, wagubu ke; “Kau
tawanagi ka bani kena?” Poru denai wagubu da e tawanai ka Sirisiya,
35 ki pokere apunu ki ade wagubu ke; “Baganai, kau nidimawa wirawira ragidai yewe
baitagisi were ki nau uburani kau paeregi ki yonai kuduba wainapani.” E inako wagubu
manako piyara ragidai tadebu da mu Poru wadamana kaiwawo Erodi e tawai bagi kawaya
ki rabineya tamana naigida mena kwayubapamana ki nana ki mete wagubu.

24

Diyu ragidai Poru simpu wirawira

1 Mara ida daikere mena kewowena eweya ka Mamanuga God bameya dobopiyamu
ragidai mu kawai-maga si ka Ananaiyasi, iyapana wade supasupatamiyau apunai mosi
si ka Totorasi ade iyapana kawakawai dai mete kina ika Sisaraiya bautagubu manako mu
kaimpu kaiwawo Pirikisi e yabareya ubumpu Poru e paerei badidi kwaewena wainamupu
ki sisiyai e siyamana ki nana.
2 Kaiwawo Pirikisi wagubu da baganai manako apunu Totorasi ubupu e idai gurai Poru
e naureya ugwadubu ragiragi, wagubu ke;
“Kaiwawoni Pirikisi, nau yonani yau suwagani ki kau wainapi; Kwamura ropani
kawaya nu taganugu kayawena ki kau bagi kawaya nu kwayubaniyeya yabedeya. Kau
nu nene wainapiyeya manako nu nuwaboyanuga ebo ebo marai kawai ki kau wade
supasupa-niyeya ade nu tomonuga oragai mete wirapiyeya tomo waunai bagi kawaya
mosi nu negeyeya.

3 Kau bera bagi kawaya inako kwaenugeya ki pokere nu rabinanuga bagiwena poyo. Nu
karako paraunimei kawaya daganani kau bamageya.
4 Nau yona rowarowa kawaya eba suwagani ko kau notagi wirapi nu bamanugu da nu
yona rogobi munta yau mena iwagamu ki kau wainapi;
5 Apunu yau Poru e berai ka eba bagi. E tawana tawana kuduba madega kauwagau
madega posiwagau ki kayawena Diyu ragidai yawirataga-mana ki nana mu rabinamaga
kupawa umawa. Nasareta notai wadamu doko ragidai Mamanuga God bameya bera-
tagamu idiwu ki mu kawaimaga ka eyo.
6 E natere Diyerusaremu rabineya Mamanuga God e Tawai ki mete giripana kwaewa-
gawa ki pokere nu ubumpi e wadimipi Diyu ragidai nu goranuga pokaiya e siyamana
wirawira ki nana.
7-8 Baganai, nu karako ki nene yewe baigibi ki pokere kau kaubo e manupi da e paerei ki
yonai badidi nidimipi ki e ebo yagisi wainapi."
9 Apunu Totorasi inako wagubu manako Diyu ragidai kuduba e tagawaiwitai ika mete
bautagubu ki mu kuduba tagubu ke; "E yona mibai wagau."

Poru denai e eya sisiyai wagubu

10 Diyu ragidai yona ki tagubu kewowena ka kaiwawo Pirikisi e yabui mena Poru
bameya kwaewena da e uburana yona denai wagana ki nana wagubu manako Poru ubupu
yona denai inako wagubu ke;
"Kaiwawo Pirikisi, nau kataineya da kau kwamura ropani kawaya tawana Isiraero
ragidai nu wadiniyeya supasupa tondeya. Ki pokere, nau karako kau yabarageya
uburakani mu yonamaga tagubu ki denai kau nidiyakani ki ka nau mibi mamamai
suwagakani.
11 Waunitau yewena, mara ida esida kewowena kerapu apeya (12) nu taganugu
kayawena ki makeya ka nau Mamanuga God e si tepapana ki nana natere Diyerusaremu
yapuwani. Kau nuwageya nau yona mibai bo bera suwagubuwani ki bananapi ki kau
iyapana manupi.
12 Mamanuga God e Tawai rabineya bo guriguri tawai rabineya bo ade natere ki
rabineya ka nau iyapana eba kiratamekeya bo yawiratagamana ki nana mu rabina-
maga kupekeya. Nau sidiyamu wirawira ragidai nau inako mo eba kwaesugu-buwani
emisinimupu. Pa mena.
13 Mu karako naritagamu ubumu ki ka mu pa tagamu ko mu mibai mo eba banana-mupu
were kau nidiyamu.
14 Ko mu yona eyaka mena tagamu ki mibai; Iya Yawatai ki yonai nau sumapakani
manako nau sumani ki pokaiya ka nau uburakani nu ripakwara-kwaranuguma mu yo nu
ewapuru Mamanuga God e si tepapakani. Iyapana yau mu tagamu da yawata ki ka bera, ko
nau yawata ki sumapakani kaniyakani. Oragai apunai Mosisi gora tapu ade oragai ragidai
Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai oka badidi tampu ki kuduba
nau mete sumapakani.
15 Iyapana karako bautagubu nau sidiyamu wirawira idiwu ki mu mete kina nu
nuwanuga notanuga eyaka mena Mamanuga God bameya wainapemei da iyapana bagi
ade berokoi kuduba popoigamu ki ka nu ewa marai mosi ade iyaigamu kimamu ubu-
mamu.
16 Nau ki mena sumapakani ki pokere nau maramara ragiragi kawaya uburakani
Mamanuga God e yabuiya ade iyapana kuduba mu yabumugu mete kina ki nau bagi supa-
supai mena kwaesugakani. Nau inako tondakani ki ka nau rabinaneya mena wainapakani
da nau baganai ade nau gwede mo eba paerepuwani."
17 Apunu Poru inako wagubu ade wagubu ke; "Nau kwamura badibadi natere
Diyerusaremu kamadubuwani umekeya wadekeya ki ka tawana kwaiyanai ragidai
ubumpu bowa madai nakamupu ki dai nau tegemupu da nau kayasugana nau iyapananiy-
oma natere Diyerusaremu rabineya wetei idiwa ki puyo mu tageyana ki nana. Nau ika
bausugubuwani ki nau bususunuga pokaiya Mamanuga God bameya puyo papa pasumei
ki mete wainapuwani,
18 ki pokere nau Mamanuga God e Tawai ki kayasugubuwani. Diyu ragidai nu
bususunuga pokaiya ka nau idani kerarani rikapuwani manako nau ika tondekeya ki
makeya ka Diyu ragidai dai bautagubu nau emisinimupu. Ko iyapana damu kawaya nau
mete eba dibimipi idiweya ade nu yawira mo mete eba kwaigibi.
19 Diyu ragidai bautagubu nau emisinimupu ki mu dai ka tawana Aisiya ragidai. Nau
paere mosi mu yabumugere kwaesugubena emisinimpena maba ki ka mu karako yewe
bautagumpena yona ki matarau tagumpena da kau katainugubena, ko mu yewe eba
bautagubu.

20 Nau Diyu ragidai nu kawakawainuguma mu yabaramugu ubupuwani ki makeya mu
nau paereni badidi bananamupu ki kau iyapana yau mena manutami da mu ubumoto kau
kabuwanimoto.
21 Nau mu yabaramugu ubupuwani ki ka nau yona eyaka mena yau mena nau bonanani
ragiragi kawaya mu tadebuwani, suwagubuwani ke; 'Popotagubu ragidai ewa ade iyatag-
isi kimoto ubumoto ki yonai nau suwegekeya umekeya ki mena pokaiya ka wi karako wi
idaga gurai nau naurineya ugwadisiniyamu ragiragi idiwu.' "
Poru e eya sisiyai inako wagubu.
22 Iya Yawatai ki yonai ka Kaiwawo Pirikisi e naiya mena wainapupu kewowena ki
pokere e ubupu, wagubu ke; "Yona yau karako kamadamu. Piyara ragidai mu kawaimaga
Rausiyasi baiyagisi were ki nau uburani apunu yau e paerei ka mibai bo bera ki suwagani."
E inako wagubu,
23 manako wirawena piyara ragidai mu kawaimaga mosi sibu, wagubu ke; "Kau
kowakowa-giyoma mete kina apunu yau Poru ki naigida mena kwayubapiyoi. E daiyo mo
kayawagana wainapiyau ki ka baganai kayayagisi ade e gwede mo nene wainapiyau ki ka
e kowaiyoma e bameya baitagisi e kweyomoto ki mete baganai."

Poru kaiwawo Pirikisi e yabareya ubupu

24 Mara dai kewowena eweya ka kaiwawo Pirikisi e wainai Durusira (e ka Diyu ragidai
mu ridimaga mosi) ki bananapupu mete bautagubu. Kaiwawo Pirikisi ubupu Poru nene
wagubu bauwena manako Poru ubupu nu Iyesu Keriso badidi maba sumapamana ki yonai
dai mu kabukabuwatamiyawa da paunau ka e wagubu ke;
25 "Naigida supasupai mena idiwoi ade wi notaga pakarayagisi were kwaiwogoi. Bagi
kwaetagamu ragidai ki mu ka aita bagi bananapomoto ko berokoi kwaetagamu ragidai ki
mu ka aita berokoi banana-pomoto mibai ka Mamanuga God e ewa marai mosi uburoto e
idai gurai nu iyapana kuduba naurinugu ugwadiniyoto ragiragi."
Poru yona ki wagubu ka kaiwawo Pirikisi kudu wainapupu manako e ubupu Poru sibu,
wagubu ke; "Baganai, nau mara mosi pa tondoni makeya ki nau kau nene ade suwagani
manako nau kau yonagi ki wainapani."
26 Kaiwawo Pirikisi wainapupu da Poru dibura kamadana kayawagana ki nana bowa
madai dai e kweyana wainapupu ki pokere e mareya mareya e nene wagawa mete deni
deni tagamawa ko Poru bowa madai mo e eba kwebu.
27 Mu inako idiwa kaiwa da kwamura apeya kewowena ka kaiwawo Pirikisi upi mo
wadubu manako apunu mosi si ka Pasiyasi si daikere ka Pestasi ki bauwena e watai
wadubu. Ko kaiwawo Pirikisi e nuwaiya ka Diyu ragidai e werei tagamana ki nana ki
pokere e Poru ika dibura rabineya pa kamadubu kayawena.

25

Poru kaiwawo kawai Sita bameya kayawagana wagubu

1 Apunu Pestasi natere Sisaraiya bauwena kaiwawo Pirikisi e watai wadubu ki ka e mara
apeya eyaka mena ika tondawa manako ade kipu ubupu natere Diyerusaremu kayawena.
2 E ika bauwena ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawai-maga ade
Diyu ragidai mu kawakawai-muguma dai mete kina e bameya bautagubu manako mu
ubumpu apunu Poru bera berokoi badidi kwaewena ki sisiyai naritagamawa, tagubu ke;
3 "Kau waitaniyo apunu Poru tonopi yewe Diyerusaremu baiyagisi." Mu inako tagubu
ki mibai ka mu nuwamugu yawatau daguratagamana da Poru bauwagana manako mu e
minimana po ki nana wainapamawa.
4 Ko kaiwawo Pestasi denai wagubu ke; "Apunu Poru karako natere Sisaraiya dibura
rabineya tondau ko nau waunitau ade wirasugani ika kayasugani,
5 ki pokere wi wainapiyamu da e berokoi mo kwaewena ki ka wi kawakawaiguma dai
nau mete kaigamu manako wi idaga gurai uri Sisaraiya rabineya e naureya ugwadumuri
ragiragi."
6 Kaiwawo Pestasi mara ida daikere kewowena daikere apeya eyaka bo ida esida mena
ki kwaitana ika Diyerusa-remu tondawa da kamadubu ka e ade wirawena natere Sisaraiya
kayawena. E ika bauwena ukwapu nawaru puruwena ka e yonatagamu tawaiya kaiwawo
kemai umampu ki kawareya yapu tondubu manako e iyapana Poru wada-mana ika
bautagamana ki nana ki yonai wagubu.
7 Poru ika bauwena emupu ka Diyu ragidai natere Diyerusaremu were bautagubu e
kwagaramupu yona ragiragi kawaya e empamawa tagamawa ko mu yonamaga ki mibai
ka pa mena.
8 Mu inako tagamawa yamawa da kamadumpu ka Poru ubupu e eya sisiyai wagubu ke;
"Diyu ragidai nu goranuga mo ki nau eba giripuwani, Mamanuga God e Tawai ki nau eba

sibuwani siyasiya ade tawana Roumi ragidai mu kawainuga Sita bameya ki nau gwede berokoi mo eba kwaesugubuwani.”

9 Kaiwawo Pestasi e nuwaiya ka Diyu ragidai e si mete tepapamana ki nana ki pokere e wirawena Poru sibu, wagubu ke; “Kau nuwageya nu natere Diyerusaremu kaigamu manako mu usi nau yabuneya mu idamaga gurai kau naurigeya ugwadinimoto ragiragi bo?”

10 Ko Poru denai kaiwawo Pestasi sibu, wagubu ke; “Nau karako tawana Roumi ragidai nu kawainuga Sita e wadiniyana supasupa tawai rabineya kau yabarageya ba uburakani yau kena ko nau badi pokere ade wirasugani natere Diyerusaremu kayasugani? Kau kataigeya da mu karako nau nari-siniyamu bera umani nau sidiyamu. Diyu ragidai mu bamamugu ki nau gwede berokoi mo eba kwaesugu-buwani.

11 Nau gora mo giripena bo gwede berokoi mo kwaesugubena da wi ki gwawai nau susinimpena poyo ki ka baganai, nau denai yona mo eba suwagubena. Ko kau karako mu idamaga rabineya nau tamusiniyana ki nana wainapiyei ki ka eba supasupai ki pokere nau nuwaneya ka kaiwawonuga kawai Sita e yabareya uburani manako e mena nau wadisiniyoto supasupa.”

12 Kaiwawo Pestasi yona ki waina-pupu ka e wirawena e tagawaiwitai yona dai mete yonatagubu kewowena manako ade wirawena Poru empupu sibu, wagubu ke; “Kau kiya nu kaiwawo-nuga kawai Sita e bameya kayanugana nuwagibi ki pokere nau tononiyani da kau e bameya kayanuwagi ka baganai.”

Poru kaiwawo Agiripa e yabareya ubupu

13 Mara dai kewowena eweya ka kaiwawo mosi si ka Agiripa e egarai Bonisi mete kina natere Sisaraiya kayatagubu apunu Pestasi ika waunai kaiwawowena ki paraupamana ki nana e daiyoi bautagubu.

14 Mu bautagubu mete idiwa da mara dai kewowena eweya ka kaiwawo Pestasi ubupu apunu Poru e sisiyai kaiwawo Agiripa kabuwa-pupu, wagubu ke; “Apunu mo si ka Poru yewe diburawena tondau ki kaiwawo Pirikisi dibura rabineya pa kamadubu kayawena.

15 Nau natere Diyerusaremu yapuwani ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ade Diyu ragidai mu kawakawaimuguma mete kina ubumpu apunu ki e bera berokoi mo kwaewena ki denai nau bita e kweyana ki nana sidimupu.

16 Mu sidimupu ko nau denai mu tadebuwani, suwagubuwani ke; ‘Nu Roumi ragidai iyapana asusu bita eba tageyamu ko apunu mosi bera berokoi mo kwaewena ki ka e bera berokoi kwaewena emupu ragidai ki baitagisi e mete empepetagisi manako e eya uburoto e eya sisiyai mete yagisi.’

17 Nau inako suwagu-buwani ki pokere Diyu ragidai mu kawakawaimuguma nau bamaneya yewe bautagubu ki ka nau mara mo eba pa tondekeya ko nu ukwampi nawaru puruwena ka nau kaiwawo kemai kawareya yapuwani manako iyapana apunu Poru wadamana bautagamana ki nana suwagubuwani.

18 Nau waina-puwani da e bani bera berokoi kawaya mo kwaewena ki pokere mu e siyamawa wirawira ko mu ubumpu tagubu ki ka mu berokoi kawaya inako ki sisiyai mo eba tagubu.

19 Mu mubo sumamaga kawareya e kirapamawa ade powena apunai mo si ka Iyesu ki Poru wagubu da e ka ade iyawena kipu ubupu mu yona ki kawareya mena tagamawa.

20 Mu yonamaga mibai bo bera ki nau mete babasugubuwani ki pokere nau apunu ki e eya manupuwani, suwagu-buwani ke; ‘Kau nuwageya nu kaigamu natere Diyerusaremu manako mu usi nau yabuneya mu idamaga gurai kau naurigeya ugwadinimoto ragiragi bo?’

21 Nau inako manupuwani ko e basara-wena sidibu da e nuwaiya dibura yau rabineya tondana da ewa kayawagana nu kaiwawonuga kawai Sita e yabareya uburana ki nana wagubu. E inako sidibu ki pokere nau piyara ragidai e naigida mena kwayubapamana ki nana tade-buwani manako ewa were ka nau uburani nu kaiwawonuga kawai Sita bameya e tonopani kayayagisi.”

22 Kaiwawo Pestasi yona ki wagubu kewowena ka kaiwawo Agiripa denai e sibu, wagubu ke; “Nau nuwaneya ka apunu ki yonayagisi manako nau e yonai wainapani.”

E inako wagubu ki pokere kaiwawo Pestasi denai wagubu ke; “Baganai, marawani ka e yonayagisi wainapi.”

23 Mu ukwampu nawaru puruwena ka kaiwawo Agiripa e egarai Bonisi mete kina kaiwawo monagai bagibagi ki monagatagubu manako gayo tawaiya bautagubu. Piyara ragidai mu kawa-kawaimuguma ade natere ki debai ragidai mete kina mu waratampu mete bautagubu. Kaiwawo Pestasi ubupu Poru nene wagubu bauwena,

24 manako e iyapana ki tadebu, wagubu ke; “Kaiwawo Agiripa ade nau iyapana-niyoma
kuduba yewe baigubu mete kina, nau yonani suwagani ki wi wainapumuri; Apunu yau
empiyamu ki ka Diyu ragidai kuduba yewe Sisaraiya rabineya ade natere Diyerusaremu
mete kina ki mu eba nuwamugu eyo. Mu nau bamaneya mu bonanamaga ragiragi kawaya
tagamawa ke; ‘E poyagisi, e poyagisi.’
25 Mu inako tagamawa ko e denai powagana kerarai ki nau berokoi mo eba banana-
puwani ki pokere e eya wagubu da e nuwaiya kaiwawo kawai Sita e yabareya natere
Roumi rabineya uburana ki nana ki ka nau suwagu-buwani da baganai.
26 E paerei ki nau kwaenepekeya tondekeya ko eba bananapuwani ki pokere e kaiwawo
kawai Sita bameya kayayagisi ki ka nau nu kaiwawonuga kawai ki bameya oka badidi
okapani?
Kaiwawo Agiripa, nau babasugu-buwani ki pokere nau karako apunu yau wadubuwani
kau yabarageya tapuwani uburau yau kena. E wi kuduba yabaragau mete uburau da wi yo
nau ewapuru e berokoi badidi kwaewena ki kwaene-pamu were ewa nau oka ki okapani
tonopani.
27 Nau uburani e asusu pa tonopani ko ade gwede berokoi kwae-wena tagamu ki okai
mo eba okapani ki ka eba supasupai wainapakani.”

26

Poru kaiwawo Agiripa e yabareya ubupu e ebo sisiyai wagubu

1 Kaiwawo Pestasi inako wagubu manako kaiwawo Agiripa wirawena Poru empupu
sibu, wagubu ke; “Baganai, karako kau kaubo sisiyagi nuwagi da nu wainapamu.”
E inako wagubu manako Poru e idai bagipupu e ebo sisiyai wagubu ke;
2 “Kaiwawoni Agiripa, Diyu ragidai mu idamaga gurai nau naurineya ugwadisinimawa
ragiragi ki pokere nau karako kau yabarageya uburakani nau naubo sisiyani suwagakani
ki ka nau rabinani bagiwena.
3 Diyu ragidai nu bususunuga ade nu notanuga ebo ebo kuduba ki kau kataigeya ki
pokere nau mamama mete wainapakani. Ko nau yonani suwagani ki kau naigida mena
wainapi ko eba bodasini.
4 Nau munu marai munta makeya tondekeya yabedekeya da karako nau naubo
tawanani rabineya ade natere Diyerusaremu rabineya mete kina badidi kwaesugekeya
umekeya ki ka Diyu ragidai mu kuduba kataimugu.
5 Mu kwamura rowarowa kawaya nau emisinimawa kataisinimawa ko mu yona ki
matarau tagisi bo pa mena ki nau eba kataineya. Mu kuduba katai-mugu da Parisi ragidai
nu bususunuga ki nau naigida mena kwaesugekeya. Nu goranuga ragiragi kawaya ki mo
nau eba kamadubuwani.
6 Ko nau karako yewe uburakani wi idaga gurai nau naurineya ugwadisiniyamu ragiragi
ki mibai ka Mamanuga God nu ripakwara-kwaranuguma bamamugu badidi gwaiyaba
wagubu kabuwanimpu ki bauwagana nawanai nau tondakani.
7 Nu Isiraero ragidai kunu kuduba ida esida kewowena kerapu apeya (12) kemora
nawaru Mamanuga God e si tepapemei idiwei ki mibai ka popotagubu ragidai ade
iyatagisi kimoto ubumoto Mamanuga God wagubu ki yonai nu sumapemei ade mara ki
bauwagana nawanai nu idiwei. Kaiwawoni Agiripa, Diyu ragidai karako mu idamaga
gurai nau naurineya ugwadisiniyamu ragiragi ki kerarai ka yau kena; Mamanuga God
takari kawaya gwaiyaba wagubu ki nau sumapakani ade nawanai tondakani.
8 Popotagubu ragidai Mamanuga God e umuneya ade iyatagisi kimoto ubumoto, ko wi
badidi pokere wainapiyamu da ki pa mena?
9 Naiya mena ka nau mete waina-pekeya da nau ragiragi kawaya uburekeya tawana
Nasareta mu apunu-maga Iyesu e si giripekeya ki ka nau wainapekeya da nau bagi kawaya
kwaesugekeya.
10 Nau natere Diyerusa-remu rabineya tondekeya ki ka nau inako mete kwaesugekeya.
Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawakawaimuguma nau kasiyara
tegemupu manako kasiyara ki pokaiya ka nau kayasugubuwani Iyesu iyapana-iyoma
ropani kawaya ki tetamekeya diburatamekeya. Kawakawai ragidai ubumpu mu idamaga
gurai iyapana ki mu naurimugu ugwaditamawa ragiragi ade denai popotagamana yonai
mu tademawa ki ka nau mete kina uburekeya suwegekeya ke; ‘Ki baganai, popotagisi.’
11 Mara ropani kawaya ka nau guriguri tawaiya tawaiya kaniyekeya Iyesu iyapanaiy-
oma bita tageyekeya umekeya. Mu ubumana e wereyakaurapamana tagararapamana ade
eba sumapamana ki nana ki yonai nau mu tadeyekeya. Mu sumamaga ki nau nuwaneya
pa mena ki pokere nau nuwani pupuwena tawana uwama kawaya mete kayasugekeya
Iyesu sumapamawa ragidai ki giritamekeya pasutamekeya umekeya.”

Poru e notai wirawena Iyesu sumapupu

12 Nau inako kwaesugekeya umekeya ki pokere mara mosi ka Mamanuga God bameya
dobopiyamu ragidai mu kawa-kawaimuguma nau kasiyara tegempu manako tonosin-
impu tawana Damaskasi kayasugubuwani.
13 Kaiwawoni Agiripa, nau yawata ki kayasugubuwani kaniyekeya da madega paunau
wadawa ki makeya ka tanai kawaya mosi kawapu nau kowakowaniyoma mete kina nu
kawarinugu tawana minibu siwa. Tanai ki sinini ka kawaya. Madega tanai ka marai
munta.
14 Nu kuduba kiyabunuga giwena wairau gwemipi manako nau bonana mosi yona
Iburu were inako wagubu wainapuwani; 'Apunu Soro, apunu Soro, kau gwede nana nau
girisiniyei? Kau inako kwaenugei ki kau kiya makarinugei.'
15 Nau denai suwagubuwani ke; 'Kaiwawoni, kau ka nima?'
Manako e denai wagubu ke; 'Nau ka Iyesu. Kau nau girisiniyei,
16 ko baganai, kau karako bagi kiri uburi. Nau kau bamageya bausugubuwani ki
mibai ka nau bigabigani kau winenibuwani da kau karako emisinibi ki sisiyai kau
iyapana kabukabuwatamiyowa ade nau ewa badidi nidiyani ki sisiyai kuduba kau mete
nuwogowa umowa.
17 Nau Diyu ragidai ade tawana kwaiyanai ragidai mete kina mu bamamugu kau
tononiya-kani. Mu kau nunimana po kwaetogo-mono ko nau bausugani mu idamaga
rabineya kau iyagi nene taorotamani.
18 Mu yabumaga kenekenei idiwu ki pokere mu yabumaga ki kau waditami papi. Mu
sisipu rabineya idiwu ki pokere kau tetami tawana taneya nakatami. Mu Berokoi Apunai
Seitani e kasiyarai pokaiya idiwu ki pokere mu bamamugu kayanuwagi mu nuwamaga
notamaga wirapi da mu Mamanuga God e kasiyarai pokaiya idiwono. Iyapana nima
nau sumasiniyoto ki ka nau e berai berokoi ki empani ddeni mena surupani manako e
Mamanuga God e iyapanaiyoma winetapu ragidai ki mu mete idiwono.' Iyesu bauwena
yona inako sidibu."

Poru e eya upiwagawa umawa ki sisiyai wagubu

19 Poru e eya sisiyai ade wagubu ke; "Kaiwawoni Agiripa, nau waro were maba kunuma
were bauwena empuwani ki nau eba notagogapuwani ko e badidi sidibu ki nau makeya
makeya kwae-sugekeya.
20 Nau upini ki kerarai ki nau yabiri natere Damaskasi rabineya birikapuwani man-
ako ewa kayasugu-buwani natere Diyerusaremu rabineya, tawana Diyudiya rabineya
ade tawana kwaiyanai ragidai mu bamamugu mete kina ki nau umekeya wadekeya
mu tadeyekeya da mu beramaga berokoi ki kamadamana mu notamaga wirawagana
Mamanuga God bameya. Iyapana gwedewau mu notamaga wirawena ki ka nau mu
tadeyekeya, suwegekeya ke; 'Wi notaga karako wirawena ki pokere naigida mena idiwoi
da iyapana wi eminimoto, tagisi ke; Mu ka mibai mu notamaga oragai kamadumpu
ragidai.'
21 Nau iyapana inako tadeyekeya umekeya manako mara mosi nau natere
Diyerusaremu Mamanuga God e Tawai rabineya tondekeya ki ka Diyu ragidai
dai bautagubu nau wadisinimupu dokodoko manako nau susinimana po mete
kwaetagamawa.
22 Ko nau naiya mena tondekeya yabedekeya da karako ka Mamanuga God maramara
nau waitasiniyawa mu idamaga rabineya nau taorosiniyawa ki pokere nau iyapana
kawakawai maimerei wi yabaragau karako uburakani nau badidi empuwani ki sisiyai
suwagakani yau kena. Nau eba gwede yonai suwagakani ko Mamanuga God e bonanai
waina-pamawa tagamawa ragidai oragai apunai Mosisi mete kina takari kawaya badidi
tagamawa ki yonai nau mete suwagakani.
23 Mu naiya mena tagubu da nu Iya Negeyana Apunai Keriso bita kawaya bananapoto
poyagisi manako yabiri ade iyayagisi kiroto uburoto. E duna maba nu negeni mibai ka
Diyu ragidai ade tawana kwaiyanai ragidai mete kina ki nu bamanugu ka e uburoto iya
sisiyai nidini da nu popoigamu ki ka nu e eweya mete kimamu ubumamu."
24 Poru yona ki wagawa ka kaiwawo Pestasi e bonanai ragiragi kawaya denai e sibu,
wagubu ke; "Poru, kau baba-nugibi nuwegei. Kau nota ropani kawaya wainapiyei ki
pokere kau yabaragi bani babawagau."
25 Kaiwawo Pestasi inako wagubu, ko Poru denai e sibu, wagubu ke; "Kaiwawoni,
nau yabarani eba baba-wena. Nau yonani mibai naigida mena notapuwani were
suwagubuwani.
26 Nau kataineya da kaiwawo Agiripa yona yau kuduba e kataiwena ki pokere nau
karako e yabareya uburakani ki ka nau yona matarau suwagakani. Iyapana ropani

kawaya mu kataimugu da apunu Iyesu e ade iyawena kipu ubupu. Ki ka eba gwede
mosi tawa rabineya digumau weki gwaiya wenawena maba. Kaiwawo Agiripa, nau
wainapakani da kau mete kina kataigeya,
27 ki pokere nau karako kau nidiyani wainapi; Mamanuga God e bonanai wainapamawa
tagamawa ragidai badidi tagubu ki kau sumapiyei bo pa mena? Nau kataineya da mu
yonamaga ki kau sumapiyei."
28 Poru inako wagubu manako kaiwawo Agiripa denai e sibu, wagubu ke; "Kau rogobitau
yonanugibi ki pokaiya nau Keriso sumapana ki nana nuwegei bo?"
29 E inako wagubu manako Poru denai wagubu ke; "Yona rogobitau bo rowarowa
kawaya ki kau bo mena. Nau karako Mamanuga God bameya guriguri-sugakani da kau
yo iyapana kuduba karako nau yonani wainapiyamu ki wi nau maba ubumuri nu Iya
Negeyana Apunai Keriso sumapumuri. Ko nau eba nuwaneya wi nau idaneya taburuba
pokaiya umasinimpu ki kwaitana mu wi idaga mete umanimoto."
30 Apunu Poru yona ki wagubu kewowena ka kaiwawo Pestasi yo kaiwawo Agiripa e
egarai Bonisi mete kina yo iyapana kuduba ika idiwa ki mu kimpu ubumpu kayatagubu,
31 manako mu matarau bautagubu ka mu mubo mubo deni deni tagamawa ke; "Apunu
yau powagana bo diburawagana ki e berokoi mo eba kwaewena wainapemei."
32 Mu inako tagubu manako kaiwawo Agiripa ubupu apunu Pestasi sibu, wagubu ke;
"Apunu Poru kaiwawo kawai Sita e yabareya uburana ki nana eba wagubena ki ka nu e
idai kerarai karako rikampena bauwagubena kayawagubena. Ko e kaiwawo kawai Sita
bameya kayawagana wagubu ki pokere tonopamu da kayayagisi."

27

Poru natere Roumi waka kawareya kayawena

1 Mu natere Roumi tononimana ki yonai purumupu kewowena ka mu ubumpu Poru
yo dibura ragidai dai mete kina ki tetampu piyara ragidai mu kawaimaga mosi si ka
Diyuriyasi e idaiya nakatampu. Apunu Diyuriyasi e ka piyara ragidai tawana Roumi were
bautagubu mu simaga 'Kaiwawo Piyarai' tagamawa ki mu kawaimaga mosi.
2 Ki makeya ka tawana Adirimisi ragidai mu wakamaga mosi tawana Aisiya egi papateya
papateya bau-wagana kayawagana ki kayawagana kwaewagawa ki pokere nu waka
ki kawareya yamipi manako kaigibi. Tawana Makedoniya mu apunumaga mosi si ka
Aristakasi natere Tesaronika were bauwena ki nu bananani bu mete kaigibi.
3 Nu kaiweya idiweya da nawaru puruwena ka nu natere Saidoni baigibi. Piyara mu
kawaimaga Diyuriyasi e ka apunu bagi kawaya mosi ki pokere e Poru sibu, wagubu ke;
"Kau nuwageya kau kowagiyoma mu bamamugu kaya-nuwagi da mu yawata gwedeg-
wedei mo kau waitanimoto ki ka eba gwedei mete kina." E inako wagubu ki pokere Poru
e kowaiyoma bamamugu kayawena.
4 Nu ika idiweya da kamadimpi waka kawareya ade posigibi manako kaigibi kaiweya
idiweya da nusuru towawa wirawena yawatanuga bodapupu ki pokere nu ruku mo si ka
Saiparasi ki kwemipi wira rabineya kaigibi.
5 Nu egi kawareya inako kaiweya idiweya da tawana Sirisiya emipi kamadimpi ade
kaiweya da tawana Pampiriyo emipi kamadimpi manako ade kaiweya da natere Maira
baigibi. Natere Maira ka tawana Risiya rabineya.
6 Nu ika baigibi ka piyara ragidai mu kawaimaga ki waka mosi natere Arekisanda were
bauwena ki natere Roumi kayawagana kwaewagawa ki empupu manako e nu waka ki
kawareya kaigamana ki nana wagubu.
7 Nu kimpi ubumpi waka ki kawareya yamipi manako nu mara dai kaigibi kaiweya
idiweya da kaiweya idiweya da nusuru towawa waka miniyawa ki pokere nu giyansu
munta mena kaiweya idiweya da natere Naidasi emipi ki madaneya baigibi kaigibi.
Nusuru towawa kawaya daganani nu yawata-nuga bodapupu ki pokere nu wiraigibi
sumpi ruku mo si ka Kurisi ki kwempi wira rabineya kaigibi manako kaiweya idiweya da
natere mo si ka Saromi muduwaraiya ki kwemipi wira ade kaigibi.
8 Nusuru towawa kawaya daganani wirawena ki pokere nu egi papateya papateya
giyansu munta mena kaiweya idiweya da kaiweya idiweya da tawana mosi si tagamu ke
'Waka Bagi Kawaya Idiwu Tawanai' ki baigibi. Tawana ki ka natere Rasiya bameya.
9 Nu mara ropani kawaya ika idiweya da egi berokowagau ki marai bauwena. Diyu
ragidai nu maranuga kawai si 'Bani Ragipemei Ki Marai' mete taganugu kayawena. Egi
berokowena ade nu kaigamana yawatai ki ragiragi-wena ki pokere Poru waka ragidai ki
tadebu, wagubu ke;

10 “Iyapananiyoma, nau wainapakani da nu ade kaigamu ki ka nu gwede berokoi mosi
bananapamu manako gwedegwede berokotagisi, waka berokoyagisi, ade nu iyapana dai
mete popoigamu.”
11 E inako wagubu ko waka ki apunai ade waka wadawa apunai mete kina ki mu
ubumpu nu ade kaigamana ki nana tagubu ki pokere piyara ragidai mu kawaimaga yona
ki mibipupu ko e Poru bonanai kwenupupu.
12 Waka idiwana watai ka eba bagi da nu nusuru marai ika idiwana ki nana ki pokere
waka ragidai ropani kawaya ade kayatagamana wainamupu, tagubu ke; “Inako kaigamu
da empamu. Nu natere Ponikisi baigemei bani pa mena bani.” Natere Ponikisi ka tawana
bagi kawaya mosi ruku si Kurisi ki rabineya. Nusuru marai ki ka iyapana ika bagi kawaya
idiwono mibai ka nusuru towawa ika kwaitana eba baiyagisi.

Egi berokowena kawaya daganani

13 Nu nusuru towawa mareyawena emipi ka waka ragidai wainamupu da nu kaigamana
ka baganai ki pokere waka taburubai egi kaumupu ki mu ade tainimupu manako nu kimpi
ubumpi ruku si Kurisi ki egi papateya papateya kaigibi.
14 Nu kaigibi eba rowarowa ka nusuru kawaya daganani mosi ki si tagamu ke ‘Madega
Posiwagau Deneya Nusurui’ ki ruku ki deneya bauwena.
15 Nusuru ki nu ade kaigamana ki nana nu yawatanuga bodapupu waka yabarai minibu
wira ki pokere nu kamadimpi manako nusuru ebo waka wadubu kayawena ki deneya nu
pa kaigibi.
16 Nu inako kaigibi kaiweya idiweya da ruku marai munta mosi si ka Kauda ki kwemipi
wira rabineya kaigibi ka nusuru piritau bigawagawa manako nu kasiyaranuga pokaiya ka
nu waka marai munta waka nikareya tainipemeya ki waka kawai ki rabineya tamipi.
17 Waka ragidai taburuba ragiragi kawaya pokaiya nu wakanuga naureya umampu
dokodoko. Mu kudumaga ka kwaenda nu tawana Ribiya bameya kaigamana ki nana
mibai ka tawana Ribiya ki deneya ka egi naya bamanugutau ki pokere nusuru waka yadini
naya ki kawareya yarana ki ka eba baganai. Mu kudu inako wainapamawa ki pokere mu
kukakuka kuduba kwarisitampu da nusuru mena waka wadana giyansu-giyansu mena
kayawagana ki nana.
18 Nusuru ade kawayawagawa yarawa ki pokere nu ukwampi nawaru puruwena ka mu
waka tekatekawagana ki nana gwedegwede dai waramupu egi isiyamupu.
19 Nu ade ukwampi nawaru puruwena ka mu waka ki ebo gwede-gwedei mete kina ki
temupu mu mubo idamugere egi isiyamupu.
20 Mara ropani kawaya ka nu madega yo supama eba emitamemeya ko nusuru eba
kewo-wena ko kasiyarai kawaya maramara bauwagawa waka gipiyawa. Mara ki makeya
ka nu notanuga kauwena iya mo wadamana ki yawatai pa mena.
21 Waka ragidai mara ropani kawaya kewowena bani eba kupamawa ki pokere Poru mu
yabaramugu ubupu, wagubu ke; “Edamani, nau yonani naiya suwagu-buwani ki wi eba
wainamupu. Wi yona ki wainampena tawana Kurisi idimpena ki ka waka yo gwedegwede
yau kuduba eba berokotagumpena.
22 Ko nau karako suwagani ki wi wainapumuri; Kasiyara notapiyoi idiwoi. Nau
kataineya da nu kuduba yewe idiwei ragidai nu paunanugu ka nu mo eba popoigamu ko
waka mena berokoyagisi.
23 Nau ka Mamanuga God e iyapanai. E si nau tepapakani ko kemora ka e aneyai mosi
tonopupu nau bamaneya bauwena,
24 wagubu ke; “Poru, kau kudu eba wainapiyowa. Kau tawana Roumi ragidai mu
kaiwawomaga kawai Sita e yabareya uburi. Mamanuga God kau deni mena notaniyau
ade bagi mena kau bamageya kwaewagau ki pokere iyapana kuduba yewe waka rabineya
mete idiwu ki mo eba po-yagisi.” Aneya ki nau inako sidibu,
25 ki pokere edamani, wi notaga eba kau-yagisi ko kasiyara notapiyoi idiwoi. Mamanuga
God sidibu ki wenayagisi ki nau sumapakani,
26 ko egi teniyoto ruku mosi kawareya isiyaniyoto.”

Waka berokowena

27 Nu pura apeya kewowena inako egi Adiriya ki kawareya nusuru kasiyarai pokaiya
pa iweya wademeya da kemora paunau ka waka ragidai wainamupu da nu egi papateya
waunitau baigamana kwaigemei.
28 Mu bowa mosi taburuba pokaiya kwimupu egi rabineya kaumupu manako bowa
ki surawa da naya kawareya ukwapu ki ka mu ruwa makai rowarowaitau emupu. Eba
rowarowa eweya ka mu bowa ki ade kaumupu manako ruwa makai rogobitau ki emupu
ki pokere mu kataitagubu da egi papatai ka bamanugutau.

29 Mu nade waka ugwadana bebere ki kudeya wainamupu ki pokere mu waka nikareya
taburuba apeya apeya egi nunumupu manako nawaru garugaru puruwagana ki nawanai
notapamawa idiwa.
30 Waka ki ragidai waka kamadamana weki gwaiya kayatagamana wainamupu ki
pokere mu waka marai munta ki wadumpu egi tamupu manako bera-tagubu, tagubu ke;
“Nu taburuba dai waka yabareya mete nunumana ki nana kaigemei.”
31 Mu inako beratagubu ko Poru ubupu piyara ragidai mu kawai-maga mete kina tadebu,
wagubu ke; “Waka wadamu ragidai karako kaya-tagisi ki ka nu eba iyaigamu.”
32 E inako wagubu ki pokere piyara ragidai ki kaimpu waka marai munta ki e taburubai
purumupu manako waka marai munta ki ebo mena egi kaya-wena.
33 Mara dumai tarawa ki makeya ka Poru ubupu iyapana ki kuduba bani dai kupamana
ki nana tadebu, wagubu ke; “Pura apeya nu taganugu kayawena ki wi pa idiwa bani mo
eba kupamupu,
34 ki pokere nau yonani yau suwagani wainapumuri; Karako bani dai kupu-muri da
wi kasiyara wadumuri. Wi bani eba kupumuri ki wi eba iyaiwagi ko wi ubumuri nau
suwagubuwani ki makeya makeya kwaiwagi ki nau kataineya da wi bidara mo eba
wadumuri.”
35 Poru inako wagubu manako bani buredi mosi wadubu iyapana kuduba nu yabunugu
Mamanuga God bameya parauwena manako bani ki gerepupu kubabu.
36 Iyapana ki emupu ka kasiyara mu bamamugu bauwena manako mu mete kina bani
dai kupamupu.
37 Nu waka ki rabineya idiweya ragidai ka iyapana ropani kawaya kuduba 276.
38 Nu bani kupamipi mateigibi kewowena ka mu waka tekatekawagana ki nana bani ika
uburawa ki kuduba mete egi isiyamupu.
39 Nawaru ririwagawa makeya ka waka wadamawa ragidai tawana baigibi ki gogomupu
ko mu egi papateya wata bagi kawaya naya mena mo emupu ki pokere tagubu ke;
“Kwaigamu da empamu. Waka naya ki kawareya yaroto bo pa mena?”
40 Mu inako tagubu manako waka taburubai kuduba purumupu egi kamadumpu ade
waka wirapiyamu ki anai taburuba pokaiya umamupu ki mete rikamupu manako kaimpu
waka yabareya kukakuka mosi naiya wadumpu kwarisi ki ade bagimupu da nusuru waka
wadana egi papasi deneya garugaru mena kayawagana ki nana.
41 Mu inako kwaetagamawa ko towawa wirawena waka yabarai egi paunau naya
kawareya yapu kekekeke-wena manako towawa kasiyarai kawaya bauwena waka nikarai
ki minibu puru.
42 Piyara ragidai wainamupu da dibura ragidai borau positagisi ki ka mu wakapatagisi
kayatagisi ki pokere mu kuduba taunimana popo wainamupu.
43 Ko piyara ragidai mu kawaimaga ki Poru nene wainapupu ki pokere e ubupu e
kowaiyoma ki tatamatapu, wagubu ke; “Nima eka kataiya ki sikipoto ekayagisi yabiri
borau posiyagisi,
44 ko wi dai ki waka musupupu ki tapai dai tepumuri kawareya kaiwagi.” Nu inako
kwaigibi manako nu kuduba bagi kawaya egi papateya borau posigibi.

28

Nu tawana Marota baigibi

1 Nu bagi kawaya egi papateya borau posigibi ka tawana ki ragidai nu nidimupu da ruku
baigibi ki si ka Marota.
2 Iyapana ki bagi kawaya nu diriwanuga kwaetagubu. Tawana nawaya nusuru bauwa-
gawa ki pokere mu mata karamupu nu mata eminiyana ki nana.
3 Poru mata dai bawapupu tepupu pasupu manako motamota berokoi mosi bawa ki
rabineya ukwarawa ki mata muyai wainapupu posiwena manako Poru e idai mebu
kekekeke painipupu.
4 Tawana ki ragidai motamota Poru idaiya inako mebu kekekeke painipupu ki emupu ka
mu mubo mubo tagamawa ke; “Apunu yau ka bani naunuma apunai berokoi mosi. E egi
supu eba powena ki pokere bimbinai karako e bameya bauwena yau kena.”
5 Ko Poru e idai wiruwirukupupu manako motamota ki mata yabeya supu urabu poyo
ko Poru e eya makarai mo eba wainapupu.
6 Iyapana wainamupu da e idai ki waunitau kawayayagisi manako e gwairipoto poyagisi
ki pokere mu e empamawa idiwa da rowarowa kawaya. Ko gwede mo inako eba
wenawena ki pokere mu babatagubu, manako tagubu ke; “Akae, e ka eba naunuma apunai
ko e ka bani daisusu kerarai ki kawai mosi bauwena yau kena.”

7 Tawana ki baigibi mu kaiwawo-maga si ka Pubirasi ko e tawai ka bamanugutau eba
uwama. E nu nene wagubu waranibu e tawaiya kaigibi manako nu mara apeya eyaka e
mete ika idiweya.
8 E mamai ka sigirawena nitetewena midi muya kawaya mara-mara kebari kawareya
mena ukwarawa ki pokere Poru kanibu e idai e kawareya tapu Mamanuga God bameya
guriguri-wena manako ki makeya ka apunu ki garugaru mena iyawena.
9 E iyawena sisiyai ki garugaru mena kawayawena kayawena iyapana wainamupu ki
pokere tawana ki sigira ragidai kuduba Poru bameya bautagubu manako e ubupu mu
guriguritapu da mu kuduba iyatagubu gawarara.
10-11 Iyapana ki nu puyo ropani kawaya negemupu manako nu ika idiweya da siragamu
apeya eyaka kewowena eweya ka nu waka mosi natere Arekisanda were bauwena ki
kawareya yampi kaigibi. Waka ki mu si 'Daisusu Nasuruwa' simupu ki ororeya mena
ika bauwena ko nusuru marai ki pokere ika uburawa. Nu waka ki kawareya yameya
ka tawana ki ragidai bautagubu nu yawata masurai bani gwedegwede kuduba ki mete
negemupu denenuguwena.

Nu tawana Marota kamadimpi natere Roumi baigibi

12 Nu waka ki kawareya kaigibi kaiweya idiweya da natere Sirakusi baigibi ka nu mara
apeya eyaka ika idiweya,
13 manako ade kaigibi kaiweya idiweya da natere Regiyamu baigibi. Nu ukwampi
nawaru puruwena ka nusuru mo nu kaigemeya deneya bauwena ki pokere nu garugaru
mena kaigibi kaiweya idiweya da mara apeya kewo-wena ka nu natere Puteriyo baigibi.
14 Ika baigibi ka nu Iyesu sumapiyamu ragidai dai ika bananatampi manako nu pura
eyaka mena mu mete ika idiweya da kamadimpi ade kimpi ubumpi natere kawaya Roumi
kaigibi.
15 Nu kaigibi yameya ka Iyesu iyapanaiyoma ika idiwa nu sisiyanuga wainamupu
manako mu dai kebompu apunu Apiyasi e gimarai wateya ika bananananimpu ko dai
kebompu 'Bareki Apeya Eyaka' ubumu ki wateya ika bananananimpu. Poru mu emitapu ka
e rabineya kasiyara wainapupu manako e Mamanuga God bameya parauwena.
16 Nu natere Roumi baigibi ka piyara ragidai mu kawaimaga wagubu da Poru tawa mo e
ebo mena tondana ki baganai. Ko e piyara apunai eyaka mena Poru e kwayubai ika mete
idiwana ki nana wagubu.

Poru natere Roumi rabineya tondawa

17 Mara apeya eyaka kewowena eweya ka Poru ubupu Diyu ragidai mu
kawakawaimuguma ika idiwa ki mu bibimaga tonopupu. Mu bautagubu manako e
mu tadebu, wagubu ke;
"Kowaniyoma, tawana Isiraero ragidai; Nu iyapananuguma bo nu bususunuga ki
ripakwarakwaranuguma nu negemupu ki mo nau eba giripuwani bo sibuwani siyasiya.
Ko Diyu ragidai natere Diyerusaremu rabineya nau wadisinimpu tawana Roumi piyarai
mu idamaga rabineya nau tamusinimpu,
18 manako piyara ragidai ki nau manu-sinimawa emisinimawa. Nau paere mo kwae-
sugubena ki gwawai posugubena ki ka baganai ko mu nau paereni kerarai inako mo eba
bananamupu.
19 Ko Diyu ragidai nau bodasinimupu ki pokere nau yawatani mo pa mena. Nau tawana
Roumi kaiwawonuga kawai Sita e yabareya uburana ki nana suwagu-buwani. Ko nau
kaiwawo Sita e yabareya uburani ki ka nau iyapanani-yoma mu midimaga eba pasurani
bo e yabareya mu mo eba tadeyani siyasiya. Pa mena.
20 Ko nau yona ki pokaiya karako wi nene suwagubuwani baigubu da nu yona ki
kawareya iwagamu. Nu Isiraero ragidai nu Iya Negeyana Apunai bauwagana nawanai
idiwei e sisiyai nau suwegekeya ki pokere ki gwawai ka mu ubumpu nau diburasinimpu."
21 Poru inako wagubu manako iyapana ki denai e simupu, tagubu ke; "Tawana Diyudiya
ragidai kau sisiyagi mo oka pokaiya eba kabuwanimpu ade nu kowanuguma natere
Diyerusaremu were bautagubu nu mete yewe idiwei ki mu kau sisiyagi mo eba tagubu
ade kau sigi berokoi mo eba tagubu nu waina-mipi.
22 Ko nu katainugu da iyapana tawana tawana kuduba kau sumagi sumanugei ki mu
siyamu siyasiya ki pokere nu nuwanugu kau kaubo nuwagi da nu suma ki kerarai naigida
mena wainapamu."
23 Mu inako tagubu manako yona ki mara mosi ade tagamana ki nana tagubu kay-
atagubu.
Mara tagubu ki bauwena ka iyapana ropani kawaya apunu Poru tondawa tawai ki bau-
tagubu manako didiburu mena ka Poru ubupu Mamanuga God e gari rabineya e kasiyarai
pokaiya badidi maba kaiwana idiwana ki sisiyai mu tadeyawa tondawa kaniyawa da

kemorawena. Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai oka tampu ade oragai apunai Mosisi gora tapu ki e mete iyabapiyawa manako iyapana ki mu notamaga wirawagana da mu Iyesu sumapamana ki nana ka e oka ki kawareya mu tadebu, wagubu ke; “Nu Iya Negeyana Apunai Keriso ki nawanai nu idiweya ki ka apunu Iyesu bauwena ki kei.”

24 Iyapana dai e yonai ki wainamupu sumamupu ko dai e yonai ki kwenu-mupu.

25 Mu mubo mubo yona deni deni tagamawa tawa ki kamadamana kwaetagamawa mibai ka Poru yona siyarai wagubu ke; “Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya kawapu oragai apunai Aisaiya e umuneya nu ripakwarakwaranuguma yona mibai kawaya mu tadebu. E wagubu ke;

26-27 ‘Kau kayanuwagi iyapana yau tade, nuwagi ke;
Wi wenaguga wi wiga bodamupu.
Wi yabuga wi wiga kenemupu.
Wi rabinagau wi wiga gudu uma-mupu.
Ki pokere wainapiyoi, wainapiyoi, ko wi mibai eba wainapumuri.
Yabu tamiyoi, yabu tamiyoi, ko wi mibai eba empumuri.
Wi empamana eba wainapiyamu.
Wi wainapamana eba wainapiyamu.
Wi kataigamana mete eba waina-piyamu.
Wi ki wainampena ki ka wi mibai mete bananampena,
manako wi notaga wirawagubena wi Mamaga God nau bamaneya da nau wi iya negebena.’ ”

28 Apunu Poru oragai apunai Aisaiya e okai kawareya inako wagubu manako yona siyarai mu tadebu, wagubu ke; “Nau karako yona matarau wi nidiyani wainapumuri; Mamanuga God iya waunai wi negeyana ki yonai wi tagararamupu, ki pokere e karako yona ki tawana kwaiyanai ragidai mu bama-mugu tonopupu da mu ubumoto yona ki yadini sumapomoto.

29-30 Apunu Poru kwamura apeya e ebo mena tawa ki rabineya tondawa ko e tawa ki denai bowa madai dai mete tarawa. Iyapana e bameya daiyo bautagamawa ki ka e mu diriwamaga kwaewagawa.

31 Nu Mamanuga God e gari rabineya e kasiyarai pokaiya badidi maba kaiwana idiwana ki sisiyai e wagawa tondawa ade nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e yonai kuduba ki e iyapana mete tadeyawa kabukabuwa tondawa. E kudu pa mena yona kasiyarai kawaya wagawa ko iyapana e yonai mo eba bodapamawa.

Ika kewowena.

ROUMI
Apunu Poru natere Roumi ragidai mu okamaga tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Apunu Poru e Iyesu sumapamawa ragidai natere Roumi rabineya idiwa ki mu bamamugu kayawagana wainapupu ki pokere e yawata wadana supasupa ki nana oka yau mu bamamugu okapupu.

Oka yau pokaiya ka e nu badidi sumaigamana ki notai wekewekei ropani kawaya matara-pupu ade nu supasupai badidi maba idiwana ki yonai e mete wagubu.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-17*
Iyapana iya yawatai paeremipi *1:18-3:20*
Mamanuga God iya yawatai mebu *3:21-4:25*
Iya waunai Keriso e bameya *5:1-8:39*
Tawana Isiraero ragidai mu yonamaga *9:1-11:36*
Badidi maba idiwomu *12:1-15:13*
Oka gwede nana okapupu *15:14-33*
Parau siyarai *16:1-27*

1 Kaiwa kaiwa, nau Poru, Iyesu Keriso e bigabigai kwaesugakani apunai oka yau tarakani. Mamanuga God e nau winesinibu ade nau tono-sinibu da nau e yonai bagi kawaya iyapana tadeyana ki nana.

2 Yona bagi kawaya yau ka e naiya takari kawaya gwaiyaba wagubu manako e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai yona ki e Okai Tanai Kawaya ki rabineya okamupu.

3 E badidi wagubu okamupu ki ka e eya Gubagai nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso ki e nene wagubu. Keriso e ka tawiri ogayawa apunai. E madanai daikere ka e iyapana kaina nu maba oragai apunai Dewida e momai,

4 ko e madanai daikere ka e Mamanuga God e nene supasupai bagi kawaya ki apunai. E powena ko kunuma kasiyarai pokaiya ka e ade iyawena kipu ubupu manako ki pokaiya ka nu kataigibi wetawetara da e ka Mamanuga God e eya Gubagai.

5 Keriso pokaiya ka Mamanuga God deni mena nau wadisinibu bagi ade e eya bigabigai apunai nau sidibu tonosinibu. E Keriso nene nau winesinibu da nau kayasugana iyapana tawana tawana idiwu ki tadeyana da mu e sumapamana ki nana manako e badidi wagubu ki makeya makeya mete kwaetagamana ki nana.

6-7 Wi natere Roumi rabineya idiwu ragidai ki wi mete kina ka Mamanuga God wi winenibu da wi ka Iyesu Keriso e iyapanaiyoma. Wi gwedewau ika Mamanuga God e nota kwarikwarisi rabineya e nene idiwu ki wi nene ka nau oka yau okapakani. Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. E ade nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso mete kina karako wi waitanimoto da mu wi nene kwaetagubu ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara manako nuwabagi rabineya idiwoi.

Apunu Poru guriguri pokaiya parauwena

8 Nau yonani yabiri suwagakani ka yau kena; Iyesu Keriso e pokaiya ka nau wi kuduba nene Mamanuga God parau-pakani mibai ka wi sumaga ki sisiyai karako kawayawena kayawena iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau wainapiyamu.

9-10 Nau nuwani notani eyaka mena Mamanuga God e upi kwaesugakani ade e Gubagai e yonai bagi kawaya ki nau iyapana tadeyakani umakani. Nau Mamai God e kataiya da nau karako nidiyakani ki kuduba ka mibai.

Nau naiya mena wi daiyoga ika bausugana wainapekeya tondekeya ko nau karako Mamanuga God bameya ade gurigurisugakani da e nuwaiya waina-piyau baganai ki ka e nau yawatani yadini supasupa da nau waunitau wi bamagau ika bausugani. E kataiya da nau maramara gurigurisugakani ki ka nau wi nene mete gurigurisugakani.

11 Wi ragiragi kawaya ubumana ki nana ka nau nuwaneya po wi ade eminiyani mibai ka Mamanuga God e Keyai puyo tegebu ki pokaiya ka nau wi keyaiga togipana wainapakani.

12 Nau suwagakani ki mibai ka yau kena; Nau wi bamagau ika bausugani ki ka nau yo wi ewapuru togi kasiwaraigamu. Nau sumani pokaiya ka nau wi toginiyani ade wi sumaga pokaiya ka wi nau togisinimuri.

13 Kowaniyoma, nau nuwaneya wi yona yau naigida mena wainapumuri; Nau mara ropani kawaya wi bamagau ika bausugana wi eminiyana ki nana wainapekeya ko gwede mosi nau yawatani maramara bodabodapiyawa. Nau tawana tawana iyapana kwaiyanai

ragidai mu paunamugu dimasugekeya umekeya manako mu dai iyamaga wiramupu ki
maba ka nau nuwaneya wi bamagau inako mete dimasugani da wi paunagau iyapana dai
mu iyamaga inako mete wirapomoto.
14 Mamanuga God e nau nene bagi kawaya kwaewena ki nau eba kapoisugoni. Natereu
idiwu ragidai ade gwabau idiwu ragidai, katai ragidai ade kataimaga pa mena ragidai,
iyapana kuduba inako mu bamamugu ka nau e yonai mu tadeyana kabukabuwa ki nana
wainapakani mibai ka nau yawatani mo pa mena.
15 Ki pokere natere Roumi ragidai, nau nuwaneya po wi bamagau ika mete bausugani
manako yona bagi kawaya ki wi paunagau mete kabuwasugoni.
16 Nau yona bagi kawaya yau dima-sugakani umakani ki ka nau midimama eba wa-
disiniyau mibai ka yona yau kasiyarai ka kawaya. Yona yau kasiyarai pokaiya ka iyapana
gwedewau Iyesu sumapomoto ki ka mu iya maramara idiwana kaiwana ki iyai yadini.
Yabiri ka Diyu ragidai e yonai kataitagisi manako ewa ka iyapana kwaiyanai ragidai mete
kataitagisi.
17 Nu Mama-nuga God e yabuiya supasupai badidi maba idiwana ki ka e yonai bagi
kawaya ki mena matarapiyau nu kabuwaniyau. Nu eba gwede bagi mo kwaigamu da ki
pokaiya supasupaigamu. Pa mena. Nu sumanuga mena pokaiya ka Mamanuga God nu
iyapana bagi supasupai nidini. E yonai naiya okamupu ki inako wagubu ke; ‘Mamanuga
God e yabuiya supasupai bagi kawaya idiwu ragidai ki mu suma-maga mena pokaiya ka
mu e nene idiwono.’

Iyapana kaina nu paerenuga

18 Iyapana gwedewau mu mubo beramaga berokoi ebo ebo kwaetagamu manako ki
pokaiya yona mibai boda-bodapiyamu mu bigimaga ki pokaiya ka Mamanuga God e nuwa
pupui kunuma were kawarau.
19 Nu Mamanuga God badidi maba kataipamana ki ka matarau mibai ka e eya yamanai
empemei ki pokaiya ka e eya kiyabui nu kabuwa-niyau. Ko iyapana Mamanuga God
tagararapiyamu ragidai ki mu paere-maga pokaiya ka e nuwai mu bama-mugu pupuwa-
gau ade bita mu tageyau.
20 Naiya takari kawaya Mamanuga God kunuma waira yamanapupu makeya yabadawa
da karako e eya badidi notapiyawa ade e eya kunumau badidi maba tondawa ade e
kasiyarai mara-mara tondau kaniyau ki pokaiya badidi maba kwaewagawa yabadawa
ki kuduba ka e eya yamanai pokaiya matarapiyau nu kabuwaniyau. Nu e idai watai
yabunugere badidi empemei ki ka nu e eya kiyabui maba mete empemei. Ki pokere
iyapana dai tagamu da mu eba kataimugu Mamanuga God ki ka mu beratagamu ade mu
paeremaga ki wekepamana yawatai mo mu bama-mugu pa mena.
21 Mu ororeya mena Mamanuga God kataimupu ko mu e eba wiwirapiyamu. E si mu
eba tepapiyamu ade e eba paraupiyamu. Mu notamaga ka kororai, mu yabaramaga ka
babawena ade mu nuwamaga notamaga ka sisipu umapu.
22 Mu muga tagamu da mu ka katai ragidai. Ko ki pa mena, mu ka notababa ragidai.
23 Mamanuga God e eya maramara tondau kaniyau apunai e si mu eba tepapiyamu. Iya-
pana kaina aita ewa popotagisi bo midiwari bo papa ebo ebo bo motamota bo gwedegwede
kuduba inako ki keyakeyaimuguma mu mubo idamugere yamanatampu ki mu mena
simaga mu tepapiyamu ade mu bamamugu buburitagamu.
24 Mu notababa notai inako waina-piyamu ki pokere Mamanuga God mu eba togita-
miyau ko e mu kamaditapu da mu mubo kwakwarepumaga taini-tamiyau poisiyasiyai
wainapiyamu ki mena mu kwaetagamu ade taku igida yauda asusu iwu ki maba mu mubo
midimaga deni deni nida kasiwara-tagamu.
25 Mamanuga God e yonai mibai ki mu kaumupu ade bera yonai ki mu wadumupu doko
sumapiyamu. Gwedegwede kuduba yamanapupu apunai ki e si mu eba tepapiyamu ko
e yamanai kuduba kiyabumaga ebo ebo ki mu mena simaga mu tepapiyamu. Mu inako
kwaetagamu ki ka eba supasupai mibai ka Mamanuga God e mena si nu maramara esida
tepapamana idiwana ki nana. Ki mibai.
26 Iyapana ki ka mu mubo nuwa-mugu taku maba kwaetagamana iwana ki poisiyasiyai
wainapiyamu ki pokere Mamanuga God mu kamaditapu da mu midimama berai ebo ebo
ki mena kwaetagamu iwu. Yewe waira kawareya ridi apunu uworoto mete iwono ki ka
baganai ko ridi ade e eya waretai ridi mete ukwopomono ki ka eba baganai. Ko iyapana ki
mu inako kwaetagamu.
27 Ade apunu ridi uworoto mete iwono ki ka baganai, ko apunu ade e eya waretai
apunu mete ukwopomono ki ka eba baganai. Iyapana midimama berai deni deni inako
kwaetagamu ki ka mu muga midimaga giripiyamu ki pokere mu paeremaga ki pokaiya ka
mu bita wadamu mu muga midimugu tamu.

28 Mamanuga God e badidi kwae-wena yewe wairau tapu ki kuduba mu kataimugu. Ko
katai ki mibai mu tagararamupu ki pokere Mamanuga God mu notamaga wirapupu ade
notababa tagebu da mu eba kwae-tagamana berai ki mu kwaetagamu.
29 Mu rabinamugu ka bigi ebo ebo posiwena manako berokoi ki pokaiya ka mu
kapoitagamu ade mu kowamuguma giritamiyamu pasutamiyamu. Mu nuwarorotagamu
ade mu kowamuguma namutamiyamu. Mu kandetagamu, deni deni kerapu wade-
wade kasiwaratagamu ade maramara mu kowamuguma berokoi umani tadeyamu. Mu
yanuwe-tagamu,
30 ade kowamuguma simaga berokoi tagamu. Mu Mamanuga God midi ragiragipiyamu
ade mu kowa-muguma bamamugu nuwamaga pupuwagau gayagayatagamu. Mu mubo
yabara kawakawaratagamu ade noda gongomutagamu. Mu berokoi kawareya kawareya
kwaetagamana ki yawatai kwaekwenetagamu ade inamuguma mamamuguma mu
umunumaga kwenu-piyamu ko eba wiwiratamiyamu.
31 Mu yona mena tagamu ko mu badidi tagamu ki mibai mu muga eba waina-piyamu.
Mu badidi gwaiyabatagubu ki makeya mu eba kwaetagamu ade mu kowamuguma nene
eba notapiyamu mu nuwaboyamaga mete eba wainapiyamu.

32 Mamanuga God e okai wagubu da iyapana gwedewau bera inako kwae-togomono ki
ka mu denai popotagisi. Gora supasupai inako wagubu ki mu kataitagubu kewowena ko
mu berokoi kwaetagamana wainapiyamu ki mu eba kamadamu ko kawareya kawareya
ade kwaetagamu. Ena, eba ki mena ko mu kowamuguma bera inako mete kwae-tagamu
emitamiyamu ki ka mu tade-yamu, tagamu ke; “Wi bagi kawaya kwaiwagamu.”

2

Mamanuga God e idai gurai nu naurinugu ugwadiniyoto ragiragi

1 Kowaniyoma, wi gwedewau kowaguma paerepiyamu mu emitamiyamu ki ka wi idaga
gurai garugaru mena mu naurimugu eba ugwaditamuri ragiragi. Wi ki kwaiwagi ki ka wi
wiga paerega badidi maba wekepumuri? Wi idaga gurai mu naurimugu uburono manako
ade mu kwaetagamu ki maba wi mete inako kwaiwogoi ki ka wi idaga gurai daikere
wirawena wi wiga naurigau uburau.
2 Nu katainugu da iyapana berokoi kwaetogomono ki ka Mamanuga God supasupai
mena kwaeyagisi e idai gurai mu naurimugu ugwaditamini ragiragi.
3 Ki pokere wi kowaguma paerepiyamu emitamuri manako wi idaga gurai mu nau-
rimugu ugwaditamuri ragiragi ko ade mu kwaetagamu ki maba wi wiga mete inako
kwaiwogoi, ki ka wi badidi maba Mamanuga God e idai gurai wi naurigau uburau ki
baibigapumuri? Ki pa mena.
4 Wainapumuri; Mamanuga God e notai kawaya daganani wi notaniyau ade wi paerega
ki denai e bita garugaru mena wi eba negeyau. Wi notaga wirawagana ki nana ka e
wi nawananiyau, ko ki wi bani yanuwa dowaga maba wainapiyamu bo? E nuwaiya
ka wi beraga berokoi ki deni mena kamadamana ki nana ade wi nuwaga notaga mete
wirawagana ki nana, ko ki wi wainapiyamu bo eba wainapiyamu?

5 Wi ka wagemama ragidai waina-pakani. Wi rabinaga ka ragiragi kawaya ki pokere
wi beraga berokoi ki wi eba kamadamana wainapiyamu. Wi bitaga ki wi wiga wadamu
kawaya. Mamanuga God supasupai mena kwaeyagisi e idai gurai iyapana kuduba nu
naurinugu ugwadiniyoto ragiragi ki marai baiyagisi ki ka e uburoto e nuwai wadamawa
pupu ragidai wi bita negeni.
6 Mibai, mara ki makeya ka Mamanuga God iyapana nima bagi kwaewagawa ki e denai
bagi kweyoto ade iyapana nima berokoi kwaewagawa ki e denai bita kweyoto.
7 Iyapana gwedewau bagi supasupai mena kwaetagamu ade Mamanuga God e tanai ra-
bineya e mete maramara idiwana da e mu mamama-maga wagana ki diriwai kwaetagamu
ragidai, ki ka e uburoto mu maramara idiwana kaiwana ki iyai puyo tageni.
8 Ko iyapana gwedewau mu mubo nene mena wainapiyamu ade yawata supasupai
keipiyamu berokoi kwaetagamana ki mena yawateya kayatagamu ragidai, ki ka Ma-
manuga God e nuwai mu bama-mugu pupuwagau ki e matarapoto.
9 Iyapana gwedewau berokoi badidi kwaetagamu ki ka aita ewa ka mu denai bita yo
midi makari yo nuwaboya bananapomoto. Diyu ragidai yabiri bita ki bananapomoto ko
kwaiyanai ragidai ewa.
10 Ko iyapana gwedewau bagi supasupai mena kwaetagamu ki ka Mamanuga God denai
mu weremaga yagisi, mu simaga tepapoto ade nuwabagi tageni. Diyu ragidai yabiri bagi
ki bananapomoto ko kwaiyanai ragidai ewa.

11 Mamanuga God e inako kwaeyagisi ki mibai ka e yabuiya nu kuduba ka eyaka mena.
Nu bagi kwaigomu ki nu denai bagi banana-pamu. Nu berokoi kwaigomu ki nu denai
berokoi bananapamu.
12 Oragai apunai Mosisi gora okapupu ki okai ka tawana kwaiyanai ragidai mu bama-
mugu pa mena. Mu bigi kwae-tagamu ki ka mu eba gora pokaiya paerepiyamu ko mu
bigimaga pokaiya ka mu iya yawatai paerepiyamu manako Mamanuga God iya waunai
mu eba tageni. Ade Diyu ragidai mu bamamugu ka gora mete kina. Mu bigi kwaetagamu
ki ka Mamanuga God gora ki pokaiya e idai gurai mu naurimugu ugwaditamini ragiragi
manako ki pokaiya ka e iya waunai mu mete eba tageni.
13 Iyapana gwedewau gora ki wainapiyamu ko makeya makeya eba kwaetagamu ki
ka Mamanuga God yabuiya mu ka eba supasupai. Ko iyapana gwedewau gora ki
wainapiyamu ade makeya makeya kwaetagamu ki ka Mamanuga God e yabuiya mu ka
supasupai bagi kawaya.
14 Oragai apunai Mosisi e gora okapupu ki okai ka iyapana kwaiyanai ragidai mu
bamamugu pa mena. Ko mu mubo nuwamaga notamaga pokaiya gora wagau ki
makeya makeya kwaetogo-mono ki ka mu mubo nuwamaga nota-maga badidi wagau
kabuwatamiyau ki notai ka oragai apunai Mosisi gora okapupu ki mete eyaka mena.
15 Nau yona yau suwagubuwani ki mibai ka yau kena; Oragai apunai Mosisi gora
okapupu ki okai ka iyapana kwaiyanai ragidai mu bamamugu pa mena ko mu mara dai
paerepiyamu ki ka mu rabina-mugu wagau kabuwatamiyau da mu paeremupu. Ade mu
bagi supasupai kwaetagamu ki ka mu rabinamugu wagau kabuwatamiyau da mu bagi
supasupai kwaetagubu. Ki pokaiya ka nu kataigibi da Mamanuga God e eya gorai gwe mu
rabinamugu tapu diyayai.
16 Yona bagi kawaya nau dimasugakani ki wagau ke; ‘Mara baiyagisi da Mamanuga
God e uburoto Iyesu Keriso pokaiya iyapana kuduba nu rabinanugu weki gwaiya badidi
notapemei ki yadini matara manako e idai gurai nu kuduba naurinugu ugwadiniyoto
ragiragi.’

Diyu ragidai ade Mamanuga God e gorai

17 Wi dai bani noda gongomu-iwagamu, iwagamu ke; ‘Nu ka Diyu ragidai. Nu ka eba
iyapana kwaiyanai ragidai mu maba. Nu ka Mamanuga God e winenibu ragidai ki pokere
e eya gorai negebu ki pokaiya nu idiwei.
18 E nuwaiya nu badidi maba kwaiwaga-mana wainapiyau ki nu katainugu. E gorai
negebu ki pokaiya ka nu kataigibi da bagi ka bani kena ade berokoi ka bani kena.
19 Iyapana yabumaga kenekenei ragidai ki yawata nu mu kabuwatamemei, ade iyapana
sisipu idiwu ragidai ki mu dunamaga maba nu idiwei.
20 Iyapana notababa maba idiwu ki nu wade supasupatamemei, ade yona eba
wainapiyamu ragidai ki nu munu rasi kabuwatamemei ki maba nu yona mu
kabuwatamemei. Nu goranuga rabineya ka katai ade yona mibai kuduba posiwena
uburau.’
21 Wi notaga bani inako wagau ko nau nidiyani wainapumuri; Kau nima iyapana
kabuwatamiyei ki kau badi pokere kau kiya eba sidinugei? Kau eba kuwatagamana ki
dimai nuwegei ko kau kiya eba kuwanugei bo?
22 Ade kau eba rauru kawakawaratagamana ki dimai nuwegei ko kau kiya eba rauru
kawakawaranugei bo? Iyapana daisusu bo momorapa bo inako mu bamamugu eba
buburitagamana ki dimai kau nuwegei ko mu buburitagamu ki tawai rabineya ki kau
gwede mo tepiyei bo pa mena?
23 Kau nima Mamanuga God e gorai katainugibi ki pokaiya noda gongomunugei ki kau
gora ki raurupiyei manako ki pokaiya Mamanuga God e si giripiyei bo?
24 Wainapumuri; Mama-nuga God e yonai wagubu ke; ‘Diyu ragidai wi pokagere ka
tawana kwaiyanai ragidai Mamanuga God e si giripiyamu ade wereyakaurapiyamu.’
25 Kau gora makeya makeya kwaenugei ki ka mu kau kwakwarepugi Mamanuga God
nene wakamupu ki mibai mete kina. Ko kau gora raurupiyei ki ka mu kau kwakwarepugi
wakamupu ki mibai ka pa mena.
26 Iyapana kwaiyanai mu kwakwarepu-maga ka eba wakamupu ko mu gora makeya
makeya kwaetagamu idiwu ki ka Mamanuga God yabuiya mu ka iyapana kwakware-
pumaga wakamupu ragidai ki mu maba e nene idiwu.
27 Mu kwakwarepumaga ka mu eba waka-mupu ko Mamanuga God e gorai tapu ki mu
makeya makeya kwaetagamu pokere. Ko wiyo, wi ka kwakwarepuga wakamupu ragidai
ko Mamanuga God e gorai wi bamagau tapu uburau ki wi eba wiwirapiyamu ade makeya
makeya eba kwaiwagamu. Wi midiga pa mataka-wagau ki pokere tawana kwaiyanai
ragidai ki ubumoto wi raurunimoto.

28 Nau suwagani wainapumuri; Iyapana gwedewau mu kwakwarepu-maga Mamanuga
God nene wakamupu ko ade mu nuwamaga notamaga e bameya pa mena ko yona
mena tagamu ke; 'Nu ka Diyu ragidai,' iyapana inako tagamu ki ka mu eba mibai Diyu
ragidai. Mu kwakwarepumaga ka mu bani wakamupu ko mu nuwamaga notamaga ka
eba wirawena ki pokere mu kwakwarepumaga wakamupu ki mibai ka pa mena.
29 Iyapana nima e nuwai notai eyaka mena Mamanuga God bameya tondau ki ka e mibai
Diyu apunai. Mamanuga God Keyai bauwena e rabinai wirapupu ko eba mu gora pokaiya e
kwakwarepui wakamupu ki e rabinai wirapupu. Pa mena. Iyapana nima supasupai inako
tondau ki ka Mamanuga God uburoto iyapana ki e mamamai yagisi. Ko eba iyapana kaina
mu ubumoto e mamamai tagisi.

3

1 Ki pokere wi badidi maba wainapiyamu? Diyu ragidai mu bama-mugu gwede bagi mo
mete kina bo pa mena? Ade mu kwakwarepumaga wakapiyamu ki mibai mo mete kina
bo?
2 Ena, ki mibai mete kina. Yabiri ka yau kena; Mamanuga God e yonai iyapana tadeyana
ki nana wainapupu ki ka e yabiri Diyu ragidai yona ki mu tadebu.
3 Baganai, ko Diyu ragidai dai e yonai ki mu eba wadumupu sumamupu ko
tagararamupu ki pokere mu paere-maga ki pokaiya ka Mamanuga God mu kuduba
tagararatamini bo?
4 Pa mena, e naiya gwaiyaba wagubu ki e eba wira-poto ko e badidi wagubu ki e makeya
makeya mena kwaeyagisi. Nu iyapana kaina ka beraberai ko Mamanuga God e eba
berayagisi. E yonai mo okamupu ki wagubu ke;
'Kau yonagi kuduba nuwagibi ka supasupai kawaya iyapana waina-pomoto.
Mu ubumoto kau nidimoto wirawira ki ka mu kau eba raurunimoto. Pa mena.'
5-6 Ko wainapumuri; Nu berokoi kwaigomu sisipu idiwomu manako ki pokaiya Mamanuga
God e iyai bagi supasupai ki tanai matarayagisi ki ka nu badidi iwagamu? Nu
iwagamu ke; 'Duna kemorau ki tanai ka kawaya ko nawarau ka tanai marai
munta. Ki kwaitana nu sisipu idiwomu berokoi kwaigomu ki ka nu Mamanuga God
waitapemei diyayai e tanai wademei kawaya ki pokere e denai bita nu negeyau ki
ka e paerepiyau.' Nu inako iwagamu bo? Ae, pa mena. Iyapana dai notababa yonai
inako tagamu ki pokere nau suwagubuwani.
Mamanuga God e ka paere mo eba kwaewagau. E paere mo kwaewagubena ki ka e
badidi maba aita ewa uburoto e idai gurai iyapana kuduba, madega kauwagau madega
posiwagau nu naurinugu ugwadiniyoto ragiragi?
7 Iyapana mo bani uburoto yagisi ke; 'Nau berasugoni umoni ki pokaiya ka Mamanuga
God e yonai mibai ki tanai matarayagisi ki pokere e gwede nana nau bigibigi sidiyau ade
denai bita nau tegeyau?'
8 Iyapana dai inako tagamu ki pokere karako ka nau mete kina yona ki kawareya
berasugani, suwagani ke; 'Kaigamu berokoi kwaigomu da denai bagi kawaya nu ba-
manugu baiyagisi.' Wainapumuri, yona ki kuduba ka notababa yonai ko iyapana dai nau
wereyakaurasinimupu tagubu da nau yona inako suwegekeya umekeya. Mamanuga God
aita uburoto iyapana ki bita tageni ki ka baganai.

Mamanuga God e yabuiya ka iyapana mo eba supasupai

9 Baganai, nu badidi iwagamu? Nu iwagamu ke; 'Mamanuga God e yabuiya ka nu Diyu
ragidai supasupai bagi kawaya ko iyapana kwaiyanai ragidai ki mu ka bigibigi.' Nu inako
iwagamu bo? Ae, pa mena. Nau eba ki nene suwaga-kani. Nau ororeya mena nidibuwani
kewowena da Diyu ragidai ade iyapana kwaiyanai nu kuduba ka bigi umanibu dokodoko
ragidai.
10 Mamanuga God e okai mosi wagubu ke;
'Iyapana bagi supasupai mo eba tondau.
11 Iyapana mo nota supasupai eba kataiwena ade iyapana mo Mamanuga God e kwaenei
eba kwaewagau.
12 Iyapana kuduba Mamanuga God tagararamupu kwakotagubu yawata kwaiya kay-
atagubu. Mibai, iyapana eyaka mena kwaitana bagi supasupai mo eba kwaewagau.
13 Iyapana popai urubamaga eba utamupu gwisimaga posiwagau ki maba ka iyapana
ki mu umunu-maga wakawena manako yona beroko beroko ebo ebo mu umunu-
mugu bauwagau. Mu tenawarimaga pokaiya ka mu yona beratagamu iyapana
kerapumugu wadamu. Motamota berokoi iyapana metamiyamu popotagamu ki
maba ka mu ubumu mu yonamaga pokaiya iyapana giritamiyamu.
14 Mu umunumugu ka kira yonai beroko beroko mena bauwagau.

15 Mu garugaru mena iyapana bidara tageyamu namutamiyamu.
16 Mu tawana tawana iwu ki ka mu iyapana giritamiyamu pasutamiyamu ade nuwaboya
mu tageyamu.
17 Nuwabagi yawatai ki mu eba kataimugu,
18 ade mu Mamanuga God eba mayapiyamu. Ki pa mena.'
Mamanuga God e okai inako wagubu.
19 Karako nu kataigibi da oragai apunai Mosisi gora tapu badidi wagau ki ka iyapana kuduba gora wadumupu doko ragidai ki mu nene. Gora ki pokaiya ka nu biginuga wekepamana yawatai mo pa mena ade gora ki pokaiya ka Mamanuga God e idai gurai aita iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau nu naurinugu ugwadiniyoto ragiragi.
20 Nu eba gora wademei doko makeya makeya kwaigemei ki pokaiya Mamanuga God nu iyapana bagi supasupai nidini. Pa mena. Ko gora pokaiya ka nu kataigibi da nu paeremipi bigi kwaigibi.

Sumanuga pokaiya ka Mamanuga God nu iyapana bagi supasupai nidiyau

21 Karako ka Mamanuga God yawata waunai mosi mebu da nu yawata ki mena pokaiya e yabuiya bagi supasupai idiwana ki nana. Yawata ki e eba gora pokaiya mebu ko gora apunu Mosisi okapupu ade Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai takari kawaya aita ewa badidi wenawagana uwamau emupu manako tagubu, yona ki mibai karako wenawena yau kena.
22 Iyapana gwedewau Iyesu Keriso sumapomoto, mu sumamaga ki mena pokaiya ka Mamanuga God mu iyapana bagi supasupai tadeni. E yabuiya ka iyapana kuduba nu kiyabunuga ka eyaka mena.
23 Nu kuduba paeremipi bigi kwaigibi ki pokere nu Mamanuga God e gari tagaiya uwama kawaya idiwei. Nu nubo kasiyaranuga pokaiya e taneya e gari rabineya baigamana da e nu iyaniyana ki yawatai mo pa mena.
24 Ko nu paerenuga ki denai bita nubo wadamana ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena nu wadinibu bagi ade denai mena puyo karako suwagani yau nu negebu; Bigi nu umanibu doko-doko ki kuduba ka e Keriso Iyesu nu nene kwaewena ki pokaiya rikapupu kewowena da nu karako e yabuiya bagi supasupai mena idiwei.
25 Mamanuga God nu biginuga surupana taganugu kwenupana ki nana ka e Keriso tonopupu nu nene powena manako e darai nu nene kawapu. E inako kwaewena ki nu sumapemei ki mena pokaiya ka e nu biginuga kuduba empiyau surupiyau. Mamanuga God e yawatanuga inako mebu ki mibai ka e nuwaiya e notai bagi supasupai ki matarawagana ki nana. Takari kawaya iyapana bigi kwae-tagamawa ki ka e denai garugaru mena bita mu eba tageyawa ko e kwarisiwena mu nawanamaga tondawa.
26 Ko karako ka e ebo notai supasupai bagi kawaya ki matarapupu da nu kuduba Iyesu suma-pamu ki mena pokaiya ka e uburoto nu biginuga surupoto ade iyapana bagi supasupai nu nidini.
27 Mamanuga God ubupu nu nene inako kwaewena ki pokere nu nuga ubumomu noda gongomuigomu yabara kawakawaraigomu bo? Pa mena. Badidi pokere pa mena? Nu gora makeya makeya wiwirapemei ki pokaiya ka Mamanuga God nu iyapana bagi supa-supai nidiyau bo? Ae, pa mena, ki ka eba gora pokaiya ko nu sumanuga mena pokaiya.
28 Nu kataigibi wetawetara da eba nu ubumana oragai apunai Mosisi gora okapupu ki wiwirapamana makeya makeya kwaigamana ki pokaiya Mama-nuga God nu iyapana bagi supasupai nidini. Nu sumanuga mena pokaiya ka e nu iyapana bagi supasupai nidini.
29 Mamanuga God e ka Diyu ragidai nu mena Mamanuga bo? Pa mena. E ka Diyu ragidai ade iyapana kwaiyanai ragidai mete kina nu ewapuru Mama-nuga God.
30 E ka eyaka mena ki pokere Diyu ragidai mu sumamaga pokaiya ka e uburoto mu iyapana bagi supasupai tadeni ade iyapana kwaiyanai ragidai mu sumamaga pokaiya ka e uburoto mu mete iyapana bagi supasupai tadeni.
31 Nu sumanuga yonai yau suwagu-buwani ki ka oragai apunai Mosisi gora okapupu ki nau kaupuwani bo? Pa mena. Nau sumanuga yonai suwagu-buwani ki ka nau gora ki togipuwani.

4

Oragai Apunai Eburamu e Mamanuga God sumapupu

1 Nu ripakwarakwaranuga Eburamu e nene ka nu badidi iwagamu? Nu sumanuga mena pokaiya Mamanuga God e yabuiya iyapana bagi supasupai idiwei ki katai ka e badidi maba katai-wena?

2 Nau nidiyani wainapumuri; Gwedegwede kuduba apunu Eburamu kwaewagawa ki
pokaiya Mamanuga God ubupena e apunu bagi supasupai sibena ki ka e eya bani yabara
kawakawarawagubena bo noda gongomuwagubena. Ko Mamanuga God e yabuiya ka
apunu Eburamu uburana noda gongomuwagana ki yawatai mo pa mena.
3 Mamanuga God e okai apunu Eburamu e nene wagubu ke; 'Apunu Eburamu e ka
Mamanuga God suma-pupu ki pokere Mamanuga God denai e apunu bagi supasupai sibu.'
4 Ade yona keyakeyai mosi ka yau kena; Iyapana nima upiyogono ki ka e upiwagau ki
denai yadini. E eba puyo yadini ko e muya nunurawa ki denai makeya yadini.
5 Ko Mamanuga God e ka iyapana bigi kwaetagamu ragidai mu bigimaga empiyau man-
ako deni mena surupiyau ki apunai. Ki pokere iyapana nima paerepoto bigi kwaeyagisi
ki ka e eba gwede bagi mo kwaewagana da Mamanuga God ki pokaiya e bigi suru-poto.
Pa mena. E suma mena suma-yogono ki pokaiya ka e bigi badidi kwaewena ki kuduba ka
Mamanuga God deni mena notagogapoto ade iyapana bagi supasupai e siyoto.
6 Nu eba nubo gwede mo kwaigamana da ki pokaiya supasupaigamana ki nana ko
Mamanuga God e ebo kwaewena ki mena pokaiya ka nu mibi mamamai e yabuiya bagi
supasupai idiwomu. Oragai apunai Dewida yona ki nene oka mo okapupu, wagubu ke;
7 'Iyapana gwedewau mu bigimaga Mamanuga God notagogapupu ade utapupu ki mu ka
mibi mamamai idiwono.
8 Iyapana nima e bigi kwaewena ki Mamanuga God deni mena suru-pupu e tagaiya
kwenupupu, ki ka e mibi mamamai tondono.'
9 Oragai apunai Dewida nu mibi mamamai idiwana yonai wagubu ki ka e iyapana
kwakwarepumaga wakamupu ragidai ki mu nene mena yona ki wagubu bo? Pa mena, e
iyapana kwaiyanai kwakwarepumaga eba wakamupu ragidai ki mu nene mete wagubu.
Nu Mamanuga God e okai kawareya iwagibi ke; 'Apunu Eburamu ubupu Mamanuga
God sumapupu ki pokere Mamanuga God denai e apunu bagi supasupai sibu.'
10 Mamanuga God gwede mara e apunu bagi supasupai inako sibu? E kwakwarepui
wakamupu were ewa yona ki sibu bo yabiri sibu were ewa e kwakwarepui wakamupu? E
yabiri apunu bagi supasupai sibu were ewa e kwakwarepui wakamupu.
11 Oragai apunai Eburamu e sumai pokaiya ka Mamanuga God e apunu bagi supa-
supai sibu manako iyapana ki mibai naigida mena kataitagamana ki nana ka e ewa e
kwakwarepui waka-pamana keyakeyai ki mete kabuwa-pupu. Apunu Eburamu inako
kwaewena ki pokaiya ka iyapana kwaiyanai mu kwakwarepumaga eba wakamupu ko
sumamaga mena pokaiya Mamanuga God e yabuiya bagi supasupai idiwu ragidai ki mu
ripakwarakwaramaga mibai ka Eburamu.
12 E ka nu Diyu ragidai nu mete ripakwarakwaranuga ko ki ka eba nu kwakwarepunuga
wakamipi ki pokaiya. Pa mena. Oragai apunai Eburamu e kwakwarepui eba wakapupu
makeya e sumai mena pokaiya badidi maba tondawa ki maba nu mete sumanuga mena
pokaiya inako idiwomu manako ki mena pokaiya ka e nu ripakwarakwaranuga.
13 Apunu Eburamu e momoiyoma mete kina mu nene ka Mamanuga God
gwaiyabawena, wagubu ke; 'Nau waira yau kuduba kau umani nidiyakani.' Mamanuga
God gwaiyaba wagubu ki ka e eba apunu Eburamu gora makeya makeya kwaewagawa ki
pokere e yona ki wagubu. Ko apunu Eburamu suma-wena ki mena pokaiya ka Mamanuga
God ubupu e apunu bagi supasupai sibu ade gwaiyaba inako mete gwaiyaba-pupu.
14 Iyapana gora oragai ki mena makeya makeya kwaetagumpena manako ki pokaiya ka
Mamanuga God mu denai gwaiyabatapena, ki ka mu sumamaga ki mibai pa mena ade
Mamanuga God e gwaiyabai wagubu ki mete kororai.
15 Nu gora raurupemei ki pokaiya ka Mamanuga God e nuwa-pupui nu bamanugu
tondau. Ko gora ika pa mena maba ki ka nu badidi maba gora raurupamu?
16 Oragai apunai Eburamu e sumai pokaiya ka Mamanuga God ubupu e gwaiyabapupu
da e momoiyoma ewa wenatagisi ki mu kuduba naigida mena kataitagisi wetawetara da e
gwaiyaba wagubu ki puyoi ka mu mete yadini. Nu Diyu gora wademei kwaigemei ragidai
ade iyapana kwaiyanai apunu Eburamu sumawagawa ki maba mu mete suma-tagamu
idiwu ragidai ki nu sumanuga mena pokaiya ka nu kuduba oragai apunai Eburamu e
momoiyoma.
17 Mamanuga God e okai mosi apunu Eburamu nene wagubu ke; 'Iyapana ropani
kawaya tawana tawana idiwu mu mamamaga ka kau.' Apunu Eburamu e ubupu
Mamanuga God sumapupu ki pokere Mamanuga God e yabuiya ka nu kuduba apunu
Eburamu e momoiyoma. Mamanuga God e yagisi ki ka popo-tagubu ragidai ade iyatagisi
kimoto ubumoto, ade e yagisi ke; 'Gwedegwede kuduba naiya eba wenatagubu ki karako
mataratagisi', e inako yagisi ki ka gwedegwede ki kuduba e umuneya mete mataratagisi.
18-19 Oragai apunai Eburamu e sumawagawa da e munui wenawagana ki nana. E wainai
ka kagara tondawa ki pokere e munu wenapana ki yawatai pa mena. Ko apunu Eburamu e

munui wenawagana ki nana sumawagawa manako e sumai ki pokaiya ka e iyapana ropani kawaya tawana tawana kuduba nu ripakwarakwaranuga ubupu, mibai ka Mamanuga God e naiya gwaiyabapupu sibu, wagubu ke; ‘Kau momogi ka aita ewa ropani kawaya supama maba miniyoto daburi.’ Oragai apunai Eburamu e magurawena, e kwamurai ka apunai ida daikere kewo-wena (100) kwaitana. E midi ka roparopawena kasiyarai pa mena ade e wainai Sera e munu wenapana marai ki ororeya mena kewowena. Ko e sumai eba mareyawena ko e munui wena-wagana ki nana sumawagawa tondawa.

20 E sumai ki e eba kamadubu ade Mamanuga God e badidi gwaiyabapupu ki e notai apeya apeya eba wainapiyawa. E sumai ki uburawa e eya togipiyawa ki pokere e Mamanuga God e si esida mena tepapiyawa tondawa.

21 E katai-wena wetawetara da Mamanuga God badidi gwaiyabawena ki mibai kuduba aita wenayagisi.

22 E sumai ka ragiragi kawaya inako ki pokere ‘Mamanuga God ubupu e apunu bagi supasupai sibu’.

23 Mu oka mibai bagi kawaya okamupu da ‘Mamanuga God e apunu bagi supasupai sibu’, oka ki ka eba oragai apunai Eburamu e eya mena ki yonai,

24 ko ki ka iyapana gwedewau nu Kaiwawonuga Iyesu powena ki ade iyapupu Apunai e sumapemei ki nu mete yonanuga. Nu sumanuga pokaiya ka Mamanuga God nu iyapana bagi supasupai nidini.

25 Nu bigi kwaigemeya ki pokere ka Mamanuga God nu Kaiwawonuga Iyesu wadubu iyapana idiamaga rabineya tapu da mu e mini-mupu poyo. Ko e nu teniyana da nu Mamanuga God yabuiya bagi supasupai mena idiwana ki nana ka Mamanuga God ubupu e ade iyapupu kipu ubupu.

5

Nuwabagi ade mamama ki yonai

1 Naiya ka nu Mamanuga God e iyaraiyoma idiweya ko nu nuwabagi rabineya idiwana ki nana ka nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso bauwena tenibu dobonibu da nu karako nu sumanuga pokaiya Mamanuga God e yabuiya iyapana bagi supasupai idiwei.

2 Nu paerenuga ki denai bita nubo wadamana ko ki ka Mamanuga God e Keriso pokaiya rikapupu deni mena nu wadinibu bagi karako idiwei. E yawata-nuga mebu ki nu sumapemei ki pokere nu aita ewa Mamanuga God e taneya e mete idiwana ki nawanai nu karako mibi mamamai idiwei.

3 Nuwaboya bita ebo ebo nu bamanugu bauwagau ki ka nu mibi mamamai mete idiwei mibai ka nu katainugu da nu giruru maba ki kobaiya teteigamu ki ka nu sumanuga ragiragiyagisi.

4 Nu giruru maba ki eba kamadamu ko kobaiya teteigamu buridere baigamu ki ka Mamanuga God nu eminiyoto, yagisi ke; ‘Wi ka baganai’. E inako yagisi manako ki pokaiya ka nu puyo aita ewa wadamana ki mete notapomu nawanai idiwomu.

5 Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya puyo negebu ki pokaiya ka e eya nota kwarikwarisi ki notai awana maba kwebu wira nu rabinanugu posiwena ki pokere nu ewa puyo wadamana nawanai idiwei ki nu eba paerepamu ko yadamu.

6 Nu naiya kwakoigibi kasiyaranuga pa mena iweya ki makeya nu Mama-nuga God e ebo winepupu marai ki bauwena ka e Keriso tonopupu nu bigi kwaigemeya ragidai nu nene powena.

7 Iyapana kaina nu nuga iyanuga nu kowanuguma supasupai kwaetagamu ragidai ki mu iyamaga nene tamana mu nene popoigamana ki ka ragiragi kawaya. Kataina, nu dai bani waina-pemei da iyapana bagi kawaya kwae-tagamu ragidai ki mu nene nu popo-igamu ka baganai.

8 Ko Mamanuga God e notai nu bamanugu ka kawaya daganani esida, mibai ka nu berokoi kwaigemeya bigi rabineya idiweya ki makeya ka e Keriso tonopupu nu nene powena.

9 E nu nene powena ade e darai nu nene kawapu ki pokaiya ka nu karako Mamanuga God e yabuiya bagi supa-supai idiwei. Ko eba ki mena ko kawaya esida ka yau kena; Nu biginuga pokaiya ka Mamanuga God e nuwai nu bama-nugu pupuwena ko e nuwapupui ki nu Keriso pokaiya baibigapamu bita eba yadamu.

10 Naiya ka nu Mamanuga God e iyaraiyoma idiweya ko e Gubagai powena ki pokaiya ka e tenibu dobo-nibu e eya kowaiyoma nu nidibu. Karako ka Keriso ade iyawena kipu ubupu iyaiya tondau ki pokere e iyai ki pokaiya ka nu mete kina iya waunai ki bananapamu.

11 Ko eba ki mena; Nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso pokaiya ka nu Mamanuga God bameya mamama-igemei mibai ka e ubupu nu dobonibu ade e eya kowaiyoma nu nidibu.

Apunu Adamu yo Keriso

12 Bigi waira yau kawareya bauwena kawayawena kayawena ki kerarai ka apunu eyaka
mena. Ade bigi ki pokaiya ka e po mete wadubu bauwena. Apunu Adamu e pokaiya
ka iyapana kuduba bigi kwaetagamawa kebomawa ki pokere po mete kawayawena
kayawena waira kuduba wadubu.
13 Gora eba bauwena makeya ki ka bigi ika mete kina ko ki makeya ka iyapana paere-
pamawa ko mu bigimaga ka Mamanuga God empiyawa ko eba iyabapiyawa.
14 Apunu Adamu tondawa yabadawa da apunu Mosisi makeya ki ka po kawaya-wena
kayawena waira kuduba wadubu. Mamanuga God badidi wagubu ki apunu Adamu
wainapupu ko e ubupu Mama-nuga God e umunui kwenupupu ki pokere powena. Iyapana
dai apunu Adamu paerepupu ki maba mu eba paeremupu ko mu mete ade popotagubu.
Apunu Adamu e ka apunu ewa bauwagana apunai ki e keyakeyai,
15 ko mu apeya ka eba ewapuru. Apunu Adamu e ka bigi wadubu nu negebu ko
Mamanuga God e puyoi deni mena nu negebu yau ka eba Adamu bigi negebu ki maba. Pa
mena. Apunu Adamu paerepupu ki pokaiya ka iyapana ropani kawaya popotagubu. Ko
nu paerenuga ki denai bita nubo wadamana ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena
nu wadinibu bagi. E inako kwaewena ka puyo kawaya esida. E puyoi ki kena ka e ubupu
apunu eyaka mena Iyesu Keriso pokaiya deni mena nu negebu manako Keriso ubupu nu
wadinibu bagi.
16 Mamanuga God e puyoi ade apunu Adamu e paerei ki mu ka eba ewapuru. Paere
eyaka mena ki pokaiya ka Mamanuga God e idai gurai nu kuduba naurinugu ugwadiniyau
ragiragi, wagau ke; 'Wi kuduba ka bigibigi'. Ko e puyoi pokaiya ka e nu paerenuga ropani
kawaya ki empiyau ko ade nidiyau, wagau ke; 'Wi ka eba bigibigi ko supasupai.'
17 Mibai, apunu eyaka mena paerepupu ki pokaiya ka po kawaya-wena kayawena waira
kuduba wadubu. E ka apunu eyaka mena ko e pokaiya ka po nu kuduba bamanugu
bauwena. Ko ki kuduba ka erida. Apunu eyaka mena mosi Iyesu Keriso e kwaewena ki ka
kawaya daganani esida. Iyapana kuduba nu paerenuga ki denai bita nubo wadamana ko
ki ka Mamanuga God e deni mena rikapupu kawaya daganani nu nene kwaewena manako
wadinibu bagi. Iyapana gwedewau Mamanuga God e yabuiya supasupai idiwana ki puyoi
wadumupu ragidai ki mu ka Keriso pokaiya iya yadini ade kaiwawotagisi idiwono.
18 Ki pokere wainapumuri; Apunu eyaka mena paerepupu bigi kwaewena ki pokaiya ka
Mamanuga God nu iyapana kuduba bigibigi nidiyau. Ko ki maba, apunu ade mosi gwede
bagi supasupai eyaka mena kwaewena ki pokaiya ka bigi nu kuduba umanibu dokodoko
ki ka Mamanuga God ubupu rikapupu manako iyanibu.
19 Apunu eyaka mena ubupu Mamanuga God e umunui kwenupupu ki e pokaiya ka nu
iyapana kuduba bigibigi. Ko ki maba, apunu ade mosi Mamanuga God e umunui wadubu
ki e pokaiya ka Mamanuga God nu iyapana bagi supasupai nidiyau.
20 Gora pokaiya ka nu biginuga matarawena kawayawena kayawena. Ko nu biginuga
kawayawena kayawena ki ka maraitau erida ko Mamanuga God e eya puyoi deni mena
nu negebu ki kawayawena kayawena ka kawaya esida.
21 Ki pokere baganai; Iyapana bigi kwaetagamawa ki pokaiya ka po kawaiwena. Ko ade
ki maba, nu Mamanuga God e yabuiya iyapana bagi supasupai idiwei ki pokaiya ka e nu
deni mena wadinibu bagi manako e puyoi ki mete kawaiwena da nu Kaiwawonuga Iyesu
Keriso pokaiya ka Mamanuga God uburoto nu waraniyoto manako iya maramara idiwana
kaiwana ki yawateya nu nakaniyoto.

6

Nu Keriso pokaiya iyaigibi ki pokere bigi kasiyarai kewowena

1 Nu yona iwagibi yau kawareya ka nu badidi iwagamu? Mamanuga God nu deni
mena wadinibu bagi ki puyoi kawayawagana ki nana ka nu bigi kawareya kawareya ade
kwaigomu bo?
2 Ae, pa mena. Bigi kasiyarai nu rabina-nugu ki kewowena ki pokere nu badidi maba
bigi kawareya ade kwaigomu?
3-4 Wi kataigubu kewowena da nu Keriso Iyesu e naureya idiwana ki nana e si pokaiya
siruwaigibi ki ka nu keyakeyai maba mete kwaigibi. Nu siruwaigibi ki ka Keriso powena
ki maba nu mete popoigibi ade e urubau supu ki maba nu awana rabineya sumipi.
Mamanuga God e kasiyarai tanai bagi kawaya pokaiya Keriso iyapupu kipu ubupu ki maba
e nu mete iyanibu iya waunai negebu da nu karako iya ki rabineya idiwei.
5 Ko wainapumuri; E powena ki maba nu e naureya mete popoigibi ki ka e iyawena kipu
ubupu ki maba nu e naureya mete inako iyaigibi kimpi ubumpi.

6 Nu katainugu da naiya ka bigi kasiyarai nu umanibu dokodoko ki pokere nu bigi ki
mena diriwai kwaige-meya. Ko bigi ki kasiyarai kuduba karako kewowena mibai ka nu
iyanuga oragai ka Keriso wadubu ripa korosi naureya e mete ika minimupu poyo da gwede
mosi karako nu eba umaniyau dokodoko.
7 Mibai, iyapana nima powena ki ka bigi e naiya umapu dokodoko ki kasiyarai kuduba
e bameya wana kewowena.
8 Nu Keriso mete popoigibi ki ka nu mete sumapemei da e iyawena kipu ubupu ki maba
nu mete inako iyaigibi kimpi ubumpi karako e mete idiwei.
9 Nu kataigibi wetawetara da Keriso powena ki ka Mamanuga God e deni mena iyapupu
kipu ubupu ki pokere e ade ewa eba poyagisi. Po kasiyarai ki kuduba e raurupupu
kewowena.
10 E powena ki ka e nu biginuga nene po-wena manako bigi kasiyarai ki kuduba ki
e purupupu kewowena. Ko karako ka e iyawena kipu ubupu iya maramara tondana
kaniyana ki iyai wadubu manako Mamanuga God nene tondau.
11 Ki maba, wi mete inako waina-piyoi. Bigi kasiyarai naiya wi umanibu dokodoko ki
kuduba kewowena. Wi karako Keriso Iyesu e naureya idiwu ade e pokaiya iyaigubu ki
pokere wi Mamanuga God e nene mena idiwoi.
12 Wainapumuri, wi midiga kwakware-puga aita ewa puwayagisi ki wi naigida mena
empiyoi kwaenda bigi kasiyarai wi taininiyoto da wi midiga kwakware-puga poisiyasiyai
wainapiyamu ki mena kwaiwagi.
13 Wi midiga bo wi idaga kerapuga mo berokoi nene eba nidapu-muri kwaenda wi
manamaiwagi bigi mena kwaiwagi. Ko wi nuwaga notaga kuduba Mamanuga God mena
kwemuri. Wi popoigubu ko ade iyaigubu kewo-wena ki pokere wi nuwaga notaga ade wi
idaga kerapuga kuduba ki deni mena Mamanuga God puyo kwemuri manako e upi bagi
supasupai ki mena kwaiwagi.
14 Wi ka eba gora kobaiya idiwu ko wi paerega ki denai bita wibo wadamana ki ka
Mamanuga God e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi ki kasiyarai pokaiya ka wi idiwu.
Ki pokere bigi eba wadumuri wi kawaiga simuri ko bigi tagararapumuri.

Bagi supasupai mena idiwana ki diriwai kwaigomu

15 Karako nu badidi iwagamu? Nu eba gora kobaiya idiwei ko Mamanuga God e ubupu
nu bitanuga rikapupu deni mena nu wadinibu bagi ki pokere nu bigigomu ki ka baganai
bo? Pa mena, ki ka eba baganai.
16 Wi kataigubu kewo-wena da wi iyapana mosi e umunui wadoi ade e bigabigai
kwaiwogoi ki ka iyapana ki wi kawaiga ade wi ka e bigabigaiyoma. Ki maba, wi nota
berokoi badidi kabuwaniyau ki makeya makeya bigi kwaiwogoi ki ka nota berokoi ki
wi kawaiga manako denai ka wi po banana-pumuri. Ko wi Mamanuga God e bonanai
wadumuri makeya makeya kwaiwogoi ki ka Mamanuga God wi kawaiga manako denai
ka e uburoto wi iyapana bagi supasupai nidini.
17 Karako Mamanuga God paraupamu; Naiya ka nota berokoi wi umanibu dokodoko
manako nota ki badidi kabuwaniyawa ki wi makeya makeya e bigabigai mena kwaiga-
mawa. Ko karako ka kabuwa mibai supasupai bauwena wi rabinagau tawawena manako
kabuwa ki badidi kabuwaniyau ki mena wi makeya makeya kwaiwagamu.
18 Bigi naiya wi umanibu dokodoko ki ka Mamanuga God ororeya mena rikapupu
kewowena ki pokere karako ka e yabuiya supasupai bagi kawaya idiwana ki notai mena
wi umaniyoto dokodoko bigabigai kwaiwagi.
19 Wi kataiga ka eba kawaya ki pokere nau keyakeyai mamatarai ki mena suwagani da
wi matarau waina-pumuri. Naiya ka wi midiga ade wi idaga kerapuga kuduba berokoi
nene nidapamawa ade bigi ki mena bigabigai kwaigamawa. Ko karako ka wi nuwaga
notaga kuduba Mamanuga God kwe-muri manako e nene bagi supasupai idiwana ki notai
mena notapiyoi biga-bigai kwaiwogoi.
20 Wi naiya nota berokoi ki mena diriwai kwaiwagamawa ki makeya ka bigi wi umanibu
dokodoko e bigabiga-iyoma idiwa ko Mamanuga God e yabuiya supasupai idiwana ki notai
wi eba kataigubu.
21 Ko wi bigi inako kwaiwagamawa idiwa ki ka wi denai gwede bagi mo wadumupu bo
pa mena? Ki pa mena. Tomo ki denai ka po ebo mena. Wi naiya badidi kwaiwagamawa ki
karako wainapiyamu ki ka wi midimama wadiniyau.
22 Ko bigi kuduba naiya wi umanibu dokodoko ki ka Mamanuga God e karako rikapupu
kewowena manako e eya bigabigaiyoma wi nakanibu. E inako kwaewena ki mibai kipu ka
yau kena; Wi karako e eya nene bagi kawaya idiwu manako ki pokaiya ka wi maramara
idiwana kaiwana ki iyai ewa wadumuri.

23 Nu bigi kwaigemei ki denai ka nu po bananapamu. Ko Mamanuga God e puyoi deni
mena nu negebu ka yau kena; Nu Kaiwawonuga Keriso Iyesu pokaiya ka nu iya maramara
idiwana kaiwana ki iyai yadamu.

7

Keyakeyai mosi anika naureya

1 Kowaniyoma, wi ka gora kataigubu ragidai ki pokere nau karako keyakeyai gora
naureya suwagani ki wi wainapumuri; Iyapana iyaiya tondau ki ka gora badidi wagau
ki e makeya makeya kwaeyogono ko e poyagisi ki ka gora ki kasiyarai e bameya ki mete
kewoyagisi.
2 Ade keyakeyai mosi ka yau kena; Ridi nima e nobomoi iyaiya tondau ki ka gora
taburuba maba e naureya umapu dokodoko ki pokere e nobomoi ki e eba ragipoto. Ko
e nobomoi poyagisi ki ka gora taburuba maba e naureya umapu dokodoko ki rikawena.
3 Ki pokere, ridi mosi e nobomoi iyaiya tondau manako ridi ki kayayagisi apunu mosi
mete iwono ki ka iyapana e siyomoto, tagisi ke; 'Kau nobomogi rauru kawakawarapipi'.
Ko e nobomoi poyagisi ki ka mu inako eba tagisi mibai ka gora naiya e nobomoi naureya
umapu dokodoko ki karako rikawena. E apunu kudubai mosi uworoto ki mete baganai.
4 Kowaniyoma, nau keyakeyai yau suwagubuwani ki ka wi iyaga ki keya-keyai. Keriso
powena ki ka wi e mete popoigubu ki pokere gora naiya wi umanibu dokodoko ki kasiyarai
wi bamagau ki kewowena. Karako ka wi iyawena kipu ubupu apunai ki e nene mena idiwu
manako ki pokaiya ka nu upinuga Mamanuga God nene ki mibai kirau.
5 Nu naiya nota oragai pokaiya nu midinuga kwakwarepunuga badidi kabuwaniyawa
ki makeya makeya mena kwaigemeya idiweya ki ka gora bau-wena nu kwakwarepunuga
poisiyasiyai wainapemeya ki notai yangarapupu da nu po upi ki mena kwaigemeya.
6 Ko karako ka nu eba gora kobaiya idiwei. Nu Keriso mete popoigibi ki pokere gora
naiya nu umanibu dokodoko ki ka Mamanuga God e rikapupu kewowena. Naiya ka nu
gora oragai oka pokaiya tamupu ki mena makeya makeya kwaigemeya ko karako ka
Mamanuga God e eya Keyai yawata waunai mebu da nu yawata ki pokaiya upigemei
idiwei.

Bigi ade gora ki yonai

7 Gora nene ka nu badidi iwagamu? Gora bigi negeyau bo? Ae, pa mena. Ko gora eba
bauwagubena ki ka nau badidi maba bigi ki yawatai kataisugubena? Gora wagau ke; 'Kau
waretagi e gwede-gwedei eba yabu gedegedepiyowa.' Gora inako eba wagubena ki ka nau
waretani e gwedegwedei yabu gedegede-pana ki yawatai nau eba kataisugubena.
8 Nau bigi eba kwaesugana ki nana gora wagubu ko gora ki pokaiya ka bigi nau
rabinaneya ki yangarapupu kipu ubupu manako yabu gedegede ki notai nau rabinaneya
kawayawena. Gora ki eba tondibena ki ka bigi nau rabinaneya ki kasiyarai mete eba
matarawagubena.
9 Naiya, nau gora eba kataisugubuwani ki makeya ka nau iyaiya tondekeya. Ko nau gora
ki kataisugubuwani ki ka gora bauwena bigi nau rabinaneya ki yangarapupu kipu ubupu,
10 manako nau keyaini po maba powena. Gora nau iyasiniyana ki nana wainapuwani
ko nau gora ki pokaiya eba iyasugubuwani ko nau po maba posugubuwani.
11 Nau berokoi eba kwaesugana ki nana gora sidibu ko bigi nau yabarani bodapupu ki
ubupu nau beraberasinibu ade nau kerapuneya wadubu manako ewa nau susinibu poyo.
12 Mamanuga God e gorai ka tanai kawaya ade gora ki rabineya debai ebo ebo ka mete
tanai kawaya, supasupai kawaya, ade bagi kawaya.
13 Gora bagi kawaya ki bauwena nau po tegebu bo? Pa mena. Ki ka eba gora nau
po tegebu ko bigi nau rabinaneya tondawa ki kipu ubupu gora bagi kawaya ki pokaiya
nau susinibu poyo. Bigi ka berokoi kawaya ko nu ki mibai naigida mena kataiga-mana
wetawetara ki nana ka gora bauwena nu kabuwanibu. Gora pokaiya ka nu biginuga
oragetapupu.
14 Nu katainugu da gora ki ka nu keyainuga nene. Ko nau ka iyapana kaina ki pokere bigi
nau umasinibu dokodoko ki yabirisiniyau da nau e mena bigabigai kwaesugakani.
15 Nau badidi kwaesugakani ki nau babasugu-buwani. Nau eba nuwaneya kwaesugana
ki nau kwaesugakani ade nau nuwaneya kwaesugana ki nau eba kwaesugakani.
16 Ko nau eba nuwaneya kwaesugana ki kwaesugakani ki pokaiya ka nau mete mibi-
pakani da Mamanuga God e gorai tapu ka supasupai kawaya.
17 Ki pokere nau eba nuwaneya kwaesugana ki kwaesugakani ki ka eba nau niya ki
kwaesugakani ko ki ka bigi nau rabinaneya tondau ki e kwaewagau.

18 Nau kataineya da nau kwakwarepu-neya ka gwede bagi mosi eba tondau. Nau
nuwani notani pokaiya ka nau bagi mena kwaesugana wainapakani ko nau bagi mena
kwaesugana ki kasiyarai nau bamaneya pa mena.
19 Gwede bagi ki nau kwaesugana wainapakani ki nau eba kwaesugakani ko berokoi ki
nau eba nuwaneya kwaesugana waina-pakani ki nau kawareya kawareya kwaesugakani.
20 Ki pokere, nau notani yau notapakani; Nau eba nuwaneya kwaesugana wainapakani
ki kwae-sugakani ki ka eba nau niya inako kwaesugakani ko ki ka bigi nau rabina-neya
tawawena tondau ki e kwaewagau.
21 Nau rabinaneya gwede upiwagau bananapuwani ka yau kena; Nau bagi kwaesugana
wainapakani ko berokoi garugaru mena bauwagau wata ararawagau.
22 Nau nuwani notani pokaiya ka nau Mamanuga God e gorai tapu ki mamamai
wainapakani,
23 ko nau rabinaneya ka nau kasiyara kudubai mosi mete upiwagau wainapakani.
Kasiyara ki uburau nau rabinaneya notapakani ki mete kandetagamu manako bigi nau
kwakwarepuneya upiwagau ki kasiyarai nau umasiniyau dokodoko.
24 Akae, nau babasugubuwani nuwaboya waina-pakani. Nau badidi kwaesugani? Nau
kwakwarepuni ka po yawateya kaya-wena kaniyau ki pokere nima waitasini-yoto nau
barani yadini?
25 Nau Mama-nuga God paraupakani. Nu Kaiwawo-nuga Iyesu Keriso e mena kwaeyag-
isi.

Nau niya iyani nene ka nau inako wainapakani; Nau nuwani notani ka Mamanuga God
e gorai ki kawareya ukwarau ko nau midini kwakwarepuni ka bigi deneya tainipiyau.

8

Mamanuga God e Keyai ki kasiyarai pokaiya idiwomu

1 Ki pokere, nu Keriso Iyesu e naureya idiwomu ki ka nima mo eba baiyagisi e idai gurai
nu naurinugu ugwadiniyoto ragiragi yagisi ke; 'Wi paeremupu'. Pa mena.
2 Naiya ka bigi yo po ki kasiyarai nau umasinibu dokodoko ko Keriso Iyesu pokaiya ka
Mamanuga God e ebo Keyai ki kasiyarai pokaiya nau rikasinibu iya tegebu.
3 Oragai apunai Mosisi e bauwena gora nu wadiniyana supasupa ki nana tapu ko nu ka
bigibigi ki pokere gora ki kasiyarai nubawena nu wadiniyana supasupa ki yawatai mo pa
mena. Ko Mamanuga God e ubupu e eya Gubagai nu nene tonopupu nu yawatanuga mebu.
Nu biginuga deni mena surupana ki nana ka e iyapana kaina nu maba wenawena. E eya
ka bigi pa mena ko e iyapana kaina nu biginuga nene powena manako ki pokaiya ka e nu
biginuga kuduba ki kasiyarai taisi kurakurapupu kewo-wena.
4 Mamanuga God e inako kwae-wena da ki pokaiya ka gora supasupai badidi wagau
ki mibai kuduba nu rabinanugu matarawagana ki nana. Nu ka eba nu nubo midinuga
kwakwarepu-nuga kabuwaniyau ki kwaigemei ko nu ka Mamanuga God e eya Keyai
badidi kabuwaniyau ki mena makeya makeya kwaigemei iwei.
5 Iyapana gwedewau mu mubo midimaga kwakwarepumaga nuwaiya tainitamiyau ki
makeya makeya kwae-tagamu ki mu nuwamaga notamaga ka nota ki mena kawareya
ukwarau. Ko iyapana gwedewau Mamanuga God e Keyai badidi wagau ki makeya makeya
kwaetagamu ki mu nuwamaga nota-maga ka Mamanuga God e Keyai nuwaiya badidi
wainapiyau ki mena mu notapiyamu.
6 Iyapana nima e nuwai notai e ebo midi kwakwarepui tainipiyau ki poisiyasiyai mena
wainapiyau makeya makeya kwaewagau ki denai ka e po bananapoto. Ko iyapana nima
e nuwai notai Mamanuga God Keyai ki yabiri-piyau makeya makeya kwaewagau ki denai
ka e iya ade nuwabagi banana-poto.
7 Iyapana nima e midi kwakware-pui ki poisiyasiyai mena wainapiyau ki ka e Ma-
manuga God e iyarai. Mama-nuga God e gorai badidi wagau ki e eba kwaewagau mibai
ka e kwakwarepui pokaiya gora badidi wagau ki kwae-wagana ki yawatai mo pa mena.
8 Iyapana gwedewau mu mubo midi-maga kwakwarepumaga nuwaiya ki mena kwae-
togomono ki ka Mamanuga God e rabinai ki mu eba wadamu bagi.
9 Mamanuga God e eya Keyai wi rabinagau tondau ki ka e nuwaiya badidi wainapiyau
ki mena wi makeya makeya kwaiwagi. Ko iyapana gwedewau Keriso e Keyai mu
rabinamugu pa mena ki mu ka eba Keriso e nene.
10 Keriso e eya wi rabinagau tondau ki ka wi midiga kwakwarepuga bigi pokaiya aita
poyagisi ko wi keyaiga ka iyaiya tondono mibai ka wi Mamanuga God e yabuiya supasupai
bagi kawaya idiwu.

11 Keriso powena ko Mamanuga God e ade iyapupu kipu ubupu. E Keyai wi rabinagau
tondono ki ka e Keriso iyapupu kipu ubupu ki maba ka e Keyai wi rabinagau tondau ki
pokaiya ka e wi midiga kwakwarepuga aita puwayagisi ki mete iyapoto.
12 Kowaniyoma, nau yonani yau wi nidiyani wainapumuri; Mamanuga God nu nene
kawaya daganani wainapupu kwaewena ki pokere denai ka nu e nuwaiya badidi idiwana
wainapiyau ki mena nu makeya idiwomu ko eba nu midinuga kwakwarepunuga nuwaiya
taininiyau ki inako idiwomu.
13 Nu midinuga kwakwarepunuga nuwaiya taininiyau ki mena kwaigomu idiwomu
ki ka nu denai po bananapamu. Ko nu berokoi badidi kwaiwagamana waina-pemei ki
kuduba Mamanuga God e Keyai negebu ki kasiyarai pokaiya deni mena taisi kurakura-
pamu tainipamu poyo ki ka nu iya maramara idiwana kaiwana ki iyai aita ewa yadamu.
14 Iyapana gwedewau Mamanuga God e eya Keyai mu yabiritamiyau makeya makeya
kayatagamu ki ka mu Mamanuga God e munuiyoma mibai.
15 Mamanuga God e eya Keyai wi negebu ki ka eba wi kudu ki bigabigai ade kwaiwaga-
mana ki nana negebu. Pa mena. E Keyai pokaiya ka nu e eya munuiyoma mibai wenaigibi
ki pokere e Keyai ki kasiyarai pokaiya ka nu eyaka eyaka nu Kawainuga God inako parau-
pomu, iwogomu ke; 'Mamai, kau ka nau Mamai mibai'.
16 Mamanuga God e eya Keyai bauwena iyapana kaina nu keyainuga mete dibipupu ki
matara-piyau da nu Mamanuga God e munui-yoma idiwei,
17 ki pokere e ubupu e iyapanaiyoma mu puyomaga winepupu e eya bameya nakapupu
ki puyoi e nu mete negeni yadamu. Ko eba ki mena; E puyo Keriso kweyana ki nana
winepupu nakapupu ki puyoi mete kina ki e nu mete negeni yadamu. Keriso bita yo
midi makari bananapupu ki maba nu mete inako bananapamu ki ka aita ewa e esida
kawaiwena tondau ki wateya nu mete kina e mete ewapuru ika idiwomu.

Nu aita ewa Mamanuga God e taneya idiwomu

18 Nau inako wainapakani; Nu karako yewe wairau bita yo midi makari bananapemei
ki kuduba ka maraitau erida ko aita ewa Mamanuga God e taneya e gwede bagi kawaya
mosi matarapoto nu negeni ki ka kawaya esida.
19 Mamanuga God e munuiyoma nu watanuga matarapana negeyana marai bauwagana
ki nana ka e yamanai kuduba karako bagi ububuratagamu nawanai idiwu.
20-21 Mamanuga God e ebo nuwaiya badidi notapupu ki e kwaewena ki pokere gwedeg-
wede kuduba yewe wairau wenatagubu ki idiwono kaiwono da mu maramaga baiyagisi
ki ka mu popotagisi puwa-tagisi. Ki ka eba mu mubo nuwamugu puwatagamana ko
Mamanuga God e ebo wagubu ki makeya wenayagisi. Ko mara aita bauwagana da mu
inako eba puwatagamana ki nana ki nawanai mu karako idiwu. Mara ki baiyagisi ki
ka Mamanuga God e yamanai kuduba ki mo eba puwayagisi. E ubupu e munu-iyoma
nu rikanibu e eya taneya nakanibu idiwei ki maba ka e uburoto manako po kasiyarai e
yamanai kuduba umatapu dokodoko ki e rikapoto da mu mete kina e taneya bagi kawaya
inako idiwono.
22 Nu katainugu da Mamanuga God kunuma waira yamanapupu makeya yabadawa da
karako ka ridi munu wenapamana makarai wainapiyamu ki makarai maba ka e yamanai
kuduba ki mu mete wainapiyamu 'aige aige' tagamu idiwu.
23 Ko eba mu mena makaritagamu ko nu e Keyai pokaiya puyo yabiri wadimipi ragidai
ki nu mete kina nu rabinanugu makarigemei 'aige aige' inako iwegemei. Mamanuga God
ubupu nu kodanibu ki mibai e matara-pana ade gwede oragai nu umanibu dokodoko ki
kuduba e rikapana ki marai bauwagana ki nana ki nawanai nu idiwei.
24 Karako ka nu mibai ki nu yabunugere matarau eba empemei ko Mamanuga God
aita ewa gwede matara-wagana wagubu ki nu sumapemei. Nu sumanuga ki pokaiya ka
e iya waunai negebu manako gwede ewa bauwagana wagubu ki nawanai nu idiwei. E
gwede-gwede ki kuduba karako nu negebena kewowagubena ki ka nu gwede mo eba
sumampibena nawanai idimpibena,
25 ko karako ka nu gwede eba empemei ki bauwagana nawanai idiwei ki pokere nu eba
iyaruiyaruigomu ko kwarisigomu nawanai idiwomu.
26 Ki maba, nu nuwanuga notanuga ka kasiyarai pa mena ko Mamanuga God e eya Keyai
negebu ki nu waita-niyau ade toginiyau. Nu badidi maba Mamanuga God bameya waita
nene gurigurigamana ki nana ki nu nuga naigida eba katainugu. Ko e Keyai ki e madanai
ka daikere daikere ki pokere e nu nene uburau Mamanuga God kawareya kawareya
siyau. Nu mibi yadi ubumei Mamanuga God siyemei ki ka maraitau erida ko e eya Keyai
nu nene uburau nu nuwaboyanuga matarapiyau ade mibai 'ikui akui' Mamanuga God
kabuwapiyau ki ka kawaya esida eba iwagamana makai.

27 Mamanuga God e ka iyapana kuduba nu nuwanuga notanuga empiyau ki apunai ki
pokere e eya Keyai nu rabinanugu badidi waina-piyau ki e mete empiyau. Ade Mama-
nuga God e nuwaiya ki kuduba e eya Keyai ki mete kataiwena ki pokere e keyai ki nu nene
uburau Mamanuga God nuwaiya badidi wainapiyau ki makeya mena kawareya kawareya
e siyau.
28 Nu kataigibi wetawetara da Mama-nuga God e ebo nuwaiya winetapu nakatapu e
mena nota kwarikwarisi-piyamu ragidai ki mu bamamugu gwede ebo ebo baitagisi ki ka
Mamanuga God uburoto gwede ki kuduba wirapoto mu bagimaga nene taroto.
29 Iyapana gwedewau Mamanuga God ororeya mena ubupu mu winetapu ki ka e
ororeya mena mu e eya nene mete nakatapu kewowena da mu nuwamaga notamaga e
Gubagai nuwai notai ki maba wenawagana ki nana. Mu e munuiyoma inako idiwono ki
ka e munuiyoma ropani kawaya ki mu paunamugu ka e eya Gubagai yabiri uburono.
30 Iyapana gwedewau e eya nene winetapu ki mu nene e mete wagubu. Ade iyapana
gwedewau e mu nene wagubu ki ka e ubupu e eya yabuiya mu iyapana bagi supasupai
mete tadebu. Ade iyapana gwedewau e iyapana bagi supasupai tadebu ki ka e eya tanai
bagi kawaya ki mu mete tagebu.

Mamanuga God e Keriso pokaiya nu nota kwarikwarisiniyau

31 Nau suwagubuwani yau kuduba ki mibai nu wainapamu ki ka nu denai badidi
iwagamu? Mamanuga God nu nene uburau ki ka nima baiyagisi nu raruniyoto? Ki pa
mena.
32 Mamanuga God ubupu nu nene kwaewena ka kawaya daganani esida. E eya Gubagai
ki e eba wakitapupu ko e ubupu e Gubagai ki wadubu nu nene puyo tapu ki pokere
gwedegwede bagibagi kuduba ki e deni mena nu mete negeni.
33 Nima maba uburoto Mamanuga God winenibu ragidai nu wereyakauraniyoto yagisi
da nu paerenuga mete kina? Ki pa mena, mibai ka Mamanuga God e eya ubupu nu iyapana
bagi supasupai nidibu.
34 Nima maba uburoto e idai gurai nu naurinugu ugwadiniyoto ragiragi bita negeni? Ki
pa mena, mibai ka Keriso Iyesu e bauwena manako nu nene powena. Ko eba ki mena,
e ade iyawena kipu ubupu karako Mamanuga God e idai garu deneya tondau. E ka tawiri
ogayawa apunai ki pokere e nu nene uburau Mamanuga God bameya nu yonanuga wagau.
35 Keriso nu nota kwarikwarisiniyau ki pokere nima maba baiyagisi e nu nota kwarik-
warisiniyau ki notai meyoto puru ewanauwapoto? Bita nu puruniyoto bo? Midi makari
nu puruniyoto bo? Iyapana nu giriniyamu pasuniyamu ki mu ubumoto nu puruni-moto
bo? Wetei nu puruniyoto bo? Kaikayokayoi idiwomu ki nu puruniyoto bo? Berokoi ebo
ebo yabaranugu bauwagau ki nu puruniyoto bo? Bo po nu bamanugu baiyagisi ki nu
puruniyoto bo? Ae, pa mena. Gwede mosi inako ki eba baiyagisi Keriso nu nota kwari-
kwarisiniyau ki notai meyoto puru. Pa mena.
36 Yona yau nene ka Mamanuga God e okai wagubu ke;
‘Kau pokagere ka nu maramara kemora nawaru po yawateya iwei.
Iyapana naunuma kwaetagamu papa naumu ki maba nu bamanugu mu inako mete
kwaetagamu.’
37 Bita ebo ebo yau kuduba nu bamanugu bauwagau ki ka nu eba kekeraigemei ko nu
nota kwarikwarisi-niyau apunai ki e pokaiya ka nu wata-nugu mena ragiragi kawaya
ubumei.
38-39 Nau karako suwagani ki katai ka nau naigida mena kataisuwagubuwani wetawe-
tara yau kena; Nu Kaiwawonuga Keriso Iyesu nu nene kwaewena ki pokaiya ka Ma-
manuga God nu nota kwarikwarisiniyau ko e notai ki ka gwede mosi eba baiyagisi
bodapoto. Poyo bo iya bo kunuma aneyai bo kunuma kawakawai bo kunuma kasiyarai
bo kunuma kawareya esida bo waira kobaiya erida bo gwede mo karako bananapemei
bo mara ewa bananapamu bo Mamanuga God e yamanai marai kawai inako ki mo eba
baiyagisi e nu nota kwarikwarisiniyau ki notai meyoto puru. Ki pa mena.

9

Mamanuga God ade e iyapanaiyoma winetapu ragidai

1 Nau ka Keriso e nene ki pokere nau yona mibai mena suwagakani ko eba berasugakani.
Nau rabinaneya badidi sidiyau kabuwasiniyau ki ka Mamanuga God e eya Keyai Tanai
Bagi Kawaya ki e mete mibipiyau da nau eba berasuga-kani.
2-3 Nau nuwani notani maramara nau niya iyapananiyoma nau wenani eyaka mena
ragidai ki mu nuwaboya-maga wainapakani ade nau rabinani mu nene makariwa-
gau. Mamanuga God nau tagararasinibena ade nau wadisini-bena e gari tagaiya
kwenusinibena da ki pokaiya mu Keriso sumampena ki ka baganai.

4 Mamanuga God ubupu Diyu ragidai e ebo munuiyoma winetapu tadebu ade e eya
tanai bagi kawaya ki mu kawarimugu kawapu mete iwa. E gwaiyabai wagubu ki ka mu
nene ade e gorai oragai apunai Mosisi kwebu ki mu mete wadumupu. Mu e si badidi
maba tepapamana ki yawatai e mu kabuwa-tapu ade gwaiyaba ebo ebo ki e mete tadebu
kaimatana.
5 Diyu ragidai mu ripakwarakwaramuguma ka kunu kerarai ki ragidai. Keriso bauwena
iyapana kaina nu maba wenawena ki ka e mu kunumaga ki rabineya wenawena. Keriso e
ka gwedegwede kuduba ki debai. E ka ade nu Kawainuga God ki pokere e si nu maramara
esida mena tepapomu idiwomu. Ki mibai.
6 Mamanuga God ubupu Diyu ragidai mu bamamugu gwaiyabawena ki ka e paerepupu
mibai eba kwaewena bo? Ae, pa mena. Ko iyapana gwedewau kwakwarepu pokaiya
tawana Isiraero ragidai wenatagubu ki ka eba mu kuduba Mamanuga God mu winetapu
ragidai mibai.
7 Ade iyapana gwedewau mu kwakwarepumaga pokaiya oragai apunai Eburamu e
kunui rabineya wenatagubu ki ka eba mu kuduba oragai apunai Eburamu e momai mibai.
Pa mena. Mamanuga God ubupu apunu Eburamu sibu, wagubu ke; 'Kau gubagagi Aisiki e
mena ewai pokaiya ka kau sigi kawayagisi kawayayagisi.'
8-9 Yona ki ka keyakeyai, ko ki mibai ka yau kena; Mamanuga God ubupu apunu Eburamu
gwaiyabapupu, wagubu ke; 'Nau mara winepuwani tapuwani ki marai bai-yagisi ki ka nau
ade wirasugani bausugani manako kau wainagi Sera kau gubagagi wenapoto'. E inako
wagubu ki pokere apunu Eburamu e ewai kwakwarepu pokaiya wenatagubu ki ka eba mu
kuduba e ewai mibai. Pa mena. Iyapana gwedewau Mamanuga God e gwaiyabai wagubu
ki pokaiya wenatagubu ragidai ki mu mena ka oragai apunai Eburamu e ewai mibai.
10 Eba ki mena, ko keyakeyai mosi ka ade yau kena; Ridi Rebeka e gubaga-iyoma apeya
ki mu mamamaga ka eyaka mena nu ripakwarakwaranuga apunu Aisiki.
11-12 Ko ridi Rebeka e gubagaiyoma nasuruwa apeya mu nene Mamanuga God badidi
notapupu ki eba mu wenamaga pokaiya matarawagana ko e ebo nuwaiya wainapupu
baganai ki mena pokaiya matarawagana ki nana ka e ridi Rebeka sibu, wagubu ke; 'Tatai
uburoto e yowai bigabigai kwaeyogono.' Mu eba wenatagubu ade gwede bagi bo berokoi
mo eba kwaetagubu ki makeya ka Mamanuga God ridi Rebeka yona ki sibu manako ki
pokaiya ka nu kataigibi wetawetara da Mamanuga God eba mu upi badidi kwaetagubu
ki pokaiya mu mo e eya nene winepupu. E ebo nuwaiya wainapupu da baganai ki mena
pokaiya ka e inako kwaewena.
13 Mamanuga God e okai mosi wagubu ke; 'Nau apunu Diyaikapu nota kwarik-
warisipuwani ko apunu Iso e nau keipuwani.'
14 Mamanuga God e inako wagubu, ki pokere nu badidi iwagamu? E eba supasupai
kwaewena bo? Ae, pa mena. E supasupai mena kwaewena,
15 mibai ka e oragai apunai Mosisi yona yau sibu, wagubu ke;
'Nau iyapana gwedewau nuwanuwatamana wainapani ki nau mu nuwanuwatamani.
Ade nau iyapana gwedewau waitatamana wainapani ki nau mu waitatamani.'
16 E yona ki wagubu ki pokere nu kataigibi wetawetara da ki ka eba iyapana kaina
nu nubo nuwanugu wainapemei bo kwaigemei ki pokaiya Mamanuga God nu nene
kwaewagau ko ki ka e ebo nuwaiya nuwanuwaniyana wainapiyau ki mena makeya e
kwae-wagau.
17 Takari kawaya ka Mamanuga God tawana Idipi ragidai mu kawai-maga Pero e nene
oka tapu ade sibu wagubu ke; 'Kau apunu kawai uburana ki nana winenibuwani ki mibai
ka yau kena; Kau pokagere ka nau kasiyarani matarayagisi ade ki pokaiya ka nau sini
tawana tawana kuduba kawayayagisi kayayagisi.'
18 Ki pokere, Mamanuga God iyapana gwedewau nuwanuwa-tamana wainapiyau ki ka
e mu nuwanuwatamini ade gwedewau wagemamatagamana wainapiyau ki ka e uburoto
mu rabinamaga yadini ragiragi.
19 Wi mosi nau bani sidimuri, iwagi ke; 'Kau nuwegei ki mibai maba ki ka nu iyapana
kaina badidi maba Mama-nuga God e nuwaiya wainapiyau ki baibigapamu? E ebo
nuwaiya waina-piyau ki mena makeya wenawagau ki ka e badidi maba uburoto nu
nidiyoto wirawira?'
20 Wi mosi yona inako iwagi ki ka nau denai suwagani ke; 'Kabai, kau ka nima da kau
Mamanuga God siyei siyasiya?' Kurari yamanawagau apunai kurari mosi e ebo nuwaiya
wainapiyau ki makeya yamanapoto ki ka kurari ki eba uburoto yamana apunai ki siyoto,
yagisi ke; 'Kau gwede nana nau inako yamanasinibi?'
21 Kurari yamanawagau apunai nimadi yadini ki ka e ebo nuwaiya wainapiyau ki
makeya kwaeyagisi manako nimadi damu eyaka mena ki pokaiya kurari apeya yamana-
tamini; Mosi ka bagi kawaya poraga nene ko mosi ka eba bagi asusu yaba-yababa nene.

22 Nau kurari naureya suwagubuwani ki ka pa keyakeyai ko ki mibai ka yau kena;
Mamanuga God e nuwapupui ade e kasiyarai matarawagana ki nana ka e iyapana oragai
bigi kwaetagamawa ki denai bita mu tageyana ki nana waina-piyawa. Ko e ebo nuwaiya
wainapupu da baganai ki pokere mu bita wadamana yawateya kayatagamawa ki ka e
nuwai mu bamamugu pupuwagawa ki e wirapupu manako kwarisiwena bita tageyana
ki garugaru mu eba tagebu.
23 Ade e tanai bagi kawaya ki mete matarawagana ki nana ka e nu karako idiwei nu
nuwaboyanuga kawaya daganani wainapupu. E ebo nuwaiya wainapupu da baganai ki
pokere e ubupu nau karako suwagani yau kwae-wena; Nu gwedewau e ororeya mena
winenibu da nu e tanai bagi kawaya ki wadamana ki nana ki ka e nu tenibu manako e
tanai bagi kawaya ki awana maba nu kawarinugu kwebu wira.
24 Nu ka e iyapanaiyoma winenibu ragidai. E eba Diyu ragidai mu mena paunamugu nu
kwananibu ko iyapana kwaiyanai ragidai mu paunamugu ka e iyapana-iyoma nu mete
kwananibu.
25 Mama-nuga God e wagubu ki ka oragai apunai Oseya oka yau tapu, wagubu ke;
‘Iyapana gwedewau ki naiya nau iyapananiyoma mu eba tade-buwani ki karako ka nau
iyapananiyoma mu tadeyani.
Ade iyapana gwedewau ki nau eba nota kwarikwarisitamekeya ki karako ka nau ‘nota
kwarikwarisi-niyakani ragidai’ mu tadeyani.
26 Wata naiya nau iyapananiyoma mu eba tadebuwani wateya, wata eyaka mena ki
rabineya ka nau karako mu tadeyani suwagani ke;
Nau ka wi Mamaga God maramara tondakani apunai ade wi ka nau mununiyoma.’
27 Oragai apunai Aisaiya e ka tawana Isiraero ragidai mu nene ubupu e bonanai ragiragi
kawaya wagubu ke; ‘Mu ka ropani kawaya naya egi papateya eba iyabapamana makai ki
maba ko Mamanuga God mu eba ropani iya-tamini.
28 Mibai, madega kauwagau madega posiwagau ka Mamanuga God garugaru mena e
badidi wagubu ki kwaeyagisi iyapana kuduba bita tageni.’
29 Naiya mena ka apunu Aisaiya yona ade mosi wagubu ke;
‘Nu Kaiwawonuga Kasiyarai Kawaya Esida Apunai nu momonuguma dai eba kwanat-
apena nakatapena,
ki ka nu momonuguma ewa eba wenatagumpena,
ade tawana Sodomu yo Gomora gogatagubu ki maba nu mete inako gogaigumpena.’

Tawana Isiraero ragidai eba sumatagubu

30 Karako ka nu badidi iwagamu? Nau suwagani wainapumuri; Iyapana kwaiyanai
ragidai ki ka Mamanuga God e yabuiya supasupai idiwana ki nana ki yawatai mu eba
kwaenepamawa kwaetagamawa ko mu sumamaga mena pokaiya ka Mamanuga God mu
iyapana bagi supasupai tadebu.
31 Ko tawana Isiraero ragidai ki ka mu mubo kasiyara-maga pokaiya ka mu gora
ki makeya makeya wiwirapamawa da mu gora ki pokaiya Mamanuga God e yabuiya
supasupatagamana ki nana kwaetaga-mawa, ko mu mibai mo eba banana-mupu.
32 Mu badidi pokere mibai ki eba bananamupu? Ki mibai ka yau kena; Mu ka mu mubo
kasiyaramaga pokaiya kwaetagamawa ko eba mu sumamaga pokaiya Mamanuga God e
yabuiya supasupatagamana ki nana kwae-tagamawa. Iyapana ‘pisipisitamana bebedai’
ki kawareya ka mu pisipisitapu gwemupu manako madanai daikere sumupu.
33 Bebeda ki nene ka Mama-nuga God e okai wagubu ke;
‘Empumuri, nau tawana Saiyoni rabineya bebeda mo winepuwani kaupuwani.
Iyapana kaiwono manako bebeda ki pokaiya ka mu pisipisitamini gwepomoto.
Ko iyapana gwedewau e sumapomoto ki ka midimama mu eba waditamini. Pa mena.’

10

1 Kowaniyoma, nau naubo iyapananiyoma tawana Isiraero ragidai mu nuwaboyamaga
waina-pakani ade nau nuwani notani eyaka mena pokaiya Mamanuga God bameya mu
nene gurigurisugakani da e iya waunai mu tageni.
2 Mu Mamanuga God notapiyamu e nene ragiragi kawaya kwaetagamu ki nau yabunere
mu emitamakani ko mu mibai naigida eba kataitagubu were kwaetagamu.
3 Mamanuga God badidi maba iyapana tetamiyau e ebo iyapanaiyoma bagi supasupai
mu nakatamiyau ki yawatai mu eba kataitagubu ko mu mubo supasupatagamana yawatai
ki mena kwaenepiyamu. Nu Mamanuga God e yabuiya bagi supasupai idiwana ki yawatai
nu kabuwanibu ki mu eba mibimupu.
4 Oragai apunai Mosisi gora tapu ki pokaiya nu Mamanuga God e yabuiya bagi supasupai
idiwana ki marai ka ororeya mena kewowena. Keriso bauwena gora ki koritapupu ade

yawata waunai mo mebu da iyapana gwedewau e sumapomoto ki mena pokaiya ka
Mamanuga God uburoto e eya iyapanai-yoma bagi supasupai mu tadeni.
5 Iyapana gwedewau wainapiyamu da mu gora pokaiya Mamanuga God e yabuiya
supasupai idiwana ki nana ki mu nene ka oragai apunai Mosisi oka yau tapu, wagubu ke;
'Iyapana nima gora badidi wagubu ki makeya makeya kwaewagana wainapiyau ki ka e
gora kuduba ki kwaeyogono pokaiya tondono kaniyono.'
6 Ko nu sumanuga pokaiya Mamanuga God e yabuiya bagi supasupai idiwana ki nana ka
Mama-nuga God e okai mosi wagubu ke; 'Wi mo eba notapumuri iwagi ke; Iyapana nima
yaroto usi kunumau Keriso yadini kaworoto? Wi inako eba notapiyoi,
7 ade eba iwagi ke; 'Nima suroto uri waira kobaiya popai ragidai mu bama-mugu Keriso
yadini umunoto?'
8 Nu inako eba iwogomu ko Mamanuga God e okai wagubu ka yau kena;
'Mamanuga God e yonai ka wi bamagau, wi umunugau, ade wi rabinagau.'
Suma yonai yau mena ki nu dimaigemei iwei;
9 Iyapana nima e umunui pokaiya matarau wagau ke, 'Iyesu e ka nau Kaiwawoni', ade
e nuwai notai eyaka mena sumapiyau da Iyesu e ka powena ko Mamanuga God e ade
iyapupu kipu ubupu, iyapana nima inako notapiyau ki ka e iya waunai yadini.
10 Nu nuwa-nuga notanuga pokaiya sumaigemei ki pokaiya ka Mamanuga God nu
iyapana bagi supasupai nidiyau. Ade nu nubo umununuga pokaiya iwegemei da 'Iyesu
e ka nu Kaiwawonuga', nu inako iwegemei ki pokaiya ka e iya nu negeyau.
11 Mamanuga God e okai mosi wagubu ke; 'Iyapana nima uburoto nu Kaiwawonuga
sumapoto ki ka e midimama eba yadini ko mibai bananapoto.'
12 Yona ki ka Diyu ragidai ade iyapana kwaiyanai nu kuduba yonanuga mibai ka
Mamanuga God e yabuiya ka nu kuduba nu kiyabunuga eyaka mena. Iyapana kuduba
nu Kaiwawonuga eyaka mena ka e eya mena. Iyapana gwedewau e nene tagisi ki ka e
uburoto mu waditamini bagi.
13 Mamanuga God e okai mosi wagubu ke; 'Iyapana nima yagisi ke; 'Kaiwawoni ke, kau
iyasini', nima inako yagisi ki ka Mamanuga God uburoto e waitapoto manako iya waunai
kweyoto.'
14 Ko iyapana e eba sumapiyamu ki ka mu badidi maba waita nene e bameya tagisi? Ade
mu e yonai eba wainamupu ki ka mu badidi maba e sumapomoto? Ade iyapana dai ki e
yonai eba dimatogomono ki ka iyapana badidi maba e yonai ki wainapomoto?
15 Ade e sumapiyamu ragidai eba ubumoto dimatagamana ragidai winetamini tono-
tamini ki ka mu badidi maba kayatagisi e yonai dimatogomono iwono? Ki pa mena.
Mamanuga God e okai mosi wagubu ke; 'Mamanuga God e yonai bagi kawaya tagamu
ragidai bautagamu ki ka nu mamamaigamu.'
16 E yonai tagamawa ragidai mu bautagubu e yonai ki tagamawa ko tawana Isiraero
ragidai dai mena eba ropani yona ki mibimupu. Oragai apunai Aisaiya ki nene oka yau
tapu, wagubu ke; 'O, Kaiwawonuga, iyapana eba ropani kau yonagi iwagibi ki waina-
mupu sumamupu.'
17 Ko baganai, nu dimaigemei iyapana wainapiyamu ki mena pokaiya ka mu rabina-
mugu suma matarawagau. Ade nu badidi dimaigemei ki ka nu Keriso e yonai bagi kawaya
ki mena dimaigemei.
18 Nau karako wi manuniyani; Tawana Isiraero ragidai mu ka Mama-nuga God e yonai
eba wainamupu ki pokere mu eba sumatagamu bo? Pa mena, mu e yonai wainamupu
mibai ka Mamanuga God e okai wagubu ke;
'Nau yonani tagamawa ragidai mu kayatagubu tawana tawana kuduba, madega kauwa-
gau madega posiwagau nau yonani tagamawa iwa.
Mu badidi tagamawa ki yonai ka iyapana kuduba wainamupu gawarara.'
19 Nau wi ade manuniyani; Tawana Isiraero ragidai mu ka Mamanuga God e yonai eba
kataitagubu ki pokere eba sumatagamu bo? Pa mena. Mu e yonai kataitagubu mibai ka
oragai apunai Mosisi e takari kawaya yabiri ubupu wagubu ke;
'Iyapana kwaiyanai pa asusu idiwu ragidai ki ka nau yonani mu tadeyani manako mu
bamamugu wi nuwaroroiwagi.
Katai bamamugu pa mena ragidai ade notababa idiwu ragidai ki ka nau yonani mu
kataitagisi manako wi nuwaga mu bamamugu pupuyagisi.'
20 Ki eweya ka oragai apunai Aisaiya yabarayabara ubupu yona matarau wagubu ke;
'Iyapana nau kwaeneni eba kwae-tagamawa ragidai ki mu nau bananasinimupu,
ade iyapana nau nene eba tagamawa ragidai ki mu bamamugu ka nau matarasug-
ubuwani.'

21 E iyapana kwaiyanai ragidai mu nene inako wagubu ko tawana Isiraero ragidai mu
nene ka e wagubu ke; 'Mu waratamana ki nana ka nau maramara kemora nawaru mu
nawanamaga tondekeya ko nau umununi ki mu eba wadumupu ko mu gagayasinimupu.'

11

Diyu ragidai eba ropani Mamanuga God sumamupu

1 Nau karako wi ade manuniyani wainapumuri; Mamanuga God e eya iyapanaiyoma
Isiraero ragidai ki e deni mena mu tagararatapu kamaditapu bo? Ae, pa mena. E mu eba
kamaditapu. Nau Poru nau ka mibai tawana Isiraero ki taubanuwai mosi. Nau ripakwara-
kwarani ka oragai apunai Eburamu ade nau kununi ka Bendimani.
2 Mamanuga God e eya iyapanaiyoma ki e ororeya mena e eya nene winetapu ragidai ki
mu e eba kamaditapu. E okai rabineya oragai apunai Eraidiya nene badidi wagubu ki wi
kataigau. Mara mosi ka apunu Eraidiya ubupu manako Mama-nuga God genepupu da e
tawana Isiraero ragidai giritamana pasutamana ki nana sibu, wagubu ke;
3 'Kaiwawoni, tawana Isiraero ragidai ubumpu kau bonanagi wainapamawa tagamawa
ragidai kuduba namutampu gawarara. Mu kau tagararanimpu ade nu papa kau nene
puyo pasumei watai ki mu mete koritamupu. Karako nau niya mena tondakani kau yonagi
suwagakani ko mu ubumu nau mete susinimana po kwaetagamu.'
4 Oragai apunai Eraidiya inako wagubu ko Mamanuga God denai e badidi sibu? E sibu,
wagubu ke; 'Nau naubo iyapananiyoma momorapa Bara eba tepapiyamu ragidai kuduba
7,000 ki nau winetapuwani nau naubo nene nakatapuwani ika idiwu.' Mamanuga God e
ubupu oragai apunai Eraidiya inako sibu,
5 ko ki maba karako ka e mete ubupu e ebo iyapanaiyoma eba ropani inako mete
winenibu. Nu paere-nuga ki denai bita nubo wadamana ko nu bitanuga ki ka Mamanuga
God e rikapupu deni mena nu wadinibu bagi e eya nene nakanibu idiwei.
6 Nu eba gwede bagi mosi e nene kwaigibi da e ki denai nu winenibu e eya nene
nakanibu. Pa mena. Ko e ebo nuwaiya wainapupu da baganai ki pokere e inako kwaewena
manako deni mena nu wadinibu bagi. Nu gwede bagi mosi e nene kwaigumpena manako
ki denai e nu wadinibena bagi ki ka e ebo nuwai notai kawaya nu bamanugu ki mibai pa
mena kororai.
7 Karako badidi? Nau nidiyani wainapumuri; Tawana Isiraero ragidai mu mubo
kasiyaramaga pokaiya gwede kwaenepamawa iwa ki mibai mu eba bananamupu ko
mu paunamugu ka Mamanuga God nu winenibu ragidai eba ropani ki nu mena mibai
ki banana-mipi. Nu iyapananuguma dai ki ka mu wenagumaga bodamupu ki pokere
Mamanuga God mu nene wagubu ki mu eba wainamupu.
8 Mamanuga God e okai mu nene wagubu ke;
'E mu nuwamaga notamaga gudui umapu da mu katai mo eba kataitagisi,
ki pokere naiya mena idiwa kebomawa da karako ka mu yabu tamiyamu, yabu tamiyamu
ko gwede mo eba empiyamu;
Wainapiyamu, wainapiyamu ko mibai mo eba wainapiyamu.'
9 Oragai apunai Dewida e ka tawana Isiraero ragidai mu nene yona yau wagubu ke;
'Mu poragatagamu ki nau nuwaneya mu mamamamaga ki denkoe maba wirayagisi
mu muga waditamini ade mu kerapumugu pisipisitamini da mu gwepomoto bita
yadini.
10 Nau nuwaneya sisipu mu yabu-maga kenepoto da mu mibai eba empomoto ade mu bita-
maga kawarapiyamu ki mu tagamugu tauniyono da mu maramara dudutogomono
iwono.'
Oragai apunai Dewida mu nene inako wagubu,
11 ki pokere nau kawareya wi ade manuniyani; Diyu ragidai mu bigimaga pisipisitapu ki
ka mu deni mena gwemupu bo? Pa mena, mu eba deni mena gwemupu ko mu paeremaga
ki pokaiya ka Mamanuga God ubupu iyapana kwaiyanai ragidai iya tagebu da Diyu ragidai
nuwarorotagamana manako iya ki mete kwaenepamana ki nana.
12 Diyu ragidai bigitagamawa kebomawa ki pokaiya ka Mamanuga God wirawena
iyapana kuduba tawana tawana idiwu ki mu waditapu bagi. Diyu ragidai puyo naiya
wadumupu ki puyoi mu kaumupu manako mu paeremaga ki pokaiya ka Mamanuga God
ubupu puyo bagibagi iyapana kwaiyanai ragidai tagebu. Ko ki ka ade maraitau erida; Diyu
ragidai kuduba aita ewa mu notamaga wira-yagisi manako iyapana kwaiyanai ragidai
mete ewapuru dibipomoto ki makeya ka Mamanuga God e puyoi bagi kawaya esida ki
matarayagisi.

Iyapana kwaiyanai ragidai badidi maba iya wadumupu

13 Karako ka iyapana kwaiyanai ragidai wi yonaga nau suwagani; Wi nene ka Ma-
manuga God nau tonosinibu ki pokere nau e upi tegebu wi paunagau makeya makeya
kwaesugakani ki ka nau midimama eba wainapakani ko yabarayabara upisugakani.
14 Nau upini kwaesugakani ki pokaiya ka nau nuwaneya nau niya iyapananiyoma Diyu
ragidai mu rabinamaga tepapani da mu wi iyaga waunai ki empomoto ki ka mu dai mete
notamaga wirayagisi da Mamanuga God mu iyatamini.
15 E ubupu Diyu ragidai tagararatapu ki pokaiya ka e ade ubupu iyapana tawana tawana
kuduba naiya e iyaraiyoma idiwa ki mu wiratapu e eya iyapanai-yoma tadebu. Ko aita
ewa Diyu ragidai mete notamaga wirayagisi da Mama-nuga God mu ade tetamini e gari
rabineya nakatamini ki makeya ki ka gwe iyapana popai ragidai ade iya-tagubu kimpu
ubumpu ki maba.
16 Nau keyakeyai ki mo suwagani wainapumuri; Iyapana kokorau maura amotana
tepomoto puyo Mamanuga God kweyomoto ki ka kokora ki kuduba mete e nene. Ade ripa
mo witai Mama-nuga God nene ki ka ripa ki naurai ade ragai kuduba mete e nene.
17 Mamanuga God e ripa mewara-pupu ki ragai dai ka e purupupu isiya-pupu manako
ripa kudubai dai mu ragimaga ki e tepupu ripa mewarapupu ki naureya dibipupu manako
sidara-pupu siwisiwipupu. Ripa kudubai ki kena ka keyakeyai ko ki mibai ka wi iyapana
kwaiyanai ragidai. Ade ripa mewarapupu ki mete keyakeyai ko ki mibai ka Diyu ragidai.
Mamanuga God wi tenibu ripa mewarapupu ki naureya dibinibu da wi siwiga wenawena
manako karako ka wi ripa ki pokaiya iyaigubu ade ripa ki kasiyarai negeyau ki pokaiya e
naureya idiwu.
18 Ki pokere wi ripa mewarapupu ki ragai dai kaikira-tagubu emitamuri ki ka wi mu eba
wereyakauratamuri bo wi wiga yabara kawakawaraiwagi. Wi ka eba ripa ki witai da wi
yabara kawakawaraigamana ki nana ko wi ka pa ripa ki ragai. Wainapumuri; Ripa witai
uburau ripa naurai ade ripa ragai kuduba togipiyau, ko eba ripa ragai uburau ripa witai
ki togipiyau. Pa mena.
19 Ko wi bani inako wainapiyamu, iwagamu ke; ‘Mamanuga God ripa mewarapupu ki
ragai oragai dai puru-pupu da wata ki nu wadimipi.’
20 Ki mibai, ko ade wainapumuri; Diyu ragidai mu ka Mamanuga God eba sumamupu ki
pokere e mu purutapu, ade wi ka e sumamupu ki pokere mu watamaga ki e wi negebu
da wi karako e naureya idiwu. Ko e wi nene kwaewena ki pokaiya wi eba yabara
kawakawara-iwogoi ko Mamanuga God e kudeya wainapiyoi,
21 mibai ka ripa ragai gwiyapupu apunai wi gwiyaniyana ki nana ki kasiyarai e mete
wadubu.
22 Keyakeyai yau pokaiya ka nu kataigibi da Mamanuga God e ka bagi mena kwaewagau
ki apunai ko e ka ade bita ragiragi mete negeyau ki apunai. Diyu ragidai mu mubo
bigimaga pokaiya paeremupu gwemupu ki mu bamamugu ka e bita ragiragi tagebu ko wi
bamagau ka e bagi mena kwaewena. Wi e nuwaiya badidi wainapiyau ki mena makeya
makeya kwaiwogoi yamoi ki ka e bagi mena wi bamagau kwaeyogono yarono. Ko wi
paerepumuri ki ka e ripa ragai gwiyapiyau ki maba wi mete gwiyaniyoto.
23 Diyu ragidai mu suma-maga kauwena ki mu notamaga ade wirayagisi da mu sumato-
gomono ki ka Mamanuga God mu tetamini mu wata-maga oragai ki watamugu watamugu
dibidibitamini sidarapoto wenatagisi, mibai ka mu ade dibitamana ki kasiyarai e mete
wadubu.
24 Wi iyapana kwaiyanai ragidai ki wi ka ripa kudubai ragimaga purumupu ki maba. Ko
Mama-nuga God wi tenibu e eya ripai mewara-pupu ki naureya dibinibu wenaigubu. Wi
ka eba ripa ki e eya ragai ki pokere e wi tenibu inako dibinibu ki ka ragiragi kawaya ko
Mamanuga God e kasiyarai pokaiya ka e ubupu wi nene inako kwaewena. Ko Diyu ragidai
mu ka ripa mewarapupu ki e eya ragaiyoma kaikiratagubu ki pokere Mamanuga God ragai
ki ade tetamana ripa ki naureya ade dibitamana ki yawatai ka eba ragiragi.

Mamanuga God iyapana kuduba nu nuwaboyanuga wainapiyau

25 Kowaniyoma, nau yonani weke-wekei mosi karako suwagani wainapu-muri. Wi yona
yau wainapumuri ki pokaiya ka wi kataiwagi da wi wiga kataiga ka eba kawaya. Nau
yonani ka yau kena; Tawana Isiraero ragidai Mamanuga God tagararamupu wagema-
matagamu idiwu ki ka mu eba maramara inako idiwono kaiwono. Pa mena. Mamanuga
God uburoto iyapana kwaiyanai e ebo winetapu ragidai ki kwanatamini e gari rabineya
nakatamini kewoyagisi makeya ki ka Diyu ragidai mu notamaga mete wirayagisi da mu e
sumapomoto.
26 Mara ki makeya ka tawana Isiraero ragidai kuduba iya waunai yadini. Mamanuga
God e okai mu nene wagubu ke;
‘Nu Iya Negeyana Apunai tawana Saiyoni were baiyagisi.

E baiyagisi ki ka e oragai apunai Diyaikapu e momoiyoma ki mu paeremaga kuduba surupoto.'
Ade e okai mosi wagubu ke;
27 'Nau mu bigimaga surupani makeya ki ka nau gwaiyaba waunai mu tadeyani.'
28 Iyapana kwaiyanai ragidai wi iya waunai wadamana ki nana ka Diyu ragidai Mamanuga God e yonai bagi kawaya ki tagararamupu karako e iyaraiyoma idiwu. Ko Mamanuga God e ebo nuwaiya wainapupu da baganai ki pokere mu ripakwarakwaramuguma pokamugere ka mu ade Mamanuga God e kowaiyoma.
29 Mamanuga God e naiya mena iyapana gwedewau mu waditamana bagi ki nana winetapu ki ka e mu waditamini bagi, mibai ka e badidi gwaiyabawena ki e eba wirapoto ko makeya makeya kwaeyagisi.
30 Iyapana kwaiyanai ragidai wi ka naiya Mamanuga God e umunui kwenu-mupu. Ko karako ka Diyu ragidai e umunui kwenumupu manako mu paeremaga ki pokaiya ka Mamanuga God wi nuwanuwanibu ade wadinibu bagi.
31 Mamanuga God wi nuwanuwa-niyana ki nana ka Diyu ragidai karako e tagararamupu. Ko mu e tagararamupu ki pokaiya e ubupu wi nuwanuwanibu ki maba aita ewa ka e uburoto mu mete inako nuwanuwatamini.
32 Mamanuga God uburana iyapana kuduba nu nuwanuwaniyana ki nana ka e nu notanuga wirapupu da nu e umunui kwenupemei manako dibura maba rabineya idiwei.

Mamanuga God si tepapamu

33 Mamanuga God e bameya ka puyo ebo ebo posiwena uburau. E notai ade e katai ka kawaya daganani esida. E badidi notapiyau ade e badidi purupiyau ki ka iyapana nu kwaitana eba iwagamana mamatara makai. Ade e badidi kwae-wagau ki mibai ka iyapana kaina nu kwaitana eba kataigamu.
34 E okai mo wagubu ke;
'Iyapana nima Mamanuga God e nuwai notai kataiwena? Pa mena.
Iyapana nima Mamanuga God siyoto yadini supasupa. Pa mena.
35 Iyapana nima gwede mo Mamanuga God nida kwebu da e aita suruwa denai wirapoto kweyoto? Pa mena.'
36 Mibai e ka gwedegwede kuduba yamananibu ki apunai. E pokaiya ka gwedegwede kuduba matarawena ade e eya nene ka nu kuduba idiwei. Mama-nuga God tanai bagi kawaya apunai e si nu karako maramara esida mena tepapomu idiwomu. Ki mibai.

12

Nu Mamanuga God yabuiya badidi maba idiwomu

1 Ki pokere kowaniyoma, nau yonani yau ragiragi kawaya nidiyani ki wi wainapumuri; Mamanuga God nu kawaya daganani nuwanuwa-nibu ki pokere iyapana papa pasumu puyo Mamanuga God kweyamu ki maba ka wi mete kina karako wi iyaga kuduba e puyo kwemuri. Ko eba mu papa naumu ki maba wi iyaga e kwemuri ko wi nuwaga notaga eyaka mena e mena notapiyoi idiwoi da e wi mamamaga yogono ki ka wi puyoga mibai. Wi inako kwaiwogoi ki ka wi mibai Mamanuga God e si tepapiyamu.
2 Wi ka iyapana kaina ko wi kowaguma yewe wairau badidi maba kwaetagamu ki wi eba niniyatamiyoi ade mu kwaetagamu ki kawareya makeya makeya eba kwaiwogoi. Wi rabinagau Mamanuga God e gudui kwaipumuri da e wi notaga deni mena wirapoto manako wi iyaga oragai ki wi tagagau kayayagisi ade iya waunai ki baiyagisi wi rabinagau wata yadini. Wi inako kwaiwagi ki ka Mama-nuga God e nuwaiya badidi wainapiyau bagi ade e nuwaiya badidi mamama-piyau ade e empiyau da kewanai, e nuwai notai inako ki kuduba wi mete kataiwagi.
3 Mamanuga God nau puyoni deni mena tegebu ki pokaiya ka nau karako wi nidiyani wainapumuri; Wi eba yabara kawakawaraiwogoi ko Mamanuga God e iyapanaiyoma paunamugu wi eyaka eyaka wataga kabuwanibu ki wi wibo sumaga negebu ki pokaiya wi wiga rabinagau kwaenepumuri weupumuri empumuri.
4 Nau keyakeyai mo wi kabuwaniyani wainapumuri; Nu midinuga kwakwarepunuga ka eyaka mena ko nu idanuga bo nu kerapunuga bo nu yabunuga inako ki mu ka ropani kawaya, ade mu eyaka eyaka upimaga ka mete ebo ebo.
5 Ki maba, nu iyapana ka ropani kawaya ko Keriso nu tenibu e eya naureya nu dibinibu. E upi ebo ebo negebu ko e naureya ka nu kuduba ewapuru eyaka mena.
6 Mamanuga God nu eyaka eyaka wadinibu bagi puyo ebo ebo negebu ki pokere e puyo badidi negebu ki nu eba kaupamu ko e wadinibu bagi ki kasiyarai pokaiya ka nu makeya

makeya upigomu. Iyapana mosi Mamanuga God e bonanai wainapana wagana ki puyoi
wadubu ki ka e sumai ki kawayai makeya uburono dima-yogono.
7 E bigabiga upi kwaewagana ki puyoi wadubu ki ka e bigabiga upi kwaeyogono, ade e
iyapana kabuwa-tamana ki puyoi wadubu ki ka e iyapana kabuwatamono.
8 E iyapana togitamana kasiyara tageyana ki puyoi wadubu ki ka e upi ki kwaeyogono,
ade e iyapana werenatamana ki puyoi wadubu ki ka e eba kapoiyogono ko iyapana deni
mena waitatamono. E yabiyabiri uburana ki puyoi wadubu ki ka e eba pa tondono ko
ragiragi kawaya upiyogono, ade e iyapana nuwasiyasiya nene kwaetagamu ragidai ki
mu nuwa-boyamaga wainapana waitatamana ki puyoi wadubu ki ka e eba ungwero-
gweroroyogono ko ramataramata e kowaiyoma waitatamono.
9 Wi nuwaga notaga eyaka mena pokaiya deni deni nota kwari-kwarisiwogoi idiwoi ko
eba wi umunuga mena iwogoi. Berokoi kuduba ki wi deni mena tagararapumuri ko gwede
bagi kuduba ki wi wadumuri doko.
10 Wi ka Keriso e iyapanaiyoma ki pokere deni deni kwayuba kasiwara-iwogoi ade
wiwira kasiwaraiwogoi.
11 Wi nuwaga notaga eyaka mena Mamanuga God e upi kwaiwagamana notapiyamu ki
ka wi midiga eba toga-yagisi ko ragiragi kawaya upiwogoi nu Kaiwawonuga e bigabigai
kwaiwogoi.
12 Mamanuga God e puyo wi nene tapu nawanai idiwu ki mena wi notapiyoi mibi mama-
mai idiwoi. Bita midi makari ade nuwaboya wi bamagau baiyagisi ki ka wi kwarisiwagi
wi watagau mena idiwoi ade maramara Mamanuga God bameya guriguriwogoi.
13 Mamanuga God e iyapanaiyoma dai ki mu gwede-gwede nene babatagamu emitamuri
ki ka wi mu waitatamuri, ade iyapana kudubai dai ki wi bamagau baitagisi ki ka wi mu
diriwamaga kwaiwagi waitatamuri.
14 Iyapana dai baitagisi wi girinimoto pasunimoto ki ka wi denai eba kwaiwagi ko
Mamanuga God simuri da e mu waditamini bagi.
15 Iyapana mosi mamamawagau ki ka wi e mete dibipu-muri mamamaiwagi, ade
iyapana mosi yadi kirau ki ka wi e mete dibipumuri ewapuru yadi wadumuri.
16 Eba nuwarara tagarara idiwoi ko kwayuba kasiwaraiwogoi idiwoi, ade eba wi
yabiyabiri upi wadumupu ki pokaiya yabara kawakawaraiwogoi ko kwarisiwagi bigabiga
upi ki mete kwaiwogoi. Wi eba notapiyoi da gwedegwede kuduba ki wi kataigubu
kewowena. Wi inako eba notapiyoi.
17 Iyapana mosi baiyagisi wi girini-yono pasuniyono ki ka wi denai berokoi mo e bameya
eba kwaiwagi. Iyapana badidi wainapiyamu da bagi supasupai ki mena wi makeya
makeya kwaiwogoi.
18 Wi iyapana kuduba mete ewapuru nuwabagi rabineya idiwana ki nana ka wi naigida
mena idiwoi kwaenda nuwabagi ki wi pokagere giriyagisi ewanauwayagisi.
19 Kowaniyoma, nau nidiyani wainapumuri; Iyapana bera berokoi wi bamagau kwae-
tagisi ki ka wi wiga eba ubumuri ki denai kwaiwagi ko mu badidi kwaetagubu ki wi
Mamanuga God e idai rabineya nakapumuri da e eya nuwapupui ki uburoto denai kwae-
yagisi. Mamanuga God e okai mosi wagubu ke; 'Nu Kaiwawonuga wagau; Iyapana berokoi
kwaetagamu ki bimbinai kwaesugana apunai ka nau ade bita mu tageyana apunai ka mete
nau.'
20 Wi wiga denai eba kwaiwagi ko Mamanuga God e okai mosi badidi wagubu ki mena
kwaiwagi. E okai ki wagubu ke; 'Kau iyaragi wetei meyau ki kau e bani kwei, ade e awana
gobai wagau ki kau e awana mete kwei. Kau inako kwaenuwagi ki kau mata omakai
yabere yabere ki maba e debaiya nakapiyei urau da e midimama yadini.'
21 Berokoi wata eba kwemuri kwaenda e rauruniyoto ko wi bagi mena pokaiya berokoi
raurupumuri.

13

Waira yau kodirerei mu kobamugu idiwana ki nana

1 Wi kuduba waira yau kodirerei ragidai mu umunumaga wadoi mibai ka waira yau
kawakawai mu ka eba mu mubo kasiyaramaga pokaiya upi ki wadumupu ko Mamanuga
God ubupu mu upimaga ki tagebu. Tawana tawana kodirerei kuduba ka Mamanuga God
mu nakatapu,
2 ki pokere iyapana gwedewau waira yau kodirerei tagarara-tamiyamu ki ka Mamanuga
God badidi kwaewena ki mu mete tagararapiyamu manako ki pokaiya ka mu muga midi-
maga pasumu.
3 Iyapana gwedewau bagi mena kwaetagamu ki ka mu kawakawai ragidai ki mu
kudumugu eba wainapomono. Ko iyapana gwedewau berokoi kwaetagamu ki ka mu

kawakawai ragidai mu kudumugu mete wainapomono. Ki pokere nau suwagani waina-pumuri; Wi kawakawai ragidai ki mu kudumugu eba waina-pamana wainapiyamu ki ka wi bagi mena kwaiwogoi idiwoi manako kawakawai ragidai ki wi eminimoto wi werega tagisi.

4 Waira yau kodirerei ragidai mu ka wi bagiga nene Mama-nuga God upi ki tagebu. Ko wi gwede mo berokoi kwaiwagi ki ka wi kawa-kawai ragidai ki mu kudumugu wainapiyoi mibai ka mu audamaga pa asusu eba temupu. Mu ka Mamanuga God e bigabigaiyoma iyapana wade supasupatamana ki nana nakatapu ki pokere iyapana gwedewau bera berokoi kwaetagisi ki ka kawakawai ragidai ki ubumoto denai bita mu tageni.

5 Ki pokere waira yau kawakawai ragidai mu kobamugu idiwoi ade mu umunu-maga wadoi. Eba mu bita negemana ki kudumugu wainapiyoi were umunu-maga wadoi ko wi rabinagau nidiyau wirawira ki kabuwaniyana da wi ka baganai ki pokere wi inako kwaiwogoi.

6 Ade waira yau kodirerei mu bamamugu wi wairaga ki denai takesi mete tamoi. Mu upitagamu ki ka mu Mamanuga God e upi kwaetagamu ki pokere wi takesi mu bamamugu tamuri ki ka supasupai kawaya.

7 Gwedegwede kuduba kawakawai ragidai mu nene ki wi mu tagemuri; Wi wairaga denai takesi tamana tagisi ki wi takesi tamuri ade mu denai mosi wadamana ki nene tagisi ki wi ubumuri mu tagemuri. Wiwiratamana ragidai ki wi wiwira-tamiyoi ade simaga tepapamana ragidai ki mu simaga wi tepapiyoi.

Nu deni deni waita kasiwaraigomu

8 Iyapana gwede mosi negebu ki suruwai kau bamageya tondau ki kau denai garugaru mena wirapi kwei ko eba nawananugowa ewa kweyana ki nene notapiyowa tondowa. Kau eyaka mena yau mena kwaenuwagi; Kau waretagi mete deni deni nota kwari-kwarisigamana ki notai notapiyowa, mibai ka iyapana nima e waretai nota kwarik-warisipiyau ki ka e gora kuduba badidi wagubu ki makeya makeya mete kwaewagau.

9 Gora ka ropani kawaya. Gora mosi wagubu ke; ‘Ridi yo apunu, wi eba rauru kawakawara kasiwaraiwagi.’ Ade mosi wagubu ke; ‘Kau waretagi eba mini poyo.’ Ade mosi wagubu ke; ‘Kuwa eba kwaenugowa.’ Ade mosi wagubu ke; ‘Gwedegwede kau waretagi nene ki kau eba yabu gedegedepi.’ Gora yau ade dai mete uburau ki mu kuduba ka baganai ko mu kuduba ka gora kawaya karako suwagani yau rabineya; ‘Kau kiya nene wainapiyei ki maba kau kowagiyoma mu nene mete wainapiyowa nota kwarikwarisitamiyowa.’

10 Ki pokere iyapana nima e waretai nota kwari-kwarisipiyau ki ka e berokoi mosi e waretai bameya eba kwaeyagisi. E waretai nota kwarikwarisipono tondono ki pokaiya ka e gora kuduba ki mibai mete matarapiyau ki kena.

11 Wi deni deni inako nota kwari-kwarisigamana idiwana ki mibai ka wi kataigau da mara rogobiwagau. Wi oro wadamu ragidai karako yabuiwagi kimuri ubumuri mibai ka wi Iyesu wauneya sumamupu makeya ki ka e iya waunai negeyana ki marai rowarowaitau ko karako ka mara ki wana rogobiwena nu bamanugutau yewena.

12 Nawaru dumai tarana kwaewagau. Sisipu waunitau kewoyagisi ki pokere sisipu berai kuduba ki nu deni mena kama-damu manako piyara ragidai bidara eba wadamana tatamai umamu ade ta yo auda mu idamaga tepiyamu ki maba ka nu mete kina tanai ki tatamai mena yadamu umamamu.

13 Nu ka nawarau idiwei ragidai ki pokere nu gwede mosi sisipu gwaiya eba wekepamu ko bagi supasupai mena kwaigomu. Iyapana poraga kawareya awana suwakarai kubamu yabaramaga babawagau bo taku maba igida yauda asusu iwu bo midimama berai ebo ebo kwaetagamu bo yawiratagamu bo nuwarorotagamu, bera kudubi kwaki inako ki mo nu eba kwaigomu.

14 Ko nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e iyai ki wi wadumuri sipuma bo goragora umemei ki maba wi naurigau umamuri. Wi midiga kwakwarepuga taininiyau poisiyasiyai wainapiyamu ki diriwai wi eba kwaiwogoi ko nota ki kuduba deni mena wi tagagau kwenupu-muri notagogapumuri.

14

Nu sumanuga eyaka mena ragidai eba tadeyamu siyasiya

1 Iyapana mosi e sumai eba kawaya wi bamagau baiyagisi ki ka wi e diriwai kwai-wagi bananapumuri ko eba e badidi wainapiyau kaisiwagau ki pokaiya e empumuri wereyakaurapu-muri.

2 Iyapana mosi sumawagau e sumai ki pokaiya ka e kaisi eba kwae-wagau ko e bani asusu
kupau. Ko iyapana mosi e sumai ka eba kawaya ki pokere e bani dai kaisipiyau manako
kusura mena kupau.
3 Papa yo bani asusu kupau apunai ki eba uburoto e waretai kaisi kwaewagau apunai
ki wereyakaurapoto. Ade kaisi kwaewagau apunai ki eba uburoto e waretai papa yo bani
asusu kupau apunai ki pari wirawirapoto siyoto, yagisi ke; 'Kau paerepiyei.' E inako eba
yagisi mibai ka Mamanuga God e yabuiya ka e waretai ki baganai.
4 Kau waretagi kau biga-bigagi apunai maba tondibena ki kau e pari wirawirapena
ka baganai. Ko karako ka e apunu kawai mosi e bigabigai kwaewagau ki pokere kau
uburana e pari wirawirapana ka eba baganai. Kau waretagi supasupai kwaewagau bo
paerepiyau ki e kawai e mena uburoto e kabuwapoto. Ade nu kataigibi kewo-wena da nu
Kaiwawonuga e madaneya uburau e togipiyau ki pokere e eba paerepoto.
5 Iyapana mosi e ebo notai pokaiya wainapiyau da Mamanuga God e si tepapamana
marai ka mara kawai eyaka mena ko ade iyapana mosi e wainapiyau da Mamanuga God e
si tepapamana marai ka mara asusu. Ki ka eba gwede mete kina, ko mu eyaka eyaka ka mu
mubo notamaga pokaiya naigida mena notapomono wetawetara were kwaetogomono.
6 Iyapana nima mara eyaka mena ki nene wainapiyau ki ka e Kaiwawonuga wiwirapana
ki nana inako kwaeyogono. Ade iyapana nima papa yo bani asusu kupau ki e mete kina
ka nu Kaiwawonuga wiwirapana ki nana inako kwaeyogono mibai ka e bani ki kuduba
nene Mamanuga God paraupiyau. Iyapana nima bani dai kaisipiyau ki e mete kina ka nu
Kaiwawonuga wiwirapiyau ade Mama-nuga God paraupiyau.
7 Iyapana mosi e notai eba yogono ke; 'Nau naubo nene mena tondoni,' bo yogono ke;
'Nau naubo nene mena posugani.' E notai inako eba yogono.
8 Nu idiwei ki ka nu Kaiwawonuga e nene idiwei ade nu popoigamu ki ka nu mete
Kaiwawonuga e nene popoigamu. Ki pokere, nu iyaiya idiwomu bo nu popoigamu ki ka
asusu, mibai nu ka Kaiwawonuga e nene.
9 Keriso e ka iyapana iyaiya ade popai kuduba nu ewapuru Kaiwawo-nuga uburana ki
nana powena ade iyawena kipu ubupu,
10 ki pokere kau nima kusura mena kupei ki kau gwede nana uburei kau waretagi
pari wirawira-piyei? Ade kau nima papa yo bani asusu kupei ki kau gwede nana uburei
kau waretagi wereyakaurapiyei? Nu kuduba ka aita ewa Mamanuga God e yabareya
ubumamu manako e uburoto e idai gurai nu kuduba naurinugu ugwadini-yoto ragiragi.
11 Mamanuga God e okai wagubu ke;
'Nu Kaiwawonuga wagau; Nau ka maramara tondakani apunai ki pokere nau suwagakani
ka mibai;
Iyapana kuduba nau yabaraneya kwarisitagisi mu ramatamaga kawareya ubumoto man-
ako mu umunumaga pokaiya tagisi ke;
Kau mena ka Mamanuga God mibai.'
12 Mamanuga God e okai inako wagubu ki pokere wainapumuri; Mara baiyagisi da nu
kuduba Mamanuga God e yabareya ubumamu manako nu eyaka eyaka badidi
kwaigemeya ki nu e matarau siyamu ko mo eba wekepamu.
13 Ki pokere wainapumuri; Naiya ka nu kowanuguma mete idanuga gurai deni deni
ugwe kasiwaraigemeya idiweya ko karako ka nu bera ki kamadamu manako nota yau
mena notapomu; 'Nau badidi kwaesugakani ki pokaiya nau waretani pisipisipakani
da e sumai nau pokanere giriyagisi ki ka nau badidi kwaesugakani ki kuduba e nene
kamadani.'
14 Nau ka nu Kaiwawonuga Iyesu e naureya tondakani ki pokere nau kataisugubuwani
wetawetara da bani kuduba ki mo eba bigibigi. Ko iyapana mosi e rabineya wainapiyau
da bani mosi ka bigibigi ki ka e mena bameya ka bani ki bigibigi.
15 Ki pokere wi kowaguma bani kaisimupu ki bani wi mu yabumugu kupumuri emi-
nimoto manako mu sumamaga ki pokaiya giriyagisi ki ka wi kowaguma ki wi eba nota
kwarikwarisitamiyamu ko wi mu giritamiyamu. Keriso mu nene mete powena ki pokere
wainapumuri; Wi bani kupamana da ki pokaiya wi kowaguma mu iyamaga giriwagana
kudeya ki ka wi naigida mena empiyoi popo were kupoi kwaenda mu iyamaga giriyagisi.
16 Gwedegwede kuduba wi wiga wainapiyamu da baganai ki wi mu yabumugu naigida
mena notapiyoi were kwaiwogoi kwaenda mu ubumoto wi upiga badidi kwaigubu ki
berokoi siyomoto.
17 Nau yona mibai wi nidiyani wainapumuri; Nu Mamanuga God e gari rabineya
kaiwana idiwana ki ka eba nu bani kupemei bo kaisipemei bo awana kubemei bo eba
kubemei ki pokaiya da nu ki kawareya iwogomu. Ko ki ka Mamanuga God e eya Keyai
Tanai Bagi Kawaya negebu da nu bagi supasupai nuwabagi rabineya mibi mamamai
idiwana ki nana ki mena pokaiya.

18 Iyapana gwedewau Keriso e nene inako kwaetagamu idiwu ki ka Mamanuga God mu
mamamamaga yagisi ade mu kowamuguma ki mete mu weremaga tagisi.
19 Ki pokere wainapumuri; Nu nuwanuga notanuga eyaka mena ki pokaiya nu
kowanuguma mete deni deni togi kasiwaraigomu da nu ewapuru mena nuwabagi ra-
bineya idiwomu.
20 Mamanuga God gwede bagi kawaya wi nene kwaewena ki wi eba bani kupamana
bo eba kupamana ki yonai pokaiya giripumuri pasumuri. Bani kuduba ka bagi mena
nu kupamana ki nana ko nu bani ki kupamu manako ki pokaiya nu kowanuguma
pisipisitamamu da mu sumamaga kauyagisi ki ka nu paerepemei.
21 Nu supasupai kwaiwagamana ka yau kena; Kau waretagi papa kupana bo awana
'waeni' kubarana ki e wainapiyau da ki ka eba baganai ki kau e yabuiya papa ki eba kupi
ade awana 'waeni' ki mete eba kubari kwaenda e sumai ki pokaiya kauyagisi.
22 Ki pokere kau nima wainapiyei da kau papa bo bani asusu kupana, ki ka baganai kau
kupi. Ade kau nima wainapiyei da kau kaisigi mete kina, ki ka mete baganai kau kaisi
tondowa. Ko kau badidi wainapiyei ki kau rabinageya mena notapiyowa Mamanuga God
mena sumapiyowa were kwaenugowa ko eba kau waretagi kau kwaenugei ki kawareya
e mete kwaewagana ki nana siyowa. Iyapana nima e rabineya eba siyau wirawira ade
e badidi wainapiyau baganai ki e makeya makeya kwae-wagau ki ka e mibi mamamai
tondono.
23 Ko iyapana nima e notai apeya apeya pokaiya bani kupau ki ka Mamanuga God
uburoto e siyoto, yagisi ke; 'Kau paerepipi', mibai ka e bani kubabu ki ka eba e sumai
pokaiya bani ki kubabu ko e notai apeya apeya pokaiya kubabu. Gwedegwede kuduba
nu sumanuga pokaiya eba kwaigemei ki ka nu Mamanuga God e yabuiya paerepemei.

15

1 Nu gwedewau sumanuga kawaitau ki ka nu kowanuguma sumamaga eba kawaya ki
mete waita-tamomu mu bitamaga kawarapomu. Nu ka eba nu nubo iyanuga nene mena
wainapomu,
2 ko nu kowanuguma mu bagimaga nene ade mu sumamaga kawayawagana ki nana ka
nu bagi mena mu bamamugu kwaigomu togitamomu.
3 Keriso e ka eba e eya iyai nene waina-pupu ko Mamanuga God e okai Keriso nene
wagubu ke; 'Iyapana wereyakaura yonai kau nidiyamu ki wirawena nau bamaneya
bauwena.'
4 Mamanuga God e okai kuduba naiya mena okamupu ki ka yawata supasupai nu
kabuwaniyana ki nana okamupu. Nu giruru kobaiya teteigamu ki ka Mamanuga God e
okai ki nu toginiyono kasiyara negeyono da nu buridere baigamana puyo ewa wadamana
nawanai idiwei ki mena notapomu kaiwomu.
5 Nu giruru kobaiya teteigemei kaiwei ki ka Mamanuga God nu toginiyau ade kasi-
yara nu negeyau. E karako wi waitaniyoto kasiyara negeni da Keriso Iyesu keyakeyai
kwaewena ki wi kataiwagi wetawetara ade makeya makeya kwaiwagi manako wi nuwaga
notaga ewapuru eyaka mena idiwoi.
6 Wi inako idiwoi ki ka wi ewapuru mena wi bonanaga eyaka mena pokaiya nu
Kaiwawonuga Iyesu Keriso e yo nu Mamanuga God e si esida mena tepapiyoi idiwoi.
7 Keriso wi eba tagararanibu ko wi diriwaga kwaewena ki maba wi mete kina wi
kowaguma eba tagararatamiyoi ko mu diriwamaga kwaiwogoi da ki pokaiya ka Ma-
manuga God e si kawaya-yagisi.
8 Nau nidiyani wainapumuri; Naiya takari kawaya Mamanuga God nu ripakwarak-
waranuguma gwaiyabatapu ki mibai wenawagana ki nana ka e Keriso tonopupu Diyu
ragidai mu bigabigamaga kwaewagana ki nana bauwena.
9 E bauwena ki pokaiya ka Mamanuga God iyapana kwaiyanai ragidai mete kina
nuwanuwatapu da mu ki pokaiya e si esida tepapamana ki nana. Mamanuga God e okai
wagubu ke;
'Nau iyapana kwaiyanai ragidai mu paunamugu kau parauniyoni ade kau sigi umayo
pokaiya esida tepaponi.'
10 Ade wagubu ke;
'Iyapana kwaiyanai ragidai, wi ubumuri Mamanuga God e iyapanaiyoma winetapu
ragidai mete dibipiyoi ewapuru mena mamamaiwogoi.'
11 Ade wagubu ke;
'Iyapana kwaiyanai ragidai kuduba, nu Kaiwawonuga e si wi esida mena tepapiyoi,
ade iyapana kuduba tawana tawana idiwu, wi umayo pokaiya e mamamapiyoi.'
12 Ade oragai apunai Aisaiya oka mo inako okapupu, wagubu ke;

‘Apunu Diyesi e momai mosi aita ewa wenayagisi manako Mamanuga God e tepapoto da e iyapana kwaiyanai ragidai kuduba mu yabaramugu uburoto kaiwawo-yagisi.
E pokaiya ka mu mete kina iya ewa wadamana ki nawanai idiwono.’
13 Wi puyo aita ewa wadamana nawanai idiwu ki apunai ka Mamanuga God. Ko e karako waitaniyoto wi sumaga pokaiya mibi mamamai ade nuwabagi negeni da wi puyo ewa wadamana notapiyamu nawanai idiwu ki notai e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki kasiyarai pokaiya wi rabinagau kawayayogono yarono da posiyagisi siwagapoto.
Apunu Poru oka yau gwede nana okapupu?
14 Kowaniyoma, nau wi nene pore eba wainapakani; Wi ka gwedegwede supasupai mena kwaiwagamu ragidai. Gwedegwede kuduba ki wi kataigubu kewowena ade katai ki pokaiya wi deni deni kabuwa kasiwaraigamana ki mete baganai.
15 Ko nau oka yau pokaiya yona dai wi kawareya ade wainapa-mana ki nana ragiragi kawaya nidiyakani ki mibai ka Mamanuga God nau wadisinibu bagi ade upi bagi kawaya yau winepupu puyo tegebu,
16 da nau Keriso Iyesu e bigabigai kwaesugana iyapana kwaiyanai ragidai mu bamamugu upisugana ki nana. Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ubumu e bigabigai kwaetagamu papa pasumu puyo kweyamu ki maba ka nau mete inako uburakani e yonai bagi kawaya iyapana kwaiyanai ragidai mu bamamugu dimasugakani da mu mubo iyamaga puyo maba deni mena e kweyomoto. Nau nuwaneya ka Mama-nuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki mu winetamini Mamanuga God nene nakatamini da Mamanuga God e eya uburoto mu puyomaga ki eba tagarara-poto ko mibipoto yadini.
17 Nau Keriso Iyesu e naureya tondakani ki pokere nau yabarayabara uburakani Mamanuga God e bigabigai kwaesugakani.
18-19 Nau naubo badidi kwaesugakani ki yonai nau eba suwagakani ko Mamanuga God e eya Keyai ki kasiyarai pokaiya nau badidi dimasugekeya bo matakira ebo ebo kwaesugekeya da ki pokaiya Keriso bauwena iyapana kwaiyanai ragidai mu notamaga wirapupu da mu Mamanuga God e umunui wadumupu ki mena yonai nau yabarayabara uburakani suwagakani. Nau natere Diyerusaremu rabineya dimasugekeya yabedekeya da karako tawana Irurukamu rabineya bausugubuwani ki ka nau Keriso e yonai bagi kawaya ki mena dimasugakani umakani.
20 Nau notani kawaya maramara notapakani umakani ka yau kena; Iyapana gwedewau Keriso e yonai eba wainamupu kataitagubu ki mu bamamugu ka nau nuwaneya kaya-sugana e yonai bagi kawaya ika dimasugana ki nana wainapakani. E yonai wainamupu kataitagubu ragidai ki mu bamamugu ka nau eba kayasugana wainapakani kwaenda iyapana mosi bebeda ororeya mena kaupupu e bebedai ki kawareya nau bebeda ade kaupani.
21 Mamanuga God e okai mosi wagubu ke;
‘Iyapana gwedewau e yonai eba tademupu ragidai ki mu yabumaga payagisi mibai empomoto.
Ade e yonai naiya eba wainamupu ragidai ki mu ka e yonai waina-pomoto mete kataitag-isi.’

Apunu Poru natere Roumi kayawagana wainapupu

22 Ki pokere kowaniyoma; Nau mara ropani kawaya wi bamagau ika bausugana wi em-iniyana ki nana waina-pekeya ko gwede mosi nau yawatani maramara bodabodapiyawa.
23 Ko karako tawana yau rabineya ka nau upini kuduba kewowena ade nau kwamura ropani kawaya nu taganugu kayawena ki nau wi eminiyana ki nana mete wainapekeya,
24 ki pokere nau waunitau tawana Sipeini kayasugani ki ka nau kaniyoni da wi daiyoga ika mete bausugani. Nau nota yau wainapakani; Nau mara dai wi mete ika idiwomu da ewa ki ka wi nau waitasinimuri tonosinimuri da nau tawana Sipeini kayasugani.
25 Ko naiya ka nau Mama-nuga God e iyapanaiyoma natere Diyerusaremu rabineya idiwu ki mu bigamaga mo kwaesugani.
26 Iyesu sumapiyamu Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai tawana Makedoniya yo tawana Akaiya rabineya idiwu ki mu mubo nuwamugu bowa madai dai kwanamupu Mamanuga God e iyapanai-yoma natere Diyerusaremu rabineya wetei idiwu ki puyo mu tagemana ki nana wainamupu.
27 Mu mubo nuwa-mugu wainamupu da baganai ki pokere mu inako kwaetagubu. Ko nau nidiyani wainapumuri; Diyu ragidai mu poka-mugere ka iyapana kwaiyanai iya wadumupu ki pokere mu iya wadu-mupu ki denai mu mubo gwedegwede-maga dai tepomoto Diyu ragidai puyo tageni ki ka supasupai bagi kawaya.
28 Tawana Makedoniya yo tawana Akaiya ragidai puyo kwanamupu nau idaneya nakamupu ki nau yadani kayasugani Mamanuga God e iyapanai-yoma natere

Diyerusaremu rabineya idiwu ki tageyani were ewa ka nau ade kirani uburani manako
tawana Sipeini kayasugani kaniyoni da wi bamagau ika mete bausugani wi eminiyani.
29 Nau kataineya da nau ika bausugani ki ka Keriso nau pokanere kawaya daganani wi
wadiniyoto bagi.
30 Kowaniyoma, nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e pokaiya ade Mamanuga God e Keyai nu
deni deni nota kwarikwarisigamana notai negebu ki pokaiya ka nau karako geneniyakani
da wi nau waitasinimuri Mamanuga God bameya nau nene ragiragi kawaya guriguriwagi.
31 Guriguriwogoi da Mamanuga God nau kwayubasiniyono da nu sumanuga eba
sumatagamu ragidai tawana Diyudiya rabineya idiwu ki mu eba baitagisi nau girisin-
imoto. Ade guriguriwogoi da Mamanuga God e iyapanaiyoma natere Diyerusaremu
rabineya nau upi badidi kwaesugoni ki mu eba tagararapomoto ko mibi-pomoto.
32 Mamanuga God e waina-piyau da baganai ki ka nau upi ki kewopani manako ewa
wi bamagau mibi mamamai ika bausugani kasiyara yadani were ewa ade kirani uburani
kayasugani.
33 Nau nuwaneya ka nu nuwabagi negeyau apunai Mamanuga God maramara wi
kwayubaniyono tondono. Ki mibai.

16

Apunu Poru iyapana parautapu

1-2 Iyesu sumapiyamu Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai ika tawana Kenkiriya
rabineya mu waita-maga ridai mosi si ka Pibi e werei nau suwagakani. E berai ka bagi
kawaya ki pokere e wi bamagau baiyagisi ki ka wi e eba tagararapumuri ko nu Kaiwawo-
nuga e si pokaiya e diriwai kwaiwagi. Nu Iyesu sumapemei ragidai inako kwaigamana ki
nana. Ridi Pibi e ka iyapana ropani kawaya waitatamiyawa ade nau mete waitasinibu ki
pokere e wi bamagau baiyagisi ki ka wi e denai waitapumuri.
3 Ridi Pirisira e nobomoi Akwira mete kina nau parauni yau mu tade-muri. Mu ka nau
mete upinuga eyaka mena Keriso Iyesu e upi kwaigemei ragidai.
4 Mu nau waitasinimawa ki pokaiya waunitau popotagamana kwaetagubu ki pokere
nau mu parau-tamakani. Eba nau mena mu parau-tamakani ko iyapana kwaiyanai ragidai
tawana tawana Kersiso sumapiyamu Mamanuga God nene dibipiyamu idiwu ki mu mete
parautamiyamu.
5 Keriso sumapiyamu ragidai kuduba apunu Akwira e wainai mete tawamaga rabineya
dibipiyamu guriguritagamu idiwu ki mu mete kina nau parauni yau mu tademuri.
Nau waretani Epaenetasi nau parauni yau e mete simuri. Tawana Aisiya rabineya ka e
yabiri Keriso sumapupu.
6 Ridi Meri e wi nene ragiragi kawaya upiwagawa ki nau e mete paraupakani.
7 Nau apunu Endurunikasi yo Diyuniyasi mu mete parautamakani. Nau yo mu ka Diyu
ragidai. Mu naiya nau mete ewapuru diburanimpu dibura rabineya idiweya. Mu ka yabiri
Iyesu sumamupu ko nau ka mu ewamugu e sumapuwani. Iyesu tonotapu ragidai mu
paunamugu mu ka bagi kawaya kwae-tagamu ragidai.
8 Nau apunu Ampiriyatasi mete paraupakani. Nau nuwaneya po eyo mibai ka nau yo e
sumanuga ka eyaka mena nu Kaiwawonuga bameya.
9 Nu Keriso e upi mete ewapuru kwaigemei apunai Ubanasi e mete kina nau parau-
pakani. Ade nau waretani Sitakesi nau parauni yau e mete simuri.
10 Nau apunu Aperesi e mete parau-pakani. E ka Keriso e upi bagi kawaya kwaewagau
ki apunai ade e upi ka iyapana kuduba mibimupu.
Nau apunu Aristobarusi e tawai eyaka mena ragidai ki mu mete parau-tamakani.
11 Apunu Erodiyoni, nau yo e ka Diyu ragidai, nau parauni e mete simuri.
Keriso sumapiyamu ragidai kuduba apunu Narakisasi e tawai eyaka mena ragidai ki mu
mete kina nau mu parau-tamakani.
12 Nu Kaiwawonuga e upi ragiragi kawaya kwaetagamu ragidai ridi Taraipina yo ridi
Taraipota nau mu mete parautamakani.
Ade nau egasi Perisisi ki nu Kaiwawonuga e upi mete ragiragi kawaya kwaewena ridai
nau parauni yau e mete simuri.
13 Nu Kaiwawonuga e upi bagi kawaya kwaewagau apunai Rupasi ade e inai nau
gubagasinibu ridai ki nau parauni yau mu mete tademuri.
14 Apunu Asikiritasi yo Pirigoni yo Omesi yo Patorobasi yo Omasi ade Iyesu iyapanaiy-
oma mu mete dibipiyamu ragidai nau mu mete parautamakani.
15 Apunu Pirorogasi yo ridi Diyuriya yo apunu Nareyasi e egarai mete kina yo apunu
Orimpasi yo Mamanuga God e iyapanaiyoma mu mete dibipiyamu ragidai kuduba ki mu
mete kina nau parauni yau mu tademuri.

16 Wi yowaguma tataguma badidi maba parautamiyamu ki maba wi Keriso
sumapiyamu ragidai kuduba mu mete inako deni deni parau kasiwara-iwogoi idiwoi.
Keriso sumapiyamu Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai tawana tawana idiwu ki
mu paraumaga kawaya daganani wi bamagau tonopiyamu.

Parau siyarai

17 Kowaniyoma, nau ragiragi kawaya wi nidiyani wainapumuri; Iyapana gwedewau
mu yonamaga pokaiya notababa negemana ade wi purunimana ewanauwanimana ki
yonai tagisi ki ka wi naigida mena mu emitamiyoi kwaenda wi sumaga giriyagisi. Wi
kabuwa mibai wauneya wainamupu sumamupu ki mena wi wadumuri doko ko iyapana
dai baitagisi kabuwa kudubai mosi togo-mono ki ka mu yonamaga ki wi eba wainapumuri
ko tagararapumuri.
18 Iyapana baitagisi inako togomono ki ka mu eba nu Kaiwawonuga Keriso e upi
kwaetagamu ko mu ka mubo midimaga kwakwarepumaga nuwaiya poyo ki mena
wainapiyamu tagamu. Iyapana ki mu ubumoto iyapana gwedewau eba kataitagubu da
bagi ka bani kena ade berokoi ka bani kena ki mu kerapumugu yadini mu bamamugu
umunumaga midiyayogono dayaya-togomono da mu notamaga wirawagana mu ewa-
mugu kayatagamana ki nana.
19 Wi Mamanuga God e yonai bagi kawaya wadumupu doko makeya makeya kwai-
wagamu ki sisiyai ka iyapana kuduba wainamupu kewowena ki pokere nau wi mama-
maga suwaga-kani. Ko nau nuwaneya gwede bagi ki katai mena wi kataiwagi ko berokoi
nene ka nau nuwaneya wi iyapana gogoi ki mu maba idiwoi.
20 Wi inako kwaiwogoi ki ka nuwabagi negeyau apunai Mama-nuga God waunitau
uburoto Berokoi Apunai Seitani taisi kurakurapoto da e kasiyarai kuduba kewoyagisi
manako e wi kerapuga kobaiya tondono.
Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena
wi wadinibu bagi. Nu Kaiwawonuga Iyesu karako waitaniyoto da e wi nene bagi kawaya
inako kwaewena ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara.
21 Nau mete ewapuru upigemei apunai Simosi e wi parauniyau ade apunu Rusiyasi yo
Diyaisoni yo Sosipa, nu kuduba ka Diyu ragidai, nu ewapuru mena wi paraunimei.
22 Ade nau Teritasi, apunu Poru wagubu umuneya oka yau makeya makeya okapuwani
apunai ki nau mete kina nu Kaiwawonuga e si pokaiya wi parauniyakani.
23 Apunu Gaiyasi e wi mete parauniyau. Nau Poru e tawaiya yewe ukwarakani ade Iyesu
sumapiyamu ragidai bautagamu e tawai rabineya Mamanuga God nene dibipemei ki ka e
nu kuduba diriwanuga kwaewagau.
Natere yau mu bowamaga madai kwayubapiyau apunai Erastasi ade nu sumanuga
eyaka mena apunai Kwatasi ki mu mete kina wi parauniyamu.
24 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni
mena wi wadinibu bagi. Nu Kaiwawonuga Iyesu karako waitaniyoto da e wi nene bagi
kawaya kwaewena ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara. Ki mibai.
25 Karako nu Mamanuga God e si esida tepapamu. E yonai bagi kawaya nau dimasug-
akani umakani ki ka Iyesu Keriso e yonai. Naiya kunuma waira kerareya yabadawa da
karako ka yona ki kuduba wekewena iyapana eba wainamupu ko karako ka yona ki mibai
matarawena. Wi yona ki wadumuri doko ki ka Mamanuga God uburoto yona ki pokaiya
wi waitaniyoto toginiyoto da wi sumaga pokaiya ragiragi kawaya ubumoi.
26 Naiya ka yona ki mibai wekewena ko Mamanuga God e bonanai wainapamawa
taga-mawa ragidai ki ka mu e yonai ki mibai mataramupu oka pokaiya okamupu. Iya-
pana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau Mamanuga God maramara tondau
kaniyau apunai e sumapamana ade e umunui wadamana ki nana ka e yona ki tonopupu
karako tawana tawana kawayawagau kayawagau.
27 Nu Mamanuga ka God eya mena ade e mena ka gwedegwede kuduba kataiya ki
apunai. Iyesu Keriso pokaiya ka nu e si maramara esida mena tepapomu idiwomu. Ki
mibai.
Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

1 KORINI
Apunu Poru natere Korini ragidai mu okamaga yabiri tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Naiya ka apunu Poru natere Korini rabineya Iyesu e yonai ika dimawagawa tondawa manako iyapana ropani kawaya Iyesu sumamupu ko karako ka Iyesu sumapamawa ragidai mu paunamugu notababa dai wenawena.

Apunu Poru oka yau mu wade supasupatamana ki nana okapupu.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-9*
Mu ewa nauwa idiwa *1:10-4:21*
Ridi yo apunu *5:1-7:40*
Suma ragidai ade pakasi ragidai *8:1-11:1*
Suma ragidai ewapuru idiwana ki nana *11:2-14:40*
Popoigamu ko ade kimamu ubumamu *15:1-58*
Puyo nakapamana ki nana *16:1-4*
Parau siyarai *16:5-24*

1-2 Wi sumaga eyaka mena Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai ika natere Korini rabineya idiwu ki Mamanuga God wi winenibu da wi Keriso Iyesu e naureya e eya nene idiwana ki nana; Nau Poru ade nu sumanuga eyaka mena apunai Sotenisi mete kina oka yau wi bamagau okapemei.

Mamanuga God e ebo nuwaiya wainapupu da baganai ki pokere e winesinibu da Keriso Iyesu nau tonosini-yana da nau e upi kwaesugana ki nana. Iyapana gwedewau tawana tawana idiwu ki ubumu nu Kaiwawonuga siyamu, tagamu ke; ‘Kaiwawoni ke, kau iyasini’, iyapana gwedewau inako tagamu ki mu mete kina ka e iyapanaiyoma. E ka nu yo mu ewapuru Kaiwawonuga eyaka mena ki pokere nu karako wi kuduba nidimei yau kena.

3 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. E ade nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso mete kina karako wi waitanimoto da mu wi nene badidi kwaetagubu ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara ade nuwabagi rabineya idiwoi.

Mamanuga God e Keriso pokaiya nu wadinibu bagi

4 Keriso Iyesu pokaiya ka Mamanuga God wi wadinibu bagi ki pokere nau wi nene maramara e paraupakani.

5 Wi Keriso e naureya idiwu manako ki pokaiya ka wi yonaga yo wi kataiga yo wi iyaga kuduba ki supasupawena ade bagiwena.

6 Mibai, Keriso e yonai wi naiya wainamupu ki wi rabinagau supu tawawena witai nunupu,

7 ki pokere wi karako nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso ade matarawagana nawanai idiwu ki ka wi gwede mo nene eba wainapiyoi. Mamanuga God iyapana iyamaga nene puyo ebo ebo tageyau ki puyoi kuduba ka e wi mete negebu kewowena.

8 E wi kwayubaniyono toginiyono tondono da mara siyarai baiyagisi. Nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e marai ki baiyagisi ki ka wi paerega pa mena yabara yabara ubumuri.

9 Mamanuga God badidi gwaiyabawena ki kuduba e makeya makeya kwae-yogono. E wi winenibu da wi e Gubagai nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso ki e mete ida wadewadeigamana ki nana.

Iyesu sumapiyamu ragidai ewa nauwa idiwa

10 Kowaniyoma, nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e si pokaiya ka nau karako yona yau wi nidiyani teyateyama waina-pumuri; Ewa nauwa eba idiwoi ko wi badidi iwagamana ki ka wi kuduba mibipumuri were iwagi ade wi nuwaga notaga eyaka mena pokaiya notapiyoi kwaiwogoi idiwoi.

11 Kowaniyoma, wainapumuri; Apunu Koroe e iyapanai-yoma dai nau bamaneya bautagubu nau sidimupu da wi paunagau ka wi dai kira kasiwaraiwagamu idiwu,

12 mibai ka wi yona ebo ebo iwagamu. Wi dai iwagamu ke; ‘Nu apunu Poru e eweya kaigemei’. Ade wi dai iwagamu ke; ‘Nu apunu Aporosi e eweya kaigemei’. Ade wi dai iwagamu ke; ‘Nu apunu Pita e eweya kaigemei’. Ade wi dai iwagamu ke; ‘Nu ka Keriso e eweya kaigemei.’

13 Wi kuduba ka Keriso e naureya idiwu, ko e midi kwakwarepui ki wi bani purumupu ewanauwamupu bo? Ki ka eba nau Poru ripa korosi naureya wi nene posugubuwani. Ade ki ka eba nau sini pokaiya ki wi siruwaigubu. Ki pa mena.

14 Nau Mamanuga God parau-pakani da nau wi mo eba siruwani-buwani. Nau apunu
Kurisipa yo Gaiyasi mu mena Iyesu e si pokaiya siruwa-tapuwani,
15 ki pokere wainapumuri; Wi mo eba ubumuri iwagi ke; 'Nu ka Poru e si pokaiya e nene
siruwaigibi.'
16 (O, nau notani gogawena; Nau apunu Sitepanasi e iyapanaiyoma mete siruwa-
tapuwani ko nau iyapana dai mete siruwatapuwani bo pa mena ki nau naigida eba
wainapakani.)
17 Keriso e ka eba nau iyapana siruwatamana ki nana tonosinibu ko nau e yonai bagi
kawaya dimasugana ki nana nau tonosinibu. E eba nuwaiya nau naubo kataini pokaiya
kabuwa-sugana ki nana ko e nuwaiya ka nau yona yau mena dimasugoni, suwogoni ke;
'Keriso e ka ripa korosi naureya iyapana kuduba nu nene powena.' Yona ki mena ka
kasiyarai kawaya ki pokere nau eba nuwaneya yona kudubai dai dimasuwogoni kwaenda
Keriso nu nene powena ki kasiyarai pamenayagisi.

Mamanuga God e katai Keriso pokaiya matarapupu

18 Nau yona yau kawareya ade suwagani wainapumuri; Iya yawatai paeremupu kwako-
tagubu ragidai ki mu wainapiyamu da Keriso nu iyanuga nene ripa korosi naureya
powena ki ka notababa yonai. Ko nu iya yawateya kaigemei ade Keriso ripa korosi naureya
nu nene powena ki yonai sumapemei ragidai ki nu nene ka yona ki ka Mama-nuga God e
kasiyarai matarawena ki kena.
19 Mibai, Mamanuga God e okai wagubu ke;
'Iyapana gwedewau notapiyamu da mu gwedegwede kuduba kataimugu ki mu kataimaga
ki nau giripani deni mena kewoyagisi.
Ade iyapana gwedewau wainapiyamu da mu ka notanotai ki mu nota-maga ki nau
bodapani da gogayagisi.'
20 Mamanuga God e inako wagubu, ki pokere katai ragidai ki mu denai badidi tagisi? Ade
nota ragidai, ki mu denai badidi kwaetagisi? Ade waira yau notai ki kawareya deni deni
kabuwa kasiwaratagamu idiwu ragidai ki mu bani idiwono? Pa mena. Mamanuga God
e kwaewena ki pokaiya ka e nu kabuwanibu wetawetara da waira yau notai ka kuduba
notababa mena.
21 E mena katai ka kawaya daganani esida ki pokere e yau kwaewena; Iyapana
gwedewau mu mubo notamaga bo kataimaga pokaiya e kwaenepamana bananapamana
wainapiyamu ki yawatai e deni mena bodapupu. Ko iyapana gwedewau iya yonai nu
dimaigemei ki sumapamana wainapiyamu ki ka e uburoto deni mena mu iya tageni.
Iyapana dai tagamu da yona yau ka eba iya yonai ko notababa negeyau ki yonai.
22 Diyu ragidai mu tagamu ke; 'Wi kunuma kasiyarai pokaiya matakira mo kwaiwagi
eminiyamu were nu mibiniyamu.' Ade iyapana kwaiyanai ragidai mu tagamu ke; 'Wi
kataiga ki kerarai nu kabuwanimuri were mibi-niyamu.'
23 Ko nu ka Keriso ripa korosi naureya powena ki mena yonai dima-igemei. Diyu ragidai
mu ka yona ki eba wainapamana wainapiyamu ki pokere pisipisitamiyau, ade iyapana
kwaiyanai ki mu tagamu da yona ki ka notababa yonai.
24 Ko iyapana gwedewau, Diyu ragidai ade iyapana kwaiyanai ki Mamanuga God mu
winetapu da nu dimaigemei ki yonai mu sumapamana ki nana ki mu muga rabinamugu ka
mu kataitagisi da yona yau ka Keriso e eya ki kena. Ade mu mete kataitagisi da Mamanuga
God e kasiyarai ade e katai kuduba ka Keriso e mena pokaiya.
25 Iyapana tagamu da Mamanuga God e yonai ka notababa yonai, ko wainapu-muri;
Notababa yonai ki katai ka kawaya esida. Iyapana kaina kuduba nu katainuga ka e katai
kobaiya marai munta erida. Iyapana tagamu da Mamanuga God e badidi kwaewena ki
ka eba gwede kawaya mosi, ko wainapumuri; E kwaewena ka kawaya daganani esida.
Iyapana mu mubo notamaga pokaiya wainapiyamu kwaetagamu ki kuduba ka poi.
26 Kowaniyoma; Mamanuga God wauneya wi nene wagubu sumamupu makeya wi
badidi maba idiwa ki wi wainapumuri. Iyapana waira yau notai mena wainapiyamu
ragidai mu yabu-mugu ka wi paunagau katai nibadi kataimugu ragidai eba ropani, ade
wi paunagau ka iyapana kawakawai eba ropani, ade wi wenaga rabineya ka iyapana eba
ropani mu simaga kaya-wena.
27 Ko iyapana waira ki notai pokaiya wainapiyamu da mu ka katai nibadi kataitagubu
ragidai ki mu midimama waditamana ki nana ka Mamanuga God nu 'notababa' ragidai
winenibu. Ade iyapana waira yau notai pokaiya wainapiyamu da mu ka kawakawai
kasiyara ragidai ki mu midimama waditamana ki nana ka Mamanuga God ubupu nu
pakasi kasiyaranuga pa mena ragidai winenibu tenibu e eya nene nakanibu.
28 Iyapana waira yau notai wadamu doko ragidai ki mu nu eminiyamu nu ka pa
tawa ragidai gwede mo eba katainugu ki pokere mu ubumu nu waigubaniyamu. Ko

gwedegwede kuduba mu waina-piyamu da kawaya ki kaupana ki nana ka Mamanuga God
ubupu tawa ragidai nu winenibu.
29 E kwaewena ki pokaiya ka iyapana mo eba uburoto Mamanuga God yabareya e eya si
tepapoto noda gongomuyagisi. Pa mena.
30 Ko Mama-nuga God e wi tenibu Keriso Iyesu e naureya wi nakanibu ki pokere karako
ka Mamanuga God nu katainuga negebu ki ka Keriso e mena. Keriso pokaiya ka e iyapana
bagi supasupai nu nidiyau. Keriso e mena pokaiya ka e tenibu e eya nene nakanibu ade
gwede umanibu dokodoko ki e Keriso pokaiya rikapupu kewowena.
31 Ki pokere Mamanuga God e okai wagubu ke; 'Iyapana nima noda gongomuwagana
wainapiyau ki ka e eya badidi kwaewena ki nene eba noda gongomuyogono ko nu
Kaiwawonuga badidi e nene kwaewena ki pokaiya e noda gongomuyogono ka baganai.'

2

1 Kowaniyoma, karako nau niya sisiyani suwagani wainapumuri; Nau naiya wi ba-
magau bausugubuwani makeya ki ka nau Mamanuga God e yonai wekewekei ki mibai
kabuwasinibu ki yonai wi nidiyana ki nana ika bausugubuwani. Ko nau uburekeya
dimasugekeya ki ka nau eba iyapana dimadimai yona nibadi kataimugu ragidai yona
kwekwe wirawira tagamu ki mu maba suwegekeya. Pa mena.
2 Nau wi paunagau uburekeya ki nau nota yau mena notapekeya; 'Yona kudubi kwaki
ki nau kamadani ko Iyesu Keriso e mena yonai ade e ripa korosi naureya powena ki mena
sisiyai nau suwogoni.'
3 Nau inako notapekeya ki pokere nau wi bamagau bausugubuwani ki ka nau niya
kasiyarani pa mena. Nau kudu wainapekeya didigurani mete wagawa.
4 Nau uburekeya dima-sugekeya ki ka eba nau naubo yonani bo nau naubo kataini
pokaiya wi notaga wirawagana sumaigamana ki nana kwaesugekeya. Pa mena. Nau
Mama-nuga God e eya Keyai ki kasiyarai pokaiya dimasugekeya manako wi e kasiyarai
kawaya ki matarawagawa empamawa.
5 Nau inako kwaesugekeya ki mibai ka nau nuwaneya wi sumaga Mamanuga God e
kasiyarai matarawena emupu ki mena kawareya ukworono ko eba iyapana kaina mu
kataimaga kawareya ukworono.

Mamanuga God e katai

6-7 Ko iyapana sumamaga bebeda maba irawawena ragidai ki mu bama-mugu ka nau
katai badidi wadubuwani ki yonai mete dimasugakani umakani. Nau badidi kataisug-
ubuwani ki ka eba waira yau e notai ko ki ka Mamanuga God e eya katai ki e kunuma waira
yamanapupu makeya wekepupu yaba-dawa da karako ki yonai. Naiya ka waira yau e
notai kawayawagawa yarawa ade waira yau kawakawai ragidai nota ki mena wadumupu
doko kwaetagamawa. Ko karako ka nota ki e kasiyarai mareyawagau surau. Mama-nuga
God e ebo katai wekewekei ki e ororeya mena nu nene winepupu tapu da nu ki pokaiya e
taneya e mete idiwana ki nana, katai ki yonai ki nau karako dimasugakani umakani.
8 Waira yau kawakawai ragidai mu ka katai ki eba kataitagubu. Mu kataitagumpena
ki ka mu eba ubumpena tanai wadubu matara apunai nu Kaiwawonuga ki ripa korosi
naureya minimpena poyo.
9 Ko Mamanuga God e okai wagubu ke;
'Mamanuga God e nota kwarikwarisi-piyamu ragidai ki mu nene e badidi winepupu tapu,
ki ka iyapana mo naiya e yabere eba empupu,
ki ka iyapana mo naiya e wenagere eba wainapupu,
ade ki ka iyapana mo naiya e notai pokaiya eba bananapupu.'
10 Iyapana naiya badidi eba emupu bo wainamupu bo notamupu ki ka Mama-nuga God
karako e eya Keyai pokaiya matarapupu nu kabuwanibu.
Gwedegwede kuduba ka e eya Keyai ki empiyau ade matarapiyau. Mama-nuga God e
eya nuwai notai wekewekei ki e mete empiyau.
11 Nau keyakeyai mo suwagani wainapumuri; Nu iyapana kaina ki nu kowanuguma mu
nuwa-maga notamaga ki nu eba empemei. Ridi bo apunu e rabineya badidi waina-piyau
ki ka e ebo keyai ki e mena kataiya. Ko ki maba, nu iyapana kaina ki ka Mamanuga God
e nuwai notai mo nu eba kataigibi. Mamanuga God e eya Keyai ki e mena ka Mamanuga
God e nuwai notai ki kataiwena.
12 Nau keyakeyai suwagubuwani ki mibai ka yau kena; Nu ka eba waira yau notai ki
keyai wadimipi ko nu ka Mamanuga God e eya Keyai nu bamanugu tono-pupu ki wadimipi
nu rabinanugu tondau. Ki pokere gwedegwede kuduba ki e nu nene kwaewena puyo deni
mena negebu ki ka e eya Keyai pokaiya nu kabuwanibu kataigibi.

13 Ki pokere Mamanuga God e Keyai tagebu ragidai ki mu bamamugu nu iyanuga yonai
mibai matarapamana ki nana ka nu eba waira yau katai ki yonai iwegemei ko Mamanuga
God e ebo Keyai nu badidi kabuwaniyau ki yonai nu makeya makeya mena iwegemei.
14 Iyapana gwedewau mu rabinamugu Mamanuga God e Keyai pa mena ki ka e Keyai
badidi kabuwatamiyau ki mibai mu eba wainapiyamu. Mamanuga God e Keyai ka mu
rabinamugu pa mena ki pokere mu badidi wainapiyamu ki ka mu notababa tageyau.
Nu iyanuga yonai mibai ki ka Mamanuga God e Keyai ki e mena matarapiyau ki pokere
iyapana nima e rabineya Mamanuga God e Keyai pa mena ki ka e babayagisi yona ki mibai
eba wainapoto.
15 Iyapana nima e rabineya Mamanuga God e Keyai tondau ki ka e Keyai ki pokaiya
kataiyagisi da bagi ka bani kena ade berokoi ka bani kena. Iyapana mo eba uburoto e
wereyakaurapoto. Pa mena.
16 Mamanuga God e okai wagubu ke;

‘Iyapana nima Mamanuga God e notai kataiya? Ki pa mena.

Iyapana nima Mamanuga God siyoto kabukabuwa? Ki pa mena.’

Mamanuga God e okai inako wagubu, ko wainapumuri; Nu ka Keriso e eya notai
wadimipi ragidai.

3

Mamanuga God e bigabigai kwaigemei ragidai

1 Kowaniyoma, iyapana gwedewau Mamanuga God e Keyai mu rabina-mugu tondau
mu bamamugu nau badidi kabuwasugakani umakani ki wi bamagau nau inako eba
kabuwasugu-buwani mibai ka wi sumaga ka eba ragiragiwena. Wi ka munu wawayai
maba idiwa. Wi notaga ka waira yau notai notapiyamu ragidai ki mu nota-maga maba,
2 ki pokere munu wawayai amu mena kubamu ki maba nau amu mena wi negeyekeya
ko bani ragiragi wi eba negeyekeya mibai ka wi bani ragiragi kupamana ki marai eba
bauwena. Karako ka wi bani ragiragi kupamana marai ki ororeya mena bauwena,
3 ko wi watagau mena idiwu. Wi nuwaroro yo kira kasiwara kwaiwagamu ki ka wi
iyaga iyapana waira yau notai wadamu doko kwaetagamu ragidai ki mu iyamaga maba
wainapakani.
4 Wi dai iwagamu ke; ‘Nau ka apunu Poru e eweya kaya-sugakani.’ Ade wi dai iwagamu
ke; ‘Nau ka apunu Aporosi e eweya kayasugakani. Wi inako iwagamu ki ka wi waira yau
notai wadamu doko kwaetagamu ragidai ki mu maba kwaiwagamu wainapakani.
5 Wainapumuri; Apunu Aporosi, e ka nima? Ade nau Poru ka nima? Nau nidiyani
wainapumuri; Nu ka Kaiwawo-nuga nu upinuga winepupu negebu ki makeya makeya e
bigabigai kwaigemei ragidai. Nu e bigabigai kwaigemeya ki pokaiya ka wi e sumamupu.
6 Nau momai upuwani ade apunu Aporosi e nau ewaneya bauwena kokora ki awana
sipiyawa ko Mamanuga God e kasiyarai pokaiya ka kokora ki rabineya bani wenatagubu
mibai kipu.
7 Momai urau apunai ade awana sipiyau apunai ki mu ka asusu. Ko nima kwaewagau
pokaiya bani mibai kirau e ka eba asusu. Ki ka nu Mamanuga God e ebo mena ki
kwaewagau.
8 Mamanuga God e yabuiya ka momai urau apunai ade awana sipiyau apunai ki mu ka
ebo ebo. Mu upi badidi kwaetagamu ki denai ka e uburoto mu puyomaga makeya makeya
tageni.
9 Nu ka e nene ewapuru dibimipi upigemei ragidai ko wi ka e kokorai.

Ade nau keyakeyai mosi suwagani ka yau kena; Wi ka Mamanuga God e tawai.

10 Mamanuga God puyo tegebu ki pokaiya ka nau tawa ki bebedai nunupuwani. Nau
bebeda ki asusu eba nunupuwani ko tawa wadamu katai-mugu ragidai badidi kwae-
tagamu ki maba nau tawa bagipuwani. Iyapana dai ki nau ewaneya bautagubu bebeda
nunupuwani ki kawareya tawa wadamu. Ko wi eyaka eyaka tawa badidi maba wadamana
ki wi naigida mena empiyoi were kwaiwogoi.
11 Mamanuga God e ororeya mena Iyesu Keriso winepupu wowo bebedai maba kaupupu
ki pokere iyapana mo eba baiyagisi wowo bebedai kudubai mosi kaupoto.
12 Iyapana dai ka bowa yamayamapiyau bo bowa bagibagi ebo ebo bebeda ki kawareya
tawa wadamu ko iyapana dai ka tawa ki ripa yo wiwirowa yo gwadagara pokaiya wadamu.
13 Nu eyaka eyaka upi supasupai kwaigemei bo upi kwaigemei siyasiya ki nu aita ewa
Keriso e marai baiyagisi ki makeya mibai matarayagisi empamu. Mara ki makeya ka mata
nonarai nu eyaka eyaka upinuga uroto manako mata ki pokaiya ka nu upinuga bagi bo
eba bagi ki nu yabunugere empamu.

14 Iyapana nima bebeda kawareya tawa wadubu ki mata urabu ko eba urabu rerewara
ki ka iyapana ki denai puyo bagi mo yadini.
15 Ko iyapana nima tawa wadubu ki mata urabu rerewara ki ka e puyo mo eba yadini ade
e upi badidi kwaewagawa ki kuduba gogayagisi. Ko e eya ka eba gogayagisi ko e iyapana
mata urana kwaewagawa wadumupu paere ki maba pa tondono.
16 Wi wiga ka Mamanuga God e tawai bagi kawaya ade Mamanuga God e eya Keyai wi
rabinagau tondau, ko ki wi wainapiyamu bo pa mena?
17 Iyapana nima Mamanuga God e tawai ki giripono ki ka Mamanuga God denai e mete
giripoto. Mamanuga God e tawai ki ka e eya nene mena, ko ade wainapumuri; E tawai ki
mibai ka wiyo.
18 Ki pokere naigida mena kwaiwogoi kwaenda wi wiga kerapu wadewade-iwagi. Nima
mo wi paunagau wainapiyau da e waira yau katai nibadi naigida mena kataiwena
wetawetara ki ka e kwarisi-yagisi 'notababa' apunai maba tondono da ki pokaiya ka e katai
mibai katai-yagisi.
19 Waira yau katai wadamu doko ragidai badidi wainapiyamu da ki ka katai kawaya,
katai ki ka Mamanuga God e yabuiya ki ka notababa e katai. E okai mosi wagubu ke;
'Iyapana gwedewau mu mubo kataimaga pokaiya yabara kawakawaratagamu idiwu mu
kataimaga ki pokaiya ka Mamanuga God mu muga tapitamini.'
20 Ade e okai mosi wagubu ke; 'Nu Kaiwawonuga e kataiya da waira yau notai no-
tapiyamu ragidai ki mu kataimaga ka mugu.'
21 Ki pokere kowaniyoma; Iyapana kaina mu simaga ki wi eba tepapumuri bo yabara
kawakawaraiwagi. Wainapumuri, gwedegwede kuduba ka wi nene;
22 nau Poru ka wi nene, apunu Aporosi ka wi nene, ade apunu Pita ka mete wi nene.
Waira kuduba ka wi nene, iya kuduba ka wi nene, po ka wi nene, ade mara karako ade
mara ewa ki kuduba mete wi nene.
23 Ko wi wiga ka Keriso e nene ade Keriso e ka Mamanuga God e nene.

4

Keriso e tonotapu ragidai

1 Wi nu eminiyoi ki nau nuwaneya wi notaga inako yogono ke; 'Mu kuduba ka Keriso e
bigabigaiyoma. Mamanuga God e katai mibai naiya wekepupu ki e mu idamugu tapu da
mu katai ki matarapamana ki nana.'
2 Ko wainapumuri; Iyapana gwedewau bigabiga upi inako kwaetogomono ki mu
kawaimaga badidi yagisi ki mu eba paerepomoto ko makeya makeya mena kwaeto-
gomono.
3 Wi nau nene badidi wainapiyamu? Nau bigabiga upi ki naigida mena kwaesugakani
bo pa mena? Nau nidiyani wainapumuri; Wi bo iyapana dai ki ubumuri waira yau notai
pokaiya nau upini nene pari wirawirasinimuri ki ka nau wi yonaga ki eba wainapani. Ade
nau niya badidi sidisugani ki nau mete eba wainapani.
4 Nau niya rabinaneya sidiyau kabuwa-siniyau da nau paere mo eba kwaesugu-buwani,
ko nau eba suwagani ke; 'Nau ka supasupai.' Nau inako eba suwagani mibai ka nu
Kaiwawonuga e mena aita ewa uburoto e idai gurai nau naurineya ugwadisiniyoto
ragiragi, yagisi ke; 'Kau supasupai kwaenugeya', bo yagisi ke; 'Kau paerepiyeya.'
5 Paerepemei bo eba paerepemei ki matarapana marai wine-pupu tapu ki karako eba
bauwagana kena ki pokere nawanaiwogoi ko iyapana bagi bo berokoi ki wi karako mu
eba tadeyoi. Nu Kaiwawonuga ade wirayagisi baiyagisi makeya ki ka e mena uburoto nu
eyaka eyaka nu rabinanugu badidi notapemei wekepemei ki matarapoto ade nu eyaka
eyaka badidi kwaigibi ki kerarai e mete matarapoto. Mara ki makeya ka Mamanuga God
nu kuduba eminiyoto manako nu badidi kwaigemeya kebomeya ki pokaiya ka e makeya
makeya nu mamamanuga yagisi.
6 Kowaniyoma, wi bagiga nene ka nau keyakeyai apunu Aporosi mete kina nu naurinugu
suwegekeya. Wi keyakeyai ki mibai wainapumuri ki ka iyapana oka mo tamupu ki mibai
wi mete wainapu-muri. Mu oka yau okamupu, tagubu ke; 'Wi gora paupui ki makeya mena
kwaiwagi.' Ki pokere wi wibo notaga pokaiya eba iyapana mosi e si esida tepapumuri ade
eba iyapana mosi e si erida kaupumuri.
7 Kau nima waina-piyei da kau ka esida ki kau badidi maba katainugibi da kau ka esida
ko kau kowagiyoma mu ka erida? Gwede-gwede kuduba kau bamageya ki Mama-nuga
God kau negebu bo pa mena? Nau nidiyani wainapi; Gwedegwede kuduba kau bamageya
ki ka Mamanuga God kau puyo pa negebu ki pokere kau gwede nana noda gongomunugei?
8 Wi bani wainapiyamu da wi bamagau ka baganai. Wi bani waina-piyamu da
wi keyaiga puyoi kuduba ka wi bamagau posiwena. Wi bani waina-piyamu da wi

ororeya mena kawakawa-igubu ko nu ka pa mena. Kapore. Nau nidiyani waina-pumuri; Nau nuwaneya po wi mibai kawakawaigumpena da nu yo wi ewapuru mena kawakawaigumpena.

9 Nau nota yau wainapakani; Wata siyarai ka Mamanuga God e tononibu ragidai nu negebu. Iyapana ubumu berokoi kwaetagamu ragidai tetamiyamu iyapana kuduba yabumugu namu-tamiyamu ki maba ka nu mete kina inako kunuma aneyai ade iyapana kuduba mu paunamugu ubumei da mu nu eminimana waigubanimana ki nana.

10 Keriso e nene ka iyapana ubumu notababa ragidai nu nidiyamu, ko kataina, wi ka bani Keriso pokaiya katai nibadi kataigubu ragidai. Nu kasiyara-nuga ka pa mena, ko kataina, wi ka bani kasiyara ragidai. Iyapana nu sinuga kaupiyamu, ko kataina, wi siga ki mu bani esida tepapiyamu.

11 Naiya mena kebomeya da karako ka nu mibi wetei awana gobanuga wagau iwei. Nu ka yopeyopei ade nu gwedegwedenuga ka tegetegerei. Iyapana nu nuniyamu ade siwakekeniyamu tawa tawa igida yauda asusu ukwepemei iwei.

12 Nu nubo idanuga kasiyarawagau ade muya nunumei ki pokaiya ka nu kupemei iwei. Iyapana nu kowaga nidiyamu bo kiraniyamu ki ka nu denai mu eba kiratamemei ko nu ubumei mu wadi-tamemei bagi. Iyapana nu giriniyamu pasuniyamu ki ka nu eba taganugere wiraigemei ko nu bita makari ki kobaiya teteigemei.

13 Iyapana nu wereyakaura-niyamu ki denai nu yona bagi mena mu tademei. Nu naiya mena kebomeya da karako ka iyapana yabumugu ki ka mu mugu yo kokowai nu nidiyamu.

14 Nau yona yau wi bamagau oka-pakani ki ka nau eba wi midimama negeyana ki nana okapakani. Wi ka nau mununiyoma mibai. Nau nuwaneya po wiyo ki pokere wi notaga wadana papara da wi kataigamana ki nana ka nau oka yau okapakani.

15 Wi iyaga Keriso e naureya idiwu ki ka wi rapaniyamu ragidai ropani kawaya eba iyabapamana makai bani ika mete kina. Baganai, ko wi mamaguma ka eba ropani ko nau niya mena. Keriso Iyesu e yonai bagi kawaya ki nau wadubuwani yabiri wi bamagau bausugubuwani nidibuwani ki pokere wi mamaga mibai ka nau.

16 Nau suwagani ki wi naigida mena wainapumuri; Nau wi bamagau badidi suwegekeya bo kwae-sugekeya ki maba wi mete inako iwogoi kwaiwogoi.

17 Wi inako kwaigamana ki nana ka nau nuwaneya po gubagani Simosi wi bamagau tonopakani. Nu Kaiwawonuga badidi wagubu ki mo e eba kamadubu ko makeya makeya kwaewagau. E wi bamagau baiyagisi ki ka nau iyani Keriso naureya badidi maba tondekeya emisinimawa ki e wi wenaguga ade yadini papara wi kabuwaniyoto. Nu badidi maba inako idiwana yonai ki nau uburakani nu sumanuga eyaka mena Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai tawana tawana idiwu ki mu kabuwatamakani ade keyai mete matarau kwaesugakani umakani.

18 Wi dai bani wainapiyamu da nau garugaru wi bamagau eba bausugani ki pokere wi yabara kawakawaraiwagamu idiwu.

19 Ko nu Kaiwawonuga e waina-piyau da baganai ki ka nau waunitau ika bausugani manako iyapana gwedewau yabara kawakawaratagamu idiwu ki mu emitamani. Mu yona mena tagamu bo mibai mete kwaetagamu ki nau mu kasiyaramaga empani,

20 mibai ka iyapana gwedewau Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana wainapiyamu ki ka mu eba pa yona mena togomono ko e kasiyarai pokaiya mibai mete kwae-togomono.

21 Nau manuniyani; Nau wi bamagau ika bausugani ki wi nuwagau badidi wainapiyamu? Nau auda pokaiya wi wadiniyani supasupa bo nota kwarikwarisi ki notai pokaiya giyansu mena wi wade supasupaniyani?

5

Apunu mosi e kabarai mete iwa

1 Mibai, nau yona wainapuwani da wi paunagau ka iyapana mosi taku maba kwaewa-gau. E midimama berai kwaewagawa ka berokoi kawaya esida. Mamanuga God eba kataimugu ragidai ki mu inako mete eba kwaetagamu. Wi sisiyaga wainapuwani ka yau kena; Apunu mosi wi paunagau ubupu e eya kabarai mete ukwapamawa.

2 Wi gwede pokaiya noda gongomuiwagamu? Wi rabinaga makariwagubena nuwaboya-igumpena ade apunu bera berokoi wi paunagau inako kwaewena ki wi e baiyonompena da e kayawagubena.

3 Kwakwarepu pokaiya ka nau niya uwama kawaya yewena ko nau keyaini pokaiya ka nau ika wi mete kina. Nau gwe wi bamagau ika tondakani maba ki ka nau nu Kaiwawonuga Iyesu e kasiyarai pokaiya nau idani gurai bigi kwaewena apunai ki e naureya ororeya mena ugwadubuwani ragiragi kewo-wena,

4 ki pokere nau nuwaneya wi yau mena kwaiwagi; Wi ubumuri nu Kaiwawonuga Iyesu
e si pokaiya dibipumuri ki ka nau notani pokaiya wi mete ika dibipamu manako nu
Kaiwawo-nuga Iyesu e kasiyarai ika mete kina,
5 ki kasiyarai pokaiya ka wi bigi kwae-wena apunai ki wadumuri e midi kwakwarepui
Berokoi Apunai Seitani e idai rabineya tamuri da e giripoto. Wi inako kwaiwagi ki ka nu
Kaiwawonuga ade wirayagisi baiyagisi makeya ki ka e apunu ki e keyai ade iyapoto.

6 Wi noda gongomuiwagamu ka eba baganai. Iyapana tagamu ki wi kataigau. Mu
tagamu ke; 'Parawa kawayawagana muramurai 'yisti' ki marai munta dai mena parawa
mete wirapumuri ki ka bani ki kawayayagisi.'
7 Nau nidiyani wainapumuri; Kawayawagana mura-murai oragai wi paunagau uburau
ki wi wadumuri kwenupumuri da bigi wi pasinibu ki kewoyagisi. Wi inako kwaiwagi ki ka
wi bani buredi waunai 'yisti' pa mena ki maba iyapana waunai ubumuri. Nau kataineya da
Mamanuga God wi ororeya mena iyapana waunai bagi kawaya inako yamananibu, mibai
ka nu poraganuga kawaya 'Raurunibu Poragai' ki e Keriso pokaiya kwaewena kewowena.
Nau yonani suwagubuwani yau ka waigugu ko ki mibai ka yau kena; Keriso e ka ororeya
mena nu 'Raurunibu Poragai' ki papai sipi munai maba e eya iyai puyo tapu powena.
8 Ki pokere nu poraga ki mibi mamamai poragaigamana ki nana ka nu biginuga ade nu
beranuga oragai ebo ebo ki parawa kawayawagana muramurai oragai maba nu taganugu
isiyapamu manako bani buredi waunai 'yisti' pa mena ki mena kupamu. Bani buredi
waunai ki ka nu iyanuga waunai bigi pa mena ade gwede mibai kuduba ki keyakeyai.

9 Nau okani naiya wi bamagau tonopuwani ki rabineya ka nau iyapana taku maba asusu
igida yauda kwae-tagamu iwu ragidai ki wi mu kamadi-tamana mete eba dibipamana
idiwana ki nana suwagubuwani.
10 Nau yona ki suwagubuwani ki ka nau eba iyapana Mamanuga God e yonai eba
kataimugu ragidai ki mu kamaditamana ki nana suwagubuwani. Mamanuga God e yonai
eba kataimugu ragidai ropani kawaya ka taku maba asusu igida yauda kwae-tagamu bo
kapoitagamu bo kuwa-tagamu ade daisusu bo momorapa bo dai mete kina inako mu
bamamugu buburitagamu. Wi iyapana ki kamadi-tamana suwagubena ki ka wi tawana
bani kaigumpena mibai ka tawana tawana waira yau kawareya ka iyapana bera inako
kwaetagamu ragidai ropani kawaya idiwu.
11 Ko nau suwagubuwani ki mibai ka yau kena; Iyapana mosi wi bamagau baiyagisi,
yagisi ke, 'Nau ka wi mete sumanuga eyaka mena', e inako yagisi ko ade kayayagisi taku
maba asusu igida yauda kwaeyogono umono bo kapoiyogono bo daisusu bo momorapa bo
dai mete inako bama-mugu buburiyogono bo yanuweyogono bo kuwayogono bo awana
suwakarai kuborono da e yabarai babayogono, e inako kwaeyogono ki ka wi deni mena e
kamadumuri ade e mete eba dibipumuri ewapuru kupeiwogoi. Pa mena.

12-13 Mamanuga God e gari tagaiya idiwu ragidai ki mu naurimugu ka nau idani gurai
eba ugwaditamakani ragiragi. Mamanuga God e eya mena aita ewa ki kwaeyagisi. Ko
wi sumaga eyaka mena Mamanuga God nene mete dibipiyamu ragidai ki mu wi naigida
mena emita-muri wade supasupatamuri, mibai ka oka mosi wagubu ke; 'Ridi bo apunu
mosi wi paunagau bigi inako kwae-yogono ki ka wi deni mena e koritapumuri baiyagisi
kayayagisi.'

6

1 Iyesu sumapiyamu ragidai wi paunagau kira kasiwara wenawagau ki ka wi gwede
nana ubumuri Mama-nuga God eba kataimugu ragidai ki wi wade supasupanimana ki
nana mu bamamugu kaiwagamu? Ki ka eba supasupai. Wi kowaguma Iyesu suma-
piyamu ragidai bamamugu kaigamana da mu wi wade supasupanimana ki nana ka
baganai.
2 Nau suwagubuwani ki wi wainapiyamu bo pa mena? Mara ewa baiyagisi da
Mamanuga God uburoto kunuma waira kuduba tetamini dibitamini ki makeya ka nu
Iyesu suma-pemei ragidai ubumamu nu idanuga gurai iyapana kuduba mu naurimugu
ugwaditamamu ragiragi ade wade supasupatamamu. Nu aita ewa upi ki yodomu ki pokere
karako ka wi gwede nana paere maimerei munta wi pauna-gau ki wi wiga eba wade
supasupa-piyamu?
3 Mara ewa baiyagisi da nu ubumamu nu idanuga gurai aneya kunumau idiwu ki mu
naurimugu ugwaditamamu ragiragi. Nu upi ki kwaigamu ki ka gwede mosi ragiragi
kawaya ko nu karako yewe wairau paere maimerei munta nu paunanugu wenawagau ki
wade supasupamana ki ka eba ragiragi. Nau suwagubuwani ki wi wainapiyamu bo pa
mena?

4 Kira kasiwara bo gwede mosi inako wi paunagau wenawagau ki wi waina-piyamu da
iyapana sumamaga eba wi mete eyaka mena ragidai baitagisi wi wade supasupanimoto ki
ka baganai bo?
5 Wi midimama wadiniyana ki nana ka nau yona yau suwagakani; Wade supasu-
paniyana apunai mosi wi paunagau bani pa mena ki pokere wi inako kwaiwagamu bo?
6 Ena, ki bani pa mena wainapakani. Wi bani waina-piyamu da Iyesu sumapiyau apunai
mosi uburoto e eya waretai yadini Mamanuga God eba kataimugu ragidai mu idamaga
rabineya taroto da mu ubumoto e wade supasupapomoto ki ka baganai. Ko ki ka eba
baganai.
7 Wi kowaguma mete iyapana bama-mugu kaiwagamu da mu wi paerega ki wade su-
pasupapomoto ki ka wi paere-piyamu kawaya daganani. Wi wiga iyaga ki wi kaupiyamu.
Wi supasupai badidi maba kwaiwagamana ki nau karako wi kabuwaniyani; Wi paunagau
iyapana mosi uburoto e waretai giripoto manako e waretai ki gwawai gwede mo eba
kwaeyagisi ki ka bagi kawaya. Ade wi paunagau iyapana mosi uburoto e waretai e
gwedegwedei mo kuwayagisi manako e waretai ki denai gwede mo eba yagisi ki ka mete
bagi kawaya.
8 Ko wi inako eba kwaiwagamu. Wi deni deni kira kasiwaraiwagamu ade deni deni kuwa
kasiwaraiwagamu idiwu. Wi eba pakasi ragidai mete inako kwaiwagamu ko wi sumaga
eyaka mena ragidai ki mu mete deni deni inako kwaiwagamu.
9 Wi kataigau bo pa mena? Iyapana berokoi kwaetogomono ki ka mu Mama-nuga God
e gari rabineya eba kaiwoto idiwono, ki pokere wi wiga eba kerapu wadewadeiwagi. Iya-
pana gwedewau taku maba igida yauda asusu iwu bo didiwa asusu ukwapamu bo daisusu
bo momorapa ade dai mete inako mu bamamugu buburitagamu bo rauru kawakawara
kasiwaratagamu bo apunu mosi uburoto e ebo waretai apunu uworoto mete iwono bo ade
ridi mosi uburoto e ebo waretai ridi uworoto mete iwono,
10 bo iyapana gwedewau kapoi-tagamu idiwu bo awana suwakarai kubamu yabara-
maga babawagau iwu bo kowamuguma yanuwetamiyamu iwu bo kuwatagamu iwu bo
kuwatagamu ki taububarai ubumu bo, iyapana inako kwaetagamu ki ka mu Mamanuga
God e gari rabineya eba kaiwoto idiwono. Pa mena.
11 Naiya ka wi dai inako mete kwaiwagamawa iwa ko karako ka Mamanuga God wi
bigiga ki kuduba surupu wi tagagau kwenupupu manako e eya nene wi nakanibu. Nu
Kaiwawo-nuga Iyesu Keriso e si pokaiya ade Mamanuga God e eya Keyai ki kasiyarai
pokaiya ka wi karako Mamanuga God e yabuiya bagi supasupai idiwu.

Nu midinuga kwakwarepunuga ka Mamanuga God e nene.

12 Iyapana mosi bani yagisi ke; ‘Gwede mosi nau eba bodasiniyau ki pokere nau
badidi kwaesugana waina-pakani ki nau kwaesugoni.’ Ena, ko nau denai suwagani ke;
‘Gwedegwede kuduba ka bani baganai ko ki dai mena ka nu midinuga kwakwarepunuga
ade nu nuwanuga notanuga togipiyau kasiyara kweyau.’ Kataina, nau mete bani suwagani
ke; ‘Nau badidi kwaesugana wainapakani ki nau kwaesugoni.’ Ko gwede mosi inako nau
iyani rabineya kawayayagisi da nau ki mena niniyaponi kwaesugana wainaponi ki ka nau
ki kuduba kamadani ko eba kwaesugani.
13 Iyapana mosi bani yagisi ke; ‘Mamanuga God bani ebo ebo yamana-pupu da nu
romodonuga nene, ade nu romodonuga ki e yamanapupu da bani nene.’ Ena, ko nau
denai suwagani ke; ‘Mara baiyagisi da Mamanuga God e yagisi manako bani kuduba
ade nu romodonuga mete kina ki ewapuru gogatagisi.’ Mamanuga God nu midinuga
kwakwarepunuga yamanapupu da nu Kaiwawonuga e upi kwaigamana ki nana ko eba nu
ridi yo apunu taku maba igida yauda asusu kwaetagamu iwu ki mu maba kwaigamana ki
nana. Nu midinuga kwakwarepunuga ka nu Kaiwawonuga e nene ade nu Kaiwawo-nuga
ki e uburau nu midinuga kwa-kwarepunuga kasiyara kweyau.
14 Mama-nuga God e kasiyarai pokaiya ka e nu Kaiwawonuga iyapupu kipu ubupu
manako ki maba ka e kasiyarai pokaiya nu mete iyaniyoto kimamu ubumamu.
15 Wi kataigubu wetawetara da wi Keriso e naureya idiwu ki pokere wi midiga
kwakwarepuga ki karako Keriso e eya midi kwakwarepui mete dibipupu eyaka mena.
Keriso e midi kwakwarepui mete dibipupu eyaka mena apunai ki mosi kayayagisi ridi
yawata kawa-kawareya umau ki ridai mete kwa-kwarepumaga ewapuru dibipomoto ki
wi wainapiyamu da ki ka baganai bo? Akae, ki ka eba baganai.
16 Apunu mosi ridi yawata kawakawareya umau ki mete iwono ki ka e eya midi
kwakwarepui ridi ki mete dibipupu. Nau suwagu-buwani ki wi wainapiyamu bo pa mena?
Mamanuga God e okai wagubu ke; ‘Ridi yo apunu mu kwakwarepu-maga dibimupu ki ka
mu eyakamena-tagubu.’

17 Wainapumuri; Iyapana nima e eya iyai nu Kaiwawonuga kwebu ade e naureya tondau
ki e nuwai notai ade e keyai ki ka nu Kaiwawonuga mete ewapuru eyakamenatagubu.
18 Ridi yo apunu taku maba igida yauda asusu iwu ki berai wi deni mena kamadumuri
tagararapumuri. Nu berokoi ebo ebo kwaigemei ki kuduba ka bigi ko bigi ki dai ka nu
midinuga kwakwarepunuga bigi eba pasipiyau. Ko iyapana nima taku maba igida yauda
kwaewagau ki ka e midi kwakwarepui nidapiyau ki pokere e eya midi kwa-kwarepui ki
giripiyau bigi kweyau.
19 Wi midiga kwakwarepuga ka Mama-nuga God e Keyai negebu wi rabinagau tondau
ki e tawai, ko ki wi waina-piyamu bo? Wi midiga kwakwarepuga ka eba wi wibo nene ko
Mamanuga God e nene.
20 Mamanuga God e wi teniyana e eya nene nakaniyana ki nana ka e wi deniga
kawaya daganani tapu ki pokere wi midiga kwakwarepuga eba giripiyoi ko naigida mena
kwayubapiyoi da Mamanuga God e si wi pokagere kawayayagisi.

7

Mibai anikai mu yonamaga

1 Kowaniyoma, wi oka pokaiya nau manusinimupu ki denai nau karako okapakani yau
kena;
Apunu ridi eba uworoto ko pa tondono ki ka bagi kawaya.
2 Ko waira yau notai kawayawena kayawena da onowa yo yaraga didiwa ukwapamu ade
ridi yo apunu taku maba igida yauda asusu iwu ki pokere nota ki wi kerapugu eba wadana
ki nana ka nau nuwaneya yaraga eyaka eyaka kuduba ridi tauwomoto ade onowa eyaka
eyaka kuduba apunu tauwomoto.
3-4 Apunu e midi kwakwarepui ka eba e ebo nene ko e wainai e nene mete kina, ki pokere
e wainai nobomoi nene kwaeyagisi ki ka e midi kwakwarepui eba gwandagipoto. Ade
ridi e midi kwakwarepui ka eba e ebo nene ko e nobomoi e nene mete kina, ki pokere e
nobomoi wainai nene kwaeyagisi ki ka e midai eba gwandagi-poto.
5 Waina nobomo ewapuru mena ukwopomono ko eba midi ragiragitogo-mono. Mu
nuwamugu mara dai mu mubo pa idiwana Mamanuga God bameya guriguritagamana ki
nana wainapiyamu ki ka mu naiya ewapuru tagisi mibipomoto were ewa mara dai mu
mubo mubo inako idiwono. Ko guriguri marai tagubu mibimupu ki kewoyagisi eweya ki
ka mu garugaru mena ade dibipomoto ewapuru ukwo-pomono kwaenda Berokoi Apunai
Seitani baiyagisi mu kerapumugu yadini. Wi ka iyapana kaina notaga eba pakarawena ki
pokere waina nobomo rowarowa kawaya mubo mubo eba idiwono.
6 Nau yona yau suwagubuwani ki nau eba ninekenekenibuwani da wi kuduba anikaiga-
mana ki nana suwagu-buwani ko nau suwagakani da wi nuwagau anikaiwagi ki ka
baganai.
7 Nau nuwaneya ka wi kuduba nau maba idimpena ko Mamanuga God nu eyaka eyaka
puyo ebo ebo negeyau. Apunu mosi ki e nau puyoni maba kwebu ade mosi ka e puyo
kudubai mo kwebu.
8 Karako ka nau onowa yaraga ade koboro wi yonaga suwagani; Nau eba anikasug-
ubuwani ko pa tondakani ki maba wi mete inako pa idiwoi ki ka bagi kawaya wainapakani.
9 Ko apunu, kau notagi ridi kawareya ukwarau, ade ridi, kau notagi apunu kawareya
ukwarau, ki ka baganai, wi anikaiwagi. Wi eba anikaiwagi ko pa idiwoi manako wi
midiga kwakwarepuga poisiyasiyai wainapiyamu ki taininiyono da wi paerepumuri bigi
kwaiwagi ki ka eba baganai.
10 Karako ka nau mibai anikai wi yonaga suwagani. Yona yau ka eba nau naubo
yonani ko ki ka nu Kaiwawonuga e eya yonai nau wi nidiyakani yau kena; Ridi, wi wibo
nobomoguma eba ragita-muri.
11 Ko kau nima nobomogi ragipipi ki kau pa tondowa ko apunu mo eba uwari. Kau apunu
nene wainapiyei ki kau nobomogi oragai ki e bameya ade baunuwagi manako ewapuru
idiwoi. Ade apunu, wi wibo wainaguma eba ragitamuri ade anika eba memuri puru.
12 Karako wi dai ki wi yonaga nau suwagani wainapumuri. (Yau ka nau Poru naubo
wainapakani ki suwagakani ko eba nu Kaiwawonuga nau kabuwa-sinibu were suwa-
gakani.) Apunu mosi Keriso sumapiyau ko e wainai Keriso eba sumapiyau ko e nuwaiya e
nobomoi mete ewapuru idiwana wainapiyau, ki ka apunu ki anika eba meyoto puru.
13 Ki maba, ridi mosi Keriso sumapiyau ko e nobomoi Keriso eba sumapiyau ko e
nuwaiya e wainai mete ewapuru idiwana wainapiyau, ki ka ridi ki anika eba meyoto puru.
14 Apunu mosi Keriso eba sumapiyau ki ka e wainai mete midimaga kwakwarepumaga
eyaka mena ki pokaiya ka apunu ki mete kina Mamanuga God nene. Ade ridi mosi Keriso
eba sumapiyau ki ka e nobomoi Keriso sumapiyau ki e mete midimaga kwakwarepumaga

eyaka mena da ki pokaiya ka ridi ki mete kina Mamanuga God nene. Mu ewapuru
Mamanuga God nene inako eba idimpibena ki ka mu munumuguma Mamanuga God e
gari tagaiya bigibigi idimpibena. Ko nu katainugu da mu munumuguma ka Mamanuga
God e nene idiwu.
15 Ko Keriso eba sumapiyau apunai bo ridai e wainai bo e nobomoi Keriso sumapiyau
ki ragipana kayawagana wainapiyau, ki ka baganai e kayayagisi. Mamanuga God nu
nuwabagi rabineya idiwana ki nana wagubu ki pokere ragiwagana kayawagana apunai
bo ridai ki e wainai bo e nobomoi Keriso sumapiyau ki ka mu anikatagubu ki ragi
kasiwaratagamana ki eba basaratagisi ko taburuba meyomoto puru.
16 Keriso sumapiyei ridai, kau nobomogi Keriso eba sumapiyau kau pokagere e notai
wirawagana sumawagana ki kau eba kataigeya. Ade Keriso sumapiyei apunai, kau
wainagi Keriso eba sumapiyau kau pokagere e notai wirawagana suma-wagana ki kau
mete eba kataigeya.
17 Mamanuga God nu eyaka eyaka winenibu makeya badidi maba idiweya ki maba nu
idiwomu ade nu Kaiwawo-nuga puyo nu eyaka eyaka negebu ki pokaiya ka nu makeya
makeya idiwomu yamomu. Nu sumanuga eyaka mena Mamanuga God nene dibipiyamu
ragidai tawana tawana idiwu ki mu bamamugu ka nau yona ki mu kabuwatamakani
umakani.
18 Diyu apunai mosi e kwa-kwarepui wakamupu ki Mamanuga God ubupu e nene
wagubu manako e karako Iyesu sumapiyau, ki ka eba e uburoto e kwakwarepui
wakamupu ki ade sunara-pana yawatai kwaenepono. Pa mena. Ade ki maba, iyapana
mosi e kwakware-pui eba wakamupu ki Mamanuga God ubupu e nene wagubu manako e
karako Iyesu sumapiyau, ki ka eba e kwakware-pui wakapamana ki nene wainapono nisi
kandono.
19 Kwakwarepunuga wakamupu bo eba wakamupu ki ka eba gwede kawaya mosi ko
nu Mamanuga God e umunui yodomu makeya makeya kwaigomu ki mena ka gwede mosi
kawaya esida.
20 Nu eyaka eyaka badidi maba idiweya da Mamanuga God nu nene wagubu ki maba nu
karako mete inako idiwomu yamomu.
21 Kau nima iyapana mo kobaiya tondeya e bigabigai kwaenugeya ki makeya Mamanuga
God kau nene wagubu, ki ka baganai, kau ki nene eba wainapiyowa ko bigabiga upi
ki kwaenugowa. Ko kau kawaigi yagisi ke; ‘Kau kayanuwagi kau kaubo nuwageya ki
kwaenugowa umowa,’ e inako yagisi ki kau kayanuwagi.
22 Wainapumuri, iyapana nima bigabiga upi kwaewagawa da nu Kaiwawonuga e nene
wagubu ki ka gwede e umapu dokodoko ki nu Kaiwawonuga pokaiya rikawena da e karako
nu Kaiwawonuga e nene mena tondau. Ade iyapana nima naiya e ebo nuwaiya umawa
wadawa da Keriso e nene wagubu ki ka e karako Keriso e naureya tondau ki pokere eba e
ebo nuwaiya ki kwaeyogono ko e uburoto Keriso e bigabigai mena kwaeyogono tondono.
23 Wi Mamanuga God nene idiwana ki nana ka e wi deniga kawaya daganani tapu
kewowena ki pokere wi ubumuri e bigabigai mena kwaiwagi ko eba iyapana kaina wi
umanimoto dokodoko da wi mu mena bigabigamaga kwaiwagi.
24 Kowa-niyoma, nau nidiyani wainapumuri; Wi karako Mamanuga God mete ida
wadewadeigubu e mete idiwu ki pokere e wi nene eba wagubu makeya upi badidi maba
kwaiwagamawa idiwa ki wi karako inako mete kwaiwogoi yamoi.
25 Karako ka nau iyapana eba anikaigubu ko pa idiwu ragidai wi yonaga suwagani.
Yona yau ka eba Keriso nau kabuwasinibu makeya suwagakani ko Mamanuga God e nau
nuwanuwasinibu ade nau wadisinibu bagi ki pokere nau notani pokaiya badidi suwagani
ki wi karako wainapu-muri mibipumuri. Nau naubo nota-pakani ka yau kena;
26 Karako ka nu nuwaboya makari marai ki kerarai birikamipi yamei ki pokere wi eba
anikaiwagi ko pa idiwoi ki ka bagi kawaya wainapakani.
27 Wi gwedewau anikaigubu ki ka baganai, wi anika eba memuri puru. Ko wi eba
anikaigubu ki ka wi ridi uwamana nene nisi eba kandoi.
28 Ko apunu nima anikawena ki e notai eba yagisi ke; ‘Nau paerepuwani.’ Ade onowa
anikawena ki e notai mete eba yagisi ke; ‘Nau paerepuwani.’ Pa mena. Ko anikatagubu
ragidai, yewe wairau ka mu upi bisi kawaya ebo ebo kawarapomono ki pokere wi bita ki
eba bananapamana ki nana ka nau yona yau suwagubuwani.
29 Kowaniyoma, nau nidiyakani ki mibai ka yau kena; Mara rogobiwena ki pokere
iyapana mibai anikai ki ka wi iyapana eba anikatagubu ragidai ki mu notamaga maba
notapiyoi idiwoi.
30 Ade wi gwedewau apena meyamu ki ka wi kiyabuga iyapana yadi eba wadamu ki
mu kiyabumaga maba idiwoi. Wi gwaita wadamu ki ka wi kiyabuga iyapana gwaita eba

wadamu ki mu kiyabumaga maba idiwoi. Wi gwedewau waira yau gwedegwedei dai
gimaraigubu ki ka baganai, ko wi eba gimaraigubu maba idiwoi,
31 ade wi gwedewau kemora nawaru waira yau gwedegwedei ki mena upiwagamu idiwu
ki ka baganai, ko wi eba upiwagamu ragidai ki mu maba mete idiwoi, mibai ka waira yau
e gwedegwedei mete kina karako empemei ki kuduba waunitau gogatagisi.
32 Nau yona nidiyakani yau mibai ka nau eba nuwaneya wi notaga waira yau upi ebo
ebo ki kawareya ukworono. Apunu nima eba anikawena ko pa tondau ki e nuwai notai ka
nu Kaiwawo-nuga e upi kwaewagana ade e mamama-pana ki mena notapono tondono.
33 Ko nima anikawena ki ka e wainai e rabinai badidi maba wadana bagi ki nene
notapono ade waira yau upi ebo ebo mete kwaeyogono,
34 ki pokere e notai apeya daikere daikere e tainipiyau. Ridi eba anikawena bo onowa
bo koboro bo wakeyara ki ka nu Kaiwawonuga e mena upi ki mu kwaetagamana waina-
piyamu ade mu midimaga kwakwarepu-maga ade mu nuwamaga notamaga kuduba ki
mu deni mena e kweyamu. Ko ridi nima e nobomoi mete kina ki ka e nobomoi e rabinai
wadana bagi ki nene e waira yau upi ebo ebo ki mete kwaeyogono.
35 Nau eba wi bodaniyana bo bita mo wi negeyana ki nana yona yau suwagakani. Nau
nuwaneya wi waitaniyana da wi supasupai mena idiwana ki nana ade wi nuwaga notaga
ade wi iyaga kuduba ki deni mena nu Kaiwawonuga kweyamana ki nana nidiyakani.
36 Onowa yaraga anikatagamana ki nana tonabatampu mibimupu ko mu apeya gwaiya-
batagubu kasiwara da mu mubo mubo pa idiwana ki nana manako mu inako idiwono
yamono da yaraga ki e nuwaiya ridi ki mete iwana wainapono, ki ka e ridi ki eba giripana
kudeya garugaru mena uworoto. Mu anikatagisi ki ka mu eba paeremupu. Pa mena.
37 Ko yaraga ki eba anikawagana ko pa tondana wainapiyau ade e kwarisiwena e notai
ridi ki mete iwana eba waina-piyau, ki ka baganai e ridi ki eba uworoto. E inako kwaeyagisi
ki mete bagi kawaya.
38 Ki pokere apunu nima ridi uworoto ki ka baganai ko e eba uworoto ki ka bagi kawaya.
39 Ridi mosi e nobomoi mete kina ki ka eba e nobomoi ki ragipana waina-pono. Ko e
nobomoi poyagisi ki ka e ebo nuwaiya anikawagana wainapiyau ki ka baganai. Ko e apunu
pakasi mo eba uworoto ko Keriso sumapiyau apunai mosi uworoto.
40 Ko nau waina-pakani da e eba anikayagisi ko pa koboro tondono ki ka e mamama
kawaya esida wainapono. Nau yona yau nau naubo notani pokaiya suwagubuwani, ko
wainapumuri; Mamanuga God e Keyai nau rabinaneya mete tondau.

8

Yadau umamu buburitagamu ki kabuwai

1 Nau karako daisusu bo momorapa bo dai mete kina inako bamamugu buburitagamu
yadau umamu ki nene manusinimupu ki yonai wi kabuwa-niyani. Iyapana dai tagamu ke;
'Nu kuduba ka katai ragidai.' Ki mibai, ko ki pokaiya ka iyapana kawai gisipiyamu. Nota
kwarikwarisi ki mena notai nu toginiyau.
2 Iyapana nima wainapiyau da e gwedegwede kuduba kataiwena kewowena ki ka katai
mibai ki e eba kataiwena.
3 Ko iyapana nima Mama-nuga God nota kwarikwarisipiyau tondau ki ka Mamanuga
God kataiya eyo.
4 Baganai, nau karako daisusu bo momorapa ade dai mete kina inako bamamugu
buburitagamu yadau umamu ki bani nu kupamu bo eba kupamu ki sisiyai suwagani; Nu
katainugu da daisusu bo momorapa ade dai mete kina inako mu ka popai mu mibimaga
pa mena. Mamanuga God e eya mena ka mibai.
5 Iyapana tagamu da daisusu bo momorapa bo inako ropani kawaya kunumau ade
wairau posiwena uburau ki nu mu sumatamana ade kawakawai tademana ki nana.
6 Ko nu katainugu da nima nu sumapamana ki ka Mamanuga God e eya mena. E wagubu
umuneya ka gwedegwede kuduba wenawena gawarara. E nu mete yamananibu karako
e nene idiwei. Nu Kaiwawonuga ka eyaka mena Iyesu Keriso e mena. E pokaiya ka
Mamanuga God kunuma waira kuduba yamanapupu ade e pokaiya ka nu karako idiwei.
7 Ko karako ka iyapana ropani kawaya yona mibai ki mu naigida eba kataitagubu. Mu
daisusu bo momorapa ade dai mete kina inako bamamugu rowarowa kawaya buburitaga-
mawa da manamatagubu ki pokere mu karako Keriso sumapiyamu manako papa bo bani
ki kupomoto ki ka mu notamaga garugaru mena yagisi ke; 'Yau ka yadau umamupu ki
bani.' Mu Keriso naigida eba kataitagubu wetawetara ki pokere mu papa bo bani ki
kupomoto ki ka mu rabinamugu tadeyau wirawira ki yagisi da mu paeremupu bigi bani
ki kupa-mupu.

8 Ko ki ka eba papa bo bani kupemei bo eba kupemei ki nu teniyoto Mamanuga God
bameya baigamu. Nu gwede mo eba kupemei ki ka nu eba ki pokaiya denai marai munta
yadamu, ade eba nu gwede kupemei ki pokaiya denai kawaya mo yadamu. Pa mena.
9 Wi kupoi ki ka baganai ko wi papa yo bani inako kupoi ki ka wi kowaguma mu
sumamaga eba ragiragiwena ragidai ki mu kwayubamaga mete kwaiwogoi were kupoi
kwaenda wi kupeiwogoi ki mu wi eminimoto manako ki pokaiya ka wi mu pisipisitamuri
da mu sumamaga kauyagisi.
10 Mibai, wi Mamanuga God e katai negebu ragidai ubumuri daisusu bo momorapa
bo inako bamamugu buburitagamu ki buburi tawai rabineya kaiwuri yadau umampu ki
papai bo bani kupoi manako iyapana mosi ki e eba kataiya da daisusu bo momorapa bo
inako ki ka gwede mo popai ki e wi eminiyoto, ki ka e wi niniyagau bani ki mete tepoto
kupoto ko e rabineya siyau wirawira ki kabuwapiyau da e paere-pupu.
11 Keriso ubupu wi waretaga ki e nene mete powena ko iyapana ki e sumai ka eba ragiragi
ki pokere wi kataiga pokaiya ka wi e sumai girimupu ade e iyai ki wi mete minimupu poyo.
12 Wi kowaguma bamamugu inako kwaiwagamu ki ka wi mu bamamugu paerepiyamu
ade Keriso e eya bameya mete paerepiyamu. Mu rabinamugu tadeyau wirawira ki
garugaru mena kabuwatamiyau da mu paeremupu ki pokere wi inako kwaiwagamu ki
ka wi mu rabinamaga giripiyamu ade bidara nu tageyamu.
13 Ki pokere, nau niya nene yau wainapakani; Nau papa kupani manako ki pokaiya nau
waretani pisipisipani da e paerepoto ki ka nau papa ki deni mena kamadani ko ewa mo
eba kupani.

9

Iyesu tonotapu ragidai mu yonamaga

1 Wi wainapiyamu da gwede mosi nau umasiniyau dokodoko bo? Wi wainapiyamu da
Keriso nau eba tono-sinibu bo? Wi wainapiyamu da nu Kaiwawonuga Iyesu nau yabunere
matarau eba empuwani bo? Wi waina-piyamu da ki ka eba upi nau kwaesuge-keya ki
pokaiya wi karako nu Kaiwawo-nuga kataimupu bo?
2 Iyapana dai nau sidiyamu, tagamu ke; ‘Kau ka eba Keriso e tononibu apunai.’ Mu
inako tagamu ko nau e upi kwaesugekeya manako ki pokaiya wi iya waunai wadumupu nu
Kaiwawonuga e naureya idiwu ki iyapana empomoto ki ka mu kataitagisi ade mibipomoto
da e nau tonosinibu.
3 Iyapana nau wereyakaurasiniyamu bo nau sidiyamu wirawira ki nau uburani nau
taububarani purupakani suwaga-kani ke;
4 Wi wainapiyamu da nau upisugakani ki denai ka iyapana bani yo awana nau eba
tegemana ki nana bo?
5 Wi wainapiyamu da nu Kaiwawonuga e eya yowaiyoma yo e tonotapu ragidai apunu
Pita mete kina ki mu waina-muguma waratamana mete iwana ki ka baganai ko nau
uburana sumawagau ridai mosi uwarana mete iwana ki ka eba baganai bo?
6 Ade wi wainapiyamu da Mamanuga God e upi kwaetagamu ragidai mu paunamugu ka
nau yo Banabasi nu mena nu idanuga kasiyara-yogono pokaiya kupomu iwomu bo?
7 Nau nidiyani wainapumuri; Piyara ragidai mu eyaka eyaka mu mubo bowamaga
madai pokaiya bani gimara-piyamu kupamu bo? Ki pa mena. Mu kawakawaimuguma
bani pa tageyamu. Ade kokora urau apunai ki e eya bani ‘waeni’ upu ki mibai e eya
mete kupoto bo? Ena, e kupoto. Ade papa sipi baikamuwagau apunai e eya papaiyoma
amumaga otai botopupu ki e eya mete kuboroto bo? Ena, e kuboroto.
8 Nau yona yau suwagakani ki ka nu waira yau kawareya badidi kwaigemei ki keyakeyai
suwagakani, ko wainapumuri; Oragai apunai Mosisi gora tapu ki ka e yona yau kawareya
mete wagubu.
9-10 E Mamanuga God e gorai okapupu, wagubu ke; ‘Papa burumakau uratanai wi nene
upiyogono ki ka wi e umunui eba umamuri ko e upiwagau ki denai bani mete kwemuri.’
Mamanuga God e inako wagubu ki ka e papa ki nene wainapupu wagubu bo e iyapana nu
nene wainapupu yona ki wagubu? E iyapana nu nene wainapupu wagubu.
Nau keyakeyai mosi ade suwagani wainapumuri; Diba kandau apunai ade bani raupo-
muwagau apunai ki ka mu upi kwaetagamu ki pokere raupomu marai baiyagisi ki ka mu
ewapuru bani kupamana nawanai idiwono.
11 Nu baigibi wi iyaga nene Mamanuga God e momai wi rabinagau umipi mibai
kipu ko nu upinuga ki denai wi ubumana nu kwakwarepunuga togipamana bo bani yo
gwedegwede dai nu negemana ki wi wainapiyamu da ki ka eba baganai bo?
12 Wainapumuri; Iyapana nu ewanugu bautagubu wi rabinagau momai umipi ki raupa-
mutagamu ki mu ubumu mu upimaga denai wi mu tagemana ki nana tagamu. Ko nu yabiri

baigibi diba kandimpi momai umipi ragidai inako mete iwagumpena ki wi wainapiyamu
da ki ka eba baganai bo?
Nu Keriso e upi kwaigemei ki pokere wi denai negemana iwagumpena ki ka baganai.
Ko nu yona mo inako eba iwagibi. Nu nuga muya nunumeya mibai ka nu eba nuwanugu
Keriso e yonai bagi kawaya nu pokanugere bodayagisi.
13 Wi kataigubu wetawetara da iyapana puyo Mamanuga God nene e Tawai rabineya
nakapiyamu ki ka tawa ki rabineya upitagamu ragidai bani ki dai mu muga mete kupo-
moto. Ade papa naumu kepakepa kawareya puyo Mamanuga God nene pasumu ragidai
ki ka papa ki dai mu muga mete kupomoto.
14 Ki maba, nu Kaiwonuga e wagubu ke; 'Iyapana gwedewau nau yonani bagi kawaya
dimatogomono ki ka mu upi-maga kwaetagamu ki denai iyapana puyo nakapiyamu ki mu
kupomono.'
15 Keriso inako wagubu ko nau wi bamagau denai mo tegemana ki nene eba
genenibuwani ade karako mete kina oka yau pokaiya wi eba geneniyakani. Nau pa
tondakani upi mena kwae-sugakani ki pokere nau mamama kawaya mete wainapakani.
Nau posugani ki ka baganai ko nau geneniyani manako ki pokaiya nau karako mamama-
sugakani ki mamamai kaupani ki ka eba baganai.
16 Nau eba gwede bagi mo kwaesugu-buwani ki pokere mamama yau waina-pakani.
Ko Keriso e nau tonosinibu da nau e yonai bagi kawaya ki dimasugana ki nana sidibu
ki pokere nau upi ki kamadani ki nau yawatani pa mena. Akae, nau e yonai ki eba
dimasugoni ki ka paere kawaya.
17 Nau naubo nuwa-neya upi yau kwaesuguibena ki ka wi gwede mosi nau denai
tegemana ki nana ki nau mete wainapibena. Ko karako ka eba nau naubo nuwaneya upi
yau kwaesugakani. Mamanuga God e emisinibu da nau ka baganai manako e upi yau
kwaesugana ki nana nau idani rabineya tapu,
18 ki pokere nau upi badidi kwaesugakani ki denai nau gwede yadani? Nau suwagani
wainapu-muri; Nau Iyesu e yonai bagi kawaya pa dimasugoni manako denai wadana ki
nene eba notaponi bo genesugoni ki ka nau rabinaneya mamama kawaya wainaponi. Nau
upini denai wadakani ka mamama nau rabinaneya ki kena.
19 Iyapana mosi e bigabigai kwae-sugana ki nana nau eba umasiniyau dokodoko ko
iyapana ropani kawaya mu notamaga wirawagana Keriso sumapamana ki nana ka nau
naubo nuwaneya kwarisisugubuwani mu bigabigamaga kwaesugakani.
20 Nau Diyu ragidai mu paunamugu umakani ki ka mu notamaga wirawagana Keriso
sumapamana ki nana ka nau mu idiwu ki maba nau mete inako tondakani. Oragai apunai
Mosisi e gora okapupu ki nau yabaraneya eba tarakani ko nau iyapana gora ki makeya
makeya kwae-tagamu ragidai mu paunamugu umakani ki ka mu notamaga wirawagana
Keriso sumapamana ki nana ka nau mu maba mete kwaesugakani.
21 Ki maba, nau iyapana kwaiyanai ragidai mu pauna-mugu umakani ki ka mu no-
tamaga wirawagana Keriso sumapamana ki nana ka nau Diyu ragidai nu goranuga
kamadakani manako iyapana kwaiyanai ragidai badidi maba idiwu ki mu maba nau mete
inako tondakani. Ko Mama-nuga God e eya gorai ki nau eba rauru-pakani mibai ka nau
Keriso e gorai nau yabaraneya maramara tarakani.
22 Nau iyapana sumamaga Keriso bameya eba ragiragiwena ragidai mu paunamugu
umakani ki ka mu sumamaga ragiragi-wagana ki nana ka nau uburakani mu tatamamaga
kwaesugakani manako mu idiwu ki maba nau mete inako tonda-kani. Nau iyapana
kiyabumaga ebo ebo mu paunamugu umakani ki ka nau mu badidi maba idiwu ki maba
nau mete inako tondakani da mu nau emisinimoto manako ki pokaiya ka nau mu dai
iyatamani.
23 Keriso e yonai bagi kawaya ki kawayawagana ki nana ka nau inako mena kwaesug-
akani da ki pokaiya ka yona badidi wagau ki mamamai nau mete bananapani.
24 Nau keyakeyai mosi suwagani wainapumuri; Wi kataigau da yanuwa kawareya ka
iyapana ropani kawaya garugarupomono ko nima yabiri baiyagisi ki e mena ka denai
yadini. Ki maba, Keriso wi puyoga yabaragau tapu ki wadamana ki nana ki wi nisi kandoi
garugarupiyoi da wi katamuru ki baiwagi.
25 Iyapana gwedewau waira yau yanuwai rabineya garugarupiyamu ki ka mu kawareya
kawareya garugaru-pomono da takotakotagisi. Mu nota-maga ka yanuwa ki pokaiya puyo
wadamana ki mena mu notapiyamu ki pokere mu nonamaga eba tamu. Puyo deba tatamai
mu yadini ki ka waira yau e gwedegwedei da aita gogayagisi, ko nu garugarupemei ki denai
deba tatamai puyo yadamu ki eba gogayagisi ko maramara tondono kaniyono.
26 Nau puyo ki wadana ki mena notapakani ki pokere nau katamuru yabaraneya
ki deneya deni mena garupakani nisi kandakani ko eba igida yauda kaniya-kani

yabadakani. Iyapana yanuwa rabineya mu idamaga bonipiyamu mu kowamuguma pa yakatatamiyamu ki mu maba nau eba yakata kwaesugakani.
27 Nau niya midini kwakwarepuni nuwaiya tainisiniyau ki nau wade supasupapakani makari kweyakani da nau notani nuwaiya wainapiyau ki mena nau midini kwakwarepuni makeya makeya kwaeyagisi. Nau iyapana ropani kawaya iya yawatai kabuwatapuwani ki pokere nau eba nuwaneya kwaesugani siyasiya da nau niya puyoni yabaraneya tondau ki paerepani.

10

Isiraero ragidai mu naiya badidi bananamupu

1 Kowaniyoma, nau yonani yau suwagani wainapumuri; Nu ripakwarakwaranuguma oragai apunai Mosisi eweya iwa ki ka Mamanuga God e oroguma pokaiya mu baramaga wadubu. Mu kaburu kawaya egi maba ki papateya bautagubu ka kaburu ki paunau puruwena manako iyapana ki kuduba sumpu kaburu rabineya borau maba kayatagubu papasi daikere positagubu.
2 Nu awana pokaiya siruwa kawemei ki maba ka iyapana ki kuduba oroguma ki rabineya ade kaburu ki rabineya mete kina oragai apunai Mosisi e mete ewapuru kayatagamana ki nana siruwatagubu.
3 Mamanuga God e kasiyarai pokaiya kunuma bani tage-yawa ki bani ka mu kuduba maramara kupamawa iwa,
4 ade kunuma awanai ki e kasiyarai pokaiya mu tageyawa ki mu kuduba mete kubamawa iwa. Awana ki ka bowa mosi Mamanuga God e kasiyarai pokaiya mu tagebu ki rabineya usirapiyawa, ko bowa ki ka maramara mu paunamugu mete umawa. Bowa ki ka keyakeyai, ko ki mibai ka Keriso e eya.
5 Ko wainapumuri; Mamanuga God mu kuduba bani yo awana inako tage-yawa ko mu paeremupu ki pokere e ubupu mu ropani kawaya bamamugu eba mamamawena ko e mu daburitapu da mu iyapana eba idiwu tawaneya ika popotagubu tatariyatagubu.
6 Iyapana ki ka bera berokoi ebo ebo kwaetagamawa ki pokere bita ebo ebo mu bamamugu bauwena. Ko ki kuduba ka keyakeyai. Nu keyakeyai ki empa-mana kataigamana da mu kwaetaga-mawa ki maba nu mete inako eba kwaigamana ki nana.
7 Mu dai ki ka daisusu bo momorapa bo ade dai mete kina inako mu bamamugu buburitaga-mawa idiwa, ko mu kwaetagamawa ki maba nu inako eba kwaigomu. Mamanuga God e okai iyapana ki mu nene wagubu ke; ‘Iyapana bani kupamawa, awana kubamawa manako taere-tagamawa midimama berai ebo ebo mete kwaetagamawa.’
8 Mu dai ki taku maba igida yauda asusu kwaetagamawa ade didiwatagamawa iwa ki pokere mara eyaka mena ki rabineya ka iyapana ropani kawaya eba iyabapamana makai kuduba 23.000 kwaitana popotagubu gawarara. Mu kwaetagamawa ki maba nu mete inako eba kwaigomu.
9 Nu Kaiwawonuga e kasiyarai mete kina bo pa mena ki mu dai empamana ki nana e kerareya wadamawa ki pokere denai ka motamota berokoi bautagubu iyapana ki metampu da mu ropani kawaya popotagubu. Mu ubumpu nu Kaiwawo-nuga e kerareya wadamawa ki maba nu mete inako eba kwaigomu.
10 Mu dai ungwerogwerorotagamawa Mamanuga God awerapamawa iwa ki pokere denai ka ‘Naunuma Aneyai’ ki bauwena iyapana ki ropani kawaya namutapu. Mu kwaetagamawa ki maba nu inako mete eba kwaigomu.
11 Bita ebo ebo mu bamamugu bauwena ki yonai ka oragai ragidai oka rabineya okamupu da nu ki empamana manako berokoi mu kwaetagamawa ki maba nu mete inako eba kwaigamana ki nana. Mara siyarai bauwagana kwae-wagau ki pokere nu naigida mena idiwomu.
12 Iyapana nima wainapiyau da e ragiragi kawaya uburau ki ka e naigida mena uburono kwaenda da e kauyagisi.
13 Kerapu taisini ebo ebo wi bamagau bauwagau taininiyau ki ka eba wi mena ki bananapiyamu ko nu kuduba kerapu taisini inako mete maramara banana-pemei. Ko Mamanuga God e gwaiyaba wagubu ki e kwaeyagisi. E wi kwayuba-niyono tondono ki pokere kerapu taisini mo inako baiyagisi wi taininiyono ki ka e berokoi ki tatamapoto da berokoi ki kasiyarai wi eyaka eyaka kasiyaraga eba raurupoto nuniyoto gwaigwiri. Kerapu wadewade inako wi bamagau baiyagisi ki ka Mamanuga God wi kasiyara negeni toginiyoto da wi giruru maba ki kobaiya kaiwuri ki ka wi eba kekeraiwagi ko buridere matarau baiwagi.

14 Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo; Daisusu bo momorapa bo ade dai mete kina
inako bamamugu buburi-tagamu ki maba wi mete inako eba kwaiwogoi ko wi bera ki deni
mena kamadumuri tagararapumuri.
15 Wi ka eba notababa ragidai ko wi ka yona mibai ki wainapiyamu ragidai ki pokere
nau yona yau nidiyakani ki wi wibo rabinagau wainapumuri.
16 Nu Kaiwawo-nuga e Kupei ki kawareya awana 'waeni' kubemei Mamanuga God
paraupemei ki ka nu mibipemei da Keriso e darai nu nene kawapu ki ka nu ewapuru e
naureya ika mete popoigibi. Ade nu bani buredi gerepemei ewapuru mena kupemei ki
ka nu mete mibipemei da Keriso e midi kwakwarepui nu nene tapu ki ka nu ewapuru e
naureya ika mete popoigibi.
17 Nu eyaka eyaka Kupe ki kawareya bani buredi piri piri kupemei ki kerarai ka bani
buredi eyaka mena. Ki maba, nu iyapana ka ropani kawaya ade nu kiyabunuga ka ebo
ebo ko Keriso e naureya ka nu kuduba midinuga eyaka mena.
18 Tawana Isiraero ragidai badidi kwaetagamu ki keyakeyai nau mete suwagani waina-
pumuri; Mu gwedewau papa naumu kepakepa kawareya Mama-nuga God nene puyo
pasumu ade papa ki pirai dai mu muga mete kupamu ki mu mibipiyamu da Mamanuga
God mu mete ewapuru ika dibipiyamu.
19 Ki pokere wainapumuri; Nau daisusu bo momorapa bo ade dai mete kina inako ki mu
nene suwagubuwani ade nau yadau umamu ki yonai mete suwagubuwani ki ka nau eba
suwagu-buwani da mu ka mibai,
20 ko nau suwagubuwani ka yau kena; Iyapana gwedewau daisusu bo momorapa bo ade
dai mete kina inako mu bamamugu buburitagamu yadau umamu ki ka mu eba puyo ki
Mamanuga God kweyamu ko mu keyai berokoi bamamugu yadau ki umamu. Ko nau eba
nuwaneya wi keyai berokoi ki mu mete ewapuru waretaiwagi. Pa mena.
21 Wi idaga daikere nu Kaiwawonuga e kapai wadoi kubomoi ko ade wi idaga daikere
keyai berokoi mu kapamaga wadoi kubomoi ki ka eba supasupai. Ade nu Kaiwawo-nuga
e yogoi kawareya wi kupeiwogoi ko ade daikere keyai berokoi mu yogomaga kawareya
kupeiwogoi ki ka mete eba supasupai.
22 Wi bani waina-piyamu da wi inako kwaiwagi ki ka nu Kaiwawonuga eba nuwaroroy-
agisi bo? Ade wi bani wainapiyamu da iyapana kaina nu kasiyaranuga ka kawaya esida
ko nu Kaiwawonuga e kasiyarai ka erida bo?
23 Iyapana dai tagamu ke; 'Gwede mosi nu eba bodaniyau ki pokere nu nuwanugu
badidi kwaiwagamana wainapemei ki nu kwaigomu.' Ena, ko nau ade suwagani ke; 'Ki
mibai, ko gwedegwede kuduba ka eba bagi.' Iyapana dai tagamu ke; 'Nu nuwanugu badidi
kwaiwagamana wainapemei ki nu kwaigomu.' Ena, ko nau ade suwa-gani ke; 'Ki mibai,
ko ki dai mena ka nu midinuga kwakwarepunuga ade nu nuwanuga notanuga waitapoto
togipoto.'
24 Nu eyaka eyaka eba iwogomu ke; 'Nau naubo nene mena kwaesugoni.' Pa mena. Ko
nu notanuga yau mena yogono ke; 'Nau eba nau naubo nene mena kwaesugoni ko nau
kowaniyoma mu bagimaga nene mete kwaesugoni.'
25 Papa yo bani kiyabui ebo ebo gimara kasiwaratagamu wateya uburau ki empiyei
manako ki dai kau gimara-pana kupana wainapiyei, ki ka baganai, kau gimarapi kupi ko
eba notapiyowa da ki ka yadau ki papai bo eba yadau ki papai. Kau inako eba notapiyowa
kwaenda kau rabinageya nidiyau wira-wira ki notababa negeni.
26 Wainapu-muri; Mamanuga God e okai mosi wagubu ke; 'Waira ade gwedegwede
kuduba waira kawareya ki kuduba ka nu Kaiwawonuga e nene.'
27 Suma eba sumawagau apunai mosi kau bibiniyoto da kau e tawaiya e mete kupeiga-
mana ki nana yagisi, ki ka baganai. Kau nuwageya e bameya kayanuwagi ki ka gwede bani
e kau rabinageya riyapiyau ki kau asusu tepi kupi. Kau rabinageya nidiyono wirawira ki
kau eba notapi, nuwagi ke; 'Akae, nau gwede nana paerepuwani bani yau kubabuwani?'
Ki pa mena.
28 Ko iyapana mosi kau nidiyoto yagisi ke; 'Bani yau ka daisusu bo momorapa bo ade dai
mete kina inako mu bamamugu yadau umamupu ki bani,' e inako nidini ki ka e bagai nene
ade e rabineya siyau wirawira ki eba siyana wirawira ki nana ki kau bani ki kamadi.
29 Ki ka eba kau kiya rabinageya nidiyau wirawira ki nidibu ki pokere kau bani ki
kamadi, ko kau waretagi e rabineya siyau wirawira ki e sibu ki pokere e togipana ki nana
ka kau inako kwaenuwagi bani ki eba kupi.
Kataina, wi dai bani wainapiyamu, iwagamu ke; 'Iyapana dai ki mu kaisi-maga mete
kina ko nau kaisini ka pa mena ade gwede mo nau eba bodaboda-siniyau ki pokere nau
gwede nana mu rabinamugu tadeyau wirawira tadebu ki mu kaisimaga tondoni?
30 Ade nau bani kupana ki nana Mamanuga God paraupakani ki ka iyapana gwede nana
sidimoto siyasiya da nau paerepuwani?'

31 Baganai, nau nidiyani wainapu-muri; Wi bani kupamu bo awana kubamu ki ka wi
badidi kwaiwagamu ki pokaiya Mamanuga God e si kawaya-wagana ki nana ki mena
notapiyoi kwaiwogoi.
32 Diyu ragidai ade iyapana kwaiyanai ragidai ade wi sumaga eyaka mena Mamanuga
God nene dibipiyamu ragidai mete kina ki mu paunamugu wi idiwu ki pokere wi naigida
mena kwaiwogoi kwaenda wi mu pisipisita-muri manako mu sumamaga giriyagisi.
33 Nau kwaesugakani ki maba wi mete inako kwaiwogoi. Nau badidi kwae-sugakani ki
nau iyapana kuduba mu bagimaga nene mete kwaesugakani. Mu notamaga wirawagana
Keriso sumapa-mana ki nana ka nau niya iyani nene eba wainapakani ko mu iyamaga
nene wainapakani kwaesugakani.

11

1 Keriso badidi kwaewagawa ki kawareya nau ade inako kwae-sugakani. Ki maba, nau
badidi kwae-sugakani ki kawareya wi mete inako kwaiwogoi.

Supasupai mena dibipamu

2 Wi maramara nau notasiniyamu ade nau kabuwa yonai kabuwanibuwani ki wi
wainamupu wadumupu makeya makeya kwaiwagamu ki pokere nau wi mamamaga
suwagakani.
3 Ko nau nuwaneya wi yona yau ki mibai naigida mena wainapumuri; Keriso e debai
ka Mamanuga God, ade apunu nu debainuga ka Keriso, ade ridi mu debaimuguma ka mu
mubo nobomo-muguma.
4 Keriso e ka nu debainuga ki pokere apunu nima deba tatamai taroto manako iyapana
paunamugu uburoto Mamanuga God bameya guriguriyagisi bo e bonanai wainapupu ki
matarau yagisi ki ka e debanuga apunai Keriso eba wiwirapiyau.
5-6 Ki maba, ridi e debai ka e nobomoi ki pokere ridi nima e eya debai eba paiwapoto
were iyapana paunamugu uburoto Mamanuga God bameya guriguriyagisi bo e bonanai
wainapupu ki matarau yagisi ki ka e eya nobomoi ki eba wiwirapiyau. Ridi nima e eya
debai inako eba paiwapiyau ki e kiyabui ka ridi paerepupu ki pokere iyapana e debai
boyamupu midimama kwemupu ki e kiyabui maba.
7 Mama-nuga God apunu e eya maba yamana-nibu ade e eya tanai negebu ki pokere
nu ubumamu gurigurigamu ki ka nu debanuga eba paiwapamu. Ko ridi mu ka apunu
pokamugere tanimaga wadu-mupu,
8 mibai ka Mamanuga God ridi apunu pokaiya yamanapupu ko eba apunu ridi pokaiya
yamanapupu.
9 Ade e ridi apunu nene yamanapupu ko eba apunu ridi nene yamanapupu.
10 Ridi mu debaimuguma ka mu nobomo-muguma. Mu nobomomuguma koba-mugu
idiwu ki aneya kunumau mu emitamana ki nana ka ridi kuduba keyakeyai yau kwaetagisi
mu mubo debamaga paiwapomoto.
11 Nau suwagubuwani yau kuduba ka mibai, ko nu Kaiwawonuga e naureya ki ka eba
ridi mu mubo mena idiwono bo ade eba apunu mu mubo mena idiwono. Pa mena. Mu ka
ewapuru eyaka mena e naureya idiwono.
12 Mamanuga God mara kerareya ridi apunu pokaiya yamanapupu ko ki maba ka karako
apunu ridi mu pokamugere wenatagamu. Ko gwedegwede kuduba wenawagau ki kerarai
ka Mamanuga God e eya mena.
13 Wi wibo wainapumuri supasupai bo eba supasupai; Ridi mu debamaga eba paiwapo-
moto were iyapana pauna-mugu ubumoto Mamanuga God bameya guriguritagisi ki wi
wainapiyamu da ki baganai bo eba baganai?
14 Nu yewe wairau wenaigibi idiwei ki pokaiya ka nu katainugu da apunu mu debamaga
kumai rorowa kawakawaya wenatagisi ki ka gasitau,
15 ko ridi mu debamaga kumai rorowa kawakawaya ki pokaiya ka mu mamamato-
gomono, mibai ka mu debamaga kumai ki ka mu monaga-maga bagi kawaya. Mamanuga
God mu deba kumai rorowa kawakawaya tagebu da mu kumai ki pokaiya mu debamaga
utapamana ki nana.
16 Nau suwagu-buwani ki kawareya iyapana mosi nau pari wirawirasiniyana
wainapiyau ki ka nau denai yona yau mena e siyani; Nu yo nu sumanuga eyaka mena
Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai tawana tawana idiwu ki nu kuduba inako mete
kwaigemei.

Kaiwawonuga e Kupei

17 Wi badidi maba idiwana yonai wi nidiyana kwaesugakani yona ki pokaiya ka
nau karako wi sisibaniyani. Nau wi bamagau mamama eba wainapakani mibai ka wi

Mamanuga God e si tepapa-mana ki nana dibipiyamu ki rabineya ka wi paere mete
kwaiwagamu. Mibai, wi eba dibimpena ki ka baganai.
18 Nau yonani yabiri ka yau kena; Iyapana dai wi yonaga nau sidimupu da wi dibi-
piyamu ki ka wi nuwarara tagarara ewa nauwa idiwu. Nau wainapakani da mu tagubu
ki dai ka eba bera,
19 mibai ka wi ewa nauwa idiwu ki pokaiya ka nu matarau kataigamana da wi paunagau
gwedewau ka Mamanuga God e yabuiya supasupai idiwu ade gwedewau ka pa mena.
20 Wi ewapuru dibipiyamu ki ka wi eba nu Kaiwawonuga e kupei kupeiwagamu
wainapakani.
21 Wi dibipiyamu ki ka wi asusu kupeiwagamu; dai kawaya daganani kupamu, dai wetei
metamiyau maba kupamu, ade dai awana 'waeni' kawaya daganani mete kubamu.
22 Wi wibo tawagau inako kwaigumpena ki ka baganai ko wi badidi pokere Mamanuga
God nene dibipiyamu ki kawareya inako kwaiwagamu? Wi sumaga eyaka mena ragidai
mete dibipiyamu ki mu giritamana ki nana bera ki kwaiwagamu bo? Ade wi iyapana
imagei banimaga pa mena ragidai ki mu midimama tagemana ki nana inako kwaiwagamu
bo? Nau badidi nidiyani? Nau wi siga tepapani bo? Ae, pa mena.
23 Nu Kaiwawonuga nau badidi kabuwasinibu ki nau ororeya mena wi
kabuwanibuwani kewowena; Iyapana ubumpu nu Kaiwawonuga Iyesu e yogoi tamupu
ki kemoreya ka e bani buredi mo wadubu,
24 Mamanuga God bameya parauwena piripiri geregerepupu manako wagubu ke; 'Yau
ka nau midini kwakwarepuni ki nau wi nene tarakani. Nau karako kwaesugakani ki
wi mete kina ewa inako kwaiwogoi manako nau wi nene badidi kwaesugubuwani ki wi
notapiyoi ade nau mete notasiniyoi.'
25 Mu bani ki kupamupu eweya ka e naiya kwaewena ki maba ubupu kapa mo wadubu
manako tadebu, wagubu ke; 'Awana 'waeni' yau ka nau darani. Nau darani yau pokaiya
ka Mamanuga God yona waunai gwaiyabawena ki wi mibipumuri manako wi ewa awana
'waeni' yau kubomoi makeya ki ka wi nau badidi kwaesugubuwani ki notapiyoi ade nau
mete notasiniyoi.' Nu Kaiwawo-nuga inako wagubu.
26 Ki pokere wainapumuri; Wi maramara bani buredi yau kupoi bo awana 'waeni' yau
kubomoi ki ka nu Kaiwawonuga nu nene badidi kwaewena powena ki wi mibipiyoi yamoi
da e ade wirayagisi baiyagisi makeya.
27 Ki pokere iyapana gwedewau bautagamu bani buredi ade awana 'waeni' supasupai
eba wadamu manako ki pokaiya nu Kaiwawonuga naigida eba wiwirapiyamu ki ka mu
paere-piyamu e midi kwakwarepui ade e darai ki mu giripiyamu.
28 Nu Kaiwawonuga e notapamana kupei kupamana kwaigomu ki ka yabiri nu eyaka
eyaka nu nubo iyanuga rabineya naigida mena nota-pamu wetawetara were ewa nu bani
buredi ki kupamu ade awana 'waeni' kapa rabineya ki kubamamu.
29 Nu Kaiwawonuga e midi kwakwarepui ki mibai badidi nu eba notapamu bo nu bani
buredi kupemei yo awana 'waeni' kubemei ki mibai nu naigida eba kataigamu ko pa asusu
tepamu kupamu, ki ka bita nu nuga wademei nu midinugu tamei.
30 Wi inako paerepamawa ki pokere wi ropani kawaya sigiraigubu, daiyororoigubu ade
wi dai mete popoigubu.
31 Ko nu nubo eyaka eyaka iyanuga rabinaneya naigida mena notapamu wetawetara
were bani ki kupamu ki ka Mamanuga God e idai gurai nu naurinugu eba ugwadiniyoto
ragiragi.
32 Nu Kaiwawonuga e idai gurai nu naurinugu ugwadau ragiragi ki ka e nu wade supa-
supaniyau da nu ki pokaiya e nene naigida mena idiwomu. Waira yau notai kwaetagamu
ragidai ki mu maba nu eba kwaigomu kwaenda Mamanuga God e bita mu tageyono ki
daikere nu mete yadamu.
33 Ki pokere kowaniyoma, nu Kaiwawonuga e Kupei kawareya wi ewapuru dibipiyamu
ki ka wi kowaguma mete nawanatamiyoi.
34 Iyapana nima wetei meyau ki ka e naiya e ebo tawaiya bani kupoto were baiyagisi. Wi
inako kwaiwogoi were dibipiyoi ki ka Mama-nuga God wi bita eba negeni.

Wi yona yau kawareya iwagubu ade yona dai ki manui mete kina nau manusinimupu
ki nau naubo wi bamagau ika bausugani were wi kabuwaniyani.

12

Mamanuga God Keyai puyo ebo ebo nu negeyau

1 Kowaniyoma, nau karako Mamanuga God e Keyai puyo ebo ebo nu negeyau ki nene wi
nau manusinimupu ki yonai nau suwagani da wi mibai naigida kataiwagi.

2 Wi kataigau da naiya wi Iyesu eba sumapamawa makeya ki ka wi daisusu yo mo-
morapa ade dai mete kina inako ki mu bamamugu buburigamawa. Ko gwedegwede ki
kuduba ka popai ki pokere nota ki wi igida yauda waranibu yawata kwaiya kaigamawa.
3 Ki pokere nau karako wi nidiyani wainapumuri; Iyapana nima Mamanuga God e eya
Keyai e rabineya tondau ki e eba yagisi ke; 'Iyesu, kau bamageya kowaga baiyagisi.' E yona
inako wagana ki yawatai e bameya pa mena. Ade iyapana nima Mamanuga God e Keyai e
rabineya pa mena ki e eba yagisi ke; 'Iyesu, kau ka nau Kaiwawoni.' E yona inako wagana
ki yawatai e bameya pa mena.
4 Mamanuga God e Keyai ka eyaka mena ko e Keyai ki puyo ebo ebo nu negeyau.
5 Ade nu Kaiwawonuga e upi ebo ebo kwaigemei ko nu Kaiwawonuga ka eyaka mena.
6 Ade nu upi ebo ebo ki kwaigemei ki ka nu katai ebo ebo mete wademei ko katai ki
negeyau apunai ka Mamanuga God e eya mena.
7 Nu kuduba ewapuru bagi kawaya idiwana ki nana ka Mamanuga God e Keyai iyapana
mosi puyo mo kweyau matarapiyau ade iyapana mosi puyo kudubai mo kweyau matara-
piyau.
8 Mamanuga God e Keyai ki iyapana mosi nota supasupai kweyau ade e Keyai eyaka
mena ki pokaiya ka e iyapana mosi katai bagi kawaya kabuwapiyau.
9 Mamanuga God e Keyai eyaka mena ki pokaiya ka e iyapana mosi suma kweyau ade
iyapana mosi sigira ragidai iyata-mana ki nana ki puyoi kweyau.
10 Mama-nuga God e Keyai pokaiya ka e iyapana mosi matakira kwaewagana ki kasi-
yarai kweyau, iyapana mosi e bonanai waina-pana wagana ki kasiyarai kweyau ade
iyapana mosi keyai bani ka mibai ade keyai bani ka bera ki empana wagana ki kasiyarai
kweyau. E iyapana mosi e tenawarai wirapiyau yona ebo ebo wagana ki puyoi kweyau
ade iyapana mosi yona ebo ebo ki wirapana mibai matarapana ki puyoi kweyau.
11 Upi ebo ebo yau kuduba ka Mamanuga God e Keyai eyaka mena ki kwaewagau. E ebo
nuwaiya badidi wainapiyau ki makeya e puyo ebo ebo nu eyaka eyaka inako negeyau.

Keyakeyai nu midinuga naureya

12 Nu midinuga ka ripa maba naurai eyaka mena ko idai ragai ka ropani kawaya. Ade
nu iyapana ka ropani kawaya ko Keriso e naureya nu ka eyaka mena.
13 Ki maba, nu Diyu ragidai ade iyapana kwaiyanai ragidai, bigabiga ragidai ade pakasi
ragidai, nu kuduba ka Mamanuga God e Keyai ki kasiyarai pokaiya siruwaigibi e naureya
eyaka-menaigibi. Nu awana kubemei ki maba ka Mamanuga God nu kuduba e Keyai eyaka
mena ki kubamana ki nana negebu.
14 Nu midinuga kwakwarepunuga ka ripa maba idai ragai ropani kawaya ko eba idai
ragai eyaka mena.
15 Nu kerapu-nuga yagisi ke; 'Nau ka eba iyapana e idai da nau e naureya tondana
ki nana,' e inako yagisi ki ka e berawagau mibai ka nu kerapunuga ki ka nu midinuga
kwakwarepunuga ki daikere.
16 Ade nu wenagunuga yagisi ke; 'Nau ka eba iyapana e yabui da nau e naureya tondana
ki nana,' e inako yagisi ki ka e berawagau mibai ka nu wenagunuga ki ka nu midinuga
kwakwarepunuga ki daikere.
17 Nu midinuga kwakwarepu-nuga kuduba yabunuga mena wenapena ki ka nu badidi
maba yona wainampena? Ade nu midinuga kwakwarepunuga kuduba wenagunuga
mena wenapena ki ka nu badidi maba auru susunumpena?
18 Ko Mamanuga God e ebo katai pokaiya wainapupu da baganai ki pokere e ebo
nuwaiya ka e nu midinuga kwakwarepunuga ragai ki makeya makeya purupupu naka-
pupu negebu.
19 E ragai eyaka mena tapena ki ka nu midinuga eba wenapena.
20 Ko karako, nu midinuga kwakwarepunuga ki ka ripa maba naurai eyaka mena ko e
idai ragai ka ropani kawaya.
21 Ki pokere nu yabunuga eba uburoto nu idanuga siyoto, yagisi ke; 'Kayanuwagi, nau
eba nuwaneya kau.' Ade nu debanuga eba uburoto nu kerapunuga siyoto, yagisi ke; 'Kaya-
nuwagi, nau eba nuwaneya kau.'
22 Wainapumuri; Nu midinuga kwa-kwarepunuga ragai dai ka noganogai ko nu ragin-
uga noganogai ki eba tondibena maba ki ka nu badidi kwaigumpena?
23 Ade nu midinuga kwakwarepunuga ragai dai ki nu emitamemei waiguba-tamemei
ko nu mu mete naigida mena kwayubatamemei. Ade nu raginuga dai ki midimama
negeyamu ki ka nu mu naigida mena monagatamemei,
24 ko nu raginuga dai ki midimama eba nege-yamu ki ka nu gwede nana ubumamu mu
monagatamamu? Ki pa mena.

Mamanuga God e ka nu midinuga kwakwarepunuga ripa ragai maba ebo ebo nakapupu.
Ragai dai ki nu waiguba-tamemei ki ka Mamanuga God mu tepatapu bagi tadebu.
25 E inako kwae-wena ki pokere karako ka nu midinuga kwakwarepunuga ka eyaka
mena ko eba ebo ebo. Nu raginuga ka ropani kawaya ko mu kuduba ka nu midinuga
kwakwarepunuga daikere ki pokere mu eyaka eyaka nu naurinugu deni deni waita
kasiwaratagamu.
26 Nu midinuga kwakwarepunuga ragai mosi bidara yadini makariyagisi ki ka nu
midinuga kuduba makariyogono. Ade nu raginuga ki mosi iyapana e si tepapomoto ki ka
nu raginuga kuduba e mete mamama-togomono.
27 Wi kuduba ka Keriso e midi kwakwarepui. Wi kuduba ka Keriso e naureya idiwu,
28 ki pokere nu sumanuga eyaka mena ragidai Mamanuga God nene dibipemei nu
kuduba paunanugu ka e nu upinuga ebo ebo winepupu negebu; Yabiri ka e tonotapu
ragidai nakatapu. Mu ewamugu ka e bonanai wainapamana tagamana ragidai naka-tapu.
Mu ewamugu ka e yonai iyapana kabuwatamana ragidai nakatapu. Mu ewamugu ka e
matakira kwaetagamana ragidai nakatapu ade mu ewamugu ka e sigira ragidai iyatamana
ki puyoi wadu-mupu ragidai nakatapu, kowamuguma waitatamana ragidai nakatapu, upi
kuduba purupamana iyapana makeya makeya tagemana ki ragidai nakatapu, ade siyarai
ka e iyapana tenawarimaga wirawagana yona ebo ebo tagamana ragidai ki nakatapu.
29 Nu kuduba ka eba e nu tononibu ragidai, ade nu kuduba ka eba e bonanai wainapa-
mana iwagamana ragidai, ade nu kuduba ka eba iyapana e yonai tademana kabu-kabuwa
ragidai. Nu kuduba ka eba matakira kwaigamana ki puyoi wadi-mipi,
30 bo sigira ebo ebo wadumupu ragidai iyatamana ki puyoi wadimipi bo nu tenawarin-
uga wirawagana yona ebo ebo iwagamana ki puyoi wadimipi bo yona ebo ebo ki mibai
wainapamana matarau iwagamana ki puyoi wadimipi. Pa mena.
31 Mamanuga God e Keyai puyo ebo ebo nu negeyau ki dai ka kawakawaya ade dai ka pa
mena ki pokere wi notaga puyo kawakawaya ki tepamana ki nana kawareya yodono.

Wi badidi maba kwaiwagamana nidibuwani ki ka bagi kawaya ko nau karako
kabuwaniyani yau ka bagi kawaya esida.

13

Nota kwarikwarisi ki yonai

1 Nau tenawarini wirayagisi da nau iyapana yonamaga ebo ebo kuduba suwogoni ade
aneya kunumau idiwu mu yonamaga mete suwogoni ko nota kwarikwarisi ki notai nau
rabina-neya pa mena, ki ka nau pa sini kororai maba bo bero maba ratabani mena wagau
ko nau mibini ka pa mena.
2 Nau uburoni Mamanuga God e bonanai wainaponi iyapana tadeyoni bo katai wasisinai
apunai maba tondoni yona wekewekei kuduba ki mibai mataraponi bo nau sumani
ragiragi kawaya ki pokaiya kweya mo siyani da e kiroto uburoto kayayagisi, nau inako
kwae-sugoni ko ade nota kwarikwarisi ki notai nau bamaneya pa mena, ki ka nau badidi
kwaesugakani ki mibai ka pa mena pa kororai.
3 Nau niya gwedegwedeni kuduba iyapana tageyani gawarara ade nau niya midini
kwakwarepuni mete nida tageyani da mu nau matau pasusinimoto ko ade nota kwarik-
warisi ki notai nau bamaneya pa mena, ki ka nau badidi kwaesugakani ki pokaiya ka nau
gwede bagi mo eba bananapani.
4 Nota kwarikwarisi ki notai nau rabinaneya tondono ki ka nau eba diriwa diriwa
kwaesugoni ko nau kwarisisugani bagi mena kwaesugoni. Nota kwarikwarisi ki notai nau
rabina-neya tondono ki ka nau eba nuwaroro-sugoni, eba noda gongomusugoni ade nau
niya sini eba tepaponi.
5 Nota kwarikwarisi ki notai nau rabinaneya tondono ki ka nau kowaniyoma eba
raurutamoni, eba kapoisugoni ade eba tayatayabadai kwaesugoni. Nota kwarikwarisi ki
notai nau rabinaneya tondono ki ka iyapana berokoi badidi kwaetagubu nau bamaneya
ki nau eba notaponi ko deni mena notagogapani.
6 Nota kwarikwarisi ki notai nau rabinaneya tondono ki ka nau berokoi kuduba
tagararapani manako yona mibai mena yadani doko mamamaponi.
7 Nota kwarikwarisi ki notai nau rabinaneya tondono ki ka nau ewanere eba wirasugani
ko nau sumani pokaiya gwede yabaraneya nawanani tondau ki deneya nau deni mena
yaroni giruru maba kobaiya tesugoni.
8 Mamanuga God e bonanai waina-piyamu tagamu ragidai mu yonamaga ka mara mosi
kewoyagisi. Iyapana mu tenawarimaga wirawagau yona ebo ebo tagamu ragidai ki mu
umunumaga ka mara mosi bodayagisi. Katai wasisinai ragidai mu kataimaga kuduba ka

mara mosi gogayagisi. Ko nota kwarikwarisi ki notai ka maramara tondono kaniyono ko eba kewoyagisi.

9 Wainapumuri; Nu badidi kataigibi bo nu Mamanuga God e bonanai badidi wainamipi iwagibi ki nu dai mena wainamipi ko eba ki kuduba kataigibi wetawetara.

10 Ko gwede bagi supasupai mena matarawagana ki marai baiyagisi makeya ki ka nu yewe wairau katai marai munta daikere mena kataigibi ki kuduba gogayagisi.

11 Nau munu marai munta tondekeya makeya ki ka nau yonani ade nau nuwani notani ka munurasi mu yona-maga ade mu nuwamaga notamaga ki maba wainapekeya. Ko karako nau apunusugubuwani ki pokere munu rasi mu notamaga maba ki nau eba notapakani.

12 Nu karako badidi empemei ki ka nu kiyabunuga kaburu eunapiyau ki rabineya naigida eba empemei ki maba nu empemei. Ko mara baiyagisi da nu Keriso mete deni deni empepe kasiwara-igamu. Nau katai karako kataisugu-buwani ki ka marai munta madanai daikere mena ko mara ki makeya ka Mamanuga God nau nuwani notani kuduba empupu siwa kataiwena ki maba ka nau mete kina gwede kuduba empani siwa kataisugani.

13 Ko karako ka apeya eyaka yau mena uburau; Nu sumanuga ki kena, nu gwede yabaranugu tondau nawanai idiwei ki kena, ade nu nota kwarikwarisigamana notai ki kena. Ko yona apeya eyaka mu paunamugu nota kwarikwarisi ki mena ka esida.

14

Mamanuga God e Keyai ki puyoi dai ki

1 Ki pokere kowaniyoma, wi deni deni nota kwarikwarisi kasiwaraiwogoi ade wi nuwaga notaga Mamanuga God e Keyai puyo ebo ebo nu negeyau ki mena notapiyoi idiwoi. Mamanuga God e bonanai wainapamana iwagamana matara ki puyoi ka bagi kawaya esida ki pokere wi nuwaga notaga puyo ki kawareya ukworono.

2 Iyapana nima e tenawarai wirawena da e yona ebo ebo wagau ki ka e Mamanuga God bameya wagau ko eba iyapana kaina mu bamamugu wagau da mu e yonai ki kataitagisi. E wagau ki mu eba wainapiyamu mibai ka e Mama-nuga God Keyai ki kasiyarai pokaiya yona wekewekei ki wagau.

3 Ko iyapana nima Mamanuga God e bonanai waina-piyau ade iyapana kabuwatamiyau ki ka e mu waitatamiyau, mu togitamiyau ade mu rabinamaga miniyau kwarisi nuwanusuru tageyau.

4 Iyapana nima e tenawarai wirawena wagau ki ka e ebo nene mena kwaewagau, ko iyapana nima Mamanuga God e bonanai wainapiyau matarapiyau ki ka e kowaiyoma Mama-nuga God nene dibipiyamu ragidai ki mu kuduba mete waitatamiyau.

5 Nau nuwaneya ka wi kuduba wi tenawariga wirawagana da wi yona ebo ebo iwagamana ki nana, ko ki ka ade erida. Wi kuduba Mamanuga God e bonanai wainapamana matarau iwagamana ki ka bagi kawaya esida. Iyapana nima Mamanuga God e bonanai wainapiyau iyapana kabuwa-tamiyau ki kawayai ka esida ko iyapana nima e tenawarai wirawena yona ebo ebo wagau ki kawayai ka erida. Ko iyapana mosi uburoto e tenawarai wirawena pokaiya wagubu ki mibai mete matarapoto ki ka baganai. E iyapana kuduba ika Mamanuga God nene dibimupu ki mu waitatamiyau.

6 Kowaniyoma, nau wi bamagau bausugani manako nau tenawarini wirayagisi yona ebo ebo suwogoni ki ka yona ki wi toginiyoto bo pa mena? Ki pa mena. Ko nau wi bamagau bausugani manako yona wekewekei mo matarapani bo katai mo suwagani bo Mamanuga God e bonanai wainapuwani ki suwagani bo kabuwa yonai mo wi kabuwaniyani, nau inako kwaesugoni ki ka nau wi waitaniyakani ki pokere ki ka bagi kawaya.

7 Nau keyakeyai mo suwagani wainapumuri; Binogo yo ripa tapai ki mu ka eba gwede mosi iyaiya. Iyapana nima e idai binogo umunai ki kawareya eba taroto ko pa siyonoto ki bonanai ka eba bagi, ade iyapana nima e idai ripa tapai ki kawareya eba taroto ko pa asusu miniyoto ki ka ratabai kawaya.

8 Ade iyapana bawiwi siyonoto bababa ki ka e kowaiyoma eba wainapomoto ki pokere mu ta yo kepata eba tepomoto baitagisi.

9 Ki maba, wi tenawariga wirayagisi pa umunuga mena pokaiya iwagi ki ka iyapana wi yonaga ki mibai badidi maba wainapomoto kataitagisi? Ki pa mena. Wi yonaga ki ka wi pa nusuru maba tamu.

10 Tawana tawana, madega kauwagau madega posiwagau ka yona ebo ebo posiwena uburau ko yona ki kuduba mu mibimaga mete kina.

11 Nau tawana mo bausugani manako iyapana mosi e yonai nau eba kataineya ki yagisi ki ka nau babasugani manako ki pokaiya ka e kataiyagisi da nau ka tawana kudubai mu

iyapanamaga mosi ade nau mete kataisugani da e ka eba nau tawanani mete eyaka mena apunai.
12 Baganai, Mamanuga God e Keyai puyo ebo ebo nu negeyau ki diriwai wi kwaiwagamu ki pokere wi sumaga eyaka mena Mamanuga God nene wi mete dibipiyamu ragidai mu togitamana ki nana ki puyoi mena wi paunagau wadumuri kawaya.
13 Iyapana nima e tenawarai wira-wena da e yona ebo ebo wagau ki ka e Mamanuga God bameya guriguriyagisi da e yona badidi wagubu ki mibai matarapana puyoi ki e mete kweyoto.
14 Nau tenawarini wirawena pokaiya gurigurisugakani ki ka bani nau keyaini bagi kawaya guriguriwagau ko nau badidi gurigurisugubuwani ki mibai nau niya notani mete eba kataiwena.
15 Ki pokere nau badidi kwaesugani? Nau yau wainapakani; Nau keyaini pokaiya gurigurisugani ade nau notani pokaiya mete gurigurisugani. Nau keyaini pokaiya umayosugani ade nau notani pokaiya mete umayosugani.
16 Wi tenawariga wirayagisi manako wi keyaiga mena pokaiya Mamanuga God paraupiyoi ki ka iyapana wi paunagau idiwu ki wi guriguriga mibai badidi maba wainapomoto were tagisi ke; 'Ki mibai.' Wi iwagubu ki mu wenagumaga mena wainamupu.
17 Wi Mamanuga God bameya badidi iwagubu ki bani bagi kawaya ko iyapana wi guriguriga ki wainamupu ki ka mu wi bonanaga ki mena wainamupu ko yona ki mibai mu eba togitapu.
18 Wi kuduba tenawariga wirawena pokaiya iwagamu ki ka erida ko nau tenawarini wirawena pokaiya kawareya kawareya suwagakani ki ka kawaya daganani esida. Nau ki nene Mamanuga God paraupakani,
19 ko nu sumanuga eyaka mena ragidai Mamanuga God nene dibipomoto ewapuru idiwono manako nau mu paunamugu uburani yona mo suwagani ki ka nau yau mena kwaesugani; Nau iyapana kabuwa-tamana ki nana uburani yona matarau rogobitau suwagani manako iyapana yona ki mibai wainapomoto ki ka bagi kawaya. Ko nau uburani nau tenawarini wirawena pokaiya pa ratabasugoni yona rowarowa kawaya suwogoni tondoni da iyapana nau yonani ki mibai eba waina-pomoto ki ka eba baganai.
20 Munu wawayai mu ka berokoi kuduba ki mu gogoi ki pokere wi mu maba idiwoi ki ka bagi kawaya. Ko munu wawayai mu notamaga ade mu kataimaga ka eba kawaya ki pokere mu notamaga pa mena ki mu maba wi inako eba idiwoi ko iyapana kawakawai mu notamaga mete kina ki mu maba idiwoi.
21 Mamanuga God e gorai mosi okamupu ki wagubu ke;
'Nu Kaiwawonuga wagau; Iyapana kwaiyanai ragidai mu yonamaga ebo ebo tagamu ki mu pokamugere ade mu umunumugere ka nau iyapananiyoma yau nau yonani tadeyani ko mu nau yonani ki eba wainapamana wainapomoto.'
22 Nu tenawarinuga wirawagau pokaiya iwegemei ki ka eba nu Iyesu sumapemei ragidai nu nene ko ki ka e eba sumapiyamu ragidai ki mu nene da mu ki pokaiya Mamanuga God e kasiyarai matarau empamana ki nana. Ko nu Mamanuga God e bonanai waina-pemei matarau iwegemei ki yonai ka eba mu nene ko ki ka e sumapemei ragidai nu nene.
23 Wi sumaga eyaka mena ragidai kuduba Mamanuga God nene dibipiyoi idiwoi ade ewapuru mena wi tenawariga wirawena pokaiya yona ebo ebo iwogoi manako pakasi iyapanai mosi bo suma eba sumawagau apunai bo ridai mosi ika baiyagisi wi wainaniyoto ki ka e uburoto wi kuduba notababa ragidai nidini.
24 Ko wi Mamanuga God e bonanai wainamupu ki matarau iwogoi manako pakasi iyapanai mosi bo suma eba sumawagau apunai bo ridai mosi ika baiyagisi wi yonaga ki wainapoto ki ka wi yonaga ki sikuru maba e rabineya suroto e paerei badidi kwaewena ki ugwadini ragiragi.
25 E wekei kuduba ki matarayagisi manako e notai wirayagisi Mamanuga God e yabareya kwarisi-yagisi e umunere yagisi ke; 'Mibai, Mamanuga God yewe wi mete kina.'

Nu badidi maba Mamanuga God e si tepapamu.

26 Kowaniyoma, nau suwagubuwani ki mibai ka yau kena; Wi Mamanuga God e si tepapamana ki nana dibipu-muri ki ka wi yau kwaiwagi; Wi mosi ka umayo yadini, wi mosi ka kabuwa yonai mo yagisi, wi mosi ka Mamanuga God e gwede mo kabuwapupu ki matarapoto, wi mosi ka e tenawarai wirawena ki pokaiya Mamanuga God e yonai yagisi, ade wi mosi ka e yonai wagubu ki mibai wirapoto matarau yagisi. Ko wi yau kuduba kwaiwogoi ki ka wi kowaguma Mamanuga God nene wi mete ewapuru dibipiyamu ragidai ki mu togitamana ki nana kwaiwogoi.
27 Wi dibipumuri idiwoi manako wi paunagau iyapana mosi uburoto e tenawarai wirawena ki pokaiya yogono ki ka baganai e yogono. Ko wi ropani kawaya inako eba

ubumuri iwogoi. Iyapana apeya bo apeya eyaka ki mu mena ubumoto tagisi ko ade iyapana mosi mu ewamugu mete uburoto mu tagubu ki mibai wirapoto matarau yagisi ki ka baganai.
28 Ko yona ki wirapana matarapana apunai bo ridai mosi ika pa mena ki ka tenawarai wirawena apunai ki yona kamadini e ebo rabineya mena Mamanuga God siyono.
29 Wi dibipumuri idiwoi manako wi paunagau ridi bo apunu dai ubumoto Mamanuga God e bonanai wainamupu ki matarau tagisi ki ka mu apeya bo apeya eyaka mu mena inako ubumoto tagisi ko wi dai ki ka wi notaga pakara-yagisi naigida mena notapumuri popo were iwagi da mu tagubu ki supasupai bo eba supasupai.
30 Iyapana mosi uburoto yogono manako ki makeya ka Mamanuga God wi iyapanaga mosi gwede mo kabuwapupu da e yona ki matarapana ki nana ki ka e deni mena uburoto yona ki yagisi ko naiya wagawa apunai bo ridai ki e yona kamadini.
31 Wi eyaka eyaka ubumuri Mamanuga God badidi kabuwanibu ki makeya mena iwagi ki ka wi kuduba katai wadumuri ade wi rabinagau kasiyara mete waina-pumuri.
32 Iyapana nima Mamanuga God e bonanai wainapana wagana ki puyoi wadubu ki ka e badidi wagana ki makeya mena yagisi ko eba asusu yagisi,
33 mibai ka Mamanuga God e eba nuwaiya nu asusu iwagamana kwaiga-mana ki nana ko e nuwaiya nu ewapuru mena nuwabagi rabineya naigida mena makeya makeya kwaigamana ki nana.
Tawana tawana wi sumaga eyaka mena ragidai dibipiyamu idiwu,
34 ki ka ridi pa kerekereretagisi idiwono. Oragai apunai Mosisi gora okapupu ki wagubu da ridi mu ka kwarisitagisi ko eba yabiyabiri ubumono.
35 Mu gwede mo kataitagamana wainapiyamu ki manui ka mu mubo nobomomuguma tawamugu manutamini ko mu iyapana Mamanuga God nene dibimupu idiwu ki mu pauna-mugu ubumoto tagisi ki ka midimama.
36 Wi nau sidimuri; Mamanuga God e yonai yabiri wi bamagau bauwena bo? Ade wi mena yona ki mibai wainamupu bo? Ae, pa mena.
37 Iyapana nima wainapiyau da Mamanuga God e bonanai wainapana wagana matara ki puyoi e wadubu bo puyo kudubai dai e mete tepupu ki ka e uburoto mibipoto da nau Poru badidi okapuwani ki kuduba ka nu Kaiwawonuga e yonai.
38 Ko e ki eba kwaeyagisi ko pa wainapoto kamadini ki ka e badidi yogono ki wi mete pa wainapiyoi kamodoi.
39 Ki pokere kowaniyoma, wi nuwaga notaga Mamanuga God e bonanai wainapamana iwagamana ki puyoi kawareya ukworono. Iyapana dai mu tenawarimaga wirawena pokaiya tagamu ki mete baganai, eba bodatamiyoi.
40 Ko wi badidi kwaiwogoi ki ka wi asusu yabayababa eba kwaiwogoi ko supasupai makeya mena kwaiwogoi.

15

Keriso ade iyawena kipu ubupu

1 Kowaniyoma, nau naiya Iyesu e yonai bagi kawaya dimasugekeya wi kabuwaniyekeya manako wi yona ki wainamupu wadumupu doko sumamupu ki kawareya nau karako yona ki wi ade nidiyana wainapakani.
2 Yona bagi kawaya nidibuwani ki wi wadumuri doko ki ka wi iya waunai wadumuri. Ko wi sumamupu ki ragiragi kawaya eba wadumuri doko ki ka wi sumaigamawa ki mibai pa mena.
3 Mamanuga God e yonai mibai kawaya esida nau kabuwasinibu nidi-buwani ka yau kena; Mamanuga God e okai badidi okamupu ki makeya mena ka Keriso nu biginuga nene powena.
4 Ade e okai badidi okamupu ki makeya mena ka mu e ononomupu manako mara apeya eyaka ki eweya ka e ade iyawena kipu ubupu.
5 Ki eweya ka e apunu Pita bameya matarawena manako ki eweya ka e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewowena kerapu apeya (12) ki mu kuduba bamamugu mete matarawena.
6 Ki eweya ka e kowakowaiyoma ropani kawaya kuduba 500 mara eyaka mena ki rabineya mu paunamugu matarawena da mu kuduba ewapuru mena e kiyabui emupu. Iyapana ki dai mena popotagubu ko ropani kawaya idiwu.
7 Ki eweya ka e apunu Diyemesi bameya matarawena manako ki eweya ka e tonotapu ragidai kuduba mu bamamugu mete matarawena.
8 Ko siyarai ka e nau niya bamaneya mete matarawena, ko nau ka ridi munu we-natamiyamu bababa ki maba nau wenasugubuwani.

9 Iyesu tonotapu ragidai mu kuduba ka esida ko mu paunamugu nau mena ka erida.
Nau naiya Iyesu sumapamawa ragidai giritamekeya pasutamekeya umekeya ki pokere e
tonotapu ragidai mu paunamugu nau koritasinibena ki ka supasupai.
10 Ko nau paereni ki denai bita naubo wadana ki ka Mamanuga God e rikapupu deni
mena nau wadisinibu bagi ki pokere nau karako badidi maba tondakani ki ka nau Poru
yau kena. E nau wadisinibu bagi ki ka eba kororai ko ki mibai mete kipu. Iyesu tonotapu
ragidai kuduba mu ka Mamanuga God nene ragiragi kawaya upitagamu ko nau e nene
muya nunurakani upisugakani ki ka ragiragi kawaya esida. Ko ki ka eba nau naubo
kasiyarani pokaiya inako upisugakani ko Mamanuga God nau deni mena wadisinibu bagi
puyo tegebu ki kasiyarai pokaiya ka nau inako upi-sugakani.
11 Nau dimasugekeya bo mu dimatagamawa ki ka asusu, mibai nau yo mu ewapuru
ka Keriso e yonai yau mena kawareya dimaigemeya manako wi yona ki wainamupu
sumamupu.

Nu ade iyaigamu kimamu ubumamu

12 Keriso powena ko Mamanuga God e ade iyapupu kipu ubupu ki yonai nu dimaigemei
ki pokere wi dai badidi pokere iwagamu da popotagubu ragidai ewa eba iyatagisi kimoto
ubumoto?
13 Wi yona iwagamu ki mibai maba ki ka Keriso mete eba iyawagubena kipena ubupena.
14 Ade Keriso eba iyawagubena kipena ubupena maba ki ka nu yona bani dimaigumpena
ade wi ka yona bani sumampena? Ki pa mena.
15 Ade yau mete wainapumuri; Wi iwagamu ki mibai maba ki ka nu iwegemei da Keriso
iyawena kipu ubupu ki ka nu Mamanuga God bera umani simpena, mibai ka popotagubu
ragidai eba iyatagisi kimoto ubumoto ki ka Mama-nuga God yabiri Keriso eba iyapena
kipena ubupena. Ko nu iwegemei da e iyawena kipu ubupu ki pokere wi badidi iwagamu
ki mibai maba ki ka nu beraigemei.
16 Wainapumuri; Wi iwagamu da iyapana popotagubu ragidai eba iyatagisi kimoto
ubumoto ki ka wi mete iwagamu da Keriso e eba iyawena kipu ubupu.
17 Ade Keriso eba iyawagubena kipena ubupena maba ki ka wi sumaga ki mibai pa mena
kororai ki pokere Mamanuga God wi bigiga ki eba empena surupena ko wi karako wi bigiga
mena rabineya idimpibena.
18 Wi wainapiyamu ki mibai maba ki ka ade iyapana Keriso sumapamawa da popo-
tagubu ragidai ki mu mete kina iya waunai eba wadumpena.
19 Nu deni mena popoigamu ade iya ewa eba yadamu ki ka nu gwedewau Keriso
pokaiya puyo ewa wadamana nawanai idiwei ragidai ki nu nuwaboyanuga ka kawaya
daganani esida ko waira yau notai mena wainapiyamu ragidai tawana tawana idiwu ki
mu nuwaboya-maga ka maraitau erida.
20 Wainapumuri; Mamanuga God e ka ororeya mena Keriso iyapupu kipu ubupu tondau.
Nu maura amotana yabiri tepemei ki maba ka Keriso yabiri iyawena kipu ubupu da nu ki
pokaiya kataigamu wetawetara da popotagubu ragidai ukwapamu ki mu mete iyatagisi
kimoto ubumoto.
21 Apunu eyaka mena pokaiya ka po bauwena manako e pokaiya ka nu kuduba
popoigamu. Ko ki maba, iyapana eyaka mena yabiri iyawena kipu ubupu ki e pokaiya
ka popotagubu ragidai mete iyatagisi kimoto ubumoto.
22 Nu iyapana kuduba ka oragai apunai Adamu e momoiyoma ki pokere e pokaiya ka nu
kuduba mete popoigamu. Ko ki maba, iyapana gwedewau Keriso e naureya idiwu ki ka
mu e pokaiya ade iyatagisi kimoto ubumoto.
23 Ko nu eyaka eyaka asusu inako eba iyaigamu kimamu ubumamu. Keriso e ka amotana
maba yabiri iya-wena kipu ubupu ki pokere e ade wirayagisi baiyagisi makeya ki ka e
iyapanaiyoma e eweya mete iyatagisi kimoto ubumoto.
24 Nu iyaigamu kimamu ubumamu ki eweya ka mara siyarai baiyagisi. Mara ki makeya
ka Keriso uburoto kunuma waira kaiwawoi, kunuma waira kawakawai, ade kunuma
waira kasiyarai ebo ebo mete kina ki kuduba raurutamini deni mena suru-tamini manako
ki eweya ka e uburoto e Kaiwawowena ki kasiyarai kuduba yadini Mamanuga God e idai
rabineya taroto.
25 Mibai, Keriso e Kaiwawoyagisi tondono yarono da Mamanuga God uburoto e iyaraiy-
oma kuduba kwana-tamini e Gubagai kerarai kobaiya nakatamini kewoyagisi.
26 E iyarai siyarai surupoto ki ka po e kasiyarai,
27 mibai ka Mamanuga God e okai wagubu ke; ‘Mamanuga God gwede-gwede kuduba
Keriso e kerarai kobaiya nakapupu.’ Oka ki ‘gwedegwede kuduba’ nene wagubu ki ka e
eba Mamanuga God e eya Keriso kobaiya tondana ki nana wagubu, mibai ka gwedegwede
kuduba Keriso e kerarai kobaiya nakapana apunai ka Mama-nuga God e eya mena.

28 E gwedegwede kuduba e Gubagai kerarai kobaiya nakapoto kewoyagisi ki ka e
Gubagai kwarisiyagisi e Mamai kobaiya tondono. Naiya ka Mamanuga God gwedegwede
kuduba e Gubagai kobaiya nakapupu, ko mara ki makeya ka gwedegwede kuduba ade
Keriso mete kina Mamanuga God e kobaiya idiwomu manako e mena nu Kaiwawonuga
kawaya uburono.
29 Karako nau yona mo suwagani wainapumuri; Iyapana dai mu ka Iyesu e si pokaiya
mu kowamuguma popotagubu ragidai ki mu nene siruwatagamu. Ko iyapana popotagubu
ragidai ki eba iyatagamana kimana ubumana maba ki ka iyapana ki mibai gwede wenawa-
gana ki nana inako kwaetagamu? Popotagubu ragidai eba iyatagisi kimoto ubumoto ki
mibai maba ki ka mu gwede nana mu kowamuguma popotagubu ki mu nene kawareya
ade siruwatagamu?
30 Ade nuyo, nu wainampena da nu popoigamu ki ka nu ewa eba iyaigamu kimamu
ubumamu ki ka nu upinuga kwaigemei yau kamadumpena, mibai ka upi yau pokaiya ka
nu maramara po yawateya iwei.
31 Kowaniyoma, nau yona mibai suwagakani; Nau maramara po banana-pakani. Ko nau
yo wi ewapuru nu Kaiwawonuga Keriso Iyesu e naureya idiwei ki nene nau mamamasug-
akani ki pokere nau yona yau matarau wi nidiyakani.
32 Nau yewe natere Epeso rabineya iyapana berokoi ‘papa kamarai’ maba mete kan-
deigemeya. Nau upi kwaesugakani ki denai yewe wairau mena wadana wainapena ki
ka nau upi yau kamadubena. Iyapana popotagubu ragidai eba iyatagamana kimana ubu-
mana ki mibai maba ki ka nau upini pokaiya muya nunurakani bita makari bananapakani
ki kamadu-bena manako iyapana dai tagamu ki kawareya nau mete suwagubena ke; ‘Bani
yo awana karako kupomu mamamaigomu, mibai ka marawani ka nu popoigamu ko ewa
mo eba iyaigamu.’
33-34 Wakapa giriwagi wi notaga paparayagisi kwaenda wi wiga kerapu wadewadeiwagi,
mibai ka; ‘Bagi kwae-tagamu ragidai ki bigi kwaetagamu ragidai mu paunamugu idiwono
ki ka bagi ragidai ki mu iyamaga giriyagisi.’ Wi bigi karako kamadumuri nota bagi mena
notapiyoi. Nau suwagakani yau pokaiya ka nau bani wi dai midimama negeyakani mibai
ka wi dai Mamanuga God eba kataigau.

Nu midinuga kwakwarepunuga waunai

35 Wi dai bani manu iwagi ke; ‘Popotagubu ragidai mu ka badidi maba ade iyatagisi
kimoto ubumoto idiwono? Ade mu kimoto ubumoto ki ka mu kwakwarepumaga badidi
maba wenayagisi?’
36 Ki ka notababa yonai. Nau waira yau keyakeyai suwagani wainapumuri; Wi momai
mosi waira rabineya umuri ki ka e eya puwayagisi manako mibai waunai miniyoto daburi.
Momai oragai ki eba puwayagisi ki ka mibai waunai ki mete eba kiroto.
37 Wi neka momai bo gwede mo momai inako umuri ki ka pa momai da e eya ropayagisi
ko momai ki pokaiya ka gumai baiyagisi kayayagisi manako kwarai wenapoto yaroto.
38 Mamanuga God e ebo nuwaiya ki pokere e momai kiyabumaga ebo ebo nakapupu ade
momai ki eyaka eyaka mu pokamugere ka gumai ade kwarai kiyabumaga ebo ebo ki mete
wenayagisi baiyagisi kayayagisi.
39 Ki maba, gwedegwede kuduba iyaiya mu kiyabumaga ka mete ebo ebo; Iyapana kaina
nu kwakwarepunuga ka ebona. Papa mu kwakwarepumaga ka ebona. Midiwari mu
kwakwarepumaga ka ebona. Ade raubiyo awanau mu kwakwarepumaga ka mete ebona.
40 Gwedegwede wairau mu kiyabu-maga ka ebona ade kunumau mu kiyabumaga ka
ebona. Waira nene ki tanai ka ebona ade kunuma nene ki tanai ka mete ebona.
41 Madega tanai ka ebona, siragamu tanai ka ebona, ade supama tanai ka ebona. Ade
supama eyaka eyaka mu tanimaga ka mete ebo ebo.
42 Popotagubu ragidai ade iyatagisi kimoto ubumoto ki ka mu keyakeyai nau karako
suwagubuwani yau maba. Nu iyapana mosi e kwakwarepui ononopamu ki ka e kwak-
warepui waira rabineya puwayagisi. Ko e ade iyayagisi kiroto uburoto ki ka e kwakware-
pui waunai ki maramara tondono kaniyono.
43 Iyapana mosi e kwakwarepui ononopamu ki kiyabui ka berokoi kawaya ade e
kasiyarai pa mena. Ko e iyayagisi kiroto uburoto ki ka e tanai bagi kawaya ade e kasiyarai
mete kawaya.
44 Iyapana mosi poyagisi ononopamu ki ka nu e midi kwakware-pui ki ononopemei. Ko
e iyayagisi ki ka e keyai ki ebo midi kwakwarepui mete wenayagisi kiroto uburoto.

Nu yewe wairau idiwei ki ka nu midinuga kwakwarepunuga mete kina ki pokere nu
popoigamu ade iyaigamu ki ka nu keyainuga e ebo midi kwakwarepui mete wenayagisi
kiroto uburoto.

45 Mamanuga God e okai mosi wagubu ke; ‘Mamanuga God wagubu e umuneya ka
apunu Adamu iyapana kaina yabiri wenawena nu kwakware-punuga iyai ki kerarai e
birikapupu.’ Ko apunu Adamu ewa bauwena ki e Keyai ka nu maramara idiwana kaiwana
ki iyai nu negeyau.
46 Nu keyainuga iyai ka eba yabiriwena. Pa mena. Nu midinuga kwakwarepunuga
yabiri wenawena manako ki eweya ka e nu keyainuga negebu.
47 Adamu yabiri ka Mamanuga God waira pokaiya yamana-pupu ko Adamu ewa e ka
kunuma were kawapu.
48 Iyapana waira yau notai wadamu doko ragidai ki ka mu waira pokaiya yamanapupu
apunai Adamu e wenai. Ko iyapana Mamanuga God e notai wadamu doko ragidai ki ka
mu kunuma were kawapu apunai ki e wenai.
49 Nu yewe wairau wenaigibi ki ka nu waira pokaiya yamanapupu apunai e kiyabui
maba wenaigibi ko mara ewa baiyagisi ki ka nu kiyabunuga kunuma were kawapu apunai
ki e kiyabui maba wenayagisi.
50 Kowaniyoma, nau suwagubuwani ki mibai ka yau kena; Nu midinuga kwakware-
punuga yau ka Mamanuga God e gari rabineya eba kaniyoto. Ade puwawagana kwak-
warepui yau ka maramara tondana kaniyana kwakwa-repui ki watai eba yadini. Pa mena.
51-52 Kowaniyoma, nau yona mibai wekewekei yau matarapani suwagani wainapumuri;
Nu kuduba ka eba popoigamu mibai ka bawiwi siyarai yogono makeya ki ka nu yabunuga
topemei papemei ki maba garugaru mena ka nu kuduba midinuga wirapoto ebo wenayag-
isi. Bawiwi ki yogono makeya ka popai ragidai iyatagisi mu midimaga kwakwarepumaga
waunai ewa eba puwawagana ki pokaiya kimoto ubumoto manako nu iyaiya idiwei
ragidai ki nu midinuga kwakware-punuga ki mete wirayagisi waunai wenayagisi.
53 Nu midinuga kwakware-punuga oragai puwawagana ki wira-yagisi eba puwawagana
ki wenapoto. Ade nu midinuga kwakwarepunuga oragai powagana ki wirayagisi eba
powagana ko maramara tondana kaniyana ki wenapoto.
54 Ko nu midi-nuga kwakwarepunuga puwawagana ki wirayagisi eba puwawagana ki
wenapoto ade nu midinuga kwakwarepunuga powagana ki mete wirayagisi eba powa-
gana ki wenapoto kewoyagisi ki makeya ka Mamanuga God e okai badidi wagubu ki mibai
wenayagisi. Oka ki wagubu ke;
‘Po kasiyarai deni mena kewowena ko ewa mo eba tondono.’
Ade wagubu ke;
55 ‘Poyo, kau nu rauruniyana ki kasiyarai ka bani?
Poyo, kau nu giriniyana pasuniyana ki kasiyarai ki kau bani wadi?”
Oka ki inako wagubu.
56 Nu paerepemei bigi kwaigemei ki pokaiya ka po nu giriniyana pasuniyana ki kasiyarai
ika wadau. Ade gora oragai umanibu dokodoko ki pokaiya ka bigi e kasiyarai mete ika
wadau.
57 Ko nu Mamanuga God paraupamu; E wagubu umuneya ka nu karako nu Kaiwawo-
nuga Iyesu Keriso e pokaiya po kasiyarai ki kuduba raurupamu.
58 Ki pokere kowaniyoma, nau nidiyani wainapumuri; Wi Mamanuga God e nene
ragiragi kawaya ubumoi ko eba kekeraiwogoi. Wi kataigubu kewo-wena da wi ubumu
nu Kaiwawonuga e upi badidi kwaiwagamu ki ka eba kororai ko ki denai ka wi aita ewa
wadumuri. Ki pokere wi nuwaga notaga eyaka mena e upi mena kawareya ukworono ade
e mena upi kwaiwogoi yamoi.

16

Puyo nakapamana ki nana

1 Karako nau Iyesu sumapiyamu ragidai tawana Diyudiya rabineya Mamanuga God
nene dibipiyamu idiwu mu puyomaga bowa madai dai wi damupamana ki nana manusin-
imupu ki yonai suwagani; Nau Iyesu sumapiyamu ragidai tawana Garasiya rabineya ba-
didi kwaetagamana ki nene tadebuwani ki nau wi mete nidiyakani da wi mu kwaetagamu
ki maba wi mete inako kwaiwogoi.
2 Maramara pura kawaiya ka wi eyaka eyaka bowa madai wadamu ki maraitau bo
kawaitau ki wi wibo denegau dai nakapiyoi da nau wi bamagau ika bausugani ki ka wi
puyoga ki nu irimagere tepamu mu puyomaga tonopamu.
3 Nau ika bausugani ki ka nau wi puyoga ki tepamana kayataga-mana ragidai wine-
tampu ki mu oka-maga mo okapani manako mu oka ki puyo ki mete tepomoto natere
Diyerusaremu kayatagisi.
4 Ki makeya nau naubo wainapani da baganai ki ka nau niya uburani mu mete kaigamu.

Apunu Poru badidi kwaewagana notapupu

5 Nau tawana Makedoniya rabineya natere natere bausugana kayasugana wainapakani
ki pokere nau kani ki umoni da kewoyagisi ki ka nau wi eminiyana ki nana ika bamagau
mete bausugani.
6 Nau nusuru marai wi bamagau ika wi mete rowarowaitau idiwana wainapakani ko
nau ki kwaesugani bo pa mena ki nau karako naigida eba wainapakani. Nau wi mete
ika idiwomu da nau tawana mosi ade kayasugana wainapani ki ka wi ubumuri nau
waitasinimuri manako nau wi kamadiniyani kayasugani.
7 Nau eba ka were bausugana wi eminiyana ki nana wainapakani ko nu Kaiwawonuga
wainapiyau da baganai ki ka nau mara rowarowaitau wi mete ika idiwomu.
8 Ko nau karako yewe natere Epeso rabineya tondoni da 'Pentikosi' ki marai kewoyagisi
eweya ki nau ade kirani uburani kayasugani,
9 mibai ka nau Mamanuga God e upi yewe kwaesugana da iyapana ropani kawaya e
sumapa-mana ki nana ki gudui e yewe kwai-pupu. Ko nau bodabodasiniyamu ragidai
ropani kawaya yewe mete idiwu.
10 Apunu Simosi wi bamagau bai-yagisi ki ka wi e diriwai naigida mena kwaiwagi mibai
ka nau Keriso nene upisugakani ki maba e mete inako upiwagau.
11 Wi mo e eba wereyakaura-pumuri ko wi ubumuri e waitapumuri nuwabagi rabineya
tonopumuri umono da nau bamaneya yewe baiyagisi. Nau e nawanai tondakani ade nau
kowakowa-niyoma dai e mete bautagamana ki mu nene mete yabu tarakani.
12 Nau karako nu waretanuga apunu Aporosi nene manusinimupu ki e nene suwagani;
Nu kowanuguma wi bamagau daiyo kaiwa ki makeya ka nau apunu Aporosi mu mete
kayatagamana ki nana ragiragi kawaya baiyonopekeya ko e eba kayawagana wainapupu
ki pokere e karako tondono da e ebo mideya ka wainapoto ki ka e kiroto uburoto kayayagisi
manako ika baiyagisi.
13 Wi wiga kwayubaga kwaiwogoi ade wi sumaga pokaiya yabarayabara ragiragi
kawaya ubumoi.
14 Wi upi badidi kwaiwogoi ki ka wi nota kwarikwarisi ki notai pokaiya upiwogoi.
15 Kowaniyoma, wi kataigau da tawana Akaiya rabineya ka nu waretanuga Sitepanasi
e tawai eyaka mena ragidai mete kina ki mu mena yabiri mu iyamaga wiramupu suma-
tagubu. Mu nuwamaga notamaga eyaka mena Mamanuga God e iyapanaiyoma waitata-
mana ki upi kwaetagamana wainapiyamu ki pokere kowaniyoma, nau ragiragi kawaya wi
nidiyakani yau kena;
16 Iyapana ki kena ade mu kowamuguma dai mu mete dibipiyamu upi eyaka mena
kwaetagamu ragidai ki mu wi naigida mena wiwiratamiyoi ade mu kobamugu idiwoi.
17 Apunu Sitepanasi yo Potunatasi yo Akaikasi mu nau bamaneya bautagubu ki ka
nau mamamasugubuwani. Nau wi yewe eba eminiyakani ki pokere mu bautagubu
emitamakani ki ka nau wi yewe baigubu diyayai eminiyakani.
18 Mu bautagubu naiya wi wadinimawa tekateka ki maba mu nau mete inako wa-
disiniyamu tekateka. Iyapana mu maba upi bagi kawaya inako kwae-tagamu ragidai ki
iyapana yabumugu mu parautamomu ki ka supasupai.

Parau siyarai

19 Nu sumanuga eyaka mena Mama-nuga God nene dibipiyamu ragidai tawana Aisiya
rabineya idiwu ki mu wi parauniyamu, ade apunu Akwira e wainai Pirisira yo Iyesu
sumapiyamu ragidai mu tawamaga rabineya mara-mara ewapuru dibipiyamu idiwu ki
mu mete kina nu Kaiwawonuga e si pokaiya wi parauniyamu.
20 Iyesu iyapanaiyoma kuduba yewe idiwu ki mu mete kina wi parauniyamu.
Wi yowaguma tataguma badidi maba parautamiyamu ki maba wi Iyesu supapiyamu
ragidai kuduba mu mete inako deni deni parau kasiwaraiwogoi idiwoi.
21 Nau Poru nau parauni yau nau naubo idanere okapakani yau kena; "Kaiwa kaiwa wi
bamagau."
22 Iyapana nima nu Kaiwawonuga eba nota kwarikwarisipiyau ki ka Mamanuga God
uburoto kowaga e kweyoto.
'Maranata', ki ka 'Kaiwawonuga, kau wiranuwagi baunuwagi.'
23 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni
mena wi wadinibu bagi. Nu Kaiwawonuga Iyesu karako wi waitaniyoto da e wi nene
kwaewena ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara.
24 Nu Kaiwawonuga Keriso Iyesu pokaiya ka nau wi kuduba nota kwarikwarisiniyakani.
Nau nuwaneya wi nota kwarikwarisi ki rabineya idiwoi.
Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

2 KORINI
Apunu Poru natere Korini ragidai mu okamaga ewa tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Natere Korini rabineya ka Iyesu sumapamawa ragidai dai apunu Poru simpu siyasiya ade e upi kaumupu. Oka yau pokaiya ka e mu mete rabinamaga ewapuru eyakamenaigamana ki nana ki yonai okapupu.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-11*
Poru ade Iyesu sumapiyamu ragidai *1:12-7:16*
Puyomaga damupamana ki nana *8:1-9:15*
Poru e eya taubabarai wagubu *10:1-13:10*
Parau siyarai *13:11-14*

1-2 Nu sumanuga eyaka mena ragidai Mamanuga God nene dibipiyamu natere Korini rabineya idiwu ade Mamanuga God e iyapanaiyoma kuduba tawana Akaiya rabineya idiwu mete kina; Nau Poru ade nu sumanuga eyaka mena apunai Simosi mete kina wi okaga yau okapemei. Mamanuga God e ebo nuwaiya wainapupu da baganai ki pokere e nau Poru winesinibu ade tonosinibu da nu Keriso Iyesu pokaiya iya waunai wadamana ki sisiyai nau iyapana tadeyana ki nana.

Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. E ade nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso mete kina karako waitanimoto da mu wi nene kwaetagubu ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara ade nuwabagi rabineya mibi mamamai idiwoi.

Apunu Poru Mamanuga God paraupupu

3 Nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e yo nu Mamanuga God karako paraupamu. E ka nu Mamanuga ade e ka nu nuwa-nuwaniyau ki apunai. Nu waitaniyana ade nu rabinanuga miniyana kwarisi ki kasiyarai kuduba ki e mena nu negeyau.

4 Nu bita bo nuwaboya ebo ebo banana-pemei ki ka e nu toginiyau ade nu rabinanuga miniyau kwarisi ki pokere nu kowanuguma bita bo nuwaboya ebo ebo inako mete bananapiyamu ki ka nu ubumei Mamanuga God nu waitanibu nu rabinanuga minibu kwarisi ki maba nu mete inako makeya makeya nu kowanuguma waitatamemei mu rabina-maga minimei kwarisi.

5 Keriso e bita yo midi makari ebo ebo bananapupu ki maba ka nu mete bita yo midi makari inako e nene bananapemei. Ko ade Mamanuga God ubupu Keriso waitapupu ki maba ka e Keriso pokaiya nu mete inako kawaya daganani waitaniyau.

6 Nu bita yo nuwaboya mete banana-pemei ko ki pokaiya ka Mamanuga God wi waitaniyau, wi rabinaga miniyau kwarisi ade iya wi negeyau. E badidi maba nu waitaniyau nu rabinanuga miniyau kwarisi ki maba e wi mete inako waitaniyau wi rabinaga miniyau kwarisi. Nu giruru maba kobaiya teteigemei bita wademei ki ka wi mete inako giruru maba ki kobaiya teteiwagamu bita wadamu manako e wi mete toginiyau da wi eba nitaisiniwagi ko wi giruru maba ki kobaiya teteiwagi buridere baiwagi.

7 Ki pokere nu wi nene waina-pemei ko pore eba wainapemei mibai ka nu katainugu da wi nu mete ewapuru midi makari yo nuwaboya bananapemei ki ka Mamanuga God nu waitaniyau ki maba e wi mete inako waitaniyoto wi rabinaga miniyoto kwarisi.

8 Kowaniyoma, nu tawana Aisiya rabineya bita yo midi makari bananamipi ki sisiyai nu nuwanugu ka wi naigida mena kataiwagi. Nu bita bananamipi ki ka kawaya daganani esida po dabi kopakeya bananapemeya siyasiya.

9 Nu nuwanuga notanuga wagubu ke; 'Nu popoigamana waipusui bauwena.' Nu inako notamipi ki ka nu eba nu nubo kasiyaranuga pokaiya iyaigamana ki nana wainamipi. Pa mena. Popai ragidai ade iyatamana kimana ubumana apunai Mamanuga God ki e mena nu suma-mipi.

10-11 Nu iyaranuguma po keketai rogobitau teyamupu ko Mamanuga God mu kodabamugu nu tenibu iyanibu. E ewa inako mete kwaeyagisi nu iyaniyoto. Ena, nu kataigibi wetawetara da wi guriguri pokaiya nu waitanimuri ki ka e uburoto nu ade iyaniyoto. Wi ropani kawaya ubumoi nu nene guriguriwogoi ki ka Mamanuga God wi guriguriga ki denai nu wadiniyoto bagi manako ki pokaiya ka iyapana ropani kawaya nu pokanugere Mamanuga God parau-pomoto e si esida tepapomoto.

Apunu Poru kayawagana wagubu ki notai e ade wirapupu

12 Nu wainapemei da nu supasupai kwaigemei ki pokere nu yona yau wi nidimei; Nu
rabinanugu nidiyau wira-wira ki mibipiyau da yewe wairau ki nu iyapana paunamugu
ade wi paunagau mete kina ki ka nu gwede mo eba wekemipi ko nu nuwanuga notanuga
eyaka mena pokaiya ka nu Mamanuga God nuwaiya badidi ki mena matarau kwaigibi.
Nu ka eba nu nubo katainuga pokaiya iwegemeya kwaigemeya ko Mamanuga God e deni
mena nu wadi-nibu bagi ki puyoi kasiyarai pokaiya ka nu upigemeya.
13-14 Nu yona wekewekei eba okapemei ko wi nu yonanuga iyabapamana ade mibai
naigida mena kataipamana ki nana ka nu matarau mena oka yau tamei. Karako ka wi yona
dai mena wainamupu ko nu nuwanugu ka wi yona yau ki mibai kuduba wainapamana
ki nana wainapemei. Wi ki kuduba wainapumuri ki ka nu Kaiwawonuga Iyesu e marai
baiyagisi makeya ki ka nu e yabareya wi werega iwagamu ade ki maba ka wi ubumuri nu
werenuga mete iwagi.
15 Nau kataineya da nau naiya badidi kwaesugekeya ki wi nau bamaneya mamama
wainamupu ki pokere nau wi daiyoga ika bausugana ade kayasugana manako ewa ade
bausugana wi emini-yana toginiyana ki nana wainapekeya.
16 Nau notani wagubu da nau tawana Makedoniya kayasugana ki ka nau yabiri wi
bamagau ika bausugana wi eminiyana ki nana manako nau ewa ade wirasugana ki
makeya ka nau wi bama-gau ika ade bausugana wainapekeya. Nau nuwaneya wi daiyoga
ika bausu-gana da wi nau waitasinimana were ewa ka nau tawana Diyudiya kaya-sugana
ki nana wainapekeya.
17 Nau badidi inako notapekeya ko eba kwae-sugubuwani ki wi wainapiyamu da nau
wi beranibuwani bo? Waira yau notai wadamu doko ragidai mu ka mara mosi tagamu
da mu gwede mo kwaetagamana ki nana ko ki mibai mu eba kwae-tagamu, ade mu mara
mosi tagamu da mu gwede mo eba kwaetagamana ki nana ko ki mu kwaetagamu. Ko wi
wainapiyamu da nau notani ka mu notamaga maba bo?
18 Mamanuga God e yona mibai mena wagau ki maba nau mete kina yona mibai mena wi
nidiyani wainapu-muri; Nau wi bamagau bausugana suwagubuwani ki ka nau eba notani
apeya wainapuwani pokaiya yona ki suwagubuwani. Nau ka eba nau notani daikere;
'Ena nau ika bausugani,' ade daikere; 'Pa mena, nau ika eba bausugani,' ki ewapuru
notapuwani were suwagubuwani. Pa mena.
19 Nau yo apunu Sairasi yo apunu Simosi mete kina nu naiya wi bamagau baigibi ika
dimaigemeya ki ka nu Mamanuga God e Gubagai Iyesu Keriso e yonai mena dimaigemeya.
Keriso e notai ka eba daikere 'Ena' ade daikere 'Pa mena' ki ewapuru notapiyawa were
wagawa. E bameya ka yona 'Ena, nau kwaesugani' ki mena.
20 Mamanuga God gwaiyaba marai kawai ropani kawaya wagubu yona ki kuduba
mibimaga ka Keriso e pokaiya matarawena. Ki pokere nu Mamanuga God e si esida
tepapemei ki ka nu Keriso e si pokaiya iwegemei ke; 'Ki mibai.'
21 Keriso pokaiya ka Mama-nuga God nu yo wi ewapuru toginiyau da nu karako
sumanuga pokaiya ragiragi kawaya nu watanugu mena ubumei. E nu winenibu e eya nene
nakanibu,
22 manako e eya Keyai nu rabinanugu tapu tonabanibu da nu ki pokaiya kataigamana
wetawetara da e aita ewa nu badidi negeyana gwaiyabai wagubu ki kuduba e negeni.
23 Nau nuwani notani kuduba ka Mamanuga God empiyau ki pokere e yabuiya ka
nau yona mibai wi nidiyani yau kena; Nau wi bamagau ika natere Korini eba bausug-
ubuwani ki mibai ka nau eba nuwaneya wi nuwaboya kawareya ade negeyana ki kudeya
wainapekeya.
24 Nu eba nuwanugu wi nidimana manako wi nu umununuga wadamana ki nana.
Wi wiga sumaga ka ragiragi kawaya ki pokere nu nuwanugu wi mete deni deni togi
kasiwaraigamana da wi ki pokaiya mibi mamamai idiwana ki nana.

2

1 Nau naiya wi bamagau bausugubuwani ki ka nau nuwaboya wi negebuwani ki pokere
nau notani karako wirapuwani da nau wi bamagau eba bausugani kwaenda da nau
nuwaboya wi ade negeyani.
2 Nau wi nuwaboya negeyani ki ka iyapana gwedewau nau mamamasinimoto? Nau
mamamasini-yamu ragidai ka wi mena ki pokere nau nuwaboya wi negeyani ki ka wi
badidi maba nau mamamasinimuri?
3 Nau wi bamagau bausugubena manako wi nau mamamasinimpena ki ka baganai ko
nau eba nuwaneya wi nuwaboya tegemana ki kudeya wainapekeya ki pokere nau oka
mena wi bamagau tonopuwani. Nau notani eyaka mena wagubu ke; 'Nau mamamasugoni
ki ka mu kuduba mete mamamatogomono.'

4 Nau oka ki wi bamagau okapuwani ki ka nau rabinani buwagawena mibi yadi oka
ki okapuwani tonopuwani. Nau eba nuwaneya wi nuwaboya negeyana ki nana ko nau
nuwani notani eyaka mena pokaiya wi nota kwarikwarisiniyakani ki wi naigida mena
kataigamana wetawetara ki nana ka nau oka ki wi bamagau tonopuwani.

Paerepupu apunai e paerei notagogapamana ki nana

5 Apunu nima naiya paere kwaewena ki e eba nuwaboya nau tegebu ko e nuwaboya wi
kuduba negebu. Ko nau eba nuwaneya yona ragiragi kawaya ki kawareya ade suwagani
ki pokere nau yona yau mena wi nidiyani; E ka bani nuwaboya maraitau wi negebu.
6 Wi ropani kawaya ubumpu e paerepupu ki denai bita e kwemupu ki pokere baganai,
karako kewowena.
7 Wi bita kawareya kawareya e kweyoi ki ka e nuwaboyai kawayayagisi da e sumai
kuduba kauyagisi. Ki ka eba baganai ki pokere e bigi kwaewena ki wi karako deni mena
notagogapumuri wi tagagau kwenupu-muri manako apunu ki togipumuri kasiyara ade
kwemuri.
8 Nau ragiragi kawaya wi nidiyakani yau kena; Apunu ki naigida mena kabuwapumuri
da wi eba e kamadumpu ko wi e nota kwari-kwarisipiyamu.
9 Nau oka naiya wi bamagau okapuwani ki mibai ka nau nuwaneya wi nuwaga notaga
empana ki nana; Nau suwagubuwani ki mibai wi makeya makeya kwaiwagamana waina-
mupu bo pa mena.
10 Iyapana mosi paerepoto bigi kwaeyagisi manako wi e kwaewena ki bigi deni mena
notagoga-pumuri wi tagagau kwenupumuri ki ka nau mete kina e bigi kwaewena ki
notagogapani nau taganeya kwenupani. Ena, nau gwede mosi notagogapana ki notagoga-
puwani ki ka nau wi pokagere Keriso e yabuiya gwede ki deni mena notagogapuwani
kewowena.
11 Berokoi Apunai Seitani nu kerapunugu eba wadana ade nu eba rauruniyana ki nana
ka nau inako kwaesugakani mibai ka Berokoi Apunai Seitani nu badidi maba giriniyana
notapiyau ki e yawatai nu katainugu.

Nu Keriso pokaiya bigi kuduba raurupemei

12 Nau natere Torowasi rabineya Keriso e yonai bagi kawaya ki dima-sugana ki nana
ika bausugubuwani ki ka nu Kaiwawonuga nau ika upisugana ki nana ki gudui kwaipupu
empuwani.
13 Ko nau iyaruiyaru bagi ububura-sugekeya mibai ka nu sumanuga eyaka mena apunai
Taitosi e nau ika eba bananapuwani ki pokere nau natere ki ragidai kuwenatapuwani
manako e kwaenei tawana Makedoniya kayasugu-buwani.
14 Ko nu Mamanuga God paraupamu. Nu Keriso e naureya idiwei ki pokaiya ka
Mamanuga God nu yabiyabirinuga uburau e kasiyarai pokaiya nu waraniyau da nu
berokoi kuduba raurutamemei iwei. Nu tawana tawana bani iwei ki ka iyapana Keriso
kataitagamana ki katai nu pokanugere gwede mosi aurai bagi kawaya ki maba tarau
kawayawagau kayawagau.
15 Nu ka gwede mosi aurai bagi kawaya ki Keriso nu tenibu puyo maba e eya Mamai e
idai rabineya nu nakanibu. Nu aurinuga ki ka iyapana iya waunai wadamu ragidai ade
iyapana iya paerepiyamu ragidai mete kina ki mu kuduba tauniyau kimugu warapiyau.
16 Iyapana gwedewau iya paerepiyamu ragidai ki mu bamamugu ka nu aurinuga po
kokowai ki gwitai maba mu tauniyau wainapiyamu, ko iyapana gwedewau iya waunai
wadamana ragidai ki mu bama-mugu ka nu aurinuga iya waunai ki aurai bagi kawaya ki
mu tauniyau kimugu warapiyau.
Ko wainapumuri; Iyapana nima kwaitana Mamanuga God e upi bagi kawaya yau
kwaeyagisi?
17 Iyapana ropani kawaya mu ka denai wadamana ki nana wainapiyamu ki pokere
mu Mamanuga God e yonai dimatagamu iwu. Ko nu ka eba mu maba inako kwaigemei.
Nu ka Mamanuga God e nu winenibu tononibu ragidai ki pokere Keriso pokaiya ka nu
Mamanuga God e yabuiya nu nuwanuga notanuga eyaka mena e yonai mibai supasupai
ki mena iwegemei.

3

1 Wi bani wainapiyamu da nu karako kawareya ade yabara kawakawaraigemei, ko
wainapumuri; Iyapana dai ki wi bamagau baitagisi ki ka wi mu kataitamana ki nana ki
okai mete yadini baitagisi. Ade wi iyapanaga dai tonotamuri tawana mo kayatagisi ki ka
wi tawana ki ragidai mu kataitamana ki nana ki okai mete tagemuri yadini kayatagisi. Wi
wainapiyamu da nu mete kina oka inako mete wadamana iwana ki nana bo?

2 Nau suwagani wainapu-muri: Ki pa mena. Wi wiga ka nu oka-nuga maba. Iyapana
nu katainimana ki okai nu rabinanugu okapupu ka wiyo ade nu okanuga ki ka iyapana
kuduba empiyamu ade iyabapiyamu.
3 Iyapana wi eminimoto ki ka mu kataitagisi da nu wi paunagau badidi maba upigemeya
ki pokaiya ka Keriso e eya okai ki okapupu. Oka ki e eba diba pokaiya bowa naureya
okapupu ko Mamanuga God maramara tondau apunai e eya Keyai ki pokaiya ka e oka ki
iyapana kaina nu rabinanugu okapupu.
4 Nu yona yau iwegemei ki mibai ka nu kataigibi wetawetara da Keriso e pokaiya ka
Mamanuga God ubupu upi yau nu negebu ade e badidi wagubu ki makeya e kwaeyagisi.
5 E eya kasiyarai nu eba negebena ki ka nu karako eba ubumpena iwagumpena da nu e
upi makeya makeya kwaigemei. Pa mena. Nu nubo kasiyaranuga pokaiya upigu-mpena
ki ka nu mibinuga mete eba kipena.
6 E yonai waunai gwaiyabawena ki yonai ka nu e kasiyarai negebu ki pokaiya makeya
makeya bigabigai kwaigemei iwei. Yona waunai ki gwaiyabai ka eba gora pokaiya ko e
eya Keyai ki pokaiya. Gora okamupu ki ka po wadubu nu negeyau ko Mamanuga God e
eya Keyai ki nu iya negeyau.
7 Gora oragai apunu Mosisi bowa naureya okapupu ki kawareya ka Mamanuga God e
eya tanai mete minibu siwa bauwena. Apunu Mosisi gora ki wauneya wadubu makeya
ka tanai ki e kiyabuiya kawaya daganani igwarapiyawa ko e wirawena tawana Isiraero
ragidai mu bamamugu ade bauwena ka tanai ki mareyawena. Tanai ki mareyawena ko
e iyapana yabumaga ade poporapiyawa ki pokere mu apunu Mosisi e kiyabui empamana
ka eba baganai. Ko gora oragai po wadubu bauwena nu negeyau ki tanai ka kawaya inako,
8 ki ka Mamanuga God e eya Keyai nu bigabigai kwaigemei ki tanai ka kawaya daganani
esida.
9 Gora oragai nu nidiyau da nu paeremipi ki upi ki tanai mete kina ki ka upi waunai ki
pokaiya e iyapana bagi supasupai nu nidiyau ki tanai ka kawaya daganani esida.
10 Tanai waunai bauwena ki ka kawaya daganani esida ki pokere tanai oragai ki karako
gogawena.
11 Mibai, gwede oragai rowarowa kawaya eba uburawa ki tanai mete kina ki ka gwede
maramara tondono kaniyono ki tanai ka kawaya daganani esida.
12 Nu puyo ewa wadamana ki nawanai nu idiwei ki pokere nu yabara-yabara ubumei.
13 Nu ka eba oragai apunai Mosisi e maba. Tanai e kiyabuiya ki kasiyarai mareyawagawa
makeya ka e ubupu e eya kiyabui utapupu mibai ka tawana Isiraero ragidai tanai ki empa-
mawa ki ka mu yabumaga popora-piyawa.
14 Ko Mamanuga God iyapana ki mu notamaga bodapupu. Naiya mena yabadawa da
karako ka mu gwaiyaba oragai ki okai iyabapiyamu idiwu ko gwaiyaba yonai ki mibai mu
eba waina-piyamu. Oragai apunai Mosisi e kiyabui utapupu ki maba ka uta maba mosi mu
notamaga utapiyau. Ko iyapana nima e iyai Keriso kweyoto ki mena pokaiya ka uta maba
ki wakayagisi.
15 Ena, naiya mena yabadawa da karako iyapana ubumu oragai apunai Mosisi e gorai
iyabapiyamu ki ka gwede mosi mu notamaga utapiyau.
16 Ko mu nuwa-maga notamaga wirayagisi nu Kaiwawo-nuga bameya ki ka ‘gwede mosi
mu notamaga utapupu ki rikayagisi.’
17 Ko nu Kaiwawonuga e ka ade Keyai. Ade Mamanuga God e eya Keyai ki bani tondono
ki wateya ka gwede mosi iyapana eba umeme dokodoko-tamini ko gwede mosi mu naiya
umatapu dokodoko ki kuduba rikayagisi.
18 Ko iyapana gwedewau nu kiyabunuga eba utamipi ragidai ki nu kawarinugu ka nu
Kaiwawonuga e eya tanai miniyau siwa da iyapana nu eminimoto ki ka mu e tanai nu
kiyabunugu ki mete empo-moto. Nu Kaiwawonuga e ka ade Keyai ki pokere e eya tanai
nu kawarinugu inako miniyono siwa ki ka nu kiyabu-nuga e maba wenayagisi manako e
tanai ki nu kiyabunugu matarayagisi kawayayogono yarono.

4

Keyakeyai kurari naureya

1 Mamanuga God nu nuwanuwanibu manako nu upinuga yau negebu ki pokere nu
notanuga eba kauyagisi da nu upinuga yau kamadamu.
2 Iyapana midimama berai badidi weki gwaiya kwaetagamu, bera ki kuduba nu deni
mena tagararamipi. Mamanuga God e yonai ki nu eba wirawirapemei nu nubo yonanuga
mete dibipemei ade nu iyapana eba beraberatamemei mu rabinamaga kupemei. Pa
mena. Mama-nuga God e yabuiya ka nu yona mibai supasupai mena matarau iwegemei

da iyapana kuduba nu eminimoto ki mu rabinamugu mibipomoto da nu bagi kawaya upigemei.
3 Nu yona matarau mena iwegemei ko iyapana iya yawatai paeremupu kwakotagubu ragidai ki ka yona waunai bagi kawaya iwegemei ki mibai mu eba wainapiyamu mibai ka gwede mosi mu notamaga utapupu.
4 Keriso e ka e eya Mamai e kiyabui nunupu wetawetara ade e sinini tanai bagi kawaya ki ka e yonai bagi kawaya ki pokaiya matarapiyau. Ko waira yau kawai Seitani e ka yona ki bodapiyau ade iyapana Keriso eba sumapiyamu ragidai mu yabumaga ki e kenepiyau da tanai ki mu kawarimugu miniyau siwa ki mu eba empiyamu.
5 Nu ka eba nu nubo yonanuga dimaigemei ko Iyesu Keriso e ka Kaiwawo ki yonai mena nu iwegemei. Iyesu nene ka nu wi biga-bigaga kwaigemei.
6 Kunuma waira kerareya ka Mamanuga God wagubu ke; ‘Sisipu rabineya ka tanai matarayagisi tawana miniyoto siwa.’ Yona ki wagubu apunai ki e ubupu ade wagubu manako tanai ki bauwena nu rabinanugu mete minibu siwa. Mamanuga God e kasiyarai tanai kawaya ki ka Keriso e kiyabuiya matarawena da nu e kataipamana ki nana. Ki pokere e eya tanai nu rabina-nugu minibu siwa ki igwarapono ki pokaiya ka iyapana mu mete kina e empomoto ade kataipomoto.
7 Nu nuga ka kurari eba ragiragi ki maba ko Mamanuga God e nu keyainuga puyoi bagi bagi ebo ebo kurari ki rabineya nunupu. E kwaewena ki pokaiya ka e nu kabuwaniyau da nu kasiyaranuga ka bani pa mena ko kasiyara kuduba ka e nene ade e mena bameya bauwagau.
8 Nu bita ebo ebo empemei bananapemei ko bita ki nu eba taisi kurakuraniyoto. Mara dai ka nu babaigemei nota apeya apeya wademei ko nu eba wairoroigemei.
9 Nu iyaranuguma mara ropani kawaya nu giriniyamu pasuniyamu ko Mamanuga God e nu eba kamadinibu. Mara dai ka iyapana nu nuniyamu para nakaniyamu ko nu eba popoigemei.
10 Nu tawana tawana iwei ki ka mu Iyesu minimupu poyo ki poi nu mete inako bananapemei iwei ko nu eba popoigibi ki pokaiya ka iyapana kataitagisi da Iyesu iyawena tondau ki iyai e nu mete negebu.
11 Nu midinuga kwakwarepunuga ewa poyagisi yau pokaiya ka nu Iyesu e nene mara-mara po waunitau bananapemei tetetete da e iyai nu midinugu pokaiya matarayagisi iyapana empomoto.
12 Ki pokere po nu wademei iwei ko iya wi rabinagau upiwagau.
13 Iyapana mosi oka yau tapu, wagubu ke; ‘Nau e sumapakani ki pokere suwagubuwani.’ E sumawena were wagubu ki maba ka nu mete kina inako sumaigemei were iwegemei.
14 Nu kataigibi wetawetara da Mamanuga God ubupu nu Kaiwawonuga Iyesu iyapupu kipu ubupu ki maba ka e nu mete iyaniyoto da nu Iyesu mete kimamu ubumamu manako e uburoto nu yo wi ewapuru waraniyoto da nu e yabareya ubumamu.
15 Nu badidi bananapemei yau kuduba ka wi iyaga nene manako ki pokaiya ka Ma-manuga God nu bitanuga rikapupu deni mena wadinibu bagi ki yonai kawayayogono yarono da iyapana ropani kawaya yona ki wainapomoto sumapomoto. Ki pokaiya ka Mamanuga God e parau-pamana iyapanai ropaniyagisi manako nu paraunuga e bameya mete kawaya-yagisi kayayagisi.
16 Ki pokere, nu notanuga eba kauwena. Nu midinuga kwakwarepu-nuga ka maramara makariwagau kasiyarai kewowagau ko nu nuwanuga notanuga ka maramara kasiyara waunai wadau.
17 Nu karako bita makari banana-pemei yau ka tekatekai ka were bai-yagisi kayayagisi. Ko nu badidi banana-pemei yau pokaiya aita ewa gwede bagi kawaya esida bananapamu ki eba ka were baiyagisi kayayagisi ko maramara tondono kaniyono.
18 Ki pokere nu nuwanuga notanuga ka nu yabunugere badidi empemei ki kawareya eba ukwarau ko gwede eba empemei ki kawareya ukwarau. Nu karako yabu-nugere badidi empemei ki pa ka were baiyagisi kayayagisi ko nu gwede eba empemei ki maramara tondono kaniyono.

5

1 Nu midinuga kwakwarepunuga ka nabonabo maba ki pokaiya nu karako waira yau kawareya idiwei. Ko nu katainugu da nabonabo yau roro-roroyagisi ki ka Mamanuga God nu tawanuga waunai mosi e ebo idaiya kunumau wadubu ki rabineya nu aita ewa maramara idiwomu.
2 Nu karako tawanuga kunumau ki rabineya idiwana wainapemei yadi wademei. Nu nuwa-nugu kunuma iyai ki nu midinuga tatamai umemei ki maba umamamu,

3 mibai ka nu midinuga kwakwarepu-nuga waunai ki yadamu umamamu ki ka nu
ninuga matarau eba idiwomu.
4 Nu karako nabonabo yau rabineya idiwei ki ka nu nuwaboya wainapemei yadi
wademei. Nu nuwanugu kunuma iyai ki kaworoto waira yau kwakwarepui aukwara
maba utapoto iya kweyoto da e eba poyagisi ko maramara tondono kaniyono.
5 Mamanuga God nu iya waunai inako wadamana ki nana yamananibu. Nu kurari
kweporeya bani yabiri warapemei ki maba ka e eya Keyai yabiri kurari kweporeya negebu
da nu ki pokaiya kataigamu wetawetara da aita ewa ka e kurari nigidai kuduba nu mete
negeni.
6 Ki pokere nu maramara yabara-yabara kasiyarai kawaya ubumei. Nu katainugu da nu
nabonabonuga yewe wairau ki rabineya idiwei ki ka nu tawanuga mibai nu Kaiwawonuga
e bameya ki ka uwama kawaya.
7 Nu sumanuga ki kasiyarai pokaiya idiwei ko eba nu gwede yabunugere empemei ki
kasiyarai pokaiya idiwei.
8 Nu yabarayabara kasiyarai kawaya ubumei ade nu notanuga wagau ke; 'Nu nabo-nabo
yau kamadamu manako nu tawa-nuga mibai nu Kaiwawonuga bameya ki kaigamu ki ka
bagi kawaya.'
9 Nu inako wainapemei ko nu e bameya kaigamu bo yewe idiwomu ki eba gwedei mete
kina. Nu bani iwei bo idiwei ki ka nu nuwanugu e mena mamamapamana wainapemei,
10 mibai ka nu katainugu da mara baiyagisi da nu kuduba Keriso e yabareya ubumamu
manako e idai gurai nu naurinugu ugwadiniyoto ragiragi. Nu waira yau kawareya nu
midinuga kwakwarepunuga pokaiya bagi bo berokoi badidi kwaigemeya idiweya ki nu
denai makeya makeya yadamu.

Keriso pokaiya ka Mamanuga God nu waretanibu

11 Nu Mamanuga God mayapamana ki nu katainugu ki pokere nu iyapana e sumapa-
mana ki nana ninekeneke-tamemei. Mamanuga God e nu nuwa-nuga notanuga kuduba
empiyau ade nau kataineya da wi mete kina nau kataisinimupu.
12 Iyapana dai ubumu mu kowamuguma midimaga kwakware-pumaga mena em-
piyamu were iyapana bagi bo berokoi tadeyamu ko eba mu nuwamaga notamaga em-
piyamu were tagamu. Nu eba kawai gisipemei ko iyapana ki wi eminimoto manunimoto ki
ka nu nuwanugu wi nu iyanuga badidi maba matarau emupu ki yonai mena mu tademuri
ade nu werenuga mete iwagi.
13 Nu notababa yonai iwegemei ki ka nu Mamanuga God e nene iwegemei, ade nu yona
supasupai iwegemei ki ka nu wi nene iwegemei.
14 Keriso kawaya daganani nu nota kwarikwarisiniyau ki notai nu ninekenekeniyau da
nu e upi kwaigemei. Nu kataigibi wetawetara da apunu eyaka mena nu nene powena ki e
pokaiya ka nu kuduba popoigibi.
15 E iyapana kuduba nene powena da iyapana gwedewau mu mubo nene mena
wainapiyamu idiwu ki ka mu nota ki kamadamana manako apunu mu nene powena ade
iyawena apunai ki e nene mena notapomono idiwono.
16 Karako ka nu eba waira yau yabui pokaiya iyapana emitamemei bagi bo berokoi mu
tademei. Naiya ka nu inako kwaigemeya ade Keriso e eya mete inako empemeya siyemeya
siyasiya ko karako ka nu nota ki kuduba kamadimpi.
17 Iyapana nima Keriso e naureya tondau ki ka e wena waunai wenawena ki pokere e
iyai oragai ki kayawena ade iya waunai karako bauwena wata wadubu.
18 Yau kuduba ka Mamanuga God e kwaewena. Nu naiya e iyaraiyoma idiweya ko Keriso
pokaiya ka e nu wiranibu e ebo kowaiyoma nu nidibu. E inako kwaewena manako upi
negebu da nu kaigamana iyapana tademana da mu notamaga wirawagana manako mu
mete kina e kowaiyoma idiwana ki nana.
19 E yonai negebu ka yau kena; Keriso pokaiya ka Mamanuga God iyapana kuduba
tawana tawana idiwu ki wiratamiyau e ebo iyapanaiyoma mu tadeyau. Mu naiya
badidi paerepamawa bigitagamawa ki bimbinai e mu eba tageni. Ade mu badidi maba
kebomana e munuiyoma wenatagamana ki yonai e nu kabuwanibu da nu ubumana
iyapana tademana ki nana.
20 Nu yona iwegemei ki ka Keriso e ebo uburana wagana ko ki nu karako e nene ubumei
wi nidimei. Ki ka Mama-nuga God e eya nu pokanugere wi ninekenekeniyau. Keriso e
nene ka nu ubumei wi nidimei, iwegemei ke; Mamanuga God nene wi rabinaga gudui
kwaipumuri da e wi iyaga wirapoto. Naiya ka wi e iyaraiyoma idiwa ko karako wi notaga
wirayagisi da wi e kowaiyoma idiwoi.

21 Keriso e bameya bigi mo pa mena ko nu biginuga kuduba ka Mamanuga God e Gubagai
kwebu umani sibu da nu karako Keriso e naureya Mamanuga God e yabuiya iyapana bagi
supasupai idiwana ki nana.

6

1 Nu Mamanuga God mete ewapuru eyaka mena upigemei ki pokere nu wi ragiragi
kawaya nidimei yau kena; Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga
God e deni mena rikapupu wi wadinibu bagi ki pokere e wi nene bagi kawaya inako
kwaewena ki wi eba kamadumuri da giriyagisi.
2 Mamanuga God badidi wagubu ki wi wainapumuri. E wagubu ke;
'Nau naubo wainapuwani marai wainapekeya ki makeya ka nau wi guriguriga ki waina-
puwani.
Nau wi iyaniyana marai wainapekeya ki makeya ka nau wi waitani-buwani iyanibuwani.'
Nau nidiyani wainapumuri; Mama-nuga God e ebo wainapupu marai ka karako. Mara
karako ka Mamanuga God wi iya waunai negeyana ki marai.

Apunu Poru bita ade midi makari bananapupu

3 Iyapana nu upinuga rabineya paere mo eba bananapamana ki kudeya ka nu naigida
mena upigemei ko eba gwede mosi iyapana kerapumaga dabireya tamei da mu ki pokaiya
pisipisitamini gwepomoto.
4 Nu upi badidi kwaigemei ki pokaiya ka iyapana nu eminimoto manako kataitagisi
da nu ka Mamanuga God e bigabigaiyoma mibai kwaigemei ragidai. Nu giruru maba
kobaiya teteigemei bita yo midi makari ade nuwaboya ragiragi kawaya bananapemei ko
nu taganugere eba wiraigemei.
5 Iyapana ubumu nu nuniyamu giriniyamu teniyamu diburaniyamu ade mara dai ka
mu nu kwagaraniyamu wereyakauraniyamu nidiyamu siyasiya. Nu ragiragi kawaya
upigemei oro naigida eba ukwepemei ade mara dai nu mibai wetei mete upigemei.
6 Nu bigi mo eba kwaigemei ko nu katai bagi kawaya kataigibi pokaiya kwarisigemei
iyapana mu bamamugu bagi mena kwaigemei. Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi
Kawaya ki nu toginiyau mete iwei ade nota kwarikwarisi ki notai pokaiya ka nu upigemei.
7 Mama-nuga God e kasiyarai pokaiya ka nu yona mibai mena iwegemei ade nu iyanuga
supasupai ki nu auda maba nu idanugu daikere daikere tepemei.
8 Mara dai ka iyapana nu sinuga tepapiyamu ko ade mara dai ka mu nu sinuga
kaupiyamu. Mara dai ka mu nu wereyakauraniyamu ade mara dai ka mu nu mama-
maniyamu. Nu ka yona mibai supasupai mena iwegemei ko mu wainapiyamu da nu
beraigemei.
9 Mu kataimugu nuyo ko mu gwe eba kataimugu nu diyayai ki maba mu inako nu
bamanugu kwaetagamu. Nu po dabi kopakeya bananapemei tetetete ko nu eba popoigibi
ko iyaiya idiwei. Iyapana nu giriniyamu pasuniyamu ko mu nu eba nunimpu popo.
10 Mu nuwaboya negeyamu ko nu maramara mamamaigemei. Nu purapuranuga pa
mena ko nu pokanugere ka iyapana ropani kawaya Mamanuga God e puyoi ebo ebo
wadamu. Nu ka gwede mosi gwe nu bamanugu pa mena maba ko Keriso pokaiya ka
gwedegwede kuduba nu nene.
11-12 Kowanuguma ika Korini rabineya idiwu, nu yona matarau mena wi nidimei. Nu
rabinanuga ki gudui ki nu wi nene eba bodamipi ko kwaimipi ko wi rabinaga gudui nu
nene ki wi bodamupu.
13 Wi ka nau mununiyoma maba ki pokere nau wi nidiyakani yau kena; Nu wi nene gudu
kwaimipi ki maba wi mete kina wi guduga nu nene inako kwaipumuri.

Mamanuga God tagararapiyamu ragidai mete eba dibipiyoi

14 Wi Mamanuga God e tagarara-piyamu ragidai mete eba dibipiyoi ewapuru upiwogoi.
Bera supasupai ade bera eba supasupai ki mu ka badidi maba waretatagisi ewapuru
idiwono? Ade tanai yo sisipu ki mu ka badidi maba dibipomoto eyaka mena idiwono? Pa
mena.
15 Keriso yo Berira si daikere Seitani mu rabinamaga ka eyaka mena bo? Ade Mamanuga
God e sumapiyamu ragidai ade e eba sumapiyamu ragidai ki mu rabinamaga ka mete
eyaka mena bo? Pa mena, mu iyamaga ka ebo ebo.
16 Daisusu yo momorapa ade dai mete kina inako ki mu bamamugu iyapana bubu-
ritagamu ki mu ka eba Mamanuga God e tawai ki mete eyaka mena. Wainapumuri, nu
nuga ka maramara tondau apunai Mamanuga God e eya tawai. Mamanuga God e ebo yona
yau wagubu ke;
'Nau iyapananiyoma mu paunamugu ka nau tawani yadani ade mu paunamugu ka nau
tondoni.

Mu Mamamaga God ka nau ade mu ka nau iyapananiyoma.'
17 Ade nu Kaiwawoga wagubu ke;
'Nau tagararasiniyamu ragidai ki wi deni mena kamaditamuri paepereiwagi wi wibo mena idiwoi.
Gwedegwede kuduba eba bagi ki wi keipumuri da nau wi teniyani nau niya nene nakaniyani.
18 Nau ka wi Mamaga tondoni ade wi ka nau gubaganiyoma ade nau peteniyoma idiwoi.
Nau ka wi Kaiwawoga kasiyarani kawaya esida apunai yona yau suwagakani.'

7

1 Kowaniyoma, nau wi nene kawaya daganani wainapakani, ki pokere wainapumuri; Mamanuga God gwaiyaba ki wagubu ki ka e nu yo wi kuduba nene wagubu. Ki pokere gwede nu nuwanuga notanuga bo nu midinuga kwakwarepunuga bigi kweyau ki kuduba nu deni mena kamadamu manako Mamanuga God wiwirapamana ki nana bagi supasupai mena e nene idiwomu.

Apunu Poru mamama wainapupu

2 Wi rabinagau nu nene wata wadu-muri diriwanuga kwaiwagi. Nu iyapana mo bameya berokoi eba kwaigibi ade iyapana mo eba girimipi pasumipi bo bani yo gwedegwede e nu negeyana ki nana wainapemeya. Pa mena.
3 Nau yona yau suwagakani ki ka eba nau wi midimama negeyana ki nana suwaga-kani ko nau naiya nidibuwani ki nau kawareya wi ade nidiyakani yau kena; Nu nuwanugu po wiyo ki pokere nu yo wi ewapuru idiwomu bo popoigamu ki ka eba gwedei mete kina.
4 Nau wi bamagau pore eba wainapakani ko wi pokagere ka nau mamamasugakani yabarayabara umakani. Bita yo nuwa-boya nu bamanugu bauwagau ki nau eba kausiniyau. Nau mibi mamamai wainapakani ade nau mamamani ki ka gwede mosi eba baiyagisi bodapoto.
5 Nu tawana Makedoniya baigibi ki makeya ka nu aiyata mo eba idiweya ko nu tawa bani kaigemeya iweya ka iyapana nu kiranimawa bita makari ebo ebo nu negemawa. Nu rabinanugu ka nu kudu mete wainapemeya.
6 Ko Mamanuga God e ka iyapana gwedewau mu notamaga kauwena nuwasiyasiya nene idiwu ki mu togitamiyau kasiyara tageyau ki pokere apunu Taitosi nu bamanugu bauwena ki pokaiya ka e nu toginibu kasiyara negebu.
7 Apunu Taitosi nu bamanugu bauwena ki ka nu mamama wainamipi. Wi e togimupu kasiyara kwemupu ki sisiyai wainamipi ki ka yona ki nu tepanibu da nu mamama kawaya mete wainamipi. E ade sidibu wagubu ke; 'Natere Korini ragidai mu kau nene ebotau waina-piyamu ade mu naiya kwaetagubu siyasiya ki mu karako mu rabinamugu wainapiyamu da mu paeremupu. Kau taububaragi ki mu mete tagamu.' Apunu Taitosi bauwena nau inako sidibu ki pokere nau karako mamama kawaya daganani esida wainapakani.
8-9 Nau oka naiya wi bamagau tonopuwani ki ka wi oka ki iyabamupu manako nuwaboy-aigubu ki pokere nau notani wagubu da nau oka ki eba tonopena ki ka baganai. Nau notani inako wagubu ko karako ka nau mamamasugakani mibai ka nau oka tonopuwani da wi nuwaboyaigubu ki pokaiya ka wi iyaga wiramupu. Wi deni mena nuwaboyaigumpena ki ka nu makari wi negempena ko Mamanuga God wainapupu da baganai ki pokere e wi nuwaboyaga ki wirapupu da wi berokoi mo nu pokanugere eba banana-mupu.
10 Mamanuga God wainapiyau da baganai ki pokaiya nu nuwaboya bananapamu ki ka nu nuwaboya ki eba tagararapamu mibai ka nuwaboya ki pokaiya ka nu notanuga wirayagisi manako nu iya yadamu. Ko nu yewe wairau giri kandigemei ki pokaiya iyapana nuwaboyatagisi, nuwaboya ki kwauneya ka po matarayagisi.
11 Wi nuwaboya wainamupu ki pokaiya Mamanuga God wi rabinagau badidi kwaewena ki wi wainapumuri; Nuwa-boya ki wi karunanibu da wi garugaru mena ubumupu wi wiga taububaraga iwagubu. Berokoi wi paunagau wena-wena ki wi keimupu ade ewa mo eba wenawagana ki tatamai iwagubu. Wi nau emisinimana wainamupu, wi nau taububarani iwagubu ade berokoi kwaewena apunai ki wi bita kwemupu. Ki pokere wi bamagau ka karako paere mo pa mena. Nau badidi suwagubuwani ki wi bagi supasupai mena kwaigubu.
12 Ki pokere kowaniyoma, nau oka ki okapuwani ki ka nau eba berokoi kwaewena apunai ki sisibapana ki nana oka ki okapuwani bo e giritapu ragidai ki mu nene oka ki okapuwani. Pa mena. Nau oka ki okapuwani mibai ka nau nuwaneya wi Mamanuga God e yabareya nu nene kawaya daganani wainapiyamu bo eba wainapiyamu ki mena wi naigida kataigamana ki nana.

13 Ki pokere nu rabinanuga karako bagiwena kasiyara wainapemei.

Ko eba ki mena. Apunu Taitosi wi pokagere mibi mamamai nu bamanugu bauwena ki
ka nu mete kina mamama kawaya wainamipi. Wi e waitamupu e diriwai kwaigubu ki
pokaiya ka e rabinai kwarisiwena.
14 Nau naiya wi werega apunu Taitosi sibuwani ki mibai e wi paunagau matarawena
empupu ki pokere nau midimama eba wadisiniyau. Nu yona mibai mena wi nidimeya ki
maba ka nau wi werega apunu Taitosi sibuwani ki mete mibai. Ade wi iyaga karako idiwu
empupu ki pokaiya ka e kataiwena da nau eba berasugubuwani.
15 E wi bamagau bauwena ki ka wi e wiwirapamana ki nana mibi didigurai e diriwai
kwaigubu ade e umunui ki wi wadumupu. Wi ubumpu e bameya inako kwaigubu ki e
notai eba goga-wena. E maramara wi notaniyau ade e wi nota kwarikwarisiniyau ki notai
mete kawayawagau yarau.
16 Nau wi nene pore eba wainapakani ko mamama-sugakani mibai ka nau kataineya da
wi supasupai mena kwaiwagamu.

8

Deni deni waita kasiwaraigomu

1 Kowaniyoma, Iyesu sumapiyamu Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai tawana
Makedoniya rabineya idiwu ki mu bamamugu Mamanuga God badidi kwaewena deni
mena mu waditapu bagi ki sisiyai nu wi nidimana wainapemei.
2 Midi makari yo nuwaboya ebo ebo mu bamamugu bauwena mu sumamaga nukepupu
ko mu sumamaga eba kauwena. Mu ka imagei ragidai, mu gwedegwedemaga ka eba
ropani, ko mamama mu rabinamugu posiwena ki pokaiya ka mu bowamaga madai taga-
maga mesi nakamupu ki mete temupu Mamanuga God e iyapanaiyoma puyotampu.
3 Nau mu badidi maba emitapuwani ki sisiyai nau karako wi nidiyakani. Mu eyaka eyaka
mu mubo gwedegwedemaga kawayai ki makeya nidatagubu. Ko eba ki mena, ko mu muga
tagamaga mesi ki mu mete nida-mupu. Mu mubo nuwamugu kwae-tagubu,
4 manako Mamanuga God e iyapanaiyoma tawana Diyudiya rabineya idiwu mu wait-
atamana ki nana ka mu ragiragi kawaya nu nidimupu, tagubu ke; 'Nu mibi mamamai nu
kowanuguma waitatamana wainapemei ki pokere nu eba bodanimuri.'
5 Nu wainapemeya da mu maraitau nidatagisi ko ki pa mena, mu kawaya daganani
kwaetagubu. Mu yabiri mu nuwamaga notamaga kuduba nu Kaiwawonuga kwemupu
manako ki eweya ka mu Mamanuga God e nuwaiya ki kwaetagubu nu umununuga wada-
mawa makeya makeya kwaetagamawa.
6 Wi paunagau ka apunu Taitosi tawana Diyudiya ragidai waitatamana ki upi birika-
pupu ki pokere nu e simipi da e upi ki kawareya ade kwaewagana manako waitaniyana
da wi mete kina nota kwarikwarisi ki notai pokaiya upi ki kewopamana ki nana.
7 Mamanuga God gwedegwede kuduba bagi mena wi negebu; E wi sumaga ragiragi
kawaya negebu, wi dimaigamana puyoi negebu, ade katai kawaya wi mete negebu. E wi
iyapana waitatamana ki notai negebu ade nu nuga nota kwarikwarisinimana ki notai wi
mete negebu. Ki pokere kowaniyoma, nu nuwanugu wi yabiriwagi nota kwarikwarisi ki
notai pokaiya waita kawaya daganani kwaiwogoi.
8 Nau suwagubuwani ki nau eba wi ninekenekenibuwani da wi kwaigamana ki
nana ko nau tawana Makedoniya ragidai bagi kawaya badidi kwaetagubu ki sisiyai
wi kabuwanibuwani ki pokaiya ka nau kataisugana da nota kwarikwarisi ki notai wi
bamagau ki mibai mete kina bo pa mena.
9 Nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e nota kwarikwarisi kawaya daganani wi bamagau ki
wi kataigau. E eya iyai bagi kawaya usi kunumau ki kuduba e kamadubu kawapu yewe
wairau wi nene imagei wenawena da ki pokaiya ka wi iya kuduba wadamana ki nana.
10 Nau niya badidi wainapakani ki nau wi nidiyani wainapumuri; Wi kwamura
taganugu kayawena upi ki kerarai birikamupu kwaigamawa ki wi karako kewopumuri.
Upi ki kerarai ragidai ka wiyo ade wi eba umunuga mena iwagubu ko wi ka mibai mete
kwaiwagamu ragidai,
11 ki pokere wi upiga bagi kawaya ki karako kewopu-muri. Wi naiya upi ki kwai-
wagamana wainamupu diriwai kwaigubu ki maba karako wi gwedegwedega badidi
wi bamagau uburau ki kawayai makeya damupumuri manako ki pokaiya wi upiga ki
garugaru mena kewopumuri.
12 Wi kawaya daganani nidaigamana wainapiyamu manako wi bamagau ki kawayai
makeya nidaiwagi ki ka Mamanuga God wi mamamaga yagisi. Wi bamagau kawaitau bo
maraitau ki ka asusu ko wi bamagau ki kawayai makeya mena tamuri.

13 Nau eba nuwaneya wi mena upi yau wadumuri manako tawana dai ki iyapana pa
aiyatatogomono idiwono. Pa mena. Nau nuwaneya iyapana tawana tawana kuduba
ewapuru mena upi yau kwaetogomono.
14 Ko karako ka wi bamagau gwedegwede ropani kawaya uburau ko mu dai ki mu
bamamugu ka pa mena ki pokere karako ka wi nidaiwagi mu tagemuri manako ewa
marai mosi ka mu nidatagisi wi negeni. Wi inako kwaiwogoi ki ka wi bagi kawaya waita
kasiwaraiwogoi.
15 Mama-nuga God e okai mosi wagubu ke;
‘Iyapana bani kawaya daganani temupu ki mu mubo denemugu,
ade maraitau temupu ki mete mu mubo denemugu.’

Apunu Taitosi e yonai

16 Nau Mamanuga God paraupakani, mibai ka nau wi nene wainapakani ki maba ka
Mamanuga God apunu Taitosi e rabinai wirapupu da e mete kina wi inako notaniyau.
17 Ki ka eba nu e baiyonomipi ki pokere e wi bamagau kaniyana wainapiyau ko e ebo
nuwaiya wi eminiyana wainapiyau ki pokere e tauritauri ka kwaewagau.
18 Nu wareta-nuga mosi e mete tonopemei. Apunu ki ka yona bagi kawaya ki ragiragi
kawaya dimawagau umau ki pokere nu suma-nuga eyaka mena ragidai Mamanuga God
nene dibipiyamu tawana tawana idiwu ki mu kuduba e werei tagamu.
19 Ko eba ki mena. Mu e winemupu da e nu mete iwana nu waitaniyana wi puyoga
damumupu ki tepamana ki nana. Nu upi yau kwaigemei da ki pokaiya nu Kaiwawonuga
mamamapamana e si wadamana kawaya ki nana ade iyapana nu eminimoto ki mu mete
kataitagisi da nu tauritauri waita kwaigemei.
20 Iyapana puyo damumupu nege-mupu da nu kowanuguma tagemana ki nana, puyo ki
nu naigida mena kwayuba-pemei. Nu eba nuwanugu paerepamu da iyapana nu nidimoto
siyasiya manako nu sinuga berokoi tagisi.
21 Nu nuwa-nugu ka Mamanuga God e yabuiya ade iyapana kuduba mu yabumugu mete
kina bagi supasupai mena idiwana wainapemei,
22 ki pokere nu waretanuga ade mosi wi bamagau mete tonopemei. Nu mara ropani
kawaya e upi badidi kwaewagawa ki nu emipi da supasupai bagi kawaya. E wi sumaniyau
ki pokere nu katainugu da e maramara ramata-ramata nu badidi maba waitaniyawa ki
maba e wi bamagau inako mete kwae-yagisi.
23 Apunu Taitosi e ka nau daikereni nu ewapuru wi waitanimana ki nana upigemei. Nu
kowanuguma dai ki e mete tonotamemei ki ka Iyesu sumapiyamu ragidai Mamanuga God
nene dibipiyamu tawana tawana idiwu ki mu winetampu tonotampu. Mu ka bagi kawaya
kwae-tagamu ki pokere iyapana mu iyamaga empomoto manako mu pokamugere Keriso
e si esida tepapomoto.
24 Iyapana ki wi bamagau baitagisi ki ka wi mu wiwiratamuri ade mu diriwamaga mete
kwaiwagi da ki pokaiya ka Iyesu sumapiyamu ragidai tawana tawana idiwu ki kataitagisi
da nu ubumei wi werega iwegemei ki ka eba yona kororai ko ki mibai mete kina.

9

1 Mamanuga God e iyapanaiyoma tawana Diyudiya rabineya idiwu ki mu puyomaga
tonopamana yonai ki wi wainamupu kewowena ki pokere yona ki kawareya ka nau oka
yau pokaiya wi eba kabuwaniyani.
2 Wi mu waitatamana wainapiyamu ki nau kataineya ki pokere wi werega ki nau tawana
Makedoniya ragidai tadeyekeya, suwegekeya ke; ‘Akaiya ragidai kwamura taganuga
kayawena bowa madai dai puyo damu-pamawa ki maba wi mete inako kwaiwogoi.’ Nau
inako suwegekeya ki pokere mu ropani kawaya rabinamaga kipu ubupu da mu karako
inako mete kwaetagamu.
3 Karako nau kowaniyoma yau wi bamagau tonotamakani manako mu ika baitagisi
ki ka nau wi werega suwagubuwani wainamupu ki mibai mu yabumugere empomoto.
Wi ororeya mena okukunaigubu kewowena ki sisiyai nau mu tadebuwani ki pokere wi
nawanaiwogoi.
4 Ko tawana Makedoniya ragidai ki nau mete ika baigamu manako wi eba okukunaigubu
nawanaiwagamu maba ki ka wi midimamaiwagi ade nu mete kina midimama kawaya
daganani wadiniyoto, mibai ka wi werega iwagibi ki mibai ka pa mena.
5 Ki pokere nau kowaniyoma yau yabiri wi bamagau tonotamakani manako mu wi
waita-nimoto da wi puyo naiya tamana gwaiyabai iwagubu ki wi okukunaiwagi. Nau
ewa ika bausugani ki ka nau wi okukunaigubu ki nau yabunere empani. Ki ka eba nau
wi ninekenekenibuwani da wi mibai ungwerogweroroi puyo ki nakamupu ko ki wi wibo
nuwagau nakamupu.

6 Nau yonani yau naigida mena wainapumuri; Iyapana nima bani momai eba ropani
urau ki ka e bani mibai eba ropani raupomuyagisi. Ko iyapana nima bani momai ropani
kawaya urau ki ka e bani mibai ropani kawaya mete raupomuyagisi.
7 Wi eyaka eyaka puyo tamana wainapiyamu ki mena makeya wi tamuri ko eba nu wi
ninekenekenimei da wi gagaya diyayai mete tamuri. Iyapana nima e ebo nuwaiya puyo
tarau ki ka Mamanuga God nuwaiya po eyo.
8 Mamanuga God e kasiyarai kawaya ki pokaiya ka e wi waitaniyoto wi gwedegwedega
yadini kawaya ade katai mete negeni da wi bamagau ka gwedegwede kuduba posiyagisi
siwagapoto. Wi denegau denegau bondaga yapaka ade uburono da wi upi bagibagi badidi
kwaigamana ki wi eba babaiwagi.
9 Mamanuga God e okai mosi wagubu ke;
‘E ka puyo werena apunai. Kupamu siyasiya iwu ragidai mu kawari-mugu ka e puyoi ki
wadau daburi sikarapiyau.
E maramara supasupai mena inako kwaeyogono tondono.’
10 Mamanuga God e nu momo negeyau da nu ki umana ki nana ade e nu bani negeyau
da nu ki kupamana ki nana. E gwedegwede kuduba negeyau apunai ki pokere e momai
negebu ki e yadini kawaya miniyoto daburi ade wi bagi kawaya kwaigubu mibai kipu ki e
kawareya mete yadini kawaya.
11 E wi wadiniyoto bagi ade gwedegwede kuduba ebo ebo wi mete negeni da mara bagi
bo eba bagi wi bamagau baiyogono ki ka wi maramara puyo werena mete kwaiwagi. Wi
inako kwaiwogoi ki ka wi puyoga nu idanugu tamu wademei iyapana tagemei ki pokaiya
ka iyapana ropani kawaya Mamanuga God paraupomono.
12 Wi nida inako kwaiwogoi ki ka wi Mama-nuga God e iyapanaiyoma bagi kawaya
waitatamiyoi. Ko eba ki mena; Wi puyoga pokaiya ka iyapana ropani kawaya Mamanuga
God paraupomono.
13 Wi puyo nakapiyamu ki pokaiya ka mu kataitagisi da wi ka mibai kwaiwa-gamu
ragidai. Wi ka Keriso e yonai bagi kawaya wadamu doko makeya makeya kwaiwagamu
ade wi gwedegwedega ki wi eba gwandagipiyamu ko wi werenaiwagamu iyapana kuduba
mete tageyamu. Wi inako kwaiwagamu ki pokaiya ka iyapana Mamanuga God e si esida
tepapomoto.
14 Mamanuga God kawaya daganani wi nene kwaewena wi wadinibu bagi ki iyapana
empomoto manako ki pokaiya ka mu notamaga wi kawarigau ukworono ade wi nene
Mamanuga God bameya guriguritogo-mono.
15 Mamanuga God nu wadinibu bagi ki puyoi ka kawaya esida eba iwagamana makai ki
pokere nu e parau-pomu ade e si esida mena tepapomu.

10

Apunu Poru e eya taububarai wagubu

1 Iyapana dai nau nene tagamu ke; ‘E nu bamanugu mete idiwei ki ka e kwarisiwagau
yona eba ragiragi wagau, ko e tawana mo tondau ki ka e notagau yona ragiragi kawaya oka
pokaiya nu nidiyau.’ Mu inako tagamu ko nau wi nidiyani wainapumuri; Keriso kwarisi-
wena moyamoyakai kwaewagawa ki maba nau inako mete kwaesugana wainapakani ki
pokere nau suwagakani ki wi naigida mena wainapumuri weta-wetara.
2 Nau wi bamagau bausugani ki wi nau eba gayasinimuri kwaenda nau yona ragiragi
kawaya wi nidiyani. Wi iyapanaguma dai tagamu da nau Poru ade nau kowaiyoma mete
kina ki ka nu waira yau notai wadimipi pokaiya kwaigemei. Mu inako tagamu ko nau ika
bausugani ki ka nau iyapana ki emitamani.
3 Nu waira yau kawareya idiwei ko nu eba waira yau e notai wademei doko pokaiya
berokoi mete kandeigemei. Pa mena.
4 Nu audanuga ka kunuma e audai kasiyarai kawaya ki pokaiya nu berokoi e kasiyarai
kuduba musupemei giripemei pasumei, ko eba waira yau e audai.
5 Iyapana yabara-yabara kwaetagamu Mamanuga God e kataipamana yawatai bodabo-
dapiyamu bera e notai ebo ebo inako ki nu puru-pemei nunumei. Yewe waira e notai ebo
ebo nu bamanugu bauwagau ki nu umatamemei dokodoko wiratamemei da mu Keriso e
umunui yadini.
6 Ki pokere karako ka nu wi nawananimei; Wi nu yonanuga kuduba ki wadumuri doko
makeya makeya kwaiwogoi were ewa ka nu ubumamu iyapana gwedewau nu yonanuga
raurupiyamu ragidai ki bita mu tageyamu.
7 Wi ka gwedegwede kuduba tagaiya mena empiyamu ko rabineya ka wi eba empiyamu
wainapakani. Wi gwedewau wainapiyamu da wi ka Keriso e iyapana-iyoma ki ka wi eba
notagogapumuri da nu mete kina ka e iyapanaiyoma.

8 Nu Kaiwawonuga ubupu e kasiyarai nu negebu da nu kasiyara ki pokaiya wi togini-
mana ko eba wi nununimana ki nana. Kataina, nu kasiyara wadimipi ki nene ka nau bani
kawaitau yabara kawakawarasugekeya ko nau midimama eba wadisiniyau.
9 Nau oka wi bamagau tonopakani ki wi eba notapumuri da nau ki pokaiya wi kudu
negeyana ki nana kwaesugakani. Pa mena.
10 Iyapana dai tagamu ke; 'E okai tonopiyau ki yonai okapiyau ka ragiragi bisi kawaya
ko e nu bamanugu bauwagau mete idiwei ki ka e gumogumoroi midi kokokoma nene
yonawagau ade e yonai ki kasiyarai ka pa mena.'
11 Iyapana gwedewau inako tagamu ki ka mu naigida mena kataitagisi da nu karako
uwamau idiwei oka badidi tonopemei ki maba ka nu wi bamagau baigamu ki nu matarau
mete kwaigamu.

12 Nu eba nuwanugu iyapana mu muga si tepatepatagamu ragidai ki mu mete dibipamu
empamu da mu ka baganai ade nu ka eba baganai, bo nu ka baganai ade mu ka eba
baganai. Nu eba nuwanugu mu mete dibipamu inako empepe kasiwaraigamu. Iyapana
ki kena mu ka notababa ragidai. Mu muga inako empepe kasiwaratagamu ade ki pokaiya
ka mu mibipiyamu da mu baganai bo eba baganai.
13 Ko nu inako eba kwaigemei. Nu eba asusu yabara kawakawaraigemei ko Mamanuga
God e nu upinuga winepupu negebu ki paupui makeya mena nu upigemei iwei ade wi
paunagau mete upigemei. Nu upinuga ki mena pokaiya ka nu yabara kawakawaraigemei.
14 Nu naiya wi bamagau baigibi Keriso e yonai bagi kawaya wi nidimeya kabukabuwa
ki ka nu e badidi wagubu ki makeya mena kwaigemeya. E nu upinuga purupupu negebu
ki paupui mo nu eba raurumipi.
15 Iyapana dai ki wi paunagau upitaga-mawa da mibai wi rabinagau kipu ki ka eba
nu ubumipi mu kwaetagubu ki nene yabara kawakawaraigibi. Pa mena. Mamanuga
God e upi negebu ki paupui nu eba raurupemei ko nu nuwanuga notanuga yau mena
wainapemei; Nu nuwanugu wi sumaga ragiragiyagisi manako nu upinuga wi paunagau ki
mete kawayayagisi kayayagisi. Ko nu maramara Mamanuga God e upi negebu ki paupui
mena rabineya upigomu ko eba raurupomu.
16 Nu inako kwaigomu ki ka nu wi tawanaga madanai daikere ki mete kaigamu yona bagi
kawaya ki iyapana ika idiwu mete kabuwatamomu. Iyapana yabiri bautagubu upitagubu
ki mu ewamugu nu baigamu manako mu naiya badidi upitagubu ki kawareya nu upigamu
yabara kawakawaraiwagamu ki ka eba baganai.

17 Mamanuga God e okai mosi wagubu ke; 'Iyapana nima yabara kawakawarawagana
wainapiyau ki ka e uburoto nu Kaiwawonuga badidi kwae-wena ki nene mena yabara
kawakawara-yogono.'
18 Oka wagubu ki mibai ka yau kena; Iyapana nima e eya si tepapiyau wagau da e ka
baganai, yona ki mibai ka eba kawaya. Ko nu Kaiwawonuga wagau da e ka baganai ki ka
mibai kawaya.

11

Upi bera kwaetagamu ragidai

1 Nau karako notababa yonai maba mo suwagani ki nau nuwaneya wi nau eba
tagararasinimuri ko wainasiniyoi.
2 Mamanuga God wi wakitaniyau ki maba nau mete kina wi wakitaniyakani. Onowa
apunu mo mete eba iwa ki maba ka nau wi tonabani-buwani da wi apunu eyaka mena
Keriso e mena uwamana ki nana.
3 Nau kuduni ka yau kena; Motamota berokoi Seitani ki bera yawatai kataiwena
wetawetara manako ridi Iwi berapupu e kerareya wadubu ki maba nau eba nuwaneya
kerapu wadewade mo baiyagisi wi nuwaga notaga eyaka mena supasupai mena Keriso
notapiyamu ragidai mete beraniyoto wi notaga wirapoto da wi yawata kwaiya kaiwagi.
4 Wi rabinaga ka tatatawai ki pokere iyapana dai ki wi bamagau baitagisi manako
Iyesu e yonai nu wi kabuwanimeya ki mu kamadini apunu Iyesu kudubai mosi e sisiyai
wi kabuwanimono ki ka wi mu sumatamana diyayai wainapakani. Mamanuga God e
eya Keyai wi negebu kewowena ade Keriso e yonai bagi kawaya ki wi mete wainamupu
sumamupu, ko iyapana baitagisi keyai kudubai mosi ki sisiyai tagisi bo ade yona waunai
kudubai mosi wi kabuwanimoto, ki ka wi keyai ki ade yona ki diriwai mete kwaigamana
diyayai wainapakani.

5 Wi bani wainapiyamu da iyapana bautagamu inako tagamu ki mu ka Iyesu 'tonotapu
ragidai' wasisinai. Ko nau nidiyani wainapumuri; Nau ka eba mu kobamugu.

6 Kataina, wi bani waina-piyamu da nau yona dimasugakani ka babaibitau. Ki mibai,
ko wainapumuri; Nau katai wadubuwani ka kawaya. Nu naiya wi bamagau badidi
kwaigemeya eminimawa ki ka wi nu katainuga ki matarau mete emupu kewowena.
7 Nau Mamanuga God e yonai bagi kawaya wi bamagau dimasugekeya ki ka nau
denai mosi wi tegemana ki nene eba suwegekeya. Wi tepaniyana ki nana ka nau niya
kwarisisugubuwani nau sini erida kaupuwani. Nau ki kwaesugu-buwani ki ka nau
paerepuwani bo?
8 Nau wi bamagau tondekeya ki ka Iyesu sumapiyamu ragidai dai ki mu mena nau
waitasinimawa ki pokere wi pokagere ka nau kowaniyoma ki mu bamamugu kuwa maba
diyayai kwaesugubuwani.
9 Nau wi bamagau tondekeya manako mara dai nau bamaneya gwede pa mena ki
ka nau bita wi eba negeyekeya ko tawana Makedoniya ragidai bautagubu nau gwede
babasugekeya ki mu nau waita-sinimupu. Nau nidiyani wainapumuri; Naiya, karako ade
marawani gwede mosi nau bamaneya pa mena ki ka nau wi bamagau eba genesugani da
wi gwede mosi nau tegemuri.
10 Keriso e yona mibai mena wagawa ki maba ka nau mete kina yona mibai suwagani
wainapumuri; Tawana Akaiya rabineya ka iyapana mosi eba uburoto nau iyani badidi
maba tondakani pokaiya yabara kawakawarasugakani ki yonai bodapoto.
11 Nau gwede nana yona yau wi nidi-yakani? Nau wi eba nota kwarikwarisi-niyakani
ki pokere suwagakani bo? Ae, pa mena. Mamanuga God e kataiya da nau wi nota
kwarikwarisiniyakani.
12 Iyapana dai mu mubo simaga tepapamana ki nana tagamu ke; ‘Apunu Poru e
kowaiyoma mete kina badidi kwaetagamu ki maba nu mete inako kwaigemei.’ Mu inako
tagamu ko nau karako badidi kwaesugakani ki nau kawareya kawareya ade kwaesugoni
yaroni da ki pokaiya ka mu yonamaga mibai pa mena tagamu ki kasiyarai kewoyagisi.
13 Iyapana ki kena mu ka eba mibai Iyesu mu tonotapu ragidai ko mu beratagamu kerapu
taisinitagamu mu upimaga mibai ki mu wekepiyamu manako mu muga kiyabumaga wira-
piyamu da iyapana mu emitamini tagisi ke; ‘Mu ka mibai Keriso e tonotapu ragidai.’
14 Ko mu kwaetagamu ki wi eba empumuri babapumuri mibai ka Berokoi Apunai Seitani
e mete kina nu e empamana babapamana ki nana e eya kiyabui kwewirawagau da e aneya
tanai kawaya ki kiyabui maba wenawagau.
15 Ki pokere e eya bigabigaiyoma ubu-moto ki maba kwaetagisi mu kiyabu-maga
wirapomoto manako nu Mama-nuga God e yabuiya supasupai idiwana yonai iwegemei
ki maba mu mete inako togomono, ki ka wi eba mu emitamuri babatamuri. Mu badidi
kwaetagamu ki denai ka mu aita ewa makeya makeya bananapomoto.

Apunu Poru Iyesu nene bita bananapupu

16 Nau suwagubuwani ki kawareya nau ade suwagani; Nau ka eba notababa apunai.
Ko wi wainapiyamu da nau notababa yonai suwagakani ki ka eba gwedei mete kina,
notababa apunai nau sidimuri ko wata mete tegemuri da nau wi paunagau yabara
kawakawarasugani.
17 Nau yona karako suwagani ki ka eba nu Kaiwawonuga e nuwaiya ki nau suwagani ko
nau notababa apunai maba yabara kawakawarasugani nau niya sini tepapani.
18 Iyapana ropani kawaya wi bamagau waira yau notai pokaiya yabara
kawakawaratagamu mu muga simaga tepapiyamu ki pokere karako ka nau mete kina
inako kwaesugani nau niya sini tepapani emisinimuri.
19 Kataina, wi ka bani katai ragidai ki pokere wi mibi mamamai notababa ragidai ki mu
diriwamaga kwaiwagamu.
20 Iyapana gwedewau wi umaniyamu dokodoko da wi mu bigabigamaga kwaiwaga-
mana ki nana beraberaniyamu bo wi kerapugu wadamu weki gwaiya taotoroniyamu bo
wi siga kaupiyamu ade mu muga simaga tepapiyamu bo wi kwanabugau weuniyamu
isiyaniyamu, iyapana inako ki wi emitamiyamu mu diriwamaga kwaiwagamu.
21 Kapore, nau midimama wadisiniyau. Nu mete kina wi bamagau inako mete kwaigu-
mpena ko nu kasiyaranuga ka bani pa mena bo?
Nau karako notababa apunai maba yona yau suwagani; Iyapana mosi yabarayabara
uburoto e eya nodai gompoto yabara kawakawarayagisi ki ka nau inako mete
yabarayabara uburani nau niya nodani gompani yabara kawa-kawarasugani.
22 Mu tagamu ke; ‘Nu ka Iburu ragidai.’ Ena, ko nau mete Iburu apunai. Mu tagamu ke;
‘Nu ka tawana Isiraero ragidai.’ Ena, ko nau mete tawana Isiraero apunai. Mu tagamu ke;
‘Nu ka oragai apunai Eburamu e momai.’ Ena, ko nau mete kina e momai.
23 Mu tagamu ke; ‘Nu ka Keriso e bigabiga-iyoma.’ Ena, ko nau suwagani waina-pumuri;
Nau mu raurutapuwani. Nau notababa apunai maba ade suwagakani; Mu badidi maba

upitagamawa ki ka erida ko nau upisugekeya ka kawaya daganani esida. Mara ropani kawaya ka iyapana nau wadisinimawa diburasini-mawa ko nau bananapuwani ki maba ka noda gongomutagamu ragidai ki mu eba bananamupu. Mara ropani kawaya ka iyapana nau kawareya kawareya raukekesinimawa ko ki maba mu inako eba bananamupu. Mara ropani kawaya ka nau po dabi kopakeya bananapekeya tetetete.

24 Gora pokaiya ka Diyu ragidai kuwe pokaiya nau kawareya kawareya (39) raukekesinimawa. Mu eba mara eyaka mena ki kwaetagamawa ko mareya mareya inako kwaetagamawa yamawa da mara ida daikere kewo-wena.

25 Mara apeya eyaka ka tawana Roumi ragidai nau raukekesinimawa, ade mara eyaka mena ka iyapana nau bowa were susinimawa. Mara apeya eyaka ka nau waka kawareya umekeya da waka egi rabineya supu. Mara mosi ka nau egi kawareya igida yauda ekasugekeya umekeya kemora eyaka mena ade nawaru eyaka mena.

26 Nau tawana tawana ebo ebo umekeya ki ka awana goya nau waunitau kawarasiniyana kwaewagawa ade yawatau ka kuwa ragidai waunitau nau girisinimana kwaetagamawa. Mara ropani kawaya ka nau niya iyapananiyoma Diyu ragidai ade iyapana kwaiyanai ragidai mete kina mu kudumugu wainapekeya. Nau natereu bo gwabau bo egi kawareya inako umekeya ki ka nau mara ropani kawaya berokoi waunitau bananapekeya tetetete ade suma beratagamu ragidai ki mu ubumpu nau waunitau mete girisinimana kwaetagamawa.

27 Mara ropani kawaya ka nau oro eba ukwerekeya ko ragiragi kawaya upi-sugekeya. Nau wetei berokoi kawaya mesiniyawa ade awana gobani mete wagawa. Mara ropani kawaya ka nau ukwarana watai pa mena, bani pa mena, ade sipuma aukwara mete pa mena.

28 Nau bitani ka eba ki mena ko tawana tawana nu sumanuga eyaka mena Mamanuga God nene dipipiyamu ragidai naigida mena idiwu bo pa mena ki notai nau bita maba maramara kawarapakani umakani.

29 Nu sumanuga eyaka mena apunai bo ridai mosi wairorowagau ki ka nau mete inako wairorosugakani. Ade nu sumanugu eyaka mena apunai bo ridai paerepiyau bigi kwaewagau ki ka nau rabinaneya makari e nene wainapakani.

30 Nau gwede mo pokaiya yabara kawakawarasugani ki ka nau niya kasiyarani pa mena ki mena pokaiya yabara kawakawarasugani.

31 Nu Kaiwawonuga Iyesu e yo nu Mamanuga God e si nu maramara tepapemei ki e kataiya da nau eba berasugakani.

32 Nau natere Damaskasi rabineya tondekeya ki ka apunu Aretasi e kobaiya upiwagawa apunai kawai mosi ubupu piyara ragidai dai tonotapu natere ki gari katamuruiya nau wadisinimana ki nana dagura-tagamawa.

33 Ko nau kowaniyoma nau wadisinimupu katamuru iyarau kawaya keketa rabineya nau kwisinimupu kausinimupu da nau gari tagaiya ubupuwani manako nau wadisiniyana apunai ki baibigapuwani.

12

Poru waro were maba empupu

1 Nau yawatani mo pa mena ki pokere nau notababa apunai maba kawareya ade yabara kawa-kawarasugani. Nau kataineya da ki pokaiya ka gwede bagi mosi eba wenayagisi, ko baganai, nu Kaiwawo-nuga nau badidi waro were maba kabuwasinibu ki nau karako matarau suwagani.

2 Kwamura ida esida kewo-wena kerapu apeya apeya (14) nu taganugu kayawena ki makeya ka Mamanuga God ubupu Keriso e iyapanai mosi wadubu paere tepapupu kunumau iyarau esida tapu. Apunu ki nau kataineya. Kataina, e mibai tepa-pupu tapu bo waro were maba tepa-pupu tapu bo? Ki ka Mamanuga God e ebo mena kataiya.

3 Mamanuga God apunu ki wadubu paere tepapupu iyarau ‘Paradaisi’ tapu. Ko kataina, nau kawareya ade suwagani; E mibai tepapupu tapu bo waro were maba tepapupu tapu bo? Ki ka Mamanuga God e ebo mena kataiya.

4 E usi bau-wena badidi wenagere wainapupu ki ka gwede mosi kawaya esida iyapana kaina umunere eba wagana ki makai.

5 Apunu kunumau yapu ki e badidi empupu ki pokaiya ka nau yabara kawakawarasugani ko eba nau niya kwakwarepuni pokaiya yabara kawa-kawarasugani. Nau niya nene ka nau kasiyarani pa mena ki mena pokaiya yabara kawakawarasugani.

6 Iyapana nau notababa apunai sidiyamu ko nau niya nene yabara kawakawarasugubena ki ka nau notababa maba eba kwae-sugubena. Nau yona mibai mena suwagubena. Ko nau nuwaneya iyapana nau badidi kwaesugakani bo suwagakani emisiniyamu ki

mena pokaiya nau upini mibai bo bera sidimana ki nana ki pokere nau eba uburani nau niya nene yabara kawakawarasugani.

7 Nau usi kunumau badidi yabunere empuwani ki ka gwede mosi kawaya esida ko nau empuwani ki pokaiya nau niya eba noda gongomusugana ki nana ka Mamanuga God gwede mosi nau midineya gaya maba tapu nau ugwadi-siniyau makari tegeyau. Gwede nau kwakwarepuneya ugwadisiniyau ki ka Berokoi Apunai Seitani e bigabigai maba nau susiniyau.

8 Mara apeya eyaka ka nau ubupuwani nu Kaiwawonuga bameya gurigurisugubuwani da gwede nau makari tegayawa ki e wadana kwenupana ki nana.

9 Ko e denai nau sidibu, wagubu ke; 'Ae, pa mena. Nau puyo negebuwani kau nene kwaesugu-buwani ki kasiyarai ka kau denegeya. Kau kasiyaragi kewoyagisi ki ka nau niya kasiyarani kawaya ki nau uburani kau negeyani manako nau kasiyarani ki mena pokaiya ka kau upinugowa umowa.' E inako sidibu ki pokere nau niya kasiyarani kewoyagisi ki ka nau mamamasugoni mibai ka Keriso e eya kasiyarai baiyagisi nau togisiniyoto.

10 Nau kasiyarani pa mena pokaiya Keriso e nene upisugoni umoni ki ka baganai. Iyapana nau wereya kaurasinimoto bo bita tegeni bo girisinimoto pasusinimoto bo ragiragi ebo ebo inako tegeni ki ka baganai, nau mamamasugoni mibai ka nau niya kasiyarani kewoyagisi ki ka Keriso pokaiya ka nau kasiyarai kawaya upisugoni umoni.

Apunu Poru natere Korini ragidai mu nene wainapiyawa

11 Nau notababa apunai maba yona yau suwagubuwani. Ko ki ka wi nau sidimupu ki pokere nau suwagubuwani. Wi nau mibisinimpena ade nau diriwani kwaigumpena ki ka baganai, ko wi inako eba kwaigubu. Nau kataineya da nau niya kasiyarani ka pa mena ko nau nidiyani wainapumuri; Iyapana wi bamagau bautagubu manako wi mu emitamiyamu da mu ka Keriso e 'tonotapu ragidai' wasisinai, ki mu nau eba raurusinimupu. Pa mena.

12 Iyesu tonotapu ragidai mibai mu kiyabumaga emitamana kataitamana ka yau kena; Iyapana paunamugu ka mu notakoko matakirai ebo ebo kwaetogomono. Ko ki nau wi paunagau kawareya kawareya kwaesugekeya emisinimawa.

13 Wi bani wainapiyamu da suma ragidai Mamanuga God nene dibipiyamu tawana tawana idiwu ki ka nau mu kawaya daganani waitatamekeya ko wi bani pa mena bo? Nau nidiyani wainapu-muri; Nau yau mena wi bamagau eba kwaesugubuwani; Nau waita nene wi bamagau eba genesugubuwani. Kapore, nau paerepuwani ki wi notagogapumuri.

14 Nau yabiri wi bamagau bausugu-buwani, paunau wi bamagau bausugu-buwani, ade karako waunitau ka nau wi daiyoga ade bausugana wainapakani. Nau ika bausugani ki ka nau waita nene eba suwagani bo wawereniyani. Pa mena. Nau wi wiga nene ika bausugani. Munu rasi eba ubumoto bani yo gwede-gwede mu inamuguma mamamuguma tageni ko inamuguma mamamuguma ubumoto bani yo gwedegwede inako mu munumuguma tageni ka baganai.

15 Nau ka wi mamaga maba ki pokere nau wi waitaniyana ki nana nau gwedegwedeni kuduba ade nau niya iyani mete kina wi nene tarani ki ka eba gwedei mete kina. Nau mamama-sugakani. Ko nau kawaya daganani wi inako nota kwarikwarisiniyakani ki denai ka wi maraitau nau nota kwari-kwarisisinimuri bo?

16 Wi kataigau da nau eba wi wawereniyekeya bo bita mo wi negeyekeya, ko iyapana dai tagamu ke; 'E wi beraberaniyawa wi kerapugau tapiniyawa.'

17 Mu inako tagamu ko ki ka badidi maba? Nau kowaniyoma dai wi bamagau tonotapuwani ki pokaiya ka nau wi beranibuwani wade kwekwe-nibuwani bo?

18 Nau apunu Taitosi wi bamagau kaniyana sibuwani ade nu sumanuga eyaka mena apunai mosi e mete tonopuwani. Ko apunu Taitosi wi bamagau bauwena ki ka e wi beranibu wade kwekwenibu bo? Ae, pa mena. Apunu Taitosi inako mo eba kwaewena. E yo nau nu nuwanuga notanuga ka ewapuru eyaka mena ade nu upi badidi kwaigemei ki mete eyaka mena.

19 Wi oka yau iyabapiyamu ki wi bani wainapiyamu da nu berokoi mo wi bamagau kwaigibi ki denai nu karako oka yau pokaiya wi rabinaga wadamana bagi ki nana kwaigemei. Ko ki pa mena. Kowaniyoma, nu wi nene ebotau wainapemei. Nu badidi kwaigemei ki kuduba nu Mamanuga God e yabuiya wi toginimana ki nana kwaigemei ade Keriso e nuwaiya wi badidi nidimana wainapiyau ki mena nu makeya makeya wi nidimei.

20 Nau kuduni ka yau kena; Kataina, nau ika bausugani ki ka wi iyaga nau eba nuwaneya iyai ki wi idiwoi eminiyani bo? Ade wi mete kina nau badidi kwaesugoni emisinimuri ki ka wi midiga togayagisi bo? Nau kuduni ka yau kena; Nau ika bausugani manako wi kira kasiwaraiwogoi bo nuwaroro-iwogoi bo tayatayabadai idiwoi bo kapoiwogoi

bo wereyakauraiwogoi bo yanuweiwogoi bo yabara kawakawara-iwogoi bo nuwarara tagarara idiwoi ki nau inako wi eminiyani bo?
21 Nau wi bamagau bausugani ki nau eba nuwaneya nau Mamai God wi pokagere uburoto wi yabaragau midimama nau tegeni. Nau kuduni ka nau ika bausugani manako iyapana ropani kawaya naiya bigi ebo ebo kwae-tagamawa, taku maba igida yauda asusu iwa bo didiwa ukwapamawa ade midimama berai ebo ebo inako kwae-tagamawa ko mu notamaga eba wira-mupu ki nau mu emitamani manako nau rabinani mu nene buwagayagisi yadi kirani.

13

Sisiba siyarai

1 Nau naiya mara apeya wi bamagau bausugubuwani ko karako ade bausugana kwae-sugakani. Mamanuga God e yonai wagubu ke; 'Iyapana mosi paerepoto berokoi kwaeyag-isi manako iyapana e wade supasupapamana ki nana e yadini siyomono wirawira ki ka e berokoi badidi kwaewena mu yabumugere emupu ragidai apeya bo apeya eyaka ki yabiri ubumoto tagisi matara manako ki eweya ka iyapana ubumoto e bita kweyomoto.'
2 Nau yabiri wi bamagau bausugubuwani kayasugubuwani manako ewa ade bausug-ubuwani ki makeya ka nau iyapana bigi kwae-tagamawa ko eba kamadumpu ragidai badidi ragiragi kawaya tadebuwani ki nau karako kawareya mu ade tadeyakani ade wi kuduba mete oka pokaiya nidiyakani yau kena; 'Nau ewa wi bamagau ika bausugani manako wi bigi inako kwaiwogoi eminiyani ki ka wi bani kaiwagi?'
3 Keriso kasiyara tegebu pokaiya suwagakani ki wi nuwagau matakira mo empamana were mibisinimana wainapiyamu ki pokere baganai, nau ika bausugani ki ka wi kasiyara ki matarayagisi empumuri. Keriso wi wade supasupaniyoto ki ka e eba giyantau kwaeyag-isi ko e ragiragi kawaya wi wade supasupaniyoto.
4 Mibai, e ripa korosi kawareya e kasiyarai pa mena powena, ko karako ka e Mamanuga God e kasiyarai pokaiya tondau. E kwakwarepui kasiyarai pa mena ki maba ka nu kwakwarepunuga e pokaiya kasiyaranuga mete pamena-wena, ko e karako iyawena kasiyarai kawaya tondau ki maba ka nu mete kina e pokaiya iyaigibi kasiyarai kawaya idiwei ki pokere nu wi bamagau baigamu ki ka nu Mamanuga God e kasiyarai pokaiya wi wade supasupa-niyamu.
5 Wi wiga sumaga mete kina bo pa mena ki wiga sidiwagi. Keriso Iyesu wi rabinagau tondau ki wi wainapiyamu bo pa mena? Kataina, wi dai sumaga bani pa mena ki pokere wi eba waina-piyamu.
6 Nau rabinaneya wainapakani da nu upi badidi kwaigemei mibai kirau ki pokaiya ka wi kataiwagi da nu upi mibai kwaigemei.
7 Wi eba paerepamana ki nana ka nu ubumei Mamanuga God bameya wi nene guri-gurigemei. Ki ka eba nu nuga upinuga ki mibai wi pokagere matarawagana ki nana nu inako gurigurigemei. Pa mena. Iyapana nu nidimoto da nu paeremipi upi mibai eba kwaigibi ki ka eba gwedei mete kina, ko nu nuwanugu poyo ka wi bagi supasupai mena kwaigamana ki nana.
8 Nu badidi kwaigemei ki ka nu gwede mibai kuduba ki mena togipemei ko eba bodabodapemei.
9 Nu nuga kasiyaranuga kewoyagisi ko ade wi kasiyarai kawaya idiwoi ki ka nu mama-maigemei. Wi maramara supasupai naigida mena kwaigamana ki nana ka nu Mamanuga God bameya wi nene gurigurigemei.
10 Nau wi bamagau bausugani ki nau eba nuwaneya nu Kaiwawonuga kasiyara tegebu ki pokaiya uburani wi nakari-niyani bo wade supasupaniyani ki pokere nau karako uwamau tondakani ki ka nau oka mena pokaiya wi sisiba-niyakani. Nu Kaiwawonuga kasiyara tegebu da nau wi sumaga togipana ki nana ko eba wi sumaga kaupana ki nana.

Parau siyarai

11 Kowaniyoma, nau karako parau siyarai wi parauniyakani. Wi nuwaga notaga supasupai idiwana ki mena notapiyoi. Nau nidiyekeya teyateyama ki wi naigida mena wainapiyoi. Nuwarara tagarara eba idiwoi ko wi nuwaga notaga eyakamenayagisi nuwabagi rabineya idiwoi. Wi inako idiwoi ki ka nu nota kwarikwarisiniyau ade nuwabagi negeyau apunai Mama-nuga God ki ka wi e mete idiwoi.
12 Wi wiga yowaguma tataguma parautamiyamu ki maba wi Keriso e si pokaiya deni deni parau kasiwaraiwogoi idiwoi.
Mamanuga God e iyapanaiyoma kuduba yewe idiwu ki mu wi parau-niyamu.

13-14 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso
e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. Mamanuga God e nota kwarikwarisi rabineya
idiwoi ade e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya ki mete ida wadewade kasiwaraiwogoi idiwoi.
Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

GARASIYA
Apunu Poru tawana Garasiya ragidai mu okamaga tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwa

Iyesu sumapamawa ragidai tawana tawana idiwa mu paunamugu ka iyapana dai tagamawa da nu eba Iyesu mena sumapomu ko gora mete kaisipomu ki ka nu iya yadamu. Apunu Poru mu kabuwamaga ki bodapana ki dimai wagawa umawa ko tawana Garasiya rabineya ka iyapana dai e simpu siyasiya. E mu wade supasupatamana ki nana ka e oka yau mu bamamugu okapupu.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-10*
Nima apunu Poru tonopupu *1:11-2:21*
Mamanuga God nu wadinibu bagi *3:1-4:31*
Gwede mo nu eba umaniyau dokodoko *5:1-6:10*
Parau siyarai *6:11-18*

1-2 Nu sumanuga eyaka mena Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai tawana Garasiya rabineya idiwu, nau Poru oka yau wi bamagau oka-pakani. Nau upi kwaesugakani ki ka eba iyapana kaina nau winesinimpu bo ade iyapana mosi e ebo nuwaiya nau tonosinibu. Pa mena. Mamanuga God e wagubu umuneya ka nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso iyawena kipu ubupu. E Mamai mete kina nau winesinimupu tonosinimupu.

Iyesu sumapiyamu ragidai kuduba yewe nau mete ewapuru dibimipi idiwei ki mu mete kina wi parauniyamu.

3 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. E ade nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso mete kina karako waitanimoto da mu wi nene badidi kwaetagubu ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara ade nuwabagi rabineya idiwoi.

4 Nu karako yewe wairau iyapana berokoi ebo ebo kwaetagamu ragidai mu paunamugu idiwei. Ko Mamanuga God e ebo nuwaiya badidi wainapupu wagubu ki ka Keriso e Mamai umunui wadubu manako e eya iyai nu biginuga nene tapu iyapana paunamugu nu tenibu e eya nene nakanibu,

5 ki pokere e si nu maramara esida tepapomu idiwomu. Ki mibai.

Iyesu e yonai bagi kawaya ka eyaka mena

6 Wi badidi kwaiwagamu ki nau nota koko tegeyamu. Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Keriso e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi ade ki pokaiya ka Mamanuga God wi winenibu e eya nene nakanibu. Ko wi badidi pokere wi nene kwaewena apunai ki garugaru mena kamadumpu ade karako kabuwa kudubai mosi iyapana tagamu da ki ka yona bagi kawaya ki diriwai kwaiwagamu.

7 Kabuwa ki ka eba Keriso e yonai bagi kawaya ki kena ko iyapana dai ki wi bamagau bautagubu Keriso e yonai ki wirapamana kwae-tagamu manako wi notababa negeyamu.

8 Nau nidiyani wainapumuri; Aneya kunumau idiwu bo nu mo baigamu yona bagi kawaya nu naiya wi bamagau dimaigemeya ki kamadamu manako yona kudubai mosi wi kabuwaniyomu ki ka Mamanuga God nu kowaga negeni ade e nuwai nu bamanugu maramara pupuyogono tondono.

9 Nau suwagu-buwani ki kawareya nau ade suwagani wainapumuri; Iyapana mosi wi bamagau baiyagisi manako yona bagi kawaya ki wi naiya wadumupu doko ki kamadini yona kudubai mosi dimayogono ki ka Mama-nuga God e nuwai iyapana ki bameya maramara pupuyogono tondono.

10 Wi badidi maba wainapiyamu? Nau karako suwagubuwani ki ka iyapana nau upini mibipamana ki nana suwagubuwani bo? Pa mena. Nau nuwaneya Mamanuga God e mena nau upini mibipoto. Nau karako suwagakani ki ka iyapana nau wereni tagamana mamamasinimana ki nana suwagakani bo? Pa mena. Nau notani mu nau wereni tagamana ki kawareya ukweri-bena ki ka nau Keriso e bigabigai eba kwaesugubena.

Mamanuga God badidi maba apunu Poru winepupu

11 Kowaniyoma, nau yonani yau suwagani ki wi naigida mena wainapu-muri; Yona bagi kawaya nau dima-sugakani ki ka eba iyapana kaina mosi e ebo notai nau kabuwasinibu ki yonai. Pa mena.

12 Yona ki ka eba iyapana kaina mosi nau sidibu bo kabuwasinibu ko Iyesu Keriso e ebo yona ki matara-pupu nau kabuwasinibu.

13 Diyu ragidai mu goramaga pokaiya kwaetagamu ki maba nau naiya inako mete
ragiragi kawaya kwaesugekeya gora wiwirapekeya, ko nau sisiyani ki wi ororeya mena
wainamupu kewo-wena. Mamanuga God e iyapanaiyoma Iyesu sumapamawa ragidai ki
mu nuwaboyamaga nau eba wainapuwani ko nau kawaya daganani mu giritame-keya
pasutamekeya ade mu upimaga bodapana ki nana mete kwaesugekeya.
14 Nau kowaniyoma nau mete sipuma-nuga eyaka mena ragidai Diyu bususu-nuga
pokaiya kwaigemeya ki mu dai paunamugu nau mena mu rauru-tapuwani. Nu ripak-
warakwaranuguma mu bususumaga nu kwayubapemeya kwaigemeya ki ka nau ragiragi
kawaya inako kwaesugekeya gora naigida mena wiwirapekeya.
15-16 Ko nau paereni ki denai bita naubo wadana ki ka Mamanuga God e deni mena
rikapupu nau wadisinibu bagi manako ki pokaiya ka e nau winesinibu e eya nene
tamusinibu. Nau eba wenasugubuwani makeya ka e ororeya mena nau winesinibu da nau
e bigabigai kwaesugana ade e Gubagai e yonai bagi kawaya ki iyapana kwaiyanai ragidai
mu paunamugu dimasugana ki nana. Ki pokere e Gubagai nau bamaneya matarapana ki
marai wine-pupu ki bauwena makeya ki ka e eya nau kabuwasinibu. Eba nau iyapana
kaina mosi nau kabuwasiniyana ki nana bameya kayasugubuwani. Pa mena.
17 Iyesu yabiri winetapu tonotapu ragidai natere Diyerusaremu rabineya idiwa ki mu
bamamugu mo nau eba kayasugubuwani. Nau deni mena kipuwani ubupuwani tawana
Araibiya kayasugubuwani manako ewa ka nau ade wirasugubuwani natere Damaskasi
ade bausugubuwani.
18 Kwamura apeya eyaka kewowena eweya ka nau apunu Pita e kiyabui empana ki nana
natere Diyerusaremu kayasugubuwani manako nau pura apeya e mete ika idiweya.
19 Nau ika tondekeya ki ka nu Kaiwawonuga e yowai Diyemesi e mena nau ika mete
empuwani ko Iyesu tonotapu ragidai dai ki nau eba emitapuwani.
20 Mamanuga God e kataiya da nau okapakani yau ka kuduba mibai. Nau eba berasug-
akani.
21 Ki eweya, ka nau tawana Siriya yo Sirisiya kayasugubuwani.
22 Mara ki makeya ka Iyesu sumapamawa Mama-nuga God nene dibipamawa ragidai
tawana Diyudiya rabineya idiwa ki mu nau kiyabuni mo eba emupu kataisini-mupu.
23 Nau sisiyani iyapana dai tagamawa ki mena mu wainamupu. Iyapana ki tagamawa
ke; 'Apunu naiya nu giriniyawa pasuniyawa apunai ki e karako nu waitaniyau nu
sumanuga naiya bodapana kwaewagawa ki dimai e wagau umau.'
24 Mu yona ki waina-mupu ka mu nau pokanere Mamanuga God e si esida tepamupu.

2

Poru ade Iyesu Tonotapu Ragidai dai ki

1 Kwamura ida esida kewowena kerapu apeya apeya (14) kewowena eweya ka nau
apunu Banabasi banana-puwani wiraigibi natere Diyerusaremu ade kaigibi. Nau apunu
Taitosi e mete bananapuwani.
2 Nau kayasugubuwani ki mibai ka Mamanuga God e ebo nau kabuwasinibu da nau
ika kayasugana ki nana. Nau ika bausugubuwani ki ka nau yabiyabiri ragidai mete nubo
mena yonaigibi. Iyapana kwaiyanai ragidai mu bamamugu nau Iyesu e yonai badidi maba
dimasugekeya umekeya ki sisiyai kuduba nau mu tadeyekeya, mibai ka nau naiya badidi
maba upisugekeya ade karako mete upisugakani ki nau nuwa-neya kawakawai ragidai ki
mu mibipa-mana ki nana kwaenda nau upini kuduba ki kauyagisi.
3 Nau waretani Taitosi ka iyapana kwaiyanai tawana Guriki apunai mosi ko nu ewapuru
ika baigibi ki ka kawakawai ragidai ki e kwakwarepui wakapamana yonai mo eba tagubu.
4 Iyesu bameya suma beratagamu ragidai dai ki weki gwaiya nu paunanugu bautagubu
ki mu mena e kwakwarepui wakapamana sisiyai tagamawa. Nu iyanuga Keriso Iyesu
e naureya badidi maba idiwei ki mu empamana ki nana ika bautagubu. Gora nu
naiya umanibu dokodoko ki ka Keriso e rikapupu purupupu kewowena da gwede mosi
karako nu eba umaniyau dokodoko, ko iyapana ki mu nuwamugu ka nu ade umeme
dokodokonimana wainapamawa ki pokere ika bautagubu.
5 Ko yona bagi kawaya ki mibai eba giriwagana ko supasupai kawaya wi bamagau
tondana ki nana ka nu ubumpi mu yonamaga tagubu ki mo eba waina-mipi ko deni mena
bodabodamipi.
6 Yabiyabiri ragidai ika idiwa ki iyapana tagubu da mu ka kawakawai ki mu nau yonani
suwagubuwani ki wainapamawa. Yabiyabiri ragidai bo eba yabiyabiri ragidai ki ka eba
gwedei mete kina, mibai ka Mamanuga God e ka eba nu midinuga bo nu kawayainuga ki
empiyau. E yabuiya ka nu kuduba eyaka mena. Nau badidi dimasugakani ki kawareya
nau yona mosi ade kabuwa-sugana ki nana ki mu nau eba sidi-mupu,

7 mibai ka mu kuduba kataimugu da Mamanuga God apunu Pita wine-pupu da e yona
bagi kawaya Diyu ragidai mu tadeyana ki nana ki maba e nau mete winesinibu da nau
kayasugana iyapana kwaiyanai ragidai e yonai ki mu kabuwatamana ki nana.
8 Mama-nuga God e kasiyarai pokaiya apunu Pita winepupu tonopupu da e Diyu ragidai
mu bamamugu upiwagau ki maba e nau mete winesinibu tonosinibu da nau iyapana
kwaiyanai ragidai mu bamamugu upisugana ki nana.
9 Apunu Diyemesi yo Pita yo Diyoni ki iyapana tagubu da mu ka kawakawai ragidai ki mu
kataitagubu kewowena da Mama-nuga God nau wadisinibu bagi ade e upi yau puyo tegebu
ki pokere mu ubumpu nau yo Banabasi besibesinimpu. Nu rabinanuga eyakamenawena
purumipi da mu ka Diyu ragidai mu paunamugu upitagamana ki nana ko nau yo Banabasi
nu ka iyapana kwaiyanai ragidai mu paunamugu upigamana ki nana.
10 Mu yona eyaka mena yau mena nu nidi-mupu, tagubu ke; 'Diyu ragidai kupamu
siyasiya idiwu ki wi maramara mu waitatamana ki nana wainapiyoi.' Nau niya ki mete
kwaesugana wainapekeya ki mu kawareya nau sidimupu.

Apunu Poru ubupu apunu Pita sisibapupu

11 Ki eweya apunu Pita natere Antiyoka bauwena ki makeya ka nau e badidi paerepupu
ki iyapana yabumugu e sisibapuwani.
12 E paerei ka yau kena; Naiya ka e supasupai kawaya iyapana kwaiyanai ragidai
mete ewapuru kupe-tagamawa idiwa ko apunu Diyemesi iyapana dai tonotapu e bameya
bau-tagubu eweya ka e nitaisiniwena iyapana kwaiyanai ragidai kamaditapu manako
ewa mo mu mete eba kupe-tagubu. Iyapana kwaiyanai ragidai mu kwakwarepumaga
wakapamana ki notai notapamawa ragidai ki mu kudumugu e wainapupu ki pokere e
inako kwae-wena.
13 Apunu Pita berawena e notai apeya apeya ki pokere nitaisiniwena makeya ki ka Diyu
Iyesu sumamupu ragidai dai ki e emupu manako mu mete inako nitaisinitagubu. Apunu
Banabasi mu emitapu ki ka e mete notababa wadubu mu maba kwaewena.
14 Mu yona bagi kawaya ki mibai kamadumpu madaneya madaneya kayatagamawa
emitapuwani ki ka nau apunu Pita mu kuduba yabumugu sibuwani, suwagubuwani ke;
'Kau ka Diyu taubanuwai ko kau iyapana kwaiyanai mu maba tondei ki pokere kau gwede
nana iyapana kwaiyanai ragidai ninekeneketamiyei da mu Diyu ragidai mu goramaga ki
makeya makeya kwaetagamana ki nana tadeyei?' Nau e inako sibuwani.
15 Nu Diyu taubanuwai nu ubumei iyapana kwaiyanai ragidai tademei da mu ka
'bigibigi'. Nu wainapemei da nu ka eba mu maba,
16 ko karako nu kataigibi wetawetara da iyapana nima Iyesu Keriso sumapoto ki mena
pokaiya ka Mamanuga God e iyapana bagi supasupai siyoto. E ka eba gora oragai
wiwirapono makeya makeya kwae-yogono ki pokaiya Mamanuga God e inako siyoto. Pa
mena. Nu Diyu ragidai mete kina ka Keriso Iyesu sumapemei da nu e mena pokaiya Ma-
manuga God yabuiya bagi supasupai idiwana ki nana. Nu ka eba gora oragai wiwirapemei
makeya makeya kwaigemei mibai ka nu kataigibi wetawetara da iyapana eyaka eyaka
gora wiwirapomono eba ki pokaiya ka Mamanuga God mu iyapana bagi supasupai tadeni.
17 Nu Keriso pokaiya Mamanuga God e yabuiya supasupai bagi kawaya idiwana
wainapemei gora kamedemei manako iyapana kwaiyanai ragidai bigibigi gari tagaiya
idiwu ki mu maba nu mete inako idiwei. Ki pokere wi badidi wainapiyamu? Keriso e ka
bigi wadana kawaya ki nene bauwena bo? Pa mena. Nota inako ka bera kawaya.
18 Ko nau gwede oragai mosi korita-puwani ki ade sunaraponi ki pokaiya ka nau
matarasiniyoto da nau paerepakani bigi kwaesugakani.
19 Gora oragai ki gwe nau susinibu po maba ki pokere nau karako gora ki deni mena
kamadubuwani da karako Mamanuga God nene tondakani.
20 Keriso ripa korosi naureya powena ki ka nau e mete posugubuwani, ki pokere karako
ka eba nau naubo tondakani ko Keriso nau rabinaneya tondau ki mena pokaiya ka nau
tondakani. Nau iyani karako tondakani ki ka nau Mamanuga God e Gubagai sumapakani
tondakani, mibai ka e nau nota kwarikwarisisinibu ade e eya iyai nau nene tapu powena.
21 Nau paereni ki denai bita naubo wadana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni
mena nau wadisinibu bagi ki pokere e nau nene kwaewena ki nau eba tagararapani yadani
nau taganeya tarani. Pa mena. Nu gora wiwirapemei makeya makeya kwaigemei ki
pokaiya Mamanuga God nu iyapana bagi supasupai nidibena ki ka Keriso powena ki mibai
gwe pa mena maba.

3

Nu sumaigomu bo gora wiwirapomu?

1 Wi tawana Garasiya ragidai wi ka notababa ragidai. Iyesu Keriso ripa korosi naureya
powena ki sisiyai nu wi nidimeya ki ka wi gwe yabugere maba e ripa korosi kawareya
powagawa emupu. Ko karako ka nima wi simaganibu?
2 Nau manuni eyaka mena yau nidiya-kani ki denai wi nau sidimuri; Mama-nuga God e
eya Keyai ki ka wi gora wiwirapamawa makeya makeya kwaigamawa ki pokaiya Keyai ki
wadu-mupu bo wi yona bagi kawaya waina-mupu sumamupu ki pokaiya wadumupu?
3 Wi badidi pokere babaiwagamu? Mamanuga God e Keyai kasiyara negebu ki pokaiya
ka e wi iyaga upi wi rabinagau birikapupu. Ko kataina, karako ka wi bani wi wibo
kasiyaraga pokaiya upi ki kewopamana waina-piyamu bo?
4 Wi naiya Keriso e nene bita midi makari ebo ebo bananamupu ki wi wainapiyamu da ki
ka kororai mibai pa mena bo? Ae, pa mena, nau wainapakani da wi kataigubu kewo-wena
da ki ka mibai mete kina.
5 Ko nau sidimuri; Mamanuga God e eya Keyai wi negebu ade wi paunagau matakira
ebo ebo kwaewagau ki ka wi gora oragai wiwirapiyamu makeya makeya kwaiwagamu ki
pokere e inako kwaewagau bo wi e yonai badidi wagubu ki sumamupu ki pokere e inako
kwaewagau?
6 Wainapumuri, Mamanuga God e okai apunu Eburamu nene wagubu ke; ‘Apunu
Eburamu e ka Mamanuga God sumapupu manako e sumai ki pokaiya ka Mamanuga God
ubupu e apunu bagi supasupai sibu.’
7 Ki pokere wi yona yau mete naigida mena wainapumuri; Iyapana gwedewau suma
mena suma-tagamu ki ka mu mibai oragai apunai Eburamu e momoiyoma.
8 Iyapana kwaiyanai ragidai aita ewa Mamanuga God sumapamana manako e ki pokaiya
mu iyapana bagi supasupai tadeyana ki nana ki sisiyai ka e naiya takari kawaya iyapana
dai kabuwatapu okamupu. Oka ki rabineya ka oragai apunai Eburamu yona bagi kawaya
wainapupu ki okai ika mete kina. Oka ki wagubu ke; ‘Kau pokagere ka Mamanuga God
uburoto iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ki waditamini bagi.’
9 Mamanuga God e okai inako wagubu ki pokere oragai apunai Eburamu suma-wena ki
maba nu mete inako sumaigomu ki ka Mamanuga God ubupu apunu Eburamu wadubu
bagi ki maba e uburoto nu mete inako wadiniyoto bagi.
10 Iyapana gwedewau wainapiyamu da; ‘Nu gora naigida mena wiwirapomu ki pokaiya
ka Mamanuga God denai nu iyapana bagi supasupai nidini,’ iyapana gwedewau inako
wainapiyamu ki ka mu kowaga kobaiya idiwu, mibai ka Mama-nuga God e okai mu nene
wagubu ke; ‘Iyapana gwedewau gora kuduba wagubu ki mu makeya makeya mara-mara
eba kwaetogomono ki ka Mama-nuga God mu kowaga tageni.’
11 Nu kataigibi wetawetara da nima mosi eba gora wiwirapono makeya makeya kwaeyo-
gono ki pokaiya Mamanuga God e iyapana bagi supasupai siyoto, mibai ka oka mosi
wagubu ke; ‘Mamanuga God e yabuiya supasupai bagi kawaya idiwu ragidai ki ka mu
sumamaga mena pokaiya e nene idiwono.’
12 Suma yo gora ka eba ewapuru, mibai ka Mama-nuga God e okai mosi wagubu
ke; ‘Iyapana nima gora kuduba wiwirapiyau makeya makeya kwaewagau ko mo eba
paerepiyau ki ka e gora ki mena pokaiya tondono.’
13 Nu gora umanibu dokodoko kowaga kobaiya idiweya ki makeya ka Keriso bauwena nu
rikanibu manako kowaga nu wadamana ki e wadubu. Mamanuga God e okai mosi wagubu
ke; ‘Iyapana nima ripa kawareya giroro-mupu ki e bameya ka Mamanuga God e kowagai
bauwena.’
14 Keriso inako kwaewena ki pokaiya Mamanuga God oragai apunai Eburamu wadana
bagi ki gwaiyabai wagubu ki makeya ka e Keriso Iyesu pokaiya iyapana kwaiyanai ragidai
inako mete waditamini bagi. Ki pokere nu sumaigomu ki ka Mamanuga God e eya Keyai
nu negeyana gwaiyabai wagubu ki e nu mete negeni.

Gora ade Gwaiyaba

15 Kowaniyoma, nau karako yona wekewekei eba suwagani ko keyakeyai mosi yewe
wairau ki mena wi kabuwa-niyani; Iyapana apeya gwede mosi nene mu rabinamaga
eyakamenawena manako deni deni gwaiyaba kasiwara-tagubu mibimupu ki ka iyapana
mosi eba baiyagisi mu gwaiyabamaga ki meyoto puru bo yona kudubai mosi ki kawareya
taroto. Pa mena.
16 Mamanuga God ubupu oragai apunai Eburamu wadana bagi ki gwaiyabai sibu ade e
momai wadana bagi ki gwaiyabai mete wagubu. E okai tamupu ki ka eba apunu Eburamu
e ‘momoiyoma ropani kawaya’ ki mu nene wagubu, ko e ‘momai eyaka mena’ ki nene mena
wagubu. Ko e ‘momai eyaka mena’ nene wagubu ki ka Keriso.
17 Nau suwagubuwani ki mibai ka yau kena; Mamanuga God gwaiyaba oragai apunai
Eburamu badidi sibu ki gwaiyabai tondau. E gwaiyabawena ki yarawa da kwamura 430

kewowena eweya ka oragai apunai Mosisi gora wadubu tapu, ko gora ewa bauwena ki
Mamanuga God e gwaiyabai naiya wagubu ki watai eba yadini bo meyoto puru. Pa mena.
18 Mamanuga God gwaiyabawena da e uburoto puyo nu mete negeni ko nu notapomu da
nu gora wiwirapomu makeya makeya kwaigomu ki pokaiya ka e denai puyo ki negeni ki ka
nu e gwaiyabai wagubu ki mibai pa mena kororai siyemei. Ko wainapumuri; Mamanuga
God e oragai apunai Eburamu gwaiyabapupu ki mena pokaiya ka e ubupu puyo ki e
kwebu.
19 Baganai, ko Mamanuga God e gwaiyabai mena pokaiya nu wadiniyana bagi wagubu
ki ka e badidi pokere ade gora kawareya mete tapu? E gora tapu ki mibai ka e nuwaiya ka
nu biginuga kuduba wadana matara ki nana. Gora ki tondawa yabadawa da oragai apunai
Eburamu e momai ewa bauwagana gwaiyabai naiya wagubu ki bauwena makeya.
Gora ka Mamanuga God e aneya-iyoma wadumupu kawamupu tawiri ogayawa apunai
Mosisi e idaiya tamupu,
20 ko Mamanuga God e oragai apunai Eburamu gwaiyabapiyawa ki makeya ka tawiri
ogayawa apunai ika pa mena mibai ka Mamanuga God e eya gwaiyaba ki wagubu.
21 Nau yona karako suwagubuwani ki ka nau gora yo gwaiyaba nuwarara tagarara
idiwu ki yonai suwagubuwani bo? Ae, pa mena. Gora mo tondibena da nu ki pokaiya iya
waunai wadumpena ki ka nu gora ki makeya makeya kwaigumpena manako ki pokaiya
iya wadumpena.
22 Ko Mamanuga God e okai wagubu ke; 'Iyapana kuduba, madega kauwagau madega
posiwagau ki mu bigi umatapu dokodoko idiwu.' Iyapana inako idiwei ki pokere Mama-
nuga God nu yawatanuga mebu da nu gwedewau Iyesu Keriso sumapamu ki ka puyo e
sumapiyamu ragidai e pokaiya tageyana gwaiyabai wagubu ki nu mete yadamu.
23 Naiya, suma kerarai apunai ki eba bauwena makeya ka gora nu umanibu dokodoko
dibura rabineya maba idiweya yameya da nu sumanuga ki kerarai apunai matarawena.
24 Nu Keriso sumapamana da Mamanuga God e pokaiya nu iyapana bagi supasupai
nidiyana ki nana ka gora ki nu yabiyabiriniyawa yabadawa da Keriso bauwena makeya.
25 Ko karako ka suma kerarai apunai bauwena ki pokere gora nu yabiyabiriniyawa ki
marai wana kewowena.

Mamanuga God e munuiyoma

26 Wi karako Iyesu Keriso suma-piyamu ki pokaiya ka Mamanuga God wi kuduba karako
e eya munuiyoma nidiyau.
27 Wi Keriso e si pokaiya siruwa-igubu ki ka wi e mete eyakamenaigubu manako e iyai
badidi maba tondau ki wi midiga tatamai umamu ki maba uma-mupu.
28 Keriso pokaiya ka wi kuduba eyakamenaigubu. Diyu ragidai yo iyapana kwaiyanai
ragidai, bigabiga ragidai yo iyapana wibo nuwagau wainapiyamu kwaiwagamu ragidai,
ridi yo apunu, wi ka eba ebo ebo ko Keriso pokaiya ka wi kuduba eyakamenaigubu.
29 Wi Keriso e iyapanaiyoma idiwoi ki ka wi oragai apunai Eburamu e momoi-yoma. Ki
pokere Mamanuga God ubupu apunu Eburamu e momai puyo badidi tageyana gwaiyabai
wagubu ki puyoi e wi mete negeni.

4

1 Nau keyakeyai mosi suwagani ki wi wainapumuri; Apunu mosi e poyagisi ki ka e
gubagai uburoto e mamamai buderi ki tepoto. Gwedegwede kuduba e mamai nene ki e
nene. Ko e munu marai munta tondau ki ka e mamai e bigabigaiyoma ki mu maba bigabiga
mena kwaeyogono yarono da e kawayayagisi makeya,
2 mibai ka e munu marai munta ki pokere iyapana dai ki e buderi ki kwayubapomono
idiwono da e mamai paupu tapu ki marai baiyagisi ki ka mu buderi kuduba ki e idai
rabineya nakapomoto.
3 Nau keyakeyai suwagubuwani ki mibai ka yau kena; Nu mete kina ka naiya munu
rasi maba idiweya manako waira yau notai nu umanibu dokodoko ki mena bigabigai nu
kwaigemeya.
4 Ko Mama-nuga God mara winepupu ki paupui bauwena ki ka e eya Gubagai tonopupu
kawapu nu bamanugu bauwena. E ridi kaina rabineya gora kobaiya wenawena.
5 Nu iyapana kuduba gora umanibu dokodoko kobaiya idiweya ki pokere nu rikaniyana
da Mamanuga God e munui-yoma mibai nu nidiyana ki nana ka Keriso iyapana kaina
wenawena gora kobaiya tondawa.
6 Wi naigida mena kataigamana wetawetara da wi ka Mamanuga God e munuiyoma ki
pokere e ubupu e eya Gubagai e Keyai nu rabinanugu tapu tondau. E Keyai ki kasiyarai
pokaiya ka nu yona yau iwegemei; 'Mamai, kau ka nau Mamai mibai.'

7 Naiya ka wi bigabiga ragidai idiwa ko karako ka wi Mamanuga God e eya munuiyoma
idiwu. Wi ka e munuiyoma ki pokere e munuiyoma mu puyomaga badidi nakapupu ki e
wi mete negeni.

Apunu Poru tawana Garasiya ragidai mu nene wainapupu

8 Naiya ka wi Mamanuga God eba kataimupu ko wi daisusu yo momorapa ade dai mete
kina inako mibimaga pa mena ki mu mena bigabigamaga kwaigamawa.
9 Ko karako ka wi Mama-nuga God kataimupu, bo ade suwagani ke; Mamanuga God e
kataiya wiyo. Ki pokere wi gwede nana keyai ebo ebo mu kasiyaramaga pa mena naiya
kamaditampu ki karako ade gwanawa-tamiyamu? Mu wi umanimana dokodoko da wi
mu bigabigamaga ade kwaiga-mana ki nana wainapiyamu bo?
10 Kataina, wi bani Mamanuga God mamamapamana ki nana mara bo siragamu bo bodu
kwamura ki paupui makeya makeya inako wiwirapiyamu idiwu bo?
11 Nau wi nene tagani kandau. Nau wi bamagau upisugekeya muya nunurekeya ki mibai
karako pamenayagisi gogayagisi bo?
12 Kowaniyoma, nau yonani yau suwagani ki wi naigida mena wainapu-muri; Nau gora
kamadubuwani wi maba tondakani ki maba wi mete inako kwaiwogoi. Nau wi bamagau
bausugu-buwani ki ka wi berokoi mo nau bamaneya eba kwaigubu.
13 Wi kataigau da nau naiya wi bamagau ika bausugu-buwani yona bagi kawaya
dimasugekeya ki ka nau mibai sigirasugubuwani ki pokere ika bausugubuwani.
14 Nau sigirasugubuwani ki pokere nau bita wi mete negebuwani ko wi nau eba keisin-
imupu bo tagararasinimupu. Mamanuga God e aneyai mosi wi bamagau bauwagubena e
diriwai kwaigumpena ki maba wi nau diriwani inako kwaigubu. Ade Keriso Iyesu e eya
wi bamagau bauwagubena e diriwai kwaigumpena ki maba wi nau diriwani inako mete
kwaigubu.
15 Naiya ka wi mibi mamamai idiwa ko karako ka wi mamamaga ki bani kayawena? Wi
nau nene kawaya daganani wainapamawa, ena, wi wiga yabuga bonai toporu-pamana
tegemana ki yawatai mete kina maba ki ka wi yabuga bonai ki bani toporumpena nau
tegempena.
16 Ko nau karako yona mibai wi nidiyakani ki pokaiya ka wi nau iyaragasiniyamu bo?
17 Iyapana wi bamagau bautagubu mu ka supasupai eba kwaetagamu ko mu dayaya
mena pokaiya wi diriwaga kwaetagamu. Mu nuwamugu wi nu bamanugu ki purunimana
da wi mu mena diriwamaga kwaigamana ki nana.
18 Nau wi bamagau tondekeya wi diriwaga kwaesugekeya ki maba iyapana nota supasu-
pai pokaiya wi diriwaga kwaetogomono ki ka baganai. Ko mu dayaya pokaiya wi diriwaga
kwaetogomono ki ka eba baganai.
19 Mununiyoma nau nuwaneya po wiyo. Ridi munu wenapana makarai wainapiyau
ki makarai maba ka nau karako wi nene ade wainapakani. Nau makarai ki wainaponi
tondoni da Keriso e eya iyai wi rabinagau wata yadini makeya.
20 Nau wi nene tomo baba-pakani. Nau wi bamagau bausugubena da nau karako
ragiragi kawaya suwaga-kani ki wirapena giyantau mena wi nidibena ki ka nau mamama
wainapena. Nau badidi maba kwaesugani wi waita-niyani?

Ridi Eiga yo Sera mu keyakeyaimaga

21 Gora oragai kobaiya idiwana wainapiyamu ragidai, nau wi manu-niyani; Gora badidi
kabuwaniyau ki mibai wi kataigau bo?
22 Gora wagau da oragai apunai Eburamu e gubagaiyoma ka apeya; Mosi ka bigabiga
ridai ki e rabineya wenawena ade mosi ka e ebo wainai rabineya wenawena. E wainai ka
eba bigabiga ridai ko e ka pakasi ridai.
23 Apunu Eburamu e ka bigabiga ridai ki mete ukwapamawa manako e gubagai ki
wenawena ko e eya wainai ki ka Mama-nuga God badidi gwaiyabapupu ki makeya ka e
munu ki wenapupu.
24 Nau yona karako suwagubuwani ki ka yona matarau ko ki rabineya ka keyakeyai dai
mete kina. Keyakeyai ridi apeya mu naurimugu ki mibai ka Mamanuga God e gwaiyabai
apeya. Keyakeyai ki mosi ka bigabiga ridai Eiga e naureya. Gwaiyaba e wadubu ka kweya
Sainai were bauwena ki pokere ridi Eiga e munuiyoma ka bigabiga ragidai.
25 Keyakeyai ridi Eiga e naureya ki mibai mosi ka kweya Sainai tawana Araibiya
rabineya ki kena ko ki ka ade natere Diyerusaremu yewe wairau ki keyakeyai. Natere ki e
iyapanaiyoma mete kina ki ka gora mu umatapu dokodoko manako mu gora ki bigabigai
mena kwaetagamu.
26 Ko natere Diyerusaremu usi kunumau e iyapanai-yoma mete kina ki ka gwede mosi
mu eba umatapu dokodoko. Pa mena. Natere ki ka nu inanuga.
27 Mamanuga God e okai wagubu ke;

‘Kagara tondei ridai, kau mamama wainapiyowa.
Munu eba wenapipi ade munu wenapana makarai gogoi ridai, kau mibi mamamai patapiyowa.
Kau taerenugowa umowa mibai ka ridi wakeyara ki ka e munu ropani kawaya wenatamini,
ko ridi nobomoi mete kina munu wenatamini ka eba ropani.’
28 Kowaniyoma, Mamanuga God e gwaiyabai oragai apunai Eburamu sibu ki pokaiya
e gubagai Aisiki wenawena ki maba ka wi mete kina e gwaiyabai pokaiya e munuiyoma
mibai wenaigubu.
29 Takari kawaya ka oragai apunai Eburamu e bigabigai ridai mete ukwa-pamawa
manako e munu wenapupu. Ko munu ki ubupu Mamanuga God e Keyai ki kasiyarai
pokaiya ewa wenawena munui ki giripiyawa pasurawa. Munu naiya ki e momoiyoma
karako mete ubumu munu ewa ki e momoiyoma inako mete giritamiyamu pasutamiyamu.
30 Mamanuga God e okai iyapana ki mu nene badidi wagubu? E okai wagubu ke;
‘Bigabiga ridai e gubagai mete kina ki wi baiyonotamuri da mu kayatagisi, mibai ka
bigabiga ridai e gubagai ki eba uburoto pakasi ridai e gubagai buderi yadini.’ Oka ki inako
wagubu,
31 ki pokere kowaniyoma, nu ka eba bigabiga ridai ki e munuiyoma da gwede mosi
nu umaniyoto dokodoko manako nu e bigabigai kwaigomu. Ko nu ka pakasi ridai ki e
munuiyoma.

5

Keriso pokaiya ka gwede mosi nu eba umaniyoto dokodoko

1 Karako ka gwede mosi nu eba umaniyau dokodoko, mibai ka gwede naiya nu umanibu
dokodoko ki ka Keriso bauwena nu rikanibu kewo-wena. Ki pokere ragiragi kawaya ubu-
moi kwaenda gwede mosi baiyagisi wi ade umaniyoto dokodoko manako wi e bigabigai
kwaiwogoi.
2 Karako nau Poru yona yau nidiya-kani teyateyama ki wi naigida mena wainapumuri;
Iyapana dai tagamu da wi gora pokaiya wi kwakwarepuga wakapamana ki nana, ko wi
inako kwaiwagi ki ka Keriso wi nene badidi kwaewena ki wi mibai pa mena kororai
siyamu.
3 Nau naiya nidibuwani ki nau karako kawareya wi ade nidiyakani yau kena; Wi gwede-
wau iyapana kwakware-puga wakapamana tagamu ki mibi-piyamu mu umunumaga
wadamu ki ka wi gora oragai kuduba ki mete makeya makeya kwaiwogoi ko mo eba
kamadu-muri.
4 Wi gwedewau notapiyamu da wi gora wiwirapamana makeya makeya kwaiwagamana
ki pokaiya ka Mama-nuga God wi iyapana bagi supasupai nidini, wi inako notapiyamu ki
ka wi Keriso mete eyakamenaigubu ki wi wiga meyamu puru. Mamanuga God deni mena
wi wadinibu bagi ki wi tagara-piyamu manako yawata kwaiya kaiwagamu.
5 Ko Mamanuga God e eya Keyai ki kasiyara nu negebu ki pokaiya ka nu suma mena
sumaigemei. E Keyai ki pokaiya ka Mamanuga God iyapana bagi supasupai nu nidiyana
ki marai bauwagana ki nawanai nu idiwei.
6 Nu Keriso e naureya idiwei ki ka nu kwakwarepunuga wakamupu bo eba wakamupu
ki ka eba gwedei mete kina. Ko gwede kawaya ka yau kena; Nota kwarikwarisi ki notai
pokaiya ka nu sumanuga matarayagisi.
7 Naiya ka wi bagi kawaya kwaiga-mawa ko karako ka nima bauwena wi rabinaga
kubabu wiranibu da wi yona mibai ki eba sumapiyamu ade makeya makeya eba kwai-
wagamu?
8 Mamanuga God ubupu wi nene wagubu e eba ade baiyagisi wi wenagu temetemeniy-
oto, ko iyapana mosi bauwena wi inako wiranibu.
9 ‘Bani eyaka mena kinokino-yagisi ki ka e sigirai ki kawayayagisi kayayagisi bani ki
kuduba pasitamini kinokinotagisi gawarara.’
10 Iyapana nima wi bamagau bauwena notababa negebu ki iyapanai nau eba kataineya,
ko e berokoi kwaewena ki denai ka Mamanuga God aita ewa uburoto e bita kweyoto. Nau
yo wi ka Keriso e naureya mete eyakamenaigibi idiwei ki pokere nau wi nene pore eba
wainapakani. Nau kataineya da nau badidi notapakani ki wi mete inako notapiyamu.
11 Kowaniyoma, nau ubupena iyapana nu kwakwarepunuga wakapa-mana yonai
tagamu ragidai ki mu mete waretaigumpena ki ka mu nau eba girisinimpena pasusinim-
pena. Ade mu kwaetagamu ki kawareya nau mete inako kwaesuguibena ki ka nau Keriso
ripa korosi naureya powena ki sisiyai dimasugakani ki pokaiya ka mu rabina-magaeba
pupuwagubena.

12 Iyapana notababa negeyamu ragidai ki nau nuwaneya mu badi muga kwakwarepu-
maga wakapomono da meyomoto tetetete manako igimaga warapomoto.
13 Kowaniyoma, Mamanuga God wi winenibu da gwede mosi karako wi eba umaniyau
dokodoko ki pokere wi wibo nuwagau badidi kwaiwagamana waina-piyamu ki wi kwai-
wogoi. Ko gwede mosi wi eba umaniyau dokodoko ki notai wi eba uta maba wadumuri
manako gwaiya wi midiga kwakwarepuga taininiyau ki niniyapiyoi. Wi inako eba
kwaiwogoi ko nota kwarikwarisi ki notai mena pokaiya deni deni waita kasiwaraiwogoi
idiwoi.
14 Gora kuduba ki dabai ka yau kena; 'Wi wiga nene wainapiyamu ki maba wi kowaguma
mu nene inako mete wainapiyoi.'
15 Ko wi papa kamarai maba wi wiga deni deni wade sipasiparaiwagi bo meme
wakawakaiwagi ki ka eba baganai. Wi wiga kwarisiwagi naigida mena notapiyoi popo
were kwaiwogoi kwaenda wi wiga iyaga deni mena giripumuri pasumuri.

Nu Mamanuga God e Keyai ki kasiyarai pokaiya idiwomu

16 Nau suwagubuwani ki mibai ka yau kena; Mamanuga God e eya Keyai ki wi yabiriniy-
ono ko eba wi kwakware-puga taininiyau ki wi yabiriniyono.
17 Mamanuga God e Keyai notapiyau ka ebona ade wi wiga kwakwarepuga taininiyau ki
notapiyamu ka ebona. Nota apeya ki wi rabinagau kande-tagamu ki pokere wi nuwagau
badidi kwaiwagamana wainapiyamu ki wi eba kwaiwagamu.
18 Ko Mamanuga God e eya Keyai wi yabiriniyoto ki ka wi gora oragai ki kobaiya eba
idiwoi.
19 Nu kwakwarepunuga nuwaiya taininiyau ki ka matarau; Ridi yo apunu taku maba
igida yauda iwu bo didiwa asusu ukwapamu bo midimama berai ebo ebo kwaetagamu bo
iya supasupai ki tagararapiyamu bera berokoi mena kwaetagamu.
20 Mu daisusu yo momorapa ade dai mete kina inako ki mu bamamugu buburitagamu
simaga tepapiyamu. Mu pogina yo kairapu kwaetagamu bo iyara kasiwaratagamu
bo yawiratagamu bo nuwarorotagamu bo mu nuwamaga pupuwagau mu rabinamugu
berokoi mena waina-piyamu. Mu gwandagi notai mena notapiyamu ade deni deni kira
kasiwaratagamu purupiyamu nuwarara tagarara mu mubo mubo idiwu.
21 Mu kowamuguma badidi wadumupu ki mu mete wadamana wainapiyamu. Mu
awana suwakarai kubamu da mu yabara-maga babawagau ade poraga kawareya ka mu
igida yauda asusu iwu. Mu bigi berai ebo ebo inako mena kwaetagamu ko nau naiya mena
nidibuwani ki nau karako kawareya wi ade nidiyakani yau kena; Iyapana gwedewau
inako kwae-togamu ki ka mu Mamanuga God e gari rabineya eba kaiwoto idiwono.
22 Ko Mamanuga God e Keyai nu rabinanugu mibai kirau ka yau kena; E kasiyarai
pokaiya ka nu nota kwarikwarisigemei bo mamama wainapemei bo nuwabagi rabineya
idiwei bo kwarisigemei diriwadiriwa eba kwaigemei bo nu kowanuguma mu nene
wainapemei waitatamemei bo bagi mena kwaigemei bo nu badidi iwegemei ki nu eba
kamedemei ko makeya mena kwaigemei,
23 bo nu nubo kwarisigemei moyamoyakai idiwei bo ade nu rabinanuga pakarawagau
naigida notapemei were kwaigemei. Nu bagi mena inako kwaigomu idiwomu ki ka gora
mosi eba baiyagisi nu bodaniyoto. Ki pa mena.
24 Iyapana gwedewau Keriso Iyesu e iyapanaiyoma idiwu ki mu kwakware-pumaga
nuwaiya tanitamiyawa poisiyasiyai naiya wainapamawa ki mu karako deni mena Keriso
e ripai korosi kawareya tainimupu poyo da ewa mo mu eba yabiritamini.
25 Mamanuga God e Keyai nu iya negebu ki pokere karako ka e mena nu iyanuga
yabiripono pokaiya idiwomu.
26 Nu eba kawai gisipomu bo nuwaroroigomu bo nu kowanuguma mu rabinamaga
yodomu pupu da mu rabinamaga berokoyagisi. Nu inako eba kwaigomu.

6

Bita deni deni wade tekateka kasiwaraigomu idiwomu.

1 Kowaniyoma, wi paunagau iyapana mosi paerepoto berokoi mo kwaeyagisi empumuri
ki ka wi gwedewau sumaga ragiragiwena ragidai e giyansu mena wade supasupapumuri.
Ko wi wiga mete naigida mena kwayubaiwogoi kwaenda berokoi ki wi kerapugau mete
yadini.
2 Wi bita deni deni wade tekateka kasiwaraiwogoi idiwoi. Wi inako kwaiwogoi ki ka wi
gora Keriso wagubu ki mibipiyamu.
3 Iyapana nima wainapiyau da e ka kawaya ko e pa kawai gisipiyau ki ka e eya kerapu
wadewadewagau.

4 Nu eyaka eyaka badidi maba kwaigemei ki nu nubo empamu. Nu bagi kwaigibi ki ka
nu badidi kwaigibi ki mena pokaiya mamama wainapomu. Nu notanuga eba yogono ke;
‘Nau waretani e kwaewena ka erida ko nau kwaesugubuwani ka esida,’ bo ade yogono ke;
‘Nau kwae-sugubuwani ka erida ko e kwaewena ka esida.’ Nu nota inako eba notapomu,
5 mibai ka nu badidi kwaigemei ki bitai ka nu nubo eyaka eyaka yadamu.
6 Iyapana gwedewau Mamanuga God e yonai wainapiyamu ragidai mu bamamugu
gwedegwede bagi uburau ki ka mu gwedegwede ki dai tepomoto Mamanuga God e yonai
kabuwatagamu ragidai tageni waitatamini.
7 Nu iyapana kaina mo Mamanuga God eba berapamu ki pokere wi wiga eba kerapu
wadewadeiwogoi. Nima mo upiyagisi ki ka e gwede momai upu ki makeya yadini.
8 Iyapana nima e ebo kasiyarai pokaiya bo e ebo kwakwarepui tainipiyau ki pokaiya
upiwagau ki ka e maurai ka e po yadini. Ko iyapana nima Mamanuga God e eya Keyai ki
kasiyarai pokaiya upiwagau ki ka e maurai ka Mamanuga God Keyai e maramara tondana
kaniyani ki iyai kweyoto yadini.
9 Ki pokere bagi mena kwaigomu ko eba wairoroigamu bo ade nu midinuga togayagisi.
Nu watanugu mena ragiragi kawaya ubumomu upigomu ki ka mara ewa nu bamanugu ka
maura baiyagisi.
10 Nu iyapana mu bamamugu bagi mena kwaigamana ki yawatai mo empamu bo
kataigamu ki ka nu yawata ki eba tagarapamu ko garugaru mena iyapana ki waitatamamu
bagi mu bamamugu kwaigamu. Ade nu sumanuga eyaka mena ragidai mu bamamugu ka
nu kawaya daganani esida mu waitatamomu.

Parau siyarai

11 Karako ka nau naubo idanere oka kawakawaya yau tarakani ki wi empu-muri.
12 Iyapana wi bamagau bautagubu wi kwakwarepuga wakapamana ki nana
ninekenekeniyamu ki ka mu muga simaga kawayawagana ade iyapana mu weremaga
tagamana ki nana dayaya-tagamu mu midimaga pa matakawagau. Iyapana mu eba
giritamana pasutamana ki kudeya ka mu Keriso ripa korosi naureya powena ki sisiyai
eba tagamu.
13 Iyapana kwakwarepumaga waka-piyamu ragidai ki ka gora kuduba ki mu eba wi-
wirapiyamu ko mu karako wi kwakwarepuga wakapamana ki nana tagamu da mu muga
simaga ki pokaiya kawayawagana manako mu ki pokaiya yabara kawakawaratagamana
ki nana.
14 Ko nau Poru, nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e ripa korosi naureya powena ki mena
pokaiya ka nau uburakani yabara kawakawarasugakani. Keriso ripa korosi naureya
powena ki pokaiya ka waira yau notai nau bamaneya kewowena ade nau notani waira
yau iyai bameya ki deni mena mete kewowena.
15 Iyapana mo e kwakwarepui wakamupu bo eba wakamupu ki ka eba gwedei mete kina.
Ko gwede kawaya ka yau kena; Nu wena waunai wenaigamu ki mena.
16 Iyapana gwedewau nota ki mena wadamu doko ragidai ki ka mu nuwabagi mena
rabineya idiwono manako Mamanuga God uburono mu nuwanuwatamono tondono. Mu
ka mibai Isiraero ragidai Mamanuga God nene.
17 Nau yonani siyarai suwagakani yau kena; Wi bita mo nau eba tegemuri. Iyapana
nau susinimawa bita tegemawa ko ki bidarai ka karako nau naurineya tondau. Bidara
ki pokaiya ka iyapana kataitagisi da nau ka mibai Iyesu e bigabigai kwaesugakani apunai.
18 Kowaniyoma, wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka nu Kaiwawonuga
Iyesu Keriso e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi kewowena. E karako wi waitaniyoto
da e wi nene kwaewena ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara. Ki mibai.
Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

EPESO
Apunu Poru natere Epeso ragidai mu okamaga tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Oka yau ka apunu Poru e dibura rabineya tondawa ki makeya okapupu (3:1; 4:1; 6:20). Oka daikere ka e iyapana kwaiyanai ade iyapana taubanuwai Iyesu Keriso e naureya ewapuru eyakamenatagubu idiwa ki yonai okapupu. Keriso pokaiya ka Mamanuga God mu bigimaga rikapupu winetapu da mu kuduba aita ewa puyo ki e mu tageyana gwaiyabawena ki mu yadini. E eya Keyai Tanai Bagi Kawaya ki pokaiya ka e mu tonabatapu. Oka ki daikere ka Iyesu sumapamawa ragidai natere Epeso rabineya idiwa badidi maba naigida mena idiwana ki yonai e mu tadebu.

Oka yau rabineya ka apunu Poru keyakeyai dai waigugu pokaiya mete wagubu. Iyesu sumapamawa ragidai mu ka Iyesu e midi kwakwarepui ki maba, ko e eya ka Debai. Mu ka tawa maba, ko e eya ka tawa ki bebedai. Mu ka ridi mibai anikai ki maba, ko e eya ka ridi ki e nobomoi.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:12*
Keriso ade e iyapanaiyoma *1:13-3:21*
Iya Waunai *4:1-6:20*
Parau siyarai *6:21-24*

1 Kaiwa Kaiwa Mamanuga God e eya iyapanaiyoma natere Epeso rabineya idiwu. Wi
Keriso Iyesu eba kamadumpu ko wi sumaga ragiragi kawaya e suma-piyamu e naureya
idiwu ki pokere nau Poru karako oka yau wi nene okapakani. Mamanuga God e ebo
nuwaiya ki pokere e nau winesinibu ade nau tonosinibu da nau Keriso Iyesu e bigabigai
kwaesugana ki nana.
2 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni
mena wi wadinibu bagi. E ade nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso mete kina karako wi
yabuga yadini papomoto da mu wi nene kwaetagubu ki mibai wi naigida mena kataiwagi
wetawetara ade nuwabagi rabineya idiwoi.

Iyesu bauwena nu nuwanuga notanuga wadubu bagi

3 Nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e yo nu Mamanuga God e si nu esida mena tepapemei.
Nu Keriso mete ewapuru dibimipi idiwei ki pokere kunuma puyoi kuduba ki ka Ma-
manuga God nu eyaka eyaka nu keyainuga togipana ki nana negebu manako nu wadinibu
bagi.
4 Mibai, e kunuma yo waira eba yamana-pupu ki makeya ka e nu winenibu ade nu
purunibu e eya nene nakanibu da nu Keriso pokaiya e yabareya paere pa mena bagi
supasupai mena ubumana ki nana.
Mamanuga God e nu nota kwari-kwarisiniyau,
5 ki pokere e ororeya mena e ebo nuwaiya wainapupu da baganai manako Iyesu Keriso
pokaiya nu kodanibu e eya munuiyoma nu nidibu.
6 E Gubagai nuwaiya poyo ki e pokaiya ka e bagi kawaya nu nene yau kwaewena; E
puyoi tanai bagi kawaya esida ki e deni mena nu negebu. Nu paerenuga ki denai bita nubo
wadamana ko ki e rikapupu deni mena nu wadinibu bagi, ki pokere e si nu karako esida
mena tepapemei.
7-8 Keriso nu nene powena ade e darai nu nene kawapu ki pokaiya ka Mamanuga God
nu biginuga naiya umanibu dokodoko ki rikapupu ade nu paerenuga ki e deni mena
notagogapupu da karako gwede mosi nu eba bodaniyau. 'O, Mamanuga, kau nuwagi
notagi nu bamanugu ka kawaya daganani esida ki pokere kau inako kwaenugibi. Nu
paerenuga ki pokaiya denai bita nubo wadamana ko ki kau rikapipi bagi mena nu nene
kwaenugibi nu wadinibi bagi.'
Mamanuga God e notai ka kawaya daganani esida. Gwedegwede kuduba e kataiya,
9 ki pokere e ororeya mena e ebo notai pokaiya badidi ewa wena-wagana notapiyawa
ade Keriso pokaiya badidi kwaewagana wainapiyawa, nota ki e makeya makeya nu
kabuwanibu kewowena. Ko e notai ki ka wekewekei ki pokere iyapana naiya idiwa ragidai
e notai ki mu eba kataitagubu.
10 Mara e ebo winepupu tapu ki marai baiyagisi ki ka e naiya mena badidi notapiyawa
ki kuduba kewopoto manako nau karako suwagana kwaesugakani yau kwae-yagisi;
Gwedegwede kuduba kunumau ade wairau ki e tepoto dibipoto Keriso e kerarai kobaiya
nakapoto da Keriso e mena nu kuduba Kawainuga uburoto.

11 Mamanuga God e gwede mo yabayababa eba kwaewagau ko e ebo nuwaiya purupupu
nakapupu ki mena makeya makeya wenawagau. E kunuma waira kerareya wainapupu da
baganai ki pokere e Keriso pokaiya nu winenibu.
12 Keriso uburoto iya nu negeyana nawanai idiwei ki yonai ka yabiri nu kataigibi da nu
ki pokaiya Mamanuga God e kasiyarai ade e tanai bagi kawaya ki esida mena tepapomu.
13 E wi mete winenibu mibai ka e iya wi negeyana yonai mibai bagi kawaya wainamupu
sumamupu ki makeya ka Mamanuga God wi mete iya waunai ki negebu manako Keriso e
naureya wi dibinibu. Wi e sumamupu makeya ka Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi
Kawaya naiya tonopana gwaiyabawena ki e wi mete negebu wi rabinagau tapu. Wi ka e
nene ki pokere e eya Keyai ki pokaiya ka e wi tonabanibu.
14 E Keyai nu rabinanugu tondau ki pokaiya ka nu kataigibi wetawetara da gwede
bagi kawaya Mamanuga God e iyapanai-yoma nene gwaiyabawena tapu ki nu aita ewa
yadamu. Ade nu mete kataigibi wetawetara da e Keyai ki nu rabinanugu tondono
kaniyono da Mamanuga God e nene idiwei ragidai e nu nene badidi gwaiyabawena ki
mibai e matarapoto makeya. Mamanuga God e tanai ka bagi kawaya esida ki pokere e
si nu karako esida mena tepapemei.

Apunu Poru Epeso ragidai mu nene guriguriwena

15 Ki pokere, nau yona yau mete nidiyani wainapumuri; Wi nu Kaiwawo-nuga Iyesu
sumapiyamu ade Mamanuga God e iyapanaiyoma kuduba mete nota kwarikwarisita-
miyamu ki sisiyai nau wainapekeya yabedekeya da karako,
16 ki pokere nau maramara wi nene Mamanuga God paraupakani ade wi nene gurig-
urisugakani.
17 Nau guriguri-sugakani da nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e yo nu Mamanuga God,
Tanai Bagi Kawaya Apunai, ki e uburoto nota supasupai ade e notai wekewekei ki mibai
wadana matara ki keyai e wi negeni. Keyai ki pokaiya ka wi Mama-nuga God naigida mena
kataipumuri wetawetara.
18 Nau mete gurigurisugakani da e wi yabuga yadini papoto ade wi nuwaga notaga gudui
kwaipoto da e tanai bagi kawaya ki wi empumuri. Ade e wi nene badidi ewa kwaewagana
nawanai idiwu ki wi negeyana ki nana winenibu ki mibai wi mete kataiwagi. Wi ki
kuduba kataiwagi ki ka Mamanuga God gwede bagi kawaya esida e iyapana-iyoma nene
gwaiyabawena tapu ki wi mete kataiwagi,
19-20 manako e kasiyarai e sumapemei ragidai negebu pokaiya waitaniyau ki kasiyarai
wi mete kataiwagi. Gwede mo kasiyarai ka e kasiyarai maba pa mena. E mena kasiyarai ka
kawaya daganani esida. Kasiyara ki pokaiya ka e naiya Keriso powena ki iyapupu wadubu
yapu kunumau e ebo madaneya e idai garu deneya tapu tondau. E kasiyarai ki e wi mete
negebu kewowena.
21 Keriso kunumau yapu tondau ki ka e kunuma kawakawai yo kunuma kaiwawoi yo
kunuma kasiyarai kuduba ki raurutapu yabiriwena tondau. E si ka kawaya esida. Yewe
wairau bo usi kunumau bo ade mara kwauneya waira waunai ki kawareya mete kina ka
gwede upi debai mosi e maba mo eba tondau. Pa mena.
22 Mamanuga God ubupu gwede-gwede kuduba Keriso e kerarai kobaiya nakapupu ade
e sumapemei ragidai nu Kaiwawonuga e mete winepupu da gwedegwede kuduba Keriso
kobaiya idiwana ki nana.
23 Nu e sumapemei ragidai nu ka e idai yo e kerarai yo e midi kwakwarepui kuduba, ko
e eya ka debai. Nu e naureya eba idimpena ki ka Mamanuga God badidi notapiyawa ki
mibai eba wenawagubena. Gwedegwede kuduba ki kerarai ka Keriso eya mena. Wairau
ade kunumau gwedegwede kuduba mu rabinamugu ka e mena posiwena.

2

Nu popoigibi ko Keriso pokaiya ade iyaigibi

1 Ko wiyo, wi ka naiya Mamanuga God e yawatai paeremupu. Wi yawata kwaiya kaigubu
bigigamawa iwa ki pokere wi keyaiga ka powena idiwa.
2 Ki makeya ka wi waira yau notai berokoi ki mena notapamawa. Keyai berokoi
ebo ebo mu kawaimaga iyarau umau e diriwai wi kwaigamawa ade e umunui wi
wadamawa idiwa. Keyai berokoi ki e karako mete iyapana inako giritamiyau e deneya
mu tainitamiyau ki pokere Mamanuga God e yonai mu tagararapiyamu ade e umunui mu
kwenupiyamu.
3 Mibai, naiya ka nu mete inako mu maba kwaigemeya. Nu ka iyapana kaina wenaigibi
ade nu nubo midinuga bo notanuga berokoi badidi taininiyawa kabuwaniyawa ki nu
makeya makeya kwaigemeya ki pokere nu kuduba pokanugere ka Mamanuga God e
nuwai pupuwagau da e bita ewa negeyana ki nu baibigapamana yawatanuga mo pa mena.

4 Ko Mamanuga God e nuwai notai kawaya daganani nu nota kwarikwarisi-niyau ade
kawaya daganani nu nuwanuwaniyau.
5 Nu iyapana popai maba nu yabunuga kenekenei paere-mipi yawata kwaiya kaigemeya
ki makeya ka e Keriso pokaiya nu iyanibu. Nu paerenuga ki denai nu nubo bita wadamana
ko Mamanuga God e ebo nuwaiya wainapupu da baganai ki pokere nu bitanuga ki e deni
mena rikapupu manako ki pokaiya iya waunai nu negebu.
6 Nu karako Keriso Iyesu e naureya idiwei ki pokere Mamanuga God ubupu Keriso
iyapupu kunumau tapu ki ka e nu mete iyanibu da nu mete kimpi ubumpi e tondau
madaneya kunumau karako e mete ika idiwei.
7 Mamanuga God ubupu inako kwae-wena ki mibai ka e nuwaiya iyapana kuduba
karako idiwei ade ewa mete wenatagisi ki nu kuduba naigida mena kataigamana wetawe-
tara da e Keriso Iyesu pokaiya nu nota kwarikwarisinibu ki ka e gwede mosi kawaya
daganani esida nu nene kwaewena yau kena; Nu paerenuga ki denai bita nubo wadamana
ko ki e rikapupu deni mena nu wadinibu bagi.
8 Iyesu nu nene inako kwaewena nu wadinibu bagi ki nu sumapemei ki pokere Ma-
manuga God ubupu iya waunai ki puyoi deni mena nu pa negebu. Ko ki ka eba nu gwede
bagi mosi e nene kwaigibi da ki pokaiya e denai iya ki nu negebu. Pa mena.
9 Nu gwede bagi mosi e nene kwaigumpena manako ki pokaiya e denai iya waunai nu
negebena ki ka nu nubo sinuga tepampena yabara kawakawara-igumpena. Ko ki ka eba
baganai.
10 Nu ka Mamanuga God e yamanai. E nu yamananibu da nu Keriso Iyesu e naureya
idiwana manako e upi ororeya mena nu nene winepupu tapu ki nu makeya makeya
supasupai mena kwaigamana ki nana.

Keriso pokaiya ka nu kuduba eyaka mena

11 Ki pokere, wi naiya badidi maba idiwa ki wi wainapiyoi ko eba notagoga-pumuri. Wi
ka iyapana kwaiyanai ki pokere Diyu ragidai wi nidimawa da wi ka 'kwakwarepuga eba
wakamupu ragidai'. Diyu ragidai mu muga tagamu da 'nu ka kwakwarepunuga wakamipi
ragidai'. (Mu kwakwarepumaga mu mubo idamugere inako wakapiyamu.)
12 Wainapumuri; Mara ki makeya ka wi Keriso e gari tagaiya idiwa. Wi ka eba Isiraero
taubanuwai ko wi ka iyapana kwaiyanai. Wi ka eba Mamanuga God e eya iyapanaiyoma
winenibu ragidai nu mete eyaka mena. Pa mena. Mamanuga God e iyapanaiyoma badidi
maba gwaiyabatapu ki gwaiyabai ka eba wi nene. Wi ka pakasi pa idiwa ragidai. Puyo aita
ewa wadamana ki nawanai nu idiwei ki yonai wi naiya eba kataigubu, ade Mamanuga God
e eya mete wi eba kataimupu.
13 Ko karako ka wi e gari rabineya baigubu Keriso Iyesu e naureya idiwu mibai ka wi
uwama kawaya idiwa ki makeya ka Keriso wi nene mete powena ade e darai wi nene
mete kawapu manako ki pokaiya ka e wi mete tenibu Mamanuga God e gari rabineya wi
nakanibu.
14 Keriso inako kwaewena ki pokaiya ka Mamanuga God ubupu nu Diyu ragidai ade
wi iyapana kwaiyanai ragidai mete kina nu ewapuru mena dobonibu nuwabagi negebu
da nu karako ewapuru eyaka mena idiwei. Naiya ka nu yo wi paunanugu gari ragiragi
kawaya mosi uburawa nu puruniyawa da nu nuwarara tagarara idiweya. Ko gari ki ka
Keriso bauwena wadubu rorororo.
15 E powena ki pokaiya ka e Diyu ragidai nu goranuga marai kawai kuduba ki surupupu
kewowena da nu iyapana kuduba nubo nubo nuwarara tagarara idiweya ki e naureya
eyakamenaigamana ki nana. E nu tenibu dobonibu manako iyapana waunai eyaka mena
nu nakanibu.
16 Nu naiya iyara kasiwara idiweya ko Keriso ripa korosi naureya powena ki pokaiya
ka e nu dobonibu tenibu eyaka mena dibinibu da nu karako e naureya Mama-nuga God e
iyapanaiyoma ewapuru eyaka mena ade idiwei.
17 Keriso bauwena ki ka e dobo yonai bagi kawaya wi iyapana kwaiyanai ragidai naiya
gari tagaiya idiwa ki wi bamagau dimawena ade nu Diyu ragidai gari rabineya idiwei ki
nu bamanugu mete dimawena.
18 E pokaiya ka nu yo wi kuduba Mamanuga God e Keyai eyaka mena ki kasiyarai
pokaiya Mamanuga God e yabareya ubumamu.
19 Baganai, ki pokere karako ka wi eba iyapana kwaiyanai bo iyapana kudubai ko
wi taubanuwaigubu Mamanuga God e iyapanaiyoma mete ewapuru e gari rabineya e
munuiyoma idiwu.
20 Nu kuduba ka tawa maba. Keriso nu tononibu e nene upigemei ragidai ade Mamanuga
God e bonanai wainapemei iwegemei ragidai mete kina ki nu ka tawa ki bebedai ko wi ka
tawa ki ripai dai ki. Ko Keriso eya mena ka tawa ki wowo bebedai,

21 mibai ka e mena ka tawa kuduba wadubu dokodoko uburau. E mena pokaiya ka
Mamanuga God e eya tawai tanai bagi kawaya ki kawayawagau yarau.
22 Wi mete kina ka tawa ki ripai. Nu Keriso e naureya idiwei ki ka Mamanuga God nu
kuduba teniyau dibiniyau e ebo tawai wadau manako e eya Keyai tawa ki rabineya tondau
ki ka e eya mete kina e Keyai ki pokaiya ika mete tondau.

3

Apunu Poru iyapana kwaiyanai ragidai waitatapu

1 Mamanuga God bagi kawaya inako kwaewena ki pokere nau Poru karako Mamanuga
God bameya wi nene gurigurisugakani. Nau Keriso Iyesu e bigabigai kwaesugekeya ki
pokere iyapana dai nau wadisinimupu dibura-sinimupu.
2 Mamanuga God ubupu deni mena nau wadisinibu bagi manako upi yau wi bagiga nene
tegebu ki wi kataigubu wetawetara.
3 E ebo notai wekewekei ki e wadubu matara nau kabuwasinibu. Ko yona ki dabeya ka
nau ororeya mena wi kabuwanibuwani kewowena.
4 Wi nau okani yau naigida mena iyabapumuri ki ka Mamanuga God e Keriso
pokaiya badidi kwaewagana wainapiyawa ade e ebo notai wekewekei notapiyawa nau
kabuwasinibu ki notai kuduba wi mete kataiwagi.
5 Naiya takari kawaya ka Mamanuga God e ebo mena badidi notapiyawa ki e eba
wadubu matara e iyapanaiyoma kabuwatapu. Ko karako ka e tononibu ragidai ade e
bonanai wainapemei iwegemei e nene idiwei ragidai e eya Keyai ki pokaiya yona ki nu
nu bamanugu wadubu matara kabuwanibu.
6 Mamanuga God e ebo notai wekewekei ki mibai ka yau kena; E yonai bagi kawaya ki
pokaiya ka tawana Isiraero ragidai ade iyapana kwaiyanai ragidai mete kina ewapuru
mena Mamanuga God e puyoi yadini. E tawana Isiraero ragidai ade iyapana kwaiyanai
ragidai mete kina nu ewapuru tenibu e naureya dibinibu da nu eyakamenaigibi. Ki pokere
e Keriso Iyesu pokaiya naiya badidi gwaiyaba-wena ki iyai ka karako eba Diyu ragidai nu
mena yadamu ko ki ka iyapana kwaiyanai ragidai ki wi mete wadumuri.
7 Mamanuga God e kasiyarai pokaiya nau puyo tegebu ka yau kena; E nuwaiya ka nau
e bigabigai kwaesugana e yonai bagi kawaya iyapana tadeyana da mu wainapamana ki
nana.
8 E sumapiyamu ragidai mu kuduba ka esida ko nau mena ka mu paunamugu ko ade
erida. Mu kuduba kobamugu ka nau. Ko nau paereni ki bitai naubo wadana ki ka
Mamanuga God e deni mena rikapupu nau wadisinibu bagi manako nau winesinibu upi
bagi kawaya yau tegebu da nau uburana e yonai bagi kawaya yau iyapana kwaiyanai
ragidai wi nidiyana ki nana sidibu. E yonai ki ka bagi kawaya esida. Mamanuga God
e Keriso pokaiya nu puyo badidi negeyau ki ka iyapana kaina nu nubo notanuga bo
katainuga pokaiya eba bananapamu.
9 Kunuma yo waira yo gwedegwede kuduba ka Mamanuga God yamana-pupu wadubu
matara ko e eya Gubagai pokaiya badidi kwaewagana nota-piyawa ki e eba wagubu
matara ko e ebo mena nota ki notapiyawa yabadawa da karako. Ko karako ka e nau
winesinibu da e ebo mena notapiyawa ki yonai wekewekei nau uburana wi kuduba
matarau kabuwaniyana ki nana sidibu.
10 E inako kwaewena ki mibai ka yau kena; Nu e sumapemei ragidai nu pokanugere ka
kunuma aneyai yo kunuma kasiyarai yo kunuma kawa-kawai inako ki karako e katai ebo
ebo kuduba ki mu mete kataitagisi.
11 Mama-nuga God e naiya mena kunuma waira kerareya inako notapiyawa yabadawa
ki e karako nu Kaiwawonuga Keriso Iyesu pokaiya wadubu matara.
12 Nu e sumapemei e mete dibimipi idiwei ki pokere gwede mosi nu eba bodaniyoto ko
nu Mamanuga God e yabareya yabarayabara ubumamu.
13 Ki pokere nau nidiyani wainapu-muri; Nau karako wi nene bita makari yau ba-
nanapakani. Ko wi notaga nau nene eba kauyogono, mibai ka nau bamaneya badidi
wenawagau ki kuduba ka wi bagiga nene.

Keriso nu nota kwarikwarisiniyau

14 Mamanuga God e bagi kawaya nu nene kwaewena ki pokere nau karako e yabareya
nau ramatani kawareya uburakani wi nene gurigurisugakani.
15 Kunumau ade wairau ka e sumapemei ragidai nu tenibu dibinibu eyaka mena idiwei.
E nu sinuga waunai nidibu ki ka e eya si ki nu nidibu.
16 Mamanuga God e eya iyai ki tanai ka bagi kawaya esida ki pokere nau e bameya
guriguri-sugakani da e uburoto e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya ki pokaiya wi kasiyara
negeni da wi nuwaga notaga ragiragi kawaya ubumoi,

17 manako wi sumaga ki pokaiya ka Keriso wi rabinagau tawayagisi tondono. Nau
ade gurigurisugakani da deni deni nota kwarikwarisigamana ki notai wi paunagau
kawayayagisi ripa witai maba wi rabinagau suroto wadiniyoto kekekeke da wi ragiragi
kawaya ubumoi. Ragiragi kawaya ubumoi,
18 manako Mamanuga God uburoto e iyapanai-yoma kuduba wi mete kina e kasiyarai
pokaiya wi nuwaga notaga gudui ki kwaipoto da Keriso wi nene kwaewena deni mena
nota kwarikwarisinibu ki mibai wi rabinagau kawayayagisi, dadarayagisi, rowarowayag-
isi, esida kawayayagisi yaroto ade erida kawaya-yagisi suroto, ki mibai wi naigida mena
kataiwagi wetawetara.
19 Ena, e wi nota kwarikwarisiniyau ki nau nuwaneya wi naigida mena wainapumuri
manako Mamanuga God e eya iyai e rabineya posiwena uburau ki iyai wi rabinagau mete
posiyagisi siwagapoto. E notai nu bamanugu ki mibai nu nubo notanuga bo katainuga
pokaiya kataigamana ki yawatai mo pa mena.
20 E kasiyarai nu rabinanugu tondau ki ka kawaya daganani esida. Nu nubo notanuga
pokaiya badidi notapemei bo gwede nene gurigurigemei ki notai kuduba ka maraitau
erida ko e notapiyau bo kwaewagau ki kuduba ka kawaya daganani esida.
21 'O Mamanuga, kau tanigi ka bagi kawaya. Keriso Iyesu pokaiya ka nu kau sumanimei
ragidai kau sigi esida mena tepapomu mara mara. Ki mibai.'

4

Mamanuga God e eya Keyai nu rabinanugu tondau

1 Nau Kaiwawonuga e upi kwaesugekeya ki pokere iyapana nau wadisinimupu
diburasinimupu. Ko nau karako ragiragi kawaya wi nidiyakani, wainapumuri; Ma-
manuga God wi winenibu makeya badidi maba idiwana wagubu ki wi karako makeya
makeya inako supasupai mena idiwoi.
2 Eba yabara kawakawaraiwogoi ko kwarisiwagi moyamoyakai idiwoi manako nota
kwarikwarisi ki notai pokaiya wi kowaguma mete wiwira-tamiyoi. Ade wi rabinaga eba
urono, diriwa diriwa eba kwaiwogoi.
3 Mama-nuga God e eya Keyai wi rabinagau tondau ki kasiyarai pokaiya ka wi eyaka-
menaigubu ki pokere wi tomoga ki wi karako eba kamadumuri ko e nuwabagi pokaiya wi
tenibu dobonibu ki wi naigida mena wadumuri doko idiwoi.
4-5 Keriso e naureya ka nu eyakamenaigibi ewapuru eyaka mena idiwei. Mamanuga God
e eya Keyai nu negebu ki mete eyaka mena. Ade ki maba, Mamanuga God wi winenibu
da e puyo ewa negeyana wadamana wagubu, puyo ki yonai ka mete eyaka mena. Nu
Kaiwawonuga ka eyaka mena, nu sumanuga ka eyaka mena, nu siruwa-nuga ka eyaka
mena,
6 ade Mamanuga God e eya ka mete eyaka mena. Nu iyapana kuduba nu Mamanuga
eyaka mena ka eyo. E ka nu kuduba kawai-nuga, e ka nu kuduba rabinanugu tondau, ade
e ka nu kuduba nu rabina-nugu upiwagau were nu e upi ebo ebo kwaigemei idiwei.
7 Keriso e ebo nuwaiya wainapupu da baganai ki mena e makeya makeya kwaewena
puyo nu eyaka eyaka negebu.
8 Mamanuga God e ororeya mena wagubu ki mu oka tamupu, tagubu ke;
'E iyarau yapu kayawena ki makeya ka e iyaraiyoma raurutapu ade tetapu diburatapu ki
mete waratapu kayatagubu.
E iyapana puyo ebo ebo mete negebu.'
Mu oka inako tamupu.
9 Ko wi waina-pumuri; 'E iyarau yapu kayawena' oka wagubu ki mibai ka badidi? Ki
mibai ka yau kena; E yabiri kunuma were kawapu yewe tondawa ko e eba yewe waira
kawareya mena tondawa ko e waira rabineya mete supu.
10 Kunumau Kawapu Apunai e mena ka ade kipu ubupu yapu kunuma raurupupu
kawareya esida yapu. E kwaewena ki mibai ka e nuwaiya wairau ade kunumau kuduba e
tanai miniyana siwa ki nana.
11 Kawapu ade yapu apunai ki e ka 'puyo ebo ebo' nu mete negeyau. Nu dai ka e 'tononibu
ragidai' nidibu, dai ka e 'bonanai wainapamana iwagamana ragidai' nidibu, dai ka e
'iyapana e yonai bagi kawaya eba kataimugu ragidai iya waunai ki yonai mu tademana
ki nana' nidibu, dai ka 'e eya iyapanaiyoma kwayubatamana ki nana' nidibu, ade dai ka e
'iyapanaiyoma tademana kabukabuwa ki nana' nidibu.
12 Keriso e puyo ebo ebo inako nu negebu ki mibai ka e nuwaiya Mamanuga God e
iyapanai-yoma kuduba e naureya idiwei nu nidiyana teyateyama da nu e upi naigida
mena kwaigamana ade nu sumanuga kawayawagana ade ragiragiwagana ki nana. E
nuwaiya inako wainapupu ki pokere e nu waitanuga nene puyo ebo ebo ki negebu.

13 E puyonuga negebu ki pokaiya nu upigomu yamomu ki ka nu sumanuga pokaiya
ka nu nuwanuga notanuga eyakamenayagisi ade Mamanuga God e eya Gubagai ki e nu
naigida mena kataipamu wetawetara. Nu inako kwaigomu ki ka nu sumanuga irawayagisi
manako Keriso e eya iyai nu rabinanugu posiyagisi siwagapoto.
14 Nu inako idiwomu ki ka eba nu munu rasi mu rabinamaga tatatawai ki mu maba
idiwomu da nusuru bo egi towawa bauwagau giniyau pasuniyau ki maba nu inako igida
yauda iwomu. Pa mena. Nu munu rasi maba idiwomu ki ka iyapana mu kabuwamaga
ebo ebo mu mubo notamaga pokaiya kwae-tagamu ki tepomoto weki gwaiya baitagisi nu
kerapunugu yadini negemoto kekera manako waranimoto yawata kwaiya kaigamu. Ko
nu inako eba idiwomu.
15-16 Nu nota kwarikwarisi ki notai pokaiya yona mibai mena kabuwa kasiwaraigomu
idiwomu. Nu inako idiwomu ki ka nu rabinanuga pakara-yagisi manako nu yabiyabir-
inuga apunai Keriso e iyai badidi maba tondau ki maba nu mete inako nu nuwanuga
notanuga ade nu iyanuga mete kina ki e maba wenapoto idiwomu yamomu. Nu ka Keriso
e idai yo e kerarai yo e midi kwakwarepui kuduba inako, ko e eya ka debai. E kasiyarai
pokaiya ka nu eyaka eyaka e naureya idiwei. E nu tenibu dibinibu upi ebo ebo nu negebu
da nu nota kwarikwarisi ki notai pokaiya upi ki yodomu makeya makeya kwaigomu ki
ka nu nuwanuga notanuga eyaka-menayagisi manako nu irawaigamu ragiragi kawaya
ubumomu.

Keriso iya waunai negebu

17 Ki pokere, nu Kaiwawonuga e si pokaiya ka nau karako ragiragi kawaya wi ni-
diyakani teyateyama yau kena; Naiya ka wi iyapana kwaiyanai mu notamaga kororai
ade Mamanuga God eba kataimupu ragidai ki mu maba wi mete inako notapamawa
kwaigamawa. Ko nota ki wi karako kamadumuri.
18 Iyapana ki mu notamaga ka sisi-pupupu, mu rabinamaga ka ragiragi kawaya ade
mu wenagumaga ka mu muga bodamupu da mu babatagamu gwede mo eba kataitaga-
mana waina-piyamu ki pokere Mamanuga God iya waunai nu negeyau ki tanai mu eba
empiyamu.
19 Kataina, mu naiya paere-mupu bigi kwaetagubu ki ka bani mu midimama mete wadi-
tapu. Ko karako mu bigi kwaetagamu ki midimamai mu eba waditamiyau. Mu midimama
berai ebo ebo kwaetagamu ade mu kwakware-pumaga tainitamiyau ki poisiyasiyai mu
mete wainapiyamu kawareya kawareya kwaetagamu.
20-21 Nau kataineya da wi Keriso wauneya sumamupu ki ka wi inako eba idiwana ki nana
iyapana wi nidimupu. Iyesu e ka mibai ade wi ka e ewakuma-piyamu ragidai ki pokere mu
e yonai mibai ki mena wi kabuwanimpu.
22 Ki pokere, nau karako wi nidiyani wainapumuri; Wi iyaga oragai naiya umanibu
dokodoko ki ka berokoi ki pokere wi giriniyawa pasuniyawa wi kerapugau wadawa ade
taininiyawa da wi yawata kwaiya kaigamawa. Ko iya oragai ki wi karako kamadumuri.
Wi midiga tatamai oragai rikapiyamu ki maba wi iya ki deni mena rikapumuri.
23 Wi nuwaga notaga oragai ki kuduba wi deni mena wirapumuri da waunai wenayagisi,
24 manako wi midiga tatamai waunai umamu ki maba wi iyaga waunai ki umamuri. Ko
wi nuwaga notaga waunai ki ka Mamanuga God e eya nuwai notai ki maba wi negebu ki
pokere e nuwai notai ki pokaiya ka wi Mamanuga God e yabuiya mibai supasupai bagi
kawaya e nene mena idiwoi.
25 Ki pokere, karako yona bera kuduba ki kamadumuri. Nu Keriso e naureya ewapuru
eyaka mena dibimipi idiwei ki pokere wi yona mibai mena kabuwa kasiwaraiwogoi
idiwoi.
26 Wi nuwaga pupuyogono ki ka wi kwarisiwagi kwaenda wi nuwapupuga ki taininiyoto
da wi paerepumuri bigi kwaiwagi. Ade eba gagaya rowarowa kawaya idiwoi da madega
kaniyoto suroto.
27 Berokoi Apunai Seitani e gudui eba kwaipumuri bo wata kwe-muri.
28 Wi gwedewau naiya kuwa kwaigamawa ki wi karako kuwa kamadumuri manako wi
wibo idagere upiwogoi da mibai matarayogono ki wi tepiyoi iyapana bani pa mena ragidai
mete waitatamiyoi.
29 Eba wi kowaguma mu rabinamaga berokowagana ki yonai iwogoi ko maramara wi
kowaguma togitamana ki yonai mena iwogoi. Wi inako kwaiwogoi ki ka mu rabinamaga
bagiyagisi kasiyara wainapomoto.
30 Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya wi rabinagau tapu tondau ki wi nuwaboya
eba kwemuri mibai ka e Keyai ki pokaiya ka Mamanuga God wi tonabanibu e eya nene
nakanibu. E Keyai wi rabinagau tondau ki pokaiya ka wi kataigubu wetawetara da

Mamanuga God wi teniyana gwede umanibu dokodoko ki kuduba rikapana ki marai ewa bai-yagisi.
31 Gagaya bo nuwapupu bo bonana ragiragi bo kira kasiwara bo nuwagayagaya yonai
bo ade wi kowa-guma keitamiyamu idiwu, bera kudubi kwaki inako ki wi kamadumuri.
32 Ko wi deni deni kwayuba kasiwaraiwogoi ade wi kowaguma mete wiwiratamiyoi.
Mu paere wi bamagau kwaetagubu ki wi deni mena berokoi ki wi notagau surupumuri.
Mamanuga God e Keriso pokaiya wi bigiga deni mena surupupu ki maba wi mete kina
inako kwaiwagi.

5

Sisipu yo Tanai ki yonai

1 Wi ka Mamanuga God e munuiyoma. E nuwaiya po wiyo, ki pokere e badidi maba
tondau ki maba wi mete inako makeya makeya kwaiwogoi idiwoi.
2 Keriso nu nota kwarikwarisinibu e eya iyai nu nene tapu ko ki maba ka wi mete kina
wi kowaguma inako waitatamiyoi, nota kwarikwarisitamiyoi idiwoi. Iyapana Mamanuga
God e yabuiya puyo papa pasumu aurai bagi kawaya e bameya yarau ki maba ka Keriso e
eya iyai nu nene puyo inako tapu powena.
3 Wi ka Mamanuga God e iyapanai-yoma ki pokere iyapana taku maba asusu
yabayababa igida yauda kwaetagamu ade didiwa ukwapamu iwu ki mu maba wi inako
eba kwaiwogoi. Wi midimama berai eba kwaiwogoi ade eba kapoiwogoi wi kowaguma
mu gwedegwedemaga mete eba taisi teyateyamaiwogoi. Wi paere marai munta mo inako
mete eba kwaiwagi mibai ka Mamanuga God e eya iyapanaiyoma e nene idiwu ragidai
inako kwaetogomono ki ka eba supasupai.
4 Wi ka Mamanuga God e iyapanai-yoma ki pokere midimama yonai ki wi eba iwogoi
ade bainama yo kira berokoberoko ki yonai wi mete eba iwogoi ko Mamanuga God e si
mena esida tepapiyoi ade e paraupiyoi idiwoi.
5 Nau yona mibai wi nidiyani wainapu-muri; Iyapana nima taku maba asusu igida yauda
kwaeyogono umono bo midimama berai kwaeyogono bo ade kapoiyogono e kowaiyoma
mu gwede-gwedemaga taisi teyateyamayogono ki ka Mamanuga God ade Keriso mu
garimaga rabineya e eba kaniyoto. Ade yona yau mete wainapumuri; Iyapana nima
kapoiyogono e kowaiyoma mu gwedegwedemaga taisiteyateyama-yogono ki e notai ka
iyapana daisusu bo momorapa ade dai mete kina inako bamamugu buburitagamu ki mu
nota-maga maba.
6 Wi naigida mena idiwoi kwaenda iyapana yona mibai pa mena tagamu ragidai
baitagisi wi beranimoto wi kerapugau yadini. Mamanuga God e umunui kwenupiyamu
ragidai badidi tagamu kwaetagamu ki pokaiya ka Mamanuga God e nuwai mu bamamugu
maramara pupuwagau tondau.
7 Iyapana inako kwaetagamu ragidai ki mu diriwamaga wi eba kwaiwogoi,
8 mibai ka wi mete kina naiya sisipu inako idiwa ko karako ka wi nu Kaiwawonuga e
eya iyapanaiyoma mibai. Wi ka e tanai rabineya idiwu ki pokere iyapana e taneya idiwu
ragidai badidi kwaetagamu ki maba wi mete inako mena kwaiwogoi idiwoi.
9 Wainapumuri; Mamanuga God e tanai ki pokaiya ka iya bagi, iya supasupai, ade gwede
mibai kuduba wenayagisi.
10 Ki pokere, Mamanuga God e nuwaiya badidi wainapiyau ki mena nu kwaenepamu
makeya makeya kwaigomu da e nu pokanugere mamamayagisi.
11 Iyapana sisipu idiwu gwede mibai pa mena kwaetagamu ragidai badidi kwaetagamu
ki diriwai wi eba kwaiwogoi ko mu kwaetagamu ki wi matarapumuri tepumuri taneya
nakapumuri.
12 Mu bigi weki gwaiya kwaetagamu ki sisiyai nu matarau iwagamana ki ka midimama
kawaya.
13-14 Ko gwedegwede kuduba taneya baiyagisi ki ka berokoi bo bagi ki mibai matarayag-
isi. Ade gwedegwede kuduba taneya inako matarayagisi ki pokaiya ka tanai kawayayagisi
miniyoto siwa. Ki pokere, Mamanuga God e okai mosi wagubu ke;

‘Oro wadamu ragidai, wi yabuiwagi kimuri ubumuri. Popoi maba eba ukwopoi ko kimuri
ubumuri da Keriso e tanai wi kawarigau miniyoto siwa.’

15 E inako wagubu ki pokere wi badidi maba idiwu ki wi naigida mena wainapiyoi.
Notababa ragidai ki mu maba wi eba idiwoi ko iyapana notanotai ki mu maba idiwoi.
16 Mara karako ka iyapana ropani kawaya bigi ebo ebo kwaetagamu ki pokere wi mu
pauna-mugu bagi mena kwaiwagamana marai yau wi eba paerepumuri.

17 Iyapana notababa kwaetagamu ragidai ki mu maba wi eba kwaiwogoi ko nu Kai-
wawonuga e nuwaiya wi badidi kwaiwagamana wainapiyau ki mena wi kwaenepiyoi
makeya makeya kwaiwogoi.
18 Awana 'waeni' kawaya daganani eba kubamuri kwaenda wi midiga giripoto yabaraga
babayagisi. Ko wi guduga kwaipumuri da Mamanuga God e eya Keyai tonopoto wi
rabinagau posiyagisi siwagapoto ki ka bagi kawaya.
19 Wi nuwaga notaga eyaka mena nu Kaiwawonuga e si umayo pokaiya tepapiyoi
manako guriguri ki umayoi bo nu keyainuga togipana ki umayoi bo Mamanuga God e
umayoi ki mu naiya mena e okai rabineya oka-mupu, umayo ki mibai pokaiya ka wi deni
deni kabuwa kasiwaraiwogoi idiwoi.
20 Gwede mo bagi bo eba bagi wenayagisi ki ka eba gwedei mete kina. Wi maramara nu
Kaiwawonuga Iyesu Keriso e si pokaiya Mamanuga God paraupiyoi idiwoi.

Mibai anikai mu yonamaga

21 Wi wibo bagiga nene mena eba wainapiyoi ko kwarisiwagi wi kowaguma wi-
wiratamiyoi mu bagimaga nene mete kwaiwogoi. Ade mu wi nene inako mete kwae-
togomono. Wi deni deni inako kwayuba kasiwaraiwogoi idiwoi ki ka wi Keriso mete
wiwirapiyamu.
22 Ridi, kau nima kau nobomogi mete kina ki kau yona yau naigida mena wainapi; Kau
Keriso wiwirapiyei ki maba kau kwarisinuwagi kau nobomogi e kobaiya tondowa mete
wiwirapiyowa.
23 Keriso e ka nu Iya Negeyana Apunai. E ka debai ko nu e sumapemei ragidai nu kuduba
ka e midi kwakwarepui. Keriso e ka debai ki maba ka ridi e debai ka e nobomoi.
24 Ki pokere, nu Keriso sumapemei ragidai e wiwirapemei ade e kobaiya idiwei ki maba
ka ridi wi mete kwarisiwagi wi nobomoguma maramara wiwiratamiyoi mu kobamugu
idiwoi.
25 Apunu, kau nima kau wainagi mete kina ki kau yona suwagakani yau wainapi; Keriso
ubupu e sumapemei ragidai nu nene kawaya daganani nota kwarikwarisinibu e eya iyai
nu nene tapu ki maba wi wainaguma mete inako nota kwarikwarisitamiyoi idiwoi.
26 Nu rabinanugu tanai bagi posiwagana ki nana ka Keriso nu nene powena e eya iyai
nu nene tapu. Nu awanau siruwaigibi ade e yonai wagubu mete kina ki pokaiya ka e nu
paerenuga ki bigi kuduba surupupu.
27 E kwaewena ki mibai ka e nuwaiya e sumapemei ragidai nu rabinanuga bigi pa mena,
bidara pa mena, giwi bo gayai pa mena, momomoi tanai bagi kawaya ki mena e yabareya
ubumana ki nana.
28-30 Ki pokere, apunu, wi wiga midiga kwayuba-piyamu ki maba ka wi ridiguma inako
mete kwayubatamiyoi ade nota kwari-kwarisitamiyoi. Nu ka Keriso e midi kwakwarepui
ki pokere e nu kwayuba-niyau ade nota kwarikwarisiniyau. Ki maba, iyapana nima e
eya midi kwa-kwarepui kwayubapiyau ki ka e eya midi kwakwarepui ki e eba tagarara-
piyau ko e bani yo awana kweyau togipiyau. Ko ki maba ka wi ridiguma inako mete
kwayubatamiyoi ade nota kwarikwarisitamiyoi idiwoi.
31 Mama-nuga God e okai wagubu ke; 'Ki pokere, yaraga mosi ridi uworoto ki ka e
eya inai mamai kamaditamini manako ridi ki mete dibipomoto ewapuru eyaka mena
idiwono. Naiya ka mu mubo mubo idiwa, ko karako ka mu dibimupu ewapuru eyaka
mena idiwono.'
32-33 Yona ki daikere ka waigugu ko daikere ka matarau. Yona matarau wi nene ki
mibai ka yau kena; Apunu, kau kiya midigi kwakwarepugi kwayubapiyei ki maba kau
wainagi mete inako kwayubapiyowa wi rabinaga eyaka mena idiwoi. Ade ridi, kau nima
kau nobomogi mete kina ki kau e naigida mena wiwirapiyowa ade e mete wi nuwaga
notaga ewapuru eyaka mena idiwoi. Yona ki daikere ka waigugu ko ki mibai ka nau yau
wainapakani; Nu Keriso sumapemei e mete rabinanuga eyakamenaigibi ki pokere e ka nu
nene ade nu ka e nene.

6

Munu rasi ade ina mama mu yonamaga

1 Munu rasi, wi inaguma mamaguma wiwiratamiyoi ade mu tagamu ki mu umunumaga
wadoi makeya makeya kwaiwogoi. Nu Kaiwawonuga nuwaiya ka wi inako kwaiwaga-
mana ki nana wagubu.
2 Mamanuga God e gorai tapu, wagubu ke; 'Wi inaguma mamaguma naigida mena
wiwiratamiyoi.' E gorai tapu ka ropani kawaya ko gora eyaka mena yau ka e yabiri
gwaiyaba mete wagubu.

3 E gwaiyabawena wagubu ke; ‘Wi inaguma mamaguma inako wiwira-tamiyoi ki ka wi
waira yau kawareya wi iyaga rowarowa kawaya idiwoi.’
4 Ina mama, wi munuguma eba bonana ragiragitamiyoi kwaenda mu rabinamaga
berokoyagisi gagayatagisi. Ko Mamanuga God e yonai pokaiya mu naigida mena
kabuwatamiyoi wade supasupatamiyoi.

Kawakawai ragidai ade bigabiga ragidai mu yonamaga

5 Bigabiga ragidai, nau wi yonaga yau suwagani wainapumuri; Wi kawakawaiguma
yewe wairau ki mu wi naigida mena wiwiratamiyoi ade mu umunumaga wadoi. Wi Keriso
e umunui wadamu e upi kwaiwagamu ki maba ka wi nuwaga notaga eyaka mena mu
umunumaga wadoi ade mu upimaga kwaiwogoi.
6 Wi kawakawaiguma wi eminimana wi werega tagamana ki nana eba notapiyoi were
upiwogoi. Ko wi ka ade Keriso e bigabigaiyoma mibai ki pokere wi Mamanuga God e
nuwaiya badidi wainapiyau ki wi nuwaga notaga eyaka mena notapiyamu kwaiwagamu
ki maba ka wi kawakawaiguma mu upimaga inako mete kwaiwogoi.
7 Ki pokere wi kawakawaiguma mu bigabigamaga kwaiwogoi ki ka wi mibi mamamai
upiwogoi ko eba notapiyoi da wi iyapana mu nene mena upiwagamu ko wi upiga ki kena
ki wi nu Kaiwawo-nuga e nene mete kwaiwagamu.
8 Wi yona yau naigida mena wainapumuri; Mamanuga God e yabuiya ka bigabiga
ragidai ade pakasi ragidai ki mu kuduba ka eyaka mena. Iyapana nima upi bagi kawaya
inako kwaeyogono ki ka aita ewa Mamanuga God denai puyo bagi kawaya e kweyoto.
9 Kawakawai ragidai, nau wi nene suwagani wainapumuri; Wi bigabiga-guma ragidai
wi bamagau badidi kwaetagamana ki nana suwagubuwani ki maba ka wi mu bamamugu
inako mete kwaiwogoi. Mu wi umunuga wadamana ki nana kudu tagemana yonai mu eba
tadeyoi mibai ka wi wiga ade wi bigabigaguma ragidai mete kina ki wi Kaiwawoga eyaka
mena ka kunumau tondau. Mamanuga God e yabuiya ka iyapana kawakawai ade iyapana
maimerei nu kiyabunuga ka eyaka mena. Aita ewa ka nu e yabareya ubumamu manako
e idai gurai nu kuduba naurinugu ugwadiniyoto ragiragi.

Nu ragiragi kawaya ubumana ki nana ki gwedegwedei

10 Nau yona siyarai yau mete suwa-gani wainapumuri; Wi karako Keriso e naureya
idiwu ki pokere wi rabinaga gudui kwaipumuri da nu Kaiwawonuga e kasiyarai negeni
ki pokaiya ka wi ragiragi kawaya ubumoi.
11 Berokoi Apunai Seitani e ka bera berokoi ebo ebo weki gwaiya nu bamanugu
kwaewagana notapiyau. Ko nu e raurupamana ki nana ka Mamanuga God nu bidara eba
wadamana ki kepatai ade yawira boda-pamana ki tatamai mete kina nu negebu. Ki pokere
yawira gwedegwedei ki kuduba tepumuri wi midiga tatamai maba umamuri manako
kasiyarai kawaya ubumoi.
12 Nu ka eba matarau iyapana kaina mete kandeigemei ko nu ka keyai berokoi ebo ebo
eba emitame-mei yo kunuma kawakawai yo kunuma kaiwawoi yo ade kunuma kasiyarai
ki mu mete inako kandeigemei. Mara karako ka mu maramaga ki pokere mu waira
yau kawareya kawakawayatagamu sisipu gwaiya nu yawiyawiraniyamu giriniyamu
pasuniyamu.
13 Ki pokere Mamanuga God wi bidara eba wada-mana tatamai negebu ki kuduba
wi tepumuri wi naurigau umamuri manako kasiyarai kawaya ubumoi. Yawira marai
ki wi bamagau baiyagisi ki ka wi kudu tagagere eba riyaiwogoi ko wi berokoi ki mete
kandeiwogoi da yawira ki kewo-yagisi ki ka wi eba kekeraiwagi ko wi watagau ragiragi
kawaya ubumoi.
14 Wi nuwaga notaga gwede mibai ki mena notapiyoi matarau kwaiwogoi manako
piyara ragidai mu naurimugu maira umamu ki maba wi nota mibai ki maira maba
wadumuri wi naurigau umamuri dokodoko. Ade piyara ragidai mu nodamaga tatamai
ragiragi kawaya umamu ki maba ka wi Mamanuga God e yabuiya supasupai kwaigamana
ki notai tepumuri wi nodaga tatamai maba umamuri manako yabarayabara ragiragi
kawaya ubumoi.
15 Ade piyara ragidai mu kerapumaga tatamai umamu ki maba ka wi Mamanuga God
e nuwabagi negebu ki yonai bagi kawaya iyapana tademana ki nana okukunaigubu ki
tepumuri wi kerapuga tatamai maba umamuri.
16 Wi bidara eba wadamana tatamai yau kuduba umamuri kewo-yagisi ki kawareya ka
wi piyara ragidai mu kepatamaga tepiyamu iwu ki maba wi sumaga kepata maba inako
mete wadoi iwoi. Keyai berokoi mu kawai-maga e tai uwareya mata beuwagau ki pokaiya
e wi ugwadiniyana kwaewagau ko wi sumaga pokaiya ka wi e tai ki bodapumuri manako
e kasiyarai kewo-yagisi.

17 Ade piyara ragidai mu deba-maga tatamai ragiragi kawaya umamu ki maba Ma-
manuga God e iya waunai negebu ki deba tatamai maba wadumuri wi debagau umamuri.
Ade Mamanuga God e yonai wi negebu ki wi e eya Keyai ki kasiyarai pokaiya kereba maba
wadumuri ubumoi.
18 Wi yau kuduba kwaiwogoi ki ka wi guriguri mena pokaiya inako kwaiwogoi. Wi
bani iwoi upiwogoi bo ukwopoi ki ka wi Mama-nuga God e Keyai badidi kabuwaniyau ki
makeya makeya mena e bameya guriguriwogoi ade genepiyoi. Yabu yabu ukwopoi ade
Mamanuga God e iyapana-iyoma kuduba mu nene mete guri-guriwogoi, ko wi midiga eba
togayagisi.
19 Ade nau Poru, wi nau nene mete guriguriwogoi da iyapana nau dima-sugana watai
tegeni ki ka nau yabara-yabara uburoni Mamanuga God e yonai wekewekei kabuwasinibu
ki makeya makeya mena mataraponi.
20 Mama-nuga God nau winesinibu da nau e yonai bagi kawaya ki matarapana ki
nana sidibu. Nau e yonai ki suwegekeya umekeya ki pokere iyapana nau wadisin-
imupu diburasinimupu. Ko wi nau nene guriguriwogoi da nau badidi suwagana ki nau
yabarayabara ragiragi kawaya uburoni suwogoni.

Parau siyarai

21 Nu Kaiwawonuga e upi ragiragi kawaya kwaewagau apunai nu nuwa-nugu po apunai
Taikikasi wi bamagau ika baiyagisi ki ka nau badidi maba tondakani ki yonai kuduba e wi
nidiyoto,
22 manako nu yewe badidi maba upigemeya ki sisiyai e wi mete kabuwaniyoto toginiyoto
kasiyara negeni.
23 Baganai, Mamanuga God ade nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso mete kina mu karako
wi nuwabagi negeni ade suma negeni da wi suma rabineya deni deni nota kwarikwarisi
kasiwaraiwogoi idiwoi.
24 Wi gwedewau wi nuwaga notaga eyaka mena ragiragi kawaya nu Kaiwawonuga Iyesu
Keriso maramara nota kwarikwarisipiyamu idiwu ragidai ki wi bamagau ka nau parau
siyarai yau suwagakani; Mamanuga God e wi deni mena wadiniyoto bagi.
Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

PIRIPAI
Apunu Poru natere Piripai ragidai mu okamaga tapu

Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Oka yau ka apunu Poru dibura rabineya tondawa ki makeya e okapupu (*1:13-14*). Natere Piripai ka natere kawaya mosi tawana Makedoniya rabineya. Apunu Poru ka naiya Mamanuga God e yonai ika dimawagawa umawa manako iyapana dai Iyesu sumamupu. Ko ewa ka iyapana dai ki ika bautagubu Iyesu sumapamawa ragidai ki mu notamaga wiramupu ki sisiyai Poru wainapupu ki pokere e oka yau okapupu.

Iyesu sumapamawa ragidai natere Piripai rabineya mu ka maramara apunu Poru puyopamawa. Oka yau pokaiya ka e mu parautapu. Mu iya waunai wadumupu ki ka eba mu gora wiwirapamawa ki pokaiya mu iya ki wadumupu ko mu Iyesu sumamupu ki mena pokaiya ka Mamanuga God mu iya waunai puyo deni mena tagebu.

Iyesu sumapamawa ragidai mibi mamamai idiwana ade giruru kobaiya tetetagamana ragiragi kawaya sumatagamana ki nana ki yonai ka apunu Poru oka yau rabineya mu tadebu teyateyama.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-11*
Apunu Poru bameya badidi wenawena *1:12-26*
Iya Keriso pokaiya *1:27-2:18*
Simosi yo Epaporoditasi mu yonamaga *2:19-30*
Bera ragidai mu diriwamaga eba kwaigamu *3:1–4:9*
Apunu Poru ade natere Piripai ragidai *4:10-20*
Parau siyarai *4:21-23*

1 Kaiwa kaiwa Mamanuga God e eya iyapanaiyoma kuduba natere Piripai rabineya
idiwu, wi yabiyabiri-guma ade wi waitaguma ragidai mete kina. Wi ka Keriso Iyesu e
naureya idiwu manako nau Poru ade nau waretani Simosi mete kina, Keriso Iyesu e ebo
bigabigaiyoma, nu karako oka yau wi nene tonopemei.
2 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni
mena wi wadinibu bagi. Ko e ade nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso mete kina karako
ewapuru mena wi yabuga yadini papomoto da mu wi nene kwaetagubu ki mibai wi
naigida mena kataiwagi wetawetara ade nuwabagi rabineya idiwoi.
3 Nau wi wainaniyakani ki ka nau wi nene Mamanuga God paraupakani,
4 ade maramara mibi mamamai wi kuduba nene gurigurisugakani.
5 Nau naiya wi bamagau bausugubuwani tondekeya yabedekeya da karako Mamanuga
God e yonai bagi kawaya dimasugekeya umekeya ki ka wi nau waitasinimawa ade nau
togisinimawa.
6 Ki pokere nau kataineya da Mamanuga God e naiya wi notaga wirapupu wi rabinagau
upi bagi kawaya birikapupu ki upi e eba kamadini ko e inako mena kwaeyogono yarono
da Iyesu Keriso ade wirayagisi baiyagisi makeya.
7 Nau nuwaneya po wiyo. Nau wi nene inako wainapakani ki ka supasupai bagi kawaya
mibai ka nau yo wi nu rabinanuga ka eyaka mena. Mamanuga God bagi kawaya nau nene
kwaewena upi yau tegebu. Nau dibura rabineya tondakani bo nau pa umakani wadakani
Keriso e yonai bagi kawaya dimasuga-kani iyapana yabaramugu mibipakani e taububarai
suwagakani ki ka wi nau waitasiniyamu. Wi karako nau mete togisiniyamu ki pokere nau
kawaya daganani wi notaniyakani.
8 Mamanuga God e yabuiya ka nau yona mibai yau suwagakani; Keriso Iyesu wi
nene kawaya daganani notapiyau ki maba ka nau wi mete inako notaniyakani ade wi
eminiyana ki nana mete wainapakani.
9 Nau wi nene Mamanuga God bameya gurigurisugakani da nota kwarikwarisi ki notai
wi rabinagau kawayayogono yarono manako ki pokaiya ka wi katai mibai ki kataiwagi da
wi nota supasupai mena pokaiya upiwogoi idiwoi.
10 Wi inako kwaiwogoi ki ka wi yawata bani ka supasupai ade bani ka eba supasupai ki
wi kataiwagi manako Keriso e marai baiyagisi ki ka wi rabinagau paere pa mena ki pokere
wi e yabareya yabarayabara ubumuri, ko nima mo eba baiyagisi wi nidiyoto siyasiya.
11 Wi inako idiwoi manako Iyesu Keriso pokaiya wi mibiga bagi kawaya wi rabinagau
kiroto ki ka iyapana wi iyaga ki empomoto manako ki pokaiya ka mu Mamanuga God
paraupomono e si esida mena tepa-pomono.

Nu Iyesu nene idiwomu

12 Kowaniyoma, nau nuwaneya wi yona yau naigida mena kataiwagi; Iyapana nau
wadisinimupu diburasini-mupu ki ka eba gwedei mete kina mibai ka Mamanuga God e
yonai bagi kawaya ki mu eba bodamupu ko e yonai ki karako kawayawagau yarau.
13 Nau bamaneya badidi wenawena ki pokaiya ka tawana yau mu kawaimaga e tawai
kwayubapiyamu ragidai ade iyapana yewe mete idiwu ki mu kuduba karako kataitagubu
da nau Keriso e bigabigai kwaesugekeya ki pokere nau dibura rabineya tondakani.
14 Ade wi yona yau mete wainapumuri; Nau dibura rabineya tondakani ki pokaiya ka
nu kowanuguma dai karako ubumu nu Kaiwawonuga e yonai yabarayabara tagamu. Mu
naiya kudu wainapamawa ko karako ka mu kudu eba waina-piyamu ko mu Mamanuga
God e yonai kasiyarai kawaya tagamu iwu.
15 Mibai, iyapana dai Keriso e dimai tagamu ki ka mu nau bamaneya gunara-tagamu
ade nau kausinimana mu muga kawakawayatagamana ki nana waina-piyamu. Ko mu dai
e yonai tagamu ki mu nuwamugu supasupai mena kwaiwagamana wainapiyamu,
16 ade mu nau mete nota kwarikwarisiniyamu. Mu kataimugu da nau Mamanuga God e
yonai bagi kawaya ki taububarai suwegekeya ki pokere yewe tondakani.
17 Ko gunaratagamu ragidai ki mu notamaga ka eba eyaka mena. Mu muga simaga
kawayawagana ki nana ka mu Keriso e dimai tagamu. Mu nuwamugu nau bitani yewe
dibura rabineya ki kawayawagana mete wainapiyamu.
18 Ko ki ka eba gwedei mete kina. Mu Keriso e dimai mu notamaga eyaka mena tagamu
bo mu notamaga apeya tagamu ki ka baganai. Keriso e yonai mu pokamugere kawayawa-
gau yarau ki pokere nau mibi mamamai tondakani. Ena, nau mamamasugakani,
19 mibai ka nau kataineya da wi guriguriga pokaiya ka Iyesu Keriso e eya Keyai ki
kasiyarai nau waitasiniyoto manako bita karako kawarapakani ki rikayagisi.
20 Nau Keriso upi tegebu ki kamadani ki ka aita ewa nau midimama wadisiniyoto. Ki
pokere nau nuwani notani kawaya ka yau kena; Nau eba nuwaneya upi ki paunau kaupani
ko nau nuwaneya maramara yabarayabara uburani upi ki yadani yarani. Nau dibura
rabineya tondoni bo matarau bausugani bo nau iyaiya tondoni bo posugani ki ka eba
gwedei mete kina. Nau notani yau mena wainapakani; Nau nuwaneya Keriso e si nau
pokanere kawayayagisi.
21 Iya ka gwede? Nau iyani ka Keriso. Nau posugani ki ka bita karako wadakani ki
kuduba kewoyagisi manako nau puyoni nau nawanani tondau ki nau yadani.
22 Ko nau yewe wairau tondoni ki ka nau upi bagi kawaya yau kwaesugoni ki pokere nau
upi bani ki winepani? Nau wi kamadiniyani Keriso e bameya kayasugani bo nau yewe wi
mete idiwomu?
23 Ki nau eba kataineya ko nau paunau uburakani nota apeya wadakani. Nau idanugu
tenene ki deneya kayasugani bo garu deneya kayasugani? Nau naubo nene mena
wainaponi ki ka nau waira yau kamadani Keriso bameya kayasugani ki ka bagi kawaya
esida.
24 Ko nau yewe tondoni wi waitaniyoni ki ka gwede kawaya mosi wi iyaga nene,
25 ki pokere nau karako kataisugubuwani wetawetara da nau wi eba kamadiniyani. Wi
suma sumaiwagamu ko wi sumaga ragiragiwagana da wi mibi mamamai idiwana ki nana
ka nau wi mete ewapuru yewe wairau idiwana wainapakani.
26 Nau wi bamagau ika bausugani ade empepeigamu ki ka wi mamamaga Keriso Iyesu
bameya nau pokanere kawayayagisi siwagapoto.
27 Nau wi nidiyakani teyateyama yau kena; Keriso e yonai bagi kawaya wi badidi maba
idiwana kabuwanibu ki wi inako mena kwaiwogoi idiwoi. Nu ewa ade empepeigamu bo
pa mena ki ka baganai ko nau nuwaneya po ka yau kena; Wi nuwaga notaga ewapuru
eyaka mena ragiragi kawaya Keriso e nene idiwoi ki sisiyai mena nau wainapana waina-
pakani. Nau nuwaneya ka wi nuwaga notaga eyaka mena ragiragi kawaya ubumoi Keriso
e yonai bagi kawaya sumapamana ki taububarai iwogoi, mibai ka iyapana ropani kawaya
karako e yonai ki bodabodapiyamu.
28 Yona bagi bodabodapiyamu ragidai ki mu kudumugu wi eba wainapiyoi nitaisini-
wogoi ko maramara ragiragi kawaya ubumoi. Wi inako kwaiwogoi ki ka Mamanuga God
wi waitaniyau ki kasiyarai iyapana empomoto manako ki pokaiya ka mu kataitagisi da wi
ka aita ewa iya wadumuri ko mu paeremupu ki pokere aita ewa ka mu denai bita yadini.
29 Mamanuga God e wi winenibu ade wi puyoga yau negebu; Wi ka eba pa suma mena
sumapamana ki puyoi wadumupu ko wi Keriso e pokaiya bita makari bananapamana ki
puyoi e wi mete negebu.
30 Iyapana naiya nau bamaneya badidi kwaetaga-mawa Keriso e yonai bodabodapa-
mawa manako nau yona ki taububarai suwegekeya ki wi nau emisinimupu kewowena. Wi
kataigau da nau karako mete kina bita inako bananapakani. Ki pokere wi karako nau mete

ewapuru yabarayabara ubumomu bita ki kawarapomu ade Keriso e yonai ki taububarai iwogomu.

2

Keriso kwarisiwena ki maba nu mete kwarisigamu

1 Wi Keriso e naureya idiwu ki kasiyarai wi wainapiyamu, e wi nota kwarikwarisiniyau
ki wi nuwabagi wainapiyamu, wi Mamanuga God e eya Keyai mete ida wadewadeigubu
ki wi wainapiyamu ade wi deni deni kwayuba kasiwaraiwagamu ade deni deni waita
kasiyaraiwagamu idiwu.
2 Wi inako wainapiyamu idiwu ki pokere nau yonani yau suwagani ki wi mete waina-
pumuri; Wi nuwaga notaga eyaka mena idiwoi, nota eyaka mena notapiyoi ade deni deni
nota kwarikwarisiwogoi idiwoi. Wi inako idiwoi ki ka nau mibi mamamai tondoni.
3-4 Wi wibo eba gwandagiwogoi ade eba kawai gisipiyoi ko wi kwarisiwagi wi kowaguma
mu mete wiwiratamiyoi. Wi wiga bagiga nene mena eba kwaiwogoi ko wi kowaguma
mu bagimaga nene mete kwaiwogoi. Ade eba notapiyoi da wi wiga ka baganai ko ade wi
kowaguma mu ka eba baganai. Wi inako eba notapiyoi.
5 Keriso Iyesu badidi nota-piyawa ki maba wi mete inako mena notapiyoi.
6 E ka Mamanuga God mete eyaka mena ko e Mamanuga God e watai wadana ki nana nisi
eba kandawa.
7 E ebo nuwaiya kwarisiwena, gwede bagibagi kuduba usi kunumau ki e kamadubu
manako kawapu yewe wairau iyapana kaina nu maba wenawena bigabiga upi ki
mena kwaewagawa.
8 E iyapana kaina wenawena ko e ade kwarisiwena e Mamai umunui wadubu manako po
yawateya kayawena umawa da ripa korosi naureya berokoi bananapupu powena.
9 E inako kwaewena ki pokaiya ka Mamanuga God ubupu e iyapupu tepapupu iyarau
yabiri tapu manako e si kasiyarai kawaya ki sibu. E si ki sibu ka kawaya daganani
esida. Gwedegwede kuduba kunumau yo wairau nu sinuga kuduba ka erida.
10 Mamanuga God ubupu e si Iyesu sibu ki pokere e si pokaiya ka gwedegwede kuduba
kunumau yo wairau yo waira kobaiya ki kwarisitagisi mu ramatamaga kawareya ubu-
moto,
11 manako mu umunumaga pokaiya matarau tagisi ke; 'Iyesu Keriso e ka nu Kaiwawonuga
Kawaya.' Mu inako togomono manako ki pokaiya Mamanuga God e si esida mena
tepapomono.

Keriso tanai negebu ki pokaiya upigamu

12 Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo ki pokere nau nidiyani wainapu-muri; Nau
naiya wi mete idiweya ki ka wi maramara nau umununi wadamawa makeya makeya
kwaigamawa ko nau karako wi kamadinibuwani ki ka wi naiya badidi kwaigamawa
ki maba wi karako inako mete naigida mena kwaiwagi. Mamanuga God e iya waunai
wi negebu kewowena ko wi karako kudu yo kasiyara paunau ragiragi kawaya ubumuri
upiwagi da wi iyaga mibai kiroto.
13 Mamanuga God e eya notai bagi kawaya maramara wi rabinagau upiwagau da e
nuwaiya badidi wainapiyau ki mena wi nuwaga notaga eyaka mena pokaiya makeya
makeya kwaiwagamana ki nana.
14 Wi gwede upi wadamu ki ka wi eba ungwerogweroroiwogoi bo midi ragiragiwogoi,
15-16 ko wi mibi mamamai mena upiwogoi. Wi inako upiwogoi ki ka tanai wi rabinagau
miniyoto siwa ki pokere iyapana mosi eba baiyagisi wi nidiyoto siyasiya wi siga berokoi
yagisi. Wi ka Mamanuga God e munuiyoma. Wi paerega ka pa mena. Ko wi iyapana
berokoi bigi kwaetagamu ragidai mu paunamugu idiwu ki pokere wi supa-supai bagi
mena kwaiwagi. Wi iya yonai ki wadumuri doko tageyoi ki ka supama kunumau mu
tanimaga tawana miniyau siwa ki maba ka wi iyaga iyapana sisipu rabineya idiwu ki mu
kawarimugu mete miniyoto siwa. Wi inako idiwoi ki ka aita ewa Keriso e marai baiyagisi ki
ka nau e yabareya uburani wi pokagere mamama-sugani mibai ka nau wi bamagau badidi
kwaesugekeya bo kabuwaniyekeya ki ka eba kororai ko nau upini ki mibai kipu.
17-18 Wi sumaga Keriso bameya sumaiwagamu ki ka mu puyo papa pasumu ki maba.
Wi sumaga puyoi ki Mamanuga God bameya tamuri manako iyapana dai baitagisi nau
susinimoto poyo da nau niya iyani puyo maba wi puyoga mete tarani ki ka eba gwedei
mete kina. Nau mamamasugani. Ki pokere, wi mete kina karako nau mete ewapuru
mamamaigomu idiwomu.

Apunu Simosi yo apunu Epaporoditasi mu yonamaga

19 Nu Kaiwawonuga Iyesu e ebo nuwaiya wainapiyau da baganai ki ka e yawata yadini
supasupa da nau apunu Simosi wi bamagau tonopani manako e ewa ade wirayagisi

baiyagisi wi badidi maba idiwu ki yonai nau kabuwa-siniyoto ki ka kasiyara nau bamaneya baiyagisi.
20 Apunu Simosi maba mo yewe pa mena. E nuwai notai ka nau notani mete eyaka mena. Nau wi notaniyakani ki maba e wi mete inako notaniyau.
21 Iyapana dai ka mu mubo iyamaga nene mena wainapiyamu ko Iyesu Keriso e nuwaiya badidi wainapiyau ki mu eba wainapiyamu.
22 Ko Apunu Simosi ragiragi kawaya badidi maba upiwagawa ki wi kataigau. Nau ka e mamai maba ade e ka nau gubagani maba. E nau waitasiniyau Mamanuga God e yonai bagi kawaya ki upi nu ewapuru mena kwaigemei iwei.
23 Ki pokere, iyapana nau diburasini-mupu ragidai nau bamaneya badidi kwaetagamana wainapiyamu ki yonai tagisi nau wainapani were ewa ka nau apunu Simosi wi bamagau tonopani da e yona ki kuduba wi nidini.
24 Ko nau Kaiwawoni Iyesu sumapakani da e nau yawatani yadini supasupa manako nau niya mete kina wi bamagau ika bausugani emisinimuri.
25-26 Nu sumanuga eyaka mena apunai Epaporoditasi e wi tonomupu nau waitasiniyana ki nana nau bamaneya bauwena. E nau togisinibu Keriso e upi ewapuru mena kwaigemeya ragiragi kawaya ubumeya Keriso e yonai ki taububarai iwegemeya iweya. Ko wi e sigirawena sisiyai wainamupu ki yonai e eya wainapupu manako nuwaboyawena. E nuwaiya po wiyo ade wi eminiyana mete wainapiyau ki pokere e nu mete yewe idiwomu ki nau wainapakani da eba baganai.
27 E sigirawena ki mibai, e waunitau powagana kwaewena, ko Mamanuga God e nuwaboyai wainapupu ki pokere iyapupu. Ko Mamanuga God e eba apunu Epaporoditasi e nene mena wainapupu ko e nau nuwaboyani mete wainapupu mibai ka nu waretanuga ki powagubena ki ka nau nuwaboyani karako waina-pakani ki kawayawagubena.
28 Baganai, nau nuwaneya e tonopani wi bamagau baiyagisi manako wi e kiyabui empumuri ki ka wi mamamaiwagi manako nau niya nuwaboyani ki mete mareya-yagisi.
29-30 Apunu Epaporoditasi e ka nu Kaiwawonuga sumapiyau ki apunai ki pokere e ika baiyagisi ki ka wi e diriwai kwaiwagi mamamapumuri. Wi wiga ubumana nau waitasinimana ki yawatai ragiragiwena ko wi waretaga ki tonomupu yewe bauwena. E nau waitasiniyawa Keriso e upi kwaigemeya manako upi ki pokaiya ka e waunitau powagana kwaewena ki pokere e wi bamagau ade baiyagisi ki ka wi e naigida mena wiwirapumuri. Iyapana dai e maba wi bamagau baitagisi ki ka wi mu mete inako wiwiratamuri.

3

Iya supasupai badidi maba idiwana ki yonai

1 Kowaniyoma, nau yonani siyarai yau mete suwagani wainapumuri; Wi ka nu Kaiwawonuga e naureya idiwu ki pokere mibi mamamai idiwoi. Nau yona yau naiya mena oka pokaiya wi kabuwanibuwani kewowena ko nau karako kawareya ade okapakani ki nau midini eba togawagau mibai ka yona yau ka wi waitaniyana ade toginiyana ki yonai.
2 Nau yonani ka yau kena; Yabu yabu idiwoi da iyapana beramaga berokoi taku kamarai maba ki eba baitagisi wi beranimoto tagisi ke; ‘Iyapana nima nuwaiya iya wadana wainapiyau ki ka e yabiri uburoto e kwakwarepui wakapoto.’
3 Mamanuga God e iyai mibai wadimipi ragidai ka nuyo ko eba muyo. Nu ka eba nu midinuga kwakwarepunuga wakamipi ki pokaiya iya ki wadimipi. Pa mena. Mamanuga God e ubupu nu rabinanuga wirapupu e eya Keyai nu negebu manako e Keyai ki mena pokaiya ka nu iya waunai wadimipi ade e si esida mena tepapemei. Nu karako Keriso Iyesu e naureya idiwei ki pokere nu mibi mamamai mete idiwei. Ko iyapana beramaga berokoi ki ka mu mubo kasiyaramaga pokaiya idiwu. Nu mu maba inako eba idiwomu.
4 Nau naiya mu maba tondekeya ko karako ka nau inako eba tondakani. Iyapana inako idiwu ki ka mu mubo kasiyaramaga pokaiya kwaetagamu da kowamuguma ubumana mu simaga tepapamana ki nana wainapiyamu. Ko wainapumuri; Mu kwaetagamu ki maba nau karako inako kwaesugubena ki ka nau mu kuduba raurutapena manako iyapana nau sini iyarau esida mena tepampena.
5 Mibai, nau wenasugu-buwani pura eyaka mena eweya ka mu nau kwakwarepuni wakamupu. Nau ka tawana Isiraero taubanuwai. Nau kununi ka Bendimani ade nau ripakwarakwara-niyoma kuduba ka mibai Iburu ragidai. Nau ka Parisi apunai. Parisi ragidai Gora oragai naigida mena kwayuba-piyamu makeya makeya kwaetagamu ki maba nau mete naiya inako ragiragi kawaya kwaesugekeya.
6 Nau notani gora ki mena notapekeya ki pokere nau uburekeya suma sumatagamawa ragidai Mamanuga God nene dibipamawa idiwa ki giritamekeya pasutamekeya umekeya. Apunu Mosisi gora kuduba tapu ki nau naigida mena wiwirapekeya ade makeya makeya

kwaesugekeya ki pokere nau niya wainapekeya da Mamanuga God e yabuiya ka nau supasupai mena kwaesugekeya tondekeya.

7 Naiya ka nau inako kwaesugekeya yabara kawakawarasugekeya nau naubo midini mamamapekeya ko karako ka nau Keriso e pokaiya nota ki kuduba deni mena kamadubuwani.

8 Ena, eba nota ki mena ko gwedegwede kuduba ki nau naiya wainapekeya kwaesugekeya ki nau mete kamadubuwani. Karako ka nau nuwani notani kawaya ka yau mena; Nau nuwaneya ka nau Kaiwawoni Keriso Iyesu e mena naigida kataipani wetawetara. E pokaiya ka nau gwede-gwede kuduba marai kawai tagarara-puwani mugu sibuwani isiyapuwani mibai ka nau nuwaneya Keriso e mena iyai yadani doko,

9 ade e naureya e mete ewapuru eyaka mena idiwana ki notai mena nau wainapakani. Naiya ka nau gora ki naigida mena wadekeya doko makeya makeya kwaesugekeya manako nau wainapekeya da ki pokaiya ka nau apunu bagi supasupai kawaya. Ko karako ka nau Keriso e mena sumapakani manako ki pokaiya ka Mamanuga God nau apunu bagi supasupai sidibu.

10 Karako nau nuwaneya po ka yau kena; Nau nuwaneya ka Keriso naigida mena kataipani wetawetara ade e powena ko ade iyawena kipu ubupu ki kasiyarai nau naubo rabinaneya wainapana wainapakani. E bita kawarapupu makariwena ki maba nau mete inako bita kawarapana makarisugana wainapakani ade e powena ki maba nau mete inako posugana wainapakani.

11 Nau wainapakani da Mamanuga God uburoto e iyapanaiyoma popotagubu ragidai badidi maba iyatamini ade kimoto ubumoto ki maba ka e nau mete iyasiniyoto da nau kirani uburani. Mara ki bauwagana nawanai nau tondakani.

Katamuru yabiri baigamana ki diriwai garugarupomu

12 Kowaniyoma, nau eba suwagakani da nau paereni pa mena bo Keriso badidi wagubu ki kuduba nau kewo-puwani. Ko Keriso Iyesu e ubupu nau puyoni ororeya mena wadubu e bameya tapu tondau ki nau wadana waina-pakani diriwai nisi kandakani. Nau puyo ki wadana ki nana ka Keriso nau nene powena manako nau wadisinibu e eya nene tamusinibu.

13 Kowaniyoma, nau eba suwagani da nau puyo ki wadubuwani. Pa mena. Ko nau karako notani eyaka mena yau mena waina-pakani; Gwedegwede kuduba oragai ki nau deni mena kamadubuwani tagararapuwani ko gwede eyaka mena nau yabaraneya tondau ki mena nau wadana wainapakani diriwai nisi kandakani.

14 Mamanuga God e puyoi nau tegeyana wagubu ki ka iya waunai ki e kunumau Keriso Iyesu pokaiya nau tegeyana ki nana winepupu tapu. Nau puyo ki wadana ki nana katamuru deneya deni mena garupakani.

15 Iyapana gwedewau nu bebeda maba irawaigibi ki ka nau yona suwagubuwani yau mena notapomu idiwomu. Ko wi dai notababa wadamu ki ka Mamanuga God wi waitaniyoto yawata supasupai mena kabuwaniyoto.

16 Ko yona kawaya eyaka mena ka yau kena; Nu eyaka eyaka yawata bani baigibi ki ka nu yawata ki eba kama-damu ko ewapuru mena yawatau mena kaigomu yamomu.

17 Kowaniyoma, nau badidi maba kwaesugekeya wi yabugere emisinimawa ki maba wi mete kina inako makeya makeya kwaiwogoi idiwoi. Ade iyapana dai ki nu maba inako mete kwae-togomono ki ka wi mu mete naigida mena emitamuri manako mu kwaetagamu ki kawareya wi inako mete kwaiwogoi.

18 Nau naiya mara ropani kawaya yona yau kawareya kawareya wi nidiyekeya ko karako ka nau yona ki kawareya mibi yadi wi ade nidiyakani yau kena; Keriso ripa korosi naureya nu nene powena ki yonai ka iyapana ropani kawaya karako tagararamupu iyarapiyamu.

19 Inako kwaetagamu ragidai mu ka bita wadamana ki deneya kayatagamu. Mu kawaimaga ka eba Mamanuga God ko mu kawaimaga ka mu mubo midimaga kwakwarepumaga poisiyasiyai wainapiyamu tainitamiyau ki kena. Mu midimama waditamana yabarayabara eba kwaetagamana berai ki mu kwaetagamu, mibai ka waira yau gwedegwedei ebo ebo empiyamu ki mena mu notapiyamu.

20 Ko nuyo, nu ka eba waira yau taubanuwai ko nu pa daiyo baigibi yewe idiwei. Nu tawananuga mibai ka usi kunumau ki pokere nu Iyesu Keriso kunumau ade wirawagana bauwagana ki nawanai mena nu idiwei ade e diriwai nu kwaigemei.

21 E baiyagisi ki ka e uburoto nu midinuga kwakwarepu-nuga kasiyarai pa mena ewa puwayagisi yau wirapoto e ebo midi kwakwarepui tanai bagi kawaya ki maba wenayagisi. Ko e ki kwaeyagisi ki ka e ebo kasiyarai kawaya ki pokaiya kwaeyagisi. E kasiyarai ki

pokaiya ka e gwedegwede kuduba mete tepoto e kerarai kobaiya nakapoto manako e eya nu kuduba kawainuga uburoto.

4

Nu naigida mena idiwana ki yonai

1 Kowaniyoma, nau wi nene ebotau nota kwarikwarisiniyakani tondakani ade wi eminiyana ki nana mete wainapakani. Nau upisugekeya ki denai wadubuwani ka wiyo. Wi pokagere ka nau mamamasugakani. Ki pokere kowaniyoma, nau wi nidibuwani ki wi makeya makeya inako kwaiwogoi nu Kaiwawonuga eba kamodoi ko e naureya ragiragi kawaya ubumoi.

2 Egapuniyoma Eudiya yo Sintaki, nau wi toginiyana ki nana ka nau ragiragi kawaya yona yau wi nidiyani wainapumuri; Nuwarara tagarara eba idiwoi ko nu Kaiwawonuga pokaiya wi nuwaga notaga eyaka mena idiwoi.

3 Ade kau, nau daikereni waitasiniyei apunai, kau ridi apeya ki mu waita-tamiyowa, mibai ka mu naiya Mama-nuga God e yonai bagi kawaya yau kawayawagana ki nana nau mete ewapuru ragiragi kawaya upigemeya iweya. Apunu Keremensi yo iyapana dai mete kina nu mete ewapuru inako iweya. Mamanuga God e ororeya mena iyapana ki mu simaga e Iya Bukai rabineya tapu kewowena.

4 Wi nu Kaiwawonuga mete eyaka-menaigubu e naureya idiwu ki pokere mibi mamamai idiwoi. Nau yona yau kawareya ade suwagakani; Wi mibi mamamai idiwoi.

5 Ade kwarisiwagi moyamoyakai maba idiwoi da iyapana kuduba wi iyaga bagi ki empomoto. Nu Kaiwawonuga e ka nu bamanugutau yewena.

6 Wi gwede mo nene eba wainapiyoi nuwaboyaiwogoi ko guriguri pokaiya ka wi gwede nene wainapiyamu ki kuduba kawareya mena maramara Mamanuga God kabuwapiyoi. Ko wi gwede nene e kabuwapiyoi ki kuduba nene wi e mete paraupiyoi.

7 Wi inako kwaiwogoi ki ka nuwabagi kawaya esida ki nu nuga katainuga pokaiya eba kataipamana makai ki Mamanuga God uburoto wi negeni manako wi nuwabagi ki pokaiya notababa eba wadumuri ko Keriso Iyesu e naureya bagi kawaya idiwoi.

8 Kowaniyoma, nau yonani siyarai yau mete nidiyani wainapumuri; Gwedegwede kuduba mibai yo gwede-gwede kuduba kewanai yo gwedegwede kuduba supasupai yo gwedegwede kuduba bigi pa mena yo gwedegwede kuduba nu yabanugere empamana yo gwedegwede kuduba nu mamama-pamana si tepapamana ki nana, gwede-gwede kuduba inako ki mena wi yabugere empiyoi, wi wenagugere wainapiyoi ade wi rabinagau notapiyoi idiwoi.

9 Nau wi yabugau badidi maba suwegekeya bo kwaesugekeya emisini-mawa ki maba wi mete inako kwaiwogoi iwoi. Wi inako kwaiwogoi ki ka nuwa-bagi negeyau apunai Mamanuga God e eya wi bamagau baiyagisi wi kwayuba-niyono tondono.

Poru puyo wadubu ki nene parauwena

10 Wi puyo nau bamaneya tonomupu ki nau wadubuwani, ki pokere karako ka nau Kaiwawoni bameya mamama-sugakani. Wi naiya inako mete waita-sinimawa. Ena, nau kataineya da wi maramara nau notasinimawa kebomawa ko paunau ka wi nau waitasinimana ki yawatai ragiragiwena.

11-13 Nau parau-niyakani ki ka nau eba wi gwede mo kawareya nau ade tegemana ki nana suwagakani. Gwede mosi nau bamaneya pa mena ki ka nau eba nuwaboyasuga-kani ko nau mamama mete waina-pakani. Nau wekewekei kataisugu-buwani ade manamasugubuwani ki pokere gwede mosi nau bamaneya pa mena bo mete kina ki ka baganai. Nau maramara tawana tawana umakani wadakani bani kawaya daganani kupakani bo bani pa mena pa wetei umakani ki ka eba gwedei mete kina. Berokoi bo bagai nau bamaneya bauwagau ki ka nau Keriso e kasiyara tegeyau ki pokaiya tondakani umakani gwedegwede kuduba kwaesugakani.

14 Baganai, nau ba suwagubuwani. Ko bita kawaya nau bamaneya bauwena ki wi bagi kawaya nau waitasinimupu.

15 Kowaniyoma natere Piripai ragidai, wi kataigau da nau naiya tawana Makedoniya kamadubuwani Mamanuga God e yonai bagi kawaya iyapana tadeyana ki nana ki upi kerarai birika-puwani makeya ki ka nu sumanuga eyaka mena Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai dai ki nau eba waitasinimawa. Wi mena ka nau mete deni deni waita kasiwaraigemeya idiweya.

16 Nau natere Tesaronika rabineya tondekeya gwedegwede nene babasugekeya ki makeya ka wi mena nau kawareya kawareya waitasinimawa.

17 Nau eba wi puyo tegemawa ki mamamai suwagakani ko nau mamamasugakani ki
mibai ka wi nau nene kwaigubu ki denai ka wi rabinagau mibai kipu manako aita ewa ka
Mama-nuga God puyo bagi kawaya mosi usi kunumau wi negeni.
18 Nau wi nene kwaesugubuwani ki ka maraitau erida ko wi nau nene kwaigubu nau
puyoni apunu Epaporoditasi e idaiya nakamupu tepupu bauwena tegebu ki kuduba nau
tepuwani ki pokere karako nau bamaneya ka maura bauwena. Iyapana Mamanuga God
bameya papa puyo pasumu aurai bagi kawaya yarau manako Mamanuga God puyo ki
mamamapiyau, wi nau bamaneya kwaigubu ka ki maba.
19 Keriso Iyesu e bameya ka puyo bagi bagi ebo ebo posiwena uburau ki pokere Keriso
e pokaiya ka nau Mamai God uburoto wi gwede nene badidi wainapiyamu ki kuduba wi
negeni.
20 'Mamanuga God e si bagi kawaya esida ki nu maramara tepopomu idiwomu. Ki mibai.'

Parau siyarai

21 Mamanuga God e ebo iyapanai-yoma kuduba Keriso Iyesu e naureya idiwu ki mu
bamamugu ka wi nau parauni yau mu eyaka eyaka tademuri. Ade nau kowaniyoma nau
mete yewe idiwei ragidai ki mu mete wi parau-niyamu.
22 Mamanuga God e iyapana-iyoma kuduba yewe idiwu ki mu mete kina parau ki
tonopiyamu. Tawana yau mu kawaimaga Sita e bigabigaiyoma Iyesu sumapiyamu ragidai
ki mu mete kina kawaya daganani wi parauniyamu.
23 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka nu Kaiwawonuga Keriso Iyesu
e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. E karako wi waitaniyoto da e wi nene badidi
kwaewena ki mibai kuduba wi naigida mena kataiwagi wetawetara.
Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

KOROSIYA
Apunu Poru natere Korosiya ragidai mu okamaga tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Natere Korosiya ka natere mosi tawana Aisiya rabineya. Apunu Poru e eya ka natere ki eba umawa ko e waretai mosi tonopupu Keriso e yonai ika dimawagana ki nana. E waretai ika upiwagawa ki pokaiya iyapana dai Iyesu sumamupu ki sisiyai apunu Poru wainapupu ki pokere e oka yau pokaiya mu parautapu. E sisiya mete wainapupu da mu paunamugu ka kabuwa bera dai mete wenawagawa. Iyapana dai tagubu da Iyesu sumapamawa ragidai kaisi kwaetogomono ade aneya mu simaga tepapomono ki ka mu iya yadini.

Oka yau pokaiya ka apunu Poru natere Korosiya ragidai mu wade supasupatapu. Mu kaisi bo gwede mo inako mu mubo kasiyaramaga pokaiya kwaetagisi ki ka mu yawata kwaiya kayatagisi. Keriso e mena pokaiya ka Mamanuga God waira kunuma kuduba yamanapupu ade e mena pokaiya ka nu iya waunai yadamu.

Oka yau ka apunu Poru dibura rabineya tondawa ki makeya e okapupu.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-8*
Keriso ka badidi maba *1:9-2:19*
Iya waunai Keriso bameya *2:20-4:6*
Parau siyarai *4:7-18*

1-2 Mamanuga God e eya iyapanaiyoma natere Korosiya rabineya e nene idiwu. Wi sumaga ragiragi kawaya Keriso sumapiyamu ki pokere nau Poru ade nu sumanuga eyaka mena apunai Simosi mete kina oka yau wi bamagau tonopemei. Mamanuga God e nau winesinibu ade nau tonosinibu da nau Keriso Iyesu e bigabigai kwaesugana ki nana.

Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. E karako waitaniyoto da e wi nene kwae-wena ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara ade nuwabagi rabineya idiwoi.

Apunu Poru Mamanuga God paraupupu

3 Nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e yo nu Mamanuga God e bameya ka nu wi nene gurigurigemei ade wi nene e mete paraupemei.

4 Nu wi nene inako guri-gurigemei ki mibai ka wi sumaga ragiragi kawaya Keriso Iyesu bameya ki sisiyai nu wainamipi ade wi e iyapana-iyoma mu kuduba mete nota kwari-kwarisitamiyamu idiwu ki sisiyai nu mete wainamipi.

5 Wi inako idiwu mibai ka Mamanuga God gwede bagi kawaya wi nene winepupu kunumau tapu ki wi notapiyamu nawanai idiwu. Wi Keriso e yonai mibai bagi kawaya ki wauneya wainamupu makeya ki ka wi puyo wadamana yonai ki mete wainamupu.

6 Wi paerega ki denai bita wibo wada-mana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. E wi nene inako kwaewena ki sisiyai wi paunagau kawayawena kayawena ade e kwaewena ki mibai wi naigida mena kataigubu wetawetara. Ko ki maba ka Keriso e yonai bagi kawaya karako tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau inako mete kawayawagau kayawagau.

7 Nu waretanuga sumanuga eyaka mena apunai Epapurasi e yabiri ika bauwena Keriso e yonai wi nidibu. E ka nu waitanuga apunai. Nu eba iwei ki ka e nu watanuga wadau Keriso e yonai iyapana tadeyau umau.

8 Wi Mamanuga God e Keyai ki kasiyarai pokaiya deni deni nota kwarikwarisiwagamu idiwu ki sisiyai e nu nidibu,

9 ki pokere nu wi sisiyaga ki wainamipi idiweya kebomeya da karako ka nu wi eba no-tagoganimpi ko nu maramara wi nene gurigurigemei. Nu Mamanuga God kabuwapemei da e nuwaiya badidi wainapiyau ki notai kuduba e wi kabuwaniyoto manako wi nota ki naigida mena kataiwagi. Ade nu e kabuwapemei da e eya Keyai tonopoto wi rabinagau tanai miniyoto siwa da wi e notai pokaiya e eya katai kuduba ki mete kataiwagi.

10 Wi e katai ki kataiwagi ki ka Mamanuga God e nuwaiya wi badidi maba idiwana waina-piyau ki wi maramara inako mena idiwoi manako e uburoto wi mamamaga yagisi. Wi inako idiwoi ki ka wi iyaga mibai ebo ebo kiroto manako wi notaga Mamanuga God bameya ki kawaya-yagisi da wi e naigida mena kataipu-muri wetawetara.

11 Nu ade guri-gurigemei da Mamanuga God e ebo tanai kasiyarai kawaya wi negeni da bita ebo ebo wi bamagau baiyogono ki ka wi kwarisiwagi giruru maba kobaiya teteiwagi buridere baiwagi manako e kasiyarai pokaiya ragiragi kawaya ubumoi.

12 Wi inako kwaiwogoi ki ka wi mibi mamamai Mamanuga God parau-piyoi, mibai ka
e iyapanaiyoma nene puyo winepupu nakapupu ki puyoi e wi mete wadamana ki nana
winenibu da wi e gari rabineya e eya tanai bagi kawaya ki rabineya idiwana ki nana.
13-14 Sisipu kasiyarai nu umanibu dokodoko ki e rikapupu tenibu e eya Gubagai nuwaiya
po apunai ki e gari rabineya nu nakanibu. E Gubagai nu nene badidi kwaewena ki pokaiya
ka e nu rikanibu e eya munuiyoma nidibu manako nu biginuga kuduba ki e deni mena
surupupu notagogapupu.

Keriso e ka kawaya esida

15 Nu Mamanuga God nu yabunugere eba empemei ko e eya Gubagai Keriso ki e nu
empemei. E ka e eya Mamai maba. E ka e eya Mamai nunupu wetawetara. E ka Mamanuga
God e Gubagai amu suwakarai ko gwedegwede kuduba ka ewa mataratagubu.
16 Gwedegwede kuduba kunumau ade wairau ki nu empemei ade eba empemei yo
kunuma kawakawai yo kunuma kaiwawoi yo kunuma kasiyarai mete kina ki mu kuduba
ka Mamanuga God ubupu e Gubagai mena pokaiya yamanatapu. Gwedegwede kuduba
marai kawai wenatagubu ka Keriso e nene ade e pokaiya ka mu makeya makeya matara-
tagubu.
17 Gwedegwede kuduba pa mena makeya ki ka Keriso ika tondawa. E idai pokaiya ka
e gwedegwede kuduba yamanatapu ki tetapu dibitapu manako mubo mubo watamugu
wata-mugu nakatapu ade e kasiyarai pokaiya kinkinatapu.
18 Nu e sumapemei ragidai nu ka e idai yo e kerarai yo e midi kwakwarepui inako ko e
eya ka debai. E mena ka iya kerarai. Gwedegwede kuduba popotagubu mu paunamugu
ka e mena yabiri iyawena kipu ubupu manako e iya yawatai mebu. Ki pokere karako,
gwedegwede popai ade iyaiya kuduba ki e raurutapu yabiri tondau.
19 Mamanuga God e ebo nuwaiya wainapupu da baganai ki pokere e eya Gubagai e ebo
kiyabui ade e ebo nuwai notai ki kuduba kwebu.
20 Kunumau wairau ka nu naiya Mamanuga God e iyaraiyoma idiweya ko Mamanuga
God e wainapupu da baganai ki pokere e Gubagai ripa korosi kawareya powena e darai
nu nene kawapu ki pokaiya ka e nu ripanuga teyapu manako tenibu dobonibu e yamanai
kuduba e bameya ade baigamana ki nana ki yawatai mebu.
21 Naiya ka wi yawata kwaiya kaigubu wi beraga berokoi ebo ebo notapamawa kwaiga-
mawa manako ki pokaiya ka wi Mamanuga God e gari tagaiya e iyaraiyoma idiwa.
22 Ko karako, e Gubagai e midi kwakwarepui ripa korosi kawareya wi nene tapu powena
ki pokaiya ka e eya munuiyoma wi nidibu. Aita ewa ka wi e pokaiya wi paerega pa mena
e yabareya yabara-yabara ubumuri ko nima mo eba baiyagisi wi nidiyoto wirawira.
23 Mama-nuga God e munuiyoma wi nidibu ki pokere wi wauneya Keriso suma-pamawa
ki maba wi karako mete kina wi sumaga bebeda maba inako kaupu-muri ragiragi kawaya
ubumoi. Wi Mamanuga God e yonai bagi kawaya wauneya wainamupu makeya ki ka wi
puyoga e winepupu kunumau wi nene nakapupu ki sisiyai wi mete wainamupu nawanai
idiwa. Ki pokere wi karako ragiragi kawaya inako ubumoi ki ka iyapana eba baitagisi
wi nukenimoto bo wi puyoga wadamana nawanai idiwu ki notai meyomoto puru. Pa
mena. Iyesu e yonai bagi kawaya ki karako tawana tawana, madega kauwagau madega
posiwagau ki kawayawagau kayawagau. Mamanuga God ubupu nau Poru wine-sinibu da
nau yona ki iyapana tadeyana kabukabuwa ki nana tonosinibu.

Apunu Poru suma ragidai togitamiyawa

24 Nau karako mamama wainapakani mibai ka nau wi nene makarisugakani bita
wadakani. Keriso yewe wairau tondawa ki ka e sumapemei ragidai nu nene bita
makari ade nuwaboya mete bananapiyawa, ko bita ki ka eba kewo-wena ko e badidi
bananapiyawa ki maba nau mete karako inako banana-poni yaroni da kewoyagisi.
25 Nau e bigabigai kwaesugana ade e yonai kuduba wi nidiyana da wi naigida mena
kataigamana wetawetara ki nana ka Mamanuga God nau winesinibu tonosinibu.
26 Naiya takari kawaya iyapana wenatagamawa popotagamawa ade wenatagamawa
popotagamawa kebomawa da karako ka iyapana tawana tawana idiwu ki mu bamamugu
Mamanuga God e yonai wekepupu ki mu eba kataitagubu. Ko karako ka Mamanuga God
yona ki matarapupu e ebo iyapanaiyoma nu kabuwanibu.
27 E ebo nuwaiya wainapupu da baganai ki pokere e yonai bagi kawaya naiya eba
matarapupu ki e iyapana kwaiyanai ragidai wi mete kabuwaniyana ki nana wainapupu.
Yona wekewekei ki mibai ka yau kena; Keriso wi rabinagau tondau ki pokere aita ewa ka
wi mete kina Mamanuga God e eya tanai bagi kawaya ki rabineya idiwoi.
28 Nu nuwanugu ka iyapana kuduba Keriso pokaiya supasupai bagi mena Mamanuga
God e yabareya ubumana ki nana, ki pokere e ebo katai negebu ki pokaiya ka nu ubumei
e yonai iyapana tawana tawana idiwu ki kabuwa-tamemei ade togitamemei.

29 Iyapana bagi supasupai mena idiwana ki nana ka Keriso kasiyara nau tegebu.
Kasiyara ki pokaiya ka nau upisugakani ade muya nunurakani.

2

1 Wi yo tawana Raodikeya ragidai yo iyapana dai mete kina nau kiyabuni eba emupu
ragidai ki wi nene ka nau ragiragi kawaya upisugakani muya nunurakani, ko ki sisiyai
nau karako wi nidiyani.
2 Nau ragiragi kawaya wi nene inako upisugakani ki mibai ka nau nuwaneya wi
waitaniyana kasiyara negeyana da wi ewapuru eyaka mena deni deni nota kwarikwarisi
kasiwaraigamana idiwana ki nana. Wi inako idiwoi ki pokaiya ka wi nuwaga notaga
wirayagisi da Keriso wi nene bagi kawaya kwaewena ki mibai wi naigida mena kataiwagi
wetawetara. Mamanuga God e notai naiya wekepupu ki mibai kuduba ka Keriso e mena
bameya.
3 E pokaiya ka Mamanuga God e eya notai ade e katai bagi kawaya naiya wekepupu ki
matarapiyau.
4 Nau yona yau wi nidiyakani ki mibai ka nau eba nuwaneya iyapana dai baitagisi
dayaya yonai pokaiya wi nuwaga notaga wirapomoto.
5 Kwakwarepu pokaiya ka nau yo wi karako nubo nubo idiwei ko nau nuwani notani
pokaiya ka nau wi mete eyaka mena ika idiwei. Wi ragiragi kawaya wi nuwaga notaga
eyaka mena Keriso sumapiyamu ade e yonai wagubu ki makeya makeya kwaiwagamu ki
sisiyai nau wainapuwani ki pokere nau rabinani bagiwena mamamasugakani.

Iya kuduba ka Keriso bameya

6 Wi Keriso Iyesu sumamupu ade wi Kaiwawoga e simupu ki pokere e naureya ragiragi
kawaya ubumoi.
7 Wi inako ubumoi ki ka wi iyaga ripa witai waira rabineya supu ragiragi kawaya uburau
ki maba uburono. Ade wi bebeda nunumu tawa kawareya wadamu ki maba ka wi iyaga
tawa maba Keriso kawareya wadumuri. Wi Keriso e yonai naiya kabuwanimpu ki naigida
mena wadumuri doko sumapiyoi ki ka wi sumaga ragiragiyagisi kawayayagisi manako
Mamanuga God e paraupamana notai ki wi rabinagau posiyagisi.
8 Wi yabuga naigida kwarisiyagisi da iyapana eba baitagisi yona kororai mibai pa mena
tagisi wi beranimoto wi kerapugau yadini manako mu kabuwa-maga ki kawayayagisi
wi umaniyoto dokodoko. Iyapana baitagisi inako togomono ki ka eba Keriso bauwena
mu kabuwatapu ki makeya mu tagamu ko mu mubo ripakwarakwaramuguma naiya
kwaetagamawa kebomawa kabuwa-tampu ade kunuma kasiyarai yo kunuma kaiwawoi
badidi maba kabuwatamiyamu ki mena makeya makeya mu kwae-tagamu.
9 Mamanuga God ubupu e eya nuwai notai ade e eya iyai kuduba e Gubagai kwebu
manako e Gubagai kawapu iyapana kaina nu maba yewe wairau wenawena.
10 Ki pokere, wi e naureya e mete eyaka mena idiwu ki ka e iyai kuduba ki wi mete
wadumupu kewowena. Kunuma kawakawai yo kunuma kasiyarai kuduba ka erida ko
Keriso e ka mu kawarimugu esida.
11 Diyu ragidai ka gora pokaiya mu mubo idamugere mu kwakwarepumaga
wakapiyamu. Ko wi ka eba wi kwa-kwarepuga wakamupu ko wi ka Keriso sumapiyamu
e naureya idiwu ragidai ki pokere wi nuwaga notaga yo wi kwakwarepuga bigi posiwena
umanibu dokodoko ki kuduba e rikapupu.
12 Nu Keriso e si pokaiya siruwaigibi makeya ki ka nu e mete popoigibi manako e urubau
supu ki maba nu awana rabineya sumipi. Ade nu awana rabineya kimpi ubumpi ki ka
e Mamanuga God e kasiyarai pokaiya iyawena kipu ubupu ki maba ka nu e kasiyarai
sumamipi ki pokaiya ka nu e mete ewapuru iyaigibi kimpi ubumpi.
13 Iyapana kwaiyanai ragidai wi ka naiya Mamanuga God e gorai tapu ki wi eba
kataigubu. Wi bigi rabineya idiwa ki pokere wi keyaiga ka iyapana popai ki maba powena
ukwarawa. Ko Keriso iyawena kipu ubupu ki pokaiya ka Mamanuga God wi iya waunai
negebu. Nu biginuga kuduba ki e surupupu notagogapupu.
14 Nu paeremipi e gorai raurumipi ki pokere nu paerenuga bimbinai nu nubo wadamana
ki e ororeya mena okapupu nu nawananuga tapu. Ko nu paerenuga ki bimbinai kuduba
ka Keriso ripa korosi naureya nu nene powena ki pokaiya rikapupu kewowena.
15 Ripa korosi kawareya ka Keriso kunuma kawakawai yo kunuma kasiyarai yo kunuma
kaiwawoi ki kuduba raurutapu manako mu kasiyara-maga taorotapu mu muga umatapu
dokodoko e eweya nakatapu manako gwedegwede kuduba paunamugu mibi midimamai
tagebu waratapu kayawena.
16 Iyesu e iyaraiyoma kuduba raurutapu kewowena ki pokere iyapana mo eba baiyagisi
kaisi yonai yagisi ke; ‘Bani yau kupumuri ko yau eba kupu-muri, awana yau kubamuri

ko yau eba kubamuri, poraga yau poragaiwagi ko yau eba poragaiwagi, siragamu yau
mamamapumuri ko yau eba mamama-pumuri, ade aiyata marai yau wiwirapu-muri ko
yau eba wiwirapumuri.' Iyapana mo eba baiyagisi gora ebo ebo inako wi kabuwaniyoto.
Pa mena.
17 Naiya ka gora inako ki mibai mete kina ko ki kuduba ka ewa badidi wenawagana ki
keyakeyai. Ko ewa badidi wenawagana ki mibai ka Keriso e eya bauwena.
18 Iyapana mo baiyagisi yagisi da e waro were gwede mo empupu ki pokaiya e aneya
kunumau idiwu mu simaga tepapiyau ade kaisi ragiragi kawaya mete kwaewagau, e inako
yagisi ki ka wi e naigida mena empiyoi kwaenda e uburoto wi notaga wirapoto manako wi
puyoga ewa wadamana nawanai idiwu ki wi paerepumuri. Iyapana mo bai-yagisi inako
yagisi ki ka e bani wi yabugau ki pokere e kaisi kwaewagau ade e eya si kaupiyau, ko e
eya rabineya ka e kawai gisipiyau. E waira yau notai pokaiya kwaewagau yabara kawa-
kawarawagau.
19 Nu ka Keriso e idai yo e kerarai yo e midi kwakwarepui kuduba inako, ko e eya ka
debai. Ko iyapana yabara kawakawaratagamu idiwu mu ka eba nu yabiyabirinuga apunai
Keriso e naureya idiwu ko mu paeperetagubu mu mubo mena idiwu. Ko nu katainugu da
nu ka Keriso wadimipi e naureya idiwei ragidai. E nu tenibu dibinibu manako Mamanuga
God e nuwaiya badidi wainapiyau ki makeya makeya ka Keriso e midi kwakwarepui ki
kawayawagau yarau.
20 Keriso powena ki ka wi e mete popoigubu manako kunuma kasiyarai ebo ebo naiya
umanibu dokodoko ki kasiyarai ka Keriso rikapupu kewowena. Ko wi badidi pokere iya
naiya idiwa ki maba karako mete inako idiwana wainapiyamu? Wi badidi pokere waira
yau kaisi kwaiwagamu, iwagamu ke;
21 'Ki eba wadumuri bo ki eba kupumuri bo ki eba geyapumuri?'
22 Gora inako ki ka iyapana kaina mu mubo umunu-mugu tagamu, ko ki ka waira yau e
notai ki pokere mara eba rowarowa uburono manako ewa ade gogayagisi.
23 Wi gora ki kwaetagamu ragidai emitamuri ki ka wi notaga bani yagisi ke; 'Mu ka
supasupai kwaetagamu ragidai,' mibai ka mu bagi kawaya guriguritagamu, mu aneya
simaga tepapiyamu, mu muga simaga kau-piyamu, mu kaisi pokaiya mu muga midimaga
kwakwarepumaga Mamanuga God nene makari kweyamu, mu inako kwaetagamu. Ko
mu gora-maga inako kwaetagamu ki kasiyarai pa mena mibai ka nota berokoi ebo ebo
notapemei bigi kwaigemei ki kwaitana ka kaisi ki eba bodapoto. Pa mena.

3

1 Mamanuga God e wagubu umuneya Keriso iyawena kipu ubupu ki pokaiya ka wi e
mete ewapuru inako iyaigubu kimpu ubumpu iya waunai wadumupu. Keriso karako
kunumau Mamanuga God e idai garu deneya tondau ki pokere wi nuwaga notaga kunuma
iyai usi ki mena notapiyoi idiwoi.
2 Wi nuwaga notaga gwedegwede usi kunumau ki mena notapiyoi ko eba wi notaga
waira yau gwedegwedei ki kawareya ukworono,
3 mibai ka wi iyaga oragai ki wana kewowena ko wi iyaga waunai ka karako Keriso e
naureya Mamanuga God bameya wekewena ko ewa were matarayagisi.
4 Wi iyaga mibai ka Keriso ki pokere e ade wirayagisi baiyagisi makeya ki ka wi iyaga ki
matarayagisi manako wi e mete ewapuru e taneya idiwoi.

Iya waunai ade iya oragai ki yonai

5 Ki pokere waira yau kerapu wade-wadei wi nuwaga notaga tainipiyau ki kuduba
wi deni mena tagararapumuri. Iyapana taku maba asusu yabayababa igida yauda
kwaetagamu iwu ade didiwa ukwapamu ki mu maba wi inako eba kwaiwogoi iwoi,
midimama berai ki wi mete eba kwaiwogoi, gwedegwede empiyamu ki wi yabuga
kawareya eba midiyayogono poisiyasiyai wainapiyoi, nota berokoi eba notapiyoi, ade eba
kapoiwogoi wi kowaguma gwedegwede-maga mete eba taisi teyateyamaiwogoi. Iyapana
nima kapoiwagau ade e kowaiyoma mu gwedegwedemaga taisi teyateyamawagau ki e
notai ka iyapana daisusu bo momorapa ade dai mete kina inako bamamugu buburitagamu
ki mu notamaga maba.
6 Iyapana gwedewau inako kwaetogomono ki ka Mamanuga God e nuwai mu bama-
mugu pupuyogono tondono.
7 Wi naiya iyapana ki mete idiwa ade mu badidi kwaetagamawa ki wi mete inako
kwaigamawa.
8 Ko karako gagaya yo nuwapupu yo yanuwe yo kira kasiwara yo ade wi kowaguma
keitamiyamu, bera kudubi kwaki inako ki kuduba wi karako kamadumuri ko eba kwai-
wogoi.

9 Wi beraga oragai kwaiwagamawa da manamaigubu ki wi midiga tatamai oragai
rikapiyamu ki maba wi beraga oragai ki deni mena rikamupu kewo-wena ki pokere deni
deni eba bera kasiwaraiwogoi.
10 Wi iyaga waunai ki wi midiga tatamai waunai umamu ki maba wi ororeya mena
umamupu kewowena. Iya waunai ki kerarai ka Mamanuga God e mena. E nuwaiya ka
wi e naigida mena kataipamana wetawetara ki nana wainapiyau ki pokere e wi nuwaga
notaga kawareya kawareya wirawirapono tondono da wi nuwaga notaga e nuwai notai
maba wenapoto taniyagisi.
11 Diyu ragidai ade iyapana kwaiyanai, kwakwarepunuga wakamipi ragidai ade eba
wakamupu ragidai, katai ragidai ade notababa ragidai, bigabiga ragidai ade pakasi
ragidai, Keriso pokaiya ka nu kuduba nu kiyabunuga eyaka mena. Keriso nu kuduba
rabinanugu tondau. E ka nu yabiyabirinuga ki pokere Mamanuga God nu eminiyau ki
ka e Keriso e eya nu rabinanugu tondau ki empiyau.
12 Wi ka Mamanuga God e munui-yoma. E nuwaiya po wiyo ade e wi winenibu da wi
kuduba ka e eya nene, ki pokere wi kowaguma mu nuwaboya-maga mete wainapiyoi
waitatamiyoi ade eba yabara kawakawaraiwogoi ko kwarisiwagi wi kowaguma mete
wiwira-tamiyoi. Ade wi notaga pakarayagisi eba diriwa diriwa kwaiwogoi. Wi nota inako
ki mena tepumuri wi midiga tatamai umamu ki maba umamuri,
13 manako moyamoyakai maba idiwoi.

Wi paunagau iyapana mosi e waretai kwaewena siyasiya e bameya ki nota-piyau tondau
ki ka e waretai badidi paerepupu ki e deni mena notagogapoto. Nu Kaiwawonuga
ubupu nu paerenuga empupu deni mena surupupu notagoga-pupu ki maba ka wi mete
kina ubumuri wi kowaguma mu paeremaga notagoga-pumuri ade mu mete ubumoto wi
paerega ki mete notagogapomoto.
14 Wi inako kwaiwogoi ki ka bagi kawaya ko ki ka ade maraitau. Wi deni deni nota
kwarikwarisi kasiwaraiwogoi idiwoi ki ka kawaya esida. Nota kwarikwarisi ki notai
pokaiya ka wi rabinaga eyaka-menayagisi. Iya inako ki ka supasupai bagi kawaya.
15 Wi ka Keriso e eya idai yo e kerarai yo ade e midi kwakwarepui inako ko e wi winenibu
da wi nuwabagi rabineya e naureya eyaka mena idiwana ki nana. Ki pokere wi eyaka
eyaka nuwabagi ki wadumuri doko wi rabinagau tamuri tondono manako e uburono wi
badidi kabuwaniyono ki mena wi makeya makeya kwaiwogoi idiwoi. Keriso wi nene
badidi kwaewena ki denai e paraupiyoi.
16 Keriso e yonai tanai kawaya wi rabinagau tawayagisi ki ka bagi kawaya manako e
notai pokaiya ka wi deni deni kabuwa kasiwaraiwogoi idiwoi. Mamanuga God paraupiyoi
ade umayo bagi bagi ebo ebo ki pokaiya e si mete esida tepapiyoi.
17 Wi upi kiyabui ebo ebo iwogoi bo kwaiwogoi ki ka wi nu Kaiwawonuga Iyesu e mena
si pokaiya inako kwaiwogoi ade e mena pokaiya gwede-gwede kuduba nene Mamanuga
God paraupiyoi.

Iyapana tawa eyaka mena rabineya badidi maba idiwana ki yonai

18 Ridi, kau nobomogi mete kina ki kau kwarisinuwagi e kobaiya tondowa wiwirapiy-
owa. Nu Kaiwawonuga e yabuiya ki ka iya supasupai.
19 Apunu, kau wainagi mete kina ki kau e naigida mena nota kwarikwarisi-piyowa ko
eba bonana ragiragipiyowa.
20 Munu rasi, wi inaguma mamaguma badidi tagamu ki wi maramara mu umunumaga
wadoi makeya makeya kwaiwogoi. Nu Mamanuga God e yabuiya ki ka iya supasupai.
21 Ina mama, wi munuguma eba bonana ragiragitamiyoi da mu gagaya-tagisi manako
mu notamaga kauyagisi.
22 Bigabiga ragidai, wi kawakawai-guma mu umunumaga maramara wadoi makeya
makeya kwaiwogoi ko eba mu ubumana eminimana wi werega taga-mana ki pokere wi
inako kwaiwogoi mu umunumaga wadoi. Wi ka Keriso e bigabigaiyoma mibai ki pokere
nu Kaiwawonuga wiwirapamana ki nana ka wi e nuwaiya badidi wainapiyau ki mena
notapiyoi manako makeya makeya kwaiwogoi.
23 Wi gwedegwede kuduba kwaiwagamu ki ka wi nuwaga notaga eyaka mena pokaiya
upiwogoi, mibai ka wi eba iyapana kaina mu nene upiwagamu ko wi nu Kaiwawonuga e
nene upiwagamu.
24 Wi nota yau mena notapiyoi; ‘Keriso e mena ka nu kawai-nuga ade nu e mena
bigabigai kwaigemei’. Wi e sumapiyamu ki pokere e puyo wi nene winepupu tapu ki e
aita ewa denai makeya makeya wi negeni.
25 Ko iyapana nima berokoi kwaewagau ki ka e denai berokoi bananapoto, mibai
ka Mamanuga God nu kuduba eminiyau denai makeya makeya nu negeyau. Iyapana

nima supasupai kwaewagau ki ka e denai bagi bananapoto, ade iyapana nima berokoi kwaewagau ki ka e denai berokoi bananapoto.

4

1 Kawakawai ragidai, wi bigabigaguma wi nene upitagamu ki mu denimaga eba wakitapumuri bo wadu-muri doko ko mu bamamugu bagi supasupai mena kwaiwogoi. Wainapu-muri; Wi wiga Kawaiga mete usi kunumau tondau.

Nu naigida mena idiwana ki yonai

2 Mamanuga God bameya maramara guriguriwogoi ade e paraupiyoi. Yabu yabu idiwoi.
3 Wi nu nene mete guri-guriwogoi da Mamanuga God nu wata negeni manako e Keriso pokaiya badidi kwaewagana e ebo notapiyawa ki yonai bagi kawaya nu matarapamu iyapana tadeyomu kabukabuwa iwomu. Nau yona ki suwegekeya ki pokere iyapana nau wadisinimpu diburasinimpu,
4 ko Mamanuga God e nau winesinibu da nau e yonai ki matarau suwagana ki nana, ki pokere wi karako nau nene mete guriguriwogoi da nau e yonai ki mataraponi makeya makeya supasupai mena dimasugoni.
5 Wi suma eba sumatagamu ragidai mu paunamugu idiwu ki pokere mu bamamugu supasupai mena iwogoi kwaiwogoi. Mu ubumoto Mamanuga God e yonai iwagamana watai mo wi negeni ki ka wi mara ki eba paerepu-muri ko e yonai iyapana ki tadeyoi kabukabuwa.
6 Wi maramara yona mibai supasupai mena inako iwogoi ki ka iyapana wi yonaga ki wainapamana mena wainapomono manako mu manu mosi wi manunimoto ki ka wi ubumuri denai supasupai mena mu tademuri.

Parau siyarai

7 Nu Kaiwawonuga e upi nu mete ragiragi kawaya kwaigemei apunai, nu nuwanugu po apunai Taikikasi, ki e wi bamagau tonopakani da e ika baiyagisi ki ka e nau badidi maba tondakani ki sisiyai kuduba wi nidini.
8 E wi bamagau tonopakani da nu yewe badidi maba upigemei ki yonai e wi kabuwaniyoto manako wi toginiyoto kasiyara negeni.
9 Wi wiga iyapanaga apunu Onesimasi ki e nau apunu Taikikasi mete ewapuru wi bamagau tonotamakani. Nu nuwa-nugu po eyo mibai ka e Iyesu upi ragiragi kawaya deni mena kwaewagau. Mu ika baitagisi ki ka mu tawana yau rabineya badidi wenawagau ki sisiyai wi mete nidini.
10 Nau mete ewapuru diburaigibi idiwei apunai Aristakasi ade apunu Banabasi e gurabai Maki mete kina ki mu wi bamagau parautagamu. Apunu Maki wi bamagau baiyagisi ki ka wi naigida mena e wiwirapumuri, ko yona ki wi ororeya mena kataigubu kewo-wena.
11 Apunu Diyosuwa si daikere ka Diyastasi e mete kina parau wi bamagau tonopiyau. Diyu ragidai karako Iyesu sumapiyamu mu paunamugu ka apunu apeya eyaka ki mu mena nau waita-siniyamu Mamanuga God e gari rabineya idiwana ki upi nau mete kwaigemei. Mu kawaya daganani nau waitasiniyamu ki pokere nau mu mamamamaga suwagakani.
12 Wi iyapanaga mosi, Keriso Iyesu e upi kwaewagau apunai Epapurasi, ki e mete kina wi parauniyau. E Mamanuga God bameya ragiragi kawaya wi nene maramara kawareya kawareya guriguri-wagau da eba wi notaga munu rasi mu notamaga maba idiwana ki nana ko wi notaga eyaka mena ragiragi kawaya Mamanuga God e nuwaiya badidi notapiyau ki mena wi kataigamana ade makeya makeya kwaigamana ki nana.
13 Apunu Epapurasi e uburau wi nene ade natere Raodikeya yo natere Iraporisi ragidai ki mu nene mete kina inako ragiragi kawaya kwaewagau. Ko ki nau naubo yabunere empuwani ki pokere wi kabuwaniyakani yau kena.
14 Nu waretanuga iyapana muramura-tamiyau apunai Ruki ade apunu Demasi mete kina mu wi mete parauniyamu.
15 Nu sumanuga eyaka mena ragidai natere Raodikeya rabineya idiwu ade ridi Nimpa e tawaiya Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai kuduba mete kina ki wi nau parauni yau mu tade-muri.
16 Wi nau okani yau iyabapumuri kewoyagisi ki ka wi oka yau wadumuri kaiwagi nu sumanuga eyaka mena ragidai tawana Raodikeya rabineya Mamanuga God nene dibipiyamu idiwu ki mu bamamugu mete iyabapumuri. Ade nau okani mosi mu bamamugu tonopuwani ki wi mete iyabapumuri.
17 Apunu Akipasi simuri, iwagi ke; ‘Nu Kaiwawonuga upi negebu kwae-nugei ki kau midigi eba togayagisi paunau kamadi ko kewopi.’

18 Nau Poru nau parauni yau nau naubo idanere okapakani. Kaiwa kaiwa. Nau dibura
rabineya tondakani ki pokere nau eba notagogasinimuri. Nu paerenuga ki denai bita nubo
wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena nu wadinibu bagi. E karako wi
waitaniyoto da e wi nene kwaewena ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara.
Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

1 TESARONIKA
Apunu Poru Tesaronika Ragidai mu okamaga yabiri tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Natere Tesaronika ka natere kawaya mosi tawana Makedoniya rabineya. Apunu Poru naiya mena Iyesu yonai ika dimawena manako iyapana Iyesu sumamupu. Ko Diyu ragidai dai ki nuwarorotagubu apunu Poru siwakekemupu ki pokere e tawana ki kamadubu kayawena umawa da natere Korini bauwena. E ika tondawa ka e waretai Simosi e bameya bauwena Iyesu sumapamawa ragidai natere Tesaronika rabineya badidi maba idiwa ki sisiyai e kabuwapupu. Apunu Poru yona ki wainapupu ki pokere e oka yau mu togitamana kasiyara tageyana ki nana okapupu.

Natere Tesaronika ragidai supasupai kawaya idiwa ki nene ka apunu Poru mu parautapu ade mu iya inako mena idiwana ki nana mu mete tadebu teyateyama. Mu Keriso badidi maba ade wirawagana bauwagana ki notababai wadamawa manui dai tagubu ki e mete wadubu supasupa oka yau pokaiya mu kabuwatapu.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1*
Mu weremaga wagubu *1:2-3:13*
Naigida idiwana ki yonai *4:1-12*
Keriso ade bauwagana ki yonai *4:13-5:11*
Parau siyarai *5:12-28*

1 Nu sumanuga eyaka mena Mamnuga God nene dibipiyamu ragidai natere Tesaronika
rabineya idiwu. Wi ka Mamanuga God ade nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso mete ewapuru
eyaka-menaigubu ragidai. Nau Poru yo Sairasi ade apunu Simosi mete kina karako wi
paraunimei kawaya daganani wi ba-magau. Kaiwa kaiwa.

Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena
wi wadinibu bagi. E karako waitaniyoto da e wi nene kwae-wena ki mibai wi naigida mena
kataiwagi wetawetara ade nuwabagi rabineya idiwoi.

Natere Tesaronika ragidai mu iyamaga bagi

2 Nu maramara Mamanuga God bameya wi nene gurigurigemei ade wi kuduba nene e
paraupemei.
3 Ena, Mamanuga God e kataiya da wi badidi maba idiwu ki nu maramara notapemei
idiwei. Wi eba suma mena sumaiwagamu ko wi sumaga ki pokaiya ka wi e wagubu ki
makeya makeya mete upiwagamu. Nota kwarikwarisi ki notai pokaiya ka wi e nene muya
nunumu, ade nu Kaiwawo-nuga Iyesu Keriso e nawanai idiwu ki nene ka wi giruru maba
kobaiya teteiwagamu ragiragi kawaya ubumu.
4 Nu katainugu da Mamanuga God e nuwaiya po wiyo ki pokere e winenibu e eya nene
nakanibu.
5-6 Wi kataigau da nu yabiri Mamanuga God e yonai bagi kawaya wadimipi wi bamagau
ika baigibi makeya ki ka nu e kasiyarai mete wadimipi ika baigibi. Nu Mama-nuga God e
Keyai Tanai Bagi Kawaya ki kasiyarai pokaiya iwegemeya ki ka e yonai ki wi geyanibu da
wi e yonai mibai ki deni mena mibimupu. Nu Kaiwawo-nuga naiya badidi kwaewagawa
umawa ki maba nu wi bamagau inako mete kwaigemeya iweya manako wi nu eminimawa
ki ka wi mete kawareya inako kwaigamawa. Wi Mamanuga God e yonai sumamupu ki
pokere iyapana dai mete bautagubu wi girinimawa pasunimawa. Ko Mamanuga God e
Keyai Tanai Bagi Kawaya wi mamama mete negebu ki pokere wi notaga eba kauwena ko
wi mibi mamamai idiwa.
7 Wi badidi maba idiwa ki ka suma sumatagamu ragidai kuduba tawana Makedoniya yo
tawana Akaiya rabineya wi eminimpu ki pokere mu mete kina karako inako kwaetagamu.
8 Wi pokagere ka Kaiwawonuga e yonai karako tawana Makedoniya yo tawana Akaiya
rabineya kawayawagau yarau. Wi e sumapiyamu ki sisiyai tawana tawana bauwena
kayawena ki pokere nu yona mo eba iwagamu mibai ka wi sumaga ki sisiyai ka iyapana
kuduba ororeya mena wainamupu kewowena.
9 Nu naiya wi bamagau baigibi makeya wi nu diriwanuga badidi kwaigubu ki sisiyai
mu mete wainamupu. Ade wi daisusu yo momorapa ade dai mete kina bamamugu
buburigamawa ki wi deni mena kamaditampu manako wi notaga wirawena maramara
tondau apunai mibai Mamanuga God ki e mena suma-mupu, ki sisiyai ka iyapana kuduba
mete wainamupu kewowena da karako tagamu.

10 Mu kuduba kataitagubu da wi karako Mamanuga God e Gubagai kunuma were
ade kaworoto ki e mena nawanai idiwu. E naiya mena powena ko Mamanuga God
wagubu umuneya ka e ade iyawena kipu ubupu. Nu iyapana kuduba paeremipi ki pokere
Mamanuga God e nuwai nu bamanugu pupu-wagawa. Bita ki nu nubo wadamana ko Iyesu
bauwena nu yawatanuga mebu da nu karako e pokaiya Mamanuga God e nuwa pupui ki
baibigamipi.

2

Apunu Poru natere Tesaronika rabineya upiwagawa

1 Kowaniyoma, wi kataigau da nu naiya wi bamagau baigibi ki ka nu eba asusu baigibi
ko ki mibai mete kina.
2 Wi kataigau da iyapana natere Piripai rabineya nu girinimpu waegeyageyama-nimpu
manako nu kebomipi wi ba-magau baigibi ki ka iyapana dai ika mete kina nu bodanimana
kwaetagubu. Nu ewanugere eba wiraigibi ko Mama-nuga God e eya kasiyarai negebu ki
pokaiya ka nu ubumpi e yonai bagi kawaya ki wi kabuwanimpi.
3 Nu ubumei iyapana suma sumatagamana ki nana dimaigemei ki ka eba nu nubo nuwa-
nugu bera were waratamana da mu yawata kwaiya kayatagamana ki nana iwegemei. Pa
mena.
4 Ki ka Mamanuga God e nu eminibu da nu ka baganai ki pokere e nu winenibu manako
upi yau negebu da nu e yonai bagi kawaya iyapana tademana ki nana. Nu ka eba iyapana
nu werenuga tagamana ki wainapemei ko nu nuwanuga notanuga empiyau apunai
Mamanuga God e rabinai mamamawagana ki nana ka nu e nuwaiya badidi wainapiyau
ki mena makeya makeya iwegemei.
5 Wi kataigau da nu naiya wi bamagau baigibi ki ka nu eba wi gwedegwedega mo taisi
teyateyamaigamana ki notai notamipi were baigibi manako dayaya yonai pokaiya wi
rabinaga kupemeya. Pa mena. Mamanuga God e kataiya da nau yona mibai suwagakani.
6 Nu eba wi bo iyapana dai ki nu sinuga tepapamana ki nana baigibi.
7 Nu ka Keriso e tononibu ragidai ki pokere nu bani bo gwedegwede nene wi genenim-
pena ki ka eba gwedei mete kina. Ko nu inako eba kwaigibi. Ridi mosi e munui wawayai
naigida mena kwayubapiyau ki maba ka nu wi naigida mena inako kwayubanimana ki
nana baigibi.
8 Nu wi nene ebotau notapemei ki pokere Mamanuga God e yonai bagi kawaya nu
bamanugu bauwena ki ka nu nuwanugu yona ki wi mete kabuwa-nimana ki nana
wainamipi. Ko eba ki mena; Nu wi nota kwarikwarisinimei ki pokere nu nubo iyanuga
wi bagiga nene tampena da wi ki pokaiya iya bagi wadumpena ki mete baganai.
9 Kowa-niyoma, nu wi bamagau badidi kwaigemeya ki wi kuduba yabugere nu emi-
nimpu kewowena. Nu Mamanuga God e yonai wi kabuwanimeya ki ka nu aiyata mo
eba idiweya. Nu eba nuwa-nugu wi nu nene muya nunumana ki nana ki pokere kemora
nawaru ka nu nubo idanuga kasiyarawagawa pokaiya kupemeya idiweya.
10 Wi suma sumaiwagamu ragidai wi bamagau ki nu berokoi mo eba kwaigibi ade gwede
mo eba paeremipi. Nu wi bamagau bagi supasupai mena idiweya ki wi kuduba yabugere
nu eminimpu kewowena. Mamanuga God e mete kataiya.
11 Wi kataigau da apunu mosi e munuiyoma naigida mena tadeyau kabukabuwa ade
wade supasupatamiyau ki maba ka nu wi eyaka eyaka inako mete nidimeya kabukabuwa
ade wade supasupanimeya.
12 Nu wi toginimeya kasiyara negemeya ade wi rabinaga minimeya kwarisi
nuwanusuru mete negemeya. Nu wi nidimeya teyateyama, iwegemeya ke; ‘Mamanuga
God e wi winenibu da wi e eya gari rabineya kaiwana e tanai kasiyarai pokaiya idiwana
ki nana wagubu ki pokere e nuwaiya wi bagi supasupai mena idiwana wainapiyau ki wi
inako mena idiwoi.’
13 Nu naiya Mamanuga God e yonai wi nidimeya kabukabuwa ki ka wi e yonai ki deni
mena sumamupu ki pokere nu maramara Mamanuga God bameya wi nene paruigemei.
Yona ki ka eba iyapana kaina nu yonanuga ko ki ka Mamanuga God e eya yonai. Wi yona
ki sumapiyamu ki pokere yona ki wi rabinagau tawayagisi manako Mama-nuga God wi
nuwaga notaga rabineya upiyogono tondono.
14 Kowaniyoma, nau yona yau mete nidiyani wainapu-muri; Nu sumanuga eyaka mena
Mama-nuga God nene dibipiyamu ragidai tawana Diyudiya rabineya idiwu mu naiya
nuwaboya badidi bananamupu ki nuwaboyai ka karako wi mete inako bananapiyamu yau
kena. Mu mete kina ka Keriso Iyesu e iyapanaiyoma ki pokere Diyu ragidai dai ubumpu
mu giritampu pasutampu. Ki kwaitana ka wi tawanaga eyaka mena ragidai dai karako
ubumu wi mete inako giriniyamu pasuniyamu.

15 Diyu ragidai ki mu ka nu Kaiwawonuga Iyesu wadumupu minimupu poyo. Takari
kawaya ka mu ubumpu Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai
inako mete namutampu ade mu nu mete siwakekenimpu. Mu ka iyapana kuduba nu
iyaranuguma. Mamanuga God e mu bamamugu eba mamamawena.
16 Nu baigibi Mamanuga God iya negeyana yonai iyapana kwaiyanai ragidai wi nidi-
mana ki nana ki ka Diyu ragidai ki bautagubu nu yawatanuga bodaboda-pamawa. Mu
inako kwaetagamawa ki mu muga bigimaga wadamawa kawaya da kewowena yau kena
ki pokere karako ka Mamanuga God e nuwa pupui mu bamamugu wana bauwena.

Apunu Poru e Tesaronika ragidai ade emitamana ki nana wainapupu

17 Kowaniyoma, nu suwawi garigari maba wi kamadinimpi kaigibi. Mara eba rowarowa
eweya ka nu nuwanugu poyo ade wiraigamana wi eminimana ki nana wainamipi ko nu
yawatanuga ragiragi-wena. Nu kamadinimpi kaigibi ko nu notanuga ka maramara wi
bamagau ika tondau.
18 Nu ade wiraigamana wi bamagau baigamana wainamipi. Ena, nau Poru yona mibai
suwagakani; Nau maramara ika kaniyana ki nana kwae-sugekeya ko Berokoi Apunai
Seitani nau yawatani ki e bodabodapiyawa.
19 Nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso ade wira-yagisi baiyagisi manako nu e yabareya
ubumamu makeya ki ka e gwede pokaiya nu puyo negeni? Nu puyo wadamana nawanai
idiwei ki nu gwede pokaiya yadamu? Ade nu mara ki makeya gwede pokaiya mama-
maigamu? Nau suwagani wainapumuri; Nu wi mena pokagere mamama ki bananapamu.
20 Ena, wi pokagere ka nu mibi mamamai e yabareya yabarayabara ubumamu.

3

1-3 Nu nuwanugu wi ade eminimana ki nana wainapemeya nu rabina-nuga wadawa
maramara bagi ububura-igemeya. Wi badidi maba idiwa ki sisiyai nu kataigamana
ki nana ka nu wareta-nuga Simosi wi bamagau tonomipi ko nau yo Sairasi notamipi
da nu mena natere Ateni rabineya idiwana ki nana. Apunu Simosi e ka nu mete
ewapuru Mamanuga God e upi kwaigemei ade Keriso e yonai bagi kawaya mete ewapuru
dimaigemei ki apunai. Iyapana bautagubu wi girinimawa pasunimawa ko wi sumaga eba
kekerawagana ki nana ka nu e tonomipi da e wi togi-niyana kasiyara negeyana manako
wi sumaga ragiragiwagana ki nana. Wi kataigau da Mamanuga God nu yo wi ewapuru
winenibu da nu bita makari ade nuwaboya inako mete banana-pamana ki nana.
4 Ena, nu naiya wi mete ewapuru idiweya ki makeya ka nu kawareya kawareya wi
nidimeya teyateyama, iwegemeya ke; 'Wi Keriso sumapiyoi ki ka iyapana mete baitagisi
wi girinimoto pasunimoto.' Nu yona ki iwegemeya ki mibai karako wi bamagau wana
bauwena ki kena.
5 Nau wi nene ebotau wainapekeya, kemora nawaru oro naigida eba ukwerekeya ko
bagi ububurasugekeya mibai ka nau notani wagawa ke; 'Mu sumamaga kamadumpu bo?
Kerapu wadewade apunai Seitani bauwena mu kerapumugu wadubu manako nu upinuga
mu bamamugu kwaigemeya ki kuduba e giripupu bo pa mena?' Nau inako notapekeya
tagani kandawa ki pokere nau apunu Simosi wi bamagau tonopuwani.
6 Apunu Simosi wi bamagau umawa ki e karako ade wirawena nu bamanugu bauwena
manako wi Iyesu ragiragi kawaya sumapiyamu ade wiga deni deni nota kwarikwarisi
kasiwaraiwagamu idiwu ki sisiyai bagi kawaya e nu nidibu. E mete nidibu da nu wi nene
badidi kwaigemeya ki wi eba notagogamupu ko nu wi eminimana wainapemei ki maba
wi nu mete inako eminimana wainapiyamu.
7 Kowaniyoma, nu yewe maramara bita makari yo nuwaboya kawaya daganani ba-
nanapemei ko wi sumaga ragiragi kawaya ki sisiyai nu wainamipi ki pokere karako ka
nuwa-nusuru nu bamanugu bauwena. Nu kasiyara mete wainapemei.
8 Naiya ka nu wi kaupuwaga wainamipi ko wi karako nu Kaiwawonuga e naureya ragi-
ragi kawaya ubumu ki sisiyai nu wainamipi ki pokere karako ka nu taganuga roronawena
iya bagi kawaya idiwei.
9 Karako ka nu Mamanuga God wi nene paraupemei. E yabuiya ka nu wi pokagere
mamama kawaya daganani wainapemei. Mibai, ki denai nu badidi maba e paraupamu?
10 Nu wi ade eminimana ki nana wainapemei ki pokere kemora nawaru ka nu nuwanuga
notanuga eyaka mena Mamanuga God bameya gurigurigemei da nu yo wi empepeiga-
mana ki yawatai e yadini supasupa. Wi Keriso bagi kawaya sumapiyamu ko nu nuwanugu
po yona dai kawareya wi ade kabuwanimana ki nana da wi sumaga ragiragiyagisi.
11 Kowaniyoma, nu nuwanugu ka Mamanuga God ade nu Kaiwawonuga Iyesu mete kina
karako nu yawatanuga yadini supasupa da nu wi bamagau ika ade baigamu.

12 Nu wi nota kwari-kwarisinimei ki maba ka nu Kaiwawo-nuga Iyesu wi notaga
wirapoto da nota kwarikwarisi ki notai wi rabinagau posiyagisi siwagapoto manako ki
pokaiya ka wi wiga deni deni nota kwarikwarisi kasiwaraiwogoi ade iyapana kuduba
inako mete nota kwarikwarisitamiyoi idiwoi.
13 Wi inako idiwoi ki ka nu Kaiwawonuga Iyesu wi toginiyoto kasiyara negeni manako
aita ewa e eya iyapanaiyoma popotagubu ragidai ki mete waratamini baiyagisi makeya
ki ka wi bagi supasupai ade wi paerega pa mena Mamanuga God e yabareya e eya nene
ubumuri.

4

Nu badidi maba idiwomu da Mamanuga God nu mamamanuga yagisi?

1 Kowaniyoma, nu oka yau kewopamana kwaigemei ko iyapana Mamanuga God e
yabuiya badidi maba idiwana da e nu mamamanuga wagana ki yonai ka nu karako
kawareya wi ade nidimei yau kena. Nu katainugu da nu naiya badidi nidimipi teyateyama
ki wi makeya makeya inako kwaiwagamu idiwu ko nu karako nu Kaiwawonuga Iyesu
e si pokaiya ragiragi kawaya kawareya wi ade nidimei da wi mara-mara inako mena
kwaiwogoi yamoi.
2 Wi badidi maba idiwana ki kabuwai ka nu Kaiwawonuga Iyesu kasiyara negebu ki
pokaiya nu wi nidimeya teyateyama. E kabuwai ki kuduba ka wi kataigubu kewowena.
3 Mamanuga God e nuwaiya ka wi e yabuiya bagi supasupai mena e nene idiwana ki
nana. Ki pokere ridi yo apunu, wi taku maba igida yauda asusu eba kwaiwogoi iwoi ade
didiwa mete eba ukwopoi.
4 Wi apunu eyaka eyaka ridi tauwamana wainapiyamu ki ka wi Mamanuga God e
yabuiya ade iyapana kuduba mu yabumugu mete kina waina nobomo wi iyaga bagi
supasupai mena idiwoi.
5 Iyapana kwaiyanai Mamanuga God eba kataimugu ragidai taku maba iwana ki
poisiyasiyai wainapiyamu notamaga ki deneya tainitamiyau ki mu maba wi inako eba
kwaiwogoi.
6 Ki pokere, yau nene ka nau yona yau ade suwagani wainapumuri; Kau waretagi
eba giripiyowa ade e eba rauru kawa-kawarapiyowa. Nu naiya mena ragiragi kawaya
wi nidimeya ki nu karako kawareya wi ade nidimei yau kena; Iyapana nima inako
kwaeyogono ki ka Mamanuga God aita ewa bita kawaya mosi e kweyoto.
7 Mamanuga God nu winenibu da nu midimama berai inako eba kwaigamana ki nana
ko e nuwaiya ka nu e yabuiya iya bagi supasupai e nene mena idiwana ki nana wagubu.
8 Ki pokere iyapana nima yona yau kwenupiyau ki ka e eba nu yonanuga kwenupiyau
ko Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya puyo negebu ki e yonai e kwenupiyau.
9 Wi suma sumaiwagamu ragidai deni deni nota kwarikwarisi kasiwara-igamana ki
yonai nu oka pokaiya mo wi eba kabuwaniyamu mibai ka Mama-nuga God e ebo mena
nota kwarikwarisi ki notai wi kabuwanibu kewowena.
10 Nu sumanuga eyaka mena ragidai kuduba tawana Makedoniya rabineya idiwu ki
mu bamamugu ka wi mara-mara bagi kawaya inako kwaiwagamu nota kwarikwarisi-
tamiyamu idiwu. Ki pokere kowaniyoma; Nu karako yona yau mena wi nidimei; Wi
bagi kawaya kwaiwagamu ki wi eba kamadumuri ko kawareya kawareya inako mena
kwaiwogoi yamoi.
11 Nu naiya mena wi nidimipi, iwagibi ke; ‘Kau nima rabinagi tatatawai ki kau kwarisin-
uwagi rabinagi pakarayagisi. Kau nima kowagiyoma mu yonamaga nuparanugei nuwegei
ki kau nupara kamadi. Ade kau nima imagei tondei ki kau kaubo idagi kasiyarayogono
pokaiya kupowa tondowa.’
12 Wi inako kwaiwogoi ki ka wi baniga digumau uburono manako iyapana suma eba
sumatagamu ragidai wi eminimono wiwiranimono ade wi werega mete togomono.

Nu Kaiwawonuga Iyesu ade wirawagana bauwagana ki yonai

13-14 Kowaniyoma, nu karako iyapana popotagubu ragidai mu yona-maga wi nidimana
wainapemei. Iyapana iya wadamana nawanai eba idiwu ragidai ki mu ka nuwaboya
rabineya idiwu mibai ka mu kowa-muguma popotagisi ki ka mu deni mena kayatagisi
ko ewa mo eba emitamini. Ko nu Iyesu sumapemei ragidai nu nuwaboya inako eba
wainapomu mibai ka nu katainugu da Iyesu powena ade iyawena kipu ubupu ki pokere
iyapana gwedewau e sumapamawa da popo-tagubu ki ka Mamanuga God mu waratamini
da mu aita ewa Iyesu mete wiratagisi baitagisi.
15 Nu Kaiwawonuga badidi wagubu ki nu karako makeya makeya wi nidimei yau kena;
Nu Kaiwawonuga ade wira-yagisi baiyagisi makeya ki ka iyapana popotagubu ragidai

yabiri iyatagisi kimoto ubumoto ko nu iyaiya idiwei ragidai ki nu ka mu ewamugu yamamu.
16 Mara ki makeya ka Mamanuga God e bawiwi yagisi ade aneya kawaimaga e bonanai ragiragi kawaya wena siyonoto ki nu mete wainapamu manako nu Kaiwawonuga kunuma kamadini kaworoto. Ki makeya ka iyapana gwedewau Keriso e naureya idiwa da popotagubu ragidai ki mu yabiri iyatagisi kimoto ubumoto.
17 Ki eweya ka Mama-nuga God uburoto nu iyaiya idiwei Keriso sumapemei ragidai kwananiyoto teniyoto popotagubu ragidai ki mete ewapuru yamamu manako nu Kaiwawonuga oroguma kawareya iyarau bananapamu. Bananapamu manako nu e mete maramara idiwomu kaiwomu.
18 Ki pokere yona yau pokaiya ka wi wibo wibo deni deni togi kasiwaraiwogoi idiwoi.

5

Nu Kaiwawonuga ade wirayagisi baiyagisi e nawanai idiwomu

1 Kowaniyoma, nau wi nidiyani wainapumuri; Mara ki bauwagana sisiyai nidibuwani ki gwede mara bo gwede madega baiyagisi ki nau oka pokaiya mo wi eba kabuwaniyani.
2 Wi kataigubu wetawetara da nu Kaiwawo-nuga baiyagisi ki ka e kuwa apunai kemorau bauwagau ki maba e inako baiyagisi.
3 Iyapana tagisi ke; ‘Nu karako bagi kawaya idiwei. Gwede berokoi mosi nu bamanugu eba wenayagisi.’ Mu inako togomono idiwono ki makeya ka ridi munu wenapana makarai garugaru mena e bameya bauwagau ki maba ka Mamanuga God bita kawaya daganani garugaru mena tonopoto mu bama-mugu baiyagisi nainitamini, ko mu bita ki baibigapamana yawatai mo pa mena.
4 Kowaniyoma, wi ka eba sisipu rabineya idiwu da nu Kaiwawonuga kuwa apunai maba baiyagisi wi naininiyoto. Pa mena.
5 Wi kuduba ka tanai ragidai karako taneya mena idiwu. Nu ka eba sisipu ragidai da nu sisipu idiwomu.
6 Ki pokere iyapana oro wadamu ragidai ki mu maba nu eba ukwopomu ko nu yabu yabu idiwomu ade nota naigida mena yodomu were kwaigomu.
7 Oro wadamu ragidai mu ka kemorau ukwapamu. Ade awana suwakarai kubamu yabaramaga babawagau ragidai ki mu mete kemorau awana kubamu iwu.
8 Ko nu ka nawarau ki ragidai ki pokere nu notanuga inako eba babayogono ko nu nota naigida yodomu were kwaigomu. Piyara ragidai mu nodamaga tatamai ragiragi kawaya umamu ki maba ka nu ubumamu suma ade nota kwarikwarisi ki notai tepamu nu nodanuga tatamai umamamu. Ade piyara ragidai mu debamaga tatamai ragiragi kawaya umamu ki maba ka nu mete kina ubumamu Mamanuga God iya waunai negeyana yonai wagubu nawanai idiwei ki notai mena yadamu nu debanuga tatamai umamamu.
9 Mamanuga God nu winenibu da nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso pokaiya iya waunai wadamana ki nana ko e eba winenibu da nu e nuwa-pupui ki bananapamana ki nana. Pa mena.
10 E nuwaiya ka nu e mete idiwana ki pokere e Keriso tonopupu nu nene powena. Ko nu iyaiya idiwomu bo popoigamu were e baiyagisi ki ka eba gwedei mete kina mibai ka nu katainugu da nu e mete dibipamu manako ewapuru eyaka mena e mete idiwomu.
11 Ki pokere kowaniyoma; Wi karako badidi kwaiwagamu ki mena wi kawareya kawareya inako mena kwaiwogoi deni deni togi kasiwaraiwogoi ade kwayuba kasiwaraiwogoi idiwoi.

Naigida mena idiwana ki yonai siyarai

12 Kowaniyoma, wi yona yau mete naigida mena wainapumuri; Wi yabiyabiriguma paunagau ragiragi kawaya upitagamu ki denai mu naigida mena wiwiratamiyoi idiwoi. Nu Kaiwawonuga mu winetapu da mu yawata bagi wi kabuwanimana ki nana.
13 Mu wi nene upitagamu ki pokere naigida mena wiwiratamiyoi ade nota kwarikwarisitamiyoi. Ade naigida mena nuwabagi rabineya ewapuru eyaka mena idiwoi.
14 Kowaniyoma, nau yona yau mete nidiyani teyateyama wainapumuri; Midi togatoga ragidai ki wi tademuri da mu upitogomono. Pore wainapiyamu ragidai ki wi kasiyara tagemuri. Daiyororo ragidai ki wi waitatamuri. Ade iyapana eba diriwatamiyoi ko kwarisiwagi mu kuduba bamamugu naigida mena kwaiwogoi.
15 Iyapana wi girinimono pasunimono ki ka wi denai eba kwaiwagi ko maramara iyapana kuduba bamamugu bagi mena kwaiwogoi.
16 Ade yona yau mete wainapumuri; Wi maramara mibi mamamai idiwoi,
17 ade maramara Mamanuga God bameya guriguriwogoi.

18 Mara bagi bo berokoi wi bamagau baiyagisi ki ka eba gwedei mete kina ko wi
maramara Mamanuga God mena paraupiyoi. Wi ka Keriso Iyesu e naureya idiwu ragidai
ki pokere Mamanuga God e nuwaiya ka wi inako mena kwaiwagamana ki nana.
19 Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya wi rabinagau minibu siwa ki tanai wi eba
popumuri.
20-21 Iyapana mosi uburoto yagisi da e Mamanuga God e bonanai wainapupu ki ka wi
e yonai ki garugaru eba tagararapumuri ade garugaru eba mibipumuri. Wi rabinaga
pakarayagisi yona ki naigida mena wainapumuri popo da bagi ki ka wi yona ki diriwai
kwaiwagi,
22 ko berokoi ki ka wi yona ki diriwai eba kwaiwagi ko tagararapumuri.

Parau siyarai.

23 Nuwabagi negeyau apunai Mama-nuga God e karako kasiyara negeni ade kawareya
kawareya wi rabinaga wirapono da wi e yabuiya bagi supasupai mena e nene idiwoi. Nau
nuwaneya e uburono wi kwayubaniyono da gwede berokoi mosi wi keyaiga yo wi nuwaga
notaga yo wi midiga kwakwarepuga mete kina ki eba giripoto. Nau nuwaneya ka wi paere
mo eba kwaiwagi ko bagi supasupai mena idiwoi yamoi da nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso
ade wira-yagisi baiyagisi makeya.
24 Mamanuga God e wi winenibu ki pokere e eba kamadiniyoto ko e naiya badidi
gwaiyabawena ki e makeya mena wi bamagau kwaeyagisi.
25 Kowaniyoma, wi Mamanuga God bameya nu nene mete guriguriwogoi.
26 Wi yowaguma tataguma badidi maba parautamiyamu ki maba wi sumaga eyaka
mena ragidai kuduba mu mete inako deni deni parau kasiwara-iwogoi idiwoi.
27 Nu Kaiwawonuga kasiyara tegebu ki pokaiya ka nau karako wi nidiyakani yau kena;
Oka yau nu kowanuguma kuduba mu paunamugu iyabapumuri da mu wainapomoto.
28 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e
rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. E karako waitaniyoto da e wi nene kwaewena ki
mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara.
Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

2 TESARONIKA
Apunu Poru Tesaronika ragidai mu okamaga ewa tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Iyesu sumapamawa ragidai natere Tesaronika rabineya mu paunamugu ka iyapana dai tagubu da Keriso ororeya mena wirawena bauwena. Notababa yonai ki kawayawena kayawena ki pokere apunu Poru mu wade supasupatamana ki nana oka yau okapupu. Keriso ade wirawagana bauwagana marai ki tondau ko yabiri ka iyapana ropani kawaya Mamanuga God tagararapomoto e yonai tapu ki raurupomoto manako bera apunai mosi si ka Gora Raurupiyau Apunai ki mete matarayagisi.

Oka yau rabineya ka apunu Poru Iyesu sumapamawa ragidai mu sumamaga ragiragi-wagana ki nana ki yonai wagubu.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-2*
Apunu Poru mu mamamamaga wagubu *1:3-12*
Keriso ade bauwagana ki kabuwai *2:1-17*
Supasupai mena idiwana ki yonai *3:1-15*
Parau siyarai *3:16-18*

1 Nu sumanuga eyaka mena Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai natere Tesaronika rabineya idiwu. Wi ka Mamanuga God ade nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso mu nene ki pokere nau Poru yo Sairasi yo Simosi mete kina karako oka yau wi nene tonopemei. Kaiwa kaiwa.

2 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. E ade nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso mete kina karako waitanimoto da mu wi nene badidi kwaetagubu ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara ade nuwabagi rabineya idiwoi.

Parau ade guriguri

3 Kowaniyoma, nu Mamanuga God bameya wi nene maramara paraupomu ki ka supasupai kawaya. Nu inako eba kwaigomu ki ka nu paerepemei mibai ka wi sumaga kawayawagau yarau ade deni deni nota kwarikwarisi kasiwara-igamana ki notai wi paunagau mete kawayawagau yarau.

4 Wi suma mena sumaiwagamu ki pokere wi bita makari yo nuwaboya mete ba-nanapiyamu. Ko Keriso e upi ki wi eba kamadumpu ko wi giruru maba kobaiya teteigubu ragiragi kawaya ubumu ki pokere nu sumanuga eyaka mena Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai tawana tawana idiwu mu bamamugu iwei ki ka nu mibi mamamai wi sisiyaga mu mete tademei.

5 Mamanuga God e bagi supasupai mena kwaewena mibai ka wi bita yo makari bananamupu ki ka wi ewagere eba nitaisinigubu ko wi giruru maba kobaiya teteigubu ki pokere e wi eminiyoto yagisi da wi ka baganai manako e gari rabineya ki wi kaiwuri e kasiyarai pokaiya idiwoi.

6 Mamanuga God e supasupai mena kwaeyagisi ki pokere iyapana gwedewau karako bita wi negeyamu ki ka e aita ewa uburoto denai bita kawaya mu tageni.

7 Nu Kaiwawonuga Iyesu ade e aneyaiyoma kasikasiyarai ki mete kunuma were mata nonarai yadini kawomoto ki makeya ka nu yo wi ewapuru bita karako bananapemei ki e yadini tekateka.

8 Mara ki makeya ka iyapana gwedewau nu Kaiwawonuga Iyesu e yonai bagi kawaya eba sumamupu ade Mamanuga God e eya mete eba katai-mupu ragidai ki ka e denai bita kawaya mu tageni.

9 Bita ki eba kewoyagisi ko mu maramara makaritogomono yamono ade Mamanuga God uburoto deni mena mu purutamini mubo mena nakatamini da nu Kaiwawonuga e kasiyarai ki tanai rabineya mu eba idiwono.

10 Mara ki makeya, nu Kaiwawonuga ade wirayagisi baiyagisi makeya ki ka e eya iya-panaiyoma kuduba ewapuru mena dibipomoto manako e si esida tepapomono tarataragapomono. Nu e yonai wi nidimipi ki wi deni mena sumamupu ki pokere nu yo wi ewapuru mu mete dibipamu manako nu Kaiwawo-nuga inako mamamapomu.

11 Ki pokere nu maramara Mamanuga God bameya wi nene gurigurigemei da wi iya badidi maba idiwana wagubu winenibu ki wi makeya makeya inako mena idiwoi manako e wi eminiyoto yagisi da wi ka baganai. Nu ade gurigurigemei da e kasiyara negeni manako wi iya bagi supasupai badidi maba idiwana waina-piyamu ki wi inako idiwoi ade

wi sumaga pokaiya upi badidi maba kwaiwagamana wainapiyamu ki wi mete makeya
makeya kwaiwogoi yamoi da kewoyagisi.
12 Wi inako idiwoi ki ka Mamanuga God ade nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso mete kina
puyo deni mena negemupu ki pokaiya ka nu Kaiwawo-nuga Iyesu e si wi pokagere
kawaya-yagisi ade e pokaiya ka wi siga mete kawayayagisi.

2

Gora Raurupiyau Apunai

1 Kowaniyoma, nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso ade wirayagisi baiyagisi nu kwananiyana
da nu e mete ewapuru idiwana ki sisiyai nau karako wi nidiyani naigida mena waina-
pumuri;
2 Iyapana dai tagamu da nu Kaiwawo-nuga e ororeya mena wirawena bau-wena. Mu
inako tagamu ko yona ki ka bera ki pokere wi eba tatawaiwogoi ade wi notaga eba
koyogono notababa wadoi. Yona tagamu ki kerarai ka nu eba katainugu. Kataina, nu
Mamanuga God e bonanai wainamipi iwagibi bo yona mo dimaigibi ki iyapana waina-
mupu paere bo nu oka okamipi ki mu mubo wadumupu wira yona ki tagamu bo?
3 Nau eba kataineya, ko wi yabu yabu idiwoi da iyapana mosi eba baiyagisi wi beraniyoto
wi kerapugau inako yadini. Nu Kaiwawonuga ade wirawagana bauwagana marai ki
tondau ko naiya ka iyapana ropani kawaya Mamanuga God tagarara-pomoto ade e yonai
tapu ki rauru-pomoto manako gora raurupiyau bita wadana deneya kayawagau apunai ki
e eya mete matarayagisi.
4 Gora Rauru-piyau Apunai ki e uburoto gwedegwede kuduba iyapana sumapiyamu
simaga tepapiyamu ki mu simaga kuduba kaupoto manako e eya si esida tepapoto.
Mamanuga God e Tawai rabineya ka e mete kaniyoto manako ika tondono, yogono ke; ‘Wi
Mamaga God mibai ka nau yau kena.’
5 Nau wi mete idiweya makeya ka nau yona yau kuduba wi nidibuwani kewowena, ko
wi bani notaga goga-wena bo?
6 Wi kataigau da gwede mosi karako Gora Raurupiyau Apunai e yawatai bodapiyau, ko
e marai baiyagisi ki ka e eya matarayagisi.
7 Gora Rauru-piyau Apunai ki e eya eba bauwagana kena ko e notai mena karako
weki gwaiya kawayawagau yarau. Ko gwede mosi e yawatai bodapiyau ki paere-yogono
makeya,
8 ki ka Gora Raurupiyau Apunai ki e eya matarayagisi. E matara-yagisi makeya ka nu
Kaiwawonuga Iyesu kunuma were kaworoto manako uburoto e umunui aurai pokaiya
Gora Raurupiyau Apunai ki puwapoto poyo ade e sinini tanai bagi kawaya ki kasiyarai
pokaiya e deni mena giripoto da gogayagisi.
9 Ko naiya ka Berokoi Apunai Seitani uburoto e eya kasiyarai kuduba Gora Raurupiyau
Apunai ki kweyoto manako kasiyara ki pokaiya ka e uburono matakira ebo ebo kwaeyo-
gono, ko e notakoko matakirai kwaewagau ki kuduba ka mibai pa mena.
10 Iyapana gwedewau yona mibai eba nota kwari-kwarisimupu ragidai ki mu kera-
pumugu e yadini beraberatamini da mu e mena sumapomono, ko aita ewa ka mu deni
mena gogatagisi. Mu iya wadamana yonai mibai ki diriwai kwaetagumpena ki ka mu
iyatagumpena ko mu iya wadamana yonai ki eba wainapamana wainamupu ki pokere
mu denai berokoi inako bananapomoto.
11 Mu yona mibai kwenumupu ki pokere Mamanuga God mu notamaga wirapupu da mu
yona bera ki mena sumapiyamu.
12 Iyapana gwedewau yona mibai eba sumapomoto ko mu mubo beramaga berokoi ki
mena mamamai kwaetogomono ki ka Mamanuga God mu beramaga berokoi ki empoto
matarapoto manako denai bita tageni.

Ragiragi kawaya ubumana ki yonai

13 Kowaniyoma, nu Kaiwawonuga e wi nota kwarikwarisiniyau ki pokere nu Mamanuga
God bameya wi nene maramara paraupomu ki ka supasupai kawaya. E kerareya wi
winenibu da wi yona mibai sumapamana manako e eya Keyai wi rabinagau upiwagana
wi notaga wirapana da wi e nene bagi supasupai mena idiwana manako ki pokaiya ka wi
iya waunai wadamana ki nana.
14 Nu Mamanuga God e yonai bagi kawaya wi nidimipi ki pokaiya ka e wi winenibu da
wi nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso mete ewapuru e taneya idiwana ki nana.
15 Ki pokere kowani-yoma, wi nuwaga notaga eyaka mena ragiragi kawaya ubumoi man-
ako nu yonanuga oka were okamipi bo nu umununugere iwagibi ki mena wi wadumuri
doko idiwoi.

16-17 Nu paerenuga ki denai bita nubo wadamana ko Mamanuga God nu nota kwarik-
warisinibu ki pokaiya ka e bita ki rikapupu deni mena nu wadinibu bagi. E puyo nu nene
winepupu tapu ki nu notapamana ade nawanai idiwana ki notai e nu kabuwanibu ade nu
maramara yabarayabara ubumana ki nana ki kasiyarai e nu mete negebu toginiyau ton-
dau. Nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso ade Mamanuga God mete kina karako wi waitanimoto
wi nuwaga notaga yadini papara kasiyara negeni da wi ragiragi kawaya ubumoi yona bagi
mena iwogoi ade bera supasupai mena kwaiwogoi.

3

Mu apunu Poru nene guriguritagamana ki nana

1 Kowaniyoma, nau yona siyarai yau mete suwagani wainapumuri; Nu naiya wi
bamagau baigibi nu Kaiwawo-nuga e yonai wi kabuwanimpi manako wi e yonai ki
diriwai kwaigubu garugaru mena sumamupu ki maba karako Mamanuga God bameya
nu nene guriguriwagi da nu e yonai iwogomu ki ka iyapana wi maba e yonai ki diriwai
kwaetogomono manako e yonai ki garugaru mena kawayayagisi kaya-yagisi.
2 Wi kataigau da iyapana dai nu badidi dimaigemei ki yonai mu eba sumapiyamu ki
pokere guriguriwagi da Mamanuga God iyapana beramaga berokoi ki mu yawatamaga
bodapoto da mu eba baitagisi nu girinimoto.
3 Nu Kaiwawonuga badidi wagubu ki e makeya makeya kwaeyagisi. E wi eba kamadiniy-
oto ko e kasiyara negeni manako uburoto Berokoi Apunai e yawatai bodapoto da e eba
baiyagisi wi giriniyoto.
4 Nu Kaiwawonuga pokaiya ka nu wi nene pore eba wainapemei. Nu katainugu da nu
badidi nidimipi ki wi makeya makeya kwaiwagamu ade nu mete katainugu da wi notaga
eba gogayagisi ko nu iwagibi ki wi mara-mara inako mete kwaiwogoi yamoi.
5 Mamanuga God e wi waitaniyoto ade wi notaga yadini papara da e wi nota kwarik-
warisiniyau ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara. Ade e wi waitaniyoto da
Keriso yewe wairau giruru maba kobaiya tewena ki maba wi mete inako giruru maba ki
kobaiya teteiwogoi yamoi.

Iyapana pa imagei eba idiwana ki nana

6 Kowaniyoma, nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e si kasiyarai pokaiya ka nu wi nidimei
teyateyama yau kena; Iyapana nima Iyesu sumapiyau ko pa imagei tondau ade nu yona
naiya kabuwanimpi ki makeya makeya e eba kwaewagau, iyapana inako ki e diriwai wi
eba kwaiwagi.
7-8 Wi kataigau da nu naiya wi mete idiweya ki ka nu eba pa imagei idiweya ko kemora
nawaru ka nu nubo idanuga kasiyarawagawa were tepemeya kupemeya idiweya, mibai
ka nu eba nuwanugu wi baniga pa kupamana da nu bita wi negemana ki nana. Nu inako
kwaigemeya ki maba wi mete inako kwaiwogoi.
9 Nu yona bagi kawaya wi nidimeya kabukabuwa ki pokere wi denai nu bani pa
negempena ki ka supasupai. Ko nu nuwanugu wi yabugau badidi kwaigemeya ki wi
makeya makeya inako mete kwaigamana ki nana waina-mipi ki pokere nu kasiyarai
kawaya upigemeya ko iyapana imagei ragidai mu maba eba idiweya.
10 Nu wi ba-magau idiweya ki nu wi nidimeya teyateyama, iwegemeya ke; 'Iyapana nima
upi eba kwaeyogono ki ka e bani mete eba kupono.'
11 Nu yona yau oka pokaiya wi kabuwanimei ki mibai ka nu yona mo wainamipi da wi
paunagau ka iyapana dai pa imagei idiwu. Mu mubo ida-mugere eba upitagamu ko mu
iyapana yabumugu mu midimaga matakawagau tawa roroneya asusu igida yauda iwu.
12 Nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e si kasiyarai pokaiya ka nu karako iyapana ki sisi-
batamemei da mu mubo idamaga kasiyarayogono upitogomono bani kupomono idiwono.
13 Ko kowaniyoma, wi yonaga ka yau kena; Wi karako bagi supasupai mena kwai-
wagamu ki wi midiga eba togayagisi kamadumuri ko wi inako mena kwaiwogoi yamoi.
14-15 Iyapana mosi wi paunagau karako yona yau oka pokaiya tamei ki wainapoto ko
makeya makeya eba kwaeyogono ki ka wi e deni mena eba kamadumuri tagararapumuri
ko e notai wirawagana ki nana ka wi mara dai e kamadumuri da e paerei badidi kwae-
wena ki e wainapoto midimama yadini manako e notai wirayagisi. E ka eba wi iyaraga ko
e ka wi iyapanaga mosi ki pokere wi e bameya inako kwaiwagi.

Parau siyarai

16 Nu Kaiwawonuga e ka nuwabagi negeyau ki apunai ki pokere nu nuwa-nugu ka
wi badidi kwaiwagamana wainapiyamu ki e maramara uburono wi toginiyono ade
nuwabagi wi nege-yono. Nu Kaiwawonuga e wi eba kamadiniyoto ko e wi mete ewapuru
idiwoi.

17 Nau Poru nau parauni yau nau naubo idanere okapakani. Kaiwa kaiwa. Nau okani
kuduba siyareya ka nau maramara nau sini yau maba okapakani.
18 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e
rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. E karako waitaniyoto da e wi nene kwaewena ki
mibai wi kuduba naigida mena kataiwagi wetawetara.
Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

1 Simosi
Apunu Poru oka yabiri apunu Simosi nene okapupu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Apunu Simosi e ka munu waunai mosi ki Iyesu sumapupu. E inai ka Diyu ade e mamai ka tawana Gurisi ki apunai. Apunu Simosi e ka apunu Poru e waitapiyawa ewapuru upitagamawa iwa.

Oka yau rabineya ka debai apeya eyaka; Iyesu sumapamawa ragidai mu paunamugu ka iyapana dai ubumpu kabuwa mibai pa mena ki kabuwatagamawa. Mu tagubu da iyapana kaisi idiwono ade eba anikatagisi ki ka mu iya yadini. Oka yau pokaiya ka apunu Poru kabuwa mibai pa mena ki bodapana yonai apunu Simosi sibu.

Yona debai mosi ka Iyesu sumapamawa ragidai badidi maba dibipamana ewapuru idiwana ki yonai. Mu yabiyabiri ragidai badidi maba winetamini upi tageni ki yonai e mete wagubu.

Siyarai ka apunu Poru apunu Simosi e eya badidi maba tondana upiwagana ki yonai e kabuwapupu.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-2*
Iyesu sumapamawa ragidai mu yonamaga *1:3-3:16*
Apunu Simosi e yonai *4:1-6:21*

1-2 Nau waretani Simosi, nau waitanibuwani da kau karako Iyesu sumapiyei ki pokere nau gubagani mibai ka kau. Nau mamagi Poru kau okagi yau tonopakani.

Nu iya negeyau apunai Mamanuga God ade nu puyo wadamana nawanai idiwei ki negeyana apunai Keriso Iyesu mete kina ki mu nau winesinimupu sidimupu da nau mu bigabigamaga kwaesugana ki nana tonosinimupu.

Kau paeregi ki denai bita kaubo wadana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena kau wadinibu bagi. E ade nu Kaiwawonuga Keriso Iyesu mete kina mu karako kau nuwanuwa-nimoto nuwabagi negeni manako waitanimoto da mu kau nene kwae-tagubu ki mibai kau naigida mena katainuwagi wetawetara.

Kabuwa mibai pamena kabuwatagamu ragidai

3 Nau naiya tawana Makedoniya kayasugekeya makeya ka nau kau munanibuwani da kau ika natere Epeso rabineya tondana ki nana suwagu-buwani. Yona ki nau karako kawareya kau ade nidiyakani yau kena; Natere ki rabineya ka iyapana dai bautagubu suma sumatagamu ragidai mu pauna-mugu kabuwa mibai pa mena kabuwa-tagamu ki pokere bera tagamu ragidai ki kau ragiragi kawaya tadeyowa da mu bera ki kamadini.

4 Iyapana ki mu nuwamaga notamaga ka mu mubo kunumaga bo mu mubo ripakwara-kwaramuguma bususumaga ade wensisiyamaga ki kawareya ukwarau ki pokere kau mu tatamatami. Mu kwae-tagamu ki pokaiya ka kira yo kande mena wenawagau ko Mamanuga God e upi ka eba inako. E upi ka suma mena pokaiya.

5 Kau mu tatamatamana ki nana nidiyakani ki mibai ka yau kena; Iyapana gwedewau mu rabinamugu bigi pa mena ade mu nuwamaga notamaga eyaka mena suma mena sumatagamu ragidai ki ka mu mubo rabinamugu wainapomoto da Mamanuga God e yabuiya mu ka baganai. Ade mu rabina-mugu ka nota kwarikwarisi ki notai mete kawayayagisi.

6 Ko iyapana dai ki mu ka iya bagi ki tagararamupu kwako-tagubu yawata kwaiya kayatagubu ki pokere mu karako yona asusu yaba-yababa mena tagamu iwu.

7 Mu nuwa-mugu ubumana iyapana gora kabuwa-tamana ki nana wainapiyamu ko mu yabarayabara ubumu tagamu yona ki mibai ka mu muga eba wainapiyamu popo were tagamu.

8 Nu kuduba katainugu da gora oragai ki kuduba ka bagi mena. Ko nu badidi maba idiwana kwaiwagamana gora wagubu ki nu asusu eba kwaigamu.

9 Ade nu katainugu da gora ki ka eba iyapana bagi kwaetagamu ragidai ki mu nene ko ki ka iyapana kuwakuwai gora raurupiyamu ragidai ki mu nene. Ki ka iyapana Mamanuga God tagararapiyamu bera berokoi ebo ebo kwaetagamu ragidai ki mu nene. Ki ka iyapana Mamanuga God eba notapiyamu ko waira yau gwedegwedei niniyapiyamu diriwai kwaetagamu ragidai ki mu nene. Ki ka naunuma ragidai ki mu nene.

10 Ki ka ridi yo apunu taku maba igida yauda iwu bo didiwa asusu ukwapamu bo apunu e ebo waretai apunu uwarau bo ridi e ebo waretai ridi uwarau ki mu nene. Ki ka iyapana bowa madai wadamana ki nana bera berokoi kwae-tagamu mu kowamuguma

weki gwaiya tetamiyamu weketamiyamu ki mu nene. Ki ka iyapana beraberai mu kowa-
muguma naritamiyamu ki mu nene. Ade ki ka kabuwa mibai kamadumpu bera kabuwai
ebo ebo tagamu kwaetagamu ragidai ki mu nene.
11 Supasupai tanai bagi kawaya apunai Mamanuga God e eya yonai mibai ki mu
kamadumpu. Ko Mamanuga God e nau emisinibu da nau ka baganai ki pokere e nau
winesinibu da nau e yonai ki iyapana tadeyana ki nana sidibu.

Apunu Poru Mamanuga God bameya parauwena

12-13 Nau naiya nu Kaiwawonuga Keriso Iyesu siyekeya siyasiya ade gayagayasug-
ekeya e iyapanaiyoma mete giritamekeya pasutamekeya. Ko Mama-nuga God e nau
nuwanuwasinibu ki pokere nau paereni ki e surupupu manako Keriso wagubu da nau
baganai ade nau winesinibu e eya kasiyarai tegebu da nau e upi kwaesugana ki nana.
E nau bamaneya inako kwaewena ki pokere karako ka nau e paraupakani e si esida
tepapakani. Nau naiya badidi kwaesugekeya ki mibai nau niya eba kataineya. Nau
notababa tondekeya ade suma eba sumasugekeya, ko Mamanuga God e nau nuwaboyani
wainapupu.
14 Nu Kaiwawonuga bagi kawaya nau nene kwaewena. Nau paereni ki denai bita naubo
wadana ko ki e deni mena rikapupu manako e puyoi awana taparai maba nau kawarineya
kwebu wira nau wadisinibu bagi. Iyesu Keriso pokaiya ka e nota kwarikwarisi ki notai nau
tegebu ade e sumapana ki nana ki kasiyarai e nau mete tegebu.
15 Nau yona suwagakani yau ka mibai kawaya iyapana kuduba wainapamana ade
mibipamana ki nana; Nu bigi kwaigemei ragidai iya waunai nu nege-yana ki nana ka
Keriso Iyesu yewe wairau kawapu. Iyapana kuduba ka bigibigi ko mu paunamugu nau
mena ka bigini kawaya esida.
16 Ko Mamanuga God e nau nuwaboyani wainapupu nau wadisinibu bagi ki mibai ka
yau kena; Iyapana kuduba mu paunamugu nau mena paereni ka kawaya daganani esida.
Ko Iyesu Keriso nau eba emisinibu basarasinibu. Pa mena. E iya waunai tegebu ki pokere
iyapana ewa e suma-pomoto iya maramara idiwana kaiwana ki iyai yadini ki ka e nau
bamaneya badidi kwaewena ki mu notapomoto manako ki pokaiya ka mu kataitagisi da e
mu bamamugu inako mete kwae-yagisi. E midi mu bamamugu mete eba togayagisi.
17 'O Mamanuga, kau ka nu Kaiwawonuga kawaya esida. Nu kau eba eminimei ko
kau maramara tondei. Kau bamageya ka po pa mena. Nu Mamanuga God ka kau kiya
mena. Kau kasiyaragi ka kawaya ki pokere kau sigi nu maramara esida mena tepapomu
idiwomu. Ki mibai.'
18 Gubagani Simosi, Mamanuga God e bonanai wainapiyamu tagamu ragidai naiya
mena badidi kau nene tagubu ki yonai kau audagi maba wadi doko manako ki pokaiya
kau Keriso nene ragiragi kawaya uburowa upinugowa. Mu kau nene badidi tagubu ki
kawareya ka nau oka pokaiya kau kabuwaniyakani yau kena;
19 Kau sumagi ki kau eba kamadi ade kau rabinageya katainugibi wetawetara da
Mamanuga God e yabuiya kau ka baganai ki notai kau mete wadi doko. Iyapana dai ki
nota inako ki mu tagararamupu ki pokere waka nade kawareya yapu egi supu ki maba ka
mu sumamaga inako mete kauwena.
20 Iyapana ki mu paunamugu ka apunu Imeniyasi yo Arekisanda mu inako kwaetagamu.
Mu Mamanuga God e si giripiyamu ko mu bera ki kamadamana ki nana ka nau ubupuwani
mu midi-maga kwakwarepumaga Berokoi Apunai Seitani e idai rabineya nakata-puwani
da e mu giritamana ki nana.

2

Nu ewapuru mena badidi maba gurigurigamu

1 Nau karako yabiri yona yau ragiragi kawaya kau nidiyakani; Nu sumanuga eyaka
mena ragidai kuduba tade da mu ubumana iyapana tawana tawana idiwu ki mu nene
guriguri-tagamana ki nana. Mu gwede nene notapiyamu ki nene wi Mamanuga God
kabuwapiyoi mu tagawaiwitamaga ubumoi guriguriwogoi.
2 Nu suma sumaigemei ragidai nuwabagi rabineya Mamanuga God nene supasupai
bagi kawaya idiwana ki nana ka wi kawa-kawai ragidai ade yabiyabiri ragidai waira yau
kawareya ki mu nene mete guriguriwogoi.
3 Wi inako kwaiwogoi ki ka bagi kawaya ade ki pokaiya ka nu Iya Negeyau Apunai
Mamanuga God wi eminiyoto manako wi mamamaga yagisi.
4 E nuwaiya ka iyapana kuduba e yonai mibai kawaya ki kataitagamana ade iya waunai
mete wadamana ki nana.

5 Mamanuga God e ka eyaka mena. Tawiri ogayawa apunai iyapana kuduba teniyau
Mamanuga God mete dibiniyau apunai ki e ka mete eyaka mena. Nu dibiniyau apunai ki
ka Keriso Iyesu e eya mena.
6 E ebo bauwagana marai ki makeya mena ka e bauwena nu nene powena manako
nu bitanuga kuduba ki e rikapupu. E nu nene powena ki pokaiya ka iyapana kuduba
kataitagisi da Mamanuga God e nuwaiya ka iyapana kuduba, madega kauwagau madega
posiwagau iya waunai ki yadini.
7 E nuwaiya inako wainapiyau ki pokere e nau winesinibu ade nau tonosinibu da nau
kayasugana iyapana kwaiyanai ragidai e yonai mibai mu tadeyana ade mu kabuwata-
mana da mu e sumapa-mana ki nana. Nau eba berasugakani ko nau yona mibai mena
suwagakani.
8 Gubagani Simosi, nau yona yau mete nidiyani wainapi; Nau nuwaneya iyapana
uratana mena tawana tawana Mamanuga God nene idiwu ki mu idamaga bagipomono
manako mu rabinamaga eyaka mena kira gagaya pa mena nuwabagi mena rabineya guri-
guritogomono idiwono.
9-10 Nau karako ridi mu yonamaga mete suwagani; Ridi gwedewau tagamu da mu
Mamanuga God e si tepapiyamu ki ka mu iyapana yabaramugu iya bagi supasupai mena
kwaetogomono. Mu iyamaga bagi ki ka mu monagamaga ko eba mu kwakwarepumaga
ki monaga-pamana da iyapana monaga ki pokaiya mu emitamana taragatamana ki nana.
Mu midimaga tatamai naigida mena umomono ade eba mu debamaga wikupomono mon-
aga kiyabui ebo ebo yodomono bo gwedegwede denimaga kawakawaya inako tepomono
monaga-togomono. Pa mena.
11 Apunu ubumoto Mamanuga God e yonai kabuwatogomono ki ka ridi kerekereretagisi
pa idiwono yona mena wainapomono.
12 Nau ridi tatama-tamakani da mu Mamanuga God e yonai apunu eba kabuwatamono
ade mu apunu watamaga eba yadini ubumono. Mu ka yona mena waina-pomono pa
idiwono,
13 mibai ka Mamanuga God yabiri apunu Adamu yamanapupu manako ewa ka e ridi Iwi
yamanapupu.
14 Berokoi Apunai Seitani e ka eba yabiri apunu Adamu bameya bauwena e kerareya
wadubu. Pa mena. Yabiri ka e ridi Iwi e bameya bauwena e kerareya wadubu manako
ridi ki paere-pupu Mamanuga God e gorai rauru-pupu.
15 Ko ridi gwedewau Mamanuga God sumapomono bo iyapana nota kwarikwarisita-
mono bo Mamanuga God e nene bagi supasupai mena idiwono bo ade midimama berai
eba kwaetogo-mono, ridi inako idiwono ki ka mu munu wenatamini ki pokaiya ka mu iya
mete yadini.

3

Yabiyabiri ragidai

1 Gubagani Simosi, nau karako yona mibai mosi ade suwagani wainapi; Apunu nima
nuwaiya ka suma sumatagamu Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai mu yabiyabir-
imaga uburana wainapiyau ki ka e upi bagi kawaya winepupu.
2 Ko apunu upi inako kwaeyogono ki ka e iyapana kuduba yabumugu bagi supasupai
mena kwaeyogono ade iyapana e bameya berokoi mo eba wainapomoto. E eba weraw-
erayagisi ade e eba nota baba maba tondono. E naigida notapono were kwaeyogono.
Iyapana dai e bameya daiyo baitagisi ki ka e mu diriwamaga kwaeyagisi ade e iyapana
badidi maba kabuwatamana ki yawatai mete naigida kataiyagisi.
3 E awana suwakarai eba kuburono da e yabarai babayagisi ade e eba tayatayabadai ade
kirakirai tondono ko e kwarisiyagisi moyamoyakai maba tondono. E bowa madai nene eba
nota kwarikwarisi-yogono,
4 ade e wainai yo e munuiyoma naigida mena kwayubatamono da e munuiyoma mu
mamamaga ki naigida mena wiwirapomono ade e umunui yodomono makeya makeya
kwaetogo-mono.
5 Apunu ki e eya wainai yo e eya munuiyoma naigida eba kwayubatamini ki ka e
badidi maba suma sumatagamu ragidai Mamanuga God nene dibipiyamu idiwu ki mu
kwayubatamini?
6 Waunai sumawena apunai eba uburoto upi yau maba yadini kwaenda Berokoi Apunai
Seitani yabara kawa-kawarawagawa manako Mamanuga God ubupu e kaupupu ki maba
ka apunu ki mete yabara kawakawara-yagisi manako e Berokoi Apunai Seitani maba
inako kauyagisi.

7 E iyai supasupai mena tondono ki ka iyapana suma eba sumatagamu ragidai e iyai
bagi ki empomoto manako e wiwirapomono ade e werei togomono. Ko e paerepoto ki ka
iyapana e waigubapomoto manako Berokoi Apunai Seitani baiyagisi e kerareya yadini da
e yawata paerepoto kauyagisi.

Yabiyabiri ragidai mu waitamuguma

8 Yabiyabiri ragidai mu waita-muguma mu mete kina ka iyapana yabumugu supasupai
bagi mena idiwono da iyapana mu wiwiratamono ade eba mu tenawarimaga ragara-
gapono. Mu awana 'waeni' kawaya daganani eba kubomoto da mu yabaramaga baba-
yagisi ade gwedegwede kuduba eba taisi teyateyamatogomono bo kapoi-togomono.
9 Mamanuga God e yonai mibai wekewekei ki mu sumapomoto yadini doko ade mu
muga rabinamugu ka mu wainapomoto wetawetara da Mamanuga God e yabuiya mu ka
supasupai.
10 Apunu mosi e nuwaiya upi yau kwaewagana wainapiyau ki ka wi naiya e iyai ki
naigida mena empumuri wetawetara. E bagi supasupai mena kwaeyogono empumuri ki
ka baganai, wi upi ki e kwemuri.
11-12 E eba werawera-yagisi ade e eya wainai yo e munuiyoma ki e naigida mena mu
kwayubatamono da mu ewapuru deni deni wiwira kasiwaratogomono idiwono.
13 Yabi-yabiri ragidai mu waitamuguma upi bagi supasupai mena inako kwaetogo-mono
ki ka iyapana mu emitamini mu weremaga togomono ade mu simaga tepapomono. Mu
yabarayabara ubumono manako Keriso Iyesu sumapiyamu ki yonai matarau togomono
iwono.

Mamanuga God e yonai wekewekei

14-15 Gubagani Simosi, nau waunitau kau bamageya bausugana kau eminiyana ki nana
wainapakani. Ko gwede mosi nau bodasiniyoto da nau garugaru ika eba bausugani ki
kau oka yau mena iyabapi manako Mamanuga God nene dibipemei ragidai nu badidi
maba idiwana ki nana ka oka yau kau kabuwaniyoto. Nu ka Maramara Tondau Apunai
Mamanuga God e eya iyapanaiyoma. E yonai mibai ki nu bebeda maba togipemei.
16 Mama-nuga God e notai wekewekei ki e naiya e ebo mena notapiyawa tondawa, e
notai ki ka kawaya daganani esida. Iyapana nota ki bera umani siyamana ki yawatai mo
pa mena. E yona yau nu kabuwanibu, wagubu ke;
E ka iyapana kaina nu maba wenawena. Mamanuga God e eya Keyai mibipupu da e ka
mibai. Aneya usi kunumau ki mu e mete emupu.
Tawana tawana kuduba ka iyapana kayatagubu e dimai tagamawa iwa. Yewe wairau,
madega kauwagau madega posiwagau ka iyapana e sumamupu ko ki eweya ka
Mamanuga God e wadubu tepapupu usi kunumau e eya taneya ade tapu.

4

Bera tagamu ragidai mu yonamaga

1 Mamanuga God e eya Keyai karako matarau nu kabuwaniyau da mara siyareya ka
iyapana dai mu sumamaga kaupomoto manako wiratagisi keyai beraberai ebo ebo ki mu
umunumaga yadini. Keyai berokoi mu badidi kabuwatamono ki mu makeya makeya mete
kwaetogomono.
2 Kabuwa bera-tagamu ki kerarai ka yau kena; Iyapana ki mu midimaga pa matakawa-
gau yona bera ebo ebo tagamu. Yawata supasupai kayatagamana notai naiya mu rabina-
mugu kabuwatamiyawa ki karako mata maba urabu rerewara auwena ki pokere mu
badidi paerepiyamu ki mu muga eba kataimugu.
3 Iyapana ki mu kabuwa-maga wagau ke; 'Ridi yo apunu anika-tagisi ki ka eba baganai
ade nu bani dai mena kupomu ko dai kaisipomu ki ka supasupai.' Iyapana ki mu
inako tagamu ko nu suma sumaigemei ragidai ki nu yona mibai kataigibi ki pokere nu
mete katainugu da Mamanuga God bani kuduba kiyabui ebo ebo nu kupamana ki nana
yamanapupu. Nu e paraupamu were ewa bani kuduba kiyabui ebo ebo ki tawiyaigamu
kupamu, ko iyapana mosi eba baiyagisi nu bodaniyoto.
4 Gwedegwede kuduba Mamanuga God yamanapupu ki ka bagi mena ki pokere nu mo
eba keipamu berokoi siyamu. Ko nu yabiri Mamanuga God paraupamu were ewa bani ki
kupamu,
5 mibai ka Mamanuga God e yonai pokaiya ade nu gurigurinuga pokaiya ka e gwedeg-
wede kuduba ki wadubu bagi kewowena.
6 Gubagani Simosi, kau nau yonani yau nu sumanuga eyaka mena ragidai kabuwatamiy-
owa. Nu keyainuga bani ki kau kiya kupowa ade kabuwa yonai katainugibi wadibi doko
ki kau makeya makeya mete kwaenugowa. Kau inako kwaenugowa ki kau mibai Keriso
Iyesu e bigabigai apunai.

7 Iyapana mu wensisiyamaga bo mu bususumaga kororai mibai pa mena tagamu ki
kau eba wainapiyowa ko Mamanuga God nu badidi kwaiwagamana wagubu ki mena kau
makeya makeya kwaenugowa yarowa da kau notagi bebeda maba irawayagisi.
8 Nu midinuga kwakwarepu-nuga tekatekawagana ki nana yanuwa kwaigemei ki denai
ka maraitau erida, mibai ki ka mara karako nene mena. Ko nu keyainuga ragiragiwagana
ki nana nu nubo wade supasupaigamu ki denai ka kawaya esida, mibai iya ki ka mara
karako nene ade mara ewa nene mete kina.
9 Nau yona karako suwagubuwani ka mibai kawaya iyapana kuduba waina-pamana ade
deni mena mibipamana ki nana;
10 Maramara Tondau Apunai Mamanuga God e ka iyapana kuduba, madega kauwagau
madega posiwagau nu Iya Negeyau ki Apunai. Nu gwedewau e sumapemei ki ka e iya
waunai nu negeni. E nuwaiya ka inako wainapiyau ki pokere e puyo negeyana ki nawanai
nu idiwei ade nu e nene ragiragi kawaya upigemei muya nunumei.
11 Nau karako badidi kabuwani-buwani ki kau makeya makeya iyapana kabuwatamiy-
owa tadeyowa teyateyama.
12 Kau ka munu waunai ki pokere mu ubumoto kau waigubanimoto, tagisi ke; ‘Kau ka nu
yabunugu wenanugibi.’ Mu inako nidimono ki kau mu yonamaga ki eba wainapiyowa ko
nu sumanuga eyaka mena ragidai mu paunamugu ka kau supasupai mena kwaenugowa,
kau yonagi pokaiya, kau iyagi pokaiya, kau nota kwarikwarisigi pokaiya, kau sumagi
pokaiya, ade kau paeregi pa mena ki pokaiya. Kau inako kwaenugowa ki ka mu kau
eminimoto manako kau kwae-nugei ki maba mu mete inako kwaetogo-mono.
13 Kau eba pa tondowa ko kau maramara iyapana yabaramugu uburowa Mamanuga
God e yonai iyabapiyowa, dimanugowa, ade iyapana tadeyowa kabukabuwa. Kau
maramara inako kwaenugowa yarowa da nau kau bamageya ika bausugani makeya.
14 Mamanuga God kau keyaigi togipana puyoi negebu ki kau eba basarapi ko puyo
ki pokaiya ragiragi kawaya upi-nugowa umowa. Yabiyabiri ragidai naiya ubumpu mu
idamaga kau kawari-geya nakamupu kau nene guriguri-tagubu makeya ka mu dai kau
ewa badidi maba upinugana Mamanuga God mu kabuwatapu ki sisiyai mu matarau
tagubu. Mara ki makeya ka kau puyogi ki mete wadibi ki pokere kau puyo ki karako eba
tagararapi,
15 ko maramara kau nuwagi notagi eyaka mena pokaiya keyakeyapiyowa yarowa da
kau manamanuwagi manako kau tekatekai kawaya kwaenugei ki iyapana kau eminimoto
manako kau weregi togomono.
16 Iyapana paunamugu kau kiya iyagi ki naigida mena empiyowa ade kau badidi
kabuwanugei ki kau naigida mena wainapiyowa popo were kabuwanugowa. Kau mara-
mara inako kwaenugowa yarowa ki kau kiya iya wadi ade kau pokagere ka iyapana kau
wainaniyamu ragidai ki mu mete iya yadini.

5

Iyesu sumapiyamu ragidai badidi maba kwayubatamamu

1-2 Iyapana magurai ki kau eba nakaritamiyowa bo bonana ragiragi-tamiyowa. Mu ka
kau mamagiyoma maba ki pokere mu wiwiratamiyowa giyansu mena tadeyowa. Ridi
magurai ki kau kiya inagi kwayubapiyei ki maba mu mete inako kwayubatamiyowa,
ade munu waunai yaraga ki kau kiya yowagi-yoma tatagiyoma wiwiratamiyei ki maba
mu mete inako wiwiratamiyowa, ade munu waunai onowa ki kau kiya egapugiyoma
wiwiratamiyei ki maba mu mete inako wiwiratamiyowa ko eba yabu gedegedetamiyowa.
3 Ridi koborotagubu mu muga mena idiwu ki kau naigida mena mu kwayuba-tamiyowa
ade waitatamiyowa.
4 Ko koboro mosi e ebo munuiyoma bo e ataiyoma mete kina ki ka mu ubumono e
kwayubapomono. Nu inanuguma mamanuguma kwayubatamamu ki ka Mamanuga God
e yabuiya iya bagi supasupai kawaya esida. Nu inanuguma mamanuguma naiya nu
kwayubanimpu ki pokere ki denai nu ubumamu mu kwayubatamomu ki ka Mamanuga
God e mamamayagisi.
5 Koboro nima e ebo mena tondau ki ka e mibai koborowena. E Mamanuga God
e waitapana ki nene mena notapiyau ki pokere maramara kemora nawaru e bameya
guriguriwagau tondau.
6 Ko iyapana nima e ebo midi kwakwarepui mamamapana ki mena wainapiyau ki e
keyai ka powena maba.
7 Gubagani, kau iyapana yona yau mete ragiragi tadeyowa teyateyama da mu makeya
makeya kwaetogomono ko eba paerepomoto. Mu paerepomoto ki ka kwaenda iyapana
baitagisi mu paeremaga ki matarapomoto manako tadeni siyasiya.

8 Iyapana gwedewau mu mubo inamuguma mamamuguma bo mu mubo ewamuguma
ki eba kwayubatamiyamu ki ka mu muga sumamaga ki giripiyamu ki pokere mu
paeremaga ka kawaya daganani esida. Iyapana suma eba sumatagamu ragidai ki mu
paeremaga ka maraitau erida.
9 Ridi mosi apunu eyaka mena uwapu manako koborowena tondawa da magurawena,
ridi gwedewau inako idiwu ki mu mena simaga kau okapi.
10 Koboro magurai gwedewau mu muga munumuguma naigida mena kwayuba-tamawa
ade karako mete kina upi bagi kawaya inako kwaetagamu yo koboro gwedewau ubumu
mu daiyomaga bautagamu ragidai mu diriwamaga kwaetagamu werenatamiyamu yo
koboro gwedewau suma sumatagamu ragidai mu bamamugu bagi mena kwaetagamu
yo koboro gwedewau nuwasiyasiya nene idiwu ragidai ki mu waitatamiyamu yo koboro
gwedewau mu nuwamaga notamaga pokaiya deni mena upi bagi kawaya kwaetagamu
da iyapana mu emitamiyamu mu were-maga tagamu, koboro inako kwae-tagamu ki mu
mena simaga kau okapi.
11-12 Ko koboro ridi waunai ki mu simaga kau eba okapi. Mu koborotagubu makeya ka
mu ewa eba anikatagamana ko Keriso e upi mena kwaetagamana ki nana ki gwaiyabai
tagubu. Ko mu eba maguratagubu ki pokere mu ade anika-tagamana wainapomono ki
pokaiya ka mu gwaiyaba naiya tagubu ki rauru-pomoto manako Mamanuga God uburoto
ki pokaiya e idai gurai mu naurimugu ugwaditamini ragiragi.
13 Mu eba gwaiyaba tagubu ki mena giripomoto ko midi togatoga ade yanuwe tey-
ateyama ki notai mu naiya eba notapamawa ki notai mu rabinamugu mete kawaya-
yogono. Ridi inako mu mubo idamugere eba upitagamu ko mu kowamuguma bamamugu
midimaga pa matakawagau tawa roroneya igida yauda asusu kupamu iwu manako yona
eba tagamana yonai ki mu mete tagamu.
14 Ki pokere nau wainapakani da ridi anika waunai koborotagubu ki ka mu ade
anikatagisi munu wenatamini da mu rabinamaga kwarisiyagisi manako mu tawamaga
nauwamaga kwayubapomono. Mu inako kwaetogomono ki ka nu iyara-nuguma mu iyam-
aga supasupai ki empomoto manako nu sinuga berokoi tagamana yawatai kwaenepiyamu
ki yawatai mo mu eba bananapomoto.
15 Nau yona yau kau nidiyakani ki mibai ka koboro dai mu ororeya mena yawata
supasupai ki tagararamupu manako karako Berokoi Apunai Seitani e eweya kayatagamu.
16 Ridi nima suma sumawagau manako e rakarakaiyoma dai koboro idiwu ki ka e eya
uburono mu waitatamono naigida mena kwayubatamono. E eba e kowaiyoma Mamanuga
God nene dibipiyamu ragidai ki mu mena bita ki tageyono. Pa mena. Mu paunamugu ridi
dai koboro-tagubu mu mubo mena idiwu ki mu mena ka mu waitatamono.
17 Kau uburi nu sumanuga eyaka mena ragidai yona yau mete tade, nuwagi ke;
Yabiyabiri ragidai wi paunagau upitagamu ki mu wi naigida mena wiwiratamiyoi ade mu
upimaga ki denai naigida mena mu tageyoi. Mu dai wi nene ragiragi kawaya upitagamu
muya nunumu, dimatagamu, ade yona wi kabuwaniyamu. Mu bagi kawaya inako
kwaetagamu ki pokere wi mu denimaga mete wadumuri kawaya ki ka baganai.
18 Mibai, Mamanuga God e okai wagubu ke; ‘Papa burumakau uratanai wi nene
upiyogono ki ka wi e umunui eba umamuri ko e upiwagau ki denai bani mete kwemuri.’
Ade oka mosi wagubu ke; ‘Upi kwaetagamu ragidai ki ka mu upimaga ki denai mete yadini.’
19 Gubagani, iyapana mosi uburoto yabiyabiri apunai mosi badidi paerepupu ki empupu
sisiyai e eya mena yagisi ki kau e yonai ki eba mibipi. Ko iyapana apeya bo apeya eyaka
baitagisi e yonai ki kawareya ade tagisi ki kau mu yonamaga ki wainapi.
20 Yabiyabiri apunai mosi paerepoto bigi kwaeyagisi ki kau iyapana yabaramugu e
paerei ki matarapi wade supasupapi da e kowaiyoma ki em-pomoto ki ka mu kudu
wainapomoto manako e kwaewena siyasiya ki maba mu inako eba kwaetagisi.
21 Mamanuga God yo Keriso Iyesu yo mu aneyamuguma bagi kawaya idiwu ki mu
kuduba yabumugu ka nau yona ragiragi kawaya kau nidiyakani yau kena; Nau badidi
nidibuwani ki kau makeya makeya kwaenugowa. Kau nuwageya po apunai paere mo
kwae-yagisi ki kau eba e paerei ki emani utautapi manako ade iyapana mosi paerepoto ki
e paerei matarapi. Kau inako eba kwaenuwagi. Kau nuwagi notagi eyaka mena pokaiya
mu ewapuru wade supasupatami.
22 Apunu mosi nuwaiya ka nu Kaiwawonuga e upi mo kwaewagana wainapiyau ki kau
naiya e iyai emani popo were ewa kau idagi e kawareya tari e nene gurigurinuwagi mibai
ka e paere mo kwaeyagisi ki ka e paerei ki bitai daikere kau mete kawarapi. Kau naigida
supasupai mena tondowa da bigi kau eba pasiniyoto.
23 Gubagani, kau romodogi maramara kenkedowagau ki pokere awana kasiga mena eba
kuborowa ko awana ‘waeni’ piri munta mete kawareya kuborowa da makari yo sigira
wainapiyei ki kewo-yagisi.

24 Iyapana dai berokoi kwaetagamu ki nu matarau mu emitamemei ki pokere mu
iyamaga badidi maba ki nu mete kataigemei. Ko iyapana dai mu ka berokoi weki gwaiya
kwaetagamu ki pokere mu iyamaga badidi maba ki nu ewa were kataigamu.
25 Ki maba, iyapana dai karako bagi kwaetagamu ki nu matarau mu emitamemei ki
pokere mu iyamaga bagi ki nu mete kataigemei. Ko iyapana dai mu ka bagi weki gwaiya
kwaetagamu ko ki mibai ka ewa matarayagisi.

6

Bigabiga ragidai mu yonamaga

1 Bigabiga ragidai ki ka mu kawakawaimuguma naigida mena wiwiratamono ade mu
umunumaga mete yodomono. Mu inako kwaetogo-mono ki ka iyapana mu pokamugere
Mamanuga God e si eba giripomoto ade nu kabuwanuga badidi kabuwaigemei ki mu mete
eba siyomoto siyasiya.
2 Bigabiga ragidai mu kawakawai-muguma suma mete sumatagamu ki ka bigabiga
ragidai ki mu notamaga eba yagisi ke; 'Nau kawaini mete ewapuru Keriso sumapemei
ki pokere nau ramata togatoga nene e upi kwaesugoni ki ka baganai.' Mu inako eba
notapomono ko mu notamaga yogono ke; 'Nau kawaini mete kina nu sumanuga ka eyaka
mena ade nau nuwaneya po eyo ki pokere nau e nene kawaya daganani kwaesugoni
muya nunuroni ki ka bagi kawaya.' Mu inako notapomono ki ka mu supasupai mena
kwaetogomono.
Nau yona yau nidibuwani ki kau makeya makeya dimanugowa ade iyapana tadeyowa
kabukabuwa.

Waira yau gwedegwedei eba nota kwarikwarisipomu

3 Nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e yonai badidi wagubu ki kuduba mibai ade nu
sumanuga pokaiya badidi maba idiwana kabuwanibu ki yonai ka mete supasupai kawaya.
Ko iyapana dai baitagisi mu mubo kataimaga pokaiya yona kudubai mosi tagisi,
4 ki kau kataigeya da mu yonamaga ki ka bera ade mu muga pa kawai gisipiyamu
yabara kawakawaratagamu were tagamu. Mu ka eba iya bagi ki notai wadumupu ko mu
nuwamugu ka yona pa wadamana wenapamana waina-piyamu manako ki pokaiya ka
nuwaroro yo kira kasiwara yo yona berokoberoko yo nari kasiwara inako wenawagau.
5 Mu yabaramaga babawena yona mibai naiya wainamupu ki mu notamaga gogawena
ki pokere mu karako kira mena tagamu nuwarara tagarara idiwu. Mu wainapiyamu da
mu Mamanuga God e upi kwaetogomono ki pokaiya ka mu denai waira yau gwedegwedei
pokaiya purapuratagisi. Ko ki pa mena.
6 Nu Mamanuga God e upi kwaigomu ki ka nuwabagi nu rabinanugu posiyagisi siwa-
gapoto ko waira yau gwedegwedei nu tawanuga rabineya posiyagisi siwaga-poto bo pa
mena ki ka eba gwedei mete kina.
7 Nu wenaigibi ki ka nu ida kasikasi waira yau kawareya baigibi. Ade nu popoigamu ki
ka nu ida kasikasi waira yau kamadamu kaigamu.
8 Ki pokere nu baninuga bo nu midinuga tatamai mete kina ki ka nu nubo denenugu
baganai ki kena.
9 Ko iyapana mu mubo purapura-tagamana nene wainapiyamu ki mu notamaga ka
gwedegwede ki mena kawareya ukwarau manako denkoe papa wadau ki maba mu
notamaga wadubu doko. Nota berokoberoko ebo ebo mu tainitamono notababa tageyono
manako mu wiratamini mu iyamaga deni mena giripoto.
10 Nu bowa madai nota kwarikwarisitamemei ki notai ka berokoi ebo ebo kuduba ki
kerarai. Iyapana ropani kawaya bowa madai ki poisiyasiyai wainapamawa manako
ki pokaiya mu sumamaga kaumupu manako nota ebo ebo bauwena mu rabinamaga
giripupu nuwaboya tagebu.

Apunu Simosi e yonai

11 Gubagani Simosi, kau ka Mama-nuga God e iyapanai ki pokere bera yau kuduba ki
kau tagararapi. Kau Mama-nuga God e yabuiya bagi supasupai mena kwaenugowa, e
mena notapiyowa, e mena sumapiyowa, ade e mena nota kwarikwarisipiyowa. Gwede
ragiragi mosi kau bamageya baiyagisi ki kau giruru maba kobaiya tenuwagi manako
kwarisinuwagi moyamoyakai maba tondowa iyapana waitatamiyowa.
12 Kau sumagi pokaiya iya maramara tondana kaniyana ki puyoi wadana ki nana nisi
kandowa e diriwai garupiyowa. Kau ororeya mena iyapana ropani kawaya mu yabumugu
Keriso sumapana e eweya kayanugana ki yonai matarau nuwagibi.
13 Gwedegwede kuduba iya negeyau apunai Mamanuga God yo Iyesu Keriso ki naiya
apunu Pontiyasi Pairasi e yabareya ubupu yona bagi supasupai mena wagubu, ki mu
yabumugu ka nau karako kau ragiragi kawaya nidiyakani yau kena;

14 Mamanuga God e nuwaiya kau badidi kwaenugana nidibu ki kau eba paerepi
kwaenda iyapana kau sigi berokoi tagisi. E badidi nidibu waina-pipi ki kau makeya
makeya bagi supa-supai mena kwaenugowa yarowa da nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso ade
wira-yagisi baiyagisi makeya.
15 E wirawagana bauwagana marai ki ka Mamanuga God e ebo nuwaiya winepupu
tapu. E mena ka bagi kawaya ade e mena ka Kaiwawo. E ka kaiwawo ragidai kuduba mu
Kaiwawomaga ade kawakawai ragidai kuduba mete kina mu Kawaimaga.
16 E mena maramara tondau ade e mena bameya ka tanai kasiyarai kawaya, ki pokere
iyapana kaina nu kwaitana mosi e tanai ki bameya eba baigamu. Iyapana kaina mu
yabumugere e eba emupu ade karako mete kina nu yabunugere e eba empemei. E mena si
nu maramara tepapomu. E mena kasiyarai ka mara-mara tondono kaniyono ko eba kewo-
yagisi. Ki mibai.
17 Gubagani Simosi, nau yona mosi ka nidiyani ka yau kena; Kau waira yau kawareya
purapuratagubu ragidai mu ragiragi kawaya tade, nuwagi ke; 'Wi waira yau gwedegwedei
pokaiya eba yabara kawakawaraiwogoi ade wi nuwaga notaga wi gwedegwedega ki
kawareya eba ukworono mibai ka waira yau e gwedegwedei ka mara mosi uburono ko
mara mosi ade gogayagisi. Wi nuwaga notaga Mamanuga God e mena bameya tondono
mibai ka yewe waira kawareya nu badidi kupamana mamamaigamana ki gwedegwedei
ka e mena nu denenugu denenugu negeyau.'
18 Kau yona yau mu mete tade, nuwagi ke; 'Naigida mena idiwoi upi marai kawai bagi
mena kwaiwogoi ade wi gwedegwedega eba gwandagiwogoi ko imagei ragidai mu mete
waitatamiyoi.
19 Wi inako idiwoi ki ka wi puyoga kunumau wi nawanaga tondau ki kawayayogono
yarono manako mara yabaranugu tondau ade ewa ka wi puyoga ki bebeda maba ragiragi
kawaya uburono da wi bebeda maba ki kawareya wi iyaga tawai wadumuri. Iya wadu-
muri doko ki ka iya mibai maramara idiwana kaiwana ki iyai.'
20 Gubagani Simosi, Mamanuga God kau eminibu da kau ka baganai ki pokere e gwede
upi negebu ki kau eba kamadi ko naigida mena kwayuba-piyowa wadi doko yarowa.
Iyapana notababa yonai asusu yabayababa tagamu mu bani wainapiyamu da mu katai
wadumupu. Ko ki pa mena. Mu katai eba wadumupu. Mu yonamaga ka mibai pa mena ki
pokere kau wenagugi mena wainapi kamadi.
21 Iyapana dai mu muga kataimaga wadumpu suma-piyamu ki pokere suma mibai ki
yawatai mu paeremupu kwakotagubu yawata kwaiya kayatagamu.

Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena
wi wadinibu bagi.

Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

2 SIMOSI
Apunu Poru oka siyarai apunu Simosi nene okapupu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Oka yau rabineya ka apunu Poru e waitapiyawa apunai Simosi e yonai okapupu. E waretai ki giruru maba kobaiya kaniyawa ki e eba kamadana ko e upi ragiragi kawaya kwaewagana ki nana ka e oka yau pokaiya e togipiyawa kasiyara kweyawa.

Iyapana yona pa wadamana wenapamana yonai tagamawa ragidai ki mu yonamaga ka apunu Simosi eba wainapono mibai ka yona ki pokaiya ka yanuwe kira kasiwara ade nuwarara tagarara wenawagau.

Apunu Poru e badidi maba tondawa upiwagawa ki maba ka apunu Simosi e mete inako tondana upiwagana ki nana.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-2*
Apunu Simosi e werei wagubu *1:3-2:13*
Kabuwa yonai *2:14-4:5*
Apunu Poru e eya yonai *4:6-18*
Parau siyarai *4:19-22*

1-2 Nau gubagani Simosi. Nau nuwaneya po kau ki pokere nau Poru oka yau karako kau nene oka-pakani. Mamanuga God e ebo nuwaiya wainapupu da baganai ki pokere e nau winesinibu manako tonosinibu. E naiya mena gwaiyabawena da nu Keriso Iyesu pokaiya iya wadamana ki nana. Nau iya yonai ki iyapana tadeyana ki nana ka e nau winesinibu upi yau tegebu.

Kau paeregi ki denai bita kaubo wadana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena kau wadinibu bagi. Ko e ade nu Kaiwawonuga Keriso Iyesu mete kina karako kau nuwanuwanimoto nuwabagi negeni manako waitanimoto da mu kau nene badidi kwaetagubu ki mibai kau naigida mena katainuwagi wetawetara.

Poru apunu Simosi paraupupu

3 Nau ripakwarakwaraniyoma naiya Mamanuga God e upi badidi maba kwaetagamawa ki maba nau mete kina inako kwaesugakani. Nau rabinaneya wainapakani da Mamanuga God e yabuiya nau ka baganai ki pokere nau maramara e upi kwaesugakani kau notaniyakani ade Mamanuga God bameya kemora nawaru kau nene paraupakani ade kau nene guriguri-sugakani.

4 Nau naiya kau kamadini-buwani ki makeya kau nau yadini kipi eminibuwani ki nau notani eba goga-wena ki pokere karako ka nau nuwaneya po kau ade eminiyana ki nana waina-pakani. Nu ade empepeigamu ki nau mamama kawaya ade wainapani.

5 Kau sumagi ragiragi kawaya tondei ki nau eba notagogapuwani. Kau inagi Yunesi yo kau atagi ridai Rousi mu Keriso deni mena ragiragi kawaya sumapamawa ki maba kau karako e inako mete suma-piyei wainapakani.

6 Ki pokere gubagani, nau nidiyani wainapi; Naiya nau idani kau kawarigeya tapuwani gurigurini-buwani ki makeya Mamanuga God kau puyogi negebu, puyo ki kau maramara wadi doko mata maba puwakakapiyowa da beuyogono ko eba popi.

7 Mamanuga God e eya Keyai nu negebu ki ka eba nu notanuga kauwagana kudu wainapa-mana ki nana. Pa mena. Nu kasiyara wainapamana nu kowanuguma nota kwarikwarisitamana ade nu rabinanuga pakarawagana naigida notapamana were kwaigamana ki keyai e nu negebu.

8 Nu Kaiwawonuga e yonai badidi katainugibi ki kau uburowa iyapana yabaramugu dimanugowa ko midimama eba wadiniyoto. Ade nau karako nu Kaiwawonuga e pokaiya diburasugu-buwani sisiyai togomono ki nene kau mete eba midimamanugowa. Mamanuga God e kasiyarai kau negeyau ki pokaiya kau ragiragi kawaya nau mete ewapuru ubumomu Keriso e yonai bagi kawaya ki nene makarigomu ade muya nunumomu.

9 Mamanuga God e ebo nuwaiya wainapupu da baganai ki pokere bita nu nubo wadamana ki e rikapupu deni mena nu wadinibu bagi. E nu iyanibu ade nu winenibu da nu e nene mena idiwana ki nana. Ko ki ka eba nu gwede bagi mosi e nene kwaigibi ki denai e inako kwaewena. Pa mena. E kunuma yo waira eba yamanapupu ki makeya ka e ebo mena notapupu da e aita ewa Keriso Iyesu pokaiya nu bita-nuga ki rikapoto deni mena nu wadiniyoto bagi.

10 Karako ka nu Iya Negeyana Apunai Keriso Iyesu bauwena. Po kasiyarai ki e rau-
rupupu kewowena manako nu eba popoigamana ko mara-mara idiwana kaiwana ki iyai
ka e yonai bagi kawaya ki pokaiya wadubu matara nu kabuwanibu.
11 Mamanuga God e nau winesinibu da nau e yonai bagi kawaya ki iyapana tadeyana
ade kabuwatamana ki nana nau tonosinibu.
12 Nau e yonai ki suwegekeya ki pokere iyapana dai nau bita makari ade nuwaboya mete
tegeyamu. Ko bita ki pokaiya ka nau kudu bo midimama mo eba wainapakani ko nau
kawareya kawareya uburakani yona ki kawareya dimasugakani. Nau nima sumapakani
ki e nau kataipuwani kewowena ade nau mete kataineya da e kasiyarai ka kawaya
daganani esida. E nau emisinibu da nau baganai ki pokere e nau wine-sinibu upi yau
tegebu. Ko upi ki e eya kwayubapono yarono da e marai bai-yagisi ki makeya kewoyagisi.
13 Nau yona mibai nidiyekeya ade kau badidi upinugana kabuwaniyekeya, kabuwa ki
kau wadi doko manako iyapana kuduba makeya makeya inako kabuwatamiyowa. Kau
Keriso Iyesu e naureya tondei ki pokere e mena suma-piyowa ade e iyapanaiyoma mete
nota kwarikwarisitamiyowa.
14 Mamanuga God e eminibu da kau ka baganai ade e kau winenibu e yonai bagi kawaya
iyapana tadeyana ki nana ki puyoi kau mete negebu. E eya Keyai Tanai Bagi Kawaya nu
rabinanugu tondau ki kasiyarai pokaiya ka kau puyo ki naigida mena kwayubapiyowa.
15 Gubagani Simosi, kau kataigeya da tawana Aisiya ragidai apunu Paigerasi yo apunu
Emogenesi mete kina ki mu kuduba nau tagararasinimupu.
16 Nau nuwaneya ka Mamanuga God uburoto apunu Onesiporo e iyapana-iyoma mu
nuwaboyamaga wainapoto waditamini bagi, mibai ka apunu ki e maramara nau wait-
asiniyawa nau bitani wadawa tekateka ade kasiyara nau mete tegeyawa. Nau diburasug-
ubuwani ki sisiyai tagubu wainapupu ki e nau bamaneya eba midimamawena,
17 ko e natere Roumi bauwena ki ka e nau kwaeneni kwaewagawa umawa da nau
bananasinibu.
18 Kau mete kataigeya da nau natere Epeso rabineya tondekeya ki makeya ka e nau nene
kawaya daganani kwaewagawa. Ki pokere nu Kaiwawo-nuga e marai baiyagisi makeya ki
ka nau nuwaneya e uburoto apunu Onesiporo e nuwaboyai mete wainapoto.

2

1 Gubagani, kau ka Keriso Iyesu e naureya tondei. Kau paeregi ki denai bita kaubo
wadana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena kau wadinibu bagi puyo negebu
ki pokere puyo ki kasiyarai pokaiya kau karako e nene ragiragi kawaya uburowa.
2 Nau iyapana ropani kawaya mu yabumugu dima-sugekeya emisiniyeya nau yona
badidi suwegekeya ki kau wadi doko manako kayanuwagi iyapana dai emitamiyei da
mu ka baganai ade mu kowamuguma tademana kabukabuwa ki mu mete baganai,
iyapana ki kau yona yau tade da mu mete kayatagisi mu mubo kowa-muguma tademono
kabukabuwa iwono.
3 Piyara ragidai ragiragi kawaya ubumu ki maba ka nu mete kina Keriso Iyesu e nene
ubumei ade e nene makarigemei muya nunumei. Ko ki maba ka kau mete kina uburowa
e nene makarinugowa muya nunurowa ko eba midi togatoga nene kwaenugowa.
4 Nau keyakeyai dai kau kabuwa-niyani wainapi; Piyara apunai eba e ebo nuwaiya
wainapiyau ki kwaeyogono umono. Pa mena. Piyara ragidai mu mubo upimaga ki mena
e kwaeyogono manako piyara ragidai mu kawaimaga e empoto e mamamai yagisi.
5 Ade apunu mosi yanuwa rabineya garupana wainapiyau ki ka e yanuwa gorai ki
makeya makeya kwaeyagisi. E gora ki makeya eba kwaeyogono ki ka e bani garupoto
yabiri baiyagisi ko e denai eba yadini.
6 Ade iyapana nima e kokoreya upiyogono da maura marai baiyagisi ki ka e eya yabiri
bani ki tepoto kupoto.
7 Nau yona yau nidibuwani ki kau naigida mena wainapiyowa manako nu Kaiwa-
wonuga kau waitaniyoto da nau badidi kabuwanibuwani ki mibai kuduba kau naigida
mena katainuwagi.
8 Kau maramara Iyesu Keriso nota-piyowa. E powena ko e ade iyawena kipu ubupu. E
ka oragai apunai Dewida e momai. Nau yona bagi kawaya dima-sugakani yau ka e yonai.
9 Yona ki pokaiya ka mu nau kuwa apunai maba wadisinimupu umasinimupu dokodoko
makari tegeyamu. Ko Mamanuga God e yonai ki mu eba umamupu dokodoko. Pa mena.
10 Mamanuga God e iyapanai-yoma winetapu ragidai mu iya waunai Keriso Iyesu
pokaiya wadamana ade e taneya e kasiyarai pokaiya maramara idiwana ki nana ka nau
mu nene karako bita makari ade nuwaboya ebo ebo yau bananapakani giruru maba
kobaiya tesugakani.
11 Nu wainapamana ade suma-pamana yonai mibai ka yau kena;

'E powena ki maba nu e mete inako popoigamu ki ka nu aita ewa e tondau ki maba nu mete
inako iyaigamu e mete idiwomu.
12 Nu e nene giruru maba kobaiya teteigamu ki ka aita ewa nu e mete ubumamu kaiwawo
upi kwaigomu. Nu karako iwagamu bodaboda da nu eba katainugu eyo ki ka aita
ewa e mete kina nu inako nidini.
13 Ko nu gwaiyabaigibi ki mibai eba kwaigamu ko paerepamu ki ka e gwaiyabawena ki e
eba paerepoto ko mibai mena kwaeyagisi. E naiya gwaiyabawena wagubu ki e eba
kamadini mibai ka e bameya ka bera mo pa mena.'

Mamanuga God nu upinuga mibipana ki yonai

14 Gubagani, kau iyapanagiyoma yona yau mete ragiragi kawaya tade, nuwagi ke; 'Wi Mamanuga God e yabuiya idiwu ki pokere wi yona pa wadamana wenapamana yonai ki wi eba iwogoi kwaenda ki pokaiya kira kasiwara wenayagisi. Wi inako kwaiwogoi ki pokaiya ka gwede bagi mosi eba wenayagisi ade iyapana wi yonaga ki wainapomono ragidai mu iyamaga ki mete giriyagisi.'

15 Gubagani, kau uburi Mamanuga God e upi negebu ki naigida mena kwaenugowa ade e yonai mibai ki supasupai mena kabuwanugowa ki ka ewa midimama kau eba wadiniyoto. Kau kaubo wainapiyei da baganai ki makeya mena kwaenugowa ki ka Mama-nuga God kau eminiyoto yagisi da kau ka baganai.

16 Iyapana waira yau yonai mibai pa mena ki kawareya deni deni tagamu ragidai ki mu yonamaga ki kau eba wainapiyowa. Mu tagamu ki pokaiya ka mu iyapana waratamiyamu yawata kwaiya kayatagamu ko Mama-nuga God e deneya ki mu eba kaya-tagamu.

17 Mu yonamaga ka kwata pokesi iyapana mideya kawayawagau yarau ki maba iyapana giritamiyau. Yona inako tagamu ragidai mu pauna-mugu ka apunu Aimaniyasi yo apunu Pairitasi mete kina inako kwaetagamu.

18 Mu apeya yawata supasupai kama-dumpu karako bera yau tagamu ke; 'Popotagubu ragidai ororeya mena iyatagubu kimpu ubumpu ki pokere nu iyaiya idiwei ragidai popoigamu ki ka nu ewa eba iyaigamu kimamu ubu-mamu.' Mu inako tagamu ki pokaiya ka suma sumatagamu ragidai dai mu sumamaga nusuruwena.

19 Ko Mama-nuga God e ororeya mena wowo bebedai kaupupu ragiragi kawaya uburau. Iyapana bebeda ki nukepomoto ko e eba geyageyayagisi. Bebeda ki naureya ka Mamanuga God oka yau okapupu; 'Nau iyapananiyoma nau nene idiwu ki mu eyaka eyaka nau niya kataineya.' Ade e oka yau mete okapupu; 'Iyapana nima wagau da e ka nau nene ki ka e eya iyai wirapoto e berai berokoi kuduba kamadini.'

20 Iyapana kawai mosi e tawai rabineya ka kebari yo kurari yo yogo yo kapa yo karakara inako ropani kawaya uburau. Gwedegwede dai ka poraga nene ko dai ka pa yabayababa uburau. Gwedegwede ki dai ka mu bowa yama-yamai pokaiya yamanatampu, dai ka mu ripa pokaiya kaitetampu ade dai ka mu nimadi pokaiya pasitampu.

21 Tawa rabineya gwedegwede dai bagi ade dai berokoi ki maba ka iyapana nima e ebo idai kerarai rikapoto ade berokoi kuduba kamadini ki ka e gwedegwede bagi yamayamai ki maba. Nu Kaiwawonuga uburoto e winepoto upi bagi mena kweyoto manako e upi bagi ebo ebo ki mena kwaeyogono tondono.

22 Ki pokere gubagani, onowa yaraga kwakwarepu-maga tainitamiyau poisiyasiyai waina-piyamu ki maba kau inako eba kwae-nugowa. Nota berokoi inako baiyagisi kau taininiyono ki kau nota ki weupi kwenupi manako iyapana gwedewau mu nuwamaga notamaga supasupai Mama-nuga God bameya waita nene guriguri-tagamu ragidai ki mu mete dibipumuri ewapuru mena upiwogoi. Iya supasupai mena kwaenugana ki mena no-tai kau notapiyowa, suma mena sumanugowa, nota kwarikwarisi ki notai wainapiyowa, ade nuwabagi rabineya mena tondowa.

23 Ko iyapana yona mibai pa mena notababa yonai tagamu ragidai ki mu yonamaga kau eba wainapiyowa. Kau kataigeya da mu yonamaga ki pokaiya ka kira kasiwara ade bonana ragiragi wenawagau.

24 Nu Kaiwawonuga e bigabigaiyoma mu ka kira yonai eba togomono ko mu iyapana bamamugu bagi mena kwaetogomono ade Mama-nuga God e yonai supasupai mena kabuwatogomono. Iyapana dai mu yonamaga garugaru eba wainapomoto ki ka mu midimaga eba togayagisi ko kawareya mu ade kabuwatamono.

25 Iyapana dai mu bonana ragiragitamini ki ka mu denai mu eba giritamini ko giyansu mena mu kabuwatamono wade supasupatamono, mibai ka ewa marai mosi ka Mamanuga God bani iyapana ki waitatamini da mu notamaga wirayagisi manako mu yona mibai kataitagisi.

26 Mu notamaga wirayagisi ki ka Berokoi Apunai Seitani e denkoi maba waditapu doko ki purupuruyagisi manako mu baitagisi kayatagisi. Naiya ka Berokoi Apunai e notai mu

umatapu dokodoko da e nuwaiya badidi ki mena mu makeya makeya kwaetagamawa. Ko mu nota-maga wirayagisi ki ka nota oragai ki kewoyagisi.

3

Mara siyareya ka iyapana Mamanuga God tagararapomoto

1 Gubagani, nau yona yau suwagani ki kau naigida mena wainapi; Mara siyareya ka bera berokoi ki notai kawayayagisi.
2 Mara ki makeya ka iyapana mu mubo nene mena waina-pomono, kapoitogomono, bowa madai ki poisiyasiyai wainapomono, yabara kawakawaratogomono, mu mubo simaga tepapomono, deni deni kira kasiwaratogomono, mu inamuguma mamamuguma umunumaga kwenu-pomono, ade iyapana mu waitatamono ki ka denai mu eba parautamini. Mama-nuga God e nene bagi supasupai idiwana ki notai mu eba wainapomono,
3 ade mu kowamuguma eba nota kwari-kwarisitamono. Iyapana berokoi mu bamamugu kwaetagisi ki ka mu berokoi ki eba notagogapomoto ko mu yanuwe-togomono. Mu naigida eba notapomono were kwaetogomono ko mu rabinamaga gayagayayogono kiratogomono idiwono. Iya bagi ki mu berokoi siyomono,
4 ade mu umunumaga pokaiya ka mu bani yowatata togomono ko mu rabinamugu ka mu yogo tagamana wainapomono. Mu notamaga garugaru mena wirayagisi berokoi kwaetagamana ki notai mena notapomono. Mu kawai gisipomono ade mu muga midimaga tainitamiyau ki poisiyasiyai wainapomono ko mu Mamanuga God eba nota kwarikwarisi-pomono.
5 Mu ka midimaga pa mataka-wagau ragidai. Mu umunumaga pokaiya ka mu togomono ke; 'Nu ka Mamanuga e upi kwaigemei ragidai.' Mu inako togomono ko mu mibimaga ka pa mena. Mamanuga God e kasiyarai ki mu eba kataimugu. Iyapana gwedewau inako tagamu kwaetagamu ragidai ki kau kamaditami mu mete eba idiwoi.
6 Iyapana ki dai tawa tawa kaya-tagamu ridi notamaga eba pakarawena ki beratamiyamu mu rabinamaga wira-piyamu iwu. Ridi ki mu mubo paere-maga naiya kwaetagamawa ki bitai wadamana kudeya maramara nota-piyamu ko nota berokoi ebo ebo taini-tamiyau ki mu mete kwaetagamana wainapiyamu.
7 Mu yawata supasupai kataitagamana ki kwaenei kwaetagamu ko yona mibai ki mu kwaitana eba bananapomoto.
8 Takari kawaya apunu apeya Diyanesi yo Diyambesi oragai apunai Mosisi e yonai bodabodapamawa ki maba ka iyapana ridi beratamiyamu ragidai ki yona mibai mete bodaboda-pomoto. Iyapana ki mu yabaramaga babawena. Mu umunumugere tagamu da mu suma sumatagamu ko ki pa mena mibai ka mu ororeya mena paeremupu mu sumamaga kaumupu.
9 Ko mu notamaga ki eba kawayayagisi kaya-yagisi wainapakani, mibai ka iyapana kuduba mu emitamini ki ka mu garugaru kataitagisi da mu ka notababa ragidai. Oragai ragidai Diyanesi yo Diyambesi mu bamamugu badidi wenawena ki maba mu bamamugu inako mete wenayagisi.

Apunu Simosi badidi maba tondana ki yonai

10-11 Gubagani, nau badidi suwege-keya bo kwaesugekeya ki kuduba kau emisiniyeya. Nau iyapana badidi tadeyekeya kabukabuwa ki kau kataigeya ade nau niya iyani badidi wainapekeya umekeya ki kau mete kataigeya. Nau eba diriwadiriwa kwae-sugekeya ko nau nota kwarikwarisi ki notai mena notapekeya sumasugekeya tondekeya. Iyapana bita yo midi makari ade nuwaboya nau tegemawa ki ka nau upini eba kamadubuwani ko nau giruru maba kobaiya tesugekeya. Natere Antiyoka rabineya, natere Aikoniyamu rabineya ade natere Rusira rabineya mete kina iyapana badidi maba nau girisinimawa pasusinimawa nuwaboya kawaya daganani nau tegemawa ki kuduba kau kataigeya. Nau bita makari ade nuwaboya bananapuwani ko nu Kaiwawonuga maramara nau waitasiniyawa iyapana mu idamaga rabineya tondekeya ki taorotapu nau wadisinibu paere.
12 Nau yona mibai mosi kau ade nidiyani wainapi; Iyapana gwedewau bagi supasupai mena Keriso Iyesu e naureya idiwana wainapiyamu ki ka iyapana ubumono mu giritamono pasutamono bita makari ade nuwaboya mu mete tagemono.
13 Ko bera ragidai yo midimaga pa matakawagau ragidai mu bigimaga ka kawayayogono yarono. Mu iyapana beratamono mu kerapu-mugu waditamono ade mu muga mete kerapu wadewade kasiwaratogomono.
14 Ko gubagani, kau yona mibai katainugibi sumapipi ki kau deni mena wadi doko yarowa ko eba kamadi. Iyapana gwedewau yona mibai kau kabuwanimupu ragidai ki kau kataigeya.

15 Kau munugeya tondeya yabedeya da karako ki kau Mamanuga God e yonai bagi
kawaya naiya takari kawaya okamupu ki kuduba kau wainapipi katainugibi. Oka ki
pokaiya ka nu kataigibi da nu Keriso Iyesu sumapamu ki mena pokaiya ka nu iya waunai
yadamu. Ko ki kuduba kau katainugibi kewowena.
16 Mamanuga God e yonai ki e ebo Keyai pokaiya iyapana kabuwa-tapu makeya makeya
okamupu, oka ki kasiyarai ka kawaya. Oka ki pokaiya ka Mamanuga God nu yona mibai
kabuwa-niyoto, nu paerenuga matarapoto, nu wade supasupaniyoto, ade iya naigida
supasupai idiwana ki yawatai nu mete kabuwaniyoto.
17 Iyapana nima Mama-nuga God e upi bagi kawaya ebo ebo kwaewagana wainapiyau ki
ka e Mamanuga God e yonai okamupu ki pokaiya upi ki kwaewagana kasiyarai ade katai
kuduba mete yadini.

4

1 Mamanuga God ade Iyesu Keriso mete kina ki e idai gurai popotagubu ragidai ade
iyaiya idiwei ragidai nu kuduba naurinugu ugwadiniyana ragiragi apunai ki mu yabu-
mugu ka nau Keriso ade bauwagana nu teniyana da nu e gari rabineya e kasiyarai pokaiya
idiwana ki nana yona ragiragi kawaya yau kau nidiyakani;
2 Kau Mamanuga God e yonai dimanugowa iyapana tadeyowa. Mu kau wainanimoto
bani, pa mena bani, ko ki ka eba gwedei mete kina, kau dimanugowa. Mu paerepiyamu ki
kau mu waditamiyowa supasupa. Mu berokoi kwaetagamu ki kau mu sisiba-tamiyowa.
Mu bagi kwaetagamu ki kau mu togitamiyowa kasiyara tageyowa. Mu kau yonagi ki
garugaru eba waina-pomoto ki kau kwarisinuwagi kawareya kawareya mu ade tadeyowa
ko kau midigi eba togayogono.
3 Mara yabadau da iyapana kabuwa mibai eba waina-pamana wainapomoto. Mu mubo
rabinamugu tainitamiyau ki mena kwaetagamana wainapomono ade kabuwa yonai ki mu
mubo nuwamugu wainapamana wainapiyamu ki mena diriwai kwaetogomono. Kabuwa
ragidai gwedewau mu kabuwamaga iyapana ki mu notamaga mete eyaka mena ragidai ki
mu mena diriwamaga mu kwaetogo-mono kwaenemaga iwono.
4 Mu yona mibai tagararapomoto manako mubo bususumaga bo wensisiyamaga mibai
pa mena kororai ki mena kawareya togomono iwono.
5 Ko gubagani, mara bagi bo mara berokoi ki kau maramara naigida mena notapiyowa
wetawetara were upinugowa. Kau ka Mamanuga God e bigabigai apunai ki pokere bita
makari ade nuwaboya kau bamageya baiyogono ki kau giruru maba kobaiya tenugowa
ade kau upigi ki kuduba paunau mo eba kamadi ko yona bagi kawaya ki mena dimanu-
gowa umowa.
6 Ko nau niya yonani ka yau kena; Mu Mamanuga God nene papa naumu puyo pasumu
ki maba ka nau waina-pakani da nau niya iyani waunitau puyo ki maba tarani.
7 Mamanuga God nau upi tegebu ki nau paunau eba kamadu-buwani ko nau upi ki
kuduba kewo-puwani. E nau badidi sidibu ki kuduba nau wadubuwani doko garupekeya
da karako katamuru bausugubuwani. Nau sumani e bameya ki nau eba kamadu-buwani,
8 ki pokere e nau apunu bagi supasupai sidibu ade nau puyoni ki e nau nawanani tapu
tondau. Nu Kaiwawonuga e ka supasupai mena e idai gurai nu naurinugu ugwadiniyana
ragiragi ki apunai ki pokere e eya bauwagana marai baiyagisi ki ka e uburoto puyo ki nau
tegeni. Ko e eba nau mena puyo ki tegeni ko iyapana gwedewau mu nuwamugu po e bau-
wagana empamana nawanai idiwu ki mu e puyo ki mete tageni.

Apunu Poru e eya gwedegwedei

9 Gubagani, kau garugaru mena kau yawatagi kwaenepi nau bamaneya yewe
baunuwagi.
10 Apunu Demasi waira yau iyai nota kwarikwarisipiyawa ki pokere e nau kamadisinibu
natere Tesaronika kayawena. Apunu Kereseni tawana Garasiya kayawena ade apunu
Taitosi tawana Daramasiya kayawena,
11 ko apunu Ruki e mena nau mete yewe idiwei. Kau yabodowa ki kau apunu Maki mete
bananapi kebomuri da e nau waitasiniyoto wade tekatekasiniyoto.
12 Nau apunu Takikasi tonopuwani natere Epeso kayawena.
13 Nau nusuru tatamai natere Torowasi rabineya apunu Kapasi bameya tapuwani ki wi
mete wadumuri ade nau bukani mete tepumuri. Nau nuwaneya po bukai papa kwakwarai
pokaiya yamanatampu ki wi mete tepumuri.
14 Kirama yamanawagau apunai Arekisanda e kawaya daganani nau girisinibu pa-
susinibu. E nau bamaneya kwaewena ki denai ka nu Kaiwawonuga e mena kwaeyagisi.
15 Nu yonanuga ki e ragiragi kawaya bodabodapiyawa ki pokere kau mete kina e naigida
mena empiyowa ade kau kaubo kwayubagi mete kwaenugowa.

16 Kawakawai ragidai yabiri nau sidimawa wirawira ki makeya ka iyapana mosi nau taganeya eba ubupu nau taububarani purupupu. Mu kuduba nau kamadisinimupu kayatagubu. ‘O Mamai, mu badidi paeremupu ki kau notagogapi ko eba notapiyowa.’
17 Ko nau Kaiwa-woni e nau eba kamadisinibu. E nau togisiniyawa kasiyara tegeyawa ki pokere nau e yonai bagi kawaya ragiragi kawaya iyapana kwaiyanai ragidai kuduba wainapamana ki nana dimasuge-keya. Iyapana nau susinimana po waina-pamawa ko Mamanuga God nau barani wadubu manako nau mu idamaga rabineya tondekeya ki taorotapu nau wadisinibu paere.
18 Nau kataineya da berokoi kuduba ebo ebo nau bamaneya ewa baiyagisi ki ka Mamanuga God nau eba kamadisiniyoto ko e uburoto nau kwayubasiniyoto iya tegeni manako wadisiniyoto kunumau e gari rabineya tamusiniyoto mete idiwomu.
‘O Mamai, kau mena ka tanai apunai. Karako ade aita ewa ka nu maramara kau sigi esida mena tepapomu. Ki mibai.’

Parau siyarai
19 Ridi Pirisira e nobomoi Akwira mete kina ade apunu Onesiporo e iyapanaiyoma mete kina nau mu kuduba parautamakani.
20 Apunu Erastasi e natere Korini rabineya tondau ade apunu Toropimasi ki e nau mibi sigirai natere Mairitasi rabineya kamadubuwani.
21 Gubagani, kau yawatagi garugaru mena kwaenepi yewe baunuwagi were ewa nusuru marai baiyagisi.
Apunu Eburusi yo apunu Pudesi yo apunu Rinusi yo ridi Karaudiya ade Iyesu sumapiyamu ragidai dai yewe mete idiwei ki mu kuduba kau parauniyamu.
22 Nu Kaiwawonuga kau keyaigi yadini bagi kasiyara negeni.
Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi.
Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

TAITOSI
Apunu Poru e okai apunu Taitosi bameya okapupu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Apunu Taitosi e ka kwaiyanai apunai mosi ko e Iyesu sumapupu ade apunu Poru waita-piyawa e mete ewapuru upitagamawa iwa. Poru apunu ki tawana Kurisi rabineya kamadubu da e Iyesu sumapamawa ragidai ika idiwa ki mu tadeyana kabukabuwa ki nana.

Oka yau rabineya ka apunu Poru yabiyabiri ragidai badidi maba idiwana ki yonai wagubu. E apunu Taitosi uburana iyapana badidi maba kabuwatamana ki yonai wagubu ade Iyesu sumapamawa ragidai mu iyamaga badidi maba idiwana ki yonai e mete wagubu.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-4*
Yabiyabiri ragidai *1:5-16*
Upi debai ebo ebo *2:1-15*
Kabuwa yonai *3:1-11*
Parau siyarai *3:12-15*

1-4 Apunu Taitosi, nau Poru oka yau pokaiya kau parauniyakani kawaya daganani kau bamageya. Nau yo kau nu sumanuga ka eyaka mena ki pokere nau gubagani mibai ka kau. Mamanuga God e bigabigai nau kwaesugakani ade Iyesu Keriso e tonosinibu apunai nau sidibu.

Mamanuga God e iyapanaiyoma winetapu ragidai ki mu sumamaga togipana waratamana da mu e yonai mibai supasupai wainapamana weta-wetara ki nana ka e nau winesinibu tonosinibu. Naiya takari kawaya, Mama-nuga God kunuma waira eba yamana-pupu makeya, mara kerareya ko ade tagere ki makeya ka e iya maramara idiwana ki iyai nu negeyana gwaiyabai wagubu. Mamanuga God bameya ka bera mo pa mena ki pokere e ebo winepupu ki marai bauwena ki ka e badidi gwaiyaba-wena ki mibai e yonai pokaiya matara-pupu. Mamanuga God e ka nu Iya Negeyau ki Apunai. E nau emisinibu da nau baganai ki pokere e nau winesinibu ade ragiragi kawaya sidibu da nau e yonai iyapana kuduba tadeyana ki nana.

Kau paeregi ki denai bita kaubo wadana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena wadinibu bagi. E ade nu Iya Negebu Apunai Keriso Iyesu mete kina karako waitanimoto da mu kau nene kwaetagubu ki mibai kau naigida mena katainuwagi wetawetara ade nuwabagi rabineya tondowa. Kaiwa kaiwa.

Apunu Taitosi tawana Kurisi rabineya upiwagana ki yonai

5 Nau tawana Kurisi rabineya tondekeya ki ka nau suma sumatagamu ragidai ika idiwu ki kabuwa dai mena mu kabuwatapuwani. Kau kabuwa kuduba mu kabuwatamana ade mu nateremaga ebo ebo rabineya yabiyabiri ragidai winetamana nakatamana ki nana ka nau kau ika kamadinibuwani. Nau nidibuwani, suwagubuwani ke;

6 Iyapana nima yabiyabiri ki upi kwae-wagana wainapiyau ki ka e iyapana yabu-mugu paere mo eba kwaeyogono ko supasupai mena tondono. E eba werawerayagisi ade e munuiyoma mete kina suma sumatogomono. Mu ina-muguma mamamuguma umunumaga yodomono makeya makeya kwaetogo-mono ko eba gate kwaetogomono kwaenda iyapana baitagisi mu simaga berokoi tagisi.

7 Mamanuga God e iyapanaiyoma kwayubatamiyamu ragidai ki ka mu Mamanuga God e upi kwaetagamu ki pokere mu bera berokoi mo eba kwaetagisi ko iyapana yabu-mugu supasupai mena idiwono. Iyapana nima yabiyabiri tondau ki ka e eba kawai gisipono bo ade eba e midi tayatayabadai tondono. E awana 'waeni' kawaya daganani eba kuborono da e yabarai babayagisi ade e midi gayagayai maba eba tondono. E eba kapoiyogono ade iyapana mu gwedegwedemaga eba taisi teyateyamayogono.

8 Iyapana e bameya daiyo baitagisi ki ka e mu diriwamaga kwaeyagisi ade iyapana kuduba bamamugu ka e bagi mena kwaewagana wainapono. E notai pakarayagisi naigida mena notapono were kwaeyogono. E iyapana bama-mugu bagi supasupai mena kwae-yogono ade e nuwai notai eyaka mena Mamanuga God nene notapono upi-yogono. E badidi notapiyau ki kwayubai e naigida mena wainapono were kwae-yogono.

9 Yona mibai naiya wainapupu sumapupu ki e yadini doko ko kabuwa kudubai mosi ki diriwai e eba kwae-yogono. E supasupai inako tondono ki ka e yona mibai kabuwawagau

ki pokaiya iyapana togitamini kasiyara tageni. Ade iyapana kabuwa mibai tagararapiyamu ragidai mu notamaga badidi maba notapiyamu ki e uburono yona mibai pokaiya mete matarapono.
10 Mibai, karako ka iyapana ropani kawaya yona mibai ki tagararapiyamu. Mu yonamaga kororai mibai pa mena ki pokaiya ka mu iyapana kerapumugu wadamu notababa tageyamu. Diyu ragidai karako Iyesu sumapiyamu mu ropani kawaya inako kwaetagamu.
11 Mu eba kwaetagamana ki mu kwae-tagamu ade mu eba kabuwatagamana ki mu mete kabuwatagamu. Mu bowa madai tepamana ki nana ka mu tawa tawa mu kabuwamaga pokaiya iyapana giritamiyamu notababa tageyamu iwu, ki pokere mu yonamaga ki kau bodapi.
12 Tawana Kurisi mu muga apunumaga mosi ewa badidi wenawagana yonai wagawa umawa e yona yau wagubu ke; 'Tawana Kurisi ragidai nu ka papa kamarai yawiyawirai ki maba. Nu maramara beraigemei kaikayokayoi idiwei ade bani irimagere mena kupemei.'
13 Apunu ki yona mibai wagubu ki pokere iyapana kabuwa mibai pa mena tagamu ragidai ika idiwu ki kau mu nakaritami da mu sumamaga wayowayowena ki ade ugwadini wawara iruirui kawaya wenayagisi.
14 Diyu ragidai mu wensisiyamaga ade iyapana yona mibai tagararapiyamu ragidai mu muga goramaga bo kaisimaga mu mubo notamaga pokaiya tagamu, nota ki mu mete kamadini ko eba notapomono.
15 Iyapana gwedewau mu rabinamugu bigi pa mena ki ka gwedegwede kuduba empiyamu ade wainapiyamu ki kuduba bagi mena. Ko iyapana gwedewau Keriso eba sumapiyamu ki mu rabina-mugu ka bigi posiwena ki pokere gwede empiyamu bo wainapiyamu ki kuduba ka berokoi, mibai ka mu muga nuwa-maga notamaga ade mu rabinamugu tadeyau wirawira da mu paerepiyamu ki notai ka bigi utapupu giripupu pasupu.
16 Mu umunumaga pokaiya tagamu da mu ka Mamanuga God e iyapanaiyoma, ko mu mibimaga ka pa mena. Mu ka kororai, mibai ka mu iyamaga ka eba supasupai. Mamanuga God mu emita-miyau ki ka e rabinai mu pokamugere kwiyakwiyawagau, mibai ka e umunui mu eba wadamu ade gwede bagi mosi mu kwaitana eba kwaetagisi.

2

Keriso e kabuwai mibai

1 Ko gubagani Taitosi, kabuwa mibai supasupai ki mena kau makeya makeya iyapana tadeyowa kabukabuwa.
2 Kau apunu magurai tade da mu nota-baba maba eba idiwono ko bagi supa-supai mena idiwono da iyapana mu wiwiratamono ade mu notamaga pakarayagisi naigida notapomono were kwaetogomono. Mu supasupai mena sumatogomono, supasupai mena deni deni nota kwarikwarisitogomono, ade supasupai mena giruru maba kobaiya tetetogomono ragiragi kawaya ubumono.
3 Ki maba, kau ridi magurai tade da mu iyamaga bagi supasupai mena Mamanuga God nene idiwono manako iyapana mu mete emitamono wiwira-tamono. Mu eba yanuwetogomono ade awana suwakarai eba kubomono kwaenda ki pokaiya ka mu iyamaga giriyagisi. Mu iyapana bagi supasupai idiwana ki mena kabuwai kabuwa-togomono ade mu muga mete kina inako mena idiwono,
4 da ridi waunai mu iyamaga bagi kawaya ki empomoto ki ka mu mete kina kawareya inako kwaetogomono mu nobomomuguma ade mu munumuguma naigida mena notatamono kwayubatamono,
5 ade mu notamaga pakarayagisi naigida mena notapomono were kwaetogomono ko eba apunu dai mete iwana notapomono. Mu ridi mubo upimaga supasupai bagi ki mena kwaetogomono ade mu mubo nobomomuguma wiwiratamono mu kobamugu idiwono. Mu bagi supasupai inako mena kwaetogomono ki ka iyapana mosi eba baiyagisi Mamanuga God e yonai siyoto siyasiya.
6 Ade ki maba, kau apunu waunai mu mete tade da mu notamaga pakara-yagisi nota naigida yodomono were kwaetogomono.
7 Gubagani Taitosi, kau kiya bagi supasupai mena kwaenugowa ki ka iyapana kau eminimoto manako mu mete inako kawareya kwaetogomono. Kau iyapana kabuwatamiyowa ki kau dayaya yonai eba nuwogowa ade kau yanuwa maba eba kwaenugowa.
8 Kau yona bagi supasupai mena nuwogowa ki ka iyapana mosi eba uburoto kau yonagi siyoto siyasiya. Kau inako mena kwaenugowa ki kau iyaragiyoma midi-mama waditamini manako mu ubumana suma sumaigemei ragidai nu nidimana siyasiya ki mu yawatamaga pa mena.

9 Bigabiga ragidai badidi kwaetaga-mana ki nana kawakawaimuguma tagisi ki mu
umunumaga yadini makeya makeya kwaetagisi ko eba basaratagisi ungwerogwerorotag-
isi.
10 Mu eba mu kawakawaimuguma mu gwedegwede-maga kuwatagisi ko mu bagi
supasupai mena idiwono da kawakawaimuguma mu mibitamini sumatamini. Mu tomo-
maga bagi kawaya idiwono ki pokaiya ka mu kawakawaimuguma notamaga wirayagisi
nu Iya Negebu Apunai Mama-nuga God e kabuwai mete wainapamana kwaetagamana
wainapomono.
11 Iyapana kuduba nu paerenuga denai bita nubo wadamana ko ki ka Mamanuga God e
deni mena rikapupu. E nu wadiniyana bagi ki yawatai ka e ororeya mena mebu kewowena
ki pokere iyapana gwedewau yona ki sumapomoto ki mu ka iya waunai yadini.
12 Mamanuga God nu deni mena wadinibu bagi ki yonai nu kabuwaniyau da nu naiya
Mamanuga God eba suma-pemeya makeya yewe wairau badidi maba idiweya ki nu
deni mena kamadamu ade nu kwakwarepunuga taininiyau poisiyasiyai wainapemei ki
nu mete tagararapamu. Nu notababa maba eba idiwomu ko nu notanuga pakarayagisi
naigida notapomu were kwaigomu. Nu yawatau mena kaigamu ade watanugu mena
ragiragi kawaya ubumomu nu nuwanuga notanuga eyaka mena Mamanuga God e mena
notapomu idiwomu.
13 Nu bagi supasupai inako mena kwaigomu yamomu ki ka nu mara bagi mamama
marai bauwagana ki nawanai mete idiwomu yamomu. Mara ki baiyagisi makeya ka nu
Iya Negebu Apunai Iyesu Keriso, ki ka nu Kawainuga God, ki e Tanai Bagi Kawaya matara-
yagisi ki nu empamu.
14 Bigi ebo ebo yewe wairau nu umanibu dokodoko ki rikawagana da nu bigi pa mena
supa-supai mena e nene idiwana ki nana ka Keriso nu nene powena ade e darai nu nene
kawapu. Nu nuwanuga notanuga bagi mena wainapamana kwaiwaga-mana ade e eya
iyapanaiyoma e nene idiwana ki nana ka e inako kwaewena.
15 Nau yona nidibuwani yau pokaiya ki kau iyapanagiyoma tadeyowa teya-teyama man-
ako Mamanuga God e kasiyarai negebu ki pokaiya uburowa mu togitamiyowa kasiyara
tageyowa. Ko mu paerepomono ki kau mu nakari-tamiyowa ade wade supasupatamiy-
owa. Ridi bo apunu mosi kau nidiyono waigubaniyono ki kau mu yonamaga ki eba
wainapi.

3

Suma sumaigemei ragidai badidi maba idiwomu

1 Yona naiya tademipi wainamupu ki kau iyapanagiyoma kawareya mu ade tade da
mu yona yau naigida mena wainapomoto; Kaiwawo ade kawakawai ragidai kuduba ki
wi wiwiratamiyoi ade mu umunumaga wadoi. Upi bagi kiyabui ebo ebo ki mena wi
wadamana diriwai kwaiwogoi.
2 Ade yona yau mu mete tade; Iyapana mosi eba simuri siyasiya ko nuwabagi rabineya
yowaiya tataiya moeginayamu rabineya idiwoi.
3 Naiya ka nu mete nota baba rabineya idiweya. Mamanuga God e badidi wagubu ki
nu tagararapemeya ade gwedegwede kiyabui ebo ebo empemeya poisiyasiyai wainape-
meya ki nu umanibu dokodoko da nu ki mena diriwai kwaigemeya. Nu maramara nu
iyaranuguma giritamana pasutamana wainapemeya ade iyapana gwedegwedemaga taisi
teyateyama-igemeya deni deni giri kasiwaraigemeya idiweya.
4 Nu inako kwaigemeya kebomeya ko nu Iya Negebu Apunai Mamanuga God e nu nota
kwarikwarisi-nibu ade bagi kawaya nu nene kwae-wena ki makeya,
5 ka e nu iya waunai negebu. E nu iya waunai ki negebu ki ka eba nu gwede bagi mosi
e nene kwaigibi ki denai e iya ki negebu. Pa mena. Ko e nu nuwanuwanibu manako e
eya Keyai Tanai Bagi Kawaya tono-pupu nu rabinanugu minibu siwa nu biginuga kuduba
surupupu ki pokaiya ka nu wena waunai wenaigibi ade iya waunai mete wadimipi.
6 Nu Iya Negebu Apunai Iyesu Keriso e pokaiya ka Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi
Kawaya eba wakitapupu ko deni mena awana taparai maba nu kawarinugu kwebu wira.
7 Nu paerenuga ki denai bita nubo wadamana ko ki e rikapupu deni mena nu wadinibu
bagi da nu Mamanuga God e yabuiya bagi supa-supai mena idiwana ade maramara
idiwana kaiwana iyai ewa wadamana nawanai idiwei ki nu mete yadamu.
8 Nau yona yau nidibuwani ki ka mibai kawaya nu kuduba wainapamana ade sumapa-
mana ki nana.

Kau iyapanagiyoma yona ki mara-mara mu tadeyowa teyateyama. Mu Mamanuga God
sumapiyamu ki pokere mu nuwamaga notamaga eyaka mena bagi mena kwaetagamana

ki notai mu mete notapomono idiwono. Mu inako kwaetogomono ki ka mu muga bagi-
maga nene ade ki pokaiya ka mu mibi-maga mete kiroto.
9 Gora kawareya eba kira kasiwara-iwogoi ade wi wibo kunuga bo wi wibo ripakwarak-
waraguma mu wensisiya-maga bo bususumaga ki pokaiya wi yona eba wadoi wenapiyoi
kwaenda wi nuwarara tagarara idiwoi. Nota inako ka mibai pa mena ade ki pokaiya ka wi
tomoga giriyagisi.
10 Iyapana nima yona wadau wenapiyau ki kau e sisibapi. E kau yonagi wainapoto ki ka
baganai ko pa mena ki kau e kawareya ade siyo manako e kau umunugi eba yodono ki kau
gwede mo eba kwaenuwagi ko deni mena e kamadi.
11 Kau kataigeya da nima inako kwaewagau ki ka yawata supasupai ki e kamadubu. Bigi
e rabineya tondau ki mete kabuwapiyau da e yawata paerepupu.

Parau siyarai

12 Karako nusuru marai waunitau baiyagisi ki pokere nau natere Nikoporasi rabineya
tondana waina-pakani. Nau apunu Atemasi bo apunu Taikikasi kau bamageya tonota-
mani ki kau nau nene wainapi manako nau bamaneya ika Nikoporasi baunuwagi.
13 Iyapana wade supasupatamiyau apunai Sinasi yo apunu Aporosi mete kina ki kau mu
waitatami kau nene ki kwaenuwagi manako yawata gwede-gwedei waitatami were ewa
tonotami kayatagisi.
14 Kau iyapanagiyoma maramara tadeyowa da mu upi bagi mena kwaetogomono ade
iyapana bamamugu supasupai kwaetagamana ki mena notai notapomono idiwono. Mu
imagei eba idiwono ko mu mubo idamaga kasiyarayogono ki pokaiya ka bani matarayo-
gono manako mu kuduba kupomono idiwono.
15 Nau mete yewe idiwei ragidai kuduba mu paraumaga kau bamageya tonopiyamu. Nu
kowanuguma sumanuga eyaka mena ragidai mu bamamugu nu paraunuga yau mu tade.
Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena
wi kuduba wadinibu bagi.

Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

PAERIMONI
Apunu Poru e okai apunu Paerimoni bameya okapupu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Apunu Paerimoni e ka gwedegwede ropani kawaya apunai mosi ki Iyesu sumapupu. E bigabigai apunai mosi si ka Onesimusi e wakapawena umawa wadawa da apunu Poru banana-pupu manako Poru e badidi kabuwapiyawa ki pokaiya ka e Iyesu sumapupu.

Oka yau pokaiya ka apunu Poru apunu Paerimoni siyau da e bigabigai apunai ki ade wirayagisi e bameya baiyagisi ki ka e eba gagayapoto ko Iyesu Keriso e si pokaiya e diriwai kwaeyagisi.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1-3*
Apunu Paerimoni e werei *4-7*
Apunu Onesimusi e yonai *8-22*
Parau siyarai *23-25*

1 Nu waretanuga ade nu upinuga eyaka mena kwaigemei apunai Paerimoni, nau Poru,
Keriso Iyesu e upi kwaesugekeya ki pokere dibura rabineya tondakani apunai, ade nu
sumanuga eyaka mena apunai Simosi mete kina, nu kau nene wainapemei ki pokere nu
paraunimei kawaya daganani kau bamageya.
2 Nu sumanuga eyaka mena ragidai kau tawagi rabineya Mamanuga God nene mete
dibipiyamu idiwu yo nu egapunuga Apiya yo nu waretanuga Iyesu nene ragiragi kawaya
uburau apunai Akipasi mete kina ki mu bama-mugu ka nu paruigemei ade oka yau wi
nene tonopemei. Kaiwa kaiwa.
3 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni
mena wi wadinibu bagi. E ade nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso mete kina karako wi
waitanimoto da mu wi nene kwaetagubu ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara
ade nuwabagi rabineya idiwoi.

Apunu Poru apunu Paerimoni e nene Mamanuga God paraupupu

4 Nau waretani Paerimoni, nau maramara gurigurisugakani ki ka nau kau notaniyakani
ade Mamanuga God bameya kau nene paraupakani,
5 mibai ka kau Kaiwawonuga Iyesu sumapiyei ade Mamanuga God e iyapanaiyoma
tawana tawana idiwu ki kau mu mete nota kwarikwarisitamiyei ki sisiyai nau waina-
puwani kewowena.
6 Nau gurigurisugakani da kau sumagi ki sisiyai kau maramara iyapana tadeyowa
umowa. Kau inako kwaenugowa ki pokaiya ka Mamanuga God kau yabugi yadini
papoto da e gwedegwede kuduba Keriso pokaiya negebu ki kuduba kau mete katainuwagi
wetawetara.
7 Nau waretani, kau iyapana nota kwari-kwarisitamiyei ki pokaiya ka kau togisinibi
kasiyara tegebi da nau karako mamama kawaya wainapakani. Kau inako kwaenugei ki
pokaiya ka Mama-nuga God e iyapanaiyoma kuduba mu rabinamaga kipu ubupu karako
kasiyara wainapiyamu.

Apunu Poru apunu Onesimasi nene wagubu

8 Karako nau yo kau nu sumanuga ka eyaka mena ki pokere nau kau badidi kwaenugana
yonai nidibena ki ka baganai.
9 Ko nau kau nota kwari-kwarisiniyakani ki pokere nau ragiragi kawaya kau eba
nidiyakani ko giyansu mena kabuwaniyakani. Ko kau wainapi; Nau ka Poru, apunu
magurai ade karako Keriso Iyesu e nene yewe dibura rabineya tondakani ki apunai yona
yau karako suwagakani
10 Nau karako kau bigabigagi kwaewagawa apunai Onesimasi ki e nene uburakani e
sisiyai kau nidiyakani. Nau yewe dibura rabineya tondekeya ki ka e Keriso sumapupu ki
pokere nu sumanuga pokaiya ka nau e gubaga-puwani ade e nau mamasinibu.
11 E naiya kau bigabigagi kwaewagawa ki makeya ka e midi togatoga nene upiwagawa
ko karako ka e rabinai wirawena ki pokere nau wainapakani da e kawaya daganani kau
waitaniyoto. E nau mete inako waitasiniyau.
12 Nau nuwani notani e bameya tondau ko nau karako e tonopani kau bamageya
kaniyoto.
13 Nau Keriso e yonai bagi kawaya ki suwegekeya umekeya ki pokere nau karako dibura
yau rabineya tondakani. Kau kiya yewe eba baunugibi nau waitasiniyei ko kau bigabigagi

kwaewagawa apunai Onesimasi kau watagi wadubu kawaya daganani nau waitasiniyau ki pokere nau e munapena yewe nau mete idimpena ki ka baganai.
14 Ko nau eba nuwaneya kau ninekenekeniyani da kau e ade tonopi nau bamaneya baiyagisi. Pa mena. Nau nuwaneya kau kaubo nuwageya wainapiyei baganai ki mena makeya kwaenuwagi. Nau eba nuwaneya kau tagageya kwaesugani ko nau yo kau nu rabinanuga eyakamenayagisi ki ka baganai.
15 Apunu Onesimasi badidi pokere kau kamadinibu umawa da yewe bauwena? Kataina, e ewa kau mete maramara idiwana ki pokere bo?
16 E naiya kau bigabigagi apunai mena tondawa ko karako ka e eba kau bigabigagi apunai mena ko e ka ade kau mete sumaga eyaka mena ki apunai. Nau nuwaneya po eyo ko nau kataineya da e karako kau bamageya baiyagisi ki ka e kau bigabigagi apunai tondono ade nu Kaiwawonuga pokaiya kau mete sumaga eyaka mena apunai tondono, ki pokere kau notagi e bameya ka kawaya daganani esida.
17 Ki pokere, kau wainapiyei da nau yo kau nu upinuga eyaka mena ki ka nau kau bamageya bausugubena manako kau nau diriwani kwaenugubena ki maba ka apunu Onesimasi kau bamageya baiyagisi ki kau e diriwai inako mete kwaenuwagi.
18 E kau bamageya gwede mo kwaewena siyasiya bo kau gwedegwedegi mo asusu wadubu denai eba negebu ki kau nau kabuwasini da ki denai nau kau negeyani.
19 Nau Poru naubo idanere yona yau ade okapakani; Ki denai nau kau negeyani. (Ko wainapi; Kau iya waunai nau pokanere wadibi ki denai nau tegeyana ki tondau, ko ki yonai nau eba suwagani.)
20 Nau waretani, nau yona yau suwagubuwani ki kau nu Kaiwawonuga pokaiya nau nene kwaenuwagi. Keriso pokaiya ka nau yo kau nu sumanuga eyaka mena ki pokere kau inako kwaenuwagi ki ka nau rabinani kiroto uburoto mamama wainapani.
21 Nau oka yau kau nene okapakani ki nau kataineya da nau badidi nidiya-kani ki kuduba kau kwaenuwagi. Ena, eba ki mena ko gwede mo kawareya ki kau mete kwaenuwagi.
22 Nau yonani yau mete wainapi; Nau wi bamagau ika bausugana ki nana ka wi kuduba nau nene Mamanuga God bameya guriguriwagi ade nau watani ika winepumuri da e nau yawatani yadini supasupa ki ka nau wi daiyoga ade bausugani.

Parau siyarai.

23 Apunu Epapurasi e ubupu Keriso Iyesu e yonai wagawa umawa ki pokere iyapana e wadumupu diburamupu karako nau mete yewe idiwei. E parau-wagau kawaya daganani wi bamagau.
24 Nu upinuga eyaka mena kwaigemei ragidai apunu Maki yo apunu Aristakasi yo apunu Demasi yo apunu Ruki mete kina ki mu kuduba wi parauniyamu.
25 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. E karako waitaniyoto da e wi nene kwaewena ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara.
Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

IBURU
Iburu ragidai mu okamaga
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Oka yau ka suma sumatagamawa ragidai ragiragi bananamupu ki mu togitamana ki nana okamupu. Iyesu e ka tawiri ogayawa apunai Mamanuga God e yabareya nu nene uburau nu yonanuga wagau.

Oka debai empamana ki kabuwai

Keriso e Mamanuga God nunupu wetawetara *1:1-3*
Keriso ka esida ko aneya kuduba ka erida *1:4-2:18*
Keriso ka esida ko Mosisi yo Diyosuwa ka erida *3:1–4:13*
Keriso ka esida ko dobopiyamu ragidai ka erida *4:14-7:28*
Keriso ka gwaiyaba waunai esida *8:1-9:28*
Keriso e puyoi ka kawaya esida *10:1-39*
Suma ka gwede? *11:1-12:29*
Mamanuga God mamamapamu *13:1-19*
Guriguri siyarai *13:20-21*
Parau siyarai *13:22-25*

Mamanuga God e yonai Iyesu pokaiya matarawena

1 Naiya takari kawaya nu bodanuguma Mamanuga God e yonai wainapamana ki nana
ka e yawata ebo ebo pokaiya mara ropani kawaya e bonanai wainapamawa tagamawa
ragidai kabuwatamiyawa.
2 Ko karako mara siyarai yau rabineya ka e Gubagai pokaiya nu kabuwanibu. E
pokaiya ka Mamanuga God kunuma waira kuduba yamanapupu ade e eya Gubagai mena
winepupu da mara siyareya ki ka e gwedegwede kuduba e idai rabineya nakapoto.
3 Mamanuga God e eya sinini tanai bagi kawaya ki e Gubagai naureya minibu siwa.
E nuwai notai ade e kiyabui kuduba ka e eya Mamai nunupu wetawetara ade e yonai
kasiyarai kawaya ki pokaiya ka kunuma waira kuduba e wagubu umuneya mu wata-mugu
ubumu. E nu biginuga kuduba surupana ki yawatai mebu kewowena eweya ka e ade kipu
ubupu kunumau kayawena manako Mamanuga God Kasiyarai Kawaya Esida Apunai ki e
madaneya e idai garu deneya kwarisi-wena tondubu tondau.
4 Aneya kuduba ka kawakawaya ade mu simaga ka mete kawaya. Ko Mama-nuga God e
ebo nuwaiya wagubu da e eya Gubagai ki e mena ka kawaya esida ade e si ka mete kawaya
esida ko aneya kuduba mu simaga ka e kobaiya.
5 Mamanuga God e eba ubupu e aneyai mosi sibu, wagubu ke;
‘Kau ka nau Gubagani ade karako kau mamagi ka nau.’
Pa mena, e inako eba wagubu. Ade e aneyaiyoma mete eba tadebu, wagubu ke;
‘Nau ka aneya buri ki e Mamai ade e nau Gubagani tondono.’
Pa mena, e aneyaiyoma inako eba tadebu.
6 Ko e eya Gubagai amu suwakarai waira yau kawareya tono-pana kwaewagawa ka e
yona yau wagubu ke;
‘Nau aneyaniyoma kuduba, wi nau Gubagani yau e mena si esida tepapiyoi.’
7 Ade aneya mu nene ka e ubupu wagubu ke;
‘Nau suwagani manako nau aneyani-yoma nusuru maba baitagisi kayatagisi.
Nau suwagani manako nau bigabiga-niyoma mata nonarai maba wenatagisi.’
8 Mamanuga God e aneyaiyoma mu nene inako wagubu ko e eya Gubagai ki e nene ka e
bonanai wainapiyawa wagawa apunai mosi oka yau okapupu, wagubu ke;
‘Kau ka God. Kau garigi rabineya ka kau kasiyaragi maramara tondono kaniyono.
Kau iyapanagiyoma mu yabiyabiri-maga kau uburei bagi supasupai mena mu wade
supasupatamiyei
9 Bera bagi supasupai ki kau nuwageya poyo ko bera berokoi ki kau keipiyei,
ki pokere kau Mamagi God nau kau winenibuwani ade kau mamama-nugana ki nana
monaganibuwani, tepanibuwani ade iyarau tamuni-buwani,
da kau kowagiyoma kuduba kau kobageya idiwana ki nana.’
10 Mamanuga God e okai inako wagubu ade e Gubagai nene ade wagubu ke;
‘Kau ka Kaiwawo. Kau mara kerareya nuwagibi manako waira kuduba wenawena.
Kau kaubo idagere kunuma yamanapipi.
11 Kunuma waira kuduba aita ewa gogatagisi,
ko kau ka maramara tondowa kaniyowa.

Sipuma goragora purupurutagamu gagai wenawagau ki maba ka kunuma yo waira mu kasiyara-maga aita kewoyagisi.
12 Iyapana aukwara ewopiyamu ki maba kau kunuma waira ewopi,
ade iyapana gwedegwede gagai rikapiyamu ki maba kau kunuma waira rikatami da mu kiyabumaga wirayagisi ebo wenayagisi.
Ko kau kiyabugi eba wirayagisi kudubai mo wenayagisi. Pa mena.
Kau eba maguranuwagi ade kau kwamuragi eba kewoyagisi.
Kau watageya mena mara mara tondowa kaniyowa.'
13 Mamanuga God e aneyaiyoma mo eba tadebu, wagubu ke;
'Kau yewe madanani garu deneya tondowa da nau kau iyaragiyoma kuduba kwanatamani kau kerapugi kobaiya nakatamani kewoyagisi were.'
Pa mena. E mu mo inako eba tadebu ko e Gubagai mena yona ki sibu.
14 Ki pokere aneya ki mu ka gwede? Mu ka keyai. Mamanuga God mu tonotapu da mu e bigabigai kwaetagamana ki nana. Iyapana iya waunai wadamana ki nana winetapu ragidai ki mu waitatamiyamu togitamiyamu iwu.

2

Mamanuga God Keriso tonopupu iya waunai negebu.

1 Ki pokere nu yona mibai waina mipi ki nu naigida mena yadamu doko kwaenda waira yau notai baiyagisi nu taininiyoto manako nu paerepamu yawata kwaiya kaigamu.
2 Naiya takari kawaya ka Mamanuga God e aneya-iyoma tadebu manako mu yona ki nu ripakwarakwaranuguma tademupu. Mu yona tagubu ki ka yona mibai ki pokere iyapana gwedewau mu yonamaga ki tagararamupu bo eba sumamupu ki ka mu denai bita makeya makeya wadu-mupu.
3 Mu denai bita inako wadumupu ki pokere nu karako iya waunai bagi kawaya ki yonai wainamipi sumamipi ragidai ubumamu yona ki tagararapamu kamadamu ki ka nu bita denai wada-mana ki badidi maba baibigapamu? Ki pa mena. Nu iyanuga yonai ki ka nu Kaiwawonuga yabiri wagubu matara manako iyapana e yonai ki wainamupu mibimupu ragidai ki mu pokamugere ka nu kataigibi wetawetara da yona ki ka mibai.
4 Ade mu yonamaga tagubu ki kawareya ka Mamanuga God matakira kiyabumaga ebo ebo kunuma kasiyarai pokaiya mete kwaewagawa nu yabunugere empemeya. E ebo nuwaiya ki makeya ka e puyo ebo ebo e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki pokaiya puru-pupu nu eyaka eyaka negebu ki pokere nu kataigibi wetawetara da e badidi wagubu ki kuduba ka mibai.

Iyesu iya waunai ki yawatai nu kabuwaniyau

5 Nu karako waira waunai aita ewa baiyagisi kawareya idiwomu ki sisiyai iwegemei. Mamanuga God eba e aneyaiyoma winetapu da mu waira ki kwayubapamana ki nana. Pa mena.
6 Ko e okai mosi naiya okamupu ki wagubu ke;
'Mamanuga God, nu ka pa iyapana kaina ko kau gwede nana nu nene wainapiyei?
Nu ka maimerei munta ko kau gwede nana nu kwayubaniyei?
7 Kau iyapana yamananibi ade aneya kobamugu mara eba rowarowa idiwana ki watai mete yamanapipi nu nakanibi,
ko ki eweya ka kau nu sinuga tepapipi kau kasiyaragi tanai bagi kawaya negebi,
8 manako kau yamanagi kuduba mu yabiyabirimuguma nu nakanibi.'
Oka ki wagubu da e yamanai kuduba mu yabiyabirimuguma ki e nu iyapana kaina nakanibu da nu ubumana gwede-gwede ki kuduba kwayubatamana ki nana. E wagubu ki nu karako nu yabunugere matarau eba empemei,
9 ko nu Iyesu e empemei. Mara eba rowarowa ka e kwarisiwena aneya mu kobamugu tondawa ko ki eweya ka Mamanuga God e tepapupu e kasiyarai bagi kawaya ki taneya tapu tondau. Iyesu e ka midi makari ade nuwaboya bananapupu iyapana kuduba nu nene powena. Nu paerenuga ki denai bita nubo wadamana ko ki ka Mamanuga God e Iyesu kwae-wena ki pokaiya rikapupu manako nu wadinibu bagi.
10 Mamanuga God e ka gwedegwede kuduba yamanapupu ade gwedegwede kuduba maramara iya tageyau ki apunai. E ebo nuwaiya wainapupu da supasupai ki pokere e iyapanaiyoma tetamana e eya taneya nakatamana ki nana ka e bita yo midi makarai Iyesu kwebu da e bita wadubu ki pokaiya nu Iya Negeyana Apunai uburana wara-niyana da nu iya waunai wadamana ki nana. Mamanuga God e inako kwae-wena ki ka e supasupai bagi kawaya kwaewena.
11 Nu biginuga surupiyau apunai Iyesu e yo nu Mamanuga ka eyaka mena ki pokere e umunai eba mayamayawena,

12 ko e wagubu ke;
‘Mamai, kau sisiyagi ki nau yowani-yoma tadeyakani.
Kau sumaniyamu ragidai mu pauna-mugu ka nau kau sigi umayo pokaiya esida tepapakani.’
13 E inako wagubu, ade wagubu ke;
‘Nau sumani ki nau Mamai God e bameya tarakani.’
Ade wagubu ke;
‘Mamanuga God e mununiyoma tegebu ki karako nau mete idiwei yau kena.’
14 E munuiyoma ka nuyo, ko nu ka iyapana kaina, nu midinuga, kwakware-punuga, daranuga mete kina, ki pokere Iyesu mete kina iyapana kaina nu maba wenawena. E nu nene powena manako ki pokaiya ka e minimini popo apunai Seitani e kasiyarai kuduba taoropupu tainipupu poyo.
15 E kwaewena ki pokaiya ka iyapana kuduba maramara popoigamana kudeya wainapemeya idiweya ki notai nu rabinanugu umanibu dokodoko ki e rikapupu.
16 Nu katainugu da Iyesu yewe wairau bauwena ki ka e eba aneya waitatamana ki nana bau-wena ko e oragai apunai Eburamu e momoiyoma nu waitaniyana ki nana bauwena.
17 E nu waitaniyana ki nana ka e iyapana kaina nu maba wenawena da e yowaiyoma nu badidi maba idiwei ade gwedegwede marai kawai badidi bananapemei ki kuduba e mete inako bananapana ki nana. Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawakawaimuguma yewe wairau Mamanuga God nene upitagamu ki maba ka tawiri ogayawa apunai Iyesu karako kunumau Mamanuga God e yabareya nu nene uburau nu sisiyanuga wagau. E eba kamadiniyau ko e nuwanuwaniyau ki pokere Mamanuga God karako Iyesu pokaiya nu biginuga empiyau surupiyau.
18 Iyesu e midi yo makari bananapupu ade waira yau kerapu taisini marai kawai e bameya mete bauwena. Ki pokere nu kerapu taisini inako banana-pemei ki ka e uburau nu waitaniyau ade nu toginiyau.

3

Iyesu e ka kawaya esida ko Mosisi ka e kobaiya

1 Kowaniyoma, nu sumanuga eyaka mena ragidai; Mamanuga God e wi mete winenibu ki pokere wi nuwaga notaga Iyesu mena bameya tondono. E ka tawiri ogayawa apunai ki pokere Mamanuga God ubupu e tonopupu manako Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai mu kawaimaga yewe wairau uburau upiwagau ki maba ka e mete kina inako nu nene uburau nu sumanuga togipiyau.
2 Mamanuga God e tawai mibai ka e eya iyapanaiyoma. Oragai apunai Mosisi yewe wairau Mamanuga God e tawai kwayubapiyawa tondawa ko eba kamadubu ki maba ka Mamanuga God upi kuduba winepupu Iyesu kwebu ki mo e eba kamadubu ko makeya makeya supasupai mena kwaewagawa tondawa.
3 Wi keyakeyai yau mete wainapumuri; Apunu mosi tawa bagi kawaya mosi yadini ki ka eba iyapana tawa ki si tepapomoto ko tawa wadubu apunai ki e si mu tepapomoto. Ki maba; Iyesu e mena si nu esida tepapomu, ko oragai apunai Mosisi e ka kobaiya erida.
4 Tawa kaina ka iyapana nu idanugu waditamemei ko gwede-gwede kuduba ki yamanapiyau apunai ka Mamanuga God e mena.
5 Oragai apunai Mosisi e ka Mamanuga God e tawai kuduba ki rabineya bigabiga upi kwaewagawa tondawa. E upi mo eba kamadubu ade Mamanuga God aita ewa badidi wagana ki nene e mete kabuwa-wagawa.
6 Ko karako ka Keriso bau-wena. E ka Mamanuga God e eya Gubagai ki pokere Mamanuga God e tawai mibai ki yabiyabiri apunai ka eyo. E uburau upi ki kwaewagau ko eba kamadau. Nu sumanuga yadamu doko ade puyo ewa wadamana mamamai iwegemei nawanai idiwei ki eba notagogapamu ki ka nu Mamanuga God e tawai mibai.

Mamanuga God e iyapanaiyoma aiyata idiwono

7 Baganai, Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya naiya mena wagubu ke;
‘Wi Mamanuga God e bonanai karako wainapiyamu,
8 ki ka wi ripakwarakwaraguma naiya takari kawaya iyapana eba idiwu tawaneya tagamawa mama e tagararapamawa idiwa ade e kasiyarai mete kina bo pa mena ki empamana ki nana e umunui kwenupamawa ki mu maba wi inako eba kwaiwogoi.
9 Mamanuga God e wagau; Wi ripakwarakwaraguma tawana ki rabineya nau kasiyarani mete kina bo pa mena ki empamana ki nana kwaesinimawa. Kwamura apunai apeya (40) ki rabineya ka nau kwayubatamekeya emisinimawa ko nau mu nene badidi kwaesugekeya ki mibai mu eba kataitagubu,

10 ki pokere mu bamamugu ka nau nuwani pupuwena, suwagubuwani ke; Mu maramara
nau tagarara-siniyamu ade nau umununi ki mu eba wadamana wainapiyamu.
11 Nau nuwani mu bamamugu pupuwena ki pokere nau gwaiyaba suwagubuwani
kaimatana, suwagubuwani ke; Nau aiyata tageyana tawaneya ka mu mo nau
bamaneya ika eba baitagisi idiwono. Pa mena.'
12 Ki pokere kowaniyoma; Wi wibo kwayubaga kwaiwogoi yabu yabu idiwoi kwaenda
gwede berokoi mosi wi rabinaga wirapoto wi sumaga kaupoto manako wi Mamanuga God
Maramara Tondau Apunai ki tagararapumuri.
13 Mamanuga God e okai mara 'karako' nene wagubu ki ka e mara karako idiwei ki nene
wagubu. Ki pokere karako deni deni waita kasiwaraiwogoi kwaenda bigi baiyagisi wi
kerapugau yadini manako Mamanuga God bameya ka wi midiga togayagisi wagemama
kwaiwagi.
14 Nu Keriso wauneya sumamipi makeya nu sumanuga badidi maba deni mena e
bameya tamipi ki eba kamadamu ko yadamu doko yamomu ki ka nu mibai Keriso mete
ida wadewadeigemei ki ragidai.
15 Mama-nuga God e okai wagubu ke;
'Wi Mamanuga God e bonanai karako wainapumuri ki ka wi ripakwara-kwaraguma naiya
takari kawaya iyapana eba idiwu tawaneya tagamawa mama e tagarara-pamawa
idiwa ki mu maba wi inako eba kwaiwogoi.'
16 Iyapana Mamanuga God e bonanai wainapamawa ko ade tagarara-pamawa ragidai ki
mu ka gwedewau? Mu ka oragai apunai Mosisi mu wara-tapu tawana Idipi kamadumpu
kaya-tagubu ragidai ki muyo.
17 Ade Mama-nuga God e kwamura apunai apeya (40) ki rabineya e nuwai mu bama-
mugu pupuwagawa ragidai ki mu ka gwedewau? Mu ka bigi notai nota-pamawa paerepa-
mawa iyapana eba idiwu tawaneya gwairimupu popo-tagubu ragidai ki muyo.
18 Ade Mama-nuga God e gwaiyaba wagubu ke; 'Nau aiyata tageyana tawaneya ki ka mu
mo nau bamaneya ika eba baitagisi idiwono,' e inako wagubu ki ka e iyapana gwedewau
nene wagubu? Ki ka iyapana e tagararapamawa ragidai ki muyo.
19 Bususu yau pokaiya ka nu kataigamu da mu sumamaga pa mena ki pokere mu aiyata
tawaneya eba bautagubu.

4

1 Ko Mamanuga God e gwaiyabanibu da nu aiyata tawanai ki kaigamana e mete ika aiy-
ataigamana ki nana wagubu ki pokere nu naigida mena notapamu wetawetara kwaenda
nu aiyataigamana ki tetai tainipamu paere manako e aiyatanuga watai gwaiyabanibu ki
nu ika eba baigamu.
2 Iyapana naiya takari kawaya idiwa ragidai ki ka Mamanuga God e yonai bagi kawaya
nu karako wainapemei ki maba mu mete wainamupu. Mu e yonai ki wainamupu ko eba
sumamupu ki pokere yona ki mibai mu eba banana-mupu.
3 Ko nu dai ki Mamanuga God e yonai ki nu wainamipi sumamipi ki pokere nu aita ewa
e bameya baigamu e mete ewapuru aiyataigomu idiwomu. Iyapana naiya idiwa ragidai ki
mu nene ka Mamanuga God oka yau tapu, wagubu ke;
'Nau nuwani mu bamamugu pupuwena ki pokere nau gwaiyaba suwagubuwani
kaimatana, suwagubuwani ke;
'Mu mo nau bamaneya eba baitagisi nau aiyatani wateya nau mete ika eba aiyataigomu.
Pa mena.'
Mamanuga God inako wagubu ko e waira yamanapupu kewowena ki makeya ka e eya
upi ki kuduba kewo-pupu aiyata mena tondawa.
4 Pura kawai nene ka Mamanuga God e okai mosi wagubu ke; 'Pura kawai ki makeya ka
Mamanuga God e upi ki kuduba kewopupu aiyata mena tondawa.'
5 Ade oka ororeya mena kabuwanibuwani ki rabineya ka e wagubu ke; 'Mu mo nau
bamaneya eba baitagisi nau aiyatani wateya nau mete ika eba aiyataigomu. Pa mena.'
6 Iyapana takari kawaya Mamanuga God e yonai bagi kawaya yabiri wainamupu ragidai
ki ka e yonai ki mu eba wadumupu sumamupu ki pokere aiyata tawaneya ki mu eba
bautagubu.
Ko Mamanuga God e aiyatai watai ki tetai e ororeya mena tapu kewowena ki pokere
karako ka iyapana kudubai dai ki e bameya baitogomono e mete ika aiyatatogomono.
7 E tagararapamawa ragidai ki ka mara yomi e teta tapu ki mu paeremupu ki pokere
Mamanuga God mara waunai mosi winepupu ki e si mara karako sibu. Kwamura dai
kewo-wena eweya ka e yona ki apunu Dewida pokaiya matarapupu okapupu ko oka ki
nau ororeya mena wi kabuwanibuwani kewowena; 'Wi karako Mamanuga God e bonanai
wainapumuri ki ka wi eba wagemamaiwagi.'

8 Oragai apunai Diyosuwa ubupena iyapana naiya idiwa ragidai waratapena Mamanuga
God e aiyatai ki wateya nakatapena ki ka Mamanuga God e aiyatai watai ewa nene ki yonai
mo eba wagubena.
9 Ko Mamanuga God e eya pura kawai ki makeya aiyata tondawa ki maba ka e iyapanaiy-
oma nu aiyata-nuga watai ki e mete tapu nu nawana-nuga tondau.
10 Ki pokere iyapana gwedewau Mamanuga God e aiyatai watai ki kaiwoto ki ka mu
Mamanuga God e upi kewopupu aiyata tondawa ki maba mu mete upimaga kewopomoto
manako aiyata idiwono.
11 Ki pokere nau suwagani wainapumuri; Nu nuwa-nuga notanuga eyaka mena pokaiya
ragiragi kawaya nisi kandomu da nu Mamanuga God bameya kaigamu e mete aiy-
ataigomu. Iyapana takari kawaya e umunui eba wadamawa ko tagararapamawa ki mu
maba nu eyaka eyaka inako eba kwaigomu kwaenda nu aiyata watai ki tetai tainipamu
paere manako gwepamu.
12 Mamanuga God e yonai badidi wagau ki kasiyarai ka kawaya esida ade e yonai badidi
wagau ki makeya makeya wenawagau. Kereba uwarai daikere daikere ki uwarai ka
maraitau ko e yonai ki uwarai ka kawaya. E yonai nu rabinanugu surau ki ka nu mibinuga
ade nu keyainuga ki paunamugu surau purupiyau ewanauwapiyau ade nu suwananuga
rabineya surau nu suwana-nuga ade nu piwanuga purupiyau ewanauwapiyau. Nu
notanuga ade nu nuwanugu badidi kwaiwagamana wainapemei ki kuduba ka Mamanuga
God e yonai ki nu rabinanugu surau purupiyau, matarapiyau, ade wade supasupaniyau.
13 Mamanuga God e yabuiya ka gwede mosi weki gwaiya eba tondau. Gwedegwede
kuduba yewe wairau e wagubu umuneya wenatagubu ki e yabuiya matarau uburau. E
yabareya ka nu kuduba ubumamu manako nu badidi kwaigibi ki nu e bameya iwagamu
matara.

Iyesu e ka tawiri ogayawa apunai

14 Iyesu e ka Mamanuga God e eya Gubagai karako kunumau yapu tondau. E mena
ka tawiri ogayawa apunai ki pokere e Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu
kawaimaga upiwagau ki maba e mete inako kwae-wagau Mamanuga God e yabareya nu
nene uburau. E nu nene inako uburau ki pokere nu iyapana tademei da nu e badidi maba
sumapemei ki sumai nu yadamu doko ko eba kamadamu.
15 Nota berokoi ebo ebo nu kerapunugu wadau ki nu kwaitana eba ubumamu nu nubo
kasiyaranuga pokaiya bodapamu. Pa mena. Ko nu nene uburau apunai e ka Mamanuga
God bameya dobopiyamu ragidai mu kawaimaga ki e maba ko ade kawaya esida. Nu
badidi maba idiwei ki kuduba e kataiya. E nu nuwaboyanuga wainapiyau, mibai ka
waira yau kerapu wadewadei marai kawai nu rabinanugu taininiyau ki e mete inako
bananapupu ko e gwede mo eba paerepupu ade bigi mo e eba kwaewena.
16 Mamanuga God e ka nu deni mena wadiniyana bagi ki wateya tondau ki pokere nu
yabarayabara e bameya ika kaigamu. Nu kasiyaranuga kewoyagisi wairoroigamu ki ka
e baiyagisi nu nuwanuwaniyoto ade toginiyoto manako nu paerenuga ki denai bita nubo
wadamana ki e rikapoto deni mena nu wadiniyoto bagi.

5

1 Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu paunamugu ka mu waretamaga mosi
winepomoto mu kawaimaga tamoto manako e mu nene uburono Mamanuga God yabuiya
e upi kwaeyogono. Iyapana bigi kwaetagubu ki mu bigimaga Mamanuga God empana
surupana ki nana ka e uburono papa naurono pasurono ade puyo ebo ebo mete kina
Mamanuga God bameya tarono.
2 Apunu ki e ka iyapana kaina ade e nuwai notai ki kasiyarai mete pa mena ki pokere
iyapana yawata paere-mupu kwakotagubu ragidai e bameya baitagisi ki ka e eba mu
bonana ragiragi-tamini ko e mu waitatamini mibai e ka mu mete ewapuru eyaka mena.
3 E ka iyapana kaina ade e nuwai notai ki kasiyarai mete pa mena ki pokere e Mamanuga
God bameya papa naurono pasurono ki ka eba e iyapana mu paere-maga nene mena inako
kwaeyogono ko e eya paerei ki nene mete kwaeyogono.
4 Iyapana Mamanuga God bameya dobopiyamu ki upi kwaetagamu ragidai ki ka eba
mu mubo nuwamugu kwae-tagamana wainapiyamu ki pokere mu wata bagi kawaya ki
wadumupu upi ki kwaetagamu. Pa mena. Mamanuga God ubupu oragai apunai Aroni
yabiri winepupu upi ki kwebu ki maba e mu kuduba mete inako winetapu upi ki tagebu.
5 Ki maba, Keriso e ka eba e eya si kawayawagana ki nana e ebo nuwaiya kwaewena
manako Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawai-maga e watai wadubu.
Pa mena. Mama-nuga God e mena ubupu Keriso wine-pupu, wagubu ke;
‘Kau ka nau Gubagani ade karako kau mamagi ka nau.’

6 Ade oka mosi rabineya ka e Gubagai nene yona yau wagubu ke;
‘Kau maramara kemora nawaru uburowa iyapana mu nene dobo-piyamu upi ki nau bamaneya kwaenugowa tondowa.
Oragai apunai Merukesidiki upi ki kwaewagawa ki maba kau inako mete kwaenugowa.’
7 Iyesu naiya yewe wairau tondawa ki makeya ka e nuwaiya badidi waina-piyawa ki kuduba e Mamanuga God kabuwapiyawa e bonanani ragiragi kawaya mibi yadi e bameya guriguri-wagawa. E kataiya da Mamanuga God kasiyara wadubu da e Iyesu powagana ki yawatai bodapana ki mete baganai. E kwarisiwena e eya iyai kuduba e Mamai idai rabineya tapu ki pokere e badidi guriguriwagawa ki ka Mamanuga God e waitapiyawa.
8 Iyesu e ka Mamanuga God e eya Gubagai ko e bita yo midi makari bananapupu ki pokaiya ka e Mamai umunui wadana ki yawatai kataiwena wetawetara.
9 E upi kuduba makeya makeya kwaewena kewowena ki pokaiya ka iyapana gwedewau karako Keriso e umunui yadini ki ka mu iya maramara idiwana kaiwana ki iyai bananapomoto. Mu iyamaga kerarai ka eyo.
10 E upi kuduba kewopupu makeya ka Mamanuga God ubupu e sibu, wagubu ke; ‘Oragai apunai Merukesidiki nau bamaneya dobopiyamu ki upi kwae-wagawa ki maba ka kau maramara iyapana nene nau yabaraneya uburowa dobopiyamu upi ki kwaenugowa.’

Wiraigamana ewanugere eba kaigamana ki kabuwai

11 Nu yona yau kawareya ade dai wi kabuwanimana wainapemei ko ki ka ragiragi kawaya mibai ka wi waina-piyamu ko garugaru mena eba kataiwa-gamu.
12 Wi mara rowarowa kawaya Iyesu e yonai kawareya kawareya wainapamawa idiwa ki pokere wi karako kabuwa ragidai ubumpibena iyapana yona ki kabuwatampibena ka baganai. Ko ki wi eba kwaiwagamu. Wi yona iyaruiyaru mena wainamupu ki pokere Mamanuga God e iya negeyana yonai ki kerarai ka iyapana kawareya kawareya wi ade kabuwanimono idiwono da wi wainapumuri. Wi bani ragiragi eba kupamu ko wi amu mena kubamu.
13 Ko iyapana gwedewau amu mena kubomono ki ka mu munu wawayai maba mu watamugu mena idiwono. Munu wawayai ki ka nu supasupai badidi kwaiwagamana ki yawatai mu eba kataitagubu ade nu eba kwaiwagamana yawatai ki mu mete eba kataitagubu.
14 Ko iyapana kawakawai ki ka mu bani ragiragi mena kupomono. Yawata bagi ki kiyabui ka badidi maba ade yawata berokoi ki kiyabui ka badidi maba ki mu maramara empamawa kwaetagamawa ki pokere bagi ka bani kena ade berokoi ka bani kena ki mu mete kataitagubu kewowena.

6

1-2 Ki pokere, nu sumanuga yonai ki kerarai nu yabiri wainamipi suma-mipi ki mena nu kawareya kawareya iwogomu munu wawayai maba nu watanugu mena idiwomu ki ka eba baganai. Karako nu kawakawaigibi ade nu tawanuga bebedai ki nu ororeya mena nunumipi kewowena. Nu suma-nuga yonai ki kerarai ka yau kena; Po yawateya kaigemei ki nu kamadamu manako nu notanuga wirayagisi Mama-nuga God e mena sumapamana ki nana ki yonai; Iyesu e si pokaiya siruwa-igamana ki nana ki yonai; Nu idanuga iyapana kawarimugu nakapamana mu nene gurigurigamana ki nana ki yonai; Popotagubu ragidai ade iyatagamana kimana ubumana ki yonai; Ade Mamanuga God e idai gurai iyapana kuduba nu naurinugu ugwadiniyana ragiragi denai negeyana ki eba kewo-wagana ko maramara tondana kaniyana ki yonai. Yona ki kuduba ka nu suma-nuga kerarai ki yonai,
3 ko nu yona ki kuduba nu taganugu kamadamu manako yabaranugere mena kaigamu. Mamanuga God e wainapiyau da baganai ki ka nu inako mena kwaigomu yamomu.
4 Suma sumatagamu ragidai gwedewau mu sumamaga deni mena kaupomoto kayatagisi ki ka mu nota-maga badidi maba ade wirayagisi mu beramaga berokoi ki kamadini? Mu naiya Mamanuga God e taneya idiwa ade kunuma puyoi ki mu bamamugu mete bauwena. Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya ki mu rabina-mugu minibu siwa kasiyara tagebu,
5 e yonai bagi kawaya ki mu ororeya mena kataitagubu kewowena ade iya ewa nene ki kasiyarai mu mete bananamupu.
6 Ki pokere mu kasiyara ki kuduba deni mena kamadini tagararapomoto manako ewa ubumoto mu notamaga wirapomoto Iyesu bameya ade baitagisi ki yawatai mo pa mena. Iyapana naiya Mamanuga God e Gubagai ripa korosi naureya ikoko-mupu manako iyapana paunamugu e midimama kwemupu, ki maba ka e tagararamupu ragidai ki karako e kawareya inako ade ikokopiyamu midimama kweyamu.

7 Nau keyakeyai mosi suwagani wainapumuri; Nawaya kaworoto manako waira bagi
rabineya suroto ki ka momai umupu ki bagi kawaya wenayagisi mibai kiroto manako
raupomu marai ewa baiyagisi. Mamanuga God e eya uburoto waira ki yadini bagi.
8 Ko waira ki kawareya gwaba ade gaya inako wenatagisi ki ka Mamanuga God e yabuiya
waira ki ka berokoi ki pokere e kowagai ki marai baiyagisi ki ka e waira ki giripoto pasuroto
kwarisi.
9 Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo. Nu sisiba yonai yau iwagibi ki ka nu wi bamagau
pore eba wainapemei. Nu kataigibi wetawetara da wi ka iya yawateya bagi kawaya
kaigubu kaiwu ki ragidai.
10 Mamanuga God e ka bagi supasupai ki apunai. Wi e iyapanaiyoma waitatampu ade
karako mete waita-tamiyamu manako ki pokaiya e eya mete nota kwarikwarisipiyamu ki
e notai eba gogayagisi.
11 Ko nu nuwa-nugu po ka yau kena; Wi eyaka eyaka wi nuwaga notaga pokaiya mibi
mamamai badidi kwaiwagamawa ki maba wi karako inako mete kwaiwogoi yamoi da
mara siyarai baiyagisi makeya. Wi inako kwaiwogoi ki ka puyo bagi ewa wadamana
nawanai idiwu ki mibai wi bamagau baiyagisi.
12 Nu eba nuwa-nugu wi midi togatoga nene idiwoi ko iyapana kwarisitagubu suma
mena sumatagamu da ki pokaiya Mamanuga God mu nene badidi gwaiyabawena ki puyoi
e mu tageni ragidai, ki mu maba wi inako mete idiwoi.

Mamanuga God naiya gwaiyabawena ki mibai baiyagisi

13-16 Iyapana dai gwede mosi kawareya deni deni togomono manako iyapana mosi mu
paunamugu uburoto apunu kawai mosi e si pokaiya gwaiyaba kaimatana yagisi, ki ka
yona kuduba wana kewowena ki kena. Ki maba, Mamanuga God badidi gwaiyabawena
ki kuduba mibai ki oragai apunai Eburamu naigida mena kataiwagana wetawetara ki
nana ka Mamanuga God gwaiyaba kaimatana wagubu ki kawareya e eya si e mete sibu,
mibai ka e si ki kawareya ka iyapana kawai mosi e si eba tondawa da e si ki pokaiya
gwaiyabawagana ki nana. E oragai apunai Eburamu sibu, wagubu ke; 'Nau karako
gwaiyaba kaimatana nidiyakani ka yau kena; Nau wadiniyani bagi manako kau ewageya
ka kau momogi ropani kawaya wenatagisi.' Oragai apunai Eburamu e ka Mamanuga God
e badidi gwaiyaba sibu ki nene eba wagawa tondawa ko e kwarisiwena wateya mena
nawanawagawa tondawa ki pokere Mamanuga God badidi e kweyana gwaiyabapupu ki e
makeya mete kwebu.
17 Mamanuga God e iyapanaiyoma gwede bagi tageyana gwaiyabawena ki e notai eba
wirapana ko e wagubu ki makeya makeya mu tageyana ki nana ka e eya si gwaiyaba ki
kawareya mete tapu mu tadebu.
18 E gwaiyaba wagubu ade e eya si kawareya mete wagubu ki pokaiya ka nu kataigibi
wetawetara da e notai eba wirapoto ade e eba bera-yagisi. Nu gwedewau e diriwai
kwaigibi e bameya baigibi ade e kwayubai rabineya idiwei ragidai ki ka nu rabina-nugu
kasiyara wainapomu mibai ka nu kataigibi kewowena da e negeyana gwaiyabai wagubu
nawanai idiwei ki kuduba e nu negeni.
19 E negeyana wagubu nawanai idiwei ki yonai ka dana ragiragi kawaya ki maba nu
nuwanuga notanuga togipiyau. Dana ki eba kaiyarayagisi bo gwairiyagisi ko e kerarai
ka kunumau Mamanuga God e eya tondau wateya aukwara utapupu ki rabineya kinki-
napupu uburau.
20 Nu nene ka Iyesu yabiriwena wata ki kanibu manako karako tawiri ogayawa apunai
nu nene ika uburau. Oragai apunai Merukesidiki takari kawaya Mamanuga God bameya
dobopiyamu ki upi kwaewagawa ki maba ka Iyesu karako kunumau upi ki maramara
kwaeyogono tondono.

7

Mamanuga God bameya dobopiyawa apunai Merukesidiki

1-2 Oragai apunai Merukesidiki e ka tawana Saremu ragidai mu kawai-maga tondawa.
Ade Bagi Kawaya Esida Apunai Mamanuga God bameya ka e dobo upi ki kwaewagawa.
E si ki mibai mete kina. E si Merukesidiki ka keya-keyai ko ki mibai ka 'Kaiwawo Bagi
Supasupai' ade e si daikere tawana Saremu naureya ki mete keyakeyai ko ki mibai ka;
'Nuwabagi Kaiwawoi'.

Oragai apunai Eburamu kawakawai ragidai apeya apeya ki raurutapu ade wirawena
bauwena ki makeya ka apunu Merukesidiki e bananapupu paraupupu manako wadubu
bagi ki pokere apunu Eburamu ubupu gwedegwede kuduba tepiyawa ki purupupu damu
ida esida mena nakapupu manako damu ki eyaka mena wadubu apunu Merukesidiki puyo
kwebu.

3 Apunu Merukesidiki e inai mamai yo e ripakwarakwaraiyoma mu bususumaga ki mo
mu eba okamupu, ade e eya gwede mara wenawena ade gwede mara powena ki yonai
mo mu mete eba okamupu. E ka Mamanuga God e Gubagai e maba uburau maramara
Mamanuga God bameya dobopiyamu ki upi kwaewagau tondau.
4 Ki pokaiya ka wi kataiwagi da apunu Merukesidiki e ka apunu kawaya. Oragai
apunai Eburamu e ka bususu kerarai ki apunai ko e yawira pokaiya gwedegwede kuduba
tepiyawa ki e damu ida esida mena nakapupu manako damu ki eyaka mena wadubu
apunu Merukesidiki kwebu.
5 Ade yona yau mete wainapumuri; Mamanuga God e gorai wagau da oragai apunai
Riwai e momoiyoma Mamanuga God bameya dobopiyamu ki upi kwaetogomono ki ka mu
tawana Isiraero ragidai mu gwede-gwedemaga kuduba purupomoto damu ida esida mena
damupomoto manako damu ki eyaka mena ka mu yadini Mamanuga God nene tamoto.
Kunu Riwai ki mu mete kina ka oragai apunai Eburamu e momoiyoma ko mu ubumu mu
muga kowamuguma gwedegwede-maga purupiyamu damu eyaka mena Mamanuga God
nene tamu.
6 Apunu Merukesidiki e ka eba kunu Riwai mu iyapanamaga ko e ubupu oragai apunai
Eburamu e gwedegwedei damu eyaka mena ki wadubu. Eburamu e ka apunu kawaya
Mamanuga God gwaiyabapupu ki apunai ko apunu Merukesidiki ubupu apunu Eburamu
wadubu bagi.
7 Ki pokaiya ka nu kataigibi da apunu Merukesidiki e ka kawaya esida mibai ka wadana
bagi ki yonai wagubu apunai e ka kawaya esida ko wadubu bagi apunai e ka kobaiya erida.
8 Wi yona yau mete wainapumuri; Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai iya-
pana gwedegwedemaga damu eyaka mena tepiyamu ki mu kuduba ka iyapana kaina ki
pokere aita popotagisi. Ko apunu Merukesidiki e nene ka Mamanuga God e okai rabineya
wagubu da e ka maramara tondono kaniyono.
9-10 Nau yona keyakeyai yau wi mete nidiyani wainapumuri; Oragai apunai Eburamu
apunu Merukesidiki yawatau bananapupu ki makeya ka apunu Riwai eba wenawena ko
e aita ewa e ripa-kwarakwarai Eburamu e momai wena-wagana ki nana. Yona ki mibai ka
yau kena; Apunu Eburamu e gwedegwedei damu eyaka mena apunu Merukesidiki kwebu
ki makeya ki ka e momoi Riwai ade apunu Riwai e momoiyoma ewa wenatagisi mete kina
ki ka mu ripa-kwarakwaramaga Eburamu e pokaiya apunu Merukesidiki puyo ki mete
kwemupu. Ki pokaiya ka nu kataigibi da oragai apunai Merukesidiki e ka kawaya esida
ko kunu kerarai apunai Riwai ade e momoiyoma karako damu eyaka mena ki tepiyamu
ragidai ki mu kuduba ka apunu Merukesidiki e maba ko ade erida.
11 Kunu kerarai apunai Riwai e momoiyoma Mamanuga God bameya dobopiyamu upi
kwaetagamawa ki mu paunamugu ka oragai apunai Mosisi wenawena gora wadubu
tawana Isiraero ragidai tagebu. Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu upimaga
ki supasupai mena kwaetagumpena ki ka Mamanuga God e bameya dobopiyau apunai
kudubai mosi eba tonopena bauwagubena. Ko apunu mosi karako bauwena. E ka eba
apunu Riwai e momai apunu Eroni naureya wenawena ko e ka apunu Merukesidiki e
maba ubupu Mamanuga God bameya dobo-piyamu ki upi kwaewagau.
12 Wainapumuri; Karako ka Mama-nuga God e bameya dobopiyau apunai waunai mosi
tonopupu ki pokere e gora waunai mete tonopupu bauwena.
13 Waunai bauwena apunai ki kena e ka nu Kaiwawonuga. E kunui ka eba oragai apunai
Riwai mete kunumaga eyaka mena. Pa mena. Nu Kaiwawonuga e kunui ki rabineya
ka iyapana mosi Mamanuga God bameya dobopiyamu ki upi mo eba kwaewena ade
Mamanuga God e Tawai rabineya mo eba upiwena.
14 Nu kataigibi kewowena da nu Kaiwawonuga e ka kunu Diyuda rabineya wenawena.
Oragai apunai Mosisi ubupu Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu nene oka
tapu ki ka e kunu Diyuda nene eba wagubu ko e kunu Riwai mu nene mena oka ki okapupu.
15 Nau yona karako suwagani ki pokaiya ka wi mibai matarau wainapu-muri; Nu nene
uburau apunai e ka eba iyapana kaina Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ki mu
maba ko e ka apunu Merukesidiki e maba.
16 Maramara tondana kaniyana iyai ki kasiyarai pokaiya ka e Mamanuga God bameya
dobopiyamu ki upi wadubu kwaewagau. Iyapana kaina mu mubo kunumaga bo
bususumaga pokaiya upi ki wadamu ki maba e upi ki inako eba wadubu,
17 mibai ka Mamanuga God e okai mosi e nene wagubu ke; ‘Kau maramara kemora
nawaru nau bamaneya dobopiyamu upi ki mena kwaenugowa tondowa. Oragai apunai
Merukesidiki tondawa upi kwaewagawa ki maba kau inako mete kwaenugowa.’
18 Gora oragai ki kasiyarai ka pa mena ade e mibai eba kipu ki pokere Mama-nuga God
karako gora ki rikapupu madaneya tapu.

19 Gora oragai ki pokaiya ka gwede mosi bagi supasupai eba wenawena ko yona waunai
bau-wena ki pokaiya ka nu ewa wenawagana ki nawanai idiwei ade Mamanuga God e
bameya mete baigemei.
20-21 Iyesu uburana Mamanuga God bameya dobopiyamu upi wadana ki gwaiyabai ka
Mamanuga God ubupu e eya si pokaiya gwaiyaba ki wagubu. Iyapana kaina yewe wairau
upi ki kwaetagamu ki mu nene ka e gwaiyaba mo inako eba wagubu ko Iyesu nene ka e
eya si pokaiya gwaiyaba kaimatana-wena, wagubu ke;
'Nau ka kau Kaiwawogi. Nau karako nau niya sini pokaiya kau gwaiyabaniyakani ade nau
notani eba wirapani;
Kau maramara kemora nawaru nau bamaneya dobo upi ki mena kwaenugowa tondowa.'
22 Mamanuga God e inako wagubu ki pokere Iyesu pokaiya ka nu karako kataigibi
wetawetara da gwede oragai ki kasiyarai kewowena ko gwaiyaba waunai ki Mamanuga
God ubupu Iyesu pokaiya nu gwaiyabanibu ki kasiyarai ka kawaya daganani esida.
23 Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai yewe wairau upi-tagamawa mu ka
ropani kawaya. Mu upitagamawa da mo powagawa ki ka mo uburawa e waretai ki e watai
wadawa.
24 Ko Iyesu e ka maramara tondono kaniyono ki apunai ki pokere Mamanuga God
bameya dobopiyamu upi ki e maramara kwaeyogono yarono ko e watai ka iyapana
kudubai mo eba yadini. Pa mena.
25 E maramara upi ki kwaeyogono ki pokere iyapana gwedewau mara karako ade
mara ewa e pokaiya Mamanuga God bameya baitogomono ki ka e iya waunai mu tageni.
E ka tawiri ogayawa apunai maramara Mamanuga God bameya nu nene uburau nu
taububaranuga purupiyau.
26 Iyesu e mena ka Mamanuga God bameya nu Doboniyau Apunai Kawai tondau. E nu
nene eba uburibena ki ka nu badidi kwaigumpena? Iyapana yewe wairau ki nu kuduba
bigi kwaigemei ko e mena ka tanai bagi kawaya ki apunai. E paere mo eba kwaewena ade
e rabineya ka bigi mo pa mena ki pokere Mamanuga God e wadubu paere tepapupu e ebo
nene iyarau kunumau esida tapu.
27 Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawakawai-muguma mu ka iyapana
kaina bigimaga mete kina ki pokere maramara ka mu yabiri mu muga bigimaga nene
papa naumono Mamanuga God bameya puyo pasumono were ewa ubumono mu iyapana-
muguma bigimaga nene papa naumono puyo pasumono. Ko Iyesu e ka eba mu maba da
e inako kwaeyagisi. E bigi pa mena ko iyapana kuduba nu biginuga nene ka e po eyaka
mena powena e eya midi kwakwarepui nu nene tapu kewowena, ko e ewa inako mo eba
kwaeyagisi.
28 Gora oragai ki pokaiya ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu muga
kawa-kawaimuguma paeremaga mete kina ki winetamawa. Gora ki yabiri bauwena ko
ewa ka Mamanuga God e eya si pokaiya gwaiyaba kaimatanawena manako gwaiyaba ki
pokaiya ka e eya Gubagai winepupu nu nene tapu. E Gubagai e mena ka bagi kawaya esida
ade e mena ka e Mamai badidi wagau ki makeya makeya mena maramara kwaewagau
yarau.

8

Iyesu e ka nu doboniyau apunai kawaya esida.

1 Nu yona kuduba karako iwagibi ki dabeya ka yau kena; Nu doboniyau apunai ki e
kunumau yapu nu Kawai-nuga Kawaya Esida e kemai kawareya e madaneya e idai garu
deneya tondau nu yonanuga wagau.
2 E kunumau Tanai Bagi Kawaya ki wateya nu nene upiwagau. Tawa kunumau ki ka eba
tawa iyapana nu wademei ki maba ko nu Kaiwawonuga God e ebo ubupu tawa ki wadubu.
3 Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai mu kawakawaimuguma ki mu kuduba
ka yewe wairau papa naumu pasumu ade puyo ebo ebo mete kina Mamanuga God bameya
naka-piyamu. Dobopiyamu upi ka inako ki pokere nu nene uburau Mamanuga God
bameya doboniyau apunai ki e mete kina Mamanuga God bameya puyo tarau.
4 E yewe wairau tondibena ki ka e Mamanuga God bameya dobo upi ki eba
kwaewagubena, mibai ka yewe wairau ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai
ropani kawaya gora oragai pokaiya puyo inako naka-piyamu.
5 Ko mu yewe wairau Mama-nuga God e Tawai rabineya puyo inako nakapiyamu ki
kuduba ka pa keyakeyai. Ki mibai ka usi kunumau ki pokere oragai apunai Mosisi
ubupu Mamanuga God e Tawai yewe wairau ki wadana kwaewagawa makeya ka Ma-
manuga God e sibu, wagubu ke; 'Kau nau mete kweyau idiweya nau tawani keyakeyai
kabuwanibuwani empipi ki kau makeya makeya tawa inako wadi.'

6 Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai mu upimaga ka baganai, ko Iyesu nu
nene uburau nu yonanuga wagau ki upi ka bagi kawaya esida. Ade gwaiyaba oragai ki
mete baganai, ko gwaiyaba waunai ki pokaiya Iyesu nu nene uburau Mamanuga God
yabareya nu doboniyau ki gwayabai ka kawaya esida, mibai ka gwaiyaba ki pokaiya ka
nu puyo bagi kawaya esida ki wademei.
7 Mamanuga God e ebo nuwaiya badidi ki kuduba gwaiyaba oragai pokaiya we-
nawagubena ki ka e gwaiyaba waunai mosi nu eba negebena,
8 ko e iyapanaiyoma mu paeremaga empupu ki pokere tadebu, wagubu ke; 'Nau wi
Kaiwawoga yona yau nidiyakani;
Mara yabadau da wi tawana Isiraero ragidai ade wi kunu Diyudiya ragidai nau gwaiyaba
waunai mosi wi negeyani.
9 Wi ripakwarakwaraguma tawana Idipi rabineya idiwa mu idamugu nau tepuwani
waratapuwani tawana ki kamadumpu kaya-tagamawa makeya ki ka nau gwaiyaba
mu mete tadebuwani.
Ko nau gwaiyaba waunai negeyani ki ka eba gwaiyaba oragai ki maba. Nau gwaiyaba
oragai tagebuwani ki mu tagararamupu ki pokere nau mu mete tagararatapuwani.
Nau wi Kaiwawoga yona yau suwagakani.
10 Mara ewa baiyagisi ki ka tawana Isiraero ragidai nau gwaiyaba waunai mosi wi
negeyani manako nau gorani ki nau wi yabaragau tarani ade wi rabinagau mete
okapani.
Nau wi Kaiwawoga yona yau suwagakani. Wi Mamamaga God ka nau ade wi ka nau
munu-niyoma.
11 Mara ki makeya ka iyapana mosi eba uburoto e eya rakarakaiyoma bo e kowaiyoma
tadeni, yagisi ke; 'Wi Kaiwawonuga kataipumuri.' Mu mosi inako eba tagisi mibai
ka mara ki makeya ka iyapana kawakawai ade iyapana gwabau idiwu ragidai ki mu
kuduba nau kataisinimoto.
12 Nau mu nuwanuwatamani, mu bigimaga surupani, ade mu paeremaga kuduba ki nau
deni mena notagogapani.'
13 Mamanuga God gwaiyaba waunai nene wagubu ki ka e mete wagubu da gwaiyaba
yabiri bauwena ki oragawena. Ko nu kataigibi kewowena da gwede mosi nenanenayagisi
ki ka e waunitau purupuruyagisi gogayagisi.

9

Mu naiya Mamanuga God e si badidi maba tepapamawa

1 Mamanuga God e gwaiyaba oragai wagubu ki rabineya ka iyapana e si badidi maba
tepapamana ki gorai ika mete kina ade yewe wairau e si tepapa-mana ki watai mete kina.
2 E tawai wadumupu ki rabineya ka rabinai apeya. Wata yabiri ki mu si 'Mamanuga God
Nene' simupu. Ki wateya ka mu duna kerarai tamupu ade kepakepa mosi yamanamupu
tamupu ki kawareya mu bani buredi Mamanuga God puyo-mupu ki ika nakamupu.
3 Wata apeya ki paunau ka mu aukwara pokaiya gudu maba umamupu ade ki rabineya
ka wata mosi ki mu si 'Mamanuga God e Watai Tanai Kawaya' simupu.
4 Wata ki rabineya ka mu kepakepa bowa yamayamai pokaiya yamanamupu ika tamupu
ki kawareya mu ripa kwarai aurai bagi kawaya ika pasumawa ade mauwa bagi kawaya
mosi ki mu bowa yamayamai pokaiya utamupu ki mete ika tamupu. Mauwa ki rabineya
ka mu awana kororai mosi bowa yamayamai pokaiya yamanamupu ki ika tamupu ade
awana kororai ki rabineya ka mu kunuma bani si ka 'mana' ki dai ika nunumupu. Mauwa
ki rabineya ka mu oragai apunai Aroni e gunai naureya siwisiwipupu kwarai wenawena
ki mete ika kaumupu ade gora oragai apunu Mosisi bowa petapetai apeya naurimugu
okapupu ki mete ika nunumupu.
5 Kunuma aneyai apeya tanimaga bagi kawaya simaga 'serubimi' tagamu ki
keyakeyaimuguma mu kaitetampu ika mauwa ki kawareya nakatampu ubumawa.
Mu ubumawa wateya ki mu si 'Mamanuga God Nu Nuwanuwaniyau Biginuga Surupiyau
ki Watai' simupu. Wata ki kawareya ka aneya ki mu mabumaga dadaramupu kawareya
utamupu ubumawa. Ko nau karako gwedegwede marai kawai ki sisiyai eba suwogoni
kwaenda madega kewoyagisi.
6 Mu tawa ki makeya makeya inako wadumupu kewowena ki ka Mamanuga God
bameya dobopamawa ragidai maramara tawa ki rabinai yabiri ki rabineya bautagamawa
mu upimaga ika kwaetagamawa.
7 Ko tawa ki rabinai daikere ki ka Mamanuga God bameya dobopamawa ragidai mu
kawaimaga ki e mena kwamura eyaka mena rabineya mara eyaka mena wata ki rabineya
kaniyawa. E ika uburawa manako e eya nene ade e iyapanaiyoma badidi paere-pamawa

ko mu muga eba kataimugu ki nene Mamanuga God mu bigimaga empana surupana ki
nana papa darai wadawa puyo ika tarawa.
8 Mu inako kwaetagamawa kebomawa ki pokaiya ka Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi
Kawaya nu kabuwaniyau da tawa oragai wadumupu ki wateya uburono ki ka 'Mamanuga
God e Watai Tanai Kawaya' ki gudui mete kina e wateya uburono. Ko tawa oragai ki
rororororoyagisi ki ka gudu ki mete siwayagisi.
9 Gudu uburana ki yonai ka keyakeyai nu karako idiwei ragidai nu waina-pamana ki
nana. Keyakeyai ki mibai ka yau kena; Nu Mamanuga God e si tepapamana ki nana papa
naumamu ade puyo ebo ebo e bameya nakapamu ki ka eba ki pokaiya nu biginuga kewo-
yagisi ade eba ki pokaiya nu rabinanugu nidiyau wirawira ki nidini da nu paere-nuga pa
mena.
10 Nu papa pasumamu bo puyo ebo ebo Mamanuga God nene nakapamu ki ka iyapana
bani yo awana kaisipiyamu bo gora pokaiya mu idamaga siruwapiyamu ki maba. Ki
kuduba ka pa kwakwarepunuga nene ki tondono kaniyono da Mamanuga God uburoto
gwede waunai negeni ki makeya mete kewoyagisi.

Keriso e darai nu nene kawapu

11 Ko Keriso ororeya mena bauwena. Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu
kawaimaga mibai ka eyo ade gwedegwede bagi kuduba ka e pokaiya yewe matarawena.
Mamanuga God e tawai oragai yewe wairau mu idamugu wadumupu ki ka waira yau nene
ki pokere marai munta erida. Ko Keriso karako tawa rabineya upiwagau ki ka tawa bagi
kawaya esida eba iyapana kaina idanugere wademei ki maba.
12 Keriso 'Mamanuga God e Watai Tanai Kawaya' ki wateya mara eyaka mena deni mena
kanibu ki ka e eba papa gote bo papa burumakau munai mu daramaga tepupu puyo
Mamanuga God kwebu. Pa mena. E eya darai wadubu kwebu manako e darai ki pokaiya
ka e bigi nu kuduba umanibu dokodoko ki deni mena rikapupu manako iya maramara
idiwana kaiwana iyai nu negebu.
13 Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ki mu ubumu gora wagau ki makeya
kwae-tagamu papa gote yo papa burumakau mu daramaga tepiyamu iyapana bigi-
maga mete pasitamiyamu ade papa burumakau munai pasumupu ki wapurai mete
tepiyamu iyapana wapuratami-yamu da ki pokaiya ka iyapana mu idamaga kerapumaga
rikapiyamu.
14 Ko ki kuduba ka erida. Keriso powena e darai kawapu ki kasiyarai ka kawaya esida. E
bameya ka bigi mo pa mena ki pokere Mamanuga God e Keyai mara-mara tondau kaniyau
e Keyai ki pokaiya ka Keriso e eya iyai puyo Mamanuga God bameya nu pokanugere tapu.
E darai eba nu biginuga ki mena suru-pupu ko nu rabinanugu maramara nidiyau wirawira
da nu paerepemeya ade upi kororai kwaigemeya ki kerarai e mete kwaipupu. Ki pokere
nu karako gwede oragai ki kuduba kamadamu manako Mamanuga God maramara tondau
kaniyau apunai e upi mena kwaigomu yamomu.
15 Ki pokere wainapumuri; Mama-nuga God gwaiyaba waunai wagubu ki ka e tawiri
ogayawa apunai Keriso e mena pokaiya yona ki wagubu. Iyapana gwedewau Mamanuga
God mu winetapu da e gwaiyabawena ki makeya mu maramara idiwana kaiwana puyoi
wadamana ki nana ki ka mu puyo ki yadini. Gwaiyaba oragai pokaiya ka nu biginuga eba
kewowena ko Keriso nu nene powena e darai nu nene kawapu ki pokaiya ka bigi naiya
umanibu dokodoko ki kuduba e deni mena rikapupu manako nu ripanuga teyapu.
16 Iyapana mosi e buderi badidi maba nidapana okai taroto manako ewa poyagisi ki ka
mu oka ki pokaiya e gwedegwedei kuduba ki makeya nidatagisi. Ko e iyaiya tondono ki ka
mu e buderi ki eba nidatagisi.
17 Oka tapu apunai tondau ki ka e okai ki kasiyarai pa mena. Ko e poyagisi ki ka oka ki
mibai matarayagisi. Mu oka ki em-pomoto manako ki pokaiya makeya makeya e buderi
nidatagisi.
18 Ki maba, gwaiyaba oragai ki kasiyarai matara-wagana ki nana ka mu papa mosi
ugwadumpu poyo manako e darai kawapu.
19 Oragai apunai Mosisi e ka yabiri ubupu Mamanuga God e gorai kuduba iyapana
makeya makeya tadebu kewowena manako ewa ubupu papa burumakau munai dai mu
daramaga tepupu awana kasiga mete wirapupu. E papa sipi kumai daragai mete wadubu
ripa ragai kwarere kwarere ki naureya painipupu awana ki rabineya kaupupu manako
wadubu gora ki okai ade iyapana kuduba mete kina mu kawari-mugu kwisikwisipupu
putamatapu kayawena.
20 E inako kwaewena manako iyapana tadebu, wagubu ke; 'Mamanuga God wi gwaiya-
banibu ade e badidi wagubu ki wi makeya makeya kwaiwagamana ki nana nidibu ki e
dara yau pokaiya mibipupu kewowena.'

21 Oragai apunai Mosisi inako wagubu manako Mamanuga God e tawai ade e si
tepapamana gwedegwedei kuduba mete kina ki kawarimugu e dara kwisikwisipupu
putamatapu.
22 E inako kwaewena ki mibai ka Mamanuga God e gorai wagau da dara mena pokaiya
ka gwedegwede marai kawai bigi siruwa-poto. Ade dara eba kaworoto ki ka Mamanuga
God eba uburoto iyapana bigimaga empoto notagogapoto.
23 Mamanuga God e Tawai ade e si tepapamana gwedegwedei yewe wairau ki kuduba
ka usi kunumau badidi uburau ki keyakeyai. Yewe wairau ka iyapana ade gwedegwede ki
bigi kewo-wagana ki nana ka mu papa darai pokaiya mu siruwatamawa. Ko Mama-nuga
God e tawai usi kunumau ki ka papa darai ki kwaitana eba yadini bagi. Pa mena.
24 Ko Keriso e ka eba kunuma keyakeyai iyapana mu mubo idamugere wadumupu ki
rabineya kanibu. E kunuma mibai ki rabineya kanibu manako karako Mamanuga God e
yabareya nu nene uburau.
25-26 Mama-nuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawaimaga yewe wairau ki ka
kwamura eyaka mena rabineya ka e mara eyaka mena papa darai wadau 'Mamanuga
God e Watai Tanai Kawaya' ki wateya kaniyau. Ko Keriso e inako eba kwaewena. E
darai ka eba kawareya kawareya kawarawa ko e mara eyaka mena ki powena manako
ewa kunumau yapu kayawena. E inako eba kwae-wagubena maba ki ka kunuma waira
kerareya yabadawa da karako ki ka e kawareya kawareya nu bitanuga kawarapibena
powaguibena. Ko e karako mara siyareya deni mena kunumau yapu iyapana kuduba nu
biginuga deni mena surupana ki nana e eya iyai nu nene tapu kewowena.
27 Mamanuga God wagubu ki pokere nu kuduba po eyaka mena popoigamu manako
ki eweya ka nu e yabareya ubumamu manako e idai gurai nu naurinugu nugwadiniyoto
ragiragi.
28 Ki maba, mara eyaka mena ki rabineya ka Keriso iyapana ropani kawaya nu biginuga
surupana kwenupana ki nana e eya iyai deni mena nu nene tapu. Mara ewa ka e ade
wirayagisi baiyagisi, ko ki makeya ka e eba nu biginuga ki empana surupana ki nana
baiyagisi. Pa mena. E eya iyapanaiyoma gwedewau e nawanai idiwu ragidai ki mu
tetamana ki nana baiyagisi manako iya waunai tageni.

10

Gora oragai nu iyaniyana kasiyarai pa mena

1 Mamanuga God e gorai oragai ki ka gora waunai ki keyakeyai, ko keyakeyai ki ka
eba gora waunai ki mete eyaka mena. Gwedegwede bagi-bagi aita ewa wenayagisi ki
sisiyai ka gora oragai ki dabeya mena nu kabuwa-niyau. Gora ki pokaiya ka iyapana
kwamura kwamura ki kawareya kawareya papa naumu pasumu puyo nakapiyamu ko
iyapana Mamanuga God nene inako kwaetagamu ragidai ki mu rabinamugu ka bigi eba
kewowena.
2 Iyapana Mamanuga God inako nota-piyamu e si tepapiyamu ragidai gora ki pokaiya
mu bigimaga deni mena surupena maba ki ka mu ewa bigi ki eba wainampibena ade puyo
kawareya kawareya inako eba nakampibena.
3 Ko mu papa ki kwamura kwamura naumu pasumu ki pokaiya ka mu kataitagamu da
mu bigimaga ika tondau, eba kewo-wena,
4 mibai ka papa burumakau yo papa gote mu daramaga kwaitana nu biginuga rabi-
nanugu uburau ki eba surupoto. Pa mena.
5 Ki pokere, Keriso yewe wairau kawarana kwaewagawa ki makeya ka e Mamanuga God
yona yau sibu, wagubu ke;
'Mamai, mu papa naumu pasumu puyo ebo ebo kau nene naka-piyamu ki kau eba
nuwageya ki pokere kau nau midini kwakwarepuni winepipi tapi.
6 Mu papa kumerekumere naumu pasumu ade mu bigimaga nene bani ebo ebo kau nene
puyo mete nakapiyamu, ko mu kwaetagamu ki pokaiya kau eba mamamanugei.
7 Ki pokere nau suwagubuwani ke; Mamai God, nau yau kena. Kau nuwageya nau badidi
kwaesugana wainapiyei ki nau makeya kwaesugani. Kau goragi ki wikui rabineya
ka mu nau nene inako okamupu.'
8 Yabiri ka Keriso yona yau wagubu ke; 'Mu papa kumerekumere naumu pasumu
puyo ebo ebo kau nene naka-piyamu ade mu bigimaga nene bani ebo ebo puyo mete
nakapiyamu ki kau eba nuwageya ade mete eba mamamanugei.' Keriso inako wagubu
ko gora oragai wagubu da iyapana makeya makeya inako kwaetagamana ki nana.
9 Ko ki eweya ka e yona yau mete wagubu ke; 'Mamai, nau yau kena. Kau nuwageya nau
badidi kwaesugana wainapiyei ki nau makeya makeya kwaesugani.' Keriso yona wagubu

ki mibai ka iyapana naiya papa naumawa pasumawa puyo ebo ebo mete nakapamawa ki
kuduba ka Mamanuga God koritapupu manako e Keriso wadubu wata ki tapu.
10 Mama-nuga God e nuwaiya badidi waina-piyawa ki kuduba ka Iyesu Keriso makeya
makeya kwaewena e eya midi kwakwarepui mara eyaka mena puyo nu nene tapu manako
ki pokaiya nu biginuga kuduba surupupu.
11 Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai mu ka papa naumu pasumu upi kiyabui
eyaka mena ki maramara kawareya kawareya kwae-tagamu ko ki pokaiya ka mu iyapana
bigimaga eba surupiyamu. Pa mena.
12 Ko Keriso e ka nu biginuga ki denai mara eyaka mena e eya midi kwa-kwarepui puyo
tapu powena manako e kwaewena ki kasiyarai eba kewoyagisi ko mara mara tondono
kaniyono. E kwaewena kewowena ki eweya ka e kwarisiwena Mamanuga God e idai garu
deneya tondubu tondau.
13 E ika nawana tondono kaniyono da Mamanuga God uburoto Keriso e iyaraiyoma
kuduba kwanatamini e kerarai kobaiya naka-tamini kewoyagisi ki makeya.
14 Mara eyaka mena ka e eya midi kwakwarepui puyo tapu manako ki pokaiya ka
iyapana gwedewau mu bigimaga e surupupu ragidai ki ka mu maramara Mamanuga God
e yabuiya supasupai bagi mena idiwono.
15 Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya yona ki mete mibipiyau. Yabiri ka e
yona yau wagubu ke;
16 'Mara ewa baiyagisi ki ka nau gwaiyaba waunai mosi wi negeyani manako nau gorani ki
nau wi yabaragau tarani ade wi rabinagau mete okapani. Nau wi Kaiwawoga yona
yau suwagakani.'
17 Ade ewa ka e wagubu ke;
'Mu bigimaga ki nau surupani ade mu paeremaga ki kuduba nau deni mena notagogapani.'
18 Mamanuga God wagubu da nu biginuga kuduba ki e deni mena notagogapupu ki pokere
nu biginuga ki puyoi mosi nu e bameya ewa eba tamamu. Ki pa mena.

Nu Mamanuga God maramara notapomu idiwomu

19 Kowaniyoma, Keriso nu nene powena ki ka e nu yawatanuga mebu da nu 'Mamanuga
God e Watai Tanai Kawaya' ki wateya ka nu yabarayabara kaigamu.
20 E nu nene powena ki pokaiya ka Mamanuga God e Tawai ki katamurui aukwara
pokaiya bodamupu ki aukwarai tegerewena manako e iya yawatai waunai e eya midi
kwakwarepui pokaiya nu nene mebu.
21 Nu doboniyau apunai bagi kawaya esida e karako Mamanuga God e tawai rabineya
nu nene yabiyabiri uburau,
22 ki pokere nu nuwanuga notanuga eyaka mena ragiragi kawaya Mamanuga God suma-
pomu ade e bameya yabarayabara kaiwomu. Nu badidi paerepemeya nu rabinanugu
maramara nidiyawa wirawira ki e deni mena surupupu kewowena ade awana negai
pokaiya ka e nu midinuga kwakwarepunuga kuduba mete siruwapupu.
23 Mamanuga God badidi kwaewagana gwaiyabai wagubu ki kuduba e kwaeyagisi ki
pokere e ewa nu puyo negeyana wagubu notapemei nawanai idiwei ki notai nu denai
mena yodomu doko ko eba kamadamu.
24 Nu deni deni waita kasiwaraigomu ade iyapana bamamugu bagi mena kwaigamana
deni deni nota kwarikwarisi kasiwaraigamana ki notai mete notapomu idiwomu.
25 Nu ewapuru dibipemei Mamanuga God e si tepapemei ki ka bagi kawaya ki pokere nu
eba kamadamu. Ko iyapana dai ki ewapuru dibipamana notai kamadumpu ki mu maba
nu inako eba kwaigomu. Nau suwagani naigida mena wainapumuri; Nu Kaiwawonuga e
marai rogobiwagau ki pokere nu deni deni togi kasiwara-igomu idiwomu.
26 Iyapana gwedewau Mamanuga God e yonai mibai ki mu wainamupu ko ewa ade
kamadumpu mu mubo nuwa-mugu bigi kwaetagamu ki ka mu bigi-maga surupana
apunai mosi eba tondau da e ewa baiyagisi e midi kwakwarepui mu nene puyo taroto.
Ki pa mena.
27 Ki pokere mu bamamugu ewa badidi wenawagana ki mena kudeya mu wainapomono
idiwono. Mara baiyagisi da Mamanuga God e idai gurai iyapana kuduba nu naurinugu
ugwadiniyoto ragiragi ko ki eweya ka e uburoto e midi ragiragipamawa ragidai ki kuduba
tetamini mata kawaya ki nonareya nakatamini uratamono.
28 Iyapana gwedewau oragai apunai Mosisi e gorai tapu ki tagararamupu manako
iyapana apeya bo apeya eyaka ubumoto iyapana ki mu paeremaga emupu ki tagisi matara
ki ka kawakawai ragidai ubumoto paere ragidai ki eba nuwanuwatamini ko mu idamaga
gurai mu naurimugu ugwaditamini ragiragi manako deni mena namutamini.
29 Iyapana ki mu paeremupu ki pokere mu denai bita kawaya ki wadumupu, ko paere
kawaya daganani esida ka yau kena; Iyapana gwedewau Mamanuga God e Gubagai

taisi kurakurapiyamu mugu siyamu bo gwaiyaba waunai e darai pokaiya mu bigimaga surupana wagubu ki mu sumamupu ko ewa tagararamupu manako dara ki mibai pa mena kororai simupu bo ade mu paeremaga denai bita mubo wadamana ki Mamanuga God e Keyai pokaiya rikapupu deni mena waditapu bagi ki mu mete wereyakaurapiyamu, iyapana inako kwaetagamu ki mu bamamugu ka badidi maba wenayagisi? Akae, mu yabaramugu ka bita kawaya daganani esida mu nawanamaga tondau.

30 'Bimbinai ki nau kwaesugani ade denai ki nau mu tageyani.' Nima inako wagubu ki nu katainugu. E ade wagubu ke; 'Nau ka Kaiwawo, nau idani gurai nau iyapananiyoma mu naurimugu ugwaditamani ragiragi.' Nima inako wagubu ki nu mete katainugu.

31 Akae, nu Mamanuga God maramara tondau kaniyau apunai e nuwapupui rabineya sumamu ki ka berokoi kawaya.

32 Wi naiya suma wauneya suma-igamawa makeya badidi maba idiwa ki wi notaga eba gogayagisi. Mamanuga God e tanai wi kawarigau minibu siwa ki eweya ka bita yo midi makari ebo ebo wi bamagau bauwagawa ko wi eba kekeraigubu ko wi watagau mena ragiragi kawaya ubumawa.

33 Mara dai ka iyapana bautagamawa iyapana paunamugu wi kiranimawa wereya-kauranimawa ade girinimawa pasu-nimawa. Ade mara dai ka iyapana bautagamawa wi kowaguma giritamawa pasutamawa ki ka wi baigamawa mu madanimugu ubumawa togitamawa.

34 Mu dai dibura rabineya idiwa ki ka wi mu nuwaboyamaga wainapamawa ade mu bitamaga daikere ki wi mete wadamawa. Piyara ragidai bautagamawa wi gwedegwedega asusu yabayababa tepamawa ki wi eba nuwaboyaigamawa ko wi rabinagau mamama mete waina-pamawa mibai ka wi puyoga usi kunumau wi nawanaga uburau ki mena wi notapamawa idiwa. Puyo ki eba berokotagisi ko maramara idiwono kaiwono.

35 Ki pokere wi naiya Mamanuga God nene kasiyarai kawaya yabara-yabara inako ubumawa ki wi karako eba kamadumuri. Wi ragiragi kawaya inako kwaiwogoi yamoi ki ka Mamanuga God wi puyoga bagi kawaya mosi aita ewa negeni.

36 Ki pokere kwarisiwagi giruru maba ki kobaiya teteiwagi manako Mamanuga God e nuwaiya badidi wainapiyau ki wi makeya makeya ragiragi kawaya kwaiwogoi yamoi da wi buridere baiwagi ki ka Mamanuga God uburoto wi puyoga bagi kawaya gwaiyabanibu ki wi negeni.

37 Nau nidiyani wainapumuri; Mamanuga God e okai mosi wagubu ke;
'Mara eba rowarowa ka bauwagana wagubu apunai ki baiyagisi,
ko e mara ki eba paerepoto riyapoto yaroto.
38 Gwedewau nau yabuneya supasupai mena idiwu ragidai ki mu nau sumasinimono manako mu sumamaga ki pokaiya idiwono.
Ko gwedewau nau kamadisinimoto wiratagisi ewamugere kayatagisi ragidai ki mu bamamugu nau eba mamamasugani.'
39 Ko nu ka eba iyapana iyamaga kaupiyamu wiratagamu ewamugere kayatagamu ragidai ki mu maba. Nu sumanuga pokaiya ka nu iya ki yadamu.

11

Nu sumanuga pokaiya idiwana ki nana

1 Suma ka gwede? Nau suwagani; Nu puyo ewa wadamana nawanai idiwei ki mibipemei da nu ewa yadamu ki ka nu suma sumaigemei. Ade nu gwede mosi karako eba empemei ki mibipemei da nu ewa empamu ki nu mete sumaigemei.

2 Oragai ragidai takari kawaya Mamanuga God inako sumapamawa ki pokere e mu weremaga mete wagubu.

3 Nu sumanuga pokaiya ka nu mibipemei da Mamanuga God e wagubu umuneya ka kunuma waira kuduba wenawena. Gwedegwede kuduba yabunugere matarau empemei yau ka nu eba empemei apunai e pokaiya matarawena.

4 Oragai apunai Eiboro e sumai pokaiya ka e papa mo wadubu puyo Mamanuga God kwebu manako Mama-nuga God ubupu puyo ki mibipupu. Ko e tatai Kaini bani dai tepupu puyo Mamanuga God kwebu ki ka Mamanuga God puyo ki eba mibipupu ko tagararapupu. Apunu Eiboro e ka Mamanuga God sumapupu ki pokere Mamanuga God puyo ki wadubu manako apunu bagi supasupai e sibu. Apunu Eiboro e ka takari kawaya powena ko e sumai pokaiya badidi kwaewena ki yonai nu karako mete wainapamana makeya makeya kwaiwagamana ki nana.

5 Oragai Apunai Enoki e sumai pokaiya ka Mamanuga God kawapu e iyaiya wadubu usi kunumau tapu ko e eba powena. Iyapana e kwaenepamawa ko mu mo e eba bananamupu mibai ka Mamanuga God kawapu e iyaiya tepa-pupu wadubu kayawena. Mamanuga God

e okai mosi wagubu da apunu Enoki yewe wairau tondawa ki makeya ka e bagi supasupai
mena kwaewagawa ki pokere Mamanuga God e bameya mamama wainapiyawa.
6 Iyapana nima notapiyau da Mamanuga God e ka pa mena maba ki ka e suma eba suma-
wagau. Ko iyapana nima Mamanuga God bameya guriguriwagau ki ka e guriguriwagau
ki pokaiya mibipiyau da Mamanuga God e tondau. E Mamanuga God eba sumapena ki
ka e bameya eba guriguriwagubena ko e sumawagau ki pokere Mamanuga God uburau e
mamamai mete wainapiyau. Iyapana gwedewau Mamanuga God sumapiyamu manako e
bameya guriguritagamu ki ka Mamanuga God mu denai puyo tageni.
7 Mamanuga God e ewa bita tono-pana yonai wagubu ki e oragai apunai Nowa kabuwa-
pupu. Apunu Nowa yona ki mibai e yabere mo eba empupu ko e sumai pokaiya ka e Ma-
manuga God e umunui wadubu waka yamanapupu manako e wainai yo e gubagaiyoma yo
mu ridimuguma mete kina waka ki rabineya iyatagubu. E Mamanuga God sumapupu ki
pokaiya ka Mamanuga God e apunu bagi supasupai sibu ko iyapana dai ki mu paeremaga
ki denai ka mu bita kawaya bananamupu.
8 Mamanuga God e oragai apunai Eburamu waira waunai mosi e kweyana ki nana
gwaiyabapupu ki pokere e sumai pokaiya ka e kipu ubupu Mamanuga God e umunui
wadubu kayawena. E sumai pokaiya ka e wairai oragai ki kamadubu e wairai waunai ki
kai kayawena ko e bani deneya kayawagana ki e eya eba kataiya.
9 Mamanuga God e gwaiyabapupu ki wairai kawareya e bauwena ki ka e sumai pokaiya
ika tondawa. Waira ki ka iyapana kudubai dai ki mu wairamaga ki pokere e tawa mibai ika
eba wadubu ko e nabonabo papa kwakwarai pokaiya wadumupu ki rabineya tondawa. E
gubagai Aisiki ade e atai Diyaikapu ki mu mete kina gwaiyaba ki pokaiya inako ika idiwa.
10 Natere kawaya mosi ki Mamanuga God e ebo notai pokaiya makeya makeya bebeda
ragiragi kawaya nunupu kawareya tawa wadubu ki naterei ka apunu Eburamu empana
ki nana nawanai tondawa.
11 Apunu Eburamu e ka magurawena ade e wainai Sera mete kina kagara tondawa
da magurawena ki pokere e munu wenapana marai ki ororeya mena kewowena. Ko
Mamanuga God e munu mosi kweyana gwaiyabapupu ki apunu Eburamu sumapupu ki
pokere e wainai romodowena munu wenapupu.
12 Apunu Eburamu e doborowena e midi kwa-kwarepui roparopawena ko e wainai
romodowena manako munu wenapupu ki pokaiya ka e momoiyoma minibu daburi
kawayawena kayawena supama kunumau ade naya egi papateya eba iyabapamana
makai ki maba.
13 Iyapana yau kuduba Mamanuga God e naiya gwaiyabatapu ki mu sumapamawa
idiwa ko e badidi gwaiyabatapu ki mibai mu eba banana-mupu ko popotagubu gawarara.
Aita ewa badidi wenawagana ki mu yabara-mugu uwamau kawaya buri emupu manako
mamamatagubu. Mu matarau tagubu da mu ka eba waira yau tauba-nuwai ko mu ka
iyapana kwaiyanai pa ka were bautagubu.
14 Iyapana inako tagamu mu mibipiyamu da mu tawana-maga mosi ki kawareya mu
maramara idiwana kaiwana ki nana ki kwaenei kwaetagamu.
15 Mu ade wiratagamana mu tawanamaga oragai kamadumpu kebomupu ki ade kay-
atagamana notampena ki ka mu kayatagumpena ko nima mo mu eba bodatapena.
16 Ko mu waira waunai bagi kawaya esida usi kunumau ki kwaenei kwaetagamawa
nawanai idiwa. Mamanuga God e mu nateremaga usi kunumau okukunawena kewowena
ki pokere mu ubumoto mu mamamaga e siyomoto ki ka e umunui eba mayamayayagisi.
17 Mamanuga God e oragai apunai Eburamu e sumai empana ki nana yona yau e sibu,
wagubu ke; ‘Kau gubagagi Aisiki karako mini poyo nau nene puyo tari.’ E gubagai eyaka
mena Mamanuga God e gwaiyabai pokaiya wenawena ki e eba gwandagipupu ko e sumai
pokaiya ka e ubupu Mamanuga God wagubu ki makeya makeya kwaewena.
18 Mama-nuga God naiya e gwaiyaba sibu, wagubu ke; ‘Kau gubagagi Aisiki pokaiya ka
kau momogi ki kawayayogono yarono.’
19 Mamanuga God naiya inako wagubu ki pokere apunu Eburamu e gubagai miniyana po
kwaewagawa ki makeya ka e notai wagubu ke; ‘Mamanuga God aita uburoto popotagubu
ragidai ade iyatamini kimoto ubumoto ki pokere nau karako nau gubagani miniyani poyo
ki mete baganai.’ Oragai apunai Eburamu e notai pokaiya ka e notapupu da e gubagai gwe
ororeya mena powena maba ko e sumai pokaiya ka e mete notapupu da Mamanuga God
uburoto e gubagai ki ade iyapoto iyaiya kweyoto.
20 Apunu Aisiki e sumai pokaiya ka e ubupu e gubagaiyoma Diyaikapu yo Iso ewa bagi
kawaya idiwana ki nana mu waditapu bagi.
21 Apunu Diyaikapu e sumai pokaiya ka e powagana kwaewagawa ki makeya e gubagai
Diyosepa e gubagaiyoma waditapu bagi. E gunai kawareya togi-wena manako Mamanuga
God e si esida tepapupu.

22 Apunu Diyosepa e sumai pokaiya ka e powagana kwaewagawa ki makeya ka e iya-
panaiyoma Isiraero ragidai mu tawana Idipi kamadamana tawana mo kayatagamana ki
sisiyai tadebu ade e eya kwakwarepui ewa wadamana tawana mo rabineya ononopamana
ki sisiyai mu mete tadebu.
23 Apunu Mosisi e inai mamai mu sumamaga pokaiya ka e wenawena makeya ki ka mu
siragamu apeya eyaka ki rabineya e wadumupu wekemupu idiwa. Mu emupu da e ka
munu komeruwana kawaya ki pokere kaiwawo Pero badidi wagubu ki kudeya mu eba
wainamupu.
24 Apunu Mosisi e yaraga tondawa ki makeya ka kaiwawo Pero e petei ubupu e
gubagapana sibu ko e sumai pokaiya ka e yona ki bodapupu.
25 E eya iyai yewe wairau ki nene wainapena ki ka e kaiwawo tawaiya tondibena ko e
midi kwakwarepui tainipiyawa ki e tagarara-pupu manako e ebo nuwaiya ki kwae-wena
kipu ubupu kayawena Mamanuga God e iyapanaiyoma mu mete bita yo midi makari
bananamupu.
26 E waina-pupu da tawana Idipi ragidai mu gwedegwedemaga mamamapamana ki
mamamai ka erida ko iyapana Keriso pokaiya e wereyakaurapamana ki mamamai ka
kawaya esida. E waira yau iyai nene eba notapiyawa mibai ka e denai bagi kawaya aita
ewa wadana ki nene mena notapiyawa tondawa.
27 Apunu Mosisi e sumai pokaiya ka e tawana Idipi ragidai mu kawaimaga e kudeya
eba wainapupu ko e kipu ubupu tawana ki kamadubu kayawena. Mama-nuga God e nu
eba empemei ko apunu Mosisi e gwe empupu diyayai ki pokere e giruru maba ki kobaiya
tewena deni mena kayawena.
28 Apunu Mosisi e sumai pokaiya ka e tawana Idipi rabineya 'Mamanuga God Nu Rau-
runibu Poragai' ki kerarai birikapupu. E iyapanaiyoma Isiraero ragidai papa naumana
manako papa ki darai mu mubo eyaka eyaka tawamaga katamuruiya pasipamana ki nana
wagubu. Mu inako kwaetagamana da 'Naunuma Aneyai' dara ki empana ki ka e mu
munumuguma uratanai amu suwakarai ki eba namutamana ki nana.
29 Tawana Isiraero ragidai Egi Daragai ki papateya bautagubu ki ka mu sumamaga
pokaiya ka egi ki puru-wena daikere daikere ubupu manako mu sumpu egi ki rabineya
borau maba kayatagubu papasi daikere bautagubu. Ko tawana Idipi ragidai mu ewamugu
kayatagubu kaiwa da paunau ka egi ki mu utatapu mu nonamaga kubabu manako mu
popotagubu gawarara.
30 Tawana Isiraero ragidai mu sumamaga pokaiya ka mu mara ida daikere kewowena
daikere apeya ki rabineya natere Diyeriko kikirau kowiwirapamawa da siyareya ka natere
ki gwarantana kawaya minimupu wiwiramupu ki kuduba rororororowena gwekauriya-
pupu.
31 Yawata kawakawareya umawa ridai Reyabu e sumai pokaiya ka e tawau mena
tondawa ki pokere tawana Isiraero ragidai ubumpu Mamanuga God tagararapamawa
ragidai ki namu-tamawa makeya ki ka mu ridi ki eba minimupu poyo, mibai ka e naiya
gopara ragidai ki waitatapu mu diriwa-maga kwaewena.
32 Nau Mamanuga God e suma-pamawa ragidai ade dai mu bususu-maga mete suwagani
bo? Apunu Gidiyoni yo Baraki yo Samsoni yo Diyepeta yo Dewida yo Samuwero yo ade
Mamanuga God e bonanai waina-pamawa tagamawa ragidai ropani kawaya mete kina
mu bususumaga nau suwagana ko madega pa mena.
33 Mu sumamaga pokaiya ka mu iyara-muguma mete kandetagamawa raurutamawa
ade wairamaga mete wadamawa. Mu bagi supasupai mena kwaetagamawa idiwa ki
pokere mu gwede wadamana gwaiyabai waina-mupu ki mu makeya wadumupu. Papa
kamarai 'raiyoni' yawira bautagubu ki mu sumamaga pokaiya ka mu papa ki bodatampu.
34 Mu sumamaga pokaiya ka mu mata nonarai kawaya ki pomupu ade iyaramuguma
ta temupu yawira bautagubu ki ka mu ubumpu mu baibigatampu. Mu wairorotagubu
ko mu sumamaga pokaiya ka mu kasiyara ade wadumupu. Yawira marai bauwena ki
ka mu ubumpu mu iyaramuguma kuduba raurutampu ki pokere iyara-muguma kuduba
wakapatagubu.
35 Ridi dai mu sumamaga pokaiya ka mu munumuguma bo mu nobomomuguma bo mu
rakarakamuguma popotagubu ki ade iyatagubu kimpu ubumpu mete ewapuru idiwa.

Iyapana dai ki bita yo midi makari kawaya bananamupu. Mu Mamanuga God
tagararampena ki ka mu iyara-muguma mu idamaga kerapumaga rikatampena bau-
tagumpena kayatagu-mpena. Ko mu iyaramuguma umunu-maga eba wadumupu mibai
ka mu ewa ade kimana ubumana iya bagi kawaya esida wadamana ki mena notapa-
mawa. Mu Mamanuga God eba tagararamupu ko iyaramuguma mu idamaga rabineya
popotagubu.

36 Iyapana ubumpu mu dai wereyakauratampu ade wikuku pokaiya raukeketampu
ade dai ki mu tetampu mu idamaga kerapumaga umatampu dokodoko dibura rabineya
nakatampu.
37 Dai ka mu bowa were taunimupu popo, dai ka mu naurimugu purutampu
popotagubu, ade dai ka mu kereba pokaiya metampu popo. Mu dai gwede-gwedemaga
pa mena ki pokere papa sipi yo papa gote mu kwakwarepumaga ki mu temupu umamawa
iwa. Iyapana bautagubu mu giritamawa pasutamawa ade bita ebo ebo mu tagemawa.
38 Mu tawamaga kamadumpu gwabau ade kweyau igida yauda iwa. Mu dai ka ragu
ukwapamawa ade dai ka urubau ukwapamawa. Waira yau ragidai mu beramaga ka
berokoi ko suma sumatagamawa ragidai ki mu beramaga ka bagi supasupai kawaya ki
pokere mu yewe idiwana watai mu nene ka pa mena.
39 Iyapana yau kuduba mu suma-maga ka ragiragi kawaya ki pokere Mamanuga God mu
simaga tepapiyawa ade mu mamamamaga wagawa. Mu bagi kawaya kwaetagamawa ko
e mu badidi gwaiyabatapu ki mibai mo mu eba bananamupu,
40 mibai ka ororeya mena ka Mamanuga God nu karako idiwei ragidai nu nene waina-
pupu gwede bagi kawaya mosi nu nene tapu ki pokere oragai sumatagamawa ragidai nu
raurunimana yabiritagamana ki nana ka eba baganai. Mamanuga God e nuwaiya ka nu
yo mu ewapuru e badidi wainapupu ki yadamu ade ewapuru mena e nuwaiya wainapiyau
ki makeya idiwomu.

12

Mamanuga God e munuiyoma wade supasupaniyau

1 Suma ragidai ropani kawaya naiya popotagubu mu karako oroguma maba nu
kwagaranimpu eminiyamu idiwu ki pokere gwedegwede kuduba nu kwakwarepunuga
tainipiyau ade bigi ki garugaru mena nu umeme dokodokoniyau ki nu rikapamu manako
nu nuwanuga notanuga eyaka mena nisi kandamu katamuru yabaranugu ki deneya deni
mena garupamu kaigamu.
2 Nu sumanuga kerarai ka Iyesu e mena ade e mena pokaiya ka nu sumanuga mibai mete
kirau ki pokere e mena empomu ade nu yabunuga e mena naureya uburono. E ripa korosi
naureya powagana ki e yabareya buri empupu ki e eba midimamawena nitaisiniwena.
E ewa mamama kawaya bananapana ki mena wainapiyawa ki pokere e giruru maba
ki kobaiya tewena ripa korosi naureya powena manako karako kema kawareya tondau
apunai Mamanuga God e madaneya e idai garu deneya tondau.
3 Wi bita yo nuwaboya banana-piyamu manako ki pokaiya wi notaga kauwagana
kwaewagau ade wi wairoroigamana kwaiwagamu ki ka iyapana bera berokoi kwaetaga-
mawa ragidai Iyesu bameya badidi kwae-tagamawa e giripamawa pasumawa ade bita yo
midi makari ebo ebo e kweya-mawa ki wi wainapiyoi idiwoi.
4 Wi berokoi mete kandeiwagamu ki ka ragiragi kawaya, ko ade wainapumuri; Wi mosi
ki pokaiya eba popoigubu ade wi daraga eba kawapu.
5 Wi ka Mama-nuga God e munuiyoma ko e wi togi-niyana yonai naiya mena wagubu ki
wi notaga gogawena bo? E yona yau wagubu ke;
'Gubagani, kau Kaiwawogi nau uburani kau wade supasupaniyani ki kau naigida mena
wainapi,
ade nau uburani kau nakariniyani ki kau notagi eba kauyagisi,
6 mibai ka gwedewau nau nota kwarikwarisitamakani,
ki nau mu mete wade supasupa-tamakani,
ade gwedewau nau mununiyoma mu tadebuwani,
ki nau wade supasupatamana ki nana bita mu mete tageyani.'
7 Wi bita yo midi makari banana-piyamu ki ka wi notaga eba kauyagisi ko wi eyaka eyaka
nota yau notapu-muri; 'Mamanuga God e munui sidibu ade nau wade supasupasiniyau
ki pokere nau ragiragi yau bananapuwani ki ka baganai.' Mibai, inamama kuduba yewe
wairau mu mete kina mu munu-muguma inako wade supasupa-tamiyamu.
8 Mamanuga God e munui-yoma kuduba wade supasupatamiyau ki pokere e wi
eba wade supasupanibena maba ki ka wi eba e munuiyoma mibai ko wi ka yawata
kawakawareya wenatagubu ragidai ki mu maba. Ko wi ka eba yawata kawakawareya
wena-igubu.
9 Nu mamanuguma kaina yewe wairau nu wade supasupanimupu ki ka nu denai mu
wiwiratampi. Ko wainapu-muri; Mu kuduba ka erida ko nu Mamanuga Mibai e ka
kawaya esida ki pokere nu e naigida mena wiwirapomu ade e umunui yodomu. Nu inako
kwaigomu ki ka nu iya bagi kawaya idiwomu.

10 Nu mamanuguma yewe wairau mu mubo wainamupu baganai ki makeya mu mara
eba rowarowa nu wade supasupanimawa, ko nu nubo baginuga nene ka Mamanuga God
nu wade supasupaniyau da e taneya bagi kawaya tondau ki maba nu e mete inako idiwana
ki nana.
11 Nu mama-nuguma nu wade supasupanimana ki nana bita negeyamu ki makeya ka nu
mamama eba wainapemei ko nu nuwaboya wainapemei. Ko mu wade supasupanimoto
kewoyagisi eweya ki ka iya supasupai ade nuwabagi nu rabinanugu mibai kiroto.
12 Ki pokere wainapumuri; Wi idaga nubatagubu ki roronatamuri genge-mupumuri, ade
rwi amataga boniboni-tagubu ki taisi rororororonaiwagi damda ubumuri.
13 Yawata kwaiya eba kaiwagi kwaenda wi tainipumuri paere manako wi kerapuga
rokowena ki dagupumuri. Ko wi yawata supasupai mena kaiwagi da wi kerapuga
rokowena ki iyayagisi.

Nu Mamanuga God eba tagararapamu

14 Wi iyapana kuduba paunamugu nuwabagi rabineya supasupai naigida mena kwai-
wogoi ade Mamanuga God e nene mena idiwoi. Iyapana gwedewau mu nuwamaga
notamaga eyaka mena Mamanuga God nene inako eba idiwono ki ka mu nu Kaiwawonuga
eba empomoto.
15 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni
mena wi wadinibu bagi, ki pokere wi kwayubaga naigida mena kwaiwogoi kwaenda da
gwede mosi baiyagisi wi kerapugau yadini manako Mamanuga God wi nene kwaewena ki
wi tagararapumuri. Ade wi eyaka eyaka wi kwayubaga naigida mena kwaiwogoi kwaenda
iyapana mosi wi paunagau e gagayai ki gwabiyara maba yadini baiyagisi igida yauda wi
pasuniyoto kayayagisi.
16 Wi kwayubaga naigida mena kwaiwogoi kwaenda da wi paunagau iyapana mosi taku
maba igida yauda umono. Ade wi kwayubaga naigida mena kwaiwogoi kwaenda oragai
apunai Iso e kwakware-pui ki iyai nene wainapiyawa ki maba wi mete inako kwaiwagi.
Apunu Iso e mamai uburana puyo e kweyana wagubu ki e eba wainapupu ko e wetei
mebu bani kupana ki mena wainapupu ki pokere puyo bagi kawaya ki e yowai bauwena
wadubu.
17 Apunu ki e bususui wi kataigau; E ewa bauwena e puyoi ki wadana ki nana e mamai
genepupu ko e mamai ororeya mena puyo ki e yowai kwebu. Apunu Iso paerepupu ki
e wadana supasupa ki nana mibi yadi kwaewagawa ko e kwaewena siyasiya ki wadana
supasupa yawatai mo pa mena.
18-21 Naiya takari kawaya tawana Isiraero ragidai kweya Sainai kerareya bautagubu ki
ka mu kweya ki kawareya mata nonarai warapiyawa emupu, madegau tawana sisipu
umapu emupu, oroguma pinai kawaya kawapu emupu, ade nusuru kawaya gipiyawa ki
mu mete emupu. Mu ki kuduba emupu manako bawiwi wagubu wainamupu ade bonana
mo kawapu wagubu ki mu mete wainamupu. Mu bonana ki wainapa-mawa ka mu kudu
ebotau wainamupu manako genetagubu da mu bonana ki ewa mo eba wainapamana ki
nana, mibai ka bonana ki wagubu ke; ‘Kweya yau madaneya eba kebomuri. Eba iyapana
wi mena ko wi papaguma mete kina mu kerapumaga kwaipomoto kweya yau tainipomoto
ki ka wi bowa were mu namutamuri.’ Mu yabumugere badidi emupu bo wainamupu ki ka
gwede kawaya mosi ki pokere oragai apunai Mosisi e mete wagubu ke; ‘Nau kudu kawaya
wainapakani, nau didigurani mete wagau.’

Iyapana ki mu ka kweya Sainai ki bameya bautagubu gwedegwede ki kuduba mu
yabumugere matarau emupu ko wi ka kweya ki bameya mo eba baigubu. Pa mena.
22 Wi ka kweya Saiyoni ade maramara tondau kaniyau apunai Mamanuga God e naterei
Diyerusaremu kunumau ki bameya baigubu. Natere ki rabineya ka Mama-nuga God e
aneyaiyoma ropani kawaya eba iyabapamana makai ika mamama nene dibimupu idiwu.
23 Yabiri Keriso sumapamawa ragidai ki Mamanuga God ubupu e munuiyoma mu
tadebu ade mu simaga kunumau okapupu ki karako mamama nene dibimupu idiwu
ragidai ki mu bamamugu wi baigubu. Mama-nuga God e idai gurai iyapana kuduba
nu naurinugu ugwadiniyana ragiragi apunai ki e eya bameya wi baigubu. Ade iyapana
naiya yewe wairau bagi supasupai mena idiwa popotagubu manako mu keyaimuguma
kayatagubu Mamanuga God mu waditapu bagi mete idiwu ragidai ki mu bamamugu wi
mete baigubu.
24 Wi ka tawiri ogayawa apunai Iyesu e bameya baigubu. E pokaiya ka Mamanuga God
gwaiyaba waunai negebu ade e darai nu nene kawapu ki nu biginuga kuduba suru-pupu.
Keyakeyai mosi dara naureya ka yau kena; Oragai apunai Eiboro e darai kawapu ki mibai
ka poyo ko Iyesu e darai kawapu ki mibai ka iya ki pokere bagi kawaya esida.

25 Ki pokere nima karako nu bama-nugu wagau ki e yonai wi naigida mena wainapumuri
wetawetara ko eba basarapumuri. Naiya takari kawaya iyapana e yonai yewe wairau
waina-pamawa ko ewa ade tagararapamawa ragidai ki ka mu denai bita wadamana
ki mu baibigapamana yawatamaga mo pa mena. Ki maba, karako nima kunumau nu
nidiyau ki nu wainapamu ko ade kamadamu ki ka nu aita ewa bita kawaya daganani esida
bananapamu. Nu bita ki baibigapamana yawatai mo pa mena.
26 Wagubu apunai naiya wagubu ki makeya ka waira kuduba e bonanai pokaiya
geyageyawena. Ko karako ka e gwaiyabawena, wagubu ke; 'Mara mosi ka nau waira ade
kwisikwisipani. Eba waira mena ko kunuma mete kina.'
27 E ade kwisikwisipana wagubu ki mibai ka e gwedegwede kuduba orageya mena
yamanapupu nu yabunugere empemei ki e ade kwisikwisitamini da gogatagisi ko gwedeg-
wede kuduba eba emitame-mei ki mu watamugu mena idiwono ko eba geyageyatagisi.
28 Nu Mamanuga God e gari rabineya e kasiyarai pokaiya kaiwana idiwana watai ki eba
geyageyayagisi bo gogayagisi ki pokere nu Mamanuga God mayapamu wiwirapamu ade e
nu mamamanuga wagana ki nana parau-pamu e si esida tepapamu.
29 Wainapu-muri; Mamanuga God e ka mata nonarai maba uburoto gwedegwede
kuduba pasutamini uratamini rerewara.

13

Mamanuga God nene idiwomu

1 Wi sumaga ka eyaka mena ki pokere deni deni nota kwari-kwarisi kasiwaraiwogoi
idiwoi.
2 Iyapana gogoi dai wi daiyoga baitagisi ki ka wi mu diriwamaga kwaiwagi. Nau nidiyani
wainapumuri; Iyapana dai inako kwaetagubu ki ka mu aneya diriwa-maga kwaetagubu
ko ki mu muga eba kataimugu.
3 Iyapana dai dibura rabineya idiwu ki wi mu wainatamiyoi, ena, wi gwe mu mete
ewapuru dibura rabineya idiwu maba inako wainapiyoi. Ade iyapana bita yo midi makari
banana-piyamu ki wi mu mete wainatamiyoi, ena, wi gwe mu mete ewapuru bita yo midi
makari bananapiyamu ki maba inako wainapiyoi.
4 Ridi yo apunu anikatagamu ki ka bagi kawaya ki pokere anika eba simuri siyasiya.
Mu anikatagubu ki ka mu naigida mena deni deni kwayuba kasiwaratogomono idiwono
ko eba taku maba asusu igida yauda iwono bo rauru kawakawara kasiwaratogomono
iwono. Iyapana gwedewau inako kwaetogo-mono ki ka Mamanuga God e idai gurai mu
naurimugu ugwaditamini ragiragi.
5 Wi nuwaga notaga bowa madai kawareya eba ukworono ade gwede-gwede dai
kawareya tepamana ki nene eba wainapiyoi. Gwedegwede wi bamagau kawaitau bo
maraitau ki ka eba gwedei mete kina, mibai ka Mama-nuga God e wagubu ke;
'Nau wi mo eba kamadiniyani ade nau wi mo eba notagoganiyani.'
6 Nu nuwanuga notanuga eyaka mena pokaiya yabarayabara iwagamu ke;
'Nau Kaiwawoni nau waitasiniyau ade togisiniyau ki pokere nau kudu eba wainaponi.
Iyapana mosi eba baiyagisi nau girisiniyoto. Ki pa mena.'
7 Yabiyabiri ragidai Mamanuga God e yonai wi nidimawa kabukabuwa yamawa da
popotagubu ki mu badidi maba idiwa ki wi wainapiyoi ade mu badidi maba sumataga-
mawa ki maba wi mete inako sumaiwogoi idiwoi.
8 Iyesu Keriso e ka mara yomi, mara karako, ade mara ewa e wateya mena mara-mara
tondau kaniyau.
9 Kabuwa ebo ebo kudubi kwaki ki wi eba wainapiyoi kwaenda wi kerapugau yadini
yawata supasupai kaiwu ki paerepumuri yawata kwaiya kaiwagi. Nu paerenuga ki denai
bita nubo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena nu wadinibu bagi
ki pokere e kwaewena ki mena nu wainapomu yamomu ki ka bagi kawaya. Ki pokaiya
ka nu nuwanuga notanuga ade nu mibinuga mete ragiragiyagisi. Ko iyapana gwedewau
bani nene kaisi ebo ebo kwaetagamu bo gora ebo ebo tamu ki mena notapiyamu ki ka mu
kaisi-maga bo mu goramaga ki pokaiya waita bagi mo eba bananapomoto.
10 Yona mosi ka yau kena; Mama-nuga God e puyo kweyamana watai waunai mosi
yamanapupu nu nene tapu, ko e bameya dobopiyamu ragidai yewe wairau tawa oragai
rabineya upitagamu ki mu kwaitana wata ki kawareya nu mete eba dibipamu puyo e
kweyamu. Pa mena.
11 Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawai-maga e ka papa darai ki
wadau tawa rabineya 'Mamanuga God e Watai Tanai Kawaya' ki wateya kaniyau iyapana
bigimaga nene puyo tarau. Ko papa naumpu mu midimaga kwakwarepu-maga ki mu
tepiyamu gari tagaiya pasutamiyamu uratamiyau rerewara.

12 Ki maba ka Iyesu e mete kina gari tagaiya powena iyapana kuduba nu biginuga
surupana wadiniyana bagi ki nana e eya iyai tapu ade e darai nu nene kawapu.
13 Ki pokere nu mete kina karako gari tagaiya e bameya kaigamu manako iyapana
e simpu siyasiya wereyakauramupu ki maba mu nu mete inako nidinimoto siyasiya
wereyakaura-nimoto ki ka baganai.
14 Nu maramara idiwana kaiwana naterei mosi yewe wairau pa mena ko nu mara ewa
bau-wagana naterei ki nene nu yabu tamemei e nawanai idiwei.
15 Ki pokere nu Mamanuga God e si Iyesu pokaiya maramara esida tepapomu idiwomu.
Nu inako kwaigomu ade nu umununuga pokaiya nu sumanuga Iyesu bameya ki matara-
pomu ki ka nu puyo mibai Mamanuga God bameya tamei.
16 Wi upi bagi ebo ebo kwaiwagamu ki wi eba kamadumuri ade deni deni waita
kasiwaraiwogoi idiwoi mibai ka upi inako ki ka puyo maba Mamanuga God bameya ade
ki pokaiya ka e wi mama-maga yagisi.
17 Wi yabiyabiriguma ki wi mu wiwiratamiyoi ade mu umunumaga wadoi mibai ka
mu maramara kemora nawaru wi kwayubaniyamu idiwu. Mu upimaga supasupai bo
eba supasupai ki mu muga aita ewa Mamanuga God bameya matarapomoto. Wi mu
umunu-maga wadoi ki ka mu upimaga ki wi wadumuri tekateka da mu mibi mamamai
upitogomono, ko wi inako eba kwaiwogoi ki ka mu nuwaboya rabineya upitogomono
manako ki pokaiya ka wi iyaga eba supasupayagisi.
18 Nu rabinanugu nidiyau wirawira ki kabuwaniyau da nu paere mo eba kwaigibi ko
wi nu nene guriguriwogoi mibai ka nu nuwanugu ka maramara bagi supasupai mena
upigamana waina-pemei.
19 Nau wi bamagau ade bau-sugana ki nana wainapakani ki pokere nau ragiragi kawaya
wi nidiyakani da wi nau nene guriguriwagi da Mamanuga God uburoto nau yawatani
garugaru mena yadini supasupa.
20 Nu Kaiwawonuga Iyesu e ka e eya papaiyoma sipi mu Kwayubatamiyau Apunai Bagi
Kawaya. E nu nene powena ko Mamanuga God gwaiyaba waunai wagubu ki pokaiya ka
e ade iyawena kipu ubupu. Iyesu e darai pokaiya ka Mamanuga God kawapu maramara
tondana kaniyana ki gwaiyabai nu negebu.
21 Nuwabagi Negeyau Apunai Mamanuga God e karako wi waitaniyoto da e nuwaiya
wi badidi kwaiwagamana wainapiyau ki puyoi bagibagi kuduba e wi negeni manako wi
puyo ki pokaiya upi kwaiwogoi. Ade e Iyesu Keriso pokaiya nu eyaka eyaka nu rabinanugu
mete upiyogono da e nuwaiya badidi mamamapiyau ki makeya makeya nu rabinanugu
wenayagisi. Keriso e si nu maramara kawareya kawareya esida tepapomu yamomu. Ki
mibai.

Parau siyarai.

22 Kowaniyoma, nau wi toginiyana yonai eba rowarowa yau okapuwani ki wi naigida
mena wainapumuri weta-wetara ko wi midiga eba togayagisi.
23 Nu waretanuga Simosi dibura rabineya tondawa e gudui mu kwaimupu manako
e bauwena kayawena ki sisiyai nau wainapuwani ki pokere nau karako yona ki wi
kabuwaniyakani. E garugaru yewe baiyagisi ki ka nau e bananapani manako nau yo e
ewapuru wi bamagau ika baigamu wi eminiyamu.
24-25 Wi yabiyabiriguma kuduba ade Mamanuga God e iyapanaiyoma kuduba ika idiwu
mete kina ki nu paraunuga yau mu tademuri. Tawana Itari ragidai kuduba nu mete yewe
idiwei ki mu mete wi parauniyamu kawaya daganani wi bamagau.
Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena
wi wadinibu bagi. E karako waitaniyoto da e wi nene kwaewena ki mibai wi naigida mena
kataiwagi wetawetara.
Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

DIYEMESI
Apunu Diyemesi e okai tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Mamanuga God e eya iyapanaiyoma taubanuwai daburimupu tawana tawana kayatagubu mu bamamugu ka apunu Diyemesi oka yau okapupu. Iyesu sumapamawa ragidai eba suma mena sumatagamana ko keyai mete kwaetagamana ki nana ka e keyakeyai ropani kawaya mete wagubu mu kabuwatapu.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1*
Suma ade katai *1:2-8*
Gwedegwede apunai ade kaikayokayoi *1:9-11*
Kerapu wadewade *1:12-18*
Wainapamu ade kwaigamu *1:19-27*
Eba yabunuga pokaiya iyapana purutamamu *2:1-13*
Suma ade keyai mete kwaigamu *2:14-26*
Tenawarinuga *3:1-18*
Waira e gwedegwedei mete eba waretatamomu *4:1-5:6*
Kabuwa yonai *5:7-20*

1 Mamanuga God e eya iyapanaiyoma taubanuwai wi daburimupu kaigubu tawana
tawana idiwu ragidai, nau parauniyakani kawaya daganani wi bamagau. Nau ka
Diyemesi, Mamanuga God ade nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso mete kina mu bigabigamaga
kwae-sugakani apunai. Kaiwa kaiwa.

Suma ade kerapu wadewade

2 Iyapananiyoma, bita ebo ebo wi bamagau baiyagisi ki ka wi notaga eba kauyogono ko
wi mamamaiwogoi,
3 mibai ka wi giruru maba ki kobaiya teteiwagi buridere baiwagi ki ka wi sumaga
ragiragiyagisi da bita mosi ade baiyagisi ki ka wi eba kekeraiwagi.
4 Wi bebeda rikipiyamu da irawai matara-wagau ki maba ka bita wi bamagau bauwagau
ki wi rikiniyono da wi sumaga irawayagisi. Wi sumaga inako irawayagisi ki ka wi pore mo
eba wainapumuri.
5 Wi paunagau nima mosi katai e bameya pa mena ki pokere e pore wainapiyau ki ka
e Mamanuga God bameya guriguriyagisi manako Mamanuga God katai ki deni mena e
kweyoto. Mamanuga God iyapana ki eba tagararapoto ko katai deni mena e kweyoto ki
mibai ka e iyapana kuduba puyo deni mena nu negeyau.
6 Ko iyapana nima inako guriguriyagisi ki ka eba e notai apeya apeya pokaiya gurig-
uriyagisi. E notai eyaka mena Mamanuga God deni mena sumapoto were ewa guriguriyag-
isi. E notai apeya apeya guriguriyagisi ki ka e towawa egi kawareya igida yauda gipiyau
umau ki maba.
7-8 Iyapana nima e notai apeya apeya inako guriguriwagau ki ka e bebeda iyaruiyaru
uburau ki maba ki pokere e badidi guriguriwagau ki ka nu Kaiwawonuga guriguri ki eba
waina-poto ade denai e gwede mo eba kweyoto.
9 Iyapana nima Mamanuga God nene tondau ko e gwedegwedei pa mena ki ka e gwedeg-
wedei pa mena ki nene eba notapono ade nuwasiyasiya nene eba tondono. Ko Mamanuga
God bauwena e keyai tepapupu iyarau tapu ki mena e notapono mibi mamamai tondono.
10 Ade iyapana nima Mamanuga God nene tondau ko e gwedegwedei mete kina ki ka
e gwedegwedei nene e eba notapono yabara kawakawarayogono ko e kwarisiyagisi nota
yau notapono; 'Nau ka pa iyapana kaina. Nau gwede-gwedeni ka paraparawasi didiburu
supiyau tanai bagi kawaya ki maba.
11 Madega posiyagisi muyayagisi ki ka paraparawasi ki uroto manako tanai ki kewoyag-
isi gwetagisi.' Ki maba, iyapana gwedegwedemaga ropani kawaya ragidai ki mu upimaga
kwaetogomono yamono da paunau ka mu muga mete popotagisi.

Nu sumanuga ragiragiwagana ki yonai

12 Iyapana nima bita bo kerapu wadewade ebo ebo e bameya baiyogono ko e eba
kekerayagisi ki ka e bebeda irawawena ki maba ragiragi kawaya mibi mamamai uburono.
E giruru maba kobaiya teyagisi manako buridere baiyagisi ki ka e denai iya maramara
idiwana kaiwana ki puyoi yadini. Mama-nuga God e naiya mena gwaiyabawena da
iyapana nima e nota kwarikwarisi-piyau tondau ki ka e puyo ki yadini.

13 Iyapana nima bita bo kerapu wade-wade e bameya baiyagisi ki ka e notai eba yogono
ke; 'Yau ka Mamanuga God e bauwena nau kerapuneya wadau.' E inako eba notapono
mibai ka Mamanuga God e ka bera mo eba kwaeyagisi. Nu kerapunugu ki e mete eba
yadini. Ade gwede berokoi mosi Mamanuga God e kerareya eba yadini. Pa mena.
14 Nu eyaka eyaka nu nubo kwakwarepunuga ade nu nubo notanuga berokoi waina-
pemei ki pokaiya ka nu yabunuga midiyawagau wade dokodokoniyau ade taininiyau.
15 Nu notanuga inako taininiyono ki ka nu momai maba mosi nu rabinanugu umei
manako momai ki nu rabinanugu ugwadini sukwana ki ka bigi wenayagisi. Ko bigi ki
kawaya-yogono yarono da matarayagisi ki denai ka po baiyagisi.
16 Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo. Yabu yabu idiwoi da iyapana eba baitagisi wi
kerapugau yadini.
17 Puyo bagibagi kuduba ki ka Mamanuga God bameya kunuma were kawarau. E ka
mara kerareya kunuma tanai ebo ebo kuduba yamanatapu ki apunai. Yewe wairau ka
sisipu ebo ebo baiyagisi tawana sisipupoto kayayagisi ko Mama-nuga God e ka eba inako.
E ka eba mara mosi tondono ko mara mosi gogayagisi. Pa mena. E ka maramara e wateya
mena tondau.
18 Gwedegwede kuduba yamanatapu mu paunamugu ka e iyapana kaina nu ya-
mananibu manako debai nu nakanibu. E ebo nuwaiya winepupu ki e makeya makeya
kwae-wena manako e yonai mibai pokaiya ka e iya waunai ki momai nu rabinanugu upu
manako iya ki nu negebu.

Yona wainapamana ade kwaigamana

19 Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo. Nau yonani suwagani ki wi naigida mena
wainapumuri; Iyapana yona badidi nidiyamu ki wi garugaru mena wainapumuri ko denai
iwagamana ki wi naigida mena wainapumuri weta-wetara were ewa iwagi. Wi midiga eba
tayatayabadai idiwoi,
20 mibai ka Mama-nuga God e nuwaiya ka nu bagi supa-supai mena idiwana ki nana. Nu
midinuga tayatayabadai idiwomu ki ka iya bagi nu bamanugu eba baiyagisi.
21 Ki pokere, wi iyaga oragai berokoi badidi kwaiwagamawa ade bigi mena notapamawa
da manamaigubu ki kuduba wi karako kamadumuri manako kwarisiwagi wi nuwaga
notaga kuduba Mamanuga God kwemuri. E iya waunai negeyana yonai wi rabinagau
momai maba upu ki mena wi wadumuri doko notapiyoi idiwoi. Yona ki pokaiya ka wi
iya wadumuri.
22 Ko Mamanuga God e yonai ki wi eba pa wainapiyoi ko e wagubu ki wi makeya
makeya mete kwaiwogoi. Wi e yonai pa wenaguga mena wainapiyoi ki ka wi wiga kerapu
wadewadeiwagamu.
23 Iyapana nima Mamanuga God e yonai wainapiyau ko makeya makeya eba kwaewa-
gau ki ka e iyapana e eya kiyabui kaburu negai rabineya empiyau ki maba.
24 E eya kiyabui naigida mena empoto ko ewa kamadini kayayagisi ki ka e kiyabui badidi
empupu ki garugaru mena e notai ade gogayagisi.
25 Nu biginuga umanibu dokodoko ki rikapana yawatai ka Mamanuga God e yonai ki
nu kabuwaniyau. Yona ki ka supasupai bagi kawaya. Iyapana nima yona ki maramara
naigida mena empono iyabapono wainapono yarono ade e notai eba gogayagisi ko e badidi
em-pupu bo wainapupu ki e makeya makeya naigida mena kwaeyogono yarono ki ka
Mamanuga God iyapana ki waitapoto ade e upi badidi kwaewagau ki e deni mena yadini
bagi.
26 Iyapana gwedewau tagamu ke; 'Nu ka Mamanuga God e nene waina-pemei kwaigemei
ragidai,' mu inako togomono ko mu muga tenawarimaga naigida eba kwayubapomono ki
ka mu Mamanuga God nene pa kwaetagamu ade mu muga kerapu wadewade-tagamu. Mu
ka kororai ade mu mibi-maga mo pa mena.
27 Ko nu Mamanuga God e nene wainapamana supasupai kwaiwagamana wainapiyau
ka yau kena; Suwawi yo koboro nuwasiyasiya nene idiwu ragidai ki nu emitamana
waitatamana ki nana, ade nu nuga kwayubanuga mete kwaigomu da waira yau notai bo
berai ki nu notanuga eba wirapoto nu giriniyoto pasuniyoto.

2

Iyapana yabuga madana madana eba emitamiyoi

1 Kowaniyoma, wi ka nu Kaiwawonuga tanai bagi kawaya apunai Iyesu Keriso e
sumapiyamu ragidai ki pokere wi iyapana naigida emitamuri were mosi ka bagi simuri
ade mosi ka eba bagi simuri.
2 Nau keyakeyai mosi suwagani wainapumuri; Mara mosi ka iyapana wi tawagau
damupomoto manako iyapana apeya baitagisi. Mosi ka purapura apunai. E monagai ka

bagi kawaya ade e idaiya katama yamayamai mete tapu. Ko mosi ka kaikayokayoi ade e
midi tatamai ka tegetegerei.
3 Wi monaga bagi wadubu apunai ki e diriwai kwaiwagi, iwagi ke; 'Kau yabi kebari
bagi kawaya yau kawareya tomi.' Ko kaikayokayoi apunai ki wi simuri, iwagi ke; 'Kau nu
taganugu yewe tariya kawareya tondowa.'
4 Wi inako iwagi ki ka wi wibo yabuga pokaiya purumupu da apunu mosi ka bagi ko mosi
ka yopeyope. Ko wi iyapana inako puru-piyamu ki ka eba supasupai.

5 Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo. Iyapana gwedewau yewe wairau mu gwedeg-
wedemaga pa mena ki pokere iyapana mu emitamiyamu tagamu da mu ka yopeyope ki ka
Mamanuga God mu mete winetapu ki pokere mu suma-maga pokaiya mu ka kawakawai.
Mu ka e eya iyapanaiyoma ki pokere e naiya badidi gwaiyabawena ki kuduba mete mu
nene. Mara kwauneya ka mu e gari rabineya kaiwoto idiwono.
6 Iyapana gwedegwedemaga pa mena ragidai ki wi mu tadeyamu siyasiya. Ko wainapu-
muri; Ki ka eba mu wi siga kaupiyamu, ko ki ka purapura ragidai ki mu wi siga kaupiyamu.
Ki ka purapura ragidai ki wi teniyamu giriniyamu pari wirawira-niyamu.
7 Ade ki ka purapura ragidai ki ubumu Mamanuga God e si bagi kawaya negebu ki
siyamu siyasiya giripiyamu pasumu.

8 Mamanuga God e gari rabineya kaiwana idiwana ki gorai oka tapu ki mosi ka yau
kena; 'Kau kiya nene wainapiyei ki maba kau kowagiyoma mu nene mete inako nota
kwarikwarisi-tamiyowa.' Wi e wagubu ki makeya makeya kwaiwagi ki ka supasupai.
9 Ki pokere wainapumuri; Wi wibo yabuga pokaiya purupumuri da iyapana mosi ka bagi
ko mosi ka eba bagi ki ka wi Mamanuga God e gorai ki raurupiyamu. Gora ki wi naurigau
ugwadiniyau ragiragi wagau da wi paeremupu bigi kwaigubu,
10 mibai ka iyapana nima Mamanuga God e gorai kuduba kwayubatamiyau makeya
makeya kwaewagau ko gora eyaka mena mo paerepiyau ki ka gora kuduba ki e mete
raurutapu kewowena.
11 Mamanuga God e wagubu ke; 'Ridi yo apunu, wi eba rauru kawakawara kasiwarai-
wagi.' Ko e gora mosi ade wagubu ke; 'Iyapana mosi eba minimuri poyo.' Ki pokere
apunu mosi e wainai eba rauru kawa-kawarapoto ko e iyapana mosi miniyoto poyo ki ka
Mamanuga God e gorai kuduba ki e mete raurutapu.
12 Mama-nuga God aita ewa e idai gurai nu naurinugu ugwadiniyoto ragiragi ki ka
berokoi nu umanibu dokodoko ki e gora waunai tapu ki pokaiya nu idanuga kerapunuga
rikapoto. Ki pokere, wi supasupai mena iwogoi kwaiwogoi.
13 Iyapana nima e waretai eba nuwa-nuwapiyau ki ka aita ewa Mamanuga God e idai
gurai nu naurinugu ugwadi-niyana ragiragi ki marai baiyagisi makeya ki ka e iyapana ki
mete eba nuwanuwapoto. Ko iyapana nima e waretai nuwanuwapiyau ki ka aita ewa
Mamanuga God e idai gurai nu nauri-nugu ugwadiniyana ragiragi ki marai baiyagisi
makeya ki ka e iyapana ki mete nuwanuwapoto.

Nu sumanuga pokaiya mibai mete kwaigamu

14 Kowaniyoma, iyapana mo yagisi ke; 'Nau sumasugakani,' ko e Mamanuga God
wagubu ki makeya makeya eba kwaeyogono ki ka e badidi maba iya yadini? E suma mena
sumawagau ki pokaiya e iya ki yadini bo?
15 Nau keyakeyai mosi suwagani wainapumuri; Iyesu sumapiyau apunai bo ridai mosi
mu sipuma bo goragora pa mena ade bani mete pa mena,
16 mu nuwasiyasiya nene inako idiwono manako wi dai mu bamamugu baiwagi, iwagi
ke; 'Parau kawaya, wi kaiwagi bani kupumuri ade monagaiwagi da wi midiga muyayagisi,'
wi inako iwagi ko bani bo gwedegwede mo mu eba tage-muri ki ka wi parau iwagubu ki
ka pa kororai.
17 Ki maba, wi sumaga mena pokaiya sumaiwogoi ko wi mibai mete eba kwaiwogoi ki
ka wi sumaga pa kororai mibai pa mena.

18 Kataina, iyapana mosi bani yagisi ke; 'Iyapana yau ka suma mena suma-wagau, ko
iyapana yau ka keyai mena kwaewagau.' E inako yagisi ko nau denai e siyani, suwagani
ke; 'Kau pa sumanugei ko gwede bagi mosi eba kwaenugei ki pokere kau sumagi ki mibai
ka bani? Kau nau emisini. Nau gwede bagi kwaesugakani ki pokaiya ka nau sumani mibai
ki matarapakani kau kabuwaniyakani emani.' Nau inako siyani,
19 ade manu mosi e mete siyani, suwagani ke; 'Kau kataigeya da Mama-nuga God e ka
eyaka mena nuwegei. Baganai, ko kau katainugibi nuwegei ki pokaiya kau iya wadi bo?
Pa mena. Keyai berokoi ki mu mete kataimugu da Mamanuga God e ka eyaka mena. Ko
wainapi; Mu e kudeya wainapiyamu ade mu didiguramaga mete wagau.

20 Kau ka notababa apunai. Nu suma pa sumaigomu ko keyai mosi eba kwaigomu ki ka
nu sumanuga ki pa kororai. Ko ki kau nuwageya nau matarau kau kabuwaniyani emani
bo?'
21 Nau nidiyani wainapumuri; Nu ripakwarakwaranuga Eburamu e eya gubagai Aisiki
wadubu puyo Mamanuga God nene gwarantana kawareya tapu. E gubagai ugwadana po
kwaewagawa ki pokaiya ka Mamanuga God ubupu e apunu bagi supasupai sibu.
22 E inako kwaewena ki mibai ka yau kena; Apunu Eburamu e ka Mamanuga God suma-
pupu. Ko e eba pa suma mena suma-wagawa ko Mamanuga God e badidi kwaewagana
sibu ki e makeya makeya mete kwaewagawa. E Mamanuga God sumapupu manako e
sumai ki pokaiya keyai mete kwaewagawa yarawa da mibai matarawena.
23 Mamanuga God e okai okamupu ki mibai wenawena yau kena. Oka ki wagubu ke;
'Apunu Eburamu suma sumawagawa ki pokere Mamanuga God e apunu bagi supasupai
sibu.'
Mamanuga God apunu Eburamu e ebo waretai sibu,
24 ki pokere wi wainapumuri; Iyapana nima Mamanuga God sumapiyau ade e wagubu
ki makeya makeya kwaewagau ki ka Mamanuga God e iyapana bagi supasupai siyoto. Ko
e pa suma mena sumayogono ki ka Mamanuga God e inako eba siyoto.
25 Ki maba, yawata kawakawareya igida yauda asusu umawa ridai Reyabu e naiya
Diyu ragidai natere ki goparai bautagubu ki mu diriwamaga kwae-wena tetapu weketapu
yawata kududai mosi tonotapu da natere ki ragidai mu eba emitamana ki nana. E sumai
pokaiya inako kwaewena ki pokere Mamanuga God ridi ki bagi supasupai sibu.
26 Wainapumuri; Iyapana mosi e eya keyai e rabineya tondau ki baiyagisi kaiyayagisi
ki ka e eya poyagisi manako e kwakwarepui kororai ukworono. Ki maba, iyapana mosi
e suma mena sumayogono ko keyai mosi mete eba kwaeyogono ki ka e sumai ki kororai
mibai pa mena.

3

Nu tenawarinuga

1 Kowaniyoma, nau nidiyani wainapumuri; Mamanuga God e idai gurai nu naurinugu
ugwadiniyana ragiragi ki marai baiyagisi makeya ki ka nu e yonai kabuwaigemei ragidai
ki nu e naigida mena eminiyoto wetawetara, ki pokere wi eba ropani kawaya yabiyabiri
inako ubumoi kabuwaiwogoi.
2 Nu iyapana kuduba mara dai ka nu paerepemei nu tenawarinuga pokaiya yona
supasupai eba iwegemei. Iyapana mosi e tenawarai maramara eba paerewagau ki ka e
bagi supasupai kwaewagau ki apunai. E idai kerarai mete eba paerewagau.
3 Nau keyakeyai mosi suwagani wainapumuri; Papa osi nu siyamana umununuga
wadana kayawagana ki ka nu ripa tapai marai munta mosi e umuneya tamamu taburuba
pokaiya umamamu manako ki pokaiya ka nu papa kawaya ki wiwira-pamu da nu
nuwanugu bani kaigamana ki e deneya kayayagisi.
4 Ade waka kawakawaya egi kawareya iwu ki keyakeyai nau mete suwagani wainapu-
muri; Nusuru towawa wirawagau waka gipiyau ki ka waka wadau apunai waka bani
deneya kayawagana wainapiyau ki e waka ki anai marai munta mosi ki wiwirapoto
manako waka kawaya ki deneya kayayagisi.
5 Nu tenawarinuga ka ki maba. Ki ka gwede marai munta mosi ko e pokaiya ka iyapana
mu muga kawai gisipiyamu ade mu muga simaga tepapiyamu.
Ade nu tawiri pasumei ki keyakeyai nau mete suwagani wainapumuri; Nu mata yabai
marai munta yadamu tawiri pasumamu ko tawiri ki uroto ki ka tawana kwakopoto
kayayagisi.
6 Nu tenawarinuga ka tawiri urau ki maba. Berokoi yewe wairau posiwena ki maba ka
nu tenawarinuga uburau nu midinuga kwakwarepunuga kuduba giripiyau bigi kweyau.
Nu tenawarinuga e kasiyarai ka Berokoi Apunai Seitani e tondau ki deneya bauwagau nu
iyanuga kuduba giripiyau pasurau.
7 Papa kiyabumaga ebo ebo, papa kamarai yo midiwari yo motamota yo egi raubiyoi
kuduba ki ka iyapana mu kodatamiyamu ade wade manamanama-tamiyamu tagamu da
mu bonanamaga wainapiyamu manako bautagamu.
8 Ko nu papa kamarai wade manamanama-tamemei ki maba nu tenawarinuga wade
supasupapamana ki nana ki ka eba baganai mibai ka e igida yauda asusu wirawirayogono
makimaki berokoi ki maba e rabineya posiwena ki kwiyapono baiyogono kayayogono.
9 Nu tenawarinuga pokaiya ka nu Kaiwawonuga ade nu Mamanuga parautamemei mu
simaga tepapemei. Ko ade tenawarinuga pokaiya ka nu kowanuguma Mamanuga God e
eya maba yamanatapu ragidai ki nu berokoi mu tademei ade giritamemei.

10 Nu umununuga eyaka mena ki pokaiya ka nu parau bagi iwegemei ade kira mete
iwegemei. Kowaniyoma, nu inako eba kwaigamana ki nana.
11 Awana usirai eyaka mena rabineya ki ka awana bagai ade awana suwakarai usirai
eyaka mena ki rabineya ewapuru baitagisi bo pa mena? Ae, pa mena, bagi mena bai-yagisi.
12 Kowaniyoma, ripa damaya madai maureba wenapoto bo? Ae, pa mena, damaya ebo
damaya wenapoto. Ade ripa kauma mibai damaya wenapoto bo? Ae pa mena, kauma ebo
kauma wenapoto. Ade egi awana kaina wena-poto bo? Ae pa mena, egi ebo egi suwakarai
tondono. Ko nu tenawarinuga ka badidi pokere yona bagi ade yona berokoi wagau?

Nota apeya

13 Wi wainapiyamu da wi paunagau ka iyapana mosi e notai supasupai ade e katai
bagi kawaya mete kataiwena ki ka e iyai ade e upi bagi kawaya kwaewagau ki pokaiya
ka iyapana e empomoto kataitagisi da e ka eba e umunui mena matakawagau ko e
kwarisiwena nota supasupai pokaiya kwaewagau.
14 Ko wi nuwaroro kwaiwagamu bo gayagaya-iwagamu bo kapoiwagamu bo taisi
teyateyamaiwagamu, wi inako kwaiwagamu ki ka wi eba iwagi da wi katai wadumupu. Pa
mena. Wi inako iwagamu ki ka wi beraiwagamu ade yona mibai ki wi bera umani siyamu.
15 Nota inako ki ka eba kunuma were kawapu. Nota ki ka waira yau notai Berokoi Apunai
Seitani e deneya bauwagau.
16 Nuwaroro yo kapoi yo taisi teyateyama, nota inako iyapana paunamugu wenayogono
yarono ki ka iyapana mu tomomaga mete giriyagisi ade berokoi ebo ebo mu bamamugu
mete wenayagisi.
17 Ko nota kunuma were kawapu ki ka tanai kawaya. Iyapana nota ki wadumupu ragidai
ki mu bamamugu ka nuwabagi mena yo kwayuba kasiwara mena yo ade wiwira kasiwara
ki notai mete kina. Iyapana mosi nuwasiyasiyayogono ki ka e kowaiyoma e nuwaboyai
wainapomoto waitapomoto ade mu paunamugu ka bera bagi ebo ebo mu rabinamugu
ki mibai mete kirono. Mu garugaru mena eba iyapana mosi berokoi siyomoto ade mosi
bagi siyomoto ko mu iyapana naigida mena emitamini wetawetara were tagisi. Ade mu
rabinamugu badidi notapiyamu ki mu makeya makeya kwaetagisi ko eba paerepomoto
kudubai mosi kwaetagisi.
18 Nuwabagi rabineya idiwu ragidai ki mu ka nuwabagi momai mena umu manako
momai ki kawayawagau ki ka gwedegwede mibai bagi mena kirau maura bauwagau.

4

Waira yau e gwedegwedei eba waretatamomu

1 Kira yo yawira wi paunagau wenawagau ki kerarai ka badidi? Ki ka wi wibo
notaga berokoi ebo ebo wi midiga kwakwarepuga tainipiyau poisiyasiyai wainapiyamu
ki kwaewagau.
2 Wi kowaguma mu gwedegwedemaga kawareya wi yabuga midiyawagau ko mu wi
eba negeyamu ki pokere gwawai ki wi mu taunimana popo wainapiyamu. Gwedegwede
ebo ebo empiyamu ki wi rabinaga wadau ko wi eba tepiyamu ki pokere wi kiraiwagamu
ade yawira-iwagamu. Nau suwagani wainapumuri; Wi Mamanuga God bameya eba
guriguriwagamu ki pokere wi gwede nene wainapiyamu ki wi eba wadamu.
3 Ko wi dai guriguriwagamu ko eba wadamu ki mibai ka wi wiga kwakware-puga
taininiyau poisiyasiyai waina-piyamu ki notai mena pokaiya wi guriguriwagamu.
4 Wi rauru kawakawara kwaiwagamu ki wi wainapiyamu bo pa mena? Wi yewe waira
e gwedegwedei mete waretaiwagamu ki ka wi Mama-nuga God e rauru kawakawara-
piyamu manako e iyaraiyoma idiwu. Iyapana nima nuwaiya waira yau e gwedegwedei
waretatamiyau ki ka e Mamanuga God e iyarai tondau.
5 Mamanuga God e okai mosi wagubu ke; 'E Keyai nu rabinanugu tapu ki ka e eya nene
ki pokere gwede mosi e Keyai ki watai yadini ki ka e nuwaroroyagisi.' Kataina, wi bani
wainapiyamu da yona ki ka mibai pa mena bo?
6 Nu paerepemei ki pokere Mama-nuga God nu bamanugu nuwaroro wainapiyau. Ko e
rabineya nuwaroro wainapiyau ki ka ade maraitau erida ko e nu nota kwarikwarisiniyau
ki notai ka kawaya esida. Nu paerenuga ki denai bita nubo wadamana ko ki e rika-
pupu deni mena nu wadinibu bagi. E okai mosi wagubu ke; 'Iyapana nima yabara
kawakawarawagau ki ka Mamanuga God e iyarapupu. Ko nima kwarisiwena e paerei ki
matarapiyau ki ka Mama-nuga God iyapana ki e bitai wadana ki e rikapoto deni mena e
yadini bagi.'
7 Ki pokere, wi wiga kwarisiwagi Mamanuga God e kobaiya kaiwuri idiwoi. Ade wi
Berokoi Apunai Seitani e midi ragiragipumuri ki ka e wi kamadi-niyoto wakapayagisi deni
mena kaya-yagisi.

8 Wi kebomuri Mamanuga God e bameya baiwagi manako e wirayagisi wi bamagau
baiyagisi. Berokoi kwaiwagamu ragidai ki wi idaga bigi siruwapumuri. Ade wi nuwaga
notaga apeya apeya wainapiyamu ragidai ki wi nuwaga notaga bigi posiwena ki mete
siruwapu-muri da wi nuwaga notaga eyaka mena nota bagi ki mena notapiyoi idiwoi.
9 Gwaita kamadumuri, yadi wadumuri, ade apena memuri. Ade mamama kamadumuri
nuwaboya wainapumuri.
10 Wi kwarisiwagi wi nuwaga notaga kuduba nu Kaiwawonuga kwemuri manako
e mena kobaiya kaiwuri idiwoi. Wi inako kwaiwogoi ki ka e wi tepani-yoto iyarau
nakaniyoto.
11 Kowaniyoma, wi deni deni eba yanuwe kasiwaraiwogoi. Wi kowaguma yanuwe-
tamiyoi ade wi idaga gurai mu naurimugu ugwaditamiyoi ragiragi ki ka wi Mamanuga God
e gorai ki giripiyamu ade wi idaga gurai gwe gora ki naureya mete ugwadamu ragiragi. Wi
inako kwaiwagamu ki ka wi gora rauru-piyamu ade gora ki bera umani siyamu.
12 Mamanuga God e mena gora nu negeyau ade e mena gora ki pokaiya e idai gurai nu
naurinugu ugwadiniyau ragiragi. E mena ka nu iya negeyau ade e mena ka nu bita negeni.
Ko wi ka gwedewau? Wi idaga gurai kowaguma mu naurimugu ugwaditamiyamu ragiragi
ki wi wainapiyamu da wi ka baganai ki pokere wi inako kwaiwagamu bo?

Yabara kawakawara kamadumuri

13 Nau karako suwagani wainapu-muri; Kau nima nuwegei ke; ‘Nau karako bo
marawani natere mo kaya-sugani manako kwamura eyaka mena buri bowa madai nene
bagibagisugoni da yadani were ewa ade wirasugani yewe bausugani.’
14 Kau inako nuwegei ko marawani badidi wenawagana ki kau eba kataigeya ki pokere
kau inako eba nuwagana kena. Nau suwagani wainapumuri; Nu iyapana kaina nu
iyanuga ka oroguma maba. Oroguma baiyagisi ko eba rowarowa tondono garugaru mena
ade gogayagisi ki maba.
15 Ki pokere, nu yona yau mena iwagamu ke; ‘Nu Kaiwawonuga e ebo nuwaiya
wainapiyau da baganai ki ka nu marawani idiwomu manako upi inako yodomu bo inako
kwaigomu.’
16 Wi inako iwagumpena ka baganai ko wi karako Mamanuga God e yabuiya yabara
kawakawaraiwagamu noda gongomiwagamu, ko ki ka eba supasupai.
17 Iyapana nima bagi supasupai mena kwaewagana wainapiyau ko eba kwaewagau ki e
paerepiyau bigi kwaewagau.

5

Purapura ragidai

1 Karako wi gwedegwedega ropani kawaya ragidai, nau nidiyani waina-pumuri; Bita yo
nuwaboya yabadau da wi bamagau baiyagisi ki pokere wi apena meyoi yadi wadoi.
2 Wi gwede-gwedega kuduba puwawena ade wi midiga tatamai bagibagi ki ketere
kupamupu da berokotagubu.
3 Wi bowaga madai yamayamai ki niniwena ko ki pokaiya ka wi paerega matara-yagisi
manako denai bita yo makari wi bamagau baiyagisi. Mata nonarai maba wi midiga
kwakwarepuga uroto. Wi mara siyareya waira yau e gwedegwedei wi wibo bondaga
nakamupu ki pokere bita inako wi bamagau baiyagisi.
4 Wainapumuri, wi raupomuga kwae-tagamawa ragidai mu denimaga ki wi eba
tagemupu ko wi wibo nene naka-mupu. Mu denimaga wi eba tagemupu ki pokaiya ka wi
paerega wadubu matara. Wi raupomuga kwaetagamawa ragidai makaritagamawa yadi
wada-mawa mu bonanamaga ki nu Kaiwawo-nuga Kasiyarai Kawaya Apunai e bameya
bauwena da e wainapupu.
5 Wi yewe wairau gwedegwede yo bani ebo ebo tepamawa taisi teyateyamaigamawa wi
wibo kwakwarepuga werenapamawa kupamawa kebomawa da buyagaigubu ki pokere
naunuma marai rogobiwena wi nawanaga tondau.
6 Wi idaga gurai ki wi iyapana bagi supasupai paere-maga pa mena ragidai mu nau-
rimugu ugwaditampu ragiragi manako tauni-mupu popo. Ko mu wi eba iyaranimpu.

Naigida notapomu were kwaigomu

7 Kowaniyoma, nu Kaiwawonuga ade wirawagana bauwagana ki nawanai wi naigida
mena idiwoi. Wainapumuri, upi apunai doko waunai meyoto ki ka e bodu marai ki makeya
bani momai uroto manako ewa nawana mena tondono kaniyono da bani raiyagisi ki ka
raupomu marai da e bani bagi bagi ki raupomuyagisi.
8 Ki pokere wi mete inako nawanaiwogoi. Nu Kaiwawonuga wirawagana bauwagana
marai ka waunitau ki pokere wi rabinaga pakara-yagisi wi watagau mena ragiragi kawaya
ubumoi.

9 Idai gurai nu naurinugu ugwadi-niyana ragiragi apunai ki e nu katamuru-nugu ubu-
rau, ki pokere kowaniyoma; Wi kira kasiwaraiwagamu ade nuwarara tagarara idiwu ki
wi karako kamadu-muri kwaenda Mamanuga God e idai gurai wi naurigau ugwadiniyoto
ragiragi manako denai bita negeni.
10 Kowani-yoma, iyapana naiya Mamanuga God e bonanai wainapamawa e yonai
iyapana tademawa ki mu badidi maba idiwa ki wi wainapumuri manako ki maba wi mete
makeya makeya inako kwaiwogoi idiwoi. Bita yo midi makari ebo ebo mu bamamugu
bauwena ko mu ewamugere eba wiratagubu ko mu giruru ki kobaiya tetetagubu ragiragi
kawaya mu wata-mugu mena nawanatagamawa idiwa,
11 ki pokere Mamanuga God mu deni mena waditapu bagi. Oragai apunai Diyobu e
ka berokoi ebo ebo banana-pupu ko e rabinai pakarawena ragiragi kawaya uburawa. E
bususui kuduba ki wi wainamupu kewowena. E naiya berokoi bananapupu ko e kaniyawa
da siyareya ka Mamanuga God e gwede-gwede bagibagi ade kwebu. Nu Kaiwawonuga e
ka nu nuwanuwaniyau apunai ade maramara nu wadiniyau bagi ki apunai.
12 Kowaniyoma, nau yonani kawaya esida ka yau kena; Wi gwaiyaba yonai mo iwagi
ki ka wi gwede mo si pokaiya eba iwagi. Eba iwagi ke; ‘Kunuma Apunai e yabuiya ka
nau yona yau suwagakani,’ bo ‘Iyapana yabumugu ki nau suwagakani.’ Wi inako eba
gwaiyaba-iwagi ko wi yona yau mena iwagi ke; ‘Nau kwaesugani,’ baganai, wi inako iwagi
ki ka wi iwagubu ki makeya kwaiwagi. Ade wi iwagi ke; ‘Nau eba kwaesugani,’ baganai, wi
iwagubu ki pokere wi ki eba kwaiwagi. Wi inako mena iwagi kwaiwagi ki ka Mamanuga
God eba e idai gurai wi naurigau ugwadiniyoto ragiragi bita negeni. Pa mena

Sumanuga pokaiya gurigurigamu

13 Wi gwedewau ragiragi banana-mupu nuwaboyaigubu ki ka wi Mama-nuga God
bameya guriguriwagi. Wi gwedewau mamama wainapiyamu ki ka wi umayo pokaiya
Mamanuga God e si esida tepapumuri.
14 Wi paunagau nima mo sigirawena ki ka e yabiyabiri ragidai ki mu nene yagisi
baitagisi manako mu ubumoto sigira apunai bo ridai ki nu Kaiwawonuga e si pokaiya
awana monamonai dobiri maba yadini e kawareya kweyomoto wira manako kawareya
guriguritagisi.
15 Mu suma-maga pokaiya inako guriguritogomono ki ka nu Kaiwawonuga sigira apunai
bo ridai ki iyapoto manako e iyayagisi kiroto uburoto. E bigi mo kwaewena ki ka nu
Kaiwawonuga bigi ki deni mena surupoto notagogapoto.
16 Ki pokere, wi gwedewau badidi paeremupu bigigubu ki wi deni deni kabuwa kasi-
waraiwagi iwagi matara manako ubumuri ki kawareya deni deni guriguri kasiwara-iwagi.
Wi inako kwaiwagi ki ka wi iyaiwagi, mibai ka iyapana gwedewau bagi supasupai idiwu
ki mu guriguri-maga ka kasiyarai kawaya. Mu guriguri-tagisi ki ka mibai makeya makeya
wenayagisi.
17 Oragai apunai Eraidiya e ka iyapana kaina nu maba. E Mamanuga God bameya
ragiragi kawaya guriguri-wena manako kwamura apeya eyaka ade siragamu ida daikere
kewowena daikere eyaka mena ki rabineya ka garewa mo eba bauwena.
18 Ki eweya ka e ade guriguriwena manako kunuma gudui siwawena garewa kawapu
manako ripa yo gwaba yo bani kuduba suratagubu ki ade iyatagubu watamugu watamugu
ade wenatagubu.
19 Kowaniyoma, wi paunagau ridi bo apunu mosi yona mibai ki yawatai kamadini
kwakoyagisi manako ade wi mosi e wirapumuri bananapumuri baiwagi,
20 ki ka wi yona yau wainapu-muri; Iyapana nima e waretai bigi kwaewagau ki wirapoto
bananapoto baiyagisi ki ka e waretai po yawateya kayawena kaniyawa ki e wadubu iya
yawateya tapu da e ewa eba poyagisi. E paere ropani kawaya kwaewena ki ka Mamanuga
God uburoto iyapana ki e bigi empoto manako deni mena surupoto.
Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

1 PITA
Apunu Pita e okai yabiri tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Apunu Pita oka yau Iyesu sumapamawa ragidai daburimupu kayatagubu tawana tawana idiwa ki mu bamamugu okapupu. Mu bita yo midi makari bananapamawa ki e mu togitapu kasiyara tagebu. Iyesu Keriso mu nene powena ade iyawena kipu ubupu. E ade wirawagana bauwagana ki notai ka mu yadini doko manako giruru maba kobaiya tetetogomono e nawanai idiwono. Keriso ade wirayagisi baiyagisi ki ka e puyo mu nene winepupu tapu ki e mu tageni.

Apunu Pita iyapana ki mete tadebu teyateyama da mu Keriso nene supasupai bagi kawaya idiwana ki nana.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-2*
Mamanuga God iya negebu *1:3-12*
Mamanuga God e nene idiwomu *1:13-2:10*
Giruru maba kobaiya teteigamu *2:11-4:19*
Kwarisigamu moyamoyakai idiwomu *5:1-11*
Parau siyarai *5:12-14*

1 Mamanuga God e iyapanaiyoma winenibu ragidai wi wibo tawanaga kamadumpu
daburimupu kaigubu tawana Pontasi, tawana Garasiya, tawana Kapadosiya, tawana
Aisiya, ade tawana Bisiniya rabineya idiwu; Nau Pita, Mamanuga God nau tonosinibu
apunai, nau karako wi okaga yau okapakani. Kaiwa kaiwa.
2 Mamanuga God e ebo nuwaiya wainapupu da baganai ki pokere e Keyai Tanai Bagi
Kawaya ki pokaiya ka e wi winenibu e eya nene nakanibu. Iyesu Keriso wi nene powena
manako e darai kawapu ki pokaiya ka Mamanuga God wi bigiga kuduba surupupu
kewowena da wi karako Iyesu Keriso e badidi wagubu ki makeya makeya kwaiwagamana
ki nana.
Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena
wi wadinibu bagi. E nuwabagi negebu kewowena ko e karako wi waitaniyoto da e wi nene
badidi kwaewena ki mibai kuduba wi rabinagau posiyagisi siwagapoto.

Iya waunai ki puyoi kunumau nu nawananiyau

3 Nu yo Iyesu Keriso nu ewapuru Mamanuga God e si nu karako esida tepapomu. E nu
kawaya daganani nuwanuwanibu ki pokere e eya Gubagai Iyesu Keriso nu nene powena
ki e ade iyapupu kipu ubupu. E gubagai pokaiya ka e iya waunai negebu ki pokere nu aita
ewa e bameya maramara idiwana kaiwana ki nu kataigibi wetawetara da karako nawanai
idiwei yau kena.
4 Iya puyoi e munuiyoma nu nene winepupu kunumau tapu ki diriwai nu kwaigemei
ade nawanai idiwei. E puyo wi nene tapu ki e kunumau kwayubapono tondono ki pokere
puyo ki eba beroko-yagisi bo puwayagisi bo gogayagisi. Pa mena.
5 Wi gwedewau wi sumaga pokaiya Mamanuga God e kwayubai rabineya ade e kasiyarai
pokaiya bagi kawaya idiwu ki ka aita ewa ka wi puyo ki wadumuri. E puyo ki ororeya mena
winepupu tapu manako mara kwauneya ki ka e iya maramara idiwana kaiwana iyai ki
yadini matara wi negeni.
6 Wi karako bita yo midi makari bananapiyamu ki pokere wi nuwaboya mete
wainapiyamu. Ko nau suwagani wainapumuri; Bita yo nuwaboya ki kuduba ka erida ko
wi puyoga usi kunumau wi nawananiyau ki mamamai ka kawaya esida.
7 Nau keyakeyai mosi suwagani wainapumuri; Bowa bagi yamayamapiyau ki ka mu
matau pasumoto manako ki pokaiya ka mu empomoto kataitagisi da bowa bani ka
yamayamai ade bani ka eba yamayamai. Ki maba ka nu mete kina bita yo makari
bananapamu manako ki pokaiya ka nu sumanuga mibai bo eba mibai ki matara-yagisi.
Bowa yamayamapiyau ki ka waira yau e gwedegwedei da aita ewa gogayagisi ko nu
sumanuga ka gwede bagi kawaya mosi ki eba gogayagisi. Wi sumaga mibai ragiragiyagisi
ki ka Iyesu Keriso mara kwauneya matarayagisi makeya ka Mamanuga God uburoto wi
werega yagisi, wi siga tepapoto, ade wi mamamaga mete yagisi.
8-9 Wi Keriso wi yabugere mo eba emupu ko wi e nota kwarikwarisipiyamu. Ade karako
ka wi e mete eba empiyamu ko wi e suma-piyamu. Ko wi gwede nana e suma-piyamu?
Nau suwagani; Ki ka wi wiga mibiga rabinagau ki iyawagana ki nana wi e sumapiyamu.

Wi iya ki wadumupu ki pokere karako ka wi mamama kawaya eba iwagamana makai ki mamamai wainapiyamu.
10 Oragai Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai mu ka iya mara-
mara idiwana kaiwana iyai ki kerarai mu kwaenepamawa idiwa. Ko Mamanuga God e
puyo deni mena wi negeyana wagubu ki mu yabumugere mo eba emupu bo kataitagubu
ko mu puyo ki yonai mena wainapamawa tagamawa.
11 Keriso e Keyai mu rabina-mugu tondawa ki mu kabuwatapu da Keriso e eya aita ewa
baiyagisi ki ka e bita yo midi makari bananapoto manako ki eweya ka gwede tanai bagi
kawaya mosi wenayagisi. Ko ki kuduba gwede mara bo badidi maba wenawagana ki mu
kwaenepamawa idiwa.
12 Mamanuga God e mu kabuwatapu da mu badidi tagubu ki ka eba mu mubo iyamaga
nene ko ki ka iyapana ewa wenataga-mana ragidai ki mu iyamaga nene. Mu badidi tagubu
ki yonai ka Mamanuga God e yonai bagi kawaya iwegemei ragidai nu karako e Keyai Tanai
Bagi kunuma were kawapu ki kasiyarai pokaiya wi nidimei. Yona ki ka aneya kunumau
idiwu ki mu mete waina-pamana wainapamawa ko ki mibai mo mu eba bananamupu.

Bagi supasupai mena idiwana ki yonai

13 Ki pokere karako wi nuwaga notaga pakarayagisi okukunaiwagi were yabu tamiyoi
idiwoi. Iyesu Keriso e matarawagana makeya puyo deni mena wi negeyana ki mena wi
notapiyoi ade nawanaiwogoi.
14 Ade wi Mamanuga God e umunui wadumuri. Wi naiya asusu yabayababa idiwa wi
midiga kwakware-puga taininiyawa ki mena poisiyasiyai wainapamawa kwaigamawa
kebomawa ki kuduba wi karako kamadumuri.
15 Mamanuga God e wi winenibu, ko e ka ade tanai bagi kawaya ki apunai ki pokere wi
badidi maba idiwoi yamoi ki ka wi Mamanuga God e tondau ki maba wi mete inako e nene
idiwoi yamoi.
16 Mibai, Mamanuga God e okai mosi wagubu ke; ‘Nau ka Tanai Bagi Kawaya Tondakani
Apunai ki pokere wi mete tanai bagi kawaya inako nau nene idiwoi.’
17 Iyapana eyaka eyaka nu badidi kwaigemei ki kuduba ka Mamanuga God e yabuiya ki
pokere nu eyaka eyaka badidi kwaigibi ki pokaiya ka e aita ewa denai nu makeya makeya
negeni. Nu e ‘Mamanuga’ siyemei ki pokere nu yewe wairau daiyo were idiwei ki ka nu e
naigida mena mayapomu idiwomu.
18 Naiya ka wi ripakwarakwaraguma mu notamaga mibai pa mena kororai ki wi
umanibu dokodoko idiwa, ko karako gwede rikanibu ki mibai wi kataigau. Ki ka eba bowa
madai bo bowa yamayamai aita gogayagisi ki pokaiya e wi rikanibu,
19 ko ki ka Keriso nu nene powena e darai nu nene kawapu ki pokaiya ka e wi rikanibu. E
ka papa sipi munai midi remaremai ugwadamu poyo Mamanuga God nene puyo pasumu
ki maba.
20 Mamanuga God waira yo kunuma eba yamanapupu ki makeya ka e Keriso winepupu
manako e mara siyarai yau rabineya e tonopupu wi nene bauwena.
21 Keriso powena ko Mamanuga God e wagubu umuneya ka e ade iyawena kipu
ubupu karako Mamanuga God e taneya tondau. Keriso pokaiya ka wi Mamanuga God
sumapiyamu manako e wi iyaniyana ki nana ki nawanai idiwu.
22 Karako wi yona mibai wainamupu sumamupu da ki pokaiya wi nuwaga notaga
taniwena wi kowaguma mete notatamiyamu ki pokere nau wi nidiyani wainapumuri;
Wi suma sumaiwagamu ragidai karako wi nuwaga notaga eyaka mena deni deni nota
kwarikwarisi kasiwaraiwogoi idiwoi.
23 Yona ki keyakeyai mosi ka yau kena; Bani momai mosi kokorau wenawena mibai
muduwa supu. Muduwa ki ka iyapana gwedewau wi wena waunai wenaigubu ragidai.
Ko momai ka Mamanuga God e eya yonai. Nu bani momai kokora umei ki ka momai ki
eya ropayagisi puwa-yagisi ko Mamanuga God e yonai ki eba ropayagisi puwayagisi ko
maramara iruirui bagi kawaya tondono kaniyono manako iya kasiyarai wi negeyono.
24 Mamanuga God e okai wagubu ke;
‘Iyapana kuduba ka gwaba wena-wagau ki maba. Mu tanimaga ka paraparawasi sui tanai
bagi kawaya ki maba.
Gwaba surayagisi ade paraparawasi sui ki mete gwetagisi,
25 ko Mamanuga God e yonai ka mara mara tondono kaniyono.’
Yona yau ka yona bagi kawaya ki mu wi bamagau dimatagamawa waina-pamawa ki yonai.

2

Naigida mena idiwoi

1 Ki pokere, berokoi kudubi kwaki ebo ebo ki kuduba wi kamadumuri, yona bera
kamadumuri, wi midiga mena pa matakawagau ki kamadumuri, nuwaroro kamadumuri,
ade yanuwe teyateyama kuduba ki wi mete kamadu-muri.
2 Munu wawayai amu kubamana diriwai kwaetagamu ki maba wi mete kina inako wi
keyaiga bani bagi kawaya awana maba ki kubamana diriwai kwaiwogoi. Wi awana inako
kubomoi ki ka wi kawakawayaiwogoi yamoi manako wi iya waunai wadumuri.
3 Mibai ka Mamanuga God e okai mosi wagubu ke; 'Karako wi kataigubu kewowena da
Mamanuga God wi nene bagi kawaya kwaewena ki ka gwede mosi midiyai ki maba.'
4-5 Bebeda mosi ki ka tawa wadamu ragidai e emupu berokoi umani simupu manako
wadumupu kwenumupu ko Mamanuga God ubupu bebeda ki ade winepupu wadubu
bagipupu wowo bebedai kaupupu. Wowo bebedai ki ka keyakeyai ko ki mibai ka nu
Kaiwawo-nuga karako iyawena tondau. E pokaiya ka wi mete iyaigubu ki pokere wi
karako e bameya kebomuri manako e bebeda kaupupu uburau ki maba e wi mete tawa
bebedai maba nununiyoto ubumoi. Wi iya waunai wadumupu ki pokaiya ka Mamanuga
God e eya tawai wi kawari-gau yadini. Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai
upitagamu ki maba ka wi mete kina tawa ki rabineya e nene upiwogoi, e si tepapiyoi, ade
wi keyaiga puyoi e kweyoi. Ko wi puyoga Mamanuga God kweyamana ki ka wi Iyesu Keriso
pokaiya e kwemuri manako e wi puyoga ki yadini mibipoto.
6 Mama-nuga God e okai mosi wagubu ke;
'Empumuri, nau bebeda mosi wine-puwani tawana Saioni rabineya kaupuwani.
Bebeda ki ka bagi kawaya ki pokere nau wadubuwani wowo bebedai kaupuwani.
Iyapana gwedewau e sumapomoto ki ka mu midimama eba waditamini.'
7 Wi iyapana gwedewau e sumamupu, ki ka gwede bagi kawaya mosi wi iyaga nene
wadumupu. Ko iyapana gwedewau bebeda ki eba sumapiyamu ki mu nene ka
Mamanuga God e okai wagubu ke;
'Tawa wadamu ragidai bebeda ki simpu siyasiya kwenumupu,
ko Mamanuga God bebeda ki ade wadubu wowo bebedai kaupupu.'
8 Ade e okai mosi wagubu ke;
'Iyapana kaiwono da bebeda ki pokaiya ka mu pisipisitamini gwepomoto.'
Iyapana ki mu Mamanuga God e yonai tagararamupu ko eba sumamupu ki pokere e
yonai mu kerapumugu pisipisi-tapu gwemupu. Mamanuga God naiya mena e ebo
nuwaiya wainapupu da iyapana ki mu bamamugu inako wena-wagana ki nana.
9 Ko wiyo, Mamanuga God wi winenibu ade e eya iyapanaiyoma wi nakanibu. Wi ka
wi keyaiga ki puyoi nu Kaiwawonuga Kawaya Esida e bameya tamu ki ragidai. Wi ka
e eya iyapana-iyoma e nene idiwana ki ragidai. Ade wi ka e eya munuiyoma. E sisipu
rabineya wi winenibu tenibu e eya tanai bagi kawaya ki rabineya wi nakanibu da wi
gwedegwede kuduba bagi kawaya kwaewena apunai Mamanuga God e sisiyai kuduba
iyapana tademana ki nana.
10 Naiya ka wi eba Mamanuga God e iyapanaiyoma idiwa ko karako ka e ubupu e
munuiyoma wi nidibu. Naiya ka Mamanuga God wi eba nuwanuwa-niyawa ko karako
ka e wi nuwanuwa-nibu deni mena wi wadinibu bagi.
11 Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo ki pokere nau yona yau ragiragi kawaya wi
nidiyakani; Wi ka eba waira yau taubanuwai ko wi ka iyapana kwaiyanai pa daiyo
were waira kawareya baigubu ki ragidai. Wi kwakwarepuga taininiyau poisiyasiyai
wainapiyamu ki diriwai wi eba kwaiwagi mibai ka wi kwakwarepuga ade wi wiga mibiga
ka eba eyaka mena ko mu wi rabinagau nuwarara tagarara kande kasiwara-tagamu idiwu.
12 Wi ka iyapana Mama-nuga God eba kataimugu ragidai mu paunamugu idiwu ki
pokere naigida mena idiwoi. Mu wi nidimoto siyasiya da wi ka bera berokoi kwaiwagamu
ragidai. Ko wi mu paunamugu supasupai naigida mena idiwoi ki ka mara mosi Mamanuga
God mu notamaga wirapana marai baiyagisi ki ka mu notamaga paparayagisi manako wi
iyaga bagi kawaya naiya idiwa eminimpu ki pokaiya ka mu notamaga mete wira-yagisi da
mu Mamanuga God e si tepapomoto.
13 Iyapana nu Kaiwawonuga e si eba giripamana ki nana ka wi waira yau kawakawai
ragidai kuduba naigida mena wiwiratamiyoi ade mu kobamugu idiwoi. Mu kawaimaga e
ka yabiri tondau ki pokere wi e umunui wadoi makeya makeya kwaiwogoi,
14 ade e kobaiya upitagamu ragidai ki mu umunumaga wi mete wadoi, mibai ka e mu
tonotapu da mu iyapana kwayuba-tamana ki nana bautagubu. Berokoi kwaetagamu
ragidai ki mu denai bita tagemono ade bagi kwaetagamu ragidai ki mu weremaga
togomono.
15 Mama-nuga God nuwaiya ka yau kena; Iyapana notababa ragidai mu yonamaga mibai
pa mena asusu tagamu ragidai mu paunamugu wi supasupai bagi mena idiwoi, ki ka wi
iyaga bagi empiyamu ki pokaiya ka mu yona kerekereretagisi.

16 Gwede mosi wi eba umaniyau dokodoko ki pokere wi wibo nuwagau badidi kwai-
wagamana wainapiyamu ki wi kwaiwogoi. Ko gwede mosi wi eba umaniyau dokodoko
ki notai wi eba uta maba wadumuri utaiwagi manako uta ki kobaiya weki gwaiya bigi
kwaiwagi.
17 Wi iyapana kuduba wiwiratamiyoi, wi sumaga eyaka mena ragidai mete nota kwarik-
warisitamiyoi, wi Mama-nuga God mayapiyoi, ade kawakawai ragidai mu kawaimaga ki
wi mete wiwirapiyoi.
18 Bigabiga kwaiwagamu ragidai, nau suwagani wainapumuri; Wi kawakawaiguma dai
ka moyamoyakai ade dai ka tayatayabadai ko ki wi eba wainapiyoi ko mu kuduba naigida
mena wiwiratamiyoi mu umunumaga wadoi.
19 Mamanuga God e nuwaiya wi badidi kwaiwagamana wainapiyau ki wi kataigau ki
pokere wi kawaiga mosi uburoto wi pa asusu giriniyoto pasuni-yoto bita yo makari negeni
ki ka wi giruru maba ki kobaiya teteiwagi buridere baiwagi manako Mamanuga God wi
wadiniyoto bagi wi mamamaga yagisi.
20 Ko wi bera berokoi kwaiwagi da wi kawaiga ki gwawai wi giriniyoto pasuniyoto
makari negeni ki ka wi giruru maba ki kobaiya bani teteiwagi ko Mamanuga God e eba
uburoto wi wadiniyoto bagi bo wi mamamaga yagisi. Pa mena. Ko wi bagi mena kwaiwagi
manako ki pokaiya wi bita makari bananapumuri ki ka Mamanuga God wi mamamaga
yagisi ade denai bagi kawaya wi negeni.
21 Keriso wi nene bita yo makari bananapupu da e badidi kwaewena ki wi empamana
manako e kewoi kawareya e eweya kaigamana ki nana. Mamanuga God wi winenibu da
wi bita yo makari inako mete bananapamana ki nana.
22 Keriso, e ka bigi mo eba kwaewena ade yona bera mosi e umuneya eba wagubu.
23 Iyapana e kirapamawa ade e waegeya-geyamapamawa ko e denai yona berokoi mosi
mu bamamugu eba wagubu. Mu e giripamawa midi yo makari e kweya-mawa ko e denai
siri gwaiyaba mo mu eba tadebu. E nuwai notai deni mena Mamanuga God bameya tapu.
Mama-nuga God e ka supasupai mena kwae-wagau ki apunai ade aita ewa ka e uburoto e
idai gurai iyapana kuduba nu naurinugu ugwadiniyoto ragiragi.
24 Keriso e mena ka nu biginuga kuduba e eya mideya kwakwarepuiya kawara-pupu
nu nene ripa korosi kawareya powena. Bigi nu umanibu dokodoko ki kasiyarai kuduba
e ripa korosi kawareya deni mena rikapupu kewowena da nu Mamanuga God e yabuiya
bagi supa-supai e nene idiwana ki nana. Iyapana e ugwadumpu bidara kwemupu ko e
bidarai ki pokaiya ka wi bigi nene popoigubu manako iyaigubu.
25 Wi ka papa sipi maba yawata paeremupu kwakoigubu kaigubu ko karako ka wi
wiga mibiga ki Kwayubapiyau Apunai bauwena wi ade wiranibu yawata supasupaiya
nakanibu manako e eya maramara wi koyagaga tondono.

3

Mibai anikai mu yonamaga

1-2 Ridi, wi nobomoguma mete kina ki wi yona yau naigida mena waina-pumuri; Wi
nobomoguma naigida mena wiwiratamiyoi ade kwarisiwagi mu kobamugu idiwoi. Wi
inako kwaiwogoi ki ka mu dai Mamanuga God e yonai eba sumapiyamu ki wi iyaga
supasupai badidi maba idiwu ki mu wi eminimoto manako ki pokaiya ka mu nuwamaga
notamaga wirayagisi da mu e yonai ki wainapomoto. Mu ka eba wi badidi tadeyamu
ki pokaiya e yonai ki waina-pomoto sumapomoto ko wi iyaga supasupai idiwu mu
wiwiratamiyamu ki pokaiya ka mu sumatagisi.
3 Wi kwa-kwarepuga monagapiyamu wi debaga isiwaripiyamu bo barasi sinegei-
wagamu bo goragora bagibagi umamu, monaga ki ka eba monaga mibai da wi monagaga
ki pokaiya wi nobomoguma mu rabina-maga wirapumuri.
4 Monaga mibai ka wi wiga rabinagau. Wi nuwaga notaga mibai supasupai kawaya ki
ka Mama-nuga God e yabuiya monaga bagi kawaya esida. Wi kwarisigubu moya-moyakai
idiwu ki ka monaga bagi kawaya maramara tondono kaniyono ki monagai.
5 Ridi naiya Mamanuga God e nene bagi supasupai mena idiwa ki mu monaga yau
wadamawa; Mu nuwamaga notamaga Mamanuga God mena kweya-mawa manako mu
muga nobomo-muguma wiwiratamawa ade kwarisi-tagubu mu kobamugu idiwa.
6 Ridi Sera e inako mete kwaewagawa. E kwarisi-wena apunu Eburamu e umunui
wadawa e nobomoi kawai siyawa. Ki maba, wi bagi supasupai inako mete kwaiwogoi ade
gwede mo kudeya eba wainapiyoi ki ka wi oragai ridai Sera e peteiyoma.
7 Ki maba, apunu gwedewau wi ridiguma mete kina ki wi nau yonani yau mete naigida
mena wainapumuri; Wi ridiguma mete idiwoi ki wi mu eba bonana ragiragitamiyoi ko mu
naigida mena wiwiratamiyoi mibai ka mu kasiyaramaga ka eba wi kasiyaraga maba. Ko

wainapumuri; Mamanuga God uburoto iya waunai ki puyoi wi negeni ki puyoi e mu mete
tageni ki pokere wi bagi supasupai ewapuru eyaka mena idiwoi. Wi inako kwaiwogoi ki ka
wi Mamanuga God bameya guriguriwagamu ki ka gwede mosi eba baiyagisi wi guriguriga
ki bodapoto.

Bagi mena kwaigomu ki pokaiya bita yo makari bananapamu

8 Nau suwagubuwani ki kawareya nau yona siyarai yau mete suwagani wainapumuri;
Wi nuwaga notaga eyaka mena idiwoi, wi kowaguma mu mete nota kwarikwarisitamiyoi,
ade wi wiga siga eba tepapiyoi ko kwarisiwagi wi sumaga eyaka mena ragidai mu mena
tepatamiyoi.
9 Iyapana gwedewau wi bamagau berokoi kwaetagisi ki denai mu bamamugu wi berokoi
eba kwaiwagi. Ade mu wi kira beroberokonimoto ki denai wi mu eba kiratamuri.
Mamanuga God nuwaiya ka wi yau mena kwaiwaga-mana wainapiyau; Iyapana berokoi
wi bamagau kwaetagisi ki ka wi denai mu waditamuri bagi. Wi inako kwaiwagi ki ka
Mamanuga God naiya wi wadiniyana bagi ki nana gwaiyabanibu ki makeya makeya e
kwaeyagisi wi wadiniyoto bagi.
10 Mamanuga God e okai wagubu ke;
‘Iyapana gwedewau mu iyamaga nene wainapiyamu ade mu nuwamugu mara bagi mena
idiwana ki nana wainapiyamu,
ki ka mu yona berokoi ade bera yonai mo eba togomono.
11 Mu beramaga berokoi kamadini ade bagi mena kwaetogomono mu kowamuguma mete
ewapuru eyaka mena nuwabagi rabineya idiwana ki mena kwaenei kwaeneto-
gomono yamono.
Mu nuwarara tagarara eba idiwono,
12 mibai ka nu Kaiwawonuga e iyapanaiyoma supasupai kwae-tagamu ragidai ki e mu
emitamiyau,
ade mu gurigurimaga ki wainapana ki nana ka e wenagui siwai namanamarawagau mu
wainatamiyau,
ko berokoi kwaetagamu ragidai ki e mu iyaratamiyau.’
13 Wi bagi mena kwaiwagamana wainapiyoi ki ka nima mo eba baiyagisi wi giriniyoto.
14 Ko wi bagi inako kwaiwagi manako ki pokaiya wi bita bo makari bananapumuri
ki ka wi mamamaiwagi. Wi notaga eba koyagisi ade wi iyapana mu kudumugu eba
wainapumuri.
15 Ko wi iyaga rabineya ka wi Keriso e mena wadumuri doko wi Kaiwawoga simuri ade
e mena wiwira-piyoi ade e mena si tepapiyoi. Iyapana baitagisi wi manunimoto, tagisi
ke; ‘Wi puyo wadamana nawanai idiwu ki mibai wi matarapumuri da nu wainapamu.’
Mu inako tagisi ki ka wi eba babaiwagi ko wi naiya yona badidi iwagamana notamupu
okukunaigubu ki mena wi makeya makeya mu tademuri.
16 Diriwa diriwa eba iwagi ko wi notaga kwarisi-yagisi wi manunimpu ragidai ki mu
wiwiratamuri were tademuri. Ade wi rabinagau nidiyau da wi ka baganai ki notai wi eba
kamadumuri. Wi ka Keriso e eweya iwu ragidai ki pokere wi naigida mena inako kwaiwagi
ki ka iyapana wi nidiyamu siyasiya ragidai wi iyaga bagi supasupai ki mu empomoto
manako mu midimama waditamini.
17 Wi bagi mena kwaiwagi manako Mamanuga God e ebo nuwaiya waina-piyau da
baganai ki pokaiya iyapana wi bita yo makarai wi negeni, ki ka baganai, eba gwedei mete
kina. Ko wi berokoi kwaiwagamu manako ki pokaiya bita yo makari bananapumuri ki ka
eba baganai.
18 Nu paere kwaigemei ragidai nu nene ka Keriso powena ko ewa mo eba poyagisi.
E ka bagi supasupai ki apunai ko nu bigi kwaigemei ragidai nu nene ka e powena nu
yawatanuga mebu da e uburana nu waraniyana Mamanuga God bameya kaigamana ki
nana. E kwakwarepui pokaiya ka e iyapana kaina nu maba powena ko e keyai pokaiya ka
e ade iyawena kipu ubupu maramara tondau kaniyau.
19 E powena makeya ka e keyai bauwena kayawena iyapana popai ragidai mu
keyaimuguma po tawaneya diburatagubu idiwa ki mu bamamugu dimawagawa.
20 Iyapana naiya takari kawaya apunu Nowa waka yamanapiyawa makeya ubumpu
Mama-nuga God e bonanai kwenumupu ragidai ki mu keyaimuguma bamamugu ka e
bauwena dimawagawa. Apunu Nowa waka yamanapiyawa ki makeya ka Mamanuga God
iyapana ki mu nene wagubu mu nawanamaga tondawa, ko mu e yonai ki eba wainamupu.
Waka ki rabineya ka iyapana eba ropani ida daikere kewowena daikere apeya eyaka ki mu
mena awana goya ki baibiga-mupu.
21 Awana ki ka keyakeyai ko awana ki mibai ka nu karako Keriso e si pokaiya siruwa
kawemei manako ki pokaiya ka nu iya waunai wademei. Nu siruwa kawemei ki mete kina

ka keya-keyai ko ki mibai ka Iyesu Keriso powena ade iyawena kipu ubupu ki pokaiya
ka nu mete kina e mete ewapuru iyaigibi kimpi ubumpi. Nu siruwa kawemei ki ka eba
nu kwakwarepunuga bigi siruwa-pemei. Pa mena. Nu ka Mamanuga God e yabuiya nu
nuwanuga notanuga eyaka mena gwaiyaba iwegemei da nu Iyesu Keriso sumapamana
ade e mena eweya kaigamana ki nana ki gwaiyabai iwegemei.
22 Keriso kunumau yapu kasiyara wadubu manako karako Mama-nuga God e idai garu
deneya tondau. Kunuma kawakawai yo kunuma kasiyarai yo ade aneya kuduba mete kina
mu kuduba kawaimaga ka eyo.

4

Iyanuga oragai kamadimpi waunai wenaigibi

1 Keriso badidi maba notapiyawa tondawa ki notai wi mete kina inako notapiyoi manako
nota ki pokaiya kasiyarai kawaya idiwoi. Keriso yewe wairau e kwakwarepui pokaiya bita
yo midi makari bananapupu ko e bita ki nene eba notapiyawa. Ki maba ka wi mete kina
bita yo midi makari banana-piyamu ki nene eba notapiyoi. Iyapana nima Mamanuga God
nene e kwakware-pui pokaiya bita yo midi makari banana-piyau ki ka bigi kwaewagana
notai e bameya pa mena.
2 Ki pokere wi karako yewe wairau idiwoi ki ka wi kwakware-puga taininiyau
poisiyasiyai waina-piyamu ki wi eba niniyapiyoi ko Mama-nuga God e nuwaiya badidi
wainapiyau ki mena wi makeya makeya kwaiwogoi idiwoi.
3 Mamanuga God eba kataimugu ragidai badidi kwaetagamu ki maba naiya wi inako
mete kwaigamawa kebomawa. Wi naiya midimama berai kudubi kwaki ebo ebo kwaiga-
mawa. Wi kwakwarepuga nuwaiya taininiyawa ki mena poisiyasiyai wi wainapamawa.
Poraga kawareya ka wi awana suwakarai kubamawa wi yabaraga babawagawa. Wi taku
maba igida yauda asusu iwa ade Mamanuga God e si wi giripamawa. Daisusu yo mo-
morapa yo ade dai mete kina mu bamamugu wi buburigamawa mu simaga tepapamawa.
Wi inako kwaigamawa iwa ko bera ki kuduba wi karako kamadumuri.
4 Mamanuga God eba kataimugu ragidai midimama berai inako kwaetagamu ki mu
karako wi eminiyamu da wi iyaga ka eba mu mete ewapuru ki pokere mu notamaga baba-
wena gagayatagubu ade wi giriniyamu pasuniyamu.
5 Ko mara baiyagisi da mu berokoi badidi kwaetagubu ki kuduba mu Mamanuga God
matarau siyomoto. E ka popai ragidai ade nu iyaiya idiwei ragidai e idai gurai nu kuduba
naurinugu ugwadiniyana ragiragi ki nawanai tondau.
6 Ki nene ka Keriso naiya ubupu popotagubu ragidai mu keyaimuguma bamamugu
kayawena e yonai bagi kawaya ika dimawagawa. Mu naiya bera berokoi kwaetagamawa
ki Mama-nuga God mu emitapu ki pokere e denai bita tagebu manako nu iyapana kuduba
kwakwarepu pokaiya popoigemei ki maba mu mete inako popotagubu. Ko mu iya yawatai
kataitagamana manako Mamanuga God iyaiya tondau ki maba mu keyaimaga iyawagana
e mete inako idiwana ki nana ka Keriso mu bama-mugu kayawena e yonai bagi kawaya
mu kabuwatapu.
7 Gwedegwede kuduba gogawagana marai ki wana rogobiwagau ki pokere wi notaga
pakarayagisi supasupai mena Mamanuga God bameya gurigurigamana ki nana naigida
mena notapiyoi popo were kwaiwogoi.
8 Nota supasupai bagi esida ka yau kena; Wi deni deni nota kwarikwarisiwagi ki pokaiya
ka wi bigiga ropani kawaya badidi kwaigubu ki kuduba ka nota kwarikwarisi ki notai
utapoto kewoyagisi.
9 Wi werena gudui kwaipumuri deni deni werena kasiwara-iwogoi idiwoi ko eba
ewakimekimei iwogoi.
10 Wi eyaka eyaka Mamanuga God puyo negebu ki puyoi wi naigida mena wadumuri
doko kwayubapiyoi manako e puyo badidi negebu ki pokaiya wi kowaguma mete deni
deni waita kasiwaraiwogoi.
11 Iyapana nima dimawagana puyoi wadubu ki ka e Mamanuga God e yonai kawareya
dimayogono. Iyapana nima e kowai-yoma waitatamana ki puyoi wadubu ki ka e Ma-
manuga God kasiyara kwebu ki kasiyarai pokaiya e kowaiyoma waita-tamono. Wi
gwedegwede kuduba inako kwaiwogoi idiwoi ki ka Mamanuga God e si Iyesu Keriso
pokaiya kawayayagisi. E bameya ka tanai bagi kawaya ade e kasiyarai ka maramara
tondono kaniyono ko eba kewoyagisi. Ki mibai.

Iyapana nu girinimoto pasunimoto

12 Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo; Bita yo midi makari ebo ebo wi bamagau
baiyagisi ki ka wi notaga eba babayagisi bo iyapana gogoi ki mu maba wakapa giriwagi.

13 Wi nuwaboya eba wainapiyoi ko mamamaiwagi. Keriso naiya bita yo midi makari
bananapupu ki makarai wi mete karako bananapiyamu ki pokere e tanai bagi kawaya
matarayagisi makeya ki ka mamama kawaya wi rabinagau posi-yagisi.
14 Wi ka Keriso e eweya iwu ragidai ki pokere iyapana ki pokaiya wi girinimoto
pasunimoto nidimoto siyasiya ki ka wi mamamaiwagi, mibai ka Mamanuga God e eya
Keyai, ki ka Keyai tanai bagi kawaya esida, Keyai ki tanai wi kawarigau minibu siwa.
15 Iyapana mosi e waretai miniyoto poyo bo kuwayogono bo berokoi ebo ebo kwaeyo-
gono bo yona pa asusu yodono wenapono e kowaiyoma mu midimaga pasurono manako
ki pokaiya denai bita yo midi makari bananapoto, ki ka e eya paerepupu ki denai banana-
pupu. Ko wi inako eba kwaiwogoi.
16 Wi siga ka 'Keriso e Sumapiyamu Ragidai', ena, wi siga ka Keriso e si naureya, ki pokere
wi ki pokaiya bita yo midi makari bananapumuri ki ka wi midimama eba wadiniyono ko
wi Mamanuga God paraupiyoi mibai ka e ubupu Keriso e si wi negebu.
17 Mamanuga God e idai gurai iyapana kuduba nu naurinugu ugwadini-yana ragiragi
ki marai wana rogobi-wena. E idai gurai yabiri e sumapemei ragidai nu naurinugu
ugwadiniyoto ragiragi ko ki eweya ka e uburoto e idai gurai e yonai bagi kawaya eba suma-
mupu ragidai ki mu naurimugu ugwadi-tamini ragiragi. Akae, bita mu banana-pomoto ka
kawaya daganani esida.
18 Mamanuga God e okai wagubu ke;
'Iyapana bagi supasupai mena kwaetagamu ragidai iya wadamana ka ragiragi kawaya,
ko iyapana bera berokoi bigi kwae-tagamu ragidai mu ka iya ki badidi maba yadini?'
19 Iyapana gwedewau Mamanuga God e nuwaiya wainapiyau da baganai ki makeya bita
yo midi makari banana-pomoto ki ka mu midimaga eba toga-yagisi ko bagi mena
kwaetogomono yamono. Mu Yamanatapu Apunai e ka supasupai bagi kawaya. E
gwaiyaba-wena ki kuduba e makeya makeya kwaeyagisi ki pokere mu nuwamaga
notamaga eyaka mena e mena suma-pomono ade mu iyamaga kuduba e idai
rabineya nakapomono.

5

Keriso nu kwayubaniyau

1 Keriso e iyapanaiyoma kwayubatamiyamu ragidai, nau karako wi yonaga suwagani
wainapumuri; Nau mete kina ka iyapana kwayubatamakani apunai mosi. Keriso bita yo
midi makari bananapupu ki nau naubo yabunere empuwani. Nau kataineya da e ade
wirayogono baiyogono makeya ki ka e tanai bagi kawaya matarayagisi ki kaworoto nau
kawarineya mete miniyoto siwa. Nau karako yona yau wi nidiya-kani;
2 Mamanuga God e iyapanaiyoma wi idaga rabineya nakatapu ki wi naigida mena
mu kwayubatamiyoi. Mamanuga God e nuwaiya ka wi ramata-ramata e iyapanaiyoma
kwayuba-tamiyoi ko eba midi togatoga nene kwaiwogoi. Wi eba denai wadamana ki
poisiyasiyai wainapiyoi were upiwogoi ko wi iyapanaguma mu iyamaga nene mena
wainapiyoi were kwaiwogoi.
3 Iyesu e iyapanaiyoma wi idaga rabineya nakatapu ki mu yabaramugu eba tadeyoi
kawai gisipiyoi ko wi bagi supasupai mena kwaiwogoi da mu wi eminimoto manako mu
mete kina supasupai mena inako kwaetogomono.
4 Kwayuba Debai Apunai e eya wira-yagisi baiyagisi makeya ki ka e uburoto wi puyoga
deba tatamai tanai bagi kawaya mosi negeni, ko puyo ki tanai ka eba gogayagisi ko mara
mara taniyogono tondono.
5 Ki maba, wi munu waunai iyapana magurai wiwiratamiyoi ade kwarisiwagi mu koba-
mugu idiwoi. Wi wiga siga eba tepapiyoi ko kwarisiwagi wi gwede-gwede waunai umamu
ki maba deni deni wiwira kasiwaraigamana ki notai umamuri, mibai ka Mamanuga God
e okai mosi wagubu ke;
'Iyapana nima yabara kawakawara-wagau ki ka Mamanuga God e iyarapoto.
Ko nima kwarisiwena e paerei ki matarapiyau ki ka Mamanuga God uburoto iyapana ki
bita wadana ki e rikapoto deni mena yadini bagi.'
6 Ki pokere Mamanuga God e yabareya eba yabara kawakawaraiwogoi ko wi kwarisiwagi
wi nuwaga notaga kuduba e kwemuri manako e idai rabineya e kasiyarai pokaiya
idiwoi. Wi inako kwaiwagi ki ka mara bagi e ebo nuwaiya winepupu tapu ki marai
baiyagisi makeya ki ka e wi tepaniyoto iyarau nakaniyoto.
7 Wi gwede nene waina-piyamu nuwaboyaiwagamu ki kuduba wi Mamanuga God e idai
rabineya nakapumuri, mibai ka e wi nene kawaya daganani wainapiyau.
8 Wi naigida mena notapiyoi popo were kwaiwogoi ade yabu yabu idiwoi. Wi iyaraga
Berokoi Apunai Seitani wi kwaenega umau. E ka papa 'raioni' uwari sisiripiyau gagagaga

mena wagau ki maba inako kwekwe wirawirawagau wi kupaniyana ki nana wi kwaenega
kwaewagau umau.
9 Wi sumaga pokaiya ragiragi kawaya wi watagau mena ubumoi e iyarapiyoi. Wi
kataigau da tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ka wi sumaga
eyaka mena ragidai bita yo midi makari wi bananapiyamu ki maba mu mete inako
bananapiyamu.
10 Mama-nuga God e ka puyo kuduba nu negeyau ade deni mena nu wadiniyau bagi
ki apunai. E wi winenibu da wi Keriso pokaiya e tanai bagi kawaya ki rabineya e mete
maramara ika idiwana ki nana. E inako kwaewena ki pokere wi midi makari yo nuwaboya
karako banana-piyamu ki ka mara eba rowarowa tondono ko ki eweya ka Mamanuga
God bita ki rikapoto wi iyaniyoto kasiyara negeni manako baginiyoto da wi bebeda maba
irawaiwagi ubumoi.
11 Mamanuga God e kasiyarai ka eba kewoyagisi ko mara mara tondono kaniyono. Ki
mibai.

Parau siyarai

12 Nau yonani rogobi munta kabuwa-nibuwani yau ka apunu Sairasi nau waitasinibu
okapupu yau kena. Nu sumanuga eyaka mena ragiragi kawaya uburau apunai ka eyo.
Nau oka yau wi toginiyana kasiyara negeyana ki nana okapuwani. Nu paerenuga ki denai
bita nubo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena nu wadinibu bagi.
E kwaewena ki mibai nau naubo yabunere empuwani ki pokere karako oka pokaiya wi
kabuwaniyakani yau kena. Yona mibai yau wi rabinagau wadumuri doko manako ki
pokaiya ragiragi kawaya ubumoi.
13 Mamanuga God e ubupu wi winenibu ki maba ka e iyapanaiyoma dai yewe natere
Babironi rabineya mete winetapu idiwu, ko mu kuduba wi parauniyamu. Nau gubagani
Maki e wi mete parauniyau.
14 Wi yowaguma tataguma parautamiyamu ki maba wi Keriso e nota kwarikwarisiniyau
ki notai pokaiya deni deni parau kasiwara-iwogoi idiwoi.
Wi kuduba Keriso e naureya idiwu ragidai; Mamanuga God e wi nuwabagi negeni.
Nau okani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

2 PITA
Apunu Pita e okai siyarai tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Oka yau ka apunu Pita Iyesu sumapamawa ragidai mu nene okapupu. Kabuwa mibai pa mena mu paunamugu kawayawagawa yarawa ade ki pokaiya ka iyapana dai midimama berai mete kwaetagamawa. Iyapana bera inako kamadamana ki nana ka apunu Pita oka yau oka-pupu.

Iyapana dai tagubu da Keriso ewa eba wirayagisi baiyagisi. Ko apunu Pita mu wade supasupatapu, wagubu ke; 'Iyapana kuduba bera berokoi kamadamana mu notamaga wirawagana ki nana ka Mamanuga God e kwarisiwena mu nawanatamiyau tondau.'

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-2*
Mamanuga God nu winenibu *1:3-21*
Kabuwa mibai pa mena *2:1-22*
Keriso ade wirayagisi baiyagisi *3:1-18*

1 Nu Iya Negebu Apunai Iyesu Keriso e ka ade nu Kawainuga God. E wainapupu da supasupai ki pokere e suma bagi kawaya nu negebu. Iyapana gwedewau wi sumaga ka nu sumanuga mete eyaka mena ragidai ki wi bamagau ka nau Saimoni sini daikere ka Pita oka yau okapakani. Mamanuga God e nau winesinibu ade nau tonosinibu da nau e bigabigai kwaesugana ki nana. Kaiwa kaiwa.

2 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi nuwabagi negebu. Wi Mamamanuga God ade nu Kaiwawonuga Iyesu mete kina naigida mena kataitamana ki nana ki pokaiya ka mu wi nene badidi kwaetagubu ki mibai kuduba wi rabinagau posiyagisi siwagapoto.

Mamanuga God nu nene wagubu ade nu winenibu

3 Nu winenibu apunai ki e nu kataimipi wetawetara ki pokere nu yewe wairau iya supasupai badidi maba idiwana ade Mamanuga God e nuwaiya badidi wainapiyau ki makeya makeya kwaiwagamana ki nana ki kasiyarai kuduba e nu mete negebu kewowena. E nu winenibu da e bagi kawaya e taneya tondau ki maba ka nu mete kina e mete ewapuru bagi kawaya e taneya idiwomu.

4 E nu yawatanuga mebu ki pokaiya ka e puyo bagibagi ade kawakawaya naiya nu negeyana gwaiyabai wagubu ki kuduba e negebu kewowena. Yewe wairau ka iyapana mu mubo kwakware-pumaga tainitamiyau poisiyasiyai wainapiyamu ki notai mena notapiyamu idiwu ko wi nota ki baibigapamana ki nana ka Mamanuga God e puyoi bagibagi ki wi negebu. Puyo ki pokaiya ka e uburoto wi wadiniyoto paere da e badidi maba tondau ki maba wi mete inako idiwoi ade e notai badidi maba notapiyau ki wi inako mete notapiyoi.

5 Ki pokere wi kasiyarai kawaya upiwagi. Wi sumaiwagamu ki ka baganai ko wi eba suma mena sumaiwagi ko wi sumaga ki kawareya bera bagibagi mete kwaiwagi. Ade bera bagibagi kwaiwogoi ki kawareya ka wi nota supasupai mete notapumuri.

6 Ade wi nota supasupai notapiyoi ki kawareya ka wi rabinaga pakarayagisi naigida mena notapumuri popo were kwaiwagi. Ade wi rabinaga pakarawena naigida mena notapiyoi popo were kwaiwogoi ki kawareya ka wi giruru maba ki kobaiya teteiwagi ragiragi kawaya ubumuri. Ade wi giruru maba ki kobaiya teteiwogoi ragiragi kawaya ubumoi ki kawareya ka wi nuwaga notaga eyaka mena Mamanuga God e mena notapumuri kwaiwagi.

7 Ade wi nuwaga notaga eyaka mena Mamanuga God e mena notapiyoi kwaiwogoi ki kawareya ka wi sumaga eyaka mena ragidai ki mu mete deni deni kwayuba kasiwaraiwagi. Ade wi sumaga eyaka mena ragidai ki mu mete deni deni kwayuba kasiwaraiwogoi ki kawareya ka wi nota kwarikwarisi ki notai wadumuri doko idiwoi.

8 Wi ka ororeya mena nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso kataimupu kewowena ko nota yau kuduba wi rabinagau tawayagisi kawayayogono yarono ki ka wi Keriso kataimupu ki ka eba kororai ko wi rabinagau ka katai ki mibai mete kipu.

9 Ko iyapana nima nota yau kuduba e rabineya eba tawawena ki ka e iyapana yabui kenekenei tawana naigida eba empiyau ki e maba. Mamanuga God ororeya mena ubupu iyapana ki e nene bagi kawaya kwaewena e bigi kuduba surupupu notagogapupu ko Mamanuga God ubupu e nene badidi kwaewena ki mibai e notai gogawena.

10 Ki pokere kowaniyoma, nau yonani yau suwagani wainapumuri; Mamanuga God
ubupu wi nene wagubu winenibu ki wi maramara notapiyoi ade mibai matarau mete
kwaiwogoi. Wi inako kawaiwagi ki ka wi sumaga eba kau-yagisi bo nusuruyagisi.
11 Nu Kaiwawo-nuga Iya Negebu Apunai Iyesu Keriso e ade wirayagisi baiyagisi makeya
ki ka e wi waraniyoto Mamanuga God e gari rabineya e kasiyarai pokaiya wi naka-niyoto
manako wi maramara ika idiwoi.
12 Ki pokere kowaniyoma, yona ki wi naiya mena kataigubu kewowena ade wi mibai
mete makeya makeya kwaiwa-gamu ko nau maramara kawareya kawareya ade su-
wogoni.
13-14 Nu Kaiwawonuga nau sidibu ki pokere nau kataineya da nau waunitau waira yau
kamadani kayasugani. Ko wi yona yau eba notagogapamana ki nana ka nau notani wagau;
'Nau karako yewe tonda-kani ki pokere nau yona yau kawareya kawareya mu tadeyoni
teyateyama ki ka baganai.' Nau notani inako wagau,
15 ade nau yawata mo mete kwaesugani tarani da nau posugani ewaneya ki ka nau
yonani yau suwagubuwani ki wi eba notagogapumuri ko mibai mete kwaiwogoi yamoi.
16 Nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e kasiyarai pokaiya ade wirawagana bauwagana
sisiyai wi nidimeya ki ka eba nu iyapana kaina mu wensisiya-maga bo bususumaga mu
mubo yabara-maga pokaiya nidiyamu ki maba wi nidimeya. Pa mena. Keriso kaiwawo-
wena ki kasiyarai nu nubo yabunugere badidi matarau emipi ki sisiyai nu wi nidimeya
kabukabuwa iweya.
17 Mama-nuga God kawapu e Gubagai kweya kawareya mamamapiyawa tanai bagi
kawaya kweyawa ki makeya ka nu ika mete kina e yabunugere emipi. Ade Tanai
Bagi Kawaya Esida Apunai e bonanai kunumau kawapu, bonana ki nu mete matarau
wainamipi, wagubu ke; 'Yau ka nau Gubagani. Nau nuwa-neya po eyo. E mamamai nau
karako suwagakani.'
18 Mamanuga God e kweyai bagi kawaya ki kawareya nu Iyesu mete idiweya ki makeya
ka nu bonana ki inako kunumau kawapu wainamipi.
19 Nu ki kuduba matarau emipi bo wainamipi ki pokere Mamanuga God e bonanai
wainapamawa tagamawa ragidai takari kawaya gwede ewa wenawagana yonai okamupu
ki kuduba nu deni mena sumapemei. Oka okamupu ki ka duna maba tawana sisipu
miniyau siwa ki pokere wi yona ki naigida mena wainapumuri wetawetara. Duna ki urono
kawayayogono yarono da Keriso e eya tanai ki mara supamai tanai maba wi rabinagau
taniyagisi ki ka nawaru puruyagisi.
20-21 Ko yona yau kawareya suwagani ki wi mete wainapumuri; Mamanuga God gwede
ewa wena-wagana yonai wagubu oka pokaiya tamupu ki mibai ka iyapana kaina nu
nubo nuwanuga notanuga pokaiya eba kataigamu. Ko Mamanuga God e eya Keyai
nu waitaniyoto ki pokaiya ka nu mibai ki kataigamu. Mibai, gwede ewa wenawagana
yonai oka pokaiya tamupu ki ka eba iyapana mu mubo notamaga pokaiya okamupu ko
Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya mu yabiritapu badidi kabuwatamiyawa ki
mena mu makeya makeya tagamawa ade e okai okapamawa.

2

Kabuwa beratagamu ragidai mu yonamaga

1 Takari kawaya ka iyapana dai iyapana paunamugu ubumawa tagamawa ke; 'Nu ka
Mamanuga God e bonanai wainapemei iwegemei ragidai.' Mu inako tagamawa ko ki
pa mena, mu ka pa beratagamawa. Ki maba, karako wi paunagau ka iyapana dai mete
baitagisi bera kabuwai wi kabuwa-nimoto. Mu weki gwaiya wi sumaga kaupamana ki
nana kerapu wadewade-nimono. Nu Kaiwawonuga mu nene mete powena ade e darai mu
nene mete kawapu ko e mu nene kwaewena ki mu kamadumpu tagararamupu ki pokere
mu paeremaga ki bimbinai mu nawana-maga tondau da aita ewa nainitamini.
2 Mu midimama berai kwaetagamu ki iyapana ropani kawaya mu emitamini mu
ewamugu kayatagisi manako mu paeremaga ki pokaiya ka iyapana dai ubumoto iya
yawatai mibai ki si giri-pomoto.
3 Bera ragidai ki mu ka kapo-kapoi ade genegenei. Mu mubo yabara-maga pokaiya
bera kabuwai wi kabuwa-nimoto manako ki pokaiya ka mu muga gwedegwedemaga
kawayayagisi. Ko idai gurai mu naurimugu ugwaditamana ragiragi apunai e ororeya
mena mu beramaga berokoi ki e empupu kewo-wena. Ade denai bita mu tageyana apunai
e yabui pawena mu giritamana ki nana mu nawanamaga tondau.
4 Nau keyakeyai dai mete suwagani wainapumuri; Aneya naiya paere-pamawa bigi
kwaetagamawa ki ka Mamanuga God mu nuwaboyamaga eba wainapupu ko e tetapu

taburuba ragiragi pokaiya umeme dokodokotapu manako uruba sisipu kawaya ki rabineya mu isiyatapu. E idai gurai mu naurimugu ugwaditamana ragiragi ki marai bauwagana ki nawanai mu karako ika idiwu.

5 Ade takari kawaya iyapana waira yau kawareya Mamanuga God tagararapamawa idiwa ki ka e mu nuwaboyamaga eba wainapupu. E wagubu manako awana goya kawaya ki bauwena mu bibiyotapu gawarara. Apunu Nowa e mena ka bagi supasupai idiwana ki dimai dimawagawa ki pokere Mamanuga God ubupu apunu Nowa yo e iyapanaiyoma ida daikere kewowena daikere apeya ki mu mena iyatapu.

6 Ade keyakeyai natere Sodomu yo Gomara ragidai mu naurimugu badidi wenawena ki wi mete wainapumuri; Mu bera berokoi kwaetagamawa ki denai ka Mamanuga God ubupu mu giritapu mu tawamaga kuduba pasupu urabu rerewara. E inako kwaewena ki pokaiya ka iyapana berokoi kwaetagamu ragidai ki empomoto manako kataitagisi da mu berokoi kwaetogomono ki ka mu bama-mugu inako mete wenayagisi.

7-8 Ade keyakeyai oragai apunai Rote e naureya ki wi mete wainapumuri; E ka bagi supasupai mena kwaewagawa ki apunai ki pokere Mamanuga God e iyapupu. Iyapana gora raurupamawa midimama berai ebo ebo kwaetagamawa ragidai mu paunamugu e tondawa ki pokere e nuwaboya wainapiyawa. Mu maramara kemora nawaru berokoi badidi kwae-tagamawa ki e mu emitamiyawa ki pokere e makari wainapiyawa e rabineya mena kekemurupiyawa.

9 Apunu Rote bameya badidi wenawena ki pokaiya ka nu kataigamu da iyapana bagi supasupai mena kwaetagamu ragidai bita yo makari bananapomoto ki ka Mamanuga God mu badidi maba iyatamana yawatai ki e kataiya. Ade berokoi kwaetagamu ragidai mu waditamana dokodoko bita tageyana idiwana yamana da e idai gurai mu naurimugu ugwaditamana ragiragi marai baiyagisi ki yawatai e mete kataiya.

10 Berokoi kwaetagamu ragidai kuduba ka denai bita yadini ko gwedewau Mamanuga God e kasiyarai keipiyamu siyamu siyasiya ragidai ade iyapana gwedewau mu kwakwarepu-maga tainitamiyau poisiyasiyai waina-piyamu midimama berai ebo ebo kwaetagamu ragidai, ki ka aita ewa ka mu denai bita kawaya bananapomoto.

Iyapana kabuwa mibai pa mena kabuwatagamu ragidai mu ka yabara-yabara ubumu mu muga kataimaga ki werei tagamu noda gongomutagamu ko aneya kawakawai kunumau idiwu ki mu eba wiwiratamiyamu ko mu ubumu mu wereyakauratamiyamu.

11 Ko wi yona yau wainapumuri; Aneya kunumau idiwu mu ka nu Kaiwawonuga e yabuiya wereyakaura yonai inako eba tagisi. Aneya ki mu kasiyaramaga ka kawaya esida ko iyapana kabuwa beratagamu ragidai mu kasiyaramaga ka erida ko mu ade ubumu aneya raurutamana ki nana kawai gisipiyamu.

12-13 Iyapana bera tagamu ragidai mu ka papa kamarai notamaga pa mena mu kwakwarepu-maga pokaiya pa asusu iwu ki mu maba. Papa kamarai pa asusu iwu ki pokere iyapana mu namutamiyamu, ko ki maba ka naunuma marai bera tagamu ragidai ki mu nawanamaga tondau. Mu gwede bagi eba emupu bo kataitagubu ki mu pa asusu giripiyamu wereyakaura-piyamu. Mu iyapana bita tageyamu ki pokere mu muga denai bita inako mete bananapomoto. Mu nawarau iyapana yabumugu mu mubo kwakwarepumaga tainitamiyau ki mamamapiyamu ade midimama berai ebo ebo mete kwae-tagamu. Wi ewapuru dibipiyamu kupeiwagamu ki ka mu mete ika bautagamu kupetagamu ko wi kupega ki mu giripiyamu bigibigipiyamu. Mu wi kerapugau wadamu midimama berai mamama gwaiya ika mete weki gwaiya kwaetagamu.

14 Mu notamaga ka ridi midimama berai kwaetagamu ragidai ki mu mena yabu gedegedetamana ki nana wainapiyamu. Mu bigi kwaetagamana ki notai wetei meniyau ki maba mu metamiyau. Iyapana rabinamaga eba pakarai mu kerapumugu ki mu waditamiyamu ade mu gwedegwedemaga taisi teyateyamatagamu ki pokere mu Mamanuga God e kowagai rabineya idiwu.

15 Mu yawata supasupai kama-dumpu kwakotagubu yawata kwaiya kayatagubu apunu Boso e gubagai Baramu kwaewena siyasiya ki maba mu mete inako kwaetagamu. Apunu Baramu e ka berokoi mo kwaewagana da e ki pokaiya denai bowa madai dai wadana ki nana ki notai mena notapiyawa.

16 Ko Mamanuga God ubupu e nakari-pupu. E papa ‘donki’ kawareya kani-yawa manako Mamanuga God papa ki e tenawarai wirapupu da papa ki iyapana kaina maba ubupu apunu Baramu yona pokaiya nakaripupu. Apunu Baramu e ka Mamanuga God e bonanai waina-piyawa wagawa ki apunai mosi ko e paere eba kwaewagana ki nana ka papa ‘donki’ ki yona wagubu manako apunu ki notababa berai kwaewagana waina-piyawa ki e kamadubu.

17 Iyapana kabuwa mibai pa mena kabuwatagamu ragidai mu ka awana yabai powena raragawena ki maba ade nusuru oroguma puwapiyau daburi-wagau ebo ebo kayatagamu

ki maba. Ko mu watamaga sisipu kawaya ka Mama-nuga God ororeya mena mu nene
winepupu tapu.
18 Mu yabarayabara ubumu notababa yonai tagamu manako iyapana naiya mu bera-
maga berokoi kwaetagamawa ko notamaga wirawena ragidai ki mu kerapumugu mu
waditami-yamu ade mu kwakwarepumaga taini-tamiyau poisiyasiyai wainapiyamu nota
ki pokaiya ka mu iyapana tapitamana ki nana kwaetagamu.
19 Mu iyapana tadeyamu, tagamu ke; 'Wi nu ewanugu ubumuri manako wi nuwagau
badidi kwaiwagamana wainapiyamu ki wi asusu kwaiwagi.' Mu inako tagamu ko mu
mamamatagamu kwaetagamu ki pokaiya ka mu muga umeme dokodoko-tagamu da aita
ewa ka mu bita kawaya bananapomoto, mibai ka iyapana gwedewau gwede mo emupu
manako mu rabinamaga wadubu, gwedegwede ki pokaiya ka mu muga idamaga yo
kerapumaga umeme dokodokopiyamu.
20 Iyapana gwedewau nu Kaiwawonuga Iya Negebu Apunai Iyesu Keriso katai-mupu
manako katai ki pokaiya mu waira yau notai naiya giritapu umatapu dokodoko ki
kamadumpu ki ka mu karako bagi kawaya idiwu. Gwede mosi mu eba umatamiyau
dokodoko. Ko waira yau notai mu ade tapitamini gwairere-tamini ki bitai ka kawaya esida.
Naiya umatapu dokodoko ki bitai ka maraitau erida.
21 Mu Keriso e yawatai supasupai eba wainampena kataitagumpena ki ka baganai ko mu
karako Mamanuga God e yonai bagi kawaya ki wainamupu ko tagararamupu kamadumpu
ki ka berokoi kawaya.
22 Iyapana waigugu yau tagamu ki mibai; 'Taku kwiya kandini ki ka e eya kwiyai ki ade
kupoto.' Ade tagamu ke; 'Papa boyo doneya dogiya nunuroto manako garewa baiyagisi e
mideya ugwadini siwa ki ka e garugaru mena ade wirayagisi doneya dogiya ade nunuroto.'
Iyapana gwedewau yawata supasupai kataitagubu ko kamadamu ragidai mu ki maba
kwaetagamu.

3

Nu Kaiwawonuga ade wirayagisi baiyagisi

1 Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo. Nau naiya oka wi bamagau tonopuwani ade
karako mosi tono-pakani yau kena. Oka naiya ade oka karako ki pokaiya ka nau nuwaneya
wi rabinaga tepapana da wi nota bagi supasupai mena notapamana idiwana ki nana.
2 Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai e nene bagi kawaya idiwa
mu naiya takari kawaya badidi tagubu ki wi naigida mena wainapumuri wetawetara. Ade
nu Kaiwawonuga Iya Negebu Apunai ubupu e tonotapu ragidai badidi tadebu teyateyama
ki yonai wi mete naigida mena wainapumuri wetawetara.
3 Yabiri ka nau yona yau suwagani wainapumuri; Mara siyarai yau idiwei makeya ka
iyapana dai mu mubo kwakwarepumaga nuwaiya tainitamiyau niniyapiyamu ki baitagisi
wi nidimoto siyasiya manako gwaigwitanimoto,
4 tagisi ke; 'E ade wirawagana bau-wagana gwaiyabai wagubu ko e badidi pokere
eba bauwena? Nu bodanuguma idiwa kebomawa da popotagubu ade nu inanuguma
mamanuguma idiwa kebomawa da popotagubu karako nu idiwei ko nu gwede mo eba
wenawena emipi. Mamanuga God waira kunuma yamanapupu makeya yabadawa da
karako ka gwedegwede kuduba wateya mena uburau wainapemei.'
5-6 Iyapana inako tagamu ragidai ki ka Mamanuga God naiya mena wagubu manako e
umuneya kunuma yo waira matara-tagubu ki sisiyai mu eba wainapamana wainapiyamu
ki pokere e yonai ki mu tagararapiyamu. Mamanuga God ubupu waira awana pokaiya
yamanapupu manako awana daikere tapu ade waira daikere tapu. E ade wagubu manako
awana goya kawaya ki bauwena waira ade gwedegwede kuduba utatapu giritapu.
7 E ade wagubu ki pokaiya ka nu kataigibi da kunuma yo waira aita ewa mata pokaiya
uratamana kwarisi ki marai e winepupu tapu tondau. Mama-nuga God e karako nawana
tondau da aita ewa e idai gurai iyapana e tagarara-mupu ragidai mu naurimugu ugwadi-
tamana ragiragi ki marai baiyagisi ki ka e iyapana ki kuduba surutamini manako waira yo
kunuma mete gogatagisi.
8 Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo. Nau yonani yau suwagakani ki wi notaga eba
gogayagisi; Nu Kaiwawonuga yabuiya ka mara eyaka mena idiwei ade kwamura ropani
kawaya 1000 idiwei ki mu kiyabumaga ka gwe eyaka mena diyayai. Eba kwamura 1000
rowarowa kawaya ade mara eyaka mena ki rogobi munta. Pa mena.
9 Iyapana dai tagamu ke; 'Mamanuga God nu nene gwaiyaba-wena ki e garugaru nu eba
negeyau.' Mu inako tagamu ko ki ka eba mibai. Nu Kaiwawonuga e wi nawananiyau. E eba
nuwaiya wi mo kwakoiwagi berokoi bananapumuri ko e nuwaiya ka iyapana kuduba mu

bigimaga kamadini mu notamaga wirayagisi ki pokere e diriwa diriwa eba kwaewagau ko
e kwarisi-wena iyapana nawananuga tondau.
10 Nu Kaiwawonuga e marai ka kuwa apunai weki gwaiya bauwagau ki maba baiyagisi
wi naininiyoto. Mara eyaka mena ki rabineya ka kunuma mumugarai kawaya mo
yagisi manako kunuma gogayagisi, madega, siragamu yo supama kuduba mete uratamini
kewoyagisi ade gwedegwede kuduba waira kawareya ki mete gogatagisi.
11-12 Gwedegwede kuduba inako giriyagisi ki pokere wi badidi maba supasupai idiwana
ki nau karako suwagani wainapumuri; Mama-nuga God e Marai baiyagisi ki pokere wi
nuwaga notaga eyaka mena supasupai kawaya e mena nawanapiyoi idiwoi. Ko wi eba
pa nawana mena idiwoi ko wi ragiragi kawaya upiwogoi da ki pokaiya ka wi mara ki
wadumuri rogobi. Mara ki baiyagisi ka kunuma uroto kewoyagisi manako madega yo
siragamu yo supama kuduba ninimatagisi kwereretagisi manako gogatagisi.
13 Ko Mamanuga God e kunuma waira waunai mosi yamanapana nu negeyana
gwaiyabai wagubu ki nawanai nu idiwei. Kunuma waira waunai ki kawareya ka iyapana
supasupai bagi mena kwaetagamana wainapomono idiwono.

Parau siyarai

14 Kowaniyoma, wi Mamanuga God e marai bauwagana ki nawanai idiwu ki pokere
ragiragi kawaya ubumoi da mara ki baiyagisi ki ka wi bigi pa mena, paere pa mena,
nuwabagi mena rabineya e yabareya yabarayabara ubumuri.
15 Mamanuga God e wi nawananiyau ki pokere wi eba nawanaiwogoi ko e iya waunai
negebu ki wi karako deni mena wadumuri doko sumapiyoi idiwoi. Mamanuga God e
ororeya mena ubupu e ebo katai nu sumanuga eyaka mena apunai Poru kwebu. E katai ki
pokaiya ka Poru ubupu yona yau maba wi bamagau okapupu.
16 E okai kuduba okatapu ki rabineya ka e kabuwa yonai yau maba mete wagubu. E
okai dai ka ragiragi kawaya ki pokere iyapana dai mu sumamaga iyaruiyaru ade e yonai
ki mibai naigida eba wainamupu ragidai ki mu ubumu mu mubo notamaga pokaiya e
yonai ki wirapiyamu paerepiyamu tagamu. Mu ka eba apunu Poru e okai ki mena inako
wirapiyamu ko Mama-nuga God e yonai dai mete kina ki mu wadamu kiyokiyo, ki pokere
mara kwauneya ka mu mubo paeremaga ki denai bita yadini.
17 Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo. Nau yona yau suwagubuwani ki wi ororeya
mena kataigubu kewowena ki pokere wi yabu yabu idiwoi. Ade wi wiga kwayubaga
mete kwaiwogoi kwaenda iyapana Mamanuga God e gorai raurupiyamu ade mu muga
iya-maga kaupiyamu ragidai ki baitagisi wi taininimoto manako wi mu mete ewapuru
gwepumuri.
18 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka nu Kaiwawonuga Iya Negebu
Apunai Iyesu Keriso e rikapupu deni mena wi wadi-nibu bagi. Wi e kataimupu ade e wi
wadinibu bagi ki wi mete kataigubu wetawetara. Ko e karako waitaniyoto da wi rabinagau
ka katai ki kawayayogono yarono. Keriso e mena ka nu kawainuga ade e mena tanai ka
kawaya ki pokere e si nu karako ade ewa maramara esida mena tepapomu idiwomu. Ki
Mibai.

Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

1 DIYONI
Apunu Diyoni e okai yabiri tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Oka yau rabineya ka apunu Diyoni yona debai apeya ki kabuwai wagubu.

Debai mosi ka iyapana Mamanuga God ade e Gubagai Iyesu Keriso mu mete ewapuru eyaka mena idiwana ki yonai.

Debai mosi ka kabuwa mibai pa mena iyapana paunamugu kawayawagawa yarawa ki bodapamana ki nana ki yonai. Iyapana dai tagubu da waira yau ka bigibigi ki pokere nu iyapana kuduba ka mete bigibigi. Mu tagubu da Mamanuga God e Gubagai eba iyapana kaina nu maba wenawena. E iyapana kaina nu maba wenawagubena ki ka e mete bigibigi. Mu inako tagubu ade tagubu da nu bagi supasupai idiwomu bo deni deni nota kwarikwarisigomu ki ka eba gwede kawaya mosi.

Apunu Diyoni notababa yonai ki wade supasupapupu. E wagubu da Iyesu Keriso e ka mibai iyapana kaina nu maba wenawena ki pokere iyapana gwedewau e sumapiyamu ade Mamanuga God mete nota kwarikwarisipiyamu ki ka mu kowamuguma mete deni deni nota kwarikwarisi kasiwaratogomono idiwono.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-4*
Tanai ade Sisipu *1:5-2:29*
Mamanuga God e munuiyoma ade Seitani e munuiyoma *3:1-24*
Mibai ade bera *4:1-6*
Nota kwarikwarisi ki notai *4:7-21*
Berokoi kuduba raurumipi *5:1-21*

1-2 Nu Iya Wadamana Yonai e ka kunuma waira kerareya tondawa yabadawa da nu bamanugu matara-wena. E sisiyai nu karako oka pokaiya wi kabuwanimei yau kena. Nu Iya Yonai ki apunai bananamipi, e bonanai nu wenagunugere wainamipi, ade e midai nu idanugere mete geyamipi. Nu Iya Wadamana Yonai matarawena ki ka nu e yabunugere matarau emipi. Nu iya maramara idiwana kaiwana ki kerarai apunai ka naiya mena Mamanuga God bameya tondawa ko e kawapu nu bamanugu bauwena ki nu e emipi kewowena ki pokere e yonai nu karako wi kabuwanimei yau kena.

3 Nu badidi emipi bo wainamipi ki kuduba nu wi nidimei da wi nu mete dibipamu manako nu rabinanuga eyakamenayagisi ewapuru mena idiwomu ade Mamanuga God e Gubagai Iyesu Keriso mete kina mu mete ewapuru idiwomu.

4 Nu oka yau okapemei da nu yo wi ewapuru mibi mamamai idiwana kaiwana ki nana. Kaiwa kaiwa wi bamagau.

Mamanuga God e ka nu Taninuga Kawaya

5 Yona ki e nu nidibu wainamipi ki nu karako wi nidimei yau kena; ‘Mama-nuga God e ka tanai kawaya ko sisipu mo e bameya pa mena.’

6 Ki pokere, nu iwagamu da; ‘Nu ka Mamanuga God mete ewapuru idiwei,’ nu inako iwege-mei ko ade sisipu rabinaneya idiwei ki ka nu nubo beraigemei ko supasupai eba idiwei.

7 Ko nu e taneya tondau ki maba nu mete e taneya idiwomu ki ka nu kuduba nu rabinanuga eyakamena-yagisi ewapuru mena idiwomu manako e Gubagai Iyesu nu nene powena e darai kawapu, e darai ki pokaiya ka e nu biginuga kuduba surupoto.

8 Nu iwagamu da; ‘Nu rabinanugu ka bigi mo pa mena,’ nu inako iwegemei ki ka nu nubo kerapu wadewadeigemei. Yona mibai nu rabinanugu eba tawa-wena.

9 Ko nu bigi badidi kwaigibi ki kuduba nu umununuga pokaiya Mama-nuga God bameya matarau iwagamu ki ka e naiya mena gwaiyabawena ki e makeya supasupai yau kwaeyagisi; Nu biginuga ki kuduba e empoto deni mena surupoto manako nu bigi badidi kwaigibi ki e yadini nu taganugu kwenupoto kayayagisi.

10 Ko nu iwagamu da; ‘Nu gwede mo eba paeremipi,’ nu inako iwegemei ki ka nu Mamanuga God e bera umani siyemei ade e yonai ki nu rabinanugu eba tawawena. Pa mena.

2

Nu waitanuga apunai ka Iyesu

1 Mununiyoma, wi bigi eba kwaiwagamana ki nana ka nau oka yau wi nene okapakani.
Ko Iyesu Keriso e ka apunu supasupai bagi kawaya tawiri ogayawa apunai ki pokere nu
eyaka eyaka paerepemei ki ka e Mamanuga God e yabareya uburau nu nene wagau.
2 Nu biginuga ki denai bita nubo wada-mana ko bita ki ka Iyesu nu nene wadubu
kewowena. E nu nene powena ki pokaiya ka Mamanuga God nu bigi-nuga kuduba empupu
surupupu. E eba nu bitanuga mena wadubu ko iyapana kuduba, madega kauwagau
madega posiwagau nu bitanuga kuduba ki Iyesu wadubu manako nu yawatanuga mebu.
3 Iyapana nima Mamanuga God e umunui wadau ki pokaiya ka e katai-wena da e
Mamanuga God mete katai-pupu.
4 Ko iyapana nima yagisi ke; 'Mamanuga God e nau kataineya,' nima inako wagau ko
ade Mamanuga God e umunui eba wadau ki ka e berawagau yona mibai mo e bameya pa
mena.
5-6 Iyapana nima Mamanuga God e yonai wadau sumapiyau ki ka e mibai Mamanuga
God nota kwarikwarisipiyau. Ade iyapana nima yagisi ke; 'Nau ka Mamanuga God e
naureya tondakani,' nima inako yagisi ki ka Iyesu badidi maba kwaewagawa umawa ki
maba e mete inako kwaeyogono umono. Ade iyapana nima inako kwaeyogono umono ki
ka e rabineya mena wainapono da e mibai Mamanuga God e iyapanai.

Gora waunai

7 Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo. Nau gora yau okapakani ki ka eba gora waunai
mosi. Ki ka gora oragai ki wi naiya mena wainapamawa kebomawa ki gorai nau karako
kawareya ade okapakani yau kena.
8 Wi gora ki naiya mena wainapamawa ko Keriso bauwena ki ka e gora oragai ki mibai
waunai matarapupu. Wi mete kina gora ki mibai matarapiyamu ki pokere sisipu kasiyarai
ki karako mareyawagau ko tanai mibai ki kasiyarai karako tawana miniyau siwa.
9 Iyapana nima yagisi ke; 'Nau ka tawana taneya tondakani,' nima inako wagau ko ade e
eya yowaiyoma tatai-yoma midi ragiragitamiyau ki ka e sisipu rabineya tondau.
10 Ko iyapana nima e eya yowaiyoma tataiyoma nota kwari-kwarisitamiyau ki ka e
tawana taneya tondau. E yawata naigida mena empono manako gwede mosi e kerarai
eba pisipisipoto.
11 Ko iyapana nima e eya yowaiyoma tataiyoma midi ragiragi-tamiyau ki ka e sisipu
rabineya tondau ade sisipu rabineya umau. E kaniyono yabodono ko yawata mosi eba
empoto mibai ka sisipu ki e yabui kenepupu.
12 Mununiyoma, nau oka yau wi nene okapakani mibai ka Keriso e pokaiya ka Ma-
manuga God wi bigiga empupu surupupu kewowena.
13 Mamaniyoma, nau oka yau wi nene okapakani mibai ka kunuma waira kerareya
tondawa yabadawa apunai Keriso e wi kataigau. Yaraganiyoma, nau oka yau wi nene
okapakani mibai ka Berokoi Apunai Seitani e wi raurumupu kewowena.
14 Mununiyoma, nau oka yau wi nene okapakani mibai ka Mamanuga God e wi kataigau.
Mamaniyoma, nau oka yau wi nene okapakani mibai ka kunuma waira kerareya tondawa
yaba-dawa apunai Keriso e wi kataigau. Yaraganiyoma, nau oka yau wi nene okapakani
mibai ka wi kasiyaraga ka kawaya. Mamanuga God e yonai ki wi rabinagau tawawena ki
pokere Berokoi Apunai Seitani e wi raurumupu kewo-wena.
15-16 Wi waira yau gwedegwedei eba niniyatamiyoi bo nota kwarikwarisi-tamiyoi, mibai
ka wi inako kwaiwagi ki ka wi Mamanuga God eba nota kwari-kwarisipiyamu. Nu
kwakwarepunuga poisiyasiyai wainapemei kwaigemei bo nu yabunuga midiyawagau
empemei niniyapemei bo nu gwedegwedenuga nene yabara kawakawaraigemei, nota
inako ki ka eba Mamanuga God nu negeyau ko ki ka waira yau e notai.
17 Waira yo gwedegwede kuduba iyapana mamamatamiyamu ki kuduba gogatagisi ko
iyapana nima Mamanuga God e umunui wadau makeya makeya kwaewagau ki ka e iya
maramara tondono kaniyono.

Keriso e Iyarai

18 Mununiyoma, nu mara siyareya baigamana kwaigemei. Wi naiya mena wainamupu
da Keriso e iyarai matarau baiyagisi ki ka mara siyarai rogobiwena. Ko nau karako
suwagani wainapumuri; Keriso e iyaraiyoma ropani kawaya ororeya mena bautagubu
yewe idiwu ki pokere wi kataigubu da mara siyarai ki wana rogobiwena.
19 Iyapana ki mu naiya nu mete idiweya ko mu ka eba nu iyapananuguma mibai.
Mu nu mete ewapuru rabinanuga eyaka mena idimpibena ki ka mu eba ubumpena
nu kamadinimpena kayatagumpena. Ko mu kamadinimpu kayatagubu ki pokere nu
katainugu da mu ka eba nu mete ewapuru eyaka mena.
20-21 Ko Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki Keriso ubupu wadubu wi kawari-
gau kwebu wira. Nau kataineya da yona mibai ki wi kuduba kataigubu kewowena ki

pokere nau oka yau wi nene okapakani. Ko ki ka eba wi gogoi. Wi kataigau da yona mibai
ade yona bera ki kerarai ka ebo ebo, eba eyaka mena.
22 Bera Apunai e berai ka yau kena; E maramara yogono ke; 'Iyesu e ka eba nu Iya
Negeyana Apunai Keriso.' Ko iyapana nima inako wagau ki ka e Iyesu iyarai. E Mamanuga
God tagararapiyau ade Mamanuga God e Gubagai mete tagararapiyau.
23 Nima Mamanuga God e Gubagai tagararapiyau ki ka e Mamanuga God e eya mete
tagararapiyau. Ade nima Mamanuga God e Gubagai mibipiyau ki ka e Mamanuga God
e eya mete sumapiyau.
24 Wi naiya Iyesu e yonai wainamupu ki wi eba kamadumuri ko maramara wi rabinagau
notapiyoi idiwoi. Wi inako kwaiwagi ki ka wi Mamanuga God ade e Gubagai Iyesu mu mete
ewapuru mara-mara idiwoi.
25 Keriso e gwaiyaba nidibu kaimatana da e iya waunai maramara idiwana kaiwana ki
iyai nu negeni.
26 Nau oka yau okapakani mibai ka iyapana dai bautagubu wi beraniyamu wi kerapugau
wadamu.
27 Ko Keriso e ororeya mena e eya Keyai wi negebu kewowena. E Keyai ki wi rabinagau
tondau ade e Keyai ki pokaiya ka e gwedegwede kuduba wi kabuwaniyau. E badidi
kabuwaniyau ki kuduba mibai mena ki pokere iyapana kudubai mosi eba baiyagisi wi
kabuwaniyoto. Pa mena. Keriso e eya Keyai ki kabuwai mena wi wadumuri doko ade
Keriso e mena naureya idiwoi.
28 Mununiyoma, wi Keriso e mena naureya inako idiwoi ki ka e baiyogono makeya ki
ka nu yabarayabara e bameya baigamu, ko nu midimama eba wadiniyoto wekeigamu. Pa
mena.
29 Wi kataigau da Keriso e ka bagi supasupai kawaya. Ko wi ki waina-pumuri wetawe-
tara ki ka wi mete kataiwagi da wi e maba supasupai mena kwaiwagi ki ka wi mibai Mama-
nuga God e munuiyoma.

3

Nu ka Mamanuga God e munuiyoma

1 Nau suwagani wainapumuri; Mamanuga God e nu nota kwari-kwarisiniyau ki
pokere e munuiyoma nu nidibu. Ena, e munuiyoma mibai ka nuyo ko waira yau
notai wainapiyamu ragidai ki mu eba kataimugu da nu ka e munuiyoma mibai ka mu
Mamanuga God mete gogoi.
2 Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo ki pokere wainapu-muri; Nu ka Mamanuga God
e munu-iyoma ko nu mara aita ewa badidi maba idiwomu ki nu karako naigida mete eba
katainugu. Ko nu kataigibi wetawetara da Keriso ade wirayagisi baiyagisi makeya ki ka nu
e eya kiyabui matarau empamu manako nu e maba wenaigamu.
3 Ki pokere iyapana nima Keriso e nawanai tondau ki ka e naigida mena tondono da nota
berokoi e kerareya eba yadini. Keriso bigi pa mena tanai mena tondau ki maba e mete
inako bigi pa mena bagi supasupai mena tondana wainapono.
4 Iyapana nima bera berokoi kwae-wagau ki ka Mamanuga God e gorai tapu ki e
raurupiyau, mibai ka bigi kuduba gora ki giripiyau.
5 Wi kataigau da Keriso iyapana kuduba nu biginuga surupana ki nana bauwena. E
bameya ka bigi mo pa mena ko tanai mena posiwena uburau.
6 Ki pokere iyapana nima Keriso e naureya tondau ade Keriso tondau ki maba e mete
inako tondana wainapiyau ki ka e bera berokoi kuduba deni mena kamadini ko ewa mo
eba kwaeyogono. Iyapana nima bera berokoi kawareya kawareya kwaewagau ki ka e
Keriso eba bananapupu. E eba kataiya eyo.
7 Mununiyoma, yabu yabu idiwoi da iyapana mo eba baiyagisi wi beraniyoto wi
kerapugau yadini. Nau nidiyakani yau kena; Iyapana nima bera bagi supasupai mena
kwaewagau ki ka Keriso Mamanuga God e yabuiya supasupai bagi kawaya tondau ki maba
e inako mete tondau.
8 Ko iyapana nima bera berokoi kawareya kawareya kwaewagau ki ka e Berokoi Apunai
Seitani e nene, mibai ka Berokoi Apunai Seitani e ka mara kerareya bera berokoi mena
kwaewagawa yabadawa da karako. Ko Mamanuga God e Gubagai tonopupu yewe wairau
kawapu da e uburana Berokoi Apunai Seitani e upi kuduba kaupana ki nana.
9 Iyapana nima Mamanuga God e munui tondau ki ka e bera berokoi kawareya
kawareya eba kwaeyogono, mibai ka Mamanuga God e eya iyai e kwebu. Mamanuga God
tondau ki maba e mete e iyai kwebu ki pokaiya tondau ki pokere bera berokoi ki e eba
kwae-wagau.

10 Ko iyapana nima bera berokoi mena kwaewagau ade e eya yowaiyoma tataiyoma
mete midi ragiragitamiyau ki ka e eba Mamanuga God e munui. Nau yona suwagakani yau
pokaiya ka wi Mamanuga God e iyapanaiyoma ade Berokoi Apunai Seitani e iyapanaiy-
oma mu kiyabumaga matarau emitamuri.

Nu deni deni nota kwarikwarisigomu

11 Wi Iyesu sumamupu makeya e yonai badidi wainapamawa kebomawa da karako ka
yau kena; 'Nu deni deni nota kwarikwarisigomu idiwomu.'
12 Oragai apunai Kaini e maba nu eba idiwomu. E ka Berokoi Apunai Seitani e munui
ki pokere e ubupu e eya yowai Eiboro minibu poyo. E kwaewena ki kerarai ka yau kena;
E eya upi kwae-wagawa ki e paerepiyawa ko e yowai badidi upiwagawa ki kuduba bagi
supasupai mena.
13 Ki pokere kowani-yoma, waira yau notai wainapiyamu ragidai baitagisi wi girinimoto
ki ka wi notaga eba babayagisi.
14 Nu rabinanugu mena wainapemei da nu yowanuguma tatanuguma nota kwarik-
warisitamemei ki pokere nu mete kataigibi da po yawatai ki nu ororeya mena raurumipi
kebomipi karako iya yawateya idiwei. Ko iyapana nima e eya yowaiyoma tataiyoma eba
nota kwarikwarisitamiyau ki ka e po yawatai ki eba baibigapupu.
15 Iyapana nima e waretai midi ragiragi-piyau ki ka e Mamanuga God e yabuiya e waretai
ki miniyana po maba kwae-wagau. Ade wi kataigau da naunuma ragidai mu rabinamugu
ka iya maramara kaiwana idiwana ki iyai pa mena.
16 Nu deni deni nota kwarikwarisigamana ki kerarai ka Keriso birikapupu nu ka-
buwanibu kewowena. E eya iyai nene eba wainapupu ko e nu iyanuga nene wainapupu
manako e ubupu eya iyai nu nene tapu. Ki maba ka nu mete kina nu nubo iyanuga nene
eba wainapomu ko nu yowanuguma tatanuguma mu iya-maga nene ka nu nubo iyanuga
ki mu nene tamamu.
17 Nau suwagani waina-pumuri; Iyapana mosi e eya gwede-gwedei ropani kawaya
ko e waretai imagei apunai e nuwaboyai ki e eba wainapiyau ade gwede mosi e eba
kweyau waitapiyau ki ka e paerepiyau. E yagisi ke, 'Nau ka Mamanuga God e nota
kwarikwarisipakani tondakani,' e inako wagau ko ade e waretai ki eba waitapiyau ki ka e
berawagau ade yona kororai mena wagau.
18 Mununiyoma, nu deni deni nota kwarikwarisigomu idiwomu ki ka nu eba pa yona
mena iwogomu ko nu mibai mete kwaigomu.

Nu Mamanuga God e yabareya yabarayabara ubumamu.

19-20 Nu inako kwaigomu ki nu mete kataigamu da nu ka mibai kwaigemei ragidai. Ki
pokere nu rabinanugu nidiyau wirawira da nu paeremipi ki ka nu Mamanuga God e
yabareya pore eba wainapamu mibai ka Mamanuga God gwedegwede kuduba e kataiya.
21 Ko kowaniyoma, wi ade wainapumuri; Nu rabinanugu nidiyau wirawira da nu eba
paeremipi ki ka nu Mamanuga God e yabareya yabarayabara ubumamu.
22 Nu e bonanai yodomu ade e nuwaiya badidi wainapiyau ki kwaigomu ki ka nu gwede
nene wainapemei ki nu e siyamu manako e ki kuduba nu negeni.
23 Mamanuga God e nu kwayubanuga yonai nu nene wagubu ka yau kena; Nu e
Gubagai Iyesu Keriso sumapomu ade nu nuga deni deni nota kwarikwarisi kasiwara-
igomu idiwomu. Yona ki ka Keriso e eya mete nu nidibu.
24 Nu Mamanuga God e yonai ki makeya makeya kwaigomu ki ka nu e mete idiwomu
ade e nu mete idiwomu. E eya Keyai Tanai Bagi Kawaya puyo nu negebu ki pokere nu
katainugu da e nu mete idiwei.

4

Bera ragidai ropani kawaya yewe wairau posiwena

1 Kaiwa kaiwa kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo. Karako yewe wairau ka bera
ragidai ropani kawaya posiwena. Ki pokere iyapana ki tagisi ke; 'Mamanuga God yona
yau nu nidibu,' mu inako tagisi ki ka wi mu yonamaga ki garugaru eba sumapumuri ko
wi notaga kwarisiyagisi mu naigida mena emitamuri werena; Mamanuga God e Keyai mu
kabuwatamiyau were tagamu bo keyai kudubai mosi mu kabuwa-tamiyau were tagamu?
2 Ko wi badidi maba kataiwagi da Mamanuga God e Keyai wagubu mu kabuwatapu?
Nau suwagani wainapumuri; Iyapana nima yagisi ke; 'Iyesu Keriso, e ka kunumau kawapu
iyapana kaina nu maba wena-wena,' nima inako wagau ki ka Mama-nuga God e eya Keyai
e kabuwapupu ki makeya e wagau.
3 Ko iyapana nima yagisi ke; 'Ki pa mena,' ki ka eba Mama-nuga God e Keyai e
kabuwapupu ki makeya e wagubu ko ki ka Keriso e iyarai yona ki e kabuwapupu. Wi

naiya mena wainamupu da Keriso e iyarai aita ewa baiyagisi ko nau karako suwagakani
da berokoi ki e keyai ki ororeya mena yewe wairau bauwena.
4 Mununiyoma, wi ka Mamanuga God e iyapanaiyoma. Bera tagamu ragidai ki mu
wi raurutampu kewowena, mibai ka Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya wi
rabinagau posiwena uburau ki kasiyarai ka kawaya esida ko waira yau keyai kasiyara
tagebu pokaiya tagamu ki kasiyarai ka marai munta erida.
5 Bera tagamu ragidai mu ka yewe wairau idiwu ki pokere mu waira yau yonai mena
tagamu manako waira yau ragidai mu diriwamaga kwae-tagamu ade mu yonamaga mete
waina-piyamu sumapiyamu.
6 Ko nu ka Mama-nuga God e iyapanaiyoma ki pokere gwedewau Mamanuga God
kataimupu ragidai ki mu mena nu yonanuga ki wainapomoto. Ko gwedewau Mamanuga
God tagararapiyamu ki ka nu yonanuga ki mu tagararapomoto ade eba suma-pomoto. Nau
yonani nidibuwani yau pokaiya ka wi kataiwagi da keyai mibai ka bani kena ade keyai
bera ka bani kena.

Mamanuga God nu nota kwarikwarisiniyau

7 Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo. Nu deni deni nota kwarikwarisi kasiwaraigomu
idiwomu mibai ka nota ki ka Mamanuga God e eya notai. Nima e kowaiyoma ade e
yowaiyoma tata-iyoma nota kwarikwarisitamiyau ki ka e mibai Mamanuga God e munui.
E ka Mamanuga God kataipupu wetawetara.
8 Ko nima e kowaiyoma ade e yowa-iyoma tataiyoma eba nota kwarikwarisi-tamiyau ki
ka e Mamanuga God eba kataipupu, mibai ka nota kwarikwarisi ki kerarai ka Mamanuga
God.
9 Mama-nuga God nuwaiya po nuyo ki pokere e yau kwaewena; E Gubagai eyaka mena
ki e nu nene tonopupu yewe wairau kawapu da nu e si pokaiya iya waunai e bameya
wadamana ki nana.
10 Nu deni deni nota kwarikwarisigemei ki kerarai ka eba nu yabiri ubumipi Mamanuga
God nota kwarikwarisimipi. Pa mena. E eya mena yabiri ubupu deni mena nu nota
kwarikwarisinibu e eya Gubagai tonopupu nu nene powena manako e Gubagai pokaiya
ka Mamanuga God karako nu biginuga empiyau surupiyau.
11 Kaiwa kaiwa kowaniyoma, Mamanuga God e kawaya daganani nu nota kwari-
kwarisiniyau ki pokere nu mete kina deni deni inako nota kwarikwarisi kasiwaraigomu
ade nu rabinanuga eyakamenayagisi were idiwomu.
12 Yewe wairau ka iyapana kuduba Mamanuga God nu yabunugere mo eba emipi. Ko
nu deni deni nota kwarikwarisigomu idiwomu ki ka Mamanuga God nu rabinanugu
tondono manako e nota kwarikwarisi notai nu negebu ki mibai nu rabinanugu tawayagisi
matarayagisi ki iyapana matarau empomoto.
13 Nu badidi maba kataigamu da Mamanuga God nu rabinanugu tondau ade nu e
rabineya idiwei? Nau suwagani wainapumuri; E eya Keyai tonopupu nu rabinanugu
tondau ki pokaiya ka nu kataigibi.
14 Iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau nu iya waunai wadamana
ki nana ka Mama-nuga God e eya Gubagai tonopupu kawapu, ko ki nu nubo yabunugere
emipi kewowena ki pokere e sisiyai nu karako wi matarau nidimei yau kena.
15 Iyapana nima yagisi ke; ‘Iyesu, e ka mibai Mamanuga God e Gubagai,’ nima inako
wagau ki e rabineya ka Mamanuga God tondau ade e mete kina ka Mama-nuga God e
naureya tondau.
16-17 Mamanuga God nuwaiya po nuyo ki nu wainapemei ade sumapemei. Nu deni
deni nota kwarikwarisigamana idiwana ki kerarai ka eyo ki pokere iyapana nima e
kowaiyoma ade e yowaiyoma tataiyoma maramara inako nota kwarikwarisitamiyau ki ka
e Mamanuga God e naureya tondau ade Mamanuga God iyapana ki rabineya mete tondau.
Nu inako idiwomu ki ka nu mara kwauneya Mamanuga God e idai gurai iyapana kuduba
nu naurinugu ugwadiniyana ragiragi ki marai baiyagisi makeya ki ka nu e yabareya
yabara-yabara ubumamu. Nu yabarayabara inako ubumamu ki mibai ka Mamanuga God
e nu eminiyoto da nu ka e Gubagai Keriso mete eyakamenaigibi ki pokere e yagisi da nu
ka baganai.
18 Iyapana nima e rabineya nota kwarikwarisi ki notai tawawena tondau ki pokaiya ka
kudu e rabineya ki deni mena baiyagisi kayayagisi. Ko iyapana nima e rabineya nota
kwarikwarisi ki notai pa mena ki ka e kudu mete wainapono tondono, mibai ka kudu
kerarai ka yau kena; Iyapana nima supasupai eba tondau ki ka e paerei ki denai bita
wadana ki kudeya mena e maramara wainapono tondono.
19 Mamanuga God yabiri nu nota kwarikwarisinibu ki pokere denai ka nu karako e mete
inako nota kwarikwarisi-pomu.

20 Ko iyapana mo yagisi ke; ‘Nau ka Mamanuga God e nota kwarikwarisi-pakani ton-
dakani,’ e inako wagau ko ade e ebo yowai bo tatai midi ragiragi-piyau ki ka e berawagau. E
yowaiyoma tataiyoma matarau emitamiyau mete idiwu ki eba nota kwarikwarisitamiyau
ki ka e badidi maba Mamanuga God eba empemei ki nota kwarikwarisipono tondono? Ki
pa mena.
21 Nu kwayuba-nuga yonai Keriso gwaiyabanibu ka yau kena; Iyapana nima Mamanuga
God nota kwarikwarisipiyau ki ka e eya kowaiyoma ade e eya yowaiyoma tataiyoma ki mu
mete inako nota kwarikwarisitamono tondono.

5

Nu sumanuga pokaiya waira yau notai raurupamu

1 Iyapana nima e notai eyaka mena wainapiyau da; ‘Iyesu, e ka nu Iya Negeyana Apunai
Keriso,’ nima inako wainapiyau ki ka e Mamanuga God e munui. Ade iyapana nima
e eya mamai nota kwarikwarisipiyau ki ka e yowa-iyoma tataiyoma ki mu mete nota
kwarikwarisitamiyau.
2 Ki maba, nu Mamanuga God nota kwarikwarisipomu ade e gorai tapu ki makeya
makeya kwaigomu ki pokaiya ka nu kataigamu da nu Mamanuga God e munuiyoma mete
nota kwarikwarisitamemei.
3 Nu Mamanuga God nota kwarikwarisipomu ki ka nu e umunui yodomu ade e gorai
badidi tapu ki nu makeya makeya mete kwaigomu. E gorai ka eba ragiragi kawaya,
4 mibai ka iyapana nima Mama-nuga God e munui wenawena ki ka e waira yau notai
kuduba kaupoto ki mete baganai. Nu sumanuga pokaiya ka nu waira yau e notai ki kuduba
rauru-pamu.
5 Iyapana nima e notai eyaka mena yagisi ke, ‘Iyesu, e ka Mamanuga God e eya Gubagai,’
iyapana nima e notai inako wagau ki ka e waira yau notai kuduba raurupoto ki mete
baganai.

Iyesu e ka Mamanuga God e eya Gubagai

6 Iyesu Keriso e ka kunuma were kawapu yewe wairau wenawena. Apunu Diyoni ubupu
awana pokaiya e siruwa-pupu manako e powena ki makeya ka mu e ta were ugwadumpu
manako e darai bauwena kayawena. Mamanuga God e Keyai nu mete kabuwaniyau da
Iyesu e ka eba awana pokaiya siruwa-wagana pa tondana ki nana bauwena ko e powagana
manako e darai bau-wagana ki nana mete bauwena. Ade nu katainugu da Mamanuga God
e Keyai yona mibai mena wagau.
7 Yona apeya eyaka yau kuduba mibipiyau da Iyesu, e ka Mamanuga God e eya Gubagai;
8 Mamanuga God e eya Keyai badidi wagau ki kena, Iyesu awana pokaiya siruwawena
yonai ki kena, ade e darai bauwena kayawena yonai ki kena.
9 Yona apeya eyaka ki kuduba ki mibai ka eyaka mena. Nu iyapana kaina mu yonamaga
sumapemei ki ka maraitau erida ko Mamanuga God e eya Gubagai nene yona yau wagubu
ki ka kawaya esida, mibai ka Mamanuga God e ebo yona ki wagubu.
10 Iyapana nima Mamanuga God e Gubagai sumapiyau ki e rabineya ka Mamanuga God
e yonai yau mete tawawena. Ko iyapana nima Mamanuga God e yonai eba sumapiyau ki
ka e Mamanuga God bera umani siyau mibai ka Mamanuga God e eya Gubagai nene yona
mibai kawaya badidi wagubu ki yonai e eba sumapupu.
11 Ki pokere yona mibai ka yau kena; Iya waunai maramara idiwana kaiwana ki iyai ka
Mamanuga God e Gubagai pokaiya nu negebu.
12 Iyapana nima Mamanuga God e Gubagai sumapiyau ade wadubu e eya iyai rabineya
tapu ki ka maramara idiwana kaiwana iyai ki e wadubu kewowena. Ko iyapana nima
Mamanuga God e Gubagai eba suma-piyau ade e eya iyai rabineya eba tapu ki ka
maramara idiwana kaiwana iyai ki e eba wadubu.

Iya waunai maramara idiwana kaiwana iyai

13 Mununiyoma, wi ka Mamanuga God e Gubagai sumapiyamu ki ragidai. Nau oka yau
okapakani mibai ka nau nuwaneya wi naigida mena kataiwagi wetawetara da iya waunai
maramara idiwana kaiwana iyai ki wi wadumupu kewowena.
14 Nu Mamanuga God e yabareya yabarayabara ubumamu manako e nuwaiya badidi
wainapiyau ki makeya makeya e siyamu ki ka nu katainugu da e nu wainaniyoto manako
nu badidi iwagibi ki kuduba e nu negeni.
15 Mibai, nu e badidi siyemei ki e nu wainaniyau ki pokere nu mete kataigibi da nu e
badidi simipi ki e ororeya mena nu negebu kewowena.
16 Kowaniyoma, iyapana mosi wi paunagau paerepoto bera berokoi mo kwaeyagisi
empumuri ki ka wi e nene guriguriwagi da e bigi kwaewena ki kuduba Mamanuga God

empoto suru-poto manako iya kweyoto. Ko e paere kawaya mo kwaewena da e po yawateya kayawagau, nau eba ki nene wi guri-gurigamana ki nana suwagakani.
17 Bera berokoi kwaigemei ki kuduba ka bigi ko nu bigi dai kwaigemei ka erida ki pokere nu denai eba popoigamu.
18 Nu katainugu da nu Mamanuga God e munuiyoma idiwei ki ka nu bigi kawareya kawareya eba kwaigomu. Mamanuga God e Gubagai nu kwayuba-niyau ki pokere Berokoi Apunai Seitani eba baiyagisi nu giriniyoto. Pa mena.
19 Nu mete kataigibi da nu ka Mamanuga God e munuiyoma ko waira yau notai notapiyamu ragidai madega kauwagau madega posiwagau ki mu kuduba ka Berokoi Apunai Seitani e umunui wadamu ragidai.
20 Nu mete kataigibi da Mamanuga God e Gubagai bauwena nu notanuga wadubu papara ki pokere Yona Mibai Wagau Apunai Mamanuga God ki e nu mete kataimipi kewowena. Nu karako e idai rabineya idiwei ade e Gubagai Iyesu Keriso e idai rabineya mete idiwei. Iyesu e ka God mibai ade e ka nu iya maramara idiwana kaiwana ki kerarai.
21 Mununiyoma, daisusu bo momo-rapa bo ade dai mete kina inako ki mu mibimaga ka pa mena ki pokere mu bamamugu wi eba buburiwogoi.
Kaiwa kaiwa, nau Diyoni oka yau okapuwani.
Ika kewowena.

2 DIYONI
Apunu Diyoni e okai paunau tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Mamanuga God e wine-pupu ridai mosi e munui-yoma mete kina mu bama-mugu ka apunu Diyoni oka yau oka-pupu. Ridi ki e munui-yoma mete kina ka keyakeyai ko ki mibai ka Iyesu suma-pamawa ragidai tawana mo rabineya idiwa.

Oka yau pokaiya ka apunu Diyoni mu kabuwatapu da mu deni deni nota kwarikwarisi-togomono idiwono ade kabuwa mibai pa mena ki kabuwai mu eba waina-pomono.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1-3*
Nota kwarikwarisi ki notai *4-6*
Kabuwa mibai pa mena ki yonai *7-11*
Parau siyarai *12-13*

1 Mamanuga God e winenibu Ridai, kau munugi-yoma mete kina; Nau parauniyakani kawaya daganani wi ba-magau. Nau Diyoni, Iyesu iyapana-iyoma kwayubaniyakani apunai oka yau wi nene tarakani. Nau nuwaneya po wiyo ko ki ka eba nau mena wi nota kwarikwarisiniyakani ko iyapana kuduba yona mibai katai-tagubu ragidai ki mu mete kina wi inako nota kwarikwarisi-niyamu.
2 Yona mibai nu rabinanugu tondau ki eba kewo-yagisi ko maramara tondono kaniyono.
3 Nu paerenuga ki denai bita nubo wadamana ko ki bitai ka Mamanuga God e Gubagai Iyesu Keriso pokaiya rika-pupu deni mena nu wadinibu bagi. E Gubagai mete kina mu karako nu nuwaboyanuga waina-pomoto nuwabagi negeni manako waitanimoto da mu nu nene bagi kawaya badidi kwae-tagubu ki mibai nu naigida mena kataigamu wetawetara manako nu yona mibai ki mena yadamu doko nu rabinanugu tawa-yagisi da nu deni deni nota kwari-kwarisigomu idiwomu.

Nu deni deni nota kwarikwarisi kasiwaraigomu idiwomu

4 Mamanuga God e ubupu e yonai mibai nu wainapamana makeya makeya kwai-wagamana ki nana nidibu ko ki kau munugi-yoma dai makeya makeya kwae-tagamu emitamakani ki pokere nau rabinaneya mamama waina-pakani.
5 Ridi, nau kau nene waina-pakani ki pokere nau kau nidiyakani yau kena; Nu nubo deni deni nota kwarikwarisi kasiwaraigomu idiwomu. Nau oka-pakani yau ka eba yona waunai mosi ko ki ka gora oragai ki nu naiya mena wainapemeya kebomeya da karako yau kena.
6 Mamanuga God e gorai tapu ki nu makeya makeya kwaigomu ki ka nu mibai nota kwarikwarisigemei. Gora ki wi kerareya mena waina-pamawa kebomawa da karako ka yau kena; 'Wi deni deni nota kwarikwarisi kasiwara-iwogoi idiwoi.'
7 Wi bera-nimana kerapugau wada-mana ragidai ropani kawaya yewe wairau posi-wena idiwu. Mu kuduba tagamu da; 'Iyesu Keriso e ka eba iyapana kaina nu maba-wena-wena.' Mu inako tagamu ki pokere mu ka Keriso e iyarai-yoma. Mu yona bera-tagamu idiwu,
8 ki pokere wi wibo kwayubaga kwaiwogoi idiwoi da wi Keriso e nene badidi kwaigubu ki denai e puyo wi negeni ki puyoi wi eba kaupu-muri.
9 Iyapana nima Keriso e yonai waina-piyau ko ade e ebo notai pokaiya yabiriwagau ki ka e Mamanuga God e idai rabineya eba tondau. Ko iyapana nima Keriso e yonai wainapiyau makeya makeya mena kwaewagau ki ka e Mamanuga God e Gubagai mete kina mu ida-maga rabineya tondau.
10 Ki pokere wainapu-muri; Iyapana mosi wi ba-magau bai-yagisi manako Keriso e yonai yau eba yogono ko e kabuwa kudubai mosi wi ka-buwaniyono ki ka wi e diriwai eba kwaiwagi ade e wi tawagau mete eba ukworoto.
11 Nau suwagu-buwani ki mibai ka yau kena; Wi e diriwai kwaiwagi ki ka e paere-piyau berokoi kwaewagau ki wi e wata kweyamu waita-piyamu diyayai.

Parau siyarai

12 Yona kawaya daganani nau bamaneya uburau ko nau eba nuwaneya oka pokaiya wi ka-buwaniyani. Nau nuwaneya wi daiyoga ika bausugani empepeigamu manako yonaigomu ade mibi mamamai ewapuru idiwomu.
13 Wi yowaga Mamanuga God e wine-pupu Ridai ki e munui-yoma wi parauniyamu kawaya daganani wi ba-magau.

Nau yonani ika kewo-wena. Kaiwa kaiwa.

3 DIYONI
Apunu Diyoni e okai siyarai tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Oka yau ka apunu Diyoni apunu Gaiyasi e bameya oka-pupu. Apunu Gaiyasi e Iyesu suma-pamawa ragidai ropani kawaya waita-tamiyawa ki pokere apunu Diyoni e werei wagubu.

Apunu mosi si ka Diyotepesi. E berai ka eba bagi ki pokere apunu Diyoni oka yau pokaiya apunu Gaiyasi e wenagui wadubu kabuwa-pupu.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-4*
Apunu Gaiyasi e werei wagubu *5-8*
Apunu Diyotepesi e yonai *9-10*
Apunu Demeteresi e si tepa-pupu *11-12*
Parau siyarai *13-15*

1 Nau waretani Gaiyasi, nau kau nene ebotau waina-pakani. Nau Diyoni, Iyesu iyapanai-
yoma kwayubatamakani apunai karako parauniyakani kawaya daganani kau bamageya.
2 Waretani, nau nuwaneya kau bagi kawaya tondana da sigira bo gwede mo inako
kau bamageya eba bauwagana ki nana ki pokere nau Mamanuga God bameya kau nene
gurigurisugakani. Nau kataineya da kau keyaigi ka kasiyarai kawaya.
3 Nu sumanuga eyaka mena ragidai yewe bau-tagubu nau sidi-mupu da yona mibai ki
kau eba kamadibi ko wadibi doko makeya makeya kwae-nugei ki pokere nau rabinani
bagi-wena poyo.
4 Nau mununi-yoma yona mibai ki waina-pomoto makeya makeya kwae-togomono ki
sisiyai wainapani ki ka nau mamama kawaya daganani wainapani. Gwedegwede kuduba
mamamai ka mamama ki kobaiya.

Apunu Diyoni apunu Gaiyasi e werei wagubu

5 Waretani, nau nuwaneya po kau. Nau kataineya da suma sumatagamu ragidai ki kau
naiya mu emitapi ade dai ki kau naiya mu eba emitapi ki mu kau bamageya bau-tagamu
ki kau mu eba tagarara-tamiyei ko mu diriwa-maga bagi kawaya ki kau kwaenugei.
6 Mu dai wira-tagubu yewe bau-tagubu manako nu suma sumaigemei Mamanuga God
nene dibipemei ragidai kuduba yewe idiwei nu paunanugu ubu-mpu kau weregi tagubu.
Kau bagi kawaya kwaenugei ko nau karako kau ade nidiyani; Iyapana kau bamageya
inako bautagamu mu ka Mamanuga God e upi kwae-tagamu ragidai ki pokere kau yawata
gwede-gwedei dai mu waitatamiyowa da mu supasupai bagi mena ade kimoto ubu-moto
kaya-tagisi. Kau inako kwaenugowa ki ka Mamanuga God e mete mamama-yagisi.
7 Mu Iyesu e upi kerarai birika-mupu kaya-tagamawa ki makeya ka suma eba
sumatagamu ragidai dai ubu-mpu mu puyotamana kwaetaga-mawa. Ko mu puyo ki eba
wadamana waina-mupu,
8 ki pokere nu nubo Keriso e si wademei ragidai karako nu kowa-nuguma ki waitata-
momu mu mete dibipamu manako yona mibai ki upi ewapuru mena kwaigomu.

Apunu Diyotepesi yo Demeteresi mu yona-maga

9 Nau naiya oka rogobi munta mosi okapuwani suma sumaiwagamu Mama-nuga God
nene dibipiyamu ragidai ika idiwu wi ba-magau tonopuwani. Ko apunu Diyotepesi e ebo
nuwaiya kawai gisi-piyawa ki pokere nau yonani suwagu-buwani ki e kwenu-pupu.
10 Nau niya ika bausugani ki ka nau e berokoi kwaewagau ki yonai matarau wi nidi-
yani, mibai ka e nu wereyakauraniyau ade nu yonanuga ki e ebo nuwaiya berawagau
umau. Ko eba ki mena; Iyesu e upi wadamu ragidai e bameya bau-tagamu ki ka e mu
tagarara-tamiyau, ade iyapana dai ki mu diriwa-maga kwaetagamana kwae-tagamu ki ka
e mu bodatamiyau ade siwakeketamiyau da mu Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai
mete eba idiwana ki nana.
11 Waretani, nau nuwaneya po kau. Bera berokoi kwae-tagamu ragidai badidi kwae-
tagamu ki kawareya kau inako eba kwaenugowa ko bera bagi kwae-tagamu ragidai
badidi kwae-tagamu ki mena kau makeya makeya kwaenugowa. Iyapana nima bera bagi
mena kwae-yogono ki ka e Mamanuga God e iyapanai. Ko iyapana nima bera berokoi
kwaewagau ki ka e Mamanuga God eba katai-pupu.
12 Iyapana kuduba apunu Demeteresi e werei tagamu ade e eya badidi mibai supasupai
kwaewagau ki nu kabuwa-niyau da e ka apunu bagi. Nu nuga mete kina e werei iwegemei,
ade kau kataigeya da nu badidi iwegemei ki kuduba ka mibai mena.

Parau siyarai

13 ona kawaya daganani nau bamaneya uburau ko nau eba nuwaneya yona ki oka
pokaiya kau ka-buwaniyani.
14 Nau waina-pakani da nau niya waunitau kau bamageya ika bausugani empepeigamu
manako nu yonaigamu.
15 Kau nuwabagi rabineya tondowa.

Kau kowagi-yoma kuduba yewe idiwu mu kau parauniyamu kawaya daganani kau bamageya. Ade nu kowanuguma kuduba ika idiwu ki nu mu mete parautamemei. Nu paraunuga ki kau mu eyaka eyaka tade.

Nau yonani ika kewo-wena. Kaiwa kaiwa.

DIYUDI
Apunu Diyudi e okai tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Oka yau pokaiya ka apunu Diyudi Iyesu sumapamawa ragidai kabuwatapu da mu kabuwa mibai pa mena ragidai ki mu kabuwamaga eba wainapamana ki nana.

Oka yau ka Apunu Pita e okai siyarai tapu ki maba.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1-2*
Kabuwa mibai pa mena ragidai *3-16*
Ragiragi sumatagamana ki nana *17-23*
Mamanuga God e si wadubu bagi *24-25*

1 Mamanuga God e winenibu iyapanaiyoma ki e nota kwarikwarisi rabineya idiwu ade
Iyesu Keriso e kwayubai rabineya mete idiwu ragidai; Nau Diyudi wi okaga yau okapakani.
Nau ka Iyesu Keriso e bigabigai kwae-sugakani apunai ade nau ka nu suma-nuga eyaka
mena apunai Diyemesi e yowai. Kaiwa kaiwa.
2 Mamanuga God e wi nuwanuwa-niyau, wi nota kwarikwarisiniyau, ade nuwabagi wi
negeyau ko e karako wi waitaniyoto da e wi nene badidi kwae-wena ki mibai kuduba wi
rabinagau posiyagisi siwagapoto.

Kabuwa mibai pa mena kabuwatagamu ragidai mu yonamaga

3 Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo. Mamanuga God ubupu nau yo wi ewapuru
iya waunai negebu ki yonai nau oka pokaiya wi kabuwaniyana ki nana wainapuwani
ko karako nau wainapakani da nau yona kudubai mosi wi bamagau okapani manako
ki pokaiya wi toginiyani kasiyara negeyani. Wi sumaga ki Mamanuga God ubupu e
iyapanaiyoma deni mena negebu ki wi eba kaupumuri ko ragiragi kawaya wadumuri
doko,
4 mibai ka Mamanuga God e yonai tagararapiyamu ragidai dai mu weki gwaiya bau-
tagubu nu suma sumaigemei ragidai nu paunanugu mete dibimipi idiwei. Nu Kaiwa-
wonuga Iyesu Keriso e mena ka Kaiwawo ko mu e tagararamupu ade nu paerenuga denai
bita nubo wadamana ki Mamanuga God rikapupu deni mena wadinibu bagi ki yonai mu
wadamu kiyokiyo mu mubo kwakwarepumaga tainitamiyau poisiyasiyai wainapiyamu
ki kabuwai mete dibipiyamu kabuwatagamu iwu. Ko iyapana ki badidi kwaetagamu ki
denai mu aita ewa bita yadini ki yonai ka Mamanuga God takari kawaya e okai rabineya
tapu kewowena.
5 Nau yonani karako suwagakani ki kuduba wi ororeya mena wainamupu kewowena
ko wi kawareya ade waina-pamana ki nana ka nau keyakeyai yau wi ade nidiyakani; Ma-
manuga God e iyapanaiyoma takari kawaya tawana Idipi rabineya tawana ki taubanuwai
ragidai mu paunamugu idiwa ki makeya ka e mu waditapu paere waratapu bautagubu
kayatagubu. Ko ki eweya ka e ubupu e iyapanaiyoma eba suma-tagamawa ragidai ki mu
namutapu popotagubu gawarara.
6 Ade wi keyakeyai yau mete waina-pumuri; Aneya kunumau takari kawaya Mamanuga
God e kasiyarai tagebu ki paupui raurumupu kayatagubu ki ka Mamanuga God mu
sisipu rabineya bodatapu taburuba ragiragi kawaya pokaiya umatapu dokodoko idiwu.
Taburuba ki eba rikatagisi ko inako mete idiwono kaiwono da Mamanuga God e idai gurai
aneya ki mu nauri-mugu ugwaditamana ragiragi ki marai baiyagisi makeya ki ka e mu
paeremaga ki denai bita tageni.
7 Ade keyakeyai natere Sodomu yo Gomora yo tawana dai mu madanimugu mete kina
mu naurimugu nau suwaga-kani ki wi mete wainapumuri; Aneya berokoi kwaetagubu
ki maba ka iyapana ki inako mete kwaetagubu. Mu taku maba igida yauda asusu
kwaetagamawa, midimama berai kwaetagamawa, ridi e ebo waretai ridi uwarawa ade
apunu e ebo waretai apunu uwarawa. Mu berokoi ebo ebo inako kwaetagamawa ki
pokere mata maramara urau ki matai mu uratapu gawarara. Mu bita bananamupu ki
nu empamana kudu wainapamana manako mu badidi kwaetagubu ki maba nu inako eba
kwaigamana ki nana. Mu bamamugu badidi wenawena ki nu notanuga eba gogayagisi.
8 Ki maba, kabuwa mibai pa mena kabuwatagamu ragidai karako berokoi inako mete
kwaetagamu. Mu waro were maba empiyamu manako ki pokaiya ka mu midimama berai
kwaetagamu mu muga kwakwarepumaga bigi kweyamu. Mamanuga God e kasiyarai ki
mu tagararapiyamu ade aneya kawakawaya kunumau idiwu ki mu tadeyamu siyasiya
wereyakauratamiyamu.

9-10 Mu ka iyapana kaina ko mu kawai gisipi-yamu aneya kawakawaya usi kunumau ki
mu eba emitampu bo kataitampu ki mu simaga mu giripiyamu. Aneya mu kawaimaga
Maikero e paere inako mo eba kwaewena. Oragai apunai Mosisi e powena kwakwarepui
wadamana ki nana ki kawareya ka aneya Maikero yo Berokoi Apunai Seitani gatepamawa
idiwa. Mu deni deni tagamawa idiwa ko aneya Maikero ubupu Berokoi Apunai Seitani
ragiragi kawaya eba kirapupu ko e kwarisiwena manako yona yau mena wagubu ke;
'Nau kau eba nakariniyani ko Mamanuga God e mena uburoto kau nakariniyoto.' Aneya
kawaya Maikero e eya kwarisiwena ko iyapana kabuwa mibai pa mena kabuwatagamu
ragidai ki mu ka papa kamarai mu notamaga pa mena kwakwarepumaga pokaiya pa
asusu yabayababa iwu ki mu maba. Ko mu badidi kwaetagamu ki pokaiya ka mu aita ewa
bita bananapomoto.
11 Akae, mu aita bita kawaya yadini. Oragai apunai Kaini berokoi yawateya kayawena
ki e eweya mu kayatagamu. Oragai apunai Baramu badidi paere-pupu ki maba mu mete
paerepiyamu bowa madai wadamana ki nana kabuwa mibai pa mena ki kabuwatagamu.
Oragai apunai Kora e midi ragiragiwena manako Mamanuga God ubupu e giripupu ki
maba ka mu mete kina inako midi ragiragitagamu idiwu ki pokere Mamanuga God aita
ewa uburoto mu giritamini.
12 Wi ka tanai ragidai ko kabuwa mibai pa mena kabuwatagamu ragidai mu ka bigibigi
ki pokere mu wi mete ewapuru dibipiyamu kupeiwagamu ki ka mu wi kupega ki bigi
kweyamu. Mu kapoitagamu ade mu muga nene mena wainapiyamu. Mu yonamaga
ka nusuru oroguma kawarapiyau daburi-wagau ebo ebo kayatagamu ko garewa eba
bauwagau ki maba. Mu ka ripa supiyau ko mibai eba kirau ki maba. Mu ka ripa kerareya
kerareya kwaimupu da witai surawena ki maba.
13 Mu midimama berai kwaetagamu ki ka towawa egi kawareya kaniyau yabadau totori
posiwagau ki totori maba. Mu ka supama kunumau garupiyamu kaya-tagamu ki maba.
Ko mu watamaga sisipu rabineya aita ewa maramara idiwana watai ki ka Mamanuga God
e ororeya mena winepupu tapu mu nawanamaga tondau.
14 Yabiri wenawena apunai Adamu e ataiyoma wenatagamawa kebomawa da wenataga-
mawa kebomawa da ida daikere kewowena daikere eyaka mena ki makeya ka apunu
Enoki wenawena. Iyapana kabuwa mibai pa mena kabuwatagamu ragidai mu bamamugu
badidi wenawagana ki nana ki yonai ka apunu Enoki naiya mena wagubu ke; 'Empumuri,
Mamanuga God e aneyai-yoma ropani kawaya eba iyabapamana makai e nene idiwu ki
mu waratamini mete baitagisi,
15 manako e idai gurai iyapana kuduba nu naurinugu ugwadi-niyoto ragiragi. Iyapana
gwedewau e tagararapamawa ade bera berokoi ebo ebo kwaetagamawa e wereyakaura-
pamawa e si giripamawa ragidai ki mu bamamugu ka e denai bita mu tageni.'
16 Iyapana kabuwa mibai pa mena kabuwatagamu ragidai mu ka mara-mara gu-
naratagamu ade maramara mu kowamuguma yanuwetamiyamu idiwu. Mu mubo
kwakwarepumaga taini-tamiyau poisiyasiya wainapiyamu ki mu niniyapiyamu ade mu
muga kawai gisipiyamu noda gongomutagamu. Dayaya yonai pokaiya ka mu iyapana
rabinamaga wirapiyamu da mu umunu-maga wadamu.

Notanuga paparawagana ki yonai

17 Kowaniyoma, wainapumuri; Nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e tonotapu ragidai naiya
wi badidi nidimupu ki yonai wi wadumuri doko naigida mena notapiyoi idiwoi.
18 Mu nidimupu, tagubu ke; 'Mara siyareya ka iyapana mu mubo kwakwarepumaga
taini-tamiyau poisiyasiyai wainapiyamu ragidai baitagisi wi nidimoto siyasiya gwaigwi-
tanimoto.'
19 Iyapana gwedewau inako kwaetagamu ki ka mu iyapana purutamiyamu da mu
nuwarara tagarara idiwu. Mamanuga God e eya Keyai mu rabinamugu pa mena ki pokere
mu muga kwakwarepumaga nuwaiya badidi tainitamiyau ki mu niniyapiyamu makeya
makeya kwaetagamu.
20 Ko kowaniyoma, wi ka eba inako. Wi ewapuru togi kasiwaraiwogoi da wi eyaka eyaka
wi sumaga bagi kawaya ki pokaiya bebeda maba irawaiwagi ragiragi kawaya ubumoi. Wi
Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki kasiyarai pokaiya guriguriwogoi,
21 ade Mamanuga God e nota kwarikwarisi rabineya naigida mena idiwoi. Nu Kai-
wawonuga Iyesu Keriso wi nuwanuwaniyana manako maramara idiwana kaiwana iyai
negeyana ki nawanai mena idiwoi.
22 Iyapana gwedewau mu notamaga apeya apeya wainapiyamu ki wi mu
nuwanuwatamiyoi ade togitamiyoi,
23 manako ki pokaiya ka wi mata nonareya mu taorotamuri. Ade wi iyapana dai ki
mu mete nuwanuwa-tamiyoi togitamiyoi ko wi wiga kwayubaga mete kwaiwogoi, mibai

ka mu kwakwarepumaga tainitamiyau poisiyasiyai wainapiyamu ki bigi mu midimaga tatamai pasipupu ki kwaenda wi mete pasiniyoto.

Apunu Diyudi Mamanuga God e si tepapupu

24 Mamanuga God e wi kwayuba-niyono toginiyono tondono da wi eba gwepumuri manako teniyoto wi paerega pa mena mibi mamamai e yabareya e taneya wi nakaniyoto.
25 Mamanuga God e ka eyaka mena. E mena ka nu Iya Negeyau Apunai. Nu Kaiwa-wonuga Iyesu Keriso pokaiya ka nu e paraupomu ade e si esida mena tepapomu. E kunuma yo waira eba yamanatapu makeya yaba-dawa da karako ade mara ewa mete kina ka e tanai bagi kawaya ki rabineya e kasiyarai pokaiya maramara kaiwawo-yogono tondono. Ki mibai.

Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

MATARAPUPU
Iyesu Keriso e yonai apunu Diyoni bameya matarapupu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Apunu Diyoni oka yau okapupu makeya ka Iyesu sumapamawa ragidai ropani kawaya bita makari bananapamawa. Mu togitamana ade kasiyara tageyana ki nana ka e oka yau okapupu.

Apunu Diyoni e ka gwede marai kawai waro were maba kunumau empupu. E badidi empupu ki mibai ka yau kena; Keriso pokaiya ka Mamanuga God e iyaraiyoma kuduba ade Berokoi Apunai Seitani mete kina raurutamini deni mena surutamini manako kunuma waira waunai kawareya ka e eya iyapanaiyoma ika waditamini bagi.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-8*
Natere 7 mu okamaga *1:9-3:22*
Wiku mosi rima 7 naureya *4:1-8*-1
Bawiwi 7 *8:2-11:19*
Motamota kwakoru ade kunkani apeya *12:1-13:18*
Waro maba dai ki *14:1-15:8*
Mamanuga God e nuwa pupui tera 7 rabineya *16:1-21*
Natere Babironi gumorowena ade Seitani e kasiyarai kewowena *17:1-20:10*
Mamanuga God e idai gurai nu naurinugu ugwadiniyoto ragiragi *20:11-15*
Kunuma waira waunai ade natere Diyerusaremu waunai *21:1-22:5*
Parau siyarai *22:6-21*

1 Oka yau ka Iyesu Keriso apunu Diyoni bameya yona badidi matara-pupu ki okai. Mamanuga God e biga-bigaiyoma ragidai gwede waunitau wenawagana yonai kuduba kataitaga-mana ki nana ka e yabiri yona ki Keriso kabuwapupu manako e ubupu e aneyai mosi yona ki e bigabigai apunai Diyoni kabuwapana ki nana tonopupu.
2 Mama-nuga God e yonai ade Iyesu Keriso e mibai badidi matarapupu apunu Diyoni empupu bo wainapupu ki kuduba ka e oka yau pokaiya nu kabuwanibu.
3 Iyapana nima oka yau iyabapiyau ki ka e mibi mamamai tondono ade iyapana gwedewau aita ewa wena-wagana yonai yau wainapiyamu ade oka yau wagau ki makeya makeya kwaetagamu ragidai ki mu mete kina ka mibi mamamai idiwono. Mibai, mara siyarai waunitau baiyagisi da yau kuduba wenayagisi.

Apunu Diyoni parauwena

4-5 Apunu Diyoni e Iyesu sumaiyamu Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai natere ida daikere kewowena daikere apeya (7) tawana Aisiya rabineya idiwa ki mu paraumaga yau tonopupu, wagubu ke:

Kaiwa kaiwa; Naiya kerareya tondawa, karako tondau, ade ewa baiyagisi Apunai Mamanuga God e karako wi parauniyau. Ade keyai ida daikere kewowena daikere apeya kema kawareya tondau Apunai e yabareya ubumu ki mu mete kina wi parau-niyamu. Ade yona mibai eba kamadubu ko yona supasupai mena kabuwaniyau apunai Iyesu Keriso ki e mete kina wi parauniyau. E powena ko yabiri ade kipu ubupu popotagubu ragidai ade iyatagamana kimana ubumana ki nana mu yawatamaga mebu. E ka waira yau kawakawai ragidai kuduba mu Kaiwawo-maga kawaya. Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. Mu karako wi waitanimoto da wi nuwabagi rabineya mibi mamamai idiwoi.

Iyesu e nuwaiya po nuyo ki pokere nu biginuga umanibu dokodoko ki e darai pokaiya deni mena rikapupu,
6 manako winenibu da nu e kasiyarai pokaiya ubumana e Mamai God bameya dobopiyamu upi ki nu mete kwaiwaga-mana ki nana. Karako ade ewa ka Iyesu Keriso e kasiyarai eba kewoyagisi ki pokere nu e si maramara esida mena tepapomu idiwomu. Ki mibai.
7 Empumuri, e oroguma kawareya kawarau. Tawana tawana kuduba ka iyapana e empomoto ade e ugwadumpu po ragidai ki mu mete kina e matarau empomoto. Iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau mu ka e pokaiya apena meyomoto yadi kimoto. Ena, ki makeya makeya inako wena-yagisi. Ki mibai.
8 Kasiyarai Kawaya Esida Apunai nu Kawainuga God e wagau; Nau ka Aropa ade nau ka Omega, nau ka Kerarai ade nau ka Kwaunai. Nau naiya tondekeya, nau karako tondakani, ade nau mara ewa mete bausugana ki apunai.

Apunu Diyoni e Iyesu waro were maba matarau empupu

9 Nau ka Diyoni, wi sumaga mete ewapuru eyaka mena ki apunai. Nu ka Iyesu e naureya
idiwei ade e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki nawanai nu idiwei. E
pokaiya ka nu midi makari mete bananapemei ade giruru maba kobaiya teteigemei ko nu
eba kekeraigemei.

Mamanuga God e yonai ade Iyesu e yonai bagi kawaya ki nau dimasugekeya iyapana
tadeyekeya umekeya ki pokere mu nau wadisinimupu ruku mosi si ka Pasimosi ki
kawareya nau tamusini-mupu.

10 Pura Kawaiya, nu Kaiwawo-nuga e marai ki makeya ka Mamanuga God e Keyai nau
kawarineya minibu siwa yabirisinibu manako nau bonana ragiragi kawaya mosi bawiwi
maba nau taganeya wagubu wainapuwani.

11 Bonana ki wagubu ke; 'Kau gwede empiyei ki kuduba kau okapi suma sumatagamu
Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai natere ida daikere kewowena daikere apeya (7)
yau mu bamamugu tonopi. Natere ki mu simaga ka; Epeso yo Simona yo Pogamamu yo
Tayataira yo Sodisi yo Piraderopiya yo Raodikeya.'

12 Nau bonana wagubu ki empana ki nana wirasugubuwani nau taganeya yabu
tapuwani manako nau duna uburau watai ida daikere kewowena daikere apeya (7) bowa
yamayamai pokaiya yamanatampu ki ika ubumawa emitapuwani.

13 Ko duna uburau watai ki mu paunamugu ka nau gwede mosi kiyabui iyapana kaina
maba ika mete uburawa empuwani. E midi tatamai ka rowarowa kawaya kerareya
bauwena ki nau empuwani, ade e naureya maira maba bowa yamayamai pokaiya
yamanamupu umapu ki nau mete empuwani.

14 E debai kumai ka poe kawaya oroguma bo midiwari weyaku ki maba. E yabui sinini
ka mata nonarai maba warapiyawa,

15 ade e kerarai ka mete tanai kawaya bowa wawinebowa yamayamai ki maba. E
bonanai ka awana tapara sikipiyau ki mumugarai maba wainapuwani.

16 E idai garu deneya ka e supama ida daikere kewo-wena daikere apeya (7) e idaiya te-
piyawa empuwani ade kereba maba uwarai daikere daikere ki e umuneya bauwena ki nau
mete empuwani. E kiyabui sinini ka tanai kawaya madega paunau yabunuga poporapiyau
ki maba.

17 Nau apunu ki empuwani ka nau e kerareya gwairisugubuwani iyapana popai maba
ukwapuwani. Ko e idai garu nau kawarineya tapu manako sidibu, wagubu ke; 'Kau kudu
eba wainapiyowa. Nau ka Kerarai ade nau ka Kwaunai.

18 Nau ka maramara tondakani apunai. Nau posugubuwani ko kau wainapi; Nau
ade iyasugubuwani kipuwani ubupuwani karako maramara tondoni kaniyoni. Iyapana
popotagisi bo eba popotagisi bo ade popai ragidai mu watamaga ki gudui nau kwaipana
bo bodapana ki kasiyarai kuduba nau wadubuwani.

19 Ki pokere kau karako badidi empiyei ade gwede ewa wena-wagana ki mete empiyei
ki kuduba kau okapi.

20 Kau supama ida daikere kewowena daikere apeya (7) nau idani garu rabineya emita-
miyei ade duna uburau watai ida daikere kewowena daikere apeya (7) bowa yamayamai
pokaiya yamanatampu ki mete emi-tamiyei ki ka gwede mosi wekewekei ko ki mibai
nau karako kau nidiyakani yau kena; Supama ida daikere kewowena daikere apeya
(7) emitamiyei ki ka nau sumasiniyamu ragidai natere ida daikere kewowena daikere
apeya (7) rabineya Mamanuga God nene dibipiyamu idiwu ki mu aneyamuguma. Ade
duna uburau watai ida daikere kewowena daikere apeya (7) emitamiyei ki ka nau suma-
siniyamu ragidai natere ida daikere kewowena daikere apeya (7) rabineya Mamanuga
God nene dibipiyamu idiwu ki mu muga.'

2

Natere Epeso ragidai mu okamaga

1 'Nau sumasiniyamu ragidai natere Epeso rabineya Mamanuga God nene dibipiyamu
idiwu ki mu aneya-maga bameya kau yona yau okapi tonopi;

Yona yau ka supama ida daikere kewowena daikere apeya (7) nau idani garu deneya
tepakani ade duna uburau watai ida daikere kewowena daikere apeya (7) bowa yamaya-
mai pokaiya yamanamupu ki mu paunamugu umakani apunai nau yonani.

2 Wi badidi kwaiwagamawa idiwa ki kuduba nau kataisugubuwani. Wi nau nene bita
kawarapamawa muya nunumawa ade kwarisigubu giruru maba kobaiya teteigamawa
ki nau mete wi emini-buwani kewowena. Berokoi kwae-tagamu ragidai mu diriwamaga
ki wi eba kwaiwagamu ade iyapana dai bautagubu tagubu da mu ka nau tonotapuwani

ragidai ki ka wi diriwa-diriwa eba kwaigubu ko wi iyapana ki naigida mena emitampu
wetawetara were kataitampu da mu ka bera ragidai.
3 Wi nau pokanere bita makari banana-mupu ko wi notaga eba kauwena ade nau eba
kamadisinimupu.
4 Ki kuduba ka baganai, ko yau mena ka eba baganai; Wi wauneya nau suma-sinimupu
makeya ki ka wi kawaya daganani nau nota kwarikwarisisini-mawa ko karako ka wi
nuwaga notaga nau bamaneya ki maraiyawena.
5 Wainapumuri, wi naiya sumaga ragi-ragi kawaya nau sumasinimawa ko karako ka wi
gwemupu wi sumaga nusuruwena. Ki pokere wi paerega ki tagararapumuri wi notaga
wirayagisi manako wi wauneya nau sumasinimawa badidi maba kwaiwagamawa idiwa
ki maba wi karako inako mete kwaiwogoi idiwoi. Ko wi paerega ki eba kamadu-muri ki
ka nau wi bamagau bausugani manako wi dunaga uburau watai ki nau koritapani yadani
kayasugani.
6 Ko gwede supasupai mosi wi kwaiwagamu ka yau kena; Nikoraita ragidai badidi
kwaetagamu ki berai wi keipiyamu. Nau mete kina inako kwaesugakani.
7 Wi wenaguga mete kina ki ka wi Mamanuga God e Keyai e sumapiyamu ragidai e nene
dibipiyamu idiwu ki mu bamamugu badidi wagau ki wi wainapu-muri. Wi gwedewau
berokoi raurumupu ki ka aita ewa nau suwagani manako ki pokaiya ka wi kaiwuri
Mamanuga God e Kokorai rabineya Iya Ripai ki madai bagi kawaya ki kupoi idiwoi.'

Natere Simona ragidai mu okamaga

8 'Nau sumasiniyamu Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai natere Simona rabineya
idiwu ki mu aneya-maga bameya kau yona yau okapi tonopi;
Yona yau ka nau kunuma waira kerareya tondekeya ade mara kwauneya tondoni
apunai nau yonani. Yau ka nau posugubuwani ko ade iyasugubuwani kipuwani
ubupuwani apunai nau yonani;
9 Nau kataineya da wi berokoi banana-mupu ade nuwaboyaigubu. Waira yau iyai
pokaiya ka wi imagei ragidai ko nau pokanere ka iya mibai wi bamagau posiwena
siwagapupu. Iyapana dai bautagubu tagubu da mu ka Diyu ragidai ko mu beratagubu
mibai mu ka Berokoi Apunai Seitani e iyapanaiyoma. Mu bautagubu wi girinimpu yona
beroko-beroko wi bamagau tagubu, ko ki nau kataineya.
10 Wainapumuri, nuwaboya makari marai wi bamagau bauwagana kwaewagau ko wi
kudu eba wainapiyoi. Berokoi Apunai Seitani uburoto wi sumaga ragiragi kawaya bo
pa mena ki empana kwaeyagisi manako iyapana dai baitagisi wi tenimoto diburanimoto
manako wi mara ida esida mena dibura rabineya ukwapumuri midi makari banana-
pumuri. Wi ragiragi kawaya nau nene ubumoi ko eba nau kamadisiniyoi. Mu ubumoto wi
namunimoto ki ka wi nau nene ragiragi kawaya ubumawa ki denai ka nau iya maramara
idiwana kaiwana ki puyoi wi negeyani.
11 Wi wenaguga mete kina ki ka wi Mamanuga God e Keyai e sumapiyamu ragidai e
nene dibipiyamu idiwu ki mu bamamugu badidi wagau ki wainapu-muri. Wi gwedewau
berokoi ki rauru-mupu ki ka wi kwakwarepuga poyagisi ko wi keyaiga ka eba poyagisi. Po
ewa baiyagisi ki eba wi giriniyoto.'

Natere Pogamamu ragidai mu okamaga

12 'Nau sumasiniyamu Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai natere Pogamamu
rabineya idiwu ki mu aneyamaga bameya kau yona yau okapi tonopi;
Yona yau ka kereba uwarai daikere daikere wadakani apunai nau yonani;
13 Wi idiwu watagau ka Berokoi Apunai Seitani mete ika tawawena tondau e kasiyarai
ika mete kina uburau. Bita yo midi makari ade nuwaboya wi bamagau bauwena ki
ka wi nau eba kamadisini-mupu. Ade mu ubumupu wi waretaga nau nene ragiragi
kawaya uburawa nau sisiyani wagawa apunai Antopasi nau pokanere ika Seitani tondau
tawaneya minimupu poyo ki ka wi sumaga nau bamaneya ki mete eba kauwena.
14 Ki kuduba ka baganai ko yau mena ka eba baganai; Nau sumasini-yamu ragidai wi
paunagau ka wi dai oragai apunai Baramu e umunui wadamu. Oragai apunai Baramu e
ka takari kawaya ubupu apunu Bereki uburana tawana Isiraeru ragidai mu kerapumugu
wadana da mu bigi kwae-tagamana ki nana ki yawatai e kabuwa-pupu. Mu daisusu yo
momorapa ade dai mete kina mu bamamugu yadau umamawa ki bani kupamana ade ridi
yo apunu taku maba igida yauda asusu kwaetagamana ki yawatai e mu mete kabuwatapu.
15 Ko ki maba ka iyapana dai wi paunagau karako ubumpu Nikoraita ragidai mu
kabuwamaga wadumpu doko kwaetagamu.
16 Ki pokere wi paerega kawaya ki wi karako kamadumuri wi notaga wirayagisi. Ko wi
paerega ki eba kamadumuri ki ka nau niya waunitau ika bausugani manako nau kerebani

uwarai daikere daikere nau umununeya bauwena tondau ki pokaiya ka nau uburani iyapana ki mete kandamu.
17 Wi wenaguga mete kina ki ka wi Mamanuga God e Keyai e sumapiyamu ragidai e nene dibipiyamu idiwu ki mu bamamugu badidi wagau ki wainapu-muri. Wi gwedewau berokoi ki rauru-mupu ragidai ki wi nene ka nau kunuma bani 'mana' karako wekewena ki dai wi negeyani. Ki makeya ka nau bowa poe naureya si waunai mosi okapuwani ki wi eyaka eyaka mete negeyani. Bowa ki wadau apunai bo ridai e mena si waunai ki kataiyagisi.'

Natere Tayataira ragidai mu okamaga

18 'Nau sumasiniyamu Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai natere Tayataira rabineya idiwu mu aneya-maga e bameya kau yona yau okapi tonopi;
Yona yau ka Mamanuga God e eya Gubagai nau yabuni sinini mata nonarai maba warapiyau ade nau kerarani mete tanai kawaya bowa wawinebowa maba yamayamapiyau ki nau yonani;
19 Wi badidi maba idiwu ki nau kataineya. Nota kwarikwarisi ki notai wi bamagau tondau ki nau kataineya. Wi ragiragi kawaya ubumu nau eba kamadisiniyamu ki nau kataineya. Wi waita kasiwara kwaiwagamu ki nau kataineya. Ade wi giruru maba kobaiya teteiwagamu wi sumaga eba kaupiyamu ki nau mete kataineya. Wi wauneya nau sumasini-mawa makeya ka wi maraitau inako kwaigamawa ko karako ka wi kawaya daganani kwaiwagamu.
20 Ki kuduba ka baganai ko yau mena ka eba baganai; Ridi Diyesaboro e wi eba baiyonomupu ko ridi ki e kabuwai wi wadumupu doko. E wagau da e ka nau bonanani wainapiyau wagau ki ridai, ko ki pa mena. E nau iyapananiyoma beratamiyau ade mu kerapumugu wadau da mu daisusu yo momorapa ade dai mete kina bama-mugu yadau umamu ki bani mu kupamana ade ridi yo apunu taku maba igida yauda asusu iwana ki kabuwai e mu mete kabuwatamiyau.
21 Nau naiya mena ridi ki uburana midimama berai ki kamadana e notai wirawagana ki nana sibuwani ko e berai ki eba kamadana wainapiyau.
22 Ki pokere nau sigira e kweyani manako e kebari kawareya ka e mete ewapuru rauru kawakawara kasiwaratagamu ragidai bita yo makari kawaya daganani bananapomoto. Ko mu ridi ki mete berokoi kwaetagamu ki berai kamadini ki ka nau kowaga ki mu eba tageyani.
23 Nau ridi ki e munu-iyoma namutamani manako nau sumasiniyamu Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai tawana tawana idiwu ki pokaiya kataitagisi da nau ka iyapana kuduba wi nuwaga notaga empakani wainapakani ki apunai. Wi eyaka eyaka badidi kwaigubu ki denai nau makeya makeya wi negeyani.
24 Ko wi natere Tayataira rabineya idiwu ragidai dai ki ka ridi berokoi ki e kabuwai wi eba wadumupu ade nota ki mu tagamu da ki ka 'Berokoi Apunai Seitani e notai wekewekwei' ki wi mete eba kataigubu. Nau nidiyani wainapu-muri; Nau wi gwede mosi kwaiwaga-mana ki nene eba suwagani,
25 ko wi wauneya ragiragi kawaya nau sumasini-mawa kebomawa ki mena wi wadumuri doko nau sumasiniyoi yamoi da nau bausugani makeya.
26-28 Wi gwedewau berokoi rauru-piyamu ade nau nuwaneya badidi ki kuduba wi kwaiwogoi yamoi da wi mara siyareya baiwagi makeya ki ka nau Mamai kasiyara tegebu ki kasiyarai nau wi mete negeyani manako wi kasiyara ki pokaiya waira kuduba madega kauwagau madega posiwagau mu kawakawaimuguma ubumoi. Iyapana kurari mininiyamu sukwana tapi tapi ebo ebo wenapiyau ki maba ka wi nau kasiyarani kepata maba wi idagau wadumuri manako berokoi kwaetagamu ragidai ki inako musuta-muri. Mara ki makeya ka nau mara supamai wi mete negeyani.
29 Wi wenaguga mete kina ki ka wi Mamanuga God e Keyai e sumapiyamu ragidai e nene dibipiyamu idiwu mu bamamugu badidi wagau ki wi wainapumuri.'

3

Natere Sodisi ragidai mu okamaga

1 'Nau sumasiniyamu Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai natere Sodisi rabineya idiwu mu aneyamaga bameya kau yona yau okapi tonopi;
Yona yau ka Mamanuga God e Keyai ida daikere kewowena daikere apeya (7) ade supama ida daikere kewowena daikere apeya (7) ki tepupu e bameya idiwu apunai ki e yonai; Wi badidi kwaiwagamu ade badidi maba idiwu ki kuduba nau kataineya. Iyapana wi sisiyaga tagamu da wi ka iyaiya, ko nau suwagakani; Wi ka popai.

2 Ki pokere nainiwagi kimuri ubumuri wi kasiyaraga maraitau uburau ki kasiyara
ade kwe-muri kwaenda deni mena poyagisi. Nau Mamai God e yabuiya ka wi badidi
kwaiwagamawa ki naigida mena eba supasupawena.
3 Ki pokere wi wauneya nau sumasinimupu makeya badidi wainamupu bo wadumupu
doko ki wi notaga eba gogayagisi ko karako mete notapiyoi makeya makeya kwaiwogoi
ade wi notaga wirapumuri. Ko wi yabuga eba papumuri ade wi eba kimuri ubumuri ki ka
nau kuwa apunai maba bausugani wi naininiyani, ko nau bausugana madegai ki wi eba
kataigau.
4 Ko wi natere Sodisi ragidai eba ropani ka supasupai mena idiwu. Wi midiga tatamai ka
eba bigibigiwena ade wi bagi supasupai badidi maba idiwana ki wi makeya makeya idiwu
ki pokere wi midi tatamai poe ki umamuri manako nau mete kaigamu.
5 Iyapana gwedewau berokoi raurupiyamu ki mu mete kina ubumoto midi tatamai poe
ki umomoto manako mu simaga Iya Bukai rabineya ki nau eba surupani. Nau Mamai e
aneyaiyoma mete kina mu yabaramugu ka nau uburani suwagani da iyapana ki mu ka
nau nene.
6 Wi wenaguga mete kina ki ka Mamanuga God e Keyai e sumapiyamu ragidai e nene
dibipiyamu idiwu mu bamamugu badidi wagau ki wi wainapumuri.'

Natere Piroderopiya ragidai mu okamaga

7 'Nau sumasiniyamu Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai natere Piroderopiya
rabineya idiwu mu aneya-maga bameya kau yona yau okapi tonopi;
Yona yau ka apunu Tanai Bagi Kawaya ade Yona Mibai Wagau Apunai e yonai; Oragai
apunai Dewida e kasiyarai nau wadubuwani kewowena. Nau gudu mo kwaipani ki ka
nima mosi eba baiyagisi gudu ki umuroto. Ade nau gudu mo umarani ki ka nima mosi eba
baiyagisi gudu ki kwaipoto. Pa mena.
8 Wi badidi kwaiwagamu ade badidi maba idiwu ki nau kataineya. Wi ka eba iyapana
mamatarai ko nau yonani ki wi wadumupu doko ade wi nau eba tagararasinimupu ki
pokere wi yabara-gau ka nau gudu mo kwaipuwani ko nima mosi eba baiyagisi gudu ki
umu-roto.
9 Wainapumuri, iyapana dai ki Berokoi Apunai Seitani e mete dibi-mupu idiwu ragidai
ki mu tagamu da mu ka Diyu ragidai. Ko ki pa mena, mu ka bera ragidai. Nau suwagani
manako mu wi bamagau baitagisi mu ramata-maga kawareya wi yabaragau kwarisi-tagisi
manako mu kuduba kataitagisi da wi ka mibai nau nota kwarikwarisi-niyakani ragidai.
10 Nau nidibuwani ki wi makeya makeya kwaigubu kwarisigubu giruru maba kobaiya
teteigubu ki pokere iyapana waira kuduba madega kauwagau madega posiwagau mu
sumatagamu bo pa mena ki mibai matarapana marai baiyagisi ki ka nau wi toginiyani da
bita marai ki wi bamagau eba baiyagisi.
11 Nau waunitau ade wirasugani bau-sugani ki pokere wi sumaga wadumuri doko
kwaenda iyapana mosi baiyagisi wi sumaga puyoi ki taoroniyoto.
12 Iyapana nima berokoi ki rauru-pupu ki ka nau Mamai Tawai ki bebedai maba e
kaupani manako e maramara e wateya mena ragiragi kawaya uburono ko eba puwayagisi.
Bebeda ki naureya ka nau Mamai God e si okapani ade nau Mamai God e naterei ki si mete
okapani. Natere ki ka Diyerusaremu waunai ki nau Mamai God tonopoto kunuma were
kaworoto. Bebeda ki kawareya ka nau niya sini waunai ika mete okapani.
13 Wi wenaguga mete kina ki ka wi Mamanuga God e Keyai e sumapiyamu ragidai e nene
dibipiyamu idiwu mu bamamugu badidi wagau ki wi wainapumuri.'

Natere Raodikeya ragidai mu okamaga

14 'Nau sumasiniyamu Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai natere Raodikeya
rabineya idiwu mu aneya-maga bameya kau yona yau okapi tonopi;
Mamanuga God e gwaiyaba kuduba wagubu ki mibai nau pokanere matara-wena ade
gwedegwede kuduba e umuneya wenawena ki kerarai apunai ka nau. E badidi wagau ki
mo nau eba kamadakani ko makeya makeya mena suwagakani. Nau yonani ka yau kena;
15 Wi badidi kwaigubu ade badidi maba idiwu ki nau kataineya. Wi ka eba nusurai ade
wi ka eba muyai. Wi muyai idimpibena ki ka baganai ade wi nusuru idimpibena ki mete
baganai,
16 ko wi ka paunau ki pokere nau eminiyakani ki ka nau umununi iwaiwawagau ki
pokere nau wi kwiyaniyana maba wainapakani.
17 Wi iwagamu ke; 'Nu gwede mo nene eba wainapemei. Nu ka baganai, gwede-
gwede kuduba nu bamanugu uburau'. Wi inako iwagamu, ko wi eba kataigau da wi
ka nuwasiyasiya nene kwaiwa-gamu ragidai. Wi gwedegwedega pa mena, wi niga ka
matarau, ade wi yabuga kenekenei idiwu.

18 Wi badidi kwaiwagamana ki nau karako wi kabuwaniyani wainapumuri; Wi karako
nau bamaneya baiwagi manako bowa yamayamai mata yabeya pasumupu ki nau ba-
maneya gimarapumuri da wi purapuraiwagi. Ade midi tatamai poe nau bamaneya mete
gimarapumuri da wi midimama nene niga matarau iwu ki wi midiga sikwapumuri. Ade
yabu muramurai nau bamaneya mete gimarapumuri wi yabuga muramurapu-muri da wi
yabuga payagisi tawana ade empumuri.
19 Iyapana gwedewau nau nota kwarikwarisitamakani ki nau mu mete sisibatamakani
ade wade supasupa-tamakani ki pokere wi nuwaga notaga eyaka mena nau yonani yau
wainapu-muri wadumuri doko manako wi beraga berokoi ki kuduba kamadumuri.
20 Wainapumuri, nau wi katamuruga uburakani wi guduga miniyakani. Iyapana nima
nau bonanani wainapoto e gudui kwaipoto ki ka nau e tawai rabineya kaniyani e mete
kupeigamu ade e nau mete kupeigamu.
21 Berokoi kuduba ki nau rauru-puwani kewowena ki pokere nau Mamai e tondau
wateya ki ka nau mete kina e madaneya ika tondakani. Ki maba, iyapana gwedewau
berokoi ki raurumupu ki ka nau mu tadeyani da nau tondakani wateya ki mu mete ika
idiwono.
22 Wi wenaguga mete kina ki ka wi Mamanuga God e Keyai e sumapiyamu ragidai e nene
dibipiyamu idiwu mu bamamugu badidi wagau ki wi wainapumuri.' Iyesu apunu Diyoni
inako sibu.

4

Usi kunumau Mamanuga God e si tepapamawa

1 Ki eweya ka nau pairasugubuwani kunuma gudui mosi wakawena ki usi waro were
maba empuwani manako bonana ki nau naiya bawiwi maba wagubu wainapuwani ki ade
wagubu wainapuwani. Bonana ki nau sidibu, wagubu ke; 'Kau yewe umuni da ewa badidi
wenayagisi ki nau kau kabuwa-niyani.'
2 Ki makeya ka Mamanuga God e Keyai garugaru mena bauwena nau kawarineya
minibu siwa yabirisinibu manako nau usi kunumau kema bagi kawaya mosi empuwani.
Kema ki kawareya ka nau iyapana mosi ika tondawa empuwani.
3 Apunu ki e kiyabui ka tanai kawaya, bowa bagibagi poe si 'diyasipa' ade daragai
'kaneriya' ki maba. E tondawa kemai ka bowa kasikasigai si 'emera' ki wari maba e
kwagarapupu ki nau empuwani.
4 Kema ki ka paunau ko e madaneya ka kema ropani kawaya apunai eyaka mena ade
ida apeya apeya (24) e kwagaramupu. Kema ropani kawaya ki kawarimugu ka kwayuba
debai ragidai apunai eyaka mena ade ida apeya apeya (24) ika idiwa ki mu nau mete
emitapuwani. Mu midimaga tatamai poe mena monagatagubu ade mu debamaga tatamai
bowa yamayamai pokaiya yamanatampu ki mu debamugu nakamupu.
5 Kema paunau ki kawareya ka yangwara maba wadawa empuwani ade mumugarai
ka gaiya maba wagawa bo ade kwarara puruwagau ki mumu-garai maba wagawa ki
nau waina-puwani. Kema ki yabareya ka duna ida daikere kewowena daikere apeya (7)
beutampu urawa ika ubumawa. Duna ki ka keyakeyai ko ki mibai ka Mamanuga God e
Keyai ida daikere kewowena daikere apeya (7).
6 Kema ki yabareya ka nau kaburu maba negai kawaya ika tapasisipiyawa ki mete ika
empuwani.
Kema paunau ki madanai daikere daikere ka gwede dai iyaiya apeya apeya ika ubu-
mawa emitapuwani. Mu yabu-maga ka yabaramugu ade ewagaragara-mugu.
7 Gwede dai iyaiya ki mosi e kiyabui ka papa 'raiyoni' maba, ade mosi e kiyabui ka papa
burumakau uratanai ki maba, ade mosi e kiyabui ka iyapana kaina nu kiyabunuga maba,
ade siyarai e kiyabui ka midiwari kusuketa iyarau robowagau umau ki maba.
8 Gwede dai iyaiya apeya apeya ki mu eyaka eyaka ka mu mabumuguma ida daikere
kewowena daikere eyaka mena (6). Mu midimaga kuduba tagamugere ade rabinamugere
ka mu yabumaga mena posiwena. Maramara kemora nawaru ka mu umayo yau mena
umayotagamawa, tagamawa ke:

'Nu Kawainuga God Kaiyarai Kawaya Esida Apunai e ka tanai mena, tanai mena, tanai
mena.
E naiya tondawa, karako tondau ade ewa mete bauwagana ki apunai.'

9 Gwede dai iyaiya apeya apeya ubumu kema kawareya maramara tondau kaniyau
apunai e si umayo pokaiya inako tepapiyamu, paraupiyamu ade wiwirapiyamu,
10 ki ka kwayuba debai ragidai apunai eyaka mena ade ida apeya apeya (24) kema ki
yabareya mu ramatamaga kawareya kwarisitagamu manako mu mete kina maramara
tondau kaniyau apunai ki e si esida mena tepapiyamu. Mu debamaga tatamai bowa

yamayamai pokaiya yamanatampu ki mu tepiyamu e yabareya nakapiyamu manako tagamu ke;
11 ‘Nu Kaiwawonuga ade nu Mamanuga God, kau ka bagi kawaya esida,
ki pokere nu kau wiwiranimei ade kau sigi esida mena tepapemei.
Kau kasiyaragi ka kawaya ki pokere nu kau mete paraunimei.
Gwedegwede kuduba ki kau yamanatapi ade kau kaubo nuwageya ka gwedegwede marai kawai mataratagubu.
Kau ka gwedegwede kuduba iya negeyei ki apunai.’
Mu inako tagamu.

5

Oka wikumupu ade papa sipi e munai

1 Kema kawareya tondawa apunai e idai garu rabineya ka nau oka wikere wadawa ki waro were maba empuwani. Wiku ki naureya ka oka madanai daikere daikere ade wiku ki naureya ka mu rima ida daikere kewowena daikere apeya (7) ki kawareya umamupu.
2 Aneya kasiyarai kawaya mosi e bonanai ragiragi kawaya wagubu ki nau mete waina-puwani ade empuwani. E wagubu ke; ‘Nima ka bagi supasupai da e uburoto rima yau koritatamini wiku yau rikapoto?’
3-4 E manu inako wagubu ko kunumau, wairau, ade waira kobaiya ka wiku ki rikapana rabineya empana iyapanai mo pa mena ki pokere nau yadi kawaya daganani kipuwani.
5 Nau yadi kirekeya tondekeya manako kwayuba debai apunai mosi nau bamaneya bauwena sidibu, wagubu ke; ‘Kau yadi kamadi, emani; Oragai apunai Dewida e gidaragai kunu Diyuda mu papamaga ‘raiyoni’ ki e ka bagi supasupai. Berokoi kuduba ki e raurupupu kewowena ki pokere e mena ka rima ida daikere kewowena daikere apeya (7) ki koritatamini ade wiku ki rikapoto.’ E inako wagubu.
6 Ki makeya ka nau kema paunau papa sipi munai mosi ika uburawa empuwani. Gwede dai iyaiya apeya apeya ade kwayuba debai ragidai ki mu ka papa sipi ki kwagaramupu. E kiyabui ka mu e gwe ugwadumpu po maba mibi bidarai ika uburawa. E debai ganai ka ida daikere kewowena daikere apeya (7) ade e yabui ka mete ida daikere kewowena daikere apeya (7). E yabui ki ka keyakeyai ko ki mibai ka Mamanuga God e keyai ida daikere kewowena daikere apeya (7) ki e tonotapu waira kuduba madega kauwagau madega posiwagau ki kayatagubu.
7 Papa sipi munai ki kanibu apunu kema kawareya tondawa apunai ki e idai garu rabineya wiku ki wadubu,
8 manako ki makeya ka gwede dai iyaiya apeya apeya ade kwayuba debai ragidai apunai eyaka mena ade ida apeya apeya (24) ki mete kina papa sipi munai ki e yabareya kwarisitagubu. Mu eyaka eyaka mu idamugu ka mu ripa tapai maba temupu ade kapa bowa yamayamai pokaiya yamanatapu rabineya gwede mosi aurai bagi kawaya pasumupu gwisi yarawa ki mu eyaka eyaka mete temupu. Aurai bagi kawaya ki mibai ka Mamanuga God e eya iyapanaiyoma mu guriguri-maga.
9 Mu inako kwaetagubu manako umayo waunai mosi umayotagubu, tagubu ke;
‘Kau ka bagi supasupai kawaya ki pokere kau wiku yau wadi rima kuduba koritatami ki ka baganai.
Kau inako kwaenuwagi ki mibai ka iyapana kau nunimupu poyo manako kau daragi kawapu ki pokaiya ka kau iyapana tawana tawana, kunu kunu, yona yona, midimaga ebo ebo kuduba ki mu bigimaga ki kau surupipi Mama-nuga God e nene mu gimaratapi.
10 Kau mu winetapi da mu Mama-nuga God e kasiyarai pokaiya ubumana e bameya dobopiyamu upi ki kwaetagamana, waira kawareya yabiyabiri ubumana ade Ma-manuga God e bigabigai kwaetagamana ki nana.’
Mu inako tagubu.
11 Ki makeya ka nau ade yabu tapuwani manako kema ki, ade gwede dai iyaiya apeya apeya ki, ade kwayuba debai ragidai ki mu kuduba madani-mugu ka nau aneya ropani kawaya eba iyabapamana makai ika bautagubu mu kwagaratampu ubumawa emitapuwani.
12 Aneya ropani kawaya ki mu bonana-maga ragiragi kawaya umayo yau umayotaga-mawa, tagamawa ke;
‘Papa Sipi Munai, mu kau nunimupu poyo ko kau ka bagi supasupai ki pokere nu kau paraunimei ade kau sigi tepapemei.
Kasiyara kuduba ka kau bamageya, gwedegwede kuduba ka kau bamageya ade katai kuduba ka kau bamageya,

ki pokere nu kau wiwiranimei, kau paraunimei ade kau sigi esida tepapemei.'
13 Aneya ropani kawaya ki inako tagubu manako ki eweya ka nau gwedegwede kuduba iyaiya ika kunumau, waira kawareya, waira kobaiya, ade egi rabineya mete kina, gwedegwede kuduba inako madega kauwagau madega posiwagau ki mu umayo yau tagamawa wainapuwani;
'Kema kawareya tondei apunai ade papa sipi munai, wi kasiyaraga ka kawaya daganani esida.
Nu wi paraunimei, wi wiwiranimei, ade wi siga maramara esida tepapemei.'
14 Mu kuduba inako tagamawa manako gwede dai iyaiya apeya apeya ki denai tagubu ke; 'Ki mibai.' Kwayuba debai ragidai kuduba kwarisitagubu mu ramatamaga kawareya ubumpu manako mu kema kawareya tondau apunai ade papa sipi munai ki mu taragatampu.

6

Oka wikumupu ki rimai

1 Ki eweya ka nau papa sipi munai oka wikumupu ki rimai yabiri rikapupu empuwani. E ki kwaewena makeya ka gwede dai iyaiya ki mosi e bonanai ragiragi kawaya gaiya maba wagubu ke; 'Kau yabi.'
2 Nau yabu tapuwani manako nau papa osi poe mosi empuwani. Papa ki kawareya ka apunu mosi e pewa idaiya wadubu tondawa ki nau mete empuwani. Mu apunu ki e kaiwawowagana debai tatamai kwemupu manako e iyapana kuduba raurutamana mu wairamaga wadana ki nana bauwena kayawena empuwani.
3 Ki eweya ka nau papa sipi munai oka wikumupu ki rimai ade mosi rikapupu empuwani. E ki kwaewena makeya ka gwede dai iyaiya ki mosi wagubu ke; 'Kau yabi.'
4 Manako nau papa osi ade mosi e kumai daragai ki mete bauwena empuwani. Papa osi ki kawareya ka apunu mosi tondawa. E kasiyara wadubu da e waira kawareya kande ade deni deni minimini popo-tagamana ki kerarai birikapana ki nana. Mu kunumau kereba kawaya mosi e idaiya tamupu ki nau empuwani.
5 Ki eweya ka nau papa sipi munai oka wikumupu ki rimai ade mosi koritapupu empuwani. E ki kwaewena makeya ka gwede dai iyaiya ki ade mosi wagubu ke; 'Kau yabi.' Nau yabu tapuwani manako papa osi pinai mosi ika empuwani. Papa osi ki kawareya ka nau apunu mosi ki gwedegwede ruba-piyamu ki rubai mosi e idaiya wadubu tondawa ki nau mete empuwani.
6 Ki makeya ka nau gwede dai iyaiya apeya apeya ki mu paunamugu bonana maba mosi wainapuwani. Bonana ki wagubu ke; 'Iyapana mosi mara eyaka mena bagibagiyagisi ki ka e denai eba kawaya suguna poe kapa eyaka mena ki mena yadini bo suguna madimadi kapa apeya eyaka ki mena tepoto. Ko ripa 'oripi' ki otai ade awana daragai 'waeni' ki kau eba giripi.' Bonana ki inako wagubu.
7 Ki eweya ka nau papa sipi munai oka wikumupu ki rimai ade mosi koritapupu empuwani. E ki kwaewena makeya ka gwede dai iyaiya ki siyarai wagubu ke; 'Kau yabi.'
8 Nau yabu tapuwani manako apunu mosi si ka Po Kerarai Apunai ki papa osi e kumai ku maba kawareya tondubu bauwena ki nau empuwani. Apunu ki e tagaiya ka apunu ade mosi papa osi ki nikareya tondobu. E si ka Po Tawanai Apunai. Iyapana apeya ki kasiyara wadumupu da mu kayatagamana iyapana waira kuduba purutamana damu apeya apeya nakatamana ki nana. Mu kasiyara mete wadumupu da mu yawira pokaiya, wetei pokaiya, sigira berokoi pokaiya ade papa kamarai berokoi ki pokaiya damu ki eyaka mena namutamana gawarara ki nana.
9 Ki eweya ka nau papa sipi munai oka wikumupu ki rimai ade mosi korita-pupu empuwani. Nau yabu tapuwani manako kunumau kepakepa kobaiya ka nau iyapana popai dai ki mu keyai-muguma mete ika idiwa emitapuwani. Iyapana ki mu ka naiya Mamanuga God e yonai eba kamadumpu ko tagamawa iwa ki pokere ki gwawai ka iyapana ubumpu mu namutampu.
10 Iyapana ki mu bonanamaga ragiragi kawaya tagubu ke; 'Kaiwawonuga, kau kasiyaragi ka kawaya esida. Kau ka mibai ade kau ka bagi supasupai kawaya ko kau gwede mara uburi nu namunimpu ragidai ki bimbinai kau idagi gurai mu naurimugu ugwadi ragiragi bita tage?'
11 Mu inako tagubu manako kunumau ka dai ubu-mupu midi tatamai poe temupu iyapana ki eyaka eyaka tagemupu, tagubu ke; 'Wi watagau yewe aiyataiwogoi. Wi namunimpu ragidai ubumoto wi kowaguma sumaga eyaka mena ragidai wairau idiwu ki dai mete namutamono yamono da Mamanuga God e yagisi da kewowena ki ka e uburoto bimbina ki kwaeyagisi.' Mu inako tagubu.

12 Ki eweya ka nau papa sipi munai oka wikumupu ki rimai ade mosi korita-pupu
empuwani. Ki makeya ka waira nutanuta kawaya eba marai mo bau-wena. Aukwara
pinai tatabura kwenu-piyamu ki maba ka madega piniwena empuwani ade siragamu dara
maba inako daragawena.
13 Nusuru kawaya ripa damaya kwisipiyau madai mara-kirakirai gwetagamu ki maba
ka supama kunumau wairau gwegwetagubu ki nau mete emitapuwani.
14 Nu kebari ewope-mei ki maba ka kunuma inako ewopupu yapu wekepupu ade kweya
yo ruku ebo ebo ki geyageyatagubu sisiwatagubu mu watamaga kamadumpu kayatagubu.
15 Ki makeya ka yewe waira kawareya kawakawai ragidai yo piyara ragidai mu
kawakawaimuguma yo purapura ragidai yo iyapana kasikasiyarai yo pakasi ragidai
yo bigabiga kwaetagamawa ragidai, iyapana kuduba inako ki mu wakapatagubu ragu
weketagubu idiwa ki nau mete emitapuwani.
16 Mu bonana-maga ragiragi kawaya kweya yo bowa tademupu, tagubu ke; 'Wekenimuri
da kema kawareya tondau apunai nu eba eminiyoto ade Papa Sipi Munai e nuwai nu
bamanugu eba pupuyogono.
17 Mu nuwapupumaga ki marai berokoi kawaya bauwena ki pokere nima mu boda-
tamini?' Mu inako tagubu.

7

Tawana Isiraero ragidai kuduba 144,000

1 Ki eweya ka nau aneya apeya apeya waira kawareya ubumawa emitapuwani. Mosi ka
nu yabaranugu buri kiya uburawa, mosi ka nu ewanugu buri kiya uburawa, mosi ka nu
idanuga garu deneya buri kiya uburawa, ade mosi ka nu idanuga tenene deneya buri kiya
uburawa ki nau waro were maba mu emitapuwani. Aneya ki nusuru mubo denemugu
denemugu bauwagawa ki mu mubo bodapamawa ki pokere nusuru waira kawareya eba
tarawa, ripa eba geyageyatagamawa, ade nusuru egi kawareya mete eba garupiyawa ki
nau empuwani.
2 Ki makeya ka nau aneya mosi madega posiwagau ki deneya bauwena empuwani. E
idaiya ka e maramara tondau apunai Mamanuga God e kurikuri ki mete wadubu bau-
wena. Aneya apeya apeya ki waira yo ripa yo egi kuduba giritamana kasiyarai wadumupu
nawanai ika ubumawa ki mu wenamaga e siyapu manako e bonanai ragiragi kawaya mu
tadebu, wagubu ke;
3 'Wi nawana ubumoi da nu Mamanuga God e bigabigaiyoma kuduba mu yabaramugu e
kurikuri pasitamamu kewoyagisi were ki ka wi waira yo ripa yo egi kuduba ki giritamuri.'
4 Iyapana gwedewau mu yabaramugu Mamanuga God e kurikuri mu pasitampu ragidai
ki damui kuduba kabuwasinibu ka iyapana ropani kawaya eba iyabapa-mana makai
kuduba 144,000. Mu ka tawana Isiraero ragidai kunu ebo ebo kuduba ki dai ki.
5 Kunu Diyuda rabineya ka 12,000 pasitapu.
Kunu Rubeni rabineya ka 12,000 pasitapu.
Kunu Gata rabineya ka 12,000 pasitapu.
6 Kunu Ata rabineya ka 12,000 pasitapu.
Kunu Natari rabineya ka 12,000 pasitapu.
Kunu Manase rabineya ka 12,000 pasitapu.
7 Kunu Simiyoni rabineya ka 12,000 pasitapu.
Kunu Riwai rabineya ka 12,000 pasitapu.
Kunu Isikari rabineya ka 12,000 pasitapu.
8 Kunu Teburoni rabineya ka 12,000 pasitapu.
Kunu Diyosepa rabineya ka 12,000 pasitapu.
Ade kunu Bendimani rabineya ka 12,000 pasitapu.
Aneya ki Mamanuga God e kurikuri pokaiya iyapana inako pasitapu.
Mamanuga God e iyapanaiyoma ropani kawaya
9 Ki eweya ka nau ade yabu tapuwani manako iyapana damu kawaya eba iyabapamana
makai ade mosi ika ubumawa emitapuwani. Mu ka waira kuduba madega kauwagau
madega posiwagau mu kwakwarepumaga ebo ebo, mu kunumaga ebo ebo, mu waira-
maga ebo ebo, mu yonamaga ebo ebo, mu tawana tawana kuduba ki deneya bautagubu.
Mu kunuma kemai ki ade Papa Sipi Munai ki mu yabaramugu ubumawa midi tatamai poe
monaga-tagubu ade mu idamugu ka mu notowiya kwarai temupu,
10 manako mu bonana-maga ragiragi kawaya tagubu ke;
'Mamanuga God kema kawareya tondau apunai ade Papa Sipi e Munai ki mu mena nu iya
negeni.'

11 Mu inako tagamawa makeya ka aneya kuduba kema ki kwagaramupu ubumawa
yo kwayuba debai ragidai yo anu dai iyaiya apeya apeya ki mete kina kuduba kema ki
yabareya gwairitagubu nikapu mempu manako mu Mamanuga God taragamupu,
12 tagubu ke;
‘Ki mibai. Mamanuga God, nu kau paraunimei ade kau sigi esida tepapemei. Kau ka tanai
bagi kawaya ki apunai.
Katai yo kasiyara kuduba ka kau bamageya ki pokere nu kau paraunimei, kau wi-
wiranimei, ade kau sigi maramara esida mena tepapemei. Ki mibai.’
13 Mu inako tagubu manako ki eweya ka kwayuba debai apunai ki mosi nau manusinibu,
wagubu ke; ‘Iyapana midi tatamai poe utatagubu ki kau wainapiyei da mu ka gwedewau?
Ade kau waina-piyei da mu ka tawana bani were bautagubu?’
14 E inako wagubu manako nau denai e sibuwani, suwagubuwani ke; ‘Bada, ki nau eba
kataineya ko kau kataigeya.’
Ko e ade sidibu, wagubu ke; ‘Waira kawareya ka Mamanuga God iyapana kuduba bita
kawaya tagebu ko iyapana karako emitamiyei mu ka giruru maba ki kobaiya tetetagubu
yaudere bau-tagubu manako mu midimaga tatamai Papa Sipi Munai e darai pokaiya
siruwamupu da taniwena ki ragidai.
15 Mu bigimaga inako siruwamupu ki pokere mu maramara Mamanuga God e tawai
rabineya e kemai ki yabareya ubumono kemora nawaru e upi kwae-togomono, e si esida
mena tepapomono, manako kema kawareya tondau apunai ki e mu gwanawatamono
tondono.
16 Karako ade ewa ka wetei mo mu eba metamini, mu awana gobamaga eba yagisi ade
madega muyai bo gwede muyai kawaya mu eba uratamini,
17 mibai ka Papa Sipi Munai kema kawareya paunau tondau ki e uburoto mu kwayu-
batamini manako waratamini awana yabai maramara usirapiyau ki kabuwatamini. Mu
yabumaga iwai bauwena ki kuduba ka Mamanuga God surupoto kewoyagisi.’ E inako
sidibu.

8

Oka wikumupu ki rimai siyarai

1 Papa Sipi Munai oka wikumupu ki rimai siyarai koritapupu kewowena ka kunumau
daumoro ukwapu nawaru dumai tarau yarau da nawaru puru-wagau ki rowarowai maba.
2 Ki eweya ka mu dai ki bawiwi ida daikere kewo-wena daikere apeya (7) ki temupu
bautagubu aneya ida daikere kewowena daikere apeya (7) Mamanuga God e yabareya
ubumawa ki eyaka eyaka mu tagemupu.
3-4 Aneya ade mosi bauwena kunuma kepakepai ki yabareya ubupu. E idaiya ka kapa
mosi bowa yamayamai pokaiya yamanamupu ki rabineya gwede mosi aurai bagi kawaya
urawa gwisi yarawa ki nau empuwani. Aurai ki ka Mamanuga God e iyapanaiyoma
kuduba mu guri-gurimaga. Aneya ki kanibu kepakepa bowa yamayamai pokaiya ya-
manamupu ki yabareya ubupu manako kepakepa ki kawareya kapa ki Mamanuga God
nene puyo tapu. Gwede aurai bagi kawaya mosi kwemupu ki e mete wadubu puyo
ika tapu manako gwede aurai bagi kawaya ki ade Mamanuga God e iyapanaiyoma mu
gurigurimaga ki, mu aurimaga ka aneya ki e idaiya gwisi maba Mamanuga God bameya
yarawa empuwani.
5 Gwisi ki yapu kewowena ka aneya ki mata komai yabai dai kepakepa kawareya tepupu
kapa ki rabineya nunupu manako e kapa ki wadubu kwenupupu wairau kawapu. E kapa
ki kwenupupu makeya ka yangwara wadubu gaiya mumugarai mete wagubu ade kwarara
puruwagau mumugarai maba wagubu ki nau mete wainapuwani. Waira nutanuta mete
bauwena ki nau empuwani.

Bawiwi wagubu

6 Ki makeya ka aneya ida daikere kewowena daikere apeya (7) bawiwi okukunatagubu
ki siyamana ki nana ubumawa.
7 Aneya yabiri ki e ubupu bawiwi siyapu wainapuwani. E siyanawa makeya ka nawaya
aniyata kawaya kawapu manako nusuru yo mata nonarai yo dara mete kina inako
dibipupu wairau kawapu. Waira purupupu damu apeya eyaka ki damui mosi ka mata ki
urabu kwarisi. Ripa purupupu damu apeya eyaka ki damui mosi ka mete urabu kwarisi.
Ade gwaba kasiga ki mete urabu gawarara.
8 Ki makeya ka aneya mosi ubupu bawiwi siyapu wainapuwani. E siyanawa makeya ka
gwede kawaya mosi kweya maba beuwena ki mu kwenumupu egi supu ki nau empuwani.
Kweya maba ki egi surawa makeya ka egi purupupu damu apeya eyaka ki damui eyaka
mena ka wirawena dara wenawena,

9 manako egi raubiyoi damu apeya eyaka purupupu ki damui eyaka mena ka
popotagubu gawarara ade waka maimerei kawakawai ki purupupu damu apeya eyaka
nakapupu ki damui eyaka mena ka giriwena ki nau mete empuwani.
10-11 Ki eweya ka aneya ade mosi ubupu e bawiwi siyapu wainapuwani. E siyanawa
makeya ka kunumau supama kawaya mosi si ka Makimaki duna maba urawa ki kauwena
kawapu manako awana kuduba purupupu damu apeya eyaka ki damui mo rabineya supu
empuwani. Awana rabineya supu makeya ka awana ki yabai mete giri-wena pasuwena
ki pokere iyapana ropani kawaya awana ki kubamupu ki ka mu kuduba popotagubu
gawarara.
12 Ki eweya ka aneya ade mosi ubupu e bawiwi siyapu wainapuwani. E siya-nawa
makeya ka madega yo siragamu yo supama kuduba purupupu damu apeya eyaka ki ka
madega damui eyaka mena ki berokowena, siragamu damui eyaka mena ki berokowena
ade supama damui eyaka mena ki mete berokowena. Nawarau ka madega napusi apeya
apeya ki rabineya ka madega eba tapapupu ade kemorau ka siragamu yo supama madega
napusi apeya apeya rabineya ki mete eba tanitagubu.
13 Ki makeya ka nau yabu tapuwani manako midiwari kusuketa usi kunuma bogaboga
ika robowagawa e bonanai ragiragi kawaya wagawa ki nau empuwani wainapuwani. E
wagawa ke; 'Akae, akae, akae, waira kawareya idiwu ragidai ki mu nene ka nau yona yau
suwagakani; Siyarai aneya apeya eyaka mu bawiwimuguma siyomono ki ka bita kawaya
eba marai iyapana kawarimugu suroto.' E inako wagubu.

9

1 Ki makeya ka aneya ki mosi ubupu e bawiwi siyapu ki nau wainapuwani. E siyanawa
makeya ka nau supama mosi kunumau kauwena wairau kawapu ki mete empuwani.
Uruba nigidai pa mena ki rabineya mu keyai berokoi bodatampu idiwa ki gudui kwaipana
kasiparai ka supama ki wadubu kawapu.
2 E gudu ki kwaipupu makeya ka gwisi pinai kawaya mugu pasumu ki gwisi maba uruba
ki rabineya posiwena iyarau yapu madega yabui wadubu.
3 Gwisi ki rabineya ka borepa maba ropani kawaya eba biga-bigai positagubu waira yau
kawareya kawamupu. Mu kasiyara wadumupu ka reuwa meniyau ki makarai maba.
4 Ko aneya ubumpu borepa maba ki tade-mupu, tagubu ke; 'Wi gwaba bo ripa bo
gwedegwede kuduba inako ki eba giritamuri ko iyapana gwedewau mu yabaramugu
Mamanuga God e kurikuri eba pasitampu ki mu mena wi girita-muri.'
5 Borepa maba ki mu eba iyapana namutamana ki kasiyarai wadumupu ko mu siragamu
ida daikere mena ki rabineya maramara kemora nawaru iyapana makari mena tagemana
ki nana ki kasiyarai wadumupu. Makari ki makarai ka reuwa meniyau ki makari maba,
6 ki pokere mara ki makeya ka iyapana makari kudeya popotagamana yawatai
kwaenepomono ko mu eba bananapomoto.
7 Borepa maba ki mu ka papa osi yawira nene monagatamiyamu ubumu ki maba emita-
puwani. Mu debamugu ka mu deba tatamai bowa yamayamai pokaiya yamanatampu ki
maba naka-mupu. Mu kiyabumaga ka iyapana kaina nu kiyabunuga maba,
8 ade mu debamaga kumai ka ridi debamaga kumai rorowa kawakawaya ki maba. Mu
uwarimaga ka papa 'raiyoni' e uwarai maba.
9 Mu nodamaga tatamai umamupu ka ragiragi kawaya kirama maba ade mu mabumaga
mumugarai ka papa osi ropani kawaya yawira anai nimaga kareya tainitamiyamu garu-
piyamu ki mumugarai maba.
10 Mu yawarimaga ade mu dowamaga ka gwedeyapuni gimpuru ki maba. Mu
yawarimaga ki pokaiya ka mu siragamu ida daikere mena ki rabineya iyapana makari
tagemana ki kasiyarai wadu-mupu.
11 Borepa maba ki mu kawai-maga ka aneya mosi uruba nigidai pa mena ki yabiyabiri
uburau. E si yona Iburu were ka Abadoni ade yona Guriki were ka e si Aporiyoni, ko e si
ki mibai ka 'Giri Pasu ki Apunai'.
12 Nuwaboya makari marai apeya eyaka ki mo kewowena yau kena ko apeya uburau.
13 Ki eweya ka aneya ade mosi ubupu e bawiwi siyapu. E siyanawa makeya ka nau
bonana mosi kunumau wainapuwani. Bonana ki ka kepakepa bowa yamayamai pokaiya
yamanamupu Mamanuga God e yabareya uburau ki ganai apeya apeya mu pokamugu
bauwena.
14 Bonana ki bawiwi siyanawa aneyai ki sibu, wagubu ke; 'Kau aneya apeya apeya awana
kawaya Euperatasi papateya umatampu dokodoko idiwu ki rikatami da mu baitagisi
kayatagisi.'
15 E rikatapu makeya ka aneya apeya apeya ki bautagubu kayatagubu. Mama-nuga God
e ebo kwamura bo siragamu bo mara bo madega winepupu tapu da mu kayatagamana

iyapana kuduba damu apeya eyaka nakatapu ki damui eyaka mena namutamana ki nana
ki marai wana bauwena yau kena.
16 Nau yabu tapuwani manako piyara ragidai papa osi kawareya idiwa ropani kawaya
eba iyabapamana makai ki nau mete emitapuwani. Mu ka ropani kawaya eba iyabapa-
mana makai kuduba 200 miriyoni (200,000,000) nau kabuwa-sinimupu.
17 Nau waro were maba papa osi ade kawareya kayatagubu ragidai ki mu emita-
puwani. Mu nodamaga tatamai ka daragai mata nonarai maba, pinai kunuma maba,
ade miyamiyawai. Papa osi mu debamaga ka papa 'raiyoni' mu debamaga maba. Mu
umunumugu ka mata nonarai, gwisi pinai, ade gwisi berokoi kokokowai mete bauwena
kayawena.
18 Iyapana kuduba madega kauwagau madega posiwagau damu apeya eyaka nakatapu
ki damui eyaka mena ka mata nonarai, gwisi pinai ade gwisi berokoi papa osi mu
umunumugu bauwena ki pokaiya popotagubu gawarara.
19 Papa osi ki mu kasiyara-maga ka mu umunumugu ade mu yawarimugu. Mu
yawarimaga ka motamota maba debai uwari mete kina ki pokaiya mu iyapana giritamawa.
20-21 Iyapana waira kawareya idiwa bita ebo ebo bauwena kayawena ki pokaiya eba
popotagubu ragidai mu bita ki kuduba emupu ko mu notamaga eba wirawena Ma-
manuga God bameya. Kweya kairapu bo daisusu bo momorapa bo ade dai mete kina
ki keyakeyai-muguma mu bowa yamayamai yo bowa wawinebowa yo ripa pokaiya mu
mubo idamugere yamanatampu, gwedegwede ki mu eba kamaditampu ko mu bama-
mugu buburitagamawa mu simaga esida mena tepapamawa idiwa. Ko keyakeyai ya-
manatampu ki kuduba ka mibai pa mena kororai. Daisusu yo momorapa inako mu ka
tawana eba empiyamu, mu yona eba wainapiyamu, ade mu kerapumugu ka eba iwu.
Ko iyapana gwedegwede ki kuduba eba kama-dumpu. Ade minimini popo yo simaga yo
muwara yo kuwa yo ade ridi yo apunu taku maba igida yauda asusu kwaetagamu iwu,
bera kuduba inako ki mu mete eba kamadumpu.

10

Aneya mosi oka wiku wadubu

1 Ki eweya ka nau aneya kasiyarai kawaya ade mosi kunuma were kawapu empuwani.
E midi tatamai ka oroguma ade e debai tatamai ka wari. E kiyabui sinini ka madega maba
ade e kerarai daikere daikere ka mata nonarai ki maba.
2 E oka wiku marai munta mosi e idaiya wadubu ki dadarapupu manako e kerarai garu
egi kawareya teyapu ade e kerarai tenene waira kawareya teyapu.
3 E bonanai ragiragi kawaya papa 'raiyoni' kwewagau ki bonanai maba nau waina-
puwani manako e wagubu ki denai ka gaiya ida daikere kewowena daikere apeya (7)
bonana maba tagubu ki mumugarai nau mete wainapuwani.
4 Nau mu bonanamaga ki wainapekeya ki ka nau mu badidi tagubu ki okapana kwae-
sugekeya ko bonana ade mosi kunuma were kawapu nau sidibu, wagubu ke; 'Bonana
ida daikere kewo-wena daikere apeya badidi tagubu ki kau kaubo mena rabinageya wadi
doko wainapiyowa ko kau eba okapi.'
5 Ki makeya ka aneya e kerarai egi kawareya ade waira kawareya uburawa ki e idai garu
kunuma deneya bagipupu ki nau empuwani.
6 Kunuma ade kunuma rabineya gwedegwede kuduba yamanapupu apunai, waira
yamana-pupu ade waira kawareya gwedegwede kuduba yamanapupu apunai, ade egi
rabineya gwedegwede kuduba mete yamanapupu maramara tondau kaniyau apunai
Mamanuga God, e si pokaiya ka aneya ki ragiragi kawaya gwaiyaba kaimatana wagubu
ke; 'Mara winepupu tapu ki marai riyapamana yamana yawatai mo pa mena,
7 mibai ka aneya siyarai uburoto e bawiwi siyonono makeya ki ka Mamanuga God takari
kawaya e ebo nuwaiya mena badidi notapiyawa ki kuduba matarayagisi. E ororeya mena
e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai kabuwatapu da inako wenayagisi.' Aneya ki
inako wagubu.
8 Ki eweya ka nau bonana naiya kunuma were sidibu ki ade wagubu wainapuwani. E
sidibu, wagubu ke; 'Kau kaniyo aneya kerarai egi kawareya ade waira kawareya uburau
ki e idai rabineya oka wiku dadarapupu wadau ki kau wadi.'
9 Nau yona ki wainapuwani ka nau aneya ki bameya kanibuwani oka wiku ki e nau
tegeyana ki nana sibuwani, ko e denai nau sidibu, wagubu ke; 'Kau wiku yau wadi kupi.
Kau umunugeya kupowa ki midiyai ka manigowa maba ko kau kupi kaupi kau rabinageya
suroto ki ka suwakarai wenapoto.'

10 Nau wiku marai munta e idaiya ki wadubuwani kubabuwani ki ka nau umununeya
midiyai manigowa maba wainapuwani. Ko nau kubabuwani kaupuwani nau rabinaneya
supu ki makeya ka suwakarai mete matarawena wainapuwani.
11 Ki makeya ka mu nau ade sidimupu, tagubu ke; 'Iyapana mu kwakwarepumaga ebo
ebo ade mu yonamaga ebo ebo tawana tawana idiwu mu kawakawaimuguma mete kina
mu bamamugu badidi ewa wenawagana yonai Mamanuga God wagubu ki kuduba kau
kawareya mu ade tadeyowa umowa.'

11

Yabumugu emupu tagubu ragidai apeya

1 Ki eweya ka apunu mosi ruwa tegebu ki nau waro were maba empuwani. E sidibu,
wagubu ke; 'Kau kiri uburi Mamanuga God e Tawai ade e kepakepai mete kina ki mu
ruwamaga wadi manako iyapana badibadi ika Mamanuga God e si tepapiyamu idiwu ki
mu mete iyabatami.
2 Ko e tawai tagaiya matarau ki kau eba ruwapi, mibai ka wata ki ka Mamanuga God
ubupu iyapana kwaiyanai ragidai mu watamaga winepupu tagebu. Mu ka kwamura
apeya eyaka ade siragamu ida daikere kewowena daikere eyaka mena ki rabineya
Mamanuga God e naterei kawaya Diyerusaremu ki giripomono pasumono.
3 Mara ki makeya ka nau iyapananiyoma apeya tonotamani manako mu midimaga
tatamai berokoberoko umumoto tataburatogo-mono mara 1,260 ki rabineya iyapana
paunamugu Mamanuga God e yonai togomono iwono.' Apunu ki nau inako sidibu.
4 Ripa 'oripi' apeya yo duna uburau watai apeya waira yau Kaiwawoi e yabareya ubumu
ki ka keyakeyai ko ki mibai ka iyapana apeya ki muyo.
5 Iyapana gwedewau ubumoto iyapana apeya ki giritamana kwaetogomono ki ka mata
nonarai mu umunumugu baiyagisi mu iyaramuguma ki uratamini popo ki pokere iyapana
gwedewau iyapana apeya ki giritamini pasutamini ki ka mu denai popotagisi.
6 Iyapana apeya ki kasiyara wadumupu da mu tagisi ki ka kunuma gudui bodapoto ki
pokere mara ropani kawaya ka mu Mamanuga God e yonai togomono iwono ko nawaya
mo eba baiyagisi. Mu kasiyara mete wadumupu da mu tagisi ki ka awana usirai kuduba
dara wenayagisi. Ade mu kasiyara mete wadumupu da mu mubo nuwamugu kwaetagisi
ki ka sigira ebo ebo ade berokoi ebo ebo waira kawareya posiyagisi.
7 Mu Mamanuga God e yonai togo-mono iwono da kewoyagisi makeya ka uruba kawaya
nigidai pa mena ki rabineya ka kunkani maba berokoi kawaya mosi posiyagisi iyapana
apeya ki mete kandetagisi. Mu kandetogomono yamono da paunau ka berokoi ki uburoto
mu namutamini,
8 manako iyapana ubumoto mu kwakwarepumaga ki tepomoto natere kawaya ki
imateya pa nakapomoto ko eba ononotamini. Natere ki rabineya ka iyapana naiya
ubumupu iyapana apeya ki mu Kaiwawomaga wadumupu ripa korosi naureya e min-
imupu poyo. Yona kwakwarai pokaiya ka natere ki si Sodomu bo Idipi.
9 Iyapana tawana tawana kuduba mu kunumaga ebo ebo, mu kwakwarepumaga
ebo ebo, ade mu yonamaga mete ebo ebo, mu ka iyapana apeya popotagubu ki mu
kwakwarepu-maga ika pa emitamono ko eba onono-tamini. Ononotamana yawatai ki mu
bodabodapomono yamono da mara apeya eyaka kewoyagisi ade mara mosi ka yarono da
madega paunau.
10 Mamanuga God e yonai tagamawa ragidai apeya ki popotagubu ki pokere iyapana
kuduba yewe wairau mamama-tagamawa taeretagamawa deni deni puyo kasiwaratega-
mawa idiwa emita-puwani. Iyapana apeya ki iyaiya idiwa makeya ka iyapana kuduba
mu poka-mugere makaritagamawa ko karako mu popotagubu ki pokere iyapana mu
rabinamaga bagiwena.
11 Mara apeya eyaka ki kewowena ade mara mosi yarawa da madega paunau ki makeya
ka Mamanuga God e eya umunai aurai tonopupu iyapana popai ki mu rabinamugu supu
manako mu ade iyatagubu kimpu ubumpu. Iyapana mu emitampu ki ka mu nota-maga
kowena kudu ebotau wainamupu.
12 Ko iyapana apeya ki mu bonana ragiragi kawaya mosi kunumau kawapu ki
wainamupu, wagubu ke; 'Wi yewe umunumuri.' Ki makeya ka iyapana apeya ki mu iyara-
muguma kuduba yabumugu yamawa idiwa da kunumau oroguma gwaiya tetetagubu
kayatagubu emitapuwani.
13 Mu oroguma gwaiya tetetagamawa makeya ka waira nutanuta kawaya mo bauwena
manako natere ki damu ida esida mena ki damui eyaka mena giripupu manako iyapana
ropani kawaya kuduba 7000 popotagubu gawarara. Ko iyapana eba popotagubu ragidai

mu kudu ebotau wainapamawa manako Mamanuga God kunumau tondau e si mu esida
tepapamawa emitapuwani.
14 Nuwaboya yo makari marai apeya eyaka ki apeya kewowena yau kena ko eyaka mena
uburau.

Aneya bawiwi siyarai siyapu

15 Ki eweya ka aneya siyarai ubupu e bawiwi siyapu ki nau empuwani. E siyanawa
makeya ka nau bonana ropani kawaya kunumau ragiragi kawaya tagubu wainapuwani,
tagubu ke;
'Nu Kaiwawonuga Kawaya ade e madanai irikai Keriso ki mu karako waira kuduba,
madega kauwagau madega posiwagau ki mu kawakawaimuguma maramara ubu-
mono.'
16 Ki makeya ka kwayuba debai ragidai apunai eyaka mena kewowena ade ida apeya
apeya (24) Mamanuga God e yabareya mu mubo kemamaga kawareya idiwa ki mu
ubumpu gwairi-tagubu nikapu mempu manako Mama-nuga God taragapamawa,
17 tagamawa ke;
'Kawainuga God, kasiyara kuduba wadibi apunai, kau naiya tondeya ade karako mete
tondei.
Kau kasiyaragi kawaya ki kau karako wadibi matara karako waira kuduba mu Kaiwawom-
aga tondei.
18 Kau tagararaniyamu ragidai mu nuwamaga pupuwagau mibai ka kau bita tageyana ki
marai bau-wena ade iyapana popotagubu ragidai kau idagi gurai mu nauri-mugu
ugwaditamana ragiragi ki marai mete bauwena.
Kau bigabigagiyoma kau bonanagi wainapamawa tagamawa ragidai,
ade kau iyapanagiyoma kawakawai maimerei kuduba kau wiwiranimawa idiwa ki denai
puyo bagi mu tageyana ki nana ki marai mete bauwena.
Ki pokere kau karako uburi iyapana waira giripamawa pasumawa ragidai ki denai mu
giritami.'
19 Mu inako tagubu wainapuwani manako ki makeya ka nau Mamanuga God e Tawai
kunumau ki gudui siwa-wena empuwani manako Mamanuga God e gwaiyabai
wagubu okamupu tamupu ki sikwai nau ika tawa rabineya mete matarau em-
puwani. Ki makeya ka yangwara wadubu, gaiya mumugarai bauwena kayawena,
kwarara wadau ki mumugarai maba wagubu, waira nutanuta bauwena waira
kuduba geyageyawena, ade nawaya aniyata ki mete bauwena nawaya tai bowa
maba kawapu ki nau empuwani.

12

Ridi ade motamota kwakoru maba

1 Ki eweya ka gwede bagi kawaya mosi usi kunumau matarawena ki nau waro were
maba empuwani. Nau ridi mosi empuwani. E goragorai ka madega ade e debai tatamai ka
supama ida esida kewowena kerapu apeya (12). E ika tondubu manako e kerarai siragamu
kawareya sirigipupu.
2 Ridi ki munu waunitau wenapana kwaewagawa munu makarai wainapiyawa kwewa-
gawa wainapuwani.
3 Ki makeya ka gwede mosi usi kunumau matarawena empuwani. Nau motamota
kwakoru maba daragai kawaya mosi empuwani. E debai ka kuduba ida daikere ke-
wowena daikere apeya (12) ade e debai ganai ka kuduba ida esida mena (10). E debai eyaka
eyaka mu tatamamaga mete kina.
4 E yawarai gipupu manako supama damu apeya eyaka ki damui eyaka mena ki e
minibu rorororo wairau gwetagubu manako e kanibu ridi ki e yabareya munu wenapana
ki kupana dagurai ika uburawa empuwani.
5 Ki makeya ka nau ridi ki munu uratanai wenapupu empuwani ko motamota kwakoru
maba bauwena munu ki wadana kwaewagawa ki makeya ka gwede mosi bauwena munu
ki motamota e idaiya taoropupu Mama-nuga God e kemai kawareya kunumau tapu. Munu
ki aita ewa kasiyarai kawaya uburono e idaiya kepata yodono manako iyapana kuduba
yabaramugu mu Kaiwawomaga uburono.
6 Ko ridi ki wakapawena Mamanuga God wata mosi iyapana eba idiwu tawaneya e nene
winepupu tapu ki ika tondana ki nana kayawena. E mara ropani kawaya 1,260 Mamanuga
God e kwayubai rabineya ika tondono.
7 Ki eweya ka nau kande kawaya mosi usi kunumau wenawena empuwani. Aneya
kawaya Maikero e aneyaiyoma mete kina daikere ubumupu ade mota-mota kwakoru
maba e aneyaiyoma mete kina daikere ubumupu.

8 Mu kandetagamawa idiwa da kandetaga-mawa idiwa da paunau ka aneya Maikero
e aneyaiyoma mete kina berokoi ki kuduba raurutampu baiyonotampu da mu ewa
kunumau eba idiwana ki nana.
9 Mu motamota kwakoru kawaya ki kunumau wadumupu wairau kwenu-mupu manako
e aneyaiyoma kuduba mete wairau isiyatampu. Motamota ki e ka motamota oragai si ka
Seitani ade e si daikere Nari Apunai simupu. E ka iyapana kuduba nu kerapunugu wadau
ade beraniyau ki apunai.
10 Ki makeya ka nau bonana ragiragi kawaya mosi kunumau wagubu waina-puwani,
wagubu ke; 'Karako ka iya waunai bauwena ade Mamanuga God e Kaiwawo kasiyarai
ki mete matarawena. Karako ka e madanai irikai Keriso e kasiyarai mete matarawena.
Mibai, nu sumanuga eyaka mena ragidai maramara naritamiyawa apunai ki e mu
karako kunumau wadumupu wairau kwenu-mupu. E kemora nawaru Mamanuga God
e yabareya uburawa nari yonai wagawa ki karako kewowena.
11 Papa Sipi e darai pokaiya ade Mamanuga God e yonai mibai tagamawa ki pokaiya
ka nu sumanuga eyaka mena ragidai ubumupu Berokoi Apunai ki e kasiyarai kuduba
raurumupu. Mu muga iyamaga nene eba wainapamawa ko mu suma-maga nene
popotagamana ki mu waina-pamawa da ki ka baganai.
12 Ki pokere wi kunumau idiwu ragidai wi karako mamamaiwagi. Ko wi gwedewau ika
waira kawareya idiwu bo egi rabineya idiwu ragidai ki wi bamagau ka berokoi baiyagisi
ki pokere wi nuwaboyaiwagi. Nari Apunai Seitani karako supu wi paunagau ika wi mete
idiwu. E kataiya da e marai rogobiwena ki pokere e nuwai pupuwagau.' Bonana ki inako
wagubu wainapuwani.
13 Motamota kwakoru maba waina-pupu da mu e wairau kwenumupu ki ka e ubupu ridi
munu uratanai wenapupu ki kiwunapiyawa kwaenepiyawa umawa.
14 Ko Mamanuga God ubupu ridi ki midiwari kusuketa mabui maba apeya mete kwebu
da e robowagana buri iyapana eba idiwu tawanai Mamanuga God e kwayubai rabineya
tondana ki wateya kayawagana ki nana. E kwamura apeya eyaka ade siragamu ida
daikere kewowena daikere eyaka mena ika tondana da motamota berokoi e bameya eba
bauwagana giripana ki nana.
15 Motamota kwakoru maba ridi ki robowagana kwaewagawa empupu ka e umuneya
awana goya bauwena ridi ki kawarapana ki nana,
16 ko waira bau-wena ridi ki waitapupu. Goya kawaya motamota umuneya bauwagawa
ki ka waira susukwanawena manako awana ki waira rabineya kayawena.
17-18 Mota-mota kwakoru maba ki empupu ka e ridi ki bameya e nuwai pupuwena
manako e ewere wirawena ridi ki e momoiyoma dai ki mu yawiramaga kayawena. Ridi
ki e momoiyoma ka iyapana gwedewau Mamanuga God e umunui wadamu ade Iyesu e
yonai tagamu iwu ki ragidai.

13

Berokoi apeya egi positagubu

1 Motamota kawaya kwakoru maba ki egi papateya nayau uburawa manako nau yabu
tapuwani gwede berokoi mosi kunkani maba ika egi posiwena empuwani. Berokoi ki e
debai ka ida daikere kewowena daikere apeya (7) ade e debai ganai ka ida esida mena
(10). E debai ganai ki eyaka eyaka ka mu tatamamaga mete kina ade e debai kuduba mu
naurimugu ka e si dai mete okapupu. E si okapupu ki ka eba e eya siyo ko e Mamanuga
God e si bagi kawaya ki sibu siyasiya ika oka-pupu.
2 Nau yabu tapuwani manako e kiyabui papa kamarai 'reopadi' ki kiyabui diyayai
empuwani. Berokoi ki e kerarai ka papa 'beya' maba ade e umunui ka papa 'raioni' ki
maba. Nau yabu tapuwani manako motamota kwakoru maba ki kanibu e eya madanai
irikai kunkani maba ki sibu ade e eya kasiyarai kawaya ki dai e mete kwebu da kunkani
maba ki waira kawareya kawai uburana ki nana.
3 Kunkani maba ki e debai eyaka mena ka gwe ugwa-dumpu powena maba ki bidarai
nau empuwani ko e kwatai ki ewa ade iyawena. Iyapana tawana tawana kuduba, madega
kauwagau madega posiwagau kunkani maba ki emupu ki ka mu notamaga kowena e
diriwai kwaetagubu manako mu e eweya kayatagubu.
4 Motamota berokoi kwakoru maba ki e ubupu e eya kasiyarai kunkani maba ki kwebu
ki pokere iyapana kuduba motamota ki e si tarataragapamawa esida tepapamawa. Mu
kunkani maba ki e si mete tepa-pamawa, tagamawa ke; 'Iyapana mo kasiyarai e maba pa
mena ade iyapana e kwaitana eba raurupomoto kau-pomoto.'

5 Mamanuga God ubupu kunkani maba ki wata kwebu da kwamura apeya eyaka ade
siragamu ida daikere kewo-wena daikere eyaka mena ki rabineya ka e kasiyarai kawaya
uburana yona berokoberoko wagana umana ki nana.
6 E umuneya ka e Mamanuga God siyawa siyasiya ade e si giripiyawa pasurawa.
Mamanuga God e tawai kunumau ade gwedewau kunumau idiwu ki mu simaga e mete
giripiyawa.
7 Mamanuga God e iyapanaiyoma yawiyawiratamana ade raurutamana ki kasiyarai e
mete wadubu. E uburana iyapana kuduba, kunu ebo ebo, tawana ebo ebo, yona ebo ebo,
kwakwarepu-maga ebo ebo, mu e idai rabineya idiwana da e mu kawaimaga uburana ki
nana ki kasiyarai e mete wadubu.
8 Iyapana waira kuduba ubumoto kunkanki maba ki e si tarataragapomono esida tepa-
pomono idiwono ko iyapana gwedewau Mamanuga God waira kunuma eba yamanapupu
makeya mu simaga Iya Bukai rabineya okapupu ragidai ki mu mena e si eba tepapomoto.
Iya Bukai ki ka Papa Sipi Munai mini-mupu poyo ki e bukai.
9 Wi wenaguga mete kina ki ka wi yona yau wainapumuri;
10 Iyapana gwedewau Mamanuga God mu winetapu da iyaramuguma ubumana mu
tetamana diburatamana ki nana ki ka mu tetamini diburatamini. Ade iyapana gwedewau
Mamanuga God mu winetapu da iyara-muguma ta were mu taugwaditamana popo ki
nana ki ka mu taugwaditamini popo. Ki pokere mara ki baiyagisi ki ka Mamanuga
God e iyapanaiyoma mu sumamaga ragiragi kawaya ubumono giruru maba kobaiya
tetetogomono kaiwono ki ka baganai.

Berokoi ade mosi waira rabineya posiwena

11 Ki eweya ka nau gwede berokoi kunkani maba ade mosi waira rabineya posiwena
empuwani. Berokoi ki e debai ganai apeya ka papa sipi munai mu debamaga ganai ki maba
ko e bonanai ka motamota kwakoru e bonanai maba.
12 Berokoi ki kanibu e kasiyarai kunkani yabiri ki e bameya wadubu e irikai ubupu
manako ewa kayawena waira yo waira kawareya gwedegwede kuduba idiwu e kasiyarai
kawaya ki pokaiya mu notamaga wade wirawirapiyawa da mu kunkani maba naiya e
debaiya bidara wadubu ko ade iyawena ki e tarataragapamana si tepapamana ki nana.
13 Berokoi ki matakira kawaya-kawaya ebo ebo kwaewagawa ki nau empuwani. E
wagubu manako iyapana kuduba mu yabumugu ka mata nonarai kunuma were kawapu.
14 Berokoi ki kasiyara wadubu da e uburana e waretai kunkani maba ki e nene matakira
ebo ebo kwaewagana ki nana. Ki pokaiya ka e iyapana kuduba, madega kauwagau
madega posiwagau mu kerapumugu wadana mu notamaga wirapana ki nana ki nau
mete empuwani. E iyapana ragiragi kawaya tadeyawa da mu ubumana kunkani maba
kereba pokaiya ugwadumpu ade iyawena ki e keyakeyai mosi yamanapamana manako
ewa ubumana keyakeyai ki pokaiya kunkani maba ki e si tepapamana ki nana.
15 Berokoi ki kasiyara mete wadubu da e uburana keyakeyai ki puwapana iya kweyana
da e yonawagana ki nana, ko ki nau mete empuwani. Iyapana gwedewau e si eba
tarataragamupu ki ka kunkani maba e keyakeyai ki ubupu mu namutapu.
16 Berokoi ki mete ubupu iyapana kawakawai yo iyapana maimerei, iyapana gwedeg-
wedemaga mete kina yo imagei ragidai, pakasi ragidai yo bigabiga ragidai, iyapana
kuduba inako ki e mu ninekeneke-tamiyawa da mu kunkani maba ki e si okai mu idamaga
garu naureya bo mu yabaramugu kurikuri pokaiya kapa-pamana ki nana ki nau mete
empuwani.
17 Iyapana gwedewau kunkani maba ki e si bo e si keyakeyai namba pokaiya ki mu
naurimugu pa mena ki ka mu gwede mosi eba gimarapamana bo deni deni eba nida
kasiwaratagamana ki nana.
18 Yona yau ka wekewekei ki pokere iyapana notanotai ki mu mena ka yona yau mibai
bananapomoto. Iyapana nima e yabarai supasupai ki ka e kunkani maba e si namba
pokaiya tamupu ki mibai mete kataiyagisi. E si namba pokaiya ka iyapana kaina mosi e
siyo. E si ki nambai ka 666.

14

Umayo waunai mo tagubu

1 Ki eweya ka nau waro were maba ade empuwani manako Papa Sipi Munai ade iyapana
ropani kawaya eba iyabapamana makai kuduba 144,000 e bananamupu kweya Saiyoni
kawareya e mete ika ubumawa ki nau mu emitapuwani. Papa Sipi e eya siyo ade e Mamai
e si mete kina ki okai ka nau iyapana ki mu yabaramugu empuwani.

2 Nau bonana mosi kunuma were kawapu wainapuwani. Bonana ki mumugarai ka
awana kawaya tapara sikipiyau ki maba bo gaiya wagau ki mumugarai maba bo iyapana
ripa tapai yanuwatagamu bonanai bagi kawaya ki maba.
3 Iyapana kuduba 144,000 mu ka Mamanuga God e kemai ki, ade gwede dai iyaiya
apeya apeya ki, ade kwayuba debai ragidai ki, mu kuduba yabara-mugu ubumupu umayo
waunai mosi umayotagamawa. Iyapana kuduba wairau idiwa mu paunamugu ka Mama-
nuga God ubupu iyapana ki mena e ebo nene winetapu tetapu ki pokere mu mena ka
umayo waunai ki kataitagubu. Iyapana dai ki umayo ki eba kataitaga-mana makai.
4 Iyapana 144,000 mu notamaga eyaka mena Mamanuga God deni mena notapiyamu.
Mu eyaka eyaka ka ridi mo mete eba iwa ade papa Sipi Munai bani kayawagau umau ki
ka mu e ewakumapiyamu mete iwu. Iyapana kuduba paunamugu ka Mamanuga God mu
rikatapu da karako ka mu maura amotana ki maba yabiri Mamanuga God yo Papa Sipi
Munai mu bamamugu bautagubu.
5 Mu rabinamugu ka tanai mena posiwena. Mu yona bera mo eba tagubu ade mu
paeremaga mete pa mena.

Aneya apeya eyaka

6 Ki eweya ka aneya mosi usi kunuma bogaboga robowagawa ki nau empuwani. E ka
iyapana kuduba, kwakwarepumaga ebo ebo, kunu ebo ebo, yona ebo ebo, tawanamaga
ebo ebo ki iya maramara idiwana kaiwana ki yonai bagi kawaya mu tadeyana ki nana
bauwena.
7 E bonanai ragiragi kawaya wagawa ke; ‘Mamanuga God e idai gurai iyapana kuduba
naurigau ugwadana ragiragi ki marai wana bauwena ki pokere e mayapiyoi ade e mena si
tepapiyoi. E ka kunuma yamanapupu, waira yamanapupu, egi yamanapupu, ade awana
usirai mete yamanapupu ki apunai ki pokere e mena tarataragapiyoi.’
8 Aneya ki inako wagubu eweya ka aneya ade mosi bauwena e waretai eweya robowa-
gawa kaniyawa, wagawa ke; ‘Natere kawaya Babironi karako gumoruowena po minibu.
Iyapana awana suwakarai kubamu mu yabara-maga babawagau ki maba ka ridi ki naiya
e kwakwarepui poisiyasiyai wainapiyawa tainipiyawa ki iyapana tawana tawana idiwu
mete tagebu da mu karako taku maba igida yauda iwu.’
9 Aneya ki inako wagubu eweya ka aneya ade mosi bauwena e kowaiyoma apeya ki
mu ewamugu robowagawa kaniyawa e bonanai ragiragi kawaya wagawa ke; ‘Iyapana
gwedewau ubumu kunkani maba ade e keyakeyai mu idamugu yamanamupu ki mu
simaga tarataragapiyamu bo kunkani maba ki e si okai mu yabaramugu tondau,
10 ki ka awana ‘waeni’ suwakarai kawaya Mama-nuga God kapa rabineya gwepupu ki
e yadini mu tageni kubomoto. Ko awana ‘waeni’ ki kena ki ka Mamanuga God e eya
nuwapupui ki keyakeyai. Iyapana gwedewau kunkani maba ki tarataraga-piyamu ki ka
aita ewa ka mu Mamanuga God e eya aneyaiyoma ade Papa Sipi Munai ki mu yabaramugu
mata nonareya gwisi berokoi rabineya makaritogomono idowono.
11 Gwisi ki eba kewoyagisi ko maramara yarono. Iyapana gwedewau ubumu kunkani
maba ade e keyakeyai mu idamugu yamanamupu ki mu simaga tarataragapiyamu bo e
si okai mu naurimugu okamupu tondau ki ka mu Mamanuga God e nuwapupui baibiga-
pamana ki yawatai mo pa mena ko mu maramara kemora nawaru makari-togomono
idiwono.
12 Ki pokere mara ki baiyagisi ki ka ka iyapana gwedewau Mamanuga God e umunui
wadamu ade mu sumamaga Iyesu bameya ki eba kamadamu ragidai ki ka mu ragiragi
kawaya ubumono giruru maba ki kobaiya tetetagisi kaiwono ki ka baganai.
13 Ki eweya ka nau bonana mosi kunuma were ade wainapuwani, wagubu ke; ‘Kau
yona yau okapi; Iyapana karako ade ewa nu Kaiwawonuga e naureya idiwu e bigabigai
kwaetagamu ki ka mu popotagisi ki ka mu mibi mamamai idiwono.’
E inako wagubu manako Mamanuga God e eya Keyai ki kawareya wagubu ke; ‘Ki
mibai, mu ragiragi kawaya upitagamawa muya nunumawa ki pokere karako ka mu
aiyatatogomono. Mu gwede bagi yewe wairau kwae-tagamawa ki ka Mamanuga God eba
notagogapoto.’

Waira yau kawareya raupomu marai bauwena

14 Ki eweya ka nau yabu tapuwani manako oroguma poe kawaya ki kawareya ka nau
gwede mosi e kiyabui iyapana kaina maba ika tondawa empuwani. E debai tatamai
ka bowa yamayamai pokaiya yamanamupu ki e tapu ade e raupomu kerebai uwarai
korekorei kawaya mosi e idaiya mete wadubu ki nau empuwani.
15 Ki makeya ka aneya mosi Mamanuga God e Tawai kunumau ki rabineya matarau
bauwena manako wena siyapu oroguma kawareya tondawa apunai ki sibu, wagubu ke;

‘Raupomu marai wana bauwena ki pokere uburi raupomu kerebai uwarai korekorei ki
wadi waira kawareya bani miyawawena ki raupomunuwagi.’
16 E yona ki wagubu ka oroguma kawareya tondawa apunai ki ubupu e kerebai wadubu
waira kawareya bani miyawa-wena ki kuduba petapiyawa raupomu-wagawa.
17 Ki eweya ka nau aneya ade mosi Mamanuga God e Tawai kunumau rabineya matarau
bauwena empuwani. E mete kina kereba uwarai korekorei kawaya ki mo wadubu.
18 Nau yabu tapuwani manako aneya ade mosi ki Mamanuga God e kepakepai kawareya
mata urau ki kwayubapiyawa aneyai ki e kepakepa deneya matarau bauwena manako
e bonanai ragiragi kawaya e waretai kereba wadubu apunai ki sibu, wagubu ke; ‘Ripa
‘waeni’ madai miyawawena ki pokere kau kerebagi uwarai ki wadi suri waira kawareya
ripa madai ki kuduba gwiyapiyowa.’
19 Aneya yona ki wagawa makeya ka kereba wadubu apunai ki supu waira kawareya
ripa ‘waeni’ miyawatagubu ki kuduba gwiyapupu tepupu Mamanuga God e nuwapupui
ki wateya botopamana ki nana nakapupu.
20 Mu ripa madai ki botopamana watai ka gari tagaiya manako mu madai ki botopa-
mawa ki ka dara goya maba bauwena kayawena. Goya ki urubai ka kerapunugu da
debanugu ade e rowa-rowai ka uwama kawaya. Nu kerapu-nugu yawata ki kaigamu ka
pura apeya kwaitana kewoyagisi (300 kiromita).

15

Bita yo makari siyarai

1 Ki eweya ka nau gwede kawaya mosi usi kunumau waro were maba empuwani. Nau
kodabani kawena notani kowena. Aneya ida daikere kewowena daikere apeya (7) iyapana
bita yo makari siyarai tagemana ki nana mu bita ki mu mubo idamugere mete tempu
bautagubu ki nau mu emita-puwani. Mu iyapana bita yo makari ki tageni kewoyagisi ki
ka Mamanuga God e nuwai iyapana bamamugu pupuwagau ki mete kewoyagisi.
2 Ki eweya ka nau ade yabu tapuwani manako kaburu maba negai kawaya ika tapa-
sisipiyawa mata nonarai mete dibipupu ki nau ika empuwani. Iyapana gwedewau
ubumupu kunkani maba bo e keyakeyai mu idamugu yamanamupu bo e si namba pokaiya
okamupu ki kuduba raurumupu ragidai ki mu nau ika kaburu negai kawaya ki papateya
ubumawa emitapuwani. Ripa tapai ki Mamanuga God mu eyaka eyaka tagebu ki mu
idamugu temupu,
3 manako mu ika ubumawa Mamanuga God e bigabigai apunai Mosisi ade Papa Sipi
Munai mu umayomaga umayo were tagamawa ke;
‘Kaiwawonuga Mamanuga God, kau kasiyaragi ka kawaya.
Kau kwaenugei ki kuduba ka mibai bagi supasupai mena ade kawaya esida.
Iyapana kuduba nu Kaiwawonuga ka kau mena.
4 Kaiwawonuga, iyapana kuduba kau mayanimono ade kau kasiyaragi bagi kawaya ki mu
mamamapomono.
Kau mena ka tanai bagi kawaya.
Kau gwedegwede kuduba supasupai mena kwaenugei ki ka iyapana kuduba nu
yabunugere empemei,
ki pokere tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ka iyapana
baitagisi kau yabarageya ubumono kau tarataraganimono.’
5 Ki eweya ka nau Mamanuga God e Tawai kunumau ki gudui siwawena empuwani ade
tawa ki rabineya ka e tanai miniyau siwa ki watai nau mete ika empuwani.
6 Ki makeya ka aneya ida daikere kewowena daikere apeya (7) ki iyapana bita yo makari
tagemana ki bitai mu mubo idamugu temupu ki Mamanuga God e Tawai rabineya matarau
bautagubu ki nau mu mete emitapuwani. Mu midimaga tatamai ka poe yamayamai bagi
kawaya ade bedi bowa yamayamai pokaiya yamanamupu ki mu nodamugu sinegetagubu.
7 Gwede dai iyaiya apeya apeya ki mosi ubupu aneya ida daikere kewowena daikere
apeya ki tera bowa yamayamai pokaiya yamanatampu ki eyaka eyaka mu tagebu. Ma-
manuga God maramara tondau apunai e nuwapupui ka awana maba tera ki rabineya
posiwena.
8 Mu tera ki tepamawa makeya ka Mamanuga God e Tawai rabineya e eya sinini tanai
ade e eya kasiyarai ki gwisi maba yarawa ki pokere nima mosi tawa ki rabineya eba
kaniyoto. Ko aneya ida daikere kewowena daikere apeya iyapana bita yo makari tageni
kewoyagisi ki makeya ka tawa ki rabineya yamana yawatai mete kina.

16

Mamanuga God e nuwapupui ki terai

1 Ki eweya ka nau bonana ragiragi kawaya mosi usi kunumau wainapuwani. Bonana
ki aneya ida daikere kewowena daikere apeya ki mu tadebu, wagubu ke; 'Wi kaiwagi
manako Mamanuga God e nuwapupui wi eyaka eyaka teraga rabineya posiwena ki waira
kawareya kwemuri wira.'
2 Aneya yabiri kayawena e terai kwebu wira ki makeya ka berokoi kawaya mosi we-
nawena. Iyapana gwedewau kunkani ki e si okai mu naurimugu tondawa bo e keyakeyai
mu idamaga pokaiya yamanamupu ki si tepapamawa ragidai ki mu midimaga ka kwata
posiwena mauweta gwitai berokoi kawaya tarawa makarai mu tageyawa.
3 Ki eweya ka aneya ade mosi e terai wadubu egi kawareya kwebu wira ki nau
empuwani. Ki makeya ka iyapana popai mu daramaga pinai kawaya ki maba ka egi
dara ki maba wenawena manako gwedegwede kuduba iyaiya egi rabineya idiwa ki mu
popotagubu gawarara.
4 Ki eweya ka aneya ade mosi ubupu e terai wadubu kayawena awanau ade awana
usireya kwebu wira manako awana dara wenawena ki nau mete empuwani.
5 Nau awana kwayubapiyau ki aneyai e bonanai mete wainapuwani, wagubu ke;
'Naiya tondeya ade karako mete tondei apunai, kau tanigi ka bagi kawaya.
Kau karako iyapana bita yo makari tagebi ki kau eba paerepipi ko kau supasupai mena
kwaenugibi.
6 Iyapana karako bita tageyei mu naiya kau iyapanagiyoma ade kau bonanagi wainapa-
mawa tagamawa ragidai ki namutampu da mu daramaga kawapu,
ki pokere kau karako bimbinai kwaenugei dara kubamana ki nana mu tageyei ki ka mu
paeremaga ki denai mu makeya wadamu.'
E inako wagubu.
7 Ki makeya ka nau bonana ade mosi Mamanuga God e kepakepai deneya bauwena
wainapuwani. Bonana ki wagubu ke;
'Kaiwawonuga Mamanuga God, kau kasiyaragi ka kawaya esida.
Yona ki ka mibai.
Kau iyapana karako bita yo makari tageyei ki kau eba paerepiyei ko supasupai mena
kwaenugei.'
8 Ki eweya ka aneya ade mosi ubupu e terai wadubu madega kawareya kwebu wira
manako madega muyai kawaya-wena iyapana kuduba uratapu sipasiparatagubu.
9 Madega muyai iyapana uratapu sipasipara ki ka mu Mamanuga God simpu siyasiya
ade e si girimupu pasumupu mibai ka e bita inako mu tageyawa. Mu bita yo makari
wadamawa ko mu notamaga eba wirawena, mu beramaga berokoi ki mu eba kamadumpu
ade Mamanuga God e si mu eba tepamupu. Pa mena.
10 Ki eweya ka aneya ade mosi ubupu e terai wadubu kunkani ki e kemai kawareya
kwebu wira manako kunkani ki ade e eweya kayatagubu ragidai ki mu kuduba
kawarimugu ka sisipu kawapu. Ki makeya ka iyapana makari kawaya daganani waina-
pamawa mu kiyabumaga giriwagawa mu uwarimaga sisiripamawa 'aige aige' tagamawa.
11 Mamanuga God kunumau tondau apunai e bita yo makari yo kwata berokoberoko
inako mu tageyawa ko mu beramaga berokoi ki mu eba kamadumpu ko mu e siyamawa
siyasiya ade e si giripamawa pasumawa.
12 Ki eweya ka aneya ade mosi ubupu e terai wadubu awana kawaya Euperatasi ki
kawareya kwebu wira ki nau empuwani manako awana ki powena raragawena yawata
wenapupu da kawakawai ragidai mu piyara-muguma mete kina madega posiwagau
deneya ika bautagamana kebomana ki nana.
13 Ki makeya ka nau keyai berokoi apeya eyaka mu kiyabumaga kweru maba bautagubu
emitapuwani. Ki mosi ka motamota kwakoru maba ki e umuneya posiwena bauwena
kaya-wena, mosi ka kunkani ki e umuneya posiwena bauwena kayawena, ade mosi
ka kunkani e madanai irikai iyapana bera were waratamiyawa apunai ki e umuneya
posiwena bauwena kayawena.
14 Kweru berokoi apeya eyaka mu ka kweya kairapu mu keyaimuguma ki matakira ebo
ebo kwaetagamana ki nana ki kasiyarai wadumupu. Mu tawana tawana kuduba, madega
kauwagau madega posiwagau ki kayatagamana manako waira yau kawakawai ragidai
kuduba tetamana dibitamana da mu Kasiyarai Kawaya Esida Apunai Mamanuga God e
marai kawaya ki kawareya kandetagamana ki nana.
15 Nu Kaiwawonuga wagubu ke; 'Wainapumuri, nau kuwa apunai maba bausugani wi
naininiyani. Wi mara ki makeya nau nawanani yabu yabu idiwu ki ka wi mamamaiwogoi
ko wi sipuma goragora eba okukunaigubu ade nau nawanani eba idiwu ki ka wi iyapana
mu yabumugu niga matarau ki pokere midimama wi wadiniyoto.'
16 Keyai berokoi ki kayatagubu kawakawai ragidai kuduba waratampu wata eyaka
mena ki mu si yona Iburu were Amagedoni tagubu ki ika dibitampu idiwa emitapuwani.

17 Ki eweya ka aneya siyarai ubupu e terai iyarau kwebu wira manako bonana ragiragi
kawaya mosi Mamanuga God e tawai rabineya kema deneya bauwena ki nau waina-
puwani. Bonana ki wagubu ke; 'Ika kewowena.'
18 Ki makeya ka yangwara wadubu, gaiya mumugarai bauwena kayawena, ade waira
nutanuta kawaya eba marai bauwena waira kuduba geyageyawena. Naiya, Mama-nuga
God iyapana yamanapupu makeya yabadawa da karako ka waira nutanuta kawaya yau
kwaitana mo eba bauwena.
19 Tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ka natere kuduba
tawa gwaigwiritagubu mogotapu gawarara. Natere kawaya Babironi purupuruwena
damu apeya eyaka wenapupu. Natere ki ragidai badidi kwaetagamawa ki Mamanuga God
e notai eba gogawena ki pokere karako bimbinai e nuwapupui awana suwakarai maba
kapa rabineya ki e mu tagebu kubamupu.
20 Ruku kuduba egi rabineya sumupu ade kweya kuduba kwereretagubu dobu wena-
pupu.
21 Bowa bisi kawakawaya eba bibiyo-pamana makai ki nawaya aniyata tai maba
kunumau gwegwetagubu iyapana kawarimugu kawamupu mu giritamawa pasutamawa
ki pokere iyapana Mama-nuga God siyamawa siyasiya ade e si mete giripamawa.

17

Yawata kawakawareya umawa ridai

1 Ki makeya ka aneya ida daikere kewowena daikere apeya ki naiya tera kwekwe
wirawiratampu ki mosi nau bamaneya bauwena sidibu, wagubu ke; 'Kau yabi da yawata
kawakawareya igida yauda umawa ridai e si kawaya-wena kayawena ki Mamanuga God
uburoto e badidi maba yadini bita kweyoto ki nau kau kabuwaniyani. Ridi ki ka keyakeyai
ko ki mibai ka natere kawaya awana ropani kawaya pauna-mugu wadumupu uburau ki
kena.
2 Kawakawai ragidai yewe wairau mu ka ridi ki mete taku maba igida yauda kwaetaga-
mawa iwa. Iyapana awana suwakarai kubamu mu yabaramaga babawagau ki maba ka
ridi ki igida yauda umawa e notai awana suwakarai maba iyapana ki tageyawa da mu
yabaramaga babawena manako e badidi kwaewagawa umawa ki maba mu mete inako
kwaetagamawa iwa.'
3 Ki makeya ka Mamanuga God e Keyai nau yabirisinibu manako aneya ki nau
tepasinibu iyapana eba idiwu tawaneya kaigibi. Ika baigibi ka ridi mosi nu papa osi
kawareya iwei ki maba e kunkani daragai kawaya mosi kawareya kaniyawa ki nau
empuwani. Kunkani ki e debai ka kuduba ida daikere kewowena daikere apeya ade e
debai ganai ka ida esida mena. E si dai e mideya okapupu ki ka eba e eya siyo ko e
Mamanuga God e si bagi kawaya ki dai kuwawena okapupu.
4 Ridi ki e midi tatamai daragai yo pinai ki umapu ade e barasi bagibagi ebo ebo
bowa yamayamai, bowa bagibagi dai ki, ade gwede dai denai kawakawaya pokaiya
yamanatampu ki e idaiya, e gobaiya, ade e mideya sinegewena. E idaiya ka e tera mosi
bowa yamayamai pokaiya yamanamupu ki wadubu. E midimama berai kwaewagawa ade
taku maba igida yauda asusu umawa ki berai kuduba ka awana suwakarai maba tera ki
rabineya posiwena.
5 Ridi ki e yabareya ka mu e si mibai yau okamupu;

'Natere kawaya Babironi ka nau. Ridi kuduba, madega kauwagau madega posiwagau
yawata kawakawareya iwu mu inamaga ka nau.'

6 Mamanuga God e iyapanaiyoma yo iyapana gwedewau Iyesu eba kama-dumpu ko e
nene popotagubu ragidai, iyapana ki mu daramaga ka ridi ki kubabu manako iyapana
awana suwakarai kubamu mu yabaramaga babawagau ki maba ka e yabarai mete
babawena. Nau Diyoni ridi ki waro were maba empuwani ki ka nau notani kowena
kodabani kapuwani.
7 Ko aneya ki nau ade sidibu, wagubu ke; 'Kau notagi gwede nana kowena? Kunkani e
debai kuduba ida daikere kewowena daikere apeya ade e debai ganai ida esida mena ki
mibai nau karako matarapani kau kabuwaniyani ade ridi kunkani kawareya kaniyau ki
mibai nau mete matarapani kau kabuwa-niyani.
8 Kunkani maba empipi ki ka naiya iyaiya tondawa ko karako eba tondau. E uruba
nigidai pa mena rabineya tondau ki e waunitau kamadini matarau posiyagisi manako e
bita bananapana deni mena gogawagana ki wateya kayayagisi. Mamanuga God kunuma
waira eba yamanatapu ki makeya ka e eya iyapanaiyoma mu simaga Iya Bukai rabineya
okapupu. Iyapana gwedewau yewe wairau mu simaga Iya Bukai ki rabineya pa mena

ragidai ki ka mu kunkani ki empomoto manako wakapa giritagisi, mibai ka e naiya tondawa, karako eba tondau, ko ewa ade baiyagisi.

9 Iyapana notanotai ade katai nibadi kataimugu ragidai ki mu mena yona yau mibai wainapomoto; Debai ida daikere kewowena daikere apeya empipi ki ka kweya kwaunai ida daikere kewowena daikere apeya ki kawareya ridi ki tondau. Ko kweya kwaunai ki ka mete keyakeyai; Ki mibai ka kawakawai ragidai ida daikere kewowena daikere apeya.

10 Kawakawai ragidai ida daikere kewowena daikere apeya ki mu pauna-mugu ida daikere mena ka ororeya mena popotagubu, eyaka mena karako kawaiwena tondau, ade eyaka mena ka ewa baiyagisi. E baiyagisi ki ka e mara eba rowarowa tondono.

11 Kunkani maba ki naiya tondawa ko karako eba tondau e ka kawakawai ragidai ida daikere kewowena daikere apeya ki mosi, ko e bita bananapana deni mena gogawagana ki wateya kayayagisi.

12 Debai ganai ida esida mena empipi ki mibai ka kawakawai ragidai ida esida mena ki ewa baitagisi kasiyara yadini manako kunkani maba ki mete kaiwawotagisi. Mu baitagisi manako madega napusi eyaka mena ki mena rabineya kaiwawotagisi.

13 Kawakawai ragidai ida esida mena ki kena ki mu nuwamaga notamaga ka eyaka mena. Mu kasiyaramaga kuduba ki mu ubumoto kunkani maba ki e kweyo-moto.

14 Mu Papa Sipi Munai ki mete kandetogomono ko Papa Sipi Munai e ka kaiwawo ragidai kuduba mu Kaiwawomaga ade kawakawai ragidai kuduba mu Kawaimaga ki pokere e uburoto mu kuduba raurutamini. E eya iyapanaiyoma mu nene wagubu wine-tapu e eba kamadumpu ragidai ki mu mete kina e mete ubumoto kawakawai ragidai ki raurutamini.'

15 Aneya ki inako wagubu manako ade sidibu, wagubu ke; 'Yawata kawakawareya umawa ridai awana ropani kawaya mu paunamugu tondawa empipi, awana ki ka mete keyakeyai. Awana ki mibai ka iyapana mu waira-maga ebo ebo, iyapana mu kiyabumaga ebo ebo, iyapana mu kwakwarepumaga ebo ebo, ade iyapana mu yonamaga ebo ebo.

16 Debai ganai ida esida mena empipi ade kunkani maba e eya mete kina ki mu ubumoto yawata kawa-kawareya umawa ridai ki keipomoto manako e tawai ade e gwedegwedei kuduba ki mu tepomoto. E eya midi tatamai ki mu mete rikapomoto manako ni matarau e kamadini. E midi kwa-kwarepui ki mu kupomoto ade matau deni mena pasumoto.

17 Mamanuga God e ebo nuwaiya wainapupu da baganai ki matarawagana ki nana ka e mu nota-maga wirapoto da mu rabinamaga eyakamenayagisi manako mu kasiyara-maga kuduba ki mu kunkani maba ki kweyomoto da e uburoto kasiyara ki pokaiya kaiwawoyogono tondono. E inako kaiwawoyogono tondono da Mamanuga God badidi wagubu ki mibai kuduba wenayagisi makeya ki ka e kasiyarai ki kuduba kewoyagisi.

18 Kau ridi empipi ki ka natere kawaya ki e keyakeyai. Natere ki ka kawakawai ragidai kuduba, madega kauwagau madega posiwagau mu kawaimaga uburau.' Aneya ki nau inako sidibu.

18

Natere Babironi gumoruowena

1 Ki eweya ka nau aneya ade mosi kunumau kawapu empuwani. E kasiyarai ka kawaya ade e tanai ka waira kuduba madega kauwagau madega posiwagau ki minibu siwa.

2 E bonanai ragiragi kawaya wagubu ke;

'Natere kawaya Babironi karako gumorowena tawana po minibu.

Natere ki rabineya ka kweya kairapu, keyai berokoi ebo ebo, ade midiwari berokoi ebo ebo eba kupemei ki mete kina wata wadumupu idiwu.

3 Iyapana awana suwakarai kubamu mu yabaramaga babawagau ki maba ka ridi ki e ebo kwakwarepui poisiyasiyai waina-piyawa taku maba igida yauda umawa ki notai ka e awana suwakarai maba iyapana kuduba tawana tawana idiwu mu kubamana ki nana tageyawa.

Waira yau kawakawai ragidai ridi ki mete taku maba asusu yabayababa iwa,

ade e nuwai notai waira yau gwedegwedei ki mena kawareya ukwarawa,

ki pokere tawana tawana kuduba ka gwedegwede deni deni nida kasiwaratagamu ragidai e bameya bautagamawa manako e pokaiya purapuratagamawa.'

Aneya ki nau inako sidibu.

4 Ki makeya ka nau bonana ade mosi kunumau kawapu wainapuwani. Bonana ki wagubu ke;

'Iyapananiyoma, wi ridi ki kamadu-muri matarau baiwagi.

E bigi kwaewagau ki wi mete eba kwaiwagi kwaenda e bita yodono ki daikere wi mete wadumuri.

5 E bigi ka damu yapu kunuma bananapupu ki pokere e berokoi badidi kwaewena ki bigi kuduba ka Mamanuga God e ororeya mena empupu kewowena ko e notai eba gogayagisi.
6 Ridi ki wi bamagau berokoi badidi kwaewena ki wi denai makeya makeya e bameya inako mete kwaiwagi ko ade kawareya mete kwaiwagi.
E nuwaboya awana suwakarai maba wi negebu ki ka e wi kapa nigideya negebu,
ko wi denai kapa posipumuri were e kwemuri.
7 Naiya ka ridi ki e bameya gwede-gwede posiwena ki pokere e yabara kawakawarawa-gawa,
ko ki maba wi karako bita makari yo nuwaboya e kwemuri da e gwede-gwedei ki kuduba gogayagisi,
manako bita makari yo nuwaboya baiyagisi wata ki yadini.
Ridi ki e eya sidiwagau, wagau ke; 'Nau ka kaiwawo kemai kawareya tondakani ki ridai. Nau ka eba koboro. Nuwaboya nau bamaneya eba baiyagisi ade nau apena eba meyani.'
8 E inako wagau ki pokere mara eyaka mena ki rabineya ka bita yo makari yo sigira yo nuwaboya yo wetei e bameya baiyagisi.
Nu Kaiwawonuga Mamanuga God, e kasiyarai ka kawaya.
E uburoto e idai gurai ridi ki e naureya ugwadini ragiragi,
manako e berai berokoi badidi kwaewena ki denai ka mata e uroto rerewara.'

9 Aneya ki inako wagubu, ade wagubu ke; 'Waira yau kawakawai ragidai mu ridi ki mete iwa ade e mete ewapuru mu kwakwarepumaga poisiyasiyai waina-pamawa, ko mu ridi ki mata urono gwisi yarono empomoto ki ka mu yadi kimono e apenai meyomono.

10 Bita e bananapupu ki mu eba bananapamana ki kudeya ka mu uwamau ubumono gwisi dauyogono empomono manako e durui teyomono, togomono ke; 'Akae, akae, nu naterenuga kawaya Babironi, nu ridinuga kasiyarai kawaya. Madega napusi eyaka mena yau rabineya ka bita kau bamageya bauwena.'

11 Gwedegwede deni deni nida kasiwaratagamu ragidai tawana tawana kuduba idiwu ki mu mete yadi kimono ridi ki e apenai meyomono. Yomi ka mu natere ki rabineya deni deni nida kasiwaratagamawa idiwa ko karako ka mu nida kasiwaratagamana ki marai kewowena.

12 Gwedegwede naiya nida kasiwaratagamawa ki gwedegwedei ka yau kena; Monaga bagibagi yamayamai bowa ebo ebo pokaiya yamanamupu, yo aukwara bagibagi poe bo pinai bo daragai bo yamayamai mu denimaga kawakawaya, yo ripa ebo ebo aurai bagi kawaya mu denimaga kawakawaya, yo keyakeyai marai kawai ripa bagibagi pokaiya kaitemumpu bo kirama bo papa dowai bo bowa yamayamai daragai pokaiya yamanamupu ki mete kina.

13 Ade bani ebo ebo, yo ripa madai, yo ripa kwarai aurai bagibagi ebo ebo, yo parawa poe yo parawa madai, yo awana 'waeni' yo awana papa monamonai maba mete kina. Ade papa burumakau yo papa sipi yo papa osi yo ade papa osi gwede mosi nikareya tainipiyau umau ki kena. Mu naiya gwedegwede marai kawai inako deni deni nida kasiwara-tagamawa idiwa ade iyapana kaina mete nidatamawa denai bowa madai wadamawa, ena, iyapana mibimaga ki mu mete nidapamawa.

14 Ko karako ka ki kuduba kewowena ki pokere gwedegwede deni deni nida kasiwara-tagamu ragidai mu ubumoto ridi ki siyomoto, tagisi ke; 'Gwedegwede marai kawai ki kau tepana ki nana notagi kawareya ukwarawa ki marai wana kewowena. Kau gwedegwedegi ade kau monagagi bagibagi ki kuduba karako deni mena gogawena da kau ewa mo eba emani.'

15 Gwedegwede deni deni nida kasiwaratagamu ragidai mu ka naiya natere ki pokaiya purapura-tagubu. Bita e bananapupu ki mu eba bananapamana ki kudeya ka mu uwamau ubumono yadi kimono e durui teyomono,

16 togomono ke; 'Akae, akae, nu naterenuga kawaya. Kau naiya aukwara bagibagi poe yo pinai yo daragai pokaiya monaganugibi ade bowa bagibagi ebo ebo yamayamai bedi sinegenugibi,

17 ko karako madega napusi eyaka mena yau rabineya ka kau gwedegwedegi ebo ebo ki kuduba gogatagubu.'

Waka wadamu ragidai yo waka ki kawareya upitagamu ragidai yo waka kawareya pa iwu ragidai yo ade iyapana gwedewau waka bautagamu ade kaya-tagamu ki wateya upitagamu ragidai ki mu mete uwamau ubumono,

18 manako mata urono gwisi dauyogono ki mu empomono manako mu notamaga koyogono, togomono ke; 'Nu naterenuga kawaya yau maba mo pamena ko e karako gogawena.'

19 Mu inako togo-mono manako yadi kimono tatabura tainipomono popoku mete
tepomono taudumatogomono manako duru teyo-mono, togomono ke; ‘Akae, akae nu
naterenuga kawaya. E gwedegwedei marai kawai ki pokaiya ka nu egi kawareya iwei
ragidai purapuraigibi. Ko madega napusi eyaka mena yau rabineya ka e gwedegwedei
ki kuduba gogawena.’ Mu inako togomono.
20 Natere ki gogawena ki pokere kunumau idiwu ragidai wi mamama-iwagi. Mamanuga
God e iyapanaiyoma yo e tononibu ragidai yo e bonanai wainapiyamu iwagamu ragidai ki
wi mete mamamaiwagi, mibai ka ridi ki naiya wi giriniyawa pasuniyawa ki bimbinai ka
Mamanuga God karako ubupu e idai gurai ridi ki e naureya ugwadubu ragiragi bita kwebu.
21 Ki eweya ka nau waro were maba aneya kasiyarai kawaya mosi ika empuwani. Aneya
ki bowa bisi kawaya mosi wadubu kwenupupu egi rabineya supu manako wagubu ke;
‘Nau bowa kasiyarai kawaya kwenupuwani ki maba ka natere kawaya Babironi rororo-
royagisi deni mena gogayagisi.
22 Kainaga yo ripa tapai yanuwa-tagamu ade bawiwi yo binogo siyamu ki bonanai ka
natere ki rabineya ewa mo eba yogono.
Iyapana upi ebo ebo kwaetagamu ragidai wi natere ki rabineya mo eba upitogomono
emitamuri ade bani madai bowa pokaiya musu-piyamu ki ratabai ki wi ewa mo
mete eba wainapumuri.
23 Natere ki rabineya ka wi duna tanai mo eba empumuri,
ade wi ridi yo apunu natere ki rabineya ewa mo eba anikatogomono emitamuri.
Gwedegwede deni deni nida kasiwaratagamawa ragidai natere ki rabineya idiwa ki mu
kasiyara-maga ka kawaya esida. Tawana tawana kuduba mu maba mo pa mena ko
ki kuduba karako wana kewowena.
Mu naiya tawana tawana, madega kauwagau madega posiwagau ki kayatagamawa
aimana pokaiya iyapana kuduba mu notamaga wirapamawa ade mu kerapu-mugu
wadamawa.
24 Natere ki rabineya ka mu ubumpu Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa
ragidai ade e iyapanaiyoma mete kina ki ika namutampu.
Ena, iyapana kuduba yewe wairau mu iyaramuguma taunimupu popo ki mu daramaga ka
natere ki rabineya kawapu.’
Aneya ki inako wagubu.

19

Mamama kawaya kunumau

1 Ki eweya ka nau iyapana ropani kawaya eba bigabigai kunumau dibimupu idiwa mu
bonanamaga ragiragi kawaya tagamawa ki wainapuwani. Mu tagubu ke;
‘Kaiwa kaiwa Mamanuga God, kau sigi nu tepapemei.
Kau mena nu iya negeyei,
kau mena tanigi ka kawaya,
ade kau mena kasiyaragi ka esida.
2 Kau badidi kwaenugei ki kuduba ka mibai ade supasupai kawaya.
Yawata kawakawareya umawa ridai rauru kawakawara notai iyapana kuduba
kabuwatamiyawa wara-tamiyawa ki kau empipi manako kau idagi gurai e naureya
ugwadibi ragiragi bita kwebi.
E ubupu kau bigabigagi kwae-tagamawa ragidai namutapu ki bimbinai kau e bita kwebi.’
3 Mu inako tagubu, ade tagubu ke;
‘Kaiwa kaiwa, nu Mamanuga God e si tepapemei.
Natere rororororowena urau ki gwisi maramara dauyogono yarono ko eba kewoyagisi.’
4 Mu inako tagamawa makeya ka kwayuba debai ragidai apunai eyaka mena ade ida
apeya apeya (24) yo gwede dai iyaiya apeya apeya ki mete kina kema kwareya tondau
apunai Mamanuga God e yabareya kwarisi-tagubu e si tarataragapamawa, tagamawa ke;
‘Ki mibai. Kaiwa kaiwa, Mamanuga God e si nu tepapemei.’
5 Mamanuga God e kemai ki deneya ka bonana mosi wagubu ki nau mete wainapuwani,
wagubu ke;
‘Mamanuga God e bigabigai kwaiwagamu ragidai,
ade iyapana kuduba kawakawai ade maimerei e mayapiyamu idiwu ragidai,
wi karako e si esida tepapumuri.’
6 Ki makeya ka iyapana ropani kawaya eba bigabigai kunumau dibi-mupu idiwa mu bo-
nanamaga ragiragi kawaya tagamawa mumugaramaga awana taparai kawaya sikipiyau
bo gaiya mumugarai wagau kayawagau ki maba nau mu bonanamaga waina-puwani. Mu
tagubu ke;

‘Kaiwa kaiwa, Mamanuga God e si nu esida tepapemei.
Nu Kaiwawonuga e kasiyarai ka kawaya esida. E karako Kaiwawo wateya tondau,
7 ki pokere nu mamamaigomu ade e kasiyarai kawaya ki mamama-pomu,
mibai ka Papa Sipi Munai e anikawagana ki marai bauwena.
E uwarana ridai ki ororeya mena okukunawena e nawanai tondau.
8 Mamanuga God ubupu monaga bagi tanai kawaya bigi pa mena ridi ki kwebu da e umarana ki nana.’
(Monaga tanai kawaya ki ka keyakeyai ko ki mibai ka Mamanuga God e iyapanaiyoma supasupai bagi kawaya badidi kwaetagamawa ki kena.)

9 Ki makeya ka aneya ki nau ade sidibu, wagubu ke; ‘Kau yona yau okapi; Iyapana gwedewau Papa Sipi Munai anikawagana kupei kawareya bautagamana ki nana mu bibimaga tonopupu ki ka mu mibi mamamai idiwono.’ E inako wagubu manako kawareya nau ade sidibu, wagubu ke; ‘Yona nidibuwani yau ka Mamanuga God e eya bonanai.’

10 Aneya yona ki wagubu ka nau e si tepapana ki nana e yabareya nau ramatani kawareya kwarisisugubuwani. Ko e wagubu ke; ‘Ae, kau inako eba kwaenuwagi. Kau kowagiyoma mete kina Iyesu e bigabigai kwaiwagamu e yonai iwagamu iwu ki mosi ka nau. Mamanuga God e mena si kau tepapi. Iyapana gwedewau Mamanuga God e bonanai wainapiyamu tagamu ki ka mu Iyesu badidi mibai kawaya kwae-wagawa ki mena mu matarapomono togomono iwono.’ Aneya ki inako wagubu.

Apunu mosi papa osi poe kawareya bauwena

11 Ki eweya ka nau waro were maba kunuma gudui siwawena empuwani ade papa osi poe mosi ika empuwani. Papa osi ki kawareya ka apunu mosi ika tondawa ki e si ‘Upi Eba Kamadau Apunai’ ade e si mosi ‘Mibai Mena Wagau Apunai’ tagubu. Apunu ki uburau iyapana wade supasupatamiyau bo gwede bagi nene ragiragi kawaya uburau taububarai purupiyau ki ka e supasupai mena kwaewagau.

12 E yabui ka mata nonarai maba ade e debaiya ka e kaiwawowena ki debai tatamai ropani kawaya nakapupu. E mideya ka e si mosi okamupu ki mibai e ebo mena kataiya.

13 E midi tatamai umapu ki kuduba ka dara mena pasipupu ade e si ka ‘Mamanuga God Yonai’.

14 Kunuma piyarai kuduba mu midimaga tatamai bigi pa mena poe tanai kawaya umamupu mu papamuguma osi poe kawareya bautagubu e eweya kaya-tagamawa ki mu nau mete emita-puwani.

15 Kereba uwarai daikere daikere apunu ki e umuneya bauwena manako kereba ki pokaiya ka e iyarai-yoma tawana tawana kuduba rauru-tamini. E kasiyarai kawaya uburono kepata e idaiya yodono manako iyapana kuduba mu yabaramugu mu Kaiwawomaga uburono. Kasiyarai Kawaya Esida Apunai Mamanuga God e nuwapupui ki wateya ka apunu ki uburoto e iyara-iyoma kuduba nakatamini taisi kurakura-tamini.

16 E midi tatamai ki naureya ade e tekaiya ka mu e si yau okamupu; ‘Kawakawai Ragidai Kuduba Kawai-maga’ ade ‘Kaiwawo Ragidai Kuduba Kaiwawomaga’.

17 Ki eweya ka nau waro were maba aneya mosi usi madega kawareya uburawa empuwani. E wena siyapu manako midiwari kunuma bogaboga robotagamawa iwa ki mu tadebu, wagubu ke; ‘Kebomuri manako ewapuru dibipumuri Mamanuga God e poragai kawaya ki kawareya kupeiwagi.

18 Wi baiwagi iyapana kwakwarepumaga kupumuri, kawakawai ragidai, piyara ragidai, kasiyaramaga mete kina ragidai, papa osi ade papa osi kawareya iwu ragidai, bigabiga ragidai, pakasi ragidai, iyapana kawakawai, iyapana maimerei, iyapana kuduba inako ki mu kwakwarepumaga wi kupumuri.’ E midiwari ki inako tadebu.

19 Ki eweya ka nau kunkani maba ki yo waira yau kawakawai ragidai ebo ebo mu piyaramuguma mete kina ki tawana tawana madega kauwagau madega posiwagau deneya bautagubu dibimupu idiwa ki emitapuwani. Mu papa osi kawareya tondawa apunai ade e piyaraiyoma mete kandetagamana ki nana bautagubu.

20 Papa osi kawareya tondawa apunai ade e piyaraiyoma mete kina ki mu ubumpu kunkani maba ki yo e madanai irikai e waretai nene matakira ebo ebo pokaiya iyapana notamaga wirapiyawa umawa ki mu tetampu manako iyaiya mata gwisi berokoi kawaya ki nonareya isiyatampu. (Naiya ka kunkani maba e madanai irikai ki ubupu iyapana gwedewau kunkani maba ki e okai mu naurimugu okamupu bo ade e keyakeyai mu idamugu yamanamupu ki tarataraga-mupu ki matakira ebo ebo pokaiya mu kerapumugu wadubu yawata kwaiya kayatagubu.)

21 Papa osi kawareya tondawa apunai e umuneya kereba uwari daikere daikere bauwena e ubupu kunkani maba ki e piyaraiyoma kuduba e kerebai pokaiya namutapu

gawarara manako midiwari kuduba bautagubu mu kwakwarepumaga kupamawa idiwa da mu romodomaga naigida mena posiwena.

20

Aneya mosi Berokoi Apunai Seitani umapu dokodoko

1 Ki eweya ka nau waro were maba aneya mosi kunumau kawarawa empuwani. E idaiya ka e uruba kawaya nigidai pa mena ki kasiparai wadubu ade taburuba ragiragi kawaya mosi mete wadubu bauwena.

2 E kanibu taburuba ragiragi kawaya pokaiya motamota kwakoru maba ki umeme dokodokopupu da e kwamura rowarowa kawaya kuduba 1000 inako dibura rabineya tondono kaniyono. Motamota kwakoru maba e ka naiya takari kawaya tondawa yabadawa motamotai si ka 'Kerapu Wadewade-niyau Apunai' bo si daikere ka Seitani.

3 Berokoi Apunai ki eba uburana iyapana tawana tawana idiwu mu kerapu taisinitamana ki nana ka aneya ki ubupu e umeme dokodokopupu uruba kawaya ki rabineya kwenupupu manako uruba ki umunai bodapupu kasiparapupu. Kwamura rowarowa kawaya 1000 ki kewoyagisi eweya ka mu gudu ki ade kwaipomoto manako Berokoi Apunai Seitani ade matarau baiyagisi, ko mara ki makeya ka e eba rowarowa kawaya upiyogono umono.

4 Ki eweya ka kaiwawo ragidai kema ropani kawaya kawareya idiwa ki nau emitapuwani. Kaiwawo ragidai ki mu idamaga gurai iyapana kuduba nauri-mugu ugwaditamana ragiragi ki kasiyarai mu mete wadumupu. Iyapana gwedewau Mamanuga God e yonai pokaiya ade Iyesu e dimai tagamawa iwa ki pokaiya iyapana gwawai ubu-mupu mu gobamaga purutampu ragidai ki mu keyaimuguma nau ika mete emitapuwani. Iyapana ki mu ka bagi kawaya kwaetagamawa. Kunkani maba ade e keyakeyai mete kina ki mu eba tarataragatamawa ade e okai ki mu yabaramugu bo mu idamugu eba okamupu. Mu naiya popotagubu ko mu ade iyatagubu kimpu ubumpu karako kwamura 1000 ki rabineya Keriso mete kaiwawotogomono idiwono.

5 Iyapana ki mu mena ka yabiri iyatagubu kimpu ubumpu ko popo-tagubu ragidai kuduba ka ewa iyatagisi kimoto ubumoto. Mu ka aiyata wateya pa idiwono kaiwono da kwamura 1000 ki kewoyagisi makeya ki ka mu mete kina iyatagisi kimoto ubumoto.

6 Iyapana gwedewau yabiri iyatagubu kimpu ubumpu ragidai ki mu mamamatogomono, mibai mu ka Mamanuga God e nene. Po ewa baiyagisi ki eba baiyagisi mu giritamini pasutamini. Mamanuga God yo Keriso mu kasiyaramaga pokaiya ka mu ubumoto dobopiyamu upi ki kwaetogomono manako kwamura 1000 ki rabineya ka mu Keriso mete kaiwawotogomono idiwono.

Mamanuga God ubupu Seitani deni mena raurupupu

7 Kwamura kuduba 1000 ki kewo-yagisi eweya ka mu uruba gudui ki kwaipomoto Berokoi Apunai Seitani e idai kerarai rikapomoto manako e matarau posiyagisi kayayagisi.

8 E waira kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ki kayayagisi iyapana kuduba beratamini mu kerapumugu yadini manako tetamini yawira nene dibitamini. Iyapana ropani kawaya eba iyabapa-mana makai naya egi papateya ki maba e tetamini damutamini. Mu simaga ka Goga yo Magoga.

9 Iyapana ki yawira nene purupomoto mubo mubo kaya-tagisi manako mu ubumoto Mamanuga God e iyapanaiyoma ade e nuwaiya po naterei ki kuduba kwagaratamini. Ko mu inako kwaetogomono ki makeya ka mata nonarai kunumau kaworoto deni mena mu uratamini gawarara.

10 Ki makeya ka Mamanuga God uburoto Kerapu Wadewade Apunai Seitani yadini mata gwisi berokoi ki nonareya kwenupoto. Naiya ka e kunkani maba yo e madanai irikai mete kina ki tetapu mata nonareya isiyatapu ki pokere karako ka mu ewapuru mena maramara kemora nawaru ika makaritogomono idiwono ko makari ki eba kewoyagisi.

Mamanuga God e idai gurai nu naurinugu ugwadiniyoto ragiragi

11 Ki eweya ka apunu mosi e kemai poe tanai kawaya ki kawareya tondawa ki nau empuwani. E kasiyarai pokaiya ka kunuma waira kuduba deni mena gogatagubu.

12 Popotagubu ragidai marai kawai ika Mamanuga God e kemai yabareya ubumawa ki nau mu emitapuwani manako aneya dai bau-tagubu buka dai dadaratampu ade Iya Bukai ki mete dadaramupu. Iyapana eyaka eyaka badidi kwaetagamawa buka wagubu ki makeya makeya ka mu eyaka eyaka denai mete wadumupu.

13 Iyapana egi popotagubu ragidai ki mu mete kina egi rabineya kimpu ubumpu Mamanuga God e yabareya ubumupu. Ade popotagubu ragidai kuduba po kasiyarai waditapu dokodoko po wateya idiwa ki mu mete kina kimpu ubumpu Mamanuga God e

yabareya ubumupu. Mu eyaka eyaka badidi kwaetagubu ki denai mu makeya makeya wadumupu.
14 Ki eweya ka Mamanuga God ubupu Po Kasiyarai yo Po Watai ki koritatapu tetapu uruba rabineya mata maramara urau ki nonareya isiyatapu. Mata maramara urau ki ka po ewa ki watai.
15 Iyapana nima e si Iya Bukai ki rabineya pa mena ki ka Mamanuga God uburoto e yadini mata maramara urau ki nonareya kwenupoto.

21

Waira waunai ade kunuma waunai

1 Ki eweya ka nau waira waunai ade kunuma waunai mete emitapuwani. Waira oragai ade kunuma oragai kuduba gogatagubu ade egi mete gogawena.
2 Nau yabu tapuwani manako natere Diyerusaremu Waunai Tanai Bagi Kawaya ki Mamanuga God e deneya kunuma were kawarawa ki nau empuwani. Natere ki ka onowa apunu uwarana monagai wadubu ki maba monagawena kawapu empuwani.
3 Bonana ragiragi kawaya mosi Mamanuga God e kemai ki deneya bauwena ki nau mete wainapuwani. Bonana ki wagubu ke; 'Wainapumuri, Mamanuga God e karako iyapana mu bamamugu bauwena. E mu paunamugu mu mete ewapuru idiwono ki pokere e iyapanaiyoma mibai ka muyo ade mu Mamamaga God ka eyo.
4 Mu yabumaga iwai ki e surupoto. Karako ka po pa mena, nuwaboya pa mena, yadi pa mena ade makari mete pa mena. Gwedegwede oragai ki kuduba goga-wena.' Bonana ki inako wagubu.
5 Ki makeya ka kema kawareya tondawa apunai e eya wagubu ke; 'Nau karako gwedegwede kuduba waunai yamanapani matarayagisi.' E inako wagubu manako nau sidibu, wagubu ke; 'Nau yonani yau ka mibai ade iyapana sumapamana ki nana ki pokere kau yona yau makeya mena okapi.'
6 E inako wagubu manako ade sidibu, wagubu ke; 'Nau badidi suwagubuwani ki kuduba nau makeya makeya kwae-sugubuwani kewowena. Nau ka Kerarai ade nau ka Kwaunai. Nau ka Aropa ade nau ka Omega. Iyapana nima awana gobai yogono ki ka nau iya awanai maramara usirapiyau ki pa deni mena e kweyani.
7 Iyapana nima ragiragi kawaya uburau berokoi kuduba raurupiyau ki ka nau suwagubuwani yau kuduba ki nau puyo e kweyani manako e Mamai ka nau ade nau gubagani ka eyo.
8 Ko iyapana gwedewau nau yonani mu tagamana ko mu iyapana kudumugu nitaisinitagamu nau tagararasiniyamu bo bigi notai mu rabinamugu posiwena ki pokaiya kwaetagamu bo ubumu iyapana namutamiyamu bo rauru kawakawaratagamu taku maba igida yauda asusu iwu bo muwaratagamu bo momorapa yo daisusu yo ade dai mete kina mu bamamugu buburitagamu bo yona beratagamu, iyapana inako kwaetagamu ki ka mu uruba ki rabineya mata maramara urau ade gwisi berokoi yarau ki wateya kayatagisi. Mata maramara urau ki ka po ewa ki watai.'
9 Aneya ida daikere kewowena daikere apeya ki Mamanuga God e nuwapupui siyarai tera rabineya awana maba posiwena mu idamugu temupu ki mosi nau bamaneya bauwena sidibu, wagubu ke; 'Kau yabi da Papa Sipi Munai uwarana ridai ki nau kau kabuwaniyani emani.'
10 Mamanuga God e Keyai nau kawarineya minibu siwa yabirisinibu manako aneya ki nau tepasinibu kweya kawaya mosi ki kwauneya nau tamusinibu. Tamusinibu manako natere Diyerusaremu Waunai Tanai Bagi Kawaya ki Mamanuga God deneya kunuma were kawarawa ki e nau kabuwasinibu empuwani.
11 Natere ki naureya ka Mamanuga God e eya tanai minibu siwa. Nau tawa ki rabineya empuwani ka nainiwara wadawa tanai sinini ka bowa yamayamai denai kawaya bowa 'diyasipa' ki maba ade kaburu negai kawaya ki maba.
12 Natere ki gari ka iyarau kawaya ade gari ki katamurui ka ida esida kewowena kerapu apeya. Gari ki katamuruiya ka aneya eyaka eyaka ika ubumawa. Tawana Isiraero ragidai mu kunumaga ida esida kewo-wena kerapu apeya mu simaga ki mu katamuru eyaka eyaka ki mu nauri-mugu okatampu.
13 Gari ki nu idanuga garu madega posiwagau deneya ka katamuru apeya eyaka, nu idanuga tenene madega surau deneya ka kata-muru apeya eyaka, nu yabaranugu deneya ka katamuru apeya eyaka, ade nu taganugu deneya ka katamuru apeya eyaka.
14 Natere kawaya ki gari togipana danai ka bowa ida esida kewowena kerapu apeya nunumupu. Bowa ki kawareya ka mu Papa Sipi Munai e tonotapu ragidai mu simaga eyaka eyaka bowa ki kawareya okatampu.

15 Aneya nau sidiyawa apunai e idaiya ka ruwa mosi bowa yamayamai pokaiya ya-
manamupu ki wadubu. Ruwa ki pokaiya ka e natere yo gari yo katamuru ki ruwapupu.
16 Natere ki rowarowai yo dadarai yo kawayai esida ka kuduba eyaka mena, ko ki ka
umawa kawaya nu kerapunugu kaigamu ka pura ropani kawaya yawatau kewo-yagisi
(2400 kiromita).
17 Aneya ki gari kawayai esida ki mete ruwapupu ko ki rowarowai ka taburuba apeya
eyaka dibipemei badipemei ki rowarowai maba (60 mita). Iyapana nu ruwa badidi
wademei ki maba e mete inako ruwapupu.
18 Gari ki mu bowa bagi kawaya 'diyasipa' pokaiya umamupu, ade natere ki e eya ka mu
bowa yama-yamai sinini tanai bagi kawaya ki pokaiya wadumupu.
19 Gari togipana danai ki bowai ida esida kewowena kerapu apeya nunumupu ki bowai
ka bagibagi mu kiyabumaga ebo ebo. Mosi ka bowa daragai 'diyasipa', mosi ka bowa pinai
'sipaiya', mosi ka bowa poe 'ageta', mosi ka bowa kasikasigai 'emera',
20 mosi ka bowa gwadugwadu-warai 'sadoniki', mosi ka bowa daragai 'koniriya', mosi ka
bowa miyamiyawai 'kurisora', mosi ka bowa pinai ade kasikasigai 'beriro', mosi ka bowa
miyamiyawai 'topasi', mosi ka bowa miyamiyawai ade kasikasigai 'kirisopasi', mosi ka
bowa pinai 'aiyasini', ade siyarai ka bowa daragai 'ametisi'.
21 Gari katamurui ida esida kewowena kerapu apeya ki eyaka eyaka ka mu gwede bagi
poe mosi riyariya maba si ka 'pero' pokaiya yamanamupu. Katamuru eyaka eyaka ka mu
'pero' eyaka eyaka ki pokaiya yamanatampu. Natere ki imateya ka mu bowa yama-yamai
ko ade nenanenai pokaiya yamanamupu ki nau empuwani.
22 Nau yabu tapuwani ko nau Mamanuga God e si tepapamana tawai mosi ika eba
empuwani, mibai ka Mamanuga God e eya ade Papa Sipi Munai ki mu muga ka tawa ki
kena.
23 Mamanuga God e eya Tanai Bagi Kawaya natere ki miniyau siwa ki pokere iyapana
madega bo siragamu tanai nene eba notapomono. Natere ki dunai ka Papa Sipi Munai ki
kena.
24 Iyapana tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau duna ki
taneya iwono manako kawa-kawai ragidai yewe wairau mu puyo-maga bagi ebo ebo ki
tepomoto natere ki rabineya baitagisi.
25 Natere ki ka sisipu eba umuroto ki pokere gari katamurui kwaimupu ki maramara
uburono ko ewa eba bodapomoto.
26 Iyapana tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau mu puy-
omaga bagi bagi ebo ebo tepomoto natere ki rabineya baitagisi.
27 Ko gwede mo bigibigi bo iyapana midimama berai kwaetagamu bo beratagamu mu
ka natere ki rabineya eba kaiwoto. Pa mena. Ko iyapana gwedewau mu simaga Papa Sipi
Munai e Iya Bukai rabineya okapupu ki mu mena ka natere ki rabineya kaiwoto.

22

Iya Awanai ade Iya Ripai

1 Aneya ki Iya Awanai usirapiyau nau mete kabuwasinibu. Awana ki ka negai kawaya
nainiwara kawareya wadau. E Mamanuga God ade Papa Sipi Munai mu kemamaga
kobaiya usira-piyawa,
2 natere ki imateya bauwagawa kayawagawa ki nau empuwani. Awana ki papasi
daikere daikere ka Iya Ripai ika mete ubumawa. Ripa ki siragamu eyaka eyaka rabineya
mibai kirono ade ripa ki kwarai ka tawana tawana kuduba madega kauwagau madega
posiwagau ki iyatamini.
3 Mamanuga God e gwede mosi kowaga eba kweyoto ki pokere gwede e eba nuwaiya ki
natere ki rabineya eba kaniyoto. Mama-nuga God ade Papa Sipi Munai mu kemamaga ka
ika mete kina ki pokere Mamanuga God e bigabigaiyoma e si ika esida mena tepapomono
idiwono.
4 Mu e kiyabui matarau empomoto ade e eya si mu yabaramugu mete okapoto.
5 Tawana eba sisipuyagisi ki pokere iyapana duna nene bo madega nene eba no-
tapomono. Nu Kaiwawonuga Mama-nuga God e eya tanai tawana ki miniyoto siwa
manako e eya bigabigai-yoma ika ubumoto kaiwawotogomono manako maramara e mete
idiwono kaiwono.

Iyesu ade wirayagisi baiyagisi

6 Ki makeya ka aneya ki nau ade sidibu, wagubu ke; 'Yona yau ka mibai, iyapana kuduba
sumapamana ki nana. Mamanuga God e ka nu Kaiwawonuga. E bonanai wainapiyamu
tagamu ragidai mu ka e eya Keyai mu kabuwatamiyau ki pokaiya tagamu ko karako ka e

aneyai tonopupu gwede waunitau wenayagisi ki sisiyai e bigabigai kwae-tagamu ragidai mu kabuwatapu.' Aneya ki inako wagubu.
7 Ki makeya ka Iyesu e eya ubupu, wagubu ke; 'Kau wainapi; Nau waunitau ade wirasugani bausugani.'
Iyapana gwedewau ewa wenawagana yonai oka yau rabineya tondau ki sumapiyamu makeya makeya kwae-tagamu ki ka mu mibi mamamai idiwono.
8 Nau Diyoni yona yau kuduba wainapuwani ade gwedegwede yau kuduba waro were maba mete empuwani. Nau ki kuduba empuwani kewowena ka nau kabuwasinibu aneyai ki e si tepapana ki nana wainapuwani ki pokere nau e yabareya nau ramatani kawareya kwarisisugubuwani.
9 Ko e tatamasinibu, wagubu ke; 'Ae, kau inako eba kwaenuwagi. Kau kowagiyoma mete kina wi gwedewau Mamanuga God e bonanai wainapiyamu iwagamu ade Iyesu e yonai oka yau rabineya wadamu doko e bigabigai makeya makeya kwaiwagamu ki wi waretaga mosi ka nau. Wi Mamanuga God e mena si tepapiyoi idiwoi.'
10 E inako sidibu, ade wagubu ke; 'Gwedegwede kuduba ewa wenawagana yonai oka yau rabineya wagubu ki wenawagana marai ka waunitau ki pokere yona yau kau eba wekepi.
11 Bera berokoi kwae-tagamu ragidai mu ka bera berokoi kwaetogomono yamono, ade midimama berai kwaetagamu ragidai mu ka midimama berai ki mete kwaetogomono yamono. Ko iyapana nima bera bagi kawaya kwaewagau ki ka e bera bagi ki mena kwaeyogono yarono, ade iyapana nima Mamanuga God e nene mena tondau ki ka e Mamanuga God nene mena inako tondono kaniyono.'
12 Iyesu e eya nau ade sidibu, wagubu ke; 'Kau wainapi; Nau waunitau ade wirasugani bausugani. Nau iyapana mu denimaga mete tepani bausugani manako mu upi badidi kwaetagamawa ki makeya makeya nau mu eyaka eyaka denai puyo tageyani.
13 Nau ka Yabiri ade Ewa, nau ka Kerarai ade Kwaunai, nau ka Aropa ade Omega.
14 Iyapana gwedewau mu midimaga tatamai siruwamupu taniwena idiwu ki ka mu mibi mamamai idiwono. Mu midimaga tatamai siruwamupu ki pokaiya ka mu Iya Ripai ki mibai kupomono ade gari rabineya kaiwoto ko nima mosi mu eba bodatamini.
15 Ko gari ki tagaiya ka taku idiwu. Mu ka muwaratagamu, mu ka yawata kawa-kawareya igida yauda asusu yabayababa iwu, mu ka minimini popo kwaetagamu, mu ka daisusu yo momorapa yo ade dai mete kina mu bamamugu buburitagamu, ade mu ka bera mena tagamu kwae-tagamu ki ragidai.
16 Nau ka Iyesu. Nau yonani yau nau sumasiniyamu Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai mu kabuwatamana ki nana ka nau aneyani kau bamageya tonopuwani. Nau ka oragai apunai Dewida e siwai ade e gidaragai. Nau ka Mara Supamai. Nau tanini ka kawaya.'
17 Mamanuga God e Keyai ade e sumapiyamu ragidai ridi maba e uwamana ki nana e nawanai idiwu ki mu tagisi ke; 'Kaiwawonuga, kau baunuwagi.' Ade yona yau wainapiyamu ragidai ki mu mete tagisi ke; 'Kaiwawo-nuga, kau baunuwagi.'
Wi gwedewau takotakoigubu awana gobaga wagau bo wi nuwagau awana kubamana wainapiyamu ki wi kebomuri Iya Awanai ki puyo deni mena wadu-muri kubamuri.

Yona siyarai

18 Iyapana nima gwede ewa wenawagana yonai oka yau rabineya iyabapoto wainapoto manako e eya notai mete dibipoto ki ka nau Diyoni ragiragi kawaya suwagakani yau kena; Mamanuga God oka yau rabineya bita iyapana tageyana ki nana wagubu ki e iyapana ki mete kweyoto.
19 Ade iyapana nima gwede ewa wenawagana yonai oka yau rabineya mo koritapoto ki ka Mamanuga God gwede bagi iyapana tageyana yonai oka yau rabineya nu kabuwanibu ki e koritapoto manako Iya Ripai ki mibai ka iyapana ki eba kupoto ade Natere Tanai Bagi Kawaya ki rabineya e mete eba kaniyoto.
20 Yona yau mibai wenawagana yonai matarapiyau apunai ki e wagau; 'Ki mibai. Nau waunitau ade wirasugani ika bausugani.'
Ki mibai. Nu Kaiwawonuga Iyesu, kau baunuwagi.
21 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka nu Kaiwawonuga Iyesu e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. E karako nu waitaniyoto da e iyapanaiyoma kuduba nu nene badidi kwaewena ki mibai nu naigida mena kataigamu wetawetara.
Nau okani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.